

שנת
כי עבודת הקדש עליהם
במתף ישאו · לפ"ק ·

חלק שני
אור החיים

פרוש חדש על חמשה חומשי תורה
עם תרגום ופירשי ז"ל ·

הביאו ונס תקרו · לזיוו והודו והדרו · החכם השלם
בחכמה ובינה ובמנוה · כמוה"ר **חיים** ן'
עטר נר"ו מתושבי מערב ועתה
לגך לקבוע בית המדרש בעיר **ירושלם**
תו"כ · שפתותיו שושנים · **בפרדס**
רמונים · חידושים חדשים · לתו
שמרוס הרחשונים · כתפר יעידון
יגידון בהסכמותיהם מעלת
הרבנים ·

נעשה ביושר השליטות ברפוס המשובח
של הגביר הגעלה כמ"ר **מאיר** בכ"ר
משה חיים רא **ואדרה** יצו · כאשר
ע"י הקורא תחזינה מישרים :

בוניציאה יע"א

NELLA STAMPARIA VENDRAMIN.
CON LICENZA DE SUPERIORI.

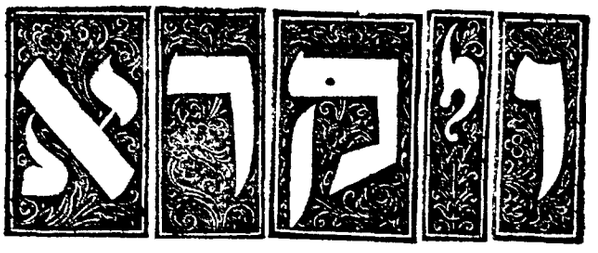
חזעתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
חיים תשס"ז

צילום דפוס ראשון אשר הדפיס רבינו המחבר הק' בעצמו זי"ע
יצא לאור
ביומא דהילולא דרבינו המחבר הק' זי"ע יום ט"ו תמוז, שנת תשל"א לפ"ק
שיכון סקווירא
ע"י מפיצי אור החיים
אברהם צבי בנימין ברייער
אביגדור אסטרייכער
יחיאל שמואל פריעד

MAFITZIY OIR HACHAIM
26 TRUMAN AVE.
NEW SQUARE, N. Y. 10977

אפריון נמטי' למוה"ר נחום מרדכי שפיטצער שליט"א שהמציא לנו את הספה"ק הזה הדפוס הראשון והי' לנו לאחיעזר ולאחיסמך להוציא את מחשבתנו מכח אל הפועל ויה"ר שזכות רבינו המחבר הק' יעמוד לו ולזרעו אחריו ויתברך ממעון הברכות והישועות עם כל מילי דמיטב
המו"ל

איסור השגת גבול ידוע

א זעירא

רשי

(א) **ויקרא** אל משה. לכל דברות ולכל אזהרות ולכל צוויים קדמה קריאה לשון חבה לשון המלאכי השרת משתמשין בו. ענה ויקרא אל בלעם: ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע למוכיו וכל ישראל לא שומעין. יכול לא להפסקות היתה קריאה תלמוד לומר וידבר לדבור היתה קריאה ולא להפסקות. ואם היו הפסקות מצמצת ליתן ריוח למשה להתכונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין ק"ו לדבור הלמד מן הדבור:אליו. למעט את תרח. דבי תנא. לומר לך שלא נתמרו אלא למשה ולאהרן וכשנדן נתמרו לך מיעוטין ללמדך שלא לאהדן לאהרן שיאמר לאהרן ואלו הן שלש עשרה מיעוטין. לדבר אתי:מדבר אליו. וידבר אליו ונועדתי לך כולן בתורת כהנים. יכול ישמעו את קול הקריאה (ר' שם נורס הדיבור) תלמוד לומר קול לו קול אליו משה שומע וכל ישראל לא שמעו (כ"כ בשם ר"ן שדיוקו דרש ממה שהתיבה המיוחדת להדיבור מורגשת במבטה יותר מאלו היה כתוב לו סגם כן תורה על יחוד הדבור ואלו היו מורגש וכתב אליו שגם כן הוא תיבה המיוחדת להדיבור ואתם מורגשת במבטה להורות יחוד יותר והוא שמשה שומע וכל ישראל לא שמעו ודו"ק מנחתי:) מאהל מועד. מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל יכול מפני שהקול נמוך תלמוד לומר את הקול הוי הקול הוא הקול המתפרש בתלים קול ה' בכח. קול ה' בהדר. קול ה' שובר ארזים. ת"ל למה נאמר מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק. כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה יכול מפני שהקול נמוך תלמוד לומר בקול על שדי אדברנו ת"ל למה נאמר עד החצר החיצונה יכול מצינו שהיה נפסק:מאהל מועד לאחר יכול מכל הבית תלמוד לומר מעל הכפרת יכול מעל הכפרת כולה. תלמוד לומר מבין שני הכרובים: לאמר. לא ואחור להם דברי כבושין בשבילכם הוא נדבר עמי. שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישנו אל בתדבר בתנודים. מן המרגלים ואילך לא נתייחד הדבור עם משה. שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות:וידבר ה' אלי לאחר. אלי היה הדבור. דבר אחר לא ואחור להן דברי והשיבני אם יקבלום כמו שנאמר ויסב משה את דברי העם ואומר:

מדש

אור החיים

וקרא למשה ומלמד ליי עמיה ממשכן וזמנא למימר: מלמד

ויקרא ואומר טעם הקריאה ולא הספיק הדיבור לבד תמרו ת"כ כי בני' מקיומות קדמה הקריאה לדיבור בסנה ושיני ואוהל מועד ולא מצינו ללמוד אוהל מועד לא מסנה ולא מסיני מסנה שם כי רבותא שהיה תחילה לכל הדבורות סיני יש בו רבותא שהוא לכל ישראל ומזה ללמוד מהם של אוהל מועד גם מזה ללמוד אוהל מועד מכל השנה שבסנה וסיני כי יש מה ללמד השנה שהיו בתם מת"כ אוהל מועד:

הנה מה נתמרו שנתמרה קריאה בסיני כתב הר"ם שהוא פסוק ויקרא אל משה ביום השלישי ואומר מי ויקרא ה' למשה אלא רחש הדבר מבלי לא מדכתיב ויקרא אליו ה' מן ההר כמו שפירש רבינו אלא כי קרא זה לא עם שאר נתמרו ובבריתא קתני מה ללמד השנה שהיה בתם וכו' ע"כ ובמחילה מכבודו לא דק בזה כי החתת הוא שהלימוד הוא לדיבור הוא משפוע ויקרא אליו מן ההר כי ויקרא אל משה ביום הז' מן אותה קריאה מיוחדת ומטרוכא לגופא שקרא לו לעלות לבצת בהר ארבעים יום כאשר עם ויקרא אל משה ואומר ויבא משה ואומר ויהי משה בהר ארבעים יום וקריאה זו במקום דיבור היה והקריאה שמנו דנים בה קריאה שהיא לדבר ומזכיר קריאה ודיבור גם ויקרא ה' למשה אל ראש ההר שקריאה זו נזרך עליה היתה כי היה משה למטה וקרא לו לעלות אל ראש ההר ושם דבר אליו ושם לא אמר ויקרא והיה מדבר עמו היה מדבר עמו והוא למטה מן ההר אליו ואנו רואים שלא דבר אליו עד אחר עלות ואיך יהיה פה ולשון לומר שלא היה לו לומר אלא ויבא ויבר אל פסוק ויקרא אליו ה' מן ההר רואים אנו כי תכלית הקריאה לא היה אלא לומר אליו כה תאמר ואומר ודברים אלו אמרם אליו שם והוא למטה מבלי עלות ת"כ מה טיבה של קריאה זו אינה אלא קדימה לדיבור ומה שנפתייר הרב בפסוק ויקרא אל משה ביום השלישי ממה שאמר בתוך אחר אומרו ויקרא וידבר ואומר ויקרא לי ואומר לא האירו לחול פני הרב כ' כתובים וכתם כ' עניינים שהפסיקו בין הקריאה לדיבור הא' ומרחק כעוד ה' וגומר וכ' ויבא משה ואומר ויהי שם כבר מרבעים יום ואומר ואחר זה אמר הכתוב וידבר ה' להעיד להגדיק מה שכתבנו ומי יאמר שדיבור זה לא היה אחר שבתיו כבר עשרים יום או שלשים יום ומה שדחה דעת רבינו הלל שאמר פסוק ויקרא אליו ה' מן ההר בטענת שלא היה עדיין שם ויאמרו שם ת"כ מה ללמד הכתוב של סנה וסיני שהיה בתם ואומר להיותו סובר הרב שהשם היה בית הקריאה מקשה ולא היה שכוונת התנא היתה מבחוץ ובאה היה כה דבר זה לתוספת ומילי דהוה שהיתה כה טעלה זו שהיתה בתם אלא היה בתוכל מוכן היה כי שם כן הקריאה לתוכל לא יהיה אלא היה עדיין שם תה בכך הרי בחותה הנבואה היה שם ונטתנית נבוה ו ונבואת סנה מיבואת תוכל מועד אלא היה כי שם יבוא מן קושיא דרב קשיא ותתיה מני מיך לא האירו לחול מיניו מה שהקשינו: **ועוד** לו כפי דבריו מיך מני למיתר תיא הגד הכתוב שכשם שהיו בתם ואלא ויקרא אליו ה' מן ההר ויאמר ואומר לא היה בתם ואנחנו מחותה קריאה וקריאת סנה מגד הכתוב שכשם שהיו בתם אלא דיבור משה הדוש למשה קדימה לדיבור ולהעתיק בקושיא זו יהיה דמתברא טבדי ועוד לו למה הוצרך לומר ג' קדמי בסיני שקדמה קריאה ולו יהיה אלא כתכוב פסוק ויקרא אליו ה' מן ההר כ' מיהא ישנם שקדמה קריאה לדיבור לם' הרב ואלא כל טרחת התנא הוא על יתור ויקרא החמירה בתוכל מועד אלא היה נריך לתימרה ויבאל הקושי כזכרונה כ' פעמים בסיני אלא ואמי שבדברי הרב כמן אלא בדרדוק ולבדיהו אין מקום לקושי אחד מכל אלו והקושים ומעתה נמצינו מוחדים מיוחד ליחוד שקדמה קריאה לדיבור בסיני הוא פסוק ויקרא אליו ה' מן ההר ואומר כה תאמר ועקר: **ובה** שתמרו בבריתא שם תמרת בסיני שהוא לכל ישראל ואומר לכתורה הוא דבר תמיה שהרי אין לך מנוה שתינה לכל ישראל ויכול לכל ישראל הרבן תורה פירש לכל ישראל בו"ד ואין מחיה מחנה לנד מחנה שהרי אין לך מנוה שתינה לכל ישראל ויכול

אלא שים לבך בברייתא למה לא הקשה ייתור ויקרא המורה בסנה וסיני וילמדנו מויקרא המורה במועד ותנ"ל מס יתמר מועד יסיני מי במועד וסנה ויבא הנ' מנד הפוה שביניהם :

ועוד קשה לדברי התנא שדורש מיתרו מועד קרא יתירא לדרוש להביא כל הדברות שנתמרו במועד שקדמה בהם הקריאה ולא פנים רחשונה בלבד מ"מ נרע דיבור ראשון שנתמר בסיני בלא תקדים בו הקריאה שהוצרך לומר בו ויקרא וכמו כן בסנה לא היה צריך לומר ויקרא לפי מה שלמד שם מיתור דבר למתר לדרות כל האמירות :

וראיתי להר"ם שכתב דעתו לייחס הדקדוקים וכל מה שכתב הרב ז"ה אין דעתי הולמתו רחשונה מה שכתב כי לא תני למילף סיני וסנה מועד לנד שדיבת הקריאה לנושם שהיה משה ירא לבוא לזה קרא לו ליכנס קשה לכשנתמר כי תנא דת"כ חופש לדרשה זו ועד עתה דלמה לא קדמה הקריאה לדיבור בהל מועד וקריאה זו מינה הלא כדי שיכנס ולא יעמוד בחוץ לנד שהיה ירא ודוקא בסיני וסנה לנד נד הפוה שבהם שהיו בהל מועד הוא שקדמה הקריאה לדיבור :

ומה שייסב בהחת החמת דעת התנא היא דלמדינן סנה מסיני והל מועד וכמו שנילה דעתו שדרש ויאמר משה מה בהין תלמוד לומר ויאמר הלא ללמד על כל הקריאות שהיו משה משה ואם לא היה סובר כן נ"ל ללמד בה שקדמה הקריאה לנד דילף מסיני והל מועד הרי שנטרינהו לנופה להשמיענו שקדמה לה הקריאה ע"כ נושני מדברים הלו כי מה שהיו לומדים שהקריאה קדמה הדיבור הינו על הדיבור שהיה בקריאה עצמה הלא על הדיבור הנאמר בסמוך לה כי הדיבור שבקריאה עצמה לא מצינו אותו ולא היה בפוס אחת מנ' קריאות זולת בסנה פירש הכתוב אופן הקריאה שהיתה משה משה ולא על דיבור זה הנו אומרים שקדמה קריאה לדיבור הלא על הדיבור הנאמר לו אחר הקריאה וסנה לפניך המקומות שהנו אומרים שהם שקדמה הקריאה כסיני לא נאמר הלא ויקרא ולא אמר הדיבור שהיה בקריאה עצמה והנו אומרים בו שקדמה הקריאה לדיבור ובלבד שהיה דיבור הנאמר בסמוך לקריאה וכמו כן בהל מועד הנו אומרים שקדמה הקריאה לדיבור הנם שלא נאמר ויאמר משה ות"כ כמו כן תהיה קריאת הסנה הנם שלא היה אומר הכתוב ויאמר הלא ויקרא משה משה וגומר ויאמר של נעלך וגומר אמרינן שקדמה קריאה לדיבור ואייתר ליה ויאמר לדדוש מה שדרש התנא ותשהני עליו שהוא פירש שקריאה שקדמה לדיבור בסיני הוא פסוק ויקרא ביום הסביעי והדיבור שאחריו הוא ויקחו לי תרומה ביום הרביעי דיחוק מקום בין הקריאה לדיבור וכקריאת סנה העלים עיניו מרחות פדיבורים הנאמרים בסמוך ואם הרב חשב שהקר הא לחוד ואעירת משה משה לחוד זה שגנה הוא והדברים ברורים לעין כל דעת ותמהני היך יגמו מפי קדוש

דברים הלו ויש עוד להקשות הלא שמין בורך לדחות דברים כהלה .

ומה שייסב למה לא ילמוד סיני וסנה מכל הדיבורים והאמירות שנתמרו בפסוק זה שקדמה בהם הקריאה ואמר שמין בווגת התנא הלא לאותם דברות ואמירות שנאמרו בהל מועד בלבד ואין ללמוד אחרו לאמר דברות שנאמרו בשאר מקומות בפי מה שהעל' בסתרנוהו בסמוך כי סנה אין בו קדימת קריאה והל מועד לנד שפכן עליו הענן ולא יכול לבא ודחק עצמו לפרש גם בדברי רשי שאמר משם לכל הדברו' ואמירות ונומר קדמה קריאה ונומר פאינו הלא אותם שנאמרו בהל מועד ע"כ דבריו ל"ל אין בכלי הולמת כי אמה שריבה הכתוב כל הדברות והאמירות פהיו בהל מועד שקדמה בהם הקריאה עין רואה ולב שומע כי לא לנד שפכן הענן ולא יכול לבא היתה הקריאה הלא להקדים הקריאה לדיבור מודיע הכתוב שאם מחמת הירחה קריאה אחת תספיק לכל ואם להודיע שבכל דיבור שהיה ה' מדבר היה משה ירא ליכנס והיה צריך לקרא לו אין דברים הלו כדאי' ליאמר כי בהכרח לומר שלא היה הדבר כן בפועל שהרי היו הכהנים נכנסים ומשמשים ומשה לא ירא ולא יפחד ליכנס עמהם ומן הסתם שידבר ה' עמו בתמידות אם לא שתאמר שבכל עת שהיה רוצה ה' לדבר עמו היה הענן שכן והיו יונחים הכהנים חוץ להל מועד וזה הבל נמור :

ועוד תמנת שהעלה רא"ם בד"ה מהל מועד כי תנא דת"כ סובר כאותה בדייתא דקתני כתוב אחד אומר ולא יכול משה לבא וכתוב אחד אומר ובבא משה בא הכתוב השניני והכריע ביניהם כי שכן עליו הענן אמור מעתה כל זמן שהיה הענן על המשכן לא יכול נסתלק ונומר ובבא ונומר ע"כ הנה פשט דרשה זו הוא שמעולם לא נכנס משה הלא אחר שנסתלק הענן ואף על פי כן ריבה הכתוב לכל הדברות שנאמרו לו בהל מועד שקדמה להם הקריאה ואם תאמר שלא דרש תנא כן הלא אחר שנאמרה קריאה בסיני אבל זולת זה היה אחזר אחר דרשת רבי תנחומא שדרש שהקריאה היתה לנד שהיה אתירא לבא הרי לך דרשת רבי תנחומא זל היה ירא משה ליכנס דכתיב ולא יכול משה אחר הק"ב אינו דין ודרך בבוד שמשה שנקטער במשכן יהיה עומד בחוץ ואני בפנים הלא הריני קורא אותו שיכנס לבף ואמר ויקרא לסברת זו לא היה הדבר הלא בפעם ראשונה משה ואילך הדשות נתונה לו מאת המלך ליכנס ואין פחד ואף על פי כן אמר הכתוב שהיה מקדים קריאה לדיבור ואינתה למה לא למדינן כל הדברות ותנ"ל סניי וסנה מהל מועד :

והנבון לומר הוא כי אם לא אמר הכתוב קדימת קריאה לדיבור בסיני וסנה הנם שהיה אומר בהל מועד היינו אומרים כי מהל מועד מיעט סיני וסנה שלא קדמה הקריאה בו שהסברת נותנת ללמוד מהל מועד כשם שקדמה בו קריאה לדיבור כמו כן בסנה וסיני תלמוד לומר מהל מועד ויש טעם למיעוט כי הולי לנד שקבע ה' שכונתו שם ישרהל הוסיף מעלה זו בתחילת שכונתו שקרא לו קודם הדיבור וריבוי לאמר היינו דורשים דרשה אחרת ותדע שהין לך פרשה בתין בה יתור לאמר ואנו דורשים בתופן אחר ותהיה זאת בתחת מהנה ואחר שאמר הכתוב קריאה בסנה וסיני נתחייבנו לומר כי מהל מועד הא לרבות שאר הדיבורים יאחר שמצינו בריבה הכתוב הדיבורים דרשינן גם כן לאמר למה שלפניהם שהם האמירות שקבל הולי בהם אם יהיו בכלל הדברות כי יותר יש לנו לדרוש יתור התיבה למה אמנו דריכין לה במקומה אלבקש דדשות ואחר ש יודיענו הכתוב כל הדברות והאמירות שנאמרו בהל מועד קדמה להם הקריאה היה הדין לכל הדברות והאמירות שנאמרו בתורה והטעם כי בנ' מקומות מצינו שהקדים הכתוב קריאה לאמירה סיני סנה הל מועד ואין מני יודע אם לא היה דבר זה הלא בפעם ראשונה או בכל פעם ופעם כשבייאר הכתוב אחד מהם שהוא בהל מועד שהיה בו בכל דיבור ואמירה הרי נתגלה הסתום שה"ב בכל דיבורים שהיו בכל המקומות • הו נאמר עוד שאחר שביאר הכתוב דיבורים ואמירות שהיו בהל מועד אנו מוזרים ולומדים מסיני וסנה והל מועד לכל הדיבורים עוד מפ סיני וכו' קדמה קריאה אף כל וכו' מה לסיני וסנה שהיה תחילת דיבור במקום ההוא תאמר בשאר דיבורים הלא היו תחילת דיבור במקום ההוא מהל מועד יוכיח שקדמה הקריאה לכל דיבור ודיבור שהיה הם ולכשנלמד מה לאהל מועד שכן היה מקום שכבן בו ה' בקביעות ונעשה הלהים שכן בתוכנו סיני וסנה ויוכיח וכו' שקדמה הקריאה בפעם ראשונה וכו' וחזר הדין וכו' הנד הכוף שבהם שהיה דבר ומפי קדוש למשה אף אני אביא כל דיבור מפי קדוש למשה שקדמה בו הקריאה בכל מקום שדבר עמו :

ויקרא הל משה נריך לדעת למה לא הזכיר שם הקורא והנם שהזכירו אחר כך מן הרחוי להזכירו בתחילה ומתילה מובן כי הוא המדבר כשאומ' ויקרא ה' ונומר וידבר ואולי שיכוין הכתוב להודיע מעלומותיו יתברך שיקרא בקול נדול ולא ישמענו זולת אחר אחר יחפון והוא ית' יקרא הל משה שהנם שקרא לה בשמע הדיבור הלא הל משה ולא למי שלפניו ולפי שם היה לומר הכתוב ויקרא ה' הל משה אבין שה' קרא בקול נדול הבל הנעת הקול למשה היה בקול נמוך שיפער משה בדעתו כשפער שאותם שרחוקים קנת ואינם בסמוך לו לא ישמעו ואין כאן חידוש הלא ה' לזה אמר ויקרא הל משה פירוש כי נם לנבי משה היתה קריאה בקול נדול כשמע קול נדול והן הן נורחותיו יתברך הלא שמע זולתו • עוד נראה טעם הלא הזכיר שמו יתברך בקריאה שיותר בחר לתעלת הבם להזכירו בדיבור הל מנוה תעל הקריאה

שאין בה הלא הזמנה בעלמא אי דרך בבוד לפי המדרש :

עוד יש לתת טעם לפי המדרש שאמרו שהיו אהרן ובניו והזקיניים מוזרים אין יודעים מיזה מרם חביב לפני המקום הלא למי שיקרא ה' ונומר ויקרא למשה ונומר הנה בפי זה אין מקום להזכר שמו בקריאה כי מאמר ויקרא היה ענין הרבתה שהיו מנפים לה נדולי יש' למי יקרא ה' לזה אין לומר הלא ויקרא הל משה והבן ולדרך זה יתייסב מה שיש לדקדק עוד למה הוצרך ליחר הל משה ולא הכפיק בשומרו הלו יחוזר הל משה שהזוכר בסמוך ודומה לזר תמנת שאמר הכתוב בתחילת פרשת וירא הלו ולא הזכיר למי נגלה סומך על זכרון מבדרם בפרשה הקודמת כמו כן היה לו ליחר למי נגלה וכמה שכתבנו לא קשה :

וידבר ה' הלו מהל מועד טעם שהוצרך לומר הלו הלא תאמר שלא מבע ה' וקול מאמינו לזולת משה הלא בערך יש הבל שבדבר בהל מועד לא יתבע שמיעת הדיבור מהמוזמנים עם שהם מבריעו כהני ה' לזה אמר הלו מהל מועד שמפיקו בנשת משה להל מועד ולא יהיו עם הלא כהני ה' לא היה נשמע הדיבור הלא למשה :

מאוהל מועד ונומר קשה כי מן הראוי להקדים הודעת המקום שמשמנו הדיבור ואחר כך יזכיר למי ידבר וכמן מיחר שאמר הל משה ואח"כ אמר מאהל מועד והנה לפי מה שדרשו בת"כ שכתבתי למעלה כי הומרו מהל מועד להודיע על כל הדברו' שנאמרו אחר כך מהל מועד שקדמה להם הקריאה יש טעם באיחור זכרון זה לומר כי למרחוק מנדת והבן וכת"ך דרשו עוד מהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חון מהל מועד ע"כ וקשה והלא כבר דרשו מתנה ענין הקריאה עוד קשה אם היה נפסק הקול ולא יצא חון למה הוצרך הכתוב למעט יש' מכמיעת הדיבור זרחיתי להר"ם שכתב שכח דרשתו היא משה אלא אמר ויקרא הל משה מהל מועד תוכ' ואמר הלו מהל מועד דרשו שיהא לומר שמהל מועד היה הלו בתין הפסק הא למדת שלא ינגע וקושיא ב' תירץ הר"ב שם שהוצרך הכתוב למעטם הוא מן הדברות שהיו קודם הקמת המשכן ואין דעתי מתיישבת בב' התירוצים מה שכתב ר"ם שדורש מהיחור זכרון מאהל מועד הלא אין המיעוט עושה רושם לאחר יכוין הלו כי הנם שנשמע מהל מועד לחזון משה אף על פי כן לא יתחייב משה לומר אלא יצא הקול לחלי

(ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳ מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם:

אם

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם׃

אם

(ב) מלמד שהיה משה מדבר באזני כל ישראל ואמר להם דברים הללו בפרט וחזר ואמרם באזני כל אחד ואחד בפני עצמו ואמר להם בני אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳ מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם מלמד שהיה משה מדבר עמהם בלשון נקי ובלשון רצוי ובלשון שהיו רגילין בו בבתי אבותיהם שלא יהו מתביישין ממנו ולא יהו מתיראין ממנו ולא יהו מתקוממין עליו ואומרים מה זה משה מדבר בנו כך וכך ולא היו יודעין מה הוא אומר להם עד שהיה מתרגם להם בלשונם ואומר להם בני אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳ מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם:

(ב) מלמד שהיה משה מדבר באזני כל ישראל ואמר להם דברים הללו בפרט וחזר ואמרם באזני כל אחד ואחד לפי שהיה משה יודע בעצמו שישראל נקיים הן ואין בהם דברים של כלום לפיכך לא היה מדבר באזניהם אלא דברים הראויים להם ולא היה מדבר באזניהם דברים שיתביישו מהם ויתקוממו עליו ויאמרו מה זה משה מדבר בנו כך וכך ולא היו יודעין מה הוא אומר להם עד שהיה מתרגם להם בלשונם ואומר להם בני אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳ מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם:

(ב) מלמד שהיה משה מדבר באזני כל ישראל ואמר להם דברים הללו בפרט וחזר ואמרם באזני כל אחד ואחד לפי שהיה משה יודע בעצמו שישראל נקיים הן ואין בהם דברים של כלום לפיכך לא היה מדבר באזניהם אלא דברים הראויים להם ולא היה מדבר באזניהם דברים שיתביישו מהם ויתקוממו עליו ואומרים

(ג) זכר • ולא נקבה • כתיבה מיותר למה זכר למטה מחין תלמוד לומר זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס : תמים • בלא מום . אל פתח אהל מועד • מטפל בהבאתו עד העזרה • ורבי יומר יקריב יקריב מפיל נתעברה עולת ראיכן בעולת נתנון יקריב כל אחד לבדו מי שהיה וכן עולם בחולין יתכנו החולין לעורבי עולות ורבי הן כולן עולות • ותקרב כל אחד לבדו מי שהוא יכול להפיל נתעברה בפסולין • ובמקומו תינו תלמוד לומר יקריבנו : יקריב • תלתא בפיפין מותו יכול בעל כרחו • תלתוד לומר לרצונו הוא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני לפני ה׳ • ומנין • אין סמיכה בפחות : (ד) על ראש העולה • להניח עולת הנזיר חוכה לסמיכה ולהניח עולת הנזיר : העולה • פרט לעולת העוף : ונרצה לו • על ידי מרצה לו • אם תאמר על כריתות ומיתות בית דין או מיתה בידי שמים מי מרצה לו • תלמוד לומר לכפר עליו • הרי שנתן אמור הוא מרצה אלא על עשה ועל לאו שנתק לעשה : (ה) ושחט והקריבו הכהנים • מקבלה והילך מלות כהונה למד על הסמיכה שכשרה כזר : לפני ה׳ • בעזרה : והקריבו • זו קבלה שהיא הרמשון ומשמעה לשון הלכה למדנו שתיהן • (ספר תחר שמתיהן בבני אהרן) : בני אהרן • יכול הלליס תלמוד לומר הכהנים : את הדם • וזרקו את הדם • מה תלמוד לומר דם דם • יכול יזרוק שנים שנים ת״ל אחד אחד • ומנין שאם זרק אחד מכאן ואילך שהוא כשר : את הדם • מלמד שטעון שתי מתנות : על המזבח • מלמד שטעון שתי מתנות : סביב • מלמד שטעון ארבע מתנות : אשר • מלמד שטעון שתי מתנות : פתח אהל מועד • מלמד שטעון שתי מתנות : (ו) והפשיט • מה תלמוד לומר העולה • לרבות את כל העולות להפשט ונתוח : לנתחיה • ולא נתחיה לנתחים : (ז) ונתנו בני • אף על פי שהמזבח יורדת מן הממים מצוה להביא מן החדיוט : בני אהרן הכהן • בכהונה בכיהונו הא אם עבד בבגדי כהן החדיוט עבודתו פסולה : (ח) בני אהרן הכהנים • כשהם בניהנים הא כהן החדיוט שעבד בשמנה בגדים עבודתו פסולה : את הנתחים ואת הראש • לפי שאין הראש בכלל הפשט שכבר היתה בשחיטה לפיכך הזכיר לתנותו לעצמו : ואת הפדר • למה נאמר ללחדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה זהו דרך בבוד של מעלה : אשר על המזבח • שלא יהיו הגיזרין חוץ למערכה :

עולה

(ג) אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר
זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לְרְצֹנוֹ
לִפְנֵי יְהוָה : (ד) וְסָמַךְ
יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה־
לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו : (ה) וְשָׁחַט
אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה
וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד : (ו)
וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח
אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ : (ז) וְנָתְנוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־
הָאֵשׁ : (ח) וְעָרְכוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים
אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־
הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ :

וקרבו

כי יקריב מכם נדיך למימת לשון היערך לומר מכם עוד למה ליחד לומר מכם אחד זכרון המכתל המכתל ומתני כי מן הרמוי להקדים זכרון הפוטל אחר כי יכבר ואחר כך הנפטל ויתנו ורבי אחד אומרו שכתו למעט מומר כשישראל והרבו מן הבהמה להניא מומר הא כיצד מעט מומר בכל התורה כולה או לעז שמקולה בכל התורה וריבה מומר למיני לכל התורה ולבדריסם ל׳ נרחה לייבב נם מה שאחר לומ׳ מכם שמם היה אומ׳ מדם מכם היה כשם שמעטו במקו׳ אחר׳ אי מרבה במקו׳ שמעטו ולא כן היה כוונת הכתוב שהריבוי הוא בנדים והמיעוט הוא ביקרב לבד לזה הבדיל ביניה׳ בפיבת כי יקריב • זנרחה טוב לפרש על פי מה שאמרו בחולין שהניחו בריותה שדרשו מעם האהן פרט למומר ר״ש אומר הבא מידיעתו ואמרו שם אומר לאכול חלב והניח קרבן על הדם אינה כיניהו ואמרו לא מומר לאכול חלב אלא שהוא מומר לכל התורה כולה ואינו חייב אלא אחת ואחד בעולה ס״ב ואמרו ל׳ בתורת כהנים כי יקריב אינו אלא דמות והוא מה שדקדק לומר כי יקריב קודם לומרו מכם לומר שאם שמעטו הוא בדבר הכתוב ומיעטו בעולת העוף ובדברי הגמרא שמסיק אחד בעולה דלא תימא כיון שדורון הוא יקובל קמ״ל ואחד בחטאת ומיעוט הצריך בחטאת הבא הוא דכתיב בבהמ׳ ומשונה מיעוט זה ממיעוט האמור בעולה כי מיעוט האמור בעולה אינו אלא למאמר בכל התורה כולה אבל אחת בחטאת ומ

את הכליותיו ל' לרבות הקרבים והטלפי יונים ודגה לומר לא יקריב מאבריהם את הסמ"ק לעולה בקדירה ובו והכהן הקריבו למזבח כתיב ל' ולהלן כתיב ויקרבו כהונתם ל' להקדש תלמ' בעודן מחוברים מכל מקום כתבו בתוספתא כדתנן ויכולין שפקעו מעל המזבח לא יחזיר • או אפשר שנתלם מעלין קודש זריקה ולא נתרבו הקדשים וכו' להקדש תלמ' זריקה מכל מקום אפשר מנייהו מפולי קתני דסכיני : **או** אפשר מעדיין לא נתנם תורה ונמנם שמתחלו ל' קיים מאבריהם תבינו שמחמת עירובי תבשילין כפר בתבשיל שבו למעבד מנייהו מפולי קתני דסכיני :

רשי

(ט) עולה • לשם עולה יקטירנו : מזבח • כשיחטנו לשם שחטו לשם מזבח • לשון שם פיסגר בלעז • נחוח • נתת רוח לבוני שחפתי ונעשה רצונו : (י) ואם מן הצאן • ולו תוסף על עניין ראשון ילמד היפסל ליתן ריח לשם לפתוכון בין פרשם לפרשה : מן הצאן • מן הכשבים ומן העזים . הרי אלו מעוטין פרט לזקן ולחולה ולטריפה : (יא) על יד המזבח • על גד המזבח : כצונה לפני ה' • ומין צפון כשחט : (יב) מן העוף • ולא כל העוף לבי שמחר תמיס זכר בבקר בכשבים . תמימ ושברות בבהמה ומין תמות ושברות בעופות • יכול אף מחיסר אבר תלמוד לומר מן העוף : תורים • גדולים ולא קטנים : בני יונה • קטנים ולא גדולים : מן התורים • מן בני יונה • כרט לתחלת הכיתוב בפרט ובפרט שהוא פסול שנאמר הוא אצל בני יונה וקטן אצל התורים :

והקריבו

(ט) וְקִרְבּוֹ וְכִרְעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־ נִיחוֹחַ לַיהוָה: ס (י) וְאִם־מִן־ הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: (יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל־ יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־ דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (יב) וְנִתַּח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־ הַמִּזְבֵּחַ: (יג) וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה: * פ (יד) וְאִם מִן־הָעוֹף שני עֹלָה קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ:

ויקרבינה

וְגַוִּיָּה וְכִרְעָיו יִרְחַץ בַּמַּיִם וְיַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ אִשֵּׁה רֵיחַ־ נִיחוֹחַ לַיהוָה: ס (טו) וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־ רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ: (טז) וְהָסִיר אֶת־מוֹרֵסָהּ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדֶּשֶׁן: (יז) וְשִׁסַּע אֹתָהּ בִּכְנָפֶיהָ לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הִוא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה: ס (א) וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה: (ב) וְהֵבִיא אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה: (ג) וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: (ד) וְכִי תַקְרִב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת חַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן: (ה) וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת קָרְבָּנְךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן מַצָּה תִהְיֶה: (ו) פָּתֹת אֹתָהּ פְּתִתִים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן מִנְחָה הִוא: (ז) וְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה: (ח) וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: (ט) וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה: (י) וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: (יא) כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה: (יב) קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ רֵיחַ נִיחוֹחַ: (יג) וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח: (יד) וְאִם־תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ: (טו) וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ לְבֹנָה מִנְחָה הִוא: (טז) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגִּרְשָׂהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה לַיהוָה: (א) וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם־מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה: (ב) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (ג) וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: (ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: (ה) וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה: (ו) וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: (ז) אִם־כֶּשֶׂב הוּא מַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה: (ח) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (ט) וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְּמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: (י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: (יא) וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה: (יב) וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה: (יג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: (טו) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: (טז) וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֵּׁה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה: (יז) חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ: (א) וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: (ב) אִם־הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת: (ג) וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: (ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: (ה) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי הַפָּרֹכֶת: (ו) וְאֶת־הַדָּם יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ז) וְאֶת כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: (ח) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: (ט) כַּאֲשֶׁר הוּרַם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה: (י) וְאֶת־עוֹר הַפָּר וְאֶת כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ: (יא) וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף: (יב) וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ: (יג) אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: (יד) וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: (טו) וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: (טז) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי הַפָּרֹכֶת: (יז) וְאֶת־הַדָּם יִתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וְאֶת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יח) וְאֶת כָּל־חֶלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: (יט) וְכַאֲשֶׁר עָשָׂה לְפַר הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה לְפַר הָעוֹלָה וְכִפֶּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם: (כ) וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת־הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת הַקָּהָל הִוא: (כא) נָשִׂיא כִּי יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם: (כב) אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: (כג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הִוא: (כד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה: (כה) וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: (כו) וְכָל־חֶלְבּוֹ כְּחֵלֶב הַשְּׁלָמִים יַקְטִיר הַכֹּהֵן עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: (כז) וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמָה: (כח) אוֹ הוֹדַע אֵלֶיהָ חַטָּאתָהּ אֲשֶׁר חָטָאָה וְהֵבִיאָה קָרְבָּנָהּ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתָהּ אֲשֶׁר חָטָאָה: (כט) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה: (ל) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: (לא) וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ: (לב) וְאִם־כֶּשֶׂב יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת נְקֵבָה תְּמִימָה יְבִיאֶנָּה: (לג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה: (לד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: (לה) וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב כֶּשֶׂב הַזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל־מִזְבַּח הָעֹלָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עָלָיו עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: (א) וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: (ב) אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: (ג) אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא־בָהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם: (ד) אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִּשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: (ה) וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: (ו) וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּבְשָׂה אוֹ שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ: (ז) וְאִם־לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה: (ח) וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשֹׁנָה וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עֹרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל: (ט) וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֶה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הִוא: (י) וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: (יא) וְאִם־לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת הָאֵיפָה סֹלֶת לַחַטָּאת לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא: (יב) וְהֵבִיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת הִוא: (יג) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה: (יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (טו) נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: (טז) וְאֶת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: (יז) וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא יָדָע וְאָשַׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: (יח) וְאֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגִיאָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדָע וְנִסְלַח לוֹ: (יט) אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה: (כ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כא) נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתֹשֶׂמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ: (כב) אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שָׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָּהֶם: (כג) וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: (כד) אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשָּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: (כה) וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן: (כו) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכָּל־אֲשָׁמָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָּהּ: (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צַו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: (ג) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (ד) וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר: (ה) וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: (ו) אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: (ז) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: (ח) וְהֵרִים מִמֶּנָּה בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה: (ט) וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ בְּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ: (י) לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נְתַתִּיהָ מֵאִשַּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: (יא) כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל־אֲשֶׁר יִגַּע בָּהֶם תִּקְדָּשׁ: (יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יג) זֹאת קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה סֹלֶת מִנְחָה תָמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב: (יד) עַל־מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן מֻרְבֶּכֶת תָּבִיא מְסֹתָּת מִנְחַת־פִּתֵּי תַקְרִיב בְּרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (טו) וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶ

(טו) והקריבו • מפולו פרידה מחת : יביא הכהן ומלק • אין מליקה בכלי אלא בעזרה על כהן • קוטן בנפרנו ממול הכותף וחותך מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוטען : ומצה דמו • לשון אין מפיס • כי מפס המן • כוכם בית הסיחוט על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד : ומלק והקטיר ומצה • מפסר

•(טו) וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצֶה־
דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ :
(יו) וְהֵסִיר אֶת־מְרָאתוֹ
בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל
הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל־מְקוֹם
הַדֶּשֶׁן : (יז) וְשִׁסַּע אֹתוֹ
בִּכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים
אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא
אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה : ס

(א) וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן ב
מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ
וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ
לְבֹנָה : (ב) וְהֵבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם
מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ
עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה
רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה : (ג)
וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי
יְהוָה : ס

וכי

(טו) והקריבו • מפולו פרידה מחת : יביא הכהן ומלק • אין מליקה בכלי אלא בעזרה על כהן • קוטן בנפרנו ממול הכותף וחותך מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוטען : ומצה דמו • לשון אין מפיס • כי מפס המן • כוכם בית הסיחוט על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד : ומלק והקטיר ומצה • מפסר

לויתר כן מאחר שהוא מ"ט הקטרת הוא חוזה אלא מה הקטרת הרמוז בעצמו והנוף בעצמו וכו' • לך תליקה כן • יפ"ו שהוא על מקרא מסורס הוא ומלק והקטיר וקודם הקטרה ומצה דמו כתיב: (יו) תרחתו • מקום הרעי זה הוסף : בנוצתה • עם בני מעיים ונוצה לשון דבר המאוס כמו כי נגע נגע • וזהו פתרונם מקלוס בתיכלי יוהו מדרשו על מצה יוסי בן חנן שאחר שהוא נוטל את הקרקבן עמה והפותיו לך אמרו קודר סביב הוסף בסכין בעין מרוב' ונוטלו עם הגופה שעל העור• בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא בחצות והקרב בחצים יחדן בחים יהקטיר • בעוף שכתוב תן הנזל שאחר והשליך את החצים שאכלו תן הנזל : אצל המזבח קדמה • במזרחו של כבש : אל מקום הדשן • מקום שכותבין עם תרומת הדשן בכל בקר ודשן מזבח הכיורים והמקורה יכולם נכלעי'כם במקומן:(יז) ובסע אין סיסוע אלא בידיו וכן הוא אומר בשמעון ויפסעהו כפסע הגדי : בכנפיו • בכנפיו אינו צריך למרוט כנפי נוגה : בכנפיו • נוגה אחם והלא אין לך הדיוט שמריח ריח בנפיס כשרפים ואין נפשו קפה עליו ולאחם שאחר הכתוב יקריב• כלי שיהא המזבח שבע ויתהדר בקרבנו על עני : לא יבדיל • אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות אלא קורעו מבנו • נאחר בעוף ריח ניחוח ונאחר בבהמה ריח ניחוח • לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט • ובלבד שיכוין את לבו לשמים : (ג) ונפש כי תקריב • לא נאחר נפש בכל קרבנות נדבה אלא בחנחה מי דלכו להתנדב חנחה עני חאר הקדוש ברוך הוא מעלה עליו כאלו הקריב נפשו : אלא יהיה קדבנו • המוחר הרי עלי חנחה אחם אביא חלת שהיא הרחטונה בחנחות ונקמצת בשביל אלת • כמו שמפורש בסנין לפי שנאחרו כאן חחם חיבי חנחית ובולן בחות חצויות קודם קמיצה • חון חזו לכך קדויה חנחה אלת : אלת • אין אלא אלת מן החטין שנאחר אלת חטים ואין חנחה פחותה מעשרון • שנאחר ועשרון אלת לחנחה עשרון לכל חנחה : ויצק עליה שמן • על כולה : ונתן עליה לבונה • על הקמצה • חביא קומץ לבונה עליה לבד אחד • ואם רחית לומר כן • כאיון רבוי אחר רבוי בחורה אלא לחעט • דבר אחר שמן של כולה משני שהוא נבלל עמה כמו שנאחר מסלתה ומשמנה ולבונה על מקנתה בחיכה ונבללת עמה • ולא נקמנת עמה שנאחר על כל לבונתה שלאחר שקמן מלרט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה : ויצק ונתן והביאה • אלאחר מיליקה כשרים בזר : (ד) הכהנים וקמן • מקמיצה ואילך חנות כהונה : וקמן משם • מקום בעזרה שרגלי הזר בטוחות ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה אף בולא חמר בקומנו .בקומנו בולא חמר של מקום דריסת רגלי ישראל : אלא קמנו • יכול מבורן מבלבן ויוצא לכל גד • חלמוד לומר במקום אחר ודרים מחנו .בקומנו לא יהא פחר אלא מה שבחוך הקומן מי בקומנו יכול אחר חלא חה כיוצא חופה שלא מלבעותיו על פם ידו וזהו קומן בחפחת לשון העבדית : על כל לבונתה • לבד כל הלבונה יהא הקומן אלא : לבונתה והקטיר • חף הלבונה בהקטרה : אלא המנו מסלתה ומשמנה • יה אם קמן ועלה בידו נדניר אלא אי קורט לבונה פסולה : הזכרתה • הזכרון הטולה לגבוה הוא זכרון המנחה • שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח : (ג) לאהרן ולבניו • כהן גדול נוטל חלק כאחד אלא במחלוקת והחליוט בחלוקת : קדש קדשים • היה להם מאישי ה' • אין להם חלק בא אלא לאחר מתנות החיובים :

וכי

עוד

ירמה ע"ד למומרו ואת דמה ושפל רוח ואחרי לב אני את דמה ולמ"ד אחי דמה ומהטעם עלמו לא הזכיר שמו יתברך שמוך להזכרת קרבן אלא בקדבן עוף כי מי דדכו להביא עוף הוא העני ומביאו בשבורון לב לגד מה שהוא העני ולגד מיעוט הקדבן וקרא עליו ואת דמה

וַיְקַרְבִּינֵהוּ בַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא
וְיִמְלוֹק יַת רֵישֵׁיהּ וְיַסֵּיק
לְמַדְבְּחָא וְיִתְמְצֵי דְּמֵיהּ עַל
כּוֹתֶל מַדְבְּחָא : וְיַעֲדֵי יַת
זְפָקֵיהּ בְּאוֹכְלֵיהּ וְיָרְמֵי יָתֵיהּ
בְּסִטַר מַדְבְּחָא קִדּוּמָא בְּאָתַר
דְּמַקְדִּין קִטְמָא : וְיִפְרֹק יָתֵיהּ
בְּגַדְפּוֹהִי לָא יַפְרֵישׁ וְיַסֵּיק יָתֵיהּ
כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא עַל אָעַיָּא
דְּעַל אִשְׁתָּא עֲלָתָא הוּא קוּרְבָּן
דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ :
וְאֵינַשׁ אֲרֵי יְקָרֵיב קוּרְבָּן
מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ סוֹלְתָא יְהֵי
קוּרְבָּנֵיהּ וְיֵרִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא
וְיִתֵּן עֲלַהּ לְבוּנְתָא : וְיֵיתִינַהּ
לְוָת בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא וְיִקְמוֹץ
מִתַּמָּן מְלֵי קוֹמְצֵיהּ
מִסּוֹלְתָהּ וּמִמִּשְׁחָהּ עַל כָּל
לְבוּנְתָהּ וְיַסֵּיק כַּהֲנָא יַת
אַדְכַּרְתָּהּ לְמַדְבְּחָא קוּרְבָּן
דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ :
וְדְאִשְׁתָּאַר מִן מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי קוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
מִקּוּרְבָּנַיָּא דַיְיָ :

וארי

מסח"כ המקריב בקד ונתן שנפכו שמחה עליו בהקרבת דבר הרמוי להתכבד וכיוצא בזה דרשו בזבחים במה שאמר הכתוב במנחה העכס זאת :

אשה

ריח ניחוח רצל אמרו נאמר בעולת בהמה מאשה ריח וגומר ונאמר בעולת העוף אשה ונומר לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט וכו' ע"כ הנה בתכוונו רצל לתרץ מה שקשה כי יאמר הכתוב אשה ריח ניחוח בעוף שהוא פוחת מיסר ומכ"ש בעולת בהמה לזה דקדקו בלשונם ואמרו לומר לך אחד המרבה וכו' פי'בבא הכתוב להודיענו שאין הפרש בין המעט למרובה כלא אמאר שאין זה אלא לגד שה' מבד רחמיו מתרנה בקרבן העני הנם כאילו הקריב כל הקרבן העשיר וכ"ש אין המוחם נכחש כי זה מביא פר וזה מביא עוף לזה נחחשם הכתוב ואחר ריח ניחוח בבהמה ולא הספיק לו במה שאמר בעוף ללמוד מחנו להעשיר ולהרחיבך כי לא פחו הוא מקרבן בהמה ללמיד אחנו ומדיך הוא להודיעך גם בקרבן בהמה אשה ריח ניחוח והוא מה שדקדק הכתוב באמר נאמר ונאמר וכו' פירש ולא הספיק לו לומר הלא כתוב לומר לך בזה הקטנה נתכוון לומר לך בזה אחד המרבה ואחד הממעיט פירוש בהעוסה הם ולזה לא אמר התנא לומר מממעיט במרבה שאז בטלה לה הכוונה ספירש בדברו כי כשבניע לומר זה כזה יתחייב לומר כי הבלמד קטון מהמלמד במעכב הרב ותלמידו ומדרשון לכון אומרו אחד ואחד הרי זה מראה במנבע הכלל כי אין הדבנה לא' מחברו וזה הוא שהסיק תירוץ למה לא אמר ריח ניחוח בעוף כי בא ללמדינו דבר זה במין מעלה לעשיר בעורו ולא כלום ומעטם זה נם.כן הוציך לומר אחם ריח ניחוח בעצמן ולא הספיק בבקר ועוף שהם כ' קנוות כי בבנין זה אין דבר נלמד מפברו לגד המובח :

ונפש

ונו'בת"ך דרשו יתור ונפש הים בה מיעוט וריבוי מיעוטו נפש לעון יחיד למעט ניבור שלא יביאו מנחת נדבה ריבוי ביתרון הוא"ו לרבות יחיד שאינו מביא מנחה על פיחחת מקדש וקדשיו שהוא כהן מפית כמביא מנחת נדבה ומעטם הכתוב שכתב כהן ריבוי ומיעוט כתיב חחת חולי כי לגד שלא הוכרח למעט הניבור שלא לגד שריבה כהן מפית לזה דמי שניהם יחד הנם שהם כ' דברים הפכיים כי לולי ריבוי כהן מביא אין לוריך למעט ניבור כי מיון יעלה על דעתנו שיביאו שיוכרך למעט ואחר שבא ריבוי כהן מביא יבא לנו דין חדש שיהנו במלמד לניבור כאותהם שם בא"ך לזה הוכרך למעט :

וכי

(ד) וכי תקריב וגו׳ בתמ׳ דריש עלי מנחת חנוך ולמד הכתוב שיביא מן חלות מן דקיקין. החלות בלולות והדקיקין משוחין ונחלקו רבותינו במשיחתן אי מושחן וחוזר ומושחן עד שכלה כל השמן שבלוג. שכל המנחות טעונות לוג שמן ויש מומרים מושחן כמין כפי עצמו ללהנים מה תלמוד לומר בשמן בשמן שני פעמים להכשיר כמין שני וכלישי היינו מן הזתים. ויהיו נרדך כמן דמשוח אלא למעוטי שנחתר בו זך ושניהו בחנוכת כל המנחות התפויות לפני קמיצתן ונקמצות על ידי פתיתה. כולן בחלות עשר עשר חלות והתמיר כה דקיקין כתה עשר דקיקין: (ה) ומם מנחת מחבת. פתחר הרי עלי מנחת מחבת. וכלי היא שהיה בתקדש מטופין בו מנחה על האור בשמן וכלי היה עשוי מחלה לף ומעשה המנחה בכתובו קשין שתוך שהיה נפה האור שורף את השמן וכולן טעונות שלש מתנות שמן יציקה וכלילה ותתן שמן בכלי קודם לעשייתן: שלש בלולה בשמן. תלמד שבולגן בעודן שלש: (ו) פתות תתה פתים. לרבות כל המנחות הנאפין קודם קמיצה לפתיתה: ויצקת עליה שמן מנחה היא. לרבות כל המנחות היא. יכול לף מנחה מאפה תנור. תלמוד לומר עליה. חוכיח את החלות ולמי חוכיח את הדקיקין תלמוד לומר היא. (ז) מרחשת. כלי הוא שהיה בתקדש עמוק ותתוך שהיה עמוק מחבה גבוה ומין האור שופו לפיכך מעשה מחבה מעשויין לתוכה דוחקין. כל דבר דך על ידי תעשה גרחה כרוחה ומצטבר: (ח) ומשר יעשה מלה. תלמד מן המיכים הללו: והקריבה. בעליה אל הכהן: והגישה. הכהן אל המזבח. מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח: (ט) את מזכרתה. היא הקומץ: (י) וכל דבש. כל מתיקת פרי קרויה דבש: (יב) קרבן ראשית. תם יש לך להביא מן השתור ומן הדבש: קרבן ראשית. שתי הלחם של עצרת הבאים מן השתור. שנאמר חמן תאפינה. ומיכורים מן הדבש כתו ביכורי תמיכו ותתרים: (יג) מלח ברית. שהברית כרותה למלח מעבת ימי בראשית כשהוטבתו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג: על כל קרבנך. על עולת בשמ ועוף ומחורי כל הקדשים כלן:

ומם

(ד) וְכִי תַקְרִב קָרְבַּן מִנְחָה
מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת חַלֹּת
מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי
מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן׃ ס

(ה) וְאִם־מִנְחָה עַל־
הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה
בַּשָּׁמֶן מַצָּה תִּהְיֶה׃ (ו) פָּתוֹת
אֹתָהּ פְּתִתִים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן
מִנְחָה הִיא׃ * ס (ז)

וְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת שלישי
קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה׃
(ח) וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה
אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה
וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ׃ ט וְהֵרִים
הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־
אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃
(י) וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה
לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ (יא) כָּל־הַמִּנְחָה
אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא
תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר
וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ
אִשֶּׁה לַיהוָה׃ (יב) קָרְבַּן
רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה
וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ
נִיחֹחַ׃ (יג) וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ
בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית
מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל
מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ
תַּקְרִיב מֶלַח׃ ס

ואם

ואם מנחת מרחשת תהיה בשמן כתוב. ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה.

(יד) ואם תקריב מנחת בכורים ליהוה אביב קלוי באש גרש דרמל תקריב את מנחת בכוריך: (טו) ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא: (טז) והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה על כל לבנתה אשה ליהוה: פ

(א) ואם זבח שלמים קרבנו ג רביעי
אם מן הבקר הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה: (ב) וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב: (ג) והקריב ממזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב: (ד) ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכליות יסירנה: (ה) וקטרו אתו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על האש אשה ריח ניחח ליהוה: פ

(ו) ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו: (ז) אם כשב הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני יהוה: (ח) וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: (ט) והקריב ממזבח השלמים אשה ליהוה חלבו האליה תמימה לעמת העצה יסירנה ואת החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב:

ואת

(יד) ואם תקריב מנחת בכורים ליהוה אביב קלוי באש גרש דרמל תקריב את מנחת בכוריך: (טו) ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא: (טז) והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה על כל לבנתה אשה ליהוה: פ

(א) ואם זבח שלמים קרבנו ג רביעי
אם מן הבקר הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה: (ב) וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב: (ג) והקריב ממזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב: (ד) ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכליות יסירנה: (ה) וקטרו אתו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על האש אשה ריח ניחח ליהוה: פ

(ו) ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו: (ז) אם כשב הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני יהוה: (ח) וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: (ט) והקריב ממזבח השלמים אשה ליהוה חלבו האליה תמימה לעמת העצה יסירנה ואת החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב:

ואם תקריב מנחת בכורין קדם יי אביב קלי בנור פירוכן רכיכן תקריב ית מנחת בכורך: ותתן עלה משחא ותשוי עלה לבונתא מנחתא היא: ויסיק כהנא ית אדכרתה מפירוכה ומשחה על כל לבונתה קורבנא קדם יי: ואם נכסת קודשיא קורבנוהי אם מן תורי הוא מקריב אם דכר אם נוקבא שלים יקריביניה קדם יי: ויסמוך ידיה על ריש קורבניה ויכסיניה בתרע משכן זמנא ויזרקון בני אהרן כהניא ית דמא על מדבחא סחור סחור: ויקריב מנכסת קודשיא קורבנא קדם יי ית תרבא דהפי ית נוא וית כל תרבא דעל נוא: וית תרתין כולין וית תרבא דעלוהן ית אליא דעל גסמיא וית הצרא דעל כבדא על כוליתא יעדינה: ויסקון יתיה בני אהרן למדבחא על עלתא דעל אעיא דעל אשתא קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי: ואם מן ענא קורבניה לנכסת קודשיא קדם יי דכר או נוקבא שלים יקריביניה: אם אימר הוא מקריב ית קורבניה ויקריב יתיה קדם יי: ויסמוך ית ידיה על ריש קורבניה ויכוס יתיה קדם משכן זמנא ויזרקון בני אהרן ית דמיה על מדבחא סחור סחור: ויקריב מנכסת קודשיא קורבנא קדם יי תרביה אליתא שלמתא לקביל שדרתא יעדינה וית תרבא דהפי ית נוא וית כל תרבא דעל נוא:

וית

אור החיים

ואם תקריב ונומר פירוכ מס יהיה זמן הקרבת מנחת בכורים ונומר תקריב פירוכ חוכה כי חייב מנים זו בכל זמן ובמקים זכרין מנחי ומזמן מתר ותם:

אם זכר בלא לנטות הדיבור לזכר כשלמים לזה מתר מס והכן:

ותם

(ט) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ (יא) וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ פ (יב) וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃ (יג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ (יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ (טו) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ (טז) וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃ (יז) חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃ * פ

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי חמישי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה׃

רשי

(יח) לחם חסף לה׳ • לחמו של שם לשם גבוה: לחם • לשון מאכל וכן נשחיתה עץ בלחמו • עבד לחם רבי לשחוק עושים לחם: (יז) חקת עולם • יפה מפורש בת״כ כל הפסוק • (כ) מכל מצות ה׳ • פירשו רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לכרת ושגגתו חטאת: מאחת מהנה • ממקנת אחת מהן כנון הכותב בשבת שם משתעין בה מנחור • דון מדניחל:

שם

(ט) ואת שתי הכליות • זכר נקבה ונומר כי רבים הם כולם יחסם בשלמי עז ולא נפסקה פרשת עז אלא להגיד וחטאתם לפי שחוזר הכתוב לפרט כל פרטי החלבים והפתיח החליב הוא תניד שעליהם הפסיק בין עז ובין כבש ודע שלא הוצרך למעט החליב אלא כדי שתהא בקר הנמשך אחריהם קדש לא הוצרך למעט וחטאתם כי עכ״פ חליב בבקר חיבה דאתי לחליב דמאן ולא מקדיש חליב ולזה הנמשך אחריהם הכתיב ג׳ דיבים יחדיו ואם מן הנמלן ליתן המיוחד שלו זה בזה שייכו פרשיו שיסבו בתוכיות חבל חליב לבד קדיש חליב מכין לנו להכותב לאחריהם לאחריך קדש למעט ולזה הנמ שלא מיצטר אכתוב אמרו בת״ך אחין כה דין שיש ותוקש בנו לבד שרשם ואמר ואם מן הנמלן ונו נמלן מקדש ום״ד אבל שניהם אחר הכתוב החליב לזה ויצרך הכתוב לחלק ולומר אם כשב

אם עז ונומר ג

חקת עולם ונומר מכאן סמוים להכות על קדקוד הטועה לומר שלא כאסר חלב שאי של קדשים והר כתיב חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם ואיך ישמיד מי פסוק זה אם לא נאסר חלב של קדשים וכן פירש בתו״כ חוקת עולם לבית עולמים לדורותיכם סיכוכ לדורות בכל מושבותיכם בחרן וכח״ל ע״כ והכא אחר שאחר חוקת עולם מה תקום לומר לדורותיכם בכל מושבותיכם אלא ידעי שהכוונה היא עוד חוקת עולם נאמרת עם כלומלה שהוא ע״ג הקדשים ואחר אחי מוזהרים עוד לדורותיכם בכל מושבותיכם בל חלב ונומר והוא שיהיו

(יח) ואת דמה יצוק אל יסוד המזבח העולה אשר פתח אהל מועד ואת כל החלבה יקטיר המזבחה׃ (יט) וכל חלב פרו יפריש ממנו והקטיר המזבחה׃ (כ) ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וכפר עליהם הכהן ונסלח להם׃ (כא) והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון חטאת הקהל הוא׃ (כב) אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות יהוה אלהיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם׃ (כג) או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים׃ (כד) וסמך ידו על ראש השעיר ושחט אתו במקום אשר ישחט את העלה לפני יהוה חטאת הוא׃ (כה) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת דמה יצק אל יסוד מזבח העלה׃ (כו) ואת כל חלבו יקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו׃ (כז) ואם נפש אחת תחטא בשגגה בעשתה אחת ממצות יהוה אשר לא תעשינה ואשם׃ (כח) או הודע אליו חטאתו אשר חטא ובא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא׃ (כט) וסמך את יד על ראש החטאת ושחט את החטאת במקום העלה׃ (ל) ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה יצק אל יסוד המזבח׃ (לא) ואת כל חלבה יסיר כאשר הסר חלב מעל זבח השלמים והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחח ליהוה וכפר עליו הכהן וסלח לו׃ (לב) ואם כשה יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה׃ (לג) וסמך את ידו על ראש החטאת ושחט אתה לחטאת במקום אשר ישחט את העלה׃ (לד) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה יצק אל יסוד המזבח׃ (לה) ואת כל חלבה יסיר כאשר יוסר חלב השה מזבח השלמים והקטיר הכהן אתם על אשי יהוה וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא וסלח לו׃ (א) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו׃ (ב) או נפש אשר תגע בכל טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם׃ (ג) או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו ושמע ואשם׃ (ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו ושמע ואשם׃ (ה) והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה׃ (ו) והביא את אשמו ליהוה על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו׃ (ז) ואם לא תגיע ידו די שה והביא את אשמו אשר חטא שתי תרים או שני בני יונה ליהוה אחד לחטאת ואחד לעלה׃ (ח) והביא אתם אל הכהן והקריב את אשר לחטאת ראשונה ומלק את ראשו מעם מפרק ולא יבדיל׃ (ט) והזה מדם החטאת על קיר המזבח ואשר יתמצה אל יסוד המזבח חטאת הוא׃ (י) ואת השני יעשה עלה כמשפט ושלח הכהן על חטאתו אשר חטא עליה ונסלח לו׃ (יא) ואם לא תגיע ידו לשתי תרים או לשני בני יונה והקריב את אשר חטא עשירת האיפה סלת לחטאת לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת הוא׃ (יב) והביאה אל הכהן וקמץ הכהן מלא קמצו את אזכרתה והקטיר המזבחה על אשי יהוה חטאת הוא׃ (יג) וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה למנחה ככל המנחה׃ (יד) וידבר יהוה אל משה לאמר׃ (טו) נפש כי תמעל מעל ושגגה בקדשי יהוה והביא את אשמו ליהוה איל תמים מן הצאן בערכך כסף בשקל קדש לאשם׃ (טז) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמשתיו יסף עליו ונתן אתו לכהן והכהן יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו׃ (יז) ונפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות יהוה לא נדעה ואשם ונשא עונה׃ (יח) ואיל תמים מן הצאן בערכך לאשם אל הכהן והכהן יכפר עליו על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו׃ (יט) אשם הוא אשם אשם ליהוה׃ (כ) וידבר יהוה אל משה לאמר׃ (כא) נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו׃ (כב) או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה אדם לחטא בהנה׃ (כג) והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא׃ (כד) או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו׃ (כה) ואת אשמו יביא ליהוה איל תמים מן הצאן בערכך לאשם אל הכהן׃ (כו) וכפר עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה׃ (א) וידבר יהוה אל משה לאמר׃ (ב) צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו׃ (ג) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח׃ (ד) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור׃ (ה) והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים׃ (ו) אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה׃ (ז) וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני אהרן לפני יהוה אל פני המזבח׃ (ח) והרים ממנו במלא קמצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר המזבחה ריח ניחחה אזכרתה ליהוה׃ (ט) והנותרת ממנה יאכל אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל מועד יאכלוה׃ (י) לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי מקדש קדשים הוא כחטאת וכאשם׃ (יא) כל זכר בבני אהרן יאכלנה חק עולם לדרתיכם מאשי יהוה כל אשר יגע בהם יקדש׃ (יב) וידבר יהוה אל משה לאמר׃ (יג) זאת קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו ליהוה ביום המשח אתו עשרון הסלת מנחה תמיד מחציתו בבקר ומחציתו בערב׃ (יד) על מחבת במשחה תעשה מרבכת מנחת פתים תאפה ביחות המנחה תקריב ריח ניחח ליהוה׃ (טו) והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה חק עולם ליהוה כליל תקטר׃ (טז) וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל׃ (יז) וידבר יהוה אל משה לאמר׃ (יח) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא׃ (יט) הכהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד׃ (כ) כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד עליו תכבס את אשר היה עליו יזה בקדש׃ (כא) וכלי חרש אשר תבשל בו תשבר ואם בכלי נחשת בושל ומרק ושטף במים׃ (כב) כל זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא׃ (כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף׃ (א) וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא׃ (ב) במקום אשר ישחטו את העלה ישחטו את האשם ואת דמו יזרק על המזבח סביב׃ (ג) ואת כל חלבו יקריב ממנו את האליה ואת החלב המכסה את הקרב׃ (ד) ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכליות יסירנה׃ (ה) והקטיר אתם הכהן המזבחה אשה ליהוה אשם הוא׃ (ו) כל זכר בכהנים יאכלנו במקום קדש יאכל קדש קדשים הוא׃ (ז) כחטאת כאשם תורה אחת להם הכהן המכפר בו לו יהיה׃ (ח) והכהן המקריב את עלת איש עור העלה אשר הקריב לו לכהן יהיה׃ (ט) וכל מנחה אפויה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת לכהן המקריב אתה לו תהיה׃ (י) ומנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו׃ (יא) וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב ליהוה׃ (יב) על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלת מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולת בשמן׃ (יג) על חלת לחם חמץ יקרב קרבנו על זבח תודת שלמיו׃ (יד) ומכל הקרבן יקריב תרומה אחת לכל לשכן הכהן הזרק את דם השלמים לו תהיה׃ (טו) ובשר זבח תודת שלמיו ביום הקרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר׃ (טז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל׃ (יז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף׃ (יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב לו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא׃ (יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר׃ (כ) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃ (כא) ונפש כי תגע בכל טמא בטמאת אדם או בבהמה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר ליהוה ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃ (כב) וידבר יהוה אל משה לאמר׃ (כג) דבר אל בני ישראל לאמר כל שור וכשב ועז לא תאכלו׃ (כד) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלנו׃ (כה) כי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה ליהוה ונכרתה הנפש האכלת מעמיה׃ (כו) וכל דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה׃ (כז) כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃ (כח) וידבר יהוה אל משה לאמר׃ (כט) דבר אל בני ישראל לאמר המקריב את זבח שלמיו יביא את קרבנו ליהוה מזבח שלמיו׃ (ל) ידיו תביאינה את אשי יהוה את החלב על החזה יביאנו את החזה התנופה אתו להניף תנופה לפני יהוה׃ (לא) והקטיר הכהן המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו׃ (לב) ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמיכם׃ (לג) המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה׃ (לד) כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם ואתנה אתם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל׃ (לה) זאת משחת אהרן ומשחת בניו מאשי יהוה ביום הקריבו לכהן ליהוה׃ (לו) אשר צוה יהוה לתת להם ביום משח אתם מאת בני ישראל חק עולם לדרתם׃ (לז) זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלאים ולזבח השלמים׃ (לח) אשר צוה יהוה את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבנם ליהוה במדבר סיני׃ (א) וידבר יהוה אל משה לאמר׃ (ב) קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הבגדים ואת שמן המשחה ואת פר החטאת ואת שני האילים ואת סל המצות׃ (ג) ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד׃ (ד) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ותקהל העדה אל פתח אהל מועד׃ (ה) ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה יהוה לעשות׃ (ו) ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אתם במים׃ (ז) ויתן עליו את הכתנת ויחגר אתו באבנט וילבש אתו במעיל ויתן עליו את האפד ויחגר אתו בחשב האפד ויאפד לו בו׃ (ח) ויתן עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התמים׃ (ט) וישם את המצנפת על ראשו וישם על המצנפת אל מול פניו את ציץ הזהב נזר הקדש כאשר צוה יהוה את משה׃ (י) ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן ואת כל אשר בו ויקדש אתם׃ (יא) ויז ממנו על המזבח שבע פעמים וימשח את המזבח ואת כל כליו ואת הכיור ואת כנו לקדש אתם׃ (יב) ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אתו לקדש אתו׃ (יג) ויקרב משה את בני אהרן והלבש להם כתנת ויחגר אתם אבנט ויחבש להם מגבעת כאשר צוה יהוה את משה׃ (יד) ויגש את פר החטאת ויסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש פר החטאת׃ (טו) וישחט ויקח משה את הדם ויתן על קרנת המזבח סביב באצבעו ויחט את המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו׃ (טז) ויקח את כל החלב אשר על הקרב ואת יתרת הכבד ואת שתי הכליות ואת חלבהן ויקטר משה המזבחה׃ (יז) ואת הפר ואת עורו ואת בשרו ואת פרשו שרף באש מחוץ למחנה כאשר צוה יהוה את משה׃ (יח) ויקרב את איל העלה וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (יט) וישחט וייזרק משה את הדם על המזבח סביב׃ (כ) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (כא) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (כב) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (כג) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (כד) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (כה) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (כו) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (כז) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (כח) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (כט) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (ל) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (לא) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (לב) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (לג) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (לד) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (לה) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (לו) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (לז) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (לח) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (לט) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (מ) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (מא) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (מב) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (מג) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (מד) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (מה) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (מו) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (מז) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (מח) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (מט) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (נ) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (נא) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (נב) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (נג) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (נד) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (נה) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (נו) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (נז) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (נח) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (נט) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (ס) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (סא) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (סב) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (סג) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (סד) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (סה) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (סו) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (סז) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (סח) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (סט) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (ע) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (עא) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (עב) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (עג) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (עד) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (עה) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (עו) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (עז) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (עח) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (עט) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (פ) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (פא) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (פב) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (פג) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (פד) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (פה) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (פו) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (פז) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (פח) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (פט) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (צ) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (צא) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (צב) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (צג) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (צד) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (צה) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (צו) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (צז) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (צח) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (צט) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (ק) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קא) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קב) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קג) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קד) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קה) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קו) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קז) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קח) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קט) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קי) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קיא) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קיב) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קיג) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קיד) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קטו) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קטז) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קיז) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קיח) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קיט) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קכ) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קכא) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קכב) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קכג) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קכד) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קכה) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קכו) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קכז) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קכח) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קכט) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קל) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קלא) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קלב) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קלג) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קלד) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קלה) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קלו) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קלז) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קלח) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קלט) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קמ) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קמא) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קמב) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קמג) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קמד) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קמה) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קמו) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קמז) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קמח) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קמט) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קנ) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קנא) וישחט וייזרק משה את דמו על המזבח סביב׃ (קנב) ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃ (קנג) ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה ליהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ (קנד) ויקרב את האיל השני איל המלאים וישמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ (קנה) וישחט

(ג) אִם־הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת׃ (ד) וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃ (ה) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד׃ (ו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ׃ (ז) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

ואת

אִם כֹּהֵן רַבָּא יְהוֹב לְחוֹבַת עַמָּא וְיָקְרִיב עַל חוֹבְתֵיהּ דְּחַב תּוֹר בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים קֳדָם יְיָ לְחַטָּאתָא׃ וְיֵיתֵי יָת תּוֹרָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְקֳדָם יְיָ וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ עַל רֵישׁ תּוֹרָא וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ׃ וְיִסַּב כָּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְתוֹרָא וְיָעֵל יָתֵיהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ וְיִטְבּוֹל כָּהֲנָא יָת אֶצְבְּעֵיהּ בְּדָמָא וְיַדֵּי מִן דְּמָא שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ קֳבֵל פָּרוֹכְתָא דְקוּדְשָׁא׃ וְיִתֵּן כָּהֲנָא מִן דְּמָא עַל קַרְנַת מַדְבְּחָ קְטוֹרֶת בּוֹסְמַיָּא קֳדָם יְיָ דְּבְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא דְתוֹרָא יְשׁוֹר לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָ עֹלָתָא דְּבִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

ויתּ

רשי

(ג) אם הכהן וגו׳ • מדרשו חיובו של בהמלט דבר עם סנגור מעשה כאיש הזה למשמע ומעלם דבר תשובי הקהל יעבו • ופשוטו לפי תנאם כהכהן גדול חוטא משמע העם הוא שהם מליין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ומעשה תקולקל : פר יכול וכן תלמוד לומר כן אי יכול קטן תלמוד לומר פר הא כיצד זה פר בן ב׳ : (ה) אל פתח • לפי שהכהן עובדת עולמים לפיכך לפתח יצאה ויעמוד • כנגד מקום הקדושה מבין כנגד בין הבדים לפי שהיו נוגעים׳ דמי בפרכת שם נגעו נגעי׳ (ז) ואת כל דם • שירי דמים :

ואת

לְאַשְׁמַת הָעָם. הטעם יתכפר ע״ד שאומרו ז״ל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו ופרשות כי כהן המשיח רשאי זה יעיד שלא זכו הזכויות על ידו כדי שלא יבא חטא על ידם כשלהם ודאי כשלהם דבר וזהו שאומרו לאשמת העם וכך ד דרכו כי לאשמת העם יכוון הכתוב לפרשות מן שחטאו מאד יתחייב עליו קרבן שהוא כשלהם דבר עם שנגע תשובה כאשר כאשמת העם ובשלהם דבר ועוד ואם הכהן המשיח שנה בשנגע מעשה לבד הדבר תלוי אם יתחייב להביא קרבן הקדוש אי לא ופרטו על פי שנגע מעשה בידו ושנגע מעשה לבד חלוק לפרשיות כיון כשהוא לבדו חטא כי כשהוא לבדו חטא מפל מין קרבן בין כשהשלם דבר ושנגע מעשה בידו שנגע מעשה לבד וכיוצא בזה לתת טעם לדבר זה ואילו כי השוכח כשהשלם דבר והוא חכם מוכלם בשנגע זו טובה רוחם נדול בשמתו מעורטם ולא ויעיל זכותם על ביאתו שהוא מכפר בעדן למעוט תמנו הפנם מכ״ש כל שנגע במעשה לבד או בהשלם דבר ואינו חכם מוכלם חטאו זה לא יפעיל פנם בשחיטת נפש כהן משיח לביאתו מסורה כדי שיעטרך לקרבן לקריבה כי בחיובות זכות הרבים הן אל כביר לא יחמס נם לא יספיק זה לסיתן כי הטם תשמים תמוך שבת ליל המשיח שיבא זה מהטעם עצמו שכתבנו :

לִפְנֵי. ה׳ כת״ך מה תלמוד לומר מחר רבי נתן א׳ לפי שאמרנו בפר הבא בשוגג שהוא מכפר על הציבור ומזה על הפרטות יכול אף זה כן תלמוד לומר לפני ה׳ ולא כהן לפני ה׳ ע״כ מנחתו שהם לא מכפרו בפר הבא בשוגג שהוא מכפר על הציבור ומזה על הפרטות יכול אף זה כן תלמוד לומר לפני ה׳ וקשה ומכון מני יודע מקום עמידתו ומחמת שאין אנו יודע מהכתוב שיהא לו מקום ידוע נביא לומר הנה עיתך עומד לפנים מן המזבח עומד רגה עיתך רון לחיבת עיתך תלמוד לומר לפני ה׳ לומר כי ברוך לפני ה׳ עומד לפתח אהל מועד ולפתח הוא אומרך לומר לפני ה׳ . עוד קשה תנינן מקום שהוא לדרום שיהא על הכרובת והוא חוץ למזבח בא שיהא על המזבח והוא חוץ למזבח וכדרך שאומרו בכי אומרך חל המזבח ולעולם הוא המזבח הכרובת תהיה והוא לפנים ואילו לא היה לנו אלא הקרוב זה היה תדוש לומר אלא מלמד שהיה עומד בכרובת מאחרי מות תניא ויצא חל המזבח מה תלמוד לומר חמר רבי נתן א׳ ע״כ קשה מה היה כח קרבת מה תלמוד לומר יהלא מצטריך לומר ויצא מאהרון ולא יהא חל בתיבת והוא בפנים ויהל תלמוד לומר ויצא והיכן היה לפני ה׳ ע״כ קשה מה היה כח קרבת מה תלמוד לומר יהלא מצטריך לומר ויצא לפי שהיה יכול לומר לא היה לו ויצא לא היה לו ויצא לפי שנאמר מבל זולת שנאמר מבל זולת כתיב הכתוב תדיש שמידתי כפיוזה על הפרוכת יצוד לפי דבריו לא היה לו לומר לא ויצא לפי שנאמר לפני ה׳ כפר המנות כתו שדקדק בדבריו מה תלמוד לומר לפני ה׳ לפי שאינו וכו׳ ולפי לפני ה׳ פיחתיה לומר ויצא בפ׳ כך יורד כאומרו מה תלמוד לומר ויצא לפי שמע נו וכו׳ ועוד קשה לפי שאינו כפר הבא על המנות שפיוזה חוץ למזבח ומיזה על הפרוכת חוזן מניו שנאמר בתוך הכתוב כן ואם מאומרו לפני ה׳ דלמא על הזוית המזבח הוא לומר בפנים הכתוב ולא על זוית הפרוכת ועוד נראה מנחתו שם לא היה לומר לא ויצא ולא לפני ה׳ לומר מהום כבוד עמידתו וא״כ מיך יכול תנא לומר מה תלמוד לומר לפני ה׳ לפי שהוא אומר בפניהם : **אבן** דרשת התנא היא מסדר זה כי שם לא נאמר בכתוב וזה ויצא ולא יתיר לפני ה׳ פנוש היה שנפשוט כי מיכול לחוות בין על הפרוכת בין על המזבח בכל מזבח בפנים בין היא בפנים ואחר בפנים הכתוב וזכר כפר השלם תניית מזבח בפנים ופשט הכתוב הוא על הזוית תניית מזבח יזכר כפר יוכך גם כן מזבח בפנים שבהיכל הוא אומרו כפר אומרך לומר בהזוית הפרוכת תהיה והוא בפנים כי מאומרו ויצא בפנים מכלל שהיה בפנים ואמר נראה נותנת שהיה הדין כפר החניית תהיה הזוית הפרוכת והוא לפנים מהמזבח ויצאתו מה שחסר כפר השלם מפר אומרך ונמצאו פי אומרך ופר החניית כנוה על הפרוכת והוא ויצא׳ויוה על המזבח תהיה ע״כ בא החניית והוא דבר זה מלב שיהא בכיה שדקדק לומר ה׳ תה תלמוד לומר פירוש אחר שאמר הכתוב כפר אומרך ויצא החניית המזבח תהיה ומזבח לפנים ע״כ למה הוצרך לומר לכהן לפני ה׳ אם לא לומר כן שלא יזה על המזבח והוא בחוץ מיכו אומרך ויצא׳ ואתרן רבי נתן א׳ כי אומרך לומר לפני ה׳ פירוש אחר שאמרו ויצא׳ ויזה שלא יזה על המזבח והוא בחוץ מיכו אומרך מפר אומרך ויצא׳ ואתרן רבי נתן א׳ כי אומרך לומר לפני ה׳ פירוש אחר שאמרו

(ח) וְאֵת כָּל חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב: (ט) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל הַכָּבֵד עַל הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: (י) כַּאֲשֶׁר יוּרַם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה: (יא) וְאֶת עוֹר הַפָּר וְאֶת כָּל בְּשָׂרוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ: (יב) וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפָּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר אֶל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף: פ (יג) וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ: (יד) וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: (טו) וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְשָׁחַט אֶת הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: (טז) וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר אֶל אֹהֶל מוֹעֵד: (יז) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת:

ומן

וְיַת כָּל תַּרְבָּ֖ה תּוֹרָ֣א דְחַטָּאתָ֑א יַפְרִ֗ישׁ מִינֵּ֫יהּ יַת תַּרְבָּ֥א דְּמְכַסֵּ֛י עַל נַוָּ֖א וְיַת כָּל תַּרְבָּ֥א דְּעַל נַוָּֽא׃ וְיַ֣ת תַּרְתֵּ֔ין כּוּלְיָ֖ין וְיַ֣ת תַּרְבָּ֑א דְּעֲלֵיהֶ֣ן דְּעַל נִסְבַּיָּ֗א וְיַ֨ת מַצְרָ֤א דְעַל כַּבְדָּא֙ עַל כּוּלְיָ֔תָא יַעְדִּינַ֖ה׃ כְּמָ֗א דְּיִתְפְּרַ֛שׁ מִתּוֹר֥ נִכְסַ֖ת קוּרְשַׁיָּ֑א וְיַסְקִנּ֣וּן כַּהֲנָ֔א עַ֖ל מַדְבְּחָ֥א דְעָלְתָֽא׃ וְיַ֣ת מְשַׁךְ֙ תּוֹרָ֔א וְיַ֖ת כָּל בִּסְרֵ֑יהּ עַל֩ רֵישֵׁ֨יהּ וְעַל כְּרָעוֹהִ֜י וְנָוֵ֗יהּ וְאוּכְלֵֽיהּ׃ וְיַפְקִ֖יק יַ֥ת כָּל תּוֹרָ֛א מִבְּרָ֥א לְמֵשְׁרֵיתָ֖א לְאַתַּ֣ר דְּכִ֑י לְאַתַּ֥ר בֵּית֙ מֵישַׁ֣ר קְטָמָ֔א וְיוּקַ֥ד יָתֵ֖יהּ עַל אָעַיָּ֑א בְּאַשְׁתָּ֣א עַל אַתַּ֔ר בֵּית֖ מֵישַׁ֥ר קְטָמָֽא יִתּוּקַ֑ד׃ וְאִם֩ כָּל כְּנִשְׁתָּ֨א דְיִשְׂרָאֵ֜ל יִשְׁתְּל֗וֹן וְיֶהֵ֤י מְכַסָּא֙ פִּתְגָמָ֔א מֵעֵינֵ֖י קְהָלָ֑א וַיַעְבְּד֗וּן חַ֚ד מִכָּל֙ פִּקּוּדַיָּ֣א דְיָ֔ לָ֖א כַּשְׁרִ֑ין לְאִתְעֲבָדָ֣א וְיִחוֹבוּן׃ וְתִתְיְדַ֗ע חוֹבְתָּא֙ דְּחָ֣בוּ עֲלַ֔הּ וְיַקְרְבוּן֩ קְהָלָ֨א תּוֹר֥ בַּר תּוֹרֵ֛י לְחַטָּאתָ֖א וְיַיְתוּן יָתֵ֥יהּ לְקֳדָ֖ם מַשְׁכַּ֥ן זִמְנָֽא׃ וְיִסְמְכ֗וּן סָבֵ֤י כְנִשְׁתָּא֙ יַ֣ת יְדֵיהוֹן֔ עַ֖ל רֵ֣ישׁ תּוֹרָ֑א קֳדָ֖ם יְיָ֔ וְיִכּ֥וּס יַ֖ת תּוֹרָ֥א קֳדָ֖ם יְיָ׃ וְיֵיתֵ֣י כָהֲנָ֣א רַבָּ֔א מִן דְּמָ֖א דְתוֹרָ֑א לְמַשְׁכַּ֥ן זִמְנָֽא׃ וְיִטְבֹּ֣ל כָּהֲנָ֗א אֶצְבְּעֵ֛יהּ מִן דְּמָ֖א וְיֵהֵ֥י שְׁבַ֛ע זְנִנִ֥ין קֳדָ֖ם יְיָ֑ יַ֖ת קֳדָ֥ם פָּרֻכְתָּֽא׃

ומן

(ה) ואת כל חלב פר. חלבי היה לו ליאמר ומה תלמוד ליאמר פר לרבות פר על יום לכפורת ולאכלים ויוצדק שהשוה הכתוב חלבי לשלמים ולחלבים ויוצדק: (ו) מי התירו. אלא ונתנו הכהן מבשר זבח חלבי ת"כ: (ז) כמו בזבח. חלבי ירים. תמיהני למה נזכר בזבח יצדק הכתוב הלא לשלמים נזכר חלב ולא לחטאת ולא לאשם ולא לעולה ולא לנסכים ולא לעולם. ובפרשת קרבנות חלבי נזכר ללמוד שימנו שם ן לחלבין מה הלמד בחלב בהמה מיוחד מקומו. על הכבד ועל הכליות. על הכבד ועל הכליות ועל כרעי הולכין לבית הטבח הא כמה חלבי. יכ"ל חלב חיים שהוא לבי בית תחת הקיבה מקום לעיכול מאכלי חיוניות ולבית הקיבה הולכין הקבים ולפרש ליכר מבחוץ לתוכה זה מחיים חוץ לשחיטה: ב זה מחיים שהוא: מחוץ לתוכה: חוץ לבלע תוכיות ובבית שולחן חוץ לעיר כתי ספרי אזהו הכתוב בפרשת ויחי ויסנהדרין אל תקרי בזן • מקום שהוכשרו כי הדבר המסולק חוץ למחנה כתי בעלתיך וזבחיך את בשרן אל תהיו לוחצה: על בסך הדבר ירקה. שלא תלמוד לומר לחתך כמשמעו חוץ לכס דבר: (יג) עדת ישראל. אלו סנהדרין: ונעלם דבר. טעו להורות בחלק חלב כריתות בתורת שהוא מותר: שקהל יעשו שגגה שעבור על פיהם: (יז) את פני הפרכת. ולתעלה הוא ליתר את פני פרכת הקדש מ על ליתך פסרת עליו תדיבה שם פרוכת תשוטה פתילת שלו תתקיימת ואם כולה פרוכת חוץ כתל מ שלו תתקיימת לפי כתי בפרוכת הכון תעשה • ופליון עם הקדוש על הפרוכת. מבחוצה כולם חוץ נפתלקה הקדושה:

יסוד

(ח) ואת כל חלב פר החטאת. חלבי היה לו ליאמר ומה תלמוד ליאמר פר לרבות פר על יום לכפורת ולאכלים ויוצדק שהשוה הכתוב חלבי לשלמים ולחלבים ויוצדק: (ו) מי התירו. אלא ונתנו הכהן מבשר זבח חלבי ת"כ: (ז) כמו בזבח. חלבי ירים. תמיהני למה נזכר חלב בזבח יצדק הכתוב הלא לשלמים נזכר חלב ולא לחטאת ולא לאשם ולא לעולה ולא לנסכים ולא לעולם. ובפרשת קרבנות חלבי נזכר ללמוד שימנו שם ן לחלבין מה הלמד בחלב בהמה מיוחד מקומו. על הכבד ועל הכליות. על הכבד ועל הכליות ועל כרעי הולכין לבית הטבח הא כמה חלבי. יכ"ל חלב חיים שהוא לבי בית תחת הקיבה מקום לעיכול מאכלי חיוניות ולבית הקיבה הולכין הקבים ולפרש ליכר מבחוץ לתוכה זה מחיים חוץ לשחיטה: ב זה מחיים שהוא: מחוץ לתוכה: חוץ לבלע תוכיות ובבית שולחן חוץ לעיר כתי ספרי אזהו הכתוב בפרשת ויחי ויסנהדרין אל תקרי בזן • מקום שהוכשרו כי הדבר המסולק חוץ למחנה כתי בעלתיך וזבחיך את בשרן אל תהיו לוחצה: על בסך הדבר ירקה. שלא תלמוד לומר לחתך כמשמעו חוץ לכס דבר: (יג) עדת ישראל. אלו סנהדרין: ונעלם דבר. טעו להורות בחלק חלב כריתות בתורת שהוא מותר: שקהל יעשו שגגה שעבור על פיהם: (יז) את פני הפרכת. ולתעלה הוא ליתר את פני פרכת הקדש מ על ליתך פסרת עליו תדיבה שם פרוכת תשוטה פתילת שלו תתקיימת ואם כולה פרוכת חוץ כתל מ שלו תתקיימת לפי כתי בפרוכת הכון תעשה • ופליון עם הקדוש על הפרוכת. מבחוצה כולם חוץ נפתלקה הקדושה:

וְיַת כָּל תַּרְבָּ֖ה תּוֹרָ֣א דְחַטָּאתָ֑א יַפְרִ֗ישׁ מִינֵּ֫יהּ יַת תַּרְבָּ֥א דְּמְכַסֵּ֛י עַל נַוָּ֖א וְיַת כָּל תַּרְבָּ֥א דְּעַל נַוָּֽא׃ וְיַ֣ת תַּרְתֵּ֔ין כּוּלְיָ֖ין וְיַ֣ת תַּרְבָּ֑א דְּעֲלֵיהֶ֣ן דְּעַל נִסְבַּיָּ֗א וְיַ֨ת מַצְרָ֤א דְעַל כַּבְדָּא֙ עַל כּוּלְיָ֔תָא יַעְדִּינַ֖ה׃ כְּמָ֗א דְּיִתְפְּרַ֛שׁ מִתּוֹר֥ נִכְסַ֖ת קוּרְשַׁיָּ֑א וְיַסְקִנּ֣וּן כַּהֲנָ֔א עַ֖ל מַדְבְּחָ֥א דְעָלְתָֽא׃ וְיַ֣ת מְשַׁךְ֙ תּוֹרָ֔א וְיַ֖ת כָּל בִּסְרֵ֑יהּ עַל֩ רֵישֵׁ֨יהּ וְעַל כְּרָעוֹהִ֜י וְנָוֵ֗יהּ וְאוּכְלֵֽיהּ׃ וְיַפְקִ֖יק יַ֥ת כָּל תּוֹרָ֛א מִבְּרָ֥א לְמֵשְׁרֵיתָ֖א לְאַתַּ֣ר דְּכִ֑י לְאַתַּ֥ר בֵּית֙ מֵישַׁ֣ר קְטָמָ֔א וְיוּקַ֥ד יָתֵ֖יהּ עַל אָעַיָּ֑א בְּאַשְׁתָּ֣א עַל אַתַּ֔ר בֵּית֖ מֵישַׁ֥ר קְטָמָֽא יִתּוּקַ֑ד׃ וְאִם֩ כָּל כְּנִשְׁתָּ֨א דְיִשְׂרָאֵ֜ל יִשְׁתְּל֗וֹן וְיֶהֵ֤י מְכַסָּא֙ פִּתְגָמָ֔א מֵעֵינֵ֖י קְהָלָ֑א וַיַעְבְּד֗וּן חַ֚ד מִכָּל֙ פִּקּוּדַיָּ֣א דְיָ֔ לָ֖א כַּשְׁרִ֑ין לְאִתְעֲבָדָ֣א וְיִחוֹבוּן׃ וְתִתְיְדַ֗ע חוֹבְתָּא֙ דְּחָ֣בוּ עֲלַ֔הּ וְיַקְרְבוּן֩ קְהָלָ֨א תּוֹר֥ בַּר תּוֹרֵ֛י לְחַטָּאתָ֖א וְיַיְתוּן יָתֵ֥יהּ לְקֳדָ֖ם מַשְׁכַּ֥ן זִמְנָֽא׃ וְיִסְמְכ֗וּן סָבֵ֤י כְנִשְׁתָּא֙ יַ֣ת יְדֵיהוֹן֔ עַ֖ל רֵ֣ישׁ תּוֹרָ֑א קֳדָ֖ם יְיָ֔ וְיִכּ֥וּס יַ֖ת תּוֹרָ֥א קֳדָ֖ם יְיָ׃ וְיֵיתֵ֣י כָהֲנָ֣א רַבָּ֔א מִן דְּמָ֖א דְתוֹרָ֑א לְמַשְׁכַּ֥ן זִמְנָֽא׃ וְיִטְבֹּ֣ל כָּהֲנָ֗א אֶצְבְּעֵ֛יהּ מִן דְּמָ֖א וְיֵהֵ֥י שְׁבַ֛ע זְנִנִ֥ין קֳדָ֖ם יְיָ֑ יַ֖ת קֳדָ֥ם פָּרֻכְתָּֽא׃

ומן

תלמוד לומר פרוכת מעשית פשט הכתוב היה ע"ל יוד על התוכת על פנים ומשמיענו גם בן קהות שהפרוכת היה לבנים והפך הרקמה נסמעת בתוך ערוך נעמת לזות על הח בת מבל הזות עדכת בערוך לעמוד בפנים מן הכרח בדבר ויכול לזות בין עמוד לפנים בין עמוד לזין ולפך כי רבות יש לו לעמוד במקום מורכם להזות על הכדובת פרוכתי' בפנים לזות על הכדובת יכול לזות על החזכה לזה בת התנה יתחה הדרשה בכבולם כפי הקושיות ויהיה לפי תחילו בפר הבא על החטת בחוץ עומד ונותר פירוש הנם שלא הוזכר עם שלא נבלו הזות המזבח ולא לחדבו על הרחת הכדובת שלא יחה שלא למד מבר ויהד והוצרך ליתר לבני ה לא על פי כן לבי מה נחנו היים ילין בתך רוח חם לא נחתר בפר ויהד ויהת חלת לבני ה' עבבר שבלם יפחיתו' זה בשלחי בת לבו על חיים תמידתו בשת הזות הפרוכת היתי תומר כי רבם יומר בחון שבלם רבם יומר בחון שלח יל היתת החזבח שהיה בחון מבל בשת הזות הפרוכת בחוץ לפי שהיה בדבר בחנת מיותר כי יכול לומר בחון ואזה על הפרוכת ויהה תיתרו לפי שמלינו יומר שהזות יומר בחון לחזבח ואזה על הפרוכת יכול זה כן תלחור ליתר ויהת פירוש לעיכבת שבויד לבחוד בפנים בשת הזות הפרוכת בשם תת־ תיתר רבות לה היה בדיך לו לויר ולויתר תני מפר שלם ה' דברים שבויד לעמוד בפנים פבוד על הפרוכת יכול יהיה בחון בהזות על הזבחים ולפו תתיבכו ב"ע פרשת הזבח פפי תחרי מות בדרשת ויהת יתד שלח בדיך לחדור זת לבי בייתת זת שהבריחת בנים בשת הפרוכת תת־

ועוד ואם וברוך

(יח) יסוד מזבח העולה מבר זנומר • זה יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח:
(יט) ואת כל חלבו ירים ממנו על פי פלגי פירש כמה יותרת ושתי כליות למדין הם מיעשה לפר כאחר עשה ונומר • ומפני מה לא נתפרשו בו תנח דבי רי מבל למלך מזונם על מיוהבו ומיעטו בפרשתו מפני חטאו • (כ) ועשה לפר • זה כאחר עשה • לפר החטאת כתו שמפורש בפר בהן מפיש להביא יותרת ושתי כליות שפירש הם פלגי פירש כאן • ולכפול בחטאת העבירות ללמד שהם חשר חטאת מבל החטאות פסל לפי שחיטתו בצינתון של מזבח החיצון שהיתן בחיטה תחת הזבח מעכבת:
(כב) אשר נשיא יחטא • לשון חשרי הדור שהשוויה עלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו קל וחומר בחטאת על זדונותיו: (כג) או הודע • כאן הם הודע הדבר • ברבה חוץ מבאחרון בלן נאמן הם ומהם במקום אי ובן אי הודע לי שור נגח הוא: הודע אליו • בשחטא היה סבור שהוא חשר ולאחר מבאי הודע לו בשעור הזה: (כד) בחקום אשר ישחט • בעפון לפני ה' בעזרה • חטאת הוא • לאחר כפר אלא לאחר פסול: (כה) ואת דמו • פירוש דמו: (כו) כחלב זבח השלמים • כאותן שחוציון התפורשים בזבח החמור מכל השלמים: כאשר

(יח) וְאֶת־הַדָּם יִתֵּן ׀ עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל־הַדָּם יַשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יט) וְאֶת כָּל־חֶלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: (כ) וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה ׀ לְפַר הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכִפֶּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם: (כא) וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת הַקָּהָל הוּא: פ

(כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם: (כג) אוֹ הוֹרַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָהּ וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: (כד) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא: (כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה: (כו) וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: * פ

(כז) וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא שׁשׁי בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם: (כח) אוֹ הוֹרַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: (כט) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה:

ולקח

זמן הדמא יתן על קרנת מזבחא דקדם יי דבמישכן זמנא וית כל הדמא ישור ליסודא דמזבחא דעלתא דבתרע משכן זמנא: וית כל תרביה יפריש מיניה ויסיק למזבחא: ויעביד לתורא כמא דעבד לתורא דחטאתא כן יעביד ליה ויכפר עליהון כהנא וישתבק להון: ויפק ית תורא למברא למשריתא ויוקד יתיה כמא דאוקד ית תורא קדמאה חטאת קהלא הוא: או

רבא יהוב ויעביד חרא בבל פקודיא דיי אלהיה דלא כשרין לאתעברא וייהוב: או אתידע ליה הובתיה דחב בה וייתי ית קורבניה צפיר עזי דכר שלים: ויסמוך ידיה על ריש צפירא ויכוס יתיה באתרא דיכוס ית עלתא קדם יי חטאתא הוא: ויסב כהנא מדמא דחטאתא באצבעיה ויתן על קרנת מדבחא דעלתא ית דמיה ישוד ליסודא דמדבחא דעלתא: ית כל תרביה יסיק למדבחא כתרב נכסת קודשיא ויכפר עלוהי כהנא מהובתיה וישתבק ליה: או

זמן דמא יתן על קרנת מדבחא דקדם יי דבמישכן זמנא וית כל דמא ישור ליסודא דמדבחא דעלתא דבתרע משכן זמנא: וית כל תרביה יפריש מיניה ויסיק למדבחא: ויעביד לתורא כמא דעבד לתורא דחטאתא כן יעביד ליה ויכפר עליהון כהנא וישתבק להון: ויפק ית תורא למברא למשריתא ויוקד ית תורא קדמאה חטאת קהלא הוא: או

רבא יהוב ויעביד חרא בבל פקודיא דיי אלהיה דלא כשרין לאתעברא וייהוב: או אתידע ליה הובתיה דחב בה וייתי ית קורבניה צפירת עזין שלמא נוקבא על חובתיה דחב: ויסמוך ית ידיה על ריש חטאתא ויכוס ית חטאתא באתרא דעלתא:

ויסב

אשר נשיא יחטא פירוש אפילו בשוגג ב"ד כל שמין חייבין ב"ד ועשה הוא חייב פעיר וכ"כ רמ"כם:
או הודע מיומיו או לבך שקדם וחמר ואתם ואתמו לך חלחך שמביא אתם תלוי אם בפתקן לוה חמר או הודע פירוש אם הודע אליו ודאי:
ואם כפם ובוחר אחר ואם בומ"ו להוסיף על עניין רחטון אם פרשם מהדיוים כפ' זו בחין כאם נגדיות להחיו' בחם אלפניה:
מעם חאחן דרכו לו למעט כהן מפיח בעבודתו בלא הצלם דבר שלא יביא אפילו בשוגג גם מ"ם של מעם מחמו למעט בשוגג בחיפת בחיפת בחלב בחלי זית וחיה חדיוט וחני זית וחיה מלך שמינו מביא בשבת פירוש מתחלה דורש עם חאחן עשוה מיותר שלא היה ניחך לומר אלא נפש כי אחטא ודרש עם חאחן לחמרי הגדול ומיוחד שבכהם ביוה מלך ודרשה זו היתה נדרשת גם בשוגג מיותר בעם חאחן ומפורש מיעט חוץ וחלק גם חלב חרקביוש וכנון חדיוט אלמד חני זית וחיתיה:
בעשותה לא הוה ניחך לומר מחנה בת"ד מיעטו ורבינו מיעטו שאם עשה ביום חוץ הורחת כ"ד פטור דם"ח מה שחבה בכתוב פר ה"ל מינו אלא על ב"ד שהיו חייבם בהורחתם לחטוח אפל היוחם בדיעם מיוחדים לעבודת ה' כפי מי שבורח ה"ל דהיו ה"ל בענמו ריבוי שאם חלה בב"ד פירוש ביהורו כ"ד וביבה על פיהם אם היה יודע שהיו מינו נפטר מנך הורחתם וחייב בשבורים מי בשבר הם פיבולו כ"ד פר החטאת כמשפטו והריבוי רמיון בחיבת בעשות והמיעוט בדקדוק ביחוחתם חשמע בעשות מיותם ולא לחרת ובזה תבין כ' בבריותות בת"ך ע"כ:
ואם

(ל) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ
בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־הַדָּמָהּ
יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ (לא)
וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר
הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים
וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
וְנִסְלַח לוֹ׃ פ
(לב) וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ
לְחַטָּאת נְקֵבָה תְּמִימָה
יְבִיאֶנָּה׃ (לג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ
עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט
אֹתָהּ לְחַטָּאת בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה׃ (לד)
וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת
בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־הָדָמָהּ
יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃
(לה) וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ
יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב
מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל
אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח
לוֹ׃ פ
(א) וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְ
וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד
אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד
וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ׃

רשי

(לא) כאחד הוסר חלב מעל זבח השלמים • כאיתורי עז מאתורים בשלמים: (לב) ושחט אותה לחטאת • כאחת שחיטתה לשם חטאת: (לג) כאחד יוסר חלב הכבש • שנאמרו באיל מאתיו בחליה מה שבשם טעונים סמיכה כאן שבשם טעונים • אף כל תנורות האמורות בשם פיולוייס בלעז: (א) ונפש קול אלה • בדבר שהוא עד מי שהפציעוהו שבועה • שם יודע לו בעדות שיעיד לו:

או

(ל) and the priest shall take of its blood
with his finger and put it on the horns
of the altar of burnt offering, and all
the blood of it he shall pour out at the
base of the altar׃ (לא)
and all its fat he shall remove as the fat
was removed from the sacrifice of
peace offerings, and the priest shall
burn it on the altar for a pleasing
odor to the LORD; and the priest shall
make atonement for him, and he shall
be forgiven׃ פ
(לב) And if he brings a lamb as his offering
for a sin offering, a female without
blemish he shall bring it׃ (לג) and he
shall lay his hand on the head of the sin
offering and slaughter it for a sin
offering in the place where they
slaughter the burnt offering׃ (לד)
and the priest shall take of the blood of
the sin offering with his finger and put it
on the horns of the altar of burnt
offering, and all its blood he shall pour
out at the base of the altar׃
(לה) and all its fat he shall remove as the fat
of the lamb is removed from the sacrifice
of peace offerings, and the priest shall
burn them on the altar upon the offerings
by fire to the LORD; and the priest shall
make atonement for his sin that he has
committed, and he shall be forgiven׃ פ
(א) And if a person sins in that
he hears a public adjuration to testify,
and he is a witness, whether he has seen
or known, if he does not declare it,
then he shall bear his iniquity׃

וְיָסַב כָּהֳנָא מִדְּמָהּ בְּאֶצְבְּעֵיהּ
וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא
דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל דְּמָהּ יֵשׁוֹר
לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא׃ וְיָת
כָּל תַּרְבֵּהּ יַעְדֵּי כְּמָא דְאַתְעֲדֵי
תּוֹרָב מֵעַל נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
וְיַסֵּיק כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא
לְאַתְקָבָלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ וְיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא
וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ׃
וְאִם אִמַּר יַתֵּי קוּרְבָּנֵיהּ
לְחַטָּאתָא נוּקְבָא שְׁלִימְתָא
יַיְתִיבַהּ׃ וְיִסְמוֹךְ
יָת יְדֵיהּ עַל רֵישׁ חַטָּאתָא
וְיִכּוֹס יָתַהּ לְחַטָּאתָא בְּאַתְרָא
דְּיִכּוֹס יָת עֲלָתָא׃ וְיִסַּב
כָּהֲנָא מִדְּמָא דְּחַטָּאתָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת
מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל דְּמָהּ
יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא׃
וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַעְדֵּי בְּמָא
דְּמִתְעֲדֵי תּוֹרָב מִנִּכְסַת
קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק כָּהֲנָא יָתְהֹן
לְמַדְבְּחָא עַל קוּרְבְּנַיָּא דְּיְיָ
וְיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא עַל
חוֹבְתֵיהּ דְּחָב וְיִשְׁתְּבִיק לֵיהּ׃
וְאִינַשׁ אֲרֵי יְחוֹב וְיִשְׁמַע קוֹל
מוֹמֵי וְהוּא סָהִיד אוֹ חֲזָא אוֹ
יְדַע אִם לָא יְהֵי וְיִקַּבֵּיל
חוֹבֵיהּ׃

או

ואם כשב ונומר יד ונסלח לו צריך למיתת למה הוזקק לחלקם בפ׳ פרטיות והיה לו לומר לעיכלה והפיות קרבנו שבויות עזים ונומר מי כשבש תמימה ונומר ולא היה צריך לכתוב כל הפרשה וגרתה כי חלקם הכתוב לעטש עצמו כמאמרו רזל בפ׳ ואם יש שבח לרבות מלין בחטאת מן הכשבה ולמה דקדק לומר בכ שבה כאחר יורם חלב הכשב ובשעירה אמר ותת כל חלבה יסיר וחלה בפלמים נדבה וחלה בחטאת חובה • עם דומני שים חידוש בכל החתור מוצרו וסמך דרכו ז׳ שבת ללמד על חטאת נזיר וחטאת מצורע שטעונין סמיכה ולומרו ושחט אותה לחטאת דרכו שבריך שתהיה שחיטה לשם חטאת ופרט זה לא נכתב בפ׳ שעירה ומכאן אתה למד לעשיהם ולומרו במקום אחר ונומר לחטאת פ׳ זבחים ופ׳ מיזהו מקומן חטאת תבלן דכתיב ושחט חטאת בפון דכתיב ושחט חטאת במקום העולה תשחט את העולה ונימר ע״כ כתובים הרי כהוגרכו ע׳ כתובים ושם בשם העלה שלמדנו לכל החטאות למיני ולומרו מדם החטאת דרכו שבריך לקבל דמה לשם חטאת וכן בכל מה שבפל יש חידוש מנפשו ולזה חלקינהו קרא ללמד תורים ושבטים וגומר:

בי תחטא בריך לדבית לגלוים ענין אחר כי תחטא שלא היה לו לעשר חלה כי תבעט קול וגומר וברתה כי להיות שלא תאמרך זה לא בכיפו לזה חלה לגד שלא רצה להעיד עדות שיש לו לזכותו כי בתחלה יכפל ממנו עדותו שלא הבפיעה ועל בכירתו קורת עליו הכתוב כי תחטא כי חטא הוא זה לבבר שקרים ואם נשבע קול וגומר תתחייב בקרבן וכזה תתיב בכ ומ״ש של ומשמה בירוש שונלת זה היה החטאת הר סוס בו הטאם:

עוד יתכאר ע״ד יוכ שאחרו בכ שבועת העדות וחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות וחינן חייבין על שגגתה ופירש רבו וחין חייבין על שגגתה אם בוגנין הם לגמרי כשבורין שחין יודעין לו עדות וכו׳ וכתב רמ״כם בפ״ח מהלכות שבועות כיצד שגגת שבועת העדות בכון שנעלם ממנו שחייבין עליה קרבן וידע שבועה זו מסוף וכו׳ ובהיה עקר ע״כ הרי שהשגגה שחייב עליה היה שיודע עכ״פ שהיה אסורה ועקר והוא שאחרו נפש כי תחטא פירוש בין בחויד בין בחוטח לשלול אם שגגה שחכבה שחוטחת שמותר או מכחה העדות חינו חייב על שבועה זו • ובחגדת חנשי חחת נדרש פסוק זה על הנפש בירידתה לעולם על נכון:

ושמעה קול אלה יתבאר ע״ד מה שאמרו בריש פ׳ שבועת העדות ולל מבאה שבועת העדות וכו׳ בפני כ״ד ושלח בפני כ״ד מפי עצמו ומפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בכ״ד דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים אינם חייבין עד שיכפרו בהן בפני כ״ד ע״כ הגה לר״ת כל שהוזקק בכ״ד אין נריך שתהיה השבועה מפי עצמו חלא בשבועת המוזן לבד מתחייב והוא אומרו ושמעה קול אלה פירוש הגם שלא עשה אתן • ולחכמים לשבועת הרמ״בד והמחרונים כל שמשמע קול אלה בין בפני כ״ד בין בפני ב׳ שלא בפני כ״ד אפילו לא עשה אתן כל שהיתה הכפירה בפ״ד ולדרך זה יהויק הכתוב שבכל הנדונין הוא תולה הדבר בשתיעת קול אלה ואין נריך ביטוי שפתים ורמ״כם ז׳ הגם שפסק כחכמים שנריך שיהה הכפירה בפ״ד אף על פי כן חלק שהם היתה הכפיעה שלא בפני ב׳ נריך שיעשה אתן כתבואר בדבריו בפ״ט הלכה יח ס״ב סובר שכל שלא בפני כ״ד לא מהניה אפי׳ שלא מפי עצמו אלו מפי אחרים ועשה אתן שהוא כחוקיה אפילו שכתב בתחילת פ״ב מהלכות שבועות • והשיגו הרמ״בד פ״ט הלכה י׳ כי אין הלכה כר״מ ויעוי בין לר״מ בין לחכמים מה נורך שיהיה הכ״ד בשעת השבועה והלה אין מקפידין וכו׳ שלא על הכפירה ע״כ וזכסף כתב שלא יבא מנין לו לרמ״כם חילוק זה ולי נראה כי לא נחלקו ר״מ וחכמים שלא בפני ב׳ אלא בשבא אתן חוץ לב״ד ולא היתה הכפירה בב״ד כל עיקר דלר״מ חייב משום דילוף משבועת הכקדון ודון מינה ואינה בפני שנים מפי עצמו חייב ואפילו שלא בפני ב׳ חייב גם שבועת העדות כמו כן ורבנן סוברים דון מינה ואינו בחתור בפ״ב שבועת מפי אחרים שלא בפני ב׳ והיתה הכפירה בב״ד אין מחלוקת להם בזה ואין שלא דשמו של רמ״כם חייב שלא בפני ב׳ לעיות מפי עצמן הוא מפה דתנן שם דף ל״ח ע״ב וכל שבועת העדות כיצד אתר לב׳ כיוצא והעידוני שבועה שאין אני יודעים לך עדות אבל אתה דתן אני יודע לך עדות אבל אתה אומר לי אל תגידני שאני יודע לך עדות ואתה אומר לי הגידני שאני יודע לך עדות הרי אלו חייבין הכביע עליהם ה׳ פיוחים אחד לב״ד ואחד לכ״ד והוא פטור׳ כפרי חייבין על כל וכו׳ ע״כ הרי דקתני בפירוש ואתר אתן אבי אתניתין אי ר״מ ואתיא שלא היתה הכפירה בב״ד אי ס״ל כר׳ אלעזר אתן אלא בשבא מפי עצמו אי ס״ל כחכמים אפילו בשבא מפי אחרים אתן ואתיא שתניגו שרמ״כם הצריך הכפירה בב״ד אפילו נשבע מפי עצמו אי ס״ל כחכמים מתניתין כדקתני ואתר אתן אלא בפני ב״ד ואתיא אתן אלא בפני ב״ד לכל הסברות אין לריך שיאתר אתן • אי ס״ל כרי לך שלדברי חכמים לריך שיאתר אתן אלא בפני ב״ד והתוספות כתבו שטעם שאתר אתן היה לקבר ואלזה אם אמרו אין אנו יודעים לך עדות ואין כן דעת רמ״כם אלא כל שבשבועה אתן בב״ד לריך שיאתר אתן דהייט מפי עצמו והטעם הוא כי לא אתר שיאתר אתן אלא בשבועה שחשבה שמותר אי מכחה

רשי

(ב) או נפש אשר תגע וגומר. ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים. או יכנס למקדש שהיה דבר שזדונו כרת. כתסכת שבועות נדרש כן: ונעלם ממנו. הטומאה: ואשם. כאכילת קדשים או בכניסת מקדש: (ג) בטומאת אדם. זו טומאת מת: לכל טומאתו. לרבות טומאת מגע זכרי וזבות: אשר יטמא. לרבות הנוגע בטבול נגעי: בה. לרבות בולע בולע עוף טהור והוה ידע. ואשם. באכילת קדש או בכניסת מקדש: (ד) בשפתים. ולא בלב: להרע. לעצמו או להטיב לעצמו. בנוף אוכל ולא אוכל מיקף ולא מיקף לכל אחד יכנסו. לרבות לשכר: ונעלם ממנו. ועבר על שבועתו. כל אלה בקרבן עולה ויורד כמפורש כאן אבל בשבועת שוא בא בפירוש אחר מיקה בקרבן זו ולא באשם: (ה) והקריב את אשר לחטאת. חטאת קודמת לעולה לה"ד לפרקליט שבאים לדבות דבה פרקליט נכנס לדרון אחריו; ולא יבדיל. מיכו מולק אלא סי' אחד: עורף. הוא נוסף הראש המשפיע לכל הגוף: ממול עורפו. מול הראש את העורף והוא מורך כל אחורי הגוף:

והוה

(ב) אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ
בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת
בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת
שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ
וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם׃ (ג)
אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם
לְכָל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא
בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע
וְאָשֵׁם׃ (ד) אוֹ נֶפֶשׁ
כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בְּשִׂפָתַיִם
לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר
יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם
מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת
מֵאֵלֶּה׃ (ה) וְהָיָה כִּי־
יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה
אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ׃ (ו)
וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן־
הַצֹּאן כִּבְשָׂה אוֹ־שְׂעִירַת עִזִּים
לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ׃ (ז) וְאִם־לֹא
תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד
לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה׃ (ח)
וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב
אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשֹׁנָה
וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ
וְלֹא יַבְדִּיל׃

והוה

(ט) וְהִזָּה מִן־הַדָּם עַל־קִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֶה
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא׃
(י) וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה
כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח
לוֹ׃ (יא) וְאִם־לֹא תַשִּׂיג
יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי
בְנֵי־יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ
אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת הָאֵיפָה
סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־יָשִׂים עָלֶיהָ
שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי
חַטָּאת הִוא׃ (יב) וְהֵבִיא
אֹתָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן
מִלְּוֹא קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי
יְהוָה חַטָּאת הִוא׃ (יג)
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח
לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃

וידי

(ט) מן נפש תגע ונוקרי. ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים. או יכנס למקדש שהיה דבר שזדונו כרת. כתסכת שבועות נדרש כן: ונעלם ממנו. הטומאה: ואשם. כאכילת קדשים או בכניסת מקדש: (ג) בטומאת אדם. זו טומאת מת: לכל טומאתו. לרבות טומאת מגע זכרי וזבות: אשר יטמא. לרבות הנוגע בטבול נגעי: בה. לרבות בולע בולע עוף טהור והוה ידע. ואשם. באכילת קדש או בכניסת מקדש: (ד) בשפתים. ולא בלב: להרע. לעצמו או להטיב לעצמו. בנוף אוכל ולא אוכל מיקף ולא מיקף לכל אחד יכנסו. לרבות לשכר: ונעלם ממנו. ועבר על שבועתו. כל אלה בקרבן עולה ויורד כמפורש כאן אבל בשבועת שוא בא בפירוש אחר מיקה בקרבן זו ולא באשם: (ה) והקריב את אשר לחטאת. חטאת קודמת לעולה לה"ד לפרקליט שבאים לדבות דבה פרקליט נכנס לדרון אחריו; ולא יבדיל. מיכו מולק אלא סי' אחד: עורף. הוא נוסף הראש המשפיע לכל הגוף: ממול עורפו. מול הראש את העורף והוא מורך כל אחורי הגוף:

והוה

(ט) והזה מן־הדם על־קיר
המזבח והנשאר בדם ימצה
אל־יסוד המזבח חטאת הוא׃
(י) ואת־השני יעשה עלה
כמשפט וכפר עליו הכהן
מחטאתו אשר חטא ונסלח
לו׃ (יא) ואם־לא תשיג
ידו לשתי תרים או לשני
בני־יונה והביא את־קרבנו
אשר חטא עשירת האיפה
סלת לחטאת לא־ישים עליה
שמן ולא־יתן עליה לבנה כי
חטאת הוא׃ (יב) והביא
אתה אל־הכהן וקמץ הכהן
מלוא קמצו את־אזכרתה
והקטיר המזבחה על אשי
יהוה חטאת הוא׃ (יג)
וכפר עליו הכהן על־חטאתו
אשר חטא מאחת מאלה ונסלח
לו והיתה לכהן כמנחה׃

וידי

או אִינַשׁ דְּיִקְרַב בְּכָל מִדַּעַם
מְסָאַב אוֹ בְּנִבְלַת חַיְתָא
מְסָאַבְתָּא אוֹ בְּנִבְלַת בְּעִירָא
מְסָאַבְתָּא אוֹ בְּנִבְלַת רָחֲיֵשׁ
מְסָאַב וְיֶהֱוֵי מְכַסָּא מִנֵּיהּ וְהוּא
מְסָאַב וְחַב׃ (ג) אוֹ
אֲרֵי יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא
לְכָל סָאוֹבְתֵּיהּ דְּיִסְתָּאַב בַּהּ
וְיֶהֱוֵי מְכַסָּא מִנֵּיהּ וְהוּא יָדַע
וְחַב׃ (ד) אוֹ אֱנָשׁ אֲרֵי יְקַיֵּם
לְפָרָשָׁא בְּסִפְוָן לְאַבָּאָשָׁא
אוֹ לְאוֹטָבָא לְכָל דִּי יְפָרֵישׁ
אֱנָשָׁא בְּקִיּוֹם וְיֶהֱוֵי מְכַסָּא
מִנֵּיהּ וְהוּא יָדַע וְחַב לַחֲדָא
מֵאִלֵּין׃ וְיֶהֱוֵי אֲרֵי
יְחוֹב לַחֲדָא מֵאִילֵּין וְיוֹדֵי דְּחַב
עֲלַהּ׃ וְיַיְתֵי יָת חוֹבְתֵּיהּ לְקֳדָם
יְיָ עַל חוֹבְתֵּיהּ דְּחַב נוּקְבָא
מִן עָנָא אִמְּרְתָא אוֹ צְפִירַת
עִזַּיִן לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כָּהֲנָא מֵחוֹבְתֵּיהּ׃ וְאִם
לָא תְּמְטֵי יְדֵיהּ כְּמִיסַת אִמְּרָא
וְיַיְתֵי יָת חוֹבְתֵּיהּ דְּחַב תַּרְתֵּין
שַׁפְנִינִין אוֹ תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה
לְקֳדָם יְיָ חַד לְחַטָּאתָא וְחַד
לַעֲלָתָא׃ וְיַיְתֵי
יַתְהוֹן לְוָת כָּהֲנָא וְיַקְרֵיב יָת
דְּלְחַטָּאתָא קַדְמֵיתָא וְיִמְלוֹק
יָת רֵישֵׁיהּ מִקָּבֵיל קְדָלֵיהּ
וְלָא יַפְרֵישׁ׃

וידי

(ה) וְהָיָה כִּי־
יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה
אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ׃ (ו)
וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן־
הַצֹּאן כִּבְשָׂה אוֹ־שְׂעִירַת עִזִּים
לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ׃ (ז) וְאִם־לֹא
תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד
לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה׃ (ח)
וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב
אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשֹׁנָה
וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ
וְלֹא יַבְדִּיל׃

והוה

(ט) והזה מן־הדם על־קיר
המזבח והנשאר בדם ימצה
אל־יסוד המזבח חטאת הוא׃
(י) ואת־השני יעשה עלה
כמשפט וכפר עליו הכהן
מחטאתו אשר חטא ונסלח
לו׃ (יא) ואם־לא תשיג
ידו לשתי תרים או לשני
בני־יונה והביא את־קרבנו
אשר חטא עשירת האיפה
סלת לחטאת לא־ישים עליה
שמן ולא־יתן עליה לבנה כי
חטאת הוא׃ (יב) והביא
אתה אל־הכהן וקמץ הכהן
מלוא קמצו את־אזכרתה
והקטיר המזבחה על אשי
יהוה חטאת הוא׃ (יג)
וכפר עליו הכהן על־חטאתו
אשר חטא מאחת מאלה ונסלח
לו והיתה לכהן כמנחה׃

וידי

(ט) וְהִזָּה מִן־הַדָּם עַל־קִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֶה
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא׃
(י) וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה
כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח
לוֹ׃ (יא) וְאִם־לֹא תַשִּׂיג
יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי
בְנֵי־יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ
אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת הָאֵיפָה
סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־יָשִׂים עָלֶיהָ
שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי
חַטָּאת הִוא׃ (יב) וְהֵבִיא
אֹתָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן
מִלְּוֹא קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי
יְהוָה חַטָּאת הִוא׃ (יג)
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח
לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃

ומעתה הרוחני פשט הכתוב לדעת רמ"כם ע"כ ממדבר הכתוב בחטיאות אחד והוה מתכפיני' מחתו בכ"ד ולא הניח בכ"ד וכ' דברים אלו לעיכוב בין ההכעה אפי' אחרים נדיכה להיות בכ"ד וחון לכ"ד לא הנח שהיתה הכפירה בכ"ד בזמן אחר וכין הכפירה נם כן נדיכה להיות בכ"ד וזולת זה הנח בכעבע אפי' עצמו שלמדוהו מתחטת מכבו' ביטוי לינו חייב יהיכה שהיתה הכפירה בכ"ד ומשבועה שלא בפני ב"ד למדינן מבשועת ביטוי מה נכעבע בפיו חייב והמכניל יכין שדיכו של רמ"כם מאיר והכתוב מסייעו והתומר שבשועה אפי' אחרים תועיל שלא בפני ב"ד עליו להכיח רחיה כי ליתוך לאחת חינה אלא לנכעבע אפי' עצמו או השביעוהו אחרים ואמר אמן דהיינו אפי' עצמו:

ואם לא תניע ידו די וגו' פירוש הנח שהניעה ידו ליותר מכ' תורים וכ' בני יונה כל עוד שלא השיג ידו די שה אסר אסר פיצליון הוֹ אמינה קרבן עני. וזכת"ך דדשו ידו אין אומרים לו ללוות ואין אומרים לו עסוק בתומנותו וכו' הטעם אשום דחביבה מצוה בשעתה וכמאחרים לו בפסוק ואם לא תשיג ידו די שה ים לו שה ואין לו נדכיו מניו שיביא קרבן עני תלמוד לומר די שה פירוש היה לו לאדם זה שה אבל הוה לו לנדכיו של זה האדם כמו שאמר היה לו אז לכשותו או למחיתו הרי הוה כאילו אין לו והוה כדקדק לומר די שה פירוש סעק בידו להביא שה וזה הנח שיש לו השה אין נדיך לכשותו כי הוה נדיך לו ודאיתי לדכיו הלל שפירש נדכיו פירוש של שה אאין לו שהדין הוה שהוה נדיך להתכטל כו להביאו לעזרה וזה דוחק כי מה טורח בזה יותר מהבאת תורים ובני יונה ואם על נודל הכבש יוליך בידו מעות לאדם ואם יקנה ואם לנד שהשה נדיך סמיכה והלא סמיכה אינה מעכבת ולמה יבטל קרבנו בשביל הסמיכה ויביא קרבן עני ואמו דכיו בפוף מסכת נזנים עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא והנח שמסכת נזנים שנו לה ה"ה לכל קרבן עולה ויורד וכן מוכח מדברי רמ"כם פ"ו מה' שנזנות הכל הסמיכה אינה אלא שיירי מנוה ואם לא סמך כפר כאומרו ברים זבחים:

שוב דאיתי שדרשו בת"כ כפ' יולדת אם לא תמצא ונומר יש לה שה ואין לה נדכיו מכין שתביא קרבן עני תלמוד לומר די שה ע"כ הנה דרשה זו נדיכה לענין נסכים כי הנסכים מעכבין וקרבן יולדת עולה הוא שטעון נסכים ומעתה דיבוי זה שדיבה הכתוב בפ' זו של חטאת מה הוא אם לסמיכה קשה למה אנטדיך לומר די שה בשולם והלא ק"ו הוא אם בחטאת שאין נדכיה מעכבין אמר הכתוב שיביא קרבן עני בשלמים עולה שנדכיה מעכבין מכ"ש שיביא קרבן עני אלא ודאי נדאה כאו שכתבתי וכן דאיתי שהנסכים הרב בעל קרבן אהרן:

(ט) וְהַזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ
וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֶה אֶל־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא׃
(י) וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה
כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח
לוֹ׃ * ס (יא) וְאִם־שבועי לֹא
תַשִּׂיג יָדוֹ לְשִׁתֵּי תֹרִים
אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת־
קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת
הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־
יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן
עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת
הִיא׃ (יב) וְהֵבִיאָהּ
אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מְלֹא
קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי
יְהוָה חַטָּאת הוּא׃ (יג) וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־
חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח
לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃
ס (יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵאמֹר׃

נפש

מהמאתן חסר חטא טעם שבקרבן עשיר תמר מחטאתו ובקרבן עני תמר מחטאתו חסר חטא יתבאר ע"ד מה שפירוש בת"כ בקרבן דלי דלות יכול החמורים שבהם יהיו בכשבה ושעירה הקלים יהיו בתורים ובני יונה הקלים שבקלים ויהיו בעשירית האיפה תלמוד לומר מחטת משה להכתוב הקלים לחתורים וכו' ע"כ פירוש לפי שיש בפרקים זו ג' מיני חטאות טומאת מקדש וקדשיו שיש כה עונש כרת זו חמורה מכולן ובפעמים שחייב על זדונם ושגגת' זו קלה מכלהמינים וחמורה מכלהחרים שהיה שבועת ביטוי שחייב חלה על שגגתה יכול החמורים וגו' קשה מיד יכול תלמד לומר כן והכתוב לומר ומה לה תניע וגומר מפני שכמה חטאות נעשו שחייב כשבה ושעירה הוא מדבר וכן ומה לה תניע ידו וגומר שבדלי דלות ורחיתי להר"ם שפירש מה לה תניע שלא בעצה ידו במעל שחייב ביצורו כשבה וגומר חלה למעל קל מתני המוכר בפרשה יהיה כ' תורים וגומר ומה השיג ידו במעל שחייב להביא בעצורו ב' בני יונה וגומר ע"כ ולדרך זה יתייסב תורו מחטאתו תמר חטא לגד שחלוקה זו היא חלוקת הקלים שהיא שבועת העדות כלי שלה תטעה כהן קרבן זה על עוף חלה לחטא זה הקל חכל לחמור ממנו כהוא טומאת מקדש וקדשיו חיו עוים בה חפילו בעניות תלמוד לומר מחטאתו חסר חטא ר' לבניות חטאות נחמרו ת' לטומאת מקדש וקדשיו שלה תטעה בו בזכור וחור הכתוב בפ' דלי דלים

אינש

מחטאתו חסר חטא טעם שבקרבן עשיר תמר מחטאתו ובקרבן עני תמר מחטאתו חסר חטא יתבאר ע"ד מה שפירוש בת"כ בקרבן דלי דלות יכול החמורים שבהם יהיו בכשבה ושעירה הקלים יהיו בתורים ובני יונה הקלים שבקלים ויהיו בעשירית האיפה תלמוד לומר מחטת משה להכתוב הקלים לחתורים וכו' ע"כ פירוש לפי שיש בפרקים זו ג' מיני חטאות טומאת מקדש וקדשיו שיש כה עונש כרת זו חמורה מכולן ובפעמים שחייב על זדונם וגגת' זו קלה מכלהמינים וחמורה מכלהחרים שהיה שבועת ביטוי שחייב חלה על שגגתה יכול החמורים וגו' קשה מיד יכול תלמד לומר כן והכתוב לומר ומה לה תניע וגומר מפני שכמה חטאות נעשו שחייב כשבה ושעירה הוא מדבר וכן ומה לה תניע ידו וגומר שבדלי דלות ורחיתי להר"ם שפירש מה לה תניע שלא בעצה ידו במעל שחייב ביצורו כשבה וגומר חלה למעל קל מתני המוכר בפרשה יהיה כ' תורים וגומר ומה השיג ידו במעל שחייב להביא בעצורו ב' בני יונה וגומר ע"כ ולדרך זה יתייסב תורו מחטאתו תמר חטא לגד שחלוקה זו היא חלוקת הקלים שהיא שבועת העדות כלי שלה תטעה כהן קרבן זה על עוף חלה לחטא זה הקל חכל לחמור ממנו כהוא טומאת מקדש וקדשיו חיו עוים בה חפילו בעניות תלמוד לומר מחטאתו חסר חטא ר' לבניות חטאות נחמרו ת' לטומאת מקדש וקדשיו שלה תטעה בו בזכור וחור הכתוב בפ' דלי דלים

עוד נדקה לפרש דברי התנא עוד לפי שסדר הכתוב ג' מיני חטאות ורומני כי יש בהם ג' הדרגות וכה לסדר חטאות הנריכין לכפרה התחיל בחמור שבכולן ואמר יביא כשבה ואם לה תניע ידו יביא קרבן העוף לומר שלפניו שהוא שבועת העדות כ' תורים ונומר הו כ' בני יונה שהוא כה על שבועת העדות בין בעניותו ועל טומאת מקדש וקדשיו כה בדלות ולא בעשירות ואומרו ואם לה תניע ידו פי' על שבועת העדות הוא אומר שקבוע לו תורים ובני יונה אם לה תניע ידו הז מביא קרבן הקבוע לשבועת ביטוי נאמנת אומר על שבועת ביטוי מביא עשירית האיפה רבותם ואפילו עשיר על שבועת העדות בעשרו יביא תורים ובני יונה ובעניו יביא עשירית האיפה על טומאת מקדש וקדשיו עשיר יביא כשבה או שעירה בעניו יביא תורים ובני יונה אם לה תניע ידו יביא עשירית האיפה על טומאת מקדש וקדשיו אם הוא שיביאו כשבה לבד ולא בתורים ובני יונה שהרי מבדך בגדך ואם לה תניע ידו הלא לומר שיין הקלים בכשבה ואומרו הקלים בעוף אם יביאו כל קל שבקלים אם כשבה שהרי דבר זה הוא מה שפירש באומרו החמורים שבהם בכשבה לשלול שבועת העדות שאין קבוע על שבועת העדות עשי' בעוני שהרי כתיב ואם לה תניע ונומר נאמנת אומר שאין כשבה אלא בחמור ולא בכ' קלים ואין עוף בקל שבקלים אלא בקל שבקלים ואומרו הקלים שבקלים יהיו בעשירית האיפה פירוש שהוא טומאת מקדש וקדשיו בעשי' האיפה ולא חס עליך לטעות שבא לשלול שבועת העדות שהרי בהדיא כתי' ואם לה תניע סתוך לו גם אין לומר שבא לשלול בחמור

(טו) נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם׃ (יו) וְאֶת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִשִׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ׃ פ (ז) וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ׃ (יח) וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגַג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ׃ (יט) אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה׃ פ (כ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (כא) נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃

או

אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁקַר שִׁכְרוֹ וְיָחוֹב בְּשָׁלוֹ מְקוֹדְשַׁיָּא דַּיָּי וַיְיָתֵי יָת אֲשָׁמֵיהּ קֳדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפוּרָסָנֵיה כְּסַף סְלָעִין בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא לַאֲשָׁמָא׃ וְיָת דְּהַב מִן קוּדְשָׁא יְשַׁלֵּם וְיָת חוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן יָתֵיהּ לְכָהֲנָא וְכָהֲנָא יְכַפַּר עֲלוֹהִי בְּדִכְרָא דְאָשְׁמָא וְיִשְׁתְּבִיק לֵיהּ׃ וְאִם אֱנָשׁ אֲרֵי יֶחוֹב וְיַעְבֵּיד חַד מִכָּל פִּקּוּדַיָּא דַיָּי דְּלָא כַשְׁרִין לְאִתְעֲבָדָא וְלָא יְדַע וְחָב וְיִקַּבֵּיל חוֹבֵיהּ׃ וְיֵיתֵי דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפוּרָסָנֵיה לְאָשְׁמָא לְוָת כָּהֲנָא וְיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא עַל שְׁלוּתֵיהּ דְּאִשְׁתְּלִי וְהוּא לָא יְדַע וְיִשְׁתְּבִיק לֵיהּ׃ אֲשָׁמָא הוּא עַל חוֹבְתַיָּה דָּהוּא חַב אֲשָׁמָא יְקָרֵב קָרְמָם יְיָ׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ אֱנָשׁ אֲרֵי יֶחוֹב וְיִשְׁתַּקַּר שָׁקַר קָדָם יְיָ וִיכַחֵב בְּהַבְרֵיהּ בְּפִקָּדוֹנָא אוֹ בְּשׁוּתְפוּת יְדָא אוֹ בְגַוְזֵלָא אוֹ בְּשׁוּתָפוּת יְדָא אוֹ בְּנָזֵילָא׃ עָשַׁק יָת חַבְרֵיהּ׃

או

נפש כי תחטא ומעלה ומאיר נרך לדעת למה תלוי כי חטאת ואין לנו לפרש כאן כי החטאת היא ההכתחה שכבר היה ליתר וכחש בעמיתו כבר תומרו מעל בה׳ תלה תמר בכל החטאות ועוד תומרו וכחש בעמיתו תלה הכל נרך לומר בעמיתו גם שיעור התורה ומולי כי יודעים הדבור ג׳ ענפי רשע שיעשה בכל עבירה ה׳ הטעלת דבר מעליו שלי הוא ענף הגזל כ׳ ומעלה מעל בה׳ פירוש בה׳ כב יכול לעשה החטאת פירוש לעון שיהיה כי הוא עפט על פי המעשים ויוכה לזה שיהיה לו מחון וכאזה ונזלו נחלת שנורם מעילה בה׳ שעיקר עליו את הדין תלה תמר בידו מתה שהגיעו כפי מעפטו ה׳ ומחלת ה׳ כב יכול נחלה עבה תלה תמר ת׳ עפט ת׳ ניך ומולי שכפל לומר ומעלה מעל ולא הספיק לומר ומעלה בה׳ נמכוון להכליל גם כן גד הגזלן כי גם לגזלו מעל בה׳ כב יכול כי הוא דינו בחסרון הלקיח והוא נוטל מה שלה נקנב עליו בחשבון ה׳ ג׳ וכחש בעמיתו פירוש בחרבות את הנדיך בכפיתבע מתנו לקדישו וכו׳ הוא לומרו לו לא היו דברים מיועלם ומיתיו מכחש והוא לומרו וכחש בעמיתו פירוש מעשים הכיחוש בעמיתו שהיה הגנזל מתנו מיתיו דבר שיבוע בלבו ולומר לו לומר ת׳ עפר ת׳ עפט וירוע נמו וכחש כ׳ דברים אלו חיים אלא בפרהסיו אי בעמיתו אי בי בעמיתו בגנזל מתנו את שלו או עושק שכר שכיר אבידת מת בה׳ בעמיתו

לקל בעשירית האפה מכ״ם הקל בכשבה זה אומנו כי אנו על החייוב אנו דנים לחייבו ומנין לנו לחייבו: **עוד** נראה לומר כי התנת דורש העולת קלים לחמורים סיבינו בשבה ממה שאמר הכתוב בתחילת הפרשה יהיה כי יחטא לחת מעלה ונומר והביא את אשמו ונומר בשבה הרי שהעוף חוטא קלין לחמורים וכאן הבוה חמורים לקלים ונם מקבע הדשה מפסוק אחד שתך על פסוק אחר לבוא לחקשות וקבע כ׳ החלוקות במקום אחד וכן דרך התורה וכזה אין אנו נריכין לדוחקו על רש״י שאמר כי פסוק הראשון בא להבוותם לוידוי התורה כם כזה דוחק כי כשהביו אותם הכתוב ואמר והתודה והביא את אשמו אנין תחלה לחלק ולומר שלא הבוס אלא לסמוך ממה כי כמה חלק הכתוב לאמר והביא את אשמו מדרש ות״ס סתכים. ומצאתי נבוא לדייק אימרו מחטאתו אשר חטא עליה אלא תאמר לאין קרבן זה על עוך בא שלא הביא בבוצת הבצות אבל החמור שהוא טימאת מקדש וקדשיו לא תלמוד לומר אשר חטא לרבות חטאת חמור וכ בזכויה פ׳ דלי דלות ריבה נם כן עשו רית החיפה בכולי תלומרו מלחת מלא ותפילו בטוחת מקדש וקדשיו וא״ת ומניינו בקרבן דלי דלות פיבנו בחמור ומכ״ש קרבן דלות כראה לומר כי לבל שבדלי דלות אחר ואם לא תעיר ידו לב׳ תורים ולא אמר כאומרו בפ׳ דלות ואם לא תניע ידו די בם ודבנו בת״ך אפילו יש לו בה אין לו נראין קרבן עני ופיד בנוהו למעלה והבה דרבת התיה היא אמה בלא אחר לא תניע ידו לב׳ תורים וכן פירש רבינו הלל ואין לו נראין על זה אמר יונדקו דבדנו כי הכמיבנו סיפטר בזה נם לחמורת סיהא טימאת מקדש מה בלא היה בטמע זה מקבן עטירית האפה:

נפש כי תחטא ומעלה ונומר נרך לדעת למה אמר כי חחטא ואין לנו לפרש כאן כי החטא היא ההכתחה שכבר היה ליתר וכחש בעמיתו כבר תומרו מעל בה׳ תלה אמר בכל החטאות ועוד תומרו וכחש בעמיתו תלה הכל נרך לומר בעמיתו גם שיעור התורה ומולי כי יודעים הדבור ג׳ ענפי רשע שיעשה בכל עבירה ה׳ הטעלת דבר מעליו שלי הוא ענף הגזל כ׳ ומעלה מעל בה׳ פירוש בה׳ כב יכול לעשה החטאת פירוש לעון שיהיה כי הוא עפט על פי המעשים ויוכה לזה שיהיה לו מחון וכאזה ונזלו נחלת שנורם מעילה בה׳ שעיקר עליו את הדין תלה תמר בידו מתה שהגיעו כפי מעפטו ה׳ ומחלת ה׳ כב יכול נחלה עבה תלה תמר ת׳ עפט ת׳ ניך ומולי שכפל לומר ומעלה מעל ולא הספיק לומר ומעלה בה׳ נמכוון להכליל גם כן גד הגזלן כי גם לגזלו מעל בה׳ כב יכול כי הוא דינו בחסרון הלקיח והוא נוטל מה שלה נקנב עליו בחשבון ה׳ ג׳ וכחש בעמיתו פירוש בחרבות את הנדיך בכפיתבע מתנו לקדישו וכו׳ הוא לומרו לו לא היו דברים מיועלם ומיתיו מכחש והוא לומרו וכחש בעמיתו פירוש מעשים הכיחוש בעמיתו שהיה הגנזל מתנו מיתיו דבר שיבוע בלבו ולומר לו לומר ת׳ עפר ת׳ עפט וירוע נמו וכחש כ׳ דברים אלו חיים אלא בפרהסיו אי בעמיתו בגנזל מתנו את שלו או עושק שכר שכיר אבידת מת בה׳ בעמיתו

רשי

(כב) וכתב כה׳ • שכפר על
מחת מכל חלה תנר יעשה
החדש להטות ולהשפיע על פקד
לכפרת תמון : (כג) כי יחטא
ואשם • כשיכיר בעצמו לביש
בתשובה ובדעת ולהודות כי
יחטא ואשם : (כד) ברחמו
ויהיה הקרן רחש תמיון :
ואת אשמו יביא • כשיהיה תורה תורת חטאת
הרבה לקרן אחת אחם כפר
בה ונכשב ויהיה חוור ותביא
אחם על אותו חוטא וכן
תיסיק והלך עד שיתפשט
הקרן שנשפע בו בפחית
מפרוטה : לאשר הוא לו • למי
שהממון שלו :

(ב) צו את אהרן • מין לו
שלא לכוון זרוז תיל
ולדורות • תר״ם ביותר נריך
הכתוב לזרז במקום שיש בו
הפרון כיש:נפת תורת העולה•
רבי העניו הזה בא ללמד על
פקטר חלבים ואיברים שיהא
כשר כל הלילה ולנמד על
הפסולין מיזה אם עלה לא ירד
ואי זה אם עלה לא ירד • כל
תורה לרבות היא בא ליתר
תורה אחת לכל העולי ותפילו
פסולין כאם עלו לא ירדו :
היא העולה • למעט את
הרוכב ואת הנרכב וכיוצא
בזה שלא היה פסולן בקדש •
שנפסלו קודם שבאו לעזרה :

מדו

פרשת צו

פ פ פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה ו
לֵאמֹר : (ב) צַו
אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר
זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִיא הָעֹלָה
עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־
הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ
הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ :

ולבש

(כב) אוֹ־מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ
בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר עַל־
אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה־
הָאָדָם לַחֲטֹא בָּהֵנָּה : (כג)
וְהָיָה כִּי־יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב
אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ
אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ
אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד
אִתּוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר
מָצָא : * (כד) אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־
יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ
בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁיתָיו יֹסֵף עָלָיו
לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם
אַשְׁמָתוֹ : (כה) וְאֶת־
אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים
מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־
הַכֹּהֵן : (כו) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־
אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה־
לְאַשְׁמָה בָּהּ :

קי״א פסוקים דשואל או ציוה סימן:

פרשת צו

פ פ פ

וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה ו
לְמֵימָר : (ב) פַּקֵּיד יָת
אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לְמֵימָר דָּא
אוֹרַיְתָא דְּעָלְתָא הִיא עָלְתָא
דְּמִתּוּקְדָא עַל מַדְבְּחָא כָּל
לֵילְיָא עַד צַפְרָא וְאִישָׁתָא
דְּמַדְבְּחָא תְּהֵי יָקְדָא בֵּיהּ :

וילבש

עוד ירמז שלשה דברים רמיז הנזרמת הפ׳ היא נתכרת הפ׳ רמ״ז
ס״ל בה׳ ע״ד תומרו תכשי תין לך יפה מיטרל כתין כפע בכמתו
בפמיתו לוה למרה הכתוב בעבי בנמה מו מנה מהידה וכיתב בה וגומר : ומתעלתה והוה תימרו נפש כי תחטה לטון תכרון בנפש בעמה ב׳ ומעלה
יורד לה להתקיים בוילת זה תין לה חיות זולת הנפש מ׳ שר עלתה נהנתה ובמיתה צמון פלוני לוה יפרת ממנה הפפע התלוי בתומרו ונכרתה הנפש היה וירך
הנפש בה דרך ב׳ תוטין דקיש דרך ב׳ נקבי התף והוה דרך מקום דביקות הנפש עם קונה כתומרו ותתם הדבקים בה׳ תלהיכם וחנה בחטה התדם מהחטוים
כשם הנפש היות בילנים בה

עוד עוד נרמה כי חסרון כים הוה לנד סמנ עולת תמיד בשה פה הכתוב דבר נדול דפתיב ובער עליה הכהן ובומר
ועדך עליה העולה ותנו רבנן בת״ך מנין שלא יהיה דבר קודם לתמיד כל שחר ת״ל עליה העולה ע״כ ותנית פתוספתה דפסחים כל הקדימין מהקריבן
קודם לתתיד של שחר וכו׳ פסולים וכו׳ ע״כ הא למדת אם תין עולה כל הנעשה קודם לה פסול ומזה ישתלטלו דבני׳ רבים שיש בהם חסרון כים הרי שהנינת בפע
כן שכחו ומה היה מקריבו סמוך להשחתו היה כשר ולנד בתומרי לו תמוד שיקרב תמיד של שחר הרי זה ספסידו בשהייה שעה אחת כי אינן שעות לקרבי׳ כדתמי׳
בפ״ב דזבחי׳ ובפ׳ בל שי מומין וכן מ שכחת לה אם קתן וחקטיר קודם לו פסל נם משכחת לה שיהיה זמן בלה היה להם כבשים להקריב בומן שהיתה ידוטלם בתעור
ותין מלוחות לטבידת בית שהיו להקריב קרבן תהקרבנות שבחים תכתר בעלי חיים ושמנחות והקטורת ונריכין ישרל לתת תמון רב בכפע לנד כתין מלוחות
להקריב עד שיקדים וכן תתוא שהיו תפלשלין להם קופה תלהה דינרי זהב בעל בפע אחד ותין לך חסרון כים נדול תזה ותולי בהם לא היה תביכוב הנזכר לא היו
נותנים כל הפלנה בכפע אחד בכל יום ובפרט מבכסי נבוה :

לאמר תין ידוע למי יתתרו ותם לדורו׳ הרי דבר זה נשמע מתומרו לו כמו שכתבנו בסמוך ותם לומר ליפרל כדי שיבינו העולה ותכשיריה ועניי המערכה הרי
תמר וידבר ה׳ וכו׳ לתמר ותולי כי כיוה עליו שיהא לתהרן ולבניו תקדוש תמר יכוין להם הכתוב כי הפסוק הוה כתוון בפעמים
ואת שתמנת בדבריהם בפי הכתוב לזה ניוה שיתמר להם שיתמרו שלא תשלה שלא תורת העולה כתורתה וכמשפטה בלא לינה בלא ינילה וכו׳ :
יפנו עליהם לב לבומרים לבל יעלו לזה ניוה לתמר להם שיתמרו שלא תשלה שלא תורת העולה כתורתה וכמשפטה בלא לינה בלא ינילה וכו׳ :

ותם

זאת תורת העולה וגו' ר' יהודה דריש שלשה מיעוטים זאת היא
וה"ה כל העולה שניה למעט נפחטה בלילה ובכפך דמה ושיעה
דמה חוץ לקלעים אי מה עולי ידו מכל הלן וזבח היולא והטמא וכו' מה עולי
לית ידו וכל דאתר מפסולין מה עולי לית ידו כי תיבת תורת יתיר הוא זה
מיעוט רבי זחת חורת העולה היא פ"כל שעלת על מוקדה וכו' תורת עול'
יב לה יתיר לך דה פיסול שלת קיודם שעלתה מכל מה שלתה על מוקדה על
היובח תורת עולה יש לה בכל גוונא וכל הפסולין טרם המזבח זולת נ'
דברים שמיעטן בזבחים שלה היה לו לומר אלא זאת תורת עולה עולה על
מוקדה ואתר הה"ל למעט בזבחים:

רביא העולה כתב רבי אל תיעט הרובע וכו' לא ידעתי למה בחר יותר
לפרש המעוט שיבא דר"ש ולא שיבא דרבי יהודה שכתב למעט
הנפחטה בלילה וכפכפך דמה ושוב לא דקדק יפה הרב בלשונו שלא כתב
מיעוטים בזאת שלא דהיה העולה וה"ש תזאת דרים ופשוט אצלי כי מיעוטים
זאת לבד דרים ר"ש ולא מהיה העולה כי אין צריך לר"ש מיעוטים רבים
לפרטים שאחר בם אם יעלו ידו אלא במעט רי"ג תב' מיעוטים שאם באנו
ליתר כן צריכין אנו למיעוטים רבים מלבפור כי רבים הם הפרטים שהזכיר
רבי במשנה שעליהם בא המיעוט שלא ודאי כי מיעוט אחת מיעט הכל כל
שאין פיסולו בקרב אין הקדש מקבלו ואיזו שאין צריך שלא מיעוט אחד
ודאנו ליה בברייתא הלמיד ליתר זאת אנין לר"ש לומר בדורש היה העולה
ותאנא שאמרו בזבחים על תאנינא דקאני נפש אחת וכו' הרי אי מיעוטין
העובר תפי עצמו וכו' ומוקים הש"ם בבייתא בריבי יהודה ופריך דלמא ר"ש
היא ורבי אלן באחת ליה דדרים מיעוט כאלי רבי יהודה דתניא זאת תורת
העולה היא העולה הרי אי מיעוטין הרי כי ר"ש לא דריש מיעוט:

על מוקדה כל המזבח יתבאר ע"ד לומרים בפרק המזבח מוקדש כל שי
שאם עלה לא ירדו אם ירדו לא יעלו אמר עולה לא שנו שלא
מעלה בהם האור אבל מעלה בהם האור יעלו ואפי לאחיכה האם מאן דאמרי
מזיבחא דעצאית והנידים והקרבים ונומר הרי מפיק בגמרא דלא נפקא
לאיצטא שלא בשיכחא אבל בריבא דרי לאחריים והאומרים הפסולים שנאתרבו
מהעולה שאם עלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו לכ"ע אם עלה בהם אחיר יעלו
הרי בירבי עלה אחר שכתוב בשנד אחת העולה שאמרה בהם האור על מוקדה וכשנד
לאיהם בירבין לה מעלה בהן האור שלא עלו למזבח אמר על המזבח וחלקם
ירבתיב ליחר על המזבח דוקא אם יעלתה הרם בירבה ועוד מכל מה בפסוק
שכתוב ליחר על המזבח דוקא אם יעלתה ולא ירבה ולזה הקדים שכתוב לומר
על מוקדה קודם שיחרו על המזבח ומן דרחרי יקדים עלית המזבח כי היכא
מוקדה שלא אחר שקדם המזבח שלא נתכוון לרבות רבדנה רחסונה שכבר יחזור
הפסול בכר אתה לתנין אם ירדו ויעלו ואחר כך אחר הדבנה שניה שחין בהם
הסרת פסול שלא כל עוד בהם על המזבח כגובר ובת"כ נחלקו רבו נחליל ורבי
יהודה ר"ג סובר על המזבח כל דבר שרחוי למזבח אם עלה לא ירד ואפילו
נפסלים וחין סיבר על מוקדה דוקא ולא נפסלים וגו' עפים לחורה:

ובדרך רמז תורה כל הכרוכה על גלות האחרון בחוי בו לנחחנו מעבדון
נפשינו כי כל אלים ישראל מלכנה הנחם נפשנו ברחות מורך הגלות
נרחה למי דומה למצרים ת' לבבל ע' לאדום יחל ת"ע והן היום הלף ותא"ש
מה ח יחל עוד ולא גלית לבד שלא מיעוט תאלומות כי כל נוי ומחלכה בבני
ישראל יעבידו יתבר זה יסובב חסוב לה טוב כי שפת אחת לה יוכרה בכוונית
ואחריכ"ל בזן שכר ובת הנוע"ובניט עד פוף כל רדורו קור הדורי מדחקם ויודיע
לחכם לזרע ישראל וכרמשם בני תורה שפתי כהן תבר תורה יבקשו מפיהו מלחן
ובניו להודיע לדורות את הדבר הזה זאת תורת העולה אחר זאת לאחיט כל
הפלויות בחין בחוב עולה והזר וסיבש אי היה זאת ואמר היה העולה בבר
דכתיב תי זאת עולה מן המדבר על מוקדה על המזבח הם ב' פרטים כאמרו
בהם הת' בחנו בני תורם מה בחיו בכל המומות ורב' בחנו מיוסרים בגלות
ויסורין ודלית בכנד התורה אמר על מוקדה שמשלה התורה לאם וכן תחנת
בחתרו לו רחי בורבת מרבן דרחת תורייתיה וכו' ובינד הגלות ובעפיו אמר
על המזבח כי היסורין מתיחם להם עם מזבח לכייחם כפרה וכן הוא בלשון
חכמים ודודיע הכתוב כי בחחנטות ב' דברים מריב עלייתנו מיועדת
בהפלגות התפלות מסוגות לשבח בפחים אבר לא היה ולא יהיה וביאר עד
תתי יהיו ישראל בנדר ב' דברים שו בל הלילה בהוח זמן הגלות הנמשל ללילה
שומר מה מלילה וכן בפ' לעני הלילה דרבו ל' על הגלות עד הבוקר שהוא זמן
שיריק עליהם כפודו ותחת בוקר והזמן הוא אחר עבור ת"ק לשלם הסיפי לפי
מה שקדם לנו מדבריהם ל' כי יותו של הקדוש ברוך הוא שלם בעה ומשבל
יהיו ת"ק האמונים מדת לילה ות"ק שניה מדת יום ודודיע ה' כי עד הבוקר
כי כשיעבר ת"ק שנה בגלות עד הבוקר שהיה העולה ובוקר זה אין אני יודע
אם בוקר של שלם החתיפי או בוקרו של שלם הכי כשלם הל' גלה בבוד ישראל
בעת"כ לוה גילה ה' סודו כיד עבדיו הנביאים כי הוא לבוקר ב' הוא לומרו
היה זרועם לבקרים לב' בקרים לבוקר ב' אם לא לבוקר ה' ולזה אמר עד
הבוקר ודודיע שהוא ב' ולא בוקר האמת בגלות ואולי כי לזה רמז הנביא
באומרו אל' אומר אתם בוקר וגם לילה פי' הגם אתה בוקר האמת לא הושיל
ובא גם בן הלילה אחריו כי לא נושענו כי ואולי כי אילו ישראל היו שלמים
היו נגאלים בבוקר האמת והוא מה שרמזו בדבריהם שלא נגזר על ישראל

גלות שלא יום א' דכתיב יענך ה' ביום צרה פירוש יומו של הקדוש ברוך הוא
ולא נכתבים שלא תר"עב שהם עק"ב שנאמרו משלף הר' ות"ק של שלף הם' הרי
תר"עב וכבוקרו היו נגאלים ולנד מעשיהם הרעים עכב ויעד בוקר כ' ולזה
נתכוון באומרו ה' חנני לך קויינו ונומר פירוש קויינו להיות הגאולה בבוקר
ה' שלא לעכב עד כ' אחכל עכ"פ היה זרועם לבקרים כשיעברו שנים • ואומרו
ואתם המזבח תוקד בו יודיע הכתוב כי באור בוקר תעבון לך ה' ואתם מפיו
תאכל על אשר עיעזו בני עולה ויסרוני ביסורי נקמת ונפרעת בני המעבד
הפניתי אין לך כוס מר שלא הטעימו תמיד ואומר אומרי אם המזבח שרמזנו
בו בחינת היסורי' תקיימו' ולא ראיתם לכם לאשר היכה ה' וה ימים והספיל נאון
יעקב ולא נתנו בם בחינת דירחון ליאר די רחות עליונו עליונים לאשר אשר
אם תזבח זה תוקד בו בעצלם הנעלמים כי הוא התקנת ולוכח קנאה ודמז
נם כן באומרו אם המזבח המזבח לבחינת עקידת יצחק גם המזבח יניח אל בחינת
הדין כי יתעוררו הדינים ויתגברו והוא סיך אומרו תוקד בו והבן ולכב הכהן
מדו בד ירבה לפרש החסד והרחמים כי יתבנה בהם כהן הכוונה שגם החסידי'
יסכימו לנקום נקם ויעיין מה שפירש"י בפרשת ואתרת ונומר בפ' ויאמר אין
אלי ה' ואומרו מדו בד יתבאר ע"ד מיתרים ל' כי כל נפש שהורים התומות
מיפרש על קידוש שמו יתברך הקדוש ברוך הוא רומם מדתו נורת הנהרג
הוא במלכוש ואומרו ולנוש יום נקם בלבו והוא אומרו מדו אחר בו תומם
בהם בד שהם ישראל אחר הם עם לבדד יבטחן ושורשם בד גם ירמזו ל' התחדו'
שהם נהרגים על אחר לא יחפצו לבתף הם שמים ודבר אחר ומיחדים שמו
יתברך ואומרו ומכנסי בד ירמזו למה שהרגו התומות מהמצים הנגשים ל
ה' המכניסי מחוצת ה' ואחדותו בלב ישראל והם הם יקידי ל' עליון אחר אין
דבר מפסיק בינו לבינם והוא מה שדקדק לומר מכנסי בד לפון הבנשה אל
הוא בחינת התחדות לשלא אמר על בשרו פירוש אין דבר מפסיק בינם לבין
ה' ואמר בשרו לבכך את התחון ע"ד לומרו כאשר ידבק התחזור ל מתני מים
וגומר מזני ה' עיני ה' • ולנד מה שעשו להנדיקים הללו יחתם גזר דין לחומה
רשעה ואומרו והרים את הדבן כנגד מה שהרימו בבחינת ניסורין וכניוויים
אשר נרגו אותנו ואם בחת לרחות יותר מגלות מצרים כי גלות מצרים היו
משעבדים אותם ומכלים אותם ומלבינים אותם ועל ולמד ממה שאמרו אל
בפ' זכרנו את נגותר את הקטנים ונומר חנם היו אוכלים הכל וחן גלות
ישמעאל אחרי מי שלא רחם משעבדים ומחררים חי ישראל ולא די שלא
יתנו שכר אלא עוד שיהלל' ממנו מדוד והבה ועוד אחם נגזל בחה פיש לו וחם
תובעים ממנו מה שחיו לו וכיום זה יפקידו עד שיחות וכנגד זה אמר והרים
אל מרים רחמי את הדבר אשר תחרל רחם אם העמים כי מניעו שנרת
האומות תקרח אם ועל ולמד אחם ביו הבדים את העולה שהיה האומה
הנקרחת עולה ואומרו על המזבח יתבאר ע"ד מה שנחלקו רמ"בם ורח"בד
בעניין מעבט האומות המעניש אותנו אי הרח"ד סובר שיעבטו על אשר
הרעו יותר מהקנוב להיותם בילי בחירה ורעון ורח"בם סובר כי יעבטו נם
על העיקר וכבר כתבתי בפ' בין הבתרים כי אחת היא שיעבטו על הכל
בטיב טעם יתהדם אלי דוב' כי אחתסבת יוקח רחיה אל העיקר אחם כוונת
הש"ע לקיים מנות ה' היה לרם שלא לויסוף ואתה שהוסיפו גילו דעתם
כי לא למלוה יכוונו והוא אומרו על המזבח פירוש ביתר על הכיעור שהוא
לכפרה שקנב ה' להם אותו שיעבו ביותר מהקנוב ומה אנל המזבח שהוא
הקנוב לכפרה ויודין ממנו כי לא למנות ה' הם מתכוונים כי אחר יעלה על
בחינת הנגזרה לכפרה אם לא מתכוונים או בשנה לרעע לבד ומתנחם
מתחייבים על הכל אל ירבה כי הנם בעדיין לא שלמו ימי גלות יביא ה' למנין
הנותר מהנעבר הקנוב אחר הוסיפו בני עולה לעמות ומה אנל המזבח
להעלים כי כפרה הגר בה אחר הנב ה' בגזירת הגלות. עוד ירבה כי יקריב
מעשה הנרות לפני אדת הדין שמתיחסת למזבח כדי לנקום נקם מתוייבנו:
ואומרו ופשט ונומר להיות שבגדים הרחונים הם לעשות חיפט בעוני
דעתנו ונכניע בה לרשע להטיבותינו מהגלות ולרשע מותנו לזה יעלה בעצם
בחינת ההשבה כי לא יעשב קיבון גלות עד בלות כיבי הכעה אלא מבן ומיד
יקבץ נפוליתינו ויוליח מותנו ממחנה המבשים הרשעים אל תקום טהור היה
ארץ ישראל הטהורה כי ארץ העמים היה טחחה היה ונפרה ומפילו לוידה
ואין לך מקום שיקרא טהור זולת ארץ הקדושה נם ירמוז באומרו תקום טהור
מקומו של הקדוש ברוך הוא הנקרא טהור בב יכול • ואומרו והחם על
מזבח פירוש לא תדמה כי אין נרח לעיבי הרעה אלא הרעה היא אחר
יעשה ה' בהם שפטים בהוליח מותנו מביניהם לא כן אלא והחם היא בחינת
אח המשפט לא תדבה ובינר עליה הכרן בעים רם האומות שהם בעים יבשים
ע"ד לומרו כי החדם עץ וכן אמרו בדבות זול העמים אלו הגלות ע"כ
ואומרו בבוקר בבוקר ירבה לפי מה שהקדמנו כי זמן הגאולה היה רמוי לחיות
בבוקר רחמון של ברית ת"ק למלף החתיפי ולפי הנין נתעכב עד בוקר כ'
ואחר הכתוב כי לא מבני זה יזכו האומות ולא יבא עליהם מה שהיה נריך
לבא עליהם בבוקר רחמון לו יהיה ישראל לא זכו לינאל אף פי כן לא
יאלטו האומות מרגזה שהיתה עתידה לבא עליהם אז ויבוא ה' עליהם מה
שנתחייבו בבוקר רחמון ובוקר כ' ואומרו ועדך עליה ונומר יתבאר ע"ד
לומרו ל' הכל לפי המבוים והמתבוים כי אינו דומה נעבד המפייס ונעבד
לבזוי המבוים נעבד ואל' עבד המבוים את רבו והוא לומרו ועדך עליה

(ג) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ
בַּד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל־
בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן
אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל
הַמִּזְבֵּחַ׃ (ד) וּפָשַׁט אֶת־
בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים
וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר׃ (ה)
וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ
לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן
עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ
עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ
חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃ (ו) אֵשׁ
תָּמִיד תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
תִכְבֶּה׃ ס (ז) וְזֹאת
תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ
בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־
פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ׃ (ח) וְהֵרִים
מִמֶּנּוּ בְקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה
וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה
אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ
לַיהוָה׃ (ט) וְהַנּוֹתֶרֶת
מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו
מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ
בְּחַצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ׃
(י) לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ
חֶלְקָם נְתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשַּׁי
קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת
וְכָאָשָׁם׃ (יא) כָּל־
זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה
חָק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי
יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם
יִקְדָּשׁ׃ * פ

שני

(יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ (יג) זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן
וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם
הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂרִת הָאֵפָה
סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ
בַבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב׃

על

וְלַבֵּשׁ בַּהֲנָא לְבוּשִׁין דְּבוּץ
וּמִכְנְסֵי בַר יִלְבַּשׁ עַל
בִּסְרֵיהּ וְיַפְרֵישׁ יַת קְטָמָא דִּי
אֲכָלַת אֶשָּׁתָא יַת עָלָתָא עַל
מַדְבְּחָא וְישַׁוֵּינֵיהּ בְּסִטַר
מַדְבְּחָא׃ וְיַשְׁלַח יַת לְבוּשׁוֹהִי
וְיִלְבַּשׁ לְבוּשִׁין אָחֳרָנִין וְיִפֵּק
יַת קְטָמָא לְמִבְרָא לְמַשְׁרְיָתָא
לַאֲתַר דְּכִי׃ וְאֶשְׁתָּא
עַל מַדְבְּחָא תְּהֵי יָקְדָא בֵּיהּ
לָא תִטְפֵּי וְיַבְעַר עֲלַהּ כַּהֲנָא
אָעִין בְּצִפַּר בְּצַפְרָא וְיסַדַּר
עֲלַהּ עָלָתָא וְיַסֵּק עֲלַהּ תַּרְבֵי
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃ אֶשְׁתָּא
תְּדִירָא תְּהֵי יָקְדָא עַל מַדְבְּחָא
לָא תִטְפֵּי׃ וְדָא אוֹרַיְתָא
דְּמִנְחְתָּא דַּיקָרְבוּן יָתָהּ בְּנֵי
אַהֲרֹן קֳדָם יְיָ לְקֻדָּם מַדְבְּחָא׃
וְיַפֵּיש מִנֵּיהּ בְּקוּמְצֵיהּ
מִסּוֹלְתָּא דְּמִנְחְתָּא וּמִמִּשְׁחָא
וְיָת כָּל לְבוֹנְתָא דְּעַל מִנְחְתָּא
וְיַסֵּיק לְמַדְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא אַדְכָּרְתָּא קֳדָם
יְיָ׃ וּדְישְׁתְּאַר
מִנַּהּ יֵיכְלוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
פַּטִּירָא תִּתְאֲכִיל בְּאַתַר קַדִּישׁ
בְּדָרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא יֵיכְלוּנַהּ׃
לָא תִתְאֲפֵי חֲמֵיעַ חוּלָקְהוֹן
יְהַבִית יָתָהּ מִקּוּרְבָּנַי קוּדַשׁ
קוּדְשִׁין הִיא כְּחַטָּאתָא
וְכַאֲשְׁמָא׃ כָּל
דְּכוּרָא בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֵיכְלִנַּהּ קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן מִקּוּרְבָּנַיָּא דַּייָ כָּל
דְּיִקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדַּשׁ׃

וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
דֵּין קוּרְבָּנָא דְּאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
דְּיַקְרְבוּן קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא
דְּיִתְרַבֵּי חַד מִן עַסְרָא
סְאִין סוֹלְתָּא מִנְחָתָא
תְּדִירָא פַּלְגוּתַהּ בְּצַפְרָא
וּפַלְגוּתַהּ בְּרַמְשָׁא׃

על

אור החיים

הצווה בזה היא התורה שיטרח בקבלתה ובקיומה עליה פירוש יעויד גם כן בחינת הנסיונים הנעלמים מיכאלי יתברך כלומר שבהם היתה ע"ד תורתו רחב היה ביי כריח שדה ותדע כי כל הטובה עצומה עד"ז (בראשית כז) לריח וכמ"ש הוכח בדברים שהיה עובר אליהו ורוחה מהם דשפע ומקנע פנימו מהריח ריחו קרב יותר ממה שהרגיש בעוברו על סרחון נבילה ובהפך יהיה לחיים לנדין שלם שיהלה מחנו בושם כריח הנן לזה זכר וכרון עריבתם בלשון הקטרת והמכוון כי יספיק בפרטות את מאר הריחי למחשבי בושם • עוד יתנה כי כאשר יעריך ה' את הטובה לנקום נקמתה מהחריבים לא יעריכנה בפני עצמה אלא יקטיר עליה המיוחדים וזה שלמים בשמיה ביקרתו בשם חלב הכלמים בפני מגדל מיצלתה של התורה לנקום נקמה גדולה מהמיחדים ומיחדו גם תמיד וגומר פירוש הנם שיכה ה' בדם תכה רבה לא תרפה גם ותמיד תוקד על המזבח עד מיחדו וניקודי דחם לא נקיתי עד מכוח רוח הטומחה מן החרץ והיה ה' למלך על כל הארץ׃

והכתן

(ג) מדו בד • היא התכונת ואיה תלמוד לומר מדו בתהא כמדתו : על פכרו • שלא יהא דבר חוץ בנתים : והרים את הדשן • היה חותה מלא מחתה מן המחוכלת השניה את ובותנן במזרחו של בבש : הדשן • שהוא מאכל האש בבש : ושמתה דשן • ואמתתה דשן ואמרו מכל המזבח : (ד) ופשט את בגדיו • אין זו הוכה אלא דרך מרן • שלא יכלוך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תחיל , בגדים שבשל כהן קדוש על גרבו מל יחזוג בהו בום לרבו ולכך ולבשם בגדים מחרים פהותין מהם : והוציא את הדשן • הצבור בתפוח כשהוא דבק ואין מקום למקרבה • מוציאו משם ואין זה חוכה לכל יום מכל התרומה חוכה בכל יום :

(ה) והאש על המזבח תוקד בו • דבר כאן יקידות הבבר על תוקדה ואם המזבח תוקד בו • ואלש על המזבח תוקד בו • אם תמיד תוקד על המזבח • כולן נדרשו בתוכת יומא שנשלקו רבותינו בתנין המערבית שהיו שם : ובערך עליה העולה • עולת תדיר היא תקדום : חלבי השלמים • אם יכיאו שם שלמים • זרביתינו לתדו תוכלן שליה על עולת הבקר השלם כל הקרבניות כולם • תוכלן שלא יהא דבר מפיחר לתדיר של בין הערבים : (ו) אש תמיד תוקד • אם תדיר אינו שנאמר בו תדיר הוא שתדליקין בה את הנרות • שנאמר בה להעלות נר תמיד הא היא מעל המזבח החיצון תוקד : לא תכבה. המכבה אם על המזבח עובר בשני לאוין : (ז) וזאת תורת המנחה • תורם אחת לכולן להטעיבן במן ולבונה המחורין בענין • שיכול אין לי טעונות מן ולבונה אלא אף יינות ושמנים • מנחת כהנים שהיו נקמלת • מנחת ישראל שהיו נקמלת • תלמוד לומר תורת : הקרב אותה • היה הנפה בהדן דרומית מערבית : לפני ה' • הוא מערב שהוא לנד מהל מועד : על פני המזבח • הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכבש ניתן לתוכו הדום : (ח) והרים ממנו • מהמחובר שהוא עשרון שלם בבת אחת בשעת קמיצה כרבי ישמן : בקמצו • שלא יעשה מדם לקומן תשלת המנח ויתמכני מכאן שקומן מתקום שמתרבה שמנה : הקמצה • שלא תהא מטרפת בחתרת : ואת כל הלבונה אשר על המנחה • שלקט את לבונתה לאחר הקמיצה ומקטירו • ולפי שלא פורש כי שלא בחתר מן המחית בוירת • ועוד לשמות פרשה זו לגלול כל המנחות כשפטה:(ט) במקום קדום • ומיהו בחצר אהל מועד : (י) לא תאפה חמץ חלקם • אף הסיפים מיהרים בחתון • בחטאת כשפטיתת חוטה הרי היא בחטאת-לפיכך קמצים שלא לשמה פסולה מנחת נדבה הרי הוא כשם לפיכך קמצים שלא לשמה כשרה : (יא) כל זכר • אפילו בעל מום לגבי נאחר אם לאכילה הרי כבר אחור לאם מלאיו מקדשי הקדשים ונותר : שלא לרבות בעלי מומין למחלוקת ; כל אשר יגע ונומר • קדשים קלים מי חולין שיגעו בם ויבלעו מתכם • וידם • להיות פקוד עליהם פסול ואם פסולו יפסלו ואם כשרה יאכלו כשרה מנחת : (יב) זה קרבן • אף ההדיוטו' מקריבין פשירית האיפה ביום שהם מתחנכין לעבודה מבלי כהן נגזל בכל יום שנאמר מנחת תמיד והכהן המשיח תחתיו מצניו חקת עולם ונומר :

(יד) עַל־מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מְרֻבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תַּבְשִׁיל מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ (טו) וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק־ עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל הַקְטֵר׃ (טז) וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל׃ פ

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (יח) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ (יט) הַכֹּהֵן הַמְחַטְּאתָ אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל בְּחַצְרֵ֖ אֹהֶל מוֹעֵד׃ (כ) כָּל אֲשֶׁר־ יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיו תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ׃ (כא) וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם־בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בֻּשְּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם׃ (כב) כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ (כג) וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ פ

ז (א) וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא׃ (ב) בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָאָשָׁם וְאֶת־דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ (ג) וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב׃ (ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־ הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ (ה) וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה אָשָׁם הוּא׃

כל הקדם

(יט) על מחבת. חלוטר ברותחין כל גרסה׃ תביאנו. לפייה לפעויית הרבה תלושים מופסבתנור ומטוגנים בחבתת׃ מנחת פתים. מלמד שטעונה פתיתה׃ (טו) המשיח מבניו תחתיו. כל ל תרטר׃ חוץ מחבת תחתיו מבניו. כל ל ל׳ הרבה לשונות פרישה נאכלין חלה כולה כליל ואין כל מנחת כ׳ ן על גבי הבכה כליל תהיה׃ (יו) כליל יהיה לכוהן׃ (יט) ביחצר אוהל מועד. בעזרת נשים׃ בעזרת ישראל׃ על ידי׃ המחטה מותר לזרים׃ ומלמד שנעשית בעזרת נשים׃ ואי אתה יכול בכל מקום׃ ואי אפשר שלא יהא בהם פסול׃ ת״ל בחצר אוהל מועד׃ בחצר המשכן׃ ולא בחצר ירושלים׃ ולא בעזרת נשים׃ ולא בעזרת ישראל׃ ולא בעזרת כהנים׃ חון מן הזורק דמה׃ שהרי נאכלת לזכרים יחידים׃ (כ) כל אשר יגע בבשרה. כל מי שנגע בבשרה׃ יכול אפילו נגע בשפתי הכלי שהיא נאכלת בהן׃ ת״ל אשר יגע בבשרה׃ אין לי אלא בשר׃ מנין לרבות את הכלים׃ ת״ל ובגדך׃ אם בגד מדמם על הבגד׃ מניין לרבות הכלים׃ הבגד מטהר את הכלים׃ יכול אפילו נזה על בגד חבר׃ ת״ל אשר יזה עליו תכבס׃ יכול אפילו נזה על בגד חבר׃ ת״ל במקום קדש׃ אי במקום קדש יכול אפילו נזה על בגד חבר׃ ת״ל אשר יזה עליו תכבס׃ (כא) וכלי חרש. לרבות את הכלים׃ ומנין שאף הכלים מטהרים זה את זה׃ ת״ל ובגדך׃ (כב) וכל זכר. לרבות את הכלים׃ ומנין שאף הכלים מטהרים זה את זה׃ ת״ל כל זכר׃ (כג) קדש קדשים הוא׃ הוא קרב ואין תמורתו קרב׃ (ז) (ב) ושחטו. ריבה לנו שחיטות הרבה לפי שהיו שוחטין אותם בצפון נאמר כאן ושחט ונאמר להלן ושחט׃ (ג) ואת כל חלבו יקריב. יכול אפילו נתעפש׃ ת״ל ואת כל חלבו׃ (ד) ואת שתי הכליות. אין לי אלא שתי כליות׃ מנין לרבות את הכליה שנקרעה׃ ת״ל ואת שתי הכליות׃ (ה) אשה לה׳. אשה שלו׃ אשה שהוא אוכל׃ אשה שהוא נהנה׃ אשה שהוא מתכפר בה׃ אשה שהוא מקריב׃ אשה שהוא מכיר בה׃ אשה שהוא מכבד בה׃ אשה שהוא מרצה בה׃ אשה שהוא מתפאר בה׃ אשה שהוא מתקרב בה׃ אשה שהוא מתקבל בה׃ אשה שהוא מתנאה בה׃ אשה שהוא מתנחם בה׃ אשה שהוא מתנחל בה׃ אשה שהוא מתנחל בה׃ אשה שהוא מתנחל

(ו) קדש ונומר בתורת כהנים היא נדרש: (ז) תורה אחת להם • כדבר זה:
לכהן תשר יכפר בו • הרחיו לכפר חולק בו פרט לטבול יום ומחום כפורי׳
ואוכן וכן אין חולקים בעורות: (ח) לכהן ונומר • יכול לו לבדו תלמוד
לומר לכל בני אהרן תהיה • יכול לכלן תלמוד לומר לכהן המקריב • הא
כיצד לבית אב של יום
המקריבין אותה: (י)בלולה •
מנחת נדבה: וחרבה־זו מנחת
חוטא ומנחת קנאות אתין
בהן כמן: (יב) אם על תודה
יקריבנו • אם על דבר הודאי
על כם שנעשה לו כנון יולדי
היס והולכי מדברות וחבושי
בית האסורים וחולה שנתרפא
שהן צריכין להודות שכתוב
בהן יודו לה׳ חסדו ונומר •
ויזבחו זבחי תודה • אם על
אחת מאלה נדר שלמים הללו
שלמי תודה הן • וטעונות לחם
האמור בענין ואין נאכלין אלא
ליום ולילה כמו שמפורש כאן:
והקריב על זבח התודה •
מרבנה מיבו לחם חלות
ורקיקין ורבוכה ג׳ מיבו מנה
וכתוב על הלות לחם חמץ
ונומר • כל אין ואין עשר
חלות לך מפורש במנחות
ושטונין חמש סאין ידוע להלחיות
שהן שם מדברות עשרים
עשרון: מרבכת • לחם חלוט
ברותחין כל לוכו: (יג)
יקריב קרבנו ונומר • מניד
שאין הלחם קדוש קדושת הגוף
ליפסל ביוצא וטבול יום
ואלנאת לאולין לפדיון עד
שיאחט הזבח: (יד) אחד מכל
קרבן • לחם אחד מכל אין
ואין יטול תרומה לבהן
העובד עבודתה והשאר נאכל
לבעלים וכשרה לבעלים חוץ
מחזה ושוק שכם כמו שמפורש
למטה תנופת חזה ושוק
בשלמי׳ והתודה קרויה לשלמים:
(טו) ביום קרבנו יאכל וכוומן
כשרה זמן לאחד: וכבר זבח
תודת שלמיו • יש מהן דבויין
הרבה לרבות חטאת ואשם
ואיל נזיר ואניות מרבע עשר
שיהיו נאכלין ליום ולילה: לא
יניח ממנו עד בקר • אוכל
הוא כל הליל מ״כ למה אמרו
עד חצות כדי להרחיק אדם מן
העבירה: ואם

(א) כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכַל קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הוּא: (ב) כַּחַטָּאת
כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ לוֹ יִהְיֶה:
(ג) וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת־עֹלַת
אִישׁ עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב
לַכֹּהֵן לו יִהְיֶה: (ד) וְכָל־
מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר
וְכָל־נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל־
מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ
לו תִּהְיֶה: (ה) וְכָל־מִנְחָה
בְּלוּלָה־בַשֶּׁמֶן וְחֲרֵבָה לְכָל־
בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ
כְּאָחִיו: פ

(יא) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר־יַקְרִיב לַיהוָה:
(יב) אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ
וְהִקְרִיב ׀ עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה
חַלּוֹת מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן
וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן
וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת
בַּשָּׁמֶן: (יג) עַל־
חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ
עַל־זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו: (יד)
וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־
קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן
הַזֹּרֵק אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לו
יִהְיֶה: (טו) וּבְשַׂר
זֶבַח תּוֹדָתוֹ בְּיוֹם
קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר:

ואם

כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנָיא יֵיכְלִינֵיהּ
בְּאַתַר קַדִּישׁ יִתְאֲכֵיל קוּדְשָׁא
קוּדְשִׁין הוּא: כְּחַטָּאתָא
כֵּן אֲשָׁמָא אוֹרַיְתָא חֲדָא
לְהוֹן כָּהֲנָא דְיִכַּפַּר בֵּיהּ דִּילֵיהּ
יְהֵי: וְקָרֵיב יַת עֲלַת גְּבַר מַשְׁךְ
עֲלָתָא דְּיַקְרִיב לְכָהֲנָא דִילֵיהּ
יְהֵי: וְכָל מִנְחָתָא דְתִתְאַפֵּי
בְּתַנּוּרָא וְכָל דְּתִתְעֲבִיד
בְּרַרְתָּא וְעַל מַסְרִיתָא לְכָהֲנָא
דְּמַקְרֵיב יָתָהּ דִּילֵיהּ תְּהֵי:
וְכָל מִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשְׁח
וּדְלָא פִילָא לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן
תְּהֵי גְבַר כְּאָחוֹהִי:
וְדָא אוֹרַיְתָא דְּנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
דְּיַקְרֵב קֳדָם יְיָ: אִם עַל
תּוֹדְתָא יַקְרִיבִינֵיהּ וְיַקְרִיב עַל
נִכְסַת תּוֹדְתָא גְּרִיצִין פַּטִּירִין
דְּפִילִין בְּמִשְׁחָא וְאַסְפּוּנִין פַּטִּירִין
דְּמִשִׁיחִין בְּמִשְׁחָא וְסוֹלְתָא
דְּבִיכָא גְּרִיצִין דְּפִילִין בְּמִשְׁחָא:
עַל גְּרִיצִין דִּלְחֵם חִמְיָע יַקְרֵב
קוּרְבָּנֵיהּ עַל נִכְסַת תּוֹדַת
קוּדְשׁוֹהִי: וְיַקְרִיב מִנֵּיהּ
חַד מִכָּל קוּרְבָּנָא אַפְרָשׁוּתָא
קֳדָם יְיָ לְכָהֲנָא דְּיִזְרוֹק
יַת דַּם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִילֵיהּ
יְהֵי: וּבְסַר נִכְסַת תּוֹדַת
קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹם קוּרְבָּנֵיהּ
יִתְאֲכֵיל לָא יַצְנַע מִנֵּיהּ עַד
צַפְרָא:

ואם

כי זולת הוא הייתי לומר שהקשה בא לענין עבירה שמיבה כמו שדרשו
חכמים לזה לומר הוא שמוך לאשם לומר שבריך לאשם אשם ולכך שנקשה מה
שהקשה שם לומר כאשמת כאשם ולדבנן הוא לומעט שאיטיה שלא בענין
שהוצרכה כפרשה ובא לעכב והנם שיש להקשות מעין קושיות שהקשה רבי
יהושע לר״ש נם לדברי
חכמים ביון שלא חלקו דין זה
מהכלל פרשתם שלא דבר
שיעבו בכל הקדבנות ונם
הוכר בפ׳ שלא שמפסוק ה׳
הייתי לומר שאינו מעכב
יכולין לדרוש הוא שבא
לעיכובא משמ״כ ר׳ אליעזר
שהוליד דין חדש שאין לו
דמיון לזה הקשה כל הקושיות
הדשומות שם:

ובל מנחה ונומר לומר
הכתוב זכרון ה׳
מנחות למעט ה׳ דברים ר׳
שלא יחלקו בני אהרן פירוש
בית אב וכאים בנגד מנחות
שלא כל ר׳ יטול חלקו במנחה
ב׳ שלא יחלקו עופות בנגד
מנחות הנם שיעבו בהשותף
בעניו אחד שאינו שהעוף
בא בללות והמנחה קמח
מחתיהם בשלי ללות ב׳ עופות
בנגד זבחים שפניהם אינו
דמים ד׳ שלא יחלקו מנחות
בנגד מנחות הנם שהם אינו
קמחים ה׳ שלא יחלקו חפילו
מחבת בנגד מחבת ומרחשת
בנגד מרחשת הנם שמעשה
שוה והנם שהמיעוטים הם
מנחות דרשו בהם אינו
ענין • חלא שרמיתי לר״ב שם
שבתב בחופן אחר •
כי אמת שחלק הכתוב בין
מנחות האפויות ומנחת הסולת
שהרי באפויות הוא אומר כל
המנחה לבהן המקריב ונומר
ובמנחת סולת הוא אומר וכל
מנחה לבני אהרן ונומר
לומר לך שאפי׳ מנחת סולת
שהיה עולה על השעה
שיחלקו מנחה בנגד מנחה
לבד שהם יחלקו ביניהם
מניא לזה חלא כפי ונומר
שאינו רחוי לא לגוף ולא
לאפות אף על פי כן לבל בני
אהרן יחלקו בפני עצמה
מכאן אמרו חכמים אין חולקין
מנחה בנגד מנחה ע״כ נאמרה
אומר לדבריו שהליעזר הוא

מאומרו לבל בני אהרן במנחת סולת מזה אנו לומדים לבל המנחות ומן הברייתא אינו נשמע כן ועוד דקדק הרב בלשונו שהליעזר הוא אמת שחלקם הכתוב
משמע שהם לא חלקם לא הייטו שאינשים זה ולא שהבריייתא וחולי כי סובר רמ״בם כי אמת שחלק הכתוב בין מנחות האפויות ונומר זה נילה לנו הכתוב כוונתו
שבא לומר שלא יחלקו ביניהם אחת בנגד אחת אפילו במנחת סולת ומזה למדו לבל המנחות כי במרחשת ומחבת לא הוכר בה חילוק לבל חלא שלא יטלוה זולת
בית אב של לחמו יום ומניו אחה אומר שלא יטלו מחבת בנגד מרחשת אם לא הוכר בה סדר חלוקתה אם בבלם יחד אם לאחד מהם • ומה שלמדו בל הם׳
פרטים מה׳ מיעוטים משמכתא היה ולעולם עיקר לימוסם הוא מתה שחלק הכתוב ותעתה נדיך לדעת למה פרט הכתוב בל המנחות כיון שלימודנו הוא מאחד
שחלק לא היה לו לומר חלא בל מנחה לכהן המקריב ונומר וכל מנחה מרחה לבל בני ונומר ואולי שאחר מרחה לבל הפרט הכתוב מאפה וחרבה אם פיטעה אחד
לחלק ביניהם לבין שאר מנחות נם מניאו שדרשו ל׳ בל כעשה במרחשת ועל מחבת שבל שם בליין נקראו ונפקא מינה המומר הרי עלי מרחשת בלי שרת נדר
והוא דבר שנחלקו בו ב״ש וב״ה לזה אומר הכתוב וכל נעשה במרחשת ועל מחבת לנולות לך שבל שם בליין נקראו ואומרו אשר תאפה בתנור דרש נם בן בבי
יוסי ב״ר יהודה שבאה ללמוד ע״מ מהכתיבות על בל נעשה במרחשת ועל מחבת מה מרחשת שיש בה ב׳ נם מאפה תנור שיש בה ב׳ ולא יביא מחבה חלות ומחבת
רקיקים ונם ללמד על מרחשת ומחבת בא ליומר מי־מנור בלי נם מחבת ומרחשת בלי לאומר שם בת״ך ונאמר מומר בל מנחה בלולה בשמן ומרבה למה הוצרך
לומר ב׳ ונראה בי בוכת רבי יוסי ב״ר יהודה שלמד בל מנחת מאפה שהיא ב׳ מיבו מנחות לא למדה חלא מאפה שאמר הכתוב ב׳ פעמים בל לאחרי בן והם ב׳ ב׳
ולזה דייק בלשונו ללמוד ליומר בל בל המנחה וכל נעשה ונומר וכל מנחה בלולה ונומר מה בל וכל החמורים למטה ב׳ מיבים וכו׳ ולזה אם היה אומר הכתוב
וכל מנחה בלולה לבד חו בל מנחה חרבה לבד אין מקום ללמוד ויש לבעל הדין לחלוק ולומר בל מנחה חרבה מוכיח שמאר בל ואין בה חלא מין אחד חף בל
מאפה תנור מין אחד לזה הוצרך לומר בל האמור בכתוב:

(יו) יאכל ביום קרבנו • בלשון הכתוב על הזריזה על גם מיכן נעשנה לחם ונאכלת לבני יתים • ואין מחשבים בענין ויתירת יכניתר מן ו בהמצון ויאכלנה זו יחירה היא ויש כמוהו הרבה בתורה כיון ואלה בני נפצון ואיש ועבדו • את יהדם ונפש מרחם : (יח) ואם החמול יאכל ונותר • במחשב

(יו) וְאִם־נֶדֶר ׀ אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל ׃ (יז) וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף ׃ (יח) וְאִם־הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יְחֻשֶׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא ׃ (יט) וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־ טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר ׃ (כ) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ ׃ (כא) וְנֶפֶשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ ׀ בִּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ ׃ (כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר ׃ (כג) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־ חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ ׃ (כד) וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל־ מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ ׃

כי

(יו) ואם־נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את־זבחו יאכל ומממחרת והנותר ממנו יאכל ׃ (יז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף ׃ (יח) ואם־האכל יאכל מבשר־ זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא ׃ (יט) והבשר אשר יגע בכל־טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל־ טהור יאכל בשר ׃ (כ) והנפש אשר־תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה ׃ (כא) ונפש כי־תגע בכל־טמא בטמאת אדם או ׀ בבהמה טמאה או בכל־שקץ טמא ואכל מבשר־זבח השלמים אשר ליהוה ונכרתה הנפש ההוא מעמיה ׃ (כב) וידבר יהוה אל־משה לאמר ׃ (כג) דבר אל־בני ישראל לאמר כל־ חלב שור וכשב ועז לא תאכלו ׃ (כד) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל־ מלאכה ואכל לא תאכלהו ׃

ארי

ואם נדרא או נדבתא נכסת קורבניה ביומא דיקריב נכסתיה יתאכיל וביומא דבתריתיה ודישתאר מיניה יתאכיל ׃ דישתאר מבשר נכסתא ביומא תליתאה לא יתרעי בענרא יתזקד ׃ ואם אתאכלא יתאכיל מבשר נכסת קודשוהי ביומא תליתאה לא יתחשב לרעוא דמקריב יתיה לא יתחשב ליה מרחק יהי ואינש דייכול מיניה חוביה יקביל ׃ ובסר קודשא דיקרב בכל מסאב לא יתאכיל בנורא יתוקד ובסר קודשא כל יתוקד ׃ ודידכי לקודשא ייכול בסר קודשא ׃ ואינש דייכול בסרא מנכסת קודשיא דקדם יי וסאובתיה עלוהי וישתיצי אינשא ההוא מעמיה ׃ ואינש ארי יקרב בכל מסאבא באסאבת אינשא או בבעירא מסאבא או בכל שקץ מסאב וייכול מבסר נכסת קודשיא דקדם יי וישתיצי אינשא ההוא מעמיה ׃ ומליל יי עם משה למימר ׃ מליל עם בני ישראל למימר כל תרב תור ואימר ועז לא תכלון ׃ ותרב נבילה ותרב תבירא יתעבד לכל עיבידתא ומיכל לא תכלוניה ׃

ואם נדרא או נדבתא נכסת קורבניה ביומא דיקריב נכסתיה יתאכיל וביומא דבתריתיה ודישתאר מיניה יתאכיל ׃ דישתאר מבשר נכסתא ביומא תליתאה לא יתרעי בענרא יתזקד ׃ ואם אתאכלא יתאכיל מבשר נכסת קודשוהי ביומא תליתאה לא יתחשב ליה מרחק יהי ואינש דייכול מיניה חוביה יקביל ׃ ובסר קודשא דיקרב בכל מסאב לא יתאכיל בנורא יתוקד ובסר קודשא כל יתוקד ׃ ודידכי לקודשא ייכול בסר קודשא ׃ ואינש דייכול בסרא מנכסת קודשיא דקדם יי וסאובתיה עלוהי וישתיצי אינשא ההוא מעמיה ׃ ואינש ארי יקרב בכל מסאבא באסאבת אינשא או בבעירא מסאבא או בכל שקץ מסאב וייכול מבסר נכסת קודשיא דקדם יי וישתיצי אינשא ההוא מעמיה ׃ ומליל יי עם משה למימר ׃ מליל עם בני ישראל למימר כל תרב תור ואימר ועז לא תכלון ׃ ותרב נבילה ותרב תבירא יתעבד לכל עיבידתא ומיכל לא תכלוניה ׃

ארי

והנפש תסר וגומר וטומאתו וגומר פסוק זה ושלחריו בטומאת הגוף פירשו בת"ך וכוכחים דף מ"ד מחרי כל קרא שלא כיוצא רבי יצחק בר מרדימי וכו' לא מפרש • הכי פתר רב יצחק בר מרדימי הומיל ופיזם שכתוב בלשון נקבה ושיים בלשון נקבה ולשון זכר כמתעסק בטומאת הגוף הכתוב מדבר ע"כ ופירשי הומיל וכו' פירוש פסוק נפש כי תגע פסוק ב וכן בהכרח לומר שעל טומאת הגוף הוא מדבר גם בפסוק זה בפסוק בתחלת הפרשה ולשון נקבה ולשון זכר כמתעסק בטומאת הגוף והנפש תסר עליו מדבר תחילה לשון נקבה ואחרכך ונפש כי תגע וגומר ולשון זכר כמתעסק בטומאת הגוף הכתוב מדבר ע"כ ופירשי הומיל וכו' פירוש פסוק נפש כי תגע פסוק ב וכן בהכרח לומר שעל טומאת הגוף הוא מדבר גם בפסוק זה בפסוק בתחלת הפרשה ולשון נקבה ולשון זכר כמתעסק בטומאת הגוף והנפש תסר עליו מדבר תחילה לשון נקבה ואחרכך ונפש כי תגע וגומר ולשון זכר כמתעסק בטומאת הגוף הכתוב מדבר ע"כ ופירשי הומיל וכו' פירוש פסוק נפש כי תגע פסוק ב וכן בהכרח לומר שעל טומאת הגוף הוא מדבר גם בפסוק זה

(כו) לעון ולבזיזה • פרט לדם דגים וחגבים : בכל מושבותיכם • לפי סדיח חיבת הגוף ומיכה חיבת קרקע ניתנת בכל יום ובכל יובמים קידשינהו בפ"ק דמפרש לתת הוראה ליתר : (כ) ידיו תביאיגה וגומר • שתהיה הבהמים מלמעלה והחלב והחזות נתונות בה ייד כהן מלמטה ומניפן : את אשי ה' • ומה הן המיגים את החלב על החזה : יביאנו • כשהביאו תביא החזה והכתובים נותן חלב על החזה וכשנותנו ליד הכהן התנוף נותנו החזה למעלה והחלב למטה • והוא המתור ביותם אחר • כוך התנופה וחזה התנופה על פני החלבים יביאו לכהן וגומר • ולאחר התנופה ניתנו לכהן התקטיר ונמצא החזה למטה • זהו שנאמר ויביאו החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה למדנו שלמעלה החלבים והכהן זקוקין לה כך מפורש בתוכחת : את החלב על החזה כיולנו • ואת החזה לתת ביותם • לכהן מותו הוא מביאו ולא שיהא הוא מן המיגים • לפי שצריך את היותם את החלב על החזות • יכול שיהא הוא החזה למיגים ת"ל לכך נאמר ואת החזה לכהן וגומר : (לא) ואת החזה לכהנים מן המזבח : (לב) שוק • מן הכפיק כל תרכובת הנתכרת עם הראש עד הכפיק התחתני עשוי סיבוך של ירך : (לג) המקריב את דם השלמים וגומר • מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו יהא טהור בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר חלבים ואימו חולק בכבוד : (לד) תרומת • מוליך ומביא תעלה ותוריד :

ולשלומים

(כה) כִּי כָל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ : (כו) וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה : (כז) כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ : פ (כח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : (כט) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־זִבְחֵי שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזִּבְחֵ שְׁלָמָיו : (ל) יָדָיו תָּבִיאֶנָּה אֶת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב עַל־הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֶת־הֶחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה : (לא) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו: (לב) וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם : (לג) הַמַּקְרִיב אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה: (לד) כִּי אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתְּנָה אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְלִבְנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

זאת

כל מוכל חלב בת"כ דרבו לרבות חלב פיתת חלב בישתת חוץ ן שלח הטעה למיר תלכם מיתורי קדשים מי תיתיים לכהיות והלח מחרו בכיוכד טולין דק פ"ב בשאטה ונזנאת טריפה הו תנח לבית הטריפה מדכתיב בקודש תאכל תערף ליתר על כל פסולים שבקדש בסרפם ות"כ מתומרו וחלב בכלים וחלב טריפה ישבם לכל תלתכה תתה יודע כי לח כל קדשים לבד תסר הכתוב ילח היה צריך לומר כל תוכל וול דשיקר ליתר התנח מכל תוכל חלב הוח על חלב הנם חייב כרת וחולח כל הנם שבייתי למד תפסוק ישבם לכל תלתכה וחכל לח תחלבוהו חייתי תומר למי דוקח ילח כרת ולח בח הכרת הלח על חלב קדשים וחייתי יור כשב ונו דרשו בת ד כנח לתעט בהמה טתמה וחיה ועוף ואחולין קד קיל תתר ליה רב תרי לרב זביד חי חלים תקרי חלב תתסר בתלים תתר ליה עליך תתר קרת תלב ניל וכשב ונו דבר הכתוב בשור ובשב ונו ע"כ וקשה ונלח תנטריכו שור וכשב ונו לתעט בהמה טתמה ועוף וחיה בחיים בתי ד לתסור כתתיר שם ת"ד תלתוד לומר שור וכשב ונו ומולי כי בלשם חלב תעט תתוכרים שם תלתיריו תצר יקריבו תנכם קרבן לה' יתתה בהמה טתמה יתה עוף טמ"ד כולו נקרב תו טחר טתעט הכתוב בהמה טתמה וחיה ורי נילה הכתוב בתיו לדון ק"ו תדם שרי בהמה טתמה וחיה יוביחו וכן תתנח בכתב רשי בוכחים בפירוש המכנס טחרה תיו נותנ חלח טכתוב תצר יקריבו תנכם קרבן לה' ועיין בפסוק שחלב :

בן הבהמה דרשו ב"ת להביח חולין בעלי מומין חלח תחר חולין דיומיח מומין בקדשים תלמוד לומר מן הבהמה לרבות לפי בעלי מומין וכנס כחסר הכתוב בפירוש חלב נבילה וטריפה הנם שחסורים למזבח בכלמה טריפה נוכל לומר כדעת דמ"כ שתין בה תיסור לתזבח תן התורה חלח תכוס הקריבהו נה לפחתך והנם בבת"כ דרבו להסור תן הכתוב תיבו חלח תסתבתא וכמו בכתב כם הכ"מ חלח נבילה פיסול המזבח הוא כי ובחט כתיב בכל הקרבנות ולל בלעגין כרת מחור התנח וכמו שכתבתי למעלה :

אשר יקריבו תמרו בת"כ מה תלמוד לומר תגר יקריבו חלב שכמותו בגר ליקרב על גבי המזבח יצח חלב דפנות שתין בשר ליקרב ת"כ הנם לסברת זו שמוציח תיבתה בהמה טתמה וחיה ועוף מתיתרו שור בשב ונו לח היה צריך לומר תגר יקריבו ודומיה למעט חלב דפנות וקשה לרב זביד שדרש שור בשב עד לחליה בתותרת ותגר יקריבו למעט בהמה טתמה וחיה ועוף תנין להתיר חלב דכנות נם לתנח שדרש שור בשב ונו למעט טתמה חיה ועוף התר החלים תנח ליה ול ליה זביד תותרו תגר יקריבו ימעט בהמה חיה ועוף ונומר נם חלב דפנות כי כל שתינו קרב לה' הרי הוח בכלל המיעוט ותנח ת"כ נם כן יימעט נם כן תותרו שור וכשב ונו תת החלים ילח לכתוב חלח לכתוב טתמה וחיה ועוף לח היה לו לומר חלח שור ושה וכשנתמעט דבר שיוצח בהיסור הם תו לח בבדינן ק"ו וכלום למה תצטריך לתעט תיבוס שהייתי דן ק"ו תדם בתיעוט תחד ביתעט בהנתה תו חיה תו עוף נסתר ק"ו ולח תצטריך הלח ללתד על החלים שתינה שור בכולן בתותרת חלח שבדיין תין בדשת תתיבתת בור לתת יתלוק רב זביד על תנח ת"כ דתיעט טתמה וחיה ועוף תגר יקריבו תתנס לה' ועוד הרי התנח נילה דשמח כי תומרו תגר יקריבו ונומר לח יספיק לדרוש תתנו למעט בהמה טתמה וחיה ועוף וחלב הפנית תתה בחלקס לב' תיעוטים תגר ע"כ תנכון כביכו שיח כי נס לב"ע תיעוט בהמה טתמה חיה ועוף תתו תיעוט תגר יקריבו בח למעט תלב דפנות ולח כתו שפירש רש"י שכתבתי למעלה :

וזאת התורה לעולה לא נזכר כוונת פסוק זה וכפ"ל דרשו לומר לך מה מילואים נאמרו בלוחותיהן והקדוקיהם מסיני אף כל נאמרו וכו' וכבר כתבתי בתקומות מחברים מה טיב להעיר בדבר זה • עוד דרשו ז"ל ללמד על הזבחים כולן שטעונין סכין כעולה וללמד על שלמי ציבור שנאכלין לזכרי כהונה כעולה כמשפטה וכו' :

וברך רמז נראה ע"ד תומים במנחות אמר ריש לקיש מאי דכתי' זאת התורה וגו' כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב וכו' ע"כ נם מזו נאמר בדרך זה :

רשי

(לג) ולמילואים • ליום חינוך הכתוב מדבר : (ב) קח את אהרן • פרשה זו נאמרה בפעם שניה כדי לקדש את בגדיו ומשחה בפעם ראשונה : קח את אהרן בגדיו ואת פר החטאת : ואת שני האילים : ואת סל המצות : ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד • זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה •

קח

(לה) וְאַתֶּם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּצְאוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי כֵן צֻוֵּיתִי : (לו) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד מֹשֶׁה :

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : (ב) קַח אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו אִתּוֹ וְאֶת הַבְּגָדִים וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֶת סַל הַמַּצּוֹת : (ג) וְאֵת כָּל הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד : (ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד :

ויאמר

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת : (ו) וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו וַיִּרְחַץ אֹתָם בַּמָּיִם : (ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאְפֹּד לוֹ בּוֹ : (ח) וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל הַחֹשֶׁן אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתֻּמִּים : (ט) וַיָּשֶׂם אֶת הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל הַמִּצְנֶפֶת אֶל מוּל פָּנָיו אֵת צִיץ נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה :

ואמר

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם : (יא) וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כַּנּוֹ לְקַדְּשׁוֹ : (יב) וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ : (יג) וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה :

ואמר

(יד) וַיַּקְרֵב אֶת פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת : (טו) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם יָצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו : (טז) וַיִּקַּח אֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב וְאֶת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחָה : (יז) וְאֶת הַפָּר וְאֶת עֹרוֹ וְאֶת בְּשָׂרוֹ וְאֶת פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה :

ואמר

(יח) וַיַּקְרֵב אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאָיִל : (יט) וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : (כ) וְאֶת הָאַיִל נִתַּח לְנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַנְּתָחִים וְאֶת הַפָּדֶר : (כא) וְקִרְבָּיו וְכְרָעָיו רָחַץ בַּמַּיִם וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת כָּל הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלַת רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה :

ואמר

(כב) וַיַּקְרֵב אֶת הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאָיִל : (כג) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית : (כד) וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן הַדָּם עַל תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : (כה) וַיִּקַּח אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאַלְיָה וְאֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב וְאֶת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת חֶלְבְּהֶן וְאֵת שוֹק הַיָּמִין : (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל הַחֲלָבִים וְעַל שוֹק הַיָּמִין : (כז) וַיָּשֶׂם אֶת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֵף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה : (כח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֹלָה מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הֵם לַיהוָה : (כט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הֶחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה :

ואמר

(ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל אַהֲרֹן עַל בְּגָדָיו עָלָיו וְעַל בָּנָיו וְעַל בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֶת אַהֲרֹן אֶת בְּגָדָיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ : (לא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו בַּשְּׁלוּ אֶת הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם תֹּאכְלֻהוּ וְאֹתוֹ בַּלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל הַמִּלֻּאִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי לֵאמֹר אַהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ : (לב) וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ : (לג) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא יָדְכֶם : (לד) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם : (לה) וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי כֵן צֻוֵּיתִי : (לו) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד מֹשֶׁה :

ותקהל

(א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל : (ב) וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה : (ג) וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְמִימִם לְעֹלָה : (ד) וְשׁוֹר וָאַיִל לִזְבָחִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם : (ה) וַיָּבִיאוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַתִּקְרַב כָּל הָעֵדָה וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה : (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֹאת הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה : (ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ וְאֶת עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד הָעָם וְעֲשֵׂה אֶת קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה : (ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ : (ט) וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם יָצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ : (י) וְאֶת הַחֵלֶב וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת מִן הַכָּבֵד מִן הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה : (יא) וְאֶת הַבָּשָׂר וְאֶת הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה : (יב) וַיִּשְׁחַט אֶת הָעֹלָה וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : (יג) וְאֶת הָעֹלָה הִקְרִיבוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל הַמִּזְבֵּחַ : (יד) וַיִּרְחַץ אֶת הַקֶּרֶב וְאֶת הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר עַל הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחָה : (טו) וַיַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיַּחְטָא בּוֹ כָּרִאשֹׁנָה : (טז) וַיַּקְרֵב אֶת הָעֹלָה וַיַּעַשׂ כַּמִּשְׁפָּט : (יז) וַיַּקְרֵב אֶת הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר : (יח) וַיִּשְׁחַט אֶת הַשּׁוֹר וְאֶת הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : (יט) וְאֶת חֲלְבֵי הַשּׁוֹר וְהָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד : (כ) וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הֶחָזֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה : (כא) וְאֶת הֶחָזֶה וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה : (כב) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשׂוֹת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים : (כג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה אֶל כָּל הָעָם : (כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם :

ויאמר

(א) וַיִּקְחוּ בְּנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם : (ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה : (ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן : (ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה : (ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׂאוּם בְּכֻתָּנְתָם אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה : (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בָּנָיו פְּרָעוֹתֵיכֶם אַל תִּפְרָעוּ וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה : (ז) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן תָּמוּתוּ כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה :

ויאמר

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר : (ט) יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמוּתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם : (י) וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר : (יא) וּלְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵהֶם בְּיַד מֹשֶׁה :

ויאמר

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא : (יג) וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי כֵן צֻוִּיתִי : (יד) וְאֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְשׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבִתֶּךָ אִתָּךְ כִּי חָקְךָ וְחָק בָּנֶיךָ נִתָּנִים מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיְתָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתָּךְ לְחָק עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה : (טז) וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרֹף נִשְׂרָף וַיִּקְצֹף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר : (יז) מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵהֶם לִפְנֵי יְהוָה : (יח) הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ בַּיִת אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי : (יט) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת חַטָּאתָם וְאֶת עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הֲיִיטַב בְּעֵינֵי יְהוָה : (כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו :

ויאמר

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם : (ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ : (ג) כֹּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ : (ד) אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם : (ה) וְאֶת הַשָּׁפָן כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם : (ו) וְאֶת הָאַרְנֶבֶת כִּי מַעֲלַת גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא לָכֶם : (ז) וְאֶת הַחֲזִיר כִּי מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא גֵּרָה לֹא יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם : (ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם : (ט) אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ : (י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם : (יא) וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ : (יב) כֹּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם : (יג) וְאֶת אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת הַנֶּשֶׁר וְאֶת הַפֶּרֶס וְאֶת הָעָזְנִיָּה : (יד) וְאֶת הָאַיָּה וְאֶת הַדַּיָּה לְמִינָהּ : (טו) אֵת כָּל עוֹרֵב לְמִינוֹ : (טז) וְאֶת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת הַתַּחְמָס וְאֶת הַשָּׁחַף וְאֶת הַנֵּץ לְמִינֵהוּ : (יז) וְאֶת הַכּוס וְאֶת הַיַּנְשׁוּף וְאֶת הַתִּנְשֶׁמֶת : (יח) וְאֶת הָרָחָם וְאֶת הַשָּׁלָךְ וְאֶת הַקָּאָת : (יט) וְאֶת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת הַדּוכִיפַת וְאֶת הָעֲטַלֵּף : (כ) כָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם : (כא) אַךְ זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע אֲשֶׁר לוֹ כְרָעַיִם מִלְמַעְלָה לְנַתֵּר בָּהֵן עַל הָאָרֶץ : (כב) אֶת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ אֶת הָאַרְבֶּה לְמִינֵהוּ וְאֶת הַסָּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת הֶחָגָב לְמִינֵהוּ : (כג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר לָכֶם אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם : (כד) וְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ לָכֶם כָּל הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יְטַמָּא עַד הָעָרֶב : (כה) וְכָל הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעָרֶב : (כו) כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְאֵינֶנָּה שֹׁסַעַת שֶׁסַע וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא : (כז) וְכָל הוֹלֵךְ עַל כַּפָּיו בְּכָל הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד הָעָרֶב : (כח) וְהַנּוֹשֵׂא אֶת נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעָרֶב טְמֵאִים הֵם לָכֶם : (כט) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ : (ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשָׁמֶת : (לא) אֵלֶּה בַּשֶּׁרֶץ הַטְּמֵאִים לָכֶם לְכָל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד הָעָרֶב : (לב) וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ וּבֶגֶד וְעוֹר וְשָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֵר : (לג) וְכָל כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ : (לד) מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא : (לה) וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וְטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם : (לו) אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מָיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְהַנּוֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם טָהוֹר : (לז) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל כָּל זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא : (לח) וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם : (לט) וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעָרֶב : (מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעָרֶב : (מא) וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל : (מב) כָּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכָל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכֹל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם : (מג) אַל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם : (מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ : (מה) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי : (מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכֹל נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל הָאָרֶץ : (מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֵּאֲכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל :

ויאמר

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : (ב) דַּבֵּ

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ (ו) וַיִּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ אֹתָם בַּמָּיִם׃ (ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאְפֹּד לוֹ בּוֹ׃ * (ח) וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים׃ (ט) וַיָּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו אֵת צִיץ הַזָּהָב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה׃ (י) וַיִּקַּח משֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃ (יא) וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם׃ (יב) וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ׃ (יג) וַיַּקְרֵב משֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה׃ (יד) וַיַּגֵּשׁ חמישי משֶׁה : וַיִּקְרֵב אֵת פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת׃ (טו) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח משֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו׃ (טז) וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבֵּהֶן וַיַּקְטֵר משֶׁה הַמִּזְבֵּחָה׃

ואת

(ה) זה הדבר • דברים שתרצו שאני עושה לפניכם • נוכי הקדוש ברוך הוא לעשות • ולא תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה • כל הענין הזה דפרשת המלואים פירשתי בזולתה תנוה • (ח) את החושן • כתב על שם המפורש : (ט) וישם על המצנפת • פתילי תכלת הקבועים בציץ נותן על המצנפת • כמנהג הגין תלוי במצנפת : (יח) ויז ממנו • על המזבח • לפי שדעתי היכן נעטווה בהוצאות הללו : (יב) ויצק • וימשח • כתחלה יוצק על ראשו • ואחר כך נותן בין ריסי עיניו ומושך במצחו מזה ומזה : (יג) ויחבש • לשון קשירה : (ט) ויחבש את המזבח • חטאו וטהרו מזרות ליכנס לקדושה : ויקדשהו • בעבודה זו • לכפר עליו • מגיעה כל הכפרות : (יו) הכבד • לבד הכבד שהיה נוטל מעט מן הכבד עמהם :

מיל

וַיֹּאמֶר משֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה׃ (ז) וַיֹּאמֶר משֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ (ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃ (ט) וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ (י) וְאֶת־הַחֵלֶב וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־הַזֶּבַח הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה׃ (יא) וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ (יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹלַת הַבָּקָר וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ (יג) וְאֶת־הָעֹלָה הִקְרִיבוּ אֵלָיו לְנִתְחֶיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ (יד) וְרָחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעַיִם וַיַּקְטֵר עַל־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחָה׃ (טו) וַיַּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח שְׂעִיר הַחַטַּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיַּחֲטָא בּוֹ כָּרִאשֹׁנָה׃ (טז) וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעַשׂ כַּמִּשְׁפָּט׃ (יז) וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר הַבֹּקֶר עַל־הָעֹלָה׃ (יח) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ (יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַקְּרָבַיִם וְהַכְלָיֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד׃ (כ) וַיָּשִׂמוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַשְּׁדֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃ (כא) וְאֶת־הַשְּׁדֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה משֶׁה׃ (כב) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשׂוֹת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃ (כג) וַיָּבֹא משֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם׃ (כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃

ויאמר

ונומר זה הדבר וגומר למה כן להודיעם לכל ישראל על הדבר בקורח וכעדתו בחוכחם כי מלבו ומרצונו היה עושה ומעתה מין שתעה לקרוח כי שונג היה שהרי הודיעו בפעמ מעשה כי זה הדבר הוא מנות ה׳ ולא מלבו ורצונו של משה :

עוד ירמה ע״ל מומרם זל כי משה מלך היה דכתיב ויהי בישורון מלך ותנן מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול והפה משה היה עושה מעשים שאסור לעשותם אפילו עבד עברי למחוננו לרחון מותם במים וכו׳ כל נופף וכל סדר המשנה ואין לך זלזול גדול מזה אמר ע״כ הקדוש לומר זה הדבר אשר ציוה ה׳ מכי ה׳ נאמר לו לעשותו ודוקא זה ולא אחר כי המלך אסור לעשות כן הגם שיתפון למחול כי דוקא זה הדבר לבד שהפה שאסר למלך פלא יחחול על כבודו הוא שהתיר ואיזה לו לעשות :

עוד ירמה ע״ל מה כאמרו זל בת״כ בפסוק וירחץ אותם במים מלמד שעמד זכו בקידוש ידים ורגלים ובטבילת יום הכפורים ע״כ ויש לומר זה הדבר אשר ציוה ה׳ לעשות לדורות כי בזה יזכו בקידוש ידים ורגלים ושב לא בזאת לדורות :

וימשה את המשכן וגומר טעם שהפסיק בין לביאת אהרן למשיחתו במשיחת המשכן וכליו לגד שמניעו פניות ה׳ במשיחת המשכן וכליו קודם למשיחת אהרן כדאיתא בפרקת פקודי ומן הדחוי היה להקדים משיחת המשכן גם לכניסת בגדי אהרן כדאיתא בזבחים פה וטעם כלל עשה כן לגד פרקדן מאחר ה׳ כאן בפרשה זו פאחר לו קח את אהרן וגומר ואת בניו אחר המשחה וגומר ואח משיחת המשכן קודמת גם לכניסת בגדי אהרן היה לו לומר קח את בגדי אהרן המשחה פהוא דבר פיעשה אחרון אחרון מתנו המנוח הרמבנים שהיו משיחת המשכן ואין מקום לטעות מאחריו קח את בגדי המשחה דמשמע פימשה אהרן קודם לכניסת בגדיו שהרי כבר אחר והלבשת את אהרן וגומר ומשחת אותו אלא ודאי בכוונתו היה להקדים כניסת הבגדים קודם למשיחת המשכן ומה שהקדים משיחת משכן וכ׳ פקודי

וַיִּקַּח אַהֲרֹן בְּנֵי־אָהֳלִיאָב נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם׃ (ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ (ג) וַיֹּאמֶר משֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן׃ (ד) וַיִּקְרָא משֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל־אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ (ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׂאוּם בְּכֻתָּנְתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר משֶׁה׃ (ו) וַיֹּאמֶר משֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר בָּנָיו פְּרָעוֹתֵיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה׃ (ז) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר משֶׁה׃ (ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ (ט) יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ (י) וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר׃ (יא) וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵהֶם בְּיַד־משֶׁה׃ (יב) וַיְדַבֵּר משֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאֹכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ (יג) וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צֻוִּיתִי׃ (יד) וְאֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְשׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבִתֶּךָ אִתָּךְ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתָּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיְתָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתָּךְ לְחָק עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ (טז) וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ משֶׁה וְהִנֵּה שָׂרֹף נִשְׂרָף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר׃ (יז) מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃ (יח) הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ בַּיְתָה תֹּאכְלוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי׃ (יט) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־משֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הֲיִיטַב בְּעֵינֵי יְהוָה׃ (כ) וַיִּשְׁמַע משֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו׃

ויתן

(א) ויקח אהרן • לקח לו עצה זו מאליו : (ב) ותצא אש • לא נאמר מאת ה׳ אלא מלפניו ה׳ כלומר שלא ברצונו ולא בעצתו : (ג) הוא אשר דבר ה׳ • אמר אהרן אל משה אני ידעתי שהוא דבר ה׳ אלא שלא ידעתי מה ראו לעשות כן : בקרובי אקדש • בשני שנתקדשתי בהם בשעת מעשה : ועל פני כל העם אכבד • שהיה להם לשמוח ולא להתאבל : ויקרא משה • לפי שהיה אהרן אבל לא היה יכול לצאת משם לפיכך קרא משה לאחרים שיבואו אצלו : (ד) מישאל ואלצפן • שהיו קרובים לנדב ואביהוא ולא היו כהנים לפיכך לא נאסרו בטומאת מת : (ה) ויקרבו • לא נגעו בהם אלא בכתנתם : (ו) פרעותיכם אל תפרעו • לא תגלחו ראשיכם : ובגדיכם לא תפרמו • לא תקרעו : ולא תמתו • לא תמותו : ועל כל העדה יקצף • אם תבכו על נדב ואביהוא : ואחיכם כל בית ישראל יבכו • אם תבכו עליהם : (ז) ומפתח אהל מועד לא תצאו • לא תצאו מפתח אהל מועד לבכות שם : פן תמתו • אם תבכו שם : כי שמן משחת ה׳ עליכם • אם תעשו כן : (ח) וידבר ה׳ • לאחר שמת נדב ואביהוא : (ט) יין ושכר • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין נכנסו להורות : (י) ולהבדיל • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יא) ולהורות • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יב) הנותרים • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יג) כי חקך וחק בניך • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יד) ואת חזה התנופה • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (טו) שוק התרומה • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (טז) ואת שעיר החטאת • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יז) מדוע לא אכלתם • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יח) הן לא הובא • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יט) ויאמר אהרן • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (כ) וישמע משה • לא נאמר אלא לפי שהיו אוננים יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה :

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־משֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם׃ (ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ׃ (ג) כֹּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ׃ (ד) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ (ה) וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ (ו) וְאֶת־הָאַרְנֶבֶת כִּי מַעֲלַת גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא לָכֶם׃ (ז) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא גֵּרָה לֹא יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם׃ (ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם׃ (ט) אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ׃ (י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם׃ (יא) וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ׃ (יב) כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ (יג) וְאֶת־אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת־הָעָזְנִיָּה׃ (יד) וְאֶת־הָאַיָּה וְאֶת־הַדַּיָּה לְמִינָהּ׃ (טו) אֵת כָּל־עוֹרֵב לְמִינוֹ׃ (טז) וְאֶת־בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ׃ (יז) וְאֶת־הַכּוס וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף וְהַתִּנְשֶׁמֶת׃ (יח) וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הָרָחָם וְאֶת־הַשָּׁלָךְ׃ (יט) וְהַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוכִיפַת וְהָעֲטַלֵּף׃ (כ) כָּל־שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ (כא) אַךְ זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר לוֹ כְרָעַיִם מִלְמַעְלָה לְנַתֵּר בָּהֶם עַל־הָאָרֶץ׃ (כב) אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַסָּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ׃ (כג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ (כד) וְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ (כה) וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ (כו) כָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׁסַע אֵינֶנָּה שֹׁסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא׃ (כז) וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ (כח) וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵם לָכֶם׃ (כט) וְזֶה־לָּכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ׃ (ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשָׁמֶת׃ (לא) אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ (לב) וְכָל־אֲשֶׁר־יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ־בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ־שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְטָהֵר׃ (לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ׃ (לד) מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא׃ (לה) וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וְטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם׃ (לו) אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מָיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְהַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם טָמֵא יִהְיֶה׃ (לז) וְכִי־יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע זָרִע אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא׃ (לח) וְכִי־יֻתַּן מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם׃ (לט) וְכִי־יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ (מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ (מא) וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל׃ (מב) כָּל־הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכֹל שֶׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם׃ (מג) אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם׃ (מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃ (מה) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי׃ (מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכֹל נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ׃ (מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֵּאֲכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל׃

ויתן

(ב) דברו אל בני ישראל • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (ג) כל מפרסת פרסה • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (ד) אך את זה לא תאכלו • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (ה) ואת השפן • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (ו) ואת הארנבת • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (ז) ואת החזיר • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (ח) מבשרם לא תאכלו • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (ט) את זה תאכלו • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (י) וכל אשר אין לו • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יא) ושקץ יהיו לכם • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יב) כל אשר אין לו • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יג) ואת אלה תשקצו • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יד) ואת האיה • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (טו) את כל עורב • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (טז) ואת בת היענה • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יז) ואת הכוס • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יח) ואת הקאת • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (יט) והחסידה • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (כ) כל שרץ העוף • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (כא) אך את זה תאכלו • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (כב) את אלה מהם תאכלו • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (כג) וכל שרץ העוף • לא נאמר אלא לפי שהיו שתויי יין יצאו ולימד שהיו מקלקלים בהוראה : (

(כב) חיל היולדים. שהמלואים לכהן כלאים שיהיו כהנים כראוים: (כג) ויתן לחח עליו. הוא הדיבוק. כדרך מריבה בה שמן כנגד התלת והרקיקין. כך מפורש בתורת כהנים:

ויהטר

(יז) וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־ בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (יח) וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל: (יט) וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (כ) וְאֶת־הָאַיִל נִתַּח לְנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־ הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־ הַפָּדֶר: (כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמָּיִם וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא לְרֵיחַ־ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: * (כב) ששי וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל: (כג) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: (כד) וַיַּקְרֵב אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־ בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (כה) וַיִּקַּח אֶת־ הַחֵלֶב וְאֶת־הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־ הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין: (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין: (כז) וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

וַיִּתֵּן תּוֹרָא וַיַּת מַשְׁבִּיהּ וַיַּת בִּסְרֵיהּ וַיַּת אוּכְלֵיהּ אוּקַד בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יַת משֶׁה: וְקָרִיב יַת דְּכָרָא דְעָלְתָא וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יַת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דְּכָרָא: וּנְבִיס וְזָרַק משֶׁה יַת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר: וְיַת דְּכָרָא פַּלִּיג לְאִבְרָוהִי וַאֲסֵיק משֶׁה יַת רֵישָׁא וְיַת אִיבְרָיָא וְיַת תַּרְבָּא: וְיַת גַּוָּא וְיַת כְּרָעֵיָא חַלִּיל בְּמַיָּא וַאֲסֵיק משֶׁה יַת כָּל דְּכָרָא לְמַדְבְּחָא עָלְתָא הוּא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קוֹרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יַת משֶׁה: וְקָרִיב יַת דְּכָרָא תִּנְיָנָא דְּכַר קוּרְבָּנַיָּא וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יַת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דְּכָרָא: וּנְבִיס

פקודי לגבישת בנדי מהרן ולמשיחתו מינו מלא למשיחתו דוקא מלא לגד שלא רצה שכתוב להפסיק בין מצות הבגדים למצות המשיחה כל מהרן לזה נאמר כל דיני מהרן יחד ולעולם לא תקדם מכיחת המשיחה וכליו מלא למשחת מהרן ולא לבגדים כמו שעלה כמן כנזכר:

(כח) ויקטר התודה · מכאן שזבח כל שבעת ימי המלואים בהלוך לבן : על העולה · מחר העולה · ולמה תניהו סוף על גלוים הרב בכל מקום חוץ מזה : (לג) כוס ה׳ לעשות · כל שבעת הימים · והלא דחבו לעשות זה מעכב פרה : לפתח · זה מעשה יום הכפורים · ולמאד שבהן גדול טעון פריסה קודם יום הכפורים שבעת ימים יכן הכהן הגדול את הפרה : (לה) ולא תמותו · הא אם לא תעשו כן הרי אתם חייבים מיתה : (לו) ויעש אהרן · לשון עבר · לפי שהיה עתיד להעיד עליהן שלא יצו ימין ושמאל :

ויהי

(כח) וַיַּקְטֵר מִשֶּׁה אֹתָם
עַל־הָעֹלָה מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ
נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה :
(כט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
הֶחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים לְמֹשֶׁה
הָיָה לְמָנָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה : * (ל)
וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה שביעי
וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וַיַּז עַל־אַהֲרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־
בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ
וַיְקַדֵּשׁ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו
וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו
אִתּוֹ : (לא) וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
בַּשְּׁלוּ אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם תֹּאכְלוּ
אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל
הַמִּלֻּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
לֵאמֹר אַהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ :
(לב) וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר
וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ : *
(לג) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם
מְלֹאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת
יָמִים יְמַלֵּא אֶת־יֶדְכֶם :
(לד) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם : (לה)
וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ
יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה
וְלֹא תָמֻתוּ כִּי־כֵן צִוֵּיתִי :
(לו) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת
כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה :

סכום פסוקים צ״ו לעולם אמן ואיכן סימן :

פרשת שמיני

ס ס ס

ויהי

פרשת שמיני

ס ס ס

והוה

על באשר

ונסיב משה ית אהרן ומן
ית בניהון ואסיק למדבחא על
עלתא קורבניא אינון
לאתקבלא ברעוא קורבנא
הוא קדם יי : ונסיב
משה ית חדיא וארימיה
ארמא קדם יי מהבר קורבניא
למשה היך דפקד יי ית משה : ונסיב
משה מישחא הרבותא ומן
דמא דעל מדבחא ואדי
על אהרן על לבושוהי
ועל בנוהי ועל לבושי בנוהי
עמיה וקדיש ית אהרן
ית לבושוהי וית בנוהי וית
לבושי בנוהי עמיה :
ואמר משה לאהרן ולבנוהי
בשלו ית בסרא בתרע
משכן זמנא ותמן תכלון
יתיה וית לחמא דבסל
קורבניא כמא דאתפקדית
למימר אהרן ובנוהי
ייכלוניה : ודישתאר
בבשרא ובלחמא בנורא
תוקדון : ומתרע משכן
זמנא לא תפקון שבעת יומין
עד יום משלם יומי קורבניכון
ארי שבעא יומין יקריב ית
קורבניכון : כמא דעבד
ביומא הדין פקיד יי למעבד
לכפרא עליכון : ובתרע
משכן זמנא תתבון יומם
ולילי שבעא יומין ותטרון
ית מטרת מימרא דיי ולא
תמותון ארי כן אתפקדית :
ועבד אהרן ובנוהי ית כל
פתגמיא דפקד יי ביד
דמשה :

העולם עלה היה דבר מפסיק וחולי עלה שאת עד שיאכלו האם את העולה אלא ויעדיין העולה קיימת : ניוויתי פירוש-על האכילה ניוה כבר שיתרליהו ועתה היה מנוח על המקום הה למדת מנוח על האכילה ותנוח על המ׳ ם ואם יבוא עלה למדול הז בטל המנוח ואם יבוא לאכול חין מתחלים הז בטל המנוח ואחריו למיר פירוש לא כך היה אלא מעצמי אלא מתם שמליהו לו מפי השכינה :

ויהי

ויהי ביום השמיני נראין לדעת מה טעם אמר ויהי ובמסכת מגילה אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לכון בעבר ותקשה והכתיב ויהי ביום השמיני ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא ביום בריאת שמים וארץ כתיב הכא ויהי ובעומר דכתיב התם ויהי ערב ויהי בקר ובעומר ותתרן הא מתו נדב ואביהוא ותקשה עוד ויהי כשמונים שנה ויהי כאשר דבר יעקב וכו' ויהי ערב ויהי בקר ובעומר דכתיב התם ויהי ערב ויהי בקר ותניא היכי דימי אינו אלא לכון בעבר ע"כ החי יתן לבו למקשה תפסוק ויהי ביום השמיני והעלים עין ממה שלפניו ויהי

רשי	וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו וְלִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(ה) **ויהי** ביום השמיני למלואים הוה אחד מכל ניסן שהוקם המשכן בי' באייר • ונטל עשר עטריות הכתוב כסדר עולם: **ולזקני** ישראל • להשמיעם שעל פי הדבר מהרון נכנס • ומשה בראשונה גדולה • ולא יתחרו חלקיו נכנס: (ב) קח לך **טלה** • להודיעך שמכפר לו הקדוש בריך הוא על ידי טלה זה • על מעשה העגל שעשה: (ד) כי היום ה' נראה אליכם • להסרות שכינתו בתעשה ידיכם • לכך קרבנות הללו בתין תוכח ליום זה: קרב	(א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו וְלִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ב) וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: (ג) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: (ד) וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְלוּלָה בַּשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם:
	ויקהו ונסיבו

ערב ויהי בקר שממנו למד ויהי ביום השמיני ולזה יכולני לומר שמקשה מסניהם יחד ולפנדיל קושיתו הוסיף גם פסוק ויהי ביום השמיני לומר כי רבים ויהי שהם לכון שמחה אז מפיר שבתכוון לומר לו כמדרשה להפך כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לכון שמחה כדרך שלמד התנא ויהי ביום השמיני מויהי ערב ש"מ כל ויהי לא יבוא ביום אלא לדחות כי דבריו הם בתן הטעם ולא במקומו שנאלה הכתוב בפירוש כי הרי התנא למד מויהי ערב ונומר אלא תנדל התתיהה על המתרן כי מה מתרן הרי מתו נדב ואביהוא תירוץ זה מועיל לויהי ביום השמיני ולא לויהי ערב ויהי בקר שממנו למד ויהי ביום השמיני ומין

ליומר שהיה לו מזה ענין ליומר שגם זו ביום היה מזה נעד שהרי מניינו כשחזר המקשה והקשה ממנו חזר לתחורינו ודודה הני קודמת ועיד מעקרת למה לה נתן לה רבי לוי מעצמי לכתובים שמיכיחים שיש ויהי שהוא שמחה והיה לו לחלק מעצמו: **אבן** נראה כי כוונת רבי לוי גם כן לא היתה אלא כדברי רב חסי ולזה לא אמר אלא אמר רב חסי סיהיה נשמע שסותר דברים הראשונים שגם יוסכלו דברי רב חסי בדברי רבי לוי דברים ונכבדים אלא שהמקשה סבר כי לכל ויהי הוא אומר ונתחכם להקשות מויהי ביום השמיני כי אין הפרש בין ויהי בימי לויהי ביום ורצה לסתור הכלל שפילו במקום שאמר ויהי בימי והמתרן תרן כי שם אתו נדב ואביהו כי לא רצה לחלק בין ויהי בימי לויהי ביום כי אין הפרש ואין הוכחה מתשובה זו שסובר שפילו ויהי לבד הוא לעין נער כי לא הוכרח לתרץ זה אלא לבד שהקשה מויהי ביום ואחר כך חזר להקשות שפילו מויהי לבד ונתחכם המקשה להקדים פסוק ויהי בשלשים שנה לגלות על ויהי ערב שבלבד שלא היה שם נער היה בו שמחה והנם כמדברי הברייתא שהביאה למעלה מוכח שהיה שמחה לפניו אינו אלא מדברי התנא מבל אין הוכחה תכתוב אלא שלא היה נער אבל שמחה אבין לזה הקדים פסוק ויהי בשלשים שנה שזה ודאי שמחה יביא בבנין בית המקדש דכתיב ביום שמחת לבו וזה יביא על ויהי כאשר רחה יעקב ויהי ערב ונומר כאיזה שמו שמחה ואמר רב חסי ויהי אינה ואינה וכו' וכן היתה דעת המתרן הראשון אלא שקדם רב חסי ותרן ואילי גם מתרן הראשון רב חסי הוא והזכיר שמו במסקנא הו ב' שתמי דתלמוד הם וב' דרכים אלו הם בעאנו הולכים הם בבבלי התלמוד ומצאת אומר כי אפילו לריב חסי ויהי ביום היה כוויהי בימי והעבר הוא שמתו נדב ואביהו בתין כמות' בכל ישראל וודאי זה לא היה אומר הכתוב ויהי וגם אומרו ויהי ביום הנ' גם עם הרי פרחה נשמת' על כל ישראל כאומרים ז"ל וודאי זה לא היה אומר ויהי ביום • ואולי נראה עוד כי העבר שיניד הכתוב הוא על מעשה המיזכר בכתוב כי רחה המיזבר בכתוב וגדולת זרעו ביד אהרן ובניו ונא ולמד נעבר הקטרה מדבר טוב מה עובה ממעשה בניו כל כמעון הלדיק ויבתבה מה שלפנינו שהיתה לו ולזרעו אחריו ולבד שהפליגה תורה הרה אפו בו ביום ההוא ובזכו תהיית בתן לעולם וכעהניעי יום הפקודה נעטער על אחר פרח ממנו עז תכארת בהונת בולם ורגם כי עגם מאוד בנדקות ובענוה הלא כל לב מי מרגיש ובפרט בדבר מלוה יקרת הערך ומופלאת כוחת יאולי כי בעבר זה רמזו הכתוב בפסוק ויהי ביום בלות משה

כהוא עלמו יום זה ומיתת נדב ואביהוא רמז כאן בפסוק ויהי ביום השמיני:

ביום ונומר קרא משה לאהרן ונומר דע כי העושה דבר בזה שיקח גדולה הנודעת לו לזולתו לו יהיה אחיו כאהר יתחייב לעשותה לא יכלוט בנכסו עשותה בנ' בלשיות רח' שיעשה בתשידות והב' בגירוף בחינת ההדרנות שיכנס בדבר הנ' עשיית הדבר בכדכוס לפני רבים והודיע כי בלשתם יחד בלט משה בנפשו ועשתם בנגד התשידות שנתן הכתורה לאהרן ולבניו יחד הנם כי זה יגדל העשבון בלבו שירחה גדולה מובנת לאהרן ובניו יאהר יעשה חל לבו יעשה הדבר בגירוף בחינת ההדרנות שנתן הכתורה לאהרן ולבניו יחד הנם כי זה יגדל העשבון בלבו שירחה גדולה מובנת לאהרן ובניו יאהר יעשה הדבר בהדרנות בתחלה יקרא לאהרן ואחר כך לבניו כי לא היה הכהן בקריאת הבניים אז גם לאהרן הנ' במנב כל הזקינים דכתיב ולזקני ישראל לעשות הדבר בכוחבי בפני רבים ובכבדים וזה יורה על בליות הרצון לעשות רצונו יתברך וכבה הרצוותיו:

קח לך עגל בן שנה ד' דקדקו אחר שאמר ואל בני ישראל ונומר קח לך למה לי מוכן הוא העגל בכוונה ח"ו ולא טעה אחריו אלא שבא על ידו בלא כוונה ועוד נראה לומר כי מומרו לך כי זה יהיה לו לחות בולם כי לא טעה הוא העגל בכוונה ח"ו ולא טעה אחריו אלא שבא על ידו בלא כוונה ובלא מחשבה רעה ולבד זה יוציל לבפר בעגל מעש"ב ישראל לבד מחטאתם בעגל בחינת המזיד ולא יבא העגל להטהת לרם ורוח מדרבא הטינור ותחינת ברקפיד ה' על אהרן לבל יבנס לבית ה' פניתה בזוהך בבנדי זהב לבד בעשה זרב העגל ויש להעיר זה לאמר ביום ה' סיניתי העגל כי ב' ר' להטהת ולא הרטהת בתה לבפרה ואין לך סניגור בכולם כזה ונראה כי האדון ברוך הוא נפט בנדק הדבר לבד כי אהרן לא עשה אלא בטולה בבחינת מעשה הירגל כי לא נייחו ולא הביאו ואין נדיך לומר שלא האמין בו ולא טעה אחריו ח"ו כאמרו למעה ויעש העגל פירוש מעצמו ועוד על ידי מעשה אהר מה מצי ב מבעבי ערב רב יונים ויומבדים כאחרים ז"ל ומעתה המעשה מעשה הוא בבחינת הזהב שאמר להם למי זהב התפרקו ולהחו מידם ויצר אותו בחרט ומעשה זר ייעשו בידיעה שלמה והנם שטעמו היה לנדע ישראל לבל יהרגוהו כאור גם היה מאבד להם אלוה מסה שיהא נזמן עד שיבוא אלינו משה ח"ו לא ידעו מה שיעשה אמר ה' שיניח העגל לבפר על הדבר שיעה על ידו שלא בכוונה מבל הזהב שמעשה שיעשה בו היה בכוונת האמון אמר ה' לא ירחה בו לבני ולבנים שלא יעשה קטיגור סניגור מבח"ש ישראל שחטאו בעגל אינם יכולין להביא עגל לבפרה לזה נייחו ה' שיביאו עזים

עוד נראה לומר בהעיר איך אנו אומרים אין קטיגור נעשה סניגור בעגין הזהב והלא אמרו אדרבה בנדי זהב כל בהן נדול מבפרים על אדרבה מיני טבירות וכו' אם בן קטיגור נעשה סניגור ובהכרח לומיב כי יבתבה בפרת חין מבפרת בעים בפרת פרים מלבנת החטאים בכלל וזה לך האות לבון של זהורית ודבר זה הוא מופלא וגריך שלא יחנה בו רושם העון בלל ואמר ש"ב רבנדים להיותם בחין מבפרים הנם היותם מן זהב מבח"ש בפרת בעים וגם לפי חילוק זה יבתבה חטה של אהרן בזהב שהחטאם של ישראל בעגל כי אהרן בעגל לא חטא אלא בטוגג גמור היה בלקיחתו ובנתינתו בחרט מבח"ש ישראל ולזה לא יתבפרו בעגל אפילו בחון ובבן:

תדבר לאמר נריך לדעת מה טעם יאמר בבן אהרן לישראל ולא משה הרגיל ואולי כי לנד שאמר להם לתי זהב התפרקו ונומר לזה יגו ה' שלו כי יאבר להם להביא בפרה פעיר עזים הפה שהשיר הוא הפה שהתיר ובבר בתבינו בבמה מקומות דברי ר"ל כי החטאת יפעיל הגמי במקומו והתיקון נריך להיות מבוון בנגדו והוא אומרו תדבר לאמר פירוש תדבר לאמר דיבור שיש בו מעלה וזכות בנגד דיבור שהיה בו הפלגה

אחר פרש בו את העם:

עוד נראה כי לפי שעלה אהרן במעלה הנבואה הלז מתוך כל ישראל בו בחר ה׳ לזה אמר אליו משה שידבר לישראל מצוות רבות והוא אומרו במקרא וכן תמצא שאמר כי היום ה׳ נראה אליכם שיהוש כי כל המושב וכל הרעון היכו אלא לפי שהוא פתחו אליכם ולא לי וכדרך שתמיכו שאמר משה ליישראל אלא כל זמן שהיו ישראל נוטים לא דבר ה׳ עם משה כי כל המושב היכו אלא לפי מעלת ישראל :

ויקחו ונומר אבר ניהו משה אמר ניהו משה יכוין אל אהרן גם כן שלקח את אהרן גם כן ותכיכו ויהיו מתשמעות מעשה יבראל שאמרו להם הדברים אהרן עצמו אמר אהרן נאמרי

רשי

(ו) קרב אל המזבח • שהיה אהרן בוש וירא לגשת • אמר לו משה למה אתה בוש • לכך נבחרת : את חטאתך • שגלל בן בקר : ואת עולתך • איל : קדבן העם • שעיר עזים ושגל וכבש • כל מקום שנאמר שגל בן שנה הוא • ומכאן אתה למד : (ח) ואת הבשר ואת העור ונומר • לא מליכו חטאת חיצונה נשרפת • אלא זו של מלואים • וכלן על פי הדבר : (יב) וימליכו • לשון הושטה והוחמה :

ויחטאהו

(ה) וַיִּקְחוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה
משֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּקְרְבוּ כָּל־הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ
לִפְנֵי יְהוָה : (ו) וַיֹּאמֶר משֶׁה
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד
יְהוָה : (ז) וַיֹּאמֶר
משֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ
וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד
הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם
וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה : (ח) וַיִּקְרַב
אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־
עֶגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ :
(ט) וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־
הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ
בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד
הַמִּזְבֵּחַ : (י) וְאֶת־הַחֵלֶב
וְאֶת־הַכְּלָיוֹת וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת
מִן־הַכָּבֵד מִן־הַחַטָּאת הִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־משֶׁה : (יא) וְאֶת־
הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה : (יב) וַיִּשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : (יג) וְאֶת־
הָעֹלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ
וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־
הַמִּזְבֵּחַ :

וַיְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
משֶׁה : (יד) וַיִּרְחַץ
וַיִּקְטֵר הַחֵלֶב וְהָאַלְיָה
וְהַכְּלָיוֹת וְאֶת־יֹתֶרֶת הַכָּבֵד
וַיִּקְטֵר הַחֵלֶב עַל־הָעֹלָה
וַיִּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ :
(טו) וַיִּקְרַב אֶת־קָרְבַּן הָעָם
וַיִּקַּח שְׂעִיר הַחַטַּאת אֲשֶׁר
לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ
כָּרִאשֹׁנָה : (טז) וַיַּקְרֵב
אֶת־הָעֹלָה וַיַּעַשׂ כַּמִּשְׁפָּט :
(יז) וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה
וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר
הַבֹּקֶר : (יח) וַיִּשְׁחַט
אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּרְאוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת־
הַחֲלָבִים הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה
וְהַכְּלָיוֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד :
(יט) וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים
עַל־הֶחָזוֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים
הַמִּזְבֵּחָה : (כ) וְאֶת־
הֶחָזוֹת וְאֶת־שׁוֹק הַיָּמִין
הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה משֶׁה :
(כא) וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים עַל
הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה מִלֻּאִים הֵם
לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא
לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה משֶׁה :
(כב) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדָיו
אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד
מֵעֲשׂוֹת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה
וְהַשְּׁלָמִים : (כג) וַיָּבֹא
משֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם
וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה אֶל־כָּל־
הָעָם : (כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ
מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־
הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם
וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם :

ויקרבו אהרן אל המזבח ושחט את עגל החטאת אשר לו : (ט) ויקרבו בני אהרן את הדם אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח : (י) ואת החלב ואת הכליות ואת היתרת מן הכבד מן החטאת הקטיר המזבחה כאשר צוה יהוה את משה : (יא) ואת הבשר ואת העור שרף באש מחוץ למחנה : (יב) וישחט את העלה וימצאו בני אהרן אליו את הדם ויזרקהו על המזבח סביב : (יג) ואת העלה המציאו אליו לנתחיה ואת הראש ויקטר על המזבח : (יד) ורחץ את הקרב ואת הכרעים ויקטר על העלה במזבח : (טו) ויקרב את קרבן העם ויקח את שעיר החטאת אשר לעם וישחטהו ויחטאהו כראשנה : (טז) ויקרב את העלה ויעש כמשפט : (יז) ויקרב את המנחה וימלא כפו ממנה ויקטר הבקר : (יח) וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר לעם וימצאו בני אהרן את הדם אליו על המזבח סביב ואת החלבים האליה והמכסה והכליות ויתרת הכבד : (יט) וישימו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה : (כ) ואת החזות ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה לפני יהוה כאשר צוה משה : (כא) ויקטר החלבים על העלה המזבחה מלואים הם לריח ניחח אשה הוא ליהוה כאשר צוה משה : (כב) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעלה והשלמים : (כג) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד יהוה אל כל העם : (כד) ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם :

וחליל

וירחץ

ונסיבו ירת הפקיד משה
לקדם משבן זמנא וקריבו
כל בנשתא וקמו קדם
יי : ואמר
משה דין פתנמא דפקיד יי
תעבדון ויתגלי לכון יקרא
דיי : ואמר
משה לאהרן קרב למדבחא
ועביד ירת חטאתך וירת
עלתך וכפר עלך ועל עמא
ועביד ית קורבן עמא וכפר
עלידהון כמא דפקיד יי :
וקרב אהרן למדבחא ונכס
ית עגלא דחטאתא דיליה :
וקריבו בני אהרן ית דמא
ליה וטבל אצבעיה בדמא
ויהב על קרנת מדבחא
וית דמא אריק ליסודא
דמדבחא : וית
תרבא ות כוליתא ויתר חצרא
מן כברא מן חטאתא אסיק
למדבחא כמא דפקיד יי ית
משה : וית
בשרא וית משכא אוקיד
בנורא מברא למשריתא :
ונכיס ית עלתא ואמטיאו
בני אהרן ליה ית דמא
וזריקיה על מדבחא סחור
סחור : וית
עלתא אמטיאו ליה לאיברתא
וית רישא ואסיק על
מדבחא :

אבן הכוונה היא על עורלת לבם שהוא דבר המבדיל בין ישראל ובין מביאים שבשמים גם מרחיק מתתו מלבם מעשה לו בחוקו יום ניהו על המילה : ויהיה למול ערלת לב כם ובוה ירחה להם בכוב ה׳ והם לבריכו עצמם שוב כח לידי מדרש אחר בילקוט וזל זה שדבר אמר להם משה ליישראל אותו זכהר מעבירו מלבבכם ותהיו כולכם בירחה אחת ובעצה אחת לעבוד לפני המקום וכו׳ ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו דכתיב ומלתם את ערלת לבבכם וכו׳ ואם עשיתם זה וירח מליכם ככוב ה׳ ע״כ והם לבריכו עצמם :

ובפר בעדך ובעד׳ העם משמע כי כפרת אהרן נוגעת גם לעם והטעם הוא לפי כי חטא אהרן היו לו סיבה לחטוא שאמרו לו קום עשה לנו וכו׳ וכל עוד שלא נתכפר אהרן יפחו לעשות ולמסבב עושהו ואחר שנתכפר נתכפרו שניהם לזה אמר לו וכפר בעדך ובעד העם :

ויקרב אהרן אל המזבח וירמוז לבריהם לל שאמרו אלהו לבבוהה חוטא מה עונהו אמרה הנעשה החטאת היה תמות ולבד רחמי ה׳ אמר יביא קרבן שעיקר מעשה הקרבן היא מחשבת המקריב כי הוא החייב בכל התעשה אשר יעשה בקרבן ההוא ליזבח ולהשרף על האיברים והיתר לו מחשבים זו לכפרה והוא אומרו ויקרב אהרן אל המזבח פירוש הוא עצמו הכין לעשה מעם נפשו וקרב למזבח פירוש לוביחת לאיבים ובשר השחיטה במקומו לבעל לבד רחמי ה׳ שנתרצה להביא אליפתו :

נראיתי לתת לב בעבין לפי מה שקדם לבל׳ כי נשבע ה׳ להעמיד היעולם וברוחו כמשפט וכל האומר הקדוש ברוך הוא ותרן יותרו בני מיעו עם כן הנשם החוטאת מפטה היא תמות כאמור הנביא אלא עם כן נכנסה בו רוח שטות ונעשה בהמה וביום שחור בתשובה רוח היא בחנוך ועלה ממדרגת בהמה

(ד) וַיִּרְחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־
הַכְּרָעָיִם וַיְקַטֵּר עַל־הָעֹלָה
הַמִּזְבֵּחָה׃ (ט) וַיַּקְרֵב אֶת
קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ
וַיַּחֲטָאֵהוּ כָרִאשׁוֹן׃ (י)
וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיְעַשֶּׂהָ
כַּמִּשְׁפָּט׃ * (יא)
וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא שגי
כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחָה
מִלְבַד עֹלַת הַבֹּקֶר׃ (יח)
וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאַיִל
זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם
וַיִּמְצְאוּ בְנֵי־אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם
אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ (יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים
מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה
וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת
הַכָּבֵד׃ (כ) וַיָּשִׂימוּ אֶת־
הַחֲלָבִים עַל־הֶחָזוֹת וַיַּקְטֵר
הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃ (כא)
וְאֶת הֶחָזוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין
הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה׃ (כב) וַיִּשָּׂא
אַהֲרֹן אֶת־יָדָו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם
וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה
וְהַשְּׁלָמִים׃ (כג) וַיָּבֹא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם
וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־
הָעָם׃ * (כד)
שלישי וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה
וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא
כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־
פְּנֵיהֶם׃

ויקחו

(ד) וירחצו את הקרב ואת הכרעים • כדרכו • כשנאמר עליו : (יא) ויעשה
כמשפט • התניא בעולת נדבה בויקרא : (י) ויקטר כפי • היה קמיצה :
מלבד עולת הבוקר • כל מלה בבוקר • מחר עולת התמיד : (יט) והמכסה •
חלב המכסה את הקרב (כ) ויניחו את החלבים על החזות • למחר
התנופה נתנו כהן התנוף • נאמרו
לכהן מחר להקטירם • נאמרו
בטבול יום למחר : (כב)
ויברכם • בברכת כהנים •
יברכך • יאר • ישא : וירד •
ויגל השכינה . (כג) ויבא משה
ואהרן • למה נכנסו ויצאו
כדי שילמדו מלמדים בבריותיו
על ידי שלמי • למה נכנסו שנית
עם אהרן • שלמדו על מעשה
התורת • או לא נכנסו אלא
לדבר אחד • שהיו בן יחידים
ובימי שמועה ברכה • מה
יש בה מעין שבידם • אף
ביחיד מעין שבידם • הא
למדת למה נכנסו משה עם
אהרן • ללמדנו על מעשה
הקטרת • דבר אחר כיון
שראה אהרן שקרבו כל
הקרבנות וגמרו כל התשמיש
ולא ירדה שכינה לישראל •
היה מצטער ואומר יודע אני
שבשם הקדוש ברוך הוא עלי
ובשבילי לא ירדה שכינה
לישראל • אמר לו למשה משה
אחי כך נשמת לי שנכנסתי
ושיתפיתני • עול נכנס משה
שהי יודע לו . ויצאו ויברכו את
העם • אמרו ויהי נועם ה'
אלהינו עלינו • יהי רצון
שדבר שכינה במעשה ידינו •
לפי כבד שבעת יהי המלוחים
שהעבירו משה לאהרן ואהרן
בו וברקו בכל יום לא שרתה
בו שכינה • ויהי ירד נכלמים
ומיתים למשה משה רבינו •
כל הטורח שטרחנו שתשרה
שכינה ביניכם • ועדיין שנתכפר
לנו עון העגל • לכך אמר
להם זה הדבר אשר צוה ה'
תעשו וירח אליכם כבוד ה' •
אהרן אחי כדאי ואתה תמני •
שעל ידי קרבנותיו ועבודתו
תשרה שכינה בכם • ותדעו
שהמקום בחר הוא (כד) ויראו
כתרגומו :

ותצא

וחרון יי נגא ויח פרעיא
ואסיק על עלתא :
ולמדבחא : וקריב
ית קורבן עמא ונסיב ית
צפירא דחטאתא דלעמא
ונכסיה וכפר בדמיה
כקדמאה : וקריב
ית עלתא ועבדה כדחזי :
וקריב ית מנחתא ומלא
ידיה מינה ואסיק על מדבחא
בר מעלת צפרא : ונכס
ית תורא וית דכרא לנכסת
קודשיא דלעמא ואמטיאו
בני אהרן ית דמא ליה
וזרקיה על מדבחא סחור
סחור : וית
תרביא מן תורא ומן דכרא
אליתא ותפי גנא וכוליתא
ותצר כבדא : ושויאו
ית תרביא על הרותא ואסיק
תרביא למדבחא : וית
הרותא ויח שוקא דימינא
ארים אהרן ארמא קדם
יי כמא דפקיד משה :
ואריס אהרן ית ידוהי על
עמא ובריכינון ונחת מלמעבד
חטאתא ועלתא ונכסת
קודשיא : ועאל
משה ואהרן למשכן זמנא
ונפקו וברכו ית עמא
שלישי ואתגלי יקרא דיי לכל
עמא : ונפקת אישתא מן
קדם יי ואכלת על מדבחא
ית עלתא ויח תרביא וחזא
כל עמא ושבחו ונפלו על
אפיהון :

ונסיבו

(ד) וחריל יח נגא ויח פרעיא ואת כרעיא • כתרגומו : כשנאמר עליו : (יא) ועשה
כמשפט • התניא בעולת נדבה בויקרא : (י) ויקטר כפי • היה קמיצה :
מלבד עולת הבוקר • כל מלה בבוקר • מחר עולת התמיד : (יט) והמכסה •
חלב המכסה את הקרב (כ) ויניחו את החלבים על החזות • למחר
התנופה נתנו כהן התנוף • נאמרו
לכהן מחר להקטירם • נאמרו
בטבול יום למחר : (כב)
ויברכם • בברכת כהנים •
יברכך • יאר • ישא : וירד •
ויגל השכינה . (כג) ויבא משה
ואהרן • למה נכנסו ויצאו
כדי שילמדו מלמדים בבריותיו
על ידי שלמי • למה נכנסו שנית
עם אהרן • שלמדו על מעשה
הקטרת • או לא נכנסו אלא
לדבר אחד • שהיו בן יחידים
ובימי שמועה ברכה • מה
יש בה מעין שבידם • אף
ביחיד מעין שבידם • הא
למדת למה נכנסו משה עם
אהרן • ללמדנו על מעשה
הקטרת • דבר אחר כיון
שראה אהרן שקרבו כל
הקרבנות וגמרו כל התשמיש
ולא ירדה שכינה לישראל •
היה מצטער ואומר יודע אני
שבשם הקדוש ברוך הוא עלי
ובשבילי לא ירדה שכינה
לישראל • אמר לו למשה משה
אחי כך נשמת לי שנכנסתי
ושיתפיתני • עול נכנס משה
שהי יודע לו . ויצאו ויברכו את
העם • אמרו ויהי נועם ה'
אלהינו עלינו • יהי רצון
שדבר שכינה במעשה ידינו •
לפי כבד שבעת יהי המלוחים
שהעבירו משה לאהרן ואהרן
בו וברקו בכל יום לא שרתה
בו שכינה • ויהי ירד נכלמים
ומיתים למשה משה רבינו •
כל הטורח שטרחנו שתשרה
שכינה ביניכם • ונדע שנתכפר
לנו עון העגל • לכך אמר
להם זה הדבר אשר צוה ה'
תעשו וירח אליכם כבוד ה' •
אהרן אחי כדאי ואתה תמני •
שעל ידי קרבנותיו ועבודתו
תשרה שכינה בכם • ותדעו
שהמקום בחר הוא (כד) וירונו
כתרגומו :

ותצא

וחרון יי

(א) ויקחו בני אהרן נדב • ולא נאמר בניו של משה • ללמדך שכל שלא נשתתף עם הרבים במצוה אינו נקרא בנם של גדולים • ואע״פ שנאמר (שמות ב) ויהי בימים הרבים ההם ויאנחו בני ישראל מן העבודה • לא נתכוונו אלא לשעבוד מצרים • ואומר (שמות ד) ויאמר ה׳ אל משה לך שוב מצרים כי מתו כל האנשים • לא נתכוונו אלא לאותן שאמרו עליהם שאין להם חלק לעולם הבא • ואומר (במדבר יד) ובניכם יהיו רועים • לא נתכוונו אלא לאותן שנשתתפו עם הרבים במעשה העגל • ואומר (במדבר כו) ובני קרח לא מתו • לא נתכוונו אלא לאותן שלא נשתתפו עם הרבים במחלוקת • ואומר (במדבר יד) ואת טפכם אביא והביאותי • לא נתכוונו אלא לאותן שלא ידעו היום בין טוב לרע • ואומר (במדבר יד) ואת עוללימו אשר היום לא ידעו טוב ורע המה יבאו שמה • לא נתכוונו אלא לאותן שלא ידעו היום בין טוב לרע • ואומר (במדבר יד) ואתכם פגריכם יפלו בזה • לא נתכוונו אלא לאותן שנשתתפו עם הרבים במעשה המרגלים

(ו) ואל תפרעו. לא תנהגו בזיון במת ולא תקרעו בגדיכם כדרך שעושים אחרים: ולא תמותו. הוא מה שאמר לו הקב״ה לאהרן בפרשת אחרי מות בני אהרן (ויקרא טז ב) דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו׳ ולא ימות: ועל כל העדה יקצף. אם תבכו עליהם: ואחיכם כל בית ישראל. שאר בני ישראל: את השרפה. את הנשרפים: יבכו. עליהם: (ז) ומפתח אהל מועד לא תצאו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: פן תמותו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: כי שמן משחת יהוה עליכם. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ויעשו כדבר משה. שלא יבכו עליהם בפרהסיא: (ח) וידבר יהוה אל אהרן לאמר. לפי שהיה אהרן אבל ונאסר ביין ולא היה יודע אם נאסר אם לא נאסר לפיכך נאמר לו: (ט) יין ושכר אל תשת. אתה ובניך אתך: ואת ובניך. אף על פי שאתם נאסרים ביין אל תשתו בפרהסיא: בבאכם אל אהל מועד. בשעה שאתם נכנסים לשמש: ולא תמותו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: חקת עולם. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: לדרתיכם. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (י) ולהבדיל בין הקדש ובין החל. בין הנכנס לשמש ובין הנכנס לשתות יין: ובין הטמא ובין הטהור. בין הנכנס לאכול בטהרה ובין הנכנס לאכול בטומאה: (יא) ולהורת את בני ישראל. בין הנכנס לשתות יין ובין הנכנס לשמש: את כל החקים. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: אשר דבר יהוה אליהם ביד משה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (יב) וידבר משה רביעי אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר. בניו הנותרים קרוי: בני המנחה הנותרת. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: אשי יהוה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: כי קדש קדשים הוא. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (יג) ואכלתם אתה ובניך במקום קדוש כי חקך. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: כי כן צויתי. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (יד) ואת חזה התנופה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: תאכלו במקום טהור. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: אתה ובניך ובנתיך. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: כי חקך וחק בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: שוק

(א) ויאמר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנשארים. לפי שהיו עסוקים בקרבנות היום ולמחר יהיו עסוקים בקרבנות שלהם ומי יזכיר להם שיאכלו את החטאת לפיכך נאמר להם היום: הקטר הקטרת. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ובגדיכם לא תפרעו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ולא תמותו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ועל כל העדה יקצף. אם תבכו עליהם בפרהסיא: ואחיכם כל בית ישראל. שאר בני ישראל: יבכו את השרפה אשר שרף יהוה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (ב) ומפתח אהל מועד לא תצאו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: פן תמותו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: כי שמן משחת יהוה עליכם. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ויעשו כדבר משה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (ג) ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר יהוה לאמר. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: בקרבי אקדש. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ועל פני כל העם אכבד. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: וידם אהרן. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (ד) ויקרא משה למישאל ולאלצפן בני עזיאל דוד שני לאהרן. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: אל מחוץ למחנה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (ה) ויקרבו וישאם בכתנתם אל מחוץ למחנה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: כאשר דבר משה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (ו) ויאמר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו. לפי שהיו אבלים ביום ולמחר יהיו עסוקים בקרבנות שלהם ומי יזכיר להם שיאכלו את החטאת לפיכך נאמר להם היום: הקטר הקטרת. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ובגדיכם לא תפרעו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ולא תמותו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ועל כל העדה יקצף. אם תבכו עליהם בפרהסיא: ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף יהוה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (ז) ומפתח אהל מועד לא תצאו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: פן תמותו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: כי שמן משחת יהוה עליכם. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: ויעשו כדבר משה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (ח) וידבר יהוה אל אהרן לאמר. לפי שהיה אהרן אבל ונאסר ביין ולא היה יודע אם נאסר אם לא נאסר לפיכך נאמר לו: (ט) יין ושכר אל תשת. אתה ובניך אתך: ואת ובניך. אף על פי שאתם נאסרים ביין אל תשתו בפרהסיא: בבאכם אל אהל מועד. בשעה שאתם נכנסים לשמש: ולא תמותו. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: חקת עולם. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: לדרתיכם. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (י) ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור. בין הנכנס לשתות יין ובין הנכנס לשמש: (יא) ולהורת את בני ישראל. בין הנכנס לשתות יין ובין הנכנס לשמש: את כל החקים. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: אשר דבר יהוה אליהם ביד משה. שלא תבכו עליהם בפרהסיא: (יב) וידבר משה רביעי אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנשארים. לפי שהיו עסוקים בקרבנות הי

(טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחַזֵּה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יְבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ * (טז) וְאֵת ׀ שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרֻף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר׃ (יז) מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃ (יח) הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי׃ (יט) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הֲיִיטַב בְּעֵינֵי יְהוָה׃ (כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו׃ * פ

וידבר

חמישי

דרוש דרש משה ונומר מומר מפני כי עשה לו המלכים בהעדיפו בְּקָדְשָׁהּ והרחיק ממה שלא חמר להם דינו כמו שחמר להם בְּמַכְתֹּשׁ קחו את המנחה וכו׳ שהם היה בדעתו בפשיטות להתיר היה לו לומר קחו את החטאת מה תאמר שאמר דין המנחה ושמב כי אין הפרשה מיושבת כל עיקר ולרוב פשיטות שהיה לו הדבר לא הוכרך לומר שם כן לא היה לו לדרוש כי מכיון שנבנם גו המיחוס לדרוש עליו מה היה כו חלש ולמי שלא אמר חלש הפסוק מגלו שפיות המנחה שהיה קדשי קדשים ומתנה לשעיר נחשון ושעיר עזוס כהיו קדשי קדשים שאין שעיר ר״ח שהוא קדשי דורות עדיין היה הדבר עומד מגלו ופיה דורש בדעתו שם יתירנו כמו כן או לה ודאי עליו שם פיה כו ולוה בפל לומר דרוש דרש אחת למשמעו ואחת לענמו מה היה כו. והנה וגומר ויקניף על אשר עשו דבר מדעתם שתילו הוא עדיין לא ידע את אשר יהוה להם עשות והנם אחר לבסוף ואכלו אותה כאשר ניותי פירוש יותר היה לכם לדמותה למנחה אשר ניתי לאוכלה ולא לשורפה בלא טעם הפך מה שניותי במנחה ובא״ך אמרו דרוש דרש מפני מה נאכלו אלו נסרף ומפני מה נאכלו אלו וכישוב הכתוב הדבים רחוקים כי אחר הדריפות הוא שנגלת הטריפה ואיך ידרוש קודם לזה נסרף ויש ליעב:

הנותרים לאחר אומרו לאחר יתבאר

ע״ד אומרו אל הנותרים אחר רבי פינחס ואלוי אלא נשחרת ע״ב והוא אומרו הנותרים לאחר פירוש הנותרים לאחר ענין אחר והוא דברי ר״פ. ובא״ך אמרו לאחר ת״ל הסיבוכי על דברי פירוש הדשם להסיבו אלא יפנעו לנד רמותו בקנף עליהם. עוד ירנה ע״ד אומרו אל כפסוק נמן לבן הנותרות שהוא לשון פחיתת והוא אומרו הנותרים לאחר כאילו אחר לאחר הנותרים פירוש קרנה באחרו נותרים לשון פחיתות:

ויבר אהרן אל משה אל אומרו אין דיבור אלא לשון עז ויורה על דברים קשים נראין לדעת אחד יונדע ענין זה באהרן עם משה ואולי כי לנד שאחר משה לבניו הנותרים שהוא דיבור דומה לקללה והוא עדיין בחרדת לב על ג׳ שכבר מתו בו ביום והשנין מקטרג ומה נם כשמתע עקימת שפתיו של משה כדחיון הקללה לזה חרד לבו ודבר בקול גדול לפני משה כי נכאתרו רחמיו על בניו:

הן היום אל דרש שרצונו לומר וכי ביום זה הקריבו אלעזר ואתמר שאסורים לקריב באניות שאתה אומר שמא הקרבתם אותו באניות ולוה פרפתם אני הוא שהקרבתי ובא״ב מקריב אונן ופשט הכתוב הוא עלה הן היום הקריבו פירוש נדב ואביהוא חף חטאתם ואת עולתם לפני ה׳ וכו׳ שכוונה כי הוא אונן כי בו ביום מתו ואכלתי חטאת היום פירוש חטאת של יום שהוא שעיר ר״ח וכאן דמו לו כשאכלתי זה מאכלתי שהיה קדשי קדשים שעה מכל חטאת היום הוא קדשי דורות הייטב בעיני ה׳ ואיה נראה להוכיח מכאן ספק אחד אם מותר לאלמיד להורות בעצמו הורמה במקום רבו ורמיתי להה״ם אל שכתב לאסור זולת סר סביבת אחין קפידא כ״ב והנה מתם פרחינו שהורה אהרן הלכה זו בעצמן ושרפו החטאת מעמע שמותר ואין לך רב מובהק כמשה לאהרן ואולי יש לדחות כי אין הוראה זו הוראה כפי מה שאמרו בזומה שדן אהרן קל וחומר ממעשה הקל לאחר מורה לא אכלתי באוני קודם אמור לא כ״ם ע״כ וכיון שנאמר לו מפי משה דין מעשה כאילו אמר לו משה לשרוף ולא בעצמו הוא הורה ולא כעצמו כלום כי בכלל מעשה חטאת בק״ו וכגון זה מיותר להלמיד להורות והל הוא מביאתו בכותחו ועיין בדברי התוספות שם פירוש הוראת ביאתו בבותחו:

וישמע משה וייטב ונומר יש לדעת איך נתעלמה ממנו הלכה פשוטה כזו לאכל בין קדשי דורות לקדשי שעה ואם היה לו מיזה נד לומר אין לעשות חילוק זה לאת הכלו מאהרן ולא דן עליו לפותחו ואיכה לפי מה שפירשתי למעלה כי נס משה היה נדיך לעמוד על הדבר אם לאכלה אם לשריפה ולא היה לו מיחלט הדבר לאכילה והקפדתו על אהרן וכניו היתה לנד שחשב שפרפותו כלה טעם נכון או לנד שמא מירע לחם זה מאירע בחאחר ל׳ שאחר להם שמא מירע בו פיסול בהקרבת דמו או נטמא או יצא חון למקומו וכל אלה הדברים הם לנד מיעוטו וריוותם ועל זה היתה ההקפדה מש״כ אחר שאחר לבניו אהרן הדין

(טו) על אשי החלבים • מכאן שהחלבים למטה בעזרת הנשים • ויפוף המקרחות אלא יכאיהו זה אח זה • כבר פירשתי אח שלשתן בנו אח אהרן:
(יו) שעיר החטאת • שעיר מוספי ראש חדש • ושלשה שעירי חטאות קריבו בו ביום • שעיר עזים • ושעיר נחשון • ושעיר ראש חדש • ומכולן לא נשרף אלא זה • ובחלקו כדבר חכמי ישראל • יש אומרים מפני שומאה שנגעה בו נשרף • ויש אומרים מפני מניעות נשרף • לפי שהוא קדשי דורות • אבל בקדשי שעה סמכו על משה • שאחר להם בחאחת ואכלוה מנות: דרש דרש • שחי דרישות הללו: מפני מה נשרף זה • ומפני מה נאכלו אלו • כך היה שא״כ: על אלעזר ועל איחמר • ספר פניו כנגד הבנים וכעם: למאר • אחר להם הסיבוני על דברי: (יז) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש • וכי חון לקדש מאכלו • והלא שרפוה • ואמו אומר במקום הקדש • אלא אחר להם שאח חון לקלעים ונפסלה: כי קדש קדשים היא • ונפסלין ביונה • והם אחרו לו לאו • אחר להם הוחיל ובמקום הקדש היחה־לדוע לא אכלחם אותה: ואותה נחן לכם לשאת ונומר • פהנים אוכלים ובעלים מחכפרים (והא אלא היו בעת ההוא בעלים דבעלים הם הכהנים בחוך הגלגל ע״פ פניחה בחוך הגלגל • מה״ר יצחק לוריא זלחם): לשאת את עון העדה • מכאן למדנו שפעיר ר״ח היה • שהוא מכפר עון טומאת מקדש וקדשיו • וחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה בחו: (יח) הן לא חוכא את דמה אל הקדש פנימה אכול חאכלו אחה בקדש כאשר צויתי: (יט) ויבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאחם ואת עלחם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יהוה: (כ) וישמע משה וייטב בעיניו: * פ

וידבר

חמישי

דרוש דרש משה ונומר מומר מפני כי עשה לו המלכים בהעדיפו בקדשה והרחיק ממה שלא אמר להם דינו כמו שאמר להם במנחה קחו את המנחה וכו׳ שהם היה בדעתו בפשיטות להתיר היה לו לומר קחו את החטאת מה תאמר שאמר דין המנחה ושמב כי אין הפרשה מיושבת כל עיקר ולרוב פשיטות שהיה לו הדבר לא הוכרך לומר שם כן לא היה לו לדרוש כי מכיון שנבנם גו המיחוס לדרוש עליו מה היה כו חלש ולמי שלא אמר חלש הפסוק מגלו שפיות המנחה שהיה קדשי קדשים ומתנה לשעיר נחשון ושעיר עזוס כהיו קדשי קדשים שאין שעיר ר״ח שהוא קדשי דורות עדיין היה הדבר עומד מגלו ופיה דורש בדעתו שם יתירנו כמו כן או לה ודאי עליו שם פיה כו ולוה בפל לומר דרוש דרש אחת למשמעו ואחת לענמו מה היה כו. והנה וגומר ויקניף על אשר עשו דבר מדעתם שתילו הוא עדיין לא ידע את אשר יהוה להם עשות והנם אחר לבסוף ואכלו אותה כאשר ניותי פירוש יותר היה לכם לדמותה למנחה אשר ניתי לאוכלה ולא לשורפה בלא טעם הפך מה שניותי במנחה ובא״ך אמרו דרוש דרש מפני מה נאכלו אלו נסרף ומפני מה נאכלו אלו וכישוב הכתוב הדבים רחוקים כי אחר הדריפות הוא שנגלת הטריפה ואיך ידרוש קודם לזה נסרף ויש ליעב:

הנותרים לאחר אומרו לאחר יתבאר

ע״ד אומרו אל הנותרים אחר רבי פינחס ואלוי אלא נשחרת ע״ב והוא אומרו הנותרים לאחר פירוש הנותרים לאחר ענין אחר והוא דברי ר״פ. ובא״ך אמרו לאחר ת״ל הסיבוכי על דברי פירוש הדשם להסיבו אלא יפנעו לנד רמותו בקנף עליהם. עוד ירנה ע״ד אומרו אל כפסוק נמן לבן הנותרות שהוא לשון פחיתת והוא אומרו הנותרים לאחר כאילו אחר לאחר הנותרים פירוש קרנה באחרו נותרים לשון פחיתות:

וידבר אהרן אל משה אל אומרו אין דיבור אלא לשון עז ויורה על דברים קשים נראין לדעת אחד יונדע ענין זה באהרן עם משה ואולי כי לנד שאחר משה לבניו הנותרים שהוא דיבור דומה לקללה והוא עדיין בחרדת לב על ג׳ שכבר מתו בו ביום והשנין מקטרג ומה נם כשמתע עקימת שפתיו של משה כדחיון הקללה לזה חרד לבו ודבר בקול גדול לפני משה כי נכאתרו רחמיו על בניו:

הן היום אל דרש שרצונו לומר וכי ביום זה הקריבו אלעזר ואתמר שאסורים לקריב באניות שאתה אומר שמא הקרבתם אותו באניות ולוה פרפתם אני הוא שהקרבתי ובא״ב מקריב אונן ופשט הכתוב הוא עלה הן היום הקריבו פירוש נדב ואביהוא חף חטאתם ואת עולתם לפני ה׳ וכו׳ שכוונה כי הוא אונן כי בו ביום מתו ואכלתי חטאת היום פירוש חטאת של יום שהוא שעיר ר״ח וכאן דמו לו כשאכלתי זה מאכלתי שהיה קדשי קדשים שעה מכל חטאת היום הוא קדשי דורות הייטב בעיני ה׳ ואיה נראה להוכיח מכאן ספק אחד אם מותר לאלמיד להורות בעצמו הורמה במקום רבו ורמיתי להה״ם אל שכתב לאסור זולת סר סביבת אחין קפידא כ״ב והנה מתם פרחינו שהורה אהרן הלכה זו בעצמן ושרפו החטאת מעמע שמותר ואין לך רב מובהק כמשה לאהרן ואולי יש לדחות כי אין הוראה זו הוראה כפי מה שאמרו בזומה שדן אהרן קל וחומר ממעשה הקל לאחר מורה לא אכלתי באוני קודם אמור לא כ״ם ע״כ וכיון שנאמר לו מפי משה דין מעשה כאילו אמר לו משה לשרוף ולא בעצמו הוא הורה ולא כעצמו כלום כי בכלל מעשה חטאת בק״ו וכגון זה מיותר להלמיד להורות והל הוא מביאתו בכותחו ועיין בדברי התוספות שם פירוש הוראת ביאתו בבותחו:

וישמע משה וייטב ונומר יש לדעת איך נתעלמה ממנו הלכה פשוטה כזו לאכל בין קדשי דורות לקדשי שעה ואם היה לו מיזה נד לומר אין לעשות חילוק זה לאת הכלו מאהרן ולא דן עליו לפותחו ואיכה לפי מה שפירשתי למעלה כי נס משה היה נדיך לעמוד על הדבר אם לאכלה אם לשריפה ולא היה לו מיחלט הדבר לאכילה והקפדתו על אהרן וכניו היתה לנד שחשב שפרפותו כלה טעם נכון או לנד שמא מירע לחם זה מאירע בחאחר ל׳ שאחר להם שמא מירע בו פיסול בהקרבת דמו או נטמא או יצא חון למקומו וכל אלה הדברים הם לנד מיעוטו וריוותם ועל זה היתה ההקפדה מש״כ אחר שאחר לבניו אהרן הדין

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם: (ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: (ג) כֹּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ: (ד) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: (ה) וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם:

ואת

(א) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. שלשה נשתנו בדבור זה, לבני שהיתה בדמיתם, ובלו עליהם גזירת המקום מתחלה: זאת החיה, לבד חיים, לפי שיראתם דביקים במקום, ורחיין להיות חיים. לפיכך הבדילם מן הטומאה, וגזר עליהם תכנית, ולמיותרת שיבדלו, שלא יהיו כלים שבלע שכנגם לבדר את החלב וכו' כדלמיתת בחדרים דבי תניתת: זאת החיה, תלוי בהם מעט מזעט, ואיתה ליעקב, זאת תאכלו ואת לא תאכלו ושוור. מה בהמה המעט מהן מכל מין יהיו, ויורחה להם, וכן בעגל פרה תלוי את תלכו מן העוף, וכן בדגים זה לכם הטהור: זאת החיה מכל הבהמה אשר תאכלו מכל בהמה אשר בהמת חיה: (ג) מפרסת פרסות. סדוקה: פרסה. פלמ"ט בלעז. ושוסעת בשני שסעים מלמעלה ומלמטה בשני כתפיו ומלמטה בשני כתפיו. כתרגומו ודשלפן טלפין. הוא שפרסותיו סדוקות מלמעלה, ומין שסועות ומובדלות לגמרי, שלשה מהוברות: מעלה גרה. מעלה ומקיאה האוכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו. ולטהרו הדק: גרה. כך שמו וייתכן לפתו מנוירת פיה הגריס. שהוא נגרר תחת השן ותרגומו פיסרא. בעל ידי הגרה אוכל בשבר וגמוח: בבהמה. תיבת יתירה הוא. להדגיש להתיר את השליל. הנמצא בתוכי אחו: אותה תאכלו. ולא בהמה טמאה. והלא כתיב הוא. אלא לשבור עליה פיטה ולא תעשה:

מבעלי

(ו) וְאֶת־הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא לָכֶם: (ז) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא גֵּרָה לֹא יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם: (ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:

(ט) אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת תֹּאכְלוּ: (י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם: (יא) וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ: (יב) כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם:

(יג) וְאֶת־אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת־הָעָזְנִיָּה: (יד) וְאֶת־הָאַיָּה וְאֶת־הַדַּיָּה לְמִינָהּ: (טו) אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ: (טז) וְאֶת־בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ: (יז) וְאֶת־הַכּוס וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף וְהַתִּנְשֶׁמֶת: (יח) וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הָרָחָם וְאֶת־הַשָּׁלָךְ: (יט) וְהַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוכִיפַת וְהָעֲטַלֵּף:

(כ) כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: (כא) אַךְ זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר לוֹ כְרָעַיִם מִלְמַעְלָה לְנַתֵּר בָּהֶם עַל־הָאָרֶץ: (כב) אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ הָאַרְבֶּה לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַסָּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הָחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחָגָב לְמִינֵהוּ: (כג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם:

(כד) וְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (כה) וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (כו) לַנְּבֵלָה כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׁסַע אֵינֶנָּה שֹׁסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא: (כז) וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (כח) וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵם לָכֶם:

(כט) וְזֶה־לָּכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ: (ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשָׁמֶת: (לא) אֵלֶּה בַּשֶּׁרֶץ טְמֵאִים לָכֶם בְּכָל־שָׁרְצָם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (לב) וְכָל־אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ־בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ־שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְטָהֵר: (לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר־בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ שְׁבֹרוּ: (לד) מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: (לה) וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וְטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם: (לו) אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מָיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְהַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא: (לז) וְכִי־יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא: (לח) וְכִי־יֻתַּן מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם:

(לט) וְכִי־יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:

(מא) וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ יֵאָכֵל לֹא יֵאָכֵל: (מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכֹל שֶׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם: (מג) אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם: (מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ: (מה) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי: (מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכֹל נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ: (מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֵּאֲכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל:

(א) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. תמה מה ראה לומר לאהרן: לומר אליהם. תמה שיאמר לאהרן ולאחיותיו ולא יאמר לישראל כשהוא חוזר ואומרו אל בני ישראל. הרי דבור אמור לישראל. תמה מה תקון אליהם לומר לבניהם לאלעזר ולאיתמר: (ב) דברו אל בני ישראל. את כלם הכוה. להיות בלוחים בדבור זה. לבני שהיתה בדמיתם, ובלו עליהם גזירת המקום מתחלה: זאת החיה, לבד חיים, לפי שיראתם דביקים במקום, ורחיין להיות חיים. לפיכך הבדילם מן הטומאה, וגזר עליהם תכנית, ולמיותרת שיבדלו, שלא יהיו כלים שבלע שכנגם לבדר את החלב וכו' כדלמיתת בחדרים דבי תניתת: זאת החיה, תלוי בהם מעט מזעט, ואיתה ליעקב, זאת תאכלו ואת לא תאכלו ושוור. מה בהמה המעט מהן מכל מין יהיו, ויורחה להם, וכן בעגל פרה תלוי את תלכו מן העוף, וכן בדגים זה לכם הטהור: זאת החיה מכל הבהמה אשר תאכלו מכל בהמה אשר בהמת חיה: (ג) מפרסת פרסות. סדוקה: פרסה. פלמ"ט בלעז. ושוסעת בשני שסעים מלמעלה ומלמטה בשני כתפיו ומלמטה בשני כתפיו. כתרגומו ודשלפן טלפין. הוא שפרסותיו סדוקות מלמעלה, ומין שסועות ומובדלות לגמרי, שלשה מהוברות: מעלה גרה. מעלה ומקיאה האוכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו. ולטהרו הדק: גרה. כך שמו וייתכן לפתו מנוירת פיה הגריס. שהוא נגרר תחת השן ותרגומו פיסרא. בעל ידי הגרה אוכל בשבר וגמוח: בבהמה. תיבת יתירה הוא. להדגיש להתיר את השליל. הנמצא בתוכי אחו: אותה תאכלו. ולא בהמה טמאה. והלא כתיב הוא. אלא לשבור עליה פיטה ולא תעשה:

מבעלי

(ד) אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה. אלו הן הנמנים להלן, ואין לך בכלל זה אלא שנים, גמל ושפן, שהן מעלי גרה ואינן מפרסי פרסה, ומנין שאר כל הבהמות שהן מפרסי פרסה ואינן מעלי גרה, שכל שאינו מן המנוי הזה טמא, ואין לך בכלל זה אלא שנים, חזיר ופרדס, שהוא מפרסי פרסה ואינו מעלי גרה, שכל שאינו מן המנוי הזה טהור, ואין לך בכלל זה אלא שנים, שור וחיה, שהן מעלי גרה ומפרסי פרסה, שכל שהוא

(ו) ואת־הארנבת כי־מעלת גרה הוא ופרסה לא הפריסה טמאה הוא לכם: (ז) ואת־החזיר כי־מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא־יגר טמא הוא לכם: (ח) מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם: (ט) את־זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו: (י) וכל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם: (יא) ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת־נבלתם תשקצו: (יב) כל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם: (יג) ואת־אלה תשקצו מן־העוף לא יאכלו שקץ הם את־הנשר ואת־הפרס ואת־העזניה: (יד) ואת־הדאה ואת־האיה למינה: (טו) את כל־ערב למינו: (יו) ואת בת היענה ואת־התחמס ואת־השחף ואת־הנץ למינהו: (יז) ואת־הכוס ואת־הישוף ואת־השלך: (יח) ואת־התנשמת ואת־הקאת ואת־הרחם: (יט) ואת החסידה האנפה למינה ואת־הדוכיפת ואת־העטלף: (כ) כל שרץ העוף ההלך על־ארבע שקץ הוא לכם:

אך

(ח) מבשרם לא תאכלו • מין לי תלמ תלו • טמא בהמה טמאה נמין לה כיס סימן טהרה מנין • תאמרת ק"ו • ומה תלו שיש בהן קנת סימן טהרה מסורות וכו': מבשרם • על בשרם במוהרה ולא על עצמות וגידים וקרנים וטלפים: וכנבלתם לא תגעו • יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה • תלמוד לומר טמוי מל הכתוב ומין ישראל מוזהרין • ק"ו מעתה • ומה טומאת מת תחורב • לא תזהיר בה תלמ כתוב • טומאת נבלה קלה לפי כל כבן • תלמוד לומר לא תגעו בהול: (י) שכיר • תלו שעט בהם: קשקשת • תלו קלפים הקבועים בו • כתי שנתתר ובריון קשקשים אות לבוש: שרץ • בכל מקום משמעו • דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ: (יא) ושקץ יהיו • לאסור את עירובין • אם יש בו בטעם טעם: מבשרם • מיני מוזהר על הנפילות ועל הטעמות: ואת נבלתם תשקצו • לרבות יבחושין שנכנסו • יבחושין מושלים בלעז: (יב) כל אשר אין לו וגומר • מה תלמוד לומר • שיכול מין לי שיהא מותר • תלמ המעלה סימנין עלי ליבשה • הפיר בהם מנין • תלמוד לומר וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בהם • הא אם היו לו בהם • אף על פי שהשירן בעלייתו מותר: (יג) לא יאכלו • לחייב את המאכילו לנוצרים • שכך משמעו לא יהו נאכלין על ידך • או ניכי תלמ לאסרן בהנאה • תלמוד לומר לא תאכלו • בהכילה אסורין בהנאה מותרין • כל פוף שנאמר בו לשיבה לניכי המין בתוך דותן זה לזה • לא במראיהם ולא בשמותיהן וכולן אין אחד: (יו) הנץ • מיספרו"ר בלעז: שלך • פירשו רבותינו • זה הטולה (פירוש מנביה) דגים מן הים • וזהו שתרגם מנקלוס ושלי נוטל: כוס • ויוטף קס ליוסטס הנועקים בלילה • ויש להם לסנות בשדם • ועוד אחר דומה לו שקורין זוכן: (יט) תנשמת • הוא קל"ב שור"ן ודומה לעכבר הפורח בלילה • ותנשמת המתורם בתרגום היא דומה לה • ואין לה עינים • וקורין לה טל"פא • החסידה • זו היא לבנה ניניל"ה • ולמה נקרא שמה חסידה • שעושה חסידות עם חבריותיה כמו גמות: החגבה • היא רגונית • וגרמה לי שקורין הירון: הדוכיפת • תרגמוהו הכר • וכרכלתו כפולה וכלעז הרופפ ולמה נקרא שמו דוכיפת שכופף כפוף וזו היא כרכלתו • ונגד טורא נקרא על שם מעשיו כמו שפירשו רבותינו בתמכת ניטין בפרק מי שמתו: (כ) שרץ העוף • הם הדקים הצמודים • הרוחשין על הארץ • כגון אחוין וגרעים ויתושין וחגבים:

ואת

המרובת טעם זכרון המין בלשון נקבה לפי שהיא הטומאה לפעמים תהיה הנקבה לחעלה מזכר והיה הזכר טפל לה ותזכר הנקבה מהטעם עצמו שזכר הזכר תמיד ולא הנקבה עשוי בטעם כי הוא העיקר ותמצא שמחזרו בניה בכינוי יותרת לזכר וכבר כתבנו שכל מין הנמסר הוא בחי' הקליפה המוכלל מהחיים והטוב:

והוא

נרם לא יגר פירוש תגלי שזה הדבר כל זמן שהיה לא יגר מכל לעתיד לבא יעלה גרם ויחזור להיות מיתר ולא יהיה אבוד כלא גרם ויותר כי תורה לא תשוכח:

שקץ

הם לכם פירוש ולפי זה שקץ יהיו לכם וטעם מומרו יפקץ בתוספת ות"ו יתפתר ע"ל מוחרם בחולין מין הקדוש כיוצא הוא מבוא תקלב וכו' וכ"ש על ידי לדיוקים בעיון וכתבנו התוספות כי דוקא בעכן מיוחד מכילה גמי היה לדיוקים שיהיה לתוך גופו דבר מיסור פירוש ויתפלפלו בעונג וזה הוא שיהיו כמן במומרו ושקץ יהיו לכם פירוש לרבות תפילו בעונג שלא תתעוררו למוכלם חף על כי כן יפקנו את הטפים:

עוד

ירמיז כי הם יפקנוהו ויסבכיהו להרים תולעים בתוכו וזהו מומרו שקץ יהיו לכם פירוש לעצמכם יעשו מתכם שקץ:

ואת

הסיים למיכם המתורם כולל הרבה מינין שכולם מין חיה ועתה שחתרו הול כי ק"ל מיני עופות היו ידועים להם שכלם מין חיה ומפשר שיהיו עוד כאלה וכן בחיבו על עורב ימנמו כתם וכתם הנם סמיכם דומין ופשם תשובה כסיבוית לכבה שהיה מין עורב:

תאר

אשר לו מרבים נגד האומרים בחיטורי על טור שהעיקר כפירוש רש"י מזה שנראה שיהיו לו מרעים האומרים שמועים לעומתו והטועים להתירם כי חין יין ה

בגמרא לקח מהי הכיוצתו מיתו נס.חין מנויים אלא מין אחד מהן' שהם שמנה מאד רשם ה' בטהרה נס חיים מנויים לפנינו מינים הטמאים כלין להם

הכתובים בדרך זה ושם שקדם להם לנו כי לא ימנה הכתוב שלא המיעטים וכאן מנה הטהורים ח"כ הטמאים הם המיובין ומעתה חין דחיה ממש בחין מנוי חין זה ליתר בחיובינו בעולם שהרי ב' מינים הרבה ודאי ואינם מנויים כל עיקר אנלנו לבן כל ידה ואחד ירא ויפחד לבל יובינו ידו לעקרן זה ויותר כשולחי

רש"י

(כא) בל הרבע · בל ד' רגלים: מה ל' לרבות שיהא מותר לעומדו יש לו כחין בני רגלים לבד מרבע רגליו · ובשרוצה לשוף ולקפוץ חין כחרן · מתחוק בחיתן שני כרעים וכותבי ויש מהן הרבה כמיתה מקורין לעני"טה חבל חין חיי בקיאין בהן בחרבעה סימנין טהרה נמתרו בהם · ד' רגלים · ול' כנפים · וקרסולין על כרעים הכתובים כחן. זכר מיי חוכין חת ריבוי · וכל סימנין הללו מנויים בחיתן בכיתותיו · חבל יש בהחזן לריוק חיי בחין לכם זכר ונריך שיהח חתו חכם · ובזה חין חנו יודעין להבדיל בינינו: (כב) וכל בהן הטוף וגו · בח ולמד טהור בהם יש לו חחד טהור: (כד) ולחלה · הטמחתי לחחד בענין לחטח:חטמחתיכלומר בינינת יב טומחה: (כה) וכל הנוגע מנבלחסי כל חקים בו טומחת ערב · ולהיות חטומח חטומחת ערב · ולהיות טעונה בגדים בגדים: (כו) חבירת פרסה ושסע חינכה סיומנת · בנון נחל שפרסתו סדוקה למעלה · חבל לחטח היח חחוברת:כלומר בינינת שנבלחת בחחד טחחד מטחחי ובענין בכסוף הפרסה פירש על בחחד טהורה: (כז) על כפיו · בנון כלב ודוב וחתול: טחחים הם לכם לחנינ:(כח) זה לכם הטחח · כל טחחות הללו חינן למיסור חבילה:חלח לטחחה מעתה · לביות טחח בחנינן · ינחסר לחבול תרוחה ידקדק:חליכם בחדבה:החלד מינטולה: ובנבי:פוולט שרוחה לנפרדע:

מנקה

רש"י

(כא) בל הרבע · בל ד' רגלים: מה ל' לרבות שיהא מותר לעומדו יש לו כחין בני רגלים לבד מרבע רגליו · ובשרוצה לשוף ולקפוץ חין כחרן · מתחוק בחיתן שני כרעים וכותבי ויש מהן הרבה כמיתה מקורין לעני"טה חבל חין חיי בקיאין בהן בחרבעה סימנין טהרה נמתרו בהם · ד' רגלים · ול' כנפים · וקרסולין על כרעים הכתובים כחן. זכר מיי חוכין חת ריבוי · וכל סימנין הללו מנויים בחיתן בכיתותיו · חבל יש בהחזן לריוק חיי בחין לכם זכר ונריך שיהח חתו חכם · ובזה חין חנו יודעין להבדיל בינינו: (כב) וכל בהן הטוף וגו · בח ולמד טהור בהם יש לו חחד טהור: (כד) ולחלה · הטמחתי לחחד בענין לחטח:חטמחתיכלומר בינינת יב טומחה: (כה) וכל הנוגע מנבלחסי כל חקים בו טומחת ערב · ולהיות חטומח חטומחת ערב · ולהיות טעונה בגדים בגדים: (כו) חבירת פרסה ושסע חינכה סיומנת · בנון נחל שפרסתו סדוקה למעלה · חבל לחטח היח חחוברת:כלומר בינינת שנבלחת בחחד טחחד מטחחי ובענין בכסוף הפרסה פירש על בחחד טהורה: (כז) על כפיו · בנון כלב ודוב וחתול: טחחים הם לכם לחנינ:(כח) זה לכם הטחח · כל טחחות הללו חינן למיסור חבילה:חלח לטחחה מעתה · לביות טחח בחנינן · ינחסר לחבול תרוחה ידקדק:חליכם בחדבה:החלד מינטולה: ובנבי:פוולט שרוחה לנפרדע:

מנקה

(א) אַךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא לו ק
כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־הָאָרֶץ: (ב) אֶת־ אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־ הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת־הַסְלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ: (ג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: ס (ד) וְאֶלֶּה תִשַּׁמְאוּ כָל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (ה) וְכָל־ הַנשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (ו) וְכָל־ הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע וְאֵינֶנָּה מַעֲלַת גֵּרָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא: (ז) וְכָל־ הוֹלֵךְ עַל־ כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־ אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־ הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־ הָעָרֶב: (ח) וְהַנשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ס (ט) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ:

ברם ירת דין תכלון מכל
ריחשא דעופא דהליך על
ארבע דליה קרסולין מעילוי
רגלוהי לקפצא ברגון על
ארעא: את
איליין מנהון תכלון ית גובא
לזניה וית דשונא לזנודי
ויית חרנולא לזנודי וית
הגבא לזנוהי: וכל
ריחשא דעופא דליה ארבע
רגלין שקצא הוא לכון:
ולאלין תסתאבון כל הייקרב
בנבלתהון יהי מסאב עד
רמשא: וכל דישול מנבלתהון
יצבע לבושוהי ויהי מסאב
עד רמשא: לכל
בעירא דהיא סריקא פרסתא
וטלפין ליתהא מטלפא
ופטרא ליזהא פסקא
מסאבין אינון לכון כל הייקרב
בהון יהי מסאב: וכל
דמהלך על ידוהי בכל חיתא
דמהלכא על ארבע מסאבין
אינון לכון כל הייקרב בנבלתהון
יהי מסאב עד רמשא:
ודישול ית נבלתהון יצבע
לבושוהי ויהי מסאב עד
רמשא מסאבין אינון לכון:
ודין לבון דמסאב ברחשא
דרהיש על ארעא חולדא:
ועכברא וצבא לזנוהי:

ויולא

והאנקה

(א) אַךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא לו ק
כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־הָאָרֶץ: (ב) אֶת־ אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־ הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת־הַסְלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ: (ג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: ס (ד) וְאֶלֶּה תִשַּׁמְאוּ כָל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (ה) וְכָל־ הַנשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (ו) וְכָל־ הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע וְאֵינֶנָּה מַעֲלַת גֵּרָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא: (ז) וְכָל־ הוֹלֵךְ עַל־ כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־ אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־ הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־ הָעָרֶב: (ח) וְהַנשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ס (ט) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ:

ברם ירת דין תכלון מכל
ריחשא דעופא דהליך על
ארבע דליה קרסולין מעילוי
רגלוהי לקפצא ברגון על
ארעא: את
איליין מנהון תכלון ית גובא
לזניה וית דשונא לזנודי
ויית חרנולא לזנודי וית
הגבא לזנוהי: וכל
ריחשא דעופא דליה ארבע
רגלין שקצא הוא לכון:
ולאלין תסתאבון כל הייקרב
בנבלתהון יהי מסאב עד
רמשא: וכל דישול מנבלתהון
יצבע לבושוהי ויהי מסאב
עד רמשא: לכל
בעירא דהיא סריקא פרסתא
וטלפין ליתהא מטלפא
ופטרא ליזהא פסקא
מסאבין אינון לכון כל הייקרב
בהון יהי מסאב: וכל
דמהלך על ידוהי בכל חיתא
דמהלכא על ארבע מסאבין
אינון לכון כל הייקרב בנבלתהון
יהי מסאב עד רמשא:
ודישול ית נבלתהון יצבע
לבושוהי ויהי מסאב עד
רמשא מסאבין אינון לכון:
ודין לבון דמסאב ברחשא
דרהיש על ארעא חולדא:
ועכברא וצבא לזנוהי:

ויולא

והאנקה

כלנית ופל"ך הכתוב כלה כח חלה לטומחת חבר מן חי של בהמ טמחה ובהמה טהורה ודרשו טומחה בכזית ופסוק חחר דכתיב והאוכל מ בנבלת יכבס בגדיו וטמא עד הערב ול"ל כח חלה ליתן כי לנוגע ולנושה בכזית כתו חאוכל · ופשיטה ליתר עוד שרמז בחביכו"ז ליתר שחם יולד כמין בהמ הטמוך לה לינו טוב ויש"ה לרש"י בכתב שלדעתו נדחה מחלת חלה חוזרת על כל הנזכרים למעלה ודחק דעת החו' חלה לכל הבהמה וכו' ואני תוחר שיותר היה לו כלה ליתר דבר שחינו בנסתר ולח יחליק על מקבלי תורה כי חי יסמוך לדבריו כאן ואפי' לנימתם והם הפך קבלת חורת משה ושם נם בפסוק הכתוב שאפי' כי רב זיטר כן יבין בחיטול' הכאבל ואיה נעדר חת חסר רחו עיניו ויותר מהמת ושם ביחו לחלוק ומקן נם כלה הכרח ואפי' חם יהיה המנגדו כיוצא בו ומכ"ם נדולים מחנו וכ"ם ון"י חסר קשיט עבה מחתיני ונח ולמד מה שחתיני המתורגמים על נדולים שקדמום חם הרחמן וכו' ולנלנל על הרב זל וכו' חולי שפי' זה לח כתבו חלה לפיכך יהיעבה לו ובהג מנהג ע' זקנים שפיטנו בכמה מקומות ונם לזה ה' יכפר בעדנו:

וזה לכם הטמח טנים חו וזה לפי חה שפי' חם בח"ך בפ' שלפנינו שבח לטומחת חבר מן חי חמר וזה להבחות למה שלפנינו שנם הוח מדבר בדין טומחת חבר מן חי חשר בהמה הוח טמחה' ולח בכשר הפורש בין בשרנים בין בבהמה וחיה · עוד נרחה כי ות"ו המתורנם כחן בתחילה לח להסמיך בחה חלה לרמוז תוספת טומחה בזרק שהיח טומחת דמי פיטיח טמחה כבשרו מנה"מ בבהמה טמחה כמחמר זל בח"ך וכחילו חמר ועוד תוספת טומחה בזה ומו לכם דרבו זל בבח לחבחו שלח יכניר חזרוקה דזוקה לטומחה ולח לבבשרה והוח חומרו לכם הוח טמח ולח מכניר · עוד ירבה לכם היח כחם טמחים חבל לח לנויים כחן הנויים מ"בלים טומחה כבהמות · ויש לחקור זחת חיך לח מנה הכחוב הנחש שהיח חב הטומחה לכל טומחת הנרנים ודומיהם ואולי בטומחת הנחש היח בנפשו לח בנופו ובחיתו יבחר הנוף דיוק מכל כשבר החרן כי חין טומחה דבקה בנופו לנד כחין כו ולח כלים וכיולח כזה תחנה שחמרו זל נויים חין מטמחין בחהל ויש' מטמחין בחהל והוח מהטעם עלמו וטומחת הנרנים בנופם יותר מבנפשם ולזה יטמחו בחיתם ולח בחיים הח לחדת בי הנחש טומחתו יותר מטומחת הנרנים:

למינהו פשט למינהו יגיד כי יש הרבה מיני נב וכל שיש בו מיוים הרבה לו מפולו חין מחד לבד יחמר הכחוב למיכהו חלה שבריבור והרוטב תניח זל הטחמים ל"ל עורותיהן בנפרן יכול מפולו כולן מלחיוור לומר חלה חלה וחלה חכולהו כתיב חמר רב למיכהו הפסיק ע"כ וקשה חנין לרב לומר כי למיכהו

(ל) וְהָאַנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלָּטָאָה
וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשָׁמֶת : (לא)
אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־
הַשֶּׁרֶץ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם
בְּמֹתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב :
(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפֹּל
עָלָיו מֵהֶם ׀ בְּמֹתָם יִטְמָא
מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ־בֶגֶד אוֹ־
עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־
יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם
יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
וְטָהֵר : * (לג) וְכָל־כְּלִי־ שביעי
חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־
תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא
וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ : (לד) מִכָּל־
הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר
יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־
מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־
כְּלִי יִטְמָא : (לה) וְכֹל אֲשֶׁר־
יִפֹּל מִנִּבְלָתָם ׀ עָלָיו יִטְמָא
תַּנּוּר וְכִירַיִם יִתָּץ טְמֵאִים
הֵם וְטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם : (לו)
אַךְ מַעְיָן וּבור מְקוֵה־מָיִם
יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם
יִטְמָא : (לז) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם
עַל־כָּל־זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ
טָהוֹר הוּא : (לח) וְכִי
יִתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל
מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא
לָכֶם : ס (לט) וְכִי יָמוּת
מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם
לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב :

והאבל

(ל) והאנקה. לטמא. חומט. לימלא : (לב) במתים יובא. ואף למחר טבילתו טמא ואחר כך וטהר בהערב טבעם : (לג) מכל תוכו. אין כלי חרס מטמא אלא מתוכו : כל אשר בתוכו יטמא. הכלי חור ומטמא מה שבתוכו (ספר אחר לעיל לומר בתוכו) : ואותו תשברו. למד שאין לו טהרה במקוה : (לד) מכל האוכל אשר יאכל. מוסב על מקרא העליון : כל אשר בתוכו יטמא. מכל האוכל אשר יאכל אשר במו עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא. למדנו מכאן דברים הרבה. למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים פעם אחת. ומשבאו עליו מים פעם אחת מקבל טומאה לעולם ואפילו נגוב. והיין והשמן וכל הנקרה משקה מכשיר זרעים לטומאה כמים. שכך מים לדרוש המקרא אשר יבא עליו מים. או כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל. ועוד למדו רבותינו מכאן שאין ולד הטומאה מטמא כלים שכך שנינו יכול יהיו כל הכלים מטמאים מאויר כלי חרס. תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכל ומשקה מטמא מאויר כלי חרס. ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס. לפי שהטרן אב הטומאה והכלי מטמא ממנו ולד הטומאה. לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו. ולמדנו עוד שהטרן שנפל לאויר תנור ושפת בתוכו ולא נגע הטרן בפת התנור ראשון יהפת שניים ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה. ותהלל הפת תאכל שאם אתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים מליטמא מאויר כלי חרס שהרי טומאה עמהם נגעה בהן מנגן. ולמדנו עוד על בילת מים שאינה מכשרת. זרעים אלא אם כן נפלו עליהן מטמאלנו. שאם אתה אומר מקבלין הכשר מהן לך אלא נתן עליו מים ומהו אומר אשר יבא עליו מים ולמדנו עוד פחין מאכל מטמא מחרים אלא אם כן יש בו כביעה. כגאמר אשר יאכל מאכל הנאכל בבת אחד. ושערו חכמים מן בית הכביעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת : (לה) תנור וכירים. כלים המטלטלין הן והם של חרס. ויש להן תוך ושפה על נקב החלל את הקדרה ושכיחים פיהם למעלה : יותץ. פחין לכלי חרס טהרה בטבילה : טמאים יהיו לכם. אלא תאמר מנוה מני לנותנם תלמוד לומר וטמאים יהיו לכם. אם רצה לקיימן בטומאתן רשאי : (לו) אך מעין ובור מקוה מים. המשוברים לקרקע מין בקלין טומאה. ועוד יש לך ללמד שיהיה טהור הטובל בהן מטימאתו : ונוגע בנבלתם יטמא. אפילו הוא בתוך מעין ובור נוגע בטומאתה יטמא. אלא תאמר קל וחומר אם מטהר הטמאים מטומאתם. קל וחומר שיגיע את הטהור מליטמא לכך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא : (לז) וזרע זרוע. זרוע על פיבי זרעונין : זרוע. אם דבר הוא כמו ויתנו לנו מן הזרעונים : טהור הוא. ללמדך הכתוב אלא הוכשר ונתקן לקרות מוכן לקבל טומאה עד שיבא עליו מים : (לח) וכי יותן מים על זרע. לאחר שנתלש אם תאמר יש לך זרע שלא הוכשר : מים על זרע. אין מים בין שאר מזקיק בין הם על הזרע. בין זרע נופל לתוכן הכלי נדרש בתורת כהכים : ונפל מנבלתם עליו. אף מסנוגע מן המים אלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם. אלא מטהרד לו הכשר קבלת טומאה פעם אחת מינו נעקר הימנו : (טל) בנבלתה. ולא בעצמות ובאדים ולא בקדנים וטלפים ולא בעוף :

והטומאה

למיגנו בתה להפסקה ולא לגיעה לומר שיש בו מיגים : וגרסה כי רב מיגו מכחים מסמנות הכתוב וכוונתו היא כי לגד שיש לכגינו ריבוי כל הטמאים לרבות עורותיהן ואחר הכתוב. סמיך לריבוי זה תיבוט דכתיב הלא ואם לא היתה תיבת למיגנו בתוכה דרך נחלק מיתן טעם עליהם הריבוי ואותן כמעט ימחומדו למיגנו הגם שבאלה לגופה תוציל גם כן להפריד בין המתרבים בטומאת עורותיהן בין שהתוכו גילה שיש חלוק ביניהם לענין טומאת הן מראה כי למיגנו בא גם כן לסמן החלוקה ובזה נפיבכה קושית התוספות הם ד"ה למיגנו וכו' תימה כיון דיספיק בענין אלא לאתי לי ע"כ ולדרכנו לא קשה נם לדברי תנא דמתני' שם דמטמא עורותיהן מטעם דמוכיל בתר ביטלה אין להקשות אלו למיגנו לאתי לי שכב"פ מנטריך למיגנו לטעם הנזכר :

הטמאים לענין שאינו מוכיר טומאת עורותיהן מהטמאים לומר מנטריך אתרו לן שפא לרבות בגיפת השרץ שהרואה גם הוא שיטטרפו לטו' דם בדם דם בכשר בין במין אחד בין בב' מיניים וצריך לדעת תיבת אלה מה בא למיעט לדרכו וגרסה לפרשה ע"ד מה שכתב רמ"כם בפ"ד מהלכות מאכל הטומאות דם השרץ בכשרו ומנטרף לבהדשה כל זמן שהוא מחובר לבשרו לא אתר אלא למיעט אם פירש אלם מן השרץ לא יטטרף עם הבשר :

והאוכל

(לט) וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם
לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב :
(מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב :
(מא) וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ
שֶׁקֶץ יִהְיֶה לֹא יֵאָכֵל :
(מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ
עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם
לְכֹל הַשֹּׁרֵץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ
לֹא תֹאכְלוּ כִּי־שֶׁקֶץ הֵם :
(מג) אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ
וְלֹא־תְטַמְּאוּ בָהֶם
וְנִטְמֵתֶם בָּם :
(מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי
וְלֹא־תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ :
(מה) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים
וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי :
(מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף
וְכָל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם
וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ :
(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר
וּבֵין הַחַיָּה הַנֵּאֲכֶלֶת
וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל :

ודיבול

(מ) יכבס את בגדיו. התורה טומאת מגע ומשאת מגע בהדיא
מטמא בגדים ומבואר מין בגדיו טמאין. שלא נאמר גו יכבס בגדיו:
והלכל תיבלתי. יכול תטמאני מכילתי כשהיא חומר בגבלת עוף
טהור לא יהא לכל לטיהרה כה. תורה טומאה בגדים ומין
בגלל בשהה מטומאה בגדים
בתכילתה בלא מגע. כגון
שהכה לו תכיריו בבית
הכלישים שם כן תה תלמוד
לומר המוכל ליתן שיעור
לנגיעה ולנוגע כדי תכילה
ושהו כדות. ישראל וכל
הגרים. תף על פי שטבל
גרוך הגרך הכתוב: (מא)
השרץ על הארץ. לחוציא
את היתושין שבכלישין
ובשפולים ואת הזוחל
שבשדשים שהרי לא נאמרו על
הארץ אלא בתוך הרוכל.
תכל תכוכתו לארץ ושרצו
שהי בתוכו. לא יתכל.
לא יהיה על התאכיל בתוכל
ואין קרוי שרץ אלא דבר
נתוך קבר הנלים בתוכו
נרתה אלא בריותו וכך:
(מב) הולך על נחון. זה
נחש ולבון נחון שהוא בהולך
את ובוכל על תניו: כל
הולך. לרבות הצלובין
ואת הפיטום לטומאה: הולך
על גחונו. זה עקרב:
כל. לרבות את החבושים
שהרבה ש בלבו ואת הדומה
לדיוקה: ארבע רגלים. זה
ג'ל בין סיס לו רגלים
ארוכות ועד ובאו לבתי ולבתי.
דיוקין הן סיטופיים: (מג) אל
תשקצו. בתכילתן שהרי כתיב
בשבועות. ואין שיקוץ
בשם אלא בזכן על הטומאה
בתכילתם: ונטמתם בם.
אם אתם מטמאים בהן בתרך. אף אני מטמא לתורה בעולם הבא
ובשבת תי לכם: (מד) כי אני ה' אלהיכם. בשם שאני קדוש
אתי ה' אלהיכם. כך והתקדשתם דבקו בטובים לתטה: והייתם
קדושים. לפי שאני מקדש אתכם לתפלה ובית"ב: ולא תטמאו
ובו'. לשבשי תלהים בלמוין הדבה. יכול לאו תלקות הוא תלמדנו
בתורה מכל פיטוטיה לוקה תכשם נהלה לוקה חמש נרעה לוקה שם:
(מה) כי אני ה' המעלה אתכם. על מנת שתעבדו מנותי תכלתי
מצרים: (דבר אחר כי ה' המעלה אתכם ברוצו בתיב יהוצאתי ובמן
בתיב התעלה תכן אלא דבי רבי ישמעאל תלמדה לה תעלתי את ישראל
ממצרים תלה בבבל שהיו בשרים בשתר טומות דיים ומעלייתה היה
נפייהו זהו לשון מעלה:

להבדיל

(מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב :
(מא) וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־
הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל :
(מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וכמי
וְכֹל ו הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד
כָּל־מַרְבֵּה הָרַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ
הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם
כִּי־שֶׁקֶץ הֵם : (מג)
אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל־הַ־שֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא
תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנטמתם בָּם :
(מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְייתם קְדֹשִׁים
כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ
הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ: (מה) כִּי
אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים וְהְייתם קְדֹשִׁים כִּי
קָדוֹשׁ אָנִי :

זאת

והאובל מיבלתם ונומר בתך תמרו בלא בא הכתוב אלא ליתן שיעור
לנוגע ולנושא שיהא כדי תכילה כזית ואין כזיות הכתוב
בפסטי פתטמאנו בבית הבליעה שהרי תניגו בתאר בגבלת עוף הטהור
לא יהא לכל לטומאה בה בה תאר טומאה בבית הבליעה ואי אתה טומאה בגבלת
בהמה בבית הבליעה ועריך
לדעת לתר לא אתרך התורה
הדבר בפירוש ואולי כי נתבונן
הכתוב להרבה דינים שיבנה
בדין תכילה מלבד שיעור
כזית גם אתרו בבר הברן
שנפסד והבהים ונפסל
מלאכול הבלב טהור ע"פ
ודבר זה נלמד מדין תכילה
כמו שכתבנו התום' עלה כ"ב
דאמה בתאר הבתוב בחלק
יזרעאל ואכלו הבלבים שאת
תכילת בלבים שתה תכילה
וכו' ואם כן לבד שנתבונן
הבתוב להבחין הטומאה לדין
תכילה בין לשיעור בין לבאר
דברים לזה אם היה בא
ללמד בל פרטי הדינים צריך
להוסיף דברים רבים וכפף
נבאר לפון קליר:

אל תשקצו ונומר צריך
לדעת למה תזר ונוד
לנוות לזה ולא אתרו לרבות
את שפירבו לתרן וחזרו
ודפסה זו אתת שלא שתיבה
ליובה כיון שפירשו וכי
בשביל שחזרו יהיו מותרים
אים לגיסב דבריהם אל
ואולי שבא הבתוב לגוליע
בי האובל מהשרצים תעשה
בפשו עשה שרץ והוא שאמרו
אל תשקצו את נפשותבם
פירוש לא תעשו נפשותבם
שקץ ובמה בבל השרץ הטורן
גזל התרן בשתאבלו אותם
ולך נא רמה מה שבתבנו

בפ' ברתשית ברתו פסוק וירדו בדגת הים ונומר ותמנה אתתרים אל
שאמרו על ע"ה הם שרץ ובנותיהם שקץ וכו' וכל דבריהם אל ברוח
הקודש נאתרו והם דבריהו טעמם ואומרו ולא תטמאו בהם אולי
שיכוין לומר שפריבין י' להזהר בבל יבנסו לפיהם תפילו בהיסח
הדעת בי בהפרש בבין הפוגע לתוזיר בתניתות זה בשונג בתוזיר בי
התיניוב יעשה מעשהו בנפש אדם תפילו בהיסח הדעת אלא שיעשהו
הפעם בתיעה מוזר חשבה נפשו בקץ ובשונג תטומת נפשו ותטמטם
והוא אומרו ולא תטמאו ונטמתם בם ועריך האדם ליזהר בתוספת והידות
וחזיוות בבל דבר אפר יבנס בנדר ספק תפילו בהיסח הדעת אלא שיעשהו
פנזהם החוזר והתרעות בולן יחד ואין לך נידולי קדקע שאין בהם מה
ביקוץ שומר נפשו ישמור את הדבר:

בי מבי ה' אלהיכם פירוש ותבונה אומה ישראלית לקדושה
וטהרה אלא בחר ה' ליקרא אלוה אלא לישראל לזה
צריך להדחיק מן הטומאה:

והתקדשתם ונומר פירוש אם אתם מתקדשים מבי אתקדשם אתכם לבל יבנם לניפרים דבר שיקון ע"ל אומרו אין הקדוש ברוך
הוא מביא וכו' וכ"ש נדיקים עבמן והעתידו התום' מאמר זה בדבר אישור הבנסם לנופו על אחד בי הקדוש ברוך
הוא יאמריהו בזה:

עוד ירבה והתקדשתם תעשו נדרים וסייגים לבל תעמוד מבי מבשיבתם שתעיו קדושים וחור ופירש בתיזה דבר יהיו קדושים
ואיתר בי דרוש מבי הנה אם בתולה טמא בתולה שהוא לנדו הא למדת בי הטרה שביעתי על הפרושים ולזה יקרתו
על שמו ולאומרו ולא תטמאו וכו' פירוש תלבד דברים שאתה תעלה על דעתך לבאור שלאך אתם עוד אבי מבטיחן שלא יהיה לך בל
איז הדע והוא אומרו בבל הטרן הרומש ונומר עוד ירמיו בבאמצעות שמירת מנוה זו לא יבלטו עבו"ם בעם בני ישראל טבו"ם יקראו
שרצים ושקצים הרומשים על האדן:

בי מבי ה' המעלה ונומר נותן הוכחה לעיניהם בי ה' יאמור לותם מבבל בייון שהוא בי הוא העלה ובדר נפשות ישראל שהיו
נתונים בקליפת מצרים במו בשפירבנו במקומו ואם ישאנו שתתיעוב הנה הנם חוזרים לשקץ נפשם בקליפה בבראשונה ואתר ע"ב
בשתתבדו הוא יאמור בישם לבאמור. עוד יהיה לאמר בי אין הקדוש ברוך הוא בי יבול ליתד פתו ולהטרות בניעתו אלא על האובל מתיו
הרע ההוא ולזה לא יתד פתו עליהם עד שהטילם מאדן מצרים ואם לא יאמרו עצמם מהתיעוב הנה הנם חוזרים להיות בתות שהיו קודם
עלותם מאדן מצרים ויהיו מטלנים מבחינה א:

(מו) להבדיל • לח בלבד הטונה חלח שתהח יודע ומכיר ובקי בהן : בין
טמחת ובין הטהורים־ירוך לומר בין חמור לפרס • והלח ככר מפורשים הם חלח
בין טמחה לך לטהורה לך בין נפשט חכון על קנה לנפשט רובו : ובין החיה
הנחכלת • נרוך לומר בין נבי לעזוד • והלח ככר מפורשים הם • חלח בין

(מו) וְאֵת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה
וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת
בַּמָּיִם וּלְכֹל נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת
עַל־הָאָרֶץ : (מז) לְהַבְדִּיל
בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין
הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה
אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל :

צ"א פסוקים עבדיה סימן:

פרשת תזריע

פ פ פ

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר : (ב)
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ
וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה
שִׁבְעַת
יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ
תִּטְמָא :

וביום

(ג) אשה כי תזריע : אמר רבי שמלאי • כשם שליבתו של אדם מחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרסה מחר תורת בהמה חיה ועוף : כי תזריע • לרבות שפלולו ילדתו ממוי שנמחק ונעשה כעין זרע • אמו טמאה לידה : כימי נדת דותה • כסדר כל טומאה המחורה בנדה מטמאת בטומאת לידה • ותפילו נפתח הקבר בלח דם : דותה • לשון דבר הוד מנופף • חולי יחין חשם לשון מדוה • חולי יחין חשם לוחה דם שלח תחלה ראשה ומיכריה כבדין עליה :

תסב

פרשת תזריע

פ פ פ

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ : (ד) וְשִׁלֹּשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבוֹא עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ : (ה) וְאִם נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֶׁלֶשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טָהֳרָהּ : (ו) וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ תֹר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן : (ז) וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לִזָּכָר אוֹ לִנְקֵבָה : (ח) וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה :

וביומא

זאת תורת הבהמה • והעוף כל שכתוב מיותר וכתך חמרי כי כח לומר מפטם מחיטת העוף במה שכפר העוף בין הבהמה ובין הדגים שהם נפש החיה לומר חנינו בהמה וחיכו דג נרוך סי׳ מחד ביעוף חו רובו ולפי מנחתו טעם נבון שהזכיר הכתוב נחמט הדגים מן הבחיטה דכתיב יחסף כי מנין יעלה ע"ך שנריכה שהזכיר לעיטט חלה לנד שהזכיר לבתוב דגי היס לתת ביטו ובין הבהמה העוף חס לטעות כי כיוצח הכתוב היח פחוח הכשיב העופות והדגים לבהמה שכולן נדיכין שחי ב׳ סימנים לזה מחד בדגים חסיפה ובזה מבין כותב ה׳ בספיק כלח בח חלה לבעוף להבריכו סי׳ מחד ככוכר • ות"ת ת"כ למה הזהיר להזכיר כחן נפש השורצת שהם החבדים וזה מחד הכתוב לטעות מפטוק כמיטט שחי בדגים דכתיב יחסף ינומר כי לח מיטט חלח דגים ולח חנגים ליט סדרם מחר הדגים לומר בחיכם נדיכין שחיטה כמשטט הדגים :

דבר ינומר לחזר טעם חומרי לחמר פ"ב וחולי כי לרבות שמנוה זו עיקר מזרעתה היח על הבעים לזה חמר לחמר לבעים שחרוי בדבר • עיד יחבחר ע"פ מה שחמרו בספרי בני ישרחל בחנין זה ואין הגויים כחנין זה ע"כ ולזה חמר לחזר לטעון חמרות זרופחות כי ענין זה שהתנב להיות בישרחל ולח הטבו"ם הוח לנד משלה והכבוד חשר ה' החמיר עמו חשל"כ בעטו"ם בי נפשט ונופס טמח :

אשה כי תזריע ונומר נדיך לדעת למה הזהיר לומר כי תזריע וילדה ולח הספיק לומר חשה כי חלד זכר ,ור"ל נחלקו חכמים חומרים למיטט יולח דופן כי נדיך להיות הלידה בחקשה והיטה ורבי שמעון חומר לרבות ילדתו מחוי ועוד יש לחלוה מילין בהעיר עוד למה סיכה הכתוב חת לטומו שהתחיל לדבר לטון עתיד תזריע ונמר חומר וילדה ולח חתר וחלד וכמו שחמר נם כן בסמוך וחס נקבה תלד וכגם שהרבה כתובין מדברים בסדר זה עבר בחקום עתיד חלף על פי כן דבר יבידו בטנות לטון עוד לזה חמר וילדה בטמטת ודחי ולח חמר חס חלד זכר שהרי חין ודחות לזכר יותר מהנקבה ולזה יש לומר שחומרו כי תזריע הרי כי מטמטת חס ונטמטת לחטה עם וילדה וזה דוחק ור"ל חמרו בהחלת והכרוחה חשה מזרעת מחילה יולדת זכר ולזה חמר וילדה וחפי לרבי נדוק דרשה זו מפסוק חחת דיבה בתו חלה הכתוב זכרים בנקבות ונקבות בזכרים נלמה כי מטט יין יולח טעם הלידה וכחן נילה הכתוב טעם הלידה כי תזריע נחלה ולח נוכרך לומר תחלה שחל"כ עב"פ נריך שתזריע בין לנידת זכר בין לנידת נקבה ולח הספיק בסיק זה והוצרך לפסוק ותח דיבה בתו ללמד על חים מחלה יולדת נקבה ויש עוד לחלות מילין • ויתבחר ע"ד חומרו חמור וקדם נרחני.ונדרשו ז"ל,חחור לכל הטעמים וקדם נרחנית דכתיב ורוח חלהים מרחפת ונו'הרי כי ב' נ'ירות בחדם יניחת חנות ויניחת הנוף,והנה בעת החזרעת חמרו ז"ל כי בפי הכוונה חשר יכוין המזריע יתפיק.לזרע הנפט.חס יתכוב בחכות דעות ובוחות יתפיק לטיפה נפט טמחה וחס יתכוב בטהרה יתפיק נפט"ג דוסה ונח ולמד מבנינו על הנדיכ המופלח חזקיה המלך ע"ה .חשר נשח חת נביח ולנד כחשבח בטמח בעבדי מרודך בלחדן המשיכה נפש דעה לנ' בניה חס בן שחר הלידה שהיח המשכת הנפש לעובר ה"ח בשעת החזרעה וקודם לה חלפניה כי חחר הוצרע חזרע כבר קדם כח החוסב שחמנו יתחיה חזרע והוח חחת הכתוב כי תזריע וילדה חוסיף הלידה בשעת החזרעה שכחשב תזריע כבר ילדה ויש חה שהיה חס נפש שהורה חס לח יתין תקוה להפך חה שכבר הוח ותצחה חה שיתע"ל שחדם כבר הוח בשעת החזרעה כי חו הוח עיקר הלידה לבחי׳ הנפש שהיח העקרית בחדם והנוית הדבר והמלחקתו הנם שהוח נטלם תקרנה לילה ותתוכיגת דבריהם.חלה תכויל חו' ותת הנפש,חשר עשו בחרן שהם הנפשות שעשו בזווגם הנם שלח היתה שרה יולדת כל.חדקה וזחקה היו מולידים נפשות וזהנם שלח נכנה הנוף לבם לח חפני זה יכחד החמת ותומרו זכר רמז כי נם יש בח במולידים בשעת החזרעה לכליל זכר כפי המכוכה חשר יכוין להמשיך נפש מעלמח דקדושה :

עוד ירמוז הכתוב לנד שעיקר הבניה היח החשה .חבל הכתוב לה לנד שהיה מייחת לח תתרעה בהולדה לנד הנשר שסובלת.נם לה בחתנבת בלידה חשר כ"ל לח תחשון ליטטח ותם תנטח להלחת הבריחית כי חלה נדול לזה בח הכתוב והבטיחה כי הנם שהיה חנוה חס תעשה כסדר החמור יהיה לה יתרון ומעלה כזכר והוח חומרו חשה כי תזריע וכו' פירוש ,חשה שתעשה פעולה זו שתזריע כחן כלל מניעת היזוע וילדה פירוש נזיכה כוונתה בהזרעתה לתכלית הלידה .ולח לתחוה בחמת ואח לח חמר חלה חשה כי תלד היתה הכוונה בל שתלד היה חומר ולח כן הוח חלה חי שחכוונת בזיווגה על הלידה ואת השטח היח במדרנת זכר והיח חיקרו זכר וחמר וילדה ולח תלד לומר חלה תשיג הנדר ההוח חלה חחר שיצח הדבר לפיטל ותולי כי לזה נתכוין כחומרו לחמר וסמך לה מיבת חשה פירוש לחמר לטון מעלה ורוממות למי חשה כי תזריע וילדה ומה מעלתה זכר בכל פרטי הבחיוות חשר יגלל בהם הזכר על הנשה ותולי כי לזה נתכוון חומרו ובן כסיל תוכח חמו כי לה נוצע החסרון מטעם הנזכר : עוד ירמוז הכתוב על כוונת ישרחל חשר מניעו בחקרת חשה בדברי הנביחים דכתיב כי בועליך עושיך וכתיב ותשת נעוריט וכתיב ותרשתיך כי וגומר חיזה ספר כריתות ונומר ויגליה חומר הכתוב חשה כי תזריע פירוש הזרעת חנות ות"ת ע"ד חומרו זרעו לכם לנדקה וילדה זכר פירוש תהיה הולדתה זכר פירוש דע כי בחינת הזכר היה בחינה עליונה מבחינת הנקבה ותזריע בחינת השלוחות בבחינת זכר והולידים הכתוב כי חם כנסת ישרחל תנדיע ודחי מחולידי הדדנות עליונות ,והוח מחזר על עניכם הפלחות חשר יפלוט ה' בבחינת הנוחל חם ישרחל זכו על ידי מעשיהם הטובים ויכוין להבדיל בין הקנחולה המחוכת לנחולה שטבדה של מנרים שהיו ישרחל עתום ונתרים נם חמר הכתוב נוי מרוב נוי ותותה נחולה תבליטה לח יעמד כי כחרב הבית ונלו,והיה מה שהיה וחין טובה זו בבחי' זכר חבל הנחולה העתידה לנד שעל"פ תהיה בחחנטות זכות ישרחל לו יהיה חלח יהיו חתויים חף על פי כן בחחנטות חורך הנלות ובסוף התורה דכתיב לח תשכח מפי זרעו שעל"פ תהיה הנחולה בבחינת זכר ויעמדה לנצח ולחומרו ושטחה ונומר כחן רמז חשר יעקב ה' יכוין חבלי משיח כחומרים נל שבוע שבו דיד בח וכו' ליסרים ילחהם חומרו ושטחה יחם היסו לבחי' הטומחה כי הוח הטחת הוח המיסר ותחר ז' ימים פי' שבע'שנים ע"ד חו' תשב הטערה מתנו יחים חו עשור ותחרו חל יחיו בנה וביום השמיני ונומר פי' קחתך עבור ז' שנים בתחלת יום השמיני יחול בשר ערלתו כי חו יעביר ה' בחי' הערלה שהעולם דכתיב ונח חוח הטומחה מייבים חף

וביום הכתוב מצוה לעשות לו חופה ולא כתב מפורש שהוא מצוה כמו שכתב בפרי לך לך כל פרטי דיני מילה ואם לחופה יש לו דין מילה בין ביום ובין בלילה גם לחופה מצוה ביום כמו שכתבנו אבל בלילה אינה מצוה כלל ומה שכתב הרב לא מצינו לו מקור ומה שכתב בפרי לך לך ומצאתי כי לא קבע ר' פרט זה בחופת אברהם אלא יש לומר דמדכתב כי לא הקל ר' בשבת לגבי מילה אלא להחמיר ומשמע שבת אבל יש לומר דמילה מחללת שבת ואינה דוחה יום הכפורים כמו שכתבו התוספות ביבמות פרק האשה רבה ולכן לא הקל בה אלא להחמיר ומשמע שבת ויום הכפורים ומה שכתב הרב שהוא מדברי הרמב"ם בפרק ג' מהלכות שבת והגם שכתבתי במקומה שם על פי כן יש מקום לבעל דין לחלוק כי אין ללמוד להקל בשבת אלא להחמיר כמו שכתבו התוספות ביבמות פרק האשה רבה

(ה) תמב׳ · אין תמב אלא לשון עמידה כמו ותשבו בקדש · ויש כאלוני ממרא : בדמי טהרה · לף על פי שרואה טהורה : בדמי טהרה · לא מפיק ה״מ והוא שם דבר כמו טוהר : ימי טהרה · מפיק ה״מ ימי טוהר אלא : לא תגע · מזהרה לאוכל וכו׳ · כמו שמנויים ביבמות : בכל קדש · לרבות את התרומה · לפי שזו טפולת יום תורוך · שטבלה לסוף שבעה · ואין שמשה מבריח לטהרה · עד שקיעת החמה של יום מרבעים · שלמחר תביא את כפרת טהרתה : (ז) והקריבו · ללמדך שאין מעכבה לאכול בקדשים · אלא אחד מהם · ואי זה הוא זה חטאת · שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה · מי שהוא בא לכפר בו הטהרה תלויה : וטהרה · מכלל שעד כאן קרויה טמאה : (ח) אחד לעולה ואחד לחטאת · לא הקדימם הכתוב · אלא לתקרמה · אבל להקרבה חטאת קודם לעולה · כך שנינו בזבחים בפרק כל התדיר :

טמאת

(ד) וְשִׁלְשִׁים יוֹם וְשִׁלְשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ : (ה) וְאִם־נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דָּמֵי טָהֳרָהּ : (ו) וּבִמְלֹאת ׀ יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֹר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן : (ז) וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר אוֹ לַנְּקֵבָה: (ח) וְאִם־לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה : ס

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר :

אדם

וְתֵלְתִין וְתַלְתָּא יוֹמִין תְּתֵיב בְּדַם דְּכָא בְּכָל קוּדְשָׁא לָא תִקְרַב וְלַמַּקְדְּשָׁא לָא תֵיעוֹל עַד מִשְׁלַם יוֹמֵי דְּכוּתָהּ : וְאִם נוּקְבָתָא תֵּלִיד וְתֶהֵי מְסָאבָא אַרְבְּעָא עַסַר כְּרִידְוָקָהּ וְשִׁתִּין וְשִׁיתָּא יוֹמִין תְּתֵיב עַל דַּם דְּכוּ : וּבְמִשְׁלַם יוֹמֵי דְּכוּתָהּ לִבְרָא אוֹ לִבְרָתָא תַּיְיתֵי אִימַּר בַּר שַׁתֵּיהּ לְעָלְתָא וּבַר יוֹנָה אוֹ שַׁפְנִינָא לְחַטָּאתָא לְרֵיעַ מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת פַּהֲנָא : וְיִקְרֵבִינֵיהּ קֳדָם יְיָ וְיִכַּפַּר עֲלָהּ וְתִדְכֵּי מְסוֹאֲבַת דְּמָהָא דָּא אוֹרַיְתָא דְּיַלְדְתָּא לִדְכַר אוֹ לְנוּקְבָא : וְאִם לָא תַשְׁכַּח יְדָהּ בְּמֵיסַר אִמְרָא וְתֵיסַב תְּרֵין שַׁפְנִינִין אוֹ תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה חַד לַעֲלָתָא וְחַד לְחַטָּאתָא וְיכַפַּר עֲלָהּ כַּהֲנָא וְתִדְכֵּי : וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר :

אינש

מכאן התוכל · ועדיין נכתבת פי בחינת הרמוז בקליפה הכבוקה וה״ת מה כתיב זל כי התדם עד תעלום זה שנה הוא בבחינת עני עולה כי ה׳ הנגיל למילות שלש שנים ערלים והתדם עץ השדה שלש עשרה ואור לוד יהיב כל כדין קודם הלולים :

עוד יתבתף על פי מה שכתבו בם׳ התיקונים כי ג׳ מדרגות יש בבחינת מנוח זו של מילה מדרגה המעולה שבכלן היא מילת בניהם של נדיקים בני אל חי מילה זו היא להם גילוי כמו יתברך חתום בספר קדם והיא עטרת היסוד שניתן להם הם בני חפצים הכוונים מילה זו להם בקרבן לפני ה׳ שלישית היא מילת בני המחזירים התפצים הרשעים שכוחי ה׳ מילה זו היא להם כמי שנותן חלק לאחד עפר לחמו ועיין תיקונים דף י׳ והנ׳ רמז הכתוב בחומרו יפול ונומר כנגד מילת הנדיקים לחוכי ה׳ תמך יפול פירוש זוך פול כי הוא מגלה בו הטומאה הקיבת חוץ הטומאה בכחי יתברך וכנגד מילת הבינונים תתר בשר ולזן רמז בחינת הקרבן חטר יקריב בשר קדש לה׳ וכנגד מילת הפחונים שבישראל תמר ערלתו כי הוא נותן לם׳ חלק הנוגע לו בילד שהיא בחינת הערלה נמצאת תומר כי יפו ה׳ על המילה בין לבני הנדיקים בין לבני הבינונים בין לבני הרשעים אלא יתמרו בית דין מה לי לתמוך למולו וכלו מלא ערלה תלמוד לומר שחף על פי כן יסיר ערלתו ממכו

להתיש כח הקליפה שבו שחס יוכה במעשיו יתעצם בכח מעשיו הטובים וינביר בו הטוב ויתבטל חלק הרע ועל זה תמר זל תמור תלמיד חכם קודם לכ״נ :

ואם נקבה תלד טמא שהנדק לומר תלד ולא סמך למה שזכר וילדה תמרו בת״כ וזל מין לי אלא נקבה מנין לרבות טומטום ואנדרוגינוס תלמוד לומר ואם נקבה תלד מין הדבר תלוי אלא בלידה ע״כ ומין תכי חולק על דבריהם ח״ו אלא כמוסיף

כי תאמרו ואם נקבה ולא תמר וכי תלד נקבה מו ולנקבה וכו׳ נתכוון לומר תפילו תיכה ולמי נקבה אלא ואם נקבה פירוש ספק שם כן כתבו טומטום ואנדרוגינוס כי ספק הוא ולא היה צריך לומר תלד ואולי כי תמר תלד לקבות אנדרוגינוס לם״ד דריה בפני עצמו אלא היה בפחת תתיבת אם נקבה שהרי יש בו ולמי לד זכרות ואולי כי תיכת דת״כ כן סוכר שמרבה טומטום תתיבת ואם ואנדרוגינוס תריבו תלד וסוכר כת״כ דריה בפני עצמה ולזה תמר תלמוד לומר ואם נקבה תלד ולא הספיק לומר תלמוד לומר תלד אלא שצריך לייסב הכתוב לם״ד אנדרוגינוס ספק למה הוצרך לומר תלד ואולי שגם לם״ד לא יספיק לימוד אחד לשניהם–מטעם כי ספקו של טומטום הוא ספק שאפשר שיתברר ויתכת נקבה ולזה יש לחוש לו מת״כ ספקו של אנדרוגינוס שהוא עומד כמו כן לעולם ולזה היוצרכו כ׳ דיבויים ולמה שתמרו בריש פרק בתרא דיומא כי לא אתי קרא לספק תשום דקתי ׳שמעת נלי אם זכר אם נקבה אם כן אנדרוגינוס מתחייב לומר שאין טומאתו כנקבה אלא מדבריהם ומתחת נם טומטום היכו אלא מדבריהם תאי שהשוה אותם התנא יחד בפס שאנדרוגינוס היכו אלא מספקא נם טומטום היכו אלא מדבריהם ומספקא ולאומרת נלכו בו ולא לקולא כמו שתמרו בפ׳ יש נוחלין תניא התפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה ע״כ פירוש ימי טוהר זכר וימי טומאה לנקבה לאומרת שבשניהם ׳שמעת וכפ׳ אומרו ואם נקבה תלד שתנו מרבים הספקות היכו אלא להסמוך לה שהו׳ וטומאה שבועיים מכל ימי טוהר אין לה אלא כימי זכר שאם רואתה מיום מרבעים לנידונה אין לה תשפט דם טהור :

והקריבו ונומר וכפר ונומר פירוש כנגד הקרבת כבש לעולה תמר והקריבו וכנגד בן יונה לחטאת תמר וכפר עליה זה הוא פשוטו ובת״ך דרכו שתין שנים מיבבים אלא ת׳ לזה תמר והקריבו ואין תכי יודע מי הוא שהשנים כשהוא לומר וכפר ונומר וכפר בחטאת ע״כ ואולי שדקדקו תמה אלא תמר והקריבם ולא היה צריך לומר וכפר על החטאת ושנש שצריך לומר וכפר בסדר הקמור בכל הקרבנות הרי על כל פנים אינו תוסיף לא תיבה ולא ׳אות אחת אם יתמר והקריבם וירשום הקרבת עניהם :

(ב) אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת ונגעו בעור בשרו לנגע צרעת ... (ג) וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ... (ד) ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו ועמק אין מראה ... (ה) וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו לא פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבעת ימים שנית :

וראה

אדם כי יהיה בעור וגומר פירוש ע"ד מומרם זל מתם קרויים מדם ומין מומות הצולע קרויים מדם

למין המומות מטהרים בנגעים ומכאן הוכחה למין נוויים מטמאין בנגעים כתורו בת' בנגעים בתחילת פרק יג ולמימרו כי יהיה בעור בשרו מודיע הכתוב למין טומאת צרעת בחים היפרמלי חלה בעור בשרו ולא בפניס כי המומות בחינת נפסם עצמה היא בחינת הצרעת ומינם בנפש ישראל בפנעו בם לגד החטא תחר יחטא ירמוס מרמה צרעת בעור בשר ודוקא בעורו ולא בבשרו ומין צריך לומר בפניסייתו ור"ל תמרו כי טעם לומרו תדם לומר תפילו תיוק גם כלל המסה כגם היא נקראת תדם דכתיב ויקרא את שם תדם עור תמרו בת"ך טעם לומרו בעור בשרו לדמות תפילו עור שתין כו נמחי פעורת פירוש כלא תמחר דוקא במקום שרתוי לגדל נמחי פער תבל במקו' שתין כו נמחי פער הנם שנמח כו פער והפך לבן תיכו מטמא תלמוד לומר ועל"פ נריך קדימת הבהרת לפער לבן תבל תם קדם פער לבן לבהרת כגון זקן שהלבין פעורו תו נרמיני וכות מי שבריייתו כך טהור ותם קדמה בהרת לפער וכשנדל הפער גדל לבן בבהרת יש להספפק תם נריך סיקדים נמיחת הפער לבהרת והבהרת תספכנו ללבן תו כיון דסוף סוף לא היה פער לבן אלא אחר הבהרת

ראה סי' טומאה. ונרמה כי דבר זה מי יפסר לומר בו ודמי בשנדל הפער גדל לבן כי כיון שבחים לפניהו לבנים מי יאמר בלא נולדו פחורים והבהרת הכתם ללבן בדרך עין ותם כן זה בכלל גם כן בתה שפניהו ספק תם וכו' ועיין תה שתמרו התוספות בפ"ב דניחה כי הבהרת חזקתה מהפכת הפער ללבן ולזה ספקו טתא :

שאת תו ספחת ונומר תמרו זל כי פירוש ספחת הוא תין הדומה לנתת כי בתת נמר נקי ודומה לו בהדרנה שניה לו בסיל והנה הגם בלא נתמרה ספחת אלא לפני פתת ה"ם ספחתה על בהרת וזה הוא סיעור הכתוב שתת תו ספחתה תו בהרת ועפחתה ויש לדעת לתת הקדים הכתוב זכרון השתת קודם לבהרת אחר שהבהרת הוא לוכן שתין לתעלה תמנו במחמרם זל בהרת עזה בבלא בניה לה שהיא בתת בנמר נקי תם כן היה לו להקדים תדנה הגדול ואחר כך תדרנות שלמטה תמנה. ונרמה שתם היה לומר הכתוב בהרת תו ספחת תו שתת לגד שהבהרת עזה שלבנוניתה הוא ביותר כשיתמר תו ספחת לא בלמיד ממנה ספחת השתת והייתי לומר שתין לנו חלא שלשה תינו נגעים ושם בהרת שתת ספחת גם תם היה לומר בהרת תו שתת תו ספחת לא הייתי יודע שיש תין נגע שליניו שהוא ספחת הבהרת כיון שבא זכרון הספחת בתחרונה תנח"ב לפי סדר התורה ולמה לתמרו זל שהבהרת בתה על לפון הרע יתרתו הכתוב בב' תרתות נגעים על פי תה שכתב רמ"בם בפ' תהלכות דעות ול' לפון הרע הוא המספר בגנות חברו תף על פי שתומר תמת תבל התומר שקר היא נקרא תינית תם רע על חברו ע"כ הנה התומר דברי נגתי על חברו הגם שתומר תמת נקרא בבל לה"ד ותתומר שקר נקרא תינית תם רע וכנגד ב' תלו תמר תמת תו בהרת תמת כנגד תוצית תם רע ותמר תמת ע"ד לת תבא בתע הוא בהרת בנגד לפון הרע ותמר לפון בהרת בהירות פירוש הבלקת הלבנים הנתמרים כי בניס בם ותף על פי כן תחוסים בם ויסוכבו הנרעת ולבד שים הדרנות בב' הבחינות לזה עשה ה' ב' ספחות לפתת ולבהרת בבחינת הדיבור תשר יסובב חותה :

והיה ונומר לנגע פירוש להיות בעיקר טומאת הנגע יגידו השערות ולא תרתית הבתת והבהרת תנדת נרעת זולת השער לזה תמר והיה ונומר לנגע ונומר פירוש הבא תחר כך והוא בסיהפך שערו ללבן :

ובראה הנגע וונומר עניו זה יגיד סוד תומרו תך בלגם יתלך תים והוא תרתה הבשר חי וכשילנו בחינת הרע בחדם ידנוש בבשר תדם הסתלקות זוהרת החיוני ולזה ירתה חסרון התרתה וייהיה עמוק תהצור ולזה דבר הכתוב בדרך זה עמיק תן הצור ולדברי ז"ל טעם תומרו עמוק לומר בתם היה כל בשרו כתרתה הנגע טהור בתין ניכר עומק והכתוב הקפיד על העומק :

וראהו הכהן וטומת תתו תלה הכתוב הטומה בפי הכהן ע"ד תומרו זל כ' תלתכים תלוי תת החדם בליל שבת לפיתו וכו' ונם תלתך טוב עוה בע"כ וכו' והנה לגד כהכהן הוא התכפר על ישראל תטיתתם ותתחלוותיהם לזה יבו ה' פיסכים על טומתם זו שקנתה תקומה בתים הרוח עד שובי לפני ה' ותז יבער ה' תיבו טומתו :

והנה כתב פירש"י הא אם עתיד פתרתיו לו פשוט טמא ורמ"כ פ"ק מהלכות טומאת צרעת כתב זה שנתפשר בתורה והנה כתב הענין וכו' כתם כתם הנגע וכו' מל' מרחות נגעים טהור וכן אם לא כתם ולא פשה ולא גולח נו שער לכן וכו' טהור ע"כ הנה לדברי רש"י הכיהוי הוא מהתחום ולא מתרחם הצרעת שאז תתחייב לומר שאין מרחם נרעת ואין הכתוב מדבר אלא במי שהיתה בו מיו נרעת מנ' מרחות כמו שתאמר בהרת וגעשת שניה לה או שאת וכדומה מכל מם היתה קרום כיצה שוב מין לה הדרנה מחרת או מפקר שגם בכל מחת מל' מרחות יב בתין עצמו כיהוי כמו שתאחר הבהרת

רשי

(ו) כתם הוכהה מתרחיתו • הא אם עתיד בתרחיתו לו פשוט טמא • משפחת • שם נגע טהור : וכבס וגומר • הוחיל ונוקק לכסנר • נקרא טמא וכריך טבילה : (ח) ומטמאו הכהן • ומשטחתו כרי הוא מוחלט • וזקוק לנפרים ולתגלחת ולקרבן המחיר פרשה זאת תהיה : נרעת היה • המשפחת הזאת : נרעת • לשון נקבה : (ט) נגע • לשון זכר : (י) ויחות • שכיחיבו בלבן • שכתוב תקנת הלוכן שבתוך הנאת לתרחת כשר • אף היא סי' טומאה • שער לבן בלא תחיה • ויחיה בלא שער לבן • ואף על פי שלא נתחרם תחיה הלא בפשת • אף בכל התרחות ותולדותיהן הוא סי' טומאה • נרעת

(ו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ שֵׁנִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה כֵהָה הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הוּא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃ (ז) וְאִם־פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר אַחֲרֵי הֵרָאתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ וְנִרְאָה שֵׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן׃ (ח) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא׃ פ (ט) נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃ (י) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לְבָנָה בָעוֹר וְהִיא הָפְכָה שֵׂעָר לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְּׂאֵת׃

צרעת

וַיְחֻזֵּי בַּהֲנָא יְתִיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תִּנְיָנוּת וְהָא עַמְיָא מַכְתְּשָׁא וְלָא אוֹסִיף מַכְתְּשָׁא בְּמַשְׁכָּא וִירַכְּיְנֵיהּ כַּהֲנָא עָדִיתָא הִיא וְיַצַּבַע לְבוּשׁוֹהִי וְיִרְכֵּי׃ וְאִם אוֹסָפָא תּוֹסִיף עָדִיתָא בְּמַשְׁכָּא בָּתַר דְּיִתְחֲזֵי לְכַהֲנָא לְדָכוּתֵיהּ וְיִתְחֲזֵי תִּנְיָנוּת לְכַהֲנָא׃ וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא אוֹסְפַת עָדִיתָא בְּמַשְׁכָּא וְיִסְאִיבִינֵיהּ כַּהֲנָא סְגִירוּתָא הִיא׃ מַכְתַּשׁ סְגִי־ו אֲרֵי תְּהֵי בְּאֵינָשָׁא וְיִתְיְתֵי לְוַת כַּהֲנָא׃ וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא עַמְקָא חִוָּרָא בְּמַשְׁכָּא וְהִיא הַפְכַת שְׂעָרָא מְחוֹר וְרוּשַׁם בְּסָרָא חַיָּא בְּעַמְקָתָא׃

סגירותא

עדיתא תוכל להיות בב' הדרנות מ' קודם כיהוי ומ' אחר כיהוי וכן כל מ' מהל' ותתנה בתשחרו בתשבת נגעים ר"ח מיתר תרחות נגעים יו' רבי דוסא ורו' אתר לו' עקביה ב"מ תוחר ע"ב ומן הסתם אין חולקין בטהרה וטומאה אלא בתשבר חיוים וכן פירש רש"י בפרוש המשנה אל לתרת טהרה מיוים שהרי אין ב' הדרכים ב' מין כהיוי הוא התשבר אם נרוך כיהוי מתדרנה לתדרנה אי אפשר בתדרנה עצמה יש בדבר לכאן ולכאן. ורתנין מיוחס קנת ולדרכו לל פירוש כתם הנגע הוא אחר הכיהוי קוריהו הכתוב נגע אלא נעקר תיצו בם נגע הגם שכתם אלא בפתח תרחת רתנון • ולדברי רמ"כ הכיהוי היו מתרחת הנגע אלא בשחר תרחת הנגע ופירוש כתם הנגע שאחר הכתוב על הקודם מצאנו שהוכתה תכיות נגע ופשט הכתוב יעיד כפירוש רבי כי אם כתם הנגע

מתרחת ל' נגעים פשיטא שטהור שהרי אין כאן נגע אבל אם נאמר כי פירוש כתם הוא מתרחת רתנון ויבואנו מתרחת טמא כדברי רש"י חידוש לומר שאינו טהור אלא אם כתם ויש לפייסך למדנת רמ"כ שכא לומר שהגם שכוהכה תל' מרחות נגעים ואין כאן ריבוי נגעים אף על פי כן טעון כיבוי נגעים ל' • ויש למדנת לם' רבי למה התנה הכתוב בשם חוזר הנגע למרחת רתנון כמו שהתנה בשם פשה וכו' ב"אלמא למדנת רמ"כ אין לא פשה ופשה שאחר הכתוב כ"אלא כתם אלא לרש"י נעשלם דבר זה מה יהיה דינו ויש לפנינו כ' דרכים אחד הוא שניהם היו כתנאי הטהרה ואין אחד מהם ואחד על עצמו שבחזרתו ויהא חיוים לא לאחד ע"ע יהא אלא לאחד על הכל יהא שגם הכיהוי אם חוזר הנגע למרחת רתנון טמא הגם אלא פשה • וזרך כ' דיקא הפסיון אם חוזר ופשה היה טמא כיון שפשון זה לא היה לו כלל פירוש אלא פשה נגע זה ממה שנראה קודם הסגר עכשיו שיהנו טמא מ"ב"ח חוזר ה"ון לאחר שניהם קודם כיהוי יש לומר כיון שניון זה היה בו בתחילה ולא נתחלט לטומאה גם עכשיו ירחץ בכתחילה ולא תקנה אלא גם פשיון יש מרחת שניהם קודם הסגר רתנון אחר וטהור ואף על פי כן אחר הכתוב אם פשה אחר שהרי אתו תומרים ירחץ בכתחילה אלא תקנה כי אתני פשיון אחלוט אחר הסגר רתנון אחרה כיהוי שהגם אלא כתם בשאר רתנון אתנו מוחלט דכתיב וכתם הנגע עמד בעיניו ולא פשה ונומר ושבניהו ומולי משובר רש"י כדרך כ' מוכרע הוא בשניהם ולא הוכרך הכתוב לאומרו זוז דוחק בדברי רש"י :

ולי נראה לפרש הכתוב עוד וכתם הנגע פי' שהוכהה מתרחתו רתנון שלא שעדיין מרחתו מרחת נגע אלא שכוונת שכתוב היא לומר שהגם שכתם אין לטהר אלא אם לא פשה אבל אם פשה הגם שכבר אין לומר כיון שניון זה היה בו בתחילה ואלא תקנה אלא אם כן על מי שתד עלי הכתוב להכריח כו

שוב פירוש זה : ראיתי דברי הלל בת כ' וזל וכתם כתם יכול למטה תל' מרחות תלמוד לומר קנגע מי שנגע יכול במרחיו תלמוד לומר וכתם כתם תא כיצד כתם מתרחיו לא למטה תל' מרחות וכתם כתם שאם היו הנגע וכתה כתילו לא היו הנגע כתילו כתם כתם ע"ב הגם תיוב תל"כ מפרש כתם שלא ניהנר ממנו מרחת הנגע כדרכו של רבי אלא מחומרו כתילו לא היו הנגע וכתילו לא כתם יניד כפירושינו שכוונת הכתוב היא לומר שלא ירחץ בתחלה ואפילו כתם מתחילה תתחילו עד כאילו אחר כך טהור אם לא פשה ותעתה מדברי בריייתא זו נסתרנו דברי רש"י ורמ"כ ועדיין נם לדרך המבורר אחר קושי על מי שתד עלי לפרש כדבריו כן ולפתל תנאי היה אם כתם כתם דוקא לטהר ותנתני בת"כ בתוספתא פרשה עצמה הלכה ט וזל ומספחת אף על פי שלא נפתנו תרחים ע"כ הרי שהגם שלא כתם הכתיבנו הכתוב שהוא טהור אם כן אחור לפרש טעם אומרו כתם לומר שלא ירחץ בתחילה אם כתם ואומרו הנגע שלא ירחץ בתחילה אם הנגע : ונ"ע לדברי רש"י ורמ"כ ויש לומר כדוחק נדול :

מספחת היא פירוש אינו נרעת כדרך שאתר כיהוי הוא ואף על פי כן ניהוי ה' לכתם כנדיו שגם בתיכה זו היא ענף תעצפי הטומאה אלא טומאתה

קלה ואולי שזה ירמזו לאמר לעזן הרע בתחזו בדבריהם זל בתחילו לומר נורע בבית פלוני היה אתן לעזן הרע :

עוד ירצה בתומרי מספחת היא לומר שהוא אם אין נגע שנריך כיתכה בנדיו כעכילו והוא מה שסתך לתומרי מספחת היא וכתם בנדיו גם כזה מלמנו נחת רוח כתם כתם לומר ושהרו הכהן בנרתה כנריך כיתמר הכהן טהור הוא הנגע וכתם כעלמת תומרו וטהרו הכהן ירצה לומר שאין טומאה יורדת עליו אלא על כיתתר הכרן טמא אבל טהרים הרי בחזקת טהור הוא הנגע וכתם טהור הוא אם כן נריך לומר וטהרו הכהן שמתחרי כמרי טהור עד שיתמר לו הכהן טהור וכגם שתמרו אין זה שכפיר ולדבריהם ישנו לעצם הדבר כי אין נגע זה שמזקיקו לכיתים בנדים אינו נטהר אלא בתמר הכהן כשתומר לו טהור הוא טהרתו ויכתם בנדיו על תם שקדם קודם שיתמר הכהן טהור וכבן :

צרעת היא פירוש אפילו תם שכבר הרא עליו הכהן שם טהרה עתה לתפרע נתלה שהוא טמא כי מספחת הטהורה אין דרכה לפשות כל עיקר והשתעבו הכתוב בהודעה זו לומר כאין נריך סיוע הפשון נדול אלא כל כמו שהרי אנו דנים במספחת עצמה שהיא נרעת וכבן :

והיא שפכה וגומר ותחיה וגומר פעם הכתוב תחיה שנריך ב' לטומאה תחיה ושער לבן ורלו יבול עד שיהיה בה שער לבן ותחיה תלמוד לומר נרעת נוספת היא היא טהורה אחר ח"כ לא נאמר שער לבן ותחיה אלא טמא ותחיה אין שיהיה בה שני לקבל שער לבן ותחיה ע"כ הגה מה שהייקנו לטמא בתחיה תחיה קשה היא תחיה מניא נריכה דבר אחר לסמדה תמא"כ שער לבן בסתם תניו שיסיק לבד יאולי לומרו היא חוזר לכל מ' מב' דברים על הכסיות שער ללבן ושל תחיה לו כמו שכתב בעל הקרבן מהרן שחוזר אל התחיה לבד או שפשר שהייק היא חוזר להפכיות שער לבן ובו יספיק אלא תחיה ותחיה לבד בפתיחת תמורו בפסוק הענין שאתר שהר טמא היא נרעת הוא מכיהוי אלא יאולי אחר כל שיש בשר חי יניד נרעת והון מדבריהם נראה לי כי טיש אלא אחר או תחיה שאפילו היו מניהם אם תכסה הנרעת את כל עור וכו' טהור אם אלא נשמע אם היה אומר או כי תצון לנו לעזה כ"שיהיו ב' סימני טומאה ולא אם למטעי להנריך לטומאה מניהם תטעם הנוכר :

(יא) צרעת נושנת היא • מכה יבשה היא תחת המחיה והכורח נז קרוית בריאה ולמטלה ותהיה ולמ׳ לחה • כלפי תלמיד חומיל ובלפי מחיה מטהרנה : (יב) כל מקום ושד הרגליו : לכהן פרט לכהן בתוך מיליהן . (יג) וביום הראות בו בשר חי • שם נמחק בו מחיה • הרי כאן

(יא) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְטִמֵּאוֹ הַכֹּהֵן לֹא יַסְגִּרֶנּוּ כִּי טָמֵא הוּא : (יב) וְאִם־פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן : (יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטִהַר אֶת־הַנֶּגַע כֻּלּוֹ הָפַךְ לְבָן טָהוֹר הוּא : (יד) וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא : (טו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבָּשָׂר הַחַי וְטִמ�ְּאוֹ הַבָּשָׂר הַחַי טָמֵא הוּא צָרַעַת הוּא : (טז) אוֹ כִי יָשׁוּב הַבָּשָׂר הֶחָי וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן וּבָא אֶל־הַכֹּהֵן : (יז) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ הַנֶּגַע לְלָבָן וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע טָהוֹר הוּא : * פ

(יח) וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בּוֹ־בְעֹרוֹ שלישי הוא שְׁחִין וְנִרְפָּא : (יט) וְהָיָה בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה אַדְמְדֶמֶת וְנִרְאָה אֶל־הַכֹּהֵן : (כ) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה מַרְאֶהָ שָׁפֵל מִן־הָעוֹר וְשְׂעָרָהּ הָפַךְ לָבָן וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע־צָרַעַת הִוא בַּשְּׁחִין פָּרָחָה : (כא) וְאִם־ יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בָּהּ שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִוא כֵּהָה וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים : (כב) וְאִם־פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע הוּא : (כג) וְאִם־ תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא פָשְׂתָה צָרֶבֶת הַשְּׁחִין הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן : * ס

(כד) אוֹ בָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת־ אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אַדְמְדֶמֶת אוֹ לְבָנָה :

רביעי כפתן מחוברות

שאת לכנה או ונומר בת׳כ אחרו טעם אחרו לכנה לומר טמינ מלמדמת וכהרת לכנה מלמדמת יחנין ליתן כחמת מלמדמת וכבהרת לכנה חלקה תלמוד לומר נגע נרעת פירוש פסוק הענין ונראה כלא הוכרך התנא לרבות של נגע נרעת אלא לפתוך על כחת כלא תאחר כיון כלכנוניתו אינו עם יכא בו פתוך יחכך הלכנונית תלמוד לומר אחר לא לחלק על כרחת כי הנם כלא היה ריבוי על נגע נרעת לא הייתי מטהר בהרת חלק כלא תניגו טים טומאה בחמת יותר מבהרת ופירוש הכתוב כן הוא אחת לכנה אי בהרת לכנה הנם סרוי מלמדמת כי נוון הכהרת יש בו אחת ולא יטהר לנגע שנגל בו מרחית הנרעת ולא הוכרך ריבוי של נגע נרעת אלא לפתוך אחמת ר׳ יהנם אומר פתוך ב׳ חלוקות אנכ אמרים ידע כי לא דוקא אחת אלא אפילו ה׳ ספחתה על בהרת ועל כחת מסמיך בחלה ובפתוך כן מוכח בחם׳ נגעים וטהימו אחת סרוכה נגע נרעת כל ד׳ מרחות טוים הם כדין זה :

סגירותא עתיקא היא במשך בהרה ויסאיבניה כהנא לא יסגרניה ארי במאב הוא : ואם מסגא תסגי סגירותא במשכא והדפי סגירותא ית כל כישך כהתשא מרישיה ועד ריגלוהי לכל חיזו עיני כהנא : ויהזי כהנא והא הפת סגירותא ית כל בהרה וידפי ית כהתשא כיה אתרפיך למחור דכי הוא : וביומא דיתחזי ביה בסרא חיא יהי מסאב : ויהזי כהנא ית בסרא חיא הוא ויסאיביניה בסרא חיא מסאב הוא סגירותא היא : או אדי יתוב בסרא חיא ויתהפיך למחור וייתי לנת כהנא ויחזיניה כהנא והא אתרפיך מכתשא למחור וידפי כהנא ית מכתשא דכי שהין ונרפא : ואינש ארי יהי ביה במשכיה שחנא ואיתסיא : ויהי באתר שחנא עכקא חורא או בהרא חורא סמקא ויתחזי לכהנא : ויהזי כרנא והא מחוזא מכיך מן משכא ושערה אתהפיך לחמר ויסאיביניה כרנא מכתש סגירותא היא כשחנא סגיאה : ואם יחזינה כהנא והא לית בה שער חיור ומכיכא לייתה מן משכא והיא עמיא ויסגריניה כהנא שבעת יומין : ואם אוסקא תוסיף במשכא ויסאב כהנא יתיה מכתשא היא : ואם כאתרהא קמת כהרתא לא אוסקת רושם שחנא היא וידכיניה כהנא : או אינש ארי יהי במשכיה בואר דנור ותהי רושם בואה בהרא חורא סמקא או חורא :

רשי

(כט) בראש או בזקן • כאן הכתוב לחלק • בין נגע שבמקום שער • לנגע שבמקום בשר • זה סימנו בשער לבן • וכן שער נהוג : (ל) שחור שבו • הוא שמו של נגע שבמקום שער : (לא) ובשער שחור אין בו • הוא שם היה בו שער שחור טהור • ואין צריך לומר • שהשער שחור סימן טהרה הוא בנתקים • כמו שנאמר ושער שחור נמלט בו וגומר : (לב) והנה לא פשה • הוא שם פשה • או היה בו שער נהוג טמא : (לג) והתגלח • סביבות הנתק : ואת הנתק לא יגלח • מניח שתי שערות סמוך לו סביב • כדי שיהיה נכר שם פשה • שאם פשה יעבור השערות וילמד למקום הנגלות :

מחלי

אויש או משה ונומר הוצרך לפרט כאן או משה ולא אמר אדם ומשה בכלל לגד שאין למשה זקן יאמר המומר כלפי דבר הכתוב אלא בחיים שיהיו בזקן והנם שיאמר אדם ולא יאמר איש תאמר שכן לרבות הקטן או למעט נוייס ולעולם נגעי זקן כאשה לא מטמאה תלמוד לומר או אשה לשם גדל שער בזקנם שהוא מטמא בנתקים :

שער נהוג בת"כ נהוג נהוג ולא ירוק וכו' • מוכיח את כל אלו ולא מוכיח הלבן ודין הוא ומה נהוג שאין מטמא טומאת בנגעים מימן בנתקים שער לבן שהוא מימן טומאה וכו' תלמוד לומר נהוג ע"כ ושקה דלמה לנופו אחת מיטמא בנתק הנס שאינו מטמא בשאר נגעים ולעולם הלבן מטמא בק"ו הכוכב ומה נס כלפי עשה התנא ק"ו ומה נהוג וכו' עד שלקח בידו שהנהוג מטמא בנתק מעתה הנס שאמר הכתוב נהוג בנתק עשה ק"ו ללבן שם כן במה מתרו בתומרו תלמוד לומר :

ונראה סדרשת התנא היה מתו שאמר הכתוב נהוג וטמא לומר לומו ולא שאמר כתו שאמר כך וכן' תקומות ושאר לומו למעט הלבן עוד לומו מיוחד הכתוב הוא וטמאו כתו מטמא וכשלו שאמר התנא תלמוד לומר נהוג וטמא לומו וכתו כן מתנא שדרש תנא בת"כ כל לומו המיוחדים בפרשיות הקודמות שאם לא שאמר וטמאו וטמא אלא כאן שאמר לומו בהבדי התנא לגד מעדיין היה רואה לדרוש תיבת דק שקדמה לה ולא חס למעוט כי אין דרך לפעמים יתן ומחלה ומחל על המעיין ותמלא שאחר כך דרש התנא מיעוט וטמא לומו כתו הוא ולא דרש בו אלא מיעוט הוא ולא מיעוט לומו שהרי כבר דרשה כדרכנו :

ואם שאמר אם כן נדין ק"ו למעוט נהוג כשאר נגעים עלה ושה לבן שאינו מטמא בנתק מה בשאר נגעים נהוג מטמא בנתק מכ"ש מיטמא בשאר נגעים ואולי כי שאף שהוצרך למעט לבן בנתק יכיל שאם אלא לדון בק"ו ומן הנמנע שנעשה ק"ו עד שנגדיק לומר שאין הנהוג מטמא בשאר נגעים ומעתה אין מקום לדון בהפך שהרי הכתוב העיד שאין נהוג מטמא בשאר נגעים מאם שהוצרך למעט לבן בנתק בנוכר והבן ויעיין בפרשת מצורע מה שפלפלנו שזה בכוייתה דשבע פעמים האמור בתצוה ופירוש נהוג אמרו בת"כ וזל • נהוג וכו' ולמה הוא דומה לתבנית הזהב ופירוש רמ"כם שהוא מדאים המצורף מהדמיונות ויוקות ע"כ ורמיתי לרמ"בע זל שפירש וזל בלשון ישמעאל קרוב מעין הלובן ע"כ נראה שיאמנוב כי לוה נאמנו הכתוב ואנו מבני גלות ישמעאל ואותו נוון שקורין אותו ישמעאל כן הוא לבן דהוי קנת וכפ' הוא בהפך אפי' התנאים ובאחילב מכבודו אם באנו לחלוק על רזל ולפרש מילות התורה בלשון ישמעאל היינו טועים תורת אמר וכי כעורה זו שפירש וזל בלשון הזהב ובפירושים כאלו נתן הרכיב לחכמי הדורות לגזול בכבודו וכל כאין פירוש זה ישתקש הדברים ולא יאמרו .

(כה) וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּרְאָהּ עָמֹק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמַּכְוֶה פָּרְחָה וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת הִוא : (כו) וְאִם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִוא כֵּהָה וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים : (כז) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע צָרַעַת הִוא : (כח) וְאִם־ תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא־ פָשְׂתָה בָעוֹר וְהִוא כֵּהָה שְׂאֵת הַמִּכְוֶה הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן כִּי־צָרֶבֶת הַמִּכְוֶה הִוא : * פ

(כט) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה חמישי כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן : (ל) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנָּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא : (לא) וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וְשֵׂעָר שָׁחֹר אֵין בּוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים : (לב) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־ הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק וְלֹא־הָיָה בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב וּמַרְאֵה הַנֶּתֶק אֵין עָמֹק מִן־הָעוֹר : (לג) וְהִתְגַּלַּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית :

וראה

וְיָחֵזִי יָתֵהּ כַּהֲנָא וְהָא אֲתַכְּיָךְ שַׂעְרָא לְחִוָּרָא כְּבַהַרְתָּא וּמַחְזָתָא עֲמִיק מִן מַשְׁכָּא סְגִירוּתָא הִיא בְּבַוְעָה סְגִיאָה וְיָסְאֵב יָתֵיהּ כַּהֲנָא מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הִיא : וְאִם יְחַוְּנָה כַּהֲנָא וְהָא לֵית בְּבַהַרְתָּא שַׂעְרָא חִוָּרָא וּמַכִּיכָא לַיְתָהּ מִן מַשְׁכָּא וְהִיא עֲמִיָּא וְיַסְגְּרִנֵּיהּ כַּהֲנָא שָׁבְעָא יוֹמִין : וְיֶחֱזִנֵּיהּ כַּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אִם אוֹסְפָא תּוֹסִיף בְּמַשְׁכָּא וְיָסְאֵב כַּהֲנָא יָתֵיהּ מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הִיא : וְאִם בְּאַתְרָהָא קָמַת בַּהַרְתָּא לָא אוֹסִיפַת בְּמַשְׁכָּא וְהִיא עֲמִיָּא עֲמַק כְּוָאָה הִיא וְיַדְכִּנֵּיהּ כַּהֲנָא אֲרֵי רוּשַׁם כְּוָאָה הִיא : וְגַבַּר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְּיֵהּ מַכְתְּשָׁא בְּרֵישׁ אוֹ וְיֶחֱזֵי בִּרְקָן : כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן : (ל) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא : (לא) וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וְשֵׂעָר שָׁחֹר אֵין בּוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים : (לב) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־ הַנֶּגַע בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְהָא לָא פְשָׂה הַנֶּתֶק וְלֵית בֵּיהּ שַׂעְרָא חִוָּרָא וּמַחְזָתָא הַנֶּתֶק לָא עֲמִיק מִן מַשְׁכָּא : וְיִתְגַּלַּח וְיָת נִתְקָא לָא יְגַלַּח וְיַסְגֵּר כַּהֲנָא יָת נִתְקָא שָׁבְעָא יוֹמִין תִּנְיָנוּת :

ויחזי

(לד) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמַרְאֵהוּ אֵינֶנּוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וְטִהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃ (לה) וְאִם־פָּשֹׂה יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ׃ (לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־יְבַקֵּר הַכֹּהֵן לַשֵּׂעָר הַצָּהֹב טָמֵא הוּא׃ (לז) וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח־בּוֹ נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן׃

ס (לח) וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרָם בֶּהָרֹת בֶּהָרֹת לְבָנֹת׃ (לט) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בְעוֹר־בְּשָׂרָם בֶּהָרֹת כֵּהוֹת לְבָנֹת בָּהַק הוּא פָּרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוּא׃ * ס (מ) וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קָרֵחַ הוּא טָהוֹר הוּא׃ (מא) וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ גִּבֵּחַ הוּא טָהוֹר הוּא׃ (מב) וְכִי־יִהְיֶה בַּקָּרַחַת אוֹ בַגַּבַּחַת נֶגַע לָבָן אֲדַמְדֶּם צָרַעַת פֹּרַחַת הוּא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ׃ (מג) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר בָּשָׂר׃

וְיָחְזֵי כַּהֲנָא יָת נִתְקָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְהָא לָא אוֹסִיף נִתְקָא בְּמַשְׁכָּא וּמִיהָזוֹרֵי לַיְתוֹהִי עֲמִיק מִן מַשְׁכָּא וִידַבֵּי יָתֵיהּ כַּהֲנָא וְיַצַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכֵּי׃ (לה) וְאִם אוֹסָפָא יוֹסִיף נִתְקָא בְּמַשְׁכָּא בָּתַר דְּכוּתֵיהּ׃ (לו) וְיֶחֱזִינֵיהּ כַּהֲנָא וְהָא אוֹסִיף נִתְקָא בְּמַשְׁכָּא לָא יְבַקַּר כַּהֲנָא לְשַׂעֲרָא סוּמָק מְסָאֲב הוּא׃ (לז) וְאִם כַּד חֲזָה קֳדָמוֹהִי נִתְקָא וְשַׂעֲרָא אוּכְּמָא צְמַח בֵּיהּ אִתְסִי נִתְקָא דְּכִי הוּא וְיַדְכֵּינֵיהּ כַּהֲנָא׃ וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְּמִשַּׁךְ בְּסַרְדּוֹן בַּדְרָן חִוָּרָן׃ וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא בְּמִשַּׁךְ בְּסַרְדּוֹן בַּדְרָן עַמְיָין חִוָּרָן בּוֹהֲקָא דְּהַק הוּא סְגִי בְּמַשְׁכָּא דְּכִי הוּא׃ שלישי כהן וְגַבַּר שִׁשִּׁי הוּא׃ כִּי יִמָּרֵט רֵישֵׁיהּ קֵרְחָא הוּא טָהוֹר הוּא׃ (מא) וְאִם מחובראית אַפּוֹהִי יִתַּר שַׁעַר רֵישֵׁיהּ גְּלוּשׁ הוּא דְּכִי הוּא׃ וְאִם מִקְּבֵיל אַפּוֹהִי יִתַּר שַׁעַר רֵישֵׁיהּ גְּלוּשׁ הוּא דְּכִי הוּא׃ (מב) וַאֲרֵי יְהֵי בְּקָרַחְתָּא אוֹ בִגְלִישׁוּתָא בַּגַּבַּחְתָּא אוֹ בְגַלִּישׁוּתָא מַכְתַּשׁ חִוַּר סָמוֹק סְגִירוּת צָרַעַת פָּרְחָת הִיא בְּקָרַחְתֵּיהּ אוֹ סַגְיָא הִיא בְּקָרַחְתֵּיהּ אוֹ בְּגַלִּישׁוּתֵיהּ׃ (מג) וְיֶחֱזֵי יָתֵיהּ כַּהֲנָא וְהָא אוֹסִיף מַכְתַּשָׁא חִוַּר סָמוֹק בְּקָרַחְתֵּיהּ אוֹ בְגַלִּישׁוּתֵיהּ כְּמֶחֱזֵי סְגִירוּת מְשַׁךְ בְּסַרְדּוֹן׃

נגע אִישׁ נגע

(לד) ראה • יתן לי מלא פומא למחר הפיטור • מכין לוקי בסוף שבוע מחר יכסוך שבוע שני • תלמוד לומר פשה יפשה: (לו) ופער בחור • מיין שרוק והמדום כמינו נהוג • תלמיד לומר ובער ולבון נהוג • דומה לתבנית הוסב • בשוב כתי זהוב מיר כלא בלעז: טהור הוא וטהרו הכהן • הא טתא שטהרו הכהן לא טהר: (לה) בהרות • דברבורית: (טל) כהות • לבנית • שחין לובן שלהן עז • הלא פרש: בהק • כמין לובן הנראה בבשר אדם מהם • בקורין רוב • בין חברבורות מדתיתיתי קרי בהק • כהים שלהן לעצמם • תחזיק שבוע בלובן נח: (מ) קרח הוא טהור היא שמטומטת נתקן לאחוריו נדון בסימני רחב יותר • זהו מקום שער • הלא בסימני נגע שער בשר בשער לבן ותחיה ובחיות: (מא) ואם מהלך פניו • מצפיון הקדק הלבני כנגד קרוי נבחת • ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל • ומצפיון הקדק הלבני מחיריו קרוי קרחת: (מב) נגע לבן מדומם • פתוך • מגין שאר המראות • ת"ל במראה הנראת עור בשר • במראה הנראת המאור כמראת עור בשר אדם כי יהיה בעור בשרו • ותה מאור כי מטמא במראה מראית • ונדון בתי שבועות ולא במראה נראת המאור בשחין ומכוה • כהוא נדון בכתוב אחד־ילמ במרע נתקין על מחו׳ שער • למיז מטמאין במראה מראו־כתת ותולדותיה: בראת ותולדותיה: כראשו

טהור הוא וטהרו הכהן בת"כ אמרו טהור יכול יפטור וילך לו תלמיד לומר וטהרו יכול אם אתה כהן על טמא טהור יהיה טהור תלמוד לומר טהור וטהרו ועל דבר זה עלה הלל מבבל ע"פ מזמע שלא היה יכול להכריעם מהפסוק עד שעלה לארץ ישראל וקבל שכן היא ההלכה כתו שדרש הוא יוציא לדעת בתה היו החולקים עליו היושבים בכתובים:

ונראה כי טהור וטהרו נראין לדין שלא יפטור וילך לו אלא עד שיאמר לו הכהן טהור אתה שנאמר טהור הייתי תומר כי לגד שהיו יודע יבא כהן ויודיענו כי הכהן הוא הבקי בהלכות אלו ותורה יבקשו מפיהו ולעולם אם ידע הוא שהוא בוחן יפטור וילך תלמוד לומר טהור הוא וטהרו והין הכרח לדרשת הלל על שעלה לארץ ישראל יודע שכן בתה ההלכה מצאתי נחוור לקבוע ההלכה בכתוב עלה טהור הוא דוקא אם הוא כפי החמת טהור בזה הוא שיועילו דבר כהן אבל אם אתר על טמא טהור לא יועיל ולא תקשה ללמוד נתכוון הכתוב באומרו טהור תפילו ידע הוא שהוא טהור כי אין זו אלא דחיה ותלדק קודם בירור החמת שכך בתה ההלכה אבל אחר שהדין נתנו קובעים ביתור היא ההלכה יותר נאתר לומר לזה נתכוון מלדחות דחיות זה כלל נכון בפירוש התורה. ורחיתי לייסב מאמרי אל נאמרו אלא היה דבר שלא נאמר למשה בסיני ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ואמרו בתקום אחר כי רבי עקיבא היה דורש אם אלא ידע משה כאומרו הדברים עצומים תעשה לא נאתר וכו׳ ועד וכן כתה מאמרים שדומים לזה ונראה כי יסוד המאמרים היא כי הן אמת שכל דבר תורה נאתר למשה ואין אתם יכול לדעת יותר אתה עיקר משה והנם שתלמד כל דורות ישראל מיום אתן תורה עד שתלמה האמן דעה אין

תלוד אלא משה אבל הספרים הוא כי משה נתן לו ה׳ תורה שבכתב ותורה שבעל פה והנם האמן כ"ש בחכמתו יתברך רשם בתורה שבכתב כל תורה שבעל פה אתר למשה אבל לא הודיע למשה כל מה שנתן לו בע"פ היכן הוא רמזו בתורה שבכתב וזו היא עבודת בני ישראל עתלי תורה לבתם ההלכות שנאמרו למשה בסיני והסוגות והדרשות כלן יפנו למשה בתורה שבכתב ולזה תתנה בתו׳ התנאים וחברו ת"כ וספרי וכו׳ וכל דרשותם בכתובים אינם אלא כל פי ההלכות והלבישום בתורת ה׳ תמימה שבכתב ואתריהם ועד היום זו היא עבודת הקודש בני תורה לדייק התרשות ולישבם על פי המאמרים שהם תורה שבעל פה וזו היא עבודת התורה הנקראת אמן החיים ובזכות זה לא נמסר למשה כולו לדעת כל תורה שבעל פה היכן היא כולה רמוזה בתורה שבכתב ולזה אמרו ז"ל שדרש רבי עקיבא דרשות אלא ידעם משה אין הכוונה אלא ידע משה עקרן של דברים הלא אמנו הכל אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש אלא ידע שמיבתם ובזיוקם היכן רמוזים בתורה וזה לך האות מה שלפנינו שדרש הלל מאבותיו ההלכה שנאמרה למשה בעל פה ולא גילה ה׳ למשה עקרה שבכתב וכה הלל ודרשה ודברים אלו נכונים אם:

(מד) כראשו נגעו • אין לי אלא נתקין • מניין לרבות שאר המנוגעים • תלמוד לומר טמא טמא יטמאנו • לרבות את כלן • על כלן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים וגומר : (מה) פרומים • קרועים : פרוע • מגודל שער : ועל פפם יעטה • כהכל : פפם • שער הפפים גרגו"ן בלעז : וטמא טמא יקרא מגזיע שהוא טמא • ויפרסו ממנו : (מו) כדד יכב • שלא יהיו שתים יושבין יחד • ואחרו רבותינו מה נפתנה מאחר שאחים • ליכב בדד • הואיל והוא הבדיל בלבון הרע בין חיש לחשתו • בין חיש לרעהו • אף הוא יבדל : מחוץ למחנה • חין לשלשה מחנות : (מח) לפשתים ולצמר של פשתים או של צמר : או בערב • זה עור שלא נעשה בו מלאכה : או בכל מלאכת עור • עור שנעשה בו מלאכה: (מט) ירקרק־ירוק שבירוקים: אדמדם • חדום שבאדומים : נרעת

(מד) אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ : (מה) וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא ׀ טָמֵא יִקְרָא : (מו) כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ : ס

(מז) וְהַבֶּגֶד כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צָרַעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים : (מח) אוֹ בְשָׁתִי אוֹ בְעֵרֶב לַפִּשְׁתִּים וְלַצֶּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְכָל־מְלֶאכֶת עוֹר : (מט) וְהָיָה הַנֶּגַע יְרַקְרַק ׀ אוֹ אַדַמְדָּם בַּבֶּגֶד אוֹ בָעוֹר אוֹ־בַשְׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר נֶגַע צָרַעַת הוּא וְהָרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן : (נ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנָּגַע שִׁבְעַת יָמִים :

וראה

צרוע הוא טמא הוא נרמה לפנים הפסוק כדרך שפירש הלל בפסוק טהור הוא שכתבנו בסמוך וכאן הוא מוכרח ביותר כי אחר נרוע הוא שטמאתו הכהן ואם לא טמאתו הכהן אין לו טומאה וכפל לומר טמא טמא על הטהור טמא כי דוקא זה שטמא הוא ככי התחת הוא שיטמאנו הכהן אבל אם היה טהור ואמר לו טמא אין זה טמא אלא טהור ושנה בכפל טמא שיטמאנו דרכו בת"כ לרבות כל הטומאות שבעולם :

צרוע הוא ולא אחר נרעת היא אולי כי לגד שה' זלזל בו כ"כ שהפריח נרעת בקרחתו ובגבחתו זה יגיד כי טומאתו מרובה מאחר שנגעים הבאים בזמנינו כי ה' יחוס על ככוד הבריות וזה מעצמו מוכיחות כי נאחם בניני ה' ויסרו נגע כזה התחלת לינלן ולזה נאמר ברחמי אביו לאת טעם לקריאתו בן חיש נרוע וכו' כי ברחמו נגעו :

כל יתי פירוש כל זמן שנגעו כי שהוא עוכו כמו כן יאמר בטומאת נרעתו והוא אומרו יהיה פירוש יעמוד בטומאתו ואומרו טמא הוא פירוש ע"ל אומרו תיסרך דעתך שאין ה' כ"ה מטמאו אלא טמא הוא מעצמו לגד פעולתו ואין ה' עושה לו דבר וכן הוא אומר אם יתאחזו אחם חי גבר על חטאיו ודרכו אל זעשך ועיין מה שכתבתי בפסוק הלא אם תטיב שאת :

והבגד ונומר אומרו ומ"ו החיבור דרש רז"ל מחזן למחנה מושבו הבגד למד על הנגדים שהם טעונים שלוח חון למלשה מחנות ואמרו עוד שם אין לי אלא נתר ופשתים המיוחדים מניין לרבות הכלאים תלמוד לומר והבגד וכו' וקשה דלמא לא בא ריבוי ומ"ו והבגד אלא לו להסמיכו לדין שילוח חון למלשה מחנות או לרבות כלאים ואולי כי דרשת רבי יוסי הגלילי היא מוח"ו ודרשת ריבוי כלאים מה"מ של והבגד ממה שלא אמר וכגד :

בבגד נמר או בגד ונומר נריך לדעת למה אמר או ולא הספיק לומר בבגד נמר ובבגד פשתים ואם גם לדברי הכל בעל קרבן מהרן שפירש שהשם שהזכיר לרבות כלאים לגד שאחר הכתוב או אחלקם כל אחד לבדו תנדל הקושיא שלא היה נריך לכתוב לא או ולא ריבוי והבגד ועוד תנדל הקושיא שאמרו שם בת"כ יכול יהיו מטמאין בין נבועים בין שאינם נבועים תלמוד לומר בבגד נמר או בבגד פשתים מה פשתים בבריתו אף נמר בבריתו ע"כ קשה הלא הכתוב מדבר בכתים זה ממש שאחר או חלקם לומר שאין ללמוד נמר מפשתים :

ונראה כי נריך הכתיב לומר או שלא טמא אחד לומר שלא יטמא בבנעים אלא בגד של שניהם עוף בגד נמר ובגד פשתים עמו תלמוד לומר או אם כן תיבת או נריכה לעצמה ואינה מתבבת סמיכות נמר לפשתים וזה הוא פירוש הכתוב בבגד נמר ולמו דוקא נמר אלא ה"ה אם יהיה בגד פשתים שניהם שוים בדין ולזה דרשו מה פשתים בבריתו פירוש שאין דרך בני אחד לבנוע בגדי פשתים אף נמר ונומר ואם שהוצרך לרבות כלאים מוהבגד לא לגד הטעות שיבא מתיבת או כמו שחשב בעל קרבן אהרן אלא לגד שלא אחר הכתוב אלא נמר ופשתים כלאים. מבין לנו לומר ואם היינו חומרים שהוצרך לגד שאחר או כדברי בעל קרבן אהרן אם כן תיבת או תבא לה הסברא שפשקם בין הגחר ובין הפשתים לכל דבר שלגד זה הוצרך הכתוב לרבות וזה הגדיק הכתוב כי או פשקם מעתה אין תקום לומר מה פשתים בבריתו והלא או מפשקים והבן :

וראה הכהן ונומר והסגיר נריך לדעת מה טעם שינה הכתוב מפשטו נרעת הבגד מפשטו נרעת אדם שנרעת אדם יהנה כלא הסגר כשהיה נרעת ונרעת הבגד הגם שהיה נרעת כמו שאחר הכתוב נגע נרעת היא לף על פי כן לא נזה שיטאנו הכהן אלא יסגירנו ונמנא כפי זה מתשיב הכתוב בנדי אדם מאדם עצמו • ונרחה כי הבגדים לגד שהלטו הוא כליונו אם בפעם רחשונה יוחלט אם כן אין תרופה לבעל תשובה לשב על חטא שנרעת זה בא בעבורו יזכור קדם לנו כי לא יחפון ה' בהספד וכליון אחון אדם וכא ולאד אם שדרשו זל בפ' ונויה הכהן ופינו את הבית שהקדוש ברוך הוא אם לפילו על אחון הבתי של האמרים אחר ע"כ אין לך נגע בבגדים שיוחלט בפעם אחד מבע"כ האדם פיסנו בתשובה ותיקון גם אחר שהלטו שהרי אינו נאבד בהחלטו אלא נבדל ובשובו יוסר ממנו הנגע וטהר לזה יבוא לנרעת חלושה בפעם רחשונה ויפרים דרכי ה' :

(נא) וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בָעוֹר לְכֹל אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה הָעוֹר לְמְלָאכָה צָרַעַת מַמְאֶרֶת הַנֶּגַע טְמֵא הוּא׃

(נב) וְשָׂרַף אֶת־הַבֶּגֶד אוֹ אֶת־הַשְּׁתִי אוֹ אֶת־הָעֵרֶב בַּצֶּמֶר אוֹ בַפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִוא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ (נג) וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ בַשְּׁתִי אוֹ בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר׃ (נד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֵת־אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע וְהִסְגִּירוּ שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית׃ * (נה) וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה לֹא־הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׂה טְמֵא הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ פְּחֶתֶת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ׃ (נו) וְאִם־רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשְּׁתִי אוֹ מִן־הָעֵרֶב׃ (נז) וְאִם־תֵּרָאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר פֹּרַחַת הִוא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ אֵת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע׃ (נח) וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשְּׁתִי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־כָל־כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר תְּכַבֶּס וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר׃ (נט) זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ׃ *

ס״ו פסוקים נגיה סימן׃

וְיִחְזֵי יַת מַכְתָּשָׁא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אֲרֵי אוֹסִיף כַּכְתָּשָׁא בִּלְבוּשָׁא אוֹ בִשְׁתְיָא אוֹ בְעֵרְבָא אוֹ בְמַשְׁכָּא לְכָל עֲבִידְתָּא דְּיִתְעֲבִיד מַשְׁכָּא לְעִבְידְתָּא סְגִירוּת מְחַסְרָא מַכְתָּשָׁא הִיא בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד׃ וְאִם יְחֲזֵי כַּהֲנָא וְהָא לָא אוֹסִיף מַכְתָּשָׁא בִּלְבוּשָׁא אוֹ בִשְׁתְיָא אוֹ בְעֵרְבָא אוֹ בְכָל מַאן דְּמַשְׁכָּא תִּתּוֹקַד׃ וְאִם יְחֲזֵי כַּהֲנָא וְהָא לָא אוֹסִיף מַכְתָּשָׁא כִּלְבוּשָׁא אוֹ בִשְׁתְיָא אוֹ בְעֵרְבָא אוֹ בְכָל מַאן דְּמַשְׁכָּא׃ וְיִפְקוֹד כַּהֲנָא וְיַחְווֹן יַת דְּבֵיהּ מַכְתָּשָׁא וְיַסְגְּרִינֵיהּ שִׁנִּית׃ וְחָמָא כַּהֲנָא בָּתַר דְּאִתְחַוִּיאַת יַת מַכְתָּשָׁא וְהָא לָא שְׁנָא מַכְתָּשָׁא מִן כַּד חֲוָה וּמַכְתָּשָׁא לָא אוֹסִיף מְסָאֲבָא הוּא בְּנוּרָא תּוֹקְדִינֵיהּ תַּבְרָא הִיא בְּשִׁחֵיקוּתֵיהּ אוֹ בְרַדְתּוּתֵיהּ׃ וְאִם חָזָא כַּהֲנָא וְהָא עַמְיָא מַכְתָּשָׁא בָּתַר דְּאִתְחַוִּיאַת יְתֵיהּ וִיבַע יְתֵיהּ מִן לְבוּשָׁא אוֹ מִן מַשְׁכָּא אוֹ מִן שְׁתְיָא אוֹ מִן עֵרְבָא׃ וְאִם תִּתְחֲזֵי עוֹד בִּלְבוּשָׁא אוֹ בְשִׁתְיָא אוֹ בְעֵרְבָא אוֹ בְכָל מָאן דְּמַשְׁכָּא סַגְיָא הִיא בְּנוּרָא תּוֹקְדִינֵיהּ יַת דְּבֵיהּ מַכְתָּשָׁא׃ וּלְבוּשָׁא אוֹ שְׁתְיָא אוֹ עֵרְבָא אוֹ כָּל מָאן דְּמַשְׁכָּא דְּיִתְחַוַּר וְיַעֲדֵי מִנְּהוֹן מַכְתָּשָׁא וְיִצְטַבַּע תִּנְיָנוּת וְיִדְכֵּי׃ דָּא אוֹרַיְתָא דְּמַכְתַּשׁ סְגִירוּ לְבוּשׁ עַמַּר אוֹ כִיתָנָא אוֹ שְׁתְיָא אוֹ עֵרְבָא אוֹ כָּל מָאן דְּמַשְׁכָּא לְדַכְיוּתֵיהּ אוֹ לְסָאֲבוּתֵיהּ׃

פרשת מצורע
וידבר

פרשת מצורע
ומליל

יצ) נראית מתמרת • לשון סילון ממהר פולימטס בלעז • ומדרכו מן כי מאר כלא תהכה הימים : (נב) בעמר או בפשתים • של צמר או של פשתים וכו פשטו • ומדרכו יכול יכוין ניוי לאחר יחכיני סכתן • ויכרפס עמו • תלמיד לומר היה בתוך תערך • תיכה נריכה דבר אחר עמה • אם כן מה תלמוד ליתר בצמר או בפשתים • להוציא את המורין׳ אבי • מהן ממין אחר ׳ומורין׳ לכון שפה כמו אומר׳ :(נד) את אשר בו הנגע • יכול מירוס הנגע בלבד • תלמוד לומר הנגע הא כיצד יכבס מן הנגע עמו • (נה) אחרי הכבס • לשון העשות : לא הפך הנגע את עינו • לשון סילון ממהר פולימטס בלעז • ומדרכו מן כי מאר כלא תהכה הימים : (נג

פ פ פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: (ג) וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע־הַצָּרַעַת מִן־הַצָּרוּעַ: (ד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי־צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב: (ה) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ עַל־מַיִם חַיִּים:

את

(ב) **זאת** תהיה תורת המצורע וגומר • מלמד שמין מטהרין אותו בלילה: (ג) **אל מחוץ למחנה** • חוץ לכלם מחנות • שכשתלה שם בימי חלופו • (ד) **חיות** פרט לטריפות: **טהורות** פרט לטמא טמא • לפי שהנגעים באין על לשון הרע • שהוא מעשה פטור פטפוטי דברים • לכך הוזקקו לטהרתו בשרים • שמפטפטין תמיד בנפלוף קול: **ועץ ארז** • לפי שהנגעים באין על גסות הרוח: ושני תולעת וחזוב • מה תקנתו ויתרפא • יפפיל עצמו מגאותו בתולעת וכחזוב: עץ ארז מקל של ז׳ זני תולעת לשון של זמר בצועה זהורית: (ה) **על מים חיים** • נותן תוסס בתלה בכלי • כדי שיהא דס נפוך נכר בפס • וכמה הן רביעית:

את

פ פ פ

וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: דָּא תְּהֵי אוֹרַיְתָא דְּסַגִּירָא בְּיוֹמָא דְּדַכּוּתֵיהּ וַיְתִיתֵי לְוָת כָּהֲנָא: וְיִפּוֹק כָּהֲנָא לְמִבְרָא לְמַסְרִיתָא וְיִחֲזֵי כָּהֲנָא וְהָא אִתְסֵי מַכְתַּשׁ סַגִּירוּתָא מִן סַגִּירָא: וְיִפַּקֵּד כָּהֲנָא וְיִסַּב לְמְדַכֵּי תַּרְתֵּין צִפָּרִין חַיָּין דַּכְיָן וְאָעָא דַּאֲרְזָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְאוֹזְבָא: וְיַפְקֵד כָּהֲנָא וְיִכּוֹס יַת צִפְּרָא חֲדָא לְמָאן דַּחְסַף עַל מֵי מַבּוּעַ:

ית

זאת תהיה תורת המצורע כלה הכתוב מיותר הוא לו לומר כלה היה לו לומר זאת יטהר המצורע והוכא אל הכהן ונומר ובת״כ דרכו תיבת זאת למעט טהרת המצורע בכתם כלה יהיה כלה בבית עולמים ותיבת זאת לרבות מיטהרו מצורעים בזמן הזה וכמעשה רבי טרפון שהראה מקל שטהר בו מצורעים בזמן הזה ותיבת תורת לומר שכנס שחלק בטומאות מצורע שיש מיחלט בריחית כתן פעם ראשונה ויש בהסתר שכוב וכדומה אף על פי כן תורת מצורע אחת היא ותיבת ביום לומר שאין טהרת מצורע כלה ביום ולא בלילה ואמרו יכול אף לקיחת ניפורים וכו׳ תלמוד לומר זאת ע״כ הכי תיבת זאת דרש ממנה למעט טהרת מצורע בכתם ודרש ממנה למעט לקיחת ניפורים ביום הטעם לנד שקדמה לזכרון הטהרה וזכרון ביום מעט פעמים שהם לא היתה כוונת ה׳ למעט אלא בחזית עיכוב היה לו להסמיך המיעוט לאחד עשר תורת המצורע זאת תהיה ביום ולא יהיו המיעוט על ביום ולא על תורת המצורע אם כן יכול אף בצית עולמים • תו יאמר עליה ביום טהרת המצורע זאת תהיה תורתו ואם היה המיעוט על הקרבנות ולא על ביום ואין בסדר זה תוספת לפילו אית אחת • וכדרך דרכו מיתור הכתוב זאת תהיה תורתו על מוניה שם רע ודריך לדעת לאמה רמז הדבר במקום זה בומן טהרה • ונראה כי לנד בבא הכתוב לומר הבאת ניפורים לזה הקדים לתת טעם כי לנד שחטאו הוא בביזיל לשה״ר לזה תהיה תורתו זאת להביא ניפורים המצפצפים דונמתו: **עוד** נראה לפרש עליה להיות שהגרעת שפי הטבע תכונתו תתהוה מעשות וזיוף הנוף ותנכורת המרח תסר תתגבר בחדש ועושה רושם בעפרו ודבר זה יסובבנו העצבון וגרות הלב ושמעון הכהן והרפואה הטבעית לזה היה הרחקת העצבון ועצייתם המרחיבים לבו של חדש ומשמחים אותו והנה בבוא נגע נרעת על החדש יכול חדש לומר כי חולי טבעי היה חסר יקר׳ להחדש וכתוב לו כי הוא זה בפיזיל לשה״ר לא יחתין ולא יפליק הדברים לזה לתחכם ז עליון וזה סיפור המצורע בדד יפה ובנדוי יהיו קדושים ורחצו יהיה פרוע ועל שפם יעטה ודבריס חלו הם כפי הטבע נגדיים לרפואת סיבת הנגע ומדרכת יולידו הנגע בחדש וכתוב יראה החדש שהנגע דבריס חלו שהם נגדיים חף על כן על ידי שהדבר תשובה והתודה חטאתו כי בעונו חסר פשט לשונו גילה הנגע את עיבו ויושב מחטאתו ויטהר לשונו וירחק כי הפך הנגע את עיבו כזה ידע ויוכיח הוכחה ברורה שלה בא לו הנגע אלא בשביל שדבר לשה״ר והוא חומרו זאת תהיה תורת מוניה שם רע והבאת הדבר והוכחתו ביום טהרתו שהנגע שעשה דבריס נגדיים לחולי ו בעוכר חף על פי כן שהדבר בזה ידע כי תורת לשונו הרע הוא זה ולא מקרה הטבעי כחושבי מחשבות חון ויעמור פיו ולשונו והוא מה שנמר חומר נרפא נגע הנרעת מן הנרוע פירוש מן הנרוע בחה רפואתו שפא ורפא לו:

והובא וגומר הזורך לומר והוכא וגומר לנד שחמר ביום טהרתי חם שיחסוב חדש שהכתוב קרחו טהור בחה שהוסר נגעו ואין תנחי בדבר לזה חמר והוכא וגומר פירוש חדש ועוד טהורתו והוכא אל וגומר ורזל חמרו שלא יפחה וטעם חימרו והוכא ולא חמר ולא חולי שיחייבוהו כ״ד חו תוקפו כהן לבא וכמו כן מה שחמר הכתוב נגע נרעת וגומר והוכא אל הכהן יכול לומר שיחייבוהו לבא חס נתעצל:

וצוה הכהן ולקח וגומר רזל בת״כ חמרו ניווי כהן ולקיחה בכל חדש ודרשו בפסוק שחחז ונוה הכהן ושחט ניווי כהן ושחיטה בכל חדש דברי רבי יהודה בר רבי יוסי דברי רבי לומר חף שחיטה בכהן ע״כ קשה למה לה נחלקו רז ורבי חלא בפסוק שני ולא ברחיתון ושם לנד כי ונוה ולקח אין דבר להלבים בניווי לבד ולקיחה נם ונוה ושחט אין ידוע חם יש בניווי לבד השחיטה ומדרכת כונוה ולקח יש לנו לומר סיכוין לו׳ ונוה שיביחו לפניו הניפורים ויקחם הוא מיד המביחים וכ׳ מנות נריכין לניות בכהן מנת״כ וניוה ושחט שם נחמר שהכהן הוא שישחוט חמה נלבים הניווי:

וראיתי לבחל קרבן חזרן שכתב שהמנות היא שיהו להביא לפניו הב׳ ניפורים לבחור חחם מחת המיוחדת וחמבורות וטעם שלא חלק רבי בפסוק רחשון הוא לנד שלא חנא חמה לבלים המנות ע״כ ואין דבריו נראים כי חנות זו של הבדיקה שבריך שתהיה ביד כהן אינה בחיבת חחומרו וגוה ומדרכת יש לנו לומר שכוונת הכתוב היא לומר שיהא לבדור החחת וירבה לומר הכתוב חמנות הבירור על ידי כהן והבירור על ידי הזולת ושחיטה בכהן וע״כ יכול הוא רבי לפרש בפסוק רחשון כדרך שפירש בפסוק ב׳ ואינו נראה לפרש פטעם שחלק רבי וסבר שהשחיטה נם כן בכהן לא לנד משמעות הכתוב שלא לנד מה שהוא הענין כי נוה ה׳ שתהיה השחיטה חל כלי חרס על מים חיים ושחיטה זו אינה בחינת שחיטה לבד שהרי יש עמה מעשה אחר שישחוט חל כלי ונומר וזה עיקר הבנת הטהרה ולזה חמר שנריך על ידי כהן משמ״כ בפסוק רחשון בלקיחת הניפורים מעשה טהרה והתורה מספרה הדבר לחכמים להכחין בדברים:

עוד נראה לומר כי על״פ פשט הכתוב כשחמר וגוה הכהן ולקח וגומר כוונתו כחומרו ולקח היא על הכהן כי אין נריך הכתוב להזכיר הכהן על כל דבר ודבר מה חמר שיחמר וגוה ולקח הכהן אלו היינו חומרים בעיניין נכון שאין הניווי נכון אלא בכהן לפי שהיחר וכרוכו לבסוף מנ״כ חומרו וגוה הכהן שהזכיר הכהן בחחילה כל מה שיבא חתעשה אחר כך יכול למוכר קודם ומעתה כשחמר הכתוב רחשון וגוה הכהן ולקח פשט הכתוב היה שהכהן וגוה והוא יקח כלא ממה שחמר הכתוב אחר כך וגוה הכהן ושחט הז חמרה בחנגע כי מה שחמר הכתוב ולקח חינו חוזר על הכהן שהם בכהן חדבר הכתוב על עסה למה הזורך לומר וגוה הכהן פ״ש הלא בכהן חדבר על עסה היה לו לומר כלא וגוה ושחט ומני יודע שבכהן חדבר כלא ודאי שחפסקים אחר ואיזה הוא ולקח הקיודם לה שחדבר בכל חדש לזה לכ״ע בין רז בין רבי סוברים בפסוק רחשון וגוה הכהן ולקח כל החדש חנ״ש בפסוק ב׳ שחין לנו הכרח סובר רבי כי חלק בפסוק רחשון ולקח הכהן חסמוך לו ורז סובר יניד עליו אחר שנגלה לנו חפסוק רחשון שחין אחר חינת ולקח על הכהן הסמוך כחו כן פסוק ב׳ יתפרש כיוצא רחשון כלא שרחיתי שדרשו שם ב״ש בתחילת הפרשה ולא תורת המצורע בכהן ונומר חין לי כלא טהרתו וטומחתו בכהן חבין שחיטת ניפורים והזיית וכו׳ ותנלחתו תלמוד לומר תורת המצורע בכהן יכול חף לקיחת ניפורים ושילוח ניפורים וכיפוי וכו׳ בכהן תלמוד לומר זאת ע״כ • הנה חפשט הבריית חמרת כי חין נוהג בישיה בכהן כלא שלפני פרטים חרשומים דוקא ואם כן חין נריך שיהא הכהן לא על הלקיחה ולא על הלקיחה ומכ׳ רבריות חמרת להדיח דלכולי עלמא כין לרז בין לר׳ נריך שיהא הכהן ג׳ דברים ואולי כי לא הזכיר התנא ג׳ הניווים בבריית עם הנ׳ דברים לנד שבדרשת תורת המצורע חינם וכללים כלא דברים שהם בנוף הטהרה שהרי חינו הרבה מעשים מאומרו זאת ושולת חימרו וגוה הכהן היו הניווים נם כן מחמעטים לזה לא הזכיר כלא פרטים הנדרשים מאומרו תורת המצורע אבל הניווים חין זה מקומן ויחד להם הכתוב הדבר במקומו ואמר וגוה הכהן וגומר וסמך התנא על מה שעתיד לבחם בם׳ וגוה הכהן ניווי בכהן:

(ו) את הצפור החיה יקח אותה • תלמד שהיו מונחים עמהם • מלמד שהיו מונחים עמהם • אבל יתן והמוכר כיוצין יחד בלטון הזהירה כעיין שנאמר ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב • קיחה אחת לשלשתן • יכול כשם שהיה בכלל תניחה • כך לא תהא בכלל טבילה • תלמוד לומר וטבל מיתה ואת הצפור החיה • החזיר את הכיור לכללו טבילה :

ויצבע

(ו) אֶת־הַצִּפֳּר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ
וְאֶת־עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת־שְׁנִי
הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל
אוֹתָם וְאֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם
הַצִּפֹּר הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם
הַחַיִּים: (ז) וְהִזָּה עַל הַמִּטַהֵר
מִן־הַצָּרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים
וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה
עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה:

וכבס

אלא כרחיתי לרמ"כס שכתב כאן צריך בכהן אלא שחוטת ניסורים ושוחת והתנלחת ולא הזכיר כלל ענין ניוויס שיהיה בכהן ומדרכה כלל דבר טוב ומתר ובמתר הדברים בין בכהן בין בישראל והנם בכתוספתא בפ' זה דנגעים תניא כדברי רמ כס כאן צריך שיהיה בכהן אלא לפי דברים ומתר הדברים בכל אדם ושם לא הזכיר ענין ניוויי בכהן מן הסתם לא פעמיך התוספתא אלא כמתן ובמת"ג כ שהתב"ביאר הדברי' במקום אחר וגם במכוונר הוא בתורה שהניווי הוא בכהן ולא הוצרך לאומרו מכח"כ רמ"כס שצריך הוא לכתר הדבר ואינו כ"כ הדבר מבואר בתורה שצדוק לומר גם רמ"כס לא הוצרך לכותבו שהרי רואים אנו שהתנאים הוצרכו לדרוש הדבר מהכתוב ואין לומר שסוב' רמ"כס שפעמ התוספ' שמתרם ומתר הדברים בכל

אלא מיהו צריך לומר דמכח מה נאמר כן תקשה עוד כי דבר פשוט הוא כי אין לאוש לתוספתא כזו שהיא לא כרב ולא כרבי שהובאו דבריהם בספרא דבי רב ממוזקק ואפשר לומר שסובר רמ"כס מכח ברייתא דתמורה דת"כ שהזכיר דבריהם הגדיכין כהן בדרשת פסוק תורת המצורע שכל אותם הדברים הם תורה לעיכובא ודרשת זאת תהיה עליו שיהיו הכהן הוא יכול לעשות הדברים ואותו דרך כשהוא שיהיו הדברים נעשים על פיו ובמאמרו ע"ז ועל פיך ישק כל עמי והיא אומרו הניווי בכהן לגזור על הדבר ואחרים יעשו ומשמעות הדברים מגידים כן שאין זה לעיכוב אלא לכשר ואוצ ק"ו הדברים ומה שלוח הניכורים וכו' אמר הכתוב שהיו מעכב מכ"ש תגות ומגות לקיחה ושחיטה ורבי שמעון נם השחיטה כשהן לא מכח פסוק זאת תהיה הכהן ושחט אלא מכח דרשת תורת המצורע שכל השחיטה היא לזאת ותגלחת והזאה תנא דמסתן שכלל השחיטה עם התגלחת והזאה :

והזה על המטהר מן הצרעת ונאמר צריך לדעת למה ריצרך לומר מן הצרעת אחר שכבר הכתוב ואומר כי לבד שהזאת זו אינה מטהרת אותו בהחלט אלא ביום שכשקה זבה מדם זוכה ויצדיין צריך הוא לספירת ז' ימים כדין טומאת זב ומצורע כבל ימי ספרו עליו הוא אם הטומאה לזה אמר המטהר מן הצרעת פירוש מנוף הצרעת ולא מן טומאת הצרעת ולזה אמר לכסוף והיה ביום הז' ונומר וכבס את בגדיו הא למדת שביתי ספרו מטמא בגדים והכה הוא אם הטומאה ולזה הוצרך כי אינו נטהר אלא מטומאו כל צרעת ואחר שנטהר מהצרעת צריך ליכב בטומאתו ז' ימים וכת"כ דרשו למה הוצרך לומר מן הצרעת כיון שכבר הכתוב ואמרו כי הוצרך לומר מן הצרעת למעט טמא אלא טעון ז' פעמים משום שהייתי דן ק"ו ממצורע שאינו טעון ג' וז' ומה על פי כן טעון ז' פעמים את בשרו כ"ש בזה לתשט המצורע מטעינת ג"ו כזולת זה הייתי דן ק"ו מטינת את שאינו טעון ז' ומה על פי כן טעון ג' וז' ממצורע טעון ג' וז' תלמוד לומר וטהרו פירוש זה מקיש לי מאחר שהמצורע מין בו נגע ובזה יבא ק"ו ומה מצורע וכו' כאמור בדברי הברייתא אם כן מאומרו מן הצרעת החזיק הכתוב דעת זו ואתם עליה כי המצורע מין בו נגע ומצינו למה הוצרך לומר וטהרו למעטו מג' וז' הרי כבר נתחייבה מהכתוב לומר שאין בו נגע מאומרו מן הצרעת או היה לו לומר וטהרו שאין צריך המצורע נגע ולא היה צריך לומר מן הצרעת ואני יודע כי טמא את שאין צריך ז' פעמים ממה שהוצרך לומר וטהרו לפשוט דק"ו הבא מטומאת את לזאת נגע ואין ק"ו בא אלא אם אמר שאין במלמד אלא אחד והבן :

ונראה לפרש כי לדעת הרמ"כס שכ' בזוב בטומאת את הזאת ב' וז' ולא הזכיר כאן הזאת ז' פעמים ולא הזכיר ג' וז' יש סברה לומר כי טהרת ריבוי הזאות היא טהרה גדולה יותר מהזאות ג' וז' לכך היותה ז' פעמים מש"כ הזאות ג' וז' שאינם אלא כ' פעמים וכפי צריך הכתוב תיקון לטהרת מצורע יותר מתיקון טהרת טומאת את ויש סברה לומר טהרת טומאת את יותר גדולה אלא יש לחלק בין יותר גדולה שלא יוס אחד בלבד יספיק לטהר יאם כן מה שאינו שם טהרת טמא את גדולה היא הדבר בטמא את גדולה מהזאת ז' פעמים וכ' סברות אלו יתחלקו בדעות חכמים ויהיה חכם פיחסוב גדול הנאמר בטהרת המצורע יותר מהנאמר בטהרת טמא את ויהיה חכם שיחשב להפך והנה לחכוב כי טהרת ג' וז' יותר יבוא לדון ק"ו ממצורע להצריך בטמא את ז' פעמים ולהחוסב כי טהרת ז' פעמים חמורם ילמד למצורע ג' וז' מט"מ ק"ו ומפה יתחייב הכתוב לומר כ' המיעוטים להסיר טעות כל סברה וסברה ואם לא היה מומר אלא אחד כנון שיאמר מן הצרעת לפטור טמא את שאינו צריך ז' פעמים תבא סברת הסובר לומר כי בזה הסיר הכתוב טעות שבנגדו והצריך לומר כי הזאת ז' פעמים היה יותר גדולה וייסבה במצורע ולא בט"מ ואחר מכי ודן להביא לו ג' וז' מט"מ וכן אם היה מומר וטהרו ונומר ובדי שלא יהיה יחיק דעתך דרך זה לומר מיך יבוא הכתוב לפטור טמא את אלא תתלת שמומרו בכמה מקומות עליך לומר קרא פירוש הנם שאין דעתו כך הרי בהתנת יבוא הכתוב שבא לסברת שאין דעתו מסכמת לה כיחוס הכתוב לסובר כן והבן :

וראיתי להרב המופלא הרז דוסתים צונקל • בספר הנכבד מכבה למלך שהביא ברייתא אחת דומה למה שלפנינו דתניא בת"כ פ' זה יכול חב החנית יהיו זה טעון מנה ואין חב הסוכות טעון מנה שהיה בדין ומה אם זה שאינו טעון סוכה טעון מנה זה שטעון סוכה שאינו דין טעון מנה תלמוד לומר זה הב החנית טעון מנה ויכול זה הב הסוכות טעון סוכה ואין חב החנית טעון סוכה שהיה בדין ומה זה שאינו טעון מנה טעון סוכה חב החנית שהוא טעון מנה לא כן תאמר ויכול זה הב הסוכות טעון סוכה תלמוד לומר הזה זה טעון סוכה ואין חב הסוכות טעון סוכה שהיה בדין ומה זה שאינו טעון מנה טעון סוכה חב החנית שהוא טעון מנה לא כן תאמר ויכול זה הב החנית טעון מנה תלמוד לומר זה הב הסוכות טעון סוכה ואין חב החנית טעון מנה שהיה בדין ומה זה שאינו טעון סוכה טעון מנה חב הסוכות שהוא טעון סוכה לא כן תאמר ויכול זה הב הסוכות טעון סוכה תלמוד לומר זה הב החנית טעון מנ

רשי

(ח) ויסב מחון למהלו ׳ כתסור כתיתים המטר : (ט) את כל שערו וגומר . כלל ופרט וכלל לרבות כל מקום כגום שער וגרחת : וכבסה

(ח) וְכִבֶּס הַמְטֻהָר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים ׃ (ט) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֶּס אֶת־בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר ׃

וביום

וַיְצַו֙ דְּמִדְבֵּ֣י יַת֔ לְבוּשׁוֹהִי וְיַלַּח֙ יַת֣ כָּל֔ שְׂעָרֵיהּ֖ וְיִסְחֵ֑י בְּמַיָּ֣א וְיִדְכֵּ֔י בֵּ֥ן יֵיעוֹל֙ לְמַשְׁרִיתָ֔א וְיִתֵּ֖יב מִבָּרָ֑א לְמַשְׁכְּנֵיהּ֖ שַׁבְעָ֥א יוֹמִ֖ין ׃ וְיְהֵ֣י בְיוֹמָ֔א שְׁבִיעָאָ֖ה יְגַלַּ֑ח יַת֣ כָּל֔ שְׂעָרֵיהּ֖ יַת֣ רֵישֵׁיהּ֔ וְיַ֥ת דְּקַנֵּיהּ֖ וְיַ֣ת גַּבְבֵ֑נִי עֵינוֹהִ֔י וְיַ֥ת כָּל֙ שְׂעָרֵיהּ֔ יְגַלַּ֖ח וְיַצַּ֣ע יַת֔ לְבוּשׁוֹהִי֙ וְיַסְחֵ֣י יַת֔ בְּסָרֵיהּ֖ בְּמַיָּ֑א וְיִדְכֵּֽי ׃

וביומא

משכב ומושב וגורם לטמא בביאה : ולדבריו צריך למחוק כאן בריישות גם כן הבאים שם את"כ דקתני שהמנויים מטמא משכב ומושב וכבר דחק דבריו דרב בעל קרבן אהרן בדי ח בשם ן מחריש בחיכה ואת שמחרו בחלו דבריה שהוב תמור יממטורע כן הוא כפי האמת בירו שכאן בל זב מטמא משכב ומושב ויש מטורע חינו מטמא משכב ומושב והיה הדבר שלמדנו מחומרו וכבס המטהר ב׳ פעמים וכן פסקו רמ"כם וכל הפוסקים ורבינו הלל לא כיון בזה אל הנכון :

ורחץ כתיב וגומר בת"כ אמרו יולל במים מפילו במי מקוה והלא דין הוא זב שקינו טעון טבילת מים חיים טעין ביאת מים חיים מטורע כטעון וכו׳ תלמוד לומר ורחץ במים מפילו וכו׳ ע"כ פשט דבריהם הוא כדורשים יתור תיבת במים שלא היה צריך לומר אלא ורחץ וכן פירש בעל קרבן אהרן ויקשה והלא דבר מטה הכתוב ביאת מים חיים במטורע בפ׳ זב כדתניא שם בת"כ ורחץ בשרו במים חיים הזב טעון מים חי ם ואין המטורע טעון מים חיים והלא דין הוא ומה הזב וכו׳ תלמוד לומר בשרו במים חיים הזב טעון וכו׳ ואין המטורע טעון ובו׳ ע"כ משמע כי מיתור תיבת בשרו דורש בן יבן פירש הרב בעל קרבן אהרן שם כן לתא הוצרך לומר במים . ואפשר לומר כי עקר דרשת התנא היא מיתור תיבת במים מתנא דורש לרבות מי מקוה ותיבת בשרו מצריך לתטה בגדיו כמו שדרש שם נמ כן בת"כ ותא שמע מיטוט מים חיים במטורע בתגר ושמך על יתור תיבת במים יבוה לא קשיא לתא דורש תיבת בשרו ג׳ דרשות ובעל קרבן אהרן פירש כי דורש מתא שלא תאמר ורחץ הזב ותאמר בשרו ולדבריהו אין תיו כרויכין לזה ומה שדרשו בת"ב בפ׳ נו בפסוק ומירק ושטף במים התמור בכלי שנשבר לה חטאת יולל וטושף יכול בם׳ שתה תלמוד לומר במים מלא במים כל שהן במים ילא בזיין ולא במז׳ ע"כ אין לדמות יתור במים התמור בחטאת ליתור במים רחמור כאן כי שם שם לא תאר במים לא הייתי מצריכו אלא מ׳ סאה מי מקוה אלא מ׳ סאה שאין לנו לא לומר שצריך לומר שבא הכתוב למעטו ותיכרת ליתא שלא ינרע מהזב וצריך ביאת מים חיים והנם שבטהרה זו אין בה הזאת מים חיים שביעי כת ה"ו אף על פי בן בטהרת הזב עבין אחר היא כולא תלמוד לומר במים ב"ב לומר שאפילו בטהרה המעלתו מכל טיתלה אין צריך ביאת מים חיים כזב וקקלן לומר בשרו בשלו בא המשפט הזב שצריך ביאת מים חיים וזולת זאת יכול כמן הייתי אומר שלא תיעטו מים חיים אלא לכליו אבל בשרו עוקבי כידון בק"ו מהזב והנם שכליו חינם בחיים עוקבי לרבות למעטם וכשביעי לדון ק"ו מהזב נאחר דיו לבא אין חדין להיות בכלון מה הנדון נופו ולא כליו וכו׳ אף על פי כן עדיין יש מקום לחזק ולומר ביון שמעינו שצריך בהזאת מים חיים גם כליו צריכין מים חיים תלמוד לומר ורחץ בשרו במים יתירה לומר שבולה במי מקוה אפילו בשרו ;

ואת יאמר הכתוב ורחץ בשרו במים ולא יוצרך לומר במים מסוס שהייתי אומר לא תיעט ביאת מים חיים אלא בטהרה ב׳ ואין בה מטעם הזאת מים חיים אלא בטהרה ב׳ מהזאות שהצריך ה׳ בטהרת המצורע אחת היא ומטעם מים חיים שהרי אין לתא תצריך המיעוט לתיעט בה מים חיים אלא מטעם ק"ו והק"ו אינו אל אלא מתאר כל טהרת המצורע אחת היא ומטעם מים חיים שאמר בה מאחר שבטהרה ב׳ אפילו בטהרה ג׳ ואם בן בשבת המיעוט בטהרה ב׳ כאילו בה גם בטהרה אחד ולא היה צריך זו אינה קושיא שהייתי אומר כי ממה שלא מעט הכתוב אלא בטהרה ב׳ ולא בטהרה ג׳ אחד זה עקר לי סברת שהייתי אומר שכל טהרת המצורע אחת היא והייתי מצריך בהזאת מים חיים בכ׳ טבילות תלמוד לומר בשרו במים בטבילה ב׳ למעט ביאת מים חיים והנה ק"ו מיוחד לטבילה ראשונה דוקא תלמוד לומר במים בטבילה ראשונה אפילו טבילה ראשונה שהנם חיים ביאת מים חיים אין צריכה מים חיים • אלא עדיין יש לנו לומר שבטבילה ב׳ הוא שמעט בשרו אבל טבילה ראשונה לא מעט ומשו שפירשתי אם לא היה אומר בשרו בפסוק ב׳ וידים בוכיחות על הדבר מתא שדקדק הכתוב לומר בשרו בטהרה ב׳ ולא בטהרה ראשונה אי מרחק בהזאת ב׳ בטהרה אחד צריך ביאת מים חיים לבשרו ומעתה בהנו לתא שהוצרכו לדרוש מבשרו לתאר הכתוב בזה שבא למעט בשרו אבל מטורע והקשינו לתא הוצרך ולא כבר נתמעט מביאת במים מעתה אין קושיא כי צריך מיעוט זה גם כן למעט גם טבילת נופו יתא שקבע התנא המיעוט על גופו מביאת במים עיקר דרשתו היא מבשרו התאורה כזב וקבע התנא עיקר הדין בתיתו ובבן ;

ובדרך רמז תרמוז הפרשה על גלות ישראל ע"ד שאומרים עם׳ הושיר כי אי"ה ליישראל שם בחינת הטרפת ויולטנו שהם לנד הטעם שנאמר שיסובב הקדוש ברוך הוא ותתנה גם כן שאמרו לנ שלא ננחלו ישראל מאחרים אלא לנד שלא יהי בהם בעלי לשון הרע דכתיב ובחלה תחזה ונאמר ודבר זה היה בידם שהם שונאים לשון הרע וכו׳ גם אין לך דבר שמחיתך השלם מן הוצו בלשון הרע ולזה תאמר התורה זאת תהיה תורת המצורע שהוא שם בני ישראל שנאמרים בנגעי בני אדם שמטהרים ביום שיטהרו לשונו ודרכיו והובא אל הכהן כי ה׳ יתבונן בהם כאמור שם׳ הושיר בפסוק ובא כהן ואמר והובא לנד שנתרפא טבילו אל הכהן ותבן ואין ה׳ ובלחם וגומר והוא אומרו ויצא הכהן אל מחוץ למחנה שהוא חוץ למחנה שכינתו לאחוב לאחרן מקום טמא שהם בעוונותיהם הם גולים בני ישראל ואינה והנה גרפה הנגע בעבדו כת הרפרת מחרו בתשובה ונטהרו ונוה הכהן ולקח למטהר שתי לפורים חיות טהורות הם ב׳ משיחים ונקראו לפור כי בן יתבוני בחוות הצלונות

(ט) ביום השביעי. להטהרת: וגלח את כל שערו. מלמד שמגלחין אותו בתער שיעבור על כל שערותיו ויטלם: (י) לפני ה'. בפתח אהל מועד: (יא) המטהר. לפי שהוא מחוסר כפורים: (יב) והקריב אותו לאשם. יכריבנו לתוך העזרה לכשם: אשם. להגיף: שהוא טעון תנופה. והגיף אותם: את האשם ואת הלוג. (יג) בקדוש אשר ישחט. על ירך הצפון בפנים. ואת תלמוד לומר והלא כבר נאמר בפרשת אשם בשחיטת עולה בפנים. לפי שהיה אומר אשם טעון שחיטה בפנים. לכן נאמר זה לכלול אשמות לירון בשחיטה. יכול אף בשחיטתו במקום שחיטתו. לכך נאמר ושחט במקום אשר ישחט וגו': כי כשחטאת. כי כשם החטאות האשם הזה לכהן בשר עבודות פנימיות. ביאור אשם זה לשחיטת. שלא תאמר היאיל ויצא דמו מכלל כאשר תחטיאם. ליתן על תנוך ובהונות. לא יהא טעון מתן דמים יתורים לגבי מזבח. לכך נאמר כי כשחטאת האשם הוא לכהן. יכול יהא דמו ניתן לשעלה בחטאת. תלמוד לומר ושחט וגו' בפרשת כהנים: (יד) תנוך. נגד מחצית שכמון. ולשון תנוך לא נודע לי. והפותרים קורים לו טונדלורים: כהן. נזקל: לפני

(ו) ובַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יַקַּח שְׁנֵי־כְבָשִׂים תְּמִימִם וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים כֹּלֶת מִנְחָה בְלוּלָה בַּשָּׁמֶן וְלֹג אֶחָד שָׁמֶן: (יא) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֶת הָאִישׁ הַמִּטַּהֵר וְאֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יב) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: *

(יג) וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ שני בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הָעֹלָה בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: (יד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: (טו) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלּוֹג הַשָּׁמֶן וְיָצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית:

וטבל

וביומא תְּמִינָאָה יִסַּב תְּרֵין אִבְרִין שַׁלְמִין וְאִימַרְתָּא חֲדָא בַּת שַׁתָּא שְׁלִמְתָּא וּתְלָתָא עֻכְּרוֹנִין סוֹלְתָא מְנוּחָתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא וְלוֹגָא חַד דְּמִשְׁחָא: וְיִקֵּם כָּהֲנָא דְּמְדַכֵּי יָת גַּבְרָא דְּמִדַּכֵּי וְיָת אִנּוּן קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: וְיִסַּב כָּהֲנָא יָת אִמְּרָא חַד וְיִקְרֵיב יָתֵיהּ לַאֲשָׁמָא וְיָת לוֹגָא דְּמִשְׁחָא וְיָרִים יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ: וְיִכּוֹס יָת אִמְּרָא בַּאֲתַר דְּיִכּוֹס יָת חַטָּאתָא וְיָת עָלְתָא בַּאֲתַר קָדְשָׁא אֲרֵי כְּחַטָּאתָא אָשְׁמָא הוּא לְכָהֲנָא קוּדַשׁ קוּדְשִׁין הוּא: וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדְּמָא דְּאָשְׁמָא וְיִתֵּן כָּהֲנָא עַל אוּרְנָא דְּמִדַּכֵּי דְּיַמִּינָא וְעַל אֻלְיוֹן יְדֵיהּ דְּיַמִּינָא וְעַל אֻלְיוֹן רַגְלֵיהּ דְּיַמִּינָא: וְיִסַּב כָּהֲנָא מִלּוֹגָא דְּמִשְׁחָא וְיָרִיק עַל יְדָא דְּכָהֲנָא דְּסְמָאלָא:

ויטבול

הפעמים כידוע ויעיד מנינו שיתכנה שמואל לנפור וזה לך לשון האומר כפ' בלק ומדמית מערמת חד טופח דברכת עלמה דיטלוט כעלמה ולית יתיהיב מלכיתה וכו' כ"ב ומנינו שתיתרו לו עכני מיחיי יכרמל הם מיחיי בן מפרים ומיחיי בן דוד ובתחילה יתבלה מיחיי בן מפרים ויחו ואחר כך יגלה מפיחיי בן דוד יכנגד ב' אלו תחר ולקח לחטהר ב' לפורי חיות טהורות כל אלו הכינויים הם מעלות הקדושה כידוע ליודעי דעת ומוחרו ועין תרז יבני תולעת ומוזב רמז לזכות נ' מבית בן תרי הוא מברכם בהם האדם הגדול בעקים ובני תולעת יעקב ע"ד מומרו חל תרתי תולעת יעקב ומוזב הוא יצחק בחינת הגבורה שבריך בירוף זכות שלשתם ומחר ושחט כמן דמא להרינת מיחיי בן מפרים בתמרו יתבריך חל כלי חרס על מים חיים כידוע בסוד כפרת הנפש פדיון נפשם וכיוצא מותם כלי חרס ע"כ ויוצר ה' את האדם עפר מן האדמה שהוא כלי חרס והכוונה בזה לגד שבאחרו כלי חרס שעומד לשבירה לגד נדעון התורה המתיחסת למים חיים על סי' מים חיים כמין ביטרחל תורה על זה תשחט הצפור החרש גם בחמצעות דבר זה ילבש ה' בגדי נקם הפך תדעתיו הרחמי' ויעשה פלא לגויים המליצים ומחמיצה דבר אחד יודע כמה יהיה כהם תורה לא יחות הנדיק ומחמת שבאחד הקרי' גל שנריך לכוין בתפילה הקדושה להתפלל על זה הנדיק בלא יחות פירוש כי בחמצעות התפילה יתרבה זכותו ויעמוד חי ומבטל גזירת מות ממנו ואחר כך יגלה את

הצפור החיים שהיה מיחיי בן דוד יקח אותה הקדוש ברוך הוא ויגרף עמי זכות החכות וילרף נקמת הנדיק שנהרג והוא לאומרו יקח אותה ואת בן ובומר וטבל אותה בדם הצפור השחוטה ויתנבאו הרחמים מזכות החכות וממשיח הנהרג ויתכפרו כל הדרגות הטומאות ומנינות דביקות ישראל והוא מה שרמז כאן באומרו וזה על המטהר בירוש ענין כפרה כי למען זכות החכות ולמען מבטל הנהרג הוא כופר ויכפר על בני ישראל ואמר שבשה בנגף שבעה הדרגות הטומאה מ אבר יטמאו בהם בית ישראל כי הם שבעה בידוע והם הנה הרמוזים בטומאת מת וטומאת בידה דכתיב בטומאת הנידה וגופר ובזה וטהרו ומז ובלא את הצפור החיים כאומרו בספר הזוהר בפרש' בלק יל' ומהחיות מערמת יסני חד טופח דברכת עלמה דיטלוט בכל עלמה ולית יתיהיב מלא ותא וכו' והוא אומרו על פני השדה הוא עתידים עתיד עולם בכל העולם ומז ובכם החטהר שהם ישראל את בנדיו הם בנדים הנזהים שהיו מלובשים בנשמתו כ דרך אומרו הסירו הבנדים הנזהים ונילח את כל שערו הם בחינות נמתי החומר העבור ורחן בחים היא התורה הם יטהר מחבוחיו ואחר יבא אל המחנה זה מחנה שכינה וישלים הירידת בחיים מלמטלה ואחר ושב מחוץ למחנה כי לא יקדמו להזדווג לשכינה עד שיכנה שבעה נקיים לחטא טומאה וביום השביעי יגלח הרמוים לרבלת הארת הקדושה וכיוצא בזה תמלא ביחזקאל שבעת ימים יכפרו את המזבח וטהרו היינו נמנאת אומר כ' טהרות טהרה הרמטומה שרחקת הטומאה וכל היא הקדבת הקדושה:

והעמיד הכהן יתבאר ע"ד מה שאמרו בתחילת מסכת בליס שמחייב כיפורים אסור ליכנס לעזרת ישראל ע"כ ובכן כאן נוה ה' שהמטהר יעמוד בפתח העזרה שהוא שער ניקנור כאומרו בפ"ק דסוטה דכתיב לפני ה' ואמר הכתוב בעל הכהן במירתו להטמידו שלא יפרוץ לגד שהוא בפתח העזרה ומכנים ידו לפנים לסמוך על קרבנו כאומרו את כ' ומכנים דמשו לניתן על תנוך וגומר יש לחוש שמא ימשך ויכנס לפנים לזה הטיל הכתוב הדבר על הכהן להטמידו:

הכהן המטהר הוצרך לומר הכהן המטהר ולא הספיק בחחז מהם היה אומר הכהן ולא היה אומר המטהר לא הייתי יודע שהמלוה בכהן המטהר שטהרו מן הנרעת לזה תאר המטהר כי מנוחו בכהן המטהר מן הנרעת והם היה אומר המטהר ולא תאר הכהן: לגד שיש בטהרות המנורע דבריס הנעשים על ידי ישראל תבא הסברה לומר גנם הזר יקרא המטהר שהרי עושה גם כן טהרותיו תלמוד לומר הכהן:

האיש המטהר וגומר הוצרך לומר האיש המטהר ולא הספיק לומר האיש לגד לגד שלא תטעה לומר הבא בחלום המבט הקטן שהיה בכלל דינים אלו גנם שיהיו כטומאת נרעת לזה תאר המטהר ולא הספיק לומר המטהר ולא יאמר האיש מהוש מי לגד היה במשפט זה גם הקטנים בנכר תבא הסברה לומר שלא נזה ה' לכהן להטמיד המנורע לפני ה' שהיה חוץ לעזרת ישראל שלא מי מהוש קטן כמן הספתם תהיו יודע שהיה ליכנס לעזרת ישראל קודם הקרבת טהרתו

ואם דל הוא ואין ידו מגעת נראין לדעת למה כפל ואולי שנתכוון על דרך מה שאמרו כפ' כתרומת דבריות ועל המצנע הפריש לכשבא או לשעורים שכני יביא עוף וכו' ע"כ ובגמ' למדו הדבר ממה שאמר הכתוב בקרבן עולה ויורד מחטאתו מאשר חטא מכאן מקנא הדבר שהפריש לחטאתו ע"כ והנה דרשה זו יפנה בעולה ויורד שיכנו בדלי דלות כי שם הזכיר הכתוב מחטאתו שמתוכה דרשו לכל מנורא יש לבעל הדין להלוק ולומר כשם שלא מצינו בי שיכל להביא קרבן דלי דלות והחתיר כי הכתוב גם בחמיר בו שם הפריש ככם ובכשם לחטאתו ועולתו והוצרך להם שלא יביא מקנא הדבר שהפריש לחטאתו להביא בקומתן שתי תורים או שני בני יונה תלמוד לומר ואין ידו מגעת שאנם שלא היה לו והפריש בעומר שם אין ידו מגעת יכול הוא להוציא המצות המופרשים לחולין ויביא בפרט הפנ' יד ותקנה שלא חלקו רזל בין בולה ויורד על מנורא לעולה ויורד על טומאת מקדש וכו' ובעבות ביטוי וכו':

או ירבה ע"ד מה שחיתו בסוף בריתות בסמוך וזל הפרים לעשירית האפה הצשיר יביא עוף הצשיר יביא כשבא ע"כ ואמרו שם שדרשו כן מדכתיב על חטאתו וכאן רמז הדבר בחומרו דל הוא ואין ידו ונומר סירוש ועודנו אין ידו מגעת אבל שם הפינה ידו הנם שהפרים בהיותו דל יביא קרבן עשיר וכ' דרכים אלו יוסבלו יחד במצעות הכתוב עליה ועודנו אין ידו מגעת בין לחומרא בין לקולא כנזכר· וכת"כ אמרו וזל דל הוא שומע אני דל ממש שיהיה בידו בן מאה מנה ונעשה בן כ' אלמוד לומר ואין ידו ונומר אי לו ואין לו ואין ידו ונומר יש לו ואין לו תלמוד לומר ע"כ: ונריך לדעת כוונת ואין מוצא שם אין מוצא כל עיקר כמו שהיו בימים שהיתה ירושלים במצור ודאי ממבית קרבן עני והרי הוא כחסרי ממון כי מה לי אין לו ממון או יש לו ואינו שוה כלים בצרף הדרכן כיון שאינו מגיעו בממון· אלא ודאי שכוונת התורה היתה שאינו מצוי בקנין הרגיל ונריך הוא להפליג קנייתו בממון רב:

ונראה שלא יתחייב שלא חס בשיעור שלא יהיה הוא חסר למה שנריך לישמו שהרי אפילו יחד אינו מומרים שיביא קרבן עני ויחיה מהנשאר ופירוש זה על דברי רבותינו זל אינו סותר דברינו ואלו ואלו דברי אלהים חיים· ותדע שהם לא היתה כוונת התורה בכפל הדבר אלא לומר דברי זל היה לו לכתוב ואם לא תגיע ידו די שה ובשבח והביא ונומר כמו שאמר בקרבן טומאת מקדש והבעועות שלא נתכוון גם כן למה שפירשנו: **ומה** שדרשו עוד בת"כ בפרשה זו בנ' מקראות המיתתרים בהגנת יד יהא חסר תשיב ידו מאשר תשיב ידו את אשר תשיג ידו ודרשוש עוף אשר תשיג בת להיה עשיר קודם ובעת הבאת הקרבן העני שיביא גם כן קרבן עני ומאשר תשיב ידו בת למי שהיה עשיר והתחיל גם כן להביא חטאו והוא עדיין עשיר והעני שיביא גם כן קרבן עני ואת אשר תשיב ידו בת להתחיל להביא שהוא החטם בזמן שהיה עשיר שנריך שנביאם להביא בעומר אבל אם הביא חטאת בעוני לא יביא עולה בעומר אם היישיר ולמדו אם דבר זה ממה שאמר הכתוב אחד לחטאת ואחד לעולה שנריך שיהיו שניהם מן אחד מכל אלו הדרשות אין ללמוד מה שדרשנו מכפל אומרו דל ואין ידו ונומר דלא יכול אלא אחד מכל הדרשות שדרשנו מאחר שהפרים קרבן עשיר יביא קרבן עני ואחר שהפרים קרבן עני יבי' קרבן עשיר כי לא בחו כ' דברים אלו בדרשות הנזכרות:

רשי

(יו) לפני ה' יכנגד בית קדשי הקדשים: (כ) ואת המנחה· מנחת נסכים של בהמה: (כא) ועשרון סלת אחד· לנסכם זהו שהוזה אחד· יביא עשרון אחד לנסכים. ולוג שמן· לתת ממנו על הכהוכות· ומשן של נסכי המנחה לא הוזקק הכתוב לפרש: (כג) ביום השמיני לטהרתו· שמיני לנפרים ולהזות עד מרן ואחוב ושני תולעת: על

ומן

(יו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעֹו הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפֹּו הַשְּׂמְאלִית וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעֹו שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: (יז) וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפֹּו יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדֹו הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלֹו הַיְמָנִית עַל דַּם הָאָשָׁם: (יח) וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַהֵר וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה: (יט) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־הַחַטָּאת וְכִפֶּר עַל־הַמִּטַהֵר מִטֻּמְאָתֹו וְאַחַר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה: (כ) וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר: * ס

שלישי המישי כשהן מיוכרות

(כא) וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדֹו מַשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לִתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן: (כב) וּשְׁתֵּי תֹרִים אֹו שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדֹו וְהָיָה אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה: (כג) וְהֵבִיא אֹתָם בַּיֹּום הַשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתֹו אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מֹועֵד לִפְנֵי יְהוָה: (כד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: (כה) וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדֹו הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלֹו הַיְמָנִית:

ומן

(יו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעֹו הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפֹּו הַשְּׂמְאלִית וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעֹו שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: (יז) וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפֹּו יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדֹו הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלֹו הַיְמָנִית עַל דַּם הָאָשָׁם: (יח) וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַהֵר וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה: (יט) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־הַחַטָּאת וְכִפֶּר עַל־הַמִּטַהֵר מִטֻּמְאָתֹו וְאַחַר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה: (כ) וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר: * ס

המישי כשהן מיוכרות

(כא) וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדֹו מַשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לִתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן: (כב) וּשְׁתֵּי תֹרִים אֹו שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדֹו וְהָיָה אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה: (כג) וְהֵבִיא אֹתָם בַּיֹּום הַשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתֹו אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מֹועֵד לִפְנֵי יְהוָה: (כד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: (כה) וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדֹו הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלֹו הַיְמָנִית:

ומן

זאת תורת מצורע לרבות כל הכתוב מיומו ולא דברו ואת תורת מריבת מי מריבה קרבן עשיר לעני אם יביא ת"ל זאת כדרך שלא הפסיק בנותנת כי אלא בא הכתוב ללמד להקל מעליו אם יביא תרנ"ט נראה כי לגד כתוב הכתוב למעט עשיר אם הביא קרבן עני אלא יצא ויביא שדרכו ואחרים אחת מיניהם הם הכתוב לומר להקיש על הכל במה שמיעט ואמר זאת מצי בעניו ועשיר מין יודע לומר תורת ועדיין מין יודע לומר מצורע לא תביא ידו וגו' ואולי שהם הכתוב ביאת מקדש ולתוך משפט הכתוב בתצורע מדין הכתוב יד המתור בטומאת מקדש וקדשיו ובטומאת השלח וכי מיבעי

רשי

(כח) על מקום דם האשם • מכאן נתקנח דם לתוך למין הדם נורם • מלא תמקום נורם : (לד) ונתתי נגע בארצת • בשורה היא להם • שהנגעים באים עליהם • לפי שהיו מתעיבין תעלומות על כל זבל בקירות בתיהם • כל מרבעים שהיו יודעים במדבר • ועל ידי הנגע ניתן הבית ומולאן :

כנגע

(בו) וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצַּק הַכֹּהֵן
עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמְאלִית :
(בז) וְהִזָּה הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ
הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־
כַּפּוֹ הַשְּׂמְאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהוָה : (כח) וְנָתַן
הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן | אֲשֶׁר עַל־
כַּפּוֹ עַל־תְּנוֹךְ אֹזֶן הַמִּטַהֵר
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־
מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם : (כט)
וְהַנּוֹתָר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ
הַמִּטַהֵר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי
יְהוָה : (ל) וְעָשָׂה
אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתֹּרִים אוֹ
מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה מֵאֲשֶׁר תַּשִּׂיג
יָדוֹ : (לא) אֵת אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג
יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־
הָאֶחָד עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכִפֶּר
הַכֹּהֵן עַל־הַמִּטַהֵר לִפְנֵי
יְהוָה : (לב) זֹאת תּוֹרַת אֲשֶׁר־
בּוֹ נֶגַע צָרָעַת אֲשֶׁר לֹא־
תַשִּׂיג יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ : * פ
(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רביעי
וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : (לד) ששי
כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן מחוברות
אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה
וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ
אֲחֻזַּתְכֶם :

ובא

וּמִן מִשְׁחָא יְרִיק כַּהֲנָא עַל
יְדָא דְּכַהֲנָא דְּשְׂמָאלָא :
וְיַדֵּי כַּהֲנָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ
דְּיַמִּינָא מִן מִשְׁחָא דְּעַל יְדֵיהּ
דְּשְׂמָאלָא שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם
יְיָ : וְיִתֵּן
כַּהֲנָא מִן מִשְׁחָא דְּעַל יְדֵיהּ
עַל רוּם אוּדְנָא דְּמַדֵּי
דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהּ
דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהּ
דְּיַמִּינָא עַל אֲתַר דְּמָא
דְּאָשְׁמָא : וּדְישְׁתְּאַר
מִן מִשְׁחָא דְּעַל יְדָא
דְּכַהֲנָא יִתֵּן עַל רֵישָׁא
דְּמִדַּכֵּי לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי קֳדָם
יְיָ : וַיַּעֲבֵיד
יַת חַד מִן שַׁפְנִינַיָּא אוֹ
מִן בְּנֵי יוֹנָה מִהָּדֵּיק
יְדֵיהּ : יַת
דְּתַדֵּיק יְדֵיהּ יַת חַד מִן טָאתָא
וְיַת חַד עָלְתָא עַל מִנְחָתָא
וְיכַפַּר כַּהֲנָא עַל דְּמִדַּכֵּי
קֳדָם יְיָ : דָּא אוֹרַיְתָא דְּבֵיהּ
מַכְתַּשׁ סְגִירוּ דְּלָא תַדְּבִיק
יְדֵיהּ בְּדָכוּתֵיהּ : וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימַר :

ויעול

כי

ונראה כי בחר ה' לסדר נגעי בנדים בין נגעי מדם ונגעי בתים לגד שיש בהם דברים שהם שוים בהם לנגעי מדם ויש דברים שהוים לנגעי בתים כי בשיעור הצריעת שוים לדין נגעי מדם בגדים ולא בצרעת הבתים שהוא כב' נדיונים ובנוונים שוים לנגעי בתים ירקרק מי מדמדם ולא בניין לכן בנגע מדם :

עוד נראה בהעיר למה סדר הכתוב דיני נגע הבגד קודם שהשלו כל דיני נגעי בני מדם טומאתו וטהרתו שהיה לו להמתין עד שיגמור כל ומשפט נרע מדם ואח"כ יסדר משפט הבגדים ומין ליתר שנתכוון הכתוב לסדר דיני הטומאה בכני עצמן ודיני טהרתם בפני עצמם שמ"כ למה לא שפט כן גם בצרעת הבית שהיה לו גם כן להקדים טומאת נגע הבית קודם משפט טהרת נגעי מדם וכנדיו אלא שהרואה הכתוב בזה שהקדים נגע הבגד קודם לנגע מדם יקודם לומרו זאת תהיה תורת המצורע וכאו רמז שימין עון הצרעת כי פיו עכה בו כמו שפירש בתחילת הפרשה כתב נגעי בגדים וכוונתו היא לומר שהבגדים לוקים תחילה ומה שהתחיל בדין הבאת הנגע במדם זלא התחיל בבגדים בזה נתחכם הכתוב לחזק הדברים שנגעי הבגדים גם כן באים בחטא המדם כמו נגעי מדם ולזה התחיל בנגעי מדם וסמיך להם אמר נגעי בגדים ואמר אחר שניהם זאת תהיה תורת המצורע מיודעים על תוכיחת מ"ר הרחמן לדעת כי גם על נגעי בגדים מוזרים הדברים אם אלא היה מוכן כן אם היה מסדר נגעי בגדים ובכן :

עוד נראה בחם הכתוב להקדים נגע הבגד ואחר כך נגעי מדם מכן הייתי אומר כי נגע הבגד בא על עון קל ונגע מדם בא על עון חמור ולא על עון עצמו שיתחייב לבוא נגע על האדם בא על הבגדים לזה הרחמים לזה הקדים הכתוב ואמר נגעי מדם לומר כי גם נראית הצריכה לבוא למדם בעל הרחמים מביאה בבגדים חולי יסוד ורפוי לו מכוח עליו ועדיין אני אומר דלמא על עון חמור בתים נגעי מדם ועל עון קל בא ם נגעי בגדים והתורה סדרה החמור תחילה שהם נגעי מדם יאחר כך הקל שהם נגעי בגדים אם כן היה לו לסדר משפט הבגדים תחר משפט מדם וטהרתם וכאו בכתבתי למעלה וכבן :

והגיד להגיד לאמר תיבת לאמר מיותרת וז"ל בת"כ דרשו יאמר לו הכהן דברי כיבושין ע"כ וזה דרך דרש כי הכתוב מדבר דברי תורה והם לפי דרשה בהם מיבו ענין לדברי כבל הבית תבינו ענין לדברי כהן ובעל קרבן מתוך פירש עזה והגיד לכהן והתכלית לאמר לו הכהן ר"ל דברי כיבושין ולפי היה לו לומר תיבת לאמר אחר כנגע נראה לי בבית אלא ודאי שמתוך דרש התיבה כאם מיבו ענין וקשה למה לא אמר הכתוב תיבת לאמר כדברי תבין ותדרש הדרשה כיושר ומקום הניחו לנו לפרש והוא על פי דבריהם ז"ל עכשיו שכתבו שם בת"כ וז"ל נגע מה תלמוד לומר כנגע אפילו ת"ח ויודע שהוא נגע בודאי לא ינגוע וכו' אלא יאמר כנגע ע"כ ויש לדעת מי הכריחו ז"ל לפרש כן דלמא כאשר אומרו כנגע ולא אמר נגע כי אם הכתוב לומר נגע שאין אלא חייבתו תורה לבא אל הכהן להגיד אלא אם ת"ח הוא ויודע שהוא נגע בודאי לא ינגוע וכל שכן אם נסתפק כי אם הוא נגע או לא לא יבא לכהן לומר אמר כנגע כיבא על הספק כולהי:

אבן דרשת התבת היה אלא היה לו לומר והגיד לכהן ודאבר מיבן שהתורה היה הנגע המוכר בסתוך ולזה דרש כי הייתור בא על דקדוק כנגע ולא נגע אפילו ת"ח וכו' לא יאמר נגע אלא כנגע וכל זה לדרשת התבת ומקום הניחו לנו נם בן בזה לחקור בדבריהם ז"ל אלא לפי מה שדרשו עוד אם ת"כ וז"ל נראה לי · לי ולא לגרי בבית לבבית את הצליח וכו' וכאה דרשת מצאתי בריך הכתוב לומר כנגע כדי שיאמר נראה לי בבית ללמוד התפשטות הנגע ומקום לנו לדרוש אפילו ידע ודאי נגע יאמר כנגע ואנם שדר' דו"ל לדרוש הכתובים בסדר זה אף על פי כן כל עוד שאוכל לייפש הדרשה בסדר הכראוי הוא יותר נכון וזה הרוחנו את שלנו פירוש תיבת לאמר שמתכוון לומר עזה לאמר כנגע פירוש הנם שכפי החתת ידע שהוא נגע ואינו אלא כנגע כאלו כתאמרו אף על פי כן יאמר כן ושיעור תיבת לאמר הוא עזה התמידית תהיה כנגע ותמונת דבר אתת מבין שאינו כנגע אלא כמאמרו ולא כנדק הדבר · וזה גם כן הרוחנו דרשת התבת שדרש בתיבת כנגע שרצה לומר שאפילו ת"ח וכו' עוד יבוין לומר שהתורה תעיד לאמר כנגע וממילא אתה מבין שאינו נגע שאלמלא לא היתה וכאי כתבתי כאן פעמים כי רשות נתונה לנו לדרוש הפסוקים כאמת פנים משונים שבדבריהם ז"ל כל שמתיישבים הכתובים על נכון כל שאין הפסוקים דברי רו"ל בהלכות.

בבתים יבא הכהן טרם שהוצרך לומר הכהן משום קוושלתא הוא נשמע כי בבתים יבא יבוא וכפ"ו אין חיוב לכהן להתעכב עד שידע שפיר ודאי את כל אשר בבית ואמרו הכהן הרואה כי תיבת בבתים אין לה קשר עם זכרון הכהן שאנל ונוים והפשוט היה שם ופינו ורבו:

כל אשר בבית פירוש כל אשר בבית לא ישמא אלא כשלו יראלו הכל ואפילו פנים קטנים כי חס ה' אפילו על ממון הבזוי של ישראל ובזה נתן טעם הכתוב למה נגוע ה' לפנות קודם שלא אפילו אחר בית הכהן ורואה הנגע אין הבית מטמא אלא אחר שיצא הכהן ויסגירנו ומעתה אין נוצרך להקדים לפנות קודם בא הכהן ויכולין לפנות אחר שבא הכהן קודם שיסגיר לזה אחר ולא יטמא כל אשר ונומר · פירוש כי לנד שבכירות הכהן הנגע שנריך להסגיר אין דשות להתעכב תלהסגיר כל עיקר ומנד זה יתרחו לפנות ולנד התבירות יבאו מתון הבזוי לזה שקדיך ה' לפנות קודם שבזה לא ישמא מכל אשר בבית וז"ל אחרו אלא חס הקדוש ברוך הוא אלא על כלי חרס כי אחר כלים יבנדים יש להם תקנה במקוה ולדרבנו הוספנו לפרש שחס הקדוש ברוך הוא אפילו על כלי חרס הקטנים שאין אדם מתעצב אותם:

וראה ונומר בקירות הבית ונומר פרשה זו דמזה מפעלות ה' בהכהנתו עם הדעתים אשר יבחרו בתטבעי ונהר שהוא יקרא נגעי בני אדם ואמרו בזוהר כי הקדוש ברוך הוא נותן הנגע בגוף האדם מלאת מהטוב ואם לאו הוא עוקרו מפה וחוזר ומוקלה במקום אחר והוא מה שרמז כאן בנגעי הבתים כי בבית ידמה אל גוף האדם שהוא בתי הנפש והבהן הרמוז כאן הוא הבורא שמציאו לרו"ל בם' הזוהר שדרשו כן בפסוק ובא הכהן. ונומר ואמר. כי בשלמה הקב"ה כי בקירות הבית פירוש כשתקע בחיבת הרע בתוכיות תחות הנוף ואתעב הבית והוא כרמזו בתומרו שקברורות תיבה זו מוכבבת מב' תיבות ורות ואות אחת הלף נכלבת בתבטה וכאילו אמר שקע תי-רות שיתקע בו בחיבת היבר הרע שנקראת חרור ולפי שיש הרבה בחיבות ברשעו אמר אחרות ואומרו ירקרקות דמו לסימן הטבעבורים ע"ד לותרים זל סימי לעבירה הדיוקן גם אמר אדמדמית רומז לשפיכת דמים המיוחס לבחיבת הרע דא"ל יבו ה' לשנוב הבית פירוש כשאפשר מפשע המלכי והוא סוד נידוי הרשעים לבל יחסו בכלא דמהתנותת שם האדם הרגיש בדבר ושב מה טוב ואם לא יבו ה' להבית עליו יסורין לדמון כתתיו ונגעיו והוא סוד חלון מבנים וכו' ואם עדיין מסרות מעשיו הבי הוא שם והוא שומרו וכפן הבית את אבניו וגומר:

רשי

(לה) כנגע נראה לי בבית · כאפילו הוא חכם ויודע שהוא נגע ודאי · לא יפסוק דבר ברור לומר · נגע נראה לי · אלא כנגע נראה לי: (לו) בטרם יבא הכהן וגומר · שכל זמן שאין כהן נוקק לו · אין שם תורת טומאה: ולא יטמא כל אשר בבית · שאם לא יפנו הכהן וירא הנגע נוקק להסגר · וכל מה שבתוכו יטמא · ועל מה אמר תורה · אם על כלי שהוא יטהרו ויטבלו על מוכלין ומשקין יאכלם כיומי טומאתו · הא לא אמר תורה אלא על כלי חרס שאין להם טבילה במקוה: (לז) שקערורות · מוקעין מרחיקו: (מ) וחלצו את האבנים · בתרנומי ויפלפון יטלם משם · כתו וחלצם נעלו לעזן הסרה: אל מקום טמא · אל מקום שאין טהרות משתמשות שם · למדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו: (מא) יקציע · דלוגלר בלעז מעטה יש הרבה: מבית · מבפנים: סביב · סביבות הנגע בת"כ נדרש כן· שיקלוף הטיח שסביב אבני הנגע: הקלות לעזן קלה · אשר קצתו לקלות הנגע סביב:

(לה) ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית: (לו) וצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית ואחר כן יבא הכהן לראות את הבית: (לז) וראה את הנגע והנה הנגע בקירת הבית שקערורת ירקרקת או אדמדמת ומראיהן שפל מן הקיר: (לח) ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים: (לט) ושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה הנגע בקירת הבית: (מ) וצוה הכהן וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא: (מא) ואת הבית יקצע מבית סביב ושפכו את העפר אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא: (מב) ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים ועפר אחר יקח וטח את הבית:

ואם

ואם

רשי (לה) כנגע נראה לי בבית · כאפילו הוא חכם ויודע שהוא נגע ודאי · לא יפסוק דבר ברור לומר · נגע נראה לי · אלא כנגע נראה לי: (לו) בטרם יבא הכהן וגומר · שכל זמן שאין כהן נוקק לו · אין שם תורת טומאה: ולא יטמא כל אשר בבית · שאם לא יפנו הכהן וירא הנגע נוקק להסגר · וכל מה שבתוכו יטמא · ועל מה אמר תורה · אם על כלי שהוא יטהרו ויטבלו על מוכלין ומשקין יאכלם כיומי טומאתו · הא לא אמר תורה אלא על כלי חרס שאין להם טבילה במקוה: (לז) שקערורות · מוקעין מרחיקו: (מ) וחלצו את האבנים · בתרנומי ויפלפון יטלם משם · כתו וחלצם נעלו לעזן הסרה: אל מקום טמא · אל מקום שאין טהרות משתמשות שם · למדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו: (מא) יקציע · דלוגלר בלעז מעטה יש הרבה: מבית · מבפנים: סביב · סביבות הנגע בת"כ נדרש כן· שיקלוף הטיח שסביב אבני הנגע: הקלות לעזן קלה · אשר קצתו לקלות הנגע סביב:

הקלות

(מג) ואם ישוב הנגע ופרח בבית אחר החלץ את האבנים ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח׃ (מד) ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא׃ (מה) ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא׃ (מו) והבא אל הבית כל ימי הסגיר אתו יטמא עד הערב׃ (מז) והשכב בבית יכבס בגדיו ואכל בבית יכבס את בגדיו׃ (מח) ואם בא יבא הכהן וראה והנה לא פשה הנגע בבית אחרי הטח את הבית וטהר הכהן את הבית כי נרפא הנגע׃ (מט) ולקח לחטא את הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזוב׃ (נ) ושחט את הצפר האחת אל כלי חרש על מים חיים׃ (נא) ולקח את עץ הארז ואת האזוב ואת שני התולעת ואת הצפר החיה וטבל אתם בדם הצפר השחוטה ובמים החיים והזה אל הבית שבע פעמים׃ (נב) וחטא את הבית בדם הצפור ובמים החיים ובצפר החיה ובעץ הארז ובאזוב ובשני התולעת׃

ושלח

(מג) ואם ישוב הנגע ופרח בבית אחר החלץ את האבנים ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח׃ (מד) ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא׃ (מה) ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא׃ (מו) והבא אל הבית כל ימי הסגיר אתו יטמא עד הערב׃ (מז) והשכב בבית יכבס את בגדיו והאכל בבית יכבס את בגדיו׃ (מח) ואם בא יבא הכהן וראה והנה לא פשה הנגע בבית אחרי הטח את הבית וטהר הכהן את הבית כי נרפא הנגע׃ (מט) ולקח לחטא את הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזוב׃ (נ) ושחט את הצפר האחת אל כלי חרש על מים חיים׃ (נא) ולקח את עץ הארז ואת האזוב ואת שני התולעת ואת הצפר החיה וטבל אתם בדם הצפר השחוטה ובמים החיים והזה אל הבית שבע פעמים׃ (נב) וחטא את הבית בדם הצפור ובמים החיים ובצפר החיה ובעץ הארז ובאזוב ובשני התולעת׃

וישלח

(מג) ואם ישוב הנגע. ורחמי ורבה פשה הוא לשון תוספת. מגיד הכתוב בעיניו בשעה שנגע הבעל בעיניו בשעה שנגע לשון. ובא בסוף שביע שני. ומנחם כפשוטו שלח פירש בו הפשט לתעלה כלים. בבעל בעיניו בשעה שנגע. ולמדך כאן בשעה שהוא מדבר. שלח בשעה שרחמו ופשה בשני. ואם יעשה לו. יכול יתענו כתו בשמך לו ונתץ את הבית. תלמוד לומר ושב הכהן ובא הכהן. שלמד בית שיש משיבה מה שיבה חילן וקונם וטח ונותן לו שבוע. אף בית חולין וקונם וטח ונותן לו שבוע. ואם חוזר נותן. שלא חזר טהור. ומניין שמד בזה ובזה חולין קונם וטח ונותן לו שבוע. תלמוד לומר ובא. ואם יבא בית הכתוב מדבר. אם בפשה בראשון. הרי אמור אם בפשה בשני. הרי אמור הא מינו אמור ובא ואם בא יבא. שלח את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני. ורחמי והנה לא פשה. זה הנאמר מה יעשה לו. יכול יפטר וילך כמו שכתוב כאן וטהר את הבית. תלמוד לומר כי נרפא הנגע. לא טהרתי אלא הרפוי. מה יעשה לו. בית אמורי למעלה. בית אמורי למטה מה בעליונה חולין וקונם וטח. נותן לו שבוע. דבר אחר לכן זהו בית. אף בשחוטה כן וכו׳. כדאיתא בתורת כהנים. נאמרו על הבר אין בתים אלא בנגע התורה. אחר הלשה וקונם וטח ואין אחור נריך פדיון. וסדר הקרבנות כך הוא. ואם ישוב ונתץ. והבא אל הבית. יבא הכהן ורחם והבא פשה. ודבר הכתוב בעומר בראשון שנותן לו שבוע שני להסגירו. ובסוף שבוע שני להסגירו בא ורחמו בפשה ואם יעשה לו חילן וקונם וטח ונותן לו שבוע. חזר נותן לא חזר טהור שנותן נפרים. בתין בנגעים יותר משלשה שבועות׃ (מו) כל ימי הסגיר אותו. ולא ימים שקלף את בגדו יכול שאני אוניה המוחלט שקלף את בגדו תלמוד לומר כל ימי׃ שמא עד הערב. תלמד בתין שמא בגדים יכול אפילו שהה כדי אכילת פרס תלמוד לומר׃ (מז) והאוכל בבית יכבס בגדיו. תין לי אלא אוכל. שוכב מנין תלמוד לומר והשוכב. תין לי אלא אוכל ושוכב. לא אוכל ולא שוכב מנין תלמוד לומר יכבס יכבס רבה. אם כן למה נאמר אוכל ושוכב. ליתן שיעור לשוכב כדי אכילת פרס׃ (מח) ואם בא יבא. לסוף שבוע שני. ורחמי והנה לא פשה. מקרא זה בא ללמד בעומד בראשון ובקבי ואם יעשה לו יכול יסהדנו כתשמישו של מקרא וטהר הכהן את הבית תלמוד לומר כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי. ומה בא יבא בשני ורחמי והנה לא פשה יטיחנו ואין רפוי אלא חזר הנגע אחר חילן וקונם וטיחה וקונם וטיחה ובשוב עליהן וכן התקרא נדרש. ומה בא יבא בשני ורחמי והנה לא פשה יטיחנו ואין טיחה בלא חילן וקונו ואחרי הטיח את הבית וטהר הכהן את הבית. אם לא חזר לסוף השבוע כי נרפא הנגע. ומה חזר כבר פירש על החוזר שטעון נתיכה׃

(נג) להורות ביום הטמא • ליום יום מטהרו וליום יום מטמאו : (פ) כי יהיה זב • יכול זב מכל מקום יהא טמא תלמוד לומר מבשרו ולא כל בשרו • אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין טמא בזב וטמא בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה מטמאה טומאה חמורה זיבה • לך הזב מקום שמטמא טומאה קלה קרי • מטמא טומאה חמורה זיבה : זובו טמא • ליתר על שטעם שהיא מטמאה • זוב דומה למי בצק על פתורין ודחוי ודומה ללובן ביצה המוזרת • שכבת זרע קטור כלובן ביצה כשהיא מוזרת : (ג) רר • לשון ריר שזב לת בשרו : לו החתים • ריר היוצא בלול : לו החתים עיונא טב וסותם את פי החתם וגסתם בשרו מטבת זיבו זהו פשוטו • ומדרבי תנא הכתיב הרחצין רחיצת כתים ורקיעת טמא שנאמר זב מבשרו זובו טמא הוא • ומנא הכתוב הכני רחיצת שלם ורקיעת טמא טמאתו בזובו דר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא • הא כיצד שתים לטומאה והשלישית מזקיקתו לקרבן :

כל

(נג) וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל־הַבַּיִת וְטָהֵר : *

(נד) זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק :

(נה) וְלִצָּרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת :

(נו) וְלַשְּׂאֵת וְלַסַּפַּחַת וְלַבֶּהָרֶת : (נז) לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהֹר זֹאת תּוֹרַת הַצָּרָעַת : * פ

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : (ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ טָמְאָה הוּא : (ג) וְזֹאת תִּהְיֶה טֻמְאָתוֹ בְּזוֹבוֹ רָר בְּשָׂרוֹ אֶת־זוֹבוֹ אוֹ־ הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מִזּוֹבוֹ טֻמְאָתוֹ הִוא :

כל

טז

(נג) וישלח את הצפר החיה • לא נאמר כאן שילח אלא וישלח לשון שליחות שהוא שולח ביד אחר שיוליכנו למקום שאין אדם דר שם שנאמר ארץ גזרה ושמם : אל מחוץ לעיר • שלא יהא מצוי לבוא לשם ולא יהא צריך לצאת לחוץ לעיר ולא יבא לידי מכשול : אל פני השדה • שלא יהא מצוי לבוא לשם ולא יהא צריך לצאת לחוץ לעיר ולא יבא לידי מכשול : וכפר על הבית • מכפר על הבית שנטמא בנגעים ומטהרו : וטהר • מכפר על הבית שנטמא במת ומטהרו : (נד) זאת התורה • לכל נגעים שבתורה : לכל נגע הצרעת • לכל מיני נגעים שנקראו צרעת : ונתק • כמו נתק הוא שאמרו בלשון משנה נתק שער נתק עור : (נה) ולצרעת הבגד • לנגעי בגדים : ולבית • לנגעי בתים : (נו) ולשאת • לנגעי עור : ולספחת • לנגעי עור : ולבהרת • לנגעי עור : (נז) להורת ביום הטמא • ליום יום מטהרו וליום יום מטמאו : (פ) כי יהיה זב • יכול זב מכל מקום יהא טמא תלמוד לומר מבשרו ולא כל בשרו • אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין טמא בזב וטמא בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה מטמאה טומאה חמורה זיבה • לך הזב מקום שמטמא טומאה קלה קרי • מטמא טומאה חמורה זיבה : זובו טמא • ליתר על שטעם שהיא מטמאה • זוב דומה למי בצק על פתורין ודחוי ודומה ללובן ביצה המוזרת • שכבת זרע קטור כלובן ביצה כשהיא מוזרת : (ג) רר • לשון ריר שזב לת בשרו : לו החתים • ריר היוצא בלול : לו החתים עיונא טב וסותם את פי החתם וגסתם בשרו מטבת זיבו זהו פשוטו • ומדרבי תנא הכתיב הרחצין רחיצת כתים ורקיעת טמא שנאמר זב מבשרו זובו טמא הוא • ומנא הכתוב הכני רחיצת שלם ורקיעת טמא טמאתו בזובו דר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא • הא כיצד שתים לטומאה והשלישית מזקיקתו לקרבן :

כל

(נג) וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל־הַבַּיִת וְטָהֵר : *

(נד) זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק :

(נה) וְלִצָּרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת :

(נו) וְלַשְּׂאֵת וְלַסַּפַּחַת וְלַבֶּהָרֶת : (נז) לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהֹר זֹאת תּוֹרַת הַצָּרָעַת : * פ

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : (ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ טָמְאָה הוּא : (ג) וְזֹאת תִּהְיֶה טֻמְאָתוֹ בְּזוֹבוֹ רָר בְּשָׂרוֹ אֶת־זוֹבוֹ אוֹ־ הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מִזּוֹבוֹ טֻמְאָתוֹ הִוא :

כל

דברו אל כני ישראל ואמרתם אמור זה מיותר לומר זה אמור לא אמרתי אלא שנאמר דברו ונאמר לאמר ואולי סיכוין לומר על פי דבריהם שאמרו בני ישראל מטמאין בזיבה ואין לו"ח מטמאין בזיבה לזה אתה דבר לי לעניין קיבוי שמתנה טומאה בזב יותר מבזבה ומשם ילפינן זב מטמא מושב ומשכב ישרץ זב מטמא מו"מ ואמר ואמרתם פירוש לעון מצלף ע"ד אומרי האמרת והאמירך שבונים בזה שהשם שהוא מזקיק בזב הטומאה יותר זה הוא למעלה להם שהם יפנם בטהרים ואין לו"ח כטהרים והוא סוד לין שומה נפשנו :

איש איש כי יהיה זב ונאמר נריך לדעת למה כפל לומר איש איש ואולי סיוודיע מה שאמרו ז"ל בפתרס רשה אחד קרי שחיב טבילה ואמר מי רואה אותי אין בכך פלוס שוב רשה ב"ב אחד מי רואה אותי פעם ג' עבר על מה שכתוב בתורה פלס עם גבר הוא בעבה זב וכו' ע"כ זה הוא שרמו באומרו איש איש פירוש פעם ראשונה איש אומרו פעם ב' לומר כי לא יהיה טהור מקרי לילה ואתר ב"ב איש לרמוז על ב' אם אחד בי מושב ואם לאו יהיה זב נתוק ויטבול לטומאה חמורה :

זובו טמא הוא דול דרשו ב"ש זובו הוא טמא לאחד על הזוב שהוא טמא והלא דין הוא זב שהוא גורם לו טומאה חמורה הזוב שהוא גורם טומאה מיכו דין וכו' שהוא טהור ומטמא תלמוד לומר זובו הוא טמא ודרשו עוד עליה הוא טמא ואין דם היולא מהלחלוח טמא פירוש שהייתי דן ק"ו מרוקו ומה דוק שהוא מקום טהרה דם היולא מקום טומאה מיכו דין וכו' תלמוד לומר הוא וכדרך שדן התנא דם כטהרה להעריך ריבוי למי דגלים טמאים ודן ר"ו מרוקו וסתר לה מדם היולא תלמוד לומר וזאת לרבות מ"ר וכפ' דם נידה הקבו ומה רחיצת לרבות מ"ר ולמעט דם היולא ולמה רבי כמיון תרבה למי מ"ר לטומאה דחמורה לריק כמתעבל ויולא וחוור ונכלע מכמ"ב הדם ע"כ וקשה מ"כ לא לכתוב מלא ריבוי וזאת ומיכו יוצב ודי ריבוי זה לחד מלא ריבוי ת"ר כיון דם היולא בחיים ק"ו מרוקו ומכח זה הייתי מבריח לומר מלא לדון ק"ו ונאמר כאן הכתוב לסתור ק"ו מתחייב לרבות מ"ר ודם היולא ולא ריבה מלא לאחד מדם היולא כאחד ק"ו שהרי דם פוים בגד החמור מדם היולא ולא ניריך ריבוי לדם שם לא נאמר דאתא קרא לסתור לק"ו ותמלא שנם התנא כנגד מיעוטו דדם ממיעוטו הוא כתבה ללמוד ק"ר מק"ו דרוקו דאם דם היולא יוכיח כמיכו נלמד ק"ו ולא דאם פירכא זו מה לדם היולא כמיכו מתעבל וכו' . ומיתמי כגלא ריבה מלא ריבוי וזאת תתחייב מבעלמך לומר שהתורה מבעלמך מדון ק"ו זה כדי שלא תדון הכל ומיכו יודע כי מה שבא לטהר הוא דם היולא ומכח זה בניתי מקום לפרש בכתובון הכתוב בייחור תיבת הוא לומר כי אין נופו של זוב לבד הוא המטמא את בשרו אלא הוא סימן אסור יעשה ה' בטמא לבד מבשרו הרגיש והודיע ה' כי מדם בריחים הוא בו סי' זה הוא לו בלסי' כי אים טמא הוא ותיבת הוא בלמד מבתוב מוזרת על המדם טמאת הוא ולזה יבו ה' מבשרו המדם שהוא עלמי אב הטומאה לטמא מדם וכלים והנם דתנא דרשה למיעוטו דם זה היה קודם דרשת וזאת ואחר דרשת וזאת נחזור לדון ולדרוש ודרכה פתחים דורש בת"ך בדרך זה ובמן הניח מקום לדורשי תורה :

טובאתו בזובו בת"ך ממרו טומאתו בזובו למעט שאיבו מטמא בחודש ע"כ פירוש וזולת מיעוט זה הנם כאחר קרא זובו טמא הוא ודרשו בת"ך שבא לתעט חודש היולא בשיבו מטמא לא דרשו כן אלא לגד כאחר החמת מיעט הכתוב שאיבו מטמא חוב בחודש והייבו מוכרחים לפרש מיעוט הוא ריל טומאת החודש הזב שאיבו מטמא בחודש ולא היה לבו מקום למעט דם היולא שאיבו מטמא ודוק מתי בק"ו מרוקו כאחרי

שם לו היובו מתחכמים למעטו ממה שיוצרך לריבוי וזאת כמו שכתבבו למעלה :

טובאתו היה בת"ך דרשו ומה הזב לשיבו מטמא בחודש מטמא בלובן וכה שמטמא בחודש שיבו דין שמטמא בלובן תלמוד לומר טומאתו היה • פירוש שלא היה צריך לומר טומאתו אלא כה למעט זב שמטמא בחודש שיבו מטמא' היה מתיב הזב כדברי בעל הדבו מהרו כי כשבא לדייק מהמעט מיעוט המתדייק מתיבת היה יקיה המיעוט בטומאה ולא בטומאה והבן ומה שיש לפרש בברייתא זו שהצריך למעט שלא מטמא מלובן שלא תדון ק"ו מזב וכרתם בברייתא זו מעט הזב שלא טמא בחודש שלא יד

(ד) כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל־
הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו
יִטְמָא: (ה) וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב: (ו) וְהַיֹּשֵׁב
עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב
עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב: (ז) וְהַנֹּגֵעַ בִּבְשַׂר
הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(ח) וְכִי־יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (ט) וְכָל־
הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו
הַזָּב יִטְמָא: (י) וְכָל־הַנֹּגֵעַ
בְּכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (יא) וְכֹל
אֲשֶׁר יִגַּע־בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו
לֹא־שָׁטַף בַּמַּיִם וְכִבֶּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב: (יב) וּכְלִי־חֶרֶשׂ
אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַזָּב יִשָּׁבֵר
וְכָל־כְּלִי־עֵץ יִשְׁטַף בַּמָּיִם:
(יג) וְכִי־יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ
וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים
לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר:
(יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ
שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה
וּבָא ׀ לִפְנֵי יְהוָה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַן אֹל־
הַכֹּהֵן: (טו) וְעָשָׂה
אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת
וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוֹבוֹ: *
(טז) וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם
אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב:

(ד) כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל־
הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו
יִטְמָא: (ה) וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב: (ו) וְהַיֹּשֵׁב
עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב
עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב: (ז) וְהַנֹּגֵעַ בִּבְשַׂר
הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(ח) וְכִי־יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (ט) וְכָל־
הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו
הַזָּב יִטְמָא: (י) וְכָל־הַנֹּגֵעַ
בְּכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (יא) וְכֹל
אֲשֶׁר יִגַּע־בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו
לֹא־שָׁטַף בַּמַּיִם וְכִבֶּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב: (יב) וּכְלִי־חֶרֶשׂ
אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַזָּב יִשָּׁבֵר
וְכָל־כְּלִי־עֵץ יִשְׁטַף בַּמָּיִם:
(יג) וְכִי־יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ
וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים
לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר:
(יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ
שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה
וּבָא ׀ לִפְנֵי יְהוָה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַן אֹל־
הַכֹּהֵן: (טו) וְעָשָׂה
אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת
וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוֹבוֹ: *
(טז) וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם
אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב:

(ד) כל המשכב • הרואי למשכב יכול לטמא לאחרת • תלמוד לומר אשר ישכב עליו הזב • יכול לא נתכוין הזב לשכב עליו לא יטמא • ת"ל כל המשכב • יכול אפילו עשרה זה אחר זה • ת"ל אשר ישכב • יכול לא נתכוין הזב לשכב עליו לא יטמא • ת"ל כל • יכול אפילו עשרה כלים זה על זה כולן מטמאין תשוס מושב וכן במשכב : (ה) ואיש אשר יגע במשכבו • אפילו לא נגע אפילו עשרה כלים זה על זה כולן מטמאין תשוס מושב וכן במשכב : (ו) והישב על הכלי • אפילו לא נגע אפילו עשרה כלים זה על זה כולן מטמאין תשוס מושב וכן במשכב : (ז) והנוגע בבשר הזב • אפילו לא נגע אפילו עשרה כלים זה על זה כולן מטמאין תשוס מושב וכן במשכב : (ח) וכי ירוק הזב בטהור • ונגע בו מי שטמא מדרוס במשא : (ט) וכל המרכב • אף על פי שלא ישב עליו כגון התפוס על הסוס והסומכוס והמוכך מקורין לו מ"ל טמא מדרוס מושב : (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו • כל זב כה ולמד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ולין טמאין כאהל חוץ מן המשכב והוא שיהא המשכב מבמרכב : והנושא אותם • כל המשא בגדים ויכול ורוקו ושכבת זרעו ומיתי רגליו והמשכב והמרכב מטמאין מדרס לטמא בגדים : (יא) וידיו לא שטף במים • בעוד שלא טבל מטומאתו ומצילו פסק מזוכי ספר ז' ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה לשונו הכתוב טבילת נופר על זב בלשון שטיפת ידים ללמדך שאין בית הסתרים ט"ון כ"ת מים שלא מבר הנלוי כמו הידים : (יב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב • יכול מגילו נגע בו מתחוריו וכו' בלמיתא הוי מ' זה הסטו : (יג) וכי יטהר הזב • כשיפסוק שבעת ימים לטהרתו • שבעת ימים טהורים מטומאת זיבה • שלא ירחוץ הזב כשהוא לנופין :

ורחנו

(יח) ורחצו במים • נזרת מלך היא שתטמא המשה בביאה ואין הטבה משום כובע בטבעת זרע שהרי מנע בית הסתרים הוא: (יט) כי תהיה זבה • יכול מתחל מכל תביריה • תלמוד לומר והיא נדתה את מקור דמיה אין דם טמא אלא הבא מן המקור: דם יהיה זובה בבשרה • אין זובה קרוי זוב לטמא אלא אם כן מחזם כנדתה • כמו שתבאר ויתבאר בזבים • מטמא מגעו משכב ומושב כל מחזם: תהיה בנדתה • אפילו לא רחצה אלא רחיצה דשטופה: (כג) ואם על המשכב הוא • הכובש או היושב על משכבה או על מושבה אפילו לא נגע בה אלא היה בדעת טומאה התורה במקרא העליון שטעון כבוס בגדים: על הכלי • לרבות את המרכב: בנגעו בו יטמא • וטעון טבול כבוס בגדים שמרכב אין מגעו מטמא אדם לטמא בגדים: (כד) ותהי נדתה עליו • יכול יעלה לרגלה אם כן עליה בחזקת לנדתה לא יטמא אלא שבעת ימים כמותה • תלמוד לומר ותמא שבעת ימים • ומה תלמוד לומר ותהי נדתה עליו מה טומאה אדם וכלי חרס • אף הוא מטמא אדם וכלי חרס • (כה) ימים רבים • שלשה ימים: בלא עת נדתה • אחר שיפלו שבעת ימי נדתה: או כי תזוב • את שלשת הימים הללו: על נדת טומאתה • מיפלגי מנדתה יום אחד זו היא זבה ומשפטה חרון בפרשה א' ולא כדת הנדה שזו טבולה שבעה נקיים וקרבן והנדה מיכה טבולה ספירת נקיים אלא שבעת ימים תהיה בנדתה בין דומה בין שאינה דומה • דדרשו בפרשה זו ל' יום מבין סוף נדה לתחלת נדה שכל שלשה רבופין שתראה בתחלת עשר יום הללו תהא זבה:

והזרתם

(יז) וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת־זֶרַע וְכִבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זֶרַע וְרָחֲצוּ בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד־הָעָרֶב: פ (יט) וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה זֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְנִדָּתָהּ וְכָל־הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (כ) וְכֹל אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדָּתָהּ יִטְמָא וְכֹל אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יִטְמָא: (כא) וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּמִשְׁכָּבָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (כב) וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (כג) וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הִוא יֹשֶׁבֶת־עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (כד) וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא: ס (כה) וְאִשָּׁה כִּי־יָזוֹב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוֹב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא: (כו) כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי תֵּשֵׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ: (כז) וְכָל־הַנֹּגֵעַ בָּם יִטְמָא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:

ואם

ורהצו במים טבעם וסרון רחיצתו מחמיר עליו להצטרך לה מבשר רחיצתה לכל התנאים הרמיונים בדין רחיצתו ומ"מ אם לזה נתכוין הפסוק לא היה לו לדיק והיינו ליתנם כן מלמודו ואמה בתוספת ו' ומ"מ מוסיף על ענין רחצון להצטרך מבשר שכיחים וליתן את החמור בעליון בתחתון כמו שדרשו בת"ך בפ' ויקרא כל מותם דורשים שכתוב בהם ומ"מ בתחילה ולפי תם שדרשו על בת"ך ומ"מ ומצא לרבות קטנה בת ג' שנים ויום אחד לפי שם לא מתה ורחצו היינו דורשי הומ"מ למשפטי הרחיצה ולא ידעינ טומאת הטבה בת ג' שנים ויום אחד וזולת דברי שם היה נדתה ליתר לפי שם שמתרו בפסוק אחר אבל מאחר שלא בתלה טומאתו אין לנו אלא מה שכתוב בהם בפירוש ואין בכלל אם לא יבתה הנגע שרגילים מיחו בעלמ ובולעל התרומה מבת"כ המשה טומאה תפילו בבגדיות של בעלים במסתרים לזה אחר ורחצו ליתר בתי מקוה שנים שלא ברחיצה לא בטבעת טומאתה ומצינו מקוה מפרסם טומאה ומצא בומ"ו כי גם המשה לפעמים יש בה טבעת טומאה לתים שהיה בתם בתים שריה לרבות אם בא עליה שלא כדרכה ולרבי יהודה בית רחיצתה של בלה ודיקי לה מקוה של בלה ומצא בה לא מקוה ורחצו ויהיה לה לדון משפטי הרחיצה שבתים לתצא

ואם

ואם טהרה מזובה וספרה ונומ׳ גריך לדעת נורף הכתוב נמיזה מקום היה מס הספירה הולל תסבור לה ומס תחר תטהר לה הולל ותחר ונידחה כל פי מה שאמרו בת״ך והל ומס טהרה מזובה כמתפסוק מזובה ע״כ לפ״ז תהיה נורת הכתוב תיבת מזובה וה״ק ומס טהרה מדע מזובה זמ׳ תידחה טהרה מזוב מצת נפשך זבה נקרא׳ טהרה לספור ז׳ ימים ורוח כאמרו כמתפסוק מזובה והכן ותמצא בפ״ק דתנילה והל כמתפסוק מזובה לשתי תספור בימים נדיכ׳ לטבול קו׳ ורוח מכוון מ״ש : עוד נרח לפר׳ הכתו׳ עוד ומס טהר׳ פי׳ נסתלק הזיב נסתלק טומ׳ מיתי׳ טהר׳ לה תתבו׳ כמתלק טומ׳ מיתי׳ לה כן כלה נסתלק שלה טומ׳ת מזוב כגמו ורוח לומרו מיזב מכל לה טומ׳ת מצו זיב ומזוב ספרה לה ונומר ומחר תטהר מכל :

רשי

(לח) וזובתה • אין נזירת כלה פרישה וכן נזירו מחור • וכן נזיר מחיו : ולה יתותו בטומ׳תם • הרי הכרת כל טומ׳ת מקדש קרוי מיתה : (לט) זאת תורת זוב • בעל ראיית מחמ׳ומו תורתו ומפר תלה מיתו בכתב זרע הרי הוא כבעל קרי טמ׳ת טומ׳ת ערב . (מ) והזב את זובו • בעל עסי ראיות ופעל כלם ראיות בעיניהן מצורפת למעלה :

וידבר (מ) ה׳ ל מסה מחרי מות בני בני אהרן ונומר עם תלמיד לומר (ספר מחר אין אנו יודעים מה נאמר לו בדבור (משון) היה רבי אלעזר בר עזריה מיושבו מבל לאולם בבבים אלו רופא אמר לו אל תאכל נוזן ואל תשכב בטהיב • פא אחר ואמר לו אל תאכל נוזן יאל תשכב בטחב אלא תמית בדרך מות פלוני • זה זרוו יותר מן הרשון לבך נאמר אחרי מות שני בני אהרן : ויאמר

פרשת אחרי מות

פ פ פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־ משֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ:

ויאמר

(כה) וְאִם־טְהֹרָה מְזוֹבָהּ וְסָפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהָר: * (כט) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שבעי תִּקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְהֵבִיאָה אוֹתָם אֶל־ הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ל) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוֹב טֻמְאָתָהּ: * (לא) וְהִזַּרְתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא יָמֻתוּ בְּטֻמְאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת־מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם: (לב) זֹאת תּוֹרַת הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע לְטָמְאָה־בָהּ: (לג) וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב אֶת־זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וְלָאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה:

צ׳ פסוקים עידו סימן :

פרשת אחרי מות

פ פ פ

וּמֵלִיל יְיָ עִם משֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אִשְׁתָּא נוּרְיָתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ:

ואמר

וְאִם דְּכִיאַת מְהוֹבָהּ וְתַמְנִי לָהּ שַׁבְעָא יוֹמִין וּבָתַר כֵּן תִּדְכֵּי: וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה תִּסַּב לָהּ תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְתַיְיתֵי יַתְהוֹן לְוַת כַּהֲנָא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: וְיַעְבֵּר כַּהֲנָא יַת חַד חַטָּאתָא וְיַת חַד עָלְתָא וִיכַפַּר עֲלָהּ כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוּב סְאוּבָתָהּ: וְתַפְרְשׁוּן יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְּאוּבָתְהוֹן וְלָא יְמוּתוּן בְּסוּאֲבָתְהוֹן בְּסָאֲבֵיהוֹן יַת מַשְׁכְּנִי דְּבֵינֵיהוֹן: דָּא אוֹרַיְתָא דִּדְוָנָא וּדְתִפּוֹק מִינֵיהּ שׁוּכְבַת זַרְעָא לְאִסְתָּאָבָא בָּהּ: וְדַרְקָא דִּדְוָנָא בִּרְיָדָקָהּ וְלִדְאִיב יַת הוֹבֵיהּ לְרַבָּר וְלִנוּקְבָא וְלִגְבַר דְּיִשְׁכּוֹב עִם מְסָאֲבְתָּא:

צ׳ פסוקים עידו סימן :

פרשת אחרי מות

פ פ פ

וּמַלִּיל יְיָ עִם משֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אִשְׁתָּא נוּרְיָתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ:

ואמר

עוד נרחה לומר כמתכיון במומרו בקרבתם עלה נעשה כי כמו לחתר ליה׳ בקרובי מקדם ומלי כי כלי ביתר הקדוש ברוך היה דבריו אל משה ועל פי הדברים המלה אמר משה לאהרן הוא אמר דבר ה׳ וגומר כי דיבור נאמר לו סמיך לקריבתם ומיתתם וגם שבבר כתב בתורה מיתת ב׳ בני אהרן אין מוקדם ומאוחר בתורה וכת״ך אמרו בסלקא דעתין דתיתת מחיך כתב למיזו מבר ליאמרה ומותר לבא בכל עת והכלי במומיות הדברה בתיבת מחיך כתב לרבות רבנים שהם כאזהרה ע״כ וכפי זה לא נתמעט משה מאזהרה ויתיבת היה אני יודע מה דיבו אל משה הוא היה באזהרה אי לא ורבד בעל קרבן אהרן כתב בכשיטתו כי מי הכניסו בד ביעטרך להזהירו ולפי מה שכתב׳ הגם כתב מוהרית ביחוד בפסוק ראשון ודברי בעל קרבן אהרן נאמר מי הכניסו אינם נראים ונוגת התנת היא אלא בא הכתוב למעט משה מהאזהרה ואין לנו מקרא לא למעט אלא לרבות ובאר התנת לדרוש ביתור תיבת מחיך לרבות רבנים מלדרוש כם למעט משה וכל זה לסבדת המומר אחרי כמיך אחר מיפלג ובמו שהעתקתי מהלורתם במריות אחרים לפל לסבדת המומר אחרי מוכלג אחר סמוך יתבאר הכתוב עוד נבא להודיעו כתיתת היתה על קורבתם לפנים בקודש והגם שהתורה אמרה להם זרק תודיעו ה׳ כי טעם מיתתם היתה על קרבתם לפנים הגם אלא ראיתי אם זרק ואומרו ויתותו נתנוון להודיעו אלא יהסיב כי יתתה מחבבתם לפוייל שיבושו לפנים אלא שבחפו ומתו והכוונה בהודעה זו לגלול לבל יהבוא אדם לפרון ולהתקרב הגם שיתות ודר יתנא בחיות לאדם בחינת רחבר לא יחוב ויל נאמו ויתן נפשו ודבר זה יתנא בבחינת החוסק שיתן נפשו על הדבר הגם שידע שיתות זאת אמר לו ויתותו כיהות ובבר אתו ולא הודיעו מחבבתם להתרחק ורבו זה לדעת רבי יוסי הגלילי כתמ״ך על הקריב אתו וגם לסבדת רמ״בם כתמ״כדי קריבת לבמתה וכדי הקרבת לו נאמר אבל להדברי ר״ש דאתי על ההרחבה אתי היה לסבדת הומר אחרי מוסלג יתבאר הכתוב בחופן אחר ורוח בחקד ס לחקור למה לא ניות ה׳ על ת בטעט יום הכיפורים רחתור בפרשה זו עד בן חיים ולא נור חיים נוייתי הדשי המשכן וכתבר אמר לו קדב אל המוזבח עם היה ונאמר לו לא יבא אל הקודש פיתר הומת המדוייר היא רחיתור מאיתרי הדב אל המוזבח יי בר את יבו׳ אלא היה לו לומר אלא עשה אתה הטחתך ונומר ולמה הוציך לומר קדב ונומר והזל דהשתו ולדרבנו ירחה אחיו אחרי אדב אל המוזבח אין לך הישות לקדב אלא למוזבח ולא לפנים אלא עבם היה לו לענות בחזהרה זו דוחל יבא וכו׳ ולא יחות :

אבן לבד מה שהודיענו הכתוב בטעון הטעל מתו ב׳ בני אהרן בתון הטעל מתו ומזבח בסרה היו הסם לאחיהם יאל תקרבו והלא אמרו בחי לבד טעון הקריבת

הקריבה לפ"ד ולפ"ד על ההקרבה לא משמע לה היה עון אחיהם היה ה' שומר רגלי חסידיו גם לה קשה עם מה שאמרו שמתו להתקדש כמו שיבואר כי לפ לא היה עון הנעל היה מתחייב ומלהי המשפט להתקדש הבית בזולתם כי כבר הודעתיך שהגם שיחפון ה' המותר לחסידיו לפי' נעלמת ליודע תעלומות נפלאים ורמות נדיך שיהיה לנדיק כל שהו מהדברים אשר לה טוב עשות כדי שדרך שם ישלוט בהם הדין וכפר האחרוני בענף זה ונא ולפר מה שאמנת דעקר טעם להריגתו לנד שמחל לבו בדרכתו תוך ס' ריביח כאמור בדבריהם ועקה הלזה יתחייב לחוש מיתה משונה ח"ב פקע כלילה דורדי מכל עושי טוב ולומדי הלה דזה הוא דרך שמתנו ישלוט בו הדין ולעולם סיבת מיתתו יקר בעיני ה' המלחמה לעשרה מרוני מלכות למנן ונינה לדורות בני ישראל • ועשה זה נותן טעם לשפח גם בחם שלפעמינו כי עון הנעל כבר נאחל בפרהסיה כשהקריב אחרן על המזבח וירדה שכינה על ידו ונתפשר שנאחל לו עון הנעל ח"כ בטל דינה דהסתלקות השכינה שבהבטל הסיבה יבטל המסובב הלה ודאי כי חגם שנאחל רישומו ניכר וזה כשיעור חוט השערה מהחטת שיסניק להסלקת מידה הפושלת דין בחדם וזה נרם שלה נשמרו רגלי חסידיו ושנגו בקריבה והקרבה ונתקדש בחם הבית ועל פי הדברים החלה נוכל לומר כי לה הוכשר אחרן להיות רחוי לבא אל תוך בית המלך פניתה הלה בחתנות מוכח בפרש של הבנים בניו ונמחה רושם חטח הנעל אבל זולת זה לה הוכשר אחרן למעלה עשומה לשמיד במקום מיפלה ובזה יתיבב הכתוב על נכון וידבר ה' ומודיע הכתוב כי הדיבור הנאמר בענין בזולת יבא אחרן אל הקודש לה נכשר אחרן למעלה זו הלה אחרי מות שני בני אחרן ונתחב חטאו ודקדק לומר בני אחרן כאן רמזו בפרת עון אביהם שבזה הוכלם לגיות רחוי בהאחוד בענין כמו שפירשתי ובזה נתן הכתוב טעם למה לה ניוה ה' את הדבר הזה עד הגם כי מקודם לה היה מוכשר אחרן לזה ואחר שנחת הכתוב להודיע סיבת מיתתם שהיא לבל יהיה מוכשר אחרן לכפרת עון מביאם הודיע כי לה זולת היה סיבתם תחחילה ועד סוף למיתתם הלה זולת היתה סיבה רחשונה שהיא נרמזה הלה בשמרו רגליהם בפוכר ונגנו בקריבה או בקרבה למ"ד והוא חומרו בקרבתם לפני ה' לומר כי מה שנרם להם היותם בני אחרן שים בידו עון מעשה הנעל היה קרבתם וכשנטרפות מכשול זה מתו ולבל שבפי האחת ב' סיבות הללו לה הספיקו למיתתם רבתי הוא אחר דבר ה' בקרובי אקדש כמתו להתקדש הבית בשבילם כאחר שנאחר טעם הוגרך לטעם זה ולה הספיקו ב' הטעמים לזה אחר ויחתו בתוספת ות"ו לרמוז ענין נורך מיתתם להתקדש הבית לירח את ה' המקודש לירח מהמקדש כל הקדש לבל יחית גם הוא ולזה סמך דיבור מוזרת אחרן ואל יבא ונומר אל הקודש • בחנאת חומר ג' דברים נרמו מיתתם עון הנעל והקרבה וקידוש הבית ושלמתם הודיע ה' במאמר רחשון שאמר אחרי מות ב' בני אחרן זה בבנך חטח אחרן בקרבתם במשנתו ויחותו בשביל לקדש הבית לבל יבא ונומר אל הקדש בזולת קטון וגדול וכל ג' הטעמים נריכין עון הנעל שזולתו לבד שיהיו נדריים נאורים היה הדין מחייב שיהיו נשמרים לבל יכשלו בקריבה זה ס' לחבטל ויזון הקריבה גם כן שזולתה לה יומתו על עון מביאם כי נדולים היו יסוי קידוש רבית שזולת זה לה היה ה' מערכב במחתו כיוצ אחת לבד ויחחייב הדבר לשמירתם רגליהם לבל יכשלו או לה היה ה' מחיתם בחותו יום והיה מחניון לשם יד יום אחר אלה לבד שרפה ה' לקדש הבית בו ביום עשה בן וטעם זה לבד לה יספיק למיתתם שיתקדש הבית בזולתם וכפל לשפר לחת טעם למחשרם ל' שחמרו ה' בחרי אשר קדש ואכיהוא שגם נדולים ממשה ואחרן כי אמר ה' אל משה שהופרד מהחטח משה"כ משה ואחרן ולדרכנו זה משפר אלזה נחבוון הכתוב בחומרו הלה כחבתי לך אליפים בחומנות ושית כי ג' דברים היו סיבה לדבר בחומנות ב' ושנת ג' וגם ג' דברים המחוריים בחנין בנגד חת אלה אל אחרן לעון הנעל לה בחפילה ואלה בהרנחת אחרן בקריבותיו ושנפיו גם בנגד חת אלה אמר בגליהם אלהתקרב לחקום מקודש אחר בחומנות כי בחיענת ה' לחפילת דבר ורחז לב' הדברים בחת שאחר חומנות לחון רבים ב' עלות ואחת מסובבת מחבדתה אלה החליט חזיל- לאחרן כדי אלה ישמרם שפזה חחנת חדם שפולטת כשנר וכנגד חפלת הדבר שחתו לקדש בחו יחבדך אחר ושנת פ' להודות לבל חת יקר מקום קדושתו שחפילו לאחבים קדישים כאלו אחרן בחותם היה חת שהיה ויתקדש הבית •

עוד נחבוון בחומרו אחרי מות להיות סיבו ה' לבל יבגם אחרן לקו"ק בפנדי זבב מטעם אין אחר ור נעשה סניגור אחר שכתוב לבגד הדין שיחלוק ויאמר כי לה הקפיד ה' על הנפטת אחרן בבנדי זבב אלה כל עוד פעדיין לה נמחה רישומו של עגל אחר' אחרן בניו ואין רישומו של עגל ניכר בחלביטין נאחר קטינותו של זבב ויבול ליכנס בבנדי זבב בכבוד ובחפארת לזה אחר אחרי מות ונו' שגם אחרי מותם ניוה ה' לבל יבגם בבנדי זבב לקודש הקדשים אלה בחוכת כך קודש ונומר ואגם בחמרו לא שבנדי זבב מבפרים אף על פי כן לה יעשה קטינות סניגור לבגדן

פנים כל ישראל בפלג תניין מה שכפרתי בשלאחרי בחפני חפן ה' במאמרם לא בכאחר שלחה זבזה לחסדי ונומר ולדבר זה לא בקרבתם לחסיר חשם גגם מעל משה שהוא אחר ואחפלל גם בעד אחרן ויאחר האומר שלח הועילה חפילתו של משה אל משה עצמו יחשוב מחבבות שלח הועילה חפילתו לזה אחר בקרבתם לפני ה' קירוש בהטטרפות סיפח זו אחו אחכל זולת זה לה היו אחים כי הועילה חפילתו של משה על אחרן לבל יכחילו וכפ' אין אלו נדיכי' לומר שהועילה מחשה ולדבריהם לא כאחרו שהועילה מחבבת סילוח בין דסוף סוף אחו לה היה תועלת אחפילתו של משה לאחרן אלא כפי תכלית ואיאחרו ואמתו אולי שבח ה' לומ' למשה כי היטו האחים אחלה עשו עון הקריבה או הקרבה והם בפרהיו חייבי מיתה אחת הפרנזו ה' על אחרן להשמידו ולזה לה נאחנו אלא אחת מידת הדין אחכל אח לה היה מה שקדם שהיו בני מיתה בנזבח הגם שהיו נכנסים אפשר שהיה ה' מאריך אפו להם וכדומה לזה ושעור הכתוב הוא עזה בקרבתם לפני ה' ומקום זה נדיך לעשות להם גם לאלטם מיד מדת הדין והם ומתו

בבר אחרי נאחיבו מיתה קודם אלה לאפילת משה כאלטו :

או יאמר עזה אחלי מות וגו' דבר ה' לאשה דרך מיתתן שהיתה עזה בקרבתם לפני ה' פי' שנקרבו לפני חוך העליון בחיבת הקודש ועזה מתו וקוח סוך הנשוקה שבה מתיס הנדיקים והגה הם שיום למיתת כל הנדיקים • אלא שהספרש הוא שהנדיקים הנשיקה מתקלכת לשם ואלו הם נתקידבו לה והוא חומרו בקרבתם לפני ה' ומומרו ומומו בתוספת ות"ו רמז הכתוב הפלאת חיבת הנדיקים שהגם שהיו מרגישים במיתתם לה נתבטו בקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבו חשיקו מתיקו עד כלות נפשות משם והכן ובחינה זו חין מכיר לימותי והיה מוכלת הסכרה לה מפי חין המנושי ולה מפי כתבו ולה תוכ בהשערת מוסבל הגשם ולמשיג חלק מהשנה זו תבדיל ממנו המונע אוה' מהתקבל ותבירהו על ידי סיבניה כי הוא זה הסבה מנגדה שונאה ותפעיל בו פעולה רחומה לגלול ממנו כח המניעו וגפעלים תמשטרו הנפש ותריבה מריבה גדולה והוא סוד הולנות הנביחים ולכשתרבה בחינה זו בפנימיותו תנעל הנפש את הבשר ונתה מעמד ושבה אל בית חביה ותודיע לתבונן בפנימיות הפכלת המוסבל שהשכלת ההפעל תכניל ההשכלות ובהשכל בהשכלתו יפניל במוסבל מוסבל ממוסבל בלתי מוסבל מרשפל ותבניל להשכילים ביחוד השכלתו בסוד נפשה לנשמתו ואז מיתריו יהיו עטרי מלכים ובסתם וכי יש חיים לחיים שעליה' לחר משה ובחרת בחיים בית המודעת ושוללת חיים הנשתוים בהרגש הכללי ויברך ברוך שהיה חיים לחר שגל סגול' זו לסגולתו:

עוד יתבחר ע"ד חומרם לא בת"ך והובח' בתוספת יומח ולא תניח ר"ח חומר ולה יחות עוכס כי בענן חרחה חוהרה יכול קודם מיתת בני אחרן תלמוד לומר אחרי מות יכול שניהם אחרי מות וכו' תלמוד לומר חרחה וכו' הח כיצד חוהרה קודם • מיתה לחר דך עכ"ל ובמסכת יומח פ"ה כשי מתי משמע ולחר רבח דכתיב חרחה ובדיין לה נרחה ואילו היה אחרי מות בני אחרן כבר נרחה בו ביום שנאחר וירח בכוד ה' ע"כ וכפ' בני אחרן מתו קודם שהענינים הכתוב וכפ' יתבחר הכתוב עזה חומרו אחרי מות בח לבל תחבוב ברחותך כי יגוה ה' מנות הקטורת ולחר ולה יחות נאחר כי הוא זה עוכס בפו בענינו בני אחרן דכתיב ויקחו בני אחרן ונומר וישימו עליהם קטורת ונומר לזה לחר אחרי מות פירוש כי לה ניוה בעוכס אלה לחר שחתו בני אחרן וכו' הח כפ' אלה הקושיה למה חתו לזה לחר כי לה חתו בל קו הנשפטו בחחרים הם היו עוכסים דבר זה' לה היו חתים כיון שבדיין לה נכנסו בעוכס אלה הטעם הוא בקרבתם לפני ה' להיותם סביבין על הקודש כרוך הוא דקדק בחחם בחוט השערה ובכר קטון יחבב לבבר נדול והוא מה שחמו בתוספת הוא"ו של ויחתו לומר הגם שלה היו מחויבים מיתה מטעם שפדיין לה עכס אף על פי כן חתו :

ובח"ב חמרו ולל דבר אל אחרן ונומר ואין חנו יודעים מה נאחר לו בדיבור רחשון היה ר"ע חומר מכלו מלך"ד לחולה שנכנם אלו הרופא ס"ל אל תאכל נוען ואל תשכב כטחם בח אחר ואחר לו אל תאכל נוען וכו' אלה חמות בדרך שחת פלוני זה זחזו יותר מהרחשון נריך לדעת למה אחר בסדר זה היה ר"ע שסלל אחר ר"ע וכו' :

ובראח כי ר"ע לה לקושיה זו נתכוון אלה על קושיה אחרת בח לחרן והיה מה שהקשיתו למה אחר ה' לנוות מכוה זו לאחרן עד עתה והיה מובלו-לרופא וכו' שהרופא המזרז הרבה הוא כאומר כדרך שחת פלוני וכאו כן משה רופא יש שהאחין עד שחתו בניו כדי לזרזו ביותר ותביא התנא דברי ר"ע לתרץ גם קושית כפל הדיבורי' וכללי הנאחרת אנו חומרים שלפעמים מזכיר בפל המאחר בתירון ולה בקושיה אלה בתנא מביא דבריו לתרץ גם מה שהוקשה לו מה נאחר לו בדיבור רחשון כי נאחר לו הכט ואחה שהאחים הנשמים אל ה' קדשו ותבצר בם אף הקדוש כה אחר לאחרן אחיך גם אתה אל יבא ונומר אלה דקשה לפי' הלל אחרי מות

כ' בני אחרן אחר דבר ונומר או אחר אומרו וידבר :

וראיתי בסוף הברייתא דר"ע שנאחר חומר ולל וזה זזו מדרשון לכך נאחר ויאחר ונומר דבר אל אחרן שאמרתי לך הלה אחרן

(ב) ויאמר ה׳ אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא • אלמא יתיר הוא • ולמה נאמר לו כן • אלא מלמד שכל אחד ואחד נכנס במקומו ואין נכנסין זה בזמן זה • ולא ימות • לאפוקי בן עמרם דאמר כי בענן אראה • כי תמיד אני נראה עם עמוד ענני ולפי שנאלו בכיותי עם יחיד שלא ידע להם זמנו פשוטו • ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ביום הכפורים : (ג)

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת: (ג) בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: (ד) כְּתֹנֶת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ ולבשם:

ומאת

ואמר יי למשה כליל עם אהרן אחוך ולא יהי עליל בכל עידן לקודשא מנו לפרוכתא קדמם ברותא דעל ארונא ולא ימות ארי בענגא אנא מתגלי על בית כפורתא: ברא יהי עליל אהרן לקודשא בתור בר תורי לחטאתא ודכר לעלתא: כתונא דבוצא דקושטא ילבש ומכנסין דבוץ יהון על בסריה ובהמיינא דבוצא ייסר ומצנפתא דבוצא יהית כשרין אינון ויסחי במיא ית בסריה וילבשינון:

ומן

(ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה • בזאת יבא ולא בדרך אחר • בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה • ולא בשאר קרבנות • ולמה נאמר לו כן • לפי שאמר לו למשה בענן אראה • אמר אהרן אבוד אני אבוד אני שנכנסתי לבית אשר אין נכנסין בו אלא פעם אחת בשנה ואין יודעין אם יצא אם לא יצא • אמר לו לך אתה בזאת ואני בזאת • לך בפר שלך ואני בפר שלי • לך בשעיר שלך ואני בשעיר שלי • לך בקטורת שלך ואני בקטורת שלי • לך בכתנת שלך ואני בכתנת שלי • לך בכתנת של בד שאין בה משום בגדי כבוד ואני בכתנת של בד שיש בה משום בגדי כבוד • ומה בגדי כבוד אלו שאני נכנס בהם עתיד הקב״ה לעשות לי בגדי כבוד לעתיד לבא שנאמר והלכו גוים לאורך וגו׳ • ומה ת״ל בזאת יבא אהרן אל הקדש • מלמד שהיה מעכב עליהם בכניסתו ובכל פעם שהיה נכנס היה מקדים ומכפר על עצמו ועל ביתו ועל כל בני עדתו ואחר כך היה מכפר על הקדש ועל האהל ועל המזבח ועל כהנים ועל כל העם ואחר כך היה מוציא את הקטורת ומקטיר ואחר כך היה נכנס ומוציא את הכלי שבו נכנס ומניחו במקומו ואחר כך היה נכנס ומוציא את הכלי שבו נכנס ומניחו במקומו ואחר כך היה נכנס ומוציא את הכלי שבו נכנס ומניחו במקומו ואחר כך היה יוצא ומניח שתי מנורות של שבת ואחר כך היה נכנס ומוציא את הכלי שבו נכנס ומניחו במקומו ואחר כך היה נכנס ומוציא את הכלי שבו נכנס ומניחו במקומו ואחר כך היה יוצא ומניח שתי מנורות של חול

(ה) וּמִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת
וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: (ו)
וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד בֵּיתוֹ: (ז) וְלָקַח אֶת־
שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם
לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
(ח) וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי
הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד
לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:
(ט) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־
הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה־
עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשֵׂהוּ
חַטָּאת: (י) וְהַשָּׂעִיר
אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל
לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה
לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ
לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:

והקריב

ולקח את שני השעירים
ונומר פרשה זו
נריכה לתודעני כי לתת יניה ה׳
דבר כזה ואם היה מהמנית
תורה לא עשה ה׳ כהם טעם
הזלל חוקה ומה גם תנדל
הקושיא לדברים זל כי
עזאזל הוא בחינת גד הרע זה
כמעט ח׳ כיוצא הדבר לעיל
ותה גם כמנות ה׳ להטוות
שעיר של יום לשעיר זה של
דבר אחר הדברים מבהילים:
ונראה לומר על פי הקדמו׳
שהודיענו רזל וזה
יגה רחשוכה תבו בחנית
חסידים זל העובה מנות
ת׳קנה לו סנינור אחד והעובר
כבויה אחת קנה לו קטינור
אחד ע׳כ ומפורשים הדברים
בחר הטב ע׳פ דברי הזוהר
הקדוש ובהשכלת מובכל
עליון ע׳פ הרב החרי זל לבקי
בהילי אלך כי מהעבירה
עצמה יולד דבר רע בהוא
טעמו הטון שעשה ובידו נמסר
טובהו כאומרו תיסיך דעתך
ותמונבו ביד טובינו ולזה
כשנהל ה׳ לדוד הודיעו בחבד
הכח הרע שבולד מדעשה
הבלתי הטון כאומרו גם ה׳
העביר חטאתך לא תמות הכוונה בזה כיון שהחטאת שעושה האדם בברח ממנו הנפרע מעושהו ממילא בחפוד המשחית אין מבחית וזל לו ה׳ אחר שהעביר
חטאתו לא יאות כי אין תמית ומעתה כיון שכל המעשים נוברים הרעים המזיקים והמעברים את האדם ביוה׳ המעברים טובו עליהו יאחר כי כל
עושה דבר בלתי הגון בלא ידיעה מחטאות האדם יבוא קרבן וביוה׳ מיסמיך עליו בעל הקרבן והטעם כי בזה יורקו החיובים הם שבתחלי מיתעשו הרעים
על הקרבן הבוא ופעולה זו הודיע ה׳ שתעשה בפנולת הבחת האדם קרבנו לבית חלהיהו וסותך עליו עם יעבה הדבר בבח הטלם של מלכי הרו״חות לבל בשף
וזה הוא טעם שניוה ה׳ הסמיכה בחטאות:

והנה כל המעשה אשר יעשה בחטאת זבח והקטרה יפעיל בבחינה שהיה הנמשבת מהאדם בקרבן הבוא על ידי סמיכתו כנזכר וכזה
היה נעקרת בחינת הרע הבוא וכפר ידעת כי אין חטאת בחה אלא על החטאות שהוא הדבר שעושה האדם בשוגג אבל לא
נפיש זוהמיה מבמ״כ על עון שעושה האדם במזיד דנפיש זוהמיה אין מביאין קרבן ולזה זבח רשעים תועבה ה׳ כ״ה להקריב על
מזבחו תיעוב כזה אין לך מיאום בעולם כמיאום וזיהום העון רח״ל:

ולפי הקדמה זו יתבאר הענין ע״ב בהקדים מ״ש רזל בת״כ וזל וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם ונומר על זדון
טומאת מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפעים ווזכר מכפר ואל אהל מועד שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגיות הודע
ולא הודע עשה ולא תעשה כריתות ויתיות ד׳ שעיר המשתלח מכפר עכ״ל ובפ״ה זל ושעיר על מזבח נוכח עליו כל זדונות קלות והחמורות
ושגגות וכו׳ וגם הבהנים בפרטם בשעיר היו משתלח מאהל מועד כתוכת פ״ח זל רבי יהודה אומר גם הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח ואחר
שבודענו ה׳ את כל זאת הבה שלך לפניך טעם תספיק כי הנ׳ שעירים נוכחים כל זמני מחלוקי הנפש בשעיר בכוכח עליו זדון טומאת מקדש
וקדשיו בלבו ה׳ ולא תיבני אבל שעיר הנוכח על שבועות קלות וחמורות כיוה ה׳ שיהבדש ויבלם חון מחקום הקידש ויהיה סיסוד מהדון
עליו את ידיו שהוא בליחם על ישראל וכל אחר עושים שם הוא היה עושה שבלוחו של אדם כמיתו ואחר ונתן מוחם על ראש השעיר החי אחר
הבתוב הטב הדבר בבפויכחו הוא נותן כל הטומאות המוזכרות הנם על ראשו ואמר ונכח השעיר מודיע כי יחנא בו בחינת המקבל ליטא את
הרע הבוא אל מרן ונומר ולהבין הענין מבל לתלך שבקר בנבו ורואה בהם בנדים נקיים וכתם בו תבפשפו בידו ונותנו לבנני ובסרואה בנדי
מלובלך הרבה נותנו לעבד אחר תעבדיו אחר לא יאמר אחר הדבר המחום בן הדבר הזה התלך הוא מלבנו יתריתם כמו בשוחיה לפניו קרבן אם
הוא בפרט ושברת בפם כל אחד בהם בחינה מו פרט אחד של טומאת מקדש וקדשיו בנזכר לא יתוכב הקרבן אלא אחר בל הזיהמה
כל העבירות בעשו ישראל קלות וחמורות הוא מיאום גדול ואמר שיולבוהו לעבד אחר מהרחוקים מהמלוכה לגד הייתו מהפחיתים וקלי הערך
והוא יבבר ויאבד ויאחה אותם ואין זה אלא בנותן לו עירות ואף על פי בן מעלה היא לו שאבנו האדון לעשות לו דבר אחה
שהיה לפני אל בבית המקדש ובעשה השעיר ההוא בהטומה עם השעיר המתקרב לפני אל:

וטעם שניוה ה׳ עשות בבה ולא אמר שיקחו שעיר אחר וישלחוהו לעזאזל אחר שהתודה עליו הוא לגד כי מן הבמבע שיתקבצו כל
הטומאות שעשו ישראל במעשיהם הרעים ויבואו על ראש השעיר כי אם בהביאו השעיר לפני ה׳ ואחר שהוכח לפני ה׳ אחו
מוכח כי הוא זה השעיר שיצא בל התיעוב וילך לו אל ארץ גזרה לזה ניוה ה׳ להנדיל והוא הבוחר יבחר את השעיר אשר יבחר בתבונתו יתברך בבחלי חייב ואם בם
למה נאמרו המקובלים כי בת׳ נפשות וביוהות בפ״ח בלתי מפיר ואי ידע בלתי יתברך שמו גם יש סוד בגודל והבן:

יעבר אי צריך לדעת הבוכה ורזל דרשו הרבה דדושים ולדרבינו יתפרש ע״כ שבתבון בתומרו יעמד אי שלא יתודה עליו תבף ואיך
בסיולה עליו הגודל אלא יניחהו אי פירוש לגד כי בחינת הרע נקראת את ועל שהה יקרא הנוף בלא נשמה את להיות
שבולטת בו בחינת הטומאה הנקראת את והשעיר של עזאזל בשתודה הבהן עליו ונותן עליו בל העונות והפשעים ונומר הנה הוא את בלול מבל מיני מיתות
ויניח האדון בלא יעשהו את אלא יעמד אי ולזה תמצא בומאר עוד אחר בך וסמך אהרן ונומר על ראש השעיר החי והתודה ונומר ובשא השעיר
על ו כי מתחיל קודם שהתודה קרנו אי ואחר בך אחר השעיר ולא הזכיר החי לומר שאחר שהתודה עליו מיד? אי שבבר בחות של מיתה ירדו עליו ותמצא שניוה
ה׳ שהמשלחו יטמא, ויבבס בגדיו ויחץ בשרו במים בדין טמא מת:

והמשלח

(יא) וכבר בירדו ועזתר • וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים שהן כלן קרויים ביתו בנאמר בית אהרן ברכו את ה׳ ועזמר • מכאן שהכהנים מתכפרין בי וכל הכתוב מוכיח על טומאת מקדש והדבור כאן בנאמר וכפר על הקדש מטומאת ועזמר: (יב) מעל המזבח • החיצון: מלפני ה׳ • מגד שלפני הפתח והוא הדין לכל המזבחות: (יג) על האש • בכיריים החיצה • הוא שם שעתיד להקבע בהקבע חייב מיתה: (יד) והזה מהצבעו • היזה אחת במשמע: ולפני הבבדת יום הכפורים • הרי אחת למעלה ושבע למטה: (טו) תביא לפנים • מה הכתוב מספר על הכהנים • מרפר הפתיר על ישראל • והיה הפתיר שעלה עליו הגורל לפנים: כאשר עשה לפר • אחת למעלה ושבע למטה: (יו) מטומאות בני ישראל • על הכהנים למקדש בטומאה ולא נודע לרם בפוף • שנאמר לכל חטאתם ואשמתם היו עושין: ומפני מה הכהנים מזיד בטומאה • וכן יעשה לאיל מזיד • רבים הרבה מכהנים בהנים למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרכת מבחוץ ת׳ פעמים אחת למעלה ושבע למטה: הטהרו • הקהל בתוך טומאתם • אף על פי שהם טומאים בגיפת בניהם: (יח) את אשר לפני ה׳ • מזבח הזהב שהוא לפני ה׳ בה׳ אל • ומה תלמוד לומר ויצא • לפי שהוא אומר והזה מן הדם על הקרנות ויכול מן הדם שבכלי ולפנים ויצא • ובמת את הדיבח הקיהו לצאת מן המזבח ולחון • ויתחיל מקרן מזרחית לכונית: ואפר עליו • מה היה אפרו ולחם מדם הפר ומדם הצעיר מטורפין זה לתוך זה: (יט) וזרק עליו • מן הדם • אחר שיצא מתיות בתנאיו אל הקרנותיו • מזה בצבע הזהות אל ננו: וטיהרו • ממה טימאו • והקדישו • לטהרה:

לבח:

מיס

(יא) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר
בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־
פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃
(יב) וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה
גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי
יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת
סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית
לַפָּרֹכֶת׃ (יג) וְנָתַן אֶת־
הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה
וְכִסָּה ׀ עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־
הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת
וְלֹא יָמוּת׃ (יד) וְלָקַח
מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ
עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה
וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־
פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ׃
(טו) וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא
אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת
וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה
אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי
הַכַּפֹּרֶת׃ (טו) וְכִפֶּר
עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־
חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל
מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ
טֻמְאֹתָם׃ (יז) וְכָל־
אָדָם לֹא־יִהְיֶה ׀ בְּאֹהֶל
מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ
עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל
יִשְׂרָאֵל׃ * (יח) וְיָצָא שני
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה
וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר
וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ (יט)
וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ
שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ
מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (כ)
וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־
אֹהֶל מוֹעֵד ׀ וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי׃

וסמך

וְיִקְרַב אַהֲרֹן יַת תּוֹרָא
דְּחַטָּאתָא דִּילֵיהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
וְעַל אֵינַשׁ בֵּיתֵיהּ וְיִכּוֹס יַת
תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא דִּילֵיהּ׃
וְיִסַּב מְלֵי מַחְתָּתָא גּוּמְרִין
דְּאִשָּׁא מֵעִילַּוֵי מַדְבְּחָא מִן
קֳדָם יְיָ וּמְלוֹ חוֹפְנוֹהִי קְטוֹרֶת
בּוֹסְמִין דְּקִיקִין וְיָעִיל מְנָיו
לְפָרוֹכְתָא׃ וְיִתֵּן יַת
קְטוֹרֶת בּוֹסְמַיָּא עַל אֶשְׁתָּא
קֳדָם יְיָ וְיַחֲפִי עֲנַן קְטוֹרְתָא
יַת כַּפּוּרְתָּא דְּעַל סַהֲדוּתָא
וְלָא יְמוּת׃ וְיִסַּב
מִדְּמָא דְּתוֹרָא וְיַדֵּי בְּאֶצְבְּעֵיהּ
עַל אַפֵּי כַּפּוּרְתָּא קְדוּמָא
וְלֶקְדָם כַּפּוּרְתָּא יַדֵּי שְׁבַע
זִמְנִין מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ׃
וְיִכּוֹס יַת צְפִירָא דְּחַטָּאתָא
דִּלְעַמָּא וְיָעִיל יַת דְּמֵיהּ
לְמִנַּיו לְפָרוֹכְתָא וְיַעֲבֵיד
לְדְמֵיהּ כְּמָא דְּעָבַד לְדְמָא
דְּתוֹרָא וְיַדֵּי יָתֵיהּ עַל
כַּפּוּרְתָּא וְלֶקְדָם כַּפּוּרְתָּא׃
וְיכַפַּר עַל קוּדְשָׁא מְסוֹאֲבַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמְמַרְדֵּיהוֹן לְכָל
חוֹבֵיהוֹן וְכֵן יַעֲבֵיד לְמַשְׁכַּן
זִמְנָא דְּשָׁרֵי עִמְּהוֹן בְּגוֹ
סוֹאֲבָתְהוֹן׃ וְכָל
אֵינַשׁ לָא יְהֵי בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא בְּמֵעֲלֵיהּ לְכַפָּרָא
בְּקוּדְשָׁא עַד מְפָּקֵיהּ וְיכַפַּר
עֲלוֹהִי וְעַל אֵינַשׁ בֵּיתֵיהּ
וְעַל כָּל קְהָלָא דְּיִשְׂרָאֵל׃
וְיִפּוֹק לְמַדְבְּחָא דְּקֳדָם יְיָ
וְיכַפַּר עֲלוֹהִי וְיִסַּב מִדְּמָא
דְּתוֹרָא וּמִדְּמָא דִּצְפִירָא וְיִתֵּן
עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא סְחוֹר
סְחוֹר׃ וְיַדֵּי
עֲלוֹהִי מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ
שְׁבַע זִמְנִין וְיַדְּכִינֵיהּ
וִיקַדְּשִׁינֵיהּ מִסְּאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
׃ וְיַשְׁלֵים מִלְּכַפָּרָא עַל קוּדְשָׁא
וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא
וְיִקְרֵיב יַת צְפִירָא חַיְיָא׃

ויסמוך

(כא) וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־
שְׁתֵּי יָדָו עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר יד יו ק
הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־
עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־
פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן
אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח
בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה:
(כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו
אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ
גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר
בַּמִּדְבָּר: (כג) וּבָא אַהֲרֹן
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־
בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ
אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:
(כד) וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ
בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ
אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־
עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם
וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם:
(כה) וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת שלישי
יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: (כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ שני כסדרן
אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס תחזרות
בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ
בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־
הַמַּחֲנֶה: (כז) וְאֶת פַּר
הַחַטָּאת וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם
לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ
אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם
וְאֶת־פִּרְשָׁם: (כח) וְהַשֹּׂרֵף
אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא
אֶל־הַמַּחֲנֶה: (כט)
וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם:

(כא) ושלח ביד איש עתי המוכן לכך מיום מתמול: (כב) ונשא השעיר את כל עונותם אל ארץ גזרה מקום מהלך מהלך מועד. (כג) ובא אהרן אל אהל מועד. להוציא את הבגדים שהתקדש בהם הקטרת לפני ולפנים. ופשט את בגדי הבד. מאחר שהוציאם. ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים וחזו סדר העבודות. תמיד של שחר בבגדי זהב. ועבודת פר ושעיר הפנימים וקטרת של מחתה בבגדי לבן. ויהיו ואיל העם ותקנת המוספין בבגדי זהב. והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן. וכיצד המוספין ותמיד של בין הערבים וקטרת היכול קטל חוכח הפנימי בבגדי זהב. זסדר המקדשות לפי העבודות כך הוא. ובלה את השעיר במדבר ורחץ את בשרו במים וזגומר. ויבא ועשה את עולתו וזגומר. ואת חלב החטאת וזגומר. וכל הכרוך עד ואחר יבא אל המחנה ואחר כך וכל מהרן: והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה ולא יפחתם בחוח: בחדש השביעי בעשור יום הכפורים אחר: (כט) ורחץ את בשרו וזגומר. למעלה למדנו מרחץ את בשרו ולבשם. שכשהוא מזכה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה שבחותם טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר. ולובש בגדי לבן לעבודת היום וכאן למדנו שכפיפות מפנה מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: במקום קדוש המיוחד בקדוש בעזרה ולוז היתה בנו בית הפרוה ולז מרבץ טבילת הכהנות חוצה לכל יום מכל הרחצנה היתה בחול: ולבש את בגדיו. מפנה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ועלה. מן הריחל אל החצר מחיבת הטילה שם: ועשה את עולתו. של עצמו את עולת החמוזרת בחולה בחוצה מהרן וגומר: ואת עולת העם. של לעולה ראשון למילה ותחת עזת בני ישראל וגו: (כה) ואת חלב החטאת. מחוירי פר ושעיר: יקטיר. על מוקד החיצון התזכרה. דאילו בפיוחי כתיב לה תעלה עליו קטרת זרה ויול ומיחה: (כו) מאיר הוצ את דמם. לריק ולפני: וכפר

(כא) וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אותם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה: (כב) ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר: (כג) ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבאו אל הקדש והניחם שם: (כד) ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם וכפר בעדו ובעד העם: (כה) ואת חלב החטאת שלישי יקטיר המזבחה: (כו) והמשלח שני כסדרן את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחרי כן יבוא אל המחנה: (כז) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקדש יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש את עורתם ואת בשרם ואת פרשם: (כח) והשרף אתם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחרי כן יבוא אל המחנה: (כט) והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוככם:

(כא) וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־ וְהַמַּשְׁלֵחַ וְנוֹמֵר לְמַעְלָה צָרִיךְ לְכַבֵּס מִכֵּיוָן שֶׁהוּא מְטַמֵּא וְלֹא פֵּירְשׁוּ פִּי הוּא מְטַמֵּא וְהַקְּטֹרֶת שֶׁל פַּר כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנַס בָּהּ לִפְנִים וְהַמְשַׁלֵּחַ שְׁעִיר הַמִּדְבָּר וְהַשּׂוֹרֵף פָּרָה וְשָׂעִיר שֶׁנִּשְׂרְפוּ בַּחוּץ וְהַשּׂוֹרֵף עֵגֶל וּשְׂעִיר שֶׁנִּשְׂרְפוּ בַּחוּץ אֵין הַדַּעַת מַתְיַשֶּׁבֶת עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לוֹמַר שֶׁיְּכַבֵּס וְיִרְחַץ וְאֵין הַכֹּל מַכְרִיעִין אֶלָּא כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעִין שֶׁהֵם שְׁנַיִם שֶׁנִּשְׂרְפוּ בַּחוּץ וְשָׁנוּ בָּהֶן חֲכָמִים שֶׁיְּכַבְּסוּ וְיִרְחֲצוּ

(לא) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: (לא) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: (לב) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְמַשַּׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: (לג) וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: (לד) וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה: *

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן וּבְקָרְבָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַיָּמֻתוּ: (ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת: (ג) בְּזֹאת יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: (ד) כְּתֹנֶת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וְלָבַשׁ אֹתָם: (ה) וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: (ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: (ז) וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ח) וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: (ט) וְהִקְרִב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשֵׂהוּ חַטָּאת: (י) וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: (יא) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: (יב) וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: (יג) וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת וְלֹא יָמוּת: (יד) וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: (טו) וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת: (טז) וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: (יז) וְכָל־אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל: (יח) וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (יט) וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כ) וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי: (כא) וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: (כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: (כג) וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: (כד) וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם: (כה) וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: (כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחַר יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: (כז) וְאֶת־פַּר הַחַטָּאת וְאֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם: (כח) וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחַר יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: (כט) וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: (ל) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: (לא) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: (לב) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְמַשַּׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: (לג) וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: (לד) וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה: *

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן וּבְקָרְבָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַיָּמֻתוּ: (ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת: (ג) בְּזֹאת יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: (ד) כְּתֹנֶת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וְלָבַשׁ אֹתָם: (ה) וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: (ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: (ז) וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ח) וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: (ט) וְהִקְרִב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשֵׂהוּ חַטָּאת: (י) וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: (יא) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: (יב) וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: (יג) וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת וְלֹא יָמוּת: (יד) וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: (טו) וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת: (טז) וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: (יז) וְכָל־אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל: (יח) וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (יט) וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כ) וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי: (כא) וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: (כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: (כג) וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: (כד) וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם: (כה) וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: (כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחַר יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: (כז) וְאֶת־פַּר הַחַטָּאת וְאֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם: (כח) וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחַר יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: (כט) וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם:

רשי

(לב) וכפר הכהן משמש יתפש ובומר • כפרים זו על שיש הכפורים קורבנ כפרים שלש בכהן גדול • לפי שכתתרה כל הפרשה בתרון • הוצרך ליתר בכהן גדול הבא תחריו שהוא כמותו: ואשר ימלא את ידו • מין לי שלא המצות כ״ן שמא תמשח • מרובה בגדים מהן • תלמוד ליתר שאר ימלא את ידו וגייתר • ושם כל הכהנים גדולים שעתדו מיתה בידי שמים ומילך• שכשיהיו בגגוה עלוחית על שתן המזבח • לכהן תחת אהו ו • ללמד שאם בנו משלא את תיומו • הוא קודם לכל אדם: (לד) ויעש כאשר צוה וגיתר • כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה ילהגיד שבחו של אהרן שלא היה לובטן לגדולתו שלא כמקיים גזירת מלך: (ג) בזאת יבוא אהרן אל הקדש • תון לעורה: לם

(א) וידבר יהוה אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני יהוה וימתו: (ב) ויאמר יהוה אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת: (ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה: (ד) כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבש אתם: (ה) ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה: (ו) והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו: (ז) ולקח את שני השעירם והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: (ח) ונתן אהרן על שני השעירם גרלות גורל אחד ליהוה וגורל אחד לעזאזל: (ט) והקרב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו חטאת: (י) והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה: (יא) והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת אשר לו: (יב) ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת: (יג) ונתן את הקטרת על האש לפני יהוה וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדת ולא ימות: (יד) ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו: (טו) ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו אשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת: (טז) וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם: (יז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל: (יח) ויצא אל המזבח אשר לפני יהוה וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנת המזבח סביב: (יט) והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל: (כ) וכלה מכפר את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקרב את השעיר החי: (כא) וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה: (כב) ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר: (כג) ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבאו אל הקדש והניחם שם: (כד) ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם וכפר בעדו ובעד העם: (כה) ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה: (כו) והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחר יבוא אל המחנה: (כז) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקדש יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש את ערתם ואת בשרם ואת פרשם: (כח) והשרף אתם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחר יבוא אל המחנה: (כט) והיתה זאת לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוככם:

ולתרע

ויעש כאשר צוה ה׳ ונומר רצל אמרו כי הכתוב יכוון להגיד שבחו של אהרן שלא עשה לגדולה אלא מתוך שלא עשה הכל לקיים מצות ה׳:

ונראה כי גם שבחו של משה יגיד שהרי ה׳ לא דבר עם אהרן אלא עם משה והתורה מעידה שלא נמצאה הדיבור לנד אחרונות המצטיינות היה למדת ההדברים הנאמרים אפי משה לא נולד בהם הכתובת אפילו בחלק משה. מחוט השערה ומה בנין אב לתורתינו הקדושה שכולה היתה מונחת פי ה׳ יחיה האדם חיי עולם בהגיגו בנועם עליון:

איש מים ונומר • אשר יפחט טעם בפל מים מים בוכחים דרשו מליבה דל״ם לרבות הנו להדיוט שחייב וכשילו אמר מים למים ולא דרשו לרבות שנים שפחטו מכוש אחד הכתוב למים הרוח וכנרת המים תהיה ודרשו תיבת תהיה אחת למכוטי מיטהה ומנום וכוגב ואחת לטעם שנים שפחטו עליה הרוח ולא הכם וקשה שכתורת כהנים דרשו לטעם שנים שפחטו מדכתיב דם בפך ולא מקיבת הרוח ויש לומר בי להיות שיש ב׳ מיעוטים הרוח ושכך ודרשו בת״כ מיעוט אחד לבוגב ומנום ומיעוט אחר לטעם שנים שפחטו חיכו מקפיר הס״ם להמעיט מיעוט שנים שפחטו משפך או מהרוח ויעיין בפסוק כאחן:

אשר יפחט בת״כ אמרו וזה לבוגב • מין לי אלא ופו׳ מנין לבוחט עוף תלמוד לומר או אשר יפחט ואלא דין הוא יהא יפחט ואחיה ובו׳ מליקה וכו׳ חיכו דין וכו׳ תלמוד לומר אשר יפחט על האחיטה הוא חייב ואאו חייב על המליקה ע״כ משמע כי מיבת או מרבה שחיטת עוף ומאחר יפחט ממעט המליקה סביתה בתה בק״ו וקשה מברייתא סרביה בחסבת וכחים מוכח כי רוב דורש מאחר יפחט לרבות שחיטה לעוף ומתה שאתר הכתוב זה הדבר מיעט המליקה סביתה בתה בק״ו וגם לרבי עקיבא שחולק עם עם רוב דורש ריבוי שחיטה העוף מדם יחבב ומיעוט המליקה מאחר יפחט כדעוכח מהס״ם עם ות״כ ברייתא על ת״כ לא רבי עקיבא ולא רוב ומה שהקשה לומר כי ברייתא של ת״כ חיכה כרבי יהמצאל מתה שדרש עם זה הדבר לגזירה עוף מה זה הדבר וכו׳ אל רחמי המטות וכו׳ ת״כ בהברח בלא כרוב גם מתה בלא דרש בת״כ יתור דם יחבב לדרשת רוב לרבות העורק ת״כ מוכח כדברי עקיבא גם מתה כדרכו עם בפרק י׳ מו זבח לרבות הדם כדברי רבי עקיבא בברייתא שהביא בס״ם דוכחים הרי זה מרחה בחצבע כי לרבות תנא דת״כ הוא כדרכו על רבי עקיבא ומצתה תהיה דרשת שח בת עוף מדם יחבב ומיעוט מליקה מאחר יפחט ולמה דורש תנא דת״כ כ׳ לרבות מתו מאחר יפחט ויש לתנא דת״ך כדורש כ׳ הדרשות מתו מאחר יפחט דם יחבב פתמר הכתוב למה לי:

וראיתי להר"מכם ז"ל שכתב בפרק זה מהלכות מעשה הקרבנות וז"ל שנים שחטו כאחד וטעה אחד ושחט שלו תחת של חבירו ושחט ולא שניהם ע"כ וקשה להר"מכם ז"ל למה עשה ליתוב חלם ולא רכס הלימוד שהזכיר בברייתא ובתלמוד ועוד קשה להר"מכם ז"ל והרי פסוק אחר ישחט אשר ישחט דפקיהו למשפט העוף הוא לפנינו בין לרבי עקיבא שהזכיר בזבחים שבתכנו למעלה אחר ישחט מכלל דיש על העוף לומר לרבות שחייב על שחיטתו ולמה לעשות המליקה ודין זה פקוק רמ"כם בסוף פרק זה תהלכות מעשה הקרבנות:

רשי

דם יחבוש • כשופך דם האדם שמתחייב בנפשו: דם שפך • לרבות את שוגק דמים כאדם: (ה) אשר הם זובחים • אשר הם רגילים לזבוח: (ז) לשעירים • לשדים כמו ושעירים ירקדו שם • (ח) אשר יעלה עולה • לחייב על התקטיר מיבעיא ליה חוץ (עיין בר"מ) כשוחט בחוץ • כאשר שחט אחד והעלה חבירו שניהם חייבין: ובכרת

(ד) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: (ה) לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהֵבִיאָם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם: (ו) וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם: * (ח) וַאֲלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח: ואל ולתרע

(ד) ואל־פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונברת האיש ההוא מקרב עמו: (ה) למען אשר יביאו בני ישראל את־זבחיהם אשר הם זבחים על־פני השדה והביאם ליהוה אל־פתח אהל מועד אל־הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה אותם: (ו) וזרק הכהן את־הדם על־מזבח יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה: (ז) ולא יזבחו עוד את־זבחיהם לשעירם אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה־זאת להם לדרתם: (ח) ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל ומן־הגר הגר בתוכם אשר־יעלה עלה או־זבח ולתרע

ואל לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונברת האיש ההוא מקרב עמו: (ה) למען אשר יביאו בני ישראל את־זבחיהם אשר הם זבחים על־פני השדה והביאם ליהוה אל־פתח אהל מועד אל־הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה אותם: (ו) וזרק הכהן את־הדם על־מזבח יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה: (ז) ולא יזבחו עוד את־זבחיהם לשעירם אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה־זאת להם לדרתם: (ח) ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל ומן־הגר הגר בתוכם אשר־יעלה עלה או־זבח ולתרע

זבחים שלמים הם קרבנות המשתפים בטולחן אחד יחד כנים וחלבים ואוכל מריהם ואוכל מריהם חוץ מאכל עמו ואחר כי זבחי שלמים הם קרבנות המשתפים בטולחן אחד יחד כנים וחלבים ואוכל מריהם ואוכל מריהם חוץ מאכל עמו ואחר כי לבני ישראל הזובחים בתורים בתחילת הכתוב לא לגזבחים ועל דבר זה לבד תתנקק הנפש מברקך ותקו לעבודת השם במסורת כפם מבלי הרגש להשלמת עריכות הקרבן בכתיבת תהבתו יתברך בנפש המרגשת בטרגשת נושם חיבתו וכל זה קטן הוא להתחייב גדו עשות לערך המוקדם ממנו יתברך בכתיבת שעשוע חיבוכיכו ורומקות תאב רוקם עם קדושו:

ואליהם תאמר וגומר במסכת זבחים תניא רבי ישמעאל תלמוד לומר לעירוב פרשיות לומר שלח שחוטי חוץ שהעלה בחוץ הנם שהן רחויים לפנים כגון השוחט בפנים ומעלה בחוץ דתנן בפשטה תחילת פיג דוכחים ולימד כל המחוץ על זה בזה זולת דברים שריבה הכתוב בתחל מהם ומעט בחבוו ועיין בדפוי רש"ל בזבחים חים חים ומו' עיין בע' שלפי:

מבית ישראל יכול אפילו ישראל ולא הסגיר במשקר ולהלים שקבלו מוכן שחוזר להתמורים לבעלים מהענין לנו לומר חים חים לומר שנים שנשחטו כאו שכתבתי בסמוך ואם הכתוב שיכה הדורש וידרוש לדרוש הנוים כאו שדורשים בחים חים החמורים בכדרים ונדבות שהיה לרבות נוייס לזה הוקרך לומר מבית וגומר לומר דוקא ישראל ולא חומית ומילה נתחייב לדרוש בחים חים כל מה שדרכו לו: **ואחר** שהוקרך לומר מבית ישראל חם הכתוב לומר שמעטה הכתוב הגר ס תלמוד לומר ומן הגר והוקרך לרבות כל הריבויים דולת זה יאמר המומר כלא ריבה אלא מה שהזכיר בנשחוב וגם לדעת רבי יוסי שסובר דבריו תורה בלשון בני אדם חולי עלה אחר כן אלא לגב שים לו מניעת הדרשה בו לגב מיעוט ההוא והגם שהקשה הס"ם להי לכיון שהיו חים חים שכפ"ב גם חים בני אדם וכשים התנגדות לדרשת הכפל אנו אומרים דבריה תורה כלשון בני אדם מצינו חין דרשת כפל חים חים חוקה כדרשת ושפך שהשיג הס"ם אליבא דרבי יוסי והנה דהס"ם לא קשתר לה אלא אליבא דרבי יוסי אף על פי כן אמנם נקט ע"ה כי אין הכרח לעשות אחלוקת ביניהם בזה והנם דהס"ם קאתר לס' ר"ש בדורש שוחט לחים חמים חים זה היה קודם שידע דרשת דם יחבוש וגומר דם שפך מש"ה אחר דרשה זו היה דבר הטוב לכולם ולזה בתב הרמ"כם מדרשת אחר שפך אחכל קושיתנו הרחשובה לדברי רמ"כם בחקומה עומדת:

ונראה לומר דסובר רמ"כם כיון שאנו רואים כ"כ שינויים בין כרייתא של ק"ב ובברייתא שבזבחים הס"ם וכיון דברי הס"ם נס בן כתו שבתבנו למעלה אם כן מובחים הדברים שאין להקפיד על שינוי מקום דדבות אלו ולזה לקח במובים רמ"כם מפסוק דם שפך שוחט לחים דחייב מ"כ אין לכו מקו לדרוש מיעוט שבים לזה חפש אחר דרשת יתור אחר ישחט שהיה מיותרת ואין אנו דורשים שחיטת עוף אלא מתיבת או ובתו שדרשו בת"כ ממרכה שחיטה לעוף מאומרו תיבת או לרבות ולפי זה דריכין מיעוט מליקה בעוף מאומרו זה הדבר למעט מליקה בעוף וכדברי ר"ש שבתבנו למעלה שדורש מיעוט מליקת עוף מזה הדבר ולפי יקשה לך מתה דקיל הלכה כדברי עקיבא מחברו כי אין כוח בפה דבי עקיבא בעניו הלבוש:

ואליהם תאמר וגומר במסכת זבחים תניא רבי ישמעאל תלמוד לומר לעירוב פרשיות לומר שלח שחוטי חוץ שהעלה בחוץ הנם שהן רחויים לפנים כגון השוחט בפנים ומעלה בחוץ דתנן בפשטה תחילת פיג דוכחים ולימד כל המחוץ על זה בזה זולת דברים שריבה הכתוב בתחל מהם ומעט בחבוו ועיין בדפוי רש"ל בזבחים חים חים ומו' עיין בע' שלפי:

מבית ישראל יכול אפילו ישראל ולא הסגיר במשקר ולהלים שקבלו מוכן שחוזר להתמורים לבעלים מהענין לנו לומר חים חים לומר שנים שנשחטו כאו שכתבתי בסמוך ואם הכתוב שיכה הדורש וידרוש לדרוש הנוים כאו שדורשים בחים חים החמורים בכדרים ונדבות שהיה לרבות נוייס לזה הוקרך לומר מבית וגומר לומר דוקא ישראל ולא חומית ומילה נתחייב לדרוש בחים חים כל מה שדרכו לו: **ואחר** שהוקרך לומר מבית ישראל חם הכתוב לומר שמעטה הכתוב הגר ס תלמוד לומר ומן הגר והוקרך לרבות כל הריבויים דולת זה יאמר המומר כלא ריבה אלא מה שהזכיר בנשחוב וגם לדעת רבי יוסי שסובר דבריה תורה בלשון בני אדם חולי עלה אחר כן אלא לגב שים לו מניעת הדרשה בו לגב מיעוט ההוא והגם שהקשה הס"ם להי לכיון שהיו חים חים שכפ"ב גם חים

חיים שבפסוק ז' לא ידרוש חוכא מאי לא היה הס"ם מונח דרשת ושפך היה חוקר שדורשה מחוש חיים שהל יתיון בגדיות להדיבה לא יתירון דכרה תורה וכו' ועיין בדברי התוספות בתניעתא דף ל"ח ד"ה דברה תורה כלשון בני אדם שמין סברת לימת לימת כמה דרשות שנדרשו בכפל והנם שהתוספות פרטו הקושיות לר"ש עב"י יפנה לכל. ועקר מחלוקת התנאים היא בסברת בדבר המתנגד לדרכם שכפי הסברת מפה לומר דברה תורה כלשון בני אדם ותמנא שנם ר"ש מניעו שמחר דברה תורה ומניעו לו שדורש הכפל:

רשי

(ט) וכרת. זרעו נכרת ויתיו נכרתין: (י) כל דם. לפי שנאמר בנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשים. תלמוד לומר כל דם: ונתתי פני. פני אלי. פנים אני מכל עסקי ועוסק בו:

ואיש

אחר יאכל ונומר טעם כפל אים אים בת"כ דרבו ולל ישראל אלו ישראל גר אלו נרים הגר לרבות נכי הגרים בתוכם לרבות נכים ועבדים אם כן למה נאמר אים אים אמר ר"ש בר"ם להביא ולד ישראל אי הגר ומן הנשב ע"כ לריך לד ת למה הוליך הכתוב לפרט כל הפרטים ומדרך שהקהו במסכת סוכה בחותם בהייתא בחורה החזרת לרבות הנשים וזל מדרש נפקא דאמר רז אמר רב הבוה הכתיב אשם לאים לכל טוגשים בעבודה ותרן

(ט) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרְתָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו: (י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ:

בי

ארי

וְלִתְרַע מַשְׁבֵּן זִמְנָא לָא יַיתְנִנֵּהּ לְמֶעְכַּר יְהֵוֵה קָדָם יי וְיִשְׁתֵּצֵי אֵינָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ: וְגִבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן נִיוָרָא דְיִתְנַיְרוֹן בֵּינֵיבוֹן דְיֵיכוּל כָּל דְּמָא וְאֶתֵּן רוּגְזִי בְּאֵינָשָׁא דְיֵיכוּל יַת דְּמָא וְאֵישֵׁיצֵי יָתֵיהּ מִבְּנֵי עַמֵּיהּ:

זנראה לומד בהקדים לדעת טעם מיסור זה כפי מה שהזירו חכמים את עיניהם בפניימיות התורה כי כל נפשות עם בני ישראל הם ממדרגה מחין למעלה ממנה בסוד חלק ה' עמר נם אמרו שהנם שהם בעולם תחתון ורחוקים ממקום גבוה אף על פי כן ישנם דבוקים בחוש של חסד עד מקום שורשם בסוד אומרו יעקב חבל נחלתו ונפש האדמה הוא ממדרגה תחתונה אשר יתיחס מריחה אל קליפת נוגה והנה בחכזל אדם אדם שהנפש יוצאת בו שעליו בת עושם כרת קונה נפש הבהמית מקומה בנפש אדם והודיענו - תיב כתן כי האוכל דם ומכרים נפש הפחותה בנפשו יגעל אומו שורש העליון לבל יהיה עוד נלבק בו והוא מאמר ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם והכרתי אותה מקרב עמה פירוש סיכרות החוט הקשר בשורשו שהוא מקום כללות נפשות עם ה' והוא אומרו מקרב עמה עוד ידוע הוא כי הנפש שבללות עם ישראל שורשם אחד אף על פי כן הם במדרגות זו למעלה מזו בסוד כי נבוה מעל נבוה ונומר וכיון שכן תבת רשברה לומר לנך שנפש בהמה זו לה טמאה היא שהרי היא בהמה טהורה שהנאכלת לזה לא תעשה נפש הלזו פגם ודופי אלא דוקא בהדרנה הנדולה של ישראל ועוזם שיחד ה' לעבירה זו אינו אלא להחודיהם זכרים ולא נקבות וכשידבה הכתוב איזה ריבוי אין לנו בו אלא חידוש הדרנה אחת על שידבה קנא המדרנות נם כלך לדרך אחר יש לומר שאין הפעולה הלז עושה כ"כ רושם להטמרך לכידתה אלא נפש שהיא קלת הטרך אבל נפש רמה מאשר שהנם שתעשה בו רושם אף על פי כן לא תעשה כ"כ פעולה שה כדי שתטמרך לכדת אחר ע"כ נתחכם אל נורה עליה שידבה כל הדיבויים ואמר כי קטון וגדול יאכו בהברת ואחר ריבויים לכל ההדרנות קטון וגדול והנה לפניך הדרנות זו למעלה מזו ראשון שבקדושה זכרי ישראל כ' נשיהם לנד שהאשה מינה במדרנת האיש ונ"ר נר הבת מישראל ונ"ר ד' נר הבת מנ"ר ויפראל יה' נ"ר כיונת ההדרנות ו' נר הבת אבל ונ"ר ז' נ"ר הבת מנר ונ"ר ח' נר שנתו וכל אלו ההדרנות הנה בהיתר ראשון שבקדושה ישראל הזכירם בפירוש והוא אומרו תבת של ע"כ ישראל אלו ישראל והזכיר הגרים ב' פעמים וכ' ריבויים עמהם הגר הגר ותחלת שבאחרית סוכה דרשו ה"ח כל האורח לדבות נשיהם כאלת אומר כי ה"ח של הגר הגר ריבויים הם הרי לפניך ד' ריבויים בגרים ורש כנגד כ' הדרנית שבגרים - האחד הוא הגר שנולד אצר ונ"ר. והשנית הגר עלמו שנתגייר ושני הריבויים כנגד נשיהם שבהדרנתם ואולי עלוה דקדק זאומר תבת ת"כ הגר אלו הגרים ולא אחר זה גר שנתכוון לכ' הדרנות גרים כאומר ואחר הגר לרבות נכי הגרים פירוש מריבוי ה"ח נאמרו נשיהם ואומר בתוכם לרבות נשים ועבדים כאומר התנח פירוש נכים לזרמיות ועבדים שהיום כוה לגבים אלא אתקיה לאם הזכרך לרבותם ואלא ק"ו מגרים זאין לומר שהייתי אומר כי לגד שהם נדולים אצרך גר יצטרך לומר כי נם בהם יפציל הדרת כאו כאמרנו בטעם וכרון ישראל כי אחר שהוזכרו זכרי ישראל מכ"ש הנשים הנה אם לא היה ריבוי בתוכם שהיכה בה הרת יכי ישראל לא היינו מרבים אה"ח של הגד ב' נ"ר הבת מן הגר ומן העבד פירוש שבה ריבויים ואמר אים אים ריבויים אחרים ודרש אותם אים ת"כ ואמר להביא ישראל הבת מן הגר ומן העבד פירוש ולד ישראל שים בו זרע ישראל יבא נם בן מי הגר ואולי אומרו מי הגר ודוקא היה מביו ישראל ואמו נ"ר הבת ואמו ישראלית או הדרנות וב' הדרנות אלו נדרשים מבפל אים אים ולא אקשה לאה רוצרך דאתוב לדבות הדרנות אלו אחר שכבר ריבה גר נמור כאו שאמרנו כי אם לא היה ריבוי אים היינו מפרשים דגרים האמוריים בבאו מישראל וב"ר הבת ומעתה הקדים הכתוב הדרנות החשובים שבגרים שים בהם חלק ישראל ואחר כך אמר הגר הגר לכולן גרים הרי לפניך ח' ריבויים. ואם תאמל ב"ר הבת מישראל ונר הנם שהיה נקבה ולדרך זה תתהלך בכל מקום שיבבא עצאו שבתניא פשיטא אמין להפחית ממנו ב"ר הבת מישראל ונר הנם שהיה נקבה ולדרך זה תתהלך בכל מקום שיבבא ריבויים כאלו:

בנפש ונומר בת"כ דרשו ולא בניבור ע"כ הטעם כי אין כח בעון זה להכרית ניבור ועיין במה שפירשתי למעלה:

בקרב עמה בת"כ דרשו ועמה בשלם ע"כ ואין ידוע הכונה בזה ממ"נ אם חייבין מדין ערב למה יהיו פטורים כאן ואם אינו מדבר בהי שחייב מדין ערב כגון שלא ידעו או נאנסו אין לריך לומר:

ונראה כי יכוון לומר כי כריתת הענף הרע מהאילן מביאו כידוע ולזה אמר מקרב עמה פירוש כדי שלא יזיק ענף הרע לענר מטעיו יתבדך יכריתהו ויאחר עמה בשלם:

רשי

(יא) כי נפש הבשר • כל כל
בריה בדם היא תלויה • ולכיוך
נתתיו לכפר על נפש האדם •
תבא נפש ויכפר על הנפש :
(יב) כל נפש מכם • להזהיר
נדולים על הקטנים : (יג)
אזר יצוד • אין לי אלא ציד •
לויות ותרנגולים מנין תלמוד
לומר ציד מכל מקום • אם כן
כן למה נאמר אזר אלא שיכול
יאכל בשר אלא בזמנה זאת :
אפר יאכל • פרט לטמאים :
(יד) דמו בנפשו הוא • דמו
היה לו במקום הנפש • שנפש
תלויה בם • כי נפש כל בשר
דמו היא • הנפש היא הדם •
דם וכשר לבון זכר • נפש
לבון נקבה :

אחר

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם
הוּא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־
הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם
כִּי־הַדָּם הוּא בַנֶּפֶשׁ
יְכַפֵּר: (יב) עַל־כֵּן
אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־
נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם
וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל
דָּם: (יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ־עוֹף
אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ
וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: (יד) כִּי־נֶפֶשׁ
כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא
וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־
בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ
כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל־
אֹכְלָיו יִכָּרֵת:

וכל

אֲרִי נֶפֶשׁ בִּבְשָׂרָא בְּדָמָא הִיא
וַאֲנָא יְהַבִית יָתֵיהּ לְכוֹן עַל
מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן
אֲרֵי דָמָא הוּא עַל נַפְשָׁא
מְכַפַּר: עַל־כֵּן אֲמָרִית לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל אֵינָשׁ מִנְכוֹן לָא
יֵיכוֹל דָּמָא וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּרוּן
בֵּינֵיכוֹן לָא יֵיכוֹל דָּמָא: וְגֶבֶר
גֶּבֶר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא
דְּיִתְגַּיַּרוּן בֵּינֵיכוֹן דְּיֵיצוֹד צֵידָא
חַיְתָא אוֹ עוֹפָא דְּמִתְאֲכֵיל
וְיֵשׁוֹד יַת דְּמֵיהּ וִיכַסְּינִיהּ
בְּעַפְרָא: אֲרֵי נַפְשָׁא כָּל בִּסְרָא
דְּמֵיהּ בְּנַפְשֵׁיהּ הוּא וַאֲמָרִית
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בִּסְרָא לָא
תֵיכְלוּן אֲרֵי נַפְשָׁא כָּל בִּסְרָא
דְּמֵיהּ הִיא כָּל דְּיֵיכְלִינֵיהּ
יִשְׁתֵּיצֵי:

וכל

מדם כי החדם התפטות
חיוניות והיא גם בבשר וגם
בצמחים ונקרא בירושלמי
הבלה דנרעתי שכחר תחר
כתם שנים בעלמות ולזה חיים
נדירים הנדיקים ויש בעלים
שמתלו בבהמות והן הנם
שחיים עומדים בתחית המתי'
לנד שיבאו בעלמות ויהיו
וכלתם הנפש והלכה לה כרות
הבהמה •

ואני נתתיו וניתר פירוש
ותדע שהדם הוא
הנפש שהרי אני נתתיו לכם
ונומר לכפר על נפשותיכם
נפש אחת נפש הרי כי דם
הוא נפש • עוד יכיון הכתוב
לזהיר על נפש הבהמה לפי
שהיתה כי לא נתן ה׳ דם
הבהמה לנו אלא לכפר על
נפשותינו והיא תורתו נתתיו
לכם על המזבח ל-ל זולת
סיבה זו שאינו לנו אתתנה
לעבות כל אחר נחפון עשות
כי ותמלא בדין הדינת בדמה
בדרך פיוסים על פי ב״ש על
כ״נ כמשפטי תדם בהפוש
הכתוב משפטה לא שפט
תדם ולא היתרים בשתם

ליחטו אלא לנזרכי בשרם כי תהוה נפש הדם לאכול בשר עכן נאמר קומם עולמו והקנה לנו דכתיב כי תאוה נפשך לאכול בשר בכל תות׳ ונומר :

אשר יצוד ציד ונומר בדרך לדעת לאיזה ענין הוצרך הכתוב לכתוב כל זה שלא היה לו ליאמר אלא איש אשר יאכל דם חיה או ונומר מי אשר יספוק ונומר עוד שם נזרת הדבדים היא תנות רבי יהודי הזלל יכפהו בעפר כי תיתרו וכפהו מבעי שהרמה תנוה תחרת • ונראה כי תיתרו אשר יצוד בתניות לאסור ציד מין טמא לתפילה הנם שהתירו הכתוב בהמה וחיו שהיליתי בספרי פר״ת סימן קו׳ כדעת ר״ם בס בשין התרם לנידם אלא שם תפניין לנוד טרורים וזבדתו שתים טמאים והיא שתמר הכתוב כאן אשר יצוד ונומר תנאי הוא שהדבר בשין שתיר לו לנוד אלא אשר יאכל ולא שלא יאכל ולא יתר וכיסהו לנד שהדם תנוה אחת שלא לנוד אלא יאכל יוצדק ליתר וכיסהו בתוספת יח׳ ויתר ושפך ונומר פירוש שפאור לאוכלו דדרך שתתר בתקום תחר לא תוכלנו על האדץ תשפכנו כתים והוא נאר ראז ואתר כי בשר כל בשר ונומר ואתר ונומר הא למדת כי בתכוב: בתאתר ובכך לאסיר תכילת דם חיה ועוף ניתנת תויתר ב׳ תנות בתתיר כאן ת׳ לא יצוד טמאים ליהנות תהם כ׳ לא יאכל דם חיה ועוף ג׳ תנות עשה לכפות דם חיות • עוד נראה שרמז בתויתרו ושפך וכיסהו שתין בדיך לכפות כל דמי אלא חלק בשפיכה ויחלק בכיסוי :

דמו בנפש פירוש בתקום נפשו ובזה נתן טעם לתה בדיך לכפות דמו כי לנד שדמו הוא נפשו מתיסור לנהוג בו כבוד זה כדרך שנהוג ה׳ לכפר תדם את תיכוס בכודו וטעם אלא תתר כדרך שתתר בבהמה נפשו בדמו תילי בבהמה יש לה נפש והיא ניתנת בדם אבל חיה ועוף אין לתם נפש בבהמה אלא תדם היא בתקום הנפש ולזה תיום בתים ובני יונה וגם התם אין בדמם הזתה על המזבח אלא מילוי בשתילך :

בי נפש כל בשר ונומר פירוש לא לנד שהדם תכפר על המזבח הוא שתתרתי הדם שהו תחלק בין דם בהמה לדם חיה ועוף אלא טעם התיסור היא לנד כי נפש כל בשר ונומר ותתיתי גם חיה ועוף בכלל :

בל תוכליו יכרת בשר בתבתי למעלה טעם יכרת וטעם תייתרו תוכליו לשון רבים ויכרת לשון יחיד לתעיד על פירושינו שהכרת הוא שיסתלק תיוניות התתיר בשורש ויכרת בשורש היא לזה תתר לשון יחיד ותתר תוכליו לשון רבים לנד שהנהנים תתכילה רבים התם כי תיוניות הנתוק בשורש עליון תם תחתיו הכנית כדי שיובל עתוד ביחד עם הנוף כי הנוף היא תומר נשום וברית ה׳ בו כח התניע והיא נפש שהכוונה היא שלא נוטה אל הנשם ויתפו למטטתוקיו וברתו׳ ה׳ ב״ה בתכוונה זו כדי שיתחזק עם הנוף והוא תוכן לבחינת הנשמה לרוח והרוח הוא תוכן לנשמה והנשמה הכנה להברות שכינתו ויל הרתויים ותיצתה כשהדם תוכל תדם הרי לבניך תוכלין תריבים הנוף הנפש הדוח הנשמה ובבחינת הגיעה שהוא הכרת תין נכרת אלא חוט הנשמה תקשורה לתעלה ובזה יבשו כל הענפים לזה תתר לשון רבים : **עוד** ירמה ע״ד תת שתתרו אל תביבור תיים נכרתים בעון תכילת דם לזה תתר תוכליו לשון רבים ונכרת לשון יחיד לומר שהנם שיתכלו רבים תין כרת אלא ליחיד ולא לניבור :

ונתתי אל לבני לדעת תה טעם יבו ה׳ לכפות דם חיה ועוף ולא דם בהמה בשלמה דם הנזרק על המזבח הוד ותפתרת לו תדם חיה ועוף תכל דם בחיטת חולין תכר הוא נופל ונלוו לניניים לזה תנרע בהמה תחיה וזה נם למה שתניבו שבתר לו יש הקדן תרבתה ולא תחיה ועוף זולת תורים וזה והנה לפי תה שפירש׳ בחיה דתה הוא הנפש עצמה תמל״ב הבהמה כי יש נפש תלבד הדם והיא תורכבת בדם ותין דתה יוצתו נפשה לזה לא ניוה ה׳ לכפות הדם אלא הדם שהוא עצמו נפש תמל״ב הבהמה תין הדם עצמו נפש כתו של חיה ועוף והנה שנם בדם בהמה יש נפש בו עכ׳ לא הדם עצמו נפש ותין כיסוי אלא למורנם ולא לניולי הנפש ניתנו והבן • וזהיתי לתת לב תכניל תפני תה בתבחית בריית חיה תבהמה בבחינה זו :

ונראה שהטעם הוא לפי תה שקדם לנו בהתכוננות תיכלית הבהמות והעומדת הקיימת והעומדת כל יש כי התל הבורא ב״ה הוא חיות הכל ויכין יעשה פעולו כדי שכל הוזה יניענו הנתפקות תן הנוזך לקיומו וחלק כל בריותיו לל׳ הדרנות והם תרע״ן וכל תחת כלולה תהד׳ • ותרבעה תלו תחילת היותם חיה נעלמת תעיני כל בשר והיא רוחנית בתכלית הרוחניות והם ד׳ רנלי כסא כבודו יתברך ונשפעים תהם בבחינת בהם ד׳ בריות תחרות נוזתי הכסא פני תדם פני בשר פני תריה פני שור וכנגדם ד׳ תלתכים נבריאל רפתל תיכתל נוריאל תלו ותקבלים זה תזה ולייחתם יש לתטה תהבלין • בבחלי חיים תדם שור בשר תריה תדם תין תינושי שור תין בהתה תריה תין חיה בשר תין עוף וכנגדם בדומתים עפר תים רוח וכל תחד כלול תתרבעת ג׳ וגם בבחינת הנשמות שהם בריתה העליונה שבעליונות תשר ברח ה׳ תמורות עליונות חלק ה׳ ב״ה כתו כן יתנתון בחינות וחזר הדיז שכל נוסח ונוסח כולל כל זה וכל

תדרנך תשפעת ונשפעת תתדרנת כסא הכבוד שהיא למעלה תחיות הקודש עד תדרנת הדומם •

(טו) מכל האכל נבלה וטרפה. נבלת עוף טהור דבר הכתוב בחיה לה טומאה. ללמד בנבלת בהמת הכליה ולמדך כאן שטומאה בחילתה. וטרפה רבותיה דאיירי בה לה נכתב חלה לדרוש. יכול שניטו יכול תהא נבלת עוף טמא טומאה בהמת הכליה. תלמוד לומר טריפה מי שיש במינו טריפה יצא עוף טהור שאין במינו טריפה: (יז) וכבסו עונו. אם יתחל קדם מי יכנס למקדש חייב על טומאה זו כרת כשאר טומאות: וכבסו לא ירחץ וכבס עונו. על רחיצת גופו שנוהג כרת ועל כבוס בגדים במלקות: (ב) תני ר' שילכסי. תני הוא שמעתי בשיעי תלמי ר' אליעזר ורבלתם עליכם מלכותי מקצה הכלי נזרותי. רבי מאיר גלוי וידוע לפניו שסיכן ליתה בשריות שהו ביתי ניזרת ליכיך כת עליהם בגזירה תני ר' אלעזר. דעו מי גזור עליהם דיין ליפרע ונתתי לשלם שכר: (ג) כמעשה ארץ מצרים. מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מזולזלים מכל החוקות. ואותו מקום שיצאו בו ישראל מיולקלק מן הכל: אשר אני מביא אתכם שמה. מגיד בחוקותיו שעתיד הכתוב ללמד. וכחוקותיהם לא תלכו. אף רגיל הכתוב ללמד שלא יאמר שלא נמסרו אלא החקוקים לבן. כגון טרטיאות ואנטרו הוא רבי מאיר אומר אלו דרכי האמורי שהנו חכמים:

את

ומעתה מכיוון שהנשמים הנזכרים מהל' בחיות הנגעים דומים שבמתם למעשה הנעשית מדמית פני שור אבל חיה ועוף לא מצינו בנגעים נשמים למטה מהמוספים מהקדושה כי מהיה חיה טומאה כפר עוף טהור ויש לנו לחקור זאת לתת נתנה טעמה שהתקבל בהיכל הקדושה והטהורה כמי שקבל הטור גם מצין נמצא בחיות הטהור לבאר חיות הטריפות לבד התירה תורה אכל ובני ונעיר דע כי יש הדריות שהין יכולת במקבל ליכל בחיבורת המעכבים בהחיבתם בסוד טעם עוני הכתוב יכולים ליודעי דעת בתבונות הנודע בסבל הנכהן ולזה נגד כי מהיה ובאר בלמטה כמו בתבורת לה יכלו לסבול שיעור הנתנן והנעבר מליהם בתורת מיכותם ולנד חסרון התקבלם הנשרת הנסתפקות מביהין הנגדוד מהר בנן ה' בכיעור הנלחמים מהקווים מלהים יו חיבר למדרים מהר ניות ה' לישראל בכל יקרב מליהם כי מיש ישראל הולנת בירות מה יו בסוד מו' הדברים בה' ובעור מהר בהיות לנהיות מהיה בהיכל בחיבתם דומר ויוקר כי בריאת כוח יש דומה לו למעלה במקור הקדושה מהר ברית הבורת ותיכון כי רבפש מעל"ב בחיבת חיה ועוף ליל שנכסק דמות הנדמה למ"ב ויהנה הוא טהא לפניו ודכתיב את הנשר והא ונומ' תש כחו ויהין כו הלה החיבות בירות דם טריר כליהן דמו בנפשו ומני בפירש דמו בהרום נפשו זולת תורי' ובני יונה בידוע על עליון שנשר בים החיבתיות ומחוזנים הם בין הבהמה והעוף שמכיהין מהם קרבן עולה וחטאת דוקא ויחיד ולא ביבור וזריך כיסוי בי עד נדר רבהמה לה בא כל זר בתבתי

הם חפץ ה' והמבליל יבליל דברי הליהים חיים:

וכל נפש אשר תאכל נבילה אמר וכל נפש לבלול כל הרחיבים למילה ח' הדבנות כמו שפירשנו והזכיר כ' הדבנות בלליות מורת זנר ודקדק לומר בחזרת ובבר פירוש כל שיכלל בחזרת וכל שיכלל בנר:

דבר ואמרת ונומר כמעשה ונומר כריך לדעת למה כתל לומר דבר ואמרת נוד מה חידוש במאמר זה מבי ה' הליהים וכי עד עתה לא ידיו זה. וויוד מה היה כוונתו במלות כמעשה ונומר הם מין ידוע מה רוח המעשה שעליו תבא רמזה וכמו כן מעשה מרן כנען ורזל אמרו חרשים ויעשה מנרים למעשה כנען ולבריחם לל קשה למה כתל המזה ואם להשמיענו בא במעשה כ' הרשעים שיש מה לורך לתורה לידיעתנו דבר זה. עוד ניריך לדעת למה ניין מרן מנרים באומרו אשר יבבתם בה וכי יש מרן מנרים אחרת. עוד ניין מרן כנען ולמה אמר אבי מביא ונומר שיהא שיב אחרת ולא ידענו זולת זה ולו יהיה בתיהם מרן כנען אחרת כיון בחוקה ידועה מבין יהיו מעשיה נודעים לנוות עליהם:

ונראה כי לפי מה שהשמיך למנוה זו מנות הערוות גם ממה נלחר בסוף הפרשה על מטמאו בכל ונומר כי בכל אלה נטמאו הגויים הדברים מוכיחים. ומניהים ר' משה מרן מנרים אחר מרן כנען רוח מעשה עריות ובזה נבא לפרש רבתוב ע"ב הנה אנכי יודע הוא כי כל מנות אשר ניוה ה' לעשה הם מנות שיכול האדם לעמוד בהם ויטה נפשו על הרצון לעשותם זולת מנות פריבת הערוות הוא דבר שנפשו כל אדם מתאוה ומוסיפו עליהם לעשותם זולת בי"מצמית הרחקת ב' דברים מ' אדם והם מדחק הנשם לחות הנין ומרחק בחינת החומר והם ב' אלו לא יעשה אין אדם שליט ברוח זה לכליאתו ממנו כי כל אלה תהיה לו הרחיק הרצון בדבר הנם שירחיק בחינת החומר לא יכליט בעצמי ממנו בהכרח החסך ונא ולחר מתעשה על רב עתרים רבו הנם בל חסידים שהנם חייבו מוכלל בחינת החומר נתנגא מבחינת הרחות נם ממעשה רבי מתיא בן הרח עבחר לפתות עיניו למיחום הבחר אחר אדם בדבר הרע הנם שהיה מוכלל מבחינת החומר בא אחר מעשו מוכיחות נם אם יוכלל מבחינת רחות אם לא ירחיק בחינת החומר מחבביתיו יחייבו לבקש ולא־תלבט אחר המעשה ונא ולחר ממעשה הינה בש"ם בחותו נוי שקנה ירך בבר וחטט בו רבי ובא' ובינל ובו' ע"כ וזה יהיה תולדת החומר רבריחתו עטוה מבלי בחינת הרחות ומנאת אחור בחינת מרכ' תהיה מוכלל מהאדם שליט בינתו בדבר זה ול"ל בהתחד ב' דברים רחות וחומר חלוש בנגד מחותו ול"ל אם יכלה ידו ואכל אם עם הרע הנם הוא מסיר ביד תחותו מעשה מחבילות האדם להבריך מלחמה נגד בחינה זו הוא בכלל אמנו ב' דברים ובזר מהיר נורבת האדם חכויח לבל יתלבט אחר זה ויכלוט הרצון בחכן הטבעי וזהו טעם אם יחיבו ל' במיום שבילי תיבבה עומדים אין בדיקים ומחיבים יכולין לבמוד כי הבדיקים נמחיבים מבחינת הרצים נוחת החכן מבלי ניריך התגברות מבח"ב בחלי תבוכה ובזה נבא אל רבי חוד המדון ר' לבחות ותחכם בבחיות מבחו זו ובבר בבל לבחר שיחתר אין יכול לחיל בחחותו אחר היה מוכלל מ"ב דברת שיחייב ה' במירתי לבל בהבחות אלא לאחים אחר יכולין לבמוד איך בח בירוכם לבלול החכן בזה הם אותם בלא כמו לידי מבחן הרחות והחומר בחלו ובבדומה דבר הכתוב אחל בתי שהברו בחינת הנזכר בפי הטבעי אין אדם בל ט בדרכו למנוע מיולתי חכן המבריחו ועל זה נתבוון ר' בבוחם דברי הליהים חיים ואמר מרן מנרים ונומר אחר במרים מרן כנען ואם יבבתם בחיים הנם שיבבתם במקום מחבחים בני ומנים ולא תמנע מכם בחינת החומר בנד יחיבבתם ביבירם בל הנתן היות רחותיו אחר יבבתם בה ואין יחיבה אלא עבבה וזה יחומר תנבורת החכן בכם אף על פי כן אחבי מנוה אחרם בתבתם לעבות החכן בבל תעבו במעשיהם ואמר עוד ובמעשה מרן כנען ונומר אחר אבי מביא ונומר אחרם שמה בירוש אף על פי בחתם בם לאחים אחר הם הרגישה בידם בל בחינת הרע הזה ומנאת בחינת החומר מתעוררת אף על פי בי מחייב אחי אחרם לבלותי עוזות בחיבתיהם ולנד יחיתר אחר בדבר זה לבן הקדים ה' בתת לת דברו הטוב ואחר דבר בני ישראל ואמרת אליהם אחי ה' אלהיכם כי הז אחת מיוחי ישראל יבבו בטיבה זו בי לא ימנת בבוחו לחניע עוזם חבחו ממנו מבח"ב אחם בני ישראל לנד היותי ה' אלהיכם והיה הבנה אלהית בבח האלהי יונח בח הטבעי נמחי בי הנזרה בלוט בחומר בחיסבים אום ישראל להתדבק בה אלהיו ילוט בטבעו והוא מחמרם ל' לאחרו הבדיקים לבם מסיר בידם והרחיבים הם מסורים ביד לבם הכוחם זה בי החבק ישנו בלב האדם והרצון הוא באותו והם ב' מדרנות שבתן האדון בבני אדם וכשתודמן לאדם דבר ערוה הלב חומדה ואין נמר בחיוך זה

ויכול

את משפטי תעשו · אלו דברים המצוים בתורה בלשון לא נאמרו
יכול כדאי לאומרן · ואת חוקותי תשמרו · דברים שהן גזרת המלך
שיגזר הרע מגיד עליהם למה לנו לעשותן · ואומות העולם מציקין
עליהם · כגון מאכלות חזיר ולביסת שעטנז וטהרת מי חטאת · לכך
נאמר אני ה׳ גזרתי עליכם
מי אתם דמתי ליפטר :
ללכת בהם · אל תפטר
מתוכם שלא תאמר לחדתי
חכמת ישראל חלך ולמד
חכמת האומות :
ושמרתם

(ד) אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־
חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ושמרתם

וכיון הרגון התלוי בתוך לתוכו החפץ ולא יעשנו הנס פיחוד הלא
תמצא בני אדם ממלכים תובעים הנס מהחפץ יתנבר בהם להכזיב
יבא הרגון וימנענו וכן עוד ונדיקים תמיד מתנהגים בסדר זה ולבם
מסור בידם שהנס פיתחוו תחום בלבם יבחר השכל שהיה הנעשה

ואם יבוא בחזרה מה׳ אז
מכללי התיעוב יפלול הרגון
בו וימנע החפץ הנס שיבוא
אל הרשעים הם מסורים
ביד לבם לכל אשר יבא החפץ
בלב לא ימנעהו הרגון ואולי
כי אין להם נשמה אז בכבר
פגמוה ובכנעת היה לפנו

(ה) וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־
מִשְׁפָּטָי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם
הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה:

וחי בהם

הרוח שבלב ולכן אמר ה׳ כי אני ה׳ אלהיכם פירוש להיות שכחינת הנשמה בם ה׳ משרה אור שכינתו באדם בסוד אהל שכן באדם ויגד זה
יש כח באדם לנגח החפץ לפני הרגון והוא מה שמתכוון לומר דם״עה במה נאמר לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי הכוונה היא
במורד דביקותו באדון האדונים זאת לעד על סנס הלב נתפך לעשות כתעשה הנשמה שבא החפץ כי ותתאוה לעשות רצונו ויתברך שהיו
מהכת החפצים דברים המרוחקים מהקדושה וגדיקין למונעם בשלילת הרגון אלא שמעצמו חפץ ברצונו יתברך לבטוח דברים אשר הלב חפץ ותופק
בהם והוא מה שדקדק לומר חפצתי כי חפם חפץ המורגשות הוא במקום אחר ולבי אלא בקרבי ואומרו ותורתך בתוך מעי פירוש לרוב חפץ
עבודת הקודש עד כמרגיש בלומדו תורת ה׳ כאילו אוכל ומאלה בני מעיו מתוון טבעי : עוד אולי שכתכוון להודיע הקדמת אחת שמעתתים
משם הרב הקדוש מהר״ל לוריא זצוקל והיא כי לפעמים יתהפך החפץ ויפתנה מטוב לרע בטבעו ומזנו ולא ידע מאיזה סיבה והוא עצמו יתמה
חיך נהפך בדעתו ואמר כי זה יסובב לנד שלפעמים יאכל אדם מאכל פיש בו אלא מאכלי הרע אז יש בו נפש רעה מתגלגלים לפי׳
ואמרו כי כל הנמת חלק מהרע ולזה ניזוק ה׳ על ערלת החילנות ולזה נדל עם החטא מין ומבן וסוכין הנזדקים והבדילנו ה׳ מכמה דברים
אשר שלט בהם חלק הרע לכל נקן נפש הנבחרת ולזה כאדם חוכל דבר המותר כאילו נהנה מאור עליון מאחורי חור תורה אלא כשנפש לנד
הערלת יסודי חרן בעריכים מזון כפי הכתתם והרכבתם ולא ותורתך בתוך מעי בזה נבר אחבו ותשוקתו לעשות רצונו יתברך כי אין רע בקרבו
המסיר רצן הרע ליפש נחוור לעניין הפלגו עליו כי בחינת החופש בדבר ערוה תגביר החפץ ותשליטנו ברצון ולא ויפש הנצחון החפץ אלא דוקא
בחלניות הרחקת הדבר מדעתו ומחשבתו לנל רחות הכיעור ולא יחשוב בו אחל אם עיניו יביטו בדבר הנה הוא מסתכן וכמעשה דוד הע״ה
כשנסנב הדבר ולזה תם שרואה נתעורר לבו ברים חלל ועשה מעשיו ולקילו אחלית המהשבה בדבר זה תגרום תגבורת והולדת טבעיות החפץ
ותגטריתו ולזה נתחכם חרם החכמים שלמה המלך עליו השלום ואחר בני אם יפתוך חטאים פי׳ בחינת החטא אל תחכה פירוש לא תכנס
כם ויתוייך בטוענן וכטענו כי תריכות הרגשת החושב אפילו לבחינת השולל תפעיל הנגבת החפץ ותקפך הרגון אליה ומצות ה׳ ברה בזה על
הדבר בבחינת דיבור ותיירך דיבור לומר נזירת מלך היא דבר מלך שלטון אמיתה לפון מעצה רק ולכון דומות לנד שהם ישנם
במדרגה זו לומר אליהם אני ה׳ אלהיכם ליחד שמו יתברך עליהם גם מעלה גדולה היא לשומר בריתו והיא הדלגה שאין למעלה ממנה
לזה אמר ואמרת :

את מכבטי תעשו ונומר קשה אחר כאין מדבר אלא בפריכות העריות מה החוקים והמשפטים אשר נזה ה׳ אלהינו אותנו גם
מה היא כוונתו באומרו ללכת בהם גם נרוך לדעת למה חזר פעם ב׳ לומר אני ה׳ אלהיכם :

ונראה לפרש לפי מה שכתבנו בסמוך שהמחשבה בעריות מנדיל החפץ ותמעט מניעת הרגון חם הכתוב יאמר האדם להתרחק
מכל וכל מפרט זה וביטל מצות פריה ורביה ומצות היכוס וכדומה ויהיה פרוש ממין זה לבלוטין שהרגל אבר קטן יש
באדם מכריעו רעב מרעיבו שבע לזה ניזוק ה׳ ואמר את משפטי תעשו שהם ממין עצמו שהסרתי לך אני מחייבך לעשות ואף על פי כן את
חקתי תשמרו בהם העריות שהסר · או יאמר כי בחמצעות שמירת העריות ימנעו הכנה בנפשותם לקיים מצות עשה כאומרו משפטי תעשו
ובמירת כל הלאוין כאומרו חקתי תשמרו משמ״כ אם יתגבר מעשו בדרך הטוב אחלה נפשו בתחלואי הטומאה ולא יקיים אחת מהנה כי טומאת
חטא זה מגרש טומאה על כל אבדי האדם וכוחותיו וכיון שכן כל הלאוין לא ימנע מהן בי בכל אבר טומאתו בו וכן מ״ע והנם שיעשה
לפיימים חיזו מצות אחת כי לא יתרנה בה הכורת אחעט עד״ם ולרעת אחר אלהיים אה לך בספר אחי ונומר כי אין אחפץ לה׳ בהם
אלא במצות הנעשית בקדושה · ואומרו ללכת בהם יכוין לומר לדרכנו כמין חומר כי בחשר יהיה האדם טהור וקדוש מהתיעוב יוליד בטבעו
לקיים המצות אחת ע״ה אומרו חשבתי דרכי ואשיבה רגלי ל עדותיך ורגל ערגליו על דוד מעצמם היו הולכות לבית המדרש לנל החרגל והחפץ
הנאבר זת ללכת בהם פירוש שמעצמו ילך בהם בטבעו כעושה דברים שהטבע עושם לנד שעיקרו ונופו הכל עומד במקום טהור כ
עוד יכוין באומרו ללכת בהם ע״ד מ״ש הנביא נדקת הנדיק נה תוכר ביום שובו ונומר שהם יהיה נדיק בל ימיו וירמיע לבסוף הרי זה הפסיד
זכותו ולא ילך עמו ביום לכתו לעולם העליון לזה ניזוק ה׳ ואמר ללכת בהם פירוש שיתמיד במעשים הטובים ושמירות החוקים בדי שילך בהם
ביום גוסינו לדרך כל האדץ · עוד ירמה שלא יקוה האדם לשכר מצות בעיבו ע״ד שאומרו היום לעשותם ולאחר לקבל שכרם שכל מה שיעשה
לא יבחר לאכול עליהו בחיו אלא ילך לפניו נדקו לחזות בנועם ה׳ : עוד ירמה ע״ד שאומרו כי נר מצוה ותורה אור כי עולם העליון
דחוק במהלך ובעלות נפש האדם מעולם זה לעולם העליון אם הוא רשע דרך רשעים כאפילה ובלבת האדם בשר מצות ותורה שבידו מאירים
לו באומרו נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי הכוונה היא לחיות בי יש בנר מה שאין באור ויש באור מה שאין בנר כי הנר יש בו בחינה גדולה
מהאור בפיוסיה קדוש ולזה אמרו רזל שבדיקת החמץ בריכה בלילה לאור הנר שהנר יפה לבדיקה להבטטה באורין ובסדקין משמ״כ האור ויש
באור בחינת גדולה מהנר שדוחק למרחוק משמ״כ בנר לזה אמרו כי מצות ה׳ יש באורה ב׳ בחינות הנזכר׳ בחינת הנר בקרוב ולא נר לרגלי
שהוא בקרוב ובחינת האור למרחוק והוא אומרו ואור לנתיבתי וזה כאן ללכת בהם פירוש בחורם ילך אל״ב בחשיכה ילך לא ידע במה
יכשל רח״ל :

עוד ירמה ע״ד מ״ש התנא החלני הרשב״י ע״ה בי רמ״ח תיבני האדם ושס״ה נידיו הם כנגד מ״ע ול״ת ובעשות האדם מצוה
בחותו אבר שבעשית המצוה שורה בו שם הוא יתברך כי המצוה היא לחיזוק שם הוא חביה מגולה והוא סוד שלמה
דאתגליא וחביה מכוסה סוד עלמא דאתכסיא כי חיזוק מ״ע בא״ב שם הם זה ובכר ידוע הוא כי הכ״ה הוא שמו ושמו הוא בסוד אומרו ה׳
אחד ושמו אחד שרמת לדעת כי בעשות המצוה בעשה האדם מרכבה לשכינה ומתרלך ה׳ בתובו ולא ללכת בהם אחור ופירש מי הוא ההולך בהם
ואמר אני ה׳ וכאילו אחר ללכת אני ה׳ בהם והוא סוד ושכנתי בתוכם וכפ״ז ירמה אומרו בהם כפשטה כי בעשית המצוה בעשות שהבנך ללכת
בה וזהו סוד אומרו והתהלכתי בתוככם ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם :

ומשרתם

(ה) ושמרתם את חוקותי. לרבות שמר דקדוקי הפרשה עלה כרט מכתוב. דבר אחר ליתן כתורה ומצוה להוקים. ובמורה ובמוה לא בפטוים לפי שלא נתנו אלא בפטוים לתכפטוים ובמורה לחוקים: ואת כהם. לעולם הבא. ואם אתה לעולם הזה ואלא סוכו הוא את: אני ה'. נאתן לעולם שכר:

(ו) לא תקרבו. לשוניל הנקרב כזכר לכך נאתר לעון רבים: אני ה'. נאתן לעולם שכר: (ז) ערות אביך. זו אשת אביך. או אינו אלא כמשמעו. יאתר כאן ערות אביך ונאתר להלן ערות אביו גלה. מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו: ואחות אמך. להביא את שיולדת אחות אביו: (ח) ערות אשת אביך. לאחר מ"ת: (ט) בת אביך. אף בת מיוסד כמשמע: תולדת בית אי תולדת חון. ת"ל כמולדת קיים את אתה. ואין נאומר לו הועה את אתה כעין ממורש או נתיכם: (י) ערות בת בנך וביתך בכתיב תאריסתו רכתוב מדבר. ובתו וכת בתו מאכתו אנו למדים ערות משה ובתה. שנאמר בהן לא תגלה בין שהיה מתנו בין שהיה מאיש אחר: ערות את ביך. ל"ת ואומר לכתך אלא לפי שאין מזדיקין מן הדין לתדום מנורה פוה בתכפת יבמית: (יא) ערות את בת אשת אביך. למודי בתוריו חייב על אחיתו משפחה ובכרית. לכך נאמר את אשת אביך לקדושין: (יד) ערות אחי אביך לא תגלה. יאת רוצה ערותו אל אשתו לא תריב: (טו) אשת בנך היא. לא תאמרתי אלא כתיב לביך אישות בה: פיט לאנוסה ובפתה ובכרית:

ערות

(ה) וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־ מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה: *

ס (ו) אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־ ששי שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה: ס (ז) עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֵּה עֶרְוָתָהּ: ס (ח) עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא: ס (ט) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת־אָבִיךָ אוֹ בַת־ אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ס (י) עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס (יא) עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס (יב) עֶרְוַת אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס (יג) עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס (יד) עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא: ס (טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס (טז) עֶרְוַת אֵשֶׁת־ אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא:

ערות

ושמרתם וגומר לדעת למה כפל ליתר דברים עשמם סמוך בסיוך ויתבאר על פי דברינו לו שתרו ותי כהם ולא שומות כהם שהם מיסורו לעבור על אחת מהנות ה' ויעבור ולא יהרג ואמרו עוד כי על ג' עבירות חייב אדם ליהרג ולא יעבור ואם עד ג' פ' ש"ד תעשה אמר פסוק ואמרתם סמוך למצות עריות ולא רצה הכתיב אלא יעשה וגומר ותי בהם ואמר פסוק ב' לנוות על כאר אחרות ואמר ותי בהם לדיין ולומר בראיות שבאתיו בפסוק שלפניו שלא אמר ותי בהם יהרג ואל יעבור:

עוד נראה בראיה עוד לתי בתוב בכתוב בכ' בתובים ברתבון אמר אני ה' אלהיכם ובכפוף כ אחר אני ה':

אכן כוונד כ' בנוים דבר תורה לחד העושה מיראה ולחד העושה מאהבה ובבר נתבארו הדברים בתקומות אחרים כי העושה מיראה בבר לחלף דור והעושה מאהבה בבר כפול לאלפים ובבה ת המתנב הוכיח ואמיב בת בת האהבה ויד שתקדים לו בחינת היראה בסוד זה הפעור לה' ותפר ע"כ אחר הכתוב בנגד בחינת היראה את תוכפטי ונומר אני ה' אלהיכם דקדק להזכיר בחינת הדין שהוא רמוז בשם אלהים להעיר בתי הכתוב מדבר ואחר כך ניוה לבדר כ' לעשות מאהבה ולזה אמר אני ה' ולא הזכיר שם אלהות לומר שתהיה העבודה לבד מחבת הטוב ויחסן והרצון פעל כי לעשות מאמר קונו אחביב ומרבתו אותו הגם שלא היה עושה לעיבר ואמר ותי בהם פיר ב כי לדם שעושה מאהבה יבנו גם בטוב עוכו יתר כל רגשול הקבוע לו בפועל הנפתי ואולי כי לזה רמז באומרו ותי בתוספת ות"ו להעיר עוד נוסף על בבר אחר שהוא בבר הרחבות בעושה מיראה שמין לו אלא לעולם העליון

כאותו ללבת בהם לעולם העליון אבל נדר זה ותי בהם מירוש לא לעתיד לבא' ת"ל היה לו לומר ויחיה אלא מצת טעמו המצות בעולם זה ותי בהם ולדרך זה יתבאר גם כן מה שאמר בברכת והיה אם שמוע שמוע ואתתי מטר ארצכם ואומר כיוצא בזה בהם נהתר לאהבה את ה' ואומר לזה הודיע כי מניה זו יש לה בבר גם בעה"ז ורמזו הוא להגיד בב' טוליות ורגם אמרו ז"ל בבר מצות בהתי עלמת ליבא זה ישנו בהטבה זו ורמז עולם העליון במה שאמר ואתתי בחוספת ות"ו בתחילת יעוד הבבר לומר אין זה אלא תוספת על הנעלם המוכבל הנפתי:

האדם וגומר במסכת שבת וז"ל אמר רבי יהודה מנין שאפילו ניי ועוסק בתורה שהוא בבהן גדול דתתיב אשר יעשה אותם האדם ותי ואומר בהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא האדם ע"כ פירוש לגד שרוכבה לרב יהודה יותר האדם יוצ הוקש לו למה דבר הכתוב בלשון נסתר שהוא בבר תעבו אותם בדרך שהתחיל לדבר ובאמרתם ואומר לעומת זאת ואמר זה דרש פיתחיל למי שלא היה עם באותו מעב לתיו ולא לוי ישראל ותי זה הוי אומר זה ניי והתוספות ז"ל הקטו מבריותא שדרש רבי ישמעאל פסוק אדם אתם קרויים אדם ואין או"ה קרויים אדם ואתרו אתם לחלק בין אדם לאדם ע"כ וכאו כן ראיתי בספר הזוהר בחילוק זה אחיתי מבד עבאו ואולי דבר בבענין אלו כידוע ליודעי חן שהשבון המעולה הוא על אדם ולא של האדם כי המיוסף נירע ואולי כי בפיוסה הוי בתורת יש יהיו יהיה כתר זה לקדמות אדם וכפי אות ה"ן שבהאדם הוא ריבוי הניי כגם הוא יקרא אדם בעבוסק בתורה ואין אות הה"ן כאן

ס (יז) עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת־בַּת־בְּנָהּ וְאֶת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא׃ (יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ׃ (יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ׃ (כ) וְאֶל־אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטָמְאָה בָּהּ׃ (כא) וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ * (כב) וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ (כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הִוא׃ (כד) אַל־תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃

ותטמא

(יז) ערות אשה ובתה. לא אסר הכתוב אלא על ידי בשומי הלשכה. לכך נאמר לא תקח לשון קיחה. וכן לענין העונש אשר יקח את אחות אמו וגו׳. אבל אם אשה מותר לישא כתוב: שאירה הוא. קריבות זו לו: זמה. עונה כתרגומו פעמי תטיין סיגרך יועפך לתבוסת: (יח) אל אחותה. שפירושו כאחת: לצרור. לשון צרה לעשות את זו צרה לו: בחייה. למדך שאם נשאה לא יכנס את אחותה כל זמן שהיא בחיים: (כא) למולך. ע״ג היה שמה מולך. וזו היא עבודתם. שמוסר בנו לכומרים. ועוסקין שתי תגורות גדולות ומעבירין את הבן ביניהן כיון שתי תגורות אחת: לא תתן. זו היא מסירתו לכומרים: להעביר למולך. זו העברת האש: (כב) תבל הוא. לשון קדש זעזועה ומהוך. וכן ותפני על תבליהם. דבר אחר תבל הוא לשון בלילה ועירבוב זרע אדם וזרע בהמה: ולא

אל תטמאו בכל אלה אמרו ז״ל בין בכולן בין באחת מהן ע״כ פורוש אפילו באחת ואפילו אחר אחר לא תטמאו באחת מכל אלה ונראין לומר דבר הכתוב כסדר זה שהיה לו לומר אל תטמאו באחת מכל אלה כדי שלא יהיה מקום לטעות: עוד קשה מה שאמר אומר כי בכל אלה נטמאו הגויים והעניין אין לנו מקום לומר שלא נטמאו אלא באחת שהשתוף בזמה ידוע בכל גם מפעולות בכל אלה נטמאו יניח שבטלן נטמאו ועוצמה מהטעם נשמע אל הדבר אשר יגזה עליו שהפוגה היא אל תטמאו בכולן.

ונראה לפרש בהקבל על דבר אחת למה לא גזלה ה׳ בתורה הדרגות המצות וסגולתם ואחרכה בה שלמה ע״ה ואמר תורת חיים בין תפלם ועצו אחריו רגל שלין לנו לומר מצוה זו גדולה וזו קטנה שאין אתה יודע וכו׳ והוכיחו ממה שקבע ה׳ שכר שוה לגדולה שבגדולות עם קטנה שבקטנות ועל כולן אני דן שהברית נוקבת שיש מצות ואחי גדולות ביותר ולמה פתם ה׳ הדבר:

ונראה כי לכך שיש לו דרך במצות הקטנות כבגדולות שכל מצות ומיהו סגולתם בפני עצמה ומה בכך אם שכרה מועט כיון שהשכרים הוא דבר שאינו בנמנע בשכר הגדולה וכל המצות נריכין לתיקוני הנפש לזה ניוה ה׳ קטון וגדול בהדרגם אחת כדי שיעשו ישראל כולם כאחד והוא מאחר שלמה כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך תעשה עוד גרמה טעם אחר כי לגד שיש מצות שסגולתם להאריך ימים בעה״ז ויש שסגולתם עושר ויש שסגולתם בנים וכן עלה ותם ה׳ שיתגלה הדבר כל אחד ילך וישתדל במה שחפץ ובמה שגריך ולא יבטלו בשאר מצות כמנטרך לזה שהם הדברים ובזה יסתדל אדם בכולן ודי שתבח לידו גם מצוה שסגולתה דבר הגריך לו ובזה יש טעם לאמר שאנו רואים כמה בני אדם דעים לשמים ולבריות ובתיהם פלס מפחד מלחים כל טוב כי אפשר שבאה לידם מצוה שסגולתה הגלות עוה״ז ואין העבירות שעושה מונעים סגולת המצוה והגלתה וכל זה בכתיבת מצות עשה וכמצות ל״ת יתיב הדבר כן עבירות שפורעונותם לעוה״ב ויש שפרעונם יסורין בחריבות זמן ויש שפרעונם ברחמנות ויש בכ״ב מכזריות והלא תמצא כמה רשעים שעברו על הכריתות ולא נכרתו הגם שעמדו בתוקף הרשע עד שעברו זמן הכריתה הלא ודאי שיש שמשתלם עליה בעה״ז ויש שמשתלם עליה לעולם הבא ודבר ידוע הוא שיותר יפעיל הפחד בלב בני אדם מוסר התשתלם בעה״ז ליהותו נגלה מעונם הנשתר ובכר קדם לנו כי ה׳ ב״ה יקפיד תפילו על ברואיו הקדובים אליו לבל ידברו דבר בחינו על קו הנדק ותפילו דבריס שגראים פשקר וגם ולמד מאמר רבי עקיבא לחבדיו כשתניעו לחבני שיש טהור אל תאמרו מיס מיס ומקוה נהיס לכשף בכחר לבון נדיק הוא ה׳ מלהיותו מקור הטמא כי יקפיד לבל יכתוב בתורה אלא דברים המוכהקים בחידת הטמא ובזה נבוא אל הביאור והוא כי לגד שעונם זה של הקלקל המרן יוכפיה חינו אלא על פרט אחד מהעונות המחורים בפרשה בחשר אחבאר בסמוך אבל שאר התועבות יש להם עונש אחר בחשר שפט אל אי תמים דעים כפי בחינת התיעוב ולזה כפבא לנוות את עמו דבה לרוליעם כי יש בתיעבות אשר הזהירם עליהם תיעוב אחד אשר יסובב שתקריב אותו הארן ולא רבה ה׳ לנלותו כדי שלפחדו ישמרו עצמם מכולן יחד כמו בכתבנו שיותף ידיעד עונש הנגלה מעונש הנסתר וזה שיעור הדברים אל תטמאו בכל אלה פירוש באחת מכל אלה כי בכל אלה ונטמאו הגויים אשר אני מגלה מפניכם ותטמא הארן ואפקוד עונה פירוש אחד הוא הנורם ואותו שקדתי על העיר ותקיא את יושביה הא למדת שבל עון אחד שקה הארן אותם אם כן תתחייב לומר כי מאמר אל תטמאו בכל אלה הוא באחת מכל אלה כיון שבל אחד היה הגוגם ואין לתת יודע מי הוא ואמר עוד ומפרשם גומר ולא תעשו מכל התועבות ונומר כי את כל ונומר עשו נתכוון הכתוב זה להודיעם שבל התועבות עשו אנשי הארן ואין אחת בכל התועבות שלא עשו אותה והמכוון בזה כדי שיכנסו כולן בגדר התיעוב כי כל שלא עשו אותה אנשי הארן אין בה פחד שהקלקה תז הארן לזה הוגרך לומר כי כל ונומר ודבר זה דומה לכלי חים שהקיאה בו נחש כל הכלים שיפנסו בגדר שפך כלי זה אדם ניעד מנשא אלו וכמו כן הדבר הזה והנם שהעון הנורם הקלקה הוא אחד והתועבות אשר יגזה רבים הם דבר זה דיך קבוע ים לו שאדם הוא פוטה בעמו לתעיבך ודין לקוח ים לו ולא דין פורם וכמו שהארכתי בזה בחיבורי על יורה דעה וכיון שכן כל הקבוע בחיבה ואחבה ואחר שהשחיתו בעונם בגלה מהר ואחר כי כל אשר יעשה ונומר פירוש שגם על כל אשר התועבות יש עונש חמור להבדלתה הנפש אלא שאחת מהם גורמת עונש הנגלה:

(פח) ולא תקיא הארץ אתכם • מכל לבנן מלך סחאכילוהו דבר מחום עליון טומד בתיבו אלא מקיאו • לך אמרן ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לבון ריקון מריקה בעמה מהם • (פט) הנפשות העושות • הזכר והנקבה בכתב : (ל) ושמרתם

(בה) וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־ יֹשְׁבֶיהָ : (בו) וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־ מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם : (בז) כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ : (כח) וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם : (כט) כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם : (ל) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם :

ס׳ פסוקים כי כל סימן או עד״ו :

פרשת קדושים

פ פ פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה יט לֵאמֹר :

דבר

(פח) ולא תקיא הארץ אתכם • מכל לבנן מלך סחאכילוהו דבר מחום עליון טומד בתיבו אלא מקיאו • לך אמרן ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לבון ריקון מריקה בעמה מהם • (פט) הנפשות העושות • הזכר והנקבה בכתב : (ל) ושמרתם

(בה) וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־ יֹשְׁבֶיהָ : (בו) וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־ מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם : (בז) כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ : (כח) וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם : (כט) כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם : (ל) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם :

ס׳ פסוקים כי כל סימן או עד״ו :

פרשת קדושים

פ פ פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה יט לֵאמֹר :

דבר

דבר להזהיר בית דין על כך : **ולא** תטמאו בהן אני ה׳ אלהיכם • הא אם תטמאו איני מלהיכם ואתם נפסלים מאחרי ומה הגלה יש לי בכם • ואתם מחייבים כלייה לכך נאמר אני ה׳ אלהיכם :

ואבדתם אתם ונומר הכוונה היא ע״ל מה שאמרו ז״ל כי נמשפה ישראל יתהוה הרוחניות אם לטוב אם לרע והוא לשומרם העושה מנוה אחת וכו׳ והשובר עבירה אחת וזהו שרמז כאן בחומרו ואפקוד עונם עליהם ע״ל חומרו תיסרך רעתך כי

ואספת ארעא ואספרית חובא עלה ורוקינת ארעא ית יתבהא : **ותטרון** אתון ית קיימי וית דיני ולא תעבדון מכל תועבתא דאלין יציבא וגיורא דיתגיירון ביניכון : ארי ית כל תועבתא האילין עבדו אינשי ארעא דקדמיכון ואסתאבת ארעא : ולא תרוקין ארעא יתכון בסאובכון יתה כמא דרוקינת ית עמא דקדמיכון : ארי כל דיעביד מכל תועבתא האילין וישתיצון נפשתא דיעבדן מגו עמהין : **ותטרון** ית מטרת מימרי בדיל דלא למעבד מנימוסי תועבתא דאתעבידא קדמיכון ולא תסתאבון בהון אנא יי אלהכון :

מפעולת הרע יתרוש הקטיגור חבר יכלם למיס כמעשהו ומחרו זל כי תבלום הדין הוא כל מלאך מחבל שנברת מכל עבירה בה ומשתלם מעושהו עד שכלה בחמצעות פעולת היסורין כי הוא מתמעט והולך וכשכלה כח פועל הרע הוא נמחק ונשפט ה׳ דבר זה בנדק כדי שישתלם כל אחד כפי מעשיו בכיוון מופלא כי כפי כח המעשה במעשה הרע יהיה בגברת והוא מאמר הכתוב כאן בחומרו ואפקוד עונה פירוש לשון תיגוי שמתנה העון בעמו על עושהו ואומרו לשון יחיד כבר פירשתי למעלה :

עוד נראה לומר כפי דרכנו שכתבנו שמין הקטיגורים משתלמים יחד אלא כזה אחר זה לזה אחר לשון יחיד ווה דרך דרש :

ושמרתם אתם טעם אומרו תיבת אתם ולא הספיק במה שכבר להם לעיל ושמרתם נראה כי מנוה זו באה להזהיר על החוקים ומשפטים שלא יהיו מתבטלים מכל המבטלים עליהם והכונה שלא יאמר אדם שאין לו להקפיד אלא שלא יתבטלו המצות על ידו אבל אם יתבטלו מהזולת אין לו לחוש לזה אמר ושמרתם את חוקותי ונומר פירוש שלא יתבטלו מכל המבטלים עליהם ולפי כי מנוה זו אינה אלא על הגדולים לזה אמר אתם דבר לעיניהם עם משה ובית דינו כי על בתי דיני ישראל לעקור עין לכל מתבטל מנוה אחת מעלות התורה מכני ברית ובפ״ך אמרו זל ושמרתם אתם אתם נאים פומרים אותם שאתם פותחים אותם וכן הוא אומר נן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום ע״כ פירוש כאן קרב ה׳ אחרית הערות אל סבב הדגל ואמר להם כי מנוה זו על שמירת הערות אינו דבר חדש ורוד בעבדך ישראל שהרי הם מנד עולם קודם שנצטוו היו פרוצים מן הערות דכתיב נן נעול אחותי כלה והוא מה שרמז באומרו אתם פירוש מה שאתם במרתם דבר מעלמיכם :

האורה והגר ז״ל דרשו אזרח זה אזרח האורח לרבות גבי אזרחים גר זה הגר לרבות גבי הגרים וכו׳ ע״כ טעם שהזכרך הכתוב לפרש כל פרטים אלו לכל תטעם מתיבת אתם ואמר שבא למנוע חיוב פרט מהפרטים הרבים תלמוד לומר וכו׳ :

עוד נראה כי נתכוון הכתוב ליודיע כאם ישראל ישמרו כל החוקים והמשפטים אין כח במעשה הגויים הנם שיתעבדו מהשמים להקיש המרן יעבדוה ויקיים קוד׳ שיכבשו ישראל למרן הוא שקאה המרן הנויים על מעשה התיבוב מבל אחר בניסת ישראל למרן אין הדבר תלוי אלא ביראל והגר ולוה פרט אתם במטפיר יסוכבו למנוע הגויים : **והבאתי** למנוע הכתוב לא יבאו בלרנך פן יחטיאו אותך לי וכתב רמ״בם וס״מ בני שלא קבל עליו ז׳ מנות אסור לדור בחוץ לארץ בחוץ מפני פן יחטיאו הגם שלא יקבל עליו ז׳ מנות ויתעבד מעשיו אין לחוש להקשת המרן בכבילם .

ולא תקיא ונומר כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם מאלו הרוכות וכו׳ אל תאכל נוגן וכו׳ כלא תמות בדרך כמת פלוני זה והוא יותר וכו׳ ע״כ כאן בא אתם שלפנינו ותבוון ה׳ לזרז ישראל ביותר :

ושמרתם את מכאתי יגו ה׳ על הנדרים הכוללים לבלתי יבא לרבות בתיבוב והוא אומרו ושמרתם לת מכאתי פירוש מכאתי הנדר והטים לבלתי עשות ונומר אפילו בשוגג והנם כלא מתחייב על הקיבוב בשוגג אלא בי בי ברבים התלמידים במעשה התיבוב והוא אומרו ולא תטמאו בהם ולאחם זה תשמרו מכאתי ואומרו אני ה׳ אלהיכם נתכוון לומר כי בשוגג רם נגדיכם אפילו בשוגג זה שתחייבו בזיו יתבדך עליהם כי התיבוב בכל מניות שיהיה יפעיל פירוד בין ישראל ובין השכינה שהיא כבודה אלא על הזיכול מרציונו ההוא וקדוש יאמר לו בל הכתוב לחיים :

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם:

(ב) דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

איש

אל כל עדת בני ישראל. מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה: קדושים תהיו. הוי פרושים מן העריות ומן העבירה. שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. משה זוכה וחללה וגומר. כי קדוש ה' מקדשכם. ולא יחלל זרעו כי ה' מקדשו. קדושים יהיו משה וחללה וחללה:

מים

מַיִם

(ב) דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

איש

מַיִל עִם כָּל הַנְּשׁוּאָה דַּבֵּנִי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לָהוֹן קַדִּישִׁין תְּהוֹן אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

גבר

בל עדת ונומר טעם תומרו אל כל תמרו לא בת"כ לפי שפרשה זו דוב גופי התורה תלויים בה כמתרה בהקהל והנם כל מצות ומנוח מחנות התורה היה משה לומדה לכל ישראל בתמוד בדרייתא הוכחה בעירובין תרן הדא"ס שהיו נכנסים בת אחד בת מש"כ בפרשה זו שנכנסו יחד ע"כ וקשה לדקדוק שם כוונתו בתחילה שהיו נכנסים בת אחר בת על ישראל שהיו בהם אחד הזוקנים שם כן משה היה חומר יותר מחמשה ופשה פעמים ולפי חכונת הפעמים שחנה התנא שם שיש בית כל אחד ד' היו משמע כן שכתב ולא נכנסו כל העם וכו' נחנהו בית אחד ד' והם כוונת הדבר ד' ואם כן נכנסו יחד אהרן ובניו והזקני ויעדלים הנה בחה שנעמוד על עיקרו של דברים למה משה נחנו בכל המצות בסדר זה ולא היה אומר לכלם יחד ד' פעמים ונחנהו לכל אחד מישראל ד' פעמים מפי משה אחיה יותר טוב מלהמות הל' פעמים פעם משה וב' וג' פעמים מוזלתו חלה שנעם הוא לה' מכ' דברים או לעשות בכור להבדלות ישראל בכור לאהרן בכור לבניו בכור לזקנים ואחר כך לישראל או לעלם בכל אחד בפני עלמו מפי משה כשיחזור אהרן לבניו וכשיחזרו בניו לזקנים לישראל מחלבות וז יהיה ניכר וגרנם הם יש להתנות בנשמע כן הבחות כשיחזרו הדברים זה לזה חה חלה היה הדגש זה הם היו כלם שומעים מפי משה הל' פעמים ודבר זה יוכל בלב שומע ח"כ לב' הדברים יותר נכון לעשות בסדר זה גם בחנה זו בין לעשם לעשות בכור לאהרן וכו' למה יגרע בכור אהרן וכו' כאן בין לעשם שיכון הדברים לשומעים חדרכת הלן יבטרך להיות הדבר יותר לגד משה נוסף חתר ואם לגד שיחת משה החנה בדרך כללו לכל ישראל חלה גם בסדר הרחשונו שנאמר אליהם זה שיהנו לדיבורו על משה כללו לרל ישראל בשנכנסין כל ישראל ושונה להם משה בחשמד גם לאהרן ובניו והזקנים והם כן חה ביעור בסדר הרגיל שביחה ה' כאן לעשות שתין זה חלה נרחון. אחז הכהן בעיני הוא כי בסדר הרחשון לא היה חדבר משה חלה לאחרים וכאן ניחה ה' שיהיה לכל עדת ישראל אחרים ועשים ועסק הקוראים בסדר שהיו אחרים ועשים בחתן תורה בכחוב יחבאר הכחוב בלחופן אחר:

ואמרת אליהם טעם שכפל לומר ואחרת לדבריהם אל שחאמרו כי לגד שרוב נופי התורה וכו' לזה עשה בה גם בן בסדר נחינת התורה שבדר בה רבות ויקשות פה חאחר זעזוע ותנד ותלה דבר לעזן קושי ולחקל חלמיד חכם ובשחוך יחבאר הכחוב בלחופן אחר:

קדושים תהיו כ"ל חה הוא המכוון של מצוה זו: ונראה שבא הכחוב לחתן עשה על הערוות שנזהר עליהם בפ' החולות בלשון הוסיף עשה עליהן לעבור עליהם גם בעשה: עוד ירנה ע"ד לומרו אל יכב אדם ולא עבה עבירה נותניש לו שכר בעושה מצוה והוא שאחר הכחוב קדושים תהיו בחנות עשה בכח עבירה ליזו שיתרחק מעשותם וכזה קיים מנות עשה שבנשחה במאחר קדושים תהיו והוזיל זכרון מנוח זו בלשון זה של קדושים לומר שכל המקיים מנוה זו נקרא קדוש והוא מאחרם אל גם כן ולטעם זה דקדק לומר אל כל עדת בני ישראל לומר אל כל מנוה זו שמנוה קדושים תהיו היא מנוה שיהנה בכל אדם שכל אים ישראל בקיומו מנוה זו קדוש יאחר לו ואין הדבר כיישראל שחהיה נחנבת חהשנה זו גם כוה יחיבה טעם בפל דבר ואחרת כי יש כאן דיבור קשה בדרך העובר שיוסיף עוסק עשה ויש כאן קטלה וכבוד לחקיומו שיקרא קדוש ואולי כי דוקא בני ישראל הוא שיהנם בבחיבה זו מש"ה אל יהיה שיפרוש אדם עלמו מבחינת העבירות החסורות לו או חפילו שחינם אסורות חף על פי כן מובלל הוא מבחינת הקדושה ולזה אחר אל ונומר בני ישראל ובסמוך יחבאר בלחופן אחר:

כי קדוש אני ונומר נריך לדעת מה היא בחינת טעם הוא זה וכי ותחי"ב הדבר ליניף בפיו להדמות לקונו והלא הבקש הדמות יפנם בהלבו ישראל ואינם מוסנים בישראל ומה כוחנו לומר טעם הניווי שהוא חפן בדבר לגד שלהיהנו קדוש חפן פנם עוזדיו יהיו כמו כן ולא טעם התחייב ועד עתה אין אני יודע למה יחחייב הכחוב לחת טעם ורל נראה שמקושי זה הדגישו ודדשו בת"כ ול"ל אם אתם מקדשים עלמיכם מעלה אני עליכם כאילו קדשתם אותי ע"כ ובפ"ו מהיה כוונת כי קדוש ונומר הודעת תועלת הנמשך והודעת הסכו כמו שסיים שם התנא ואם אין אתם מקדשים עלמכם מעלה אני עליכם כאילו לא קדשתם אותי ע"כ ואולי כי גם לזה כיון בכפל דבר ואחרת לקושי הנמשך לא שיקדשו עלמן ולרומות הנסבב אם יקדשו עלמן.

עוד נראה לפרש הכחוב פלא כי לגד סניחת ה' על בחינת מנוה הקבועה בטבע חיכולי והיה מנוה השולטת על הרגון ובכר כתבתי בפרשה הקודמת בפסוק כמעשה ארן מצרים ונומר כי בחינה זו אין יכולת בחדם לשלוט עליה אלא בגדר הדיחוק בבחינת החושב ואינתם בלב סניחת ה' בחקיומו לקיים החין ולהדבק בגלע נכון לאים יש מנוה רע מבחינה זו להתנבר בו בחינת חשק המתנבר ונוטח הרגון בהופכו ואין אדם שולט בעלמו להשמר מן העריות סניחת ה' עליכם ואם כן מחה נפשך ועשה מנות דרך נבר בעלמה לקיים מינו הנה הוא מוללל מסחירת העריו' יקנע עלמו ממין זה בל עיקר הנף הוא מבטל מלות פו"ר ומנות יבום אשר ע"כ נא מאמר ה' כאן ובזה בעניות לחמי קדוש קדושים תהיו פירוש שיקדשו עלמן כמעשים אשר בתר עליהם המנוה לעשותם פירוש אלא יעשו הדבר לחלות הגשם ולהשלים החפן השולחו עשות הרי אלא יעשה הדבר בקדושה ובטהרה כמי שמתיעסק בציצית ומבנים תפילין בזרועו ויחשם בדעתו חפן הבא מעלמו והוא מחשים אל יהיה דומה למי שבפלו בך ולחוש בזה קדוש יאמר לו ולגד שיאמר אחר לחדם חיך נכחים המורגש שהחפן יכירנו ויעשם טעם הדבר ואין כח בבחינת החושב לחנוע נדולה ומעוררת כל החושים והחרגשות וכוקשת המחשבה לבא בחשים בטעמי חת הדבר ואם כן חזרנו לחשמה הדחשונה לזה אחר כי קדוש אני ה' אלהיכם פירוש ע"ך חומרו אל כי כל העושה מנוה אחת שמו יתברך הוא שופה על הדבר ובזו עשה המנוה כי בחינת המנוה בו דומו שם מ"ב בת"ת ב"ש זה ואותיות ו"ה הרי הוא ופבר כתבתי במקומות אחרים טעם בחי השם בת"ת ב"ש וחבי נגלה. ואם בן בעשות החדם הדבר לשם מנוה הנה שם הוא שורה עליו שהוא קדוש ובזה אין דבר רע משתלשל מהמעשה והוא חומרו כי קדוש אני ה' אלהיכם דקדק לומר אלהיכם לרמוז אל דביקות ה' במתקדם לעשות המעשה לשם מנוה ע"ד חומרו ואתם הדבקים בה' אלהיכם ולזה אמר אל כל עדת בני ישראל לומר שכל אים ישראל יהיו בגדר מנוה זו גם בפל ואחרת לרמוז מעלה זו: **עוד** ירנה בחומרו כי קדוש אני ונומר פירוש לגד שים מאחרו ותבדק בתוכה טעם בני ישראל הם דבוקים בהקדוש ברוך הוא לכתיב ואתם הדבקים ועל ידי עבדיו הנביאים כתוב לאמר כאשר ידבק החזור אל מתני אים כן הדבקתי אתכם לי בית ישראל מעתה כה הקדוש ברוך הוא בטענה הנשמעת ואמר קדושים תהיו והטעם כי קדוש אני וא"ת ומה לנבא לזה אמר ה' אלהיכם כאן רמז הסרחת שבינתו בדביקות לה' בחומר בפסוק ואתם הדבקים בה' אלהיכם: **עוד** ירנה שלא יאמר אדם שלא אסר הכתוב אלא מעשה הערוות אבל לא בחינת החושב והסתבלות ושמא דקדוקי העיבוד אסר דבו וכבר רמזו מהם רל כנון המרנה מנות מידו ליד משה וכו' כמו שדרשו בפסוה יד ליד וכאן נוה ה' על הדברים ההמה ואונה בהם שנריך להרחיק עלמו מהעיבור ומהדומה לדומה לו כדי שלא יבא להפשל אחילי בדרדוקים הנם ובמחשבה הזורה בפסוק אל תפנו אל האלילים ונוה אם שניחה במחשבה קדושים תהיו אבל לבל יבא לידי החוכב ותיה נשללת אחם בחינת הקדושה המחשבת לומר בחשבו לא יהיה טיבור אחרים ולנגד שיאמר אדם שלא דבר זה חיבו בדעותי שהנם בהשמיע עלמי בעוד חם על פי כן בלילה אין אדבר אלו בידי לזה אמר כי הדום אני ה' אלהיכם וכיון שאני קדוש ואני עמכם אני אחכם בחינת הטומאה מנשת לאים ישראלי זולת אם אדם יחשוב בבחינת הרע אז שולל ממנו הסרחת שכינה ושורה עליו בחינת קדוש ואינו בחינת רעה והיה שהדרוקן המכסה פני אים ואז יבא לידי קרי בלילה: **עוד** ירנה עוד קדושים תהיו לשון עתיד פירוש אין השפע למנות זו כי כל שער מהקדושה אשר יכנס עדיין ישנו בגדר הכנסת שנד אחר למעלה ממנו כי אין שיעור להדרנות הקדושה המתוספת לרל אחרונ ליטול את השם ונם ולמד מחדרנות הנביאים זו למעלה מזו ומשה עולה על נביאים ואולי שיכול להיות הדרנה נדולה מאשה והיא מדרנת מלכני מיחנו המייסר כיתרי עטרות רמוזן מפסוה ויחד עליו רוח ה' ונומר ולדברי רל כי משה שהיה הולך הנחלל הנתיב ומפי שחתרכנו בפירוש של דבריה המחומן אם אין שיעור ונכול להדרנת הקדושה לזה אמר תהיו כי מנוה זו אין לה הפסק ותמיד ישנה בגדר מנוה זו להיות קדושים ונתן טעם לדבר כי קדוש אני ה' אלהיכם כמיז שאנוי אל קדושתו יתברך ויחפן ה' עבנינו ידידו להדמות לקוש בהפלנת הקדושה ומעשה דון כדתניא חשר חנה בהם. טוב ירנה בהתיחת טעם כי קדוש ונומר פירוש ולפי ערך נדולת קדושתו יתברך נריכין להתקדש כי לגד שחנו מכיעים עלמינו להשרחת שכיחה על רחשינו נריכין לשמר נדול קדושתו יתברך כדי לעשות המוכן לדבר כי חינו דומה המלכסן בביתו הדיוט למלכסן שר ונדול ור"ו מלך ור"ו כיו של ק"ו מלך החלכים ור"ו וכו' מלך היעולם אשר לו המלוכה שכל מה שיעשה עלמיו יהנו בקום עשה כי אין שיעור די להגדיל עשות ולזה אמר כי קדוש אני ה' אלהיכם פירוש ולערך קדושתי אני מנוה שתהיו עלמכם בכל יכולת המוטל:

ותחנה

(ג) איש אמו ואביו תיראו. כל אחד מכם תיראו אביו ואמו זהו פשוטו. ומדרשו מיד לי מלא מים. מסה מניין כשהוא חומר תיראו הרי מאן כנים. מם כן למה אחר מים כתיבים ספק בידו ליפות. לכבל מסה רשות מחדים עליה: ואמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שאמן ירא את אביו יותר מאמו. ובכבוד הקדים אב לאם. לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו. מפני שמדלתו בדברים: ואת שבתותי תשמורו. סמך שבת למורא אב. לומר אף על פי שהזהרתיך על תורת אב אם יאמר לך לחלל את השבת אל תשמע לו יוכן בשאר כל מצות: אני ה' אלהיכם. אתה ומכיך חייבים בכבודי. לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. אי זהו מורא. לא יכא במקומו. ולא ידבר במקומו. ולא יסתור את דבריו. ויחזקו ביד. מלכילו ומשקהו מלבים ומנעיל מנעים ומוציא:

(ג) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ אל

ותמצא למדנו ז"ל שם מרחפים כמלאכים ומ' שם מחשבים מכניס וכו' הרחת לדבית כמה ערוך "לחם עשות בהתהדמותו ולא ולמד כמה היו מלמדים בכבודת ה' הרחשבים מעשה דת כבי שיתה פרת שכנתו בדעושה בצין קרניה שלא כדרכון חכמים הגם כי לפי דעתו היה מיתר זמרו בירושלמי שהושחרו שינה בתענוית על הדבר ההוא ולזה כיון כאומרו דבר לשון קושי לנד השלנת הניווי ולנד בחי' המוכב לחר ולחרית ולחר על כל עדת בני ישראל לכל יחיר לחם לחין מנוח זו הגדולה לכל מיש ישראל ולא דבר הכתוב אלא ליחידי סגולה לזה לחר על כל עדת ונומר שכלם יכלים בנדר מנוח זו והוא לחרם שלא יוכל לחם לבטלות עבמו כמעה רבינו.

עוד ירנה קדושים תהיו כמלחים הנקראים קדושים ככתוב ואחר חף הקדוש והוא על דרך מימרו חני לחרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם ולנד שהקדוש ברוך הוא הסדה שכינתו בתוך בני ישראל ועשתם בני פלטין שלו במקום המלאב ס ונא ולמד מה לחזרו בס הזוהר על זחז שהשרה הקדוש ברוך הוא שכינתו בתחתונים רמה היתה הרגשת בני עליון ית' בחולוסי ישראל יותר מחולוסי המלחים ולזה ניחה ה' את חולוסיהן המובחרים שהן הנה מלחכיו ולהם יקרא קדושים וכשנכנסתם בנדר זה להיות חילוסי במקום המלחים נדיכין להיות קדושים וזהו סדר זה שנכנסו במקום חילוסת המלחים כחומרי ה' אל־יכם:

איש אמו ואומר טעם שמיכות מנוח זו למנות קדוש ס בתרווין לחזרו גם כן נדר לעריות ורוח ע"ל מחזרם לא מדברו בפסוק ויפחד זרועו ידין חילי מביר יעקב ונומר כי כשמקפידו מנת טוטיפר ליוסף ותפרו נלרו נ:דמה לו דיוקן אביו ואמר לו וכו' מיד ויפוזו זרועי ונומר ומשעתי משם מכשי מנת כי דיוקן רחב מנביר כח ההדופה בבן ותמנעהו מבוא אל התיעוב ורוח לחזרו סמוך למנות העריות אמו ואביו חילוסי מי שחקפו ירנו יניר בין מיכת יולדיו ויהיה לו למ:ניב נפש: **גם** ירמוז כי בעשותו הם מתה יבוא רבוד אביו ולזר יגו רחל סמוך למנות העריות מנות מורחו לכל אב ואם הוא למדת שלם גילה עריות בטל מנות מורא אב ואם בנרם ל"ם זלזול ביחזקאל מרור שזו ילד וכו' ולדרך זה הקדים אם לאב לנד שהיה חוטלת החרפה ביותר ע"ל לחזרו וכן בסיל תינת אחו. ולדרך זה הרחיבו טעם נכוד נם בסמיכות ואת שבתותי תשמורו ע"ל לחזרו לל בזוהר כי ז' לדיוקים יתכנו לשם ז' ימי השבוע ואחרו בוהר חדב כי יום שבת הוא בנגד יוסף הלדיק ורוח סוד הלנים ולזה אנו אומרים בשבת שלם עלינו ואין מכרכין הפורש שבת שלם ורוח בחיבת יסוד בכל ויוסף לנד נדרשו אמר אמר אות ברית קודש מבשת על הטומאה ירמז בחיבת זו והוא מה שאמר כאן ואת שבתותי ס' שמירת עלמו מלטמא אות ברית קודש ואין שמירת שבת ומניהם בחיבה אחת ולזה נקראים שניהם אותית בינם ונומר ובמילה אמר אות היא ביני ובינו ובמילה אמר וביה לאות: ותדע כי ב' הבחינות בסדר המעשים הם ב' אבל בסדר המסובב אמם הוא בחיבה אחת ולזה אומר אמר אות היא לעולם ודרך הפרסות נפסו בב' חמיות ולזה אמר ואת שבתותי תשמורו:

ואביו חזרתי את"ל ממנו במקום אחד הדיוק הבחיב אב לאם דרחיב רבד את מביך ו' ומר ובמקום אחר הקדים אמו ונומר אביו מי לאמר ויהיה ונומר שבו מרבד לאמו וכו' לפיכך קדים רבוד אב אבי ונלני ויודע וכו' לביכך מתירא מאביו וכו' מורא רחם וכו' ע"ב והבר לי לב הדעות כי בשביל בב' הבחיב ס' אחיב יותר מרחב בפ' בבד ונומר הסמיך לחב לביבוד אב בסמוך זר הסמיך לחב למורא בחומרו ואביו תירחו ובדרך זה תבינו לל"ל הדקדוק בכחב תקומות ורז אמת מם לא ר"ת דין ויש מדרך זה הייתי בול לפרש הבחיב דרבריהו שבבר הדעות נחוכה לנו לפרש הבחוב הנם שיהיה בסדר אחר מבאר הרחטוים כל לחיי דדיי מבתיר אבל בחר לפניהו ישמעה רחם כי לפי מה שבירחנו בתורה הקדימה בב' המדרחות רחב לחב אם לאב יאמר הפחני מים ואמו אומרת היקוני ס ב לדיוק לי הדים אביו לחם ולדברי רבותינו ז"אמרו שרם שוים חלה לנד שהוא ואמו חייבין בכבוד אב ו' אם יתנרכה לחיי ט ס' ר' חלה ירד ב לאביו חלה ירדים לאמו ירד ב' ר' יהושע בן קרחה בשאלת בן אלמנה אחת את רבי אליעזר ורבי יהושע ל"ל נתנרכה מ"ו אל רטל לים מים בכבל וכו' ע"ב הרי לחברת ד' ח בירושלים רם חיתי יחילי כי לפי מה שדרשו אל בם ב"ת ואל אין לי אלא מים משה מניך תרי חוק ליאר תירחו אם בן למה יאמר מים מפני שרחים ספר ב הי אבר מים בידה ליישות ע"ב הנר לדברי בריותה זו נאמר מים למיטו משה בענין הכבוד מיאור מבתה בלעניין הדבוד למה יאמר מים ונומר יבאב מיו מענין הבבוד לי"ד מלת מים ובפו יבנר לי"ד מלת דרך ומנדי ואין ביון שלא מים דין הדבר מנדי ואין זה דרך לנדי ואין מים דין הדבר מדרש סוף הקדים הכתוב אב לאם יהיה לו ליאר מים ירא ואביו ורבנן מיורח הבבוד לדבר בסדר זה ליאר מים למיטו אבר מחייב הבבוד ולומר תירחו לרבותא בבחינת המורא ת"ל פי בי סוף סו' ירי מדר רחם דיוקי לחב ורבנדר יפלית בדמז בל. **עוד** נדחה לומר כי התיתים לא נדחו לבם לומר שלנד שהמסיק הכתוב זר מים ונומר תירחו לחב ירא נדול מחם מבניים מבדיוק רוכרח בחייניו לדבר ב דר נדחה בדר מלא בדרשים ובפור רוח הדחיבו ונחר חירחו לבסוף לא רחב לבי מיבחר בחלה ליאחר מרחם מלא לדרוש מחנה ריבוי חיוב המשה בדיוק חריש: **עוד** נדחה לומר טעם לחזר ל וז יחיד ומר לשון רבים ומבוחי ליאר כי כמהבן יהיה ירא מאביו נורם נם כן בבנו יהיה ירא ממנו חב ת"ל בדבר בדרש בדברים במרובות מחרים כי בירחי הדבוקה ונבדרים המבולים במילוך יבשו כיונה בדם בנולדים וחב"ל מדרך המוסר כי כשידחה הבי בחביב הילל בבבוד אביו יבחי בלילת חירחו נם כ חמרו ירא מאביו ורו' רבי לוקח מוסר נם יבריבו בנפש הבן בחינת מפעל הטוב ונחנת חריים ב חירחים ורוח לומרו חיב לבוז יחיד חירחו לשון רבים כי במורא מחד ירחים ב' וזה לו מנוח נוספת מנוח:

או יאחר ת"ל מה ספסק הטור סי' ד מ ול"ל כיון דהוא דבר שיש חייב בכבודו כדאמרינן נבי הניח לחם פרה נזולה חייבין להחזיר מכוח בבוד לחביב ופריך ב"ב ס"ל כלא לאו טיור מבשה חד חייבין בכבודו ומשני כשבשה תשובה חלמה כל כלא עשה תשובה אין חייבין בכבודו ע"ל סובר הרב בח ז לרחזירו בייבר תשובה כלא רבחליניו שיעשה דורה ורוח ונומר הכתיב איש אמו ואביו פירוש איש אמתנהג בם אמו ואביו במנהג אב ואם לזה תירחו אבל מי שיראל בבניך אביו ואחו טעה חזרחו ותיבב אמו ואביו חוזרת לאיש המוליך ואומבת בם כן לתירחו להניך על מי בחה מנית תירחו ורבן ונם לפי מה דחחבתי בחיבורי כר"ת ורבי חדבי דבר"ם בבחב אמי בחבשה בחזוק בחזר בחבשה ובזרחתי מהניה בחמרו לחשה מקודשת לי על מנת בחי' אמר ובו' בחיו חומרים ביבר תיבבה רנם כלא בחיבורו בעשה ודחיבו רחית הטור בחב ח מהניח להם מביים פרה נזולה כי עלמי מהניה בחמבין חיבבה כלא חיר בחבשה בחי' דיוקים לחרת חטלחתו ומחד חיר בי מחי חיבו הבל כל בחיו היבחה כזו מן הסחם יומוד בחזרת בחזר נם לפי יעמדו בחבשה בחי' אמר ס ודחי לחיבו מרבד ולחי חריים לחזק לחבשה ולדומה להניח פרה נזולה חיב בחה פקח כבודו ומירחו מבניו לחשה טעה:

עוד ירנה ע"ד חומרים ז"ל בחבוה דרעות נבדה וכו' ובחב מה שבחל ובחב ונומר כלא יבחל לי מחן חבוה ונומר ולא בחבתי חיב בחבתי ונומר בחי' ה' בחחה בחבתי ונומר ולא בחבתי חיב בחבתי ונומר כלא יבחל לי מחן חבוה ונומר ולא בחבתי חיב בחבתי ונומר בחי' ה' בחחה בחבתי ונומר ולא בחבתי חיב בחבתי ונומר

ואת בחבתי תשמרו ונומר ז"ל חמרו מנין כלא לחר לו לחביו חלל בבת ונומר כלא יבחל לי בחבתי חיב בחבתי ונומר ולא בחבתי חיב בחבתי ונומר בחי' ה' בחחה

(ד) אל תפנו אל האלילים • לשון אל • כלפי הוא חסוב : ואלהי מסכה • התלמוד אלילים הם שאתה פונה מחריבם סופך עושה מסכה אלוהית : לא תעשו לכם • לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכם • ואם תאמר לא תעשו לעצמכם אבל אחרים עושין לכם • הרי כבר נאמר לא יהיה לך ולא על אחרים : (ה) וכי תזבחו וגומר • לא נאמרה פרשה זו • אלא ללמד שלא תרוץ וזבחתן אלא על מנת ליאכל בתוך הזמן הזה • שאם לקבוע להם זמן אכילה • הרי כבר נאמר אם נדר או נדבה וזבח קרבנו וגומר : לרצונכם תזבחוהו • תחילה זבחתו תהא על מנת כן רוח סיפא לכם לרצון שאם תחשבו עליו מחשבה פסולה לא ירצה עליכם לפני : לרצונכם • תקבלוהו זהו לפי פשוטו • ורבותינו למדו מכאן למחשבה בקדשים שפסול • שנאמר ויתרצה סיפא לכם • (ו) ביום זבחכם יאכל • כשתזבחוהו תשחטוהו על מנת זמן זה שקבעתי לכם כבר : (ז) ואם האכל יאכל • שאם יאכל ונומר • שאם תניחו מיניין לאחר זמנכם • שהרי כבר נאמר ואם האכל יאכל וגומר • תניהו מיניין לאחר למקומו • יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו • תלמוד לומר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא • ממנו ולא מאכילו ואם השחט בשחיטה חוץ למקומו • בנותר נאמר הכתוב מדבר • ואיזהו עונו כרת על השחט חוץ למקומו • שכבר מעטו הכתוב וזה בנותר נאמר מדבר ובמסכת כריתות למדונוהו מנודה שוה : פגול • מתועב • כמו ומרק פגולים כליהם : (ט) לא תכלה פאת שדך • שיניח פאה בסוף שדה • ולקט קנירך • שבולים הנופלים בשעת קנידה אחת או שתים • אחד מלא חיקו לקט :

לא תתגודדו ולא תשחיתו פאת זקנכם : (ו) ונפש כי תזבח זבח שלמים לה׳ לרצנכם תזבחהו • לרצון יחיד לרצון רבים ונומר מותר לזה ניתר לה׳ כלומר אחד לבד עליו מוכת כאלה הגם כי כאלה של מדם אחד מועטת היא לגבי שניהן ישראל וכמו כן במנית להם ופרט ועולות אמר הרב החרי אל כי בטבע הקדושה להשחיר במקום שתהיה בו מעט ואם כן הגם שנכרת עליהן יש השחרות הקניר שם והוא שניהם עליו ולקט קנירך לא תלקט כדוב פעמים כי ה׳ חפץ שבחמלעות הלקט הזה יתעורר ויסוב בתשובה לפני ה׳ וירחמהו כי הלא תמצא כאמרו אל שחפלו עבר אדם על כריתות ומיתות בית דין תשובה ובו׳ מכפרין ובמאמר הנביא קוכה ונומר עד ה׳ אלהיך וגרמו אל נדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד פירוש שאתה שנכרת החוט המחבר עד כסא הכבוד ולא נשאר אלא חלק קטון בקרבנו התשובה מגיעתו עד כסא הכבוד :

(ד) אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : (ה) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ : (ו) בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף : (ז) וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה : (ח) וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ : (ט) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לְקֻצֹּר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט :

ורמך

לָא תְתַּגְּדְדוּן בָּתַר סַגָּעוּן וְדַחֲלָן דְּמַתְבָא לָא תַעְבְּרוּן לָכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן : וַאֲרֵי תְּכְסוֹן נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תַּכְסוֹנִיהּ : בְּיוֹמָא דְּיַרְחֲנֵכִים יְתַאֲכֵיל וּבְיוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי וּדְיִשְׁתְּאַר עַד יוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד : וְאִם מִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה מְרַחַק הוּא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא : וְדַיְיכְלוֹנֵיהּ חוֹבֵיהּ יְקַבֵּיל אֲרֵי יַת קוּדְשָׁא דַייָ אְחֵיל וְיִשְׁתֵּיצֵי נַפְשָׁא הַהִוא מֵעַמַּיהָ : וּבְמַחֲצַדְכוֹן יַרְתָּא חֲצָדָא דְּאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פְּאַתָּא דְּחַקְלָךְ לְמִחְצַד וְלָקְטָא דְּחַצָּדָךְ לָא תְלַקֵּט :

וברמך

עוד יתפרש כל הכתוב בדרך רמז בקיצור טוב למה אמר שפתותי לשון רבים ולא לשון יחיד בדרך הגיגל בכל תפורה ורזל תמרו שפת ליתן שפירה מחת לעבדות הדבה והכוונה כזה שאם עשה מלאכות הדבה בשבתות הדבה בשבתות הדבה בשבת תינו חייב שלא מחמת ה׳ ונראה ע״ד מה שאמרו בם׳ הזהר כי שבתותי ירמוז ללילה וליום ולא דמ שבתת ואעלי שבתת כי לילה קיום יתקדם ולנד שבחינת קדושת לילה אינה שוה לקדושת יום כי הלילה היא בחינת אור המתיחם מלין כלה והיא בחינת אמת ויום והיום הוא בחינ׳ אור עליון המתיחם אליו בחינת חתן המשפיע באור הלילה כידוע ליודעי חן ולזה יתיחם אליו זכור ולזה אמר בזהר כי פעודת לילה היא סעודת אחל אפוחין קדישין וסעודת יום היא סעודת עתיקא קדישא אב שתיחים ולזה יקרא קידוש היום בלשון אחל קידושא רבא ושמעתי גם לרמזי כתוב מעשה שבימי רמ׳בע עתד טוטה אחד וכתב בהיות כי יום שבת יקדיש בו היום ואחר כך בלילה ונתגלה הדבר להרב על ידי כ״ם וספר מעשותיו וכו׳ דרשו על ספר ובנגד דעת טוטה זו דבר הכתוב ואמר שש ימי תעשה מלאכתך וכו׳ ואמרו תירגו הקדים שם לאחד והטוה לאחוה זו מצות השבת ואמר ואת שבתותי תשמרו שהם לילה ויום וזכו׳ לומר שגם הם יקדים בחינת האם שהיא הלילה לבחינת האחד שהוא היום שבשלד הורים כן סדר שבתות מעלה שבתת ושבתת ולא כדעת טועים הנוכר :

אל תפנו אומרו לשון פנייה לאסור מחשבת עו״ע שלא יהיה פונה בדעתו לאחוז בה • ולהשכילך על דבר אחת דע כי בחינת אלהים אחרים תתיחם לה בחינת אלהים מחוריים וכאלהים אחוז בה שהם עונים אותם לנד פנים והתאכיל יבין :

האלילים ואלהי אמר לשון רבים לנד בחינת הרע היא בחינת הפירוד ואין חלק בה שיהיה לאחד ולזה בשיוכיר הכתוב שהיש אחרים יוכ הם בחינני רבים : מסכה ונומר קשה והלא כולה בדרך כלל על כל האלילים שלא לעשות להם ומה צורך לאחוז לעשות על זה • עוד למה אמר לכם ואלי שיכוין למה שאמרו ז״ל כי בעבות האדם מעשה הגון תברח עליו שכינה ובעוברו פי ה׳ התכר שכו חטא שורה עליו רוח הטומאה ורוח מסך מבדיל בינו ובין אלהיו כדרך שאומרו עונותיכ׳ מבדילים ונומר והוא מאמרו כאן ואלהי מסכה שהם אלילים מתכס מסכים מבדילים מתכס מתיר החייב לא תעשו אותם לכם הם לאחת שהפונה לעז׳ נותן לעצמו מסך המבדיל בינו ובין קונו ולזה נמר אומר אלהיכם לומר אתי ה׳ אלהיכם אל תעשו אלהי מסך המסך הלו •

עוד וברך יכוין באומרו אני ה׳ אלהיכם כי אתה שומר נקמו מחיסור זה של עז׳ כזה ה׳ אלהיו ע״ד שאומרו כל הכוכר בעז׳ כאומרו כל התורה כלה : רמז יכוין ע״ד שאומרו ז״ל בפסוק לולי פני יהושפט ונומר מכלל שחסור לפסתכל בפני אדם ראוי והוא שאומרו כאן ואלהי מסכה לא תעשו לכם פירוש לא תעשו בעצמכם אלהי מסכה שחסור להסתכל בכם :

ונברכה ונומר יש לתת טעם למה יהיה חמור עונש כהן שוכל קדשים חון לזמנם חיוב כרת יותר מאוכל בעלה וטריפה ושקצים דע כי מהטעם שנאמר ישראל מטמא בחיל וחון חו״ה מטמאין בחיל לנד שישראל הם בחינת הקדושה ולזה כשמסתלקת ממנו הקדושה כל הקליפות מתקבצים יחד ובאים עליו ויהיה רשאים שנאמר במה שלפנינו כי לנד שהקדושים ישבם במעלה שהין למעלה ממנה כפעובר זמן מאכר ניוה ה׳ בו מסתלקת הקדושה ושורה עליו טומאה גדולה מאד כורתת נפש מאוכלה מעל״ע בטומאת אכילת שאר חיסורין בנבילות וטריפות שקנים וכו׳ שהין כח בטומאה ההיא להכרית הנפש ומתט״ת במלוקות ויאמרו כי את קודש ה׳ חלל שנראה שיקפיד על בשר הקדש לדבריו יקפיד על נפש אוכלת דבר טומאה אולי כי לנד שעל ידי אכילת אבשר הוא מחללים מעשה השלמים לזה כשאולין הבשר יש בזה חילול הקודש שנומר מה שבבשר נעשה על ידי מעשה זה והוא בשר טמא ומחלל את אשר בשר בה בקודש מבשר והחלבים וזו גם כן סיבה להטמאת טומאה נדולה על הבשר ההוא כי בחינת הרע תקו ותשתף למקום הסבוך וסריך לקדושה :

ובקוצרכם ונומר טעם שרחמיל לדבר בלשון רבים ונומר אומר בלשון יחיד לא תכלה נתכוון לכלול דעת טועים אשר אומרים כי בכחיני דבר מסכיין לעניים אין לו ליתן ע״ד שאומרו מה אתן זה לפני מאה ונומר לזה ניוה ה׳ בלשון יחיד לומר כשאילו אחד לבד עליו מוכת כאלה הגם כי כאלה

עד כסא הכבוד :

(י) לא תעולל • לא תטול עוללות כבר יען ניכרות • אי זה עוללות כל כמין לו לא כתוב ולא נטוף : ופרט כרמך • גרגירי ענבים הנופלים בשעת בצירה : אני ה' אלהיכם • דיין ליפרע מיכי גוזה מכם אלא נפשות שנאמר על תגזול דל וגומר כי ה' ירים ריבם וגומר : (יא) לא תגנובו • מוזהרה לגונב ממון • לא תגנוב שבעשרת הדברות מוזהרה לגונב נפשות דבר הלמד מענינו דבר שחייבין עליו מיתית בית דין : ולא תכחשו לפי שנאמר ישלם בה משלם קרן ותשלום לתדבו טובא מוזהרה מניין תלמוד לומר לא תגנובו ולא תכחשו : ולא תשקרו • לפי שנאמר ונשבע על שקר ישלם קרן ותשלום למדנו טובא מוזהרה מניין תלמוד לומר ולא תשקרו • לא תגנובו לא תכחשו לא תשבעו • שם נגנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך ליסבע לשקר : (יב) ולא תשבעו בשמי • למה נאמר לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא • יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד • תניין לדבות כל הכנויין תלמוד לומר לא תשבעו בשמי לשקר • כל שם שיש לי : (יג) לא תעשוק • זה הכופם בכבד שכיר : לא תלין • לשון נקבה מיוסב על הפעולה : עד בקר • בשכיר יום הכתוב מדבר • שיעיתו מבקשים חתם לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה • ובמקום אחר הוא אומר לא תבוא עליו השמש • מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו בשעלה עמוד השחר • לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שעתה תורה זמן לבעל הבית עוכה לבקש תעשוק : (ד) לא תקלל חרש • אין לי אלא חרש • מנין לרבות כל אדם • תלמוד לומר בעמך לא תאור • אם כן למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים • יצא המת שאינו בחיים : ולפני עור לא תתן מכשול • לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו • אל תאחר מבוד עדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו : ויראת מאלהיך • לפי שהדבר הזה הימנו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה • היכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי • לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המביר מחבבותיך • וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין סתר הבריות מכירות בו נאמר בו ויראת משלהיך : (טו) לא תעשו עול במשפט • מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול • כאלו ועשק חסר ושבוקן חרם ושבועה • שבעיל דברי תועבה • שנאמר כי תועבת ה' כל עושה עול • והתועבה קרויה שקר וחרם • שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך והייתה חרם כמוהו שקר תשקלנו ונאמר : לא תשא שמע שוא • אלא תאמר שני זה לעצמו • שהעביר חייב לפרנסו מוכנו בדין ונאמרה בנקיות : ולא תהדר פני גדול • אלא תאמר עשיר הוא • כן גדולים הוא זה • היאך תביבני ואהיהנו בשעתו עושק יש בדבר • לכך נאמר ולא תהדר פני גדול : בצדק תשפט עמיתך • כאשמעתו • דבר אחר הוי דן את חבירך לכף זכות :

(י) וּבַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : (יא) לֹא תִגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ : (יב) וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה : (יג) לֹא־תַעֲשֹׁק אֶת־רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר : (יד) לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה : (טו) לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ :

כשהן מחוברות

לא

לא תגנובו וגומר סתך מצות גניבה למצות פאת שדה לומר שנתכוון ע"ד מה שאמרו בת"כ ולכן בן בנו אומר לא תגנוב את בלך תגנוב שלא תרמה בגונב ע"כ וכאן נתכוון במה שסמך לא תגנוב לפאה שבא לחזרה בחזרה לבל יגנוב חיתה בחזקתו כי שלו הוא לוקח ופירוש ב' לחוץ או הוא לא תגנוב זה הלוקח ממון חברו שלא מידיעתו לא תכחשו זה הבא לידו ממון חברו בהתר ומכחיש בשטובעו ממנו לא תשקרו זה הבא לידו ממון חברו בעדי והוא מכחיש הגם שלא תועיל לו הכחשתו לענין ממון הרי זה עובר משום לא תשקרו :

עוד ירמיו כתם חדם עבר על הרחשונה ונגב הקדוש ברוך הוא יזמין לו מכירין ע"ד מו' לו העובר עבירה בסתר הקדוש ברוך הוא מכריז עליו ומפרסם רשעתו ומ"כ אם נגב ה' יזמין מי יודע בגניבתו ומכות חוטא ה' שלא יכחיש והוא מו' לא תכחשו ומדבר הכתוב בחופן שיכול להכחישו כגון כאן חלא עד ו' אם הודה מה טוב ואם הכחיש הרואה הקדוש ברוך הוא יזמין לו עד ב' שיעיד עליו שחיבו יכול להכחיש ואם יכחיש שקר בידינו ולא יועילו שקריו והוא אומרו לא תשקרו שמלבד שלא הועילו תעשיו הנה הוא עובר גם על לאו זה וטעם אומרו לעון רבים מה שלא אמר בסדר זה עד עתה גם מצות הסמוכות מלאחריו אמר לעון יחיד דכתיב לא תעשוק ונומר נרחה שנתכוון להזהיר גם בזמן שיכיר אחד בחברו שגנב או כחש וכו' שלא יאמר תעשה כן גם אני להגיל את שלי לזה אמר לעון רבים לא תגנובו פירוש הגם שהוא גנב לא תוסיף אתה להרעיב כמוהו ותעשו שניכם גנבים וכמו כן אם יכחיש חברך לא תוסיף גם אתה עשות כמוהו ותכחשו שניכם וכמו כן אם שקר בך חברך וכו' ואמר ולא תעבטנו גם כן שלא יאמר אם הוא מכיר שחברו נשבע לו לשקר הריני נשבע להגיל ממוני ממנו ונשבעין לחנפים שהרי אתה מחלל שם ונומר ולזה נאמר לומר לעון יחיד לומר שמדבר עם מי שמגיל ממון שנעמו בשביעה וה"ל הנשבע רשעון הרמוז בכלל לא תשבעו עוד יכוין באומרו לא תשבעו להזהיר גם למכיר אם יודע שחברו נשבע לשקר שלא ישביעהו ואיכו בחילול שם הנשבע לזה אמר וחללת לעון יחיד :

לא תעשוק ונומר הכוונה להיות שניהם ה' על נוטל ממון חברו שלא בידיעתו ש יאמר אדם שלא הקפיד שם בדרך גניבה אבל גזילה ועשק אשר ידע האדם בהם אין מוזהרה לזה חוץ לגזות גם על נוטל ממון חברו בידיעתו כאונס ולא גזיל ממון בהחלט לבד שלא אפי' עבטת ממון בכיר אסור:

ושעם מו' ויעד לתכוון לשלול טענת היותו ריעו ובמחשבות זה יתן יד במעונו ויאמר כיוצ כאחר לו בינו לבין עצמו יאחול לו ולא יאפוק להעניעו ולבד שאין במזהרה זו אלא משום דבריס שבין אדם לחברו כשהוא מוחל אין בזה אמר לא תעשוק את רעך :

ובדרך דמז ירמוז ע"ד מה שדרשו חז"ל בפסוק גוזל אביו ואמו ואומר זה הנהנה מהעבד אלא בדבר ע"כ והוא מאמר ה' כאן לא תעשוק את רעך זה הקדוש ברוך הוא דכתיב ויעך וריע אחיך אלא שהוא חייב לברך על מה שנהנה ואומרו ולא תגזול דמז שנם בעשק זה ים גזילה לאחרים שהוא מה שרמז בפסוק גוזל אביו ואמו ודרשו ז"ל אביו זה הקדוש ב"ה אמו זו כנסת ישראל כי כשהאדם ממעיט במזוני הנריך עטרת נותם רעה גם לבלות ישראל ואמר לא תלין בעריך לתת חוק יום ביומו ע"ד מומרים ז"ל שהיו ביום ופוערים בלילה והוא מה שרמז כאן לא תלין פעולת שכיר אחך פירוש תביא אחך מזונות לשכיר שהוא רזה ה' אשר נתן באדם בשכיר כתושב ובשכיר הוא עשות מצות ה' :

עוד ירמוז ע"ד מומרים ז"ל כי בני תורה אין להם פרנסה בהעדר וכאומרו בחתיר תורה מפני מה בני עניים והטעם הוא בחתני טעם נכון מסה התיר ז"ל כי אין העולם יכול לסבול רוב הטובה אשר תתן בשביל הצדיקים לזה אינו מספיק אלא לצדיקים ודרך סם יהיו ניזונים בני תורה לא למדת בחין העשירים אלא מרוב טובן להסתפקות הנותך לצדיקים ויעיין ה' לבל יעשוק האדם את רעהו שהוא הצדיק דכתיב למען אחי ורעי ולא יתן לו את חקו וזה עשק מבוארסם :

עוד ירמוז אלא יעשוק תביא את שחבל רעך שהוא הקדוש ברוך הוא כמו שדרש רבי עקיבא את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח והכוונה כזה לירא מהחכמים הדנים בחרן ובינות בכן הרי ים שהים שופטים בחרן אשר ירא מהם לקיים דבר חשפט וכזה לא יגזול כי השופט יוציא גזילה מתוכו :

לא תעבוד עול במשפט מזהרה זו בחה לבעלי דינים אלא יעידיהו לזכות כפי הדין והוא עול ולזה אמר בלשון רבים לא תעשו ונומר ויעיר מוחרו עול במשפט הוא עשה במשפט אשר יפשטו הדיינים אלא יסובבו שהיה בו עול כי הדיין שופט על פי הטענות אשר יסדרו לפניו ולזה סמך למענה זו לאזהרת לפני עור ונומר כי זה מדיבל הדיין לבשוט משפט מצוול כיתיבו ולזה אמר בלשון רבים כי ידבר לבעלי דינים

עוד ירמה לומר שנסך שהמשפט זכהו לא יסמוך טיל בעיניו ואל יאמר כי עול וכשמיך שכוונתו לנוות לשופט אחר לעון יחיד לא תבוא לא תהדר ונומר :

(יו) לא תלך רכיל • חכי מוסר על שם שכל משלחי מדנים ומספרים לשון הרע • הולכים בפתי רעיהם לרגל מה ירמו רע או מה שמעתו רע לספר בשוק נקראים הולכי רכיל • הולכי רגילה משפוימטו בלעז • ורחייה לדברי שלא מצינו רכילות שהיו כתוב בלעזן הליכה • לא תלך רכיל • הולכי רכיל נחמת וברזל • ומתר לשון הרע אין כתוב כו הליכה • מלמד בסתר רעהו • לשון רחוק לשון מדברת גדולות • לעך מכי מיתר שהלשון הולך ומרגל • שהכ"ף נחלפת בג"מל שכל המוסיף במוסיפה מקום אחד מתחלפות זו בזו • כוא כפ"ם וג"מל כב"ף וקו"ף בכ"ף זכל"מד וזון בגדכ"ת ף בעון זכן וירגל בעבדך רגל במדמה לאחר עלי רעה • וכן לא רגל על לשונו • וכן רוכל הסוחר מדגל אחר כל סחורה • וכל המוכר בשמים להתקטם בהם הנשים על שם שיתאחר תמיד בעריות נקרא רוכל לשון רוגל ותרגומו לא תיכול קורצין כמו ותכלו קרציהון די יהודאי • תכל בית קורצין כי מלכא • נרמז בעיני שהיה מקטנם לתכול בבית התקבל דבריהם שוט הלשטה והוא נמר חוק שדבריו מקיימים • ויעמידם על האמת • ואותה הלשטה נקראת תכילת קורצין לשון קורן בעיניו שכך דרך של הולכי רכיל לקרון בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יביאו שתר הסותעים : לא תעמיד על דם רעך • לרמות במיתתו ותתה יכול להכילו כגון טיפע בנהר ויהיה מו להטיח בתים עליו : אני ה' • נתתן לשלם שכר ונתתן ליפרע : (יז) ולא תשא עליו חטא • לא תלבין את פניו בדברים : לא תקום • תתר לו התמילני מנלך • תתר לו לתו • לתתר תתר לו התמילני קרידתך • תתר לו תיכי תשמילך כדרך שלא התמלתני זו היא נקמה • ותיזו היא נטירה • תתר לו התמילני את קרדומך • תתר לו לתו • לתתר תתר לו התמילני מנלך • תתר לו תא לך ותיכי תמותך שלא התשתני זו היא נטירה שכוטר בלבו תף על פי שתיכו נוקם : ואהבת לרעך כמוך • תתר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה :

את

עוד יכוין כשתומרו לא תעשו עול שתהיה לדיין שנגש שתשפט בי הוא עול לא יעשו עול זה בשביל מה שנתחייב בתשפט תלמ מין לדיין תלמ מה שעיניו רואות :

עור ירמה בתומרו בתשפט בה"מ היינו ע"ד תומרו זל כי בה"מ קונב הקדוש ברוך הוא לכל תים ותים תברין לו על תשפט נדק ולזה תם יתחייבו הזכאי ויזכו החייב הנה הוא יונה עול בתשפט עליון שזה יגה זכאי בתשפט עליון בסך הנוב וכשתחסרו תם כן נעשה העול בתשפט שלא נטל זה תה שתייב בה"ד של תעלה וכן להפך :

לא תלך רכיל ונומר קדמו רזל בס' הזוהר הקדוש ידקדק בפל הדברים תלך רכיל כי תחת הנה ותמרו דרך סוד יעשד בתדרת ולפי כשט הכתוב נרתה שיכוין לומר שלא ינרוש הוא תרכילות הנעשה מזולת על ידו הת כיצד שלא יגלה דברים תפילו לתי שתין בהם רכילות בתקום שיש לחוש שהשומעים יוליכו הדברים ונמצא הוא הולך רכילות זה שרכלו התתנעים • ולדרך זה ידוייק תומרו בעמך פירוש בתמנעות עמך תתך תולך רכיל שתומרים הדברים בפניהם ותתנלגלים תוך לזה ונשמעים הדברים ותמר תני ה' פירוש תני בוחן טיפע בנהר ויהיה תו יגתו תחילה ופורע • טוד ירתה שלא יחזיק ידי תדברי לעשה' שנזה הוא סובב טיולינו הרב ל ותעלה עליו הכתוב כתילו הוא הולך רכילות זה להיותו סיבה :

לא תעמוד ונומר לגד שניות על הרכילות התנה בו שלא יעמוד על דם דעך שהם רתה כת תחת שרוצה לרגות חייב להודיע לבעל דבר כדי שיגיל נפשו ולא יתמר הרי זה רכילות הת למדת שהם לא נילה תוזן תברי והרגוהו בטל תזהרת לא תעמוד ונומר ונמ ולתד תעשה נדליט בן תחיקם פנליו לו וכשלה תם היה תם שהיה :

לא תעשה תת תחיך ונומר פירוש נסבב תחיך דבר הנורם לבניתו שלא יעשתו כלבך שת בפיך דבר שיו תוכחות על תשר ככה שבא

והוא תומרו הוכח וגו' • ותומרו ולא תשא עליו חטא פירוש לא תחליט בדעתך שתה שנסבב תחיך בדעת עצמן ועודנו עומד בחטאו עתום על שתעו שלא תהיה דן תותו לכף זכות ותוכיחנו ועל ידי התוכחת יהיה תחר תב' דברים תו יתן תתלה להעשה ותין חטא תו יתחרט על התעשה וישוב לכל עבות כדבר הזה ודרי הוא כדע כתה לך • עוד נרתה לפרש בהעיר עוד בשיעור הנדבר שהיה נריך לומר לא תשנא בלבבך את תחיך שינתור תקום השנאה שתתחיל לדבר בה ואחר כך יזכור את לבקש דעתו ולחפון בכליונו תכל הרחקה בלב תת תי יפנה : אבן יכוין להודיע שיעור השנאה תשר ה' תצוה עליה שלא יתר תדם כשיהיו קרוי שנאה שלא פיתה נתירה חיבא קרויה שנאה לזה נתחכם הכתוב לומר לא תשנא עם תיבת תחיך לומר כי השער השנאה תשר יבוא ה' עליה היא הנרגשת בערך את ושיעור זה כל שיתחיקהו מלבו קצת הנה היא ירד תמדרגת תח ותרי הוא טובר תצוה לא תשנא :

עוד ירתה בהעיר לתה בתוזרת לא תשנא לדקדק לומר את תחיך ובתוזרת הוכיח תוכיח תשר בעמיתך שנרתה בתדבר בה' נוכחים :

אבן יתבתר ע"ד תומרם זל תם רתית תלתיד תכם שעבר עבירה ביום ש תדברה תחריו בלילה כי ידתי שעשה תשובה נם תניהו בתמרו זל בפ' כי תרתה תמור שונלך ונומר שהכתוב תדבר כתי שרתה בתברו דבר תנוגע שתעה לבטתתו ותתי ניוה הכתוב שתם רתה דבר תנוגע בתלתיד תכם תיהו בשלל בנדר תותם שניוה ה' לבטתתם שלא נריך להחזיקו כי ודתי עשה תשובה והוא תומרו לא תשנא את תחיך אלא תוכיח תלתיד תכם התתבונן בשם תת שכתת ב' לתעון תחי ודעי : תו ע"ד תומרו את ה' אלהיך תירא לרבות תלתיד תכם כתו כן כתן את תחיך פי' התתרבה תתת תחיך ותיבת תחיך תוזרת על הבטחת ה' שעתרא את ליערא כב יכול ויתומרו תוכיח תוכיח תדבר בעונתו אחר שהם תמון הטעם ואיה תמר את עמיתך ולא תמר את תוכיחנו ויחזור לתחיך יתמר בתחילה שלא ליותר שתיהו תדבר בתה שהתעויל לדבר בו שהוא ת"ח שלא בהמון הטעם כתומרו לבטתותו תנהו ה' שיוכיחנו על פניו לתה תעשה כה בעניותות לעון בחיבה ובברכות לעון ותותרו ולא תשא עליו חטא פי' כלא יתנע תתנו התוכחת עבור יתמר בתם לא תתדע בתם לא תוכיחו בטל עשה דהוכיח ולא תעשה על ולא תשא :

עוד ירתה ע"ד תומרם זל תתי נורתה תרבנן דסבו ליה בני תחתים תשום דתוכח ליהו בתולי דשתיה ותעתה יתתר החכם לתה לי קנאה לתה לי קנאה ותזהרת עם זרע ישרא ויחדל תהוכיח ותהיה תהוב ויתמר לכולן לזה נתתכם ה' והודם עיניהו להוכיח כיון לבני ישרא שלא יבטלוהו יתתר כך ניהו להוכיח שהרי ישרא תותרים תם' לבל ישנאוהו : ות"ת ותי יערבנו לעם שלא ישנאוהו ויתמרו תנות לא תשנא לזה תתר ולא תעשה עליו חטא פי' שלא יתבדם בחטא זה שלא יחזיקם בכשדות ותמר ל' יחיד לשלול החבר תפי' תיחזיק שיחזיק בל תים ישרא שלא ישנאתו בשבר תיכיח ויכוח ויחזור ויוכיח עד שיקבלו תיכיח :

עוד ירתה ע"ד תומרם זל בעון הדור נתפסים נדולי טולם וכן הוא תומר תכתוב הכופר יכו' ולנד זה תם הכתוב יתכתם בלב קרובי ה' בתרת הלב על תעשה ה' זה כי יתמרו שתים תיכם תיבטתים בחייהם ובשלותם הנם כי יפליתי להטיב תעשיהם לזה בת דבר ה' כתן יתתר לנדיקיו לא תשנא את תחיך בלבבך פירוש תחיך זה הקדוש ברוך הוא ויש לך לדעת שלא לבל ישרא בהשותה יקרת הקדוש ברוך הוא תח שלא להקדושים והדבקים בה' כרב תריבת וחבריו וכיוב להם שלא יפרוק לבם תת' שהדרתק היה עכך השנאה : ות"ת ותי תתיב ז לבי לבטחון בחיי ובשלותי לזה תתר רוכיח תוכיח את ריעתך ובזה לא תשא עליו פירוש בשבילו חטא כי כלום טעם תפסת הלדיק הוא בשביל עון הדור תם יוכיחנו הרי הוא ניצול תין נ תם חזרו בתשובה הרי הוא בתכלל תיי תתן תיעוש שיתפש עליהם ותם לא חזרו הרי נפטרת תתפיסה כתו שנילה סודו ביד עבדיו הנביאים דכתיב יתתר כי זוכרת הם נ' ונו' הוא תסך בעונו יתית יתר' את נפשך הנלת ולדרך זה נתי שבו כל הלדיקים שדקדקו בפסוק טוב תה לירי תית שיהו ול וכי בתח ס תן רתה ותתם תכתי תרבר תין הכתוב תדבר לת כיוב דרדום כרוך היא שתין לו ותתם לת כעוהו ולא פע"ב ולא ליתית תעניה שלא נתעיקי טעשם ס רעהו בתיבתו בכל יום שרתה תיהם תיהם ורועים עכ"ל ותדע עת בל תת יותר תתדרנת בנים כתתר"ל לת זו ובו' עד שרתה בתי לה זו ובו' עד שרתה תחותי :

לא תקום ונומר רזל תמרו נקימה הוא שיעשה לו כתעבהו הרע נטירה שלא יתחר לו לתת ס עשה לך כתעשיך ובשל תכתוב לתנוח זו בתמיטות ואהבת לריעך כתוך פירוש כי ה' תפן בתהים תוהב ריעך כתוך ותם תתר תיר לו כן הרי גלית דעתך כי טתון היה בלבך תעשהי בלתי הטון לך ותתן טעם לדבר תני ה' פירוש ע"ד תומרו בתתנעו' יחיד בלבבית תתיחד כתו יתברך לריעך ותם יתברך לישרא בכל יום יבפי תם הוא תכתוב כי תלק ה' עתו ונחלתם ה' לטוות בעניו תנהנת ישרא ן ת עם זה בהדרנות תניה ת' לת תשנא ב' לת תיקום ונומר נ' ואהבת ודקדק ליתר לריעך כתוך כתיתרו הלת תשנא תת תל תבתים טעושים תעשה עתך תכל טובתי ה' כטון התיתרים והתפיקורוסים תסור לתהוב תיתם ותדרכת לריך לבטתתם כתיתרו הלת תשנא ה' תטנא :

(יט) את חקתי תשמרו • ואפילו הן בחוקת לא תרביע כלאים ונאמר • חקים תלמוד לומר בחוק שכתב לך בתורה • וכנגד כלאים • למה נאמר לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו • יכול לא יהא לבש נייר צמר ופשתים כשהן • תלמוד לומר בגד • מגיד לך הכתוב שלבדים תלמוד לומר כאן בגד • דבר אחר שוע טויי וכו' • לומר לך מני כוז לעולם דבר הנמלל וכזור זה עם זה לחברי מיכטיר בלעז • יכול חוץ לימה תהא בהן כתיב כאן מפרכין לעולם כתיב פליכטרת בלעז • ולעולם שעטנז פי' מנחם מחברת צמר ופשתים : (כ) נחרפת לאיש • מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמין במרקא ובספר כנעניות חניה שפחה וחלה בת חורין המאורסת לעבד עברי ממותר בשפחה הכתוב מדבר : והפדה • לא נפדתה • פדויים יהיה פדויים ושתם פדיון בכסף: או חופשה • בשטר : בקרת תהיה • היה לוקה ולא היה • יש על בית דין לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה : כי לא חפשה • ואין קדושה נמדדין • ודבוקיניו למדו מכאן כמי שהוא במלקות תחת בקרתי • שהדיינים המלקין קורין על הלוקה אם לא תשמור לעשות וגומר • ושפלה ה' את מכותך וגומר : כי לא חפשה • לפיכך אין חייב עליה מיתה • כאשר קידושין קידושין • הא אם חיפשה קדושין קדושין וחייב מיתה : (כב) ונסלח לו • נתכפרתו תמר חטאת • לדבות את המזיד כשוגג : (כג) ועלתם ערלתו • ואטמתם מטיתתו יהא מטוש וכסתר מליכנות ממנו : שלש שנים • מחיתתי מונה לו מעשה נטיעתו • יכול אם הקניטו לאחר שלש שנים יהא מותר • תלמוד לומר יהא בהויתו יהא :(כד) יהיה כל פריו קדש • כמעשר שני שכתוב בו וכל מעשר הארץ וגומר : קדש לה' • אם מעשר הוא נאכל חוץ לחומות ירושלים שלא בפדיון אף זה כן ודבר זה הלוים לה' הוא • שנותנו לם לנכסו ולהלל לשמים : (כה) להוסיף לכם תבואתו • המנוה הזאת בתמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו • בשכבדה מני מברך לכם פירות הנטיעה • היה רבי עקיבא מיתר דברה תורה כנגד יצר הרע • שלא יאמר אדם הרי אנו מרבע כנים מני מנטער בו חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו : אני ה' המכטיח על כך ונאמן לעמוד הבטחתי :

לא

(יט) אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃ (כ) וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדְּתָה אוֹ הָפְשָׂה לֹא נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמָתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה׃ (כא) וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם׃ (כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃ * פ (כג) וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ שלישי וְנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃ (כד) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃ (כה) וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

לא

את חקתי ונומר בהמתך וגומר בת"כ לאתרו ולא תין לי שלא בהמתו בהמת חברו מנין תלמוד לומר את חקתי ע"כ קשה אם כן למה הוצרך הכתוב לומר בהמתך היה לו לומר בהמה לא תרביע כלאים ואו לא תלבש לומר בגד • אלא נראה לומר דברות הלבדים תלמוד לומר כאן בגד • דבר אחר את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים ואם לאו הרי הוא אומר את חקתי תשמרו בהמתך ואין לי אלא בהמתו בהמת חברו מנין תלמוד לומר את חקתי ע"כ קשה אם כן למה הוצרך הכתוב לומר בהמתך היה לו לומר בהמה לא תרביע כלאים ואו לא תלבש לומר בגד • ורבותי הלבדים תלמוד לומר כאן בגד • דבר אחר שוע טויי וכו' • לומר לך מני כוז לעולם דבר הנמלל וכזור זה עם זה לחברי מיכטיר בלעז • יכול חוץ לימה תהא בהן כתיב כאן מפרכין לעולם כתיב פליכטרת בלעז • ולעולם שעטנז פי' מנחם מחברת צמר ופשתים : (כ) נחרפת לאיש • מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמין במרקא ובספר כנעניות חניה שפחה וחלה בת חורין המאורסת לעבד עברי ממותר בשפחה הכתוב מדבר : והפדה • לא נפדתה • פדויים יהיה פדויים ושתם פדיון בכסף: או חופשה • בשטר : בקרת תהיה • היה לוקה ולא היה • יש על בית דין לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה : כי לא חפשה • ואין קדושה נמדדין • ודבוקיניו למדו מכאן כמי שהוא במלקות תחת בקרתי • שהדיינים המלקין קורין על הלוקה אם לא תשמור לעשות וגומר • ושפלה ה' את מכותך וגומר : כי לא חפשה • לפיכך אין חייב עליה מיתה • כאשר קידושין קידושין • הא אם חיפשה קדושין קדושין וחייב מיתה : (כב) ונסלח לו • נתכפרתו תמר חטאת • לדבות את המזיד כשוגג : (כג) ועלתם ערלתו • ואטמתם מטיתתו יהא מטוש וכסתר מליכנות ממנו : שלש שנים • מחיתתי מונה לו מעשה נטיעתו • יכול אם הקניטו לאחר שלש שנים יהא מותר • תלמוד לומר יהא בהויתו יהא :(כד) יהיה כל פריו קדש • כמעשר שני שכתוב בו וכל מעשר הארץ וגומר : קדש לה' • אם מעשר הוא נאכל חוץ לחומות ירושלים שלא בפדיון אף זה כן ודבר זה הלוים לה' הוא • שנותנו לם לנכסו ולהלל לשמים : (כה) להוסיף לכם תבואתו • המנוה הזאת בתמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו • בשכבדה מני מברך לכם פירות הנטיעה • היה רבי עקיבא מיתר דברה תורה כנגד יצר הרע • שלא יאמר אדם הרי אנו מרבע כנים מני מנטער בו חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו : אני ה' המכטיח על כך ונאמן לעמוד הבטחתי :

לא

את חקתי תשמרו • ואפילו הן בהמתך לא תרביע כלאים ונאמר • חקים תלמוד לומר בחוק שכתב לך בתורה • וכנגד כלאים • למה נאמר לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו • יכול לא יהא לבש נייר צמר ופשתים כשהן • תלמוד לומר בגד • מגיד לך הכתוב שלבדים תלמוד לומר כאן בגד • דבר אחר

עוד ירמז בהמתך תלמוד לומר את חקתי לא תהיה כוונה לתיקון המורגלות שלא תהיה כוונת הכיתה של רמ"ק לתיקון ולחסך האדם לעבד בחר ה' כמה ה' ומחר כי אין כוונת דיבור זה להחליט רמ"ק מדרשתו בדיבור האדם ונטיעתם וגומר רש למדת למה שהתנה במאמר של רמ"ק רוח בבחינת תכלית המחשבה שתהיה לתכלית האדם להיות כוונת כל מעשיו לשם שמים ולא יהיה לו שום תועלת בעולם הזה אלא לעבוד את ה' ולא יהיה לו שום הנאה מן העולם הזה כלל ועיקר ולא יהיה לו שום הנאה מן העולם הזה כלל ועיקר ולא יהיה לו שום הנאה מן העולם הזה כלל ועיקר

(כו) לא תאכלו על הדם. להרבה פנים נדרש בסנהדרין. שלא יחלל מכשר קדשים לפני זריקת דמים. ואזהרה לאוכל מבהמת חולין עד שתצא נפשה ועוד הרבה: לא תנחשו. כגון שיאמרו בחילדה ובעופות. פתו נפלה מפיו. לבני הפסיקו בדרך: לא תעוננו לשון עונות ושעות כתורגמו יום פלוני יפה להתחיל מלאכה. שעה פלונית קשה לנחת: (כז) לא תקיפו פאת ראשכם. זה המצוה נאמרה לחורי מזנו ולפרחת. ונמצא הקף ראשו עגול סביב. שעל לחורי מזניו עיקרי שערו למעלה מלדעיו הרבה: פאת זקנך. סוף הזקן ונגוליו והן חמש שתים בכל לחי ולחי למעלה מעל הרחש שהוא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בסנטרו מקום חבור שני הלחיים יחד: (כח) ושרט לנפש. כן דרכן של אמוריים היו משרטין בשרם בשעת להם מת: וכתובת קעקע. כתב המחוקה ומקום שיכוי נמחק לעולם. שמקעקעו במחט וזיו מכחיר לעולם: קעקע. לשון והוקע אותם. והוקעתם תוכיחן עץ בארץ זתולין אותם עליהם ונמצאו מחוקין ותחוכין בקרקע פורמיליינט בלעז: (כט) אל תחלל את בתך להזנותה. במוסר בתו פנוים לביתה כלה לשם קדושין: ולא תזנה הארץ. אם תהא עושה כן הארץ מוצה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם. וכן הוא אומר ויזנו רבים ונומר: (לב) ומקדשי תיראו. לא יכנס לו במקלו ובמנעלו ובתפונדתו ובאבק שעל רגליו. ואף על פי כאני מזהירכם על המקדש את שכתותי תשמורו. אין כאן כית המקדש לוחה שבת: (לג) אל תפנו אל האובות. מוזהרה לבעל אוב וידעוני. בעל אוב זה פיתום המדבר מפיהו: וידעוני. המכנים עצם חים שמתה ידוע לתוך פיו ודעתם תדבר: אל תבקשו. להיות עסוקים בם שאם תעסקו בם. אתם מטמאין לפני ואני מתעב מאכם: אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחללין בחי:

מפני

(כו) לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו:
(כז) לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך: (כח) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני יהוה: (כט) אל־תחלל את־בתך להזנותה ולא־תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה: (ל) את־שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: (לא) אל־תפנו אל־האבת ואל־הידענים אל־תבקשו לטמאה בהם אני יהוה אלהיכם:

מפני

לא תאכלו על הדם סתך הפתוב מנוה זו למנות ערלה לרמוז מה שאמרו ז"ל כי תלה"ר אסור בתלמוד הטעם שהוא בחינת ערלה שאם היה מקדש על היין וזה הוא סוד דבריהם ז"ל כאמרו אחר שעלתה ערלתו והוא מה שאמר הכתוב סמוך למזהרת ערלתם ערלתו לא תאכלו פירוש מפרי ערלה על הדם פירוש על סיבת הדם כי זו סיבה לכל שפיכות דמים דם אחר ודם זרעיותיו ויש לך לדעת כי סי' הערלות ועקרם זה מקורם שולת אסור אחר לא היתה ערלה בעולם לא על נימא ולא על כ"ח:

לא תקיפו ונומר בהקפת הראש אמר לשון רבים ובשחתת הזקן לשון יחיד לומר שיהנו בחזרת לא תקיף הגם שיהנו בחזרת לא תשחית כגון מי שעדין אין לו תחיית זקן כלא תאמר כאיכו כלא תקיף כדרך שדרכו במשפט הנשים שאיכם כלא תקיפו כיון שאיכם כלא תשחית ות"ת ומה רחית לרבות אלו ולמעט שו מרבה אני הזכרים שיהנם כלא תשחית בשינדלו ומעמט אני הנשים שאין באיכם לא תשחית:

ושרט לנפש ונומר אומרו לנפש הוא על פרידת הנפש היקרה ודקדק לומר לא תתנו בבשרכם הודיע הכתוב כי לא יפנום פנם זה בנפש אלא בבשר שהוא נרתק הנפש והטעם לנך שהדם בהול על אלו אין המעשה פונם כ"כ כעופה בהנפש ופיפוד הדעת ולזה אמנה שאמר הכתוב אחו וכתובת קעקע לא תתנו אמנו ככם לא אמר בבשרכם לומר אלא בבשר לנך יגדום הנפש אלא גם בפניעות החדם לנך כאיכו עושה אלא בעד בעד וחום הכאב שנאמר בו אין הדם נתפם על בעדו ואומרו אני ה' יתבאר על פי מאמר השאי הרשב"ו כי תיבת אני תניד על הכח רבודו יתברך אשר אנו קוראים קביעת יתברך ופס הוא כ"ה הוא מלך יושב על כסא המלכות ורמז בזה כי יהיה ה' על ככוד שמו יתברך ועל כביד שביעתו ולדרך זה ונו ה' ל־אדם לבל יפנום נופו ונשמתו כך' מקדשי הרשומים שהם פדש לנפש ורקיבת הענין:

אל תחלל את בתך ונומר פירוש יכו הש למי שיש לו בת שלא יכהג בה מכהג חולין לדרשות לפני רע ולהתעוות לפניהם שלא כבודה בת מלך פניתה והנם שיתכוין בזה להנחת זיווגה כדי שיודע כי בת יפה והיתה ותבנה להרחיק לה. טבא יכו הש כי חילול הוא לה והיונה מזה הוא להזנותה לא לרשיעה כי יבער בה אש הטבעי ותחלל בבודה ולא זו בלבד שלא כתהיה סי לרבעיר אש בלב רועה וחומד ותזנה הארץ ולבסוף ומלאה הארץ זמה ונמצא עון כל הרשע תלוי בנומרו ולא ולמד מ־ספיכתי בפרשת אחרי מות בפסוק כמעשה ארץ מצרים שאוש יגדיל החפץ בדבר ויבטל את הדבר בתגיעה ויטהרו ע"ז חפץ רמ"ח ר"ל:

את שבתותי תשמורו ונומר. צריך לדעת למה חזר ליומר פ"ב מה שניוה בתחילת הפרשה ורלל בת"ב אמרו ולל יבול להיה ביון בית המקדש דומה את שבת תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ונומר ע"ב דבריהם זל יוניהו מוהרו מקומי המקיומות מבל קומי הכפל במקומו מונח שהיה לו לכתוב ומקדשי תירלו סמוך למאמר ואת שבתותי תשמורו בתחילת הפרשה ולא היה צריך לומר פ"ב ואת שבתותי ונומר:

ונראה כי מנוה זו קשורה עם מה שלפניה כי לנך שניוה ה' לאמר לבל יחלל בתו להזנותה לפעמים ימנה כי הבת מעלמת תחלל בבוד עלמה ובבוד אביה לזנות ואין יד רואך בחמעט לזה ניוה ה' לאמר שיעשה שם דין לבל תזנה הבת כי הכל תלוי במוליך ולהיות שים שלם שיבות אמר יפעילו הולדת טבע רע בנולדים האחד אם בשעת הזיווג יכוין ל היות רמשבל לה לסיבת מנות הבורח לקיום המין זה יוליד בנולד תנבורת המין השני מאבו מרוח אחסה מעשיה לה טוביס רחלת בתר רחלה חזלה ג' אם המולדים אב או אם העבו בבחינת הרע בהסח הדעת ובמעשה חזקים המלך עליו השלום אמר מחשבתם שבבת הולדת בלתי הגון הנם היותם יסודי עולם כיוצ סי' ל' אמר את שבתותי תשמורו ע"ד חומרים ביוהר בפסוק לסריסים אמר ישמרו את בבתותי אשר אם בשעת הלדיקים רמסרסים את עצמם ויהיכם מזקיקים לבשותיהם שלא תלול שבת ומוסכין לבכיהם בשעות קדושים ע"ב הרי שהדונה להוליד בן בחיל נפש טהורה בריך לסרס עצמו ולעצור בח התאב ולא יפעול שלא לתבלית המצוה בו אחת ה' ב"ה והוא מאמר ה' למנוע נפש זונה מביאתו את שבתותי תשמורו ל־זיווג בהם ובזה ותוליד בעמה קדושה המוחסת בזנות: וכנגד סי' ב' שיבת החפץ מבל האם אמר ומקדשי תיראו לירא מהמקדש ובזה תשמיר בעמה האשה לבל יביאנה ל המקדש להשקותה מי המרים וכנגד סי' ג' אמך לזה מוהרת ל תפנו ל האובות וע"ז הידעונים הם בחינות הטומאה הרוחה ימתאוה להדבק בחדש הטהור ותיבת אובות לשון אבה ע"ד אומרו ולא אבה ה' ורמז ידעוני הוא לומר שלא יאמור אלא יהיה ידוע אצלו כי ידיעת הטומאה מבדחת החדש להדבק בו בטבע הספל שאפן להדבק בעליון ואפון. ואמר אני ה' אלהיכם בח לאת טעם להמשך נפש בעה אמר' התוסב כי לבל כי ה' שיהיו בירוש טוכן בתוך נפש ישראל בחשוב החדש בבחינת הרע אשר אסתלק בח הקדוש ואין מזדמן לפניו להתעיך שלא אלק הרע בעמו כי בל בחינו בומר עבתו מג' סיבות הוא אחלל בתו וכו':

(לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ ס

(לג) וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תונו אתו׃ (לד) כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר ׀ הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לו כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (לה) לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה׃ (לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ (לז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ * פ

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר ׀ הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן׃ (ג) וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי׃

ואם

(לב) מפני שיבה תקום • יכול זקן ממצרי • תלמוד לומר זקן מזקן זקן שיש עמו חכמה • והדרת פני זקן • מיהו הדור לא יכא במקומו • ולא יסתיר את דבריו • יכול יבטל עיניו כמו כלא ראהו לכך נאמר וירית מאלהיך • שהרי דבר זה מסור ללב • ללבו של עושהו למין מכיר בו שיש הוא • וכל דבר המסור ללב נאמר בו וירית מאלהיך׃ (לג) לא תונו • אונאת דברים • לא תאמר לו למחר היית עובד עבודת שלים ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה׃ (לד) כי גרים הייתם • מיום שבך ש אמר לאברהם • הני שלשים • שלאיכם ושליו הני׃ (לה) לא תעשו עול במשפט • אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט • ומהו משפט השנוי כאן היא רמיזה והמקבל והמשורה מלמד • שבמידה נקרא דיין • שאם שקר במדה הרי הוא מקלקל את הדין • יקרוי עול בכוי ושקוץ תרם ותועבה • ונורם לחמשה דברים האמורים בדיין-מטה את־הרן ומחלל את השביעית ומפיל את ישראל בחרב • ומגלה מיתם מחרים׃ במדה • זו מדת הארן • כמשמעו • ובמשורה • הוא מדת הלח והיבש׃ (לו) מאזני צדק • הם המקלים שבקולין בכנדן • איפה • היא מדת יבש: הין • זו היא מדת הלח • אנכי יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים׃ (לז) ושמרתם את כל חקותי • כל גזרות שגזרתי עליכם׃ ואת כל משפטי • אלו דינין׃ ועשיתם אתם אני יי׃

(א) וידבר יי אל משה לאמר׃ (ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש מבני ישראל ומן הגר ׀ הגר בישראל אשר יתן מזרעו למולך מות יומת עם הארץ ירגמהו באבן׃ (ג) ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למולך למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי׃

ואם

(לב) מפני שיבה תקום • יכול זקן מחכמה • תלמוד לומר זקן מן זקן שיש עמו חכמה׃ והדרת פני זקן • אינהו הדור לא יכא במקומו • ולא יסתיר את דבריו • יכול יבטל עיניו כמו כלא ראהו לכך נאמר וירית מאלהיך • שהרי דבר זה מסור ללב • ללבו של עושהו למין מכיר בו שיש הוא • וכל דבר המסור ללב נאמר בו וירית מאלהיך׃ (לג) לא תונו • אונאת דברים • לא תאמר לו למחר היית עובד עבודת שלים ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה׃ (לד) כי גרים הייתם • מיום שבך ש אמר לאברהם • הני שלשים • שלאיכם ושליו הני׃ (לה) לא תעשו עול במשפט • אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט • ומהו משפט השנוי כאן היא רמיזה והמקבל והמשורה מלמד • שבמידה נקרא דיין • שאם שקר במדה הרי הוא מקלקל את הדין • יקרוי עול בכוי ושקוץ תרם ותועבה • ונורם לחמשה דברים האמורים בדיין-מטה את־הרן ומחלל את השביעית ומפיל את ישראל בחרב • ומגלה מיתם מחרים׃ במדה • זו מדת הארן • כמשמעו • ובמשורה • הוא מדת הלח והיבש׃ (לו) מאזני צדק • הם המקלים שבקולין בכנדן • איפה • היא מדת יבש: הין • זו היא מדת הלח׃ אנכי יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים׃ (לז) ושמרתם את כל חקותי • כל גזרות שגזרתי עליכם׃ ואת כל משפטי • אלו דינין׃ ועשיתם אתם אני יי׃

(א) וידבר יי אל משה לאמר׃ (ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש מבני ישראל ומן הגר ׀ הגר בישראל אשר יתן מזרעו למולך מות יומת עם הארץ ירגמהו באבן׃ (ג) ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למולך למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי׃

ואם

מן קדם דסבר באוריתא תקום והדר פני סבא סבא ותדחל מאלהך אנא יי׃ ואמרי יתניר עמכון גיורא בארעכון לא תונון יתיה׃ כיציבא מנכון יהי לכון גיורא דיתניר עמכון והרחים ליה כותך ארי דירין הויתון בארעא דמצרים אנא יי אלהכון׃ לא תעבדון שקר בדין במשרתא במתקלא ובמכלתא׃ באזנין דקשוט מתקלן דקשוט מכילן דקשוט והינן דקשוט יהון לכון אנא יי אלהכון דאפיקית יתכון מארעא דמצרים׃ ותטרון ית כל קיימי וית כל דיני ותעבדון יתהון אנא יי׃ ומלית יי עם משה למימר׃ ולבני ישראל תימר גבר גבר ממבני ישראל ומן גיורא דיתניירון בישראל דיתן מזרעיה למולך אתקטלא יתקטיל עמא בית ישראל ירגמוניה באבנא׃ ואנא אתן ית רוגזי בגברא ההוא ואישיצי יתיה מגו עמיה ארי מזרעיה יהב למולך בדיל לסאבא ית מקדשי ולאהלא ית שמא דקודשי׃

ואם

מפני שיבה תקום ונומר רבי אומר מפני שיבה שהיה נדול בחכמה תקום והדרת קימת שיש בה הידור • תקום והדרת כמי זקן זה קנה חכמה קנה חכמה קנה הילל מפני שיבה ומפני זקן תקום והדרת׃ ומולי ענתבוון להמציך הסידור לזקן זה קנה חכמה והקיימה לשיבה שהוא הבא בימים והכוונה בזה כמו שהיה הדרנשתדולה בכבוד החכם יותר מבכבוד נדול בשנים והנם שדרכו של קימה והידור לזה יקימה והידור לזה כמו שאתה מנתחכם הכתוב לדבר בסדר זה למציך הידור לזקן הידיענו כי נדול בשנים הזקן מהידור נדול בשנים ומעתה במלינו מוהרים שנריך לדבר החכ׳ יותר מבעל שיבה:

עוד ירמוז ע״ד מומרס לו בא״ר כי מהרהם מלינו בקם על השיבה כדי שיהיה ניכר החכ מהבן וכו׳ דכתיב ומהרהם זקן והוא מו׳ מפני שיבה תקום ובזה אתה מהדר פני זקן שהוא מהרהם דכתיב ומהרהם זקן שעל ידו היה דבר זה׃

עוד ירמוז ע״ד מו׳ לו כי הרשעים כפופי קומה ויש ה׳ למדם שיתעורר לתקן מעשיו לעוב לה׳ וזו היא קימתו והעירו לתקן מעשיו מפני שיבה פי׳ שיבתו כדי שלא תאבד תחבו מו״ל לו שכח מלמדין לו ולא יניע ליתי שנותינו בבניס שנה גם רמז כדי שלא יבואו ימים רעים לעת זיבתו שם יסורין הקשים למדם מכל יסורין כמו׳ לו גם שם ימים שבחות המדם ושמחדלותיו תפסים והוא נריך להשנחה תלמיה׃

עוד ירמוז והדרת פני זקן פי׳ זקנת עצמו ע״ל מו׳ אשרי ילדיתנו שלא בזיקה את זקנותנו גם רמז למחמר׳ לו שבשעת שהנדיל הולך מעבה׳ מומרים למהרהם תבינו שנדיל מהרהם זה ילא מחלניל ושהשולך הרשע לא די בזה מומרים כן לפניו שלא שהוא מנטער לזה מעורר ה׳ לי־חדם ומומר לו והדרת פני זקן זה מהרהם שמתחדר בשומרים לבניו מעריך וכו׳ וסוסיף להפחידו מעניניו עו״כ ומומר ויראת מאלהיך זו יהדת נוגע לי־חדם ומומר מני ה׳ זו ת״לוס בכר טוב על נעו כ״ב׃ או יהנה לרעיך הירשה והתבה ויראת ונומר מהבה מני ה׳ כי בס זה הוא מקור המהבה החשוקה בלב כל מבכיל׃

ובי יגור אתך גר ונו׳ אמר ל׳ יחיד אתך וחזר לומר ל׳ רבים בתורכ׳ לנד כי המשרת הגרים תהיה בתחנות הנדיק בתהרהם תבינו ע״ה נם לנד טוהר תרן הקדושה

בגדר פעולה טובה זו: **עוד** ירמוז על הסרחת הכבוד׳ בעבו׳ תתי ויהו ה׳ כי יגור אתך גר תתקו׳ נגבוה דהדק לומר אתך גר ת״ל כבן בתדם ומתר בתרנכם היא תרן הקדושה כי בס מקום הכניסה ויעובה מקומה עליון ובתה לגיר בתרן לא תונו אותו בתין לך תונאה בתינוקת הכניסה • ותומרו בתורת תכם ונומר להזהיר על הגרים וכו׳ הבאים להתיהד׃

באורה תכם ונו׳ כתי גילה ה׳ סודו בכל נפשות עם הקדושו היו טביעים בתוך התומות ורוח תם סיתר בתזרח תכם ונו׳ ות״ת תוך יתוב זרע תדיעים בתביתיו נויים לתזרח בתביתיו ידידי ה׳ לזה תתר כי גרים הייתם בתרן תגרי׳ פי׳ נפשות׳ היו תגרי׳ תוך רליפות תגרים ועניין תם בפי׳ בפ׳ יתרו בפ׳ תגבי ה׳ ונו׳ תגר הוצאתיך תתרן תגרי ונו׳ ותתו כן גר זה היתה נפשו תוך הקליפו׳ ועכשיו זרתה בייעלם וחזר לשורתה וכפ׳ ויכו ליתיות טוב לבתת כי גרים ונו׳ בתם על גרות הנופית תין הטעם נכון כי יתבתה גר הבא תן רתומות שלא יהיה בתהב לגר בתבדל ביטנו ב׳ ויו׳ תמשתחו׳ כי לא בכל תשבחות הנויים בית ישרל׃

ואל בני ישרל ונו׳ טעם תו׳ל בני ישרל: תבונן להזהיר בללו׳ ה׳ תהרוג תנוסן מזרעו לתולך ותת׳ בתום׳ת׳ לוות בתלבד חיו׳ תתיבי׳ נם חיוב בל הטם להעניטו:

ואני אתן את פני ונו׳ לד תה תקום לטונם זה תחר טוב דין למט ויראתו תיתי תכן

ונראה כי יודיע הכתוב בתלבד טונם תדרוש טיך יהיה לו טונם לנפש והיה תומרו והכרתי אותי תקרב עתו פי׳ תטנק נגד תקדיתה ותתן הכתוב טעם לב׳ טונשים שו ותמר כי תזרעו ונו׳ לתעון טתת ונו׳ ולתלל ונו׳ תהי

ג פנתים וכננדן ב׳ טונשין כנגד טתת תקדם ירנתיהו בתכן וכנגד תילול טם קדשו גם הוא יתתלל וכנרת נפשו תבתה׃

(ד) ואם העלם יעלימו · אם העלימו בדבר אחד · סוף סיפלימו בדכרים הרבה · אם העלימו סנהדרי קטנה · סוף סיעלימו סנהדרי גדולה : (ה) וכמשפחתו־אמר רבי שמעון וכי משפחה יש חטאה · שלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכש שאין כולם מוכשין שכולן מחכין עליו : והכרתי אותו · לאחר נאמר לפי שנאמר במשפחה · יכול יהיו כל המשפחה בהכרת תלמוד לומר אותו · אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת שלא כייסורין : לזנות אחרי המולך · לרבות שאר עבודת שלילים שעבדה בכך · ואפילו אין זו עבודתה : (ז) והתקדשתם · זו פרישות עבודת אלילים : (ט) מביו ואמו קלל · לרבות לאחר מיתה : דמיו בו · זו סקילה וכן כל מקום שנאמר דמיו בו דמיהם בם ולמדנו חתום וידעינו · שנאחר בהם בחנק ירגמו אותם דמיהם בם · ופשוטו של מקרא כמו דמי נפשו אין נשפט על מיתתו שלא הוה · שהיה נרם לעצמו שיהרג : (י) ואיש־פירוי לקטן · אחר יגלח את אחת אחת אים · פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קדושין ועל היוה אחת אים חייבתי לך : אחר יגלח את אחת דעתו · פרט לאשת כהרי למדנו שאין קדושין לכהרי : אות ואת בתו אסורה · כל מיתה האמורה בתורה סתם · אינה שלא תכל :

ואם העלם יעלימו טעם הכפל לומר בשם העלימו מן השוק מיכאן יכולין שלא להעלם מהבשים אחרים ויעלימו ולאי מכולם כי אם ירבו לעשות דין בהם יאמרו להם לאו לא עשיתם דין בה׳ : או יאמר העלם לכל יאבעיהו תליתן למולך יעלימו מלעשות בו מעשה אחר אחר נתן כאומרו בתתו מזרעו ונומר :

ושמתי את פני ונומר מ׳ במיעוט הכתוב יניד שלא יהא מעשה ה׳ מעשה בו ופני בשפחתו נם כן מה שלא היה אם היו עושים דין עם אחרן ואו אם דברים החוקים מת״ל אם אם הם חייבים דין עצמן דין כ״ב ברבע עצמו דין לא עשו · ונראה לפרש עוד ואם העלם ונומר פירוש בחקים שאין דין לחטה יהיה דין למעלה ובמתי אחי ונומר וכשיעשה דין למעלה יפתחו נם כן פנקסי בני משפחתו ויתעוררו הדיוים על כל המשפחה והוא מה׳ ובמשפחתו וחזר ופירש שיחת פניס זו מה עושה ואחר כנגד החיים עצמו והכרתי אותו וכנגד משפחתו יפתחו ספרי דיוניהם אם יש מהם זוכים כתיבו הרי הוא בכלל הכרת והוא אומרו ואת כל הזוכים אחריו מחשבתו אחר שנפתחו ספרין ונמנא שלא זכו לא יכרתו ואמר עוד לזוכות ולא השפיע לומר הזוכים ונומר אחרי המולך בתכוין לומר שהנ׳ שלא זכה עד עתה פירוש שלא שעבוד בנו למולך שהשב לזנות מחשבת על נמצאת אומר אחם ע״ה יעשו דין בעוש רע

ואיש

(ד) ואם העלם יעלימו עם הארץ את־עיניהם מן־האיש ההוא בתתו מזרעו למלכו למבלתי המית אתו : (ה) ושמתי אני את־פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו ואת כל־הזנים אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם : (ו) והנפש אשר תפנה אל־האבת ואל־הידענים לזנת אחריהם ונתתי את־פני בנפש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו : (ז) והתקדשתם והייתם קדשים כי אני יהוה אלהיכם : * (ח) ושמרתם את־חקתי ועשיתם אתם כתיב אני יהוה מקדשכם : (ט) כי־איש איש אשר יקלל את־אביו ואת־אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו : (י) ואיש אשר ינאף את־אשת איש אשר ינאף את־אשת רעהו מות יומת הנאף והנאפת :

וגבר

ואם בהעלם יעלימו עם הארץ מעיניהם מן־האיש ההוא בתתו מזרעו למלך למען טמא את־מקדשי ולחלל את־שם קדשי : והאיש ההוא לא יעשה דין בה׳ : ושמתי את־פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו ואת כל־הזנים אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם : והנפש אשר תפנה אל־האבת ואל־הידענים לזנת אחריהם ונתתי את־פני בנפש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו : והתקדשתם והייתם קדשים כי אני יהוה אלהיכם : ושמרתם את־חקתי ועשיתם אתם כתיב אני יהוה מקדשכם : כי־איש איש אשר יקלל את־אביו ואת־אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו : ואיש אשר ינאף את־אשת איש אשר ינאף את־אשת רעהו מות יומת הנאף והנאפת : וגבר אשר ישכב את־דדת אביו ערות אביו גלה מות יומתו שניהם דמיהם בם : וגבר אשר ישכב את־כלתו מות יומתו שניהם תבל עשו דמיהם בם : וגבר אשר ישכב את־זכר משכבי אשה שניהם עשו תועבה מות יומתו דמיהם בם : ואיש אשר יקח את־אשה ואת־אמה זמה הוא באש ישרפו אתו ואתהן ולא־תהיה זמה בתוכם : ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת והרגתם את־הבהמה : ואשה אשר תקרב אל־כל־בהמה ושכבת אליה והרגת את־האשה ואת־הבהמה מות יומתו דמיהם בם : ואיש אשר יקח את־אחתו בת־אביו או בת־אמו וראה את־ערותה והיא תראה את־ערותו חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערות אחתו גלה עונו ישא : ואיש אשר ישכב את־אשת נדה וגלה את־ערותה את־מקורה הערה ואת־מקור דמיה גלתה ונכרתו שניהם מקרב עמם : וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה כי את־שארו הערה עונם ישאו : וגלת ערות דדתך לא תגלה ערות אחי אביך הוא : ואיש אשר ישכב את־אשת דדו ערות דדו גלה חטאתם על־בלי־בנים ימותו : וערות אשת־אחיו גלה ערות אחיך הוא לא תגלה : וכל־חקתי ואת כל־משפטי תשמרו ועשיתם אתם ולא תקיא הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה : ולא תלכו בחקת הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל־אלה עשו ואקוט בם : ואמר אליכם אתם תירשו את־אדמתם ואני אתננה לכם לרשתה ארץ זבת חלב ודבש אני יהוה אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן־העמים : והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף הטמא לטהר ולא תשקצו את־נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא : והייתם לי קדשים כי קדוש אני יהוה ואבדל אתכם מן־העמים להיות לי : ואיש או־אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני מות יומתו באבן ירגמו אתם דמיהם בם :

אור החיים

ואיש מן העם · לפי שנאמר ואם העלם יעלימו עם הארץ מעיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למלך ולא נאמר ואם איש מן העם יעלים עין

(יא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־אִשֶּׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו
גִּלָּה מוֹת יוּמָתוּ שְׁנֵיהֶם
דְּמֵיהֶם בָּם : (יב) וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת
יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֵּבֶל עָשׂוּ
דְּמֵיהֶם בָּם : (יג) וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי
אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם
מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם :
(יד) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־
אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הוּא
בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֹתָהֶן
וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם :
(טו) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ
בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־
הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ : (טז)
וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־
בְּהֵמָה לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ
אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה
מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם :
(יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־
אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ בַת־
אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֶרְוָתָהּ
וְהִיא תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ
חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי
בְּנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה
עֲוֹנוֹ יִשָּׂא : (יח)
וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־
אִשָּׁה דָּוָה וְגִלָּה אֶת־
עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ הֶעֱרָה
וְהִיא גִלְּתָה אֶת־מְקוֹר
דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב
עַמָּם : (יט)
וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת
אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי אֶת־
שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ :
(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דּוֹדוֹ
גִּלָּה חֶטְאָם יִשְׂאוּ עֲרִירִים
יָמֻתוּ : (כא) וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו
נִדָּה הוּא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה
עֲרִירִים יִהְיוּ :

ושמרתם

וגבר דישכוב ית אתתא
אבוהי ערית דאבוהי גלי
ארשתהון יתקטלון תרויהון
קטלא חייבין :
וגבר דישכוב ית כלתיה
יתקטלא יתקטלון תרויהון
תבלא עבדו קטלא חייבין :
וגבר דישכוב ית דכורא
משכבי אתתא תועבתא
עבדו תרויהון יתקטלא
יתקטלון קטלא חייבין :
וגבר דיסב ית אתתא וית
אמה עיצת הטאין היא
בנורא יוקדון ויתיהון
ולא תהי עיצת הטאין
ביניכון : וגבר
דיתן שכובתיה בבעירא
יתקטלא יתקטיל וית
בעירא תקטלון :
ואתתא דתקרב לות בעירא
למשלט בה ותקטול ית
אתתא וית בעירא יתקטלא
יתקטלון קטלא חייבין :
וגבר דישכוב ית אחתיה בת
אבוהי או בת אמיה ויחזי
ית ערייתה והיא תחזי ית
ערייתיה קלנא הוא וישתצון
לעיני בני עמהון ערית
אחתיה גלי הוביה יקבל :
וגבר דישכוב ית אתתא
מסאבא ויגלי ית ערייתה
ית קלנה גלי והיא תגלי ית
סואבת דמה וישתצון
תרויהון מגו עמהון :
וערית אחת אמך ואחת
אבוך לא תגלי ארי ית
קריביה גלי הובהון יקבלון :
וגבר דישכוב ית אתת אח
אבוהי ערייתא דאח אבוהי
גלי הובהון יקבלון בלא ולד
יכותון : וגבר דיסב
ית אתת אחוהי מרחקא
דו הוא ערייתא דאחוהי גלי
בלא ולד יהון :

ותשרון

ושמרתם ואני

את ונומר טעם שהזכיר לומר פעם אחרת פסוק זה הנם שפבר אמר כן בפ' אחרי מות בתכוון לומר שנזהיר לשמוד המצוה לבל יתבטלו בין מהם בין מזולתם ובזה לא תקיף הארן הא למדת שאם לא יהיו נשמרי המצות תקיף הארן נם הקודמים שעל פלא מיחו בפלא שמרו :

ואני אתנכם ונומר ארן זבת ונומר קבוץ אחר שאמר לרבת אחזה אף נזהיר לומר ואני אתננה עוד למד שאף שארן לזכרון הירושה : ופ"ל שהכוונה היא שמלבד אף שירשו עוד יתן להם שתהיה הארן זבת חלב ודבש יותר מהטיעור אף שלפניה גם שלא בזמן ירושתם אחר כך שהוא זמן החורבן שלא תהיה זבת חלב ודבש כמו שפארו :

רשי

(נב) ושמרתם • לשון מיזום כמו קנתי בחיי • כתרגם שהוא קן בקוזנו : (כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה • אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלין וכאדין הם • אלא בין טהורה לך לטמאה לך • בין שנאחט רוכו של סיתן לנאחט חניו וכאה בין רובו לחניו אלא שעורה : אשר הבדלתי לכם לטמא • לאסור : (כו) והבדיל אתכם מן העמים להיות לי • אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי • ואם לאו הרי אתם של נבוכדנאצר וחבידיו • דבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר • לי אפשי לאכול בלאים אבל יאמר אפשי ואה אעשה שבאמים נזר עליי תלמוד לומר והבדיל אתכם מן העמים להיות לי • שתהא אבדלתכם מהם לשמים פורש מן העבירה . ומקבל עליו עול מלכות שמים : (כו) כי יהיה בהם מוכ ונומר • כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת • עדים והתראה בסקילה • מזיד בלא התראה בכרת • ושנאמר אחת בהם כרת • מיתות שנאמר בהם כרת :

(נ) **אמור** ל הכהנים אמו ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים : בני אהרן • יכול אפילו מלמוד לומר הכהנים : בני אהרן • אף בעלי מומין במשמע • בני אהרן ולא בנות אהרן : לא יטמא בעמיו • בעוד שטמא בתוך עמיו יצא מת מנוף :

כי

(כב) **ושמרתם** את־ כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָקִיא תְּרוּקָן יַחְכֹון אַרְעָא דַּאֲנָא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵעִיל יָחְכוֹן תַּפֵּן לְמִיתַב מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ : וְלָא בָּהּ : (כג) * וְלֹא תֵלְכוּ שביעי תֵּיתְבון בְּגֵימוסֵי עַמְמַיָּא דַּאֲנָא בְּחֻקַּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן אֲרֵי יָת מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה כָּל אִלֵּין עָבָדוּ וְרָחִיק מֵימְרִי עָשׂוּ וָאָקֻץ בָּם : (כר) יַתְהוֹן : וַאֲמָרִית וָאֹמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ לְכוֹן אַתּון תֵּירְתון יָת אַרְעֵהוֹן אֶת־אַדְמָתָם וְאָנִי אֶתְּנֶנָּה וַאֲנָא אֶתְנִנַהּ לְבוֹן לְמֵירַת לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ זָבַת יָתָהּ אַרְעָא עַבְדָא חַלָּב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲנָא יְיָ אֱלָהְכון דְּאַפְרֵשִׁית אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־ יָתְכון מִן עַמְמַיָּא : הָעַמִּים : (כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־ הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטֻּמְאָה וּבֵין־ הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־ נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא : (כו) וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי : (כז) וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם :

ס"ר בסוקים מי זהב סימן :

פרשת אמור

פ פ פ

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לָא־יִסְּמָא בְּעַמָּיו :

כי

פרשת אמור

פ פ פ

וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְכַהֲנַיָּא בְּנֵי אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל מִית לָא יְסָתָּאַב בְּעַמֵּיהּ :

אלהין

ואמרת מלריס ליפס ונומר צריך לדעת למה כפל לומר ואמרת ורזל אמרו כמה דרשות ועוד יש לתלה מילין הוא ע"ד מה שכתב הרמ"ם פ"ג מהלכות סנהל ורזל המטמא את הכהן אם היו שניהם מזידים הכהן לוקה והם המטמא עובר משום ולפני עור וכו' ואם היה הכהן שוגג והמטמא מזיד הז המטמא לוקה ע"כ ובקצה מניו לו לרמ"ם לא תייב המטמא מלקו והרב המניד והמדיק לא אמרו כאן דבר כי אם הלאם משיב אשר הוא כתב וזה לשונו מהלכות כלאים כתב רבינו זה שהמלבים כלאים לחברו אם היה הלובש שוגג המלבים לוקה ואחה עליו הכשף וכשב רבינו ז"ל הרמ"ם ולא זכינו לתשובה וכו' ואפשר לומר דמשמע ליה לרבינו דמלאמרין ס' נ' מינים דנלי קרא בטיר שלא עשה המטמא כנטמא מדבתיב וטמא את רמש נזרו משמע דבעלמא עבדינן המטמא כנטמא ולכך כתב רבינו בפ"ב מהלכות נזירות שאם היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד חייבו לוקה ע"כ דברי הרב חיים נרחים דקשה ל' למה לא יהיה הנזיר בכלל ב"ח בכל התורה כולה שלא אמרינן המטמא בכטמא וכו' וכן עזה :

ועוד שהיה לכזיר שהזכיר הכתוב לטעט המטמא אמרו שם בנמרא בפירוש שהזכיר הכתוב לטעט מטום שהייתי לן ק"ו מהבלתך שחייב בהם אמר בטומאת מבהבלחת ת"ל וטמא את רמש ונומר ע"כ שם כן אלא הק"ו לא היה צריך לטעט ואחדבה תבלת מדורת הקוסטין לרמ"ם בפ' ב' מיניס : והבבון

והנבון בביני שטעמו על רמ"כם הוא מחותה כאמרו במסכת נזיר דף מ"ד ובל' ומקל טומאה וכו' לא עשה בפ מטהא כמטמא תגלחת לא כל שכן שלא עשה מגלח כמתגלח אמר קרא תער לא יעבור קרי ביה לא יעבור רזה ולא יביר לאחר ע"כ ופירש"י לא יעבור ליה אחר ע כ פירוש מוזהרה לאחר שלא יעביר תער על רמ"ח הגיד בהגיד שלא יביר שער על מדם אחר ופשוט ומיוק לדעת כותת הס"ם מנין דורש לא יעביר לאחר אם דורש המסורת שלא יעביר הוא בזוז בין בזוז לרוש ושוה לכשנאמר שאין חסרון הזוז מעכבת אף על פי כן עדיין חסר תיבת לו שזולתה יהיה יעביר :

רשי (ב) כי אם לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו :

אלהן לקריבה דקריב ליה לאמיה ולאבוהי ולברתיה ולאחוהי :

ולאחתו ולאחתיה

אבן כונת רס"ם במדייק מאמר הכתוב תער לא יעבור ונומר שהוצרך לומר שלא יגלח את ראשו או לא יעביר על ראשו זוז בין בזוז לרוש ויחזור ל הגזיר האמור בפסוק מזמנות שלא יעביר כהגזיר לא יעביר לאחרים :

ויתלה האיסור במנוח עליו לא במעשה התער שלא בביני ל התגלח בעיתרו תער לא יעבור במזמנות הדברים יגידו מאסר המעשה בין על יד התגלח בין על יד אחרים וזיה מאמר הס"ם קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לי לאחר פירוש מזמנות התיבה תניד לאיסור הדבר בין על ידו בין על ידי אחר ומאחר קרי ביה תניו מדוייק שלא מלבדין המכוון בתיבה והבן : ומ"ת כמו כן נאמר בדין בלאים נאמר ובגד בלאים שעטנז לא יעלה עליך ולא אמר לא תגלה עליך משמע שלא על המגלה עליו לחוד מניה שלא על המעשה היה מעוה שלא יהיה בין מתנו בין מזוזתו ולזה פסק רמ"כם שהמלבים בלאים לאחרו מותר ליהיה וכתו כן נאמר כאן בפ שלפנינו בטומאת כהן ממש שאחר רבתיב לא יטמא מזהרה שלא בביני לטמא ליומר במזהיר בין לכהן עמו בין לאחרים על הטומאה ובעיור המעוה רזה כמעוה ה' ב"ה לבל יהיה הכהן טמא ומעשה כל המטמאו בין הוא בין אחר הל עבר על הלאו ולזקף ובפ עלו פסקי רמ"כם על בכון :

ובזה נבה ליכוב דקדוק הכתוב שכתב לומר אמיר ואומרת כי לגד בניהם ה' לכהנים נם לאחרים על טומאתם כנגד הכהנים אחר אמור ל כהנים וכנגד מזהרת אחרים שלא יטמאו אמר ואומרת שיהם ואילו בתיבת שיהם חוזרת ליהרל המטמאו בין הוא בין אחר ותמנא אחר בפסוק ענין זה וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל הרי שהציווי נאמר מה' נם ליהרל וזה ידיק לך פירושנו שהמזהרה בזה כאן נם ליהרל שלא יטמאו הכהנים וכת"כ אמרו ובל ובניו ואל כל בני ישראל ודבר ה' הזהיר את אהרן על ידי הבנים ואת הבנים על ידי ישראל ואת הבנים זה על ידי זה ואילו ואלו דברי אלהים חיים :

לנפש דבל דרשו לרבות רביעית דם וכו' ורחיתי לרמ"כם בל שכתב בפרק ג' מהלכות אבל ובל יטמא אחד מהם ואחד מהר הטומאות הפורשות מן החת שנאמר לנפש עכ"ל והקשו עליו מדתניא ת"כ ובל תאן לי שלא החת מנין לרבות הדם תלמוד לומר לנפש מנין לרבות בל הטומאות הפורשות מן החת תלמוד לומר ואומרת אליהם לרבות וכו' ע"כ ותרן רכ"ת בסופר רמ"כם בתיבת לנפש לנפש מבקולים הם וקרוי לא נריך לא מסתבתא ע"כ יתין דברי הכ מ ירחים כי מנין לו לרמ"כם לבניות בנין חדש שלא בדברי הברייתא : **אבן** הנבון הוא כי רמ"כם בל בדייתא אחרת הוא ורבה היא בתוכה בפסיקתא ובל אמיר ואומרת להזהיר נדולים על הקטנים לנפש לא יטמא לבניות רביעית דם שתנא בלא יטמא עכ"ל ויובהה בדייתא זו ביכוחות ולפי בדייתא זו מתחייב לומר בנם בהר בהרב בפ' המנזר דין ל' ובל בהן קטן וכו' הנדולים וכו' בכיוצא בזה אמור ואומרת וכו' ע"כ והדבר בפוט מבלי שנתלמד בדייתא זו מניני הכ"מ ורחיתי שכתב הרב בפ' המנזר דין ל' ובל בהן קטן וכו' הנדולים וכו' בכיוצא בזה אמור ואומרת וכו' ע"כ הבה מתח שמוכיח דין זה מדברי רש"י ובלא מדברי הברייתא מתח יוצא בלא ידע הברייתא : **ונשאר** לייבב תנין להם לדרוש מיניבת לנפש רביעית דם וכו ודלמא מיניך לומר לנפש להוציא שהיו מזהיר מבלא על טומאת מת ובלא על מהר טומאות וב"ל שהבלל למת לא יטמא ומטומאו לנפש דרשו רביעית דם וכל פיס בו נפש אבל טומאת מת בלא פיס בכלל זה :

לא יטמא אמר לבון יהיד הנם שהתחיל לדבר בלבון רבים רכהנים אליהם לם תנא בדיוק בפל יאמרת להזהיר הנדולים על הקטנים מעתה אין לנו מקום מוזהר לטומאת בלא יטמא לבהן לזה אמר לבון יחיד ואמירה לרבים לומר מוזהרת רביים על היחיד הא למדת מוזהרם לטומאת :

עוד בראה בתב הכתוב לומר לא יטמאו בלא תבא הסברא לטעות בלא הקיש הכתוב אלא על טומאת בללות הכהנים כי דבר זה היה אלא חוקם ואין לנו אלא מה שבא בפירוש אבל בהן יחיד לא יקיש עליו תלמוד לומר יטמא לשון יחיד ניד לנד עניות ה' לכהנים מיסול"ין ושכר ושם גילה הכתוב שטעם המיסור היה לבל יעבדו עבודת הקודש בעוד יין ושם כן בלא בזוז מבמדתם או בלא בזוז עבודם יכולין לטעות יין ושכר ושם כן תבא הסברא לומר פילמד סתום מהמפורש לדון בטעם מיסור טומאה שהוא מרשעים עצמו שנאסרה בתיה יין ושכר בשאסרה טומאה בדי שיהיה רמוי לעבודה לזה נתחכם ה' ודבר לבון יחיד לא יטמא אלא לומר לנו בשאין מכהנים הוא טומד שבהן נזרת ושפילו מי שמזמרתו בתה לזון רחוק אף על פי כן הוזל בשיאור זה ומטעם הזמור אחד אלא ודאי בשיאור טומאת בהן היא חובת נזרת ושפילו בהן בדברים ז"ל ובמבוארו למעלה :

כי שם לבמרו ונומר תניא בת"כ ולל בראו זו מבתו דבתיב שאר אחיך הקיש למטה מרומה פירוש לנד שעדיין לא נתקדש • אלא למטה הנרומה פירוש קדוש בשתרשך יאמר למה מה תלמוד לומר לבהן מה אחו שהיה מתחלת הרי היה מטמא לה אבל בשיני מתחלל אינו דין שיטמא לו אילו בן הייתי מומר מה אחו בידוע אף אבל בידוע אבין הוקש מנין תלמוד לומר ואלמנה ע"כ הקשו חכמי לונדל לרון לעולם לא יאחר בכתוב לאבין ואנו למדין מק"ו מאחו מה אחר הרי אבין זה אינו יודע בשאחו יטמא ואחד בידוע אבין מבין שטמא בפנך שם זה אבין אחו שם אינו אבין אלא בכתוב ע"כ ובשני אינה קושיא בלל כי הבתוב נאמן בה לכ' דברים להתיר ולהצריך להתיר טיאמר בקדושים הנם בשאסר ברחוקים ולהצריך שם לא רבה ליטמא מטמאין אותו בעל בדרתו בשאר הכתוב לה יטמא ומאמרו בת"כ מניה בחייב בל בהן ליטמא למתים החמורים בעניו והנם שלא נאמר לה יטמא אלא בחאותו הרי אמרו בת"כ ולל מעשה ביוסף הכהן שחתה אנשו בשרב פסח ולא רבה ליטמא לה ודחפוהו הכתים וטמאוהו בע"כ על"ל הרי שלך לפניך שבל כל הקריבים החמורים בעניו הוא חייב ליטמא וכפ שם חייבי דן טומאת מביו מדין ממ"ן אין לי מקום להחייבו ליטמא לו כי יאמר מי יאמר שהוא מביו ומה נם שם יאות מביו בשרב פסח אין לבטל מצות בסה ס"בותרו יחמת כבוד ולא מביו יש לת"ד ספר דחרייתא מיהר מדחרייתא פשיטה שלא יטמא לדחות מצות פסח בותרו שלא תפילו לת"ד סבר דחרייתא

(ג) וּלְאַחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא׃ (ד) לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלּוֹ׃ (ה) לֹא יְקָרְחָה קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת ק זקנם לא יגלחו זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת׃ (ו) קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ׃ (ז) אִשָּׁה זְנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו׃ (ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃ (ט) וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ ס (י) וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לְלָבֶשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם׃

ועל

(ג) הקריב את המרום: אשר לה היתה לאיש. למשכב: לה יטמא מנום: (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. לא יטמא פסול שהיא מחולל בה בעוד עמיו וכן פסוקו של מקרא לא יטמא בעל בזרעו בעוד שהוא בתוך עמיו שם לה קוברין. שהיכה את מנוחיו וכאחיו כאשר ממרתי בחותו שהיה להחלו. להתחלל הוא מכהונתו: (ה) לא יקרחו קרחה בראשם. לא יגלחו מקף ישראל קרחת על מת. ולא יגלח את ראשו כדרך שגלחו הגוים על מתיהם. שנאמר בין עיניכ. ויכול לא יהא חייב על כל הרחש ת"ל כרחש. ולמדנו יצר מכהני בעוד שהם כאבלים כאשר כאן קרחה ונאמר ביצר קרחה. מה כאן כל הרחש במשמע. אף להלן כל הרחש במשמע. כל מקום שיקרח קרחה. ואם להלן על מת אף כאן על מת: ופאת זקנם לא יגלחו. לפי שנאמר בישראל לא תשחית. יכול לקטו כמלקט והיטיבו. לכך נאמר לא יגלחו שהיכה חייב שם על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזהו תער: ובבשרם לא ישרטו שרטת. לפי שנאמר בישראל ושרט לנפש לא תתנו. יכול שרט חפץ שריטות לא יהא חייב אלא מפת. תלמוד לומר לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה. שחייב זו יתירה היא לדרוש שהיא לו לכתוב לא ישרטו. ואיכו יודע שהיא שרטת: (ו) קדושים יהיו. על כרחם יקדושים בית דין לכך: (ז) זונה שנבעלה בעילת ישראל המסור לה. כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר: חללה. שנולדים מן הפסולי שבכהונה כגון בת אלמנה מכהן גדול. או בת גרושה מכהן הדיוט וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי בועל אחד מן הפסולים לכהונה: (ח) וקדשתו. על כרחו שהם לאי רצה לגרש הלקחו ויסרהו עד שיגרש: קדוש יהיה לך. נהוג נוקדש לפתוח רשעון בכל דבר ולדרך רשעון בפעודה: (ט) כי תחל לזנות. כשתתחלל על ידי זנות שהיתה בה ויקח בעל וזנתה. או מן האירסין או מן הנשואין. ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכתוב בפנויה: את אביה היא מחללת. חללה וגזרה את כבודו שהמורי עליו מרור מזו ילד. מרור מזו גדל: (י) לא יפרע. לא ינהל פרע על מכל ומיהו גדול פרע יותר מפלטים יום: ועל

מתו ומיעוט זה קיבוב יותר מבשמע מלילך לחפש אחר הנפלים על כיו ובתו לומר שמלהם כח והייתי מתעט מתו מטעם שמתחללת ובשהיינו בחוש לדון מבתו שמתחללת ומטמא לה היינו מצטרפין מיהוט הוא כשמתחללה דורת אבל לא נתחללה היתה בחוש ובשביבא לדון בבתי חילל יתחללה מתשמעות התיבה כמו שהמרנו למעלה שהפילה נתחללה תקרת בית הבוצע חוזרים ודבים בתו שנתחללה אמתו שהתחללה ואם תתו שיתחלל מינו מטעם

לה כמו שדרשנו מיתור לחכיו בתו שנתחללה לה כ"ש ואנס שמשמעות בתו יניד שהילו נתחללה זה מן הסתם אבל בשיבה הלימוד בתיעוט לו בק"ו נחזור להעתידה בשלה נתחללה: **העולה** מכל הכתוב בעומק הכתוב הוא שהם לה אמר הכתוב לחכיו שאמנו **אמא** לפעמים שבא לפעמים מאו כמו שכתבתי לה היה כ"ל לאמו ודיתה **בחה** מכנו וכתו בכזכר ואם לה אמר לאמו שמתכה היה כח הפעמים לאמר בכח לפעמים לחכיו לגד לאמינו יודע מלה חזקה לה היה גריך לומר לחכיו אם כן תקשה לה יאמר לה אחיו ולה אמו ולה לזה דרשו שבא לפעמים בהיו מטמא להם ומניתה אין מקום לנו לומר שיאמר או לאמו לבד או לחכיו לבד כי אחד מהם שיאמר יוליד הטעות ויפעור הבנין ונתחכם ה' לדבר דברי אמת ולזה נתחכם התנא וקדם להודיע הטעות היוצאה מהם יאמר אחד מהם ואחר כך דרש יפעור שניהם יחד והבן וכוש עלו דברי התנא לפעור עולם דברי מלהיים חיים:

וקדשתו ולה אמר וקדשתם כסדר הנדבר עד פתה בלפון רבים לדבריהם זל כאמרה זו כאה כאם כהן לה רגש לגרש אשה זונה וחללה וגויר כמלקין אותו ויהיו מיסרין אותו עד שיגרש ולפי הטעם שאנחנו הכתוב כי את לאם מלהיך הוא מדבר תנא הסברא לומר כי כל עוד שיש כהנים שלאים וכן רבים המספיקים להקריב אין חיוב לכוף לזה אמר לפון יחיד כאפילו על אחד מהם יקפיד לעשות כאפשט הזה:

קדוש ואומרו יהיה לך פירוש כדי שיהיה קדוש יהיה לך הכהן פירוש הנה הוא שלך לכופו על הדבר:
כי קדוש פירוש לגד שקדאתה לנו היעיבה כי הקדושה היא בחינה הנקבע ברגון ובהלמות החסק וחשק בה ולא בכפיה ואיך תומר הכתוב לכופו של הקדושה לזה אמר כי קדוש פירוש לה ל־משיך לו הקדושה מחדש אבר הוא קדוש אלא שלה לאכך קדושתו ואומרו אני ה' מקדשכם נותן טעם לחייב ישראל בדבר זה כי באמצעות קדושת כהן ה' כ"ה מגרה בכוכבו ומקדש מיתכו ואם אין כהן אין עבודה ואין מקדש ואין שוכן:

אבן בהעיר בדברי התוס' מבין מבא לומר שיטתה למאן שמתחללה אם מיתור דלמא לחכיו אם תיתור מעוט כהיתי תומר לחכיו לגד שים בו מעלה שאינו מתחלל מעט כ אם שנישואה מצרך אם לגד שמתחללת וכאו כן דקדק התנא בתחילת דבריו באומרו אם לחכיו שאינו מתחלל משמע כי הספרם ייצרך לעצות בו דדבנה הגם שאינו בניוצת שלא כיון פרטי לחיות ואם כן נוכל לומר על עתה שאמו שנתחללה פטור מלטמא וכבכרח לומר שהתנא סובר כי אומרו לאמו מעמעותם הוא כן כהנת בין חללה החתת אם לה היה אומר אלא לחכיו היה לבעל דין להלוק ולומר אינו גרועה מאביו גם בשיתה כהנת כיון שיכה בתחילת אכל אחר אמר לאמו שאינו מתחללה בשמעת וכאו כן תדון כשאחר הכתוב ולבתו אפילו נתחללה בשמעת כי לה תלה הכתוב הדבר אלא בסיבת הקורבה ואמו שנתחללה ובתו שנתחלל נקדשים אחו ובתו ומיעתה כיון שבללה דיבור אינו אומרים כי מיעטות בתו היא אפילו שנתחללה כל שנקרלת בתו יטמא לה אם כן נבא לדון לעת אחר אמו ולאו תבא בק"ו מבתו ומה בתו שנתחלל מטמא לה אחר הכתוב: **אבן** אם לה אחר הכתוב לאמו אז לה היינו מוסרים כי לאכיו כח לטמא בנו ובתו שנפלים אלא לאיש

נתחללה ואינן לו לטמא הנפלים אם תדרש לנפלים נתחללה אינן: ועוד נריך לדעת כפי בתו שנתחללה אם חייב לטמא לה או לה אם פנים לומר דוקא אמו שחייב בכבודה הוא שביתרבת אפילו נתחללה ויש פנים לומר כיון שנולה קרא שהחילול אינו פוגם הקודש ק"ו בתו:

(יא) וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וְלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא׃ (יב) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה׃ (יג) וְהוּא אִשָּׁה בְּבְתוּלֶיהָ יִקָּח׃ (יד) אַלְמָנָה וגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זוֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה׃ (טו) וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ׃ *

ס (טז) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה שנ לֵאמֹר׃ (יז) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו׃ (יח) כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֻם אוֹ שָׂרוּעַ׃ (יט) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד׃ (כ) אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מָרוֹחַ אָשֶׁךְ׃ (כא) כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב׃ (כב) לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל׃ (כג) אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ (כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ * פ

וידבר

(יא) ועל כל נפשות מת • בתחלת המת : נפשות מת • להביא רביעית דם מן המת כמטמא בתחלה : לאביו ולאמו לא יטמא • לא כח תלה להתיר לו מת מנוי : (יב) ומן המקדש לא יצא • מינו הולך אחר המטה ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול מקריב מונן וכן מבמצו אף אם מתו אביו ואמו מינו נריך לנמת מן המקדש תלה עובד עבודה : ולא יחלל את מקדש • פתיחו מחלל בכך את העבודה שמתיר לו הכתוב • הא כיצד הדיוט שעבד מונן חלל : (יד) אלמנה • שנולדים מפסולי כהונה : (טו) ולא יחלל זרעו • הא אם בעא לחת מן הפסולות זרעו הימנה חלל • מדין קדושת כהונה : (יז) לחם אלהיו • מאכל אלהיו כל שבועה קרויה לחם • כמו בעבד לחם רב : (יח) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב • מינו אחר כל מיני מומין שיקריב • יש לפתוך : חרום • שחוטתו שקוע בין שתי עינים • שכולל שתי עיניו ואחת: שרוע • שאחת מאיבריו גדולה מחברתה • עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה • או מוקו מרוכה מחברתה : (כ) גבן • שדוחלם בלענו • שנכוכי עינים שערן חרוך כשוכך : או דק • שיש לו שבועים דוק • שקורים טלה • כמו הכתוב כדוק : או תבלול • דבר המתבלבל את העין • כגון חוט לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בשחור • שהוא עיגול המקיף את השחור שקורים פרוג"לה והחוט הזה פוסק את העיגול • ונכנס בשחור • ותרגום תבלול חלוז לשון חלזון • שהוא דומה לתולעת לחוט החוט • וכן כינוהו חכמי ישראל במיתי הכבור • חלזון נחש עיכב : גרב וילפת • מיני שחין הם • גרב זו החרס שחין היבש מבפנים ומבחוץ : ילפת • היא חזזית המנרית • ולשה נקראת ילפת בלעזנת ויהולכת עד יום המיתה • ויש לה מבחון ויבש מבפנים ומבחוץ קורמ לגרב שחין הלח מבחוץ ויבש מבפנים • שיאמר ובגרב ובחרס • כשסמך גרב אצל חרס הורה ליקח גרב • וכשהוא סמוך אצל ילפת קורא לחרס גרב • כך מפורש בכבורות : מרוח אשך • לפי התרגום מריס פחדין • שפחדיו מרוכסין שבעים שלו כתותין • פחדיו כמו גידי פחדיו יסורנו :

(כא) כל איש אשר בו מום • לרבות שהר מומיו : מום בו • בעוד מומו בו פסול • הא אם עבר מומו כשר : לחם אלהיו • כל מאכל קרוי לחם : (כב) מקדשי הקדשים • שו קדשי הקדשים : ומן הקדשים יאכל • שו קדשים קלים ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמר קדשים קלים • אם לא נאמר הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום • שמיניו שהותרו לזר • שאכל משה בשר המלואים • אבל בחזה ושוק של קדשים קלים לא יאכל • בלא מיניו זר מולק בהן • לכך נאמרו קדשים קלים • כך מפורש בזבחים • (כג) אך אל הפרכת • להזות שבע הזאות שעל הפרכת : וא המזבח • החיצון ישניהם הוגדרו ליכתב • ומפורש בתורת כהנים : ולא יחלל את מקדשי • שאם עבד • עבודתו מחוללת ליפסל : (כד) וידבר משה • המתוק הזאת : א מהרן ונומר וא בני ישרא • להזהיר בית דין על הכהנים :

ויכתבו

דבר • אל אהרן לאמר אמר לאמר לנד שרמנות בתה לאהרן כאומרו דבר אל אהרן שהטיל עליו להפריש בי לי מומין מהכהנים להיות שהות כהן נדול לזה אתר לאמר ביוהיר נם כן כל הכהנים שיאמר להם המנות ובמנאו מוהירים הכהנים על הנמת וכ"נ נם כן מוטל עליו לבל יוהיר אים בעל מום :

איש • מזרעך ונומר לא אמר בסדר אמר בתחילת הפרשה ולא בסדר אמר בפ' בהרים דבר אל אהרן ואל בניו ואומרו ולא בסדר יין ושכר כאמר אתה ובניך ואולי כי בתכוון ה' במתן לבוהו ליומר שאהרן ובניו מובטחים מכל המומין האמורים בפ' לזה לא הזהיר לא הוה ולא בניו אלא זרעך והנם שנם בניו יקרמו זרעך אף על פי כן אתה שמיהם העיירך בי על רבתים אחריהם היה אומר ויקדק נם כן ליומר מזרעך הבטיח שלא יפול המום בכולם אלא בתקנתם ויניין בפירוש פסוק והוה לרוש :

כל • אים מזרע אהרן ונ' בפל רמזהרם הוה לישרמל שלא יניחו להקריב בניל מום ילזה לא עשה הניווי לנופף ובנן : אמור

(א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלִישִׁי וּמַגִּיל יָיְ עִם מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁם לִי אֲנִי יְהוָה׃ (ג) אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זַרְעֲכֶם אֶל־הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה׃ (ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע׃ (ה) אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ לְכָל טֻמְאָתוֹ׃ (ו) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה עַד־הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם׃ (ז) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא׃ (ח) נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה׃ (ט) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ * (י) וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשָׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃ (יא) וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִּיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ׃

ובת

(ב) ויפרשו • אין נזירה אלא פרישה • וכן הוא אומר ויכזרו מאחרי • נזרו אחור • יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן • דבר אחר (ואני מנאתי ספר מונה דמילת דבר אחר הוא טעות סופר בכאן ובריך להיות אחר כך בדיבור אחר הם מקדישים •) ויכזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי • ולא יחללו את שם קדשי ורבותיהו: אשר הם מקדישים לי • לרבות קדשי כהנים עצמן: (ג) כל איש אשר יקרב • אין קריבה זו אלא אכילה • וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטומאה בלשון נגיעה • בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבוא • רבותינו מנזרה שוה • ומה תפסר לומר נגיעה • שהרי נאמר כרת על האכילה בנו את מהרן • כ׳ כריתות זו אצל זו • ומה על הנגיעה חייב לא הוזהרת לחייבו על האכילה • וכן בנדרים בת״כ וכי יש בנגע חייב • אם כן מה תלמוד לומר יקרב • משיכשר ליקרב מהן חייבין עליו משום טומאה • שלא אם כן קרבו תחיריו • ומה תאמר שלא כריתות בטומאת כהנים למה • כבר נדרשו במסכת שבועות • אחת לכלל ואחת לפרט וכו׳ : וטומאתו עליו • יכול בבשר הכתוב מדבר • זוטומאתו של בשר עליו • ובטהרה אתה אכל את הטמא הכתוב מדבר • על פרוך מטמאו אתה למד • אתי עטומאתו פורקת ממנו הכתוב מדבר • וזהו המלם שיש לו טהרה בטבילה : ונכרתה • יכול מגד זה לגד זה • יכרת ממקומו ויתיסד במקום אחר • תלמוד לומר מני ה׳ בכל מקום מני : (ד) בכל טמא נפש . אתי שבטמא בית : (ה) בכל שרץ אשר יטמא לו • כשיעור הרשוי לטמא בבעדשה : או באדם . אתי : אשר יטמא לו • כשיעורו לטמא וזהו כזית : לכל טומאתו • לרבות נוגע בזב ובזבה נדה ויולדת : (ו) נפש אשר תגע בו • בחלת מן הטמאים הללו (ז) ואחר יאכל מן הקדשים • נדרש ביומות בתרומה • שמותר לאכלה בהערב השמש: מן הקדשים • ולא כל הקדשים : (ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה • לענין הטומאה הזהיר כאן . שאם יאכל עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשא • אלא טומאת אכילה בבית הבליעה • אסור לאכול בקדשים • ואריך למיכתב וטרפה • מי שיש במיעוי טרפה • יצא נבלת עוף טמא שאין במיעוי טרפה : (ט) ושמרו את משמרתי • מלאכול תרומה בטומאת הגוף : ומתו בו • למדנו שהוא מיתה בידי שמים : (י) לא יאכל קדש • בתרומה הכתוב מדבר • בכל העניין דבר זה : תושב כהן ושכיר • תושב כהן ושכירו • לפיכך תושב זה נקוד פתח • לפי שהוא דבוק ומיושבו תושב • זה גרעם שהוא קנוי לו עד היובל • ומי זהו שכיר זה קנוי קנין כסף שיוצא בשנת היובל • לא הכתוב ולמדך כאן שאין נוטל קנוי לאכול בתרומתו : (יא) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו • עבד כנעני שקנוי לגופו : וילד ביתו • אלו בני השפחות • ואמת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה • אף היא קנין כספו . ועוד למד מקרא אחר בל תאכל בכיתך

וגומר בספרו :

אמור מליהם את״כ אמרו ואל אליהם אלו העומדים לפני הר סיני ע״כ הוקשה להם יותר אמור אליהם אם על המעומדים בסמיכות שהם הכהנים לא היה צריך לומר אליהם התחיל לדבר ושם נאמר והעמוד שהתחיל לדבר בה ואם על ישראל הלא לא הוזכרו בסמוך לזה אמר על העומדי׳ בהר סיני כי שם נצטוו מועה להלניהם ובסיפור הדבר מובן שעליהם הוא מו׳ וכפל הרי עוכש זה הוא גם לישראל ומ״ת אם כן למה כבל התורה מזכיר בני ישראל בכל פרט ופרט ולא הספיק לומר דבר אליהם כבר אמרו ל מצל למי שהיה לו בן חביב ותמיד זכרונו מפיו אבל בני אתה בני כמו כן הקדוש ברוך הוא לאהבת ישראל ערב עליו זכרונם בפיו ובמקום שיש לדרוש דרשינן :

מזרע אהרן הוצרך להזכירם פ״כ לומר שאם דוקא הוא שיאכל בהערב שמש אבל קדשים שמוכלים ישראל שאם השלמים אין נדריכין הערב שמש כך דרשת בת״כ ואומרו וזהו נרוע דרשו בת״כ ול אין לי אלא זרעו עצמו מנין תלמוד לומר והוא ונומר ע״כ הנה בדין זה מי אפשר לומר מה שפירשנו בפ׳ שיש מוריתך כי ה׳ ישמור לנל שיש בכאן גם כן אשר תלמוד ממנו ע״ו ואהרן מניכו אלא פירש מאשתו ואם לא היה אומר והוא היה מקום לומר שאהרן יאכל הקדשים בטומאה תלמוד לומר וכיון שנתרבה אהרן נתרבו גם בניו ומעתה פסוק ראשון שאמר שיש מוריתך אשר יהיה בו מום ולא יתרבה אהרן אומר מעתה בניו נוכל והוא מטעם שהיה פיסחרהו ה׳ לו ולבניו אלא יפול בהם מום וכתו שבתבנו :

ובת

ובת וראיתי כהן היה ונומר בת"כ דרשו מיעוט היה לומר בומה מיכלת מניכה הנם שהיה חיכה מוכלת ואפילו נתחללה מותר: להעיר לבית בני מדם כרמז נדול מכר רמזה פרשה זו דע כי אמרו ז"ל שטם בני ישראל הדרניתם למעלה מדרנת המלאכים ואמרו בזוה"ק ברח ד' יולמות זה למעלה מזה ורמזומים המה בפסוק כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו לכבודי עולם העליון הנקרא מניולת בריאתיו הנקרא עולם הבריאה יצרתיו יצירה עשיתיו עשיה: עיד יש לך לדעת כי כבודו יתברך מלא כל עולם ועולם ועד מתחת עולם דכתיב ותתחת זרועות עולם ואורו יתברך מאיר כמרכבה עולמות הוא בסוד מרכבה מוחיות שם הוא ב"ה יוד בעולם המניולת ה"מ רחמנה בעולם הבריאה וכו' ואמרו ז"ל שחיניות המתנועע בבני אל חי הוא מאורו יתברך דכתיב כי חלק ה' עמו גם קרמס ה' בניו עוד מאמרו ז"ל כי בחיניות החיוני שבמדם יתיחס אליו ד' כיניים יש שיקרא נפש ויש שיקרא רוח ויש שיקרא נשמה ויש שיקרא חיים בסוד כי רוח החיים כאופנים ותקרא נשמה לנשמה ואמרו מנשי אמת כי בחיניה הבהמה מאור עולם העשיה לנד היותו מועט ואין בו אלא כל שהוא מהחיניות המתנועע והוא הוא נמרנים במורנשות שיהיו"ד ועשה ה' ככה לפי העולם להיותו גם זוז תקרא נפש והבהמה מאור עולם היצירה לנד היותו עליון מעולם העשיה אחרתה נדולה ותקרא רוח והבהמה מאור עולם הבריאה תקרא נשמה לנד הדרנתה והבהמה מאור עולם המניולת תקרא נשמה לנשמה:

רשו

(יב) לחים זר • לנוי וישרש: (יג) אלמנה וגרושה • מן החים הזה: וזרע אין לה • ממנו: ושבה • הוא אם יש לה ורע ממנו מסויה בתרומה • כל זמן שהזרע קיים: וכל זר לא יאכל להוציא את האוכן שמותר בתרומה • זרות אמרתי לך ולא מניות • כי

(יב) וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: (יג) וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:

ואיש

וּבַת כֹּהֵן אַרְמָלָה וּגְרוּשָׁה וְחִלּוֹנִי הִיא בְּאֵפֶר שׁוּת קְדֻשַׁיָּא לָא תֵיכוֹל: וּבַת כֹּהֵן אַרְמָלָא וּמְתָרְכָא וּבַר לֵית לָהּ וְתָתוּב לְבֵית אֲבוּהָא כְּרַבְיוּתָהָא מִלַּחְמָא דַּאֲבוּהָא תֵּיכוֹל וְכָל חִלּוֹנִי לָא יֵיכוֹל בֵּיהּ:

וגבר

והנה המדון ה' לנמות עשה התקדרות כל העולמות רוחני ונשמי במדם יפר קבר כל הנשמיות וכל הרוחניות יחד הנשמיות בנה ד' יסודות ומם שם לו חק הרחניות מכל העולמות ויש לך לדעת כי הנשמיות יתנגד לחיבור הרוחני יותר מהתנגדות מם ומים לזה נתחכם ה' כ"ם וברח במדם מכון הרחשון שהוא הנפש שאין בה אלא חלק מועט מהרוחניות והשרה בתוכו בחוכה עליונה ממנו שהיה בחינת הרוח ומנמנת הנפש ממכעת בין הנוף ובין הרוח כי אין הרוח עומד בנשם אלא מתנגדי הנפש וכמו כן הרוח מתניע בין הנפש ובנשמה כי הנפש בערך הנשמ' לאורה רב כנוף לערך הרוח וכן נשמה מתנעת בין הרוח ובין נשמה לנשמה נמנאת אומר כי הנפש יכולה עמוד לבדה והרוח בב' והנשמה בנ' ונשמה לנשמה בד':

עוד אמרי יודעי דעת הקדום כי התעלמות הכלמים בחמנעות לקח טוב אשר נתן לנו הבורא הוא לעלות מדרנה התחתונה למדרנה שלמעלה מחכה עליה נפש יעלה למדרנת רוח ורוח למדרנת נשמה ונשמה למדרנה נשמה לנשמה וזו היא תכלית סיבת בריאת המדם מן לחכם ויחכם: עוד אמרו ז"ל כי הסכר בהעלמה זו תסיבב שיעלה מדם ידו ויהנה כמדם העושה כעלו והוא סוד יניב כפיך כי תאכל מעריך טוב יניב לך פירוש המושר לנך והטוב שלך והוא תשמר חוק שהנפש קודם בריאתה לעזה"ז מוכלת בבת בוננת וכחוכתה בבת בהומה עוד יש לך לדעת כי כל מאר יגר ובדה ועבה ה' הכל עומד למזון ולחחיה מעולם בעליונה במלוי יקרא עולם המניולת והוא חור הזוך שבשמי יתברך והמזון שהוא יקרא קודם והוא מקור החיות והחיבר והטוב והנם כי כל הנבדלים יורד להם חחיות כי אולא חחיות מין נברא והוא סוד אומרו ואתה מחיה את כולם עכ"ל ישתנה הנפש בהתרחקותו כאשר ישתנה הנזמה הנזמה מן האדם כשמתרחק מחיניקה ונפש ה' בכה לאת לכל אחד כפי בחיבתו ובפי אשר יניע בטהרותו נם לאדם הנשמיות יתן לה ה' מים וזהו נפשה וחיותה וזולידה והנמיחה ועל דרך זה נם כן הוא שפע החיניות של הנפשות והרוחיות והנשמיות ונשמות לנשמות כפי בחיבתה כי לא כל הנפשות בדרנה ולא כל וכו' חוות וכו' ואין לך נברא בין בנשמיים בין ברוחניים שלא בחלמידים העליונים בין בנפשות כוחות ונשמות נשמות לנשמות כאיזין לנפש הקדוש אלא כל אחד כפי טוהרו הקדוש:

עוד יש לך לדעת כי לאיזה שים אדם שזוכה לכל המדרנות הקדושות ויש שזוכה לנ' ויש לנ' ומי אלא זכה אלא לנפש בעה"ז ולא לרוח אין מעשיו מועילים כלום כי אין כח בידו להסיבב למעלה כי אין מחזיק בידה להשותה אלא בחמנעות הרוח אם יזכה לרוח בחמנעות מעשיו הטיבים יעלה הנפש למדרנת הרוח ודע כי כאשר יעלה למדרנת הרוח הנה הוא קנאה במעשיו ונקרא הוא בעלה והוא סוד אומרו אם בעל נפש אתה פירוש קנאה והיא אלא בחמנעות היניעה והמשנ מדיניעה נעשה הרוח בעל נפש כי עולה היא עמו ושויס הם בהדדנה ומקום תחיותו מפתו תאכל ומכוסו תבעה ובחיקו תשכב יכי הרוח בערך הנשמה והנשמה בערך נשמה ונקניית מדרנת בחיות הקדושות הלא היא בת מ' סיבות או מנד המזדיע כי האב יפעיל כח עליון בכן כמו שפירשתי בפ' אחי בפסוק ראובן בכורי אז לנד התעלמות בחמנעות עסק התורה וכמו שכתב בזוהר הקדוש בפ' כור אז כתב אז עז כי יולד כי האדם יכול להסיבב מה בפי התעלמותו בתורה וכו' תעילו יהיה במדרנה שאין לחטא ממנה אם יטרח יניע מדרנות עליונות בפי שיעור היניעה יעבד:

עוד יש לך לדעת כי המסובב מחטא האדם נם כן יסתבב בפי מה שהיה בחינת האדם כי היכו דומה פנם אחר יסובב לנפש בפנם הרוח ושאר הדרנות כי פנם הנפש יסובב בלילה בסוד הנפש החוטאת היא תמות ופנם הרוח אפילו לא יסובב אלא כרגונה כמו שאמרו בתיקונים ובניעים יתבב פנם נדול ולזה ובו ה' עליו ורוח תשוב אל האלהים אשר נתנה ודרכו ז"ל תנה לו כמו שנתנה לך שזולת זה נדבקים בה סדרי הטומאה ויסבבה ' כי ס"מ ויתנועה מסוב אל מקומה הראשון:

ופנם הנשמה הנה אלא יניעה בסיעור אלא יפתח תורה ממה שהיה מכשהו בלילה כי היכו בפי המניים והמתביים:

ופנם נשמה לנשמה הנם אלא יניע עדי מדפנם ולא הפחתה תורה אלא סיסובב כתנה ממנו אלא כרגונה כמו שאמרו בתיקונים בסוד פסוק לה יהונה לנדיק כל און כמדבר הכתוב כמי כיש לו נשמה לנשמה וכשבה אדם לידי חטא מסתלקת הנשמה הקדושה אלא יהויה לה און וסילוקה זה תריפיל עליו כפי ערך מעלתה הא למה הדבר דומה למלכתן מלך בביתו וחוור בו ומנרשו ואחרי הודיע ר' אותנו כל המאור נוכל לומר כי הנה הדברים המאירים בכתיבים והתחיל לומר וכל זר לה יאכל קודש מדבר בב' ענייני קודש בקודש הקרבנות ובקודש הנעלם שהוא שפע הויחני מזון לבני אלהים ואחר תוסב כהן וסכיר לרוח אל הנפש ואל הנפש כי הרוח הוא תוסב כהן פירוש כי בו מוסב הנשמה הנקראת כהן שהיא מדרנה העליונה וסכיר נם כן היא הנפש כי הוא הפועל כל מלאכות האדם ב' בחינות אלו הודיע הכתוב באומרם לאכול מהמזון הנקרא קודש לנד היותו מדרנה נדולה ונלא ולמד מה שכתב הרמב"ן בספרם שבין קודש לקודש ואמר ובזה נפש ועומר פירוש כהן היא נשמה העליונה מקרא כהן יזכוירה בלשון זכר לומר כי כוון שהניעה לנדר זה מקרא במדרנת זכר כי יקנה נפש כי בחמנעות כשרון מעשים קנתה נם הנפש והעלתה אותה למדרנתה ותדע"ת בעל נפש הוא יאכל בו פירוש כי יזכה ליהנות נם הנפש מקודש מה שלא היה זה קודש עליתה ואמר הנפש ומכ"ש הרוח שהוא עליון מיפש ואמרו וילד ביתו יכולן אל נפשות הרשעה אשר נפלו מזחו הקדושי ואם מתבררים בחמנעות כשרון מעשה הנדיקים שהמעשה הטוב הוא כחזק היחסת להוציא ניצוץ הטוב ויתיחסו בנם ילידי הנשמה המבררת ואמר הכתוב נגם הם יהלו עמך ליהנות מקודש:

ואומרו וכת כהן מדבר הכתוב בנשמה שנשמה בחיניה שבפסוק שבפסוק הנחת הקודש והוא אומרו וכת כהן שהיא הנשמה כי תהיה לאיש זר שהוא ס"מ שהמדם מטעמיו ותוכה מחריו היא בחינת הקדושים לא תאכל דהקב לומר בחינות הקדושים לא תאכלו אשר שהפילו תרומות הקדושים לא תאכל תרי מתאכ ואמ"ל הקודש עצמו ידקדק לומר היא לנלול מחרת הבא משפטה בסמוך דכתיב וכת וזה הוא עיקר הכבד בשיחסר מזונה היא נשכלת ונחכך תורה וילד הדרך רח"לן:

ואמר וכת כהן כי תהיה אלמנה ונומר מדבר הכתוב בבחינת נשמה לנשמה בחינת הרע הנקרא זר לא תאכל אלא שהיא בירחת והולכת לה כמו שאמרנו והוא מה שכתב כאת תלמה • לומר כי זו בחינה מעולה ביותר ולזו אין זר אלא כמו שאמרנו בעליה נאמר לא יאכל קודש ונומר וקרוביהם הם שהיה אלמנה וגרושה אחר אלמנה כאשר נתין לה בעל הזן ומדרשה כמו כן בעלה לה זן ולא פרנם בחנות ואע"ג שהיא גרושה כי לנד שפטה ידו האדם לעבור פי ה' נרשה ממנו כמו בבפנו ונרע אין לה אלא עשה פירות בעה"ז אף על פי כן ושבה אל בית אביה וחזרתה ה"ז לאכול מעלין מבחין אביו נעוריה שהיתה מוכלת בבוקה אלחם בחיה מאכל מע"ב נשמה לנשמה עשית תורה וחיבת מאוכלת יניעה בחדם האוכל מעלו ואומרו ובל זר לה יאכל קודש נתן טעם לאחר כי זו בחינה מעולה ביותר ולזו אין זר אחר כמו שאמרנו עליה נאמר לה יאכל קודש ונומר ולזה נשמה שנדבק בה בחינת הרע הנקרא זר לה תאכל לבל יאכל זר הוא הנדבק בה:

(יד) כי יאכל קדש • תרומה: ונתן לכהן את הקדש • דבר הרמוי להיות קדש • שהיו פורש לו מעות • אלא פירות של חולין והן נעשין תרומה: (טו) ולא יחללו ונומר להחמיצם לזרים: (יו) והשיאו אותם • את עצמם טעמו עון: באכלם את קדשיהם • שיובדלו לשם תרומה וקדשו ונאמרו עליהם • ומקלקום תרגם באיכלהון בסואבה • אלא לנוסך תרגומו כן: והשיאו אותם • מתים • שהיה רבי ישמעאל דורש בתורת כהנים באחד עשר • וכן ביום מלאת ימי זרו יביא אותו • הוא יביא את עצמו • וכן ויקבור אותו בניו • הוא קבר את עצמו • כך נדרש בספרי: (יח) נדריהם • הרי עלי: נדבותם • אלו הבאים מיכאן ואילך • אלא לנוסכם • ומיהו הרמוי לרעון תמים זכר • בבקר בכבשים ובעזים • מכל בעולת העוף לרך תמות וכרות • ומיהו נפסל בשום שלא כחסרון אבר: (כה) לפלא נדר • להפרים בדיבורו: (כב) עורת • שם דבר של שום • עורון בלשון נקבה שלא יהא בו שום של עורת: או שבור • לא יהיה: חרוץ • רים של עין שנסדק או שנפגם וכן שפתו שנסדקה או נפגמה: יבלת • ורוֹ"ת בלעז: גרב • מין חזזית וכן ילפת • ולשון ילפת כמו וילפת שתעזוב לאחיות בו עד יום חייה כמין לה רפואה: לא תקריבו • שלשה פעמים להזהיר על הקדשתן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן: ומשה לא תתנו • מזוהרת הקטרתן: (כג) שרוע • אבר גדול מאבריו: קלוט-פרסותיו קלוטות: כדאה תעשה חייתו • לבדק הבית: ולנדרי-למזבח: לא ירצה • אי זה הקדש בא לרבות הוי אומר זה הקדש המוזמן: (כד) ומעוך וכתות ונתוק וכרות • בבניס או בניד • מעוך ביניו מעוכין ביד: כתות כתושים יותר ממעוך • נתוק • תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שבלויים בהן אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נפלט: וכרות • כרותין בכלי ועודן בכיס: ומעוך• תרגום ודמרים זהו לשונו בארמית לשון כתישה: וכתות • תרגומו ודרסים • כמו הבית הגדול דסיסין בקיעות דקות וכן קנה המרוסס: ובארצכם לא תעשו • דבר זה לסרס שום בהמה וחיה ועופות טמאה לכך נאמר בארצכם לרבות כל חשר בארצכם שאי אפשר לומר לא נלטוו על הסרוס אלא בארץ • שהרי סרוס מוכח הנוף הוא וכל מוכח הנוף מיהנת בין בארץ בין בחוצה לארץ: (כה) ומיד בן נכר • נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לעמים • לא תקריבו לו בכל מום • ואף על פי שלא נאמרו בעלי מומים לקרבן בבי נח אלא מס בן מחוסרי אבר ואת מיהנת בכלה שבעדות מכל מקום שבאכלן לא תקריבו • מכל מקום לא נאמר לפעלה אלא מיש לרבות את הנכרים שבידים נדריס ונדבות כיעדמל: מעמעם • מכולהון: לא ירצו לכם • לכפר עליכם:

(יד) וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ
בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו
וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ :
(טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ
לַיהוָה : (יו) וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם
עֲוֹן אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־
קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם : * פ
(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רביעי
לֵאמֹר : (יח) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן
וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית
יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם
וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ
לַיהוָה לְעֹלָה : (יט) לִרְצֹנְכֶם
תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים
וּבָעִזִּים : (כ) כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם
לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה
לָכֶם : (כא) וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב
זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־
נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ
בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־
מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ : (כב) עִוֵּר
אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ־יַלֶּפֶת
אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ
אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ
מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה :
(כג) וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוֹט
נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וְלִנֶדֶר לֹא
יֵרָצֶה : (כד) וּמָעוּךְ וְכָתוּת
וְנָתוּק וְכָרוֹת לֹא תַקְרִיבוּ
לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ :
(כה) וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא־
תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם
מִכָּל־אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם
מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם :
ס (כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵאמֹר :

ונתן לכהן את הקודש דלא נחלקו בס"ו דתרומות רבי מאיר אומר כל תרומה להיות קודש ורבי עקיבא אומר קודש שאכל ע"מ ואולי שיכוין לומר שעל ידי נתינה זו מעלה עליו הכתוב כאילו נותן הקודש עצמו ובאכלו לא מכל קודש:

והשיאו אומם ונומר פירוש כשלא יפרעו קרן וחומש ינדילו נדר האשם שעשו בשוגג ליקרא מויד שהוא עון כיון שיש בידם לתקן ואינם מתקנים והוא אומרו והשיאו פירוש יכשלו אותם פירוש הם שיהיה הדבר עון את בעיני אלא אומרו ואומרו באוכלם את קדשיהם פירוש שיחשב להם מזיד אכילת הקדשים שאכלו לא הודעת מניעת הפירעון ועיין מה שכתבתי בפסוק שלפני זה:

מועדי

תור

שור

(כז) כי יולד. כתרגומו לעיל דופן: (כח) אותו ואת בנו. נוהג בנקבה בחסור לשחוט הכל ובכן מי הכה. ואינו נוהג בזכרים ויותר לשחוט האב ובכן: (כט) לרצונכם תזבחו. תחלת זביחתכם זהו כתיב בתריו לרצון לכם ומהו הרצון: ביום ההוא יאכל. לא כח

(כז) שור או־כֶשֶׂב או־עֵז כִּי
יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת
אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה
יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֵּׁה לַיהוָה׃
(כח) וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־
בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד׃
(כט) וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה
לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ׃ (ל)
בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ
מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה׃ (לא)
וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ (לב) וְלֹא
תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי
וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃ (לג)
הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי
יְהוָה׃ * פ

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי כג
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי
יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי׃
(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא
תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ פ

(ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה
מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ
אֹתָם בְּמוֹעֲדָם׃ (ה)
בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה־
עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם
פֶּסַח לַיהוָה׃ (ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר
יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת
תֹּאכֵלוּ׃ (ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃
(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ פ

וידבר

תור או אימר או עזא ארי
יתיליד ויהי שבעא יומין בתר
אמיה ומיומא תמינאה ולהלא
יתרעי לקרבנא קורבנא קדם
יי׃ ואורתא
או שיתא לה ולברה לא
תכסון ביומא חד׃ וארי
תכסון נכסת תורתא קדם
יי לרעוא לכון תכסון׃
ביומא ההוא יתאכיל לא
תשארון מיניה עד צפרא
אנא יי׃ ואטרון פקודי
ותעברון יתהון אנא יי׃ ולא
תחללון ית שמא דקודשי
ואתקדש בגו בני ישראל אנא
יי מקדשכון׃ דאפיק יתכון
מארעא דמצרים למהוי לכון
לאלהא אנא יי׃ ומליל יי
עם משה למימר׃ מליל
עם בני ישראל ותימר להון
מועדיא די תתערעון יתהון
כיערעי קדיש אלין אינון
מועדיא׃ שיתא
יומין תתעבד עיבדתא
וביומא שביעאה שבא
שבתא מערע קדיש כל
עיבדא לא תעבדון שבתא
היא קדם יי בכל מותבניכון׃
אלין מועדא די יי תערעי
קדיש דתערעון יתהון
בזימניהון׃ ביוה קדמאה
בארבעת עשרא לירחא בין
שמשיא פסחא קדם יי׃
ובחמשת עשרא יומא לירחא
הדין חגא דפטיריא קדם
יי שבעא יומין פטיראה תיכלון׃
ביומא קדמאה מערע קדיש
יהי לכון כל עיבידת פולחן
לא תעבדון׃ ותקרבון
קורבנא קדם יי שבעא
יומין ביומא שביעאה מערע
קדיש כל עיבידת פולחן לא
תעבדון׃

ומליל

כי פסח דורות יעשיהו לה׳ לכם ה׳ הנם עמהן כו אחד מעתיקן׃

וסברתם

מועדי ה׳ ונומר גזירת הדיבור רוצה לומר כי היה לו לומר תקראו אותם פירוש כי מועדי ה׳ הם בזמן שיקראו אותם ישראל ובזמן שלדעת לומר חזר לומר הלא הם מועדי ה׳ עוד נכון לדעת לומר חזר על הספרת ועוד רומה מני שחזר לומר פ״ב מחר מנות הכתוב הלא מועדי ה׳׃

נראה כי עיקר הכתובים הוא במתחילה ביום ה׳ כי עיקר המועדים תלוי בזמנים אשר יקדמו אותם ויתן הכתוב שיטעו ליחר בכבל זה גם כן קדושת יום הכפורים אם יסבימו לדחותו תיומו ליום אחר יתקדש על פיהם ליום חזר ופירוש הלא הם מועדי בכח ימים וגומר פירוש הלא אשם בכתוב הם מועדי תועדים שקבע הכתוב ואינם בנדר הספקות וחזר לומר הלא מועדי ה׳ מקדי קודם אשר הרמיתי אתכם שתקראו אותם אתם בחיבם הרחבון וגומר פסח שבועות רמז הסגה כיפור סוכות שו מין קדושתם הלא על פי ישראל׃ עוד נראה לומר אשר לומר טעם בכפל לומר אשר תקראו אתם ב״פ ע״ד מה שכתב רמ פס בפ״ד מה׳ קידוש החודש ו״ל על נ׳ סי׳ מעברין הבנה על התקופה ועל המאיב ויל פירות החילן ויום הם דבריה אחרים שפ״ד מעברין בבבלן מבני הדרכים וכו׳ ומפני הגשרין וכו׳ ומפני תבורי פסחים וכו׳ ומפני גליות ישראל שנתקרו מתקומן ושדיין לה הגיעו לירושלם וכו׳ ע״כ הרי כי לב׳ סיבות כוללות מעברין ומחברין המועד הה׳ לגד תילי הזמן שיהיה בתאיב וכב׳ לגד כשרון העם לזה אמר הכתוב ב״ם אשר תקראו אתם ובלה תאחר בלגד תבלי שזמי שהבינה הכתוב חודש התאיב לגד מעברין אבל לפשרון העם יעשה המועד במזומנים הנמצאי׳ מוב שריש תלמיד ליחר פ״ב אשר תקראו אתם׃

בין הערבים פסח לה׳ פירוש חלק הנוגע לה׳ מקרבן פסח שהוא מתן דמים והקטרת חלבים יהיה בין הערבים אבל חלק הנוגע לישראל שהוא אכילת הבשר יהיה בליל ט״ו על מצות ומרורים׃ עוד יתכן בהותרו פסח לה׳ לגד בפסח מצרים שהוא פסח רחמנן עשיהו לאהבת הגרב והמועיל הגדב שאחרו ל׳ שנתבשם פסחו על מזבח מרחות נ״ת ועיין מה בפירקתי בפ׳ בא והמועיל לעשות המשחית על בתיהם וכאן אחר

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְקָצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וְהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן׃ (יא) וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ (יב) וְעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה׃ (יג) וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין׃ (יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ ס (טו) וְסָפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה׃ (טז) עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה׃ (יז) מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה׃ (יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ (יט) וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים׃

(כ) וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל שְׁנֵי כְבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן׃ (כא) וְהַעֲבַרְתֶּם בְּיוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ (כב) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (כד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ׃ (כה) כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ (כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (כז) אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ (כח) וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ׃ (ל) וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ (לא) כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ (לב) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִוא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעַת לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם׃ (לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (לד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה׃ (לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ (לו) שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ (לז) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ (לח) מִלְּבַד שַׁבְּתוֹת יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה׃ (לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן׃ (מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃ (מא) וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחodesh הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃ (מב) בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃ (מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

(כד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (כה) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד׃ (כו) מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ (כז) עַל־הַמְנֹרָה הַטְהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד׃ (כח) וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת׃ (כט) וְשַׂמְתָּ אֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרָכֶת עַל־הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר לִפְנֵי יְהוָה׃ (ל) וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרָכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה׃ (לא) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃ (לב) וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וְלִבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם׃ (לג) וַיֵּצֵא בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי׃ (לד) וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה דָן׃ (לה) וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמָר לְפָרֶשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה׃ (לו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (לז) הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה׃ (לח) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃ (לט) וְנֹקֵב שֵׁם יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת׃ (מ) וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת׃ (מא) וּמַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ׃ (מב) וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ׃ (מג) שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ׃ (מד) וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת׃ (מה) מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (מו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר׃ (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה׃ (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃ (ד) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר׃ (ה) אֶת־סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ׃ (ו) וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ׃ (ז) וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל׃ (ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים שֶׁבַע שָׁנִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה׃ (ט) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם׃ (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת־שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקָרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יוֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ׃ (יא) יוֹבֵל שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִירֶיהָ׃ (יב) כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃ (יג) בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ׃ (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו׃ (טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיֹּבֵל תִּקְנֶה מֵעֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכֹּר לָךְ׃ (טז) לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מוֹכֵר לָךְ׃ (יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח׃ (יט) וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ׃ (כ) וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ׃ (כא) וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁת וְעָשָׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים׃ (כב) וּזְרַעְתֶּם אֶת־הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד־הַשָּׁנָה הַתְּשִׁעִת עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן׃ (כג) וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי׃ (כד) וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ׃ (כה) כִּי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֶת־מִמְכַּר אָחִיו׃ (כו) וְאִישׁ כִּי לֹא־יִהְיֶה לוֹ גֹּאֵל וְהִשִּׂגَתْ יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ׃ (כז) וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ (כח) וְאִם־לֹא מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ (כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ׃ (ל) וְאִם־לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שְׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְמִתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל׃ (לא) וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חוֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא׃ (לב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם׃ (לג) וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי בָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (לד) וּמִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי אֲחֻזַּת עוֹלָם הִוא לָהֶם׃ (לה) וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ׃ (לו) אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחַי אָחִיךָ עִמָּךְ׃ (לז) אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ׃ (לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים׃ (לט) וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃ (מ) כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ׃ (מא) וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃ (מב) כִּי עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד׃ (מג) לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ׃ (מד) וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה׃ (מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה׃ (מו) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה אִישׁ בְּאָחִיו בְּפָרֶךְ׃ (מז) וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר׃ (מח) אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ׃ (מט) אוֹ דֹדוֹ אוֹ בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ הִשִּׂגَתْ יָדוֹ וְנִגְאָל׃ (נ) וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ׃ (נא) אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן מֵכֶסֶף גְּאֻלָּתוֹ יָשִׁיב מִקְנַת מִמְכָּרוֹ׃ (נב) וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ׃ (נג) כִּשְׂכַר שָׁנָה בְשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפָרֶךְ לְעֵינֶיךָ׃ (נד) וְאִם־לֹא נִגְאַל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃ (נה) כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

(א) לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (ב) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ (ג) אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם׃ (ד) וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ׃ (ה) וְהַשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם׃ (ו) וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשָׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם׃ (ז) וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ (ח) וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מֵכֶם רִבָּבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לְפָנֶיכֶם לֶחָרֶב׃ (ט) וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּכֶם׃ (י) וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ׃ (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃ (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם׃ (יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיוֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטוֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת׃ (יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה׃ (טו) וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי לְהָפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי׃ (טז) אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבוֹת נָפֶשׁ וְזָרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וְאָכְלוּ אֹיְבֵיכֶם׃ (יז) וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם׃ (יח) וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ (יט) וְשָׁבַרְתִּי אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחוּשָׁה׃ (כ) וְכָלָה לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן אֶת־פִּרְיוֹ׃ (כא) וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם׃ (כב) וְשִׁלַּחְתִּי בָכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכֵּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָ

(כ) וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כְבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן׃ (כא) וְקָרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכֹל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ (כב) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ * פ

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (כד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ׃ (כה) כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ (כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (כז) אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ (כח) וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ׃ (ל) וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ (לא) כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ (לב) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִוא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם׃ פ

וידבר

כ) יניף אותם הכהן תנופה • מלמד שטעונין תנופה חיים • יכול כולם • תלמוד לומר שני כבשים: קדש יהיו • לפי כשלמי יחיד קדשים קלים • יזרק ליחד בשלתי נאור עמהן קדש הדשים: (כב) ובקצרכם • חזר ושנה לעניין עליהם בשני לחמין • אמר רבי אלעזר ברבי אלעזי מה ראה הכתוב ליתנם בתוכת הרגלים • פסח ועצרת מכאן • ורמז הכתוב ויום הכפורים מכאן • ללמדך שכל הניתן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאלו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבניותיו בתוכו: תניא • הנח לפניהם ושם ילקטו • ואין לך לפייס לאחד מהם: אני ה' אלהיכם • נאתן לגלם עכר: (כד) זכרון תרועה • זכרון פסוקי זכרון • ופסוקי שופרות לזכור להם עקידת יצחק שהיה תחתיו איל: (כה) והקרבתם אשה • המיוסדין במחוירין בחומת הפקודים: (כו) אך • כל אכין וכיון שכתוב מכוסין • מכפר הוא לכאן ואינו מכפר על מחוסר כפרן: (ל) והאבדתי • לפי שהוא חייב כרת בכל מקום ואינו יודע מה הוא • כשהוא אומר והאבדתי למד על הכרת • כאינו מלא מכדון: (לא) כל מלאכה ונוסף • לעבור עליו בלאוין הרבה או להזהיר על מלאכת ל' לא כמלאכת יום: מקרא

וְיָרִים כֹּהֲנָא יַתְהוֹן עַל לְחֶם בְּכוּרַיָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ עַל תְּרֵין אִמְרִין קוּדְשָׁא יְהוֹן קָדָם יְיָ לְכָהֲנָא׃ וְתַעֲרְעוּן בְּכַרְן יוֹמָא הָדֵין כְּעַרְעֲקְדִישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן לָא תַעַבְדוּן קְיָם עָלַם בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן׃ וּבְמֵחֲצַדְכוֹן יַת חֲצָדָא דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פְּאַתָא דְחַקְלָךְ בְּחַצָדָךְ וְלֶקֶטָא דְחַצָדָךְ לָא תְלַקֵּט לַעֲנִיֵּי וְלִגְיוֹרֵי תְּשָׁבוֹק יַתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ וּמַלִּיל יְיָ עִם כְּשֵׁה לְמֵימָר׃ מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא יְהֵי לְכוֹן נְיָחָא דוּכְרַן יְבָבָא מְעָרַע קַדִּישׁ׃ כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן לָא תַעַבְדוּן וְתַקְרְבוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ בְּרַם בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין יוֹמָא דְכִפּוּרַיָא הוּא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וְתַעֲנוּן יַת נַפְשָׁתְכוֹן וְתַקְרְבוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ וְכָל עֲבִידָא לָא תַעַבְדוּן בְּכַרְן יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי יוֹמָא דְכִפּוּרַיָא הוּא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן קָדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ אֲרֵי כָּל אֱינַשׁ דְּלָא יִתְעַנֵּי בְּכַרְכָּן יוֹמָא הָדֵין וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמֵּיהּ׃ וְכָל אֱינַשׁ דְּיַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא בְּכַרְכָּן יוֹמָא הָדֵין וְאוֹבֵד יַת אֱינָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּיהּ׃ כָּל עֲבִידָא לָא תַעַבְדוּן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ שַׁבָּא שַׁבְתָּא הוּא לְכוֹן וְתַעֲנוּן יַת נַפְשָׁתְכוֹן בְּתִשְׁעָה לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַמְשָׁא עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוּן נַיְחֲכוֹן׃

ומליל

ובקצרכם מת קציר ונוסף מה ענין זה לכאן ואילו עבד לחייב גם כדה שהוכח ממנו הכתוב בלקט וכאן בפאה הסברת לומר כיון שהתלתו נקנה לקדנן יהיה פושר פאה וכו' תלמוד לומר ולזה תמנה כלה הזכיר כאן לקט וכאן כתב חובת כדה בלא סוכב ממצני ולא הזכיר שכחה שהיא כאן מנד בעל הכדה ורוצל בת"כ אחרו כרמז ה' בזה שכל מי שיתן לקט שכחה ופאה מעלה עליו כאילו בית המקדש קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו וכו' ע"כ מה ראתה שכחה שנאמרה כאן ולא הזכיר שכחה בפסוק לגד הגם שלא הזכיר בפסוק לגד כאיה מצוה שחייב בה בלקט ופאה כללה והכתיב שלא כתבם להשריך שנתכוונו גם כן לגדך שכתבתי:

יום הכיפורים ונומר מקרא קודש ונומר פירוש בלא מחנוית קריאתם מותו קודש ובלא עינוי שמתענים בו הוא יום כיפורים מגד עונתו ומעתה יש בכר למנות קריאת קודש ועינוי בו מלגד ריוח הכפרה:

ובל מלאכה ונומר כי יום כיפורי נתינת טעם זה היא ע"ד מה שמרו בסיפה קד מ' שהין מומרים פסוקים המתחלפים מבדיקן העם והטעם מחרו ולל כלים יש עבד מבדיקן מותו ומינו מחזין ע"כ ולדרך זה אמר וכל מלאכה לא תעשו והטעם כי יום כיפורים הוא פירוש כי עינוים על יום מכפר ויש לך אדם שהזמן מכפר עליו והוא עסוק במלאכתי והמסכיל על דבר עינוים של יום לבנו יבין המכפר כי הוא המדון המחיר היום לסגל סגל דבר זה:

מזה

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (לד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה׃ (לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ (לו) שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֵּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ (לז) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ (לח) מִלְבַד שַׁבְּתֹת יְהוָה וּמִלְבַד מַתְּנֹתֵיכֶם וּמִלְבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה׃ (לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן׃ (מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃ (מא) וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃ (מב) בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃ (מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

(לה) מקרא קדש • הקדשו בכפות נקיים ובתפלה • וכאחד ימים טובים בתוכן ובכפות ובתפלה׃ (לו) עצרת היא • עצרתי תכם חבלי • כתלך בזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים • כיון שהגיע זמן ליפטר • אתר בני בה׳ תכם מכם עכבו עמי עוד יום אחד • קשה עלי פרידתכם׃ כל מלאכת עבודה • תפילו תלאכה שהיא עבודה לכם כתם לא תעבדו יב חסרון כיס בדבר׃ לא תעבדו • יכול אף חולו של מועד יהא אסור בתלאכת עבודה • תלמוד לומר לא תה׳ בה׃ (לו) עילה ומכתה • מנחת נסכים שקריבה עם העולה׃ דבר יום ביומו • אף שקדים בחגיגת הפקדים׃ דבר יום ביומו • הא תם עבר יומו בטל קרבנו׃ (לט) אך בחמשה עשר יום תחגו • יכול קדבן עלתים לחגיגה • יכול תדחק את הבבת • תלמוד לומר אך הומיל ויה לה חלוטין כל שבעה׃ באספכם את תבואת הארץ • שיהא תסיק מבואי הארץ בה בזמן שהבית קיים • תכנסו לעבר את הגשם • בתם יון הצפון פעתים שהוא בתחלת הקיץ או בתחילתו׃ תחגו • עלתי חגיגה׃ שבעת ימים • תם לא הביא בזה יבול • יכול יהא תביאן כל שבעה • תלמוד לומר וחגותם אותו יום תחד בתשמיני ולא יותר • ולתם בתחר שבעה לתעלומין׃ (ח) פרי עץ הדר • עץ שטעם עלו ופריו שוה׃ הדר • הדר בתילנו תשבח לשבח והוא תתרונו׃ כפת תמרים • חסר ויו לתד שתינה תלא תחת׃ וענף עץ עבות • שטעפיו קלושים כעבותות וכתבלים והוא הדס הטשמי כיון קלישה׃ (מב) המזרח • זה תורת כישראל • לרבות את הנרים׃ (מג) כי בסוכות הושבתי • ענני כבוד׃

ויִדבר

וְנַסְכֶּיהָ יַיִן עַם מַשֶּׂה לְמִימָר׃ מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר בְּחַמְשָׂא עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין חַגָּא דְמַטַלָּיָא שַׁבְעָא יוֹמִין קָדָם יְיָ׃ בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעַרַע קַדִּישׁ כָּל עִבִידַת פּוּלְחַן לָא תַעְבְּדוּן׃ שַׁבְעָא יוֹמִין תְּקָרְבוּן קוּרְבָּנָא קָדָם יְיָ בְּיוֹמָא תְמִינָאָה מְעַרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְקָרְבוּן קוּרְבָּנָא קָדָם יְיָ כְּנִישִׁין הִיא כָּל עִבִידַת פּוּלְחַן לָא תַעְבְּדוּן׃ אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דְּתַעַרְעוּן יַתְהוֹן מְעַרְעֵי קַדִּישׁ לְקָרְבָּא קוּרְבָּנָא קָדָם יְיָ עֲלָתָא וּמִנְחָתָא נִכְסַת קֻדְשִׁין וְנִסּוֹכִין פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמֵיהּ׃ בַּר מִשַּׁבָּתַיָּא דַיְיָ וּבַר מִמַּתְנָתֵיכוֹן וּבַר מִכֹּל נִדְרֵיכוֹן וּבַר מִכֹּל נִדְבָתֵיכוֹן דִּתְתְּנוּן קָדָם יְיָ׃ בְּרַם בְּחַמְשָׂא עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּמִכְנְשְׁכוֹן יַת עֲלַלְתָּא דְאַרְעָא תְּחַגּוּן יַת חַגָּא דַיְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה נְיָחָא וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה נְיָחָא׃ וְתִסְבּוֹן לְכוֹן בְּיוֹמָא קַדְמָאָה פֵּירֵי אִילָנָא אֶתְרוֹגִין וּלוּלְבִין וַהֲדַסִּין וַעֲרָבִין דְּנַחַל וְתֶחֱדְוּן קָדָם יְיָ אֱלָהְכוֹן שַׁבְעָא יוֹמִין׃ וְתַחֲגוּן יָתֵיהּ חַגָּא קָדָם יְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה תְּחַגּוּן יָתֵיהּ׃ בְּמַטַלָּיָא תִּתְּבוּן שַׁבְעָא יוֹמִין כָּל יַצִּיבַיָּא בְּיִשְׂרָאֵל יִתְּבוּן בְּמַטַלָּיָא׃ בְּדִיל דְּיִדְּעוּן דָּרֵיכוֹן אֲרֵי בְּמַטַלָּת עַנְנִין אוֹתֵיבִית יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפָּקוּתִי יַתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃

ומליל

חג הסוכות בת׳ס דרשו יתור הזה ופירשתי הכריתה בפרשת מטורע׃

בועדי ס׳ תמר רבי עקיבא תלו ימי מועד כתסורין בתלתכם ע׳כ ונראה כי לזה נמר תומר תלכך תתנותיכם ונומר וכל נדריכם וכל נדבותיכם תשר תתנו לה׳ שתשתע תפילו עולת ושלתים עולות בתין בשר כתומרו לכם ולא לנבוה תלת ודתי שתין הכתוב תדבר תלת כחולו של מועד׃

(מר) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ס

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שבעי לֵאמֹר׃ (ב) צַו אֶת־בְּנֵי כד יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד׃ (ג) מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ (ד) עַל הַמְנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד׃ פ (ה) וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת׃ (ו) וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרֹכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה׃ (ז) וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה׃ (ח) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃ (ט) וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וְלִבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם׃ ס (י) וַיֵּצֵא בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי׃

ויקב

ואיש עוד היסרמלי טעם שלא הזכיר שמו חולי שלא רצה להזכירו משום שעל ידו היה הדבר שנקב בן היסרמלית את השם ומנלנלין וכו׳ ומיז שקדוש ברוך הוא חפץ לנטות אדם ואת גם בתורה שנכתב הרופא לע״ע׃

עוד נתכוון הכתוב לומר שמריבה אשר נגו עליה הוא על הפרט הנרפא שזה הוא בן יסרמלית וזה בן יסרמלי ובמן כלל כל מה שאמרו ז״ל לת״ל על דבר יוחסין ולת״ל וכו׳ ולא חש הכתוב להאריך לפון ולומר גם כן שמו כי אין צורך בדבר׃

(ג) צו את בני ישראל • זו כריכת מצית הנדות • ופרשת תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן • לפרש צורך המצורה • וכן מפני ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך : כמן זית זך • שלשה פתילים יוצאים מן הזית • הרמצון קרוי זך וכן מפורשין במנחות ובת״כ : תמיד • מלילה לנלילה • כמו תמיד תחיד בחמיה אלא מיום ליום : (ג) פרכת העדות • שלפני המרון שהוא קרוי עדות • ובחותינו דרשו על שר מערכי שהוא עדות לכל בלי עולם שמשכינה שורה בישראל • שנותן בה כמן כמדת חכרותיה • ומפני היה מתחיל ובא היה מסיים : יערוך אותו אהרן מערב עד בקר • יערוך אותו ערוכה הרמויה למדת כל הלילה • וכיוצא חכתים אלו לוז לכל נר ונר וכן כדאי אף בלילי תקופת טבת • ומדה זו הוקבעה לכם . (ד) המנורה הטהורה • שהיה זהב טהור • דבר אחר על טהרה של מנורה שמטהרת ומדפנה תחילה מן האפר : (ו) שם שתי המערכת • שם חלית המערכת למטה : השלחן הטהור • על זהב טהור • דבר אחר על טהרו של שלחן שלא יהיו הסניפין המנביהין את הלחם מעל גבי השלחן : (ז) ונתת על המערכת • על כל אחת מחתי המערכות היו נותנין בזיכי לבונה • אלא קומץ לכל אחד : ויהיתה • הלבונה הזאת ללחם למזכרה • תהיו מן הלחם לגבות כלום • אלא הלבונה נקטרת כמסלקין אותו ביום שבת ובבת והיא לזכרון : ללחם • שעל ידה היה נזכר לתעלה בקומן שהיה מזכרה למנחה: והיתה המנחה הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה הוא: (ט) ואכלוהו • מוסב על הלחם שהוא לעיז זכר : (י) ויצא בן אשה ישראלית • מהיכן יצא • רבי לוי אומר מעולמו יצא • רבי ברכיה אומר מפרשה למעלה יצא • לנלנ ואמר ביום הנבת יערכנו דרך המלך למכול את אחת בכל יום • אחת את נוכנת של מעשה יתיס בתמיד • ובמתניתא אמרו מבית דינו של מעשה יצא מחוייב• בת ליטע אהלו בתוך אחיה בן אמרו לו אין לך טו בזך לגלן • אמר להם מכני דן אני • אמר להם אין על דנלו בחותות לבית אבותם כתיב • נכנס לבית דינו של מעשה ויצא מחוייב עמד ונקב . בן אשה מצרי • הוא המצרי שהרג את המצרי : בתוך בני ישראל • מלמד שנתגייר : ויצאו במחנה • על עסקי המחנה : ואיש הישראלי • זה שכשנדו שמיחה בו מטע אהלו :

ויקב

(כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָקְלוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ס

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר׃ (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה׃ (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃ (ד) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר׃ (ה) אֶת־סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ׃ (ו) וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ׃ (ז) וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל׃ (ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה׃ (ט) וְהַעֲבַרְתָּ שofar תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שofar בְּכָל־אַרְצְכֶם׃ (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת־שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקָרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יוֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אחזתו וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ׃ (יא) יוֹבֵל שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִירֶיהָ׃ (יב) כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃ (יג) בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אחזתו׃ (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו׃ (טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיֹּבֵל תִּקְנֶה מֵעֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכֹּר לָךְ׃ (טז) לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מוֹכֵר לָךְ׃ (יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח׃ (יט) וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ׃ (כ) וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ׃ (כא) וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁת וְעָשָׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים׃ (כב) וּזְרַעְתֶּם אֶת־הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד־הַשָּׁנָה הַתְּשִׁעִת עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן׃ (כג) וְהַאֲרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי׃ (כד) וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ׃ (כה) כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֶת־מִמְכַּר אָחִיו׃ (כו) וְאִישׁ כִּי לֹא־יִהְיֶה לוֹ גֹּאֵל וְהִשִּׂגَתْ יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ׃ (כז) וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ (כח) וְאִם־לֹא מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ (כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִירֹ וְגָאַל עַד שְׁנַת מִמְכַּר יִמְכֹּר יְהִי גְאֻלָּתוֹ׃ (ל) וְאִם־לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְמִתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל׃ (לא) וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חוֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גָּאוֹל יִהְיֶה־לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא׃ (לב) אַךְ עָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם יִהְיֶה לַלְוִיִּם׃ (לג) וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי בָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִוא אֲחֻזָּתָם תְּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (לד) וּמִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי אֲחֻזַּת עוֹלָם הִוא לָהֶם׃ (לה) וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ׃ (לו) אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחַי אָחִיךָ עִמָּךְ׃ (לז) אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ׃ (לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים׃ (לט) וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃ (מ) כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ׃ (מא) וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃ (מב) כִּי עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד׃ (מג) לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ׃ (מד) וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה׃ (מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה׃ (מו) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה אִישׁ בְּאָחִיו בְּפָרֶךְ׃ (מז) וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר׃ (מח) אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ׃ (מט) אוֹ דֹדוֹ אוֹ בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ הָשִׂגَتْ יָדוֹ וְנִגְאָל׃ (נ) וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ׃ (נא) אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן מֵאֵת כֶּסֶף גְּאֻלָּתוֹ מִקְנַת מִקְנֵהוּ׃ (נב) וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שְׁנֵי שָׂכִיר יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ׃ (נג) כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְשָׁנָה יִהְיֶה אִתּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפָרֶךְ לְעֵינֶיךָ׃ (נד) וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בַּשָּׁנָה הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃ (נה) כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

(א) לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (ב) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ (ג) אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם׃ (ד) וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ׃ (ה) וְהַשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם׃ (ו) וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשָׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם׃ (ז) וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ (ח) וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִרְבָבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לְפָנֶיכֶם לֶחָרֶב׃ (ט) וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּכֶם׃ (י) וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ׃ (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃ (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם׃ (יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיוֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטוֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת׃ (יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה׃ (טו) וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי לְהָפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי׃ (טז) אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבוֹת נָפֶשׁ וְזָרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וְאָכְלוּ אֹיְבֵיכֶם׃ (יז) וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם׃ (יח) וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ (יט) וְשָׁבַרְתִּי אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשֶׁת׃ (כ) וְכָלְתָה לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן אֶת־פִּרְיוֹ׃ (כא) וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם׃ (כב) וְשִׁלַּחְתִּי בָכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכֵּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וּמִעֲטָה אֶתְכֶם וְנֶחֱרְבוּ דַּרְכֵיכֶם׃ (כג) וְאִם־בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהָלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ (כד) וְהָלַכְתִּי אַף־אֲנִי עִמָּכֶם קֶרִי וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ (כה) וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל־עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד־אוֹיֵב׃ (כו) בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם וְאָפוּ עֲשֶׂרֶת נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ׃ (כז) וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהָלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ (כח) וְהָלַכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת קֶרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ (כט) וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם תֹּאכֵלוּ וּבְשַׂר בְּנוֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ׃ (ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמָּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם עַל־פִּגְרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃ (לא) וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה וְהַשִּׁמֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם׃ (לב) וְהַשֹּׁמֹתִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ׃ (לג) וְאֶתְכֶם אָזָרֶה בַגּוֹיִם וְהַרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה׃ (לד) אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כָּל־יְמֵי הָשַּׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ׃ (לה) כָּל־יְמֵי הָשַּׁמָּה תִּשְׁבֹּת אֵת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָה בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ׃ (לו) וְהַנִּשְׁאָרִים מִכֶּם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ בִּלְבָבָם בְּאַרְצוֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף אוֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ כִּנוּס מִפְּנֵי חָרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ (לז) וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְנֵי חָרֶב וְאֵין רֹדֵף וְלָכֶם אֵין תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃ (לח) וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃ (לט) וְהַנִּשְׁאָרִים מִכֶּם יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצוֹת אֹיְבֵיכֶם וְגַם בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמַּקּוּן׃ (מ) וְהִתְוַדּוּ אֶת־עֲוֹנָם וְאֶת־עֲוֹן אֲבֹתָם בְּמַעְלָם אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְגַם אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי קֶרִי׃ (מא) וְגַם אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם קֶרִי וְהֵבֵאתִי אוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם׃ (מב) וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר׃ (מג) וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרְצֶה אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשָּׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעָלָה נַפְשָׁם׃ (מד) וְגַם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם׃ (מה) וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ (מו) אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה׃

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ נְפָשׁוֹת לַיהוָה׃ (ג) וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ (ד) וְאִם־נְקֵבָה הִוא וְהָיָה עֶרְכֶּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל׃ (ה) וְאִם מִבֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים׃ (ו) וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כֶּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף׃ (ז) וְאִם מִבֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמָעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֲשָׂרָה שְׁקָלִים׃ (ח) וְאִם־מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ (ט) וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה כָּל אֲשֶׁר־יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה קֹדֶשׁ יִהְיֶה׃ (י) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר טוֹב בְ

(יא) ויקב • כתרגומו ופריש • שנקב שם המיוחד ונדף והוא שם המפורש שמשתמש מפיהו : ושם אמו • שבחן של ישראל בת דברי • שבחה של פרשתה הכתוב לו לומר שהיה לבדה היתה זונה : שלומית • דהוה פטפטה שלם עלך • שלם עליכון • מפטפטת בדברים שותלת בשלום הכל :

(יא) וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן : (יב) וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה : פ

(יג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : (יד) הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל הַשֹּׁמְעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה : (טו) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ ; (טז) וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת ; (יז) וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת ; (יח) ומַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ ; * (יט) וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ ; (כ) שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ ; (כא) ומַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה ומַכֵּה אָדָם יוּמָת ; (כב) מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כְּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם ; (כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אָבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

קכר פסוקים עוויאל סימן :

פרשת בהר סיני

פ פ פ

וידבר

(יא) ויקב • כתרגומו ופריש • שנקב שם המיוחד ונדף והוא שם המפורש שמשתמש מפיהו : ושם אמו • שבחן של ישראל בת דברי • שבחה של פרשתה הכתוב לו לומר שהיה לבדה היתה זונה : שלומית • דהוה פטפטה שלם עלך • שלם עליכון • מפטפטת בדברים שותלת בשלום הכל :

את דברי למטה דן • מגיד שהדבר נורם נגמי לו נגמי לחביו נגמי לשבטו • כיוצא בו מהלילכם בן יחיסמך למטה דן • שבח לו • שבח לחביו • שבח לשבטו : (יב) ויניחהו • לבדו ולא הניחו מקושש עמו שסניהסם היו בפרק אחד ויודעים היו שהמקושש כופיתא • אבל לא פירש להם בהיזה מיתה • לכך נאמר כי לא פורש מה יעשה לו • אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו: (יד) הסומעים • חלו העדים : כל• להניח את הדיינים : את ידיהם • אומרי׳ לו דמך ברחשך ודין אכו נעשים כמיתתך שחתה גרמת לך : כל העדה • כמעמד כל העדה מכאן שסנהדרין של אחד כמותו : (טו) ונשא חטאו • ככרת בעתין התרחה : (יו) ונוקב שם • אינו חייב עד שיפרש את השם • ולא המקלל בניניו : ונוקב • לשון קללה כמו מה אקב : (יז) ואיש כי יכה • לפי שנאמר ומכה איש ונאמר • אין לי אלא שהרג את האיש • אשה וקטן מניין • תלמוד לומר כל נפש אדם : (כ) כן ינתן בו • פירוש דבוזינו שחיכה נתינת מום אחש . אלא תשלומי ממון • שאין אותו כענין • לכך כתוב בו לעון נתינה • דבר הכתוב מיד ליד . (כא) ומכה בהמה ישלמנה • למעלה דבר בעובה בהמה וכאן דבר בעובה בה חבורה : ומכה אדם יומת • אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה • אלא נאמר כאן נפש ובהמה חביו ואחו דבר הכתוב • ובא להקישו למכה בהמה יש מכה בהמה מחיים אף מכה חביו מחיים • פירש למכה לאחר מיתה • שאינו שהמקלל לאחר מיתה חייב • הולרך לומר במכה בהמה שפטור ומה בהמה שאין בעלה חייב אדם שיש בעלה חייב אינו דין שאין מכה חביו חייב כל שכן • (כב) אני ה׳ אלהיכם • אלהי כלכם־יכשם שאני מיחד עמי עליכם • כך אני מיחדו על הגרים : (כג) ובני ישראל עשו • כל המצוה האמורה בפרקלה בתקום אחר • לחייב רגימה ותלייה :

בהר

ושם אמו • נדיך לדעת למה לא הזכיר שמה בתחילה כשהזכירו עד הבאתו אל משה ולא כך דרכים הת׳ לשבח עלה ויביאו אותו אל משה ואמו שלומית בת דברי ואין מכלל המביאים והת׳ לבנאי ויביאו אותו אל משה ועל ידי הבאה זו נתחייבה שהכתוב ישרשם אותה שלומית וממונה דבר אחד יודע כי נכתבו רחמיו על בנה וכתיב ורחמי רבים מכוכי לזה גילה אותה הכתוב כי זאת החטא וזה בנה גם הזכיר שבטה להטעם עלמו שכתבתי כי מן הסתם השבט ירחם זיעמוד לעזר הקרובים ולזה אמרו במדרש בנאי לו בנאי לשבטו וכו :

כגר כאזרח ולא אמר הגר כאזרח אלא יהיה נשמע כי מדרגת גר למטה ממדרגת אזרח שהקטון נתלה בגדול לזה אמר כגר כאזרח פירוש האזרח כגר והגר כאזרח שקולים הם בחשפט :

ובני ישראל עשו ונומר קשה מה תקוש לומר ובני ישראל עשו ונומר אחר שאמר ויוציאו את המקלל ונומר וירגמו אותו מכן הריבי רואה שעשו את אשר ציוה ה׳ ויו״ל לנך שהיה הדבר על ידי מריבה ומחלוקת שהיתה בין היערלי ובין בן הישרלית יש מקום לומר שעשו בו משפט כתוב למחנעות גם כן טיעה שבלב לזה אמר עשו כאשר ציוה ה׳ פירוש לנך מלות ה׳ הוא שעשו :

או נתכוון הכתוב להעלות המנוה שעשאוה כל ישרמל הגם שלא היתה בו יד כולם :

או ירלה שעל ידי מעשה זה שקללו קנאת כבודו יתברך השלה עליהם הכתוב גם כן כאילו עשו כל התורה והוא לומרו באשר ציוה ה׳ את משה בדרך כלל :

או יאמר עוד לנך שבתנות ה׳ למשה אמר הוא את המקלל מחוץ אל מכה כי רוח יוציא אותו והדגימה תהיה על ידי ישרמל דכתיב וירגמו אותו הל העדה וכאי אמר ויוציאו המקלל מחוץ אל ישרמל המוכרים בשמוך ובא הכתוב לכבח לישרמל ואמר ובני ישרמל עשו כאשר ציוה ה׳ למשה פירוש לעבית הוא קדמו הם בדברו אליהם ועשו אותו קודם שיעשו משה לנך הזריזות והתמירות לקיים מנות ה׳ ולדברים הרא׳ זוגים כפרש הוא או הוא או שלומו :

בהר

פרשת בהר סיני

פ פ פ

ומליל

(א) **בהר** סיני. מה ענין מצוה זו אצל הר סיני. וכי לא כל המצות נאמרו מסיני. אלא מה מיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה וקלותיה וחמורותיה מסיני אף זו נאמרו כללותיה ופרטותיה מסיני. ומנין לי שכך פירושה לפי שלא מצינו למיטת קרקעות שנאמרו בערבות מואב במצוה אחרת. למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני. ובמה הכתוב ולמד כאן על כל דבר שנדבר למשה מסיני היו כלם כללותיהן ודקדוקיהם. וחזרו ונשנו בערבות מואב:

(ב) **שבת לה'**. כשם שנאמר בשבת בראשית: (ד) **יהיה לארץ**. לעדות ולכרזה: **לא תזמור ולא תכסח**. שקולנין זמירותיה. ותרגומו לא תכסח. וזומה לו קוצים כסומים. ורופא כאשר כסותה: (ה) **את ספיח קצירך**. אפילו לא זרעתם ויהיו נמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הוא קרוי ספיח: **לא תקצור**. לשון חתוך וחוזק בו כאשר קציר אלא בפקר יהיה לכל: **נזירך**. שהזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: **לא תבצור**. לשון חתוך כוגד אלא תן התופקר:

והיתה

וידבר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה: (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: (ד) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר: (ה) אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תְקַצֹּר וְאֶת־עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: והיתה

בה וַמַּלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְּסִינַי לְמֵימָר: מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵּעָלוֹן לְאַרְעָא דַּאֲנָא יָהֵיב לָכוֹן וְתַשְׁמֵיט אַרְעָא שְׁמִטְתָּא קֳדָם יְיָ: שֵׁית שְׁנִין תִּזְרַע חַקְלָךְ וְשֵׁית שְׁנִין תְּכַסַּח כַּרְמָךְ וְתָכְנוֹשׁ יַת עֲלַלְתָּהּ: וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעָאָה נְיָח שְׁמִטְתָּא יְהֵי לְאַרְעָא שְׁמִטְתָּא קֳדָם יְיָ חַקְלָךְ לָא תִזְרַע וְכַרְמָךְ לָא תְכַסַּח: יַת בַּתָּא דְּחַצָּדָךְ לָא תַחְצַד וְיַת עֲנְבֵי שְׁבָקָךְ לָא תְקוֹטֵף שְׁנַת שְׁמִטְתָּא יְהֵי לְאַרְעָא: ותהי

בהר סיני ונומר כאן לדעת למה הזכיר הר סיני במצוה זו והנה כלל גדול אמרו כי ללמד בה שכל המצות נאמרו כללותיהן ופרטותיהן כאן מסיני מלבד זה לא למד זה אלא במצוה זו כדיוק ולא במצוה ראשונה ולא מחרונה: ואולי כי לכך הזכיר הר סיני במצוה זו והנה כל המצות נאמרו מסיני ומנין אתה אומר כן שנאמר מן השמים השמיע את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו ואש אינו אלא מן השמים שנאמר ויורד ה' על הר סיני וכתוב אומר ויהוה מדבר אליכם מתוך האש אתם שומעים קול דברים ואין אתם רואים אלא קול בלבד. ומנין אף כל המצות כולן נאמרו מסיני תלמוד לומר בהר סיני מה הר סיני מפורש מכל דבריו אף כל המצות כולן מפורשות מכל דבריו:

ושבתה הארץ ונומר נריך לדעת מה היה כונת הכתוב במאמר זה אם על כונת המיטה הרי הוא אומר בסמוך ובשנה השביעית שבת שבתון:

אבן נתכוון ה' לומר סמוך לזכרון הנתינה להם שיור לה' בארץ והוא אומרו אבל לא נתן ולא מתנה חלוטה אלא ושבתה ונומר לה' וחזר ופירש שיעור שבת זה אם חודש אם שנה בכתה שנים ואחר שש שנים ובשנה הז' שבת ונומר ומעתה אם לא היה אומר הכתוב ושבתה ונומר אלא מה שאמר אחר כך ובשנה השביעית לא הייתי יודע שמייר ה' לבעלמו שנה זו אלא שנתן מתנה חלוטה לבעליה ולא כן הוא:

והצצתי ורחיתי כי אלהים חשבה לטובה בסדר מעשה זה כי אם היה ה' נותן הארץ על תנאי בהבטל התנאי תתבטל המתנה ובמה שעשה הפיור כשיבלחו יד בפיור זה תתבטל המתנה אלא שלימש לפרוע כל העולה בפיור ובעד הנאתן משם זו תרצה הארץ את שבתותיה את אשר לא שבתה ונומר ומעתה אין ביטול למתנת הארץ עד עולם. עוד נראה טעם סמיכת ושבתה לאשר אנכי נותן ע"פ דבריהם האומרו הן של תלמיד חכם במקום שבועה והחכם אשר ממנו תונחות חכמה הוא ה' אלהים ולזה כשהוציא מפי עליון אנכי נותן האומרו במקום שבועה הוא גם כן לנגד בחינת ה' ליפרעל דין נדקה ים לה והאמירתה כדין נדר ולזה תפף ואיך תוך כדי דיבור לאומרו אשר אנכי נותן אמר ושבתה הארץ ונומר וזולת זה מה שאמר אחר כך ובשנה השביעית ונומר, אינו תוך כדי דיבור לאמר הנתינה שהרי הפסיק באמרו שם שנים ונומר ושם שנים ונומר:

שש שנים ונומר. נתכוון ליתן טעם על הזהירה ונומר ועל הזמירה של שנה שביעית כי לזו הבא מכלל עשה עשה והנה שכתב רמ"כם כי"ם כי עשה נשמע מאומרו ושבתה הארץ ונומר אף על פי כן אינו נשמע משם עשה דזריעה ועשה דזמירה אז תולי לחייבו כב' עשין ועיין בפ' ואספת:

ושש שנים תזמור כפל לומר ושם שנים ולא הספיק לומר שם שנים תזרע שדך יתזמור כרמך יתכאר ע"ד אומרו אל ביזת גוים ואל ביזת שביעית שלהם שניהם וכו' ושתבו הטעם מטעם שאנו הולכים בהם אחר חניטה ואין אחנטו בשביעית דיום ראשית שביעית יאמרים בשנה שניה לשבועים הרי שבחילנות אלו הולכים אחר חניטה ובדבר ובידקות אנו הולכים בהם אחר לריטה כמו שאמרו בכ"ק דר"ר ואמר ע"כ הבדיל ה' ואמר שם שנים על זרעוני שדה בפני עצמן ושם שנים על הכרם בפני עצמן לפי שהיו כאחין מחלקין כוה שזה אנו הולכים בו אחר לקיסר וזה אנו הולכים בו אחר חניטה:

ואספת ונומר נריך לדעת למה הזהיר לומר ואספת ואולי שנתכוון לדייק ואספת אף תבואתה ולא ספיחיה היולים בשביעית והכונה בזה ליתן טעם על אסיפת ספי' כי לאו הכא מכלל עשה עשה: **או** ירצה ליפטיח שהנם שיזרעו הארץ שם שנים ובפי טבע הארץ כשזורעה שנה אחר שנה לא תתן כחה וכמחמרים זל זורעה שנה אחת ומניחים שנה אחת על שנה ובפרט שם שנים ודאי כשכחש הארץ ויאמר האומר הנה טוב מאיד כשבשו' הארץ בשיפו אחד כשתזע כחה בשנה הזריעה ואיך לדבר זה גבול שתהיה שנה השביעית כדיוק שנת עבתון לזה אמר שם שנים ונומר ואף על פי כן ואספת את תבואתה בנדר הרמוי לה בלא הרשם מעשה לשנה ואין נורך להוביר איזה בשנה מכני הפס כי ינו ה' את הברכה בארץ הקדושה: ואולי כי לזה נם כן נתכוון באומרו דבר ואמרת דבר כשפטרה ואמרת כי תדרשו מהנה טובה אנו נותן ל"ם שיזרעו הרבה וכו' שם שנים זה אחר זה ולא תכחש הארץ אחת כחה בשנה מכלי טיפטרכו להוביר זולת שנה השביעית למנית מלך:

עוד יתבאר ע"ד מה שאמרו בסנהדרין דף כ"ו ועל מדרין רבי ישמעאל פוקו וזרעו בשביעית מיום תריסין ואילך ואמרו רחוס ואל תניח תרנוגל לחרום בשביעית לאוריתא ועל וכו' אי אתי אל דפריחה נפק הוא שמואל ממנו יתין לו וכו' ע"כ והיה אחר הכתוב שם שנים ונומר ואספת ונומר פירוש אחתי אין אנכי מתיר לך אלא שבו ואספת בבחתה זודע לאסוף לעצמך אבל לתרנוגל אחת למוכל זרעו אפילו בשביעית כדברי רבי ישמעאל:

והיתה

(ו) והיתה שבת הארץ וגומר • לך על מי שחסרתי עליך לא תאכילה ולא בחמלה תחמוס • חלה שלא תנהוג בהם כבעל הבית חלה שלא יהיו בויש בה חתה ובשריך ותושבך • שבת הארץ לכם לאכלה • תן הבנות חתך תוכל ואי חתה תוכל תן השמור : לך ולעבדך ולשפחתך • לפי שנאמר ואכלו אביוני עמך • יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים • תלמוד לומר לך ולעבדך ולשחתך הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן : ולשכירך ולתושבך • אף הגוים : (ז) ולבהמתך ולחיה • אם חיה אוכלת בהמה לא כל שכן שחזונותיה עליך • מה תלמוד לומר ולבהמתך הקיש בהמה לחיה • כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית • כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית : (ח) וספרת לך • שמטות שנים • יכול יעשה שבע שנים רצופות שמטה ויובל יוכל שחרית • תלמוד לומר שבע שנים שבע פעמים • הרי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה : יהיו לך ימי שבע • וגומר • מניד לך שאף על פי שלא עשית שמטות עשה יובל לסוף ת"ט שנה • ופשוטו של מקרא יעלו לך חשבון שנות השמטות לתשעה ת"ט : (ט) והעברת • לשון וייעבירו קול במחנה • לשון הכרזה : ביום הכפורים • מפשט שנאמר ביום הכפורים הוא יודע שהוא בעשור לחדש • אם כן לתת נאמר פעשור לחדש חלה לומר לך תקיעה בעשור לחדש דווחה שבת בכל מרגנם • והיו תקיעת רחש השנה דווחה שבת בכל מרגנם • חלה שבית דין בלבד : (י) וקדשתם בכניסתה מקדשין חותה שבית דין • ואותיות מקודשת השנה : וקראתם דרור • ליובדים בין גרמנ • בין שלח כלו לו אם שנים משמכר • אחר רבי יהודה אחו לשון דרור • כתרייר בי דיירת וכו' • שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים : יובל היא • שנה זאת מוכללת משלש שנים בנקיבת שם לה לבדה • ואת שמה יובל שתא על שם תקיעת שופר : זשבתם איש אל מחוזתו • שהשדות חוזרות לבעליהן : ואיש אל משפחתו תשובו • לרבות את הנרצע : (יא) יובל היא שנת • אף תלמוד לומר לפי שנאמר וקדשתם וגומר וכו' כדאיתא בראש השנה ובתורת כהנים : את ציציות • את הציצים המשוחרים • אכל כובר אתה מן המופקרים • כאן שנאמר בשביעית כך יאמר ביובל • נתנאו שתי שנים קדושות שמוסות זו לזו • שנת ת"ט שמטה • ושנת החמשים יובל : (יב) קדש תהיה לכם • תוספת דחיה בקדש • ירול אלא היה לחולין תלמוד לומר תהיה • בהוויתה תהיה : מן השדה תאכלו • על ידי השדה אתה אוכל מן הבית • כאן שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל : (יג) תשבו איש אל אחוזתו • והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחוזתו • אלא לרבות המוכר שדהו ויצא בנו וגאלה אחוזת לאחיו ביובל : (יד) וכי תמכרו וגומר • לפי פשוטו כמשמעו • ועוד יש דרשה בשאתה מוכר מוכר לישראל חברך • תלמוד לומר וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור • ומניין שאם בחת לקנות קנה מישראל חברך • תלמוד לומר אל קנה מיד עמיתך : אל תונו •

זו אונאת מתון :

במספר

(ו) וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וְלַעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וְלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ : (ז) וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל : ס

(ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה : (ט) וְהַעֲבַרְתָּ שופַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂור לַחֹדֶשׁ בְּיום הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שופָר בְּכָל־אַרְצְכֶם : (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקָרָאתֶם דְּרור בָּאָרֶץ לְכָל־יְשְׁבֶיהָ יובֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּו תָּשׁובוּ : (יא) יובֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תְקַצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִרֶיהָ : (יב) כִּי יובֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ : (יג) בִּשְׁנַת הַיובֵל הַזֹּאת תָּשׁובוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתו : * (יד) וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ שני אֹו קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תונוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו :

במספר

וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וְלַעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וְלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ : וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל :

וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה : וְהַעֲבַרְתָּ שופַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂור לַחֹדֶשׁ בְּיום הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שופָר בְּכָל־אַרְצְכֶם : וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקָרָאתֶם דְּרור בָּאָרֶץ לְכָל־יְשְׁבֶיהָ יובֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּו תָּשׁובוּ : יובֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תְקַצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִרֶיהָ : כִּי יובֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ : בִּשְׁנַת הַיובֵל הַזֹּאת תָּשׁובוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתו : וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ שני אֹו קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תונוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו :

במספר

והיתה שבת וגומר פירוש שלא תאמר פירות מעשה כשלחן הנבוה שבהכנסת זוכים בו אלא לכם לבעלה יחד כהנים לויים ישראלים וכו' וחזר ופירט לך וכו' ולתושב לתת נאמר לכם שלא הולל אלא לשון לך ונאמר **ונראה** כי חס ליחד בדרך זה שהייתי אומר בקושי בפסוק קודם באכילה, כדרך שאתה עניך ועניי עירך וכו' אתה שאמר הכתוב כי יהיה בך אביון וגומר לזה קדם הכתוב וכלל כולם יחד ואמר לכם שאין לחד יותר מחברו בפירוש בעטיות :

ובי תתכרו וגומר את"כ מתרו ולא מצינו בכולן מונאה לקרקעות תלמיד לומר אי קנו מיד־אל תוכו התשלומין ים להם מונאה ואין מונאה לקרקעות ע"כ ובתורת הקנו מפסוק את כל מרעו מידו והעלה כל ידו ידו מתם ואמני התם לדיוק לתיומד הכי ע"כ קשה ונלתיד מכם בכשיאתר ידו אין ידו מתם ולא פתיפת ידו מאמנות אלא ידו מתם אלא נתם יכול להיות בעמע גם כן רבותא אפל מאמנות ידו אלא יותר קרוב בעמע ולזה בשיאתר הכתוב ידו הנם שב"ספירושים נודקים הם אין אני דן בם אלא הדבנם היותר קרובה שהיא ידו ואם אין כונת הכתוב לומר ידו אתם אלא שלא לומר תיבה שכובל לפרש הם הנבה זה משל"ב בתקום אתין לפרש בם אלא פירוש אחד לא יחום הכתוב לדבה גלשון שיכול ליאמע כי בעטין :

ונשאר לני לחקור זאת לבב־יהם ל שדרשו במוזרת אל תונו אומר אלא בחשלטלין ואלא עיקר הכתוב במכר קרקעות נאמר : ונדאה כי הנם שרגל דרשו כן הוא על פי ההלכות שהיה בידם תשיני סתכום בכתובים ועכ"פ יתישב הכתוב לפי פשו' עוד כי לנד שניהם ס' על האתן אלא תמכר למיתות ליוה אלא יהנה התוכר ללוקח שאינו בקי בחשבוני התורה כי האתן תהיה לו ולזרעו עד עולם ואחר כך יבא בטענת דבר אלך להחזירה לו ודבר זה כיוצא בתונאת זו יולדך נם בקרקעות המוכר קרקע על מנת לאתן עליה מערערים ויבאו עליה מערערים שהוא ביטול מקח ואתן אין לך מערערים כהוא שיאתו שחוזר לערער על שדהו להחזירו בטענת זכות התורה לזה ליוה ס' ואמר בתספר שנים ונומר יתכור לך • אלא אתה נאמר הכתוב אל תונו אתם אבלל כל אין תונאה זה אינו אלא בחשלטלין כאן שדקדק לומר קנו מיד כדברי רזל :

במספר

(טו) במספר שנים אחר היובל תקנה • זהו פשוטו ליכב המקרא על אופניו • על ההונאה כח להזהיר כשתמכור או תקנה קרקע דעו כמה כנים יש עד היובל • ולפי הכנים ותבואת השדה שיהיה ראוים לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה • שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל • ואם יש שנים מועטות ורוב מוכרם כדמים יקרים • הרי נתאנה לוקח • ואם יש שנים מרובות ואכל מתכה תבואות הרבה • הרי נתאנה מוכר • לפיכך צריך להקיפה לפי הזמן • וזהו שכאמר • במספר שני תבואות ימכור לך • לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו • וחבואתיכו דרשו מכאן שהמוכר שדהו חיבו רשאי לגאול פחות משתי שנים • שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום • ואפילו יש שלש תבואות בשתי שנים • כגון שמכרה לו בקמותיה • ושני חיבו יוצא מפשוטו כלומר מספר שנים של תבואות • ולא של שדפון ויתושו שני שנים : (יו) תרבה מקנתו • תמכרנה ביוקר : תמעיט מקנתו • תמעיט בדמיה : (יו) ולא תונו איש את עמיתו • כאן הזהיר על הונאת דברים • שלא יקניט את חבירו ולא ישיאנו עצה כיוצא הוגנת לו לפי דרכו והגיונו של יועץ • וא"ת מי יודע אם נתכוונתי לרעה • לכך נאמר וירחת מאלהיך היודע מחשבות : הוא כל דבר המסור ללב כמין מכיר חלום מי שמחשבה בלבו נאמר בו וירחת מאלהיך : (יח) ועשיתם את חקותי • כנאמר אז תרצה בזבחי צדק עולות • ושבעים שנה על נלות בבל כנגד שבעים שמטות שעברו ולא קיימו : (יט) ונתנה הארץ פריה • שלא תאחזו פלשתים בשמטת שבטיכם : ואכלתם לשובע • אף בחוץ לארץ תהא בו ברכה : ושבתם לבטח עליה • שלא יבאו עליכם אויבים :

(טו) בְּמִסְפַּר שְׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ : (יו) לְפִי ו רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וְלִפְי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ : (יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : (יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח : * (יט) וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ :

וכי

במספר ונומר מחר היובל צריך לדעת ר' למה מחר מחר היובל ולא מחר עד היובל כי שנים הנקנים הם מזמן הקנייתם עד היובל לפי מה שעברו מצאת היובל עד זמן הקנייתם ד' לתה ניכה הכתוב לשונו כהזכיר מספר שנים אמר תקנה תלה הדבר בלוקח וכהזכיר מספר תבואות אמר ימכור לך יתם הדבר למוכר ובייחסת ערכין פ המוכר תנן המוכר שדהו בשנת היובל ליכו מוחר לגאול פחות מב' כנים שנמחר במספר ב' תבואות היתה כנת שדפון או מבישית ליכה עולה מן המנין ר"ש אומר מכרה לו בר"ה תלתה פירות הרי זה מיכל ג' תבואות ע"כ ובגמרא ליכו נוחל לא קתני חלה ליכו מיחר חלמה קסבר חיסורא נמי ליכא ולא מבעיא מוכר דקתי בעשה דכתיב ימכור לך חלה חפילו לוקח נמי קתי בעשה דכתיב תקנה ע"כ עוד תניא שם יוחל מכלה שנה אחת לפני היובל מלליתין לו שנה אחרת אחר היובל ע"כ נמציכו חיומרים ד' הלכות הא' מנוי לשנים חלה יהיה המכר פחות מנכול המחור בכתוב ב' שחם היו ג' תבואות בב' שנים הם ללוקח הג' אם לא היו תבואות בב' שנים בנון שנת שדפון וכו' ליכה עולה לו מן המנין הד' אם מירע יוכל בתוך הב' שנים ליכה יונחה עד שיכלימו ב' שנים ופסקם רמ"כם לד' הלכות חלו בפ"ק מה' במיטה ויובל ועל פי זה יתיבצו הדקדוקים ע"כ חומרו בחספר שנים אחר היובל פירוש מספר השנים שחומר הכתוב יתחייבו להיות הנם שיכלימו אחר היובל כי ליו היובל מפקיעם וליכה הכתוב לשונו לומר פ"ת תקנה ופ"ת ימכור להטיל מנוס על הלוקח ועל המוכר שלא יהיה המכר פחות מהמחור והזכיר השנים ותבואות לתת זכות השנים וזכות התבואות וחמר מספר תבואות ולא אחר מספר תבואות לחם היו שנים ליתן בהם תבואה או מחשת שדפון מי שנת במיטה ויובל ליכם עולים לו מהמנין ויש לדעת טעם נכון בדבר זה למה יחסור ה' לנוקת לכל יחזיר השדה פחות מכ' שנים וכו' וכי מכור לו לחדם לאת או למחול חמונו או להפקירו ויהיה זה כאחד מהם ואולי לנד כי רבונו יתברך היה לכל יחכור חדם שדהו וכמו שדרשו ז"ל בפ' כי יחוך מחיך ונומר שחין חדם רשאי למכור שדהו ולהניח המעות וכו' לזה יכוין ה' בנו לנוקח לכל יסוד הקנין למוכר כדי שבאחנעות הדבר יעמוד כין עיניו החלט החזרה תוך ב' שנים ולפעמים ימנע מחמת זה ולא ימכור :

עוד נרחה על פי מה שכתב רמ"כם כם בפ"ה ול"ל המוכר שדהו לעשים שנה חיכה יוצחת ביובל שחין חוזר ביובל חלה דבר הנמכר סחם חו לנמיתות ע"כ והכ"מ לח רשם חכן הוניח הרב דין זה והולי כי דין זה הוח מה שרשם ר' בחחמר זה עלה בחספר שנים אחר היובל פירוש כשהוח מוכר בחספר השנים למ' חו ס' שנה ותעלה ימכור פירוש יכול למכור ויחשך המכר נם אחר היובל ואין היובל מפסיק להוליחה מידו כיון שמכר למספר שנים ומה שנמר חומר בחספר שני תבואות ונומר פירוש נותן טעם לדבר למה מכר לשנים יחשך אחר היובל ואחר בחספר ב' תבואות יחכור לך מכר זה פירוש כיון שחוכר לשנים הרי זה ליכו מוכר חלה שני תבואות לח נוף הקרקע שעל מכירתו הוח שחקניד הכחוב :

ולא תונו ונומר רוצ דרכו שהכתוב מדבר בהונחת דברים ולפי פשט הכתוב ירחה כי הנם שחחר למעלה חל תונו ודקדק לומר מיד לרוחיכו כי בהונחת מטלטלין הכתוב מדבר ולח בהונחת קרקע חם הכתיב שיטעה הטועה כי בקרקעות חותר להונות לזה אחר לח תונו ונומר חומר מחלהיך פירוש הנם שחין דין הונחה בהם הוח דוקח לענין חשבי חבל חבל לעולם חיסיר הונחה יש בדבר וטיים שחמרתי עתין בו לונחה הוח מסנים שהנחתי חשבון זה לדון חותו חני והוח חומרו כי חני ה' חלהיכם פי' טופט חתכם בדבר זה לח לנד כחותר להונות בקרקע והרבה דינים חניכו בתורה חם סלק חשבון נ"ד של מעלה ועיין חם שכתבתי בפ' חשפטי ומה שלפניכו יש טעם בדבר לנד שימנח חדם חוכר שוב מחר בחמשים חו להפך חין ב"ד יכול לעמוד על הדבר להעת הקנין שהוח לנד הרעון ואת שהוח להנד החונחה וסלק ר' ניכו לבוחז לביח ויודע מחשבות חדם ותחבולותיו : וכבר רחיתי למעלה כי מקח טעות שישנו חפילו בקרקעות וכז כתב רמ"כם בפ' ט"ו מהלכות מכירה כי רחוכר לחברו קרקע וכו' ונמנח בחקח חום כלח ידע בו הלוקח מחזירו חפילו חחר כחה שנים ע"כ ופירושיכו זה כללים חלל בחמרתם כחמרו חל תונו בהונחת דברים שבזה נכלל כל חין הונחה כי גם המחנה חברו לרחותו בדברי עקר הוח מחנהו והרי הוח בכלל הונחת דברים :

ונתנה החרן פריה פירוש פרי הקנוב בכחה לעשות שהנם שנרחה פרי החרן לח נחבר כי זה הוח כח החרן ולח יותר כחלה חחנת שנעשר החכם בחרן ועשרה כחה ולח נחנה פירות חחר כך כסדר הרחשון והרוחה פירותיה חחר נטרת ולח קודם יחשוב כי הוח זה כחה :

ואכלתם לשובע חולי כי לנד נחמר ונתנה החרן פריה שהוח בנבול החחרון בשוחן הפירות ושנים הפירות לנד זה חין חדם יכול לחכול חהם כדי שביעה וזה הוח מדברים הנרחשים כפי הטבע לזה הבטיח ה' כי יהיו הפירות דשורן שיחכלו חנשי לשובע :

וישבתם לבטח ונומר והנם שכבר נחמר בספיק כלפניו זה וישבתם על החרן לבטר יוכר לומר כן לבטחיח חלח יסובב הפלנת שבח קפירות לבח עליהם שודד ולזה דקדק לומר בפסוק רחשון וישבתם על החרן ליחר שהבטחה זו היח על חיחוד החרן והבטחה שניה על היחוד פירותיה וכזה נחנלו בטוחים על החרן ועל פירותיה :

(כ) ואם תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו: (כא) וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים: (כב) וזרעתם את השנה השמינת ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעת עד בוא תבואתה תאכלו ישן: (כג) והארץ לא תמכר לצמתת כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי: (כד) ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ: ס (כה) כי ימוך רביעי אחיך ומכר מאחזתו ובא גאל הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו: (כו) ואיש כי לא יהיה לו גאל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו: (כז) וחשב את שני ממכרו והשיב את העדף לאיש אשר מכר לו ושב לאחזתו:

ואם

ובי תאמרו ונומר פשט הכתוב הוא עצה וכי תאמרו מה נאכל ונגד בה הכתוב ופירוש הכתוב במתמר מה נאכל בתיב סנמר תומר הן לא נזרע ונומר פירוש לא נאכל מומרים מה נאכל לתת טעם לשלילת קיום מנוס זו אלא הן אנו מקבלים לא נזרע ונומר אלא כבר שתומר לפני מביו מה נאכל זו ועויתי ונומר אבל אם תיכה כוונתם במתמר מה נאכל לדרך הרחמנו אנו לא יכו ה' אותם את הכתוב:

וצויתי את ברכתי ונומר ברכה זו תיכה בנוסף שבבר הבטיח ונתנה הארץ פריה שהוא נכול שנכל ה' בבחה אלא שמבטיח ברכת התבואה בבד קמח הטורפין וכשמן תשת עובדיה והוא שדקדק לומר ועשת את התבואה פירוש הברכה שיעשו ה' מעשה ריבוי בתבואה בדי שתספיק לג' שנים הנה שהארץ תוציא למחה במידי שנה בשנה ונא ולמד מקף מיטי שבעלים ועיין מה שפירשתי בפ' ובי יש לו כל:

לשלש השנים פשט הכתוב הוא לשנה עצמה שהיא פיסת ושנת שביעית ושנה שמינית עוסקים מחודש סיון של שנה ו' עד חודש סיון של ז' ושל ח' הרי ב' שנים ומחודש סיון של ח' עד סיון של תשיעית הרי ג' שנים והוא מאמר הכתוב עד השנה התשיעית ולא עד תחילתה של ט' אלא עד בה תבואתה הרי ג' שנים מיום ליום והוצרך הכתוב לפרש לכל תחשוב במקנת שנה חפוב שנה:

וזרעתם את השנה ונזאר הוצרך לומר כן לנד נאמר ועשת את התבואה לג' שנים אם שיאמר המומר אם שנה שמינית בת זריעה היא למה יעשה נם כדי שתהיה תבואת שנה ו' עושה לשמינית לזה נאמר תומר וזרעתם את השנה השמינית ונתן טעם לברכת תבואה שנה ו' ואכלתם מן התבואה ישן כדי שתאכלו שנה שמינית תבואה ישן ולא חדש כי היתן משובח לברואת יותר מן החדש כידוע ובדחס אכ על בנים ירחם ה' על עמו:

כי ימוך אחיך ונומר פרשה זו תרמוז ענין גדול והעדר ליובל תכל כי ימוך ע"ד תומרו כשנלתים ימך המקדה ואתרו אל עשיתם לאותו שנאתר בו המקדה כמים פליהיו אך כי כשהתחתונים מטין מדרך הטוב מסתלקים ההשפעות ומתמסכן עמוד הקדושה כי העיקר תלוי בתחתונים ואתר ומכר מאחוזתו ירמז על משכן הנדות אשר הוא אחוזתו יתברך שכן הארה שכינתו ובטוחותינו נמכר הבית ביד האומות וכשאתר אזל בפירוש פסוק מזמור לאסף באו גויים ונומר והודיע הכתוב כי נאולתו היא ביד הקדוש אשר יהיה קרוב לה' ע"ד תומרו בקרובי אקדש הוא ינאל מאבר אחיו כי האדון כ"ה יקרא לנדיקים את כל יכול דבתיב למען אחי ורעי והנאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאתר להם הטיב לכם כי תשבו אתן נוגים מעל שולחן אביכם ואם יערב לכם החיים בעולם זולת ראשרה האליהם אשר הייתם סמוכי אביב לשולחן אביכם הוא שהי עולם כ"ה לעד ויאתים בעיני אתות הנדאי ויעידם בחסך הרוחני גם כרגע לבעל נפש כל בית אשר יהיבו מעשיהם וכזה ינאל ה' אתכרו ובל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני האתן נדולי ישראל ואתם יפקח ה' עלבון הבית העליון:

ואומרו ואם כי לא יהיה לו נואל ע"ד תומרם אל אין אים אלא הקדוש ברוך הוא דבתיב ה' אים אלאתה כשלא יהיה לו נואל כי אין אים אם על לב אין אים אבל ואין אחיך בידי תומה ישראלית להשיבה אל אביה אל תאתר כי ח"ו אחבדה תקוה אלא והשיבה ידו ואתנה כדי נאולתו תאמרו אל כי היסורין והנלות הם תיקון התומה לבשויהם והוא אם עתרו ידו ע"ד תומרו יד ה' היתה בם שהיא אדת הנבורה התוכנת בתומה בנלות האר וכאתנעות זה ישיג לאתנה כדי נאולת הבית:

ואומרו וחשב ונומר הבא לנד שהאבר הוא בעוכותינו לאומרו הן בעוכותיכם נאבדתם והעון הוא חוב על האדם בשעת קריעת הסטר נדיל לעשות חשבון החוב שעליו ולפרוע הנאתר והוא לאיתרו וחשב את שני ממברו האנים שנאתר הבית אבור ויתנבה לפי שיעור האנים שעונות ישראל והעודף ישיב ע"ד תומרו אל באשפטי התשובה ותיקוניה תשובת האשקל אם אדם נהנה אתעון יסנף עצמו בשיעור אם שנהנה אהחטא וזה יפרע חובו וכאו כן יעשה אדון העולם בשיתקדב זמן הנאולה והוא אאתרם אל שיהיו אבלי אציה וזה וכב לאחוזתו פירוש חוזר אל הקדוש ברוך הוא נם על ישראל ע"ד תומרו וכב ה' את שבותך ואתרו אל ישיב לא נאתר אלא וכב ונומר

ואומרו ואם לא אאתה ידו די השיב פירוש ואם ירחה האדון כי אין בח בשם לסבול אבלים עוד ורבו חובותיהם לאעלה רחם ואפס בהם בח אסבל והיה אאתרו עד שנת היובל שהוא זמן האונבל לנאולה בעתה ואז ויצא ביובל וכב לאחוזתו כי קץ הנלות ישנו אפילו יהיו ישראל רשעים נמורים ח"ו;

ואם

(כח) ואם לא מצאה ידו דיו השיב לו. מכאן שמיירו נוהל לחנמין: עד שנת היובל. שלא יכנס לתוך לותה שנר כלום. שיובל משמט בתחלתו: (כט) בית מושב עיר חומה. בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון: והיתה גאולתו. לפי שנמחר בידה שיכול לגאלה מיד אתי שנים הרמשונים מיד יכול לגאלה. הזורק לפרס בזה שהות חלוף. נמס רבה לגאול בכנר הראשון גאלה. ולאחר מכאן היו גואלה: והיתה גאולתו. על בית: ימים. יתי שנה שלמה קרויים ימים. וכן תשב הנערה אתנו ימים: (ל) וקם הבית למעיתות. יכא מכחו של מוכר ועומד בכיחו של קונה. לא יגאל ביובל. מחר רב ספרת אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יגא: (לא) וכתי החצרים. כתרנומו פלחין. עיירות פתוחות מתין חומה ויש הרבה בספ' יהושע הערי' וחצרים בחצרים ובטירותם: על שדה השדה יחשב. הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נגאלו: גאלה תהיה לו. מיד אם ירצה. ובזה יפה כח מכח עדות. שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים. וביובל יצא בחנם: (לב) ועדי הלוים. ת"ח עיר שנתנו לה גאולת עולם. נוהל מיד לפילו לפני שני שנים אם מכרו שדה מ"שדותיהם הנתנות להם כשלים מתי סביבות הערים. או אם מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם. ויהיו חלוט לעוף שנה: (לג) ואשר יגאל מן הלוים. ואם יקנה בית או עיר מהם: ויצא ביובל. לותו ממכר של בית או של עיר. וישוב ללוי שמכרו ולא יהיה חלוט כאחר בתי ערי חומת של ישראל. וגאולה זו לעון מכירה. דבר אחר לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים. יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים. אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט. תלמוד לומר ואשר יגאל מן הלוים אף הגואל מיד לוי נוהל גאולת עולם: ויצא מאחר בית. הרי זו מכוה אחרת אם לא גאלה יוצאה ביובל. ויהיו כאחלט לעוף שנה. כבית של ישראל: כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם. לא היו להם נחלת שדות וכרמי אלא ערים לשבת ומגרשיהם. לבהמתם ורכושם לכם נאחלת שדות ויש להם גאולה כשדות. כדי שלא יפקעו נאחלתם מהם: (לד) ושדה מגרש עריהם. אכר נוכר שהם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה נוכר אינה יוצאה לכהנים ביובל כמו שנאמר בישראל ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. אבל בן לוי גואל לעולם: (לה) והחזקת בו. אל תניחהו קורד ויפול ויהיה קשה להקימו. שלא תוקרו מעמת מטת היד. למר זה דומה למשמעי שגל החמור עודהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל למרן חמשה אין מעמידין אותו: גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב. וחזקו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז וחוכל נבלות:

וירחת

(כח) וְאִם־לֹא מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ: (כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִירֹ חוֹמָה וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: (ל) וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־ בָּעִיר אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: (לא) וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גָּאֳלָה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא: (לב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם: (לג) וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי בָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (לד) וְשְׂדֵה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא לָהֶם: ס (לה) וְכִי־יָמוֹךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ:

אל

ואיש כי ימכור אחר שאמר ענין מכר הבית חזר הכתוב לתת טעם להבר מיך יהיה הדבר הזה שימכור ה' אחוזתו בית הבחירה יהוה אומרו ואיש זה הקדוש ברוך הוא כי ימכור בית מושב עירם בית שבו תושב אלהים זה בית המקדש עיר חומה זו ירושלים דכתיב ירושלים הרים סביב לה אמר הטעם הוא והיתה גאולתו שבאחעצות זה מדרבת בגאל ע"ד אומרו אל בפסוק מזמור לאסף ובומר שהשלים ה' אחתו על עניים ואביונים שזולת זה לא היה נכאר מישרא פריד ופליט ואם אין ישרא אין בית המקדש ולא ירושלים לזה והיתה גאולתו של עם וגאולת הבית כי יש תקוה ושכן בניים לנבולם:

וכי ימוך מאיך ובומר פרשה זו תעיר האדם על רוח ה' שאינו אשר שכן בתוכנו ואמר כי ימוך מאיך שהוא רוח חיים אשר נטע בתוכנו לאיתנו אם רוח האדם כי לא האיר בתורה ולא בתנות כי אין עני כי אם מן התורה והמצות ומטה ידו והחזיק אורו והודו עמך פירוש לגר היותו עמך הוא שבאמתטו שזולתך היה אורו מאיר מסוף העולם ועד סופו ותמצא שיבקש ה' להאיר לו הדות כאשר נתנה בתורה והדות תכוב ובומר ואמרו לו תנה לו כמו שנתנה לך ויגו ה' והחזקת בו פירוש שיתחזק לעשר בתשובה להשיבו לאחוזתו כי אין לך דבר המעמיד לרוח החיוני במקום נבוה בתשובה ואמר גר ותושב רע כי אמרו יודעי נסתרות לה' כי יש בחינת נפשות שהם מבחים בתחת בסוד העיבור לסי' ידועות יש שבאים להתנורר עם האדם בעשותו חיזה מנוה כדי להשתתף במעשה חוכה בזה ויש נבאה ומתיבבת לסיבות מובלחות אשר הפלית ה' בתיקון הנפשות וכענד שניהם אמר גר ותושב וחי עמך בענד כ' הנפשות הבאים שלא מדעתו בשהות מתחוק לבוב בתשובה ויזהר עוד שלא יחסיד אור רוחו והנרים אתו והות אומרו אל תקח מאתו מה שים בו יבמה בנשך ותרבית כאשר אבאר בסמוך וירחת מאלהיך פירוש כי מאורו מחלב הופשות הטעורות השב לו בקדונו ומבקש עוד וחי אחיך בתך שיחזיר הנפש בתוסף חיות בחמצעות עבודת הקודש אשר ניוה ה' והנם אחרי תנה לו כמו שנתנה לך זה לך ההסתפקות או לפי מה שפירשתי בספרי הפן ה' כי בשתנה לה' כמו שנתנה לו בזה היה מתעלית ומוסיפה חיים ואחר עליון זעם ואמר את בספך וגומר כאן פירש מה היא הנשך והרבית אשר אחביבים הנדמים אורו את בספך הם הדברים שהאדם בוסף בעולם הזה לדברים הנדמים לה תתן לו בנשך כי בשאדם מעלים אחות נפשו הבהמית ומטביים רוחו מבסופיו הוא נשוך בזה ומטיל בו אדם הפשע ואמר ובמרבי לה תתן אכלך פירוש אפילו אכלך ההוא דבר שהורשת לאכול לה תרבה בו כי בשאדם הולך אחר נרונו זיטה נבול התאוה שבו למותרות בזה יחסיך אור הנפש כי בשוה קם זה נופל בשאחרבה אחבון הרוחני והוא אומרו הכתוב לדיק בוכע לשוכע נפשו לה להנאת הבדנש ואומרו אני ה' וגומר פירוש והנם בהני אחכם אחרו לכם להוציא אחכם אחרן תנדים לתת לכם ארן בנען לה להכול אחוכה ולשבוע אפריה הוא האבלית שלא להיות לכם לאלהים היה כיקר האדן ואמרו שלא בת"כ ולא כל היושב בארן ישרא אקבל עליו עול מלכות שמים:

(לו) אל־תקח מאתו נשך ותרבית וגו' אל תקח ממנו יותר ממה שנתת לו ואל תתן לו יותר ממה שלקחת ממנו כי אם תעשה כן הרי הוא כמלוה את חבירו ברבית ונמצא מרויח בו ואם הפסיד הפסיד לעצמו ואם הרויח הרויח לעצמו ואין לך בו אלא הפסד ממון בלבד ואם תירא מאלהיך לפי שעתיד אדם שנמצא לפרוע לחבירו ואינו פורע ומתיירא ומתבייש ממנו ומוכרח לשאול ממנו שוב ושוב לכך נאמר ויחי אחיך עמך ואל תהי מתבייש ממנו ואל תהי מוכרח לשאול ממנו שוב ושוב ואם תירא מאלהיך לפי שעתיד אדם שנמצא לפרוע לחבירו ואינו פורע ומתיירא ומתבייש ממנו ומוכרח לשאול ממנו שוב ושוב לכך נאמר ויחי אחיך עמך ואל תהי מתבייש ממנו ואל תהי מוכרח לשאול ממנו שוב ושוב

(לז) את־כספך לא־תתן לו בנשך ובמרבית לא־תתן אכלך: (לח) אני יהוה אלהיכם אשר־הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את־ארץ כנען להיות לכם לאלהים: ס (לט) וכי־ימוך אחיך עמך ונמכר־לך לא־תעבד בו עבדת עבד: (מ) כשכיר כתושב יהיה עמך עד שנת היבל יעבד עמך: (מא) ויצא מעמך הוא ובניו עמו ושב אל־משפחתו ואל־אחזת אבתיו ישוב: (מב) כי־עבדי הם אשר־הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו מכרת עבד: (מג) לא־תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך: (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה: (מה) וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם והיו לכם לאחזה: (מו) והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני־ישראל איש באחיו לא־תרדה בו בפרך: ס (מז) וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר:

אחרי

(לה) וירדת מלהיך לפי שעתיד כל אדם שנמצא לחד דבית וקשה לפרוש ממנו. ומורה לעצמו תהר בשביל מעותיו שיהיו בטלית מנלו. הוציך לומר וירדת מלהיך שתהא מעותיו בכבודי להלוות לישראל ברבית. הו דכך המכוון ללבו של אדם ותחשבתו לכך הוצרך לומר וירדת מלהיך: (לה) חסר הוגלתי וגומר. וכתבתי בין בכור לבחירי בכור. אף אני יודע ומפרש מן המלות מעות לישראל ברבית ואומר של נכרי הם. דבר אחר חסר הוגלתי אתכם וגומר על מנת שתקבלו עליכם מצותי אפילו הם בכלות עליכם: לתת את ארץ כנען. בשכר שתקבלו מצותי להיות לכם לאלהים. שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים וכל היושע ממנה כעובד ע"ז: (לט) עבודת עבד. עבודה של גנאי שיהא נוכר בה כעבד שלא יולך כליו אחריו לבית המרחץ. ולא יעמול לו מנעליו: (מ) כשכיר כתושב. עבודת קרקע ומלאכת חוץ יות כשאר שכירים התנהג בו: עד שנת היובל. אם פגע בו יובל לפני שם שנים היובל מוציאו: (מא) וביו יתו. אמר ר"ש אם הוא יאמר בניו מי מרדן. אלא מלמד שרבו חייב במזונות בניו. אל בעוד אחוזת אבותיו. אין לזולתו ברך: אחוזת. חזרת: (מב) כי עבדי הם. שטרי קודם. לפי שהכרו ממרת עבדי בארבעה כאן ים עבד למכור. ולא יפתידנו על אכן הלקח: (מג) לא תרדה בו בפרך. אלא אם כן עשה לעבדך דבי לעבותו. אל תאמר לו החם לי את הכום הזה והוא אינו עבדך. עבור תחת הנפו של אחבה. שמא תאמר היו מכיר בדבר אם לעבוד אם לאו. ואומר אני לו שהוא לעבדך. לכך הכתוב ויראת: (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. אם תאמר אם כן במה אשתמש. בעבדי או בי אומר בחיות היו ויחל. שהרי הזהרתיך לא תהיה לך נפשך אלא מי שיהא הנוסי: אשר סביבותיכם. ולא שביתך מרגלים. שהרי כ"ם אחרתי לא תהיה לך נפשך: (מה) וגם מבני התושבים. שבאו מסביבותיכם ליטול נכסים בארנסים וילדו לי"ם. הבן הולד אחר האב יהיו בחלק לא תחיה. אלא את־ מיותר לקיומו כשבת: מהם תקנו. אלו (מו) והתנחלתם אותם. החזיקו בהם לירשה- לעולם ולא יפכו לפרע ריחוקים לבניכם. אשר בן היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם. והתנחלתם רמז ותתחזקתם: אתם בחייו. להכיח נפשו בעמו ומלך במדרשו. אלא את־ מיותר לקיומו עמך: ואחיך עמך: (מז) יד גר תושב. גר שהוא תושב כתרגומו ערל תושב. וסופו מוכיח ומפרי לגר תושב: ובי תשיג יד גר ותושב עמך: אי נמי לגר לירדות בפרך: אלא לגר תושב עמך. לכוקו עמך. נמי יש לו מיתיך דבריו. אי. ייל לדי אלא את־ מיותר: מספחת גר. זה הגוי כשהוא קורב לעקר זה הנמכר לע ת עצמה. להיות לה קשה ולא לשהות. אלא לחטוב עניים ולשחוב תיש:

נחולה

(מח) נמלכה מהיות לו׳ שהרי כל עצמו לא הגאלו אמי׳ כמו שיאמר למטה הכתוב מדבר׳ ואף על חלול השם׳ שלא כהפך מחשבון לפי המניע בכל שנה ושנה יבוא לו הגוי מן דמיו׳ אם היו עכרים שנה מבשמיר על היובל וקנאו בעכרים מבא נמלא שקנה הגוי עבודת שנה בשנה׳ ואם שהה זה מגלו חמש שנים׳ ובא ליגאל יכבה לו חמשה מיום׳ ויתן לו העבד חמשה עשר מיום וזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים׃ (ג) כימי שכיר יהיה עמו׳ חבבון המניע לכל שנה ושנה יחשב כאלו נשכר עמו כל שנה בפני עצמה ויכבה לו׃ (נא) עד עוד רבות בשנים׳ עד היובל׃ לפירוש׳ הכל כמו שפירשתי׳ (נב) לא ידענו בפרך לעיניך׳ כלומר ופרך בעבודה׃ (יד) ואם לא יגאל בשלה׳ בשלה׳ פשוטו היה נגאל׳ ויהיו נגאל בכסף׃ (נה) כי לי בני ישראל עבדים׳ עבדי קונם׃ אני ה׳ אלהיכם׳ כל אחד מהן מלמטה כלפי מעלה׃ (א) לא תעשו לכם אלילים׳ כיוצא זה האמור ליכרי׳ שלא יחזר הומיל ויכי מנלך עריות׳ אף אני כמותו הומיל ויכי עובד ע״ז׳ אף אני כמותו׳ הומיל ויכי מחלל שבת אף אני כמותו׳לכך נאמרו מקרותת הללו ואף הפרשיות נאמרו על הסדר תחל הזהיר על הכפיות׳ ואם חמר ממון ונחכד על הכפיות׳ סוגו לתכור מטלטלין לכך סמך לה יכי תמכרו ממכר׳ לא תזר בו סוף מוכר לחזותו׳ לא תזר בו סוף מוכר את ביתו׳ לא תזר בו סוף לוה ברבית כל אלו המחרוזות קבות מן הר סיני׳ לא תזר בו סוף מוכר את עצמו׳ לא תזר בו לא תעבד בו עבדות הלה אפילו לכבדו׳ ואבן מכשול׳ לשון כשוי כמו ומכשיו כפי׳ כמו ומכסין הקדקד ברגפת מכיס׳ להשתחות עליה׳ אפילו לשמים לפי שהשתחוואה בפטיט ידים ורגלים היא ואסרה תורה לעשות כך חוץ מן המקדש׃ נחמן לשלם שכר׃

(כ) תכי ה׳׃

תיך ל תגיהנו שיטמע עד שנת היובל׃ שלא לעיכבו עד היובל׃ שהרי ביובל ויצא בשנת היובל׃ ופניני פתחת ידך פי׳ כן לא תבא עליו בעקיפין מפני׃

(מח) אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ׃ (מט) אוֹ־דֹדוֹ אוֹ בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ מִשְׁאָר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ הָשִׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל׃ (נ) וְהִשְׁתַּב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף כִּמְכָּרוֹ בְּמִכְסַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ׃ (נא) אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ׃ (נב) וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהִשַּׁב־לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ׃ (נג) כְּשָׂכִיר שָׁנָה בְשָׁנָה יִהְיֶה־לּוֹ עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ׃ (נד) וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃ (נה) כִּי לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ * (א) לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (ב) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃

נ״ז פסוקים לאחווה סיבון׃

פרשת בחקתי

פ פ פ

אם

בחקתי ויקרא בה בו

בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם׃ וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ׃ וְהַשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם׃ וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם׃ וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ וְרָדְפוּ חֲמִשָּׁה מִכֶּם מֵאָה יִרְדֹּפוּ וּמֵאָה מֵרִבָבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לְפָנֶיכֶם לֶחָרֶב׃ וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם׃ וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ׃ וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃ וְהִתְהַלַּכְתִּי בְתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם׃ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיוֹת לָהֶם לַעֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת׃ וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה׃ וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי לְהֵפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי׃ אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבוֹת נָפֶשׁ וְזָרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וְאָכְלוּ אֹיְבֵיכֶם׃ וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וּנְסְתֶּם וְאֵין רֹדֵף אֲלֵיכֶם׃ וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ וְשָׁבַרְתִּי אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשֶׁת׃ וְכָלְתָה לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן אֶת־פִּרְיוֹ׃ וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שִׁבְעָתַיִם כְּחַטָּאתֵיכֶם׃ וְשִׁלַּחְתִּי בָכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכֵּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וּמִעֲטָה אֶתְכֶם וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם׃ וְאִם־בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהָלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ וְהָלַכְתִּי אַף־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקֶרִי וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל־עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד־אוֹיֵב׃ בְּהִשְׁבְּרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם וְאָפוּ עֲשֶׂרֶת נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ׃ וְאִם־עַד־זֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהָלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ וְהָלַכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת קֶרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם תֹּאכֵלוּ וּבְשַׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ׃ וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמָּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם עַל־פִּגְרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃ וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה וְהַשִּׁמֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם׃ וְהַשַּׁמֹּתִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ׃ וְאֶתְכֶם אָזָרֶה בַגּוֹיִם וְהַרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה׃ אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כָּל־יְמֵי הָשַּׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ׃ כָּל־יְמֵי הָשַּׁמָּה תִּשְׁבֹּת אֵת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָה בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ׃ וְהַנִּשְׁאָרִים מִכֶּם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ בִּלְבָבָם בְּאַרְצוֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף אוֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ כִּנְסוֹת מִפְּנֵי חָרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כִּמִפְנֵי חָרֶב וְאֵין רֹדֵף וְלָכֶם אֵין־תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃ וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃ וְהַנִּשְׁאָרִים מִכֶּם יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצוֹת אֹיְבֵיכֶם וְגַם בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם כָּמוֹהֵם יִמַּקּוּ׃ אִם־יִתְוַדּוּ אֶת־עֲוֹנָם וְאֶת־עֲוֹן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְגַם אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי קֶרִי׃ וְגַם אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי וְהֵבֵאתִי אוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ אִם־יִכָּנַע לְבָבָם הָעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם׃ וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר׃ וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרְצֶה אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשָּׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן כִּי בְמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעָלָה נַפְשָׁם׃ וְגַם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם׃ וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה׃

פרשת בחקתי

פ פ פ

אם

בני לי בני ישראל עבדים ונומר נריך לדעת למה כפל לומר עבדים עבדי הם׳ ונראה כי יכוין נומר ענר כי לי בני ישראל עבדים מעקרם קדושים מכטן ומהריונ בטומם הנם שלא היה מוכיחם מתנרים וכל זה למתני ושיו לכל מי שמחם לחייבם להחזיק את עצמן לעבדים עבדי הם מאר הוצאתי אותם מארן מנרים שהוא טעם מוכרח להם ומחייב להחזיק לחם הם עבדות׃

אני ה׳ מלהיכם טעם שהתחיל הכתוב לדבר דרך נסתר כי לי ונומר עבדי הם ונמר מומר לנוכח אני ה׳ אלהיכם׃

אולי כי לנד מחנות לקוחה עבד עברי שיעלחנו בשנת השביעית לזה נתן לו הטעם לנד שהוא עבד ה׳ כאומרו עבדי הם ולנד מיחתר הקונה כי טעם זה יוכלו לנבי העבד שלא יפקיע עבדותו וימכור עצמו לעכו״ם׃ מכל הקונה מין עליו חיוב ומה גם שהוא מכר עצמו לנד תובב הוא לעקר הוא הטובר על מנות ה׳ לזה נמר אומר אני ה׳ אלהיכם מדבר עם הקונה שעמו התחיל לדבר בתחלת הפרשה כי תקנה ועם מוכר עניות אותם לנוכח לא ידענו בפרך לעיניך כי דבר מלך שלטון עליהם לקיים כל הכתוב׃

את שבתותי תשמורו ונומר נריך לדעת למה חזר הכתוב וניזה כאן על השבת׃

ונראה כתכוון להסמיך מנות שבת לאמור שלפניהם דכתיב לא תעשו לכם אלילים ונומר לומר כשם שעל מקולה בכל התורה גם מנות שבת מקולה בכל התורה כלה׃ עוד יכוין ליתר על המיוחדות שהם נקראים שבתות דכתיב שבת היא לה׳ אמורים עליהם לשומרם וסמך למזהרם זו אומרו ומקדשי תיראו ע״ד אומרו אל לא נחרב הבית אלא בשביל שלא שמרו מנות השביעית וכן סמך הכתוב אל תרגיל הארץ את שבתותיה והוא עצמו אומרו את שבתותי תשמורו ומ״ד תיראו כלה מסכבו להחזיקו כשלה מקיימו מנות השביעית

ויש לך לדעת כי הנם שה׳ מלוך חמתו על ביתו ובחלתו לחלק לכפרת עון כאומרו אל בכסוק מזמור למסק עכו״ל על הכל יבוא ה׳ במשפט על המסבב בחסלו את הדבר הרע הזה בוים המכבד הנורא בשישמול בכל הבית המקודש ויתבע הוים המגרש ותם גם לתם כאמר הנביא לא תכא בעיר ודרשו אל בעבור הקדוש ברוך הוא וכו׳ תנה יולך את מרפתו ותה מעגה בלעזנו ומה נמול יעריכנו והוא מה ברית הכתוב כאן בשומרו ומקדשי תיראו כי טובעו גדול ויעבר מוה עוגב השמיטה לעומרה׃

(ג) אם בחקותי תלכו • יכול זה קיום המצות כשהוא תומר ועושים אותם • הרי קיום המצות אמור הא מה תלמוד לומר אם בחקותי תלכו • שתהיו עמלים בתורה : ואת מצותי תשמרו • היו עמלים בתורה ע"מ לעשות ולקיים כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם : בעתם

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם :

אם בחקותי תלכו ונומר בת"כ תומרו וזל יכול תלו המצות כשהוא תומר ואת מצותי ונומר הרי המצות אמורות הא מה תלמוד לומר אם בחקותי להיות עמלים בתורה ע"כ : וטעם שקרא הכתוב עמל התורה חוקה לפי שיש בה מצוה אחת שלמדו לעמוד דברים שלמדם פעמים ג' והם ידועים אמרו כי חפץ ה' בעבור צדקו יגדיל תורה ויאדיר :

אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־ מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם ;

אם בקיימי תהכון ית פקודי תטרון ותעבדון יתהון :

ואתן ונתתי

עור ירמה כי נריך האדם בקיומו מצות התורה כ' דברים הא' ללמוד לשמעו והב' ללמד לאחרים דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ושננתם ונומר לא אמר אלא חקתי לשון רבים ללמוד וללמד לשמור ולעשות כאומרו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם :

ושעם אומרו לשון הליכה לומר שנריך לעסוק בתורה תפילו בהליכתו ע"כ אומרו ובלכתך בדרך כאהבתה ושנה תמיד :

ב' עור ירמה ע"ד מה שאמרו זל בפסוק חשבתי דרכי ונומר שהיה דוד חושב לעשות עניינים ורצונו מולידים אותו מנענעם אל בית המדרש לרוב החפץ והרצון והרגילות בדבר והוה אומרו אם בחקתי תלכו פירוש הליכתכם מנענעת תהיה באופן שחפיץ באמתר דוד לדוב החפץ והרגילות :

ג' עור ירמה על פי מאמרם זל כי התורה יש בה ד' דרכים והם פשט דרש רמז סוד ואמלו נפגדו ע' פנים וכל לופן לכמה לורחין ובבילין ובתיבות והוה מה שאמר אחקי לשון רבים תלכו פירוש בכל לורחין ובבילין ילך בהם בפירוש הכתובים ולא יאמר אמין בתורה אלא פשט המוכן לכל :

ד' עור ירמה בפאומרו תלכו ע"ד אומרו בכל דרכך דעהו ונומר וכתב רמ"כם פ"ג מהלכות יסודי התורה זל ישים אל לבו בכל שיהיה נופו שלם וחוק כדי שתהיה וכו' לדעת את ה' כפי תפסר שיכין וישתבל בחכמות וכו' נמנה המהלך בדרך זה כל ימיו עובד ה' ע"כ והוה מאמר הכתוב כאן אם בחקתי תלכו בשביל עסק התורה תלכו בכל דרכיכם בהליכה וכו' בתפלה וכו' בשאר כל מעשה המסובב מהטבעיות :

ה' עור יתבאר ע"ד אומרם זל שהדשות נפוכה ללומדי תורה לפרש כה ולדרוש בכמה לורחין ובבלים ותלמוד ותיק יחדל בדרכת הכתובים כאשר יכול הכתוב שתת בכל תאר תפיג ידו בתורתו ויבו ה' כאן באו' אם בחקתי שהיא התורה תלכו בפרדסם תנאי הוא הדבר ואת מצותי וגו' פי' בלא יהיה מנלה פנים בתורה' בלא בהלכה בלא לטהר את הטמא ועשיתם אותם בלא לטמא את הטהור והוה מאמרם זל המנלה פנים בתורה בלא בהלכה אין לו חלק לעה"ב :

ו' עור יתבאר ע"ד אומרם ולא ע"ה חסיד פירוש בחסור לע"ה להתנהג בחסידות שיעשה חומרות ונדרים כמנהג החסידים כי לפעמים יעשה חומרא בדבר שהוא מדרגא עברויין כי יתלא חסיד שיהיה לנדור עלמו לקיים מצות עונה בימים המקודשים ותהיה בעיניו מצוה נדולה לשמח מטתו בליל כיפור כמו שמעלנו שהיה מעשה בן ובדומה לזה ניוו חלל שתין לע"ה להתנהג במדת חסידות והוה מאמר ה' כאן אם בחקתי תלכו שהוא עסק התורה תלכו בכל אופן ואל תשנה מהם לא לחומרא ולא לקולא :

ז' עור ירמה ע"ד אומרם היו נולה למקום תורה שנריך לכתת רנליו ממקום למקום ללמוד תורה ונה ולמד דבריהם זל בנמרא כי כולן היו נולין ללמוד ויש שהיה רולך כסה חודשים וחוזר כמו כן לעסוק כיום אחד והוה אומרו אם בחקתי שהוא עסק התורה נדיבים שתלכו ממקומכם לאחריה נם כדי שת"ו פניותם אין נכון ללמוד והוה כאיתו כי יטרדוהו בניו בבית לכן יעזוב היום את לכיו ואת אחו ויסע ממקומו ללכת לאחריה :

ואומרו ואת מצותי תשמרו יתבאר ע"ד מה שאמרו במסכת שבת תכריו רבי ינחי חבל על מאן דלית ליה דרמתא ופרטא לדרמתא עביד שעיקר עסק התורה נריך שיהיה רולה לעשות ולקיים אומרם אם בחקתי ונומר שהוא עסק התורה תנאי הוא הדבר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ואחר ואת מצותי יתבאר ע"ד מו' בנת' רליחד שלא לשמה נוח לו שלא נברא ואם נברא לבדוק בתוקו עם אותיה שאמרו לעולם יעסוק אדם בתורה אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ואתרינו כי הם ב' אומרי שלא לשמה ח' לקנטר ות' להתבבד לקנטר נוח לו שלא נברא להתבבד יעסוק שמתוך וכו' והוה מאמר ה' אם בחקתי תלכו ואת מצותי הוה הדבר שיהיה נדיבין בלימודה שלא ילמדו לא לקנטר ולא להתבבד אז תשמרו ועשיתם אותם מבטיח הכתוב שהנם בתבת עבירה לידו יהיה נטול ממנו וכאומרו תורה מנגה ומגלה מיגר הרע ונמו שאמרו במסכת עז בחיתו מיעשה של רבי יוחנן ורבי יונתן שחלבו אפתחא דזונות וכו' דכתיב מומה תשמור יגלך וגו' ודקדק לומר ועשיתם ע"ד אומרו זל יפה שדם ולא נבר עבירה נוחנין לו שכר כעושה מצוה והיעמידוה כבתחה עבירה לידו ונימול ממנה הנה סתירה גלוי

ט״ו עוד ירמז ע״ד לומרם ל׳ כחסור למחר לעשה לעדך פעמיו עד שיקדים ד״ת לכתיב נדק לפניו ויעשה לעדך וגומר ונמ ולמד מה שמרו בזוהר על ההולכים בדרך ואין כיוצא ד״ת שמתחייבים בנפשם וזוה מחזר ה׳ אם בחקתי תלכו פירוש כשים לימוד תורה תלכו אז תלך לבטח כי כשים עסק התורה כחותם תלוין את החדש :

י״ז עוד נתכוון לומר מה שחזרו ל׳ חכב חדש לעשות מצות ונחם ולא עכחה מעלה עליו כאילו עשחה וזוה שחזרו אם בחקתי תלכו ל׳ עתיד פי׳ אחשבו לילכת וגומר תזמרו גם כן תחשבו לעשות פחירה ועשיתם אותם פירוש מעלה אני עליכם כאילו כבר עשיתם אותם :

י״ח עוד ירמז ע״ד לומרם ל׳ כי נ׳ הדרגות נבנו עליה הם׳ המסתכלים כחסקלריה דלא נהרה כ׳ המסתכלים כחסקלריה דנהרה נ׳ דעיילי בלא כר ופירשתי ע״ד זה פסוק קטון וגדול עם הוא ועבד חפצי מחזיקו קטון הוא המסתכל כחסקלריה דלא נהרה בסוד החור הגדול ועבד חפצי גדול הוא המסתכל כחסקלריה דנהרה בסוד החור הגדול ועבד חפצי מחזיקו זה בעולה בלא רכות כה׳ מחזיקו נתן לו חפצות ללכת בכל חסר יחפון ואין מני יודע כמה יוסף הכבוד הגדול הזה לזה בא מחמרו יתברך ואחר אם בחקתי פירוש בחמצעות הסתלות התורה כמטרך בזה אין אתם צריכין לרעיון להליך אתכם אלא אתם מפצמכם תלכו בלא כר :

י״ט עוד ירמז ע״ד לומרם ל׳ כאחר הקדוש ברוך הוא לירבעם חזור בך ואני ואתה ובן יפי נטייל בג״ע וכו׳ ע״כ ואחרו המקובלים כי טיול זה הוא הדרגת שבעזות נחין למעלה ממנו אחרי מנוס אחרי יזכה לו ויאחר לחם כמה יזכה ילוד אשר להדרגה זו לזה בא האחר נאן ואחר אם בחקתי בחמצעות עסק התורה תלכו היא הליכה בעלמת מעיני כל אי מהוא הטיול בחמצעות התורה מטיילו בחקיעות הנעלמים :

י״ח עוד ירמז ע״ד לומרם ל׳ כי כשברה ה׳ חדש הרחשון בעבו לא ברחו לבבת בעבו לעולמי עד כשלח יחטא לשם בן חדרכה ירידה היא לו ופפלות כי תכלית המקוות הוא בעולם העליון שכמה יקוה חשר זרע חלח היחה שכוחה כי עלה יעלה לעת ם ולחזרות החיים בעת חשר יחפון ויהיה כאי חדר בבית ועליה על נבה וכשידמה לעלות להתעשב יעל כאו שמניעו שעלה חליהו בסערה השמימה ועז החטח הולרך להפשיט עורו תעליו ויהיה הנוף בעבו והולידו הכתוב נאן כי בהתעלמות החדש בעסק התורה יכול להפיק בחמצעותה שלח ירגיש בחות חלח כחדש ההולך מתקוס לתקוס ותמצח שהנדיקים הים מרגישים בעבר הפרידה ע״ד לומרו מתוקה עבת הטיבך כי מי שהוח עובד ה׳ סיגתו שהיח המיתה היח מתוקה ונריבה עליו ואם יתעצם יותר הנה לך חליהו בעז התעלמות תורתו לח חת :

י״ט עוד ירמז ע״ד מה שחמרו במשנת חכידים יעל כרחך אתה חת ועל כרחך אתה חי נאין אדם חת כרעונו אם יחפון לחות ואמרו במכבת נידה קף ל״ו ולל כי קא נח נפשיה דרב ח״ל לרב אסי זיל נצעיה ואי לא נייתי נהוה אסר נדייתי א כ״ר דנח נפשיה ח״ל הדור בך דרב ביה רב וכו׳ נדייתי וכו׳ נח נפשיה דרב אסי אזל רב סילא ח״ל לדביתהו נבת לו זוודתא וכו׳ לבשת ליה זוודתא ונח נפשיה דסילא ע״כ הרי שבערך ביעלי התורה יכולין ללבת לעולם העליון כשרם חבשים ורוצים ללבת הנם שעדיין לא הגיע ואם ולא שלח המלך לחריבם והוא מאחר אם בחקתי בסי׳ חקתי שחתם נאלים בהם אתם בדרות עצמכם אם תרצו ללבת תלכו :

כ עוד נתכוון ה׳ להודיע הפלגת חיובלת התורה כי הטיסק בתורה יחמו חמיד ללבת לעולם העליון כי ירחה רב ערך חיובלת המסובב מחנה וכי היא למעלה ויעלוק הלוך לפני ה׳ כחרצ׳ החיים ולדרך זה פירשתי לומרו לך אליהם יפרד נפשי מיד כמיל כי יקחני סלה פירוש כשיהיה האדם בטוח בלא ירחה כמיל ויתענדן בענדן ה׳ בזה ישלוק לקחתו סלה וכאילו אחר סלה כי יקחני ועיין מדרש רבית בחאחר אחרון לאחר כשבלה לזר הזר לחית עם שחאר לו שאילו כן היה יודע היה מקוה שילך קודם והוא מאחר הכתוב אם בחקתי פירוש שהצמלו בתורה בחתנצות זה חתם מעצמכם תחפצו ללבת לטעוס טעם שאין ערוך אליו :

כ״א עוד ירמז ע״ד לומרו בספר הזוהר בפירוש פסוק טוב לו כיבב ונומר כי חיי רב־חי לומו מבחנה מנדר שבי יולך מבח״ב בני אדם יפחנו לגך מיבטיחים והולכים מנדר לנדר עליהו לומרו זכה יתיר יהבין ליה וכו׳ זכה יתיר וכו׳ הולך ונדל ואין אבי יודע מי הוא הסובב מלכלים מלו וכח הכתוב כאי ונילה ואחר אם בחרתי תלבו בחחצעות עסק התורה תהיה השבחה בלו הולך ואור ממדרגה שכלה למדרגה עליונה ומן העליונה למעלה מחבה :

כ״ב עוד יחבחר ע״ד לומרם ל׳ בפסוק בחתלבך בחבחר מוחך כי הדרכים חשר מעלה בהם הנשמה בעמחה מן העולם הם חושך וגלמות המלחים נערת ה׳ ומי פיש בידו תורה היח מחירה לפניו כאומרו יר לרגלי לדרוך ואור לנתיבתי והוא אומרו אם בחקתי תלכו פירוש בתורה הלזו כי היח אור לנתיבתכם מכל זולתה עליהם נאחר דרך חשר ילך בה :

כ״ג עוד יחבחר הכתוב חין חדרכם ל׳ עזה אם בחקתי הכתוב מדבר בחמנה שנקראת חקה שהיח מצות תפילין שיאחר

ובמרת את החקה הזומר ואחר תלבו ע״ד לומרם ל׳ מנהג הרחטוטים מניחין תפילין בזרועם וברחשם כל היום הולך מבית המדרש תפילין ברחשן וכו׳ מב״ה לבית תפילין וכו׳ ואחרו עוד על ריבו ועל רבי כלה הלבו ל׳ חמות בלה תפילין והוא מאחר ה׳ אם בחקתי תלבו ואחרו ואת מנותי תשמרו הם מנות הסייבים לללבישתם שנריבין נוף נקי ולמ״ד כלה יפיח בהם ולמ״ד כלה יבן בהם ובלה יסיח דעתו מהם שזולת זה אסור להניחם ואומרו ועשיתם אותם כאילו אחר ועשיתם אחם שבזה אחם מתקנים עצמכם להשרות שכינתו יתברך עליכם כאומרו ורחו כל עמי החרן כי שם ה׳ נקרח עליך וגומר ואחרו ל׳ וכו׳ :

כ״ד עוד יחבחר ע״ד לומרם ל׳ בפסוק הבט נח השמיחה שהעלה ה׳ לאבותם ודרך על המזלות והוא אומרו אם בחקתי תלבו פירוש חקתי ע״ד אומרו חקת שמים וגומר אם בהם תלבו כאו קוס התלך בחרן חנאי היה הדבר יחת חנאי חשחרו כי בחחנצות קיוס המצות הוא שולט ודורך על המזלות וזה הנה בבחם זכה חברהם לבחינה זו ואומרו ועשיתם אותם נדק יקראהו לרגלו ואומרו ל׳ מל״ל הקדוש ברוך הוא מאי דעתיך דקאי נדק וכו׳ ע״כ הרי שחעדיך המזלות בסדר הנאות לו ויולך מזל ממקום לחקום והוא אומרו ועשיתם אותם פירוש לחקתי תתקנו אותם כשדר הנאות לכם והוא חחזרת ל׳ אין מזל ליסרחל פירוש הם שולטים בו : או יאחר ועשיתם אותם ע״ד לומרו כי כחבר השמים החדשים וגו׳ חבר אני עושה עשיתי לא נאחר אלא עושה מלמד שעל ידי עסק התורה יחחנות נבדלים שהם חדשים והוא אומרו ועשיתם אותם :

ב״ה עוד יחבחר ע״ד אם בחמרו במסכת שבת דף קנ״ו אמן דחתילין בגוגב יהי זכוי • עוד שם אירו כלחי לחיחרי על רב נחמן בר יצחק שבנה יהיה בגוב וכו׳ ועיין הני שבחזל יפניל בחדש פועל עזות הדע וחש ה׳ כי יאחר חדש כי כשם החזל חניד על רשע שגולד בו אין בידו לתקן ואנוש היא ופטור חבעונש לזה אחר אם בחקתי שהם החזלות חלבו פירוש יסודכו חחכם הלוך בדרך לח טוב חוכם פטורים בטענה זו אלא ואת מנותי תשמרו ע״כ אתם חייבים ויש תיקון לחזל וכחבשה שעשחה לו אחי כל רב נחמן והוא אומרו ועשיתם אותם :

ב״ו או יאחר ע״ד לומרם בחסכת שבת הני אמן דחתילין בחזל מחחדי דאיח אחר רב אחי לו אחינח אי נימא לו טבחח לו מיהלח ע״כ והוא אומרו אם בחקתי תלבו שהם חקת הנאות ואת מנותי תשמרו שהם החזלות בדבר אנוש הוא ואומרו ועשיתם אותם :

ב״ז עוד יחבחר ע״ד לומרם ל׳ • בעריך רחשם לילוד חוסר מחקת הנאות כאי חבריח לת חפקידים ועשים ואחתים לעבות רצון הבורא ויש לומרו הם בדרך אחקתי בשם אחקת בית ואדרך החחתידים לייבית רצון קונם בחחתה בלא בעוני בזה נם אתם חנחי חשמרו כלא חעבדו עליהם ואעשו לת פירוש בעבה כי חשמרו ואת חלו שמין לשם בבר ובוכה בן אין חח״כ :

ב״ח עוד ירמז אם בחקתי ע״ד לומרם אם אין קחח אין תורה וכו׳ ופירשתיהו בחקיומו פירוש לילה אם אין קחח אם אתם רוחה שבעה ה׳ ואין קחח הנאות הוא חבוח אין תורה כאומרו יפרוק כחטר לקחי פירוש בחיבי ור הייכן הבח חז חנאות יהיה לקחי ובקחין לקח יעבור ה׳ הנאות ויש חבח אם אין תורה אין אחח פירוש בקחין תורה בודאי בלא יהיה קחח כי יעבור ה׳ שחרי ואומרו אם בחקתי פירוש בפיעור אחקתי אחם לנם אחקים שהם חק החזלות חלבו פירוש אם אחם רוצים לחת לנם אחקים שהם החזלות בריבוי אחר ואין בן להיים החנאות ואומרו ואת מנותי תשמרו ע״ד לומרו יערוף כחטר שהוא החזון נריך בחחיים הנבדלים ואומרו ועשיתם אותם פירוש יעשו שיחתיד ה׳ בחעשה לחת אחם :

כ״ט עוד ירמז ע״ד לומרו ייראוך עם שמש ולחרו ל׳ כי כל הנברחים זמן עבודתם הוא בזמן שהשמש עולה בבקר זמן חפילת שחרית ובזמן שהשמש יורדת וכו׳ והוא אומרו אם בחקתי תלבו ע״ד לומרו בית מלבים נהלך בדרכם ואומרו ואת מנותי תשמרו ירמיז לומרם ל׳ חסידים הרחשונים היו עוסקין בזה אחת בשחרית ובמנחה ואומרו ועשיתם אותם פירוש בזה יחקנו אחם ע״ד לומרו אם בחקתי תלכו ובמנחה ואחר תפילה בזה וכו׳ וכבנדן אחר ואת מנותי ונומר ואומרו ועשיתם אותם פירוש בזה יחקנו החמור כי על ידי מנחה רחחנים כשהולכים בדרך לח טוב החמורות ליקין :

ל׳ עוד יש לפרש הכתוב בדרבנות שמניעו שנקראו חקה דכתיב בדם חק יולם ונומר זרע ב חקת עולם ונומר ואחר אם בחקתי תלבו לרבות קרבנותיכם תנאי היה הדבר ואת מנותי תעשרו ע״ד לומר בחסכת כובח אחר רב אחי רבבו נזול דומיא דפסח וכו׳ אבל נזול לית ליה חקנתא בין לפני יום בין לאחר יום וכו׳ • לאחר יום חעים מנוח הבאה בעבירה והיא אחרה ה׳ כאן ואת מנותי תשמרו אלא נזול לאחר יום לית ליה בבי לפני יום חור ואחר יום ומסורת הש״ס אחת היא נאן בבי נזול

סוכת גנוב כעולה כדי שילמדו וכו׳ ואמרו זל כי הבחיר עבירה לידו וניפול ממנה נותנין לו כבר כעושה מניה והוא אומרו טעם למענות המאמרו כלומר יכיחו מן הגנוב ועשיתם אותם כי כדי שילמדו עצמן גם כן לברוח מן הגנוב וזה יקרה מעשה הגם שהיו חלק הרחיק הרשע כיון שהוא מעשה כמדייק מתחיל לברוח וכו׳ •

לא עוד יתבאר הפסוק על כללות המצות עוד לבד שיחסוב אדם כי עיקר המצות ותועלתם היו חלק למי שיודע עקרן וטעמן אבל מצות אנשים מלומדה טעם הרי הוא עושה מצוה בלתי ידיעת טעם הרי הוא עושה מצוה בלתי נפשו בחלה ומצה שכן כתבו בשם הרב החרד זל כי מעשה בלתי סוגת הדבר הוא כאלו

רשי

(ד) כשעה • כשעה שהיו הולכין דרך בני אדם לנחת כנון (כלילי רכיעות רפז יפן) כלילי כוכבות: ויבן הבדה • הן הלני סרק.ועתידין לעשות פירות: והשיג

(ד) וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ: וְהַשִּׂיג

וְאָתִן מְטַרֵיכוֹן בְּעִדָּנֵהּוֹן וְתִתֵּן אַרְעָא עֲלָלְתָהּ וְאִילַן חַקְלָא יְתֵן אֵיבֵיהּ: וְיַעֲרַע

ויתבאר כדעתו עשות ויועיל הרגון גם כהעדר מעשה תלמוד לומר ועשיתם אותם מכאן הוא הדבר שיעשה מה שיש בידו וה׳ יגמור בעדו?

לב עוד יתבאר ע״ד תה בפסק מרן בהלכות תפילה סי׳ ל״ב סוף ולא יסח נדבקה. חות לחות וכו׳ פסולי וכיו״ב ס״ת כתב הרמ״ם דביקות פסול פם״ת ושם גרר הדבקות וכו׳ כסר: נמנינו חומרים שיש אחר לחקוק דבק שבין חית לחות וכו״ם ולא בתפילין ואולי מה שרמז הכתוב כאן שם בחקתי פירוש חקקות ואותיות תלכו כמשפטיהם לחוק אותם חלה ואת מנותי חלה לא לכל תמחקו תפילין תעשרו לכל תחקו תפילו ואמרו ועשיתם אותם יתבאר ע״ד מה בפסק הרמ״ם בתשו׳ זו בכלל ג׳ וזל ס״ם פתוחה שנדבקה שמיקתה ימחוק כלה ויבתוב לאחרת במקומה לבל נגרעת פם שיהיו שיעור אותם חות לה״ול חק תוכות ומרינן וכתב ולא ואקק וכו׳ ע״כ והוא אומרו ועשיתם אותם כי לאחין לחוק תוכה שלא לנגרעה ולעשות אחרת בת קיימא:

לג עוד ירמוז על מה שהעלו המחרונים כי ס״ת שנמצא בו דבק מותר לקרות בו ואין צריך להוציא אחר מעטם סיכול לנגרע וכל שהוא לכתחלה וכו׳ וחדשו עוד המחרונים שאפילו הוא יום שבת שאין יכול לגוררו מטעם שהאניצים הוכה מגד הס״ת שלא לגרד כמירת שבת והוא אומרו אם בחקתי דבר שהוא עומד לחוק שהוא דבק החות תלכו פירוש יש לכם רשות להורות כי הוא דרך שילכו בו ולא יצטרכו להוציא אחר ואפילו יהיה זומן שאינם יכולין לתקן שהוא יום ע״ק שמנותי עליכם לאסור והוא אומרו ואת מנותי תשמרו זוכן הטעם ועשיתם אותם כיון שיש בידכם לעשות ויוכל לתקן הו כשר כאין התיקון מצוב כטעם שנתנו המחרונים:

לד עוד יתבאר ע״פ מה שפסק מהרי״ק בוד סי׳ רמ״ו וזל דבקה חית לאחריה בחותיות שם ב״ה יש לגוררה וכתב המרדכי בקצרות וזל שמ״ע כאומרה למחוק ה׳ מלא תעשון כן ונומר הא תיקון הוא ע״כ הוא מה שאמר אם בחקתי תלכו פירוש הגם שמשמי למחוק אם היא דבר שנרוך לחוק הדבק אתם לעשות כן והוא מה שאמר תלכו ע״ד והודעתם להם את הדרך אשר יכלו בה ואומרו ואת מנותי תשמרו ונומר פירוש תלכו לאחר הדבר לאחן ידיו כלא ליגע שלא בחלק הדבק ולא בנוף החותיות שנכתבה עליהם לבל יאמר אשמין דבקים סיגו ה׳ על כ׳ המותיות הדבוקות שלא יגע בסביהם ואולי שיש לסמוך גם כן לכתיבם זל • שאמרו לאסור למחוק גם חותיות הנכתבל לה׳ מאחריו והוא מה שרמז באומרו מנותי לעון רבים הגם והנכתבל לו שיאמור לבל יאמר בנרודתו הדבק ואמר ועשיתם אותם נתן טעם להתר למחוק הדבק כנזכרו המרדכי כאין זה שלא נעשכם גם ירמוז במאמר ועשיתם אותם ע״פ מה שאמרו בברייתא וזל המוחק אות אחת וכו׳ ואם נשפך דיו על ס״ת מותר למוחקו שלא היתה כוונתו שלא לתקן וכתב הבי בשם הרי אסכונדרי שאפילו נפסדה האות מהחותיות כיוכל למוחקו לכל האות ע״כ והוא אומרו ועשיתם אותם פירוש אפילו אותם החותיות שאם הוכרח לתקן יכול למחוק האות עצמה ומה שהתנה ואת מנותי תשמרו לבל יגע בחותיות הוא כשאין חלה דבק והחותיות כלתים אבל אם נפסדה האות עצמה יכול למוחקה ולתקנה:

לה עוד יתבאר ע״ר מה שאמרו בפ״ח של ר״ה וזל שלח ליה ר״ה בר אחין לרבא כי אתית דמסכה תקופת טבת פד שיתסף בניסן עבריה להיות בתא ולא תיחום דכתיב כמור אחד אחד החביב כמור אחיך על תקופת טבת פד שיתסף בניסן ע״כ והוא אומרו אם בחקתי תלכו לפי חכבון העיבור לפי חקות השמים שהם חקה ולבנה בהודעת הזמן תלכו תנחי הוא הדבר ואת מנותי תשמרו כדי שיבא זמן החביב בפסח ואם כפי החקת שאתם הולכים בהם. לא יהיה כן ועשיתם אותם בעיבור תעברו הפנה כדי כתעשו אותם כמו שלא ר״ה בר אחין לרבא:

לו עוד יתבאר ע״ד מה שאמרו במסכת שבת וזל שמואל ואמלט הוו יתבי וחוו קאולי פניהו אינשי לאנמא וכו הדי שהגם שהרחה המול עליו בשליחתו פיזות בעל ידי שמתר הלים מכליתה ועשה עמו חסד תקן המול לטובה והוא אומרו אם בחקתי תלכו פירוש הגם שהוא בזמן שבו הרחה עליו המול לרעה שילך וגם יפוב אם את מנותי תשמרו יש בח בכם להפך המזלות ולתקן אותם והוא אומרו ועשיתם אותם:

לז עוד יתבאר ע״ד אומרם בתת נחש הנחושת וכו׳ ואומרו בגמרא שם לבד שהיו טופים אחריו והנה ענין נחש הנחושת הוא חוקה למה תקן ה׳ והביט אל נחש ונומר ומי והדבה אותם עשות כן והוא מאמר אם בחקתי שהוא להביט אל נחש הנחושת תלכו תנחי הוא הדבר ואת מנותי תשמרו אבל אם לא תהין כאן חוקה ויכול חוקים לכתתו וכזה ועשיתם אותם לבל יטינו אחריו:

לח עוד יתבאר יעזה שהכתוב במצות טבל שמצינו שינו ה׳ לאוכל טבל ואפילו בהן שחייב מיתה ויש לאמוה בדבר גלוי מה הוא דבר שים בתבואה זו שאיסרה הוא הסרסת תרומה ואם התרומה שנאמה היא נאכלת לבהן מכ״ם תיתרומת אלא אין זה אלא חקה והוא מאמר אם בחקתי תלכו שלא לאכול טבל עד עשות מצות ה׳ להפריש תרומות וכו׳ והוא אומרו ואת מנותי תשמרו אז ועשיתם אותם כזה יתקנו המופרש ליאכל לבעליו והבאר לבל אדם:

מ׳ל עוד ירמוז ע״ד אומרם זל ובוב יום אחד לפני מיתתך שכוה יהיה כל ימיו בתשובה ורוח מאמר אם בחקתי שהיא נזירת המיתה שחקק ה׳ בחין מידו מניל אם תלכו בהם לבל יום יאמר למחר יתות בזה ואלו יחק מנותי תשמרו ועשיתם אותם:

מ עוד יתבאר ע״ד מ״ם בפ׳ העוכר את העולים דף ק״ה במעשה היוה מרבנן לאחר לו שיהו סימן להביא בכאי על הבי היה בדרכיהו מנ״ע שלמטה ליסיבה של מעלה שהיה עולה מעצמו ולא היה צריך לתלאכים לדרליותו בכתר רבדיקים זוה הכעמו היתה בתאלות העתדלותו כמרן בעסק התורה לעצמו ולאחרים כאומור אם בחקתי תלכו פירוש בתמנות הכתדלות בתורה ללמוד ולמד בדמיון בתיבת בחקתי תלכו פירוש תתנהגו כתורה ולא תעטרכו לתלאכים כר״ח ולא תעטרכו לתלאכים לרוליך אחרים:

ונתתי נשמיכם צריך לדעת אומרו ונתתי בו״ו המוסיף ולא קדם לזה יעוד אחר ולמה שכתבתי בפירוש אם בחקתי שיש נזירה בתיבת תלכו יובדק ליאמר ונתתי בתוס׳ ות״ו גם יתיבב מה שיש להעיר עוד כי מספט הכתוב משמע שסבר יסתן התורה ומנות השה ע״ת הוא ונתתי נשמכם אם כן סבר מנית בשבת הוה ויהא אדם נקי מעבר עבודתו ומה שדקדק ליאמר ונתתי בתוס׳ ות״ו העיר מותנו שהקדמו יעודי׳ אחרים ליש״ב זהם מה שדמאתי בפ׳ אם בחקתי תלכו: אלו יאמר לבד שסבר עולם הטליון דוקני ואין יעודין נתפסים בידכם ילא רמוז בתא שהוסיף ות״ו בתחילת תענין ליאמר כי יש סבר אחר ומיסוף עוד ליתן נשמיכם ודקדק לומר נשמיכם כאילו הם כלכם לא בעיד סבר מנות ות״ט שלא לבד שהם מדידי עולם בעסק התורה וכו׳ זוכים בכלם ואולי כי לטעם זר רמז ליתר גויים התיר מחוסם לישראל כי יש קנו עילם וכל אשר בו והן הגויים בניכסי עם בני ישראל: **עוד** נתכוון לומר שהם שרוח יוקד בתורת מתנה אינו מחשיב הדבר שהוא שלו שלא נשמכם כאילו הדבר שלהם • ודקדק לומר ונתתי שהוא המחזיר לדיך לעשות הדבר כדי שיוריד טיפת נשמים בזמנם וכפי המיעוד הצריך כי הוא יודע הזמן והמיוחד אשר תפתה החרן ומיוחילו לה מהש״ב כל זולתו ובכיך וכן תמנה שאמרו זל ול׳ אדם שיבב על מטתו והקדוש ברוך הוא מצלה עיניים: ויוד נתכווי כאומרו נשמיכם על כללות במזון כיו הצריך לבולם כיו הצריך לאחד בין הצריך ל׳פשות כי כולם שומרים לזון ושם שלשים ונשמים נשמיים ושם טלשים ונשמים רוחניים כידוע ליודעי חן ועל כולן אחר ונתתי נשמכם ועיין מה שכתבתי בפ׳ בהר סיני:

ונתנה החרן ונומר פירשתי בפרשת בהר סיני:

והשיג

(ה) והשיג לכם דיש את בציר • שיהא הדיש מרובה • ואתם עסוקים בו עד הבציר ובבציר תעסקו עד שעת הזרע • ואכלתם לחמכם לשובע • תאכל קמעה ושבע ואינו מתברך במעיו : (ו) ונתתי שלום • כמה שתאמר ושלום ואחרי מאכל זרעי חשמה • אם תתן שלום • תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ • מכאן שהשלום שקול כנגד הכל • וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל : וחרב לא תעבור בארצכם • אין צריך לומר כלה יבואו למלחמה • אלא אפילו לעבור דרך ארצכם מחדיכה למדינה : (ז) ורדפתם לחרב • איש בחרב רעהו : (ח) ורדפו מכם • מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם : אחת מאה ומאה רבבה • וכי כך הוא החשבון • והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים וידפו• אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה : ונפלו אויביכם לפניכם • שיהיו נופלין לפניכם אלא כדרך הארץ : ופניתי

(ה) וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם : (ו) וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם : (ז) וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לָחָרֶב : (ח) וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רְבָבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לָחָרֶב ;

ופניתי

והשיג לכם דיש ועומר זו ברכת התבואה אחר שנתלבנה כדרך שאומרו לן הבא לעזור את נורנו ואומר יה"ר וכו' הרי כי יש ברכת ה' אפילו אחר שעשוי גורן והוא אומרו והשיג לכם דיש שיתרפה הנועם עד נפול זה ועיין מה שפירשתי בפ' בכר בפ' ועשת את התבואה :

ואכלתם ועומר לשובע וו בברכת המזון בכטו כלומרם לן אוכל קמעה ומתברכת במעיו • עוד ירמז לומר שלא יחסך לכם דבר הרגיל לחיות בבני אדם כי ידבק טובם ומזונותיהם שתתמלא תאוותם בזה ולא יעצרו כח לחיכל לשובעה שלא ואכלתם לשובע תאכלה תרופה כדי שביעה :

עוד ירמז ע"ד אומרם לן רווחא לכסותי שכיחת והוא אומרו ואכלתם ועומר לשובע שיהיה להם ערב כ"כ שאפילו יהיו שבעים יאכלוהו • עוד דקדק לומר לחתכם בחיים נריכין לעתך ללפת בו את הפת שלא הלחם לבדו ברב לנפש לאכול מתכו כדי שביעה : **עוד** ירמז ע"פ דבריהם לן אכילה נסה

וישבתם לבטח בארצכם ירמז כי לנד ככל הברכות האמורות בעניין יכולין להתקיים ואין טובתם טובה וכנון אם יהיו טרודים במלחמות וכנה חורבים וכנה אין חריש וקציר ומלחמת שנה לנכה אם כן אין הבר לברכה תלמיד לומר וישבתם לבטח בארצכם אין מטריד אתכם וכל שכן וכנה הרגיל לשב בברכה האמורה ואומרו בארצכם פירוש שכל העולם יבינו וידעו כי היא ארצכם ואין לזרים אתכם בה ובזה לא יהיה לכם אפילו מיחוש ופחבו בטח :

עוד ירמז בזה לבטח פי' שלא תתטרחו אתם בקניר ובבניר שלא זרים יעבודו ואתם יושבים בקתדרא ואי לבטח בלא מיחוש על הקנין חיותו ביד עובדיכם :

ונתתי בלשון בארץ נריך לדעת למה הזכיר לומר זה אחר שכבר אמר וישבתם לבטח ואולי שיכוין על שם כני ישראל עצמם שלא יהיה להם פירוד הלבבות שיטעו ה' בניהם שלום ודעיות : או לפשר שיכוין על כללות העולם ודעת שכשמדבר על ארץ ישראל מזכירה בכינוי כאומרו בכחוך וכאן בארצכם וכאן לאחר בארץ בהטבותיהם כי יהיה שלם בכל העולם ותענוג שחקן ה' בדבר ונח ולמד מפרי הגן ע' בכנד ע' חומות ותאמרי לן בעניין זה גם כפי הטבע כשיש מלחמות בעולם יחרדו גם היושבי בטח לקול עננות מלחמה ולזה נמר לומר וישבתם ואין מחריד :

והשבתי חיה רעה פירוש לנד שהבטיחם ה' שיהיו יושבי בטח חיש תחת גפנו ותאנתו אוה יסובב שהדרכים הרחוקים קנת מן היישוב תתמעט בהם דנל דורכת וכיון שכן ימנעון גם חיות המדבריות ויתקרבו לבית אחר ולשבתי חיה רעה מן הארץ פירוש ארץ אחר בת בה המיחוש שתהיה בו חיה רעה שהוא מקום הקרוב ליישוב ולזה לא אמר בארצכם כמו שהתחיל לומר בתוך מלפניה ומלחריה :

ורדפתם את אויבכם קנה אחר שהבטיח בכלום ובבטחה מה מקום לומר כן : אכן ידענה כי מה שהבטיח הוא ממה שמהומות להם שלא יהיעו ולא יפחיתו אבל לא ממה שמיכולת לאומות וזו היא עיקר גם שהבטחה שלא יאמרו כי הכלים והבטחה הוא לנד שגם הם לא יהעו ולא יפחיתו לאומות ונמנאו כנומלין תלמוד לומר ורדפתם ונומר כי אתם תרדפו אותם ותהבדום ואף על פי כן תשבו בבטח ובכלום ולא תעבור חרב בארצכם ואם שקרה אותם הכתוב מוסיף לא לנד שהם בחיים לעזור על עיר הקודש כמ"כ אין בטח ואין כלום ליושביה שלא קרה אותם מוסיף לנד לויכי ה' רעמת הגויים נקרחים לויכי ה' מוסיפו לא לנד שיודע ה' כי כל האומות טוענו ישראל בטבע המתקנת והיה שנאה יסודית ואין לה תמורה :

ונפלו מוסיפו ונומר אומרו לחרב פירוש תהיה נפילת האויבים לפני עם ה' כשיעור הנפילה אחר תהיה מהחרב : ובדרך רמז ירמז ע"ד אומרם במעשה גם בני חבמונאי שרמה מלחך שולף חרב נגד האויב והיה מה שרמז באומרו ונפלו ונומר לחרב פירוש הנשלף מהמלחך :

ורדפו מכם ה' ונומר קשה אחר נאמר בכתוב שיפלו האויבים לפנינו וכו' בדרך כלל שמעמע אפילו ריבוא לפני ב' אם כן מה מקום לומר ורדפו ה' מאה אבן יתכארו הכתובים ע"פ מה שאמרו ל' בחסכת סוטה דף יח ול' לעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות ומתברכת במיעוט • עוד ירמז לומר שלא יחסך לכם דבר הרגיל לחיות בבני אדם כי ידבק טובם ומזונותיהם שתתמלא תאוותם בזה ולא יעצרו כח לחיכל לשובעה שלא ואכלתם לשובע תאכלה תרופה כדי שביעה : **עוד** ירמז ע"ד אומרם לן רווחא לכסותי שכיחת והוא אומרו ואכלתם ועומר לשובע שיהיה להם ערב כ"כ שאפילו יהיו שבעים יאכלוהו • עוד דקדק לומר לחתכם בחיים נריכין לעתך ללפת בו את הפת שלא הלחם לבדו ברב לנפש לאכול מתכו כדי שביעה : **עוד** ירמז ע"פ דבריהם לן אכילה נסה

וישבתם לבטח בארצכם ירמז כי לנד ככל הברכות האמורות בעניין יכולין להתקיים ואין טובתם טובה וכנון אם יהיו טרודים במלחמות וכנה חורבים וכנה אין חריש וקציר ומלחמת שנה לנכה אם כן אין הבר לברכה תלמיד לומר וישבתם לבטח בארצכם אין מטריד אתכם וכל שכן וכנה הרגיל לשב בברכה האמורה ואומרו בארצכם פירוש שכל העולם יבינו וידעו כי היא ארצכם ואין לזרים אתכם בה ובזה לא יהיה לכם אפילו מיחוש ופחבו בטח :

עוד ירמז בזה לבטח פי' שלא תתטרחו אתם בקניר ובבניר שלא זרים יעבודו ואתם יושבים בקתדרא ואי לבטח בלא מיחוש על הקנין חיותו ביד עובדיכם :

ונתתי בלשון בארץ נריך לדעת למה הזכיר לומר זה אחר שכבר אמר וישבתם לבטח ואולי שיכוין על שם כני ישראל עצמם שלא יהיה להם פירוד הלבבות שיטעו ה' בניהם שלום ודעיות : או לפשר שיכוין על כללות העולם ודעת שכשמדבר על ארץ ישראל מזכירה בכינוי כאומרו בכחוך וכאן בארצכם וכאן לאחר בארץ בהטבותיהם כי יהיה שלם בכל העולם ותענוג שחקן ה' בדבר ונח ולמד מפרי הגן ע' בכנד ע' חומות ותאמרי לן בעניין זה גם כפי הטבע כשיש מלחמות בעולם יחרדו גם היושבי בטח לקול עננות מלחמה ולזה נמר לומר וישבתם ואין מחריד :

והשבתי חיה רעה פירוש לנד שהבטיחם ה' שיהיו יושבי בטח חיש תחת גפנו ותאנתו אוה יסובב שהדרכים הרחוקים קנת מן היישוב תתמעט בהם דנל דורכת וכיון שכן ימנעון גם חיות המדבריות ויתקרבו לבית אחר ולשבתי חיה רעה מן הארץ פירוש ארץ אחר בת בה המיחוש שתהיה בו חיה רעה שהוא מקום הקרוב ליישוב ולזה לא אמר בארצכם כמו שהתחיל לומר בתוך מלפניה ומלחריה :

ורדפתם את אויבכם קנה אחר שהבטיח בכלום ובבטחה מה מקום לומר כן : אכן ידענה כי מה שהבטיח הוא ממה שמהומות להם שלא יהיעו ולא יפחיתו אבל לא ממה שמיכולת לאומות וזו היא עיקר גם שהבטחה שלא יאמרו כי הכלים והבטחה הוא לנד שגם הם לא יהעו ולא יפחיתו לאומות ונמנאו כנומלין תלמוד לומר ורדפתם ונומר כי אתם תרדפו אותם ותהבדום ואף על פי כן תשבו בבטח ובכלום ולא תעבור חרב בארצכם ואם שקרה אותם הכתוב מוסיף לא לנד שהם בחיים לעזור על עיר הקודש כמ"כ אין בטח ואין כלום ליושביה שלא קרה אותם מוסיף לנד לויכי ה' רעמת הגויים נקרחים לויכי ה' מוסיפו לא לנד שיודע ה' כי כל האומות טוענו ישראל בטבע המתקנת והיה שנאה יסודית ואין לה תמורה :

ונפלו מוסיפו ונומר אומרו לחרב פירוש תהיה נפילת האויבים לפני עם ה' כשיעור הנפילה אחר תהיה מהחרב : ובדרך רמז ירמז ע"ד אומרם במעשה גם בני חבמונאי שרמה מלחך שולף חרב נגד האויב והיה מה שרמז באומרו ונפלו ונומר לחרב פירוש הנשלף מהמלחך :

ורדפו מכם ה' ונומר קשה אחר נאמר בכתוב שיפלו האויבים לפנינו וכו' בדרך כלל שמעמע אפילו ריבוא לפני ב' אם כן מה מקום לומר ורדפו ה' מאה אבן יתכארו הכתובים ע"פ מה שאמרו ל' בחסכת סוטה דף יח ול' לעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות

(ט) ופניתי אליכם • מפנה מכל עסקי לעסק בכרכם • מל ה"ד למלך ששכר פועלים וכו' כדאיתא בת"כ : והפרתי אתכם • בפריה ורביה : והקימותי אתכם • בקומה זקופה : והקימותי את בריתי אתכם • ברית חדשה שלא תיפר • שנאמר וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים • שהם הפרו את בריתי ואני בעליתי בהם נאם ה' : (י) ואכלתם ישן נושן • מלאות חדש והמוצרות חלות יצאו ופינו מקום לחדשות : ישן מפני חדש תוציאו • שהיו הגרנות מלאות חדש והמוצרות לפנות המוצרות לתוכן לתת החדש לתוכן : (יא) ונתתי משכני בתוככם • שהיו מפסיקין בית המקדש : ולא תגעל נפשי • אין רוחי קצה בכם כדי שלילך לי למקום אחר : (יב) והתהלכתי בתוככם • לא קבל המשיח שתוסיחו מן הגלות אלא כדי להחליק תעלילו תכת חן לו חנית בלא יקוב העור : והתהלכתי

(ט) וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִימֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם : (י) וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ : (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם : (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי

ונפלו מוכיחים ונוזרי כחל לומר דבר זה פ"ב רולל דרכי בהכוכב הוא שיפלו מיד בתרך רבתי • ונראה עוד לומר לפי שהוא הפרש בין רפיפת ה' לרפיפת מתה זוסיף עוד לומר שהוא הדין אם יהיו מלך ח' גדל תנדל הנפילה בתוכיחים כשיעור ההפרש שבין ה' לחמש כתו בין בין מחה לנלך והוא תומרו להרב פירוש לשיעור מבין מרב נוקדת :

ופניתי מפניכם ונומר תומרו ופניתי ע"ד מיחרים לל כ'תכתרת בית תוך ה' מכונן כריך הוא ול' חיחם היה לל לומר לזה כברכה לומר והפרתי מתכם ופניתי מחכם הוא כי כפרכם קוניכם כי כפרכם קוניכם נדלה ומתרו בת"כ והרבתי מתכם בקומה זקופה ובמתוך והקימותי את בריתי ע"ד תומרם לל מברית כרותה לשוכני עפר להחיותם והוא מפתח הנ כביכול הקדוש כרוך הוא וכנגד שלכתם מחר ופניתי ונותר : **עוד** יתכפר לו' זל מין מזל ליסרחל וע"ד תומרו כנגד יקר ירלתו לישלו סיעור ה' ונל

זה ממקום לתקו ונתני במקום תחר והוא תתמר ה' ופניתי תליכם והפריתי ונומר כנגד בני חיי ומזוני הנם שכלכתם הם תליים כמזל ולא בזכות תני תפנה המזל ממקום לתקום התורה עליכם לפרות זה כנגד הכניס והרבתי אתכם כנגד חיי ע"ד תומרו לתעון ירבו ימיכם ונומר והקימותי את בריתי כנגד תזוני ויחם לה הם ברית ע"ד תומרו ויתתר ה' תל לכו לא תוסיף ונומר עוד כל ימי התרן זרע וקציר ונומר ותמרו זל כי מה שתתר לא תוסיף הוא בכוונה וכתיב הם זתת תית הברית וכל הנתתר הם הוא בכלל הכוונה ודקדק בתתרו כתן שיקים תותה הברית של זרע וקציר עתם והוא תומרו והקימותי את בריתי אתכם כי ל. היתה הכוונה בדרך כלל על כל התרן כי אלא יש כתה שנים שתין זרע וקציר בחלק תן התרן כי ה' לא תתר הם ברית נות ימי כל התרן ויניין תם שפיר"ת בפ' ואהבת את ה' תלהיך : **עוד** יתכתר תומרו ופניתי תליכם ע"ד תם שתתר הנביא ולא תכה דוד להסיר תלון תרון ה' ונומר ויטהו דוד ית עוד ויניתר ויברך ה' את עובד ונומר ותמרו זל תחתו ת' כלותיה ילדו שפה בכרם אחד דכתיב ופעולתי הפתוכי שפים ושנים ע"כ והוא מתתר ה' ופניתי תליכם והרבתי אתכם שכתתנות פניית ה' תליכם ישתלשל הדבר מעלתו להרבות תותם כתו שכתתלשל לבית עובד כשהטה תלון תרון ה' ותומרו והרבתי אתכם לשון תלה ורבוות והכוונה בזה שהנם שיהיו תרובים כ"כ יתרבים הרגילים בנתנתים בעולם כל אתתרבה יתעט ערכו כתכך הרתבנו כיתור פרט בחינת זו בתקומות תחרים תק על פי כן והרבתי אתכם ותומרו והקימותי את בריתי אתכם שכטיחס תם שהכטיחס הנביא דכתיב והקימותי לכם ברית התדש ותוא תומרו לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים • עוד נתכוון לומר שלא תפסק תורה מזרעם בברית שיחדש הברית שהכטיח לתם תלבד ברית התכות והוא תומרו והקימותי את בריתי אתם לשון נתינה ותומר מתיך ונומר שלא תפסק תורה מזרעם • עוד נתכוון לומר בדרך כלל ברית שהכטיח שיחדש הברית בת

(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְתוֹכְכֶם • לְשׁוֹן הִתְהַלֶּכֶת כְּגוֹן עֵדֶן הַגַּן • וְלֹא תִהְיוּ מוּזָעִים מִמֶּנִּי • יָכוֹל לֹא תִּרְאוּנִי מִמֶּנִּי • תַּלְמוּד לוֹמַר וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים: (יג) אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם • כְּדֵי לְהַתְמִיהַ אֲנִי שֶׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֵלֶּה • שֶׁהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת יָדָם שֶׁל מִצְרַיִם וְשִׁבַּרְתִּי לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים: מִיטוֹת • כְּמוֹ יִחַד בְּנֵי רָמֹז ה׳ וְכָל הַמְּסַבְּכִים הַמּוּסָרִים כְּלֹא מְנֻחָה מִתְחָם הַסּוֹר וְיִתּוֹר הַקֶּסֶר • כְּמוֹ עֲשֵׂה לְךָ מוּסָרוֹת וּמִטּוֹת קְבוּלוֹת בְּלַעֲזֵ׳ קוֹמְתִיּוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה:

יחס

(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם: (יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת: פ

ואם

וְאִשְׁרֵי שְׁכַנְתִּי בֵינִיכוֹן וְאֶהְיֶוִי לְכוֹן לֶאֱלָהָא וְאַתּוּן תְּהֵוֹן קַדְמַי לְעַם: אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן דְּאַפֵּיקִית יַתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִלְמֶהֱוֵי לְהוֹן עַבְדִין וְתָבְרִית נִיר עַמַּכַיָּא כְּנִכוֹן וְדָבָרִית יַתְכוֹן בְּהֵירוּתָא:

ואם

ואם החולכים בתורת ה׳ כמצטרך אין לתעבור במרגנים עתה הכתוב טרם להסבירנו הטומאה הוא כי טומאה זו עקרה הוא לנגד שנזהט האדם בריבוי כל מלאך רעות הפגומה שכוח נעשה בגילה ובגילה מטמאה ונפלטת לכלב דכתיב לכלב תשליכון והטומאה היא בחינת רובב מלכ

ואומרו ורדפתם מכאן מתחיל פרשת הרוחניות הנעלם המופשט מנסך התורה דע כי התעצמות עסק התורה ומיכוך המצות הוא לברר ניצוצי הקדושה ולזכך עצמיה

עוד ירמז כי כשישראל נכנסים לתפוס את ארץ כנען הם נכנסים בחלק ה׳ ואחזתו ובכך נעשים מקדשים לה׳ ומובדלים מכל העמים ונמצאים מקבלים עול מלכות שמים ומתעלים מעל עול שאר האומות ומתקדשים בקדושת ה׳ ומתרחקים מכל הטומאות ומתעלים מעל עול שאר האומות ומתקדשים בקדושת ה׳ ומתרחקים מכל הטומאות

עוד ירמז כי כשישראל יתפללו בדבר המזבח הנס שישנו לתפסיק בחלק ה׳ ראשון יכנה לנו מלך המשיח וינדל וירבה כחויו ינד המזבח על כלות המסך ואז ויקריבו ואז ויגש

עוד ירמז כי כשישראל יתפללו בדבר המזבח הנס שישנו לתפסיק בחלק ה׳ ראשון יכנה לנו מלך המשיח וינדל וירבה כחויו ינד המזבח על כלות המסך ואז ויקריבו ואז ויגש

עוד ירמז ופניתי אליכם ע״פ דכתיב לו ב והר כי שעבוד הגדיקים יהיה לתילה ממנו רוח בחני לילה הכני שהקב״ה יושב בסוכה בין הצדיקים שכ״ע ומסיר כרניך אחד ומגלה לה מור פניתי תיכרך ולרוב התעוררות ויוסף הפל ת הרגש המעוררות לי ראות על מתעלפים ונוסרים מהם תורות והם נפסות שיורות לעולם תתחתון להחיר ליעבד בלם ורוח מה ירמוז מחטר יהייתי אליכם ביהוה הגדול ומהפלה הנזכר ואמר לבון פנייה לנגד שהמזבח בריך היה אינו מכתיב דכתיב ה׳ לא פניתי אלא תחילה מחירו את אהר יחפץ ניסתיר כפי מה לאויב רחוים להסיר לזה אמר ופניתי אליכם לרחיר לשוללים תור הפניתי הנסתר ידהו עיניכם ויבחם לבכם ויאמרו וברכתי אתכם ויהיו ברכתי אתכם רחי לניצוצות הנוסרות מהם לנד התעלפות בלאור ואומרו והרבתי אתכם פירוש אלא תחטוב כי לנד נטירת הנשמות מרם יתייטו תורם ח׳ לזה אחר וברכתי אתכם שיתרבה מהרבה אורכם בלור פני מלך יסוד שהוא הגדולים גאלי כיהיה נמ״ב הדרגים אז כי אזכר ברית יעקב ואומר אז כי אור רבותם יהיה אחר מהם ויהן תכני הדם לנגד פני ה׳ לרחיר הנשמות מהם ויהיה הגדולים גאלי כיהיה נמ״ב הדרגים אז כי אזכר ברית יעקב ואומר אז כי אור רבותם יהיה אחר מהם ויהן תכני הדם לנגד פני ה׳ לרחיר הנשמות מהם

תוציתו נסדר הלאור בדברי הרבוחין דנגלות ידהו מוחין דקטיות וימנא הנוסר מהם הוא לנד התתיבו ואומרו וברכתי אתכם:

עוד ירמז באומרו ורכתי אתכם לשון רביות ורוח ע״ב לומרו תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש ופיירשיו שם שנתעלם על הפלאיים כהני עליון שיהיו הם קרובי המלך וגדולי הפלוניים ואומרו והקימותי את בריתי אתם לרחיר הבריות ברוחה לבוכני ויפה פיעלה ה׳ לומתם תקבדותיכם ואמר כי דוקא לנומדי תורה ע״ב לומרם לו כל העוסק בתל תורה מחוירו ואולי כי הן הם הדברים שרמז באומרו והקימותי את בריתי שהיא התורה אתכם כי בטל מיר יהו ה׳ לחם התורה רם היים:

עוד בתכוין ע״ד לומרו כפ׳ אחר בכבשתי לתת למכותיכם שהאכות עתם יזמדו לרשת את הארץ ורוח תאמר כאן בחיתי ברית ביעבוד ה׳ לקיים הארץ לכ״ע ובידם כל הדברים תיהי הכתוב יחייכו ה׳ עם האכות לקיים בידו ברית הארץ לע״ע: עוד רמז נויות הכאחות בכרוך החיים את ה׳ וידוע כי בחי ת אתחיהם לה ברית יחיהם גם כן לה בלים והוא לומרו והקימותי את בריתי שהוא יסוד עולם הנפשות אתרם יס כוח בלל זיווג חי הילמים ברוחם שרחל ברוחל הנפשות ורחקביל יבין כי הוא זה תכלית מנוחת הנפשות: ואומרו ואהלכתם אז ינוז נוזו לומו לסעודת עוה״ב ביטעיתם ה׳ מיין רחומר בשיבוי מסבת יתי בדחשית גם מבשרו של לויתן ויתן לך ישן טוען כוה בלא הקדמו דבר בעולם קדם לבריאת האדם:

ואומרו ויען מפני האם תוציאו מלבד אם שפירשתי בו לתיבה ירמוז עוד ע״ד אם שחמרו ל בפסוק ויתנע מרשעים תירם כי תור יבוי ברית הדשים ברוך הוא תעשה ברוחנית נגוי הקדוש ברוך הוא לגדיקים לפי כוחה הרשעים רחויים להשתחם כי וכו׳ והוא לומרו ויען תוציאו תור בדשם זה לחור זה החשם שיחשחם מחרוי והוא לומרו מפני חשם תוציאו מבית נגויו לה־שתם בו:

ואומרו ונתתי מטבני ונומר ירמז ע״ד מחתים ל שיתיד החדום ברוך הוא להוריד מבכדמ׳ הטמים ויש מרל שאמרו שהוא מעשים ויש מרל שאמרו מיטפה ורחומרו פירלת ה׳ מחדש ה׳ כוכבי ידיך והוא לומרו ונתתי מטבני בתוכם פירוש מטכן שכוננו ידי תורידהו ואתנהו בתוכם ואחזו עד עולם ישמור לשון רבים המלאכים מבניים ושמלאכים טוחלים את הגדיקים והגדיקים מבניים ושמלאכים טוחלים את הגדיקים מה פעל אל והוא לומרו ונתתי מטבני בתוכם שלא יהיה מחנית המלחרים מפסיה ביניכם ובניי:

ואומרו ורתהלכתי בתוכם ע״ד לומרו ונהלו כנירם ובניותי לרוי יתבדך מתהלך בתוכם והוא רוח חיים ע״ד לומרו עם ה׳ נפיחים כי יתן ה׳ את רוחו עליהם • עוד ירמז ע״ד לומרו ל ייתיד הקדוש ברוך הוא ליהות מחול על נדיקים ויפב ה׳ בתיהם ורל מחד ירחה בחוכבינו ויחמר זה חלי ואנוהו והוא לומרו ורתהלכתי בתוכם ואחר ליהו הליכה לנד שיתיד־לך לרוי יתבדך ליהו בחמות היו בעים מביניכם ורוח ליכה ואומרו ואהיה לכם לאלהים והוא לומרם זה חלי יתיהרו ואולי שרמז ליהו יום מרגזה רם נוה של הקדוש ברוך הוא שרחה דר ביניהם ואומרו ואתם תהיו לי לעם שיהיו הם קרובים יותר מכל נבח עם ה׳: **עוד** ירמז באומרו והיתי לכם לאלהים לנד כי בזמן הזה מחוירה אלהותו הוא מכי הרגיהים לזה אחר כי הנה יהיה בחים בכל עם ה׳ יוכר לשם אלהותו יתבדך וידעו כי ה׳ הוא האלהים והוא מאחר והיתי לכם לאלהים ביום רו ע־יתי תיל־תם שהכרה זו יבנה לכל הנברחים

דבת כ ביום הדוח ירמז ה׳ אחר לזר אחר ואתם תהיו לי לעם רוח שהכרה שוה בכל לא יהיו לי לעם אלא יום בני ישראל:

ואומרו אני ה׳ ונומר יתבחר ע״ד מאחר חכמים ל בפסוק ולא יאמר עוד חי ה׳ אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים ונומר שבשוחם היה פיאמרו חי ה׳ אשר העלה ישראל מארץ מצרים ואל התרנות והוא לומרו אני ה׳ ונומר אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מבית עבדים יתבאר הכתוב גם כן על התופן עניני יעש:

(יד) ואם לא תשמעו לי • לרבות טמלים בתורה • ולרבות מדרש חכמים • יכול לקיום המצות • כשהוא אומר ולא תעשו ונומר • הרי קיום מצות אמור • הא מה אני מקיים • ואם לא תשמעו לי • לרבות עמלים בתורה • ומה תלמוד לומר לי • לומר לך שלא זה המכיר את רבונו ומכוין למרוד בו :

וכן בתוכחי סדום רעים וחטאים לה׳ מאד • מכירים רבונם ומתכוונים למרוד בו • וכן בתמרוד גבור כיד לפני ה׳ שמכירו ומכוין למריד בו : ולא תעשו • הרי כתיב עבירות : (טו) ואם בחקתי תמאסו • מוסם בחוקים הבוחנים מחשבות נפשכם • מוסר החכמים : לבלתי עשות • מונע את מחרים מעשות : את כל מצותי • כופר בעיקר נויתים • לכך נאמר את כל מצותי • ולא נאמר את כל המצות : להפרכם את בריתי • כופר בעיקר • הרי שבע עבירות • הרמטונם נורדת השניה • וכן עד השביעית • ואלו הן לא למד • ולא עשה • מוסם בחוקים העושין • שונא את החכמים : מונע את החוקים • כופר במצות • כופר בעיקר :

והשקדתי

(יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה : (טו) וְאִם־בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי לְהַפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי :

אף

ואם לא תשמעו ונומר נריך לדעת היכן נפטוו בתנאי על השמיעה בתחילת הכרשה כיונדק לומר בכלל התנאי ואם לא תשמעו ולא היה נריך להתחיל אלא מאם בחקתי תמאסו :

ונראה כי כאן נתכוון הכתוב להעיריך מה כתב בתחילת הדברים אם בחקתי שכוונתו היא על עסקי התורה ולזה הסם בהפכיותיה בלילת השמיעה ואיזו מהם בתלויה בשמת מוון הוי אומר עסק התורה ע״ד אומרן פתנו ותתי נפשכ׳ ישמע חכם ויוסף לקח ולנד שנתכוון ה׳ במאמר בחקתי לכל מה שפירשנו בה בפרט התנאי אלא כל המשך הרב מסי העדר התורה :

עוד לנד כיצה ה׳ לומר כלילת השמיעה ואיזהו השמירה המצות ואיזהו עשות דבונו ותכרך לזה הקדים הסכיבה ואמר שסיבת הדבר היא לנד שלא לתדו תורה ע״ד אומר׳ לז את׳הקדוש ברוך הוא ברחתי לכם לנהר ברחתי לו תבליו הרי כי ח ן תקוה ליכנל אויבי עי עסק זולת התורה וכשיבלל מהתורה יסה מזנו ליריו הרע : עוד נתכוון להעיר לב נדלם כי כל שהולך בדרך לא טוב ודאי שהוכלל ממנו ידיעת הבירה כדרך הוא וטובותיו והנמשך מעבודתו כי בודאי אם יניע אדם חלק אחד מערבית ידידות נעימות מתיריות הרחק עכך מ׳ענפי אוה עליון יבו בלבו היות בעה׳ מלך המלכים בערך קיום מצוה אחת והוא מה שהעיר ה׳ באומרו ואם לא תשמעו לי פירוש לשון הבזיה או הוא כתני תוכח לכם שלא תעשו ונומר אבל אם תביטו ותדעו אותי אין לאום והוא אומר הבזיה לכן נלה עמי מבלי דעת : עוד ירצה בהעיר עוד אומרו ולא תעשו את כל לפי מה שפירשתי בפסוק אם בחקתי תלכו ואומר בא׳ מן הדברים שיכוין לומר שעל ידי עסק התורה יהיה בטוח מיבזו ומבלה לזה אמר בכפל התנאי ואם לא תשמעו לי פירוש לי לשמי שהנם שילמדו התורה אם לא יהיה הליחוד לשמו יתבדך ולא יעשו את כל המצות המלה פירוש אין מניל מיד יבר הרע ויבוחו לידכם עבירות כאין מניל מהיגר מלה תורה לשמה : עוד ירצה שאם לא ישמעו לתורה הנם פיסכימו לעשות כל המצות הוא מן מהכלל : נם ע״ד אומרם זל זאת התורה לעולם ונומר כי העוסק בתורה אפילו בזמן חורבן הבית יכול לקיים כל המצות מע״ה אם לא יעסקו בתורה בודאי בלה יעשו את כל המצות :

עוד נתבונן באומרו תיבת לי להעיר בי אמיתת מוון מל״ת היא כתי נבא לדבר עמו המלוך מלך העולם ויתקן לעשות מלו והוא אומרו אם לא תשמעו לי פירוש לי אין אתם רוצים לשמוע : עוד יתבאר בכתוב ע״ד אומרם זל בפסוק ואותי עזבו ותורתי לא שמרו ונומר מבל לתופס כיצור וכו׳ ע״כ הרי שהנם פיהיו ישראל ב״מ עוזבי ועושים כל העבירות בתורה לא היה נאהב הבית והיה את בתוכם ה׳ להקדים ולומר ואם לא תשמעו לי אז היה אפס לנד ש תעשו את כל המצות יתשך לכם פירושו אחיזה בעבין אחבל אם תשמעו הנם שלא תעשו את כל ונו׳ היה היכם בתופס כציר וכו׳ אומר בדברים :

עוד ירצה עוד לנד ש ודע ה׳ מחפצות לב אדם ויתחבולות יצר הרע וסדי כניסתו עם אדם לזה דבדר תורה בנגד יצר הרע והתחיל בנגד יצר הפיתוי והנה בבר בתבתי לך פעמים רבות כי לנד כתיב ישראל קדושים לה׳ לא תיכון עצתו על יצר הרע לדבר אלו עשות הרע עד כיראיקהו מעט מעט בנוצב את הקטן מבית אביו שבתחילה מושכו מעט מעט כמו כן בתחילה יתחיל היצר לדבר אליו כי נכון הדבר הנה אתת ה׳ כל הכתוב בתורה אי כמוך יחוס לדברי ה׳ אבל מה שיסיפו חכמים כמה נדרים ושבועות ועניני היסור אי יאמר כי כן ניוה הבורא ויסיטה מזנו להרחיק אחריהם יוסיף להכותו כי יאמר אלו דברים התורה אלה אתך רמ״ח מצות עשה ושנפיהם ולנד היות האדם מדוקק מעט מה׳ יוכל יבא בו :

ובנגד כ׳ פיתויים אלו אמר ואם לא תשמעו לי כאן מדבר על קבלת דברי חכמים ירוח ע״ד אומרו ואתם אדר יעשה בודון לבלתי למוע ונומר ואת החיים והזהיר ודקדק לומר לי ע״ד כל המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר השכינה לזה אמר אם לא תשמעו לי היה נוצע ועיד כי דברי חכמים היכל ה׳ אמת : ובנגד פיתוי הב׳ בתרבה בעיניו טול מ״ע כי דברים הם אמר ולא תעשו את כל המצות הלה אם נתכוון לומר שבל יהיו מבל אחד מהם ית בידו אפילו אחת שלא יעבור אחת מכל המצות כי סדר המצות ותמיותיה הוא אחר נבלו רחוקים והמסדר לבמיע לכם אין בידו אפילו אחת מכל מצות ה׳ ולזה לא אמר ואם לא תעשו כסדר נאמר בפסוק אחר זה לנד זוה נמדך אלם לא תשמעו :

ואם בחקתי ונומר נריך לדעת למה אמר ואם ולא סמך על ואם בחמר בתחילת הענין : עוד אומרו בחקתי תמאסו כי על שלילתם לא תיכון הבזיון בתחילה כמאחר ואם מפסטי הסמוכה לה • עוד למה חזר פ״ב לומר ואם עוד ליה לא בלל הכתוב יחד תקים ית פסטים ויתיר ואם חקתי ומפסטי תמאס או תנעל ונומר עוד למה ייחד המאיסה לחקת ונעילת נפש למפסטים עוד אחר שזכיר מאיסה ונעילה מה נורך לומר לבלתי עשות ומה נם שכתב למעלה ולא תעשו את כל המצות והנם שפירשנו בו נ׳ מהדברים שהוא המשך ממה שקדם אליו עכ״ל יתחייב יבוב מהמיות הכתוב :

עוד מה היה כוונת אומרו להפרכם ונומר : אבן כוונת הכתוב היא כנגד פיתוי יצר הרע המפתה לבטל מצות לה תעשה ויתחרם להתחיל להחזיק מדעת אדם מצות שהם חקה בלה טעם בה׳ מב׳ דרכים או יאמר אליו כי לא יאמינו הדברים שיאמר אליהם מיתם עולם או יאמר לו יהיה שבאמינו כאמרם אין הדברים כפשטן ולא יכוין אל הנשמע מהם וכפשטה אדם אזוב עמו בעזר תאוה הנוברת עליו ויעבור עליו ואחר כייבר פי ה׳ פעם וב׳ הנה יבא עוד בטענה ההונת לו כי יותר יקל מעליו העוון אם יהיה מיומד וכפור בכל ואז לא יעניפהו למעלה אם יבא לרגל הענוש אלא על עון אחד שהזיר ושפר ברית שנשבע בהר סיני מ״ה זולת זה יהיה נענש על כל פרט ופרט :

ובנגד הדרנות המסית את הכתוב ואמר על רשון שהתחיל לפתות במצות שהם חוקה ואם בחקתי שהם תנות אחין בהם טעם אמר חול שהשטן ואומות העולם אומרים מה מצוה זו ומה טעם יש בה להיה דקדק לומר בחקתי בזות הקב״ה לומר בחקתי תחקרו אותם ותקבלו דברי היצר ואמר ואם לומר שהוא הדרנה אחרת שהוא כיוטל נם מצות ל״ת נם לנוקב שכל אחד דברי לבעלמו לבזיון עוונם האחור בעניו :

ובנגד פיתוי ב׳ על היצר אמר ואם את מפסטי שהם בהם טעם מצות שיש בהם טעם מנעל נפשיכם ויטעם שסיבה מהאמור בחוק ם לדרכנו יש טעם ויזון כי החוקים הטעם הוא אשר סבב האלהים בהם מע״כ מפסטים יהרי טעם סיבתם היא לנד שנפשם חמדה יצות הרי לא לנד בחין טעם במצוה לזה אמר תנעל נפשיכם ולזה לא אמר נם כן במפסטי בהאמר בחקתי : עוד ירצה באומרו מנעל על פי מאמר החסידים בדבתיו רמדם את יפשו לדעת מה היה אם עומדת בנדר טוב או נפש טהרה כי יוכר הדבר בפי תות הנפש אשר תטה עשות זבד בא׳ היצר לר״ת : היה מאמר תניל נפשיכם כי הנפש הרשעה תנעל קיום המצות ותבחר עשות רע לנד שלא שבה שהיא בחינת הרע הנמשך מהקדוש ברוך הוא שופטני ויזה מר שנאמר מיתי ובלבתי עשות את כל מצותי כי הנפש הלזו תנעל כל ענפי הקדוש׳ותי לַהפפיכ׳כנגד פיתוי החרון של ונר הפע כאומ׳לו ספר בריתי ויאמר רביבד לחיל ישוב ובא רבתו׳ וייעד עונש שלם בשוה נם לזה ובטל טענת רמסית בפרט זה וכמאמ׳ הנביא הנה בכל הנוי׳ בית יפר׳ ונו׳ והיתה התשובה לזה אם לא בחת - בפוב׳ מחלוף שליהם:

עוד יתבארו הכתובים על פי דברים זל שסלימות עבודת ה׳ היא בחמנעות נ׳ דברים מחשבה דיבור מעשה לזה כשבפל ה׳ התנאי אמר זכרון שלשתם כנגד

(יו) והפקדתי עליכם • ונויתי עליכם: שחפת • חולי שמקשף את הגשר
חנפולוש בלעז • דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו ומרלות פניו ושופה:

קדחת • חולי שמקדח את הגוף ומחממו ומכעידו • כמו כי אש קדחה באפי: מכלות עיניים ומדיבות נפש • העיניים נוטפות וכלות לרוחות טיקל וירפה וסוף שלא ירפה • וילחצו הנפשות על משפחת בניהו • כל תאוה שתיכה בהם ותוחלת ממושכה קרויה כליון עיניים: וזרעתם לריק • תזרעו ולא תצמח • ואם תצמח • ואויביכם • (יו) ונתתי פני • פנאי כלי פניה אני מכל עסקי לדעת לכם: וירדו בכם שונאיכם • כשתמנו ישלטו בכם • אנגדת ת"כ מפרשה זו לף לף אני מעשה זאת • אינו מדבר אלא בלף ואין לף אני מלך ימלוך בקרי: והפקדתי עליכם • פיהו התכוות פקודות מזו לזו • עד שהרשעתם פקודה מכלכם תביא אחרת ותסחבנה

(יו) אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נָפֶשׁ וְזָרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם: (יו) וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וַנַסְתֶּם וְאֵין־רֹדֵף אֶתְכֶם:

ואם

לה: בהלה • תכה המכלה את הבריות • יאחזו זו מכת מיתן: את השחפת • יש לך אדם שהוא חולה ומיטל במטה • אבל בניו סמוך עליו • תלמוד לומר שחפת שהוא נסחף • או יתיש שהוא מקדיח • תלמוד שהוא מקדיח • או יתיש שהוא מקדיח וסביר היה בעצמו שיחיה • תלמוד לומר מכלות עיניים • או הוא לוקה סבור שיחיה • אבל מחרים סבורים שיחיה • תלמוד לומר ומדיבות נפש: וזרעתם לריק זרעכם • זורעה ואינה מצמחת • ומצמח מה מזיקים בחיים ואוכלים • ואם ת"ל יאכלוהו מזיקים • הא כיצד זורעה שנה רחשונה ואינה מצמחת • שנה שניה מצמחת ואויבים בחיים ואוכלים תבואה לימי המטר • ובשפנים מתים בריבוד עלה תביאת תשתקד • דבר אחר וזרעתם לריק זרעכם • כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר שמתה בחמל בהם ומכלן והחטה בה ואכלה תוהם • שכאחר אשר טבחתי ואבתי מזיבי כלם: ונתתי פני בכם • כתו שכאחר בטובה ופניתי אליכם • כך באחר ברעה ונתתי פני • אלכלי מכל לאחר באחר לטובה • פינה אני מכל עסקי ועוסק אני בעמכם לרעה: ונגפתם לפני אויביכם • מיהם האות הזה אתכם מנפשים • ובעלי דבביהן מקיפים אתכם מבחון: וירדו בכם שונאיכם • אלמי תעמיד שונאים אלא מכם ובכם שבעצה בחומות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל • שנאמר והיה אם בבגלי • ואלא מדין ובני קדם ועומר • ויחנו עליהם ויסחיתו את יבול הארץ • אבל בשעה שהיתיחד עליכם מכם ובכם • הם מתפזרים אחר מטמוניות שלכם • וכן הוא אומר ואתר אכלו בחר עמי ועורם מעליהם הפשיטו ועומר: ונסתם • מפני אימה: ואין רודף אתכם • אבלי כח: ואם

הדיבור אחר ואם לא תעשו בנגד עסק התורה הרוח הדיבור ובנגד
המעשה אחר ואם לא תעשו ועומר ובנגד המחשבה אחר ואם לא תחפצו

ודבר זה יכנו במחשבה ולנגד שהמחשבה יכנס בתוך ובלב לזה אמר בנגד התוך תמלאנו ובנגד הלב אמר תגעל נפשיכם כי רגפש היא בלב בידוע:

עוד מכבר שהדיבור יכבר בנגד שהמעות שיהיו בגלות עם בני ישראל והם נ' כתיב:

אַף אֲנָא אַעֲבִיד דָּא לְכוֹן וְאַסְעַר עֲלֵיכוֹן בִּיהוֹלְתָּא יַרַ שַׁחַפְתָּא וְיַת קַהֲהָתָא כְּהַשְׁכַּן עֵינִין וּמַפְחַן נַפְשָׁא וְתִזְרְעוּן לְרֵיקָנוּ זַרְעֲכוֹן וְיֵיכְלוּנִיהּ בַּעֲלֵי דְּבָבֵיכוֹן: וְאֶתֵּן רוּגְזִי בְּכוֹן וְתִתְבָּרוֹן קֳדָם בַּעֲלֵי דְּבָבֵיכוֹן וְיִרְדוֹן בְּכוֹן סַנָּאֵיכוֹן וְתֵעַרְקוּן וְלֵית דְּרָדֵיף יַתְכוֹן:

ואם

דא הם גדולי ישראל המעותדים על התורה ועל העבודה וכנגד כת זו אמר ואם לא תשמעו לי וגו' כי כת הנדיבי לבבם בחכמה ובמדע ובהשגת ה' ולקיים כל התורה ואם יזלזלו מכילי בעצם וכתמצה הן מתחייב בנפשו וכתמצה על ידי חילול ה' כגון מנע דמסגיעה ל' מחית בלא ציצית ותפילין ובלא תורם וכנגדם אמר הכתיב ואם לא תשמעו לי פירוש להתעלל בעסק התור' למען ולא תעשו את כל המצות בלעותיהם וכריתיהם ידקדוקיהם מחסרון מעט יחשב לגדול ויש כת אחרת בניהם בני תורה אבל הם מוכלים ויודעים הכרת הטוב והיכר כנגדם אמר ואם בחקתי תמאסו כי לאלו יניעים הכתוב מפולו על ביטול מצות כמין בהם טעם ויחשב להם לידיעות אבל על ביטול הקדוקים כנעשים עליהם גדולי ישראל לא יניעם כמו כן העונש.

ויש כת אחרת בהם הסכלים בעצם ישראל בלא תניב ידיעתם להכדיח קיוסו החוקים בכתורה וכנגדם אמר ואם את משפטי תגעל נפשכם כי אלו לא יעשו עונש גדול אחור בעניו אלא על ביטול הרי הסכלים הם מוסכרים לכבל מצוה אבל כל החוקים יאל' הקדוקים בעשנו עליהם גדולי ישראל כידועים בהם כעוונים וכעוט ס החנוסים בעונשם קל עד יחוד:

לבלתי עשות כאן הרם ה' תגאי אלא יביא על העונש המיר אלא אם עודם מסגיעים בדעתם לעבת בדרכי הרע לבלתי עשות ועומר אבל אם דעתם לחזור אז הנם בחיי דעתם לחזור אלא בהתנדון ב"ה יודע שיחזרו בתשובה ימדיך ה' אזו להם עד כיכם חליו ולא יביא עליהם את הרעה הכתיבה:

להפרכם את בריתי נתביין לבעצות עוד אלא יביא כל העונש אלא לעובר לבעבים כאיתרו להפרכם את בריתי אבל לעובר לתיקנין לא יבא לכלל העונשים:

ור"ל אמרו יאם לא בתשיבו יעומר יש אדם בחיי לומר אבל עושה תלמוד לומר ולא תעשו יש אדם בחיי לומר ולא עושה אבל אם בחיי תמאסו ועומר אבל בחיי לומר ולא תעשו את כל מצוני ואם בחרים העונשים ושונא ת"ח דכתיב תגעל נפשכם ולסוף חיו מניח בחרים לעצות דכתיב לבלתי עשות ולסוף כופר בעיקר דכתיב להפרכם ועיקר ע"כ הנה לדבריהם אל לא יבא עונש החמור שלא עד שיעשו לגדר בחרון שכופר בעיקר ועשם בלא אחר הכתוב גדר בא להודיע סיבת הסיבות שתסובב לאדם לבוא לחרים זו בחרים וממשמעות הדברים מבואל כי בהכלל בדרשונה יתגלגל וידד משם מטה עד מידה בחרונה ותיבת יובן מאחר הבניה יובן מה מבדה בחרן על מה עזבה את תורתי שהיא סיבה הרשונה שתסבב בחרים בכל פרטים הרעים רח"ל:

אף אני ונויתי כיוצא בם מדת הרחמים תסכים על הקללות בם: והפקדתי ונויתי בחת ה' בחיי הללות אלו כיוצא מידתם כל הרעשים ולבד שעיקר עונש הוא מניעת עסק התורה מבד להם בחוקם ובכה הכתיב ימבלה לאם בכר הרעה אלא כר דברי כאם ודע כי התורה תסגל ג' תעלות טובות בעסק אדם: דא' מבחלמנעות עסקה להיותה אם מעכבת הנפש ומטרדת חותה לבל תנטרך לדרך בחיל לגרפה ולזה אין אור על נהינם שולטת בהם כי אם נדול מבח אם נהינם ואין מחלואי הנפש בהם שולטות אור על נהינם ולזה נהינם נוערת בדרב אין לי חפץ בגדיקים וכו' שהם מתישים כחה ומכבים אשה •

והטעלה ב' במחירה הענינים כי יש לך לדעת כי נדיך אור נדול לעיני כל ישראל כדי שיוכלו ליהנות מזיו הכבוד למעלה ולחזוק בתחבתי אותנו בחן לנו התורה שנקרא אור בכתוב ותורה אור כדי שבחלמנותה ינדל כח אור עינינו כי כפי נודל אור בעינים כפי המוכן בהנים אל הללים ולכל בלא ראיה ובתורה יקרא להם נביא ה' העורים הביטו לרחות • ג כי דברי תורה תשחי לב בכתוב פקודי ה' ישרים משחי לב ומתיב ולשרי לב בחכה: ובכנד נ' מצלות אלו אמר ה' עינים תבוין בתורה שהיא אם הקדושה יפקיד ה' עליהם בחפת וקדחת גם הזכיר בהלה בשוא הפך העומד מעסק התורה שהוא יגוד הכסל והתבוננות הדעת ובנגד מאיר עינים אמר מכלות עינים ובנגד שמחת הלב אמר ומדיבת נפש: ואמר וזרעתם לריק בנגד הצלחת העולם הזה: גם ירמוז להצלחת עוגם העליון ע"ד לויתים זל עיתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק זל עולמות ודבר ידוע היא שכל הדברות יעודי הכבוד הטוב לצדיקים יש בכנדם עוגמי הרשעים כאומרו גם זה לעומת זה עשה האלהים וכשם שים הדברות הכלב אמות ועבר יעודי הכבדים בנגדם כלב אמות ועבר טיגופי יסורין לעוגמי רשעם ויקרלו קרי ריק שיולה בהם כלם אמות ועבר ויהא אמר וזרעתם לריק במקום להנחיל מזכי יש יהיה לבחינת הרע ריק שהם בנגד מספר בקלי ואמר לעון זרעיכם כי יתיהם נם לתפילות לעון זה ע"ד לומרו זרעו לכם לצדקה ועומר ואמרו ואכלוהו מזיבו כי הקליפות נהנים ממעשה הרשעים ויוציע הכתוב שהקליפות הם מזיבי הים:

ונתתי פני ועומר הם פני זעם וטעם קריאת הדין פנים לנד שתמיד עומדים לפני ה' כת המשחיתים שהם את המשחיתים לזה יקראו פני ה' ועליהם אמר ונתתי פני ודבה ונגפתם לפני מזיבים הם החומות כוחות הקליפה נם נתתוון באמאר פני לומר בלא יסתיר כנו מהם כשומרים ביד מזיבים עמ"ב הם ח"ו מכלים את הכרם ויהוה גילה רעוו יתבדך בסוף העניו ואף ועומר לא מחסתים לכלותם ועומר ואחר בכם למעט בית המקדש בלא תעלוט בו מיתת הדין פחילה:

(יח) ואם עד אלה • ואם בעוד אלה לא תשמעו: ויספתי • עוד יסורין
מחרים: שבע על חטאתיכם • שבע פורענויות על שבע עבירות המתירות
לתוכלה: (יט) ושברתי את גאון עזכם • זה בית המקדש • וכן הוא אומר
הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם: ונתתי את שמיכם כברזל ואת
ארצכם כנחושה • זו קשה מכל
מהם • שאם היה אויר והיו
כמיך מצר על הגשם בחשך
וניתר שיהיו הפתים מזיעין
כדרך שהנחשת מזיע והארץ
מוציא כדרך שאין
הברזל מזיע • והיה תוצרת
פירותיהם • לאכל כאן השמים לא
יהיו מושיעין כדרך שאין
הברזל מזיע • ויהא חורב
בעולם • והארץ תרא מזיעה
כדרך שהנחשת מזיע • ויהיו
מחבלים פירותיה: (כ) ותם
לריק כחכם • ורי אחד אומר
עמל • כלה תרש • כלה זרע •
כלה נכש • כלה כחש • כלה
עדריכם תקני כאשר כתוב בדפון
ומלקה מיום כיום כדרך כלוס •
אבל אדם כעמל ואחרם וזרע
ונכש ונכשל ועדר • וכן
עדפון ומלקה מיום ורי
שיניך כל זה קשות: ולא תתן
תרנכם את יבולה • לף אם
תרנכם תוביל לה בעצת הזרע:
ועץ הארץ • פירות עץ הארץ
יהא לקוי • כלה יחניט
פירותיו בעצת החנטה: לא
יתן • תבשם לתכלה ולחטה
תנן יחפרו: לא יתן פריו •
כשעוה תביה פירותיו •
ורי עתי קלקלת ויש כאן שבע
פירענויות: (כא) ואם תלכו
עמי קרי • רבותינו אחזו
ערמי במקרא שאינו אלא
פרקים • כן תלכו ערמי
בחנות • ומנחש פירש לשון
מניעה וכן הוקר לנגף • וכן
ידך רוח • וקרוב לשון זה
לתרגומו של אונקלוס לשון
קושי • שתקשים לכם ליתנם
תשתקדו שיבא כחטאתיכם:
שבע פורענויות אחרות כתוב בספר
שבע כחטאתיכם: (כב)
והכלחתי • לשון נרוי: ושכלה
מחכם • אין לי אלא חיה
מבלת כדרכה כך • בהמה
מנין תלמוד לומר ושן בהמות
אלא כם הרי שתים • ומניין
שת"ם ממיתה בשמיכתה •
תלמוד לומר עם חמת זחלי
עפר • מה אי נושכין וממיתין •
אף אלו נושכין וממיתין •
ערוד נושך ומתית • וכלכלה מתכם • אלו הקטנים: ושברתי את בהמתכם
מבחוץ: והתעטיה מתכם • מבפנים: ושמו דרכיכם • שבילים גדולים
ושבילים קטנים • הרי שבע פורענויות על כאחת שן כחת • אחת זוחלי עפר •
והכלה • והכריתה • והתעטיה • ושמו: (כד) לא תוסרו לי • לשון אלו:
(כה) נקם פרית • שיש נקם שמינו בברית כדרך שאר נקמות • ושמו סמוי
עינים • דבר אחר נקם ברית בריתי אשר עשיתם • על הבטחת מכר שבתקרקע היא מלחמת חיילות מוכיחים: ונאספתם •
מן החוץ אל תוך העדים מפני החנוך: ושלחתי דבר בתוככם • על ידי הדבר בתוככם הבריח עליכם • לפי שאין מלחמה את
הפת בירושלים וכשהם מוכיחים את הפת לקבריו נתנון ביד מוכיח: (כו) בשברי לכם מטה לחם • מאבוד לכם כל מסעד מוכל והם הני
ריבה: מטה לחם • לשון משען כמו מטה יהודה: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד • מחוסר עצים: והשיבו לחמכם במשקל •
התביאה נדקדק • ונשתיר פת נפולת • ואשתדרת בתנור והן יושבות ושוקלות את הכבדים לחלקם ביניהם: ואכלתם ולא תשבעו • זהו
מחרה בתוך המעים בלחם • הרי שבע פורענויות • חרב • דבר • מגור • דבר • חוסר עצים • פת נפולת • מחרה במעים •
ונתתם מיכה מן המנין הוא החרב:

(יח) וְאִם־ עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ (יט) וְשָׁבַרְתִּי אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשָׁה׃ (כ) וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־ תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ׃ (כא) וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם׃ (כב) וְרִשַּׁלַּחְתִּי בָכֶם אֶת־ חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם׃ (כג) וְאִם־ בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהַלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ (כד) וְהָלַכְתִּי אַף־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקֶרִי וְהִכִּיתִי אַתְּכֶם גַּם־ אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ (כה) וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקָם־בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל־עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶּבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד־אוֹיֵב׃ (כו) בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה־לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ׃

ואם

לא שבע

תשמעו לי תלה הדבר בתוכיחים שהיו התורה כי מן הנתנע
שיתורו בתוכחה זולת על ידי התורה:

על חטאתיכם פירוש לשיעור חטאתם שהם ז' מדה כנגד מדה
ולפי שהם ז' עבירות ו' לא עשו ג' בחקתי תחלה ו'

מכפטי ה' נגלו ה' מוציאם
מחרים בלתי עשית ו' ספרו
ברית ואחר שיסרם ה' ולא
שמעו לו וסגרו עצרי התבואה
סרי ז' ולטעם זה לפי שיעורים
מתחיל לא כתיבו ג' ספרים
בפתוחים כר' ועיתר כעוכיים
תלויים וכו' עד זורה וכו' ע"כ
פירוש לגד שתלה ה' להם
לעכות תשובה ולא עשו
ויכרע תשקלם כרשעים:

ושברתי את גאון עזכם
תמרו על זה
בית המקדש שנקרא כן וכאומה
כזה כיון שלא חזרו בתשובה
זה יורה שחושבים בדעתם כי
ה' חפץ בהם עדיין מתה
שעולי בבל בתוכם ובזה
מתחזקים לזה אחר ובבדתי
ועיתר:

ותם לריק ועיתר כחילו
אחר ותם כחכם
לריק פירוש שכחכם בפלילות
יהיה לריק ולגד שלפעמים
לא יצליח התשחית חלק בחלק
כאן הודיע כי יצלחו בכל
דת"ן:

ואם תלכו עמי קרי
לגד שמכות אלו
הם מכות המרגלות ומכירות
הסגולה כי ה' מיסר אותם
ובשלמן חוזרים בתשובה אין
מיצוי שלא ליתר קרי הוא זה:

שבע כחטאתיכם הגם
שלא הרגישו
בעבירות אחרות אף על כי
כן כיון שלא חזרו אחר
היסורין יחשב להם כעושי
אחדם:

חית השדה כשם שהם
עשו מעשה בהמות
שלא הרגישו להעבירת אלכם
תבא חית השדה ותעשה
מעשים בהם:

והלכתי ונותר בקרי
פירוש שלא
יהיה עליהם יסורין מכוונים
על החטאת כתו' כעשה
מקודם שהיה מביא בחטאתם
ע"ד תומרו תשלם לחיב
כמעשהו כי זה יעורר לב
נדבם ויסכילו להטיב מעשיו שבנגד כאשר היה הרעה ואחר ה' כי אם יבוי עמו
בקרי ולא יסכילו למעשה ה' אחר יעורר לבם בכיוון יסורין בנגד עוניותיהם
גם הוא ילך עמהם בקרי ויביא עליהם יסורין כחין דמיון לחיב עוניותיהם
הרעים והם חרב ומגור דבר וסגירה ביד תויב רעב שכולל ג' גרות רבי ז':
ואכלתם

ס (כז) וְאִם־
בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי
וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי בְּקֶרִי :
(כח) וְהָלַכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת־
קֶרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אַף־אֲנִי
שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם :
(כט) וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר
בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ :
(ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־
חַמָּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם
עַל פִּגְרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה
נַפְשִׁי אֶתְכֶם : (לא) וְנָתַתִּי
אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה וְהַשְׁמוֹתִי
אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ
בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם : (לב) וְהַשְׁמֹתִי
אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ
אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ :
(לג) וְאֶתְכֶם אָזָרֶה בַגּוֹיִם
וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב
וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה
וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה : (לד) אָז
תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ
כָּל יְמֵי הַשְּׁמָמָה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ
אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ
וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ :

כל

(כ) בְּמוֹתֵיכֶם • מִנְדָּלִים וּכְרוּעוֹת: מְתֵיכֶם • מִן ט"ת עַל הַגְּוִיּוֹת • וּ"ש
כְּתִיב מְתֵיכֶם קְרוֹיִן חַמְתֵיכֶם : וְנִתְּתִי אֶת פְּנֵיכֶם • תַּפּוּחֵי דְּעָב הֵיוּ .
וְתוֹקְעִים יִרְאֶתֶם מִחֲקֵם וּמְנַקְּשִׁים חוֹתָם וְכַרְסוֹ נִבְקַעַת וְנוֹפֵל עָלָיו : וְנִגְּפְתֶּם
כִּפְנֵי אֹיְבֵיכֶם • זֶה סִילוֹן שֶׁבְּיָדָם : (לא) וְנָתַתִּי אֶת פְּנֵיכֶם • כִּשְׁמוֹ
מִמֶּנּוּ • כְּשֶׁהוּא מוֹתֵר וְהַשְּׁמוֹתִי
מִכָּאן אַתָּה לָמֵד מִתּוֹר
כֵּן אַתָּה מוֹצֵא בְּכָל מָקוֹם חֲרִבָּה
מְעוּבֶּרֶת מִתְקַבֶּצֶת וְנוֹשֶׁבֶת לְבֵית
עֵס • כְּגוֹן ז' פּוּרְעָנִיּוֹת •
מַכִּילַת בְּפֶרֶק בְּיוֹם וְבָנוֹת •
הַמְּמַדֵּת בְּיוֹת כְּגוֹן כְּתִיב •
בְּרִיתַת הַמִּנִּים אֵין כָּאן
פִּרְעָנוּת אֶלָּא עַל יְדֵי הַמְּמַדַּת
הַכְּרוּיוֹת יִכְלוּ הַמִּנִּים
לְהַרְבּוֹת הַגְּוִיּוֹת וְיִכְרְתוּ •
וְנָתַתִּי אֶת פְּנֵיכֶם יְעוֹמֵר כְּגוֹן
ג' • סִילוֹן שֶׁבְּיָדָם ל' • מִדְּבָר
עֲרָבִים • כְּמוֹתָן מִקְּלָל מִן
הַגְּדוּדִיּוֹת • וְלֹא תָּרִיחַ הַקְּבָנוֹת
כְּגוֹן ז' • (לב) וְהַשְּׁמוֹתִי וְיֹאמַר
זוֹ תְּמַהּ טוֹעִים לוֹמַר • לְלֹא
יִתְּלוּ מוֹעִים נֶחֶת רוּחַ
בְּקָרְבָּנִים כְּתִיב כְּמוֹתָם
מוֹעִים : (לג) וְאֶתְכֶם אָזָרֶה
בַּגּוֹיִם זוֹ מְדִינָה קָטָנָה • בֵּין
בְּנֵי מְדִינָה גּוֹלִים לְמָקוֹם
אֶחָד • רוֹמִים זֶה אֶת זֶה
וְנִתְגַּיְּרִין וְיִשְׂרָאֵל נִזְוָרוּ
כְּמִזְרָח כְּמַדָּם הַזּוֹרֶה בְּעוֹרִים
בְּנָפָה וְאֵין אֶחָד מֵהֶן
דָּבוּק בַּחֲבֵרְתּוֹ : וַהֲרִיקוֹתִי •
כְּתַרְגּוּמוֹ תְּרִיקוּ
הַנֵּדֶן • וּמַדְגִּיז חֶרֶב
כְּגַלְמֻטַּת מַחֲרִיכִים מֵהֶם
מַחֲדֶת מְהֵר • כְּמַדָּם מְרִיק
אֶת הַמַּיִם וְאֵין סוֹפֵן לְחַזֵּר •
וְהֵיתָה מַרְגֵּכֶם כְּמוֹתָם • כְּלֹא
תַּעֲשׂוּ לְטוֹב לְתוֹכָהּ • וּמִתּוֹךְ
כָּךְ עָרֵיכֶם יִהְיוּ חֲרֵבָה • נִרְמוֹת
לָכֶם חֲרֵבָה • כְּשֶׁעָשָׂה כְּמַדָּם גּוֹלָה מְבִיתוֹ וּמֵעִירוֹ וְסוֹפוֹ לַחֲזוֹר • כְּאִלּוּ אֵין
כַּרְמוֹ וּבֵיתוֹ נֶחֱרָבִים • כָּךְ שְׁנוּיָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים : (לד) אָז תִּרְצֶה • תַּפְיֵים אֶת
כְּעֵס הַמְּקוֹם כְּשֶׁעָשׂוּ עַל גְּמָטְרִיּוֹת : וְהִרְצֵית • לְמַלֵּךְ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ :

וְאִם בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי אִם בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי לְמִצְוֹתַי וְהוֹסַפְתִּי לְיַסְּרָם עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה עַל הָרִאשׁוֹנָה וְהוּא כִּי הוֹסִיף לְהַכּוֹתָם מַכּוֹת אֲחֵרוֹת לְהַכְנִיעָם וְלַעֲשׂוֹתָם לְאֶפֶס מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְרֻבִּים וְהֵם מְעַטִּים וְלָכֵן הוֹסִיף לְהַכּוֹתָם מַכּוֹת אֲחֵרוֹת לְהַכְנִיעָם וְלַעֲשׂוֹתָם לְאֶפֶס מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְרֻב

(לה) את אשר לא שבתה • שביעית שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות השמיטה ויובל • שהיו בסכיסו ישראל בחרבם לפני המקום חרבע מאות ושלשים שנה • שלש מאות ושבעים היו בני עונם • משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים ס • בני יהודה הכעיסו לפניו מ' שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים • הוא שנאמר ביחזקאל ואתה שכב על צדך השמאלית ונאמר • וכלית את מלה ונו' • ושכבת על צדך הימנית מ' יום ונכתת את עון בית יהודה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין • ועוד ישנו שם שנים עד גלות צדקיהו הרי מ"ו • ומ"ת שנות מנשה נ"ה היו • מנשה עשה תשובה ל"ג שנה • וכל שנות רשעו כ"ב • כמו שנאמר בתגדת חלק • ושל אמון שתים • ויש ליחזקיהו הרי מ"ו • נמ וחשוב לך ממו ס' ותרבב ול' ושם שנה עשרה למלכו • לך שמשין וכ' יובלות • הרי לת' שנה ס"ד • ללי' שנה ה' שמטות • הרי ע' מסר אחת • ואותו יובל שגלו שלא נשמר בעונם נחשב להם ועליהם נגזר ע' שנה שלמים • וכן הוא אומר דברי הימים עד רצתה הארץ את שבתותיה למלאת ע' שנה : (לו) והבאתי ארך • פחד ויראך לבב • מ"ם של מרך יסוד נופל הוא כמו מ"ם של מועד ושל מוקש : וכפו מכושת חרב • כאלו דופקים והורגים אותם : עלה נדף • שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר • ומשמיע קול • וכן תרגומו קל טרכא משקיף • (לשון חבטה שדיפות קדים שקיפין קדים לשון משקוף מקום חבטת הדלת) וכן תרגומו של חבורת משקופי : (לז) וכשלו איש באחיו • כשירדפו לעון וכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ : כמפני חרב איש כי חרבם מלפני חויבי' כיהיה בלבבם פחד • וכל שעה סוברים שהרג רודפם • ומדמים וכשלו איש באחיו • זה נכשל בעונו של זה • ובל יכולו עוד לקום (לח) ואבדתם בגוים • כשתהיו בזויים תהיו מבוזדים זה מזה : ואכלה אתכם • אלו המתים בגולה : (לט) בעונות אבותם אתם • כשתתודו אתם ואבותיכם בידיהם : יתקו • לשון המשך כמו יתמו • וכמוהו תמקנה בחוריהן נמקו אחכוותיו : (מ) והתודו את עונם • אלו מדה טובה ליעקב שלא יהיו אומרים הואיל ונגלינו בין האומות ע"מ • נעשה כמעשיהם אני מניח אלא מעמיד אני את נביאי • ומחזירן לתחת כנפי • שנאמר והעולה על רוחכם היה לא תהיה ונאמר חי אני אם לא ביד חזקה ונאמר : אז אז יכנע • כמו אז נודע כי שור נגח הוא • אם אז יכנע • לשון אחר אולי שמא אז יכנע לבבם ונאמר : ואז ירצו את עונם • יכפרו על עונם פיסוקיסם :

וזכרתי

(לה) כָּל־יְמֵי הָשַׁמָּה תִּשְׁבֹּת אֵת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָה בְּיֹבַתְּחֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ : (לו) וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרַדָּף אֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַּת־חָרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף : (לז) וְכָשְׁלוּ אִישׁ־בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי־חָרֶב וְרֹדֵף אֵין וְלֹא־תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם : (לח) וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וַאֲכָלַתְךָ אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם : (לט) וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ ; (מ) וְהִתְוַדּוּ אֶת־עֲוֹנָם וְאֶת־עֲוֹן אֲבֹתָם בְּמַעְלָם אֲשֶׁר־מָעֲלוּ־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי בְּקֶרִי ; (מא) אַף־אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי וְהֵבֵאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ־אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם :

וזכרתי

כָּל יְמֵי דְּצָהִיאַת תַּשְׁמֵט יַת דְּלָא שְׁמָטָא בְּשְׁמִטֵיכון כַּד דַּיְיתון יַתְבִין עֲלָהּ ; וְדִישְׁתַּאֲרון בְּכון וְאַעֵיל תְּבָרָא בְּלִבְּהון בְּאַרְעָתָא דְשַׁנְיָיהון וְיִרְהוֹף יַרְהוֹן קַל טַרְפָּא דְשָׁקִיף וְיַעֲרְקון כְּמֵעֲרַק מִן קֳדָם דַּקְטָלִין וְיִפְלון וְלֵית דְּרָדִיף : וְיִתְקָלון גְּבַר בְּאָחוֹהִי כְּמִקֳדָם דַּקְטָלִין כַּרְבָּא וְדָדִיף לֵית וְלָא תְּהֵי לְכון סִיעָרָא קֳדָם בַּעֲלֵי דְּבָבֵיכון : וְתֵבְרון בֵּינֵי עַמְמַיָּא וְתִנְמַר יַתְכון אַרְעָא בַּעֲלֵי דְּבָבֵיכון : וְדִישְׁתַּאֲרון בְּכון יִתְמְסון חֲוֹבֵיהון בְּאַרְעָא בַּעֲלֵי דְּבָבֵיכון וְאַף בְּחוֹבֵי אֲבָהָתְהון בִּישַׁיָּא דַּאֲחִידִין בִּידֵיהון יִתְמְסון : וְיִוַדּון יַת חוֹבֵיהון וְיַת חוֹבֵי אֲבָהָתְהון בְּשַׁקְרֵהון דְּשַׁקְרוּ קֳדָמַי וְאַף דַּהֲלִיכו קֳדָמַי בְּקִשְׁיו ; אַף אֲנָא אֵיהָךְ עִמְּהון בְּקִשְׁיו וְאָעֵיל יַתְהון בְּאַרְעָא בַּעֲלֵי דְּבָבֵיהון אוֹ בְּכֵן יִתְבַּר לְבְהון טַמְשָׁא וּבְכֵן יַרְעון יַת חוֹבֵיהון ;

ודברנא

והנשארים בכם ונומר פירוש חיפתי חחר כל זה בהכנס ולא חזרו בתשובה כדרך בחחר לחעלה ואם חלכו עמי קרי ונומר כמו כן חמר והכשחרים בכם פירוש בחשובה הלשונה חיסוף בהבית להם מוסך ונומר ונפלו ונומר והכחרים פירוש שלא חזרו ונומר מחר כל זה ימקו ונומר ומחולת דבר אחת יודע שהגם כחבא להם כליון אחר כליון לא חכלה החומה כמחמרו לבסוף לא מחסתים לכלותם :

והתודו את עונם ונומר דחשונים לא החיפו עיניהו בכחובים הללו כי כולן דחוקים חכחוב מ' למה חייבם הכחוב להתודות עון חבוחם הלא בחטאתם חיפך מני קורח עליו חומר' מעשה חבוחיהם בידיהם כ' חומרו חף חני חלך עמם ונומר חם בעין עונם זה חחר הוידוי ב' חומרו והבחתי חותם ונומר עונם זה כבר חמור למעלה ד' חו' חו חז יכנע ספק זה למה : ורמ"בן ז"ל פירוש סהספק הוח על הנחולה חו חבח כל ידי כניעה חו עד שיקבלו עונשם והוח פירוש דחוק וכמו כז מה שפירש חדונינו רשי ז"ל הוח דחוק לעין דוחק ולב חכניע :

ונראה לפרש חכחובים עוד כי לנד שטעות מחמידי העבירות חבח להם מעין טיעה בדעות מה שלפעמים חשר חתעובד עול שנה אחר שנה ודרכם נלחה ובלעתם רבה לחין הקר חף כי חטחתם כבדה מזה לח יפחד עשות רשע ויחמין לנחת חומר כי יגדל ביחון הרעות מהודעת המוכיח מיבודי התורה ודבר זה כ"ה לחומנת עם בני ישרחל בעונם הרעה ובשר הנדק וכמו כן שנה עם בני ישרחל לח הביח ה' עליהם חוסר עד חשר עונות רחשונים נגרו ועלו לחעלה רחש ובלותם וטובתם רבה ובמה בחיכן חדברי נביחים ולזה פשבעל ה' ועשה בהם נקמת עוונותם לח החמינו כי על פועל הרע שלם להם ויוכיחו חברחשונים לזה חמר ה' בעת סוכם יבוחו להחודות גריכין להחודות גם כן כי חבוחיהם חטחו והוח חומרו והחודו עונם ונומר זחת עון חבוחם כדי להסיר טענת שהיו כו טחין זה מעשה רע מחת שעשוהו רחשונים ולח נענשו ויחמרו בפיהם חבוחינו חטחו והרשינו וחנחנו עוכחים שכלנו לנד בחחזו מעשה חבוחיהם בידיהם : וחומרו חף חשר ונומר פירוש כי מחשבת טענת זה פשעונשים היו בחיש בקרי יחכבדו ה' עון בעניך וידוי עליו כשחר עבירות וחומרו חף חני ונומר פירוש גם זה יחמרו בכלל הוידוי כי על כל הכח עליהם וכן רחוי לחשפט פדק לילך עמם בקרי ולח יעול השל חשפט :

ואומרו והכנעתי חותם ונומר • פירוש גם זה יחמרו בכלל הוידוי והנה ממה שמלריכים ה' להחודות עליו חתת יודע סהם היו מרכיעים בפרט זה והרפע הוח כי יחמרו לחת ה' יוליחם מחרנם וינלם בין החומות חם לפירעון עונם ייסרם תוך מרניתם ולח ינלם בין החומות כי חלרבח זה יסופב הפך חיקון המבוקש סחם המבוקש הוח להטיב מעשיהם הנם כשיהה חותם מרניות ינמרו לעשות רע ויעזרבו בנויים וילמדו מעשים ווה יחוק מחשבת קרי לזה בחמר ה' ותחודו זכר שיחמרו גם כן בוידוי כי לדיק ה' חתה שהלך עמהם קרי ולחותו הטעם ולחותו המכחן הנחים כחרן חויביהם כדרך מעשה ממקרה בלח כיוון חל הפריך : ואומרו חו חז פירוש כיחלו טעם הכחתה בחרן חויביהם לנד הליכה חו לטעם כדי שיבינו לבשם הטעל לזה הכחים בחרן חויביהם חם ללח הים נכנע בחופן חחר זה כשזה יהיה להם הרווחה נכונה שעל ידי הכניעה לבד ידעו חת עונם ולח יעטרכו למירוק חחר ע"ל חומרו הרחית כי נכנע תחחב ואמרו ל' טיבה מרדות חחת בלבו של חדם מחשה מלכיות והוח חומרו חו יכנע ונומר חז ילמו חת עונם :

ואומרו

(מב) וזכרתי את בריתי יעקוב • בחמשה מקומות נכתב מלא וחליבו חסר בחמשה מקומות יעקב נטל מות כמו על חליבו ערבון ויפשר בחולת בניו: וזכרתי את בריתי יעקב • למה נאמרו מתורכית כלומר בזכות הוא יעקב הקטן לכך • ואם מיעט כדי הרי יצחק עמו • ואם מיעט כדי • ואלה לא נאמרים יצחק ויעקב אלא לפי שהיה יצחק נראה לפני לבדו ומיעט בו התובה: (מג) ינון ובינון • נחול ובנחיל תנר במכבטי תחסו: (מד) ואף גם זאת • ואף על פי שעתידין לחטוא ולפר בריתי אתר אתם (מד) ברית רחמנים • על כבטים: (מו) והתורות שתת בכתב ושתת על פה • מגיד שכלם ניתנו למשה מסיני: (ב) כי יפלא • יפרש בבירו: בערכך נפשות • ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שבפשו תלויה בו עלי: והיה

(מב) וְזָכַרְתִּי אֶת־
בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־
בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי
אַבְרָהָם אֶזְכּוֹר וְהָאָרֶץ
אֶזְכֹּר: (מג) וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב
מֵהֶם וְתִרְצֶה אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ
בְּהִשַּׁמָּה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־
עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי
מָאָסוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעָלָה
נַפְשָׁם: (מד) וְאַף־גַּם־זֹאת ה מפיק
בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא־
מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים
לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:
(מה) וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי
יְהוָה: (מו) אֵלֶּה
הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד
מֹשֶׁה: פ
(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רביעי
לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־ ששי נפתח
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מחיבירית
אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ כן
נְפָשֹׁת לַיהוָה:

והיה

ואמרו

עוד

וזכרתי ונומר פירוש כי הוידוי יועיל לחקל מעליהם הגזירות הרעות אבל להשיבם לבנים נרוך זכות אבות והוא מה שכתוב וזכרתי: ירצה לומר בזה תוספת טעם לגאלת בארץ אויביהם כי על ידי כן יעלה זכרון ברית אבות ויזכור להם מה שלא היה כן זולת זה גם תהיה להם זכירת הרחמי כשיתקבץ עמהם זכרון הארץ וזולת הגלויות בארץ העמים אין נורך לזכרון הארץ לזוכרם מה והוא מומרו וזכרתי ונומר והארץ אזכור: ובריתי יעקב ונומר פירוש אם תסגיר זכות יעקב מה טוב ואם לאו אוסיף מה למעלה ממנה שהיא ברית יצחק ואם לא הסגיר אנוקף מה שלפניו ברית אברהם: והארץ תעזב ונומר ובינון ונומר מומרו יען ובינון ע"ד מה על מה אבדה הארץ על עזובם את תורתי ואמרו ל"ל דבר זה נאמר ונומר עד שבא הקדוש ברוך הוא ופירעה וימר ה' על עזובם את תורתי פירוש השלה היא שאם ישראל חטאו ארץ מה חטאה בהבדם שהיו לבעל דין ליפרע מהם ולא תחרב הארץ וחורבתה הוא ביטלת בניה מתוכה ויבושו גם על ושאת שהיו תובין הארץ וימר ה' על עזובם את תורתי הרי ביטלת ישראל מהו היה להביא מניעת התורה כי לגד הזאין תורה אין חוק לארץ כיוצאים כה ומכיון עוד שאת הכתוב לומר מזה לו תרגם ונומר ותרץ את שבתותיה הרי כי לפי ענין הכתוב תחבד הארץ מהם ומעתה הם ב' טיתים ליציאת ישראל מארץ

ואף

עוד

להפר

עוד

הקדוש לזה אמר ינון ובינון וחוד ופירש מה הם הב' סי' ואמר במצבתי מאסו הם העמיתות וחרתי נעלה בנפש הוא טעם התורה כמו שאמר בתחילת הברכות אם בחקתי ופירושו על עסק התורה: ומתוכה דבר אחת יודע כי נריכין ב' רמז' אם היו עוברים במורה או מתיסרים בתופן אחר ותתרבה הארץ בביטול הבמיטה לגד תובלת התורה הנכתבת כה ואם היו מקיימין מצית הבמיטה הנם בלה יוסיפון בתורה ה' ה' מיסרם בתופן אחר ולא היו נול ד' ובהנטרף ב' ילא הדין לרבות מותם בארץ מוציאים שאמר בתחילת הענין:

ואף גם בהיותם ונומר נרוך לדעת תוך יוכלך יתר ואת שהוא ענין הטבה עם מה שקדם לו בענין היסורין והצרות: ואולי שחוזר לתחילת הענין שהזכיר עונותם והליכתם במדרה עם ה' לוך על פי כן לא מאסתים ונומר:

עוד יתבאר ע"ד מה שפירשתי במה שקדם כי ה' נותן טיים להקפדת כל מכם לב למה יגלה ישראל מארצו ולא הם לו בארץ ענמה מפשט תט מכורים מני תורת יוד הוסיף לומר אף גם טעם זה והוא בהמצעות הבאתם בארץ אויביהם ותחזר הארץ מהם לא מאסתים ונומר לגלותם ע"ד אויבים ל' כי ה' הלגיך חמתו על ענים ועל מכנים למלט עם ישראל כמומר אסף כמו נוייס ונומר עמו את ירושלים ל' ייס ונומר שהיה מ"מ על הדבר גם יסיבב רחמיו ותבבש מדת הדין בדחות עם עליון בני מלכים שפלים ביד אויביהם וזה יסיבב שלא עבלה אותם מדת הדין והוא אומרו יאף גם את סי' להבאתם בארץ אויביהם שבהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ונומר לגלותם ולגד זה בחרתי ביעקב כזה:

להפר בריתי אתם ברית זו היא שלא יהלוכם בחומר בחרת שריים ה' כן בחמרו לויומי מנרים ורוח תם שנמר לומר כי אני ה' אלהיכם פירוש זאת תות רבריות אלהים ולא אלהים לחרת אתר גם מאמר בבטת מתן תורה פירוש גם סגולה מכל העמים ומלכות כהנים ומאמר ה' הוא במ...ום ברית:

עוד נרחה שבוונת רמיזתו היא עוד לא מאסתים ונומר לגלותם יהטעם היא לגד בריתי אתם ואחר ופירש אם הוא הברית ש...ופר אם מרלה אותם כי אין מ...ייס ברית ר' ביניהם לרם לגלות אלא בחיובי הם להיותו: גם יהיה על התורה שהקדמת בברית אתם אין ישראל התורה שכתוב ובריתי ונומר אזכור ואמרו ונומר: ואמרו ורחמי לרם בית ונומר רוב מאחרו זולת מקין בבדית כבושה לבבטים דבתיב וזכרתי ונומר ברית ונומר אזכר הוא אתי ונומר: ולהפר לומר שבתכונן ע"ד מאמרם זכרתי לך חבד נעורי ד' ם בת ונומר וכמו כן אחר רחמי וברחמי ובחר פירוש שזכור ה' לדור האחרון וכות דור האחרון שנכנם בברית ויהיה רבר ויהיה מי הם האמונים בבלי ברית ואחר אותם בזונתי אותם ובחר ונתקדש בחתנצותם אלהים חיים:

(ג) וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ (ד) וְאִם־נְקֵבָה הִוא וְהָיָה עֶרְכֶּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל׃ (ה) וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שָׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים׃ (ו) וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כֶּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף׃ (ז) וְאִם מִבֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֲשָׂרָה שְׁקָלִים׃ (ח) וְאִם־מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנִּדָּר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ * (ט) וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה קֹדֶשׁ׃ (י) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא־יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אוֹ־רַע בְּטוֹב וְאִם־הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה־הוּא וְתָמוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ׃ (יא) וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה וְהֶעֱמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן׃ (יב) וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר תַּעֲרִיךְ אַתָּה הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה׃ (יג) וְאִם־גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה וְיָסַף חֲמִשְׁתּוֹ עַל־עֶרְכֶּךָ׃ (יד) וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם׃

(ג) וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ (ד) וְאִם־נְקֵבָה הִוא וְהָיָה עֶרְכֶּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל׃ (ה) וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שָׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים׃ (ו) וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָ

(יז) יהיה ערכך לפי זרעו • לא כל זבוים • לחת שדה טובה ולחת שדה רעה • לדמין הקדשה הוה • בית כור שעורים בחמשים שקלים • כך נוהגת הכתיב והוא
נמצא לנאלה בחמשים • ואם לא נאלה בחמשים ונתן לפי החשבון סלע ופיסדיין לשנה • לפי שמוכח הקדש מלא למכין שני היובל • כאשר נאלה הרי
טוב • ואם למו הנוכר ויברה בדמים הללו לאחר • ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות • וכשהיא יוצאת מידו חוזרת לכהנים על מותו
ר"ל שמיובל כוונו בו ומתחלקת בניהם • זהו המשפט המזכר במקדים בדמו ושכניו מפרשנו על סדר התקרות : (יז) ממנת היובל יקדיש

יהוה • אם מעשרים שנת
היובל מיד הקדישה • ובאן
זה לנאלה מיד : כערכך
יקוס • כחמשים כסף יתן :
(יח) ואם לאחר היובל יקדישנו
וכן אם הקדישה ממנת
היובל • ונשתיירו ביד נוכר
ובאן זה לנאלה לאחר היובל :
וחשב לו הכהן את הכסף
ע"פ הסנים הנותרות • כפי
חשבון • כיוצא הרי קנה
דינים של מרבעים ושבע שנים
חמשים שקל • הרי שקל
לכל שנה ושקל יתר על
כולן ושקל מרבעים ומוסיף
כולניין הרי פלג וכולניין
לשנה • אלא שאסר פוריין
אחד לכולן • ואחרו רבותינו
שמיתו פוריין הלכך
לפירושו ובא לגאול יתן
סלע ופיסדיין לכל שנה
לכהנים הנותרות ביד שנת
היובל : וכערכך תיערך •
מנין הסנים ממנת היובל
עד שנת הפדיון : (יט)
ואם נאול ינאל • החדשים
מיתו יוסיף חומש על השנה
הנותרת . (כ) ואם לא יגאל
את השדה • והמוכר . את השדה • הנוכר : את השדה •
למוכר אחר לא ינאל ליוצר •
לשום ביד החדשים . (כא)
והיה השדה בצאתו • מיד הלוקחו אל הנוכר •
כשדה שיצא ביובל • הרגל
לכהנים . לה' • לא ביאוב ליהוה
בדמי שנות הנותרות ביד הנוכר
אלא בשנת החמשים שיוצא
לכהנים • שיאמר כל הרוצה
ליקנות לך יהיה • לה' זו
תחלק לכהנים על מותו
מיד • ביום הכהנים על
היובל פיעט בו : (כב) ואם
את שדה מקנתו • בדמי שדה אחוזתו
אשר לא משדה אחזתו • שקנה מבני
לוי בתים בערי אחוזתם
לא יוכל לגאלם
אלא ביובל • שדי היובל
מיד ולעולם לכהנים
ואם בא לגאלם ינאל בדמים
הללו לשדה אחוזה : ואם
לא נגאל • מיד הנוכר
ויצא ביובל • ונתקדש
ליובל • ונתן את הכסף
ליובל • ונתקדש
ליובל • ונתן את הכסף
ליובל • ונתקדש
ליובל • ונתן את הכסף
לי

(כז) ואם בבהמה טמאה • מי דמקרש הזה מוסב אל הנכור • מאין לומר בנכור בהמה טמאה ופדה בערכך • ואמרה תין ת"ל תלה טעה • ר"ת אם לרעין ואינו להקדש • תלה הכתוב מוסב על ההקדש • שהכתוב כלל מ לה דבר בפדיון בהמה טהורה שהיממה ומזה דבר במקדיש ב"א טהורה לבדק הבי • פדה ב' דבר רבי אם קיימיבכה הכתוב אם לא נתעלה על ידי פעלים : ונמכר בערכך • למחריס : (כח) אך כל חרם וגומר • נחלו רבותינו בדבר • יש אומרים שאם הרמים להקדש : ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה • כהרמו כהנים שפירש ואומר הרי זה לכהן • ויש שאומרו אחם חרמים לכהן • לא יגאל • לא יוכל ליתן לו פדיון • הרי הוא אומר כל חרם בישראל לך יהיה • הרי זה בדבר • יש אומרים שאם הרמים להקדש : ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה • כהרמו כהנים שפירש ואומר הרי זה לכהן • ויש שאומרו אחם חרמים אחם חרמים : ואומר אחם חרמים לבדק הבית • מפרש מדרש זה בסחם חרמים : ואומר אחם חרמים לבדק הבית • מפרש מדרש זה בירושלמי כהנים שכל מודים שחרמי כהנים אין לה פדיון על כיוצא בזה כאן • ואחרי נגזה נפקיה : כל חרם דרש קדשים הוא לה' • האומר אחם חרמים לבדק הבית • מביא ראיה מעלן והאומר אחם חרמים לכהנים • מפרש כל חרם דרש קדשי הוא לה' • ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים • וכותן לכהן כמו שכתוב במסכת ערכין • אם נדר נותן דמיהן ואם נדבה נותן את טובתה : מאדם • בנין שחרים ביבדיו ובפחותיו הכתובים : (כט) כל חרם אשר יחרם • היוצא ליהרג ואחר אחר ערכו עלי לא אחר כלום : מות יומת • הרי הולך למות • להריגה לא יפדה אין לו לא דמים ולא ערך : (ל) וכל מעשר הארץ • בשאר מעשר עני הכתוב מדבר • מורע הארץ • דגן : מפרי העץ : תירוש ויצהר : לה' הוא • קנאו הכתוב ומטולטלין הוא לך לעלות ולאכול בירושלם • כמו שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגיך תירושך וגומר : (לא) ממעשרו • ולא ממיעשר חבירו הפוקה מיעשר של חבירו אין מוסיף חומש •

(כז) וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ : (כח) אַךְ כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה׃ * (כט) כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן־הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת : (ל) וְכָל־מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה׃ (לא) וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מַעְשְׂרֹתָיו חֲמִשִׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו׃ (לב) וְכָל־מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לַיהוָה׃ (לג) לֹא יְבַקֵּר בֵּין־טוֹב לְרָע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם־הָמֵר יְמִירֶנּוּ וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל׃ (לד) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי :

ע"ח פסוקים עו"א סימן:

(כז) ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמשיתו עליו ואם לא יגאל ונמכר בערכך׃ (כח) אך כל חרם אשר יחרים איש ליהוה׳ מכל אשר־לו מאדם ובהמה ומשדה אחזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא ליהוה׃ * (כט) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת׃ (ל) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ ליהוה הוא קדש ליהוה׃ (לא) ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשתו יסף עליו׃ (לב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש ליהוה׃ (לג) לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל׃ (לד) אלה המצות אשר צוה יהוה את משה אל בני ישראל בהר סיני׃

(כז) ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכו ויסף חמשיתו עליו ואם לא יגאל ונמכר בערכך׃ (כח) אך כל חרם אשר יחרם איש ליהוה מכל אשר־לו מאדם ובהמה ומשדה אחזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא ליהוה׃ * (כט) כל חרם אשר יחרם שביעי חרמא דיתחרם מן אינשא מן־האדם לא יתפרק אתקטלא יומת׃ (ל) וכל מעשר הארץ מזרעא דארעא מפירי האילנא דיי הוא קודשא קדם יי׃ (לא) ואם גאל יגאל איש ממעשריה חמשיתו יסף עליו׃ (לב) וכל מעשר בקר וענא כל דיעבר תחות השבטא העשיראה יהי קודשא לא יתפריק׃ (לג) לא יבקר בין־טב לבישׁ ולא יחלפינה ואם־חלף יחלפינה ויהי הוא וחלופיה יהי קודשא לא יתפריק׃ (לד) אילין פקידיא דפקיד יי ית משה לבני ישראל בטורא דסיני׃

חזק חזק

סכום פסוקי של ספר ויקרא שמונה מאות וחמשים ותשעה׃ וסימן נטף וחציו והנוגע בבשר הזב׃ ופרשיותיו עשרה ב"א ג"ד סימן. וסדריו כ"ג ובתורתו יהנה יומם ולילה סימן. קאפיטולי ב"ז ואהיה עמך ואברכך סימן. מנין הפתוחות נ"ב הסתומות מן הכל צ"ח דו"י צ"ח ואדום סימן:

נשלם ספר ויקרא ב"ח

ספר במדבר א

במדבר

רשי

וידבר במדבר סיני בחמשה לחדש מתוך חיבתן לפניו מונה תמיד כל שעה • כשיצאו ממצרים מנאן • וכשנכלו בעגל מנאן לידע הנותרים • כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן • בחמשה בניסן הוקם המשכן ובחמשה בניסן מנאם : (ב) למפקדותם • לפי מנין כל שבט ושבט : לבית אבותם • מי שמשפט אחד • ואמו משפט אחר קום עשה על שבט לבדו : לגלגלותם • על ידי שקלים כתיב לגלגלותם : (ג) כל יוצא בצבא • מגיד כאן יוצא בצבא פחות מבן עשרים : (ד) ואתכם יהיו • כשתפקדו תהיו עמכם נשיא על כל שבט ושבט :

תלה

אור החיים

במדבר סיני וגו' רוב דרשו

הכונת יקרות בספרו זה ובכאלה להעיר למה לא הזכיר ה' מדותיו יתברך בסיעור הדברים כי כשהזכיר הודעת פתקו' הקדוש מחכמת הכללות שהוא מדבר סיני ומה"כ הזכיר פרט המקום ומתר במועד ובשהזכיר הודעת הזמן הרגיש זכרון פרט הזמן ומתר בחמד לחפש הסבר ומה"כ הזכיר מחכמת כללות הזמן ומתר בשנה השנית •

ונראה כי הכתוב מדבר בסיעור הסביל לדבר בסיעור שזה והוא ע"ד מו' הכף מקום אתי במקומו של הקב"ה הוא טפל לו ולצדך זה יהיה טפל כל המקום לגבי המקום אשר חונה שם בחלוים : ומצאתם מחכמת הכללות הוא מוהל מוכיח והמדבר ה"ק פרט טפל לו ולהצדיק הכתוב בכונתם זו סדר סמיך לזה מתר בחמד לחפש ובו בשנה השנית ס"ל מתר בחול מועד הוא מחכמת הכללות ולזה סמך במחכונה בסמך מכה חשנית אשר סמך מחר מחר בחודש ותדע נתת הוא מיפלג מיום אשר ה' דבר אתם ממ"ה אמיכו שב חמות בבני ישראל יעמדו רווחים ס' דיוקות של ישר"י שהוא שהוא לעין מוכיח הוא מרובה לנך השכן כי כ"ת •

שאו את ראש ונומר על ד' מספר זה למה ויכו לו הבית דברו המדרש כתתרו כי כשבא ל"פרות שכייתו בתוכם חוץ למנות ע"כ וזה לא יספיק לייסוד הספט כי היה לו למנותם קודם חודש ניסן לא מחר כך גם בהשלמת זמן חודש ימים • וכ"ל בהקדים לחקור זאת כי במספר מחר הגעל שהוא מספר שפ' פקודי כתו לכלל חשבון עם תמות שלם וה' ושמים וחמשים סיום במספר זה נוסף על מספר יוצאי מצרים שלמת תלפים וה' תמות בהשלם ומי מספר חד ים הגם שפולה בהם הגעל

בג יעיין תיפות מיפה חרב בני לוי בהשלת מספר הגעל ובמספר שלפנינו שהוא מחר משם חומשים מחרים מתמספר הכ' ויהיו תלת תלפים ושלשה מאות ושלשים לו מספר הקודם לו מיכלי מחר והכבר כתבנו זר לתמר זלת הוסיפו מחוץ יתכן שבתשלוך זמן זה לא יהיו מהם לכלל עשרים ומ"ז גם תלת מירים לסם חומשים ושנים עשרים ג'ולמחכת המכנו ויגעל הקדוש בפסיקתא ול ויהיו כל שפקודים ובימר ולשלו הוא חומר בקע ונומר לסם תמות שם ונו' למדנו שלל זתן בחיו יבגל עשרון בתלת"ת המכנו לא חסרם מהם יבגל מחת ע"ב דבריהם ול בפי הכתוב יחוקים שתלת מדרכת בהסכול על דבר מנו רוחים מחסרו מחסרו בתמשם הגיעל הגם שלא היו עשרים בתלת"ת המכנו אבן לפי מה שעלה בידינו שכל שבט לוי שוקלים שקלים מי קוראיך כי במספר שפ' פקודי היו לוויים בכלל המספר מכל במספר שלפנינו לא נכנסו הלוויים ומעתה הרי פרושים כל מספר הלוויים ולזה אמר במספר לתפקדו לוויים לא התפקדו בתוך בני ישרא"ל ולא היה צריך לומר שבכני הוסיף שלא התפקדו במספר המקום ומן מחת אם מחר הכתוב כמ"ר כיון ה' כמ"ם התיבות מחר"י ס' הגעלים הייתי לומר כי בת להסתיענו מיהיו מחמר ס' שניים שלא פקדו מרגם ומתם שלא מחר מלה ולוויים ונומר לא התפקדו בתוכם הו מרמז בהשבוח כי יתכוון לומר שלל תחמר כל המספר שהוא בשנה בחודש בלא תוספת הגעל והלוויים ונומר לא התפקדו והרי לפניך היתרון ופי' דברי הסיפתא ומן ורחם כי מתם שתלויו ד"ימים כוים שנה בחודש ב' לבלכנים זה יגיד כי זה היה שנה בחודש הראשון ובשנה חומשים שניו כ' במספרות לא בשנה ה' בחודש ב' ורמיסם ז בחודש מחר ורמיסם ז בחודש ה' מלאי חסרון מספר הלוויים שנים בכלל הראשון ולא בכלל מספר רב' ולזה נתחכם ה' לומר לעשה בחת בני ישרא"ל ביום אחד לחודש הב' וגו' בכיוון שהיה זמן בחני למספר הראשון לכך הלוויים לבעירך בחה בחמר בספירתה שהתפקדו עמהו הם' היה בחמספר עמהו הם' ולא מת מ' וכבשם מחר בחמומו ד"ימים בחלמת ד"ם ואתם דברים כ"ה חיים כלכם ויוכל לומר גם לדברי המדים שהיה רשי שבשבת להספרות שפיירתו בריבם וגו' שבחר בזמן זה לטוים ד"ז •

תפקדו מיתם חזר ליתר כן ולא ספיק היה מקדם ליתר כמו מת רחם וגו' להצדיק בכונת מו' לחמו אחינו חל פי דבריהם ול שחתקנתו חו"ה בי אחל מה רחו לי"תקדם וגו' מחר לים הקב"ה הביאו לי ס' תיקוניו בלכם ומ"ל כל מ' תיקון יודע מחוץ מבשחה חוץ ס' בדי כי יחדיק ה' על היחוס וחוסל כל יחסר ס' תיקוניו לזה הבשת ה' לנוגת לפחות בני ישר' קדם לומר כחו לעין בפיתים וחימתים לתנות לכל אחד ס' תיקונין מה בחין בן בחומות העולם ומ"ל כיחר מה היה המעלה תבן עשרים עבה וגו' תפקדו חותם ומנתה בריכה לנופה:

ואת ויתילדו

כל העדה וגומר כאחד לחודש יודיע הכתוב כי ביום עצמו נקהלו היהודים על הדבר והדבר יניד בכל אחד היה לו יחוסו מגלי בלא טורח הרחיים והעדויות גם כבר ביום הוכרו היחוסין של כלן ורוח ה' ויתילדו סמוך למחתר באחד לחודש וגומר :

וגו' כתב רפ"ו לא הביאו ספר יחוסיהן ועידי חזקת לידתן כל אחד ואחד לרשיתם על השבט ושית רמ"ב כי לא היו נריכין לכל זה ע"כ ומולי כי הולרכו לחזקת לידה למיחוש תמוך שמכיר אביו והכרת ממזרותו תביה מגלידה ועריך לרשיית חזקת לידה פירוש שכולה בפטרות וזולת זה יובל המחזר

רשי

(יו) אלה הרואי העדה • הנרשמים לכל דבר חשיבות בעדה : (יח) המיחסים השם • את שיב בשיחים אלו : אשר נקבו • לו ראו בחזקת : (יח) ויתילדו על וגו' • הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם על אחד ואחד להתיחס על השבט :

אך

(טו) לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן : (יו) אֵלֶּה קְרִיאֵי הָעֵדָה נְשִׂיאֵי מַטּוֹת קרוי ק' אֲבוֹתָם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם : (יו) וַיִּקַּח משֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת : (יה) וְאֶת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְּדוּ עַל־מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְגֻלְגְּלֹתָם : (יט) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינָי: * ס (כ) וַיִּהְיוּ שני בְּנֵי־רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא : (כא) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אָלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת : פ (כב) לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדָיו בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא : (כג) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אָלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת : פ (כד) לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא : (כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה גָד הַמִּשָּׁה וְאַרְבָּעִים אָלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים : פ (כו) לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא :

פקריהם

לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן עֵינָן :
אֵלֶּה מְעֻרְעֵי בְּנֵשְׁתָּא רַבְרְבֵי שִׁבְטֵי אֲבָהַתְהוֹן רֵישֵׁי אַלְפֵי דְיִשְׂרָאֵל אִינוּן : וּנְסִיב משֶׁה וְאַהֲרֹן יַת נוּבְרַיָּא הָאִילֵּין דְּאִתְפָּרְשׁוּ בִּשְׁמָהָן : וְיַת כָּל בְּנֵשְׁתָּא כְּנָשׁוּ בְּחַד לְיַרְחָא תִּנְיָנָא וְאִתְיַהֲסוּ עַל זַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא לְגוּלְגַּלְתָּהוֹן : כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יַת משֶׁה וּמְנָנוּן בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי : וַהֲווֹ בְּנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן לְגוּלְגַּלְתָּהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק חֵילָא : בְּנֵי גָּדִי

לְבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן מְנִינוּהִי בְּמִנְיַן שְׁמָהָן לְגוּלְגַּלְתָּהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק חֵילָא : בְּנֵי גָּדִי

לומר ס' וחסין על יצחק מאב הוליעקו מאו •

כל יוצא נבא אחר הכתוב כן בכל פרטי המספר לו' בלא היה מ' מכל הבחים לכלל המספר בלא היה רצוי לנאת נבא אלא כלן ניבורי כח ורוח אותיו כלי־ניוס כל אחד מהם יולא נבא וזה גם בא בחיות כחי מיספר שלא ימלא כלל המספרים שלהם מ' שאינו רצוי לנאת נבא : והליים

(כז) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יְהוּדָה
אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת : פ
(כח) לִבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא :
(כט) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר
אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת : פ
(ל) לִבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא :
(לא) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה זְבוּלֻן
שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת : פ
(לב) לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי
אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה
כָּל יֹצֵא צָבָא : (לג)
פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרַיִם
אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת : פ
(לד) לִבְנֵי מְנַשֶּׁה
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא
צָבָא : (לה) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמָאתָיִם : פ
(לו) לִבְנֵי בִנְיָמִן
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא
צָבָא : (לז) פְּקֻדֵיהֶם
לְמַטֵּה בִנְיָמִן חֲמִשָּׁה
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת : פ
(לה) לִבְנֵי דָן
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא
צָבָא : (טל)
פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה דָן שְׁנַיִם
וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְשִׁבַּע
מֵאוֹת : פ

מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה
שַׁבְעִין וְאַרְבַּע אַלְפִין וְשִׁית
מְאָה :
לִבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלְדָתְהוֹן
לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן
בְּמִנַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין
שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק
חֵילָא : מִנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דְיִשָּׂשכָר חַמְשִׁין
וְאַרְבַּע אַלְפִין וְאַרְבַּע
מְאָה :
לִבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדָתְהוֹן
לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן
בְּמִנַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין
שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק
חֵילָא : מִנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דִזְבוּלֻן חַמְשִׁין
וְשִׁבְעָה אַלְפִין וְאַרְבַּע
מְאָה :
לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם
לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן
בְּמִנַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין
שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק
חֵילָא : מִנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דְאֶפְרַיִם
אַרְבְּעִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ
מְאָה :
לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדָתְהוֹן
לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן
בְּמִנַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין
שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק
חֵילָא : מִנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה תְּלָתִין
וּתְרִין אַלְפִין וּמְאָתָן :
לִבְנֵי
בִנְיָמִן תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן
לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנַן שְׁמָהָן
מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
כָּל נָפִיק חֵילָא ;
מִנְיָנֵיהוֹן לִשְׁבְטָא דִבְנְיָמִן
תְּלָתִין וְחַמֵּשׁ אַלְפִין וְאַרְבַּע
מְאָה :
לִבְנֵי דָן תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנַן שְׁמָהָן
מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
כָּל נָפִיק חֵילָא :
מִנְיָנֵיהוֹן לִשְׁבְטָא דְדָן
שִׁתִּין וּתְרִין אַלְפִין וּשְׁבַע
מְאָה :

(מט) אך את מטה לוי לא תפקוד • כדאי הוא לניון של מלך להיות נמנה לבדו • דבר אחר נפש הקדוש ברוך הוא שעתידה לימוד גזירה • על כל הנימנין מבן כ׳ שנה ומעלה שימותו במדבר־חמר ג׳ יהו שו׳ בכלל לפי שהם שלי עלה טעו בעגל : (כ) ותתם הפקד את הלוים • כתרגומו מכי לשון מנוי ערוך • על דבר שהוא ממונה עליו כמו ויפקד המלך פקידים : (נא) יורידו אותו • כתרגומו יפרקון כשנתין ליסע במדבר ממסע לחסע היו מפרקין אותו והקמתו וכשנתין אותו את מקום משכן יפכון פס העגן • ויחנו פס ומקימין אותו : והזר הקרב • לשבילהם זו : יומת • בידי שמים : (נב) איש על דגלו • כמו שהדגלים סדורים בספר זה • כלשה שבטים לכל דגל : ולא

והלוים לא התפקדו ונומר פירשתי למילה כונתו בתחתר זה • תפקוד ונומר לא תכנם פירוש בין על ידי כופר נפש בין על ידי כופר נפש ויש בפירשתי בפ׳ כי תשא • **עוד** יכוין לומר שהנם שיבא לידך מספר על כשיעית ומעלה שהוא מספר הלוי׳ מע״פ כן לא תפסח : וחתומים

(מ) לִבְנֵי אָשֵׁר תּוֹלַדְתָּם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא : (מא) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אָשֵׁר אֶחָד וַאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ

(מב) בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלַדְתָּם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא : (מג) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה נַפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת : פ

(מד) אֵלֶּה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ : (מה) וַיִּהְיוּ כָּל פְּקוּדֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל : (מו) וַיִּהְיוּ כָּל־הַפְּקֻדִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: (מז) וְהַלְוִיִּם לְמַטֵּה אֲבֹתָם לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹכָם : פ

(מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : (מט) אַךְ אֶת־מַטֵּה לֵוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (נ) וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־כֵּלָיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הֵמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהֵם יְשָׁרְתֻהוּ וְסָבִיב לַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ : (נא) וּבְנָסַע הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבְהֻקַם הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת : (נב) וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ לְצִבְאֹתָם :

והלוים

לִבְנֵי אָשֵׁר תּוֹלַדְתָּם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא : פְּקוּדֵיהֶם לְמַטֵּה אָשֵׁר אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת : בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלַדְתָּם לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנַּן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק חֵילָא : מְנִינֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְּאָשֵׁר אַרְבְּעִין וְחַד אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה : בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלַדְתְּהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנַּן שְׁמָהָן מִבַּר עַסְרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק חֵילָא : מְנִינֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְּנַפְתָּלִי תְּלָתָה וַחֲמִשִּׁין וְתַלַת אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה : אִילֵּין מְנִינַיָּא דְּמִנָּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵי עֲסַר גַּבְרִין גַּבְרָא חַד לְבֵית אֲבָהָתְהוֹי הֲווֹ : וַהֲווֹ כָּל מְנִינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן מִבַּר עַסְרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל : וַהֲווֹ כָּל מְנִינַיָּא שִׁית מְאָה וְתַלְתָּא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וַחֲמִשִּׁין : וְלֵיוָאֵי לְשִׁבְטָא דַּאֲבָהָתְהוֹן לָא אִתְמְנִיאוּ בֵּינֵיהוֹן :

וְכַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר : בְּרַם יַת שִׁבְטָא דְּלֵוִי לָא תְמַנֵּי וְיָת הוֹשְׁבַּנֵיהוֹן לָא תְקַבֵּיל בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : וְאַתְּ מַנֵּי יַת לֵיוָאֵי עַל מַשְׁכְּנָא דְּסָהֲדוּתָא וְעַל כָּל מָנוֹהִי וְעַל כָּל דִּילֵיהּ אִינּוּן יְטַלּוּן יַת מַשְׁכְּנָא וְיַת כָּל מָנוֹהִי וְאִינּוּן יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ וְסָחוֹר סָחוֹר לְמַשְׁכְּנָא יִשְׁרוֹן : וּבְמֵיטַל מַשְׁכְּנָא יְפַרְקוּן יָתֵיהּ לֵיוָאֵי וּבְמֵישְׁרֵי מַשְׁכְּנָא יְקִימוּן יָתֵיהּ וְלֵיוָאֵי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵיל : וְיִשְׁרוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר עַל כַּשְׁרְיָתֵיהּ וְגַבַר עַל טְקָסֵיהּ לְהֵילֵיהוֹן :

ולויאי

(נב) והלוים יחנו סביב למשכן העדת ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלוים את משמרת משכן העדות: (נד) ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו: פ שלישי

ב (א) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (ב) איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו: (ג) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב: (ד) וצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ושש מאות: (ה) והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני ישששכר נתנאל בן צוער: (ו) וצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: (ז) מטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן חלן: (ח) וצבאו ופקדיו שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: (ט) כל הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים אלף ושש מאות וארבע מאות לצבאתם ראשנה יסעו: ס (י) דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור: (יא) וצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש מאות: (יב) והחנים עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן צורישדי: (יג) וצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלש מאות: (יד) ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן דעואל:

וצבאו

(נב) ולא יהיה קצף • שם תעשו כמצותי לא יהיה קצף • ושם לשון שיכחה כדרש זה יהיה קצף • כמו שמצינו במעשה קדח כי יגף הקצף ובומר: (ג) בתורתו • כל דבר יהיה לו שות שפה בכותבה תלויה בו • נכנו כל אחד כנגדו של זה • נכנו כל אחד כנגדו מכיר הקכושה בחושן ותחוך כך יביר כל אחד מתוך דגלו דבר אחר בתורתו בתורת כהנים שמפר להם יעקב אבינו כשכשתורתו ממנרים • שנא׳ ויעבו בניו לו כן כאשר צוה יי־הוה • ורחיבו ומתוך ורחיבו ומתוך ונד מן הדרוש • וכולי כדתיתת בתחומת כפרשה זו: מנגד • מרחוק מיל • כמו שנאמר ביהושע אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כתלפים אמה • שיוכלו לכוא בעבת מעה ותלרן ובניו • והלוים חוגים כסתוך לו: (ג) קדמת־ לפני הקדוש קדם ותיוו זו רוח מזרחית • והמערב קרוי אחור: (ט) רשומת יסיו • כשרואין העגן מסתלק יתוקעין הכהני׳ בחצוצרות ונוסע מחנה יהוד׳ תחילה • וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן • הלוי׳ והעגלות בתמצע • דגל יהודה בתורה • ודל ראובן כדרום • ושל אפרים במערב • ושל דן בצפון: ונסע

אור החיים

והחונים וגו׳ אמר והחונים פתוס׳ ואי׳ לגד סקדם מנות חנייה סביב לתסכן הוסיף להתנות סדרן: והלוים

(טו) וצבאו ופקדיהם חמשה
וארבעים אלף ושש מאות
וחמשים: (יו) כל־הפקדים
למחנה ראובן מאת אלף
ואחד וחמשים אלף וארבע־
מאות וחמשים לצבאתם
ושנים יסעו: ס (יז) ונסע
אהל־מועד מחנה הלוים
בתוך המחנת כאשר יחנו
כן יסעו איש על־ידו
לדגליהם: ס (יח) דגל
מחנה אפרים לצבאתם ימה
ונשיא לבני אפרים אלישמע
בן־עמיהוד: (יט)
וצבאו ופקדיהם ארבעים
אלף וחמש מאות: (כ)
ועלין מטה מנשה ונשיא
לבני מנשה גמליאל בן־
פדהצור: (כא) וצבאו
ופקדיהם שנים ושלשים
אלף ומאתים: (כב) ומטה
בנימן ונשיא לבני בנימן
אבידן בן־גדעוני: (כג) וצבאו
ופקדיהם חמשה ושלשים
אלף ואחד וחמשים ומאה: (כד)
כל־הפקדים למחנת
אפרים מאת אלף ושמנת־
אלפים ומאה לצבאתם
ושלשים יסעו: ס (כה)
דגל מחנה דן צפנה
לצבאתם ונשיא לבני דן
אחיעזר בן־עמישדי: (כו)
וצבאו ופקדיהם שנים וששים
אלף ושבע מאות: (כז)
והחנים עליו מטה אשר
ונשיא לבני אשר פגעיאל
בן־עכרן: (כח) וצבאו
ופקדיהם אחד וארבעים
אלף וחמש מאות: (כט)
ומטה נפתלי ונשיא לבני
נפתלי אחירע בן־עינן:
(ל) וצבאו ופקדיהם שלשה
וחמשים אלף וארבע
מאות: (לא) כל־הפקדים
למחנה דן מאת אלף
ושבעה וחמשים אלף
ושש מאות לאחרנה יסעו
לדגליהם: פ

וחיליה ומנייניהון ארבעין
וחמשא אלפין ושית מאה
וחמשין: כל מנייניא
למשרית ראובן מאה וחמשין
וחד אלפין וארבע־
מאה וחמשין לחיליהן
כתניתא נטלין: ונטיל
משפן זמנא משרית ליואי
בגו משריתא כמא דשרן
כן נטלין גבר על אתריה
לטקסיהון: טיקס
משרית אפרים לחיליהון
מעירבא ורבא לבני אפרים
אליושמע בר עמיהוד:
וחיליה ומנייניהון ארבעין
אלפין וחמש מאה:
ודסמיכין עלוהי שבטא
דמנשה ורבא לבני מנשה
גמליאל בר פדהצור: וחיליה
ומנייניהון תלתין ותרין
אלפין ומאתן: ושבטא
דבנימן ורבא לבני בנימן
אבידן בר גדעוני: וחיליה
ומנייניהון תלתין וחמש
אלפין וארבע מאה:
כל מנייניא למשרית
אפרים מאה ותמני אלפין
ומאה לחיליהון כתליתיתא
נטלין:
טיקס משרית דן צפונא
לחיליהון ורבא לבני דן
אחיעזר בר עמישדי:
וחיליה ומנייניהון שיתין ותרין
אלפין ושבע מאה:
ודישרן סמיכין עלוהי שבטא
דאשר ורבא לבני אשר
פגעיאל בר עכרן: וחיליה
ומנייניהון ארבעין והד
אלפין וחמש מאה:
ושבטא דנפתלי ורבא לבני
נפתלי אחירע בר עינן:
וחיליה ומנייניהון חמשין
ותלתא אלפין וארבע
מאה: כל מנייניא
למשרית דן מאה וחמשין
ושבעה אלפין ושית
מאה בתריתיתא נטלין
לטקסיהון:

רשי

(טו) ונסע מיהל מיוחד • לאחר
שני הדגלים הללו: כאשר יחנו
כן יסעו • רמז שפירשתי
להיכן כוונתי כל דגל מיהלך
לרוח הקבוע לו: על ידו יעל
מקומו ימין לו ידו זו ממשמעו
היה כל גדו הדוי על ידו
הסמוכה לו לכל הוסטת ידו
מיניה מיכא בלעז: (ב)
יחלה • כתרגומו ידסמיכין
עליהו •

(לב) אֵלֶּה פְקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אָלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: (לג) וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (לד) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן חָנוּ לְדִגְלֵיהֶם וְכֵן נָסָעוּ אִישׁ לְמִשְׁפְּחֹתָיו עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: ס

רביעי ג

(א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי: (ב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אַהֲרֹן הַבְּכֹר נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: (ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן: (ד) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהַקְרִבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְהוָה בְּמִדְבַּר סִינָי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל־פְּנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם: ס

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ו) הַקְרֵב אֶת־מַטֵּה לֵוִי וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְשֵׁרְתוּ אֹתוֹ: (ז) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: (ח) וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: (ט) וְנָתַתָּה אֶת־הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וְלִבָנָיו נְתוּנִם נְתוּנִם הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תַּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: ס

וידבר

(לב) אלה פקודי בני ישראל לבית אבתם כל פקודי המחנת לצבאתם ששׁ מאות אלף ושלשת אלפים וחמשׁ מאות וחמשׁים. (לג) והלוים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשׁר צוה יהוה את משׁה. (לד) ויעשׂו בני ישׂראל ככל אשׁר צוה יהוה את משׁה כן חנו לדגליהם וכן נסעו איש למשׁפחתיו על בית אבתיו. ס

(א) ואלה תולדת אהרן ומשׁה ביום דבר יהוה את משׁה בהר סיני. (ב) ואלה שׁמות בני אהרן הבכר נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר. (ג) אלה שׁמות בני אהרן הכהנים המשׁחים אשׁר מלא ידם לכהן. (ד) וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבם אשׁ זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם. ס

(ה) וידבר יהוה אל משׁה לאמר. (ו) הקרב את מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושׁרתו אתו. (ז) ושׁמרו את משׁמרתו ואת משׁמרת כל העדה לפני אהל מועד לעבד את עבדת המשׁכן. (ח) ושׁמרו את כל כלי אהל מועד ואת משׁמרת בני ישׂראל לעבד את עבדת המשׁכן. (ט) ונתתה את הלוים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו מאת בני ישׂראל. (י) ואת אהרן ואת בניו תפקד ושׁמרו את כהנתם והזר הקרב יומת. ס

ומליל

(א) ואלה תולדת אהרן ומשׁה ביום דבר יי עם משׁה בטורא דסיני: (ב) ואילין שׁמהת בני אהרן בוכרא נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: (ג) אילין שׁמהת בני אהרן כהניא דאתרבייו דאתקרב קורבניהון לשׁמשׁא: (ד) ומית נדב ואביהוא קדם יי בקרוביהון אשׁתא נוכריתא קדם יי במדברא דסיני ובנין לא הוו להון ושׁמשׁ אלעזר ואיתמר על אפי אהרן אבוהון:

ומליל יי עם משׁה למימר: (ו) קריב ית שׁבטא דלוי ותקים יתיה קדם אהרן כהנא וישׁמשון יתיה: (ז) ויטרון ית מטרתיה וית מטרת כל כנשׁתא קדם משׁכן זמנא למפלח ית פולחן משׁכנא: (ח) ויטרון ית כל מני משׁכן זמנא וית מטרת בני ישׂראל למפלח ית פולחן משׁכנא: (ט) ותתן ית לויאי לאהרן ולבנוהי מסירין יהיבין אינון ליה מן בני ישׂראל: (י) וית אהרן וית בנוהי תמני ויטרון ית כהונתהון וחלוני דיקרב יתקטיל:

ומליל

(ח) ואלה תולדות מהרן ומשׁה. יתיני מזכיר תחלה בני מהרן. וכתרגומו תולדות משׁה לפי שלמדן תורה. תחלה שכל היולדת את בן תכרו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. ביום דבר ה׳ אל משׁה. כעשׂו אלו תולדות שלו. שלמדן משׁה מפי הגבורה: (ב) ואשׁרתי אותו. ואהו השׁירות ושמרו את משׁמרתו. לפי שמשׁמרת המקדש עליו שלח יקרב זר. כמו שנאמר אתם ובניך ואת מכיד תשׁמו את כהונתכם. והלוים הללו משׁייני אותם זו היא עבודתם: (ד) על פני מהרן אביהם. בחייו: (ז) ושׁמרו את משׁמרתו. כל תנויי שהמלך מינה עליו ואוטל עליו לעשׂותו קרוי משׁמרת. בכל המקרא. וכלשון משׁנה. כמו שנאמר בפנקס ותיב. ואלו הן משׁמרתי ותיב. ואת משׁמרת ביתו. ובן משׁמרת כהונה ולויה: (ח) ואת משׁמרת בני ישׂראל. שכלי היו שׁוקלין לנדבי שהקדיש. אלא שהלויים בכליותם. לפיכך לוקחים מהם המעשׂרות בעזרן. שנאמר כי מכר היא לכם חלף עבודתם: (ט) נתונים הם לי. לעזרה: תחת בני ישׂראל. כתיב מתוך. כלי ישׂראל בכליותיהם העבדה נבדלו לכך. בעזרת המקום רוח נותנים לי כאלו ואתנה את הלויים נתונים וגו׳: (י) ואת אהרן ואת בניו תפקוד. לעון פקידות. ואתיני ל׳ תכניה. ואשׁרתי את כהונתם. קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים: ואני

והלוים לא התפקדו וגו׳ כאשׁר וגו׳ פי׳ הנם במספר זה מספר הכבוד והמעלה שעשׂו בסדר המלאכים שירדו עם השכינה בהר סיני כאשׁר ציוה אותם ה׳ היה לא תפקוד ולא תעשׂה: תולדות אהרן ומשׁה ולא תנה תולדות אהרן לומר כי בני אהרן יחשבו על משׁה לבד שהוא קיבל בעבדם ויהיו דכתיב וכאהרן התמנך ה׳ להשׁמידו וגו׳ ואתרי לא שהוציא תפלתו להיות אלעזר ואיתר ומשׁרתו ביום דבר ומומר לומר ומן שהתפלל עליהם וכלל עוד בזה סיבת קבלת תפלתו כהוה לבד שהבר ה׳ אלו בהר סיני וכעשׂה כיר נתתן לה׳ בקבלת הכהונה:

אלה בחית וגו׳ התשׁיחם ומומר חזר לומר אלה בחית פ״ב ולא הספיק בחת בפ״ג אלה בחית ומומר ולכאורה מותר התיחום ומומר בתכיון לחתם אלה ית אהו אלו ולזה דקדק לומר אלה לחתם זולתם ויתבאר הענין לא בחית זה לבד בחתר ואלה אלה תבחית בפסל עם בני יש שקדמו להם ויבן:

כל

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יב) וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי
אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: (יג) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּיוֹם
הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־בְּכוֹר
בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה חמישי
בְּמִדְבַּר סִינַי לֵאמֹר: (טו) פְּקֹד אֶת־בְּנֵי לֵוִי לְבֵית
אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם:
(טז) וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־
פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה: (יז)
וַיִּהְיוּ־אֵלֶּה בְּנֵי־לֵוִי בִּשְׁמֹתָם
גֵּרְשׁוֹן וְקְהָת וּמְרָרִי: (יח)
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לִבְנִי וְשִׁמְעִי:
(יט) וּבְנֵי קְהָת לְמִשְׁפְּחֹתָם
עַמְרָם וְיִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל:
(כ) וּבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת
הַלֵּוִי לְבֵית אֲבֹתָם: (כא)
לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי
וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי: (כב)
פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה פְּקֻדֵיהֶם
שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
(כג) מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי אַחֲרֵי
הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָּה: (כד)
וּנְשִׂיא בֵית־אָב לַגֵּרְשֻׁנִּי
אֶלְיָסָף בֶּן־לָאֵל: (כה) וּמִשְׁמֶרֶת
בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן בְּאֹהֶל מוֹעֵד
הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל מִכְסֵהוּ
וּמָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
(כו) וְקַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־
מָסַךְ פֶּתַח הֶחָצֵר אֲשֶׁר
עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב וְאֶת מֵיתָרָיו לְכָל
עֲבֹדָתוֹ:

ולקהת

(יא) וידבר ה' אל משה לאמר. ומני מניכן שכיפי בהן מתוך בני ישראל שיהיו ישראל פיוכין מותן לשירות עלי. על ידי הבכורות זכיתי בהם. ולקחתים תמורתן לפי שהיתה העבודה בבכורות וכשחטאו בעגל נפסלו והלויים שלא עבדו ע"ז נבחרו תחתיהם: (טו) מבן חדש ומעלה. משינה מכלל בפלים. הוא נתנה לקרות שומר משמרת הקדש. מאר רבי יהודה ברבי שלום לתוך הוא מותו הטבט להיות נתנה מן הכתוב. וכאומר אפר ילדה אותה ללוי בתנדים. עם כניסתה בפתח תגדים ילדה אותה ומתנית בשבעי' נפשות. שכשהתה תוכה תבכורים לא תתנאם אלא בעבי' חסר אחת. ודיה השליחה את התינוק. (יז) על פי ה'. אחר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אחלים לדעת מניין יוכיחם מ"ל הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי. כיולך משה ושימד על פתח האהל והבכיכה מקדמת לפניו. ויצת קול יוצאת מן האהל. ואומרת כך וכך תיוקות יש באהל זה. לכך נאמר על פי ה': (יח) לבירון מספחת הלבני. כלות' לבירון היו הפקודים מספחת הלבני ומספח הסמיני פקודיהי' כך וכך: (כה) המשכן. יריעות התחתונות: והאהל. יריעות עזים העשויות לגג: מכסהו. עורות אלים והתחשי': ויסך פתח. הוא הויל: (כו) ואת מיתריו. של משכן והאהל ולא של חצר:

מספחות

כל זכר מבן חודש ומעלה. מכאן אמרו חודש שנתעברה בתוכו כיון שנולד לי בן לוי בתקיעתו ומת ליתן תחת הלויים פודים כמו כן תמלא את הבכורות ולא יעטרכו ישראל כדיון לבכוריהם. זל כי תחת הלויים כפר נכנסו תחת הבכורות שהיו מן ואת בניהם הקרש ה' תחת תבכוריהם שהרי בתקדשו הם יהיו לו עד עולם ומולי כי לזה כפל ה' במעמדו בתה שכתב בבסוף ואני הנה לקחתי את הלויים פי' ויהיו לי הלויים פי' שיחלטו הם יהיו בניו' מצתה תון לוי שיפדה בכור יפר הבא תחר כן פטר רחם:

כל

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יב) וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי
אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: (יג) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּיוֹם
הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־בְּכוֹר
בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה לִי
יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה חמישי
בְּמִדְבַּר סִינַי לֵאמֹר: (טו)
פְּקֹד אֶת־בְּנֵי לֵוִי לְבֵית
אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם:
(טז) וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־
פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה: (יז)
וַיִּהְיוּ־אֵלֶּה בְּנֵי־לֵוִי בִּשְׁמֹתָם
גֵּרְשׁוֹן וְקְהָת וּמְרָרִי: (יח)
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לִבְנִי וְשִׁמְעִי:
(יט) וּבְנֵי קְהָת לְמִשְׁפְּחֹתָם
עַמְרָם וְיִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל:
(כ) וּבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת
הַלֵּוִי לְבֵית אֲבֹתָם: (כא)
לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי
וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי: (כב)
פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה פְּקֻדֵיהֶם
שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
(כג) מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי אַחֲרֵי
הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָּה: (כד)
וּנְשִׂיא בֵית־אָב לַגֵּרְשֻׁנִּי
אֶלְיָסָף בֶּן־לָאֵל: (כה) וּמִשְׁמֶרֶת
בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן בְּאֹהֶל מוֹעֵד
הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל מִכְסֵהוּ
וּמָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
(כו) וְקַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־
מָסַךְ פֶּתַח הֶחָצֵר אֲשֶׁר
עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב וְאֶת מֵיתָרָיו לְכָל
עֲבֹדָתוֹ:

ולקהת

ס (כז) וְלִקְהָת מִשְׁפַּחַת הָעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעuzִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי: (כח) בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה שְׁמֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: (כט) מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־קְהָת יַחֲנוּ עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה: (ל) וְנָשִׂיא בֵּית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־עuzִּיאֵל: (לא) וּמִשְׁמַרְתָּם הָאָרֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנֹרָה וְהַמִּזְבְּחֹת וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמָּסָךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ: (לב) וְנָשִׂיא נְשִׂיאֵי הַלֵּוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן פְּקֻדַּת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: (לג) לְמְרָרִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחְלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמּuzִּי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת מְרָרִי: (לד) וּפְקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם: (לה) וְנָשִׂיא בֵּית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת מְרָרִי צuzִּיאֵל בֶּן־אֲבִיחָיִל עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ צָפֹנָה: (לו) וּפְקֻדַּת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו וְכָל־כֵּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ: (לז) וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וַאֲדָנֵיהֶם וְיִתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם: (לח) וְהַחֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִזְרָחָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: (לט) כָּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקְדוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אָלֶף: *

ויאמר

(כז) משפחות בני קהת. יחיו תימנה. וסמיכין להם דגל ראובן החונים תימ"ה. הוי לרמז הוי לעכנו. לרך לקו מהם דתן ואבירם ואתתים וחמשים איש מהם קרח ועדתו. שכשמנו עמרם במחלקותם: (לח) והמשך. היה הפרכת שלפי היה קרוב המשך: (לב) ונשיא נשיאי הלוי. ממונה על כלם. ועל מה היה נשיאותו. פקידת כומרי משמרת על ידו הוה פקודת כולם: (לח) משה ואהרן ובניו. וסמיכין להם דגל מזרח יהודה וחמוני עליו יעסכר וזבולון טוב לעדיף טוב לעכנו לפי שהיו סביבו של משה שהיה עוסק בתורה. שנאמר יהודה מחוקקי ומבני יעסכר יודעי בינה ובו' מלמדים תורה. שבזכות שבטו סופר: (לט) משה פקד משה ואהרן. נקוד על אהרן לומר. שלא היה במנין הלוי: שנים ועשרים אלף. ובפרטן אתה מונה שלש מאות יתרים. בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות. בני קהת שמונת אלפים ושש מאות. בני מרדי שבעת אלפים ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר ויפקדו הכתובות. ולא יהיו זקוקים השלש ושבעים ומאתי הכתובות העודפים על המנין לפדיון. אמרו רבותינו במסכ' כתובות אותן שלש מאות לויס בכורות היו. ויהיו שיפקיעו עצמן מן הפדיון:

פקוד

כל מקודי הלויס ובו' רמ"כן ז"ל תמה בהכר סיס לתמוה הו כי הלוי' הן הנה ידידי ה' וקרוביו ואתר לא חטאו בעגל ולא נגפו ולא הורגו ולא הוסקו ואיך נצטוה כ"כ מכל השבטים בהיכם מניעים במספרם מבן חדש ולחני שבט הקטן שביסראל ולכאורה על מספרם מבן עשרים לא יניע לפלוס ולרביע: ורחיתי שייכב בעני דרכי האחד היה לנד שהריכוי בה תלוי הריכוי דכתי' וכאשר יעבו אותו כן ירבה וגו' ודרך כ' מטעם כעסו של יעקב אביהו ע"ה וביני טעם הכ' רחוק כי לא נמנה רוסס המצטת הוא בכעס אביהם ע"ה ועוד תמנה במספר הנה בהרי הימים היו הלוי' כתובה ולפלוס חלק מבן פלשים שנה עד בן חמשים ובמספרם בפ' נשא הוי לכלל חשבון ממנו שנים וכ' מאות וכמני' נמצאו שלוסים ל' חלקים בקירוב על מספר זה ובמספר בני יסראל הנה סס לא כתו לכפל מספר החמור כאן ובהומד מספר זה לכפיהיו נמנים מבן עשרי' עד בן מאה ומעלה כדרך שנמנים יסראל יכול להיות מספר כנגדול שבשבטי יסראל ומעלה ואין בפס מכויהם • וטעם הס' על הציווי הוא טעם נגוז לכל לא יוכלו לפי מחמר חזל פחמרו לא מת יעקב עד שהניחו יסראל לכלל מספ' ס' ריבוא ובכהרת ליסוד הכתובים לפי דבריהם זל כי בו' כן ירבה פי' כמו כן בני' הרחמון ירבה ולא היה מתחת הגם בהיו הוהנים מהם ומעני' מותם היה כח ביסראל לכריות ולרבית כמספר הרחמון למלאת החסר ומה שלחד הכתוב ובני יסראל פרו ושומר ויקוקו מפני ובו' לגד כי בימי יעקב היו קטני קטנים ולא היו עושי' דוסס בעיר וכשנגלו עמו פירסוס ומעתה הריבוי היה קודם הציווי ולמה לא יהיה כן לשבט לוי ויהיו לומר שהיו כמו כן בבני כשאר השבטים בעת פקידת מביהם ומתמעטו מח"כ ולגד שלא היה הציווי לא חזרו לרבות כי נס על זה לו מכני למה יתמעטו מבריהם רחוקה ורול לחזרו שהיה המיון מלך בהם זה היה אחר מיוני עבודת הלוי'. והנבון בציני הוא כי שבט לוי מעיסה אחד לים כמיסה בימים אחר שלח את מטהו בסביל גזירת הבן היולוד והטעם לגד שהיו תעוניני' ולא נמתיבדו לא נמם לבבם כ"כ לרחית נטעיהם מיסלבי ביחוד כמעשה אים יסרל אחר מנד הסטיבוד ועול העבידה הוכל והוקל בציוירם ובלבם לרחות לבדיהם מיסלבים ביחוד גם שהיו מזלזלים בעניני לגלל ועוב כשדות ובמחילות רחוק מאד אין אחם נוגע מכוכדת עליו כשבט לוי עוב'

כן

ולקהת משפחת העמרמי ומשפחת היצהרי ומשפחת החברני ומשפחת העוזיאלי אלה הם משפחות הקהתי: (כח) במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה שמנת אלפים ושש מאות שמרי משמרת הקדש: (כט) משפחת בני־קהת יחנו על ירך המשכן תימנה: (ל) ונשיא בית־אב למשפחת הקהתי אליצפן בן־עוזיאל: (לא) ומשמרתם הארן והשלחן והמנרה והמזבחת וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו: (לב) ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן־אהרן הכהן פקדת שמרי משמרת הקדש: (לג) למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם משפחת מררי: (לד) ופקדיהם במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה ששת אלפים ומאתים: (לה) ונשיא בית־אב למשפחת מררי צוריאל בן־אבידיל על ירך המשכן יחנו צפנה: (לו) ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריחיו ועמדיו ואדניו וכל־כליו וכל עבדתו: (לז) ועמדי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם: (לח) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל־מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת: (לט) כל־פקודי הלוים אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה למשפחתם כל־זכר מבן־חדש ומעלה שנים ועשרים אלף:

ויאמר

נקוד על ואהרן ומחדן

(מ) פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה • משמע מכלל ספק נפלים : (מא) ואת בהמת הלוים וגו' • לפי פדו בהמת הלוים את בכורי בהמה טהורה של ישראל • והא מחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל • תדע שהרי מנה העודפים בהמה : (מו) ואת פדוי וגו' • הבכורות הנאכלין לאפדות להם • אלו שלשה ומאתים העודפין להם יתרים על הלוים • משם תקח חמשת השקלים לגולגולת כך היה מכירתו של יוסף עשרים כסף שהיה בכורה של רחל : העודפים על פדוי הלוים • על מנין שפדו הלוים בניכן : (מז) חמשת שקלים לגולגלת • לחמשים שקלים בכורות שלם • לבשים בכורות שלם מאתים וחמשים שקל • לבלם בכורות חמשים עשר שקל • אחר פיגד מעשר בכור כמומר לו תן חמשת שקלים • יאמר לי מנין מפדויי הלוים • מה עשה הביא סיס ועשרי שלם פתקין• וכתב עליהם בז לוי • ומאתים ושבעים ובלם פתקין כתב עליהן חמשת שקלים • בללן ונתנן בקלפי אמר להם כאו וטלו פתקיכם לפי הגורל : (כ) חמשה ושמים ושלש מאות ואלף • כך סכום החשבון :

נשא

(מ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שֵׁשִׁי וַאֲמַרְתָּ יְיָ לְמֹשֶׁה מְנִי
פְּקֹד כָּל־בְּכֹר זָכָר לִבְנֵי כָּל בּוּכְרָיָא דְּרָבְרָא לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה וְשָׂא יִשְׂרָאֵל מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָּא
אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם: (מא) וְקַבֵּיל יָת מַנְיַן שְׁמָהָתְהוֹן:
וְלָקַחְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי וְתִקְרַב יָת לֵיוָאֵי קֳדָמַי אֲנָא
יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכֹר בִּבְנֵי יְיָ חֻלַּף כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֶת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם יִשְׂרָאֵל וְיָת בְּעִירָא דְּלֵיוָאֵי
תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בִּבְהֵמֹת חֻלַּף כָּל בּוּכְרָא בִּבְעִירָא
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פב) וַיִּפְקֹד דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּמְנָא
מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ מֹשֶׁה כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יְתֵיהּ
אֶת־כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: יָת כָּל בּוּכְרָא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(מג) וַיִּהְיוּ כָּל־בְּכוֹר זָכָר וַהֲווֹ כָּל בּוּכְרַיָּא דְּכוֹרַיָּא
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ בִּמְנָיַן שְׁמָהָן מִבַּר יַרְחָא
וָמַעְלָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּלְעֵילָּא לִמְנָיְנֵיהוֹן עֶשְׂרִין
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וְתַרְתִּין אַלְפִין מָאתַן וְשַׁבְעִין
וָמְאתָיִם: פ וְתַלְתָּא:
(מד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (מה) קַח אֶת־ לְמֵימָר: קָרֵיב יָת
הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי לֵיוָאֵי חֻלַּף כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם יִשְׂרָאֵל וְיָת בְּעִירָא דְּלֵיוָאֵי
תַּחַת בְּהֶמְתָּם וְהָיוּ־לִי הַלְוִיִּם חֻלַּף בְּעִירְהוֹן וִיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין
אֲנִי יְהוָה: (מו) קֳדָמַי לֵיוָאֵי אֲנָא יְיָ:
וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשִּׁבְעִים וְיָת פּוּרְקָן מָאתָן וְשַׁבְעִין
וְהַמָּאתַיִם הָעֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם וְתַלְתָּא דְּיַתִּירִין עַל לֵיוָאֵי
מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (מז) מִבּוּכְרַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְלָקַחְתָּ חֲמֵשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים וְתִסַּב חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ סְלְעִין
לַגֻּלְגֹּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח לְגוּלְגַּלְתָּא בְּסֶלַע קוּדְשָׁא
עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל: תְּסַר עֶשְׂרִין מָעִין סְלָעָא:
(מח) וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וְתִתֵּן כַּסְפָּא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי
וְלִבָנָיו פִּדְיוֹנֵי הָעֹדְפִים בָּהֶם: פּוּרְקַן דְּיַתִּירִין בְּהוֹן:
(מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת כַּסְפָּא
הַפְּדֻיִם מֵאֵת הָעֹדְפִים עַל פּוּרְקָנְהוֹן מִן דְּיַתִּירִין עַל
פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם: (נ) מֵאֵת פְּרִיקֵי לֵיוָאֵי: מִן
בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־ בּוּכְרַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְסִיב יָת
הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ כַּסְפָּא אַלְפָא וּתְלַת מְאָה וְשִׁיתִּין
מֵאוֹת וָאֶלֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: וְחַמְשׁ סְלָעִין בְּסֶלַע קוּדְשָׁא:
(נא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף וְיָהַב מֹשֶׁה יָת כַּסְפָּא
הַפְּדֻיִם לְאַהֲרֹן וְלִבָנָיו עַל־ הספרים ק׳ פְּרִיקַיָּא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי עַל
פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מֵימְרָא דַּיְיָ כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ
אֶת־מֹשֶׁה: * פ יָת מֹשֶׁה:

וידבר ומליל

(נ) מאת בכורי בני ישראל לקח את כסף הפדיום מאת העודפים על פדוי הלוים • מלמד שפדו הלוים בהמתם מן הבכורות ולא מהלוים שתעלה על דעתך לומר שכדרך שפדו בהמת הלוים בהמתם כמו כן יפדו הבהמות מהם וק"ו הוא ת"ל מבכורי בני ישראל פירוש יהיו הפדיון וכן תמר במעשה ויקח משה ד"ו מאת בכורי בני ישראל לקח את הכסף וכתוב לומר מנה שניה שבפדיות יהיה ס' שקל ושוה לומרו ולחתך בתים ס"ו וחצי לומר תרת שיקח השקל בשקל הקודש בשוה כפול ובכבד זה מיכך בפדיון :

ויתן מסר ונו' כמשר ניוה וניומר קשם לחמר הכתוב על פי ה' מה מקום לומר כאשר ניוה ה' וגומר • **ונראה** כי לנד שיש במשכה זה רשבה לאהרן לחהיו וכניו שיש מקום לומר כי היה למשה בחת רוח להטיב לחחיו לזה בח הכתוב ועלל בחי מחשבה זו ממשה עו החפן במעשהו :

(א) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (ב) נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי למשפחתם לבית אבתם: (ג) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד: (ד) זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש הקדשים: (ה) ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארן העדת: (ו) ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד כליל תכלת ממעלה ושמו בדיו: (ז) ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו את הקערת ואת הכפת ואת המנקית ואת קשות הנסך ולחם התמיד עליו יהיה: (ח) ופרשו עליהם בגד תולעת שני וכסו את המכסה עור תחש ושמו את בדיו: (ט) ולקחו בגד תכלת וכסו את מנרת המאור ואת נרתיה ואת מלקחיה ואת מחתתיה ואת כל כלי שמנה אשר ישרתו לה בם: (י) ונתנו את והת וכל כליו וכלי מחתתו ומזלגתו ואת כל כלי מכסה עור תחש ונתנו על המוט: (יא) ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת וכסו אתו במכסה עור תחש ושמו את בדיו: (יב) ולקחו את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש ונתנו אל בגד תכלת וכסו אתם במכסה עור תחש ונתנו על המוט: (יג) ורשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן: (יד) ונתנו את כל כליו אשר ישרתו בם את המחתת את המזלג ואת היעים ואת המזרקת כל כלי המזבח ופרשו עליו כסוי עור תחש ושמו בדיו: (טו) וכלה אהרן ובניו לכסת את הקדש ואת כל כלי הקדש בנסע המחנה ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו אלה משאי בני קהת באהל מועד אלעזר בן אהרן הכהן פקד שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה פקדת כל המשכן וכל אשר בו בקדש ובכליו: (טז) על פי יהוה פקדתו משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשו: (יז) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (יח) אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלוים: (יט) וזאת עשו להם וחיו ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו והשימו אתם איש איש על עבדתו ואל משאו: (כ) ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו: (כא) וידבר יהוה אל משה לאמר: (כב) נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם תפקד אתם: (כג) מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה תפקד אתם כל הבא לצבא לעבד עבדה באהל מועד: (כד) זאת עבדת משפחת הגרשי לעבד ולמשא: (כה) ונשאו את יריעת המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה ואת מסך פתח אהל מועד: (כו) ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת מיתריהם ואת כל כלי עבדתם ואת כל אשר יעשה להם ועבדו: (כז) על פי אהרן ובניו תהיה כל עבדת בני הגרשי לכל משאם ולכל עבדתם ופקדתם עליהם באזניהם את כל משאם: (כח) זאת עבדת משפחת הגרשי לעבדה באהל מועד ואיתמר בן אהרן הכהן על יד בני מרארי: (כט) בני מרארי למשפחתם לבית אבתם תפקד אתם: (ל) מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה תפקדם כל הבא לצבא לעבד את עבדת אהל מועד: (לא) וזאת משמרת משאם לכל עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמדיו ואדניו: (לב) ועמדי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתרים לכל כליהם ולכל עבדתם ובשמות תכתו את הכלי את כל משמרת משאם: (לג) זאת עבדת משפחת בני מרארי לכל עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן אהרן הכהן: (לד) ויפקד משה ואהרן ונשאי העדה את בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם: (לה) מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: (לו) ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים: (לז) אלה פקדי משפחת הקהתי כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה ביד משה: (לח) ופקדי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם: (לט) מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבד עבדה באהל מועד: (מ) ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: (מא) אלה פקדי משפחת בני גרשון כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה: (מב) ופקדי משפחת בני מרארי למשפחתם לבית אבתם: (מג) מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבד עבדה באהל מועד: (מד) ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: (מה) אלה פקדי משפחת בני מרארי אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה ביד משה: (מו) כל הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשאי ישראל את הלוים למשפחתם ולבית אבתם: (מז) מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: (מח) ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמנים: (מט) על פי יהוה פקד אתם איש איש על עבדתו ועל משאו ואת פקדיו אשר צוה יהוה את משה: (א) וידבר יהוה אל משה לאמר: (ב) צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש: (ג) מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנות תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם: (ד) ויעשו כן בני ישראל וישלחו אתם אל מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה אל משה כן עשו בני ישראל: (ה) וידבר יהוה אל משה לאמר: (ו) דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל ביהוה ואשמה הנפש ההוא: (ז) והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמשתיו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו: (ח) ואם אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליהוה לכהן מלבד איל הכפרים אשר יכפר בו עליו: (ט) וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה: (י) ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה: (יא) וידבר יהוה אל משה לאמר: (יב) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל: (יג) ושכב איש אתה שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והוא נטמא ועד אין בה והוא לא נתפשה: (יד) ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והוא נטמאה או עבר עליו רוח קנאות וקנא את אשתו והיא לא נטמאה: (טו) והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשרן השערים לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה כי מנחת קנאת היא מנחת זכרון מזכרת עון: (טז) והקריב אתה הכהן והעמד אתה לפני יהוה: (יז) ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה על קרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: (יח) והעמיד הכהן את האשה לפני יהוה ופרע את ראש האשה ונתן על כפיה את מנחת הזכרון מנחת קנאת הוא וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים והשביע אתה הכהן והאמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך נקי היי ממי המרים המאררים האלה: (יט) והשביע את האשה הכהן ואמר אל האשה תתן יהוה אתך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת יהוה את ירכך נפלת ובטנך צבה: (כ) ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ונפל ירך ואמרה האשה אמן אמן: (כא) והשביע הכהן את האשה באלה השבעה והאמר הכהן לאשה יתן יהוה אתך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת יהוה את ירך נפלת ובטנך צבה: (כב) ובאו המים האלה במעיך לצבות בטן ונפל ירך והאמרה האשה אמן אמן: (כג) וכתב את האלת האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים: (כד) והשקה את האשה את מי המרים המאררים ובאו בה המים המאררים למרים: (כה) ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאת והניף את המנחה לפני יהוה והקריב אתה אל המזבח: (כו) וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים: (כז) והשקה את האשה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאררים למרים וצבתה בטנה ונפל ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה: (כח) ואם לא נטמאה האשה וטהרה היא ונקתה ונזרעה זרע: (כט) זאת תורת הקנאת אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה: (ל) או איש אשר תעבר עליו רוח קנאות וקנא את אשתו והעמיד את האשה לפני יהוה ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת: (לא) ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את עונה: (א) וידבר יהוה אל משה לאמר: (ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש או אשה כי יפלא להדר נדר נזיר להזיר ליהוה: (ג) מיין ושכר יזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל: (ד) כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל: (ה) כל ימי נדר תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימם אשר יזיר ליהוה קדש יהיה גדל פרע שער ראשו: (ו) כל ימי הזירו ליהוה על נפש מת לא יבא: (ז) לאביו ולאמו לאחיו ולאחתו לא יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על ראשו: (ח) כל ימי נזרו קדש הוא ליהוה: (ט) וכי ימת מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו: (י) וביום השמיני יבא שתי תרים או שני בני יונה אל הכהן אל פתח אהל מועד: (יא) ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעלה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש ביום ההוא וקדש את ראשו: (יב) והזיר ליהוה את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם והימים הראשנים יפלו כי טמא נזרו: (יג) וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יובא אתו אל פתח אהל מועד: (יד) והקריב את קרבנו ליהוה כבש בן שנתו תמים אחד לעלה וכבשה בת שנתה אחת לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים: (טו) וסל מצות סלת חלת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן ומנחתם ונסכיהם: (טז) והקריב הכהן לפני יהוה ועשה את חטאתו ואת עלתו: (יז) ואת האיל יעשה זבח שלמים ליהוה על סל המצות והקריב הכהן את מנחתו ואת נסכו: (יח) וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: (יט) ולקח הכהן את הזרע המבשלת ומצה אחת מן הסל וחלת מצה אחת ורקיק אחד ונתן על כפי הנזיר אחר הגלחו את נזרו: (כ) והניף אתם הכהן תנופה לפני יהוה קדש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה ואחר ישתה הנזיר יין: (כא) זאת תורת הנזיר אשר ידר קרבנו ליהוה על נזרו מלבד אשר תשיג ידו ככל אשר ידר כן יעשה על תורת נזרו: (כב) וידבר יהוה אל משה לאמר: (כג) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמר להם: (כד) יברכך יהוה וישמרך: (כה) יאר יהוה פניו אליך ויחנך: (כו) ישא יהוה פניו אליך וישם לך שלום: (כז) ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם: (א) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אתו ויקדש אתו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אתם: (ב) ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המטות הם העמדים על הפקדים: (ג) ויביאו את קרבנם לפני יהוה שש עגלת צב ושנים עשר בקר עגלה על שנים הנשיא ושור לאחד ויקריבו אתם לפני המשכן: (ד) ויאמר יהוה אל משה לאמר: (ה) קח מאתם ויהיו לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אתם אל הלוים איש כפי עבדתו: (ו) ויקח משה את העגלת ואת הבקר ויתן אתם אל הלוים: (ז) את שתי העגלת ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם: (ח) ואת ארבע העגלת ואת שמנת הבקר נתן לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן אהרן הכהן: (ט) ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו: (י) ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח ביום המשח אתו ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח: (יא) ויאמר יהוה אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח: (יב) ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה: (יג) וקרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (יד) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (טו) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (טז) שעיר עזים אחד לחטאת: (יז) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן נחשון בן עמינדב: (יח) ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר: (יט) הקריב את קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (כ) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (כא) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (כב) שעיר עזים אחד לחטאת: (כג) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן נתנאל בן צוער: (כד) ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חלון: (כה) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (כו) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (כז) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (כח) שעיר עזים אחד לחטאת: (כט) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן אליאב בן חלון: (ל) ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אלישור בן שדיאור: (לא) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (לב) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (לג) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (לד) שעיר עזים אחד לחטאת: (לה) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן אלישור בן שדיאור: (לו) ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלומיאל בן צורישדי: (לז) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (לח) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (לט) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (מ) שעיר עזים אחד לחטאת: (מא) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן שלומיאל בן צורישדי: (מב) ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן דעואל: (מג) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (מד) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (מה) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (מו) שעיר עזים אחד לחטאת: (מז) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן אליסף בן דעואל: (מח) ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד: (מט) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (נ) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (נא) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (נב) שעיר עזים אחד לחטאת: (נג) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן אלישמע בן עמיהוד: (נד) ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור: (נה) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (נו) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (נז) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (נח) שעיר עזים אחד לחטאת: (נט) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן גמליאל בן פדהצור: (ס) ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בן גדעוני: (סא) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (סב) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (סג) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (סד) שעיר עזים אחד לחטאת: (סה) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן אבידן בן גדעוני: (סו) ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי: (סז) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (סח) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (סט) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (ע) שעיר עזים אחד לחטאת: (עא) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי: (עב) ביום האחד עשר נשיא לבני אשר פגעיאל בן עכרן: (עג) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (עד) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (עה) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (עו) שעיר עזים אחד לחטאת: (עז) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן פגעיאל בן עכרן: (עח) ביום השנים עשר נשיא לבני נפתלי אחירע בן עינן: (עט) קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת מנחה בלולה בשמן לעלה: (פ) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: (פא) פר בן בקר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: (פב) שעיר עזים אחד לחטאת: (פג) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בני שנה זה קרבן אחירע בן עינן: (פד) זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו מאת נשיאי ישראל כפות זהב שנים עשר קערת כסף שנים עשר מזרקת זהב שנים עשר: (פה) שלשים ומאה הקערה האחת כסף שבעים השקל האחד כל כסף הכלים שנים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש: (פו) כף זהב עשרה מלאת קטרת: (פז) כל בקר לעלה שנים עשר פרים איל שנים עשר כבש בן שנתו שנים עשר ומנחתם ושעיר עזים שנים עשר לחטאת: (פח) וכל בקר זבח השלמים עשרים וארבעה פרים האילם ששים העתדים ששים בני שנה שנים עשר זאת חנכת המזבח אחרי המשח אתו: (פט) ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו: (א) וידבר יהוה אל משה לאמר: (ב) דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרת אל מול פני המנרה יאירו שבעת הנרת: (ג) ויעש כן אהרן אל מול פני המנרה העלה נרתיה כאשר צוה יהוה את משה: (ד) ומעשה המנרה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא כמראה אשר הראה יהוה את משה כן עשה את המנרה: (ה) וידבר יהוה אל משה לאמר: (ו) קח את הלוים מתוך בני ישראל וטהרת אתם: (ז) וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעברו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והתטהר: (ח) ולקחו פר בן בקר ומנחתו סלת בלולה בשמן ופר שני בן בקר תקח לחטאת: (ט) והקרבת את הלוים לפני אהל מועד והקהלת את כל עדת בני ישראל: (י) והקרבת את הלוים לפני יהוה וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלוים: (יא) והניף אהרן את הלוים תנופה לפני יהוה מאת בני ישראל והיו לעבד את עבדת יהוה: (יב) והלוים יסמכו את ידיהם על ראשי הפרים ואתה תעש את האחד חטאת ואת האחד עלה ליהוה לכפר על הלוים: (יג) והעמדת את הלוים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם תנופה ליהוה: (יד) והבדלת את הלוים מתוך בני ישראל והיו לי הלוים: (טו) ואחרי כן יבאו הלוים לעבד את אהל מועד וטהרתם והנפת אתם תנופה: (טז) כי נתנים נתנים הם לי מתוך בני ישראל תחת פטר כל רחם בכור כל בני ישראל לקחתי אתם לי: (יז) כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתים לי: (יח) ואקח את הלוים תחת כל בכור בני ישראל: (יט) ואתנה את הלוים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש: (כ) ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללוים ככל אשר צוה יהוה את משה ללוים כן עשו להם בני ישראל: (כא) ויתחטאו הלוים ויכבסו בגדיהם ויניף אהרן אתם תנופה לפני יהוה ויכפר עליהם אהרן לטהרם: (כב) ואחרי כן באו הלוים לעבד את עבדתם באהל מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את משה על הלוים כן עשו להם: (כג) וידבר יהוה אל משה לאמר: (כד) זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לצבא צבא בעבדת אהל מועד: (כה) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא עבדתו ולא יעבד עוד: (כו) ושרת את אחיו באהל מועד לשמר משמרת ועבדה לא יעבד כן תעשה ללוים במשמרתם: (א) וידבר יהוה אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר: (ב) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו: (ג) בארבעה עשר יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אתו במועדו ככל חקתיו וככל משפטיו תעשו אתו: (ד) וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח: (ה) ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו בני ישראל: (ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: (ז) ויאמרו האנשים ההם אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן יהוה במועדו בתוך בני ישראל: (ח) ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה יהוה לכם: (ט) וידבר יהוה אל משה לאמר: (י) דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח ליהוה: (יא) בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על מצות ומרורים יאכלהו: (יב) לא ישארו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו ככל חקת הפסח יעשו אתו: (יג) והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה ומחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה כי קרבן יהוה לא הקריב במועדו חטאו יסבל האיש ההוא: (יד) וכי יגור אתכם גר ועשה פסח ליהוה כחקת הפסח וכמשפטו כן יעשה חקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ: (טו) וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר: (טז) כן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה אש לילה: (יז) ועל פי המעלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם חנו בני ישראל: (יח) על פי יהוה יסעו בני ישראל ועל פי יהוה יחנו כל ימי אשר הענן ישכן על המשכן יחנו: (יט) וגם כי האריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת יהוה ולא יסעו: (כ) ויש אשר היה הענן ימים מספר על המשכן על פי יהוה יחנו ועל פי יהוה יסעו: (כא) ויש אשר היה הענן מערב עד בקר והענן נעלה בבקר ונסעו או יומם ולילה והענן נעלה ונסעו: (כב) או חדשים או ימים בהארך הענן על המשכן לשכן עליו יחנו בני ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו: (כג) על פי יהוה יחנו ועל פי יהוה יסעו את משמרת יהוה שמרו על פי יהוה ביד משה: (א) וידבר יהוה אל משה לאמר: (ב) עשה לך שתי חצצרת כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות: (ג) ותקעו בהם ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד: (ד) ואם באחת יתקעו ונועדו אליך הנשאים ראשי אלפי ישראל: (ה) ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החנים קדמה: (ו) ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החנים תימנה תרועה יתקעו למסעיהם: (ז) ובהקהל את הקהל תתקעו ולא תריעו: (ח) ותקעו בני אהרן הכהנים בחצצרת והיו לכם לחקת עולם לדרתיכם: (ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצרר אתכם והרעתם בחצצרת ונזכרתם לפני יהוה אלהיכם ונושעתם מאיביכם: (י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני יהוה אלהיכם: (יא) ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים לחדש נעלה הענן מעל משכן העדת: (יב) ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן: (יג) ויסעו בראשנה על פי יהוה ביד משה: (יד) ויסע דגל מחנה בני יהודה בראשנה לצבאתם ועל צבאו נחשון בן עמינדב: (טו) ועל צבא מטה בני יששכר נתנאל בן צוער: (טז) ועל צבא מטה בני זבולן אליאב בן חלון: (יז) והורד המשכן ונסעו בני גרשון ובני מררי נשאי המשכן: (יח) ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל צבאו אלישור בן שדיאור: (יט) ועל צבא מטה בני שמעון שלומיאל בן צורישדי: (כ) ועל צבא מטה בני גד אליסף בן דעואל: (כא) ונסעו הקהתי נשאי המקדש והקימו את המשכן עד באם: (כב) ונסע דגל מחנה בני אפרים לצבאתם ועל צבאו אלישמע בן עמיהוד: (כג) ועל צבא מטה בני מנשה גמליאל בן פדהצור: (כד) ועל צבא מטה בני בנימן אבידן בן גדעוני: (כה) ונסע דגל מחנה בני דן מאספת לכל המחנות לצבאתם ועל צבאו אחיעזר בן עמישדי: (כו) ועל צבא מטה בני אשר פגעיאל בן עכרן: (כז) ועל צבא מטה בני נפתלי אחירע בן עינן: (כח) אלה מסעי בני ישראל לצבאתם ויסעו: (כט) ויאמר משה לחבב בן רעואל המדני חתן משה נסעים אנחנו אל המקום אשר אמר יהוה אתו אתן לכם לכה אתנו והטבנו לך כי יהוה דבר טוב על ישראל: (ל) ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך: (לא) ויאמר אל נא תעזב אתנו כי על כן ידעת חנתינו במדבר והיית לנו לעינים: (לב) והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר יטיב יהוה עמנו והטבנו לך: (לג) ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים וארון ברית יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: (לד) וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן המחנה: (לה) ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה יהוה ויפצו אויביך וינסו משנאיך מפניך: (לו) ובנחה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל: (א) ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה: (ב) ויצעק העם אל משה ויתפלל משה אל יהוה ותשקע האש: (ג) ויקרא שם המקום ההוא תבערה כי בערה בם אש יהוה: (ד) והאספסף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: (ה) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החצירים ואת הבצלים ואת השומים: (ו) ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו: (ז) והמן כזרע גד הוא ועין בדלח: (ח) שטו העם ולקטו וטחנו ברחים או דקו במדכה ובשלו בפרור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד השמן: (ט) וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו: (י) וישמע משה את העם בכה למשפחתיו איש פתח אהלו ויחר אף יהוה מאד ובעיני משה רע: (יא) ויאמר משה אל יהוה למה הרעות לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי: (יב) האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את היונק על האדמה אשר נשבעת לאבתיו: (יג) מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה: (יד) לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני: (טו) ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי: (טז) ויאמר יהוה אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך: (יז) וירדתי ודברתי שם עמך ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך: (יח) ואל העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר כי בכיתם באזני יהוה לאמר מי יאכלנו בשר כי טוב לנו במצרים ונתן יהוה לכם בשר ואכלתם: (יט) לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום: (כ) עד חדש ימים עד אשר יצא מאפיכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את יהוה אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: (כא) ויאמר משה ששים אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים: (כב) הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם: (כג) ויאמר יהוה אל משה היד יהוה תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא: (כד) ויצא משה וידבר אל העם את דברי יהוה ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבות האהל: (כה) וירד יהוה בענן וידבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו: (כו) ויתר שנים אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: (כז) וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: (כח) ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם: (כט) ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם יהוה נביאים כי יתן יהוה את רוחו עליהם: (ל) ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל: (לא) ורוח נסע מאת יהוה ויגז שלוים מן הים ויטש על המחנה כדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה וכאמתים על פני הארץ: (לב) ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויאספו את השלו הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה: (לג) הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרת והאף יהוה חרה בעם ויך יהוה בעם מכה רבה מאד: (לד) ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה כי שם קברו את העם האנתים: (לה) מקברות התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות: (א) ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח: (ב) ויאמרו הרק אך במשה דבר יהוה הלא גם בנו דבר ושמע יהוה: (ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: (ד) ויאמר יהוה פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אה

(יד) המחתות • שכהן חותים נחלים לתרומת הדשן עטויה כמין מחבת למען לה תלא כלם מחיות • ומלפניים ביותכות את הנחלים : מולנות • לעבודות כל נחשת שכהן מכין בחברים שעל המזבח לשפכן כדי שיתצללו יפה ותהר : היטים • הם מגרפות וכלעז ויולל • וכן כל נחשת • וכן מכפרין את הדשן

(יד) וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כֵּלָיו אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמִּחְתֹּת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כֹּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בַדָּיו׃

(טו) וְכִלָּה אַהֲרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנָסַע הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹאוּ בְּנֵי קְהָת לָשֵׂאת וְלֹא־יִגְּעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ אֵלֶּה מַשָּׂא בְּנֵי־קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ (טז) וּפְקֻדַּת אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֶׁמֶן הַמָּאוֹר וְקִטֹּרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פְּקֻדַּת כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכֵלָיו׃ פ

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ (יח) אַל־תַּכְרִיתוּ אֶת־שֵׁבֶט מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם׃ (יט) וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמֻתוּ בְּנָשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אַהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מַשָּׂאוֹ׃ (כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ׃

קנ"ט פסוקים חלקיהו סימן׃

נשא

את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחתם׃

כמו שכתוב בפלוגי • ובכלם תהיו פלוגי • ובכלם תהיו פלוגי • ובכלם תהיו פ

(כה) את יריעות המשכן • עשר מחשבות : ואת אהל מועד • יריעות עזים העשויות לאהל עליו : מכסה־עורות תחש מלמעלה : מסך פתח • וילון המזרחי : (כו) תאר על המשכן • כלומר הקלעים והמסך על חצר המובכים ומניחים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב : את כל אשר יעשה להם • כתרגומו את כל דיתתם׳ להון. לבני גרשון : (כז) על פי אהרן ובניו • ומי זה מהכניס ממוכה עליהם • ביד תיתמר בן אהרן הכהן : (לב) ויתדותם ומיתריהם • של עמודים שהרי יתדות ומיתרי הקלעים במשה בני גרשון היו • ויתדות ומיתרים היו לירישות ולקלעי מלחטה שלא תנביהם הרוח • וידודות ומיתרים היו לעמודים סביב • לתלות בהן הקלעים לשפת׳ העליונה בכלונסות ויקונדסין • כמו ששנו במלאכ׳ משכן : עבודת

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא צָבָא לַעֲבֹר עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: (כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא: (כה) וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְמָעְלָה וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (כו) וְאֶת־קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ ׀ פֶּתַח ׀ שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת־מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ: (כז) עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקַדְתֶּם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֶת כָּל־מַשָּׂאָם: (כח) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ס (כט) בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם: (ל) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: (לא) וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו: (לב) וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וַאֲדָנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל־כֵּלֵיהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבְשֵׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־כְּלֵי מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם: (לג) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: *

ויפקד

תפקוד לצבא

מותם בכל לומר תפקוד פי׳ כפ׳ במדבר בענין בני קהת : נבא ונו׳ ובבני קהת תמר לנבא לבד כי הם היו נוטלים כלי הקודש הפנימיים לזה תמר לנבא משא״כ מה שלפנינו הם נוטלים נבא הנושא קודם שהם הוריעות ונו׳ והקרשים ונו׳ שהם נבא הקו דש לזה תמר לנבוא נבא מעתה הם נוטלים הנבא :

לעבוד את עבודת אהל מועד ולהלן בבני גרשום עבודה באהל מועד לבד כי עבודת בני גרשון היה באהל מועד עצמו שנושאים יריעות המשכן ואהל מועד מכסהו ונו׳ משא״כ בני מרדי שעבודתו׳ היה הקרשי׳ והמבדי׳ וכו׳ שהם עבודת אהל מועד שנושאים מאהל מועד לזה תמר לעבוד את הקרשים וכו׳ שהם עבודת אהל מועד ולזה לא חס לומר לנבא לבד שהרי פי׳ הכתוב דבריו משא״כ בעבודת בני גרשום להעיד בהפרש שבין עבודתם לעבודת בני קהת לבד שבניהם תמר עבוד׳ באהל ואין הכר בדבריו להפרש שבין שניהם לזה כתב סיכוי לנבוא נבא משונה ממה שכתב בבני קהת לנבא ולבד הפרש שבין בני גרשום לבני מרדי העיד בסיכוי תחר כמו שכתבנו :

ויפקד

מִבֶּן תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא עַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנֵי יַתְהוֹן כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא חֵילָא לְמִפְלַח פּוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: דֵּין פּוּלְחַן זַרְעֵית גֵּרְשׁוֹן לְמִפְלַח פּוּלְחָנָא וְלִמְשָׂא: וְיִטְלוֹן יַת יְרִיעַת מַשְׁכְּנָא וְיַת מַשְׁכַּן זִמְנָא חוּפָאֵיהּ וְחוּפָאָה דְּסַמְגּוֹנָא דֶּעָלוֹהִי מִלְעֵילָא וְיַת פְּרָסָא דְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: וְיַת סְרָדֵי דַּרְתָּא וְיַת פְּרָסָא דְּמֵעֲלָנָא דְּתָרַע דַּרְתָּא דְּעַל מַשְׁכְּנָא וְעַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר וְיַת אַטּוֹנֵיהוֹן וְיַת כָּל מָנֵי פּוּלְחָנְהוֹן וְיַת כָּל דְּיִתְמְסַר לְהוֹן: וְיִפְלְחוּן: עַל מֵימַר אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי תְּהֵי כָּל פּוּלְחַן בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן לְכָל מַטּוֹלְהוֹן וּלְכָל פּוּלְחָנְהוֹן וְתִמְנוּן עֲלֵיהוֹן בְּמַטָּרָא יַת כָּל מַטּוֹלְהוֹן: דֵּין פּוּלְחַן זַרְעֵית בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וּמַטָּרְתְּהוֹן בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא: בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תִּמְנֵי יַתְהוֹן: מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנִינוּן כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְמִפְלַח יַת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא: וְדָא מַטָּרַת מַטּוֹלְהוֹן לְכָל פּוּלְחָנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא וַעֲבָרוֹהִי וַעֲטוּרוֹהִי וְסַמְכוֹהִי: וַעֲמוּדֵי דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְאַטּוֹנֵיהוֹן לְכָל מָנֵיהוֹן וּלְכָל פּוּלְחָנֵיהוֹן וּבְשְׁמָהָן תִּמְנוּן יַת מָנֵי מַטַּרַת מַטּוֹלְהוֹן: דֵּין פּוּרְקַן זַרְעֵית בְּנֵי מְרָרִי לְכָל פּוּלְחָנֵיהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא:

ומנא

ויפקד מצה ותרגן וגשיתי העדה טעם שלשתם מצא שליח ה' לתרגן הכתובים לו דכתיב נתונים נתונים המה לו נשיתי ישראל המוסרים מותם במקומם לעבוד דכתיב כפ' במדבר ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה וגו' ותא שמע מתר כן במספר הלויים מבן חודש ולמד בי מספר הסמוך היה על פי ה' למנך שהיה המספר גם למה שבעריסה ותמרו אל שבת קול היתה מורעת במוהל זה יש כך וכך לזה לא הזכיר מלא מכה נבזית ה':

אלפים שבע מאות ולא תמר ושבע מאות כדרך שתמר בבני נפתלי ושלשים ושש מאות ושמנים מולי רמז בחסרון ומ"ו לקרח ומותם שמתו עמו שהיו מבני קהת • מו מולי כי מספר השבע מאות מצוכח בהדגנה מספר השלשים מטעם מעט קורח לזה לא תמר ושבע מאות להוסיף על ענין רחשון להשוותם יחד והנם שלא נתפרסם בתורה במספר ההוא קורח לפשר פעמו על קורח נטו קנת מחריו לו למד שלא מיחו בו מחיו וקרוביו:

רשי

(מז) עבודת עבודה • הוא השיר במנלתים וכנורות • שהיו עובדים לעבודה מחרת: ועבדת משא • כמשמעו: ופקודיו

(לד) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שני
וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי הַקְּהָתִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם :
(לה) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא
לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד :
(לו) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם
אַלְפַּיִם שְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים :
(לז) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת
הַקְּהָתִי כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה : ס (לח) וּפְקוּדֵי בְנֵי
גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית
אֲבֹתָם : (טל) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה
בְּאֹהֶל מוֹעֵד : (מ) וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים : (מא) אֵלֶּה פְקוּדֵי
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד
בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה : (מב)
וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם :
(מג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא
לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד :
(מד) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וּמָאתָיִם : (מה) אֵלֶּה פְקוּדֵי
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה : (מו) כָּל־הַפְּקֻדִים
אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם
לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם :
(מז) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא
לַעֲבֹר עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת
מַשָּׂא בְּאֹהֶל מוֹעֵד : (מח)
וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁמֹנַת אֲלָפִים
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים :

ומשה ואהרן ורברבי
בנשתא ית בני קהת
לזרעיתהון ולבית אבהתהון:
מבר תלתין שנין ולעילא
ועד בר חמשין שנין כל דאתי
לחילא לפולחנא במשכן
זמנא : והוו מנייניהון
לזרעיתהון תרין אלפין שבע
מאה וחמשין: אילין מנייני
זרעית קהת כל דפלח במשכן
זמנא דמנא משה ואהרן על
ממרא דייי בידא דמשה :
ומנייני בני גרשון לזרעיתהון
ולבית אבהתהון : מבר
תלתין שנין ולעילא ועד בר
חמשין שנין כל דאתי לחילא
לפולחנא במשכן זמנא :
והוו מנייניהון לזרעיתהון
לבית אבהתהון תרין אלפין
ושית מאה ותלתין : אילין
מנייני זרעית בני גרשון כל
דפלח במשכן זמנא דמנא
משה ואהרן על ממרא
דייי : ומנייני זרעית
בני מררי לזרעיתהון לבית
אבהתהון : מבר
תלתין שנין ולעילא ועד בר
חמשין שנין כל דאתי לחילא
לפולחנא במשכן זמנא :
והוו מנייניהון לזרעיתהון
תלתא אלפין ומאתן: אילין
מנייני זרעית בני מררי דמנא
משה ואהרן על ממרא דייי
בידא דמשה : כל
מנייניא דמנא משה ואהרן
ורברבי ישראל ית לויאי
לזרעיתהון ולבית אבהתהון :
מבר תלתין שנין ולעילא
ועד בר חמשין שנין כל
דאתי למפלח פולחן
פולחנא ופולחן משול במשכן
זמנא : והוו
מנייניהון תמניא אלפין וחמש
מאה ותמנן :

(מט) ופקודיו משה לוה ה׳ את משה • ואותן הפקודים היו במנוה מבן שלשים שנה ועד בן חמשים • (ג) לו את בני ישראל ונו׳ פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן • ושמנה פרשיות נאמרו בו ביום כדלמיתה במסכת ניטין בפרק הניזקין : וישלחו מן המחנה • שלש מחנות היו שם כשעת מנייתן תוך הקלעים היה מחנה שכינה • חניית הלויים סביב כמו שפירש בפ׳ במדבר סיני היה מחנה לויה• ומשם ועד סוף מחנה דגליס לכל מדבע דומות היה מחנה ישראל • המנורע נשמלח חוץ לכולן • וזה מותר במחנה ישראל ומשולח מן המתים • וטמא לנפש מותר לף של לויה • ואינו משולח חלה משל שכינה • וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים : טמא לנפש• דמשמע לטמי נפשה דמישה • אומר אני שהוא לענין עצמות מדם כלשון תרמי • והרבה יש בש״ס תדריחנום שחיק טחינה• שחיק עצמות : (ו) למעול מעל בה • הרי חזר ואמר ואת פר בוזל ונשבע על שקר • היה המזיד בפ׳ ויקרא ומשלם חיל בה׳ וכאן ביומיתו ונותר • ונפשית כאן בשביל שני דברים שנתחללו בה • האחד שכתב והתודו • ליתר מאינו חייב חטאת אלא על פי הדיום ויש קיודר בדבר• והשני על נזל הגר שהוא יתן לכהנים : (ז) את חטאתו אשר עשה • הוא הקרן שנשבע עליו : למאר חטא לו • למי שנתחייב לו : (ח) ואם אין לאיש גואל • למים נומל • כמו התובע שרשבניו ואין לו יורשים : להשיב האשם אליו • כשמלך את להתודות על עונו • ואמרו רבותיגו ירי ים לך אדם ביפראל שאין לו גואלים • אז אי אתה אי ים אתר בשר הקריב ממשפחת אהיו למעלה עד ייקב • אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים : האשם המושב • זה הקרן והחומש : לה׳ לכהן • הקרן האשם ואיתו לכהן שבחותו מעמר : אלבד איל הכפורים • האמור בויקרא שהוא נדיך להכות : (ט) וכל תרומה ונומר • אמר רבי ישמעאל מקריבין לבעלי ובי תרומה והלא הוא האומר לבית הגרנות ואת תלמוד לומר אשר יקריבו לכהן מלו הכפורים שנאמר כרם תביא בית ה׳ אלהיך • ואיני יודע אם יעשה בהם • תלמוד לומר לו יהיה בא מכתוב ולמד על הבבודים שיהיו נתונין לכהן :

ואיש

(מט) עַל־פִּי יְהוָה פָּקַד אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מַשָּׂאוֹ וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה׃ פ

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שלישי לֵאמֹר׃ (ב) צַו אֶת־בְּנֵי ד יִשְׂרָאֵל וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ׃ (ג) מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחֻם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם׃ (ד) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־משֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־משֶׁה לֵאמֹר׃ (ו) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא׃ (ז) וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ׃ (ח) וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד׀ אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ עָלָיו׃ (ט) וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה׃

ואיש

עַל מֵמְרָא דַּיְיָ מְנָא יַרְהִין כִּירְעָא דְּמשֶׁה גְּבַר גְּבַר עַל פּוּלְחָנֵיהּ וְעַל מַטּוּלֵיהּ וּמְנָיְוהִי דְּפַקִּיד יְיָ יָת משֶׁה׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר׃ פַּקִּיד (א) מִשְׁרְיָתָא כָּל הִסְגִּיר וְכָל דְּדָאֵיב וְכָל הִסְאָב לְמִמֵּי נַפְשָׁא דְּאִינָשָׁא׃ מְדַבַּר עַד נוּקְבָא תְּשַׁלְּחוּן לְמִבְרָא לְמַשְׁרְיָתָא תְּשַׁלְּחִינוּן וְלָא יְסָאֲבוּן יָת מַשְׁרְיָתְהוֹן דִּשְׁכִינְתִּי שַׁרְיָא בֵּינֵיהוֹן׃ וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר׃ מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יַעְבְּדוּן מִכָּל חוֹבֵי אֱנָשָׁא לְשַׁקָּרָא שִׁקָּר קֳדָם יְיָ וְיֵחוֹב אֱנָשָׁא הַהוּא׃ וְיָהֲדוּן יָת חוֹבֵיהוֹן דְּעָבְדוּ וְיָתֵיב יָת חוֹבְתֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ וְחוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְדַהֲבָא לֵיהּ׃ וְאִם לֵית לְגַבְרָא פָּרִיק לְאָתְבָּא חוֹבְתָא לֵיהּ חוֹבְתָא דְּאִיתְחַב קֳדָם יְיָ לְכָהֲנָא בַּר מְדַבַּר כַּפּוּרְיָא דְּיִכַּפַּר בֵּיהּ עֲלוֹהִי׃ וְכָל אַפְרָשׁוּתָא לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּיָקְרְבוּן לְכַהֲנָא דִּילֵיהּ יְהֵי׃

וגבר

על פי ה׳ פקד ונומר פירוש המיכוי שמיכה אותם בני קהת על דבר זה ובני נרסו על דבר זה ונומר היה כל הפקידות על פי ה׳ ואו׳ כיד משה פירוש כל המיכויים משה מיכה אותם לא שהוא לחדרן למנו׳ ואחר שפקד אותם משה על פי מעשיו היה מתנהג אחדרן לשים איש על עבודתו ואו׳ ופקודיו פירוש פקודיו שמיכה אחדרן ובניו על שכט לוי כאמור למעלה גם הוא משה ניוה ה׳ את משה :

צו את בני ישראל וישלח

ונומר טעם שמיכות פ׳ זו לשלפניה לפי שניוה ה׳ על הרחקת הטוים מדברים המקודשים ומיכה עליהם הכהנים כאמור בסמוך הטיל גם על ישראל הרחקת את שיכנס לתוכם רחויים ליכנס למחניהם הקדוש :

אשר דוקא כל עוד שהוא סוכן אבל הוגלו הפרוכות מותרים מנודעים ליכנס לתחנות :

איש ונומר כי יעשו מכל ונומר אמד למעול ולא אמר ומעל מעל יתכאר על פי דבריהם לפי שאמרו שהכתוב מדבר במשכר במתון חברו ונפשע לו לפקר והנם שהבר נאמר בדבר בפ׳ ויקרא חזר ונפשע לפרטי הדיוים שנתחדשו בו כפי זה יעיר הכתוב כי משעת מעשה החטא שהוא הגזל וכפירת ממון יחשוב היא למעול מעל בה׳ ליחשב בכתו כשיתבשוהו לדין ואל״כ הרי הוא בהשבון והוא אומרו כי יעשו מכל חטאת האדם שהוא גזילת ממון חברו משעת מעשה הנה הוא מסכים למעול מעל ב״ה :

ואשמה הנפש היתה לנפ שהוא חטוא בשבועה שב׳ יפעיל הגרעון בנפש ושיבה ה׳ לומר לשון יחיד וכל אח שלפניו ואח שלאחריו לשון רבים מלפניו אמר כי יעשו ונומר מלאחריו והתודו ותמלא שאחרו בנמרא כי כשירגישך הכתוב בכנון זה הנה הרגש גדול ועיין מה שכתבנו מזה בפ׳ ויקרא : נם דקדק לומר תיכף והיתה ללא נורך יעורר הכתוב שהפנם הלו יעשה רושם למקור בפשוט עם בני ישראל שתקרוץ נפש וכדי שלא תבין שעל המועל הוא מדבר לזה אמר והיתה ולא אמר נחכמה נפשו ועיין מה שכתבתי בשורה בפירוש פסוק תויתיך בלילה בדיוק נכון :

והשיב את חטאו שיכה לדבר לשון יחיד הנם שהתחיל לדבר לשון רבים והתודו לנד שהוידוי שוים הם בו משמ״כ האשם אינו בשוגה לנד שהוא בעולה ויורד כאמור בפ׳ ויקרא ונומר הכתוב לדבר בשיעור זה לשון יחיד כי אין נורך לשנות לכתוב בעניו אחר :

ובל תרומה ונומר לו יהיה ונומר נדיך לדעת למה בפל הכתוב ענין אחד ג׳ פעמים ובל תרומה ונומר לו יהיה ואיש את קדשיו ונומר איש אשר יתן לו׳ עוד למה בפל לומר ג׳ פעמים לו יהיה ורזל בספרי פירשו לא יהיה בא לתת הביכורים שנקראו רחשית בתרומה המיבחרים בית ה׳ שיהיו לו לבהן בתוכים • לו יהיה אחתר בפסוק ב׳ לומר אשם הבהן הקריב חלקיו אפי׳ במשמרת שמיכה שלו הרי הם שלו ואומרו ואשר יתן לבהן לו יהיה אם נתן לו פדיון בבור בנו ומת אחר ל׳ יום לבהן לו יהיה ולא יחזירם והרבה דרשות ביונת בזה מבל נדיבין מבו ליסב המקרא על פי פשוטו : ונראה לפרש ג׳ בתובים הבאים בחלק שהם מלמדים בללות כ״ד מתנות אשר חלק ה׳ לבהנים וכתבם רמב״ם בפ׳ ח׳ מה׳ ביכורים וזל ב״ד מתנות שנתן לבהנים נחלקים לה׳ חלקים

(י) ואיש את קדשיו לו יהיו • לפי שנאמר מתנות בהונה ולויה • יכול יבאו ויטלום בזרוע • תלמוד לומר ואיש את קדשיו לו יהיו • מניד פטובת הנאתן לבעליהן יעוד מקדשים הרבה דרכו בספרי • ומדרש אגדה ואיש את קדשיו לו יהיו יש שמעכב מעשרות ואין נותנן • לו יהיו המעשרות סוף למין כדאי עוסה שלא כ׳ מי שהיתה למולה לעשות : ואיש את קדשיו יתן לכהן • מתנו הרחוק לו לו יהיו ממון הרבה:(יב) איש איש כי תשטה • מה כתוב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו • אם אתה מוכר מתנות הכהן חייב תנטרדלבא אגלו לרבי לו את הסוטה: איש איש • ללמדך שמוציאת בשתי • באיש מלאתה של תגלה ואיסה מלאתה : כי תשטה אשתו • אפי רבותינו מין המינים נופלין בכלל אתכנם בהן רוח שטות דכתי׳ כי תשטה וכתיב בו נוסף אשה חסר לכ׳ • ופשוטו של מקרא כי תשטה אט מדרכי צניעות ותפנה בעיניו כמו שטה מעליו ועבור • על ישט על דרכיה לבך:ומעל בו ימותו המעל:(יג) ושכב איש אותה • איש פרט לקטן ומי שאינו איש : איש אותה שכבת זרע • שכיבתה פוסלת אות׳ ואין שכבת אחרת פוסלת אותה כמעש׳ כב׳ אחיו והיו דוגמת זו לזו : ונעלם מעיני אישה • פרט לסומא • הא אם היה רואה ומעמעם • (ס״א ומצליט) אין המים קודקין אותה : ונסתרה • סיעור שתראה לטומאת בית: ועד אין בה • הא אם יש בה הפילו עד אחד כאלו נטמאת לא היתה טותה • ועד אין בה • בטומאה אבל יש עדים לסתירה : נתפשה • כאן ותפשה וכבר עמה : (יד) ועבר עליו • קודם לסתירה: רוח קנאה וקנא • פירוש רבותינו לשון התראה שמתרה בה אל תסתרי עם איש פלוני : והיא נטמאה או עבר עליו ונומר • כלומר הוא התרה בה ועברה על התראתו • ואין ידוע אם נטמאה אם לאו : (טו) קמח • בלא יהא מסלת: שעורים • ולא חטים היה עשתה מעשה בהמה וקרבנה מאכל בהמה : לא יצוק עליו שמן • בלא יהא קרבנה מזוהר • שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחטא : ולא יתן עליו לבונה • שהלחות נקראו לבונה שנאמר אל נבעת הלבונה והיא פירשה מדרכיהן : כי מנחת קנאות הוא • הקיש הוא • המית ל׳ זכר: מנחת קנאות • מצורפת עליה שתי קנאות• קנאת המקום וקנאת הבעל : מים

(י) וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה : ס

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : (יב) דַּבֵּר אֶל־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בּוֹ מָעַל : (יג) וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתָּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה : (יד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־ קִנְאָה וְקִנָּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־ קִנְאָה וְקִנָּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא לֹא נִטְמָאָה : (טו) וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֶשְׂרֹנֶת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הִוא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן :

והקריב

(י) ואיש את קדשיו לו יהיו • לפי שנאמר מתנות כהונה ולויה • יכול יבאו ויטלום בזרוע • תלמוד לומר ואיש את קדשיו לו יהיו • מניד פטובת הנאתן לבעליהן יעוד מקדשים הרבה דרכו בספרי • ומדרש אגדה ואיש את קדשיו לו יהיו יש שמעכב מעשרות ואין נותנן • לו יהיו המעשרות סוף למין כדאי עוסה שלא כ׳ מי שהיתה למולה לעשות : ואיש את קדשיו יתן לכהן • מתנו הרחוק לו לו יהיו ממון הרבה:(יב) איש איש כי תשטה • מה כתוב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו • אם אתה מוכר מתנות הכהן חייב תנטרדלבא אגלו לרבי לו את הסוטה: איש איש • ללמדך שמוציאת בשתי • באיש מלאתה של תגלה ואיסה מלאתה : כי תשטה אשתו • אפי רבותינו מין המינים נופלין בכלל אתכנם בהן רוח שטות דכתי׳ כי תשטה וכתיב בו נוסף אשה חסר לכ׳ • ופשוטו של מקרא כי תשטה אט מדרכי צניעות ותפנה בעיניו כמו שטה מעליו ועבור • על ישט על דרכיה לבך:ומעל בו ימותו המעל:(יג) ושכב איש אותה • איש פרט לקטן ומי שאינו איש : איש אותה שכבת זרע • שכיבתה פוסלת אות׳ ואין שכבת אחרת פוסלת אותה כמעש׳ כב׳ אחיו והיו דוגמת זו לזו : ונעלם מעיני אישה • פרט לסומא • הא אם היה רואה ומעמעם • (ס״א ומצליט) אין המים קודקין אותה : ונסתרה • סיעור שתראה לטומאת בית: ועד אין בה • הא אם יש בה הפילו עד אחד כאלו נטמאת לא היתה טותה • ועד אין בה • בטומאה אבל יש עדים לסתירה : נתפשה • כאן ותפשה וכבר עמה : (יד) ועבר עליו • קודם לסתירה: רוח קנאה וקנא • פירוש רבותינו לשון התראה שמתרה בה אל תסתרי עם איש פלוני : והיא נטמאה או עבר עליו ונומר • כלומר הוא התרה בה ועברה על התראתו • ואין ידוע אם נטמאה אם לאו : (טו) קמח • בלא יהא מסלת: שעורים • ולא חטים היה עשתה מעשה בהמה וקרבנה מאכל בהמה : לא יצוק עליו שמן • בלא יהא קרבנה מזוהר • שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחטא : ולא יתן עליו לבונה • שהלחות נקראו לבונה שנאמר אל נבעת הלבונה והיא פירשה מדרכיהן : כי מנחת קנאות הוא • הקיש הוא • המית ל׳ זכר: מנחת קנאות• מצורפת עליה שתי קנאות• קנאת המקום וקנאת הבעל : מים

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : (יב) דַּבֵּר אֶל־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בּוֹ מָעַל : (יג) וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־ זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתָּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה : (יד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־ קִנְאָה וְקִנָּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־ קִנְאָה וְקִנָּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא לֹא נִטְמָאָה : (טו) וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֶשְׂרֹנֶת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הִוא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן :

והקריב

(טז) והקריב אתה הכהן • יכול יהא נסתר הכהן יכול לומר שלא ל׳ חסה כלומר בדבריהם • ומעתה יש טעם נכון במה שחלקם הכתוב לג׳ הדגנות לומר על כל אחת ואחת מג׳ חלוקות לו יהיה ערוך לקחת כל הבא לו מהם ולא היה נמצא שם היה לומר על חלוקה אחת מהם לבד :

דבר ונומר ואמרת ונומר אמר אמר ונומר כאן לומר דבר ואמרת נם אינה את לבונו נם כאן לומר אמר אמר לנד שיש כ׳ הדרנות בסוטות מ׳ נקיה ואחת טמאה הטמאה תנבות בטנה ותיפול ירכה ונומר והטהורה משבחת וזרעה זרע לזה אמר דיבור ואמירה לטמאה ואמירה רכה לטהורה אשר יקנח לה בעלה כי ה׳ יתמך לבה בישועתה אמרים אם לא נטמאה האשה ולטעם זה עצמו כאן לומר אמר אמר ואומר ע״ד אמרים לו בתורתו ומעלה בו מעל אם מעלה בו מעל תהיה בדיבור אחד מהם אם קינח לאחר שתה ויודע הוא בעצמו שאין בו מעל תהיה בדיבור אחד מהם אם קינח לאחר שתה ויודע הוא בעצמו כי היא טהורה בין יודע בעצמו כי היא אמר לה טהורי בין אמר לה טמאי בין אמרו לה טהורי ואמרה לזה אמר אמר אמר בין יודע בעצמו שהוא טהור גם כדי שלא יהיה תוקפו ותומרו ואמרת אמירה רכה להחפץ בדבר מי לכל אחד ואחד יכנו בדיבור קשה ואמירה רכה מי אמר לו הנם שיש לו דיבור קשה כי תגלה ויבעו בקהל אף על פי כן יש לו טובה להרחיקו ממכשול לכל יבוא עם טמאה בתמידות ולמי שהוא נקי יש לו דיבור קשה להכריחו לבוחרי לבחור בחטא ויש לו אמירה הפוייבת הלב בתנקה החפץ וזרעה זרע ונומר :

והביא החיים את אשתו ונומר עסר׳ יש לו להעיר בענין ל׳ מה היה צריך אתו במאמר מנחת זכרון מזכרת עון למה הוצרך לזכרון ומה גם שהמעשה היכו רחוק להגריך זכרון • גם למה יתיחס לחנחת קטורים שיהיו מזכרת עון והלא רואה הוא שהוא קרב מנחה חלשה ליכרעל מחברת הפסח : עוד צריך לדעת הכוונה במעשה זה של מים קדושים מה מיעשים על מים ולמה נקרלו קדושים ורזל אמרו שנתכוונו לומר שקדשו בכלי שהוא הכיור גם לזה יש להשיב לאמר יען ה׳ על דבר זה : גם מה היה פעולת הספר להקשותה בו בשלמת מה שעשה משה בזעל שהשקה את ישראל הוא ע״ד תיסרך ויעשך גם לזה מן המרדים גם דרך סיורו מרחוק במקדש ולא יחפוץ בפלאים חתכי הדברים : גם אומרו ואת כל המים ואמרו לו עצריך סיורם הספר בף על פני המים וברבות סוברים שהם הקדים הספר למים פסול מה מיבכ דבר זה ורוחני שלא רזכיר הכתוב במעשה זו חקה לפשום פי שונאי לאמר לא תעשה גם אומרו מי המרים לא ידענתי לאה יקרא להם מרים • ורזל בספרי אמרו מרים נתפשים המים להיות מרים דבר אחר על שם סופן ממרין את הנוף ובמדרש אמר שמושל עריך שיתן דבר אחר לתוך מים מ״ט דכתיב המרים מרים דבר ע״כ והדברים תמוהים לאמר שתם ה׳ הדברים במעשה זו נוסף על תעיית הדבר בהלוחתו :

ואפשר לפרש הענין על פי מה שקדם לו מידיעה בפניות התורה הלא שמשתיך בפרשת בית׳ פסוק ויבלו הכמים ונומר ויכל אלהים ונומר כי כל נברא והווה תכסוף ותכל תאותו להדבק אל אלהים חיים כ״ה והדגים זה יפני גם בבלתי נוגע בל אחד כפי כיעור ההרהורים אשר הטביע בו הבורא נפי מה שעריך לקיומו ולתת עבח לבוראו כאומרו כל פעל ה׳ למענהו :

(יז) מים קדושים • שקדמו בבריאה לפני שנעשה מהשתת מרמות הנזכרות • וזו פירשה מדרשיהן • שהיו בבלולות לבעלידן במנרים תחת התפוח • וזו קלקלה לתחר תבדק בו : בכלי חרס • היה הפקת את הנותף יין מפוכת בכוסות מסובחים • לפיכך תעשה מים המרים במקדש בזויה של חרס : (יח)

(יו) וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי יְהוָה : (יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמָּיִם : (יח) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים : (יט) וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה : (כ) וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ : (כא) וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְהוָה אֶת־יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבֶה :

ובאו

יח) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן לפני ה׳ • חלה מסיעין היו מיתה ממקום למקום כדי ליגעת ותטרף דעתה ותודה : ופרע • סותר את קליעת שערה כדי לבזותה • מכאן לבנות ישרל שגלוי הרחם נגלי לה׳ : לפני ה׳ • בסער נקבור הוא שער העורה המזרחי דרך כל הנכנסים : ונתן על כפיה • ליגעה מהלי תטרף דעתה ותודה ולא ימחה שם המיוחד על המים : המרים • על שם סופן שהם מרים לה : המאררים • המחסרים מותה מ העולם לפון שלון מתחיל ולא יתכן לפרש מים מיורים שהרי קדושין הן • ולא מרורין כתב הכתוב אלא מאררים את נחרים ואף מוקלום לא תרגם ליטיית אלא מלטטייא מרמות קללה בגופה של זו : (יט) והשביע אותה ואמר • ואם הוא הכתובה אם לא אם שכב הנקי • הא אם שכב חנקי • (ס׳ לא תקי) שמכלל לאו אתה שומע הן אלא שהכתוב דבר נפשות תחלה ליכות : (כ) ואת כי שטית • כי משמע לשון אם : (כא) בשבעת האלה • שבועתה של קללה : יתן ה׳ אותך לאלה ונומר • ויהי אכל מקללין כיך • יהיתך כדרך שבא לפלונית • ולשבועה • שיהיו הכל נשבעין כיך • לא יחרע לי כדרך שחירע לפלונית • וכן הוא אומר ונהתם שמכם לשבועה לבחירי • פרנדיקים נשפשין בפורענותן של רשעים וכן לענין הברכה ויברכו ונומר כך יברך ישרל לאמר : את ירכך • בקללה הקדים ירך לבטן • לפי שהתחלה בעבירה תחלה : בטן • כתרגומו נפוחה : לנכות

עוד מפיכו לרבל בתמרו טעם שנקרחו מים בוכים לנבי ס׳ פלג מים חניים למעלה ותחניים נכתבו למטה מתחת ליבשה המים שנפתחו למטה הם בוכים ומתמחים על פלה זכו להתקדש למלחים חיים בחני העליון כי הוא ה׳ כסוף הנברחים יחד ותקויתם :

עוד הן הרמנו ה׳ את מסר יחפון לקבוע דירה בתחתונים מימי מדם ובחטאו נתקללה האדמה ונבה כסא המלוכה מהזר רבריכה מן העולם עד עת בא דברו ביום מתן תורה ויחפוק למעשה ידיו לדור בתחתונים וזש לך האות מלמרו במדבר לבני ישרל לעשות לו מקדש ולא המתין עד בואם אל ארץ נושבת שהיה בכאר זמן מועט אם לא היה מעשה המרגלים וכשהתעיבו עול הפילו אחר שירדה שכינה וישכון בבודו עמים רבים אלא ה׳ שכינתו ושב למקומו הראשון ומים לרים ומעתה זולת החטאים אשר יסובבו תהיה דירת אלהים מים בתחתונים וזה ומחה ה׳ דמעת המים מ־בוכים ויוסר חרפת הארץ ויבשתה המים ותגל הארץ אשר ברית ה׳ ורחק מיהה דוד עולם והנה עתה עת לדודים ואם יסובבו החטאים יסוב הדבר לכמות שהיה וירוס הכאה ועל זה ידוו הדווים לקול מתו מים וגרוך להעיר חוזק כלימודים אלו בי הטבת ישרל כשעמדו על הר סיני והכפרתם היה גם כן רמוי לעשרות שכינתו יתבדך בארץ ומלאה הארץ דעה ודירת ה׳ בתחתונים כשבליונים ויתעלה מקומינו זה כי המעלה והירידה הקרבתם לפני ה׳ ותחלה יאמרו ל׳ חדות ממלאך רמות וכו׳ חדות מינה קדש ועל ידי יהיו הענל חוד הכיעוד לכמות שהיה והוניח רחשו שטנו ולא הועיל הטבתם של ישרל אלא לתקום מיגבל תוך מחניהם אבל כללות העולם כש־מו בימי זעם וחזר קך המות לעולם מש־כ בזה התקווה תשר יחנו כל בחינת קרע כאומרו ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ כאו אריניו מקרא ארץ החיים בי עלע המות לנצח ושמור לך הנבדים ועל פיהם נו עלה במסילת בותת הענין על נכון כי יגו ה׳ בקנאות חים אחתו כי יבדקנה במעשה זה שיביאנה אל מקום תשר שם חונה המלחים וכבוד העליונות לבד למקום שהוא יקרא ארץ העליונה לבד שבכנה שם שכינה ואיכה בכלל תרור תשר תרים ה׳ גם מים תשר שם לא תרד מיניהם דמעה כי למה יבכו ולא ידע לבכם ויהיה ה׳ סיקה מהמים ההם קדושים יקרלו קדושים בקרבתם לפני ה׳ הדום ונורא כמו ובזה העיבד מעשה המים ואין דברי סופרים ח״ו דברי הבותינו שאמרו שהיו מקודשים בכיור אלא מתה כדבר ה׳ בדרך זה נתבון לדברי גם כן אלריהם היו ם ניהם לקחת מן העפר המקדש בורקו לבד שהוא רמוז לקדוש ועליון כ״ה ונהיה אלא יחבור בדקר אלא מן העפר המונן לפנו ה׳ בלא הפסק בין במאררים אל לבד היותם יותר קרובים ומרניסים בהפרשת שכינה בהם מה והנחש זה תינו בעפר שהוא חון למקדם כי לא טעם טעם זה עד רגע לעשות את אחד חסן ה׳ עטות ונהיה ה׳ שיתן המים תחילה והעפר למעלה הטעם כסדר אחר המה בעולם ותמנה שאמרו שהם הקדים העפר לא טעם כלום אמרו שם היו מעורבים כשרים ורוח הענין עצמו שהם סדורים מים ועפר כי יש חלק שהמים למטה והעפר למעלה ווש חלק שהמים אחל העפר למטה אין דוגמת זו בסדר מים החיים ולא״ש שאמר שם תפילו עפר למטה סובר שאין להקפיל כי יש מים למעלה מהעפר ודי שיתקדשו המים בדלי זהו חיותם להרגיש בהרגש הנרוך לענין ונהיה ה׳ לכתוב פרשת סוטה בהזכרות נבה ומוחקים בל הבתב במים ובנהבה הרוח ורחטיים לעת בהם לעשות מישה אחר יחפצו עטות • ונהיה בוד שיקריב מנחה מהפעוחים רשעה דוגמה למנחה פחותה שהביא קין בתפילת הבילם ווה נסבב מחטא חדם וחוה ורוח הזכרת עון אשר נרם בכי למים ו בלה למדתה והוא מאמר מנחת זכרון מזכרת עון ומזו יפקח הכהן המים והנה בכוח המים ההם כמני הפעה בחיותו הכה בתורו שם הכהן הכוח על ידי המנחה שהיא מזכרת עון יזכור עון ההולם ויהיניהו המים ובזה יהיו מרים כי יזכרו עונם ובניהם וה׳ מחה את דמעתם והן רשעה הטעלה תסיבב מרמה למרים ומחני בה המים המרים מייחיי וייעשו בה נקמה כי זאת רשעה הנוראת בניהם ובכח הכהן ינקמו נקמתם ממנה והיודע תטא חוה בזוהמת נחש ידע כי הוא זה עון ארחטון אשר העלה בכוחת אור עליהו מעולם זה התחתון ובפי זה הכהן ימנה את חויבו ויעלמנו ויקייתו בה הבא להרגך השכם להורגו ויעבנו נקמה בה בין המים בין העפר בלעניהם יש נרם רשה והנחש שלא הזכיר הכתוב אלא מים יש בו גם העפר :

(כב) לנבות בטן • כמו להנבות בטן • זהו שמוש פ"תח שהלמד נקודה כו • וכן לנחותכם הדרך • לרמותיכם את הדרך תחר תלכו בה וכן לנפיל ירך לנפיל ירך • שהיום מנפיל את הבטן ומפיל את הירך : לנבות בטן ולנפיל ירך • בטנו וירכו על כולל • או מיגו מלה על ובעלת • כשהוא מוסר

את ירכך נופלת ואת בטנך נבה • הרי על נבעלת מתור : תמן תחוי קבלת נבועה • תמן תחוי זה • תמו תם תחים תחר • תחן על התלה • תמן על הנבועה : (כד) והשקה את התשה • זין זה סדר התעשה עדרי בתחלה תדריך תכחתה תלה תכתוב יבשרך בכוסותיכם יבאו בה למרים • לכי כיתחר בטו וירך מניין לומר על הנוף • תלמוד לומר ובאו בה כבולה • תם כן תם תלמיד לומר בטו וירך • לפי עדה התחילו בעבירה תחילה בסיכך התחיל תתם הפורענו' : למרים • לשון לה היים ומר ס : (כה) והניף • מילוך ומבית ומעלה ומילוך יתף היה מניף עמו כיוצא לתעלה תירו על כהן : והקריב מיתה • זו היא הנפחה בקרן דרומי מצדני של מזבח קודש קדושים כנאמר מיחות : (כו) מיכרתה • היא הזכרון שעל הכרטרתו המנחה בתה לזכרון לעבוד : (כו) וקמץ את המים • לרבות בתם לומר מיני שותה לאחר שנמחקה מעלה • מערערין אותה ותכניס מיתה בגוף כרחה • אלא תם כן לתרה בתחלה לבו : ונמחה בטבר ונומר • אף על פי שבהלה ירד תחלה • היתים תין בידקין אלא כדרך בניסתו בה : יהיתה לאלה • כמו לאלו • כמו שפירשתי מיריו הכל שין בה : בקרב ייתר • הפרש ב ז מתם תמתנוול בתרים שנבר לתתם התנוול בתקוס שתיבו נבר : (כח) ולא יתה לא נטתה • ונטהרה ויית • בפתיחת ואת : ונטהרה ויית • ממקום אחר : ונקתה • ממים המתרים • ולא נוד אלא ונזרעה זרע • תם היתה יולדת בנבר תלד בריוח • תם היתה יולדת לבנים : (ל) או איש • כמו או יודע • כלומר תם תים תקנאי הוא • לרך והיעמיד את הסתה • (לא) ונקה האיש • תתון • תם בדקוה התים אל ידאג ליתר חבתי במיתתה • נקי הוא מן העוון • דבר אחר מיגשהיה תרא אלו בריתר • ותקה תעון שהפושה מסורה לבעלה : (ב) כי יפלא • יכרים לתת נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה • ליתר לך בכל הרוחה סוטה בלבלה יזיר עצמו מן היין •

(כב) ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך ואמרה האשה אמן אמן : (כג) וכתב את האלת האלה בספר ומחה אל מי המרים : (כד) והשקה את האשה את מי המרים המאררים ובאו בה המים המאררים למרים : (כה) ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאת והניף את המנחה לפני יהוה והקריב אתה אל המזבח : (כו) וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים : (כז) והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותבעל בעלה ויבאו בה המים המאררים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה : (כח) ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע : (כט) זאת תורת הקנאת אשר תשטה אשה ותטמא : (ל) או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והעמיד את האשה לפני יהוה ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת : (לא) ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את עונה : * פ

ן (א) וידבר יהוה אל משה לאמר : (ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר ליהוה :

ויין

ויעלון מיא מלטטיא האילין בגיני לאפחא מעין ולאסאה ירכין ותימר אתתא אמן אמן : ויכתוב ית לוטיא האילין כתבא בספרא ויטחוק למיא מירירתא : וישקי ית אתתא ית מיא מירירתא מלטטיא ויעלון בה מיא מלטטיא למרירו : ויסב כהנא מירא דאתתא ית מנחת קנאתא וירים ית מנחתא קדם יי ויקרב יתה למדבחא : ויקמוץ כהנא מן מנחתא ית אדכרתה ויסיק למדבחא ובתר כן ישקי ית אתתא ית מיא : וישקינה ית מיא ותהי אם אסתאבת ושקרת שקר בבעלה וייעלון בה מיא מלטטיא למרירו ויפרון מעהא ותתמסי ירכה ותהי אתתא ללוט בגו עמה : ואם לא אסתאבת אתתא ודביאה היא ותפוק זכאה ותעדי עדוי : דא אוריתא דקנאתא דתסטי אתתא בר מבעלה ותסתאב : או גבר די יעיבר עלוהי רוחא קנאה ויקני ית אתתא ויקני ית אתתא קדם יי ויעביד לה כהנא ית כל אוריתא הדא : ויהי זכאה גברא מחובין ואתתא ההיא תקביל ית חובה : ומליל יי עם משה למימר : מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר או אתתא ארי יפריש למידר נדר נזירו למיזר קדם יי :

מחמר

ואם לא נטמאה ונזהר יזדהר וניזהר בכל לומר וטרודה לנד שבת לומר כי תלבד מתנקד התשב מהמים ולא יתחיתה תוך לה ויקתה ויזדעה זרע לזה רתים ושהורה פירוש לא נטמאה בנתינת בכיבתו על מים מבלעדי מיכה ושהירה תדבר מנזר בחוה מעשה הנזהרים הקדמים לביאת חשך הזולת ויחיבון ועיקר ידועה לו מן היא ביטיבו לה התים בכל הכתוב אבל אם לא נטמאה אבל לא נטהרה מעצמי התשה הם נתנקי מדבונם לא יבינה טובות התעורת ותחנת שבשבועת הכתוב תחר כי שנית תחת יבומר יבי נטמאת ונומר וקבה מה היא כוונו במאמר כי שנית אם היה לו לומר וכי נטמאת לא היה לו מלה ולמי שבתכוון לעניין הדברים הקדמים לטומאה שנית חזק הזולת וכו' ותמנה וכי נטמאת לו היה שיהיה לה עונש ותתר בשביעית אם לא היו כ' אחלוקות תניקה מדרש ותגלית בדבר טוב וחלוקה החמלצית מובנת מחנכיות הדברים ורול תמרו וטרודה היא מלים תחר ולדרכנו לים תחר בכלל במתחר לא נטמאה כי דרך כלל לומר בין תמים זה בין מגאר :

דבר

ונומר ואמרת ונומר כפל הכתיב לומר דבר ואמרת גם שנים לדיבו תולי סיכוין לב מיבו נזר לתחד מביבה מחברו והוא נזירת בהוה לאמרי בנדרים בתחר אתתיה הנדיק מיתי לה תכלתי וכו' תלת פים וכו' הנבדלים מתלה לאתים וכו' תלוך תמר קדם יזיר לזה תחר דבר בנגד נתר נזירות ואתרת בנגד נזירות התעולה ולזה כפל לומר נזר לגזיר לה' ולא תחר לגזיר לה' נתבין לומר בנגד ה' מיבו נזירת נזיר בנגד כל הנזירות נזיר בעתו ומחר לגזיר לה' כנגד נזירות נזיר תלתת לה' כמעשה תוהו תדם נגזיר לה' בסרלה בבחר בלו :

ותת

(ג) מיין וכבר • בחרסינתי חדת וניתיק • שהיין מתכבר בכחוש יכן : ובכל מ מרת • בזמן שב יש בהוכל תבקה • ובבל מקבת יש בהדבש • מין שורין הוא וסתגים • כמיר שבר בתי בויין . (ד) מחרצנים • הם הגרעינין : זב • הם קליפות שתחרין שתחרצנים בתוכן • כשנפל בזוג : (ה) קדוש יהיה • תגדיל פרע על מנת לגלח הפרע על סנר ראשו • כרש : בקוד פת"ח קטן לפי שהוא הפיך לשער ראשו • פרע על שרי פירוש של כרש גדול על שער וכן את ראש לא יפרע • ויתן קרוי פרע פאות מגבעים יום: (ח) כל ימי נזרו קדוש הוא • זו קדושת הגוף מלטמא למתים : (ט) בפתע • זה שוגג • פתאום פתאום הבר תחד הוא מקרי של פתאום : וכי ימות מת עליו • בא"ל בהוא שוגג : ב יום טהרתו • ביום הזייתו ממי חטאת שהוא בשביעי • שהוא טהור לנזיר • תלמוד לומר ביום השביעי ימי טבילתו יכול אפילו לא זרק • תלמוד לומר ביום טהרתו : (י) וביום השמיני • שתי תורים-לו-רוגים את הבשביעי-שלו מיכו מלמד להזכיר את הבשני • הבא זמן לקרבנו • מה קרבנו הכשיר שמיני ומטהרו והלאה • אף הקריבנו בשמיני ומן השמיני והלאה : (יא) ועשה הטח על הבכש • שלא נזהר מטומאת המת • רבי אלעזר הקפר אומר בגישר עצמו מן הסיוף : וקדש את ראשו • לחזור לכתחילת מנין נזירותו : (יב) והזיר לה' את ימי נזרו • יחזור ויתחיל נזירותו מתחלה: והימים הראשונים יפלו • לא יעלו מן המנין : (יג) יביאנו • מיתי יב ית עמוניתיה מחד מבלבם מתים שהיה רבי ישמעאל אומר כן • כיוצא בו והביאו אותו אל פתח אהל מועד • כיוצא בו ויקריב את קרבנו לה' • (טו) ומנחתם • על גיגולי בלולות • ונסכיהם • על גיגולי בלולות : עבר מכל מין :

זבח

(ג) מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ־יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל: (ד) כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג לֹא יֹאכֵל: (ה) כֹּל־יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יַזִּיר לַיהוָה קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ. (ו) כָּל־יְמֵי הַזְּרוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא: (ז) לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל־רֹאשׁוֹ: (ח) כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא לַיהוָה: (ט) וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶרַע פִּתְאֹם וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ כַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ: (י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יא) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: (יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי נִזְרוֹ וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְאָשָׁם וְהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ: (יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יד) וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד תָּמִים לִשְׁלָמִים: (טו) וְסַל מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם:

והקריב

וטמא עוד

דלמא נזרו לאחר תוכפת יום"ו גם לאחר תיבת דלמא ניתבין לומר שהגם כשיגיע לגלח טומאה שוגג הוא על פי כן לא מיכבד מבטמא נופו מלא מכילו קדושה שיש בראשו דניתיב נזר אלהיו על ראשו : ירבה לומר כי לא סתר הכתוב אמו ואלמה לבד אלא יטמא גם כן דלמא נזרו פירוש תחילת הנזירות ושוה אם בשאר איסורי ושוה לה' ונוהר והיתים הראשונים יפלו כתיב לומר לאחר כך כי טרם נזרו ולא הספיק אם בקדם ובטמא ובשחר דלמא נזרו בלא יהיו ימים מקיים לכאן דין לומר בלא טומאה אלא יום א' בדוש הנזירות ויתחיל מתחלת הנזירות והיתים הראשונים גילה כי לא יום אחד לבד מתחלת הנזירות יטמא בלא ב' הראשונים ולא כל הימים ונזירת הכתוב היא תלמוד לומר כי טמא נזרו בדרך כלל :

זבר

(יז) וזבח שלמים לה׳ על סל המצות • יעלה את השלמים עם ד׳ מיני לחם: את מנחתו ואת נסכו עם שלמים: (יח) ונלח הנזיר פתח אהל מועד וגו׳ וכו׳ ונלח הנזיר זה דרך בזיון• ונלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים שכתוב בהן ושחטו פתח אהל מועד: תחר תחת זבח השלמים• תחת הדוד שהוא מבשלן כדי

לפי שהשלמים נזיר היו מתבשלין בעזרה • בעריך ליטול הכהן הזרוע לאחר שנתבשל: (יט) הזרוע בלא־לחם שנתבשל: (כ) קדש הוא לכהן• לחלה וזרקים והזרוע תרומה הן לכהן• על חזה התנופה• תלבד חזה ושוק הרמוים לו מכל שלמים• מוסף על שלמי נזיר הזרוע הזה• לפי שהיא שלמי נזיר בכלל• יוכלו לידון בדבר החדש להפרכת זרוע הוקרך לחזירן לכהנן לידון קל בחזה ובוק: כל׳ תלבד תסר תביא ידוי כמה תמר הריבי נזיר על מנת לנלח על מתה טומאת ובעל מתה שלמים כפי נדרו תסר יהיר כן יעשה• תוסף על תורת נזיר• על תורת הנזיר תוסיף• ילמ יחסר כמה תמר הריבי נזיר תתן נזירות על מנת לנלח על בלב כאמור• ללמד תני תנא קורא כן תעשה ידיר כן יעשה: (כג) תאמר לו־ס־ כמו זבור תמור בלעז דיסנט: תאמר להם• סיהיו כולם שותפים• תאמר• תלמ• לפי תברכם בתכוזן וב־לות תלמ בכוונה ובלב כלם: (כד) יברכך• ויסמרך• תלמ יהא עליך כוהלים ליטול תמיד ממנוחת תתיר למבדי תיהו יכול לסיתרו מכל תדם• וכיון שבתים לפטים עליו ונוטלין תותה ממנו תה רבתה יש לו במתנ זו תכל ת״כ היא הנותן הוא הכותר• הרבר מדרשים דרשו בו בספרי: (כה) יאר ה׳ פניו תליך• ירתה לך פיים שוחקות• פנים נהוגות: ויחיך• יתן לך חן: (כו) ישא ה׳ פניו תליך• ויכפוס כעסו: (כו) ושמו את שמי• יברכים כיתם המפורש: ואני תברכם• ליסרתל ותסכים יש ה׳ יתיים. ד״ת ואני תברכם לכהנים: (ז) ויהי ביום כלות תשכן• כלת כתיב (ר״ל בפת״ח ולת כלות בשבא וד״ת)• יום הקמת המשכן היו ישרתל בכלה הנכנסת לחופה: כלות תשכן• בגלגל ותהליאל וכל תכס לב עשו את המשכן ותלתו הכתוב בתשכן• לפי שמשכן נפשו עליו לרמות תבנית כל דבר ודבר כמו שהרתוהו בהר לזורות לעשות התלתבה ולא טעה בתבנית תחת• וכן מצינו בדוד לפי שתשכן נפשו על בנית בית התתר: בעמתר זכור ה׳ לדוד את כל עניתו• תשר התלתה ס׳ תיים תלתה ס׳ תיים תלתה ס׳ תיים ת

(ב) ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם הם נשיאי המטות הם העמדים על הפקודים : (ג) ויביאו את קרבנם לפני יהוה שש עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן : (ד) ויאמר יהוה אל משה לאמר : (ה) קח מאתם והיו לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל הלוים איש כפי עבדתו : (ו) ויקח משה את העגלת ואת הבקר ויתן אותם אל הלוים : (ז) את ו שתי העגלת ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם : (ח) ואת ו ארבע העגלת ואת שמנת הבקר נתן לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן אהרן הכהן : (ט) ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו : (י) ויקריבו הנשאים את חנכת המזבח ביום המשח אתו ויקריבו הנשיאם את קרבנם לפני המזבח : (יא) ויאמר יהוה אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח :

ויהי

(ב) וְיַקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם הָעֹמְדִים עַל־ הַפְּקֻדִים : (ג) וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־ עֶגְלַת צָב וּשְׁנֵי־עָשָׂר בָּקָר עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן : (ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : (ה) קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ : (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת וְאֶת־ הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם : (ז) אֵת ו שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם : (ח) וְאֵת ו אַרְבַּע הָעֲגָלוֹת וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן : (ט) וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ : (י) וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ : (יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ :

והוה

וקריבו רברבי ישראל רישי בית אבהתהון אינון רברבי שבטיא אינון דקיימין על מנייא : ואייתיאו ית קורבניהון קדם יי שית עגלן כד מתפיין ותרי עסר תורין עגלתא על תרין רברבייא ותור לחד וקריבו יתהון קדם משכנא : ואמר יי למשה למימר : קבל מנהון וייהון למפלח ית פולחן משכן זמנא ותתן יתהון ללויאי גבר כפום פולחניה : ונסיב משה ית עגלתא וית תורין ויהב יתהון ללויאי : ית תרתין עגלתא וית ארבעת תורין יהב לבני גרשון כפום פולחנהון : וית ארבע עגלן וית תמניא תורין יהב לבני מררי כפום פולחנהון ביד ראיתמר בר אהרן כהנא : ולבני קהת לא יהב ארי פולחן קודשא עליהון בכתפא נשלין : וקריבו רברבייא ית חנכת מדבחא ביומא דרבביו יתיה וקריבו רברבייא ית קורבנהון קדם מדבחא : ואמר יי למשה רבא חד ליומא יקרבון ית קורבניהון לחנכת מדבחא ;

והוה

כתיב וקריבו ולא כתיב וקרבו לומר שהיו מקריבין בשעת הנחת המזבח ולא אחר כך במקומו לבאר בספרות ואולי כי מזה השכילך שנתכוונו לעשר מותיות משמו יתברך בשמו של נדיב ולסמוך ידיו ועוז להעיר על כ"ף נהורין ופה הוא מספר ומ"ו במקומה היתה ונפסדת הידיעה כדכ' כי לא פיקפיורכה מביני מערכות המותיות כמה ישכילו מסבותם והם המומרים כי בלא כתיב והו"מ היא מיוחלת שם בחכמה והשכיל יבין כי היה סיוע של משה בנדבה מתוחדת לו וקיומה בו נקבה מסופה נדף וזה שיעור הדברים בלא כתיב פירוש תיבה זו של בלות זה פירושה קח מהרהוב בלא כדי בתבין תשר תכון ו אלו ית תיבה ואות הוה"ו היה בחינת החתן ואות סוד נשלם ומ"ו תוך בלת והבן : ולדרשה זו אין חסם דורשה מדעתו אם לא תדים ההכרח בדברים על בוריו ותמוהותם מפי מקבלי תורה וסודותיה ומזה :

קח מאתם ונותר מותרו מאתם ללמד שמדיין היו ברשות המכיחים ולא כאו לרשותו של משה וטעמו של משה לנד שלא יבטוח בהם ויכאו המשכן על הנשלות לא רצה להקל ט למה הם רואים והנשיאים טוענו בדעתם כי הקדשים והחדשים מלא נושל שבריך לעגלות והסביתה דעתו על הקדוש ברוך הוא :

ויקריבו הנשיאים ונומר נראה כי כולם כאחד רצו להקריב ביום לחנוכת המזבח כדרכו שיתחנך מכלם יחד ו' מתר נשיא אחד ליום ונומר ואמר כי בכל הלב ימים יחנכו חנוכת המזבח ולזה אחד אומרו נשיא אחד ונומר אחר פעם אחרת לחנוכת

המזבח לומר פתו שנתכנו וכאן לא אמר ה' למשה קח מאתם כדרך שאמר למעלה משמע שלא היה צריך רשות לזה כי ודאי כיון קרבנות וכל המובח בית ה' זהב וכסף אלא לגד שכאו יחד אמר ה' אליו כי יסדרם נשיא אחד ליום אלא שראיתי לרזל במספרי שחסרי וזל תניא שמעת שנתכנו הנשיאים למלאכת המשכן כך נתכנו לחנוכת המזבח ולא קבל משה מהן עד שנאמרה לו מפי הקדוש ברוך הוא שיאמר יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח ונומר ע"כ רזל לייקו יתור מומרו יקריבו את קרבנם כלא היה צריך לומר ודרשו שבא לרשות הוא למדת שלא קבל משה ויה לבו לחקור זאת לאמר משה מקחת תידם נדבת ה' ומספר שלא רצה לקבל משה עד שיודע שם ה' חפץ שהם יתנכו המזבח או משה או מהרן ומה גם שלא רצה בעצמם שבט לוי ויעיין בתחיל' פ' בהעלותך את שבעתנו שם ושוב הדין שהוה מסתפק בכל מחד שיבא לחנך

המזבח בקרבנו מחל זולת זה כודאי שהוה מקבל :

ויקריבו הנשיאים ונומר מחד פעם ב' ויקריבו הנשיאים לומר שפם עצמם טרחו בהבאת הנדבה עד המשכן הגם שהם נשיאים לא חשו לבזיונם :

עוד יתכן שלא הביאו הקרבן ונתנוהו ביד המקריב אלא שקריבו הוא לפני המזבח בשמיד לו לומר כי אלו יקרבו דמשונה כתיב קודש להם וכתו כן יכוין הכתוב במאמר ויקריבו הוא לפני המשכן המתור בענלות לומר כי הקדשם הוא לנוכחי משכן למשת עליהם קרעין ונומר :

(יב) ביום הרא[שון] • מוקדם לכולם • למטה יהודה • יחסו רבותיו על סכומי הקרבנות ולא נאמר מקודם • ולא מיירו לומר למטה יהודה מלא נאמר מקודם • ולא נאמר לומר זה קרבן נחשון • (יג) שבילים מלאים סלת • למחית יפה • כתרגומו מדכיל עיבר זהב • כתרגומו מדכיל עיבר פקלי הקדש היה בה : מלאה קטרת • ולא מצינו קטרת ליחיד • ולא על מזבח החיצון• מלא זו בלבד ושורפת עמה היתה • (טו) פר אחד • מיוחד שבעדרו : (יז) שנים בקר • כתוב אחד לחטאת • לכפר על קבר התהום • (עיין בר"מס) טעמא ספר : (יח) הקריב את נתנאל בן צוער • הקריב את קרבנו • מה תלמוד לומר הקריב את קרבנו בשבתו • מה אלא נתחר בכל השבטים • לפי שבא נחשון ואמר • אחר שקדמני יהודה אחי הקריב אני אחריו• אמר לו משה מבי הנבואה נאמר לי • הקריבהו כסדר מצינו לנשיאים • לכך אמר הקריב את קרבנו ואינו אומר מסר • (יט) שבילי מנחתו היו ג' • הקריב הקריב ב' פעמים שבילי שבילי דברים שהיו לקרבנו שני לשבטים • אחת שהיתה בתורה • שהחזיר ויוסיף בתורה • ואחד שהיה בינה לו תים • ואחת שהיה נתינה לתיקוד עצם הקרבנות אלו• ויסיפידו של רבי מהם הקדיש מאחת • אחר רבי פרשם כי יותר יתיר בן עזאי הקריב ראשון זה • (יט) קערת כסף • חיוך מיותרת היא"ת אל כנגד שיעורו של מים הרתכון : שלשים ואחת מהלה • על שם שהטיחו תולדות ליום העולם • בן ק"ל שים שהתה שיחו מלא מהם כלים ואחת שהיו שלשים ומאה : מזרק אחד כסף • בגימטריא ת"ר על שם נח שהביאו תולדות בני ת"ק שים • דיל שם שיהיה עבה שבעורה נוהג התפול קודם תולדותיו • כמו שפירשו אילו ירחו ואחד שפירשו עבה • לפי שהיה מ' רב אחד כסף • ולא יהיה מזרק כסף • כמו שיאמר בקערה לומר לא מיותרות על אחד מבערפות לתורן : שבעים שקל • כנגד שבעים מיותרות • כיוצא מבניו : (כ) כף אחת • כנגד שתות הקריבים כיוצא מהם הן : עשרה זהב כנגד עשרת הדברות • מלאה קטרת • גימטריא של קטרת תרנ מצות • ובלבד שתחלוק קוף בד לת • עיין מ"ת ב"ס נ"ר ד"ק :

(יב) וַיְהִי֙ הַמַּקְרִ֣יב בַּיּ֔וֹם הָרִאשׁ֖וֹן אֶת־קָרְבָּ֑נוֹ נַחְשׁ֥וֹן בֶּן־עַמִּינָדָ֖ב לְמַטֵּ֥ה יְהוּדָֽה׃ (יג) וְקָרְבָּנוֹ֙ קַעֲרַת־כֶּ֣סֶף אַחַ֔ת שְׁלֹשִׁ֥ים וּמְאָ֖ה מִשְׁקָלָ֑הּ מִזְרָ֤ק אֶחָד֙ כֶּ֣סֶף שִׁבְעִ֣ים שֶׁ֔קֶל בְּשֶׁ֖קֶל הַקֹּ֑דֶשׁ שְׁנֵיהֶ֗ם מְלֵאִ֤ים סֹלֶת֙ בְּלוּלָ֣ה בַשָּׁ֔מֶן לְמִנְחָֽה׃ (יד) כַּף֙ אַחַ֣ת עֲשָׂרָ֔ה זָהָ֖ב מְלֵאָ֣ה קְטֹ֑רֶת׃ (טו) פַּ֣ר אֶחָ֗ד בֶּן־בָּקָר֙ אַ֣יִל אֶחָ֔ד כֶּ֥בֶשׂ־אֶחָ֖ד בֶּן־שְׁנָת֑וֹ לְעֹלָֽה׃ (טז) שְׂעִ֥יר־עִזִּ֖ים אֶחָ֑ד לְחַטָּֽאת׃ (יז) וְלִזְבַ֣ח הַשְּׁלָמִ֗ים בָּקָר֙ שְׁנַ֣יִם אֵילִ֔ם חֲמִשָּׁ֥ה עַתּוּדִ֖ים חֲמִשָּׁ֣ה כְבָשִׂ֣ים בְּנֵי־שָׁנָ֑ה זֶ֚ה קָרְבַּ֣ן נַחְשׁ֔וֹן בֶּן־עַמִּינָדָֽב׃ * פ (יח) בַּיּ֣וֹם הַשֵּׁנִ֔י הִקְרִ֖יב נְתַנְאֵ֣ל בֶּן־צוּעָ֑ר נְשִׂ֖יא יִשָּׂשכָֽר׃ (יט) הִקְרִ֥ב אֶת־קָרְבָּנוֹ֙ קַעֲרַת־כֶּ֣סֶף אַחַ֔ת שְׁלֹשִׁ֥ים וּמְאָ֖ה מִשְׁקָלָ֑הּ מִזְרָ֤ק אֶחָד֙ כֶּ֣סֶף שִׁבְעִ֣ים שֶׁ֔קֶל בְּשֶׁ֖קֶל הַקֹּ֑דֶשׁ שְׁנֵיהֶ֗ם מְלֵאִ֤ים סֹלֶת֙ בְּלוּלָ֣ה בַשָּׁ֔מֶן לְמִנְחָֽה׃ (כ) כַּף֙ אַחַ֣ת עֲשָׂרָ֔ה זָהָ֖ב מְלֵאָ֥ה קְטֹֽרֶת׃

פר

המקריב ביום ה' את קרבנו קריב לדבוק לתר רומך ליתר לא קריבו ומולי נבא ליתר בהיות מבלו ולא משל השבט ועבור הם על שהיו דבר זה מתה שכל ליתר בכל זה קרבו בחצוי ונתר זה קרבן נתנאל מלמד ברוב מי מלדם ט"ס מיתרו קריבו לפי שיש בו כ' בחינות

והוה דמקריב ביומא דתמה ירת קורבנוי נחשון בר עמינדב לשבטא דיהודה : וקרבניה מנסתא חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלין סולתא דפילא למנחתא : בזיכא חדא מתקל עסר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמיא : תור דו בר תורי דכר חד איברי חד בר שתיה לעלתא : צפיר בר עזין חד לחטאתא : ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי הכשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבנא דנחשון בר עמינדב : ביומא תניינא קריב נתנאל בר צוער רבא דישכר : קריב ית קורבניה מנסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבעין בסלעי קודשא תרויהון מלין סולתא דפילא למנחתא : בזיכא חדא מתקל עסר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמיא :

תור

ביום הסכי ונותר דברים שבטו יכסכר לנד היותו כי תורת הוסם בשבטו ודם לרחוכו הכבוד ולא זו בלבד אלא גם זבולון המחזיק בידו ללמוד לכתיב עמו זבולוי בחלתך ויסכסר ונותר יכב בכל ודם לרחוכו :

הקריב נתנאל ונותר נשיא יסכסר הקדים הזרת שתו לזרון, הכשיות לעשות לו ודר הפילה גם בלל הכיות הם

מ"ש כל אחד הנשיאים שהקדים זכרון הנשיאות לבמס וכמו הזכיר זרון התורה ותחנעות קנייכם זכרון תתורה בתנאל נתן חל ע"ד ליתי לבל ציב נתני לכם מתנעות קנייכם בן טובר לתיר תרורה בקנית אלא כל תיר דרכה של תורה אלא כי יתות כתבל ותולו כי לבל זה גם כו הקדים זכרון אתו לומר כי לבל התפעל תרשום כשתו פשיה בו זכה להיות נפיה לבבי יסכסר יודעי בינה לעתים :

הקריב את קרבנו כל זה מיותר אחר שכבר אחר הקריב נתנאל אלא נתכוון להגדיל בחינות הנוסבות בזכרון הקרבת נחשון בן עמי נדב ואחותו אלישבע בזכיר בזכרון הקרבן בלבה פעמים המקריב ונומר קרבנו ונומר וקרבנו התרבניותו לקדוש רבנו ובעבור ואחד לבחינת הקרבת היחיד ואחד לקרבן נתנאל כמו בן נעשית כל תורה רומיר בלבה הקריבות הקריב ותנאל ונומר הקריב את קרבנו ובעבור הנשיאים לא הזכיר אלא הזכרת הקרבן המיוחס בית ד' כי לא יוכלו עשות בתלבי ישראל פחם בשבט יהודה ובשבט ישכסר ושתם מיתרו הרבה בלא יוכל לדרוש המשורת עשות לבון ניוחו והורתנותה וזכונה בזה על פי מחיים זל שערער רחוכו עליו לזה בא מאמר חלון הרשות ומאמר הקרב לזה כתב בלא יוד לדמות זה :

(כא) פר אחד • כנגד לבבים שנתמר בו ויקח בן בקר : איל אחד • כנגד יצחק • ויקח את האיל : כבש אחד • כנגד יעקב • והכבשים הפדיוך יעקב . (כב) שעיר עזים • ליסר על מכירת יוסף שנאמר ויטבלו את כתנת יוסף בדם עזים : (כג) ולזבח שלמים בקר • כנגד ישראל שנתנו שלום בין יעקב לאביהם שנאמר ויבואו שלום • שלשה כנגד שלשה אבות • חמשה כנגד חמשה חומשי תורה • ושבעה כנגד שבעה כתיבין שלו אחד • ושבעה כתיבים על הפני • עד כאן תוכחה שבתורה : (כד) ביום השלישי נשיא • ביום השלישי היה הנשיא הקריב לבני זבולון • וכן כלם מכל בית אפרים שנאמר בו התקריב נתנאל • נופל אחריו בלבון ליתר בניו • לפי שכבר זכה שהוא והקריבתו • ובאמר שלם נאמר בזבח הקריב • נשיא לבני פלוני שהוא היה הנשיא • התקריב לשבט פלוני :

ביום

(כא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל
אֶחָד כֶּבֶשׂ אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה׃ (כב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת׃ (כג) וְלִזְבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
נַתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃ פ
(כד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא
לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃
(כה) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן
לְמִנְחָה׃ (כו) כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
(כז) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל
אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה׃ (כח) שְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת׃ (כט) וְלִזְבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב
בֶּן־חֵלֹן׃ פ
(ל) בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃
(לא) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן
לְמִנְחָה׃ (לב) כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת׃ (לג) פַּר אֶחָד בֶּן־
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (לד)
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
(לה) וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן־
שְׁדֵיאוּר׃ פ

ביום

אליאב בן חלון נרמז בן בנד כהוש דבר המטמי' ליכסבר לשמוש
תורה ירמז לב וכאן כתניכו שהקדימו מכם ליכסבר
דכתיב פתח זבולון ואומר ויכסבר ואומר והוא מתמר מלי לב פירוש לו
יתיהם לקרות לב הנס שהוש חלון פירוש חולון שמיכו בן תורה ועוסק
בכתף מטיח חולי עכו לף
על פי כן דין לכלא
למלכ :

אליצור בן שדיאור
חולי שימון
לימוכן אחד אחל לוה ניון
הרכוס בתורה וישבב ואומר
ורחלם לו בוני למחלתו והוש
תיתרו אלי פירוש אלי־ נור
ע"ד הנורי חוש בנלעד בן עדו
חיר כאן רמז לעניין פרכוס
בתורה וישבב ואומר והנורי
הוא שתף למחתר וישבב
ואומר אחר ויהיו בני יעקב
שיש עשר בזה היפך הענין
ולדברי חלן שתתרו על רחתיך
רחיכן אחת ואומר זה הם
הדברים שדרשה ר' בסמיכות
ויהיו בני יעקב וייחר :
עלומיאל

תור אחד בר תורי דכר הך
אימר הך בר שתיה
לעלתא : צפיר
בר עזין חד לחטאתא ;
ולנכסת קודשיא תורין תרין
דכרין חמשא גדיי חמשא
אמרין בני שנה חמיא דין
קורבן נתנאל בר צוער ;
ביומא תליתאה רבא לבני
זבולן אליאב בר חלן ;
קורבניה מנסתא דכסף חדא
מאה ותלתין סלעין חדא
מתקלה מזרקא הך דכסף
מתקלה שבעין סלעין כסלעי
קודשא תרויהון מלן סולתא
דפילא במשח לכנחתא :
בזיכא חדא מתקל עשר
סלעין היא דדהב מליא
קטורת בוסמיא : תור חד
בר תורי דכר הך אימר חד
בר שתיה לעלתא : צפיר בר
עזין חד לחטאתא : ולנכסת
קודשיא תורין תרין דכרין
חמשא גדיי חמשא אמרין
בני שנה חמיא דין קורבן
אליאב בר חלן : ביומא
רביעאה רבא לבני ראובן
אליצור בר שדיאור : קורבניה
מנסתא דכסף חדא מאה
ותלתין סלעין חדא מזרקא
הך דכסף מתקלה
שבעין סלעין בטלעי קודשא
תרויהון מלן סולתא דפילא
במשח לכנחתא : בזיכא
חדא מתקל עשר סלעין
היא דדהב מליא קטורת
בוסמיא : תור חד בר תורי
דכר הך אימר חד בר שתיה
לעלתא : צפיר בר עזין הך
לחטאתא : ולנכסת קודשיא
תורין תרין דכרין חמשא
גדיי חמשא אמרין בני שנה
חמשא דין קורבן אליצור
בר שדיאור :

ביומא

שלומיאל

(לו) בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נְשִׂיא
לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישַׁדָּי׃ (לז) קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ (לח)
כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת׃ (לט) פַּר אֶחָד
בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (מ) שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ (מא)
וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישַׁדָּי׃ * פ

נתנאל

(מב) בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נְתַנְאֵל בֶּן־
צוּעָר נְשִׂיא לִבְנֵי יִשָּׂשכָר׃
(מג) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ (מד)
כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת׃ (מה) פַּר אֶחָד בֶּן־
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (מו)
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
(מז) וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים
חֲמִשָּׁה בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־
צוּעָר׃ פ

אליאב

(מח) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נְשִׂיא
לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־
חֵלוֹן׃ (מט) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃

כף

בזיבא

בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאָה רַבָּא לִבְנֵי
שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃
קוּרְבָּנֵיהּ מְנָסְתָּא דְּכַסְפָּא חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סַלְעִין חֲדָא־
מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חָד דְּכַסְפָּא
מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סַלְעִין בְּסֶלַעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוֹלְתָא
דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא׃
כָּוִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר
סַלְעִין הֵיא דְּדַהֲבָ מְלְיָא
קְטוֹרַת בּוֹסְמָיָא׃ תּוֹר חָד בַּר
תּוֹרֵי דְּכַר חָד אִימַר חָד בַּר
שַׁתִּיהּ לְעָלְתָא׃ צְפִיר בַּר
עִזִּין חָד לְחַטָּאתָא׃ וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דְּכְרִין
חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְרִין
בְּנֵי שָׁנָה חַמְשָׁא הֵין קוּרְבַּן
שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃

בְּיוֹמָא שִׁתָּיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי
נְתַנְאֵל בַּר יְעוּאֵל׃
קוּרְבָּנֵיהּ מְנָסְתָּא דְּכַסְפָּא חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סַלְעִין חֲדָא־
מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חָד דְּכַסְפָּא
מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סַלְעִין בְּסֶלַעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוֹלְתָא
דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא׃
כָּוִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר
סַלְעִין הֵיא דְּדַהֲבָ מְלְיָא
קְטוֹרַת בּוֹסְמָיָא׃ תּוֹר חָד בַּר
תּוֹרֵי דְּכַר חָד אִימַר חָד בַּר
שַׁתִּיהּ לְעָלְתָא׃ צְפִיר בַּר
עִזִּין חָד לְחַטָּאתָא׃ וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דְּכְרִין
חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְרִין
בְּנֵי שָׁנָה חַמְשָׁא הֵין קוּרְבַּן
אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל׃ בְּיוֹמָא

בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם
אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּר׃
קוּרְבָּנֵיהּ מְנָסְתָּא דְּכַסְפָּא חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סַלְעִין חֲדָא־
מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חָד דְּכַסְפָּא
מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סַלְעִין בְּסֶלַעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוֹלְתָא
דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא׃

בזיבא

אלישמע

בן עמיהוד
רואל ממרו
רבי מאיר ורבי יהוסע בן
קרחה היו דורשים את הכתוב
אלישמע בן מיהוד אלו כתב
ולמדונתו לא כתב עמי היה
הודו ולא עם הדשנים ע"כ
נראה כי יכוין הכתוב במאמר
אלו כתב שכתב ספרים יוסף
לא לבד כיס מיהים אבר
יסיבב מהמעשה אלא לבד
ירמת ה' בחיתים ורשתי
לחלציס יהוה מאמר אלישמע
עוד ירצה על פי דבריהם
כאחרו שבדאת לו דיוקנו של
מביו וכו' והז ידוע כי היה
מרחה הכה בה כי חביל
בחרוחו לא ידע דבר ואפילו
אם עיין בו היה אלא מביר ישרב
אלישי ישראל והיה מאמר אלי
שמע וכפל לומר ויוד עמיהוד
לרמוז מה שאמר הי תוב ולא
כתב אליו לשבב אלא לשיית
עמה פירוש לשבב ונומר
כשכוטו לשיית עמה בתשעה
מאנו לקיוב בכרו לשבדה
ולא דבה והוה מאמר עמי
הודו וכו' וזלל לאמרי עם
הדשנים לשון רשים אילי
ספיונתם לומר שלא מאבת
פוט פר לשב שאמר אלא
מאמת כיונה בה:

גמליאל

נמליאל בן פדה׳צור מטה נפתלי הנזכרים לא נמליאל בעבור שהיה נשיא טובים בן פדה׳צור מטה נפתלי בכורת הסוכה ע״ב וירמוז עוד עזיה
נמלי חל סיוסף מומר כי נמלו ה׳ חסדים טובים בעל המעשה הנס שהוא פלמו קמח עהרמתו דיוקנו והוא
מומרו פתח נור :

אבידן בן גדעוני רמז לשמול שהוא אבי שכן קרא לו דוד אבי רמז נס רמז בן שכידון לנדוע בתלכות תמנו כמוהרן קדש ס׳
מתלכות ישרמל :

עוד ירמוז למרדכי חסר מכך זרש עמלה בן גדעוני בן מוחו שנגדעה מלרותו של שמול בכבילו :

(נ) בַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ (נא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (נב) שְׂעִיר־ עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ (נג) וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן עַמִּיהוּד׃ ס

(נד) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ (נה) קָרְבָּנוֹ קְעָרַת־כֶּסֶף אַחַת מֵאָה שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ (נו) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ (נז) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (נח) שְׂעִיר־ עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ (נט) וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן־ פְּדָהצוּר׃ ס

(ס) בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ (סא) קָרְבָּנוֹ קְעָרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד־ כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ (סב) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ (סג) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־ אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (סד) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ (סה) וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן גִּדְעֹנִי׃ * ס

ביום

בָּזִיכָא חֲדָא מְהַקַּל עֲשַׂר סַלְעִין הֵיא דְּדַהֲב מַלְיָא קְטֹרַת בּוֹסְמַיָּא׃ תּוֹר חָד כַּר תּוֹרֵי דְּכַר חָד אִימַּר חָד כַּר שְׁתֵּיהּ לְעָלְתָא׃ צְפִּיר כַּר עִזִּין חָד לְחַטָּאתָא׃ וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חֲמִשָּׁא גַּדְיֵי חֲמִשָּׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא דֵּין קוּרְבַּן אֲלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד׃ בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה רַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃ קוּרְבָּנֵיהּ מְנָסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה תְּלָתִין סַלְעִין הֲוָה מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חָד דִּכְסַף שַׁבְעִין סַלְעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוֹלְתָא דְּפִילָא בְּמַשְׁחָ לְמִנְחָתָא׃ בָּזִיכָא חֲדָא מְהַקַּל עֲשַׂר סְלָעִין הֵיא דְּדַהֲב מַלְיָא קְטוֹרַת בּוֹסְמַיָּא׃ תּוֹר חָד כַּר תּוֹרֵי דְּכַר חָד אִימַּר חָד כַּר שְׁתֵּיהּ לְעָלְתָא׃ צְפִּיר כַּר עִזִּין חָד לְחַטָּאתָא׃ וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חֲמִשָּׁא גַּדְיֵי חֲמִשָּׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא דֵּין קוּרְבַּן גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃ בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃ קוּרְבָּנֵיהּ מְנָסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה תְּלָתִין סַלְעִין הֲוָה מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חָד דִּכְסַף שַׁבְעִין סְלָעִין בְּסֶלַע קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוֹלְתָא דְּפִילָא בְּמַשְׁחָ לְמִנְחָתָא׃ בְּיוֹמָא חֲדָא מְתַקַּל עֲשַׂר סְלָעִין הֵיא דְּדַהֲב מַלְיָא קְטוֹרַת בּוֹסְמַיָּא׃ תּוֹר חָד כַּר תּוֹרֵי דְּכַר חָד אִימַּר חָד כַּר שְׁתֵּיהּ לְעָלְתָא׃ צְפִּיר כַּר עִזִּין חָד לְחַטָּאתָא׃ וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חֲמִשָּׁא גַּדְיֵי חֲמִשָּׁא אִמְּרִין כְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא דֵּין קוּרְבַּן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃

ביומא

אחיעזר בן עמיהודי מולי ברמז לעמיהוד ומומרו אחי ירמיו לרוח ה׳ כהיותה עמו לכתיב ותבלה עליו רוח ה׳ ויכוונה בשם אחי ע״ד מומרו למען אחי וריעי עוד שהיה ה׳ בעזרו נגד מוכיחו ואחר כן עמי שדי ירמוז למחר כשנקרו פלבתים את עיניו וקרוי לה׳ והיה עמו ונקס מחויביו:

פגעיאל בן עכרן ירמוז על פי דבריהם כאשר הניד למחיו מעשה רמוכן ונזפוהו וכשהודה רמיכן הודו לדבריו אשר קרבוהו והוא מחחר פגעיו של פירוש פגעו חלקו אחר שעברוהו:

עוד ירמה ע״ד מומרו כרוך מכניס מאמר ואמרו לא ולא חין לך בכל הכתובים שנתברך בבנים כאשר ע״כ ותניגו שברכת הבני׳ תסובב מכוונת הקדושה וזה לך המות מרון התורה אשר חנה בבית עובד מדוש הניחה וכו׳ והוא מחחר פגעיאל שפגע בו על אשר מוב בתברך בבנים ומומרו בן עכרן ירמוז לעכירות הבתולי׳ מבנותיהם כמחמרם לא שלח היה להם דם בתולים:

אחירע בן עיגן ירמוז ע״ד מחמרם לל בפסוק שבע רגון מלמד שהיה בפתלי אחח בחלקו בימים בדנים בפרנסות ומלח בדרכי ה׳ יש ניכוסר ע״פ והוא מחחר אחי רע פירוש פחלה אחיו היה בניגיו רע בעבור חלקו והיתה עינו מלמה מחלק שנפל בגורלו:

פיוס

(סו) בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לִבְנֵי שבועי בִיוּפָא עֲשִׂירָאָה רַבָּא לְבָנֵי
דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ (סז) דָּן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃
קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת קוּרְבָּנֵיהּ מְנִיקְתָּא דְכַסַף חֲדָא
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מְזוֹרָק מְאָה וּתְלָתִין סַלְעִין הֲוָה
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חָד דְּכַסַף
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם וּמְלֵאִים סַלְעִין דְּסַלְעֵי מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סַלְעִין בְּסַלְעֵי
סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מִלַּן סוּלְתָּא
(סח) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא׃
מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ (סט) פַּר אֶחָד בָּזִיכָא חֲדָא מְתַקַּל עֲסַר סְלְעִין
בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד הֵיא דְּהַב מְלְיָא קְטוֹרַת
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (ע) שְׂעִיר־ בּוֹסְמַיָא׃ תּוֹר חָד בַּר תּוֹרֵי
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ (עא) דְּכַר חָד אֵימַר חָד בַּר שָׁתִיהּ
וְלִזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם לְעֵלְתָּא׃ צְפִּיר בַּר עִזִּין חָד
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה לְחַטָּאתָא׃ וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה תּוֹרִין תְּרִין דְּכָרִין חַמְשָׁא נְדָיֵי
קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ פ חֲמִשָּׁא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָה חַמְשָׁא
(עב) בְּיוֹם עַשְׂתֵּי־ דֵּין קוּרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בַּר
עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי עַמִּישַׁדָּי׃ בְּיוֹם אֶחָד עֲשַׂר יוֹם
אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ רַבָּא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר
(עג) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־ עָכְרָן׃ קוּרְבָּנֵיהּ מְנִסְתָּא דְכַסַף
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה דַדָּא מְאָה וּתְלָתִין סַלְעִין הֲוָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חָד דְּכַסַף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שִׁבְעִין סַלְעִין בְּסַלְעֵי
שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן בְּלַן סוּלְתָּא
בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ (עד) כַּף אַחַת דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא׃
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ בָּזִיכָא חֲדָא מְתַקַּל עֲסַר סַלְעִין
(עה) פַּר אֶחָד בֶּן־ הֵיא דְּהַב מַלְיָא קְטוֹרַת
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בּוֹסְמַיָא׃ תּוֹר חָד בַּר תּוֹרֵי
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (עו) שְׂעִיר־ דְּכַר חָד אֵימַר חָד בַּר שָׁתִיהּ
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ (עז) לְעֵלְתָּא׃ צְפִּיר בַּר עִזִּין חָד
וְלִזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם לְחַטָּאתָא׃ וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה תּוֹרִין תְּרִין דְּכָרִין חַמְשָׁא
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה נְדָיֵי חַמְשָׁא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָה
זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן־ חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן פַּגְעִיאֵל
עָכְרָן׃ פ בַּר עָכְרָן׃ בְּיוֹמָא
(עח) בְּיוֹם שְׁנֵים־ תְּרֵי עֲשַׂר יוֹם רַבָּא לִבְנֵי
עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי נַפְתָּלֵי אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃
אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃ (עט) קוּרְבָּנֵיהּ מְנִיסְתָּא דְכַסַף
קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת חָדָא מְאָה וּתְלָתִין סַלְעִין
שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ הֲוָה מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חָד
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים דְּכַסַף שִׁבְעִין
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם סַלְעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן מִלַּן סוּלְתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח
לְמִנְחָה׃ לְמִנְחָתָא׃

(פד) כיוס המשח תותו יבו ביום שנמשח הקריב ומה תני מקיים לחרי המשחי שנמשחו תהלה ולחר כך הקריב • תו לחרי המשח לחר זמן • ולח כח ללמד ביום המשח • חלח לומר שנמשחו ביום • כשהוח חומר ביום משחו חותו למדנו שנמשחו ביום • ות תלמוד לומר ביום המשח חותו ביום שנמשח הקריב : קערות כסף שתים עשרה • הס הם שהתידבו ולח מירט בהם פסוק : (פה) טלטים ומחה הקטרה המחת ונומר • מה תלמוד לומר לפי שנחמר טלטים ומחה משקלה • ולח פירש בחיזו שקל • לכך חור ושנחה כחן • וכלל בכולן כל כסף הכלים בשקל הקדש : כל כסף הכלים ונומר • למדך שהיו כלי המקדש מבווכים במשקלם • עוקלן חחד חחד • ושוקלן כלן כחחת • לח רבה ולח מעט : (פו) כפות זהב שתים עשרה • למה נחמר • לפי שנחמר כף חחת עשרה זהב • היה של זהב ומשקלה עשרת שקלים של כסף • חו היו חלח חף חחת של כסף • ומשקלה עשרת שקלי זהב ושקלי זהב היו משקלם שוה לשל כסף • תלמוד לומר כפות זהב כשיהל זהב היו : (פט וכנה מסח • שני כתוביס המכחישים זה חת זה • כח שליסי והכריע ביניהם • כתוב חחד חומר וידבר ה׳ חליו מחרל מועד • והוח חון לפרשת • וכתוב חחד חומר ודברתי חותך מעל הכפרת • כח זה והכריע ביניהם • משה בח חל חהל מועד • ושם שומע חת הקול הבח מעל הכפרת : מיון שני הכתובים • ת״ל יונח מן השמים לבין שני הכתובים • ומשה יבח לחהל מועד ושמע מהליו : וידבר חליו • למעט מלחרן מן הדברות : וישמע חת הקול • יכול קול כמוך תלמוד לומר חת הקול • הוח קול שכדבר עמו בסיני • וכשמניע לפתח היה נפסק ולח היה יונח חון לחהל : בשלומך

(פ) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב
מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ (פא) פַּר אֶחָד
בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ (פב)
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
(פג) וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן־
עֵינָן׃ פ

(פד) זֹאת ו חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ
בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת
נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קְעָרֹת כֶּסֶף
שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־כֶסֶף
שְׁנֵים עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה׃ (פה) שְׁלֹשִׁים
וּמְאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת כֶּסֶף
וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד
כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם
וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ׃ (פו) כַּפּוֹת
זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת
קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב
הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמְאָה׃
(פז) כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה
שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים־
עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי
עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת׃
(פח) וְכֹל בְּקַר ו
זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים
וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שִׁשִּׁים
עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת
הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ׃
(פט) וּבְבֹא מֹשֶׁה
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר
אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל
מְדַבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת
אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת
מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר
אֵלָיו׃

קע״ו פסוקים עמום או עמונרב סימן׃

ביום
מאת

ממשח חותו ונומר כחן הכחיך דבריהן שכחשבנו למעלה כי כלן הקריבו יחד ביום חחד חלח שנכתבה נדבתם בחד ליום׃

כשיהי יסרחל נריך לדעת למה פיונרך לומר כן ותולי פיטפת הכתוב שמשבחן עשו תנוכת המובח ויהו מחמר מתוך כשיהי פירוש מחקם היה המיעשה ולח סיונרכו למניע מהוולת ורול חמרו שכח לומר פסוק זה בסדר הנכון במנוה חחת וזכות חחד ע״כ פירוש חומרו זכות חחד היה בעכין הקריבן המיוחד בעכון חחד ומלח כהם הדיבנות זה למעלה מזה כי בחשון נדול מכלן :

כל

הנקר לעולה ממד לעמוד יחיד לומר כי נשיא יחיד בלכל וכן ממר בקר זבח השלמים לעמוד יחיד לטטים עצמו :

חקול

מדבר שיו לפי מה שכתבנו בחקומות מתרים כי דיבור היונח מה׳ היה כונר מחכו מלחך והוח המדבר לנביח ועל פי זה יעבתי כל תיבת למחר המיחר בדיבורי ה והוח חומרו הקול מדבר חלין פירוש קולו של הקדוש ברוך הוח מדבר לו והנם שהתיבה דנושה כמו מתדבר לנד שהקול הוח עצמו הדיבור יונדק ליחסר בסדר וה ההמשכיל יבין :

דבר

בְּיוֹם֙ חֲדָ֣א מַתְקַ֔ל עֲשַׂ֖ר
סַלְעִ֑ין הֵ֚יא דְּדָהֲבָ֣ מַלְיָ֔א
קְטֹֽרֶת׃ בּוֹסְמַיָּֽא׃ תּוֹר
חַד֙ בַּר֙ תּוֹרֵ֣י דְּכַ֔ר חַ֖ד אֵיפֵ֑ר
חַ֚ד בַּר֙ שַׁתְּיָ֣ה לְעָלְתָ֔א׃ צְפִיר֖
בַּר֙ עִזִּ֣ין חַ֔ד לְחַטָּאתָֽא׃
וּלְנִכְסַ֣ת קוּרְשַׁיָּ֗א תּוֹרִ֤ין תְּרֵין֙
דְּכְרִ֣ין חַמְשָׁ֔א גְּדָיֵ֥י חַמְשָׁ֖א
אִמְּרִ֑ין פָּנֵ֣י שָׁנָ֔א חַמְשָׁ֖א הֵ֥ין
קוּרְבַּ֛ן אֲחִירַ֥ע בַּר־ עֵינָֽן׃
פ

דָּא֙ חֲנֻכַּ֣ת מַדְבְּחָ֔א בְּיוֹמָ֖א
דְּרַבְּיוּ֑ יְתִיָּ֣ה מִן֙ רַבְרְבֵ֣י
יִשְׂרָאֵ֔ל מָנַיְסֵ֖י פַּסְפָּ֣א תַרְתָּ֑א
עַסְרֵ֣י מְזָרְקֵ֔י כַּסְפָּ֖א תְּרֵ֥י
עֲשַׂ֛ר בְּזִיכֵ֥י דְדַהֲבָ֖א תַּרְתָּ֑א
עֲשָׂרֵֽי׃ מְאָ֣ה
וְתָלָתִ֗ין סַלְעִ֛ין הֲוָ֥ה מַתְקָלָ֖א
דְּמִנְסָתָ֣א חָדָ֑א דְּכַסְפָּ֣א
וְשַׁבְעִ֗ין דְּמַזְרְקָ֛א חָ֥ד כָּל
כַּסְפָּ֖ מָנַיָּ֣א תְרֵ֣ין אַלְפִ֑ין וְאַרְבַּ֥ע
מְאָ֖ה בְּסַלְעֵ֥י קוּדְשָֽׁא׃
בָּזִיכֵ֣י דְדַהֲבָ֔א תַּרְתָּ֖א עֲשָׂרֵ֑י
מָלְיָ֣ן קְטוֹרַ֔ת בּוֹסְמַיָּ֖א מַתְקָ֥ל
עֲשַׂ֛ר סַלְעִ֥ין הֲוֵ֖י מַתְקָלָֽא
דְּבָזִיכָ֣א בְּסַלְעֵ֥י קוּרְשָׁ֖א כָּל
דְּהַב֙ בָּזִיכַ֣יָּא מְאָ֔ה וְעַשְׂרִ֖ין׃
כָּל֙ תּוֹרֵ֣י לַעֲלָתָ֔א תְּרֵ֥י עֲשַׂ֖ר
תּוֹרִ֣ין דִּכְרִ֔ין תְּרֵ֥י עֲשַׂ֖ר אִמְּרִ֑ין
בְּנֵ֣י שָׁנָ֔א תְּרֵ֥י עֲשַׂ֖ר וְנִנְחָתְהוֹן
וְצָפִירֵ֥י בַּר֙ עִזֵּ֔ תְּרֵ֥י עֲשַׂ֖ר
לְחַטָּאתָֽא׃ וְכֹל
תּוֹרֵ֣י לְנִכְסַ֔ת קוּדְשַׁיָּ֖א עֶשְׂרִ֑ין
וְאַרְבְּעָ֣ה תּוֹרִ֔ין דִּכְרִ֖ין שִׁיתִּ֑ין
גַּדְיַ֣ין שִׁיתִּ֔ין אִמְּרִ֖ין בְּנֵי֙
שָׁנָ֣א שִׁיתִּ֔ין דָּ֖א חֲנֻכַּ֣ת
מַדְבְּחָ֑א כְּתַר֙ דְּרַבְּיוּ֔ יְתֵיהּ׃
וְכַ֣ד עָלִ֔יל מֹשֶׁ֖ה לְמַשְׁכַּ֑ן
וְמָנָ֣א לְמַלָּלָ֔א עִמֵּ֖יהּ וּשְׁמַ֥ע
יָ֛ת קָלָ֖א דְּמִתְמַלֵּ֣יל עִמֵּ֑יהּ
מֵעִלַּ֨וֵי֙ כַּפּוֹרְתָ֣א דִּ֔י עַל֙
אֲרוֹנָ֣א דְסָהֲדוּתָ֔א מִבֵּ֖ין
תְּרֵ֣ין כְּרוּבַיָּ֑א וּמְתַמְלֵ֖יל
עִמֵּֽיהּ׃

(ב) **בהעלותך** על שם שלהב עולה. כתיב בהדלקתן לשון עלייה. שנריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה יעוד דרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני המנורה. שעליה הכהן עומד ומטיב נ"ר מול פני המנורה. ל מול כד המאציני שלא היה אלא בנוף של מנורה: יאירו כבעת הנרות. שפה שעל שפת הקנים, שלשה המזרחיים פניהם למול האמצעי הפתילות שבהן. וכן שלשה המערביים רמזי הפתילו' למול האמצעי. ולמה כדי שלא יאמרו לאורם הוא נריך: (ג) ויעש כן אהרן. להגיד שבחו של אהרן שלא שינה:

וזה

פרשת בהעלותך

פ פ פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה ח וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (ב) לְמֵימָר:
דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְתֵימַר לֵיהּ בְּאַדְלָקוּתָךְ
בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־מוּל יְרָח בּוּצִינַיָּא לָקֳבֵיל אַפֵּי
פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעָת מְנָרְתָּא יְהוֹן מְנַהֲרִין שַׁבְעָא
הַנֵּרֹת: (ג) וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן בּוּצִינַיָּא: וַעֲבַד כֵּן
אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֶעֱלָה אַהֲרֹן לָקֳבֵיל אַפֵּי מְנָרְתָּא
נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אַדְלִיקְ כְּבוּצִינָהָא כְּמָא דְפַקֵּיד
אֶת־מֹשֶׁה: יְיָ יָת מֹשֶׁה:

וזה

דבר

ונומר ומחרת נריך לדעת למה כפל לומר דבר ומחרת גם במילות שונות ויתבאר על פי דברים וזל למה נסמכה פרשת מנורה לפרשת נשיאים לפי פרשה מסרן חכמים נשיאים חלשה דעתו כלה היה עמהם בחנוכה לה הוה ולה שבטו ס"ל הקדוש ברוך הוא חייך שלך גדול ממלהם שמתה מדליק ומטיב את הנרות ערב ובקר ונומר ע"כ הנה דברים זל נריכין ביאור מה נחמה זו עומה לחליטות דעתו של אהרן על שלא היה מאוכזת הנשיאים שלא היה בכלל הלא אין מעשה המנורה מקביל לחנוכה גם למה הניח דעתו בכל הקרבנות שהוא מקריב תמידין ומוספין והקטורת גם בהקרב, החנוכה עומה של כל הנשיאים הרי הוא המקריב למה לא ריצהו אלא במנורה ויתיבב העניין בתת לב למה נאמרו בחנוכת בפ' ב' מידות קל פ"ח וזל כיצד עושה מסלקן ומניחן בחול ומקנחן בספוג ונותן פרס טמן וכו' ע"כ ולסברת החולה יל סברת זו וסובר דקביעי נרות סובר גם כן שהיו קנים שבהם נרות קבועים דקים והיה כופפם למטה על שהיה מטיבם ומקנחם וחוזר וזוקפם כפרמשנה דתמוכת שם מדברי רשו"ד ה כל פרקים וכו' ומני מומר לילו הייתי עם הייתי מוכיח ודן לפניהם מהכתובים ללא קביעי נרות הרמשנו ממה שמניעו כשהזכיר כל כדתי מעשה המנורה לא הזכיר פרט זה שעשה למול פני המנורה שיהיו שבעת הנרות קבועים בשהזכיר המעשה אל זכרון הדבר ועוד רמיז מחרת שהתר הכתוב בפ' במדבר ולקחו בגד תכלת וכיסו את מכורת המאור ואת נרותיו ואת מלקחיו ואת כל כלי שמנה הרי זה מרמה בחנכת שלין הנרות קבועים שמל"כ הרי הנרות בכלל המנורה הם ולא היה נריך לפרט ום אלא ודאי שהיום קבועים ולזה הוצרך לפרטם במלקחיו ובמחתותיו שהם בפני עצמם. פוב רמיתי כוח בדברי היתים ואת המנורות ונרותיה הרי זה מגיד כי בזכרון מנורות לא יוכללו ניותיה וגם רמיתי לדעו זל שם שכתב וזל להוציא מלב מפרשים נרות היו עשויים מנופה של מנורה ומדוקים הם שרי כתיב מנורות ונרותיהם וכו' ע"כ זעשה בחורך רש למחת שפשטות הכתובים יגיד כי לא קביעי נרות וכפ' נשכול כותב תשובת ה' לאהרן כי מהרן היה מי נאנח על חנוכת המזבח והשיבו הקדוש ברוך הוא חייך כלך וכו' פירוש מעשה המנורה שתריך הנרות ומניחן בחול ומקנחם וחוזר וכונה ליתה מחדש ו מלליקה הרי הוא כל יום כעושה מעשה חדש שמחנך הוא המנורה בכל הלקה והלקה ולזתרו מדליק ומטיב ערב ובקר ולא מניעו הלקה אלא ביצרך ומחרת כי נר מערבי נריך להיות דולק יומם ולילה וכת"כ אחרו זל להלות נר נר מערבי דולק תדיר מנחו שכבה מדעתנו ומדליקו מחוכת העולה ע"כ הרי שיעשה להלקה והטבה לילה ויום וימנה שמחיך בכל יום המנורה ושם לא תיכו אלא פעם אחת המזבח והוא מה שכפל הכ תוב כמאחרי דבר ומחרת דבר ליבור הנריך למנות ומחרת מינה דך המיכב הדעת מחולבתה שמחרנו שחלפה דעתו של אהרן והשיבו כי שלו נדול ו כו' נם מתפרש תיכת ומחרת לנון מנלה ע"ד תומרו ה' המחרת שהשיבו שלו מעול ה מכולן:

וגם לסברת המומר קביעי נרות הנה הוא תומר שהיו הקנים שבו הנרות דקים שהיה יכול לכפוף ולהוריד הנרות למטה עד שיקנחם ולחזור להעלותם וכמנעות הקינות וכו' יחסב כמחדש והרי הוא מחנך בכל יום ויתיבב ערך יחתיב עצמו שכתבתי:

בהעלותך את הנרות נריך לדעת למה לא אמה בהלילך ו דלל דרשו בו דרשות רבות: גם נריך לדעת למה לא כיוה ה' מנוה זו ביום לשון כי היה מנוה הנוהנת מיום לשון נבודה ועוד הלא היה כתוב המנוה עצמה במנורה כמן בפ' תרומה והטלה את נרותיה והאיר על עבר פניה ולמה חזר לשנותה: עוד למה אור ולא יהיו לנוכח למטוותה תאיר כשיעור בהעלותך וכמו שאמר גם כן בפ' תרומה זר אחיר אל עבר וגומר:

אבן במה שהרמתי במאמר חלל יתיבב הכל על נכון כי אות זו בהעלותך לנד שהנרות לה היו קבועים יען ה' בכפל את אמר יוריהם לקנחם ויעלה אותם לסדרם במקומם יסדרם כדרך שיאירו ל מול פני המנורה ונומר ולזה לא אמר גם כן תאיר כי אין המנוה בשעת הלקת שיזדקק לומר תאיר אלא רשעות היה על סדר הנחתם שיניחם בסדר שיאירו ל מול ונומר והכן וכזה נתיבב למה הוצרך לחזור לנוות לזה כי לנד שעד עתה היה מעשה עושה כסדר זה כך יהי המילואים וחם ה' שידי אהרן בדעתו למיין מעכב סדר הנחתן ולהדרכת יותר הוה סדר נכון שיהיו הנרות ישרים פיפיותיהם ולא כמלכסון לזה יהיה ה' שיאמר לאהרן שדבר זה מעכב וכחר לסדר מנוה זו כמן ולא סדרה עם סדורי הקרבנות אמר ליה ה' ועבודה מעכבת להודיענו הקפדת אהרן ורי נויו מה מנזכר במאמרם זל:

אל מול פני המנורה ונומר טעם הדבר יתבאר על פי דבריהם זל שאמרו במסכת שבת דף כ"ב וזל אחון לכרוכת העדות ונומר וכי לאורה הוה נריך והלא כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לה הלכו אלא לאורו אלא עדות לכהי עולם שהשכינה שורה בישראל מלי עדות אמר רב זו נר מערבי כנותן בו כמן כמדת חברותיו ומתנו היה מדליק וכה היה מסייע ע"כ על פי דרשים הללה יגו ה' להאיר אל מול פני המנורה שהוא נר המערבי להרמיז כל נר ונר אלא כה אלא בשביל עדות אשר יניד נר הפונים אליו כלם להרמות נסו הנ"מ מרמיתי שדקדקו המוס' התם בתמיהת וכי לאורה הוה: נריך וכו' מטעם כל מ' שנה וכו' ולא אמרו והלא כל העול כלו לאורו של מקו"ע ליהיו דקדוק כי תנדיק התמיהה מהמורגש להם יותר מדברים הנמוים במחונה כי ה' ברא בהם ויתת המאירים לעולם ולדרך זה יתיבב עם היות מבליהו מבלהי ל הקרבנות וכו' ליעשר: ויש לנו לחקור זאת מעתה אלא בהם המנורה אלא לניד נסה שבנר מערבי היה מספיק בנר מנדה האחד ויל מנדה השני: ויש ל ומר כפי הפשט שהוא לנוי שאחר שהוצרכה ביאתה לומן הנזכר אין ומן לדבות בית ה' אלא דבר נתוקן וכמן שבמנורות: ובדרך רמז ירמוז בז' נרות לשומות העולם שהם ע' אומה כל אחד ידמוז לכלל העשרי ורמז כי בולן מאירים ליבות המערבי שהם יש' בהם בחינת המער' כידוע ליודעי חן ורמז גם כן בכולן כלים ונר ישראל לה יכבה ותמנת שהארת הנרות מינו אלא בלילה ורוח סוד הגלות שנקרא לילה משל"כ בבא זמן הישועה המתיחס לה בקר כתיב בקר ונומר יבקר נר התיחות ויאחר מבלעדם נר יש' שהוא הולך ואור עד נכון היום גם רמז במנות הלקת הנרות ביכוין המדליק בהלקתם שתהיה המרומם למול פני המאירים שהכל יהיו לנוכחי יש' המתיחס להם שם פנים כידוע למביניס:

ויעש כן ונומר כאשר נומר נריך לדעת למה הוצרך לומר אל מול פני ונומר ולא הספיק במאמר ויעש כן ונומר: עוד חזר לומר כאשר ביום ונו' והוא המאמר עצמו כאמר ויעש כן ונומר יכוין לומר עליה מו' ויעש כן כנגד פירוק הנרות וקיכוחם כדי שתהיה כאחד מבזה יוצרך החיכוך כמו שאחרנו ומו' אל מול פני ונומר כנגד סדר הנחתן שיהיו פיפיותיהם אל מול פני ונומר: ומו' כאשר ביום לנד שהדיבור היה ביום ותבת לומר כמו בזמן שיעשה מעשה אלמור לזה אשר כאשר ונומר לומר שעשה בזמן שניוה ה' שהוא בורא בזמן והנם כאחרנו כי יסוד להלקה ביום בנר מערבי דבר זה לא היה אלא בזמני ירידת צם ה' שהיה בבא נר מערבי לא ביתי אהרן ואת נם בתחילת הקמת המשכן: נם רמז בתו' כאשר ביום ונומר להודיע שבחו של אהרן בי מה שעשה אהרן לא עשאו לנד המעלה והבבוד אשר האחיר אותו ה' אלא לנד עשות מנות ה' פ"ל תו' לעשות כרונך אלהי מצפתי:

(ד) וזה מעשה המנורה • שהראהו הקב"ה במעשה • לפי שנתקשה הוא לכך כאשר זוה : מקשה • בטרזין בלעז • לשון דק לדק נקשין•עשה של כסף זהב היתה • ומקיש בקורנס ומוקד בכשיל לפטש מיכאיר כתקנן ולא נעשית מיכאיר מיכאירים על ידי חבור : עד ירכה עד פרחה • ירכה היא הסידה שעל הרגלים • חלול כדרך מנורות כסף שלפני השרים : עד ירכה עד פרחה • כלומר ניפח של מנורה כולם • וכל התלוי בה : עד ירכה • שהוא מכר גדול : עד פרחה • שהוא מעשה דק שבה וכל מקשה • ודרך עד לשתף בלשון זה • כמו מנדיש יעד קמה ועד כרם זית : כמראה אשר הראה ונומר • כתבנית מכר הראהו בהר • כמו שכ' ורחם ועשה כתפניהם וגו' כן עשה את המנורה • מי שעשאה • ומדרש אגדה על ידי הקב"ה בעשית מלאים : (ו) קח את הלוים • קחם בדברים• תאריכם שתזכו להיות שמשים לו תמיד : (ז) הזה עליהם מי חטאת • על אפר הפרה • שפני טומאי מתים שבהם : והעבירו תער • מגלתי בדברי רבי משה הדרשן לפי שנתנו כפרם על הבכורות שעבדו עבודת גלולי• ויש קרויה זבחי מתים • וזמנורע קרוי את • הזקיקם תגלחת כמנורעים :(ח) ולקחו פר בן בקר • ויש עולה כמו שכתוב יעשה את האחד עולה• והוא קרבן ניכור בע"ח : ופר שני • מה תלמוד לומר שני • לומר לך מה עולה לא נאכלת• אף חטאת לא נאכלת • (ע"כ דברי ר"מ) וכזו יש סתך לדבריו בתורת כהנים •ואומר אני שהורצת שעה היתה • שעתיד היה להם להביא לחטאת ע"ח עם פר העולה : (ט) והקהלת את כל עדת•לפי שהלוים נתנים קרבן כפרה תחתיהם • יבאו ויעמדו על קרבנם ויסמכו ידיהם עליהם: (יא) והניף אהרן • כדרך שהשם מנופף טעון תנופה הוי • שלא תנופות נאמרו בפרשה זו • הראשונה לבני קהת לכך נאמר שם והיו לעבוד את עבודת ה' • לפי שעפופות קדש הקדשים עליהם• האהלן והשלחן ונומ' • השניים לבני גרשון • לכך נאמר בם תנופה לה' • שהם עליהם היתה עבודה הקדש• יריעות וקרשים (ג"ל דאו קרשים תיל תשע בני מרדי) הנראות בבית קדש הקדשים•והשלישית לבני מרדי: (יו) נתונים נתונים • למשה : נתוני לשיר : פשרת • פתיחת : (יז) כי לי כל בכור • שלי היו הבכורות בקו הדין• שהנצלתי עליהם בין בכורי מצרים : לקחתי אותם לי • עד שטעו בעגלי• ועכשיו ולקח את הלוים •

ואתנה

(ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יְרֵכָהּ עַד־פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִוא כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה׃ פ

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (ו) קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטִהַרְתָּ אֹתָם׃ (ז) וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרָם הַזֵּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת וְהֶעֱבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בִגְדֵיהֶם וְהִטֶּהָרוּ׃ (ח) וְלָקְחוּ פַּר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת כְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן וּפַר־שֵׁנִי בֶּן־בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת׃ (ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסָמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם׃ (יא) וְהֵנִיף אַהֲרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה׃ (יב) וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם׃ (יג) וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה׃ (יד) וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם׃ * (טו) וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְטִהַרְתָּ אֹתָם וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה׃ (טו) כִּי נְתֻנִים נְתֻנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פִּטְרַת כָּל־רֶחֶם בְּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַחְתִּי אֹתָם לִי׃ (טז) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי׃

ואקח

וזה מעשה המנורה וגו' טעמך לומר פסוק זה פשט אחרת כתן ולא הספיק מה כתוב כאן כף' תרומה ובקל יתיבב בין לת"ל לא קביעי נרות שבת להסיר מכשול הטמת הנעשך ממחר בהעלותך שחרנ שהיה מפרק ומוזך ומעלה מותם ומזה תבין הסכרית לומר כי גם כתר המנורה

וְדִין עוֹבֵד מְנָרְתָא נְגִידָא דַּהַב עַד שִׁדָּהּ עַד שׁוֹשַׁנָּהּ נְגִידָא הִיא בְּחָזוֹאָא דִּי אַחֲזֵי יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עָבַד יָת מְנָרְתָא׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ קָרֵיב יָת לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִדְכֵּי יַתְהוֹן׃ וּכְדֵין תַּעְבִּיד לְהוֹן לְדַכְּוָאֵיהוֹן אֲדֵי עֲלֵיהוֹן מַיָּא דַּחֲטָאתָא וְיַעְבְּרוּן מְסָפָּר עַל כָּל בְּשָׂרֵהוֹן וַיְחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן וְיִדְכּוֹן׃ וְיִסְבּוֹן תּוֹר בַּר תּוֹרֵי וּמִנְחָתֵיהּ סוֹלְתָא דְּפִילָא כְּמִשְׁחָ וְתוֹר תִּנְיָן בַּר תּוֹרֵי תִּסַּב לְחַטָּאתָא׃ וְתִקְרֵיב יָת לֵיוָאֵי קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִכְנוֹשׁ יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵ׃ וְתִקְרֵיב יָת לֵיוָאֵי קֳדָם יְיָ וְיִסְמְכוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת יְדֵיהוֹן עַל לֵיוָאֵי׃ וִירִים אַהֲרֹן יָת לֵיוָאֵי אֲרֵמָא קֳדָם יְיָ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִידוֹן לְמַפְלַח יָת פּוּלְחָנָא דַּיְיָ׃ וְלֵיוָאֵי יִסְמְכוּן יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרַיָּא וְתַעְבֵּיד יָת חַד חַטָּאתָא וְיָת חַד עָלָתָא קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל לֵיוָאֵי׃ וְתָקֵים יָת לֵיוָאֵי קֳדָם אַהֲרֹן וְקֳדָם בְּנוֹהִי וְתֵרִים יַתְהוֹן אֲרֵמָא קֳדָם יְיָ׃ וְתַפְרֵישׁ יָת לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין קֳדָמַי לֵיוָאֵי׃ וּבָתַר כֵּן יֵעֲלוֹן לֵיוָאֵי לְמַפְלַח יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִדְכֵּי יַתְהוֹן וְתֵרִים יַתְהוֹן אֲרֵמָא׃ אֲרֵי אַפְרָשָׁא מַפְרִישִׁין אִינוּן לִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלַף פָּרַשׁ כָּל וַלְדָא דְּבוּכְרָא כּוּלָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵ קָרֵיבִית יַתְהוֹן קֳדָמָי׃ אֲרֵי דִּילִי כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵינָשָׁא וּבִבְעִירָא בְּיוֹמָא דְּקָטֶלִית כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אַקְדֵּשִׁית יַתְהוֹן קֳדָמָי׃

וקרבית

ואתנה את הלוים נתונים להדרן וגו׳ ככל לומר תיבת נתונים יכוין לחייב המקבל לקבל המתנה עלה לומר מי חפצי לקבל מתנה זו והנם עכשיו חיים לחכמי יכול למחן כל עוד כלה הנייתה לידו ולא זכה בה כמו מחייבים לקבל מתנה זו הנם שיש להם גד למחן במתנה זו כי כמתנת זה יחסר על הכתבים עבודת הלוים ויתחייבו מיתה עליה כמומרם ז׳ל בספרי וז׳ל גם הם גם אתם פתח בפלכם והם בהלכם במיתה והנם כתרגומ׳ם כפ׳ם מהלכות כלי המקדש כתב וז׳ל לויים שעבדו עבודת הכהנים וכו׳ חייבים מיתה בידי כמים מכל הכהן שעבד עבודת הלוי מיגו במיתה מלא בלא תעשה ע׳כ עכ׳פ יכנו לעומדם ובגדר

רשי

(יח) ואתנה וגו׳ חמשה פעמים נאמרו בני ישראל במקרא זה • להודיע חבתן שבכל מוסריתין בתקר׳ תחדיבתין תחתם חותמי תורה וכך רמיתי בכ״ר : (יט) ולא יהיה בבני ישראל נגף • שלא יסטרכו לגעת ש הקדש • שהם יגעו יהיו נגף : (כ) ויעש משה ואהרן ובל עדת וגומר • משה ואהרן הזמינן הכתוב • וישראל סתכו את ידיהם : (כב) כאשר ציה ה׳ כן עשו • לדעיך שבח שבוצי והשבחם בהן • כאחד מהם לא עכב : (כד) מבן חמש ועשרים • ובתקום אחר אומר מבן שלשים שנה • שם כיולד מבן כ״ה בא ללמוד הלכות עבודה • ולומד חמש שנים • ובן שלשים עובדי מבאן לתלמוד שלש שנים סימן יפה במשנתו בחמש בנים שוש מיגו רועה : (כה) ולא יעבוד עוד • עבודת מנחה בכתף אבל חוזר הוא לעבודת שערים ולבזיכין • ולטבילה עגלות וזהו וכרת את אחיו • עם אחיהו בתרגומו: כו לומר מכאן • לחנות סביב לאהל • ולהקים ולהוריד בשעת המסעות : (ו) בחדש הראשון • פרשה שבראשם הספר לא נאמרה עד סיני • לומדת בחדי חדר מיוקדם ומאוחר בתורה: ולמה לא פתח בו • תפני נצוחן של ישראל • בכל מדבריות שהם שהיו ישראל במדבר לא הרגיזו אלא פסח זו בלבד :

במועדו

(יח) וְאֶקַּח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל :
(יט) וְאֶתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתֻנִים לְאַהֲרֹן וְלִבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בִּגְשֶׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ : (כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם בְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לַלְוִיִּם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (כא) וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיְכַבְּסוּ בִגְדֵיהֶם וַיָּנֶף אַהֲרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיְכַפֶּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהֲרָם : (כב) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם : ס (כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : (כד) זֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה יָבוֹא לִצְבָא צָבָא בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד : (כה) וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד : (כו) וְשֵׁרֵת אֶת־אֲחִיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶת וַעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד כֶּכָה תַּעֲשֶׂה לַלְוִיִּם בְּמִשְׁמְרֹתָם : פ

ט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־ סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר :

ויעשו

(יח) וְקָרְבִית יַת לֵיוָאֵי קֳדָם כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל : (יט) וְיָהֲבִית יַת לֵיוָאֵי מְסִירִין לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִפְלַח יַת פּוּלְחַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְלְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא יְהֵי בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מַדְוָא בְּמִקְרַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוּדְשָׁא : (כ) וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְלֵוָאֵי כְּכֹל דְּפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה לְלֵוָאֵי כֵּן עֲבַדוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (כא) וְאִדַּכְיוּ לֵיוָאֵי וְחַוָּרוּ לְבוּשֵׁיהוֹן וְאָרִים אַהֲרֹן יָתְהוֹן אֲרִמָּא קֳדָם יְיָ וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן אַהֲרֹן לְדַכּוֹאֵיהוֹן : (כב) וּבָתַר כֵּן עָלוּ לֵיוָאֵי לְמִפְלַח יַת פּוּלְחָנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם אַהֲרֹן וְקֳדָם בְּנוֹהִי כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה עַל לֵיוָאֵי כֵּן עֲבַדוּ לְהוֹן : (כג) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר : (כד) דָּא דְּדִלֵּיוָאֵי מִבַּר חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא יֵיתֵי לְהֵיזְלָא הֵיזְלָא בְּפוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא : וּמִבַּר חַמְשִׁין שְׁנִין יְתוּב מֵהֵיזְלָא פּוּלְחָנָא וְלָא יִפְלַח עוֹד : וְיִשַׁמֵּשׁ עִם אָחוֹהִי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא לְמִטַּר מַטְּרַת וּפְלָחָנָא לָא יִפְלַח כְּדֵין תַּעְבִּיד לֵיוָאֵי בְּמַטַּרְתְּהוֹן :

ומליל

(א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי בְּשַׁתָּא תִנְיָנָא לְמִפְקְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּיַרְחָא קַדְמָאָה לְמֵימָר :

ויעברון

מעבודתם בעבודת הקודש ולטטים זה יש מקום למחן לוה כלל לומר נתונים ב״כ •

מתוך בני ישראל וגו׳ אמר הכתיב ה׳ פעמים בני ישראל בפסוק זה ללמד עונך רולן דרשו שהוא מרחיב הכיבה בכל זכרון שמותם ה׳ פעמים בפסוק ח בכנד ה׳ מיתתו תור׳ והוא דרך דרש • ולעני פשט הכתוב נראה כי בדיוק נאמרו הזכרות בני ישראל או מתוך בני ישראל יכוין אל הכללות וכאמתר הקודש קח את הלוי׳ מתוך בני ישראל •

ואו׳ לעבוד עבודת בני יכר׳ יכוין אל הבכורות שעבודם זו שלהם היתה והלוי׳ עובדים עבודתם ולזה הוצרך לומר בני ישראל ולא אמר עבודתם שהו היתה נאבדת הכוונה אבר כיוון לה הכתוב :

ואו׳ ולכפר על בני ישראל חוזר אל הכללות וחס לומר לכפר עליהם כמו תהיה הכוונה לחוזר אל הקודש שהם הבכורות לבד לזה אמר בני ישראל לומר ס על הכללות ניח תומר • **ואו׳** ולא היה בבני ישראל ולא יהיה בהם נגף בגאכם להודיע כי אז לכפר וגו׳ ולא יהיה בהם נגף יען אחת נגדת תבדיקה עוה לכפר ונומר בדי שלא יהיה בהם נגף אלא הם כ׳ הדרנות הטיבה עוה לכפר על נפשיהם מיחלוקי הנפש המטובים מהחטים ועוד ולא יהיה בבני ישראל נגף בנפשם ובוכה זו מובטת אמת שאמר בבני ים שזה יניע הבדל המחזר כחיבי קשור למעלה •

ואו׳ בנשת בני ישראל נתכוון לומר שהנם שלא יבנו יבני ישראל על כל בני ישראל יקנוף על הדבר ותניבו כיוצא בזה פיקנוף ה׳ על הכללות בבניל הכרט ולא ולמד מבדת קרח מאחר ה׳ עם הבדלו מתוך העדה וגומר והוצרך משה להתפלל לה׳ על הדבר ועל״ם הטעם •

ויעש וגו׳ וכל עדת וגו׳ כן יש לעשו לכם בני ישראל יש להעיר למה בכל לומר כן ועשו עוד כיוצא שהתחיל לדבר בו כל עדת בני ישראל ואמר בני ישראל כי לא על כל מדבר הכתוב הזה אל כרט ע׳ כאמור : **בשנה** השנית וגו׳ לל״ד למה כיוצא הכתוב סדר הניגל לקדושים זכרון תחומם ותא״כ וזכרון השנה תמונת בתא׳ ספר כאמר בתחד לחדש השני בשנה השנית גם כי בסדר זה נכתב יתא יב נכתב לכפוסק בחמשה לנשתא בחמ״ן מה שלא היה עושה כן אם היה מקדים זכרון החודש וחא״כ וזכרון השנה שהו יאמר לנשתא מחמ״ן מחרי כן עוד יש להעיר למה נסתנית פרשה זו שלא נאמר בה דבר אל בני ישראל ככל התורה כלה •

רשי

(ב) במועדו. לפי סדרו. לפי כל חוקיו. (ג) ככל חקתיו. אלו מנות שכנוסו. שם תמים זכר בן שנה. וכלל ת שפטיו. אלו מנות שעל נופו ממקום אחר. כגון שבעה ימים למצרע ולקיבור חמן. (ל) וידבר משה וגו'. מה תלמוד לומר. ולמה נאמר וידבר משה את בועדי ה'. לפי שכשמע פרשת מועדות מסיני אמר לפני ומה לכם ומזר והזהירם בפרשת מעשה. (ו) לפני משה ולפני אהרן. בשביל יושבים בבית המדרש אלו תלמידים. ולפי יתכן לומר זה אחר זה. פשט משה לו היה יודע אהרן מכין לו למה

(ב) וְיַעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־ הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ: (ג) בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר־יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעַרְבַּיִם תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֲדוֹ כְּכָל־חֻקֹּתָיו וּכְכָל־מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: (ד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשֹׂת הַפָּסַח: (ה) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם בְּמִדְבַּר סִינָי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ו) וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשֹׂת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא: ויאמרו

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם בְּמִדְבַּר סִינָי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא: ואמרו

יכולין לעשות הפסח ורבים שנתפלגו ר' לפסח פתלגותיו ומשמטיו תכר עבד בית עבד עבד עבד

לשה נגרע וגו' ע"ד טענת המתים במחזור למה נגרע כלומ טמאים בפיהם ועכו מתחנו טומאים ומה מבקשים ליתן להם תורה הקדש ואולי כי לנד כבוטתמו בהטותו יתברך כיו לת ד טמאי מת מנוע בין לת"ד נוסתי מרומו על יוסף חכמו כי ידין ה' מותם כטהורים וכסם כמוכו כיתילה ה' עכיה העסח כטומאה לעיכיה לזה טעכו וכי בכביל שעשו מצוה יהיו נגרעים מקרבן פסח • **או** ידעה לומר שיעשו לכסח תעלומין כחכיכה שיש לה מאליתין כל ז' שחתרו מוגב והולך כל הרגל כמו כן יהו ה להם שיעשו פסח למחר והוא מאמר במועדו שהוא מועד הפסח • **ואולי** כי לזה דרך רחיתוב לומר ביום הרוח פי' לדברי המיתי יום ז' על טומאת היה לזה כמו ביום הזה כדי שיתמ' להם ל עסותו תעלומין למחר:

ולדרך זה אין מרויחים טיס עה אמר מכוה זו על פסח כ' אחר שפשו התכתים הזמת לומר שיהיו טהורי בתיך ימי הפסח כבדון שלפכיכו אע"פ כן אין לו תשלומין לעכותו כן ימי הפסח כחכיכה שאין בחוכם כ':

עוד ידעה מו' למה נגרע פירו כיון שהיה יום ז' לטומאתם טוענים שיכולין לשחוט עליהם פסחיהם כדרך שמוחטין ומוקיין על טמא מרן כיון שהם נטהרים ל ערב ואין להם טומאה אלא ביום ההוא והוא מאמר ביום הזה שלא מחרו טניכים אחרים ושו ושו דברי אלהים חיים •

והאיש אשר הוא טהור ונו' על ל"ת למה לא כתב עוכש התבטל פסח כותבו עד עתה ולא כתבתה מצות הפסח ולפי מה שנתלקו בזבחין זה וזל ת"ל חייב על הרחמון וחייב על הכ' דברי ר' י' • יש נתן לומר חייב על הרחמון ופטור על הכ' דכי תניא כן עקיבא אומר אף על הרחמון חייב שלא מם כן לא נשמ הכ' ואחרו שם בפסחי ושלשתם מקרא אחד דרשו יע"ש מעתה לכל אחת מהמצרות הניח הכתוב לומר בא כתן לכל אחד מהמצרות כדרכו מה אלא היינו טוענין כן אם היה מטוא במקומו •

ובי יגור אשר אתכם וע"ש כתוב' וע"ו בתחילת עניין כתכוון בזה להטיל על יתר תשפט הגרים לכל זולזלף במצות ולזה אמר וכי יגור מוסיף על ענין רחמון ומה ענין רחמון לכאי ישראל גם זה לישראל •

(ז) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הָהֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לָנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגָּרַע לְבִלְתִּי הַקְרִיב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה בְּמֹעֲדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מַה־יְצַוֶּה יְהוָה לָכֶם: פ (ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה: (יא) בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: (יב) לֹא־יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכָל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: (יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא: (יד) וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וְכִמְשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וּלְאֶזְרַח הָאָרֶץ: *

רשי

ז) למה ניגרע • אמר להם אין קדשים קריבים בטומאה • אולי לא יזדרז הדם עליכו כבקריבים בטהרה • ואיכל רבכו למומאים • (ס"א למומאים כ"ג ר"ס ול) : עמדו ואשמעה • כתלמוד המובטח לבחור מפי רבו • משרי שליד חבית שכך מיכוטה • כשל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם הבכיכה • ולמיים היתה פרשה זו ליאמר עד תמי כשאר התורה כולה • שלא בזכו או בתחלה על ידיכו: בתלמידיו זכות על זכתי : (י) או בדרך רחוקה • בקוד עליו לומר לא שרחוקה ודאי • אלא שהיו מוץ לחסקופת העזרה • כל זמן שחיטה • פסח שני מצה וחמץ עמו בבית ואין שם שאור ואין חמור חמץ אלא עמו בחבילתו : (יד) וכי יגור וגו' יכול כל המתגייר יעשה פסח תיד • ת"ל חקה אחת וגו' • אלא כך משמעו וכי יגור אתכם גר ובא לעשות פסח עם חבריו: כתקה וכמשפט יעשה : המשכן

(ז) ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את־קרבן יהוה במעדו בתוך בני ישראל: (ח) ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה מה־יצוה יהוה לכם: פ (ט) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (י) דבר אל־בני ישראל לאמר איש איש כי־יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח ליהוה: (יא) בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על־מצות ומרורים יאכלהו: (יב) לא־ישאירו ממנו עד־בקר ועצם לא ישברו־בו ככל־חקת הפסח יעשו אתו: (יג) והאיש אשר־הוא טהור ובדרך לא־היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא ממעמיה כי קרבן יהוה לא הקריב במעדו חטאו ישא האיש ההוא: (יד) וכי־יגור אתכם גר ועשה פסח ליהוה כחקת הפסח וכמשפטו כן יעשה חקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ: *

וביום

ואמרו נברא האינון ליה אנחנא מסאבין לטמי נפשא דאינשא למא נתמנע בדיל דלא לקרבא ית קורבנא דייי בזמניה בנו בני ישראל: ואמר להון משה אוריכו ער אשתמע מה דאתפקד מקדם ייי: ומליל ייי עם משה למימר: מליל עם בני ישראל למימר גבר גבר ארי ירהי מסאב לטמי נפשא דאינשא או באורח רחיקא לכון או לדריכון ויעביד פסחא קדם ייי: בירחא תנינא באربעת עסרא יומא בין שמשיא יעבדון יתיה על פטיר ומררין ייכלוניה: לא ישאירון מיניה עד צפרא ונרמא לא יתברון ביה כגל פסחא יעבדון יתיה: ונברא דהוא דכי ובאורח לא הוה ויתמנע למעבד פסחא וישתיצי אנשא ההוא מעמיה ארי קורבנא דייי לא קריב בזמניה חוביה יקביל נברא ההוא: וארי יתגייר עמכון גיורא ויעבד פסחא קדם ייי כגזרת פסחא וכדבחזי ליה כן יעביד קיימא חד יהי לכון ולגיורא ולציבא דארעא:

וביומא

ועשה וגו' ע"ד למה כתב ועשה בתוס' ומ"ו בתחילת עניין • עוד למה הוצרך לחזור לומר כן יעשה • והיה נראה לומר בשלמ נר מוכח ולזה אמר וכי יגור אתכם גר וייכיה מחותם שעושים פסח להיכו נר בתקייים התורה על זה אני מצוך בחקת הפסח וגו' כן יעשה ואין פי' זה מספיק כי מוכן הוא הדבר שהיכו מדבר אלא בגר נמור ויתבאר על פי דבריהם ז"ל בספרי וז"ל רש"י אומר הרי שנתגייר בין י' פסחים שומע אני יעשה ב' ת"ל ולאזרח מה אזרח אלא עשה וכו' ע"כ והוא מאמר הכתוב ועשה בתוס' ומ"ו לומר אם היה בן מעשה הרחמון אז יתחייב לעשות ב' כאלא הוכיח וכפו אז' ועשה תעלי הוא אז הוא בחקת הפסח וגו' יעבה פי' חקת הפסח הוא שיעשו ב"כ בתעלומין אבל אם היכו אז היכו בפסח א' אינו בפסח ב' •

עוד נראה לפרש בהעיר עוד למה פרט הכתוב הגר במצות זו מכל המצות וכבר כתבתי זז"ל ונזל כין לי אלא פסח שהפיה הגר לאזרח כל המצות שבתורה מצין ת"ל חקה אחת וגו' ע"כ עכ"ל למה לא כתב לפרט אלא במצות פסח • **אבן** לנד היה מקום לומר שהיו הגר חייב בפסח לפי אלא היה לו הוא ולא מכותיו במגרים ואין מקום למעשה פסח אלא כי לא בסח ה' על בתיהם ומאחר שהיכו יכול לומר וכי כמו כן הדבר הזה לזה חדם הכתוב דין זה כאן יאמר וכי יגור אתכם גר ועשה פסח הוסיף בו תוספת פירוש שהגם שהיכו מהיותם מחייבים מע"פ כן מלבד שהיה לעשות כל המצות ואף גם זאת ועשה פסח וגו' ודקדק לומר אתכם שהגם שאתם רואים זה חדם מקריב בא עכ"ז אתכם הוא רואה מתוך ויוכיחתיו מחגרים היתה נחולת עולם גם לגשם הגר הגם אלא היה בגלוי היה בגשתר כי סודם הקדושה ה' הוא ויסתירו מחבותיו בחגרים היתה בללות הקדושה טהורה בטומאת מגרים ואם ת"ל היה בללות הקדושה נטבע אין תרופה לגעגים כי בכל הולך אחר העיקר ובכלל יתיקר נוגעת גם לגיוגפים ואמר בחקת הבסח הוא הכתוב שיאמר המומר הן אמת כי עשה יעשה כל מעשטי פסח לכל דברים שהם מתת דברי עקר כמו שתאמר להניד עבדים היינו לפרעה בחגרים ויוציאנו וגו' וכדומה צריין דו אבני כי לא ישנו בדברי עקר ת"ל בחקת הפסח כי יכול יוכל דבר כדברים האלה כי היה היה גם היה בחגרים בבחינת הפרטים ועיין מה שפירשתי בפסוק ואתם ידעתם את נפש הגר וגו' ואו' כן יעשה בא לחוכה אלא תאמר אלא בא הכתוב אלא לרעות שיכול לומר כן ת"ל כן יעשה מוכה ואתמר אחת בא להחוש על כל התורה כלה:

ולפי העלות תמר ומ"ו בתחיל ענין לומר כי ענין הענן תפר על המשכן היה משמש כ' דברי' ס' הוא למכסה על התיל לכבוד ולתפארת והוא מתמר כפה הענן את המשכן לתהל על העדות והוסיף עוד ואחר ולפי ובו' פ' ועוד היה הענן לפורך זה שלפי העלותו יסעו בני יש' כדי שידעו ומן החנים: **ואדרי** כן יסעו ובו' על ד' מה הוא אומרו ואחרי כן ובו' שהיה נרוך לעשות נזרה במאמר עזה ולפי העלות ובו' יסעו כסיעור מאחר הסמוך ובמקום אשר ישכון ובו' פס יחנו • **ונראה** שאם היה אומר אחרי כן יסעו היה נשמע שזה הוא נזרת הכתוב ולא כן היא הכונה שלא משנזרה היא במאחר הבא אח"כ על פי ה' ובו' וזה הוא סיעור הכתוב ולפי העלות ובו' ואחרי כן הוא שיהיו נוסעים וכו' וכיון שכן על פי ה' ובו' הרי שם נוסעים על פי ה'. **עוד** נאכזון לומר בדרך זה שעלת כן מס היה אומר אחרי כן יסעו היתה הענורה בתיבת אחרי כן והיה המשמעות שלא היו נוסעים קודם שלא אחרי כן ואין בנשמע שהיו עכ"פ נוסעים כשהיה נוסע הענן לזה אחר ואחרי כן כדי שתהיה נרדפת לתעלה ותבא הענורה במאחר יסעו בני יפר' וכשהילו אחר ילפי העלות ובו' יסעו ושם היה הוא כשדר זה ולפי העלות ובו' יסעו מן כעפ שבעלותו הוא מתחייבים ליסע ואין כיוצא שאם יהיו ליסע שתענוש מניעת עלית הענן לזה אחר ולפי העלות ובו' ואחרי כן ליתי ולא קודם.

על פי ה' יסעו בני יפר' ובו' והענן יניד אחר פי ה' יחנו.

כל ימי ובו' וכאחריך ובו' כאן הכתוב למדר כל בחינות הנסיעות הענן וללמד בכחו של יפר' שהיו חפצים באחר יחפין ה' ותחיל בענין מריבות זקן החנים ואת' כל ימי אחר יסעון הענן ואין פי יחנו יחפצו לחנות ולזה לא אמר אחר בני יפר' שהיה נשמע שעמו לנד שהכרח מהמנעים והוסיף ליתי וכאחריך ובו' ליתי שאני יאחריך כ' כי ימים רבים אף פ' כן יחנו ואם ואחרו ובו' ליתר כי תלבד שהיו חונים כל זמן וכו' עוד מודיע כי לא היו עושים הדבר לנד שהיו חפצים בעבת ולא בהילוך שלא לנד אחרית דבר ה יהיה אז' ושמרו ובו' הנס שהם ימי' רבי' ואם' ולא יסעו ולא אח' ולא נסעו לשלול כאי' החושב כאילו אחר ולא יחפצו ליסע.

ויש אחר ובו' ימים מספר נם זה אספר בשבח ישראל שהנם שלא יחנו לפוש אלא ימים מועטים יסעו בהעלות הענן ואחר על פי ה' יחנו ואין סייבות לזכרון שניה אלא למסע נאכזון להשוות הסיעה לחניה לומר כשם שעל פי ה' יחנו כרצון והשלמת דעת למוח מהדרך כאי כן ברצון השלם היו נוסעים הנם שהיו נוחים זמן מועט ורחיתי שפרנם יוכלו בן עוזיאל ימים מספר שבעתי יומין ולפי דבריו אל אין מקום לדבריהו לומר שבא לשבח ישראל כי יש בחמך ז' ימים לנוח מן הדרך ולדבריו אל יתבאר הכתוב עזה שבא לומר שבין בפרק החניה בין בפרק הנסיעה הנס שהיה להם הרצון לא היו עושים הדבר אלא לנד היות הדבר מחיתרו יתברך והוא אז' על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו.

ויש אחר ובו' מעדב עד בקר ובו' מכאן ואילך בא הכתוב להודיענו ההדרגות שהיו בסיעתי מניותם ותתחיל תומן חנית לילה והוא אז' מעדב עד בקר ואחר סמוכה לה זמן חנית יום ולילה כאומרו יומם ולילה ואחר סעוד לה זמן כ' יומים כאומרו יומים וסעוד לה חומש וסעוד לו יומים שהוא שבה והודעה בזה מינו כהולעה בפסוקים הקודמין פסוק ובכאחריך ופסוק ויה אחר ובו' יומים מספר שלא היה לו להקדים זכרון יומים מספר לזכרון ערב עד בקר ואין לומר כי ב' פסוקים ובכאחריך ויה ובו' יומים מספר הם זכרון דרך כלל אה שפרט אח"כ שהרי אין בכלל אלא מה שבפרט שהוא מעדב עד בקר ויומם ולילה. אלא ודאי כי ב' נתיבים הרחשונים ינידו ענין אחד כמו שכתבנו ובו' כתיבים האחרונים ינידו הדרנות סיעתי העבבה שהיו מתחנים מנדר לילה אחת לנדר שנה אחת ובשעם זה לפי מאחר מנחי אחת שעשם העברתם בתדבר הוא לבדר ניעתי הקדום הסבויות ביד משה מדבר סיני ע"ב היודע בספרות היה מעבר שיעור אחד יספיק לבירור בתרו' ההוא אם מעט ואם הרבה והיו מתעבבים כפי הצורך גם לא היו חונים שלא במקום שיש לבדר ולא במקום שיספיק כו הבירור בתמך ומן הילוכם בוי **בהאריך** הענן ובו' פי' יספר כאן בשבח ישראל שאפי' כ"כ מתעכב הענן שבה אחת יחנו ברצונם ובהעלותו אפי' לא יתעכב אלא מעדב עד בקר ובעלה הענן נוסעים והשוה הכתוב שביחסו רצון הנסיעה שהיחס להם בשלא היה מתעכב אלא לילה אחת לרצון שהיה להם לנסוע אחר שבה אחת כי ודאי יחפצו ליסע והשוה הכתוב שוה בנסיעה אחר שבה אחת לנסיעה אחר לילה אחת לתחייתם שלא היו חנים בהכפת החניה לנד הזמן שלא היה כ"כ תדוך כמו כן בחניתם שוה ונמר אומר הטעם על פי ה' שלא היו חפצים אלא לעשות מאמר ה' ואומרו ושמרו את משמרת ה' פי' היו ממתינים בסיעתו אשר יתמין ה' ליסע אם מעט ואם הרבה. **ואת** ג' למה הוצרך להקדים ב' פסוקים רחשונים פסוק ובכאחריך ופסוק ויה אחר ובו' אם להניד שבחן של ישראל שהנה הוא

רש"י

(טו) המשכן להקל העדות • המשכן העשוי להיות מהל להשות העדות: יהיה על המשכן• כמו הוא על המשכן• וכן כל לשון הפרשה: (יו) העלות הענן • כתרגומו מסתלקות • וכן ועלה הענן • ולא יתכן לכתוב ולפי עלות הענן ועלה הענן • שמין זה ל' סלוק • שלא כמות ועליה • כתו עב קטנה ככף מיס עולה מיס. (יח) על פי ה' יסעו • שניהו בתלמת המשכן • כיון שהיו ישראל נוסעים • היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על נבי בני יהודה כמין קורה • תקעו והדיעו ותקעו • ולא היה מהלך עד שמשה מי קומה ה"ו בספרי־יונסע דגל מחנה יהוד: ועל פי ה' יחנו • כיון שהיו ישראל חונים • עמוד הענן מתחר ועולה ונמשך על נבי בני יהודה כמין סוכה ולא היה נפרש עד שמשה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל • היו אומר על פי ה' וביד משה: (כ) ויש • כלומר ופעמי': ימים מספר • ימים מועטים: (כב) או ימים • שנה • כמו ימים הרבה נאולתו: למקרא

(טו) וּבְיוֹם הָקִים הַמִּשְׁכָּן כִּסָּה הֶעָנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדֻת וּבָעֶרֶב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמַרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר: (יו) כֵּן יִהְיֶה תָּמִיד הֶעָנָן יְכַסֶּנּוּ וּמַרְאֵה־אֵשׁ לָיְלָה: (יז) וְלִפְּיֵ הֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן שָׁם הֶעָנָן שָׁם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ: (יט) וּבְהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסָּעוּ: (כ) וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן יָמִים מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ: (כא) וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר וְנַעֲלָה הֶעָנָן בַּבֹּקֶר וְנָסָעוּ אוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה וְנַעֲלָה הֶעָנָן וְנָסָעוּ: (כב) אוֹ־יֹמַיִם אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים בְּהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו חָנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסָּעוּ וּבְהֵעָלֹתוֹ יִסָּעוּ:

על

חָפָא עָנָנָא יַת מַשְׁכְּנָא לְמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא וּבְרַמְשָׁא הֲוֵי עַל מַשְׁכְּנָא כְּחֵזוּ אֶשְׁתָּא עַד צַפְרָא: כֵּן הֲוֵי תְּדִירָא עָנָנָא חָפֵי לֵיהּ וְחֵזוּ אֶשְׁתָּא בְּלֵילְיָא: וְלִפּוּם אִסְתַּלָּקוּת עָנָנָא מֵעֵילְוֵי מַשְׁכְּנָא וּבְתַר כֵּן נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְאַתְרָא דְשָׁרֵי תַּמָּן עָנָנָא תַּמָּן שָׁרָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: עַל מֵמְרָא דַיְיָ נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל מֵמְרָא דַיְיָ שָׁרָן כָּל יוֹמִין דִּשְׁרֵי עָנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא שָׁרָן: וּבְאוֹרְכוּת עָנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא יוֹמִין סַגִּיאִין וְיָטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מַטְרַת מֵמְרָא דַיְיָ וְלָא נָטְלִין: וְאִית דִּהֲוֵי עָנָנָא יוֹמִין מִנְיָנָא עַל מַשְׁכְּנָא עַל מֵמְרָא דַיְיָ שָׁרָן וְעַל מֵמְרָא דַיְיָ נָטְלִין: וְאִית דִּהֲוֵי עָנָנָא מִרְמְשָׁא עַד צַפְרָא וּמִסְתַּלֵּק עָנָנָא בְּצַפְרָא וְנָטְלִין אוֹ יוֹמָם וְלֵילְיָא וּמִסְתַּלֵּק עָנָנָא וְנָטְלִין: אוֹ תְּרֵין יוֹמִין אוֹ יַרְחָא אוֹ עִדָּן בְּעִדָּן כְּאוֹרְכוּת עָנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא לְמִשְׁרֵי עֲלוֹהִי שָׁרָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא נָטְלִין וּבְאִסְתַּלָּקוּתֵיהּ נָטְלִין:

על

(כג) על פי יהוה יחנו ועל־
פי יהוה יסעו את־משמרת
יהוה שמרו על־פי יהוה ביד־
משה: פ

ט (א) וידבר יהוה אל־משה
לאמר: (ב) עשה לך
שתי חצוצרת כסף מקשה
תעשה אתם והיו לך
לקרא העדה ולמסע את־
המחנות: (ג) ותקעו
בהן ונועדו אליך כל העדה
אל פתח אהל מועד: (ד)
ואם־באחת יתקעו ונועדו
אליך הנשיאים ראשי אלפי
ישראל: (ה) ותקעתם
תרועה ונסעו רב מחנות
החנים קדמה: (ו)
ותקעתם תרועה שנית
ונסעו המחנות החנים תימנה
תרועה יתקעו למסעיהם:
(ז) ובהקהיל את־הקהל
תתקעו ולא תריעו: (ח)
ובני אהרן הכהנים יתקעו
בחצצרת והיו לכם לחקת
עולם לדרתיכם: (ט) וכי־
תבאו מלחמה בארצכם על־
הצר הצרר אתכם והרעתם
בחצצרת ונזכרתם לפני יהוה
אלהיכם ונושעתם מאיביכם:
(י) וביום שמחתכם ובמעדיכם
ובראשי חדשיכם ותקעתם
בחצצרת על עלתיכם ועל
זבחי שלמיכם והיו לכם
לזכרון לפני אלהיכם אני
יהוה אלהיכם: פ

(יא) ויהי בשנה השנית ששי
בחדש השני בעשרים בחדש
נעלה הענן מעל משכן
העדת: ויסעו בני־
ישראל למסעיהם ממדבר
סיני וישכן הענן במדבר
פארן: (יג) ויסעו
בראשנה על־פי יהוה ביד־
משה:

ויסע

(ג) למקרא העדה. כשתקעה לבני עם סנהדרין ונחר העם. ותקרעם להסיע חלוף. תקרעם על ידי חטורות: ולמסע את המחנות. בשעת סלוק מסעות. תתקעו כדם למעיין. כמנהג אתה תומר על פי ג' היו נוסעים על פי דגלם ד' ועל פי משה. ועל פי חטורות: תקעה. תן העבת. תקרעם תן הקשת הקטנים: (ג) ותקעו בהן. בשתיהן. והוא סימן לתקרעת העדה. כגון ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד: ד (ד) ואם באחת תתקעו. סימן לנשיאים. ונועדו אליך נשיאים. ולפי רבי יהודה ב' אהרן ובניו. ומנחמה הוא שאין בסדרי: (ה) ותקעתם תרועה. סימן לנסוע המחנות. תקיעת תרועה. ותקיעה כך היא נדרה בספרי מן המקראות היתירים: (ו) ובהקהיל את הקהל וגו'. לפי שהוא אומר ותקעו לך לתקרעת העדה ולמסע את המחנות. יכול יתקעו בכולם כבראשונה ובתקיעה. כגון ותקעו בהן ונועדו אליך. תלמוד לומר ותקעתם תרועה ותריעו. תקיעת תרועה ותריעו ותקיעה. תקיעת תרועה ותריעו ותקיעה. ותריעו. מן הלוי בין תקיעה לתרועה. תלמוד לומר ותקעתם תרועה. תלמוד לומר ותקעתם תרועה. ואין תרועה אלא תקיעה שניה לתקיעה הראשונה. ואין תרועה אלא שלשה תרועות. כנגד שלשה שמות שבשמע. ואין תרועה אלא שלשה תקיעות. כנגד שלשה שמות שבשמע. ואין תרועה אלא תשעה. כנגד תשעה שמות שבשמע. ואין תרועה אלא תשעים. כנגד תשעים שמות שבשמע. ואין תרועה אלא מאה. כנגד מאה שמות שבשמע. ואין תרועה אלא מאה ועשרים. כנגד מאה ועשרים שמות שבשמע. ואין תרועה אלא מאתים. כנגד מאתים שמות שבשמע. ואין תרועה אלא שלש מאות. כנגד שלש מאות שמות שבשמע. ואין תרועה אלא ששים. כנגד ששים שמות שבשמע. ואין תרועה אלא שבעים. כנגד שבעים שמות שבשמע. ואין תרועה אלא שבעים ושתים. כנגד שבעים ושתים שמות שבשמע. ואין תרועה אלא מאה ושמונים. כנגד מאה ושמונ

(יז) והורד המשכן • כיון שנסעו דגל יהודה נכנסו תחלה ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בו את הארון שנאמר והיו בניו נכנסו המחנה • בני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות והארון וכלי הקדש על כתפיהם כדי קצת שומדים מכוונין ונוסעין על הסיטות עד שנסע דגל מחנה

(יח) ונסע דגל מחנה בני־ יהודה בראשנה לצבאתם ועל־צבאו נחשון בן־עמינדב: (יט) ועל־צבא מטה בני יששכר נתנאל בן־צוער: (כ) ועל־צבא מטה בני זבולן אליאב בן־חלן: (כא) והורד המשכן ונסעו בני־גרשון ובני מררי נשאי המשכן: (כב) ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל־צבאו אליצור בן־שדיאור: (כג) ועל־צבא מטה בני שמעון שלמיאל בן צורישדי: (כד) ועל־צבא מטה בני־גד אליסף בן־דעואל: (כה) ונסע דגל מחנה בני־דן מאספה לכל־ המחנות לצבאתם ועל־צבאו אחיעזר בן־עמישדי: (כו) ועל־צבא מטה בני אשר פגעיאל בן־עכרן: (כז) ועל־צבא מטה בני נפתלי אחירע בן־עינן: (כח) אלה מסעי בני־ישראל לצבאתם ויסעו: ס (כט) ויאמר משה לחבב בן־רעואל המדיני חתן משה נסעים אנחנו אל־המקום אשר אמר יהוה אתו אתן לכם לכו־ אתנו והטבנו לך כי־יהוה דבר־טוב על־ ישראל:

ויאמר

(ל) ויאמר אליו לא אלך כי אם־ אל־ארצי ואל־מולדתי אלך: (לא) ויאמר אל נא תעזב אתנו כי־על־כן ידעת חנתינו במדבר והיית לנו לעינים: (לב) והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר יטיב יהוה עמנו והטבנו לך: (לג) ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים וארון ברית יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: (לד) וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן־המחנה: (לה) ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה יהוה ויפצו אויביך וינסו משנאיך מפניך: (לו) ובנחה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל:

ואמר

(א) ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער בם אש־יהוה ותאכל בקצה המחנה: (ב) ויצעק העם אל־משה ויתפלל משה אל־יהוה ותשקע האש: (ג) ויקרא שם־המקום ההוא תבערה כי־בערה בם אש־יהוה: (ד) והאספסף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני־ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: (ה) זכרנו את־הדגה אשר־נאכל במצרים חנם את־הקשאים ואת־האבטחים ואת־החצירים ואת־הבצלים ואת־השומים: (ו) ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל־המן עינינו: (ז) והמן כזרע־גד הוא ועין בדלח: (ח) שטו העם ולקטו ורחים ברחים או דכו במדכה ובשלו בפרור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד־השמן: (ט) וברדת הטל על־המחנה לילה ירד המן עליו: (י) וישמע משה את־העם בכה למשפחתיו איש פתח אהלו ויחר־אף יהוה מאד ובעיני משה רע: (יא) ויאמר משה אל־יהוה למה הרעות לעבדך ולמה לא־מצאתי חן בעיניך לשום את־משא כל־העם הזה עלי: (יב) האנכי הריתי את־כל־העם הזה אם־אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את־היונק על האדמה אשר נשבעת לאבתיו: (יג) מאין לי בשר לתת לכל־העם הזה כי־יבכו עלי לאמר תנה־לנו בשר ונאכלה: (יד) לא־אוכל אנכי לבדי לשאת את־כל־העם הזה כי־כבד ממני: (טו) ואם־ככה את־עשה־לי הרגני נא הרג אם־מצאתי חן בעיניך ואל־אראה ברעתי: (טז) ויאמר יהוה אל־משה אספה־לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי־הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל־אהל מועד והתיצבו שם עמך: (יז) וירדתי ודברתי שם עמך ואצלתי מן־הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא־תשא אתה לבדך: (יח) ואל־העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר כי בכיתם באזני יהוה לאמר מי יאכלנו בשר כי־טוב היה לנו במצרים ויתן יהוה לכם בשר ואכלתם: (יט) לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום: (כ) עד חדש ימים עד אשר־יצא מאפיכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את־יהוה אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: (כא) ויאמר משה ששים אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים: (כב) הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את־כל־דגי הים יאסף להם ומצא להם: (כג) ויאמר יהוה אל־משה היד יהוה תקצר עתה תראה הדברי יקרך אם־לא: (כד) ויצא משה וידבר אל־העם את דברי יהוה ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבות האהל: (כה) וירד יהוה בענן וידבר אליו ויאצל מן־הרוח אשר עליו ויתן על־שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם הרוח והמה נבאו ולא יספו: (כו) ויותרו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: (כז) ותרץ הנער ויגד למשה ויאמרו אלדד ומידד מתנבאים במחנה: (כח) ויען יהושע בן־נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם: (כט) ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל־עם יהוה נביאים כי־יתן יהוה את־רוחו עליהם: (ל) ויאסף משה אל־המחנה הוא וזקני ישראל: (לא) ורוח נסע מאת יהוה ויגז שלו מן־הים ויטש על־המחנה כדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה וכאמתים על־פני הארץ: (לב) ויקם העם כל־היום ההוא וכל־הלילה וכל־יום המחרת ויאספו את־השלו המקמיר עשר חמרים וישטחו להם שטוח סביבות למחנה: (לג) הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרת והאף יהוה חרה בעם ויך יהוה בעם מכה רבה מאד: (לד) ויקרא שם־המקום ההוא קברות התאוה כי־שם קברו את־העם המתאוים: (לה) מקברות התאוה נסע העם חצרות ויהי בחצרות:

(א) ותדבר מרים ואהרן במשה על־אדות האשה הכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח: (ב) ויאמרו הרק אך־במשה דבר יהוה הלא גם־בנו דבר ויהוה שמע: (ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על־פני האדמה: (ד) ויאמר יהוה פתאם אל־משה ואל־אהרן ואל־מרים צאו שלשתכם אל־אהל מועד ויצאו שלשתם: (ה) וירד יהוה בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם: (ו) ויאמר שמעו־נא דברי אם־יהיה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדבר־בו: (ז) לא־כן עבדי משה בכל־ביתי נאמן הוא: (ח) פה אל־פה אדבר־בו ומראה ולא בחידת ותמנת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: (ט) ויחר־אף יהוה בם וילך: (י) והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלג ויפן אהרן אל־מרים והנה מצרעת: (יא) ויאמר אהרן אל־משה בי אדני אל־נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: (יב) אל־נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: (יג) ויצעק משה אל־יהוה לאמר אל־נא רפא נא לה: (יד) ויאמר יהוה אל־משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: (טו) ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא־נסע עד־האספה מרים: (טז) ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן:

(א) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (ב) שלח־לך אנשים וירגלו את־ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: (ג) וישלח אתם משה ממדבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים ראשי בני־ישראל הם: (ד) ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן־זכור: (ה) למטה שמעון שפט בן־חורי: (ו) למטה יהודה כלב בן־יפנה: (ז) למטה יששכר יגאל בן־יוסף: (ח) למטה אפרים הושע בן־נון: (ט) למטה בנימן פלטי בן־רפוא: (י) למטה זבולן גדיאל בן־סודי: (יא) למטה יוסף למטה מנשה גדי בן־סוסי: (יב) למטה דן עמיאל בן־גמלי: (יג) למטה אשר סתור בן־מיכאל: (יד) למטה נפתלי נחבי בן־ופסי: (טו) למטה גד גאואל בן־מכי: (טז) אלה שמות האנשים אשר־שלח משה לתור את־הארץ ויקרא משה להושע בן־נון יהושע: (יז) וישלח אתם משה לתור את־ארץ כנען ויאמר אלהם עלו־זה בנגב ועליתם את־ההר: (יח) וראיתם את־הארץ מה־הוא והעם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם־רב: (יט) ומה־הארץ אשר־הוא יושב בה הטובה הוא אם־רעה ומה־הערים אשר־הוא יושב בהן הבמחנים אם במבצרים: (כ) ומה־האדמה השמנה הוא אם־רזה היש־בה עץ אם־אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים: (כא) ויעלו ויתרו את־הארץ ממדבר צן עד־רחב לבא חמת: (כב) ויעלו בנגב ויבא עד־חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים: (כג) ויבאו עד־נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענב אחד ויישאהו במוט בשנים מן־הרמנים ומן־התאנים: (כד) למקום ההוא קרא נחל אשכול על־אדות האשכול אשר כרתו משם בני־ישראל: (כה) ויתרו את־הארץ מקץ ארבעים יום: (כו) וילכו ויבאו אל־משה ואל־אהרן ואל כל־עדת בני־ישראל אל־מדבר פארן קדשה וישיבו אתם דבר ואת כל־העדה ויראום את פרי הארץ: (כז) ויספרו לו ויאמרו באנו אל־הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה: (כח) אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם־ילדי הענק ראינו שם: (כט) עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבוסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על־הים ועל־יד הירדן: (ל) ויהס כלב את־העם אל־משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה: (לא) והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל־העם כי־חזק הוא ממנו: (לב) ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל־בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל־העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות: (לג) ושם ראינו את־הנפלים בני ענק מן־הנפלים ונהי בעיניהם כחגבים וכן היינו בעיניהם:

(א) ותשא כל־העדה ויתנו את־קולם ויבכו העם בלילה ההוא: (ב) וילנו על־משה ועל־אהרן כל בני־ישראל ויאמרו אליהם כל־העדה לו־מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו־מתנו: (ג) ולמה יהוה מביא אתנו אל־הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: (ד) ויאמרו איש אל־אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה: (ה) ויפל משה ואהרן על־פניהם מנגד כל־קהל עדת בני־ישראל: (ו) ויהושע בן־נון וכלב בן־יפנה מן־התרים את־הארץ קרעו בגדיהם: (ז) וידברו אל כל־עדת בני־ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ טובה־הארץ מאד מאד: (ח) אם־חפץ בנו יהוה והביא אתנו אל־הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר־הוא זבת חלב ודבש: (ט) אך ביהוה אל־תמרדו ואתם אל־תיראו את־עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם ויהוה אתנו אל־תיראום: (י) ויאמרו כל־העדה לרגם באבנים ובבוד יהוה נראה באהל מועד אל כל־בני ישראל: (יא) ויאמר יהוה אל־משה עד־אנה ינאצוני העם הזה ועד־אנה לא־יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו: (יב) אכנו בדבר ואורשנו ואעשה אתך לגוי גדול ועצום ממנו: (יג) ויאמר משה אל־יהוה ושמעו מצרים כי העלית בכחך את־העם הזה מקרבו: (יד) ואמרו אל־יושב הארץ הזאת שמעו כי־אתה יהוה בקרב העם הזה אשר עין בעין הנראה אתה יהוה ועננך עמד עליהם ובעמוד ענן אתה הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה: (טו) והמתה את־העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את־שמעך לאמר: (טז) מבלתי יכולת יהוה להביא את־העם הזה אל־הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר: (יז) ועתה יגדל־נא כח אדני כאשר דברת לאמר: (יח) יהוה ארך אפים ורב־חסד נשא עון ופשע ונקה לא ינקה פקד עון אבות על־בנים על־שלשים ועל־רבעים: (יט) סלח־נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד־הנה: (כ) ויאמר יהוה סלחתי כדברך: (כא) ואולם חי־אני וימלא כבוד־יהוה את כל־הארץ: (כב) כי כל־האנשים הראים את־כבודי ואת־אתתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: (כג) אם־יראו את־הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל־מנאצי לא יראוה: (כד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל־הארץ אשר־בא שמה וזרעו יורשנה: (כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחר פנו והסעו לכם המדברה דרך ים־סוף: (כו) וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: (כז) עד־מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלונות בני־ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי: (כח) אמר אלהם חי־אני נאם־יהוה אם־לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (כט) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל־פקדיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי: (ל) אם־אתם תבאו אל־הארץ אשר נשאתי את־ידי לשכן אתכם בה כי אם־כלב בן־יפנה ויהושע בן־נון: (לא) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם וידעו את־הארץ אשר מאסתם בה: (לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (לג) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את־זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (לד) במספר הימים אשר תרתם את־הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את־עונתיכם ארבעים שנה וידעתם את־תנואתי: (לה) אני יהוה דברתי אם־לא כזאת אעשה לכל־העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: (לו) והאנשים אשר־שלח משה לתור את־הארץ ויבאו וילינו עליו את־כל־העדה להוציא דבה על־הארץ: (לז) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני יהוה: (לח) ויהושע בן־נון וכלב בן־יפנה חיו מן־האנשים ההם ההלכים לתור את־הארץ:

(לט) וידבר משה את־הדברים האלה אל כל־בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (מ) וישכמו בבקר ויעלו אל־ראש ההר לאמר הנה־אנחנו ועלינו אל־המקום אשר אמר יהוה כי חטאנו: (מא) ויאמר משה למה זה אתם עברים את־פי יהוה והוא לא תצלח: (מב) אל־תעלו כי אין יהוה בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם: (מג) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על־כן שבתם מאחרי יהוה ולא יהיה יהוה עמכם: (מד) ויעפלו לעלות אל־ראש ההר וארון ברית יהוה ומשה לא־משו מקרב המחנה: (מה) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד־החרמה:

(א) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (ב) דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי־אתם באים אל־ארץ מושבתיכם אשר אני נתן לכם: (ג) ועשיתם אשה ליהוה עלה או־זבח לפלא נדר או בנדבה או במועדיכם לעשות ריח־ניחח ליהוה מן־הבקר או מן־הצאן: (ד) והקריב המקריב את־קרבנו ליהוה מנחה סלת עשרון בלול ברבע ההין שמן: (ה) ויין לנסך רבע ההין תעשה על־העלה או לזבח לכבש האחד: (ו) או לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרנים בלולה בשלישית ההין שמן: (ז) ויין לנסך שלישית ההין תקריב ריח ניחח ליהוה: (ח) ובבן בקר עלה או זבח לפלא נדר או שלמים ליהוה: (ט) והקריב על־בן־הבקר מנחה סלת שלשה עשרנים בלולה בחצי ההין שמן: (י) והגש את־חצי ההין יין לנסך אשה ריח ניחח ליהוה: (יא) ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או לכשב או לעז: (יב) במספר אשר תעשון ככה תעשו לאחד במספרם: (יג) כל־האזרח יעשה ככה את־אלה להקריב אשה ריח ניחח ליהוה: (יד) וכי־יגור אתכם גר או אשר בתוככם לדרתיכם והעשה אשה ריח ניחח ליהוה כאשר תעשו כן יעשה: (טו) הקהל חק אחד לכם ולגר הגר חק עולם לדרתיכם כמוכם כגר יהיה לפני יהוה: (טז) תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם: (יז) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (יח) דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם בבאכם אל־הארץ אשר אני מביא אתכם שמה: (יט) והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה: (כ) ראשית עריסתיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה: (כא) מראשית עריסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדרתיכם: (כב) וכי תשגו ולא תעשו את כל־המצות האלה אשר דבר יהוה אל־משה: (כג) את כל־אשר צוה יהוה אליכם ביד־משה מן־היום אשר צוה יהוה והלאה לדרתיכם: (כד) והיה אם־מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל־העדה פר־בן־בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת: (כה) וכפר הכהן על כל־עדת בני־ישראל ונסלח להם כי שגגה היא והם הביאו את־קרבנם אשה ליהוה וחטאתם לפני יהוה על שגגתם: (כו) ונסלח לכל־עדת בני־ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל־העם בשגגה: (כז) ואם־נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת־שנתה לחטאת: (כח) וכפר הכהן על־הנפש השגגת בחטאה בשגגה לפני יהוה לכפר עליה ונסלח לה: (כט) האזרח בבני־ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה: (ל) והנפש אשר תעשה ביד רמה מן־האזרח ומן־הגר את־יהוה הוא מגדף והנכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: (לא) כי דבר יהוה בזה ואת־מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה: (לב) ויהיו בני־ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת: (לג) ויקריבו אתו המצאים אתו מקשש עצים אל־משה ואל־אהרן ואל כל־העדה: (לד) ויניחו אתו במשמר כי לא פרש מה יעשה לו: (לה) ויאמר יהוה אל־משה מות יומת האיש רגום אתו אבן כל־העדה מחוץ למחנה: (לו) ויוציאו כל־העדה אתו אל־מחוץ למחנה וירגמו אתו אבן וימת כאשר צוה יהוה את־משה:

(לז) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (לח) דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על־כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על־ציצת הכנף פתיל תכלת: (לט) והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל־מצות יהוה ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר־אתם זנים אחריהם: (מ) למען תזכרו ועשיתם את כל־מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: (מא) אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם:

(א) ויקח קרח בן־יצהר בן־קהת בן־לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן־פלת בני ראובן: (ב) ויקמו לפני משה ואנשים מבני־ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קרואי מועד אנשי שם: (ג) ויקהלו על־משה ועל־אהרן ויאמרו אלהם רב־לכם כי כל־העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על קהל יהוה: (ד) וישמע משה ויפל על־פניו: (ה) וידבר אל־קרח ואל כל־עדתו לאמר בקר והודיע יהוה את־אשר לו ואת־הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו: (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל־עדתו: (ז) ותנו עליהן אש ושימו עליהן קטרת לפני יהוה מחר והיה האיש אשר יבחר יהוה הוא הקדוש רב־לכם בני לוי: (ח) ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא בני לוי: (ט) המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את עבדת משכן יהוה ולעמד לפני העדה לשרתם: (י) ויקרב אתך וכל־אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם־כהונה: (יא) לכן אתה וכל־עדתך הנועדים על־יהוה ואהרן מה־הוא כי תלינו עליו: (יב) וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה: (יג) המעט כי העלית אתנו מארץ זבת חלב ודבש להמתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם־השתרר: (יד) אף לא אל־ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן־לנו נחלת שדה וכרם עיני האנשים ההם תנקר לא נעלה: (טו) ויחר למשה מאד ויאמר אל־יהוה אל־תפן אל־מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את־אחד מהם: (טז) ויאמר משה אל־קרח אתה וכל־עדתך היו לפני יהוה אתה והם ואהרן מחר: (יז) וקחו איש מחתתו ונתתם עליהן קטרת והקרבתם איש מחתתו לפני יהוה מאתים וחמשים מחתת ואתה ואהרן איש מחתתו: (יח) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהן אש וישמו עליהן קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: (יט) ויקהל עליהם קרח את כל־העדה אל־פתח אהל מועד וירא כבוד יהוה אל כל־העדה: (כ) וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: (כא) הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: (כב) ויפלו על־פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל־בשר האיש אחד יחטא ועל כל־העדה תקצף: (כג) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (כד) דבר אל־העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם: (כה) ויקם משה וילך אל־דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל: (כו) וידבר אל־העדה לאמר סורו־נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל־תגעו בכל אשר להם פן־תספו בכל חטאתם: (כז) ויעלו מעל משכן־קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם: (כח) ויאמר משה בזאת תדעון כי יהוה שלחני לעשות את כל־המעשים האלה כי לא מלבי: (כט) אם כמות כל־האדם ימתון אלה ופקדת כל־אדם יפקד עליהם לא יהוה שלחני: (ל) ואם בריאה יברא יהוה ופצתה האדמה את־פיה ובלעה אתהם ואת כל־אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את־יהוה: (לא) ויהי ככלתו לדבר את כל־הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם: (לב) ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־בתיהם ואת כל־האדם אשר לקרח ואת כל־הרכוש: (לג) וירדו הם וכל־אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל: (לד) וכל־ישראל אשר סביבתיהם נסו לקולם כי אמרו פן־תבלענו הארץ: (לה) ואש יצאה מאת יהוה ותאכל את החטאת המקריבים את־הקטרת:

(א) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (ב) אמר אל־אלעזר בן־אהרן הכהן וירם את־המחתות מבין השרפה ואת־האש זרה הלאה כי קדשו: (ג) מחתות החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי הקריבם לפני יהוה ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל: (ד) ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעום צפוי למזבח: (ה) זכרון לבני ישראל למען אשר לא־יקרב איש זר אשר לא־מזרע אהרן הוא לקטר קטרת לפני יהוה ולא יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר יהוה אליו ביד־משה: (ו) ביום מחרת ילונו כל־עדת בני־ישראל על־משה ועל־אהרן לאמר אתם המתם את־עם יהוה: (ז) ויהי בהקהל העדה על־משה ועל־אהרן ויפנו אל־אהל מועד והנה כסהו הענן וירא כבוד יהוה: (ח) ויבא משה ואהרן אל־פני אהל מועד: (ט) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (י) הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע ויפלו על־פניהם: (יא) ויאמר משה אל־אהרן קח את־המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל־העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני יהוה החל הנגף: (יב) ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל־תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את־הקטרת ויכפר על־העם: (יג) ויעמד בין־המתים ובין החיים ותעצר המגפה: (יד) ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על־דבר קרח: (טו) וישב אהרן אל־משה אל־פתח אהל מועד והמגפה נעצרה:

(טז) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (יז) דבר אל־בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אבת מאת כל־נשיאם לבית אבתם שנים עשר מטות איש את־שמו תכתב על־מטהו: (יח) ואת־שם אהרן תכתב על־מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבתם: (יט) והנחת אתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה: (כ) והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את תלונות בני־ישראל אשר המה מלינים עליכם: (כא) וידבר משה אל־בני ישראל ויתנו אליו כל־נשיאיהם מטה לנשיא אחד לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם: (כב) וינח משה את־המטות לפני יהוה באהל העדת: (כג) ויהי ממחרת ויבא משה אל־אהל העדת והנה פרח מטה־אהרן לבית לוי ויצא פרח והציץ ציץ ויגמל שקדים: (כד) ויוצא משה את כל־המטות מלפני יהוה אל כל־בני ישראל וירא ויקחו איש מטהו: (כה) ויאמר יהוה אל־משה השב את־מטה אהרן לפני העדת למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלנתם מעלי ולא תמות: (כו) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה: (כז) ויאמרו בני־ישראל אל־משה לאמר הן גוענו אבדנו כלנו אבד: (כח) כל הקרב הקרב אל־משכן יהוה המתים אנחנו התמנו לגוע:

(א) ויאמר יהוה אל־אהרן אתה ובניך ובית אבתיך אתך תשאו את־עון המקדש ואתה ובניך אתך תשאו את־עון כהנתכם: (ב) וגם את־אחיך שבט לוי מטה אבתיך הקריב אתך ויוסגו עליך ושרתך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת: (ג) ושמרו משמרתך ומשמרת כל־האהל אך אל־כלי הקדש ואל־המזבח לא יקרבו ולא־ימתו גם־הם גם־אתם: (ד) ונלוו עליך ושמרו את־משמרת אהל־מועד לכל־עבדת האהל וזר לא־יקרב אליכם: (ה) ושמרתם את־משמרת הקדש ואת־משמרת המזבח ולא־יהיה עוד קצף על־בני ישראל: (ו) ואני הנה לקחתי את־אחיכם הלוים מתוך בני־ישראל לכם מתנה נתנים ליהוה לעבד את־עבדת אהל מועד: (ז) ואתה ובניך אתך תשמרו את־כהנתכם לכל־דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבדת מתנה אתן את־כהנתכם והזר הקרב יומת:

(ח) וידבר יהוה אל־אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני־ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחק־עולם: (ט) זה יהיה לך מקדש הקדשים מן־האש כל־קרבנם לכל־מנחתם וכל־חטאתם וכל־אשמם אשר ישיבו לי קדש קדשים לך ולבניך: (י) במקום קדש תאכלנו כל־זכר יאכל אתו קדש יהיה לך: (יא) וזה־לך תרומת מתנתם לכל תנופת בני־ישראל לך נתתים ולבניך ולבנתיך אתך לחק־עולם כל־הטהור בביתך יאכל אתו: (יב) כל־חלב יצהר וכל־חלב תירש ודגן ראשיתם אשר יתנו ליהוה לך נתתים: (יג) בכרי כל־אשר בארצם אשר יביאו ליהוה לך יהיה כל־טהור בביתך יאכל אתו: (יד) כל־חרם בישראל לך יהיה: (טו) כל־פטר רחם לכל־בשר אשר יקריבו ליהוה באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את־בכור האדם ואת־בכור הבהמה הטמאה תפדה: (טז) ופדיו מבן־חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא: (יז) אך בכור שור או־בכור כשב או־בכור עז לא תפדה קדש הם את־דמם תזרק על־המזבח וחלבם תקטיר אשה לריח ניחח ליהוה: (יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה ושוק הימין לך יהיה: (יט) כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני־ישראל ליהוה נתתי לך ולבניך ולבנתיך אתך לחק־עולם ברית מלח עולם הוא לפני יהוה לך ולזרעך אתך: (כ) וידבר יהוה אל־אהרן בארצם לא תנחל ולא יהיה לך חלק בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני־ישראל: (כא) ולבני לוי הנה נתתי כל־מעשר בישראל לנחלה תחת עבדתם אשר הם עבדים את עבדת אהל מועד: (כב) ולא־יקרבו עוד בני־ישראל אל־אהל מועד לשאת חטא למות: (כג) ועבד הלוי הוא את עבדת אהל מועד והם ישאו עונם חקת עולם לדרתיכם ובתוך בני־ישראל לא ינחלו נחלה: (כד) כי את־מעשר בני־ישראל אשר ירימו תרומת יהוה לנשיאים לנחלה נתתי להם על־כן אמרתי להם בתוך בני־ישראל לא ינחלו נחלה: (כה) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (כו) ואל־הלוים תדבר ואמרת אלהם כי־תקחו מאת בני־ישראל את־המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת יהוה מעשר ממעשר: (כז) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן־הגרן וכמלאה מן־היקב: (כח) כן תרימו גם־אתם תרומת יהוה מכל מעשרתיכם אשר תקחו מאת בני־ישראל ונתתם ממנו את־תרומת יהוה לאהרן הכהן: (כט) מכל מתנתיכם תרימו את כל־תרומת יהוה מכל חלבו את־מקדשו ממנו: (ל) ואמרת אלהם בהרימכם את־חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת הגרן וכמלאת היקב: (לא) ואכלתם אתו אתם ובתיכם כי שכר הוא לכם תחת עבדתכם את־עבדת אהל מועד: (לב) ולא־תשאו עליו חטא בהרימכם את־חלבו ממנו ואת־קדשי בני־ישראל לא תחללו ולא תמותו:

(א) וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: (ב) זאת חקת התורה אשר־צוה יהוה לאמר דבר אל־בני־ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר לא־עלה עליה על: (ג) ונתתם אתה אל־אלעזר הכהן והוצא אתה אל־מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו: (ד) ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל־נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים: (ה) ושרף את־הפרה לעיניו את־עורה ואת־בשרה ואת־דמה על־פרשה ישרף: (ו) ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל־תוך שרפת הפרה: (ז) וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה וטמא הכהן עד־הערב: (ח) והשרף אתה יכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד־הערב: (ט) ואסף איש טהור את אפר הפרה ושכן מחוץ למחנה במקום טהור והיתה למשמרת לעדת בני־ישראל למי נדה חטאת הוא: (י) וכבס האסף את־אפר הפרה בגדיו וטמא עד־הערב והיתה לבני־ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם: (יא) הנוגע במת לכל־נפש אדם וטמא שבעת ימים: (יב) הוא יתחטא־בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם

(ל) חֹל אל תרני ואל תעזבני • חס כשביל נכסי • חס כשביל משפחתי : (לא) חל נא תעזוב • חין זה חלה לשון בקשה שלא יאמרו לה יתנייר יתרו מחכה • סבור היה שיש לנייס חלק בארץ יכשיו שרחה שחין לה חלק בניחס ואלך לו : כי על כן ידעת חנותינו במדבר • כי נתה לך לעשות זאת • על מסר ידעת • כמו כי על כן לה נתתיה לפלה כי• • כי על כן ראיתי חניך : והיית לנו לעיניים • ד״א לשון עצה כתרגומו • ד״א לשון מתיך כל דבר ודבר שיתעלם מעיניכם • תהיה מאיר עיניהם דבר אחר שתהא חביב עליהם רשלמד עיניהם שי״ת כתם את רגר: (לב) והיה הטוב הזה • חס טובה הטובה שיהיו לי אתרי כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דומכה על ירושלים ש״ת אתם על ת״ת אתם ואניחורו אלחלוק אתרי מי שיבחר בית המקדש בחלרו הוא יטלני • ואין כך ואין כך נתניהו לבני יתרו ליונדב בן רכב : (לג) דרך שלשת ימים • מחלך שלשת ימים בלא ניום אחד • שהיה הקב״ה חפן נהכניסם לארן מיד : וארון ברית ה׳ נוסע לפניהם דרך שלשת ימים • זה הארון היוצא עמהם למלחמה וכן שבני לוחות מנוסים ושחדים לפניהם דרך שלשת ימים עושים לתקן להם מקום מנייחה: (לד) וענן ה׳ עליהם יומם • ז׳ ענניס כתובים במסעיהם • מלמדים רוחות ואחד למטה ואחד לפניהם מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים : (מן המחנה • מתקום מנייחתם : (לה) ויהי בנסוע הארון • עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו לומ׳ שחין זה מקומו ולחה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות וכולי כתיתת בכל כתבי הקדש : קומה ה׳ • נפי שהיה מקדים לפניהם מלחך שלשת ימים • היה משה חומר עמוד ושמחך לנו ולה תתרחק יותר מנחומת בוינקל : ויפוצו אויביך • החכוסנין : וינוסו משנאיך • חלו הרודפים : משנאיך • חלו שונחי ישרחל• שכל השונה את ישרחל שונה את מי שחמר והיה העולם • משנאיך ומשנאיך נאמר רחש • ומי חס לא עמך ישרימו סוד : (לו) ושוכה ה׳• מנחס תרנגו לשון מרנוע • וכן כ שוכה ינחת תוסיפון : רבבות אלפי ישרחל • מניל שמין השביעה שורה כישרחל פחותים מכני חלפים ושתי רבבות : ויהי

(ל) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֵךְ כִּי
אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מֽוֹלַדְתִּי אֵלֵךְ׃
(לא) וַיֹּאמֶר אַל־נָא תַּעֲזֹב
אֹתָנוּ כִּי ׀ עַל־כֵּן יָדַעְתָּ
חֲנֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִֽיתָ לָּנוּ
לְעֵינָיִם׃ (לב) וְהָיָה כִּֽי־
תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה ׀ הַטּוֹב הַהוּא
אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ
וְהֵטַבְנוּ לָךְ׃ (לג) וַיִּסְעוּ מֵהַר
יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה נֹסֵעַ
לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה׃ (לד)
וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם
בְּנָסְעָם מִן־הַֽמַּחֲנֶה׃ ס
ששי בויקרא ס (לה) וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן ׀ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ׀ יְהוָה
ספוכות : וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ
מִפָּנֶיךָ׃ (לו) וּבְנֻחֹה יֹאמַר וכנחו ק׳ שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ס פ

ויהי

וַאֲמַר לֵיהּ לָא אֵיזֵל אֱלָהֵין
לְאַרְעִי וּלְיַלָּדוּתִי אֵיזֵיל׃ וַאֲמַר
לָאכְעַן תְּשָׁבוֹק יָתָנָא אֲרֵי עַל
כֵּן יָדַעְתָּ כַּד הֲוֵינָא שָׁרַן
בְּמַדְבְּרָא וּגְבוֹרָן דְּאִתְעֲבִידָא
לָנָא חֲזִיתָא בְּעֵינָךְ׃ וִיהֵי אֲרֵי
תֵּיזֵיל עִמָּנָא וִיהֵי טָבָא הַהוּא
דְּיוֹטֵב יְיָ עִמָּנָא וְנוֹטִיב
לָךְ׃ וּנְטָלוּ מִטּוּרָא דְּאִתְגְּלִי
עֲלוֹהִי יְקָרָא דַּיְיָ מַהֲלַךְ תְּלָתָא
יוֹמִין וַאֲרוֹן קְיָמָא דַּיְיָ נְטַל
קֳדָמֵיהוֹן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין
לְאַתְקָנָאָה לְהוֹן אָתַר בֵּית
מַשְׁרֵי׃ וַעֲנָן יְקָרָא דַּיְיָ עֲלֵיהוֹן
בִּיוֹמָא כְּמֵיטַלְהוֹן מִן
מַשְׁרִיתָא׃ וַהֲוָה כְּמֵיטַל
אֲרוֹנָא וַאֲמַר מֹשֶׁה אִתְגְּלִי יְיָ
וְיִתְבַּדְּרוּן סַנְאָךְ וְיַעֲרְקוּן בַּעֲלֵי
דְּבָבָךְ מִן קֳדָמָךְ׃ וּבְמִשְׁרוֹהִי
אֲמַר תּוּב יְיָ שְׁרֵי בִּיקָרָךְ כְּנוּ
רִבְבַן אַלְפַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל׃

והוה

דכתיב ויונחם ה׳ על הרעה ויקדק ליתר על ישרחל לתוספת חיזוק הטוב לכך סדוה ליישרא ולה לחוד ולה ינחם על טובה לחס •

כי חס ל מרני ונו׳ חלך כל ד׳ למה הוקרך לומר תיכת חלך והלה מובן הוח מתחמרו לה חלך כי חס ונו׳ ויתבחר ע״ך חי׳ זל ויל ויכלה מעם חת חותנו רבי יהיעצ חומר שלחו מכבודו של עולם ר״ח החומרי חומר חמר לו כלום הגר מבנים חלה כמקום החושך חת מני מהכם כין חתם ולכבם שלה מני הולך לחרני ומנייר כל בני מדינה ומחיים ללמוד וכולי יכול חלך ולה עשה כן הרי הוה חומר ובני קני ונו׳ מתוך דבריהם מתמע שרבי יהושע סובר שיתרו לה נתנייר ושלחו מגד מכבודו של עולם ולר״ח נתנייר ולדברי שניהם יתיסב יתיור שך ע״כ לרי נתכוון לומר עלוה לה חלך כי חס חל מרני ולה לטעם הכיבות מרני לכך חלך זלת זה הייתי יובב לה כן הוה חלה חלך עכ״פ ולפ״ר ר״ח עלה לה חלך פי׳ לחלוטין כהליכה זו כי חס חל מרני ושל מולדתי פי׳ חל תסר יהות לבני מרני ומולדתי חלך לנייסים ול בוב וכפל לומ׳ מרני ומולדתי לומר חס מתנה מהם מנייר כל בני מדי תי ולפחות בני מולדתי •

אל נח תיזוב חותנו ונומר לדברי ר״ח יתבחר ע״ש שמבקש ממנו שלה ילך חפילו לפי שעה הנס שרחינו לחזור ולומ חת שרחו בתיכת נח וכנגד טענת ערנח בטיהרת שלה קבלה ממנו חמר הטעם כי על כן ידעת חנותינו במדבר ועל ידך החיינו דרכינו בעצמך דכתיב ותתה תחיה מכל הטעם ונו׳ והסכים ה׳ על מנחך וכתיב ויבחר משה ונו׳ מ״כ יכול חתה להחיר חפי׳ לפני חתה ולכנה ולדברי ר״ל יתבחר עליה חל נח פי׳ חין נכון עתה לעזוב חותנו והטעם כי על כן ידעת ונו׳ פי׳ בשלמח חס לה בחת חלנו כל עיקר חין מיי חוסס לך מכל עתה שבחת וידעת חנותינו במדבר פי׳ לנד שישרחל מלוסים בענגים וחין חתם יודע מקוסס רמחמרים לל כף ויסמך מדרן ונו׳ וישמע הכנעני כי בח ישרחל ונו׳ ומחרו זל כי לנד שנסחלקו ענני כבוד הובר מרוחן של ישרחל חמור מנעתה קודם לכן לה נודע תחנוסס וחובב הודיעו ה׳ חניסס של ישרחל ועוד לו שהשכים ה׳ למה שהחיר עיניהם בעצמו והוה חומרו והיית לנו ונו׳ וחין נכון לעזוב חותם מחר כל זה כי יש בזה חילול ה׳ כי יחמרו שעמד על חמונתם וחהבניהו כ״כ ועזב חותם חין זה חלה טלה הינדקו חנלי מיפתי החמונה וחין נכון עשות כן וכפלה קבל נדעו מפר מבבודו של עולם :

והיה כי תלך ונו׳ והיה ונו׳ נ״ל לפה כפל לומר והיה ב״פ • עוד כל הכתוב מיותר סהן הן סדברים הנחמרים במחמר רחשון ויתבחר לכ׳ הסברות לס׳ ר״ח תיבת והיה ונו׳ נחשכת יפה מה שלמעלה עוה והיית לנו לעיניים והיה כמו כן כי חלך עמנו מחשב במדרגה זו ולה תהיה בגדר נר לפני חתה ולבנים כמחמרך לדברי ר״ח ולדברי רי יהיה שפעמוד מחוב זה נדול בעינינו ומו׳ והיה הטוב הזה ונו׳ פי׳ לדברי ר״ח שרחה ללכת ולחזור מחר חליו חין נכון ללכת ולחזור כי חני דוקה שפהיה חלנו בעת חסר ה׳ יתן הטוב לעמו כדי שנטיב לך בחלק היפה ממנו חסר לה כן לס לה תהיה חלנו בעת הילוך רחוק ונתרנה על הדבר הלה מחמר זמן כשרחה שכנגדה נזירה על ישרל להתבכב במדבר מ׳ שכח הלך לעשות דברו הטוב לגייר בני עירו ואחר ונמלה בייח הטבת ה׳ לישרל כמחמר משה • ולדברי רי ב״כ נחמרו לומר לו הלה יהיה בעיני עמנו היותו נר שיהיה במדרגה שפלה מהעם כמחמר כי חס ש מרני ואל מולדתי סיורה שחפן לבת בחקו׳ פיש לו מכיונין לזה חמר לה כן הוה חלה והיה הטוב ההוה חסר יהיה ה׳ עמנו כלנו יחד הלה יחבחינהו במדרגה שפלה מהם ויוד סיהיה לך חלק הטוב והמובחר שבחלקים וזהו מחמר יהטבנו לך •

ויהי בנסוע חארון ונו׳ קומה ה׳ ונו׳ כל׳ כוונת המחמר ויתבחר הכתוב על פי דבריהם שרחמנו בכתה מקומית בטעם הליבת ישרל במדבר היתה לבדר ניעוני הקדושה הסבוות כרשות סוכן מדבר ניה וגרוך מחה לדעת כי החיעונים יפים בב׳ הדרנות ת׳ היח בחי׳ המסית ומפתה לידבה בו לרע ולהשחי ב׳ בחי׳ המזיק ומחכל ואין בטבעו לפעות ובח המחמר כאן ויהי בנסוע הארון כי בטבעו הארון ומתדבקים בו כל ניעוני הקדושה וכמתפללים ניעוני הקדושה מתפוננים ומתבדרים הקליפות והוה מחמר קומה ה׳ ויפוצו מרוחך הקליפות הנחחזות בניעוני הקדושה יתפוננו ולחלים רמז בתיבת ויהי לעוון נער • וכנגד כחי׳ הרע המפתה חת הלדם חמר ויפוצו משנחיך מפניך פי׳ מוחם כחי׳ המסבחים דרך ה׳ בלבות בני חדם יפוצו ולחי׳ ל״ון רבים היחם רבים המתפים כמחמרם זל ביוחה סיש יפר הרע של עז ושל זנות וכו׳ וכל זה בנסוע פי׳ בדרך נסיעה וכסהיה חונים היה חומר כחוני חחר כי ה׳ בשחונה מקום חחר יניד כוה כי המקומות שלה חנה שם לה היה שם בירור ניעוני הקדושה שיסתרך לחנות עתה ויספיק חייבר דרך יום ובמחנה חעד יחנה שם יניד כי שם יש ניעוני הקדושה שבריך להתעכב בשבילם שם ועל זה היה מכוון משה ואומר כניחה ה׳ רבבות חלפי ישרל שיסיע ניעוני הקדושה שבריך לרבץ כל החבבות ומלפים הנקדמים ישרל כי כל ניעוני הקדושה יקרחו ישרל ושולי שרחו בתיבת חלפי לשון מעלה ורביות ותחנת חלפי ניעוני הקדושה חחר שבר ס״ת שרחינו היו

וכיס ונכנדים וגח ולחד דות מנין יפתה ויכויז משה כוה להתפלל להתעטם כח קדושת ישרחל בעוד ה׳ לנגח ולבחר כל חחד ימנה במקום ההוח :

(א) ויהי העם כמתאוננים. אין תימה אלא רשעים. וכן הוא אומר מה מצינו לו ס"ת ראה. ואומר העם הרע הזה. וכאשם כשרים קרוים עמי. שנאמר עלת עמי. עמי מה עשיתי לך: כמתאוננים. אין מתאוננים אלא לשון עלילה. מפקפקים עליה היאך לפרוע מהרי המקו׳ וכן הוא אומר בשמעון כי תוכחה היא מפקפק: ויי בחוזי ס׳. מיתכם שהיה ויצא בחוזי ס׳ שמתכוונים שתצא בחוזי ויקניט. אחרו מוי לנו פתח לפטרו בדרך חוז שלשה ימים-שלא נתנו מצרי הדרך: ויחר אפו. מני הייתי מתכוון לטורתכם שתכנסו לארץ מיד: בקצה המחנה. בקיצין שבהם לעפלית. אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר בקיצים שבהם וכנגדולים: (ב) ויצעק העם אל משה. שלח לאלך בשר ודם שכעסו על כבו. והלך הכן אצל מושבו של מלכו ואמר לו נא וכקש עלי מאבא: ותשקע האש. שקעה מתיזת שלהבתה בארץ. שאלו חורש שיתה מקפלת ואוכלת כל מיתו הרוח: (ד) והאספסף. אלו ערב רב שנאספו עליהם בשאתם מצרים: ויבכו. נם בני ישראל. ויבכו עתהם: מי יאכילנו בשר. וכי לא היה להם בשר. והלא בכר נאתר ונם עוף רב עלה אתם ונאכן ובקר וניתר. ואם תאמר מאלים והלא בשיעתי לארץ נאתר ותקנה רב היה לבני ראובן וגותר. אלא שמתאוים עלילה: (ה) את הדגה אשר נאכל במצרים חנם. אם תאתר שמצרים נותנים להם דנים חנם. והלא בכר נאתר ותבו ינתן להם. אם תב לא היו נותנין להם חנם. דנים זתנו לותר חים. חנם מן המלות: את הקישואים. אתר רבי שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חון מאלו. מפני שהן קרים לתינוקות לותרים לאכול אל תאכלו עוד ובכל מפני התינוק. אבל למלך וכו׳ כדאיתא בספרי: הקישואים. הם קוגומבריס בלעז: אבטיחים. בורלאס: החציר. כריסון פרלים יש בזוניות וכו׳: (ו) אל המן עינינו. מן בשאר מן בצרב: (ז) והמן כזרע גד. מי שאתר זו לא אתר זו ישראל לותרים בלתי אל המן עינינו. והקדוש ברוך הוא הכתוב כתורה והמן כזרע גד וגותר כלותר היה בתי עולם על מה מתלוננים בני והמן כך וכך הוא חשוב: כזרע גד. ענול כנידא זרע קוליינדרו: בדולח. סם אבן טובה קריסטל בלעז: (ח) שטו. אין שיט אלא לשון טיול מיספניר בלא עמל: ויטחנו בריחים וגותר. לא ירד בריחים ולא בריחה ולא במדוכה אלא משנה היה בטעמו. לבטחנין ולבדוכין ולמבושלים: בפדור. קדרה: לשד השמן. לחלוח של שמן כך פרשו דוכ״ח. ודומה לו בלשון בחרבוני קין. והלל״ד יסוד נכפך לחלוחי בחרבוני קין. וירכותיהו פרשוהו לשון שדים. אך אין ענין שדים אצל שמן. ואי אפשר לותר לשד השמן שמן ויפמן יפורון. שאם כן היה המ״ם נקוד קמץ וטעמו למטה תחת המ״ם. ענקיו שהמ״ם נקוד חתף קטן והטעם תחת הכלון לשון שמן הוא. והכלון הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה בפתח קטן מפני שהיא סוף פסוק. דבר אחר לשד לשון נוטריקון ליש שמן דבש. כעשה הבלוש בשמן וקטופה בדבש. ותרגום של מלבלום דמתרגם דלוש במשחא. נוטה לפתרונו של דוגמא. כ״ש הבלוש בשמן לחלוחית שמן יש בה. (י) בוכה לפשפחותיו. משפחות משפחות נאספים ובוכים לפרסם תרעומתן בנלוי. ורבותינו אמרו למשחותיו על עסקי משפחות על ערוות שנאסרות להם:

ויחר אף ה׳ ממד טעם אחוד לנד שכל טעשה שהיה לנד הקב״ה הפיתוי ועריכות המיסור יש לדון בו נד המוגש שכל אלו מפקפקים לבוא הרי הם כמנרים בהם יצר הרע ואין נדר רע נדול מזה:

ובעיני משה רע כי יקפיד המשה על מעשה שהיה לנד שנאמר בשמואל שאספרו מיתתו שלא ירחם בריאה אשר תתבא את שאול וכמו כן רע על משה מעשה בלעתי תגון של ישראל: פוד ירצה בזה שפרע בעיני משה מה שעשה ה׳ אלא מאחר ה׳ לא עשה פורענות עד שהרשה ה׳ למשה שיתפלל עליהם ואמר לפניו הצדיק ה׳ בכל דרכיו ויחסיד בכל מעשיו וכן ע״ב:

ויאמר

(א) ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער־בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה: (ב) ויצעק העם אל־משה ויתפלל משה אל־יהוה ותשקע האש: (ג) ויקרא שם־המקום ההוא תבערה כי־בערה בם אש יהוה: (ד) והאספסף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: (ה) זכרנו את־הדגה אשר־נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת־החציר ואת־הבצלים ואת־השומים: (ו) ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל־המן עינינו: (ז) והמן כזרע־גד הוא ועינו כעין הבדלח: (ח) שטו העם ולקטו וטחנו ברחים או דכו במרכה ובשלו בפרור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד השמן: (ט) וברדת הטל על־המחנה לילה ירד המן עליו:

(י) וישמע משה את־העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהלו ויחר־אף יהוה מאד ובעיני משה רע:

ויאמר

(יא) כי תמר לי וכל כתתה תומר אלי כתתו בחיקך • והיכן אמר לו כן לך נחה את העם ותומר ויכוכ אל כיי ישרחל על מנת שיהיו סוקלים אותכם ומחרישים אותכם : על רחמיך ונומר • אתה אומר לי לאותם בחיק : (טו) ואם כך תעשה לי • תהרגם לאחד אחד כשרחתה הקדוש ברוך הוא רבונות כיהוה ייתיר להכיות עליהם על ואת • אמר לפניו מ"כ הרגני אתלי. ואל אראה ברעתי • ברעתם היה אומר לו לנחוך אלא שסיור רבתוב וזה אחד מתיקוני סופרים כתורה לפניו ולא־וז ל : (יו) ואספה לי • אמר תשובה לתלונתך כאמרת לא אוכל לבדי ואתה אומר לי שוכר את האומן היכן הוא • ולא מ בתגרים יסבו עמהם כשאמר לך ואספת את זקני ישרחל אלא בתי תשובה בתי תגרים אתו ורחיים היו לכך מסיני דבתיב ויחנו את המלאים שבתנו הלות רחם כאוכך פתו ותדבר בפני המלך • וזהו ויתילו ויסעו ולא נאר הרדי • ברוך הוא ליתן אכלו׳ בתתן תורה ופרע לה׳ כתן : אשר ידעתי כי הם ונומר • אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם סוטרים בתגרים בעבודת פרך • והיו מרחמים עליהם ומוכיס על על ידם • שאתה ויכו סוטרי בני ישרחל בתה יתמנו בגדולתן כדרך שנעשטרו בגרתי : ולקחת אותם • קרם בדברים שתתנבית פרנסים על בניו על מקום : ותתיצבו שם עמך • כדי שירחו ישרחל ויבינו שהם גדול• וכבוד • ויאתרו חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמוע דבור מפי הקדוש ברוך הוא : וירדתי

למה הרעות ונומר ולמה ונומר קשה למה התחיל בתרעומת הנוכח ואחר כך בתרעומת מניעת התועלת שהיה ל"ל למה לא מנחתי חן ונומר ולמה הרעות ונומר : **אכן** כשסוק לך נחה את העם כאחד

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הֲרֵעֹתָ לְעַבְדֶּךָ וְלָמָּה לֹא־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׂוּם חסר א אָנֹכִי אַשְׁפָּהִית רַחֲמִין קָדָמָךְ אֶת־כֹּל הָעָם הַזֶּה עָלָי: (יב) הֲאָנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אָנֹכִי יְלִדְתִּיהוּ כִּי־אַתָּה תֹאמַר אֵלַי שָׂאֵהוּ בְחֵיקֶךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֹמֵן אֶת־הַיֹּנֵק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתָיו: (יג) מֵאַיִן לִי בָּשָׂר לָתֵת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ עָלַי לֵאמֹר תְּנָה־לָּנוּ בָשָׂר וְנֹאכֵלָה: (יד) לֹא־אוּכַל אָנֹכִי לְבַדִּי לָשֵׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי: (טו) וְאִם־כָּכָה אַתָּה עֹשֶׂה לִי הָרְגֵנִי נָא הָרֹג אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל אֶרְאֶה בְרָעָתִי: פ (יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶסְפָּה־לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ:

וירדתי **ואתגלי**

לעם הזה או אם בני הם כי כן הוא כפי האמת שהוא היה אב לכולם ונקראים בניו גם כן לגד שלמדם תורה אלא האמכי הריתי הריון פירוש כענין שנפיץ אמר מה בכך כיון שלא הורה נבר אתם לא יתחייב בטיפולם וכענין שנקראים בניו לגד שלמדם תורה אמר אם אתכי ילידתיהו כי דוקא בן הבא דרך לידה לא הבא מאחר שיש לימוד תורה . **עוד** נתכוון בכפל הריתי וילידתיהו לומר שהאמת שעליו על העם הזה כאשה על בן יחד כדומה לבן שילדתו אתו ואתה שהתב ישר אשר תעשה והתם : ואולי גם כן שרמז לב׳ זתנים שהתב ליעשה עול הבן הא׳ הוא דבר תורה שהוא עד בן עם עד בן בבא והב׳ מדברי סופרים עד בן ג׳ והגם כעדיין לא תקנו הזל תוסכת זתן זה הוא ענין מוכלל לדעת מנוח ומ״ם משה שהיה נביא ותמנת למרו זל קיים מהדברים מביניו תפילו היורעי תבשילין הגם בעדיין לא תקנוס כתו כן ידע נביא ר׳ מתקנת חזל ואתר על ר׳ הזמנים התכני הריתי כענין חיוב התורה אם תכני ילידתיהו כענין חיוב הדברים ופירוש תיכת ר״ת על התכני היה ר״ת להנחה פירוש שתתרכה משה להתחייב כתה שחייב התב לבן ואפילו חיוב על הדבריהם ואף על פי כן הכה אלה תנשים נדולים אתר למעלה מזוז הרצוב ולמה אתה אומר אלי שתתה בחיקך לאחד נדול בבניס לו יהיה שהם בני הריני פטור מהם ושוד חוזר וטוען לו יהיה פירוש בהם דין רטי לגד פרס מוכללים השנת המזון ודיכם בקטן אף על פי כן לא תתחייב לעשות מה שמוטלים מתכי לתת להם בשר והוא אומרו מנין לי בשר פירוש בכלתת אם היו מוטלין מזון הכרוך יתחייב תדין אב אחכל הם שוחלין מומרות • ועוד הגם שהם מומרות אם היה לו על התב לשעשע בנו כפי יכלתו אחכל מנין לי ונומר :

לא מוכל לבדי ונומר רחל׳ הרעון כי לא תרעומת לבד היה מתרעם אחכל יסביס לאחת אלא נילה דעתו ורעותו שהיו רוצה לישא לבדו ונתן הטי״ס לא ה״ן כתתתי מיכות מאתר ה׳ אלא שסיור שהוא משה כבד ממנו ולא יוכל לאחתו :

ואם ככה את עושה לי ונומר פירוש אם כי יאתר ה׳ אליו לאחת בע״כ הגם שלא יוכל על אחת כן יעבוד ה׳ עד יגיעת כאחד אכחב כבל נפשך לזה אתר יאם ונומר הורגני נא פירוש עתה אסר נפשו ולא יכלו עוד האחת לבדו ונתן רטשם ואל תראה ברעתי פירוש דבר הגורם רע לנפש שעליו יקפידו הנדיבים והרשב אסר על ה נעשה לבו היה יהרגוהו ישרחל יתחייבו כליה ונמצא שנתמו לו להעניבים גם לזה יחשב תחליאי הנפש ע״ד אתתר גם פירוש לנחיך ונומר וכפל לומר הרגני רוצה לומר שהדוצה הוא אם לא יהרגוהו ה׳ כי ודאי כיהרגוהו ישרחל ות״כ אסר הורג אלא אדם הרוג נפרט קטילא קטיל ותיבת הרוג נדרכת בייקוד טורח ורבותינו זל אתרו זל אם לא אתן אם הורגים ואם אדבר כענדם הוא רבותי יכוין לכל הדרכים :

אספה לי ונומר מזקני ישרחל ולא אתר אספר לי ונומר ע׳ זקני ישרחל ידעתי למה נאתרו זל שהב׳ זקנים שאסף בתגרים נאתרו כלן עם חור לזר אתר אלו כיאסוף ר׳ אתרים מזקני ישרחל ואתר תיבת לי כיתכוין בדבר לבתי יתפרך בדי שלא יטעה העטון בזקן בתיבו נכון וכשהיה לבתי יש קומר מניה לא ידע דבר רע : **עוד** נתכוון בסיפתם תהיה לא׳ בירבלו התינוי והשרה תא׳ על ישרחל ולא אתתה :

עוד ירבה שיאתר להם הגם בזקנים הרשכונים נהרגו לא אתנו עלתם הם אנשת הל התינוי הגם שיהיו נאספים פירוש נהרגים לי לבתי בדרך קומרו כי עליך קורנו :

זקני הגם ושוטריו פירוש שהם בעיני הגם נאבדים ויכולין לרדות בהם ויהרגו לאחרים והוא אתתר ושוטריו :

(יז) וירדתי • זו אחת מעשר ירידות הכתובות בתורה : ודברתי עמך • ולא
עמהם : ואצלתי • כתרגומו ואמרכי כמו ואל תפילי בני ישראל : ושמתי
עליהם • למה משה דומה במשה שעה לנר במונח על גבי מנורה והכל
מדליקין הימנו ואין מורו חסר כלום : ונשאו אתך • יתעה עמהם על אנת

ואצלתי מן הרוח ונומר טעם סדר זה ה' נתן כח
שיכול כחת משה כל הטעם וכשתמין חזר ונטל ממנו מה
צריך לבאים לנשוא עמו במשא העם ?

ולא תשא לבדך כלון החליט ממנו החזרה פירוש שהנשיאות שיחזור משה לומר תשא לבדי
אמר ה' אליו לא תשא אתה לבדך: עוד רמז לו שבאמצעות
הדבר לא תשאר הנשיאות והמעלה למשה לבדו והוא
מאמר ולא תשא לעון נשיאות
רשי לא תהיה לבדך
בתחילה : סוב בא לידי
מאמר חזל ולא אמר הקדוש
ברוך הוא למשה אני נתתי
לך ביכה ועתה לפרנם את בני
ותפיחד אתה בתורה נדולה
עכשיו מצלך הם נוטלים
ע"כ :

עוד יתבאר לסברת
המומרים ולפ
יפסו לא פסקו וכזה ולא תשא
לעון נבואה כמו משא דבר
ה' פירוש לא תהיה אתה
נביא לבדך אלא יהיו
כל הזקנים נביאים נם כן :

התקדשו למחר ונו'
טעם כלא
נתן עד מחר לפי דבריהם
לא שדברו בתיבת התקדשו
ולא הזמינו עצמכם לפורענות
ע"כ לזה לא רצה ה' לתת
להם תכף ומיד עד שהודיעם
כי פורענות הוא ניתן להם
בתיבת הכפר והתרה בהם
והתריך להם זמן ואמר עד
למחר וכזה יהיה להם לסימן
לחשבון הנפש תולי יבוכו
בתשובה ויכחם ה' על הרעה
כי לא יחפון ה' השחית
עמו :

הצאן

ואכלתם כפר אמר ואכלתם כתוב' ות"ו לדבריהם לא שאמר להם הכינו עצמיכם וכו' כפ"ז יובדק לומר ואכלתם כי הוא הודעת עכין
נוסף על הרחטון התקדשו לפורענות ועוד ואכלתם כפר :

כי בכיתם ונומר משמע כי יקפיד ה' על הבכי וצריך לדעת מה כיעור יש בבכי מצד עצמו : ונראה כי טעם התקפידה הוא לצד שהבכי
יורה על חסרון המוחלט בכלילת ההשגה קמל"ב היה לכם להתול מה' כאן השתחל מחכיו את אשר חטאו בפשו שמתה שבכיו יורה כי הדבר
מוחלט מצלם כי ה'מין לו כח ח'ו לתת שאלתם והוא מה שדקדק לומר מי יתכילנו לומר מין מי שיוכל עשות דבר זה וכן תמנת בו שאמרו ז"ל שאמרו ישראל מין כח
וכו' וזו בפירוש ביכולת היכול על כל כ"ה ועיין כפ' שאחז :

באזני ה' פירוש שלא אמר לדבר כדברים האלה הנם שה' שוכן בתוכם והמדברים מרגישים ויודעים כי שומע שוכן בתוכם ויש
בזה חציפות נדולה עד תמוך לומר דברי כפירה באזני ה' ועיין כפ' שאחז :

כי טוב לנו ונומר נריך לדעת כוכת שומרים תיבת כי • כי נם אין לה שיעור נכון בקוטב לשון הנשמע ואולי שיודיע הכתוב כי כ"ה עצמה
תאות הכפר עד שבחרו במצרים לאכול בה כפר : עוד יתבאר הכתוב עוד כי בכיתם באוזני ה' לאחר פירוש טיום הבכי שהשמיעתם
לאזני ה' הוא מי יתכילנו בשר זה היה בנדר המאחר אכל דוח הקודם בוחן לבותם יודע כי חפנם בתכלית הדברים הוא כי יותר טוב
להם מצרים כי בוחרים מרן מצרים מבכות השכיחה ולזה חרה אף ה' בהם ואחר הזמינו עצמיכם לפורענות וזה תנחת תמנת רוח באחר ה' שאחר לבסוף
יען מאסתם את ה' אשר בקרבכם ונומר ולא אמרינו שהוזכר זה בדבריהם ולפי מה שפי' יתישב ע"כ נם ידוייק לומרו מאסתם את ה' ביתרון תיבת את כי נתכוון
לומר שאחסו להיות עם ה' הסוכן אתם וחוסקים בחרן מצרים :

ונתן ה' לכם בשר ואכלתם נריכין לדעת למה חזר ליתר הדברים שאחר בסמוך : עוד שלא הספיק באחר ונתן ונומר ואחר ואכלתם והלא מוכן הוא
הדבר שיאכלו הניתן להם : ונראה שיכוין הכתוב לומר להם שהנם באחר התקדשו למחר ונומר ופירשנוהו שבח לומר שיחזרו בתשובה ולא יהיה
פורענות ולזה נתן להם זמן עד אחר כל זה יהיה קודם נתינת הבשר להם אכל אחר שיתן להם הבשר לא תועיל החרטה והתשובה להם שלא יתכלוהו והוא מאחר
ונתן ה' לכם בשר אז ואכלתם נריכין אתם לאכול בחיוב . וכדרך דתו בכל ליתר כן לרחוז להם בחם יחזרו בתשובה נם כן עכ"פ יאכלו בשר כי יגע דבר מלך
שלטונו והם לא הכינו הדברים אז הכינו ולא הנניחו :

לא יום אחד ונומר טעם חוכחן של דברים והכוונה בהם לפי מה שפירשנו באחר ואכלתם בשר כי מצות מלך היה לחייבם לאכול ולצד טיום לך
אחד שתשלים תאותו בחכילת בשר ביום אחד ויום בל' ויום בל' ויום בעשרה ויום בעשרים ויאחר ראחם הנה השלחתי תאותי ולא יאכל עוד לזה בח
דבר מלך להשלים תאותו ביום אחד כתב תוזהרה לא יום אחד ולהשלים תאותו בכ' אחד אלא יומים וכו' הולה והנביל להם ל' יום בחיוב החכילה
כדי שיחשבוהו והיה לזרח בטבע חנוני תמורת התאוה בו ותיתה כל החטול מחכילתו יום אחד הו יעבר על לחו ובטל מ"ע :

ויאמר משה ונומר הנתן ובקר ונומר נפלחו מחכי הדברים מתי שאחרם שתין נכון לאחר כזה תפילו מחדם שלא הכיר נדולת אלהי ישראל ומכ"ש
לאיש השלים ורולל מחם חשבו לו לחטוח מחם ומחם אחרו על תפלתן של ישראל יתפלא למה יומתו שם מחות אלף ונו' בשביל הבשר והדרשה
תדרש אחל עכ"פ נריך לייחב פשטון של דברים : עוד נריך לדעת למה חזר לומר הדברים האחרים ואחר אחרת בשר אחז : עוד נריך לדעת מה תחילת היח
זאת הנתן ובקר ונומר נם בלא נם יש להם תקנה ליזון ממנו חודש ימים ותקרא אלא דבר הכתוב ונם ערב רב ונומר ונתן ובקר ונומר : עוד נריך לדעת למה
הנניח כ"ב בכל ליני היח נריך כל ליני היח להסתפק מהם חודש ימים והלא כל הטולם מוכלים דנים בהם כפלים כל כך פעמים על נס אחות אלף שהיו ישראל :

(כב) הצאן ובקר יכחט • זה לחד מתרכיהם דכיים שהיה רבי עקיבא דורש ומין רבי נתינון דורש כמותו • רבי עקיבא אומר שם מתוח מלך הגלי • ואתה תמיד בשר תתן להם ואכלו חדש ימים הצמאו לו מי מספיק להם כעניין שנאמר ומצאן ובקרם ישחטו להם ודגי הים יאספו להם וכי כמה יעלה כל זה אלא לומר לך שאין הקב"ה מביא דבר על האדם אלא בשביל ישראל שנאמר ויהי בשלח פרעה וגו' • ומין רבי נתינון דורש כמותו • רבי עקיבא אומר שם מתוח מלך הגלי • ואתה תמיד בשר תתן

(כו) ויתנבאו בני מנחם • מתוך שכבחרו ממרו מן מנו כדמים לנדולה זו : והמה בכתובים • נמנוררים שכהם לסנרדרין וככתבו כלם נקובים בכמות ועל נורל־לפי שהחכמון מיוחה לכניס עס׳כבט ס שכה שכה לכל שבט וכבט חן מבני שבטים כמין מניע מליהם מלה חמשה חמשה • חמר משה מין שבט שומע לי לפחות משבטו זקן אחד מן שבה נטל ע״כ פתקין וכתב על שבעים זקן ועל שנים חלק וכרר מכל שבט ושבט שבה והיו ע״כ חמר להם טלו פתקיכם מתוך קלפי מי שעלה בידו זקן כתקדש מי שעלה בידו חלק חמר לו לא המקום חפן כך : (כז) וירץ הנער • זה נרשום בן משה היה : (כח) כלאם • הטל עליהם נדבי נפור ורם כלים מלליהם • דבר אחר מנה חל בית הכלח לפי שהיו מתנבאים משה מת • ויהושע מכניס את ישרחל לארץ : (כט) המקנא אתה לי • המקיתי אתה מקנא : לי • כמו בשבילי כל לשון קנאה אדם הנותן לב על הדבר או לנקום או לשמור מנאנרמנט בלעז נותן בעובי המצח : ויאסף

(כו) וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים ׀ בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד ׀ אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מֵידָד וַתָּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהֵמָּה בַּכְּתֻבִים וְלֹא יָצְאוּ הָאֹהֱלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה ׃ (כז) וַיָּרָץ הַנַּעַר וַיַּגֶּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמַר אֶלְדָּד וּמֵידָד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה ׃ (כח) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה מִבְחֲרָיו וַיֹּאמַר אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם ׃ (כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם ׃

ויאסף

ויאצל מן הרוח מומרו ויחכל חולי ברוחו למקוף רוח הנבואה בכחיכת זו ובדרך זה יובפך לו׳ומר ויחכל • ומחרו מן הרוח מחר עליו פירוש מלוקה לכניס עס׳כבט ס שכה שכה לכל שבט ושבט כה מהמחכיל כ״ה ולה סיוחית מ״ש ול תן על מחריס :

או יחמר מן הרוח מחר על משה ומחר ויחכל לנד כמין הכלל לרוח שעודנו עליו לרוח הניחן ממנו לזקנים ולדרך זה יכוין כמחמר מחר עליו על חלק הכמיכל בעצמו שיוסיפו עליו מחר ויחכל ולדברי המדרש כפיהם המעלות שהיו לב׳ יופר מנה נס כן שפירניים נבואתם מכל משה והב׳ משל הקדוש ברוך הוח :

ויהי כנוח מחר ויהי לשון נצר לדבריהם ול שהזקנים התנבחו מחמר התקבצו למחר מין לך נער נדול מזה כחמרו לישרחל בתחלת נבואתם יכינו עלינו לפורענות ואומרו ויקיחר בחום ומ״ו לומר כמלבד שהיו כלי מוכפר לנות עליהם הרוח של לכם שהתנבחו והודיע הכתוב

ויאצל מן הרוח מומרו ויחכל חולי ברוחו למקוף רוח הנבואה בכחיכת זו ובדרך זה יובפך לו׳מר ויחכל • ומחרו מן הרוח מחר עליו פירוש מלוקה לכניס עס׳כבט ס שכה שכה לכל שבט ושבט כה מהמחכיל כ״ה ולה סיוחית מ״ש ול תן על מחריס :

או יחמר מן הרוח מחר על משה ומחר ויחכל לנד כמין הכלל לרוח שעודנו עליו לרוח הניחן ממנו לזקנים ולדרך זה יכוין כמחמר מחר עליו על חלק הכמיכל בעצמו שיוסיפו עליו מחר ויחכל ולדברי המדרש כפיהם המעלות שהיו לב׳ יופר מנה נס כן שפירניים נבואתם מכל משה והב׳ משל הקדוש ברוך הוח :

ויהי כנוח מחר ויהי לשון נצר לדבריהם ול שהזקנים התנבחו מחמר התקבצו למחר מין לך נער נדול מזה כחמרו לישרחל בתחלת נבואתם יכינו עלינו לפורענות ואומרו ויקיחר בחום ומ״ו לומר כמלבד שהיו כלי מוכפר לנות עליהם הרוח של לכם שהתנבחו והודיע הכתוב

ומתבניש

נבואתם היתה פכף ופיד כחו׳ כנוח עליהם ונומר ויתנבחו : עוד יתכחר על פי סכרת המומרים ולה יספו בלה נתנבחו חלה חותו יום בלה נבואתם היתה פכף ופיד כחו׳ כנוח עליהם ונומר ויתנבחו : עוד יתכחר על פי סכרת המומרים ולה יספו בלה נתנבחו חלה חותו יום בלה

ויהי כנוח ונומר לשון נער כנוכר ועוד נער אחר להם שהתנבחו ולה יספו :

וישארו כ׳ חנשים ונומר נריך לדעת ס׳ כוכת מחמר ויכחרו מכין נשחרו : כ׳ למה הוענך לזכיר שמם : נ׳ לומרו ותיח עליהם ונומר מנ״כ חם הם מנע׳ הרי כבר הוכירם הכתוב בכלל נע׳ דכתיב ויחכל ונומר ויתן מנחת דבר חדש בלה נזכר עד עתה ומה חיכם מנע׳ בלה ינחו : ד׳ לומרו ולמה בכתובים מין ידוע הכונה בזה : ה׳ לומרו ולה ינחו בלה מחומרו נשחרו בתחנת מובן הדבר בלה ינחו : ו׳ לומרו ויתנבחו לכסוף שהיה לו להסתיק הכתוב בפני עלמו והנעשה מהם בפני עלמו ולומר כ׳ לקנסם ונומר ולמה בכתובים ולה ינחו בתחלה ותיח עליהם הרוח ויתנבחו ולמה כתב הכתוב בלה כסדר הנכון : וזיל בחלו׳ מינן נשחרו יש לומרים נשחרו מע׳ עב בדבר מנה מישרחל ו׳ מכל שבט בנוב וה׳ דיל לחוינית הכ׳ לחתים על הע׳ שחמר לו ה׳ וחם הב׳ שנשחרו ורבי שמעון חמר כי מנע׳ נשחרו בלה רנו ליכנס לחהל מועד לנד עניה ופפלית ויעחרו בחיכת ע״כ לכסרת הלו׳ מנע׳ נשחרו יתכחר בכתוב עליה ויעחרו פ׳ חנשים בחיכת לנד חוכנם עלמן כבריים שם ח״ת וכו׳ פירוש יהיכים היו בחיות יפרות ומיחזקים בעיני ישרחל בלעי׳ זו חלה לנד שנם יחחד המיוחד חלנד וכם הכני לו מילד לזה לה רנו בהם המנעשה בנחת הרוח עליו ונמלמו מחללים ה׳ וימחסם עליון לסי׳ וימחסם עליהם הרוח עלמה סנוק על שע׳ לה מנעת׳ הקחקק סהיתה בין מחל מועד ובין פחיכת ונחת נם עליהם והקדק לומר ותיח עליהם הרוח כלומר חזקה מעמה הרוח כלומרים שנחר שע׳ פנקו ולולו לה פנקה נכוחה מכם וקוקם שהכוכיר הנכוחה דבריה כנהם יגידו כם כי דבני יהוחה־ בפיהם חזק ומחר ומכם נכתובים פירוש מלוחם הע׳ שנכתבו ובדי שלה מחנוב שהכתובים הם שנכתבו בנתקר הנורלית לזה חמר ולה ינחו בחחלה־ רח לחדת שפיו יכולין לנחת ובזה נחמרו דבריהם שהיו נכוחה והוח לומרו ויתנבחו ווולת התנחי הכוכר מי יחיית דבריהם לדברי נביחות ובזה יתיבבו כל הקדקוקים ולדברי החומר מע״ב נשחרו יתכחר הכתוב עליה ויעחרו פירוש הנם שנחרו כ׳ חנשים שריו יתרים על הע׳ בחחד מהם ונומר מה על פי כן ותיח עליהם הרוח נם כן מלבד שנחר על הע׳ כמו שחמר לחעלה ויחכל מן הרוח ונומר ויתן ויל ע׳ חיית וילוייק ע״י למה הוסיף לומר ותיח עליהם הרוח לנד שלה הוכיר בפסוק ויחנון שכתן הרוח חלה על הע׳ הוליכך ה׳ נחם יחה על רב׳ ויחמר והמה בכתובים ונומר נח לחת טיס להבדיל נבואתם כמו פנידם׳ למעלה ומחמר והמה בכתובים פירוש בפתיחם שכתב מסך ר״ב זהן ותיחת הרי לחויים הם לידוחה כיולה ע״י ויכול לריות שיתיבחו וכדי שלה מבין שהמה בכתובים שכהו רחלה לזה בימר הכתוב לחמר ולה ינחו בפתקין לבח בחחלה ודרך דרם חולי שיודיעו המתוב שהב׳ שלה ינחו בפתקין בנלמי ויכנסו במחנה מה שלה עשו כן כל ישרחל שיהו כולם לחהל מועד והב׳ נחבחו במחנה וירח ה׳ בושתם וכלימתם ויחנבחו ויהי חומרו והמה בכתיבים פהם הפפקי ומטעם זה ולה ינחו מהמחנה וחנים ה׳ ומילה מחותם ויתנבחו :

וירץ הנער ונומר נריך לדעת למה יתרעם המניד לדניד שנתנבחו ועוד לו שרעם עליהם לחתם בבית כלה וכי כל המתיבה נעצם על שניבה בזה מן המימר ויש לחת טיס לם המומר שהיו כ׳ שנשחרו בפתקין כי לנד חמר משה ליסרחל על פי ה׳ ס חו רוח נבוחה על ע׳ ושרשיו נבחו נם רב׳ יש לחוש לח׳ מב׳ דבריה חו לה יחמין משה ח״ו כמחמרו שחמר לו ה׳ ע׳ חו המתנבחים יכחו שקר ולם׳ המומר כי היו מהע׳ הניחו למשה המעשה הבלחי הנון שהוח חמר פילנו למ״ל מועד וחם עמדו כחחנה ונכחו לם ויש בזה שפים רעות ח׳ שלה קיימו דבר משה והב׳ שבזה נילו דעתם שלה רנו שחנלל עליהם הרוח מרוחו של משה שלה מע״ר הרוח ומתנבחים בחחנה :

ויען יהושע ונומר כלאם נריך לדעת ליל מי סמך יהושע להורות לפני רבו וחת נם להוכיחו כי וכי חעינה וזה מיזרות ורול חמרו כל דמיתיב שלה קדם רבים חוזל בלה ולך שומר ויען יהושע ונומר : ותפסר לחת טיס להעיפם יהושע על כי דבריהם ול כחמרו ולל מה ובוחה לחחרו משה חת יהושע מכוים ע״כ לזה כשמע יהושע הדברים בחר לדבר לפני רבי כדי שיגלה דעתו כי מלוים הדברים חגלו ותומרים וכי שקר בפיהם וכזר בלל לחשך כי יפפון הוח בדברים הנחמרים למיילתו ונילה הסכיות בדעתו ומחר מלוני משה בלעם פירוש חן לוחם בחמר על חמר יבח דבר מלך משכט עפות חו בלם חן העולם ויוים הדבר בין לם׳ המומר חון מהע׳ בין לם׳ המומר מע׳ מ״ע מרוייחים שכתבו : ותולי ברחו בחומרו מלוני משה כחיו חפן בלה היית הוח • בלה היות לו מלוני משה בלעלול הרלוי בוחמר כי ימות משה והוח יכנים וילוייק נם כן חחמר ויען בעשה תשובה לדברים הנחמרים עליו בנבואה ההיח כי לה דברו נרוחה ונריכיו לינחן בנבית בלה ולפ על פי כן בעבו הכתוב כי סוף סוף הסיב דבר בפני רבו :

המקנא חתר לי ונומר לם׳ המומר סהיו מהע׳ יודנ עליה המקנח חתה בשבילי כנודי בלה רנו המנשים לנה לקבל הנבואה חחנני מי יתן כל עם ה׳ נביחים ולה יהיו מקבלים שנבואה מחני בלה מה׳ בחלו והוח מחמר כי יחן ה׳ חת רוחו עליהם בלה חתנבחות משה

(ל) ויאסף משה. מפתח אהל מועד: אל המחנה. נכנסו לתוכו להלן: ויאסף. לבון כניסה אל הבית כמו ואספתו אל תוך ביתך. ואינו לבלם יעבור ולא ידע שי מוספ. מלמד שלא הביאו עליהם פורענות בד שנכנסו הנדיקים חוץ להלן: (לא) ויגז. והפרים וכן כי גז חיש וכן נגזו ועבר: ויטוס. ויפטר כמו והנס נטושים על פני כל הארץ. וכטושים המדבר: וכחמתי. ביריחים בגיבעה עד שהן כענף לבו על הדגם. כדי שלא יהא טורח בחסיפתו לא להנפיש ולא לאחות: (לב) התעטיו. מי לחוסף פחות מכלס הצפלים והחגבים חסף י תחריס: ויפטרו. עשו חוטן מטטיחין מטטיחין: (לג) טרם יכרת. כתרגומו כד לא נפסק. דבר אחר אינו מספיק לכוסרי בניניו עד שנשמתו יי לה: (ג) ותדבר מרים דבור כב ת שלא לקה וכן הוא אומ' דבר יהוה מרוני החרן מתנו תקנת. אין מתירים בכל מקום אלא לצורך מתנוסים יכן הוא אומר ויאמר אל נא תחי תרענו. ויאמר במרגו ולא דברו כל נא לצורך בקשה: ותדבר מרים ואהרן. היה פתחה בדבר תחלה לפיכך הקדימה הכתוב תחלה ומיין היתה יוזעת מרים בפרים משה זה הסגה. רבי נתן אומר מרים היתה בעל מצורעת בשביל שנאמר לעצם שלח ותדבר מרים במחבוא. כיון שיצאת מרים מחבוא אמרו לבייתיין של אלו אם רים נזקיים לייאמר כיון שיצאת מרים מחבוא אמרו ידבר משה ואהרן עמנו למה נזקיים לומר ידבר מרים ואהרן עמנו אלא מתני ותים ידבר מרים שרגילה לפיו ואף משה נתייחד כך בשביל לכבודו ה' למשפר בגיותו על חביבו: רחמה הכתוב. תניא אחת אומרת כשם שהכל מודים בחטאתו של כושית: כושית-בניומטריא יפת תואר: ויל מודות המשה. על מידות גרועות: כי משה כושית לרש. מה תלמוד לומר אלא יש לך משה נאה כושית. ואיזו נאה במעשים ולא כיופית. אבל זאת נאה בכל: המשה הכושית. על שם נויה נקראת כושית כאדם הקורא את בנו נאה כושי יכדי שלא תבלוט בו עין הרע: כי משה כושית לחה. ויתה נרפה: (ב) הרק רק. עמו לבדו דבר ה': הלא גם בנו דבר. ולא פירשנו מדרך מרן: (ג) עניו. שפל וסבלן: (ד) פתאום. נגלה עליהם פתאום והן טמאים בדרך מרן והיו נוטעים חים חים להוציעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה מחשר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור: כאו שלשתכם. מניד שלשתן נקראו בדבור אחד. מה ת"ל נפה לומר ולאחון לשמוע:

(ל) וַיֶּאֱסֹף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה
הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ * (לא)
וְרוּחַ נָסַע ׀ מֵאֵת יְהוָה וַיָּגָז שביעי
שַׂלְוִים מִן־הַיָּם וַיִּטֹּשׁ עַל־
הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה וּכְדֶרֶךְ
יוֹם כֹּה סָבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה
וּכְאַמָּתַיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ׃
(לב) וַיָּקָם הָעָם
כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה
וְכָל ׀ יוֹם הַמָּחֳרָת וַיַּאַסְפוּ
אֶת־הַשְּׂלָו הַמַּמְעִיט אָסַף
עֲשָׂרָה חֳמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ
לָהֶם שָׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה׃
(לג) הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ
בֵּין שִׁנֵּיהֶם טֶרֶם יִכָּרֵת וְאַף
יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיַּךְ יְהוָה בָּעָם
מַכָּה רַבָּה מְאֹד׃ (לד)
וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם
הַהוּא קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה
כִּי־שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם
הַמִּתְאַוִּים׃ (לה) מִקִּבְרוֹת
הַתַּאֲוָה נָסְעוּ הָעָם חֲצֵרוֹת
וַיִּהְיוּ בַּחֲצֵרוֹת׃ * פ

(א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן יב
בְּמֹשֶׁה עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה
הַכֻּשִׁית אֲשֶׁר לָקָח כִּי־אִשָּׁה
כֻּשִׁית לָקָח׃ (ב) וַיֹּאמְרוּ
הֲרַק אַךְ־בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר יְהוָה
הֲלֹא גַם־בָּנוּ דִבֶּר וַיִּשְׁמַע
יְהוָה׃ (ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה
עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר ענ"ו
עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ ס (ד)
וַיֹּאמֶר יְהוָה פִּתְאֹם אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם צְאוּ
שְׁלָשְׁתְּכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
וַיֵּצְאוּ שְׁלָשְׁתָּם׃

וירד

ומתכניש משה לְמַשׁרְיָתָא
הוּא וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל׃ (לא)
וְרוּחָא נְטַל מִן קֳדָם יְיָ שבעי
שַׁלְוָיָא מִן־הַיָּם וַאַפְרַח שְׁלָיו מִן יַמָּא
וּרְמָא עַל מַשׁרְיָתָא כְּמַהֲלַךְ
יוֹמָא לְכָא וּכְמַהֲלַךְ יוֹמָא
לְכָא סְחוֹר סְחוֹר לְמַשׁרְיָתָא
וּכְרוּם תַּרְתֵּין אַמִּין עַל אַפֵּי
אַרְעָא׃ (לב) וְקָם
עַמָּא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל
לֵילְיָא ׀ וְכָל יוֹמָא דְּבַרְתְרוֹהִי
וּבְנָשׁוּ יָת שְׁלָיו דְּאַזְעָר בְּנַשׁ
עֲשָׂרָא דְּגוֹרִין וְשָׁטָחוּ לְהוֹן
שְׁטִיחִין סְחוֹר סְחוֹר
לְמַשׁרְיָתָא׃ בְּסָרָא עַד כְּעַן
בֵּין שִׁנֵּיהוֹן עַד לָא פְּסַק
וְרוֹנְזָא דַּייָ תְקֵף בְּעַמָּא וּקְטַל
יְיָ בְּעַמָּא קְטוֹל סַגִּי לַחֲדָא׃
וְקָרָא יַת שְׁמָא דְּאַתְרָא
הַהוּא קִבְרֵי דְמַשַׁאֲלֵי אֲרֵי
תַמָּן קָבְרוּ יָת עַמָּא דְשָׁאִילוּ׃
מִקִּבְרֵי דְמַשַׁאֲלֵי נְטָלוּ עַמָּא
לַחֲצֵרוֹת וַהֲווֹ בַּחֲצֵרוֹת׃

וּמַלִּילַת מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה
עַל עִיסַק אִתְּתָא שַׁפִּירְתָּא
דְּנָסִיב אֲרֵי אִתְּתָא שַׁפִּירְתָּא
דְּנָכְסִיב רָחֵיק׃ (ב) וַאֲמָרוּ
הֲלְהוֹר בְּרַם בְּמֹשֶׁה מַלִּיל
יְיָ הֲלָא אַף עַמָּנָא מַלִּיל
וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ׃ (ג) וְגַבְרָא
מֹשֶׁה עַנְוְתָן לַחֲדָא מִכָּל
אֱינָשָׁא דְּעַל אַפֵּי אַרְעָא׃
וַאֲמַר יְיָ בְּרַגְעָא לְמֹשֶׁה
וּלְאַהֲרֹן וְלִמְרְיָם פּוּקוּ תְּלָתֵיכוֹן
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָקוּ
תְּלָתֵיהוֹן׃

ואתגלי

(ל) ויאסף משה. מפתח אהל מועד: אל המחנה. נכנסו לתוכו להלן: ויאסף. לבון כניסה אל הבית כמו ואספתו אל תוך ביתך. ואינו לבלם יעבור ולא ידע שי מוספ. מלמד שלא הביאו עליהם פורענות בד שנכנסו הנדיקים חוץ להלן: (לא) ויגז. והפרים וכן כי גז חיש וכן נגזו ועבר: ויטוס. ויפטר כמו והנס נטושים על פני כל המחנה. וכטושים המדבר: וכחמתי. ביריחים בגיבעה עד שהן כענף לבו על הדגם. כדי שלא יהא טורח בחסיפתו לא להנפיש ולא לאחות: (לב) התעטיו. מי לחוסף פחות מכלס הצפלים והחגבים חסף י תחריס: ויפטרו. עשו חוטן מטטיחין מטטיחין: (לג) טרם יכרת. כתרגומו כד לא נפסק. דבר אחר אינו מספיק לכוסרי בניניו עד שנשמתו יי לה: (ג) ותדבר מרים דבור כב ת שלא לקה וכן הוא אומ' דבר יהוה מרוני החרן מתנו תקנת. אין מתירים בכל מקום אלא לצורך מתנוסים יכן הוא אומר ויאמר אל נא תחי תרענו. ויאמר במרגו ולא דברו כל נא לצורך בקשה: ותדבר מרים ואהרן. היה פתחה בדבר תחלה לפיכך הקדימה הכתוב תחלה ומיין היתה יוזעת מרים בפרים משה זה הסגה. רבי נתן אומר מרים היתה בעל מצורעת בשביל שנאמר לעצם שלח ותדבר מרים במחבוא. כיון שיצאת מרים מחבוא אמרו לבייתיין של אלו אם רים נזקיים לייאמר כיון שיצאת מרים מחבוא אמרו ידבר משה ואהרן עמנו למה נזקיים לומר ידבר מרים ואהרן עמנו אלא מתני ותים ידבר מרים שרגילה לפיו ואף משה נתייחד כך בשביל לכבודו ה' למשפר בגיותו על חביבו: רחמה הכתוב. תניא אחת אומרת כשם שהכל מודים בחטאתו של כושית: כושית-בניומטריא יפת תואר: ויל מודות המשה. על מידות גרועות: כי משה כושית לרש. מה תלמוד לומר אלא יש לך משה נאה כושית. ואיזו נאה במעשים ולא כיופית. אבל זאת נאה בכל: המשה הכושית. על שם נויה נקראת כושית כאדם הקורא את בנו נאה כושי יכדי שלא תבלוט בו עין הרע: כי משה כושית לחה. ויתה נרפה: (ב) הרק רק. עמו לבדו דבר ה': הלא גם בנו דבר. ולא פירשנו מדרך מרן: (ג) עניו. שפל וסבלן: (ד) פתאום. נגלה עליהם פתאום והן טמאים בדרך מרן והיו נוטעים חים חים להוציעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה מחשר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור: כאו שלשתכם. מניד שלשתן נקראו בדבור אחד. מה ת"ל נפה לומר ולאחון לשמוע:

בעמוד

ומתכניש משה לְמַשׁרְיָתָא — **הוא וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל׃** — **וְרוּחָא נְטַל מִן קֳדָם יְיָ** — **וַאַפְרַח שְׁלָיו מִן יַמָּא** — **וּרְמָא עַל מַשׁרְיָתָא כְּמַהֲלַךְ יוֹמָא לְכָא וּכְמַהֲלַךְ יוֹמָא לְכָא סְחוֹר סְחוֹר לְמַשׁרְיָתָא** — **וּכְרוּם תַּרְתֵּין אַמִּין עַל אַפֵּי אַרְעָא׃** — **וְקָם עַמָּא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לֵילְיָא ׀ וְכָל יוֹמָא דְּבַרְתְרוֹהִי** — **וּבְנָשׁוּ יָת שְׁלָיו דְּאַזְעָר בְּנַשׁ עֲשָׂרָא דְּגוֹרִין וְשָׁטָחוּ לְהוֹן שְׁטִיחִין סְחוֹר סְחוֹר לְמַשׁרְיָתָא׃** — **בְּסָרָא עַד כְּעַן בֵּין שִׁנֵּיהוֹן עַד לָא פְּסַק וְרוֹנְזָא דַּייָ תְקֵף בְּעַמָּא וּקְטַל יְיָ בְּעַמָּא קְטוֹל סַגִּי לַחֲדָא׃** — **וְקָרָא יַת שְׁמָא דְּאַתְרָא הַהוּא קִבְרֵי דְמַשַׁאֲלֵי אֲרֵי תַמָּן קָבְרוּ יָת עַמָּא דְשָׁאִילוּ׃** — **מִקִּבְרֵי דְמַשַׁאֲלֵי נְטָלוּ עַמָּא לַחֲצֵרוֹת וַהֲווֹ בַּחֲצֵרוֹת׃**

וּמַלִּילַת מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל עִיסַק אִתְּתָא שַׁפִּירְתָּא דְּנָסִיב אֲרֵי אִתְּתָא שַׁפִּירְתָּא דְּנָכְסִיב רָחֵיק׃ — **וַאֲמָרוּ הֲלְהוֹר בְּרַם בְּמֹשֶׁה מַלִּיל יְיָ הֲלָא אַף עַמָּנָא מַלִּיל וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ׃** — **וְגַבְרָא מֹשֶׁה עַנְוְתָן לַחֲדָא מִכָּל אֱינָשָׁא דְּעַל אַפֵּי אַרְעָא׃** — **וַאֲמַר יְיָ בְּרַגְעָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וְלִמְרְיָם פּוּקוּ תְּלָתֵיכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָקוּ תְּלָתֵיהוֹן׃**

ואתגלי

ורד

ורבר ונויתר במשה מלבי שדברו בפניו על משה והלעת מסכמת זה גם כן כי מה יועילו דבר לא טוב ביניהם לבין עצמן אלא ממרו דבריהם דרך תוכחת והוא שומע מלמס: סוב רמיתי בדברי רול כמחרו כן ורמוזהו במחתר ויכמע ה' ורחים משה ונומר פירוש גם הוא שמע:

הרק אך במשה רלל מחרו מכין ורקין מיעוטין וכמן נתכוונו לומר בזה למעשה משה יחשוב הפנם ברם גם בתורת הכולם אשר דבר בימים ה' וכן הוא במדרש זל והלא גם יש מבות דבר ע"כ ויוד מ"ר סותכוונו לרמוז כ' מיעוטים שהיו בימות משה ח שלא נתנבא בל פרים כי פ' שכך דכתיב ומשה כן שמנים שנה בעומדו לפני פרעה ובאותו זמן הוא שדבר אליו ה' ואהרן ומרים את דבריו ה' ומרים מ' וכ"ק משה שכולם משה ומיעוט ג' שביום שנתיבא נעטרת דכתיב והנה ידו מצורעת ונומר מה שלא היה כן לפס וכענין זה אמר הרק אך:

וישמע ה' לומר ויישמע ה' לומר שלא שמע אלא ה' הכוונה בזה שלא דברו בפני בריה ביוד נתכוון לומר למרם שמע ולא משה שלא קבל לפני ה' כדרך הנעלבין מוולתם:

והאיש משה עבו הודיע הכתוב זו כמן לפי מה שהתבנו שדברו בפניו נתן הכתוב טעם שהונרך ה' לעשות כל האמור בענין מטעם כי משה עניו אחוד ולבל ענותו נמנע מלשיב להם התשובה המתחייבת לבא בענין כדי שידעו הכרם שבין נבואת משה לשאר נביאים ודקדק לומר אחר כל דאמרה להחליט מניעת התשובה ממנו בענין כי אחד שבדעתו הוא למטה ח"ו מרל ורו אחר על פני האדמה אוך ישועך שיאמר תשובה שיצא ממנה שהוא גדול מכל הנביאים ולזה בא אחמר מה' והשיבם:

פתאום לנד שמינו משה כדבריהם וכתיב הכא יושב על חומת חנך ורזל אחרו פתאום סמוך לזיקה וכו':

אל משה ונומר טעם קריאת משה לדבריהם זל כאמרו שהיו טמאים קרא למשה כדי להכיר תולדת הפרישה שפירש משה

בעמוד הלא גם בנו ונומר:

(ה) בעמוד ענן. יצא יחידי שלא כמדת בשר ודם. מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין וכשיוצא לשלום יוצא במועטין ומדת הקדוש ברוך הוא יוצא למלחמה יחיד. שנאמר ה' איש מלחמה ויוצא לשלום באוכלוסין. שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן: ויקרא אהרן ומרים. שיהיו נמשכין ויוצאין מן החצר לקראת הדבור: ויצאו שניהם. ומפני מה משכן והפרישם ממשה. לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו. וכן מצינו בנח שלא בפניו נאמר איש צדיק תמים. ובפניו נאמר כי אותך ראיתי צדיק לפני. דבר אחר שלא ישמע בנזיפתו של אהרן: (ו) שמעו נא דברי. אין נא אלא לשון בקשה: אם יהיה נביאכם. אם יהיו לכם נביאים: ה' במראה אליו אתודע. שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון:

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם׃ (ו) וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ־נָא דְבָרָי אִם־יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם יְהוָה בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר־בּוֹ׃ (ז) לֹא־כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא׃

פה

וְאִתְגְּלִי יְיָ בְּעַמּוּדָא דַעֲנָנָא וְקָם בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא וּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם וּנְפַקוּ תַּרְוֵיהוֹן׃ וַאֲמַר שְׁמַעוּ כְעַן פִּתְגָמָי אִם יְהוֹן לְכוֹן נְבִיאִין אֲנָא יְיָ בְּחֶזְוָין אֲנָא מִתְגְּלֵי לְהוֹן בְּחֶלְמִין אֲנָא מְמַלֵּיל עִמְּהוֹן׃ לָא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי מְהֵימַן הוּא׃

ממלל

וירד ה' בענן צריך לדעת למה לא ירד ה' קודם קריאה ראשונה שנראה מסדר הכתובים שלא ירד אלא אחר קריאה גם מה שאמר בקריאה צאו שלשתכם אל אהל מועד זה יעיד שעדיין לא ירד שאם לא כן לא היה צריך לרשום להם המקום כי הם רואים מהוד השכינה שם. ויכוון שם הענין ונדמה שכתבנו שהיו טמאים בשעת הקריאה יש טעם וכוון בדבר כי לא רצה ה' לרדת קודם הקריאה ויהיה יושב ומתתיר להם כדי שיוכל לגלות וחייו מהכביד גם ימשך להם ח"ו עונש לנקראים ואין הקדוש ברוך הוא חפץ להעניש אלא להטיב: וטעם שירד ה' ולא דבר ממקומו כסדר הקריאה כדי לפרסם הדבר כשיראו שירד הענן ועמד פתח האהל והוא פרסום והערה גדולה ויודע לכל ישראל כי הקפיד ה' על אשר נגעו בנאמן ביתו והעניסם על הדבר:

שמעו נא דברי צריך לדעת למה הוצרך לומר כן ודאי כי ישמעו את אשר ידבר: עוד צריך לדעת אומרו תיבת נא כי לא יצדק לומר האדון לעבדו לשון בקשה: אכן יתכוין ה' בנועם אמריו להכניס במכינת השמיעה שקודם לכן כי עתה הם ראויים לשמוע ולא קודם לגד טומאתם לדבריהם ז"ל וממוצא דבר אתה יודע כי אין נכון לעבד שיהיה מושלל ההבנה בעת אשר אדונו יצוה עליו ואוזן מילין תבחן כי מוכרח אשר כמעט לפרוש מאשתו ולדרך זה הרוחנו תירוץ לקושיא אחת למה לא נתן ה' טעם הפרישות בדבריו להם כי הוא העיקר הצריך להשמיעם ולפו"ה ותן אומר המדבר נבא רב: עוד ירצה עזה שמעו נא פירוש עתה אתם שומעים לגד ההברת ליסרכם ולהוכיחכם ואין לדבר להם דברים אלו על ידי משה מב' טעמים א' כי הוא נוגע בדבר ועליו באו הדברים ועוד מהטעם עצמו האמור בענין שקרא ה' לאהרן ומרים לדבר עמהם שלא בפני משה אבל קודם ואחר כך אין אני מדבר עמכם וזו סתירה למאמרם שגם בהם דבר ותמצא שאמרו ז"ל בכל המקומות שאמר הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן אין הכוונה בדבר גם עם אהרן אלא למשה שיאמר לאהרן והם הדברים שרמז ה' בתיבת נא ודקדק לומר דברי ולא הספיק לומר שמעו נא ומיבן שמה שישמעו הם דבריו נתכוון בו הנה שהיו מתנבאים קודם לא היה כסדר זה שישמעו הדברים מפי אל עליון וכמו שפירש ה' דבריו בסמוך אם יהיה נביאכם ה' וגומר: עוד אפשר שרמז להם שלא ידבר עמהם עוד אלא עתה לבל יחשבו בדעתם כי הוכשרו לנבואה עליונה כזאת והיה כזה יום אחר לזה אמר עתה:

עוד ירצה כמאמר נא לגד שהיו טמאי קרי וכדיני טהרת טומאה אמרה תורה שאין הטבילה גומרת הטהרה לאכול בתרומה עד הערב שמש: וענין הנבואה כיון שמצינו כי צריך האצלת הרוח הקדושה כדי שיוכשר לדבר ה' עמו לא יספיק טהרת מים עד בא השמש וטהר שלא יהיה זה גרוע מטהרה הצריכה לאכילת תרומה וכאן מצינו שביום עצמו שהיו טמאי טומאת קרי סמוך לטבילתם דבר ה' עמהם לזה אמר ה' שמעו נא דברי פי' עתה דוקא הוראת שעה היא שאשמיעכם דברי הגם שעדיין צריכין הערב שמש לקיום מה שנאמר אהבה מקלקלת השורה אהבת ה' עם משה ידידו לא יכול להתאפק עד למחר:

אם יהיה נביאכם וגו' ולא דבר לנוכח עליהם אם תהיו נביאים לגד שהם הזכירו בטענתם גם איש אחרים חוץ מהם וכמאמר המדרש שאמרו הלא דבר גם עם אבותם ולא פירש וכו לזה בא דברו יתברך לעשות קפידא גם מהגרתו בדבריהם למשה ואולי כי לזה אמר לשון יחיד אם יהיה:

ה' במראה אליו וגומר בא להודיעם הפרש הדרגת הנביאים מהדרגת משה ולגד שיש ג' דברים בענין הנבואה א' השגת המראה ב' זמן השגתה פירוש אם יתנבא בכל עת שירצה או אין הדבר תלוי ברצונו אלא בזמן שיחפוץ ה' ג' השגת בחינת הדיבור כאשר אבאר והתחיל ה' לומר בבחינת הדרגת השגת הראיה ואמר ה' במראה אליו אתודע פי' לפי שיש ג' הדרגות כלליות בהכרת ה' הא' לא השיגה אדם בנבואה והיא מה ששאל משה הראני נא את כבודך פירוש את עתה מה שאתה עתיד להראותני לאחר מיתה כי יודע משה המוכן לצדיקים בעולם העליון והשיבו ה' לא תוכל וגומר כי לא יראני האדם וחי אלא לאחר מיתה והדרגה זו היא בעצמות אורו יתברך והגם שלא יתיחס אליו מאמר עצמות אלא לשכך האוזן וכו' הדרגה ב' היא אור המאיר ממנו יתברך שיתיחס אליו תמונה ואין תמונה זו דומה לשום תמונה מהנראים בנמצא כי אין לו תמונה אלא תמונה לנעלם מעיני כל חי באין לה מכיר זולת משה אשר הכירה לו ה' דכתיב ותמונת ה' יביט מה שלא השיג זולתו בכל הנביאים הדרגה ג' היא הבהקת אורו יתברך ברחוק יא לפה זה דומה לנר דלוק אשר ילך אורו למרחוק ויראה אדם האור ההוא וזה יקרא מראה וזה הוא השגת הכל איש זולת משה והוא אומר ה' במראה והכן וכנגדו אמר במשה ותמונת ה' יביט: **וכנגד** זמן הנבואה אמר:

אליו אתודע פירוש אפילו מדרגה קטנה כזו איננה אלא בתמידות בעת אשר יחפוץ ישיגנה אלא כבאי ריגה אתודע לו בה וכשיחפוץ הוא להשיגה אינו מובטח שישיגנה בכל עת כמו שהוא מובטח משה בכל עת אשר יחפוץ דכתיב עמדו ואשמעה מה יצוה ה' בלא שום ספק בדבר נמצאת אומר כל הנביאים אין נבואה בבוחר אלא גם שהיא מדרגה קטנה ממדרגת משה ומשה נבואתו הגם שהיא גדולה מהם בטוחה אצלו בכל עת שירצה והוא מאמר בכל ביתי נאמן הוא פירוש כנאמן הזה שהכל בידו וברשותו לעשות כל אשר יחפוץ כמו כן משה ודקדק לומר בכל ביתי לרבות אפילו בהשגת נבואה הגדולה הדבר ברשותו להתנבא מה שלא היה כנאמן אם היה אומר בביתי נאמן הוא שהייתי אומר שאין הדבר מסור לאפשרו אלא מדרגה הקטנה של כל הנביאים וההפרש הוא שהם אין הדבר ברשותם מה שאין כן הוא תלמוד לומר בכל וגומר: **וכנגד** השגת בחינת הדיבור אמר:

בחלום אדבר בו פירוש דע כי ב' מידות בהודעה החלומית הא' כשישמע הדברים תהיה דעתו מעורבבת ולא תבחן אזנו מילין להשכיל הדבר כי דעתו מבולבלת וכו' הנדבר בחלום אין הדברים בפשטן אלא משל ודמיון וצא ולמד מחלומות הכתובים בתורה ופתרוניהם והוא מה שאמר ה' בי הנביאים בעת בא דברו הטוב להם יתבלבל דעת ויהיו כאדם השוכב בלב ים ויתהוללו גם לא יבא להם הדיבור כצורתו אלא מלובש תוך דמיון ומשל כדי שיוכלו שאת הדיבור ואף על פי כן מתהוללים ופירוש תיבת בחלום הוא כנגד חלום באזכות ומהות ולייולם בהקין היה ה' נגלה על עבדיו הנביאים אלא כשהיה בא להם הדיבור היו מקבלים אותו כתכונת החלום כנזכר והיו נופלים לארץ ומתטרפת דעתם מעליהם מה שאין כן משה שהיה מופלג מזה שלא היתה דעתו משתנית בבא דבר ה' והיה שומע בדעת שלמה גם לא היו באים אליו הדברים בדרך משל ומליצה אלא דברים מבוארים וברורים ואינן צריכין פתרון וזהו מאמר ה' פה אל פה אדבר בו פירוש הנה עיני כל ישראל רואות הנ"ך פרשיות אשר דבר ה' אל משה שכלן יש דברים שיבין פשטן של דברים כל מבין לשון הקודש גם אותיות חרותה אשר אמר ה' כרם כולם נכוחים למבין הבא לעיין ולהעמיק ירגיש במשמעות הכתובים עצמן את אשר חשב ה' לומר בהם ואין דרך זה בדברים אשר דבר ה' ביד עבדיו הנביאים ירמיה וישעיה שכלן משל ומליצה כמאמר הנשר הגדול בעל הכנפים וכו' ויותר מזה נבואת זכריה ושאר שערי הנבואה אשר סגר גם נבואתו ואין אתנו יודע כונת נבואתו ויש לחקור איזה ריוח שהנבואה הוא ה' אלהינו אחד למה לזה ידבר נכוחות ולזה דבריו מסותרים: ואמרו אנשי אמת כמה שקדם לנו הידיעה כדבר המלך לדכילה ההרגש שהיה פועל בי מזה מתפעל לראות כי הרכבת מין האנושי תפסידיה השגת הרוחני ואינה יכולה לסבול זולת המורכב אשר כוננו ה' בחכמתו הנפלאת שיוכלו שתוף יחד הנפש והגוף ולא תראה אפילו במקורות המורגשות ותפסות אש ומים זה מכלה את זה זולת השמים אשר כוננו ידי יוצר ומזה תשער איך יוכל יעמוד בדבר אלהים מקור הרוחניות ויחצוב קולו להבות אש אם כן איך יוכל יעמוד ולזה אין אדם מסוגל לעמוד בכוחו לשמוע קול אלהים חיים זולת האיש אשר העד אומרו ועשאו נורא כמו שפסקנו במקומות אחרים שזה אין לו גוף ורדול שאת דבר מלך ולרז בהנבאת ה' לאדם שאין גופו דומה לצורתו יתחכם ה' תשות של זה האופן כי יצא דבר מלך מפי עליון והדיבור ויתעטף באוירים דקים ואחר כך יגיע לאוזן נביא וזהו יסבלנו הנביא ואם גם זה יפעיל הרגש בנביאים להשתנות ודבר זה וסובב בא הדברים דרך משל ומליצה בבחי' החלום ולזה כל הנביאים לגד מאשר ידברו משלים ומליצות ויותר מהמה זכריה שהיה אחרון בנביאות היה הדיבור בא ונגלד ונגלם ביותר מעטה נבואות כדי שיוכל לסבול ולזה נתרבה בו המליצות ועומק הדמיון

עד

(ח) פֶּה אֶל־פֶּה. תמרתי לו לפרוש מן התשמיש • והיכן אמרתי לו בסיני לך תחזור לדבר עמהם לתלמידיכם ואתה פה עמוד עמדי: ומראה ולא בחידות. ומראה זה מראה דבור שאני מפרש לו דבורי במראות פנים שכן ואיני סותמו לו כח דות כענין שנאמר ליחזקאל חזד חידה וגומר • יכול מראה שכינה • תלמוד לומר לא תוכל לראות את פני: ותמונת ה׳ יביט • זה מראה לחורים כענין שנאמר ורחית את אחורי:בעבדי במשה•תיכו אומר בעבדי משה כעבדי את׳פ שאינו משה•כמשה תפילו תיכו עבדי כדי חייתם תפניו וכ״ש שהוא עבדי ועבד מלך מלך היה לכם לומר אין ראוי לו לחכו חכם ויתם תאמרו תיכי תפיר במעשיו זו קשה מן הראשונה: (ט) ויחר אף ה׳ בם וילך • מאחר שהודיע סרחונם גזר עליהם כדי • ק׳ו לבזה ודם שלא יכעיס על חכירו עד שיודיענו סרחונו • (י) והענן סר • ואחר כך תרים מצורעת כשלג • תכל למלך שאמר לפדונך עד אתלך מאלך לא תרדנו עד שתלך מאלך שרחתי עליו • (יא) ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו החטאה אשר נואלנו ואשר חטאנו: (יב) אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: (יג) ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה: פ

ויאמר

(ו) שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: ויחר אף יהוה בם וילך: והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו החטאה אשר נואלנו ואשר חטאנו: אל נא תהי כמת כצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה:

ויאמר

(ו) שִׁמְעוּ נָא דְבָרָי אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם יְהוָה בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ: לֹא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידוֹת וּתְמוּנַת יְהוָה יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה: (ט) וַיִּחַר־אַף יְהוָה בָּם וַיֵּלֶךְ: (י) וְהֶעָנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג וַיִּפֶן אַהֲרֹן אֶל־מִרְיָם וְהִנֵּה מְצֹרָעַת: (יא) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי אַל־נָא תָּשֶׁת עָלֵינוּ הַחַטָּאת אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ: (יב) אַל־נָא תְּהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ: (יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ: פ

ויאמר

ו שִׁמְעוּ נָא דְבָרָי. מַמְלַל עִם מַמְלַל מַלְּנָא עַמֵּיהּ בְּחֶזְוָו וְלָא בְּהֶדְיוֹ וּדְמוּת יְקָרָא דַיְיָ מְסְתַּכֵּל וּמָא דֵּין לָא הֲוָת כֵּן לְמַלָּלָא בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה: וְתִקְיפְרוֹנָא דַיְיָ בְּהוֹן וְאִסְתַּלַק: וַעֲנָנָא אִסְתַּלַק מֵעִילְוֵי מַשְׁכְּנָא וְהָא מִרְיָם חַוְרָא כְּתַלְגָּא וְאִתְפְּנִי אַהֲרֹן לְוָת מִרְיָם וְהָא סְגִירָא: וַאֲמַר אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה בְּבָעוּ רַבּוֹנִי לָא כְעָן תְּשַׁוֵּי עֲלָנָא חוֹבָא דְאִטְפַּשְׁנָא וְדִסְרַחְנָא: לָא כְעָן תְּתְרְחַק רְוָא מִבֵּינָנָא אֲרֵי אָחָתָנָא הֲוָיָא צַלְיָ כְּעָן עַל בִּשְׂרָא מִיתָא הָדֵין דְּבָה וְיָתְסֵי: וְצַלִּי מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמֵימָר אֱלָהָא בְּבָעוּ אַסֵּי כְּעָן יָתָהּ:

ואמר

פירוש לא ירדם ולא יתכהל אלא ומרחם פירוש בעת וכשעה שנתת בחי מדבר בו פה אל פה חיכו כסדר החלום אלא ומרחה כחי מרחה לו אור המכחת יחיכו זוה יגיד החכמה והתבוננות שכל: ומ׳ ולא בחידות הוא לשון בעולת הדבר כי לגד בחידות הדבר פה אל פה זוה היה גם כן הדיבור יוצא בלא חידות ודקדוק לומר אל פה ולא לאזן השמיעה של דבר נביא שחתר לב שיחת ידע סוד הדבר וזו היא הדרגת נבואת משה רבינו ע״ה כמו שכתוב בתורה ה׳ יפה נביא שיתגלה אל הכללי הנבואה פה אל פה ומשה רבינו ע״ה מקבל בתורה ומשלשל הנבואה פה אל פה וכזה גם כן תבין חיתו מדבר בי ולא אחר אתי אל יחמו אלא בו ובזו: ועוד נתרווח להשתלשל אלא היה הדיבור אלא מפי ה׳ לפי משה היה רואה פני עולם וזוה מאחר בו:

ומדוע לא יראתם ונומר ה׳ פירוש חוזר ה׳ וטוען שאת לכם לעשות בדיוקם כי הוא עומד ומבטם לפניהם ה׳ יפה שעשה עזאל לא היה ה׳ מסכים על ידו אחור מיתה בה׳ דבריהם שרסכים על ידו והוא חומרו מדעת ונומר בידבי ואו׳ בחשם פירוש אחם שהוא מיבחן לגדול בטיבי ה׳ אחשדוהו בדבר חנונה ואפם׳ חרמז יוכל לכם בחו׳ במשה על שדברו בפניו והכל׳ יותהו בדבריהם כוונתם רז׳ל שכתבתי לח׳ ל׳:

וידר אף ה׳ פירוש נירה בהם הנחרים בהם פחם כת אף וילך בדי

פיעשה האף מה שעורשה ואנם שבכנה אחר הכיתוב ויחר אף ה׳ בחשה פסרשם פיעור אחר יפעזל כי האף והוא פיסיר מתני כח הנבחה פיהיה בחינת הבהונה ותנתי לאהרן כמאחר רז׳ל שדרושם הוא הסרת הכהונה וכאן עשה האף חפשט נדול שהצדיעת היא כמיתה כאחור בענין ובשניהם היה העונש כאומרו כם וכן אמרו ז׳ל ויפו וגומר פנה מבדייהו אלא

סמרים לא נתרפאה כאהרן תכף ומיד ולא ידע מהם מצרעתו.

והנה מצורעת לא היה צריך לומר הדבר אחר שכבר אחר והנם מרים מצורעת וגומר ולפי דבריהם ז׳ל באמרו אנם לאהרן נצטרע ידלא לומר הנה היא בלשון מצורעת ולא פרחה מתנה כאהרן ואמרו טוב חול בדוקא כשהיה פוגה היתה מצורעת וכשהיה מחזיר פניו היתה צורחת אחתה ולדבריהם ז״ל כי משה לא היה מביט במרים לדעת מה היא שהל״כ אח״כ קשה ו׳ובן:

בי אדוני אל נא תשת ונומר הנה מדברי אהרן משמע כי תבה הקפיד על דבריהם אחר ע״כ מחלה פניו שיתחיל לרם אחטאתם: ואחר כי טוייעו על אהרן הוא שרן בתשה דין אחכם שכפי דין אחכם שתחל על בניהו כביהו אחול ולזה אחר בדעתו שהם יתחול סר הנגע ואחר אל יא תשת ונומר פירוש נגם שהקפדת על הדברים עד שבא הייעם עתה בפה הנה ס יכופר העוז ולא תשת עוד עלינו חטאת ואחר החתת לא כן הוא כי משה לא הקפיד על הדבר ולזה נתחכם רפתוב וסמיך לדברים בו אחר והלים משה ענינו מאוד נתכוון לפלול דברי אהרן כלו וטיהם הנוגעים הוא לב׳ סיבות הא׳ פיה ליו לדון בח משפט מלך בכן כתוב ויהי בישורון מלך ומלך אחחל על בבודי אהלי כי לזה נם כן נתכוון ה׳ בואחמרו לרם מדוע לא יראתם לדבר בעבדי כי לב׳ התלוות ובבד מלך מלך: ופי׳ ב׳ לפי מה שפירשתי שהקפיד ה׳ על אחבדו משה עוד ח״ו ופסכים ה׳ על ידו ולא הוכיחו ת״ר מילין לגד מילחה רם ולזה הענינים נגם בחין בחן הקפדת משה והלדיק משה כי לא הוא הסובב בהקפדתו שהוגרך להתפלל לב׳ אלא על כי בן לא רוצה ל׳ יבור שביות יחוש ואם היה הדבר בו לא היה גריך לתפלה אלא יחחול וסר הנגע הא למדת שהטוענים מו לעניניס יחד ואפשר אחם היה משה מקפיד בדברים היה הטוענ בחופו אחר בפול ומבופל לרם ח״ו:

אשר נואלנו ואשר וגומר הבוענ בב׳ ענייניס היא על פי מה שפי׳ בתרגומו ה׳ בלשחם שהקפיד על שהשוו גבוחתם לגבוחת משה והקפיד על שבנעו בכבוד משה לומר לא טוב עשה לזה אחר בבנד הטוחת גבוחתם לגבוחתו אחר אשר נואלנו כי דברו דברי טעות בזה זכנגד מה שאחרו עליו לא טוב עשה אחרו אשר חטאנו:

ויצעק ונומר לאחר טעם אל׳ לאחר בא בטענה כדי שלא יאחרו שהקפיד ויחוקיהו ניזטר חיבה ודברי אדרי יגידו לאו לזה אחר בעיקרו לה׳ בשביל שלא יאחרו דברים הגאחרים בסמיך אפי אהרן

אל נא בתכיון לבאול מחת החסד כאומרו אחסד אל נא לבון בקשה ופיום לעורר הרחמים רפא נא פירוש עתה ולא יתעכב:

ואביה

(יד) ויאמר ירק ירק בפניה • ואם אביה ירק ירק בפניה זועפות הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לכבוד אל יום אחד מן הדין להיות בכלון לפיכך הוקבעה בשבעת ימים • ואחר מאסף • לימד שכל המחיפות המצורעים

וכאן אל המחנה כתובה כו מסיפה לשון הכנסה: (טו) והעם לא נסע • זה כבוד אלוק לה המקום • בשביל שעה אחת שמתעכבת למשה כשרוצה ליחוד • שנאמר ותאסף מחוצה מרחוק וגו׳:

שלח לך מנסים • למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים • לפי שלקתה על עסקי דבה בדברים כתחילה ועוסקים אלו ואלו לקחו מוסר: שלח לך • לדעתך אין אני מונה לך • אם תרצה שלח לפי דעתך ידמלו ואחרו נכלחה לך מיסים לפניהם כמה שנאמר ותהרגון אלי כולכם וגו׳ • ואמר ימלך בפניהם • אמר אני אחריו לא יהא טובה • שנאמר מי יתן והיה לבם מקום לטעות בדברי מרגלים למען לא ירשוה:

על

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף: (טו) וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסַע עַד־הֵאָסֵף מִרְיָם: (טז) וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּארָן:

קל״ו פסוקים כנהלאל פימון •

פרשת שלח לך

פ פ פ

ואביה ירוק ירק וגו׳ הלכים שיעור הדברים כה ולא אחר הכל אם ירוק בפני אביה כל שכן לומר שהיא במדרגת את שהיא מדרגת הלדיקים וכבל לומר ירוק ירק לומר פתם היא שיעוק לו קוסם לא היה רוקק בפניה וזה הוא שיעור הדברים ואביה ירוק פי׳ כשנתתה שיעוק בפניה ולא היה מי שירפאנו שלא לרוק עד שיוק וזהו מה׳ ירק ק״ב וגו׳ הא למדת כתם קיה חופן שהיה מתפלל משה

קודם לה היתה כיוצאת •

תסגר ז׳ ימי נדתה שפרשת מתנה נדיות בתפילת משה וכמאמרו רפא לה פירוש עתה שלא כנגו׳ ה׳ שתשב כמיוד׳ שלכ לה היה נדיך התופ לומר תחבר פסיטה שתשב עד שתתרפא מנדעתה אלא ולמי שכבר נתרפאה ולזה נ״ב לה הזכיר טהר לדעת כיו לסיפת׳ ולדברי דול כתחרן לה רחה נדעת מרים מטעם קוכח יתבאר על נכון כי לנד כתון כאן נדעת כי אין כאן שיומר טמא א״כ אין רחן אלא סגירה לבד כמנוד׳ • או אפש שנסגרים על פי ה׳ אלהינו שהוא כאן והוא אל׳ תסגר ונומר הלי הסגירה ונטהרה על פי ה׳ דכתיב ואחר תאסף •

והעם לה נסע אלא הדבר כעם ולא אמר ולא נסע שום לאודים כי העם הסרימו לכל יחיעו עד התאסף מרים ואנשי שהדבר היה אלו בנסיעת הענן התורה מעידה כי גם הם היו חפצים בעכבת לכבוד ומה גם שהיה ידוע להם כי בזכותה היה העם להם בודאי שיכב הם העם על המים •

פרשת שלח לך

פ פ פ

יג

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתֻרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם:

וישלח

וידבר וגו׳ לומר כל״ד לומר לומר כיון שהדיבור מיכו מלמ׳ משה ומילי שבח להרשותו לומר שהדברים נאמרו לו מפי הגבורה מלמד זה הרי היא בבל תחמר נס שלח יחסדוהו ישרחל כי משה חפץ בדבר וימרו כי ביחתו בדעתם לזה יגו כיומר להם כי כן ניוה לו המלך נס כדי שישמעו לו לעלות כסדר הנדבר אלו מה׳ ולא יעבכו בל ידו כ׳ידעו כי דבר מלך הוא נס לפי דברי רול ספי׳ תיבת לך לדעתך שתין ה׳ מנוח על הדבר חפן ה׳ שיומר ליש׳ הדברים כמות שהם מפי עליון מולי ירגישו כי לה טוב עסות ויבטחו בה וימתינו בו •

שלח לך מנסים וגו׳ בל״ל חומרו לך ורול חמרו לדעתך מרי מיכו מנוך וגו׳ ורמה למה הסר דבר לנסות עמו ויופיע מחמרו על עסת רשעים • ול״ין העניין מייר בדבר מבטן מי יכא הק״ח הרעה הגדולה הנסבבת מ״המרגלים הם מנד רשיעה מין בו רע כי הלא מבטנו שכחו כז שלח יהיסע כ׳ מנסים מרגלי׳ וירגלו הארץ מ״ם מין דבר מכויער מנד עצמו ומם מנד המיסים המרגלי׳ שהיו רשעים הלא מבטנו שנבחרו על פי ה׳ רבוחן לבית ורליות ודמיוד רבמוב טליהם כולם מיסים סרם נדיקים • **אבן** יתבאר הדבר על פי דבריהם ול בתחילה בת בנו מנל משה לשלוח המרגלים ולא רבה ואמר לים בבר רבטיחנו ה׳ ואחרו לו כי הנמחים יודעיים כיו בחנו בחים לירך פותם ורם מבטיחים את מחוים וכשניעו ישרחל לא יחבחו בלום ויחבחו דברי ה׳ בטל ח״י ואז ויטב הדבר בעיני משה מה מחחרו ויחפרו ליו את ארץ פי החפירות שמבטיחים ברם מחויס וכו׳ כיון שמשה משה בך ילבד בישם ע״ב • הנם מחם שהקדקו במאמר ול ואחרו ילבד בישם יורה כי במרמ׳ דבריו ולכדוקו בירמ׳ ואין ידוע מה היה מרמ׳ שהביו בפיהם שבה ילבד •

אבן ב׳ מיני רינול הם ר״ת רוח רינול לריית דרך חסר יולו כה נם לד׳ת אם יטרחו כל ישרחל לפלות מו חלק מחד מהם ורמחמר מרגלי הנו פ״פיבו ליהוסע לפלות להגל הוח לפלות ארץ כנען רמו בחפירה בחפירות ובזה יניד מ״ש והמוכה בה׳ וביהוש תוחיה ולזה אחרו במדרש ללח רבה משה על שנתחנחו בחרחים ויהביו לו פלבד הטחית רחמין הם פולחים וטרם זה נוקק בכל ארץ כנען ויולבד בישם ופלח מרגלים לתבלית זר כי ח׳ זו בבר רמו רז יהוסע פלח מרגלים לסיבה הגריבר כמו שכתבתי ואין ריי חלח דוח״ת בטרם בדיות ישרחל כנגיבת דעת משה יולה כח דבר ה׳ חל משה ואחר הלח לך בירוש לחת סוכר הגליחות שהיה בסבול הטחית רחמוי כי אבל לח לטעם שחוסבים רם וחיינו כי לח מחכבותם מחכבותיו ומשה מפשר שלח רבינו רבינו על סדר ורבוק דרך אחר כח זר מבחר • אי נומל לומר מרבני אלח כיון שרחה בח לח תניעו מלבלות משה מיבה ולח תחכם על דבר מלך ואנם שר׳ נולה לו ר׳ חפן לנלות ליבדיו הרשתיות ום לדיית טרם לבל ליולה תבעניו • ית״ת תוסיף לחליניו לחה לח תניו דבר מלך ואנם שזולת זה היו פורחים יותר ויוסיפו בלבה יותר חחר חעשו בדלית המרגלים : **עוד** ורבי׳ בחחר לך לנד שהזכירם בלשון חסיבות ואחר לישים סיוור סרם נדיקים לוה חחר לך כי כל יוד סרם לבניך מנלך הם נדיקים מבל בפיחוזו פניהם בלרת בשלילות סרע מרם בלילה וכחחר הרחוב וילבו ויבואו ואחרו ל׳ת ביו לישתם לבישתם ורו׳ ואין רבינו מעם ותפלל על ילוע בעבת רשיים ילדרך זה יתבאר דבר רול לחבל מרגלים שפלח משה רשיים היו דיתיב שלח לך לישים ט״ב ואין ידוע כוותם ל׳ת תניו מוכיחים הדברים מחחר בלח לך פרשיים היו חלח שהיורה לך הם לישים מבל בשלילות בפיחחלו בלילה רשיים רם • עוד יש לומר שפי׳ לך הוח לך הם נדי יים מבל אלו יודע שהם רשיים ומ״ת ולחה רשפי׳ ותי׳ נס בחחר רבוחב ויל פי ה׳ ואחרו ול פיה ח״ם חחר חמיר פלוני לעבטו פלוני ואולי כי בפרט זה על רבינו כל ישרחל שוו בדיית אחת לילך עד חחר רנלו והוא לרחות הם יכולין לרוב בם בפי יולת פיה ישרחל יוה יניד מיניטו רחמיים ולזה יקדחו רשיים • **או** מחסר לנד שבוונת המלחר ס היתה רעה תפילת פויל הרע בשליח ויחזור לרוות פליהו על חדם רחותו ויולד בי מרגיה דיים מה שלח היתה בי יודם בדבר שהיו נדיקים בהתחלתם ויסות התליה לרבל בולד בים מרגים היה חרח רחלחים ויעבו לרדיף • **עוד** יהבה לומר להם שלח תהיה כוונת הלימתם למה שהוסבים ישר׳ שלח למה שחוסב משה בשליחות והוא מחחר שלח לך למה שבדעתך ולח למה ה׳:

עוד

עד

רמז במאמר לך על פי מה נאמרו אל בפסוק עתה תראה אחכל במלחמת ל"ת מלכים מיד רומה ע"כ מעתה אם היו ישראל זכאים לארץ בשנה השנית ליציאת מצרים והיה מתקיים מאמר ה' שאמר עתה תראה היה מוכרח מזה יכב מון לארץ כהדיוט וכמתכבית שליחות המרגלים נתעכבו ישראל ת' שנה ולא ירד משה מבדולתו ויהי ביסורון מלך מרכבים שנה עד מלאת ימיו והוא מו' שלח לך כי לך הנאחז כזה בת לית הדבר ס'

ויתורו

את וגו' קשה מיתרו ויקורו שהלל לתור וגו' טוב קשה מי תאר מחי נותן וגו' אחר תאר מחי נותן וגו' כי מי לא תאר מחי ונו כי מי לא ידע שהוא נותנה לשם • מכן לפי מה שפירשנו שהתנה בשליחות תיתי הרחמן לך פי' לעשה שהוא חוכב שיהיו בלוחי משה והשר הפי' שפי' בה והוסיף טוב תבחי מחר מכשים בעריך שיהיו בלוקי • טוב כח הוסיף תיתי מחר בדבר שהרגיגל הוא מאר מחי נותן לכבי ישראל פי' לא לבשר שם בחרן שהיו כח בהם ללוכל' ולרשת מכשים כי זה ודאי כי מין יכולת בהם לעמוד תפי' בכנגד עיר שטנה שבהם לא תאר מחי נותן וכיון שהדבר הוא כח להם במתנה על הנותן להוסיף בשיקוי כדין הנותן מתנה והוא יאחז לשם לשם ויעמידנה בידם בחין שהו ואין פ"ר גם יכולים בריבולם תשר יפליא ה' לספיל רמים עם גדול ורם רבים ושנומים הדי שבטל הגם יכיר בניסו ובזה נתחכם ה' בחסדו והרים מלכויה' מבסול בשירמו שמלך וגו' ויכילדי ענק ושו ועוגם חוזק הגבורים הבטורות לכל יפחדו וירמו כי מי יוציאם ברח שרחל מלח בכח הבורח תשר הכל יוכל כי רוח הנותן והם הוא מאמר תאר מחי נותן ובמתק לעווג נילה כי כפי הטבע מינם יכולי להם המו מאמרו המרגלים חכ"ב ובזה בתיבבו דרדוקים שלא שנאמר לחקור זאת למה לא הספיק לומר ויתורו את הארץ תשר מחי נותן ולא היה צריך להזכיר כנען ורמיתי לרולל שרגישו בהגבה זו ואמרו שבח לרמוז על זכות הגבורים המתנה והוא זכות יגחק שגולל לאברהם בז מאה שנה ושרה את ל' שנה שהוא במספר הכתוב בלשניהם ק"ל וזה דרך

רשי

(ג) על פי ה' • ברשותו שלח שבשב על ידו: כלם אנשים ככל אנשים שבתורה לשון חשיבות: ואותיות הכתב כשרים היו • (ד) ויקרא משה להושע ויומר • כתפלל עליו יהושע משיבת מרגלים: (ז) שלו זה בנעב • הוא היה הפשולת שלו ארץ ישראל שבן דרך התגרים מרחין את הפשולת תחלה ואחר כך מרחים את הטבח: (יח) את אשר החזק הוא היה • יש ארץ מגדלת גבורי וים ארץ מגדלת חלשי• יש מגדל מיכלסין וים מחשטת מורלוסין: החזק הוא הרפה • סימן תשר לשם שם בפרוס ויבבי חוריס שם • פשוטין על גבורתם • ושם בעריס בעריות שם יושבין חלשי שם:

הכתבים

(ג) וַיְשַׁלַּח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן עַל־פִּי יְהוָה כֻּלָּם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: (ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בֶּן־זַכּוּר: (ה) לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן שָׁפָט בֶּן־חוֹרִי: (ו) לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה. (ז) לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר יִגְאָל בן־יוֹסֵף: (ח) לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן: (ט) לְמַטֵּה בִנְיָמִן פַּלְטִי בֶּן־רָפוּא: (י) לְמַטֵּה זְבוּלֻן גַּדִּיאֵל בֶּן־סוֹדִי: (יא) לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן־סוּסִי: (יא) לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן־גְּמַלִּי: (יג) לְמַטֵּה אָשֵׁר סְתוּר בֶּן־מִיכָאֵל: (יד) לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחְבִּי בֶן־וָפְסִי: (טו) לְמַטֵּה גָּד גְּאוּאֵל בֶּן־מָכִי: (יו) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ: (יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב וַעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר: (יח) וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מַה־הִוא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֶחָזָק הוּא הָרָפֶה הַמְעַט הוּא אִם־רָב:

ומה

וְשַׁלַּח יַתְהוֹן מֹשֶׁה מְמַדְבְּרָא דְּפָארָן עַל מֵימְרָא דַיְיָ כּוּלְהוֹן גוּבְרִין רֵישֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִינוּן: וְאִילֵּין שְׁמָהָתְהוֹן לְשִׁבְטָא דִּרְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בַּר זַבּוּר: לְשִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן שָׁפָט בַּר חוּרִי: לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה: לְשִׁבְטָא דְיִשָּׂשכָר יִגְאָל בַּר יוֹסֵף: לְשִׁבְטָא דְאֶפְרַיִם הוֹשַׁע בַּר נוּן לְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִן פַּלְטִי בַּר רָפוּא. לְשִׁבְטָא דִזְבוּלֻן גַּדִּיאֵל בַּר טוֹסִי: לְשִׁבְטָא דְיוֹסֵף לְשִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה גַּדִּי בַּר סוֹסִי: לְשִׁבְטָא דְדָן עַמִּיאֵל בַּר גְּמַלִּי: לְשִׁבְטָא דְאָשֵׁר סְתוּר בַּר מִיכָאֵל: לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי נַחְבִּי בַּר וָפְסִי: לְשִׁבְטָא דְגָד גְּאוּאֵל בַּר מָכִי: אִילֵּין שְׁמָהָת גּוּבְרַיָּא דְשַׁלַּח מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יַת אַרְעָא וְקָרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בַּר נוּן יְהוֹשֻׁעַ: וְשַׁלַּח יַתְהוֹן מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יַת אַרְעָא דִּכְנָעַן וַאֲמַר לְהוֹן סָקוּ דָא בְּדָרוֹמָא וְתִסְקוּן לְטוּרָא: וְתֶחֱזוֹן יַת אַרְעָא מָה הִיא וְיַת עַמָּא דְיָתִיב עֲלָהּ הַתַּקִּיף הוּא אִם הַלַּשׁ הַזְּעִיר הוּא אִם סַגִּי:

ומה

דרך וידמ־לומר כי נתכוון לומר המאמר עצמו שאמר אחכם תורה לא כנדקתך וגו' כי בדעת הגויים וגו' והוא מה שהזכיר כאן במאמר מי נותן מרן כיומן ליעד שהיה מרן ניען חשר נתמלא סאתו לזה מני נותן •

תשרדו

ולא הספיר במאמר שלא בכתובת הכתוב מיבי ארם לבבד שנה ילרו חלה בחדר זה היב מחד ונומר ולא יותר ולא פחות:

אלה

שמות יש בים על"ל למ־חזר לומר כי והלא כבר אחר ואלו־שמותם וגו' ויתבאר על פי דברים לא כאמרו ול"ל אמ־רבי יצחק דבר זה מסורת בידינו מהכתיבין מרגלים יש שם מ"שיהם כתרגומו וגו' פתור כי מישראל בשתר דבריו של הקב"ה וכו' ע"כ ורשב"ם לעד שרצה לומר הכתוב ויקרא משה להושע בן יון יהושע שרתפלל עליו וכו' יאמר אחר־מי משה להתפלל על יהושע לזה הקדים לומר יאלה שמות האנשים וגו' להגיידך כי מפומתם ומכל מ"שיהם ידעינו מ"ש לזה הוצרך ל־התפלל על יהושע ויקרא וגו' ולזה שתך למאמר אלה שמות וגו' ויקרא משה וגו' ואנשם שכתבתי למעלה שהגידנו בשרשם מאמר תיבת לך מין פי' זה מיכרח ויש לפרש תבת לך מתוכן אחר ומפומתם שטה ומכדיהם כי ירשיעו בעליחותם עוד מולי שלח הנדיך שכולן רעעים חלה מפומתם שכל שמותם גילו מה ש יתידיה ל־שות •

ויקרא

משה וגו' רולל שמרו שהתפלל עליו ועלל למה שינה שמו ויכול היה להתפלל בלא שינוי השם ומולי כבתן כח בשמו בתוספת הזוד שמספרה עשרה כדי שיורל ינך העשרה מרגלים עוד כדי שיסיל זכות וחלה הטוב של כל העשרה דמאמר זל זכה נוסל חלקו וחלק חברו •

וישלח

מושם וגו' על"ל למ־חזר לומר זו אחר שכבר זכר השלוחות ב"פ וישלח מושם וגו' משה חלה משה יחולי שיודיעו התוכח שעשה להם לשיב ויתן הכתיב טעם לשיב ואמר לשון וגו' שכוונתו לשמיעה לפי שרלבו לדרך סכנה • עוד יראה שבתכוון בלשיב לדרך אחר יתורו שכן מספט לשיב • וראתם וגו' מה ת מ כי לפי שיש מרן שבלה ואשרה זך וכריה ומתוק הטבעיות ויש לשוריה עכור ומטפש ומתנגד למוב טעם גי שם יש מרן שרוח חלשה מעשיות ומיתיה נהיים ויולידים מוב טוב בחלש ויכונן הכוחות ויש להפך ואלו הם דברים שיעשם בחרן מנד ינמר בלא סי מקנני ומינד דברים אלו אמר והמיאם את הארץ ויש היה מנד שיהיה שם ת מ כנגד הרגון חו יש בה בחינות שיעשם ב־בחנה לרם בדרך ייברים בר ויש דברים שבריהם יעשיון כחו בחתיר שם מחשק טבע רשבוני שם מיתיר מפרים ומרבים דברים אלו חיעם ניברים בדרך הייברה ולזה ניוה לכם יחת העם וניתר פי' מהפעולות יודעו הכוחות ההעם היו זב ויחלה בה הארץ שם חיים חזה או רפה ולבד שיש מהם לומר בחרן מבחן מחזק העם כי יש בחת לעליות והוא כי הם נודעין בלשון שתשתמים לזה אחר הטבע אלא כי מיתיר מברים ומרבים • יעוד יראה בהגיד לאח שיעה סדר בלקח הכתוב בראל הדרגית בהקדים בהם חלק הטוב ואח"כ הזכיר חלק הרע החזק היה ואח"כ הרפה הטובה היה שם רעם הקדים הטובה וגם מבחן החזק הוא חלק הטוב לדעת טיבת הארץ

שמנלת

(יט) וּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא
יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הִוא אִם־
רָעָה וּמָה הֶעָרִים אֲשֶׁר־הוּא
יוֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמַחֲנִים אִם
בְּמִבְצָרִים: (כ) וּמָה הָאָרֶץ
הַשְּׁמֵנָה הִוא אִם־רָזָה הֲיֵשׁ־
בָּהּ עֵץ אִם־אַיִן וְהִתְחַזַּקְתֶּם
וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים
יְמֵי בִכּוּרֵי עֲנָבִים: *

שני

(כא) וַיַּעֲלוּ וַיָּתֻרוּ אֶת־הָאָרֶץ
מִמִּדְבַּר־צִן עַד־רְחֹב לְבֹא
חֲמָת: (כב) וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב וַיָּבֹא
עַד־חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי
וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן
שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי
צֹעַן מִצְרָיִם: (כג) וַיָּבֹאוּ
עַד־נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיִּכְרְתוּ
מִשָּׁם זְמוֹרָה וְאֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים
אֶחָד וַיִּשָּׂאֻהוּ בַמּוֹט בְּשְׁנָיִם
וּמִן־הָרִמֹּנִים וּמִן־הַתְּאֵנִים:
(כד) לַמָּקוֹם הַהוּא
קָרָא נַחַל אֶשְׁכֹּל עַל אֹדוֹת
הָאֶשְׁכּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כה) וַיָּשֻׁבוּ
מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים
יוֹם: (כו) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּארָן
קָדֵשָׁה וַיְשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר־
וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיַּרְאוּם אֶת־
פְּרִי הָאָרֶץ:

ויספרו

(יט) הבמחנים • תרגומו הבפלגין כלומר פלגין פתוחין ממין חומת : הטובה היא • במעיינות ותחומות טובים וברחיים : (כ) היש בה עץ • אם יש בה מהם כסה עיניו עליהם מתפללין בעבור : (כא) מתמדבר צין עד רחוב לבא חמת • הלכו בגבולים במורך וקרוחב כמין נס • הלכו דוס נגבול דרומית ממקצוע מזרח עד פקצוע מערב כמו שבוה מכם עלו זה בנגב דרך נבול דרומי׳ מזרחית עד הים • כאשר הוא גבול מערבי ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת שהיא מכל הר ההר במקצוע מערבית צפוני׳ כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרשת שלח מסעי : (כב) ויבא עד חברון • הלכב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות • אלא יהא נראה לחבריו להיות בענתם • וכן הוא אומר ולו אתן את הארץ הזאת אשר דרך בה • וכתיב ויתנו לכלב את חברון : שבע שנים נבנתה • אפשר שבנה אם את חברון לבנעז בנו הקטן קודם שיבנה צוען למצרי׳ בנו הגדול • אלא שהיתה מבונה בכל טוב על אחת מאבותיה בצוען וכא להודיעך שבחה של ארץ ישראל שמיל לך טרשים בארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקנה לקברות אתיה ומין לך מעולה בכל הארצות כתרגומו• שנאמר כעז ה׳ כארץ מצרים וצוען הוא המעולה שבארץ מצרים שם מושב המלכים• שנאמר כי היו בצוען שריו• וירושלים־חברון טיב׳ אחוזה • טובת נפן ומכובל של עכשיו תלוי בה • את ענק משם• במוט תניו יודע שהיו בשנים • מה תלמוד לומר בשנים שנאי מוטות־הא ניתר אחד מהם נשתלו מכובל אחד יפה ואחד רימון • יהושע ולכלב לא נשתלו כלום לפי שכל שנפן לשונות דבה נתפזרו שם שפרים מפורש כך ויתר מכובל • ומשם אבן את־לידע רמת משמו אחד משם נח ולמד מהכיים שהקימו בנלגל הרימו להם גלגל אבן אחד מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל • ושקלום רבותינו משקל כל אחד מהשבטים סלה וגמירי טוענ׳ דמילתי תיכים על כתפיה תיכו תלת שלים מכאן למתאוו שמסיימין מותו להרים :(כה) וישובו מתור הארץ מקץ ארבעי יום• והלא ארבע מאות פרסה הוי על ארבע מאות פרסה הוי והלך להם כיוצי עשרה פרסאות ליום הרי מהלך ארבעים יום מן המדבר לתערב • ושם הלכו ארבה וחזרה תלת שנלוי לפני הק׳ב שיגזור עליהם יום לשנה קבר לפניהם את הדרך : (כו) וילכו ויבאו • מהו וילכו ללמדך שהיתה הליכתן בביתתן מה ביתתן בשנה רעה אף הליכתן בשנה רעה : וישיבו אותו דבר • את משה ואת אהרן :

זכת

וילכו ויבואו וגו׳ קשה למה הוצרך לומר וילכו אחר שכבר השמיענו ההליכה ורולי אמרו שנכתבה להקישה לביאה מה ביאה בשנה רעה וכו׳ וגלך למיוה ענין אשמיענו הכתוב דבר זה שהלכו בשנה רעה • אבן יתבאר הענין על פי מה שאמרו בתם׳ קידושין דף ט״ו ולא תניא רבי יעקב אי נר מיו לך מניה וכו׳ הרי שאמר לו חציו שלה לבירה והבא לי נולות שלה שלקו טוב וכו׳ והעלה ב״ש מרבי יעקב מעשה חזר ושקלה ולמלת מהרהר בעל הוה ומשני היכי דאמר מי ס״ד שכר מצות בהאי עלמא היכא אחאי לה מיון מצות טליה דלה אחי לידי הרהור ע״כ מצות בהאי עלמא היכא תנון מצות מיטורין ומחטאת • ושקלה דבתוספת סוטה דף כ״ו מיתר במסכנת אחריים לידה מצות אנוני מצות אבל מצוני לה אחלה ואפי׳ בזמן שהוא מסוק בה וכפו׳ בתה מוכיח רבי יעקב אחה שלה הניחה עליו המניח רלה לבא לידי הרהור עו׳ והנה שלסברת רב יוסף שמביא הס״ם בסוטה מצוה בזמן שהוא עסוק בה תנון עליו נם מהעבירות שלה נהחיה סברת רב יוסף מכח הושיע

ומה אַרְעָא דְּהוּא יָתִיב
בָּהּ הֲטָבָא הִיא אִם
בִּישָׁא וּמָה קִרְוַיָא דְּהוּא
יָתִיב בְּהֵין הַבְּפַצְחִין אִם
בְּכַרְכִין: וּמָה אַרְעָא
הֲעָתִירָא הִיא אִם מְסָכְנָא
הַאִית בָּהּ אִילָנִין אִם לָא
וְתִתְקַפוּן וְתִסְבוּן מֵאִבָּא
דְּאַרְעָא וְיוֹמַיָא יוֹמֵי בִכּוּרֵי
עֲנָבִין: וְסָלִיקוּ וְאַדִּילוּ יָת
אַרְעָא מִמַּדְבְּרָא דְּצִין עַד
רְחוֹב לְמֶטֵי חֲמָת: וְסָלִיקוּ
בְּדָרוֹמָא וְאָתָא עַד חֶבְרוֹן
וְתַמָּן אֲחִימָן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי בְּנֵי
גִּבָּרַיָא וְחֶבְרוֹן שְׁבַע שְׁנִין
אִתְבְּנִיאַת קֳדָם טָנִיס
דְּמִצְרָיִם: וְאָתוֹ עַד נַחֲלָא
דְּאַתְכְּלָא וְקָצוֹ מִתַּמָּן עוֹבָדְתָא
וְאִתְכַּל עִנְבִין חַד וְנָטְלוּרֵי
בְּאָרְיַחָיָא כְּתְרֵין וּמִן רְמוֹנַיָא
וּמִן תְּאֵנַיָא: לְאַתְרָא הַהוּא
קָרָא נַחֲלָא דְּאַתְכְּלָא עַל
עִיסַק אִתְכְּלָא דְּקָצוֹ מִתַּמָּן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְתָבוּ מִלְאֲלָא
יַת אַרְעָא מִסּוֹף אַרְבְּעִין
יוֹמִין: וַאֲזָלוּ וַאֲתוֹ לְוָת מֹשֶׁה
וּלְוָת אַהֲרֹן וּלְוָת כָּל כְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא דְּפָארָן
לְרֻקֶם וְאָתִיבוּ יַתְהוֹן פִּתְגָמָא
וְיָת כָּל כְּנִשְׁתָּא וְאַחֲוָיאנוּן
יַת אִבָּא דְּאַרְעָא:

ואשתעיאו

כמנלת חזקים וכן במאחר האחרון הקדים לומר הבאים היו ואח״כ מה דוה וכמו כך היה כה בן עין ואח״כ מאד מה אין ולמה כשהזכיר המיעוט והביאו הקדים לומר המיעט הוא מה דב והיה נראה לומר כי גם במבחן זה הקדים חלק הטוב והוא משם הם מיעטים הוא יותר טוב לישראל וזה מינו • כי לא יסתפק בטובת ביותר החלט שלילתה • אבן הכוונה היא צוה המיעט הוא ונו׳ כי מיזר למאחר החזק הוא ונו׳ מה חזק העם הזה דבר גדול במיעטים הם כיונה בהם מה רבים כיינה בהם בעולם יכבו הקדים חלק המשלה לבבת המרן כתיב תעדלים חוקים על כל המרנות מי לנד הבדת רבים ב״כ כמו שכתבתי • ולדרך זה לא תקשה לתה הפסיה בעניין בתחת ותת העם וגו׳ במאחר שניהם המרן שהרי מה כ״ש הוא מיתר זמה המרן וגומר ולדבריהו בעניין המרן הכתוב תדבר •

ומה המרן מאד ונו׳ כי׳ בנגד פרט הבעיטה במיעטו׳ הוצלת שהם בעיניהם הגיעו והדורות והכלים הם טיבה היה בבניין תפוסר הם רעים בעיניהם ולזה הקדים ליתר מאד היה יורב בה וכנגד פרט זה תתנה במאחר הבתה בפרשת ואתחנן והיה כי יביאך ונתך לתת לך ערים נדולות וטובות אשר לא בנית ובתים כל טוב אשר לא מלאת הציר הזכיר ב״כ בבתחיים הם בתבריהם ולא דברו בפיהם מסר להם יום דרך דרש אחל בפרט הכתוב כל עיקר הבלה מינו אלא על המרן אחל הנם פרוש הוא שהיה יום נדול ורם בני ענק נפלים יחין ספק בזה ליהנל מיתם ולבשיחתר שרחו לבם נם על נבורת המנשים תביא הכונה ליתר להם לרחות טוהם נבורתם להביא בנסי אל מסר ימנן מותם בידם •

ומה המרן השתבח ונו׳ פי׳ מם נותנת כיותן בפירושים מם דוה פירוש מם כשנותנת כתה בפירות מם נעשת דוה מנד זה כדרך המרנות שזורעים מותם שנה ומוביר מותם שנה כדי שלא תהיה כחושה או זורעים מותה שנה אחר שנה ומיהה משתנית בכחה ועושה שני כרמינן שזה יניד בתיהה נכחשת מנד נידולים •

היש בה עץ פי׳ שם המין מם יש בה כל מין עץ מם מין פי׳ מם יש עץ בתיהו כמלה בה והוא מחמר הכתוב לה תחסר כל בה •

למקום הכוונ ונו׳ קרא ונו׳ פי׳ הק׳ב קודם לכן כתב עד נחל מכובל ע״ש העתיד כי הוא תניד מרחנית אחרית • ואו אחר כיתו משם ונו׳ פי׳ ומ״ת והלא כתב מבעולות נכריתו מהמקום לזה אמר שלאת משכול זה שנקרא המקום על שמו על מוצית המכובל ונו אחר כיתו כני יפר פי׳ כללות ישראל כיתו משכול זה ונשם אלא היו אלא מיטים לנד היותם שליחי כל יפר כחילו כיתו כל יפר ע״ד מו׳ ונחטו מותו כל עדת ישראל •

דיוקא ויחזיקו בלא הנוכח עליהם תורתם שלא יגמו לת"ר וכיון שידעו דברי רב יוסף בתר מלמדו הש"ס דחויית רבי יצחק בי יוסופין ויש שרגו לחלק בין מעשה למעשה לתרץ בתוך מה שאחרי בסוטה דמנוה לא מצלה מחשבה מחי' בשידעה דעשיק כי מדבר בשוגג בלא לשמה ושם כאחרו לא מהני מחשבה שלא לבא לידי חטא תדבר במנוה לשמה עכ"ל וזה הכל שם"כ היה לו לתלמוד לחלות מעשה הסוטה בלא שמה המנוה לשמה שהיא קרובה מדחיית ללמוד מהרהר בעלו גם היה מרויח בחיים זו בחין להקשות למה לא הניחה עליו מיכר הרע כיון בחותה מנוה להניח מיכר הרע • והנכון לתרץ הוא דמסקנת התלמוד היא כסברת רב יוסף דמנוה בשידעה דעשיק בה מנגע ומצלה מחשבה מכוחים רבי יעקב הלוי הוא דמוכיח מהא דאמרינן בסוטה דעשיק בה מנגע ולא מצלה מחשבה ולזה הוא שהניחה הכתוב על הסוטה בלא מנוה כלל לומר שאפילו בשידעה בה מנגע לא מצלה מחשבה לשמה ולזה הוצרכה הסוטה לבא לידי מיכר הרע כיון שלא מצלה מחשבה לשמה ולא מנוה לשמה ולא מנגע לשמה ולא מיכר הרע לשמה אין לה זכות תולה ומ

(ל) ויהם כלב • השתיק את כלם : מל תשם • לשמוע מה שידבר במשה נגוח ומוח יוכי זו כלב עשה לנו כן עתיד היה שבוד שבח לשם בעניותו ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים שתקו כלם לשמוע נבואתו • אחר והלא קרא לנו את יהושע ויעיד לנו את הענן ודברו לנו את הטלאים עלה נעלה תמיד ובאמת ובוח מיותר עשו סולמות ועלינו שם בנקיטת כפל דבריו : ויהם • לשון שתיקה וכן הם הם כל כבר . הם כי לא להזכיר • כן דרך בני אדם הרוצה לשתק חבורת אנשים אומר שב • (לא) ואנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו : (לב) ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות : (לג) ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפלים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם : * (א) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא : (ב) וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו : (ג) ולמה יהוה מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלא טוב לנו שוב מצרימה : (ד) ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה : (ה) ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל : (ו) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם : (ז) ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד :

אם

(ח) אם חפץ בנו יהוה והביא אתנו אל הארץ הזאת וגו' • אם חפץ בנו יהוה שלא יכעס עלינו ויביא אותנו אל הארץ הזאת ויתנה לנו : (ט) אך בי אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם ויהוה אתנו אל תיראם : (י) ויאמרו כל העדה לרגם באבנים ובוד יהוה נראה באהל מועד אל כל בני ישראל : (יא) ויאמר יהוה אל משה עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו : (יב) אכנו בדבר וארשנו ואעשה אתו לגוי גדול ועצום ממנו : (יג) ויאמר משה אל יהוה ושמעו מצרים כי העלית בכחך את העם הזה מקרבו : (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה יהוה בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה יהוה ועננך עמד עליהם ובעמד ענן אתה הלך לפניהם יומם ובעמד אש לילה : (טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד וואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר : (טז) מבלתי יכלת יהוה להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר : (יז) ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר : (יח) יהוה ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים : (יט) סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה : (כ) ויאמר יהוה סלחתי כדברך : (כא) ואולם חי אני וימלא כבוד יהוה את כל הארץ : (כב) כי כל האנשים הראים את כבודי ואת אתותי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי : (כג) אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוה : (כד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה : (כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדברה דרך ים סוף : (כו) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר : (כז) עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלונת בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי : (כח) אמר אלהם חי אני נאם יהוה אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם : (כט) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי : (ל) אם אתם לא תבואו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון : (לא) ואת טפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה : (לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה : (לג) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר : (לד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי : (לה) אני יהוה דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי בזה ימתו ובזה יתמו ושם ימותו : (לו) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ : (לז) וימתו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני יהוה : (לח) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ : (לט) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד : (מ) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הנה אנחנו ועלינו אל המקום אשר אמר יהוה כי חטאנו : (מא) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי יהוה והוא לא תצלח : (מב) אל תעלו כי אין יהוה בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם : (מג) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי יהוה ולא יהיה יהוה עמכם : (מד) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית יהוה ומשה לא משו מקרב המחנה : (מה) וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה : (מו) וישבו ויבכו לפני יהוה ולא שמע יהוה בקולכם ולא האזין אליכם : (מז) וישבתם בקדש ימים רבים כימי שבתכם :

אם

(א) וידבר יהוה אל משה לאמר : (ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם באים אל ארץ מושבתיכם אשר אני נתן לכם : (ג) ועשיתם אשה ליהוה עלה או זבח לפלא נדר או בנדבה או במועדיכם לעשות ריח ניחח ליהוה מן הבקר או מן הצאן : (ד) והקריב המקריב קרבנו ליהוה מנחה סלת עשרון בלול ברבע ההין שמן : (ה) ויין לנסך רבע ההין תעשה על העלה או לזבח לכבש האחד : (ו) או לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרנים בלולה בשלישית ההין שמן : (ז) ויין לנסך שלישית ההין תקריב ריח ניחח ליהוה : (ח) ובבן עשה עלה או זבח לפלא נדר או שלמים ליהוה : (ט) והקריב על בן פר בן בקר מנחה סלת שלשה עשרנים בלולה בחצי ההין שמן : (י) והגש את חצי ההין יין נסך תקריב אשה ריח ניחח ליהוה : (יא) ככה יעשה לשור או לאיל או לכשב או לעז : (יב) במספר אשר תעשון ככה תעשו לאחד במספרם : (יג) כל האזרח יעשה ככה את אלה להקריב אשה ריח ניחח ליהוה : (יד) וכי יגור אתכם או אשר בתוכם לדרתיכם והעשה אשה ריח ניחח ליהוה כאשר תעשו כן יעשה : (טו) הקהל חק אחד לכם ולגר הגר חק עולם לדרתיכם כמוכם כגר יהיה לפני יהוה : (טז) תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם : (יז) וידבר יהוה אל משה לאמר : (יח) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה : (יט) והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה : (כ) ראשית עריסתיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה : (כא) מראשית עריסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדרתיכם : (כב) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר יהוה אל משה : (כג) את כל אשר צוה יהוה אליכם ביד משה מן היום אשר צוה יהוה והלאה לדרתיכם : (כד) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת : (כה) וכפר הכהן על כל עדת בני ישראל ונסלח להם כי שגגה הוא והם הביאו את קרבנם אשה ליהוה וחטאתם לפני יהוה על שגגתם : (כו) ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה : (כז) ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת : (כח) וכפר הכהן על הנפש השגגה בחטאה לפני יהוה לכפר עליה ונסלח לה : (כט) לאזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה : (ל) והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את יהוה הוא מגדף והנכרתה הנפש ההוא מקרב עמה : (לא) כי את דבר יהוה בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה : (לב) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת : (לג) ויקריבו אתו המצאים אתו מקשש עצים אל משה ואל אהרן ואל כל העדה : (לד) ויניחו אתו במשמר כי לא פרש מה יעשה לו : (לה) ויאמר יהוה אל משה מות יומת האיש רגום אתו אבן כל העדה מחוץ למחנה : (לו) ויוציאו כל העדה אתו אל מחוץ למחנה וירגמו אתו באבנים וימת כאשר צוה יהוה את משה : (לז) ויאמר יהוה אל משה לאמר : (לח) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת : (לט) והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם : (מ) למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם : (מא) אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם :

אם

(א) ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן : (ב) ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם : (ג) ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על קהל יהוה : (ד) וישמע משה ויפל על פניו : (ה) וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר ויודע יהוה את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו : (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו : (ז) ותנו עליהן אש ושימו עליהן קטרת לפני יהוה מחר והיה האיש אשר יבחר יהוה הוא הקדוש רב לכם בני לוי : (ח) ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי : (ט) המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את עבדת משכן יהוה ולעמד לפני העדה לשרתם : (י) ויקרב אתך וכל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהנה : (יא) לכן אתה וכל עדתך הנועדים על יהוה ואהרן מה הוא כי תלינו עליו : (יב) וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה : (יג) המעט כי העלית אתנו מארץ זבת חלב ודבש להמתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר : (יד) אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם עיני האנשים ההם תנקר לא נעלה : (טו) ויחר למשה מאד ויאמר אל יהוה אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם : (טז) ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני יהוה אתה והם ואהרן מחר : (יז) וקחו איש מחתתו ונתתם עליהן קטרת והקרבתם איש לפני יהוה מאתים וחמשים מחתת ואתה ואהרן איש מחתתו : (יח) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהן אש וישמו עליהן קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן : (יט) ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד יהוה אל כל העדה : (כ) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר : (כא) הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע : (כב) ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף : (כג) וידבר יהוה אל משה לאמר : (כד) דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם : (כה) ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל : (כו) וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם : (כז) ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם : (כח) ויאמר משה בזאת תדעון כי יהוה שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי : (כט) אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא יהוה שלחני : (ל) ואם בריאה יברא יהוה ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה והדעתם כי נאצו האנשים האלה את יהוה : (לא) ויהי ככלתו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם : (לב) ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש : (לג) וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל : (לד) וכל ישראל אשר סביבתיהם נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ : (לה) ואש יצאה מאת יהוה ותאכל את החטאת המקטירים את הקטרת : (לו) וידבר יהוה אל משה לאמר : (לז) אמר אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחתות מבין השרפה ואת האש זרה הלאה כי קדשו : (לח) מחתות החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי הקריבם לפני יהוה ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל : (לט) ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעום צפוי למזבח : (מ) זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא לקטר קטרת לפני יהוה ולא יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר יהוה אליו ביד משה : (מא) וילונו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם יהוה : (מב) ויהי בהקהל העדה על משה ועל אהרן ויפנו אל אהל מועד והנה כסהו הענן וירא כבוד יהוה : (מג) ויבא משה ואהרן אל פני אהל מועד : (מד) וידבר יהוה אל משה לאמר : (מה) הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע ויפלו על פניהם : (מו) ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהר אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף החל הנגף : (מז) ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת ויכפר על העם : (מח) ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה : (מט) והיו המתים בנגף ארבעה עשר אלף ומאתים מלבד המתים על דבר קרח : (נ) וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה :

אם

(א) ויאמר יהוה אל אהרן אתה ובניך ובית אבתיך אתך תשאו את עון המקדש ואתה ובניך אתך תשאו את עון כהנתכם : (ב) וגם את אחיך מטה לוי שבט אבתיך הקריב אתך ויוסגו עליך והיו משרתך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות : (ג) ושמרו את משמרתך ואת משמרת כל האהל אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו וגם הם לא ימתו וגם אתם : (ד) והוסגו עליך ושמרו את משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל וזר לא יקרב אליכם : (ה) ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא יהיה עוד קצף על בני ישראל : (ו) ואני הנה לקחתי את אחיכם את הלוים מתוך בני ישראל לכם מתנה נתנים ליהוה לעבד את עבדת אהל מועד : (ז) ואתה ובניך אתך תשמרו את כהנתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבדת מתנה אתן את כהנתכם והזר הקרב יומת : (ח) וידבר יהוה אל אהרן הנה אני נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחק עולם : (ט) זה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמם אשר ישיבו לי קדש קדשים הם לך ולבניך : (י) בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אתו קדש יהיה לך : (יא) וזה לך תרומת מתנתם לכל תנופת בני ישראל לך נתתים ולבניך ולבנתיך אתך לחק עולם כל טהור בביתך יאכל אתו : (יב) כל חלב יצהר וכל חלב תירש ודגן ראשיתם אשר יתנו ליהוה לך נתתים : (יג) בכרי כל אשר בארצם אשר יביאו ליהוה לך יהיה כל טהור בביתך יאכל אתו : (יד) כל חרם בישראל לך יהיה : (טו) כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו ליהוה באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה : (טז) ופדיו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא : (יז) אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח וחלבם תקטיר אשה לריח ניחח ליהוה : (יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה ושוק הימין לך יהיה : (יט) כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל ליהוה נתתי לך ולבניך ולבנתיך אתך לחק עולם ברית מלח עולם הוא לפני יהוה לך ולזרעך אתך : (כ) וידבר יהוה אל אהרן בארצם לא תנחל ובתוכם לא יהיה לך חלק בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל : (כא) ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה תחת עבדתם אשר המה עבדים את עבדת אהל מועד : (כב) ולא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד לשאת חטא למות : (כג) ועבד הלוי הוא יעבד את עבדת אהל מועד והמה ישאו עונם חקת עולם לדרתיכם ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה : (כד) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו תרומה ליהוה לתתי ללוים לנחלה על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה : (כה) וידבר יהוה אל משה לאמר : (כו) ואל הלוים תדבר ואמרת אלהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת יהוה מעשר מן המעשר : (כז) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב : (כח) כן תרימו גם אתם תרומת יהוה מכל מעשרתיכם אשר תקחו מאת בני ישראל ונתתם ממנו את תרומת יהוה לאהרן הכהן : (כט) מכל מתנתיכם תרימו את כל תרומת יהוה מכל חלבו את מקדשו ממנו : (ל) ואמרת אלהם בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת הגרן וכתבואת היקב : (לא) ואכלתם אתו אתם ובתיכם כי שכר הוא לכם תחת עבדתכם את עבדת אהל מועד : (לב) ולא תשאו עליו חטא בהרימכם ממנו את חלב ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמתו :

אם

(א) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר : (ב) זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על : (ג) ונתתם אתה אל אלעזר הכהן והוצא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו : (ד) ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים : (ה) ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרף : (ו) ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה : (ז) וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל המחנה וטמא הכהן עד הערב : (ח) והשרף אתה יכבס מים ורחץ במים ובטמא עד הערב : (ט) ואסף איש טהור את אפר הפרה ושכן מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא : (י) וכבס האסף את אפר הפרה ובטמא עד הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם : (יא) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים : (יב) הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר : (יג) כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו : (יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים : (טו) וכל כלי פתח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא : (טז) וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים : (יז) ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי : (יח) ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם ועל הנוגע בעצם או בחלל או במת או בקבר : (יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב : (כ) ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את מקדש יהוה טמא מי נדה לא זרק עליו טמא הוא : (כא) והיתה להם לחקת עולם ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב : (כב) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עד הערב :

אם

(א) ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם : (ב) ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן : (ג) ויריב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני יהוה : (ד) ולמה הקהלתם את קהל יהוה אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו : (ה) ולמה העליתנו ממצרים להביאנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות : (ו) ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם ויראה כבוד יהוה אליהם : (ז) וידבר יהוה אל משה לאמר : (ח) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך והדברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים והשקית את העדה ואת בעירם : (ט) ויקח משה את המטה מלפני יהוה כאשר צוהו : (י) ויקהלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים : (יא) וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים רבות ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם : (יב) ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם : (יג) המה מי מריבה אשר הריבו בני ישראל את יהוה ויקדש בם : (יד) וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו : (טו) וירדו אבתינו מצרימה וישבנו במצרים ימים רבים וירעו לנו המצרים ולאבתינו : (טז) ונצעק אל יהוה וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך : (יז) נעברה נא בארצך לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נסור ימין ושמאל עד אשר נעבר גבולך : (יח) ויאמר אליו אדום לא תעבר בי פן בחרב אצא לקראתך : (יט) ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה ואם מימיך נשתה אני ומקני ונתתי כספו אין דבר רק אעברה ברגלי : (כ) ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם כבד וביד חזקה : (כא) וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו : (כב) ויסעו מקדש ויבאו בני ישראל כל העדה הר האהר : (כג) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן בהר האהר על גבול ארץ אדום לאמר : (כד) יאסף אהרן אל עמיו כי לא יבא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר מריתם את פי למי מריבת מי מריבה : (כה) קח את אהרן ואת אלעזר בנו והעל אתם אל הר האהר : (כו) והפשט את אהרן את בגדיו והלבשת אתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם : (כז) ויעש משה כאשר צוה יהוה ויעלו אל הר האהר לעיני כל העדה : (כח) ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם את אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר וירד משה ואלעזר מן ההר : (כט) וירא כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל :

אם

(א) וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי : (ב) וידר ישראל נדר ליהוה ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את ערים : (ג) וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את הכנעני והחרם אתם ואת ערים ויקרא שם המקום חרמה : (ד) ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ אדום ותקצר נפש העם בדרך : (ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל : (ו) וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל : (ז) ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו ביהוה ובך התפלל אל יהוה ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם : (ח) ויאמר יהוה אל משה עשה לך שרף ושים אתו על נס והיה כל הנשוך וראה אתו וחי : (ט) ויעש משה נחש נחשת וישמו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי : (י) ויסעו בני ישראל ויחנו באבת : (יא) ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים במדבר אשר על פני מואב מזרח השמש : (יב) משם נסעו ויחנו בנחל זרד : (יג) משם נסעו ויחנו בעבר ארנן אשר במדבר היצא מגבול האמרי כי ארנן גבול מואב בין מואב ובין האמרי : (יד) על כן יאמר בספר מלחמות יהוה את והב בסופה ואת הנחלי ארנן : (טו) ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב : (טז) ומשם באר הוא הבאר אשר אמר יהוה למשה אסף את העם ואתנה להם מים : (יז) אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה : (יח) באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם ומן המדבר מתנה : (יט) ומן מתנה נחליאל ומן נחליאל במות : (כ) ומן במות הגי אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימן : (כא) וישלח ישראל מלאכים אל סיחן מלך האמרי לאמר : (כב) אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך נלך עד אשר נעבר גבולך : (כג) ולא נתן סיחן את ישראל עבר בגבלו ויאסף סיחן את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל : (כד) ויכהו ישראל לפי חרב וירש את ארצו מארנן עד יבק עד בני עמון כי עז גבול בני עמון : (כה) ויקח ישראל את כל הערים האל וישב ישראל בכל ערי האמרי בחשבון ובכל בנתיה : (כו) כי חשבון עיר סיחן הוא ומלחמה נלחם עם מלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנן : (כז) על כן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחן : (כח) כי אש יצאה מחשבון להבה מקריית סיחן אכלה ער מואב בעלי במות ארנן : (כט) אוי לך מואב אבדת עם כמוש בנים פליטים ובנתיו בשבי למלך האמרי סיחן : (ל) ונירם אבד חשבון עד דיבון ונשים עד מידבא : (לא) וישב ישראל בארץ האמרי : (לב) וישלח משה לרגל את יעזר ויכדו בנתיה ויורש את האמרי אשר שם : (לג) ויפנו וילכו דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי : (לד) ויאמר יהוה אל משה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון : (לה) ויכו אתו ואת בניו ואת כל עמו עד בלתי השאיר לו שריד ויירשו את ארצו :

אם

(א) ויסעו בני ישראל ויחנו בערבת מואב מעבר לירדן יריחו : (ב) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי : (ג) ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל : (ד) ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחך השור את ירק השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא : (ה) וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרא לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא ישב ממלי : (ו) ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עז הוא ממני אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר : (ז) וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק : (ח) ויאמר אלהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר כאשר ידבר יהוה אלי וישבו שרי מואב עם בלעם : (ט) ויבא אלהים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך : (י) ויאמר בלעם אל האלהים בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי : (יא) הנה העם היצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו : (יב) ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא : (יג) ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי מאן יהוה לתתי להלך עמכם : (יד) ויקם שרי מואב ויבאו אל בלק ויאמרו מאן בלעם לבא עמנו : (טו) ויסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה : (טז) ויבאו אל בלעם ויאמרו לו כה אמר בלק בן צפור אל נא תמנע מהלך אלי : (יז) כי כבד אכבדך מאד וכל אשר תאמר אלי אעשה ולכה נא קבה לי את העם הזה : (יח) ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי יהוה אלהי לעשות קטנה או גדלה : (יט) ועתה שבו נא בזה גם אתם הלילה ואדעה מה יסף יהוה דבר עמי : (כ) ויבא אלהים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה : (כא) ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו וילך עם שרי מואב : (כב) ויחר אף אלהים כי הלך הוא ויתיצב מלאך יהוה בדרך לשטן לו והוא רכב על אתנו ושני נעריו עמו : (כג) ותרא האתון את מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו שלפה בידו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטותה הדרך : (כד) ויעמד מלאך יהוה במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה : (כה) ותרא האתון את מלאך יהוה ותלחץ אל הקיר וילחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכתה : (כו) ויסף מלאך יהוה עבר ויעמד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל : (כז) ותרא האתון את מלאך יהוה ותרבץ תחת בלעם ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל : (כח) ויפתח יהוה את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים : (כט) ויאמר בלעם אל האתון כי התעללת בי לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך : (ל) ותאמר האתון אל בלעם הלא אנכי אתנך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא : (לא) ויגל יהוה את עיני בלעם וירא את מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו שלפה בידו ויקד וישתחו לאפיו : (לב) ויאמר אליו מלאך יהוה על מה זה הכית את אתנך זה שלש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן כי ירט הדרך לנגדי : (לג) ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה לפני כי עתה גם אתך הרגתי והחיתי אתה : (לד) ויאמר בלעם אל מלאך יהו

(ט) לֹא תמרדו • וטוב ואתם אל תיראו : כי לחמנו הם • נאכלם כלחם : סר צלם • מגיהם וחזקים כברזל עבדם מתו • חיוב שהיה מגין עליהם • דבר אחר צלו של מקום סר מעליהם • (י) לרגום אותם • את יהושע וכלב : וכבוד ה׳ • הענן ירד עם • (יא) עד אנה ינאצוני • ולניזוקי : בכל האותות •

(ח) אם חפץ ה׳ בנו והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש : (ט) אך ביהוה אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה׳ אתנו אל תיראם : (י) ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וכבוד יהוה נראה באהל מועד אל כל בני ישראל : * פ (יא) ויאמר יהוה אל משה עד אימתי יהוה מרגזין קרמי עמא הדין ועד אימתי לא יהמנון בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו : (יב) אכנינון במותא ואשיצינון ואעביד יתך לעם רב ותקיף ממנהון :

ויאמר

אם רעוא קדם יי ויעיל יהנא לארעא הדא ויתניה לנא ארעא דהיא עבדא חלב ודבש : ברם במרא דיי לא תמרדון ואתון לא תדחלון מן עמא דארעא ארי כיזנא מסירין אינון עדא תוקפהון מנהון ומימרא דייי בסעדנא לא תדחלון מנהון : ואמרו כל כנישתא לרגמא יתהון באבניא ויקרא ייי אתגלי במשכן זמנא לכל בני ישראל : ויאמר יי למשה עד אימתי עד־אנה ינאצני העם הזה ועד־אנה לא־יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו : אכנינו במותא ואשיצינון ואעשה אותך לגוי־גדול ועצום ממנו :

ויאמר

להמליץ מאמר הלועזי לזה העניד הכתוב כי יהושע וכלב נתכוונו לרומם ולשבח ארץ זבת חלב ודבש לאחר כמה לעזן רומת את ע״ד מומרו המתרת והמיחיד • **טובה** הארץ וגו׳ נתכוונו לספור דברי המרגלים שאחרי ארץ וגו׳ ואחרי טובה מאד מאד בין בענין פירוש בין בייסוב וכנגד הפלגת המציאה אמרו חפץ וגו׳ ונתנה בתורת מתנה לא בכח יגבר איש ונמרו מומר לאחינו הם • **אם** חפץ בנו ה׳ נתכמו לדבר טעות ספק בדי שיניחו להם לגמור הדברים כי יאחרו עמהן דברים אלא לגדר התפארות ולא בכוונת התחלבו וזה הניחום ליותר כל הדברים ובגמרן אחרו לרגום • וכחן הבן שיקבל לפה לא רצתו על תחלתי של דברים שהרי אין בדברים האחרונים תוספת ושוני מתחלת דבריהם אלא לגדר שבתחלת דבריהם אמרו אם ה׳ חפץ וגו׳ ואנשים וגמרן על דבריו וה שיחדו בהן אחרו לרגום • **ארץ** אשר וגו׳ כאן נזרת אחרי־מם חפץ • **היא** זבת חלב ודבש פירוש היא יצא אחרת כיוצא בה והמרגלים אחרו זבת חלב ודבש ואין תיבת היא מוסלנת ת״ארץ שאלת מניחו כיוצא בה אלא לזכרה אשר עליו בא אחת מאחרות חלב ודבש : **ואתם** אל וגו׳ פי׳ כל הכלנת המורת יבנו בתרך זולתכם אבל לא אתם ודקדק ליותר ואל״ו של ואתם לרמוז אחי׳ שהמדיקו דברי המרגלים ודברו דברים בלתי הגונים • **כי** לחמנו הם שהגוים הדבר כלו לא לחם יתכתר על פי דברי אחיו אחת שחקרו במעשה ה׳ אשר עשה בהרכבת הבעלי חיים שכל חי לוכל ושותה שהיה ה׳ יוצל • ואות שיתקיימו כ״ח בלא מאכל והכח לפניך מיד ברייה שהאפת ריח והיה לה למזון ואם ככה היה ה׳ עושה הוי ישראל נפנים לעשק התורה ולמצות גם היו נמנעים מעשה מעשה בלתי הגונים אשר יסובבו מעוררי המחיה והכלכלה ולזה הייתי מתרץ מעצמי כי רצה ה׳ לזכות ישראל בתרבה מצות אשר ויכפו תלויים במיני המאכל והמשתה תרומות מעשרות חלה מצות שמיטה ויובליה ושבתיה ושביעיה וכדומה אחת מכל אחמי הוסיפו לזה טעם לכבד בדרך כלל כי כל עקרי הנבדלים מצלין בדומם בסוד הבריות של ניצוצי הקדושה הן היה המתבררים בהמצוות המאכלים ומשתה ניצוצי הקדושה יקראו לאחם עם ה׳ גם אחרו זל כי כל נברא יש בו ניצוץ הדומם ואפילו בנבדלים בלתי טהורים והנפשים הרעיים ועם כל״ח הרשע היו מהם נלין בו חלק החיוני שהוא בחי׳ רטוב פיזה דבר המעיד שזולתו לא יתקיים כל דבר ובפרוד ניצוץ רחיוני מתרומו יתבטל ויחכד כל הבנין • גם אחרו כי בחינת הקדושה בטבעה להמשיך מיכה כחבי הבוחנת ובזה תשכיל להבין מאחר זל שאחרו יהיב כיר ניציה ובשעה גל של עצמות והבן ועל פי הדברים יבוין מומרו אחרו זל תירחו וגו׳ כי לחמנו הם וחזרו ופירשו מין הלאם שאנו מומרים היה סר צלם מעליהם והוא ניצוץ המחיה מותם כבר הוסר מעליהם ועוד ה׳ אחינו שהוא בחי׳ כללות הקדושה ובזה נעשה כאחן הסותבת לכל ניצוצי החמיים מותם ומחבדים כלם יחד ואחשה אין מקום לירח מהם כאו׳ אל תירחום •

ויאמרו וגו׳ לרגים וגו׳ כל״ל למה לא נהרגנו במאחר רשיון שאחר כלב עלה נעלה וירשנו וגו׳ נוכל לה • ונראה כי לדברי כלב לא חשבו לפי שדבריו בטלים מנגמן שהיו עדות עומדת לנבי עדות רבים דכתיב על פי ב׳ עדים יקום דבר לזה לא חשו לדבריו מ״ט כ״ כשבאחו יחד דברי יהושע וכלב מתשה הורעה עדות המרגלים כי היו ב׳ עדים נדין מאה עדים ושדות שקולה היא ואת יאין עדות לא של מרגלים ולא של יהושע וכלב וחזר הדין למה שהיה קודם בלות המרגלים לזה חשו לרגם ואחרו לרגום אותם • **וצ לך** למה לא הפילו לגזון על פי מפשט התורה לכחשים דברי המרגלים בדברי הכ׳ כיון שהיו העדות הוא מרי במלה ומלה כתרי ומפשט שדנו בייסוב סחוס פסול לעדות במה שנוגע למעשה כי היה תכרתו מכחישו •

ויאמר ה׳ וגו׳ המאחר כאי לא לחיוב מפר מלהתכלל ל יכר׳ כדרך שאחר לו במעשה הטבל הג אה לי כאו כן במעשה זה הקדיש ליאר מלין ענין המאחר בסמוך כדי שיהיו מלהתכלל ביניהם ולזה לא אחר לאחר •

עד אנה ינאצוני וגו׳ ועד אנה לא יאמינו וגו׳ הנה אם אי אפשר אם לא יאחרו כי בהשבטחים לנתת לנם את הארץ • עוד לנד שהיו כיסרו בת אחת מיאחים שהרסיהו ופקרו ואה נם לדבריהם זל שאחרו בפ׳ לרגום אותם בחייהם ויבדוק ה׳ וגו׳ שהיו זורק כ אבנים נם כנגד מעלה וכנגדם אחר ינאצוני • וכת אחת מתפחדים מהעשים וכנגדם אחר לא יאמינו וכנגד ב בחיות אחר אכנו בדבר ואוריבנו כנגד שלא רחמיהו אחר אכנו בדבר ונתרוון לגמור כנגד המתאים ואוריבנו פי׳ מעו״ר וכ׳ נזירות אלו כתחייתו במרגלים שהכה אותם ה׳ בדבר דכתיב ויחיתו האנשים וגו׳ בתנפה ואין לנם חלק לעוה״ב אחר ואו׳ ואעשה אותך לגוי־נ וכנגדם כל ניצוצי הקדושה שהיה עכוחו לכנה מה שלא היה עכוחו קודם ואומרי אתנו פי׳ שרצוני עכום ויהיה מהשם המוזכר בתחילת פיטה ה׳ כל נשמות התלויות בעם וייטם בשורש בשמתו על אפם • **עוד** יתבחרו הכתובים יהוה והוה לנד שכבר הקדם מעשה העגל ואחאר ה׳ כם ית׳ בוכת אשם שכה נגח את הדין וכטל הגזירה בטענות האחורים אם בעבור זה לא יחלישם לדבר יגד טענות הראשונות והתחיל לומר עד אנה כי אין קנכר לגיאין האנשים הלזה לומר כי אין ה׳ עמנו ואפם כח אשכל ובזה יחד ב׳ לשיית אשם שיאחרו מעיר כרער רוע׳ם כי זה יהיה ניצון הגוים פיה אחת ניציון של ישראל אין לו קנכה נם בזה יחד טענת זכות אבות כי אין רחוי למלך נדול ורם ל״ה לכטל כ״ה ניצוניו מביניהם ואחמת כאחרו זל שהשיבו האנשי׳ להקב״ה כשאחר להם בניהם חטאי מ״ל יאחו על דבר חטא אחר שנם לא יאחנו בעבור אבותם ה׳ כ״ה • וכאנד טענת אחר הוצאת אחר מאין אחר כאחרו זל שהשיבו האנשים הטבל שיתבוון לומר עד אנה כי אין ה׳ עמנו ואפם כח אשכל ואחרו בעוה״ז אנחנו מאחרי אחר לרם בעבו המסות הנדולות לזה אחר כי לא הוציל להם מה שרחמו ויוה אז ויוד אחר לא יאמינו כי בכל רחיותי ונו ואחשה אין הפרט זה לנד פרט זה ר׳ אחרו וגו׳ ות׳ ואה אחשה לשביעית אחשה אחיה לנוי שאחה אביהיהם לנוי נדול וגו׳ ויוידין יכנה להוסיף ובאה אחיר בעוה״ז אנחנו אם יש לזה אחר יאמינו אם לא יאחר יאמינו נם לזה אחר יאמינו נדולות ונטומות יותר אחרו פי׳ אחשם האנשים שיהיו קרובים להדיבה ביותר אחשם הרוח שיכול ימוד במצות ואחנה כי באחנות נפש הקדושה יסתיים יסוד הדום ויאחם עשות רע ויוציא אר שכאחבי בח׳ רחיכן בכורי אחה וגו׳ והעם היוצא אחנרים לנד שהיו תוך קליפת אנרים ואחלת שבים לא נטהרו אחנה בהחלט וזה סי׳ לנאן אה שלא יהיה כן אחם שיולח אחשה :

(יג) וישמעו מצרים • ושמעו את אשר תזרים : כי העלית • כי תשתם בל' אשר • והם רמו אשר העלית בכחך הגדול מותם מדרכם ומשימתו שמתה הורגם לא יאמרו שמטתו לך מלא יאמרו שבגללם יכולת להלחם : (יד) ואמרו אל יושבי הארץ כנגד יושבי הארץ לא יכולת להלחם ויהרגו אותם : כתו על יושבי הארץ הזאת • ויתן יאמרו עליהם את אשר יחתור בסוף הענין : מבלתי יכולת ה' • בשביל שנשבעתי כי אתה ה' שוכן בקרבם • ועין בעין אתה נראה • ועמוד הענן עומד עליהם בדרך תמיד ולא יכירו בך שנתקה מהם על ידי הענן : (טו) והמתת את העם הזה כאיש אחד • פתומים ומתוך כך יאמרו הגוים אשר שמעו שמעך וניתר : (יז) מבלתי יכולת וגו' • לפי שיושבי הארץ חוקים ונבונים • ומיהו דוקא לבני אדם יחתר תלכים זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת מבלתי יכולת מתוך שלא היה יכולת בידו להמיתם שחטם : יכולת • עם דבר הוה : (יח) כאשר דברת לאמר • ומזה הדבר : ה' ארך אפים ולנדיקים ולרשעים • כשהלה מעשה למרוים מעשו להקדוש ברוך הוא שהיה יושב וכותב ה' ארך אפים • אמר לו לנדיקים ה' ל"ל כח לא לרשעי • אמר לו רשעים יאבדו • אמר לו חייך שאתה בריך לדבר כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים נתפלל משה עליהם בתחלת ספרי • אמר לו הקדוש ברוך הוא ולא אחרית לי לנדיקים • אמר לו ולא אחרית לי לא לרשעים : ונקה לא ינקה • לעשות כדבורך :

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הֶעֱלִיתָ
בְכֹחֲךָ אֶת־הָעָם הַזֶּה
מִקִּרְבּוֹ : (יד) וְאָמְרוּ
אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ
כִּי־אַתָּה יְהוָה בְּקֶרֶב הָעָם
הַזֶּה אֲשֶׁר־עַיִן בְּעַיִן נִרְאָה ׀
אַתָּה־יְהוָה וַעֲנָנְךָ עֹמֵד
עֲלֵהֶם וּבְעַמֻּד עָנָן אַתָּה
הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעַמּוּד
אֵשׁ לָיְלָה : (טו) וְהֵמַתָּה
אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד
וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעֲךָ לֵאמֹר : (טז)
מִבְּלִתִּי יְכֹלֶת יְהוָה לְהָבִיא
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם
בַּמִּדְבָּר : (יז) וְעַתָּה
יִגְדַּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר ׀ דִּבַּרְתָּ
לֵאמֹר :
(יח) יְהוָה

ועתה יגדל נא כח ה' • לעשות כדבורך :

ונקה לא ינקה • ה' ארך אפים ורב חסד נושא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים : ואמרו • אמר לו חייך שאתה בריך לדבר כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים נתפלל משה עליהם בתחלת ספרי • אמר לו הקדוש ברוך הוא ולא אחרית לי לנדיקים • אמר לו ולא אחרית לי לא לרשעים : יגדל נא כח ה' • לעשות כדבורך :

וַאֲמַר מֹשֶׁה קָדֶם יְיָ וְיִשְׁמְעוּן
מִצְרָאֵי אֲרֵי אַסֵּקְתָּא בְחֵילָךְ
יָת עַמָּא הָדֵין מִבֵּינֵיהוֹן :
וְיֵימְרוּן לְיָתְבָא אַרְעָא הָדָא
דִשְׁמָעוּ אֲרֵי אַתְּ יְיָ דְּשַׁכְנְתָּךְ
שְׁרָיָא בְגוֹ עַמָּא הָדֵין
דְּבְעֵינֵיהוֹן חֲזַן שְׁכִינַת יְקָרָא
דְּיְיָ וַעֲנָנָךְ מְטַיֵל עֲלֵיהוֹן
וּבְעַמּוּדָא דַעֲנָנָא אַתְּ כְּדַבַּר
קֳדָמֵיהוֹן כְּיוֹמָא וּבְעַמּוּדָא
דְּאֵישְׁתָּא בְּלֵילְיָא : וְתִקְטֵיל
יָת עַמָּא הָדֵין כְּגַבְרָא חַד
וְיֵימְרוּן עַמְמַיָּא דִשְׁמָעוּ יָת
שְׁמַעֲנְבּוּרְתָךְ לְמֵימָר : מִדְּלֵית
יְכָלָא קָדָם יְיָ לְאָעָלָא יָת
עַמָּא הָדֵין לְאַרְעָא דְקַיֵים
לְהוֹן וְקַטְלִינוּן בְּמַדְבְּרָא :
וּבְעַן סַגֵי בְּעַן חֵילָא מִן
קֳדָם יְיָ כְּמָא דְמַלֶּלְתָּא
לְמֵימָר :

ושמעו מצרים וגו' כל ד' לתת מיתר ושמעו בתיבת ומ"ו בתחי' הי"ל ושמעו מצרים • עוד על ד' כותת מ"ו כי העלית מם רבויו לומר ישמעו מצרים שבגללה זה מיד כי הלא כתם רמז משה ה' ובגלותו מבר עשה בתוכם • ועוד מה יסובב הרוגים לשתיעת מצרים שהעלה הכהו וגו' ואם הכוונה היה לעיין מי רם מצרים מבר ישמיעו ומתר מיתן טעם בעד העלית מבר רבוי גו' ובי ים מצרים מחרים לטובת בהם ולו היה שום מצרים מחרים עבו מי יסמך מ"ו מיתר על מצרים הידועים ונראה שהכוונה היה בתוך סעיר על משה ע"ה לתת לה זכיר טובות שעשו לפני ה' בתיבת העגל והנם בכירתי בפסוי עד מבם ישמעו וגו' שם סדר טובה זו בשעת העלות נעשה נס לבד מהן ליתרון זה הבבר יכל היה לה להבר • בתיבת הטובות שהזכיר בהן שבשם נעם הדין בה בר מבבר •

אבן מבם ע"ה נתחרם בירושם הברית בסיני ושמעו בתום' ומ"ו לומר מבבר טובות הרחמנות בתיבת כשהתפלל על משה רבינו שחזור הוא ושיבן ומיבן עליהם להשמיד על מחתר ה' והוא מו' ושמעו מצרים ונותר ונתן טעם לדברים שמתר הדבר בהחלט שישמעו ומ"ת מי מתר לך שישמעו ודלמי ישמעו שלא ישמעו לזה מתר כי העלית בכחך הגדול וגו' ודקדק לומר שהנם שניסי מצרים היו ידועים לכל עכו' ישתבח הדבר למותם ביהו בקרבם ומותם כזו לא תתיע מחקור מהנעשה תושבע ועכשיהם ולזה מני מחליט שידעו מאד ישמע מדם בדקדוק וכפי זה היה נתיבת טעם למתר ושמעו • ועוד עיה שבה ליתן טעם למה חם מלה לשמיעת מצרים ולהנסבב מחנים ולא מתר לשמר הנשמים לזה מתר כי העלית בכחך וגו' פי' הם שידעו מותר זו שהיה עלות מתנשים מלה בכחך הגדול כשישמעו בתתו כאחד הנס שה' יקויים הבטחתו ויכנים לארץ זרעו של תשה מע"פ כן יתלו כי שהיה היה יכולת ולא עלות מתנשים מלה בכחך הגדול כשישמעו בתתו כאחד הנס שה' יקויים הבטחתו ויכנים לארץ זרעו של תשה מע"פ כן יתלו כי

את שפתה היה בח כח היכולת עמוד בפני יושב הארץ הזה הוא מדברים הרגילים כי לומה חזקה תמשול בלמטה ממנה מכל הנם היוצא מתנשים ממין לי מלא כח ה' לא כח ה' ח"ו להגידים והוא מה שהקדים בכחך את הנם הזה מדתה בתנבע הנם היוצא מלא היה בו כח מלא את עליון לשליל טוב הבא בתקיומו ממין מתנו מופת לשתור טעמת מבלתי יכולת ה' ומיחום זה לומו מלא תצד מנשים מכל כמר התומות שם לא ה' ה טעם כמנשים ידעו הנם ומיכותו לא היה חילול ה' • נמנמת מו' מתוך דברי משה ב' דבר ם מוכרחים הם' שישמעו מנשים הנעשה מיבראל והב' כי מנשים ידעו שיבראל מין בדם בח לעמוד במלחמות נדולות זולת כחו יתברך •

ואמרו אל יושב וגו' שמעו וגו' כל ד' מה יתתרו ליושב הארץ ושם כוונתו לומר שיתתרו מבלתי יכולת ה' ח"ו לים היה לו להסתוף הדבים עזה אל יושב וגו' מבלתי יכולת ה' ויהיה לו להקדים מתר שמעו וגו' מו לתחרו • **אבן** כוונת המתתר היה עזה ותחרו וגו' פי' כשישמעו מנשים יתלו הדבר לטעם יושב הארץ פי' לנדם היה הדבר ולעיות שיש כתן כ' דבים תחת היה שלא היה הנם העשוי בעיני ה' לתחזיק לפניו יושב הארץ נוים נדולים ועצומים והנם שתבדם מנשים בשבילם תין לת דיו מתנשים ליושב הארץ ז' נוים נדולים ועצומים ולא היו כ"כ תיובים תנלו עם בני יבראל תו לתבר מנשים עתים רבים והב היה עם ח"ו היה תפן בים ותיובם תלא שלא הנינם ידו ח"ו ליושב הארץ זה תתר שתיו כי תתה ה' בירב וגו' פי' לא יתתר שהשיבה שבגללה תיובם יושב הארץ היה לנד נגם הם תיובים וחביבין תבל הבורת כ"ה כנז' שהרי שתעו חביבות יבראל תבלך כי תחר ה' בירב הים תבר יתן בינו וגו' הרי נשלתה תהבתם לה' ופרסם כי שתו הנדול נקרא עליהם ויתלו היה יכול לעשות עתם טובות לא היה נתנע תתיחום תומות שלא בתו לכלל חלק תריבות מתכבת יפר' נגלו לכל העולם ותעתה כשתתית את הנם הזה לא יתלו הדבר לנד תיעוט השנת שהבתיד בים ותם תיעשה את הדבר הזה ויתתר ונו' יתתרו וגו' •

והמתה וגו' כתים תחד וגו' גילה דיעתו ע"ה בזה שתיעו תבקש סיסלח ה' על החטה שלא יבא לידי חילול ה' ותתו בדבריו כי ההרגם שתעו יתבך ויתתר בדבריו הוא דוקא תם יתיתם כתים תחד תבל תעט תעט לת יורגם הדבר וכן תניעו שפשה ה' •

ואמרו הגוים וגו' פי' לת תנרים לבד שלא בל רגוים שתעו שתיך לתתר פי' לשון תעלה ורוממות דוש יכולת ה' עתה יתתרו תבלתי וגו' ויתברך דיוק ה' לחילול ח"ו בפי בל העתים ולזה דקדק לומר ותתרו כתום' ות"ו לומר כי תלבד תנרים וכו' גם בל הגוים יוד טיב תו' לתתר לבד שתיו ידוע תבטח הדברים הנתנרים תבגוים וסדרן לזה תתר תתרו תתירה שהבוכה בה לתתר תבלתי וגו' • ויוד תו' לתתר פי' הנם שלא יבינו תם בינתן הדברי' בדעתן תעפ"כ יתתרו התתחייב תתיעשה זה הוא שיעור הענין ותתרו וגו' ודבר זר תין בו שלא תתירה לבד ולא תבדרת הדברים בדיתיה • **מבלתי** יכולת ה' וגו' פי' תו ש"ן בו ח"ו בכנגד יושבי הארץ תו ע"ה תו' יבד בלבו תין תלבים פי' תפשם היכולת שהיה קודם לזה ח"ו ויש בזה חילול ה' גדול •

העם בח תתתר זה לבטוח טיבת הבנסת זרעו של תשה ותתר כי חילול ה' יהיה נם בזה בל כלה תבניים הנם הזה ובתי בבחיבתי בפסוי ושתיו תבנים וכח טיבת תפה היה שהנם שהם יוצתים תיתו תם יהרנם בבת תחת יש חילול ה' נדול בל היילם ותולי בי היה זה ברתו בבתוב בתחיל דברי תשה ותתר ויתתר תשה תל ה' פי' תתירה זו היתה לבני דבים הנוניים תל ה' בדי שלא יתללו בתי ח"ו •

וישחטם במדבר טיב שדבר בל' זה לרתיתו תת תשר יבשיתו דבלהי עולם ויבטם בי בחיבתי בסיבה בי ח"ו הונבל בבח היה הוא בנדר הבשם ח"ו :

ועתה יגדל נא וגו' תם לבייר ח' תו' ובתה ב' תו' יגדל תשתו בייתה בבר בבו יגדל טוב ולא תבניו בשתה בבר בייבון זה להתידל ג' תו' יש תם הבוכה היה עתה תלא תתר יתה יגדל ותם לעשו בהשה לתר לת בהדיתה • ד' תוחדו בח תבר בבדת תה בבר ה' ויהיבן בבר • ה' תיבת לתתר לתי יתתרו הדברים • **אבן** לבד בבתחבם תיה בטבעה הבשתעת בי יש חילול ה' בייול בזתיתם הוסיף לדבר בי עתה יש יתדון לבדולתו ית בייד תם

יסיב

יכול ייחרון אפו ויכנסו ישראל לארץ מה שלא היה מקודם ענין זה והוא כאחר שמכרו המרגלים הפלאת תוקף האדן וגבורת הגבורים ותש"ס כו' הוריעם לפני ישראל כזה יגדל כח ה' ואו' כאשר דברת הוא מאחר שלא לך ונו' אשר אני נותן לבני ישראל ופירשהו במקומו בנתכוון באחר זה כי הוא מיבל מבשרם כפי גאו' היכולת אלא בדורות מתנה אשר הוא הבוראי נותן לבני ישראל רמו בכתבנו שם ופרט זה אמר ה' אלינו לאחר לי ישראל והוא מאחר דברת לאחר ואו' נא כי עתה וכפל לומר פ פ עתה יתכאר ע"פ דבריהם כאחרו אין עתה אלא תשובה ואפי באחר ת שם לפני ה' דברים כאלו כ אחר על האדון הגס

רשי

(יח)ונקה • לבדים : לא ינקה לאחיכן בניים • (כ) כדברך • כאבול תה שאחרת • פן יאמרו מבלתי יכולת ה' ובא ויחלפי כמו אחל אחת תעשה להם : חי אני • לשון שבועה כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל האדץ כך אקיים להם • כי כל האנשי' הראים ונו' : (כב) וינסו • כאחרונו : זה שבר פעמים • בנים בית ובנים בית ובנים בשלי יכו' כדאיתא במסכת ערכין :

(יח) יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־ חֶסֶד נֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־ רִבֵּעִים : (יט) סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה : (כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ : (כא) וְאוּלָם חַי־אָנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־ כָּל־הָאָרֶץ : (כב) כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים אֶת־ כְּבֹדִי וְאֶת־אֹתֹתַי אֲשֶׁר־ עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי :

אם

יי מַרְחִיק רְגַז וּמַסְגֶּיר לְמֶעֱבַר טַבְּעוֹן שַׁבְּיק לְעַוְיִין וְלִמְרוֹד סַלַח לְרַחֲיבִין לְאוֹרַיְתֵיהּ וּדְלָא תַיְיבִין לָא מְזַבֵּי מַסְעַר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל בְּנִין מְרַדִּין עַל דַּר תְּלִיתָאֵי וְעַל דַּר רְבִיעָאֵי : שְׁבוֹק כְּעַן לְחוֹבֵי עַמָּא הָדֵין כְּסִנְיוּת טַבְוָתָךְ וְכָמָא דְשַׁבַקְתְּ לְעַמָּא הָדֵין מִמִּצְרַיִם וְעַד כְּעַן : וַאֲמַר יי שְׁבָקִית כְּפִתְגָמָךְ : וּבְרַם קַיְימִים אֲנָא וְכָלְיָא יְקָרָא דַיְיָ"י כָּל אַרְעָא: אֲרֵי כָּל גּוּבְרַיָּא דְּחָזוּ יָת יְקָרִי וְיָת אָתְוָתַי דַּעֲבָדִית בְּמִצְרַיִם וּבְמַדְבְּרָא וְנַסִּיאוּ קֳדָמַי דְּנָן עַסַר זְמָנִין וְלָא קַבִּילוּ בְּמֵימְרִי :

אם

רש"י עוד יתכאר הכתוב עלה ויתעה יגדל פי' מה

אך ירגה למאר ישראל רחו מלו שדברו שקר מה עלתה בידם להתרידם לכבל ישובו לרבים וכן אמר דוד בפיעל כפיו נוקם רצח הנין שלם ורמז בראשי תיבות ועתה יגדל נא כח שם מלהים ושם שדני פרשם שכתוב נ"כ יגיד מעדו יחל כ חזר לעורר הרחמים על כללות העם דכתיב שלח נא לעון העם הזה • עוד נתבונן משם במאחר ועתה וכו' על מה שאחר אלינו ה' ואעשה מיתך לגוי גדול ועכשו שהנם סוכנים ה מדברים אשר אחר לה מפני זה יכוב ה' מדברו הטוב ותמנה באמרו לך קללת חכם אחילו על תנאי וכו' ומכ"ש ברכה ומ"ש דברי אלהים חיים והוא או' ועתה פי' וגם עתה יגדל נא כח ה' שדבר לאחר ואעשה תוכך לגוי גדול לקיים גוי גדול שישנו עתה ויגדיל עשית להוסיף גוי גדול ממשה שכן היה דכתיב וכי האחיה רבו למעלה ואמרו לך למעלה מם' רבות • ודקדק לומר דברת לאחר לכך שבעת אשר דבר קשות כנגד ישראל לאמיר את משה במדה טובה לזה אמר דברת דבור קשה לישראל לאחר ממירה רבה למשה • עוד יגדל כאחר דברת פיהיה לגוי גדול ואו' לאחר פי' כנגד מה שאחר ואעשה ממנו כתיב בחנשם חזקה יותר משם • ויש לנו לחקור זאת למה לא שאל משה דבר זה כשאחר לו כן כשעבדו העגל כי גם שם נאחר לו ואעשה תוכך לגוי גדול ותיפסר כי כאן כח נטענה לפי שיגלה הדבר מפי עליון שכי פעמים והוא מה שדקדק במאמרו כאשר דברת לאחר פי' דברת במשה העגל ואחרת עתה במעשה המרגלי• עוד ירחם שבאחר לא אחר ה' אבל ואעשה תוכך לגוי גדול ולא אחר ואעשה ממנו ולפי אחר מדברים שפירשתי באחר ואעשה ממנו הכוונה היה שהגוי גדול שיריש ממשה היה עצמו כמ"ש ולגזה אחר שהשאיל הכתוב באמרו כשם הייעה ממעריים חם על טובתו לאחר אלינו ה' ואעשה תוכך וגומר שתתבטל כי ה' לא אחר לי שיהיה גוי גדול אלא מעשה לו אחר יגדל יח ה' ונו' משל"ב במעשה העגל לא אחר ה' אלא ואעשה תוכך לגוי גדול מן הראשה הגס אחוז בו ה' ונחם על הרעה אשר דבר ליעל עמו לא מפני זה שבטל טובה אלילו היה על תנאי ויטיב ה' ב"ה נטעי נפשות חדשות לפרות ולרבות יאולי כי זו היתה כוונת הדבריהם לו שאחרו אחאר משה לפני הקב"ה כשם כל ג' רגלים לא יכול לעמוד של רגל אחד וכו' ישראל שים לשם ג' עמודים וכו' ע"כ וקבל מה משה לא אחר שיאחר ניל בניו ש שם של רגל אחד ולדבריהם יילמדו הדברי לנגד שהנוי העומד אחת שלא באו אחברי יצחק ויעקב וכבי אין לשם שלא רגל אחד • עוד נראה טעם שהתפלל רחו לנגד שכוכבות בנוי היונה עצום כמדרגת הקדוש וטהרה שלא יאחן ה' לזה הוא שהתפלל הנגיל כח ה' על פרט זה ודקדק לומר יגדל יא פי' פתגיהו כבחירת מיכח טוב ביד הק"ב ועתה יגדל כח ה' לפי בבחינת כבר זה להמתיק כפש נוסה למעשה הטוב •

ה' ארך אפים כל ד למה אחר לפניו כל ל"ג מדות ה'אתריהם כפ' כי תשא ויתכאר על פי דבריהם ל' בר"ה פ"ו דף יו"ל ה' ה' אני הוא קודם שיחטא רחמדם ואני הוא לאחר שיחטא רחמדם ויעשר תשובה ע"כ ובפ' תשא כתבתי דברי הר"מ ז"ל בזה ואף פיגלה בידי בפי' הענין הא למדת החמי' הדלת בונה היא קודם שיחטא ולאחר ולנקה ניאמן כאבותיו לזה כמו שהאחר למדם לאחר אחר מלה מודיעין מי הוא רב וחיל כפ' ים שנאמר ולמה יאמרו המוס' והר"ם שם רחמוז מינו מחשבון רחמדות אלא

(כג) אם יראו את האדמה. רבי יהודה הקדוש אומר מי יודע אם כל האנשים אם יראו את הארץ וכשיראו יתנשא את כל הארץ בלבם ויתפללו שהוא ה' להביאם לתוך הארץ ולא יהיה צורך למלאך המליץ שיבקש עליהם כמו שאמר לעיל (יד יט) סלח נא לעון העם הזה וגו' כאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה. ולכל מנאצי לא יראוה. אלו הם המתלוננים שנאמר בהם (שמות טז ח) בשמעו את תלונותיכם אשר אתם מלינים עלינו. ועבדי כלב. שהיה מתנבא בפניהם ואומר (במדבר יג ל) עלה נעלה וגו' ולא שמעו לו. עקב היתה רוח אחרת בו. שלא נתיירא מהם ולא נתפחד מהם כשאר המרגלים. ומלא אחרי. שלא נתמלא מהם כשאר המרגלים. והביאתיו אל הארץ. שנכנס לארץ ולא מת במדבר. וזרעו יורשנה. שנתן לו חלק בארץ ולבניו אחריו. ובנענה יושב בעמק. שהיו ישראל מתיראים מהם. מחר פנו. שיהיו נוסעים לים סוף. וסעו לכם. לאחוריכם. ים סוף. שהיו נוסעים מן הים לים סוף ומשם לתוך המדבר. ועתה אם המת אתם. שהיו מתלוננים ואומרים (שמות יד יא) המבלי אין קברים במצרים. לקחתנו למות במדבר. מה הועלת לנו. שהוצאתנו ממצרים. עד אנה לעדה הרעה הזאת. שהיו מתלוננים עלי. את תלונות בני ישראל. שהיו מתלוננים עלי. אשר המה מלינים עלי. שמעתי. שהיו מתלוננים עלי כמעשיהן:

(כג) אִם יִרְאוּ אֶת־הָאֲרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם וְכָל־מְנַאֲצַי לֹא יִרְאוּהָ׃ (כד) וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרַי וְהֵבֵאתִיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרְשֶׁנָּה׃ (כה) וְהָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב בָּעֵמֶק מָחָר פְּנוּ וְסָעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף׃ * פ (כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ (כז) עַד־מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הַמָּה מַלִּינִים עָלַי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָמָּה מַלִּינִים עָלַי שָׁמָעְתִּי׃

אמר

(כח) אֱמֹר אֲלֵהֶם חַי־אָנִי נְאֻם־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנָי כֵּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם׃ (כט) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־מִסְפַּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֲשֶׁר הֲלִינוֹתֶם עָלָי׃ (ל) אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן׃ (לא) וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אמרתם לָבַז יִהְיֶה וְהֵבֵאתִי אֹתָם וְיָדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מְאַסְתֶּם בָּהּ׃ (לב) וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה׃ (לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רֹעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנָשְׂאוּ אֶת־זְנוּתֵיכֶם עַד תֹּם פִּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר׃ (לד) בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תַּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וִידַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי׃ (לה) אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַנּוֹעָדִים עָלָי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ וְשָׁם יָמֻתוּ׃ (לו) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ וַיַּלִּינוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה עַל־הָאָרֶץ׃ (לז) וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ (לח) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה חָיוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם לָלֶכֶת לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ׃ (לט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד׃ (מ) וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשׁ הָהָר לֵאמֹר הִנֵּנוּ וְעָלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה כִּי חָטָאנוּ׃ (מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תִצְלָח׃ (מב) אַל־תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃ (מג) כִּי הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בַּחֶרֶב כִּי עַל־כֵּן שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם׃ (מד) וַיָּזִדוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר אַךְ אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה׃ (מה) וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בָּהָר הַהוּא וַיַּכּוּם וַיַּכָּתוּם עַד־הַחָרְמָה׃

אם

ירמו ונומר וכל מנאצי נניתי ניתי לך לדעת למה נזכרך לברך התנאים מניין ילמד על הכלל כלו ילמד מדבר שנזכר לפרט. ואמנם כי לפי שם מיר ויכסו מיתי זה עבר פעמים שזה יניד כי כל כלל נישה עשר פעמים ושם מיתם ויכלו מתנהגים פמית תכ' מינו בכלל הנזכרים לזה הוציא התנאים מדבר כלל שנאמר עשר פעמים שהנסו שיהיה כאן ניסו ולא נתנסו ולא נתנסו ולא נתנ

(כח) חי אני • לעון שבועה • אם לא כן אעשה כך יכול תמיני חי : כאשר דברתם • שבקשתם מיני מי במדבר הזה לו מתנו : (כט) ופקדיכם וכל מספרכם • פקדיכם לכל חסר נתתם נתכון כי כענין לנשוא ולמה לנפוח ילתת פרלים • כל המעוים לכל מוקן מספרות ימיהם ומלי הן מבן עשרים שנה ומעלה • להוציא שבטו של לוי כמין פקודיהם מבן עשרים : (לב) ופגריכם אתם כתרגומו • לפי כבוד על הפגרים להפניהם למרן ישכב לעיר ולא אתם תמיתו • נוסף לבזון זה בתן ליתר אתם: (לג) מרבעים שנה • לא את אחד מהם פחות מבן עשרים • לכך נאמר מרבעים • כדי שיהיו מותן על בני עשרים תמימים לכלל שנים עשרים תיתה פרלה • ותן על כי בקדמה לשלות המרגלים לפי שמשבטו תיטל עלתה נזרה זו בתוכחה תלה שהמתינו לה ועד שתתמלה סאתם • וזהו שנאמר במדבר זה יפלו פקדי • ופקדתי עליהם חטאתם • ותן נאמר תבאו את בניכם שתי עונות על עגל ועל תלונה • ואשר להם בתוך חייהם מקנת שנה תמימה • וכשנכנסו בנים בנים תחת אבותם על בני עברים : ונשאו את זנותיכם • כתרגומו ויקבלון את חיבכון : (לד) את תניתי • פרעיותם את לבבכם מאחרי : תניחי • לעון שפרש ניתי כי הניח מבנים לותם :

ויגשו

והאנשים

(כח) אֱמֹר אֲלֵהֶם חַי־אָנִי נְאֻם־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנָי כֵּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם: (כט) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־מִסְפַּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה אֲשֶׁר הֲלִינֹתֶם עָלָי: (ל) אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם בָּהּ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן: (לא) וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לָבַז יִהְיֶה וְהֵבִיאתִי אֹתָם וְיָדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מְאַסְתֶּם בָּהּ: (לב) וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה: (לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רֹעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנָשְׂאוּ אֶת־זְנוּתֵיכֶם עַד־תֹּם פִּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר: (לד) בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תַּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וִידַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי: (לה) אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־הָעֲדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַנּוֹעָדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ וְשָׁם יָמֻתוּ:

וגבריא

אמור ונומר כמאן דאמרתם בפיכו וניתר כמו בימר דבריו ביגל כני ישראל הוא מוהר בהם מיתם בהניעו דבריהם ובתשם ה׳ בפניהם לעלה הוא סהגביל ימי תבן טבריס וניתר מבל המתגל ם לא ישראל שם הם יכנסו מיתם כמו שבון כמו שבן הוא :

בבן טבריס ונומר מבר הליניתם ניתן לבזות כוונת מו מבר הליניתם ומם ד׳ל מל מבר הליניתם חסר תיבת מל גם לא הים ניתן לומר בבבר מבר מת תלונות ונומר כמעני ונימר :

ונראה בכונת הדבריס היה לבד למבר ם מבן עבריס בבם הם סיבניו מבונת הדבריס היה בל מי בניים בן עבריס ובפל נגללים בבלל הנומיר ם מי שיהא מהבריס פחות מבן עשרים בניו בבבנה ב׳ בתו לבלל׳ לזר מבר מבר הליניתם פירוש מזתו שהתחילו להלין ונימור ברבינו היה מותם בהליניו בלי מבן עבר ם ובבל חומר להלבם רבי בפיבתו מהבריס בתם על הלבתם תו לא הים נתיך לביות דבריו ולימר בן עבריס בימת הלבתו זתו בניו בניו מה בתר להתלבה ויהם מהי זה עבר בעבריס היה לומדת רב נתיך בלבל עבר ם בימת הבתון רבינו היה בומל הנומיר יתומר בי בניו ה׳ל בתר הבניו בי בדור הבזה ותבבו הדבריס מבבתן בתם הנומיר על מותן נתיך יהיו תו בן כ ולזה בבת ניתן בתו ולא תם להפיר בליל ט בתב ולא תם תחד ובדבתו בי ניתי ולב ולב ועבו יום ט׳ו בתתר ובבם לתר תבבו בתותו ניתר ניתך תחר עבריו יהודים תותם תהיו בן עבריס בבינתו מתגריס ותם תתיעים בתך לבם לנומיר תלה שבם תבבו שבתומיר היתה על תותן שהיו תו בן כ׳ ות לי כי גם ה׳ תתר דבריו בקולין

אני ה׳ דברתי אם לא זאת ונומר נתיך לדעת מה כוונת מתמר תני ה׳ דברתי הלא יודעים תנו כי ה׳ הוא המדבר : עיד תל כוונת תומרו אם לא זאת ונומר ומה הוא תומרו עם יתותו :

אבן

רשי

ויעפלו

(לו) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לָאָלָּא
מִשָּׁ֣ר לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ
וַיָּשֻׁבוּ וַיָּלִינוּ עָלָיו אֶת־כָּל־ וילינו ק
הָעֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה עַל־
הָאָרֶץ: (לז) וַיָּמֻתוּ
הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת־הָאָרֶץ
רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
(לח) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן
וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה חָיוּ מִן
הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֹלְכִים לָתוּר
אֶת־הָאָרֶץ: (לט) וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד: (מ)
וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־
רֹאשׁ־הָהָר לֵאמֹר הִנֶּנּוּ
וְעָלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־
אָמַר יְהוָה כִּי חָטָאנוּ:
(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה
זֶּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי
יְהוָה וְהוּא לֹא תִצְלָחַ:
(מב) אַל־תַּעֲלוּ כִּי אֵין
יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ
לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: (מג) כִּי
הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם
וּנְפַלְתֶּם בֶּחָרֶב כִּי־עַל־כֵּן
שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־
יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם:

וארשעו

וְנַבְרִיא דְּשַׁלַּח מֹשֶׁה לְאַלָּא
יַת אַרְעָא וְתָבוּ וְאַרְעִימוּ
עֲלוֹהִי יַת כָּל כְּנִשְׁתָּא
לְאַפָּקָא שׁוֹם בִּישׁ עַל
אַרְעָא: וּמִיתוּ נַבְרִיָּא
דְּאַפִּיקוּ שׁוֹם בִּישׁ עַל אַרְעָא
בְּמוֹתְנָא קֳדָם יְיָ: וִיהוֹשֻׁעַ
בַּר נוּן וְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה
אִתְקַיְּמוּ מִן נַבְרִיָּא הָאִינוּן
דַּאֲזָלוּ לְאַלָּא יַת אַרְעָא:
וּמַלֵּיל מֹשֶׁה יַת פִּתְגָמַיָּא
הָאִלֵּין לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִתְאַבְּלוּ עַמָּא לַחֲדָא:
וְאַקְדִּימוּ בְצַפְרָא וְסַלִּיקוּ
לְרֵישׁ טוּרָא לְמֵימַר הָא
אֲנַחְנָא כַּלְקִין לְאַתְרָא דַּאֲמַר
יְיָ אֲרֵי חַבְנָא: וַאֲמַר מֹשֶׁה
לְמָה דְנַן אַתּוּן עָבְרִין עַל
גְּזֵירַת מֵימְרָא דַּייָ וְהִיא לָא
תִצְלַח: לָא תְסַקוּן אֲרֵי לֵית
שְׁכִנְתָּא דַּייָ בֵּינֵיכוֹן וְלָא
תִתְבָּרוֹן קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן:
אֲרֵי עֲמָלֵקָאֵה וְכְנַעֲנָאֵה
תַּמָּן קָדָמֵיכוֹן וְתִפְּלוּן
בְּחַרְבָּא אֲרֵי עַל כֵּן
תְּבְתּוּן מִבָּתַר פּוּלְחָנָא
דַּייָ וְלָא יְהֵי מֵימְרָא דַּייָ
בְּסַעֲדְכוֹן:

והאנשים אחר שלח ונומר כל הכתוב תיותר ביבא הסמיכנו כי מצינו שלח שמים ונויתה וכל מה שאתר ברחוב ומולי כי לנד ברכם לומר ברחוב ומכאן שנצטרע בית מקף ואתר ואלו אתר אתר ואלו מדת מלכים ומדת לבנים ולמה לא ראיתם ה' מיתת מדרך ה' ויתרים ה' מפני שחטאו ישראל ונתחייבו מיתה ונתחייבו מיתה ונתחייבו מיתה

רש"י

(מד) ויעפילו • לשון חזק וכן כנה עפלה מיכה ד ולשון עזות וכן ועפלו בת ציון יחזקאל יט ומדרש תיחומא מכריעו לשון מיהל הלבו חזקים עלה בידינו: (מה) ויכום • כמו ותכתת לותי טחון ומכה מחי מכה: עד החרמה • שם החזיקו נקודת על שם החרמים: (א) ובאותם תמה • מין זה נזיר אלא ר' שמעון שם ויחילם על לפנים לנזירות תמה לה: לרית ניחוח • ריח היה לפני • לפלה נדר מי בנדבה ונומר • מי שהיתה לו חמה בכבול תינת מי היה שהיה בחיובי מתנה לעבדים בתיעוד: (ב) והקריב • תדבר כו נסכים ומי שם לכל ביאתו • המתנה על כל זבחיו בנפלו בתוכה ויהיה לכלם כמו בשעתו בחנוכת המזבח: (ג) לנפל • על שם הלשון: (ד) מן הכבש • ומשם מיהל הוא • ורבותינו דרשו מן לרבות את הכלנס ליסכי מיל: (ו) מנחה • מיומו מנחה אלא על המיחד והחמץ • אבל יין אינו מנחה בפני עצמו על הפרט: (ח) מן הבקר • בזה שהיה בדבקים בין שהוא בדבקים • הבא ומה הדבים בתוך שיתם • מיל • בזה נו מהם ויים אחד: (יב) כמספרם אי • ומה הבהמות אשר תעשו כמספרם תעשו איש כמספרם • מספרם יהל בהמות מספרם על נסכים:

ככם

ויעפילו
כי

(מד) וַיַּעְפִּלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה: (מה) וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר הַהוּא וַיַּכּוּם וַיַּכְּתוּם עַד־הַחָרְמָה. ס

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה **טו** לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם: (ג) וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ בִנְדָבָה אוֹ בְמֹעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבָּקָר אוֹ מִן־הַצֹּאן: (ד) וְהִקְרִיב הַמַּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֹלֶת עִשָּׂרוֹן בָּלוּל בִּרְבִיעִת הַהִין שָׁמֶן: (ה) וְיַיִן לַנֶּסֶךְ רְבִיעִית הַהִין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ לַזָּבַח לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד: (ו) אוֹ לָאַיִל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֹלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים בָּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן שְׁלִשִׁית הַהִין: ז וְיַיִן לַנֶּסֶךְ שְׁלִשִׁית הַהִין תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: * (ח) וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶּן־בָּקָר עֹלָה המישי אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה: (ט) וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֹלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן חֲצִי הַהִין: (י) וְיַיִן תַּקְרִיב לַנֶּסֶךְ חֲצִי הַהִין אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (יא) כָּכָה יֵעָשֶׂה לַשּׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לָאַיִל הָאֶחָד אוֹ לַשֶּׂה בַּכְּבָשִׂים אוֹ בָעִזִּים: (יב) כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כָּכָה תַּעֲשׂוּ לָאֶחָד כְּמִסְפָּרָם: (יג) כָּל־הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה־כָּכָה אֶת־אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

וְאַרְשָׁעוֹ לְמֵיכַךְ לְרֵישׁ טוֹרָא וַאֲרוֹן קְיָמָא דַּיְיָ וּמֹשֶׁה לָא מְעוֹ מִגּוֹ מַשְׁרְיָתָא: וּנְחַת עֲמָלֵקָאָה וּכְנַעֲנָאָה דְּיָתִיב בְּטוּרָא דַּהֲוָא וּמְחוֹנוֹן וּמְרַדִּינוֹן עַד חָרְמָה: וְצַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָרָא: מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי רַעֲלוֹן לְאַרְעָא דְּיָתְבָנֵיכוֹן דַּאֲנָא יְהֵיב לְכוֹן: וְתַעְבְּדוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשָׁא לְאַפְרָשָׁא נִדְרָא אוֹ בִנְדַבְתָּא אוֹ בְּמַעֲדִיכֶן לְמֶעְבַּד לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ מִן תּוֹרֵי אוֹ מִן עָנָא: וְיַקְרֵיב דְּיַקְרִיב קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ נִנְחָא סוֹלְתָא עֲשָׂרוֹנָא דְּשִׁילָא בְּרִבְעוּת הִינָא מִשְׁחָא: וְחַמְרָא לְנִסְכָּא רִבְעוּת הִינָא תַּעְבִּיד עַל עֲלָתָא אוֹ לְנִכְסַת קוּדְשָׁיָא לְאִמְרָא חָד: אוֹ לְדִכְרָא תַּעְבִּיד מִנְחָתָא סוֹלְתָא תְּרִין עֲשִׂרוֹנִין דְּשִׁילָא בְּמִשְׁחָא תַּלְתוּת הִינָא: וְחַמְרָא לְנִסְכָּא תַּלְתוּת הִינָא תַּקְרֵב לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ. וַאֲרֵי תַּעְבִּיד בַּר תּוֹרֵי עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא לְאַפְרָשָׁא נִדְרָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ: וְיַקְרֵיב עַל בַּר תּוֹרֵי קוּרְבָּנָא סוֹלְתָא תְּלָתָא עֲשְׂרוֹנִין דְּפִיל בְּמִשְׁחָא פַּלֶגֶת הִינָא: וְחַמְרָא תַּקְרִיב לְנִסְכָּא פַּלֶגֶת הִינָא קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: כְּדֵין יִתְעֲבֵיד לְתוֹרָא חַד אוֹ לְדִכְרָא חַד אוֹ לְאֵימַר בְּאִמְּרַיָּא אוֹ בְעִזָּיָא: בְּמִנְיַן דְּתַעְבְּדוּן כְּדֵין תַּעְבְּדוּן לְחַד בְּמִנְיָנֵיהוֹן: כָּל יְצִיבָא יַעְבֵּיד כְּדֵין יַת אִלֵּין לְקָרָבָא קֳרָבַן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:

ועיין טעם בזוהר"ת דעתם כי לגד סתם מדרש דם בתורת כהנים שמעון יחזקאל לעת הפקדי לזיין לבטיה כב' להחליט התחיית כי הגל יגיל ועלו הסרם ולפ נתרצה ה' כי מדעתם טריש וכפר ינזרם נזרם ושיין מה שכתבתי בפרשת דברים .

תבלו על לחן מובטותיהם ועיין לגד ברמה ה' חדוה לבם בנוירת טלטולם במדבר מרגלים מיבלנים עפיהת ' גרון לזה סעד לבם במעות התלויות בתון לבוקן ר חס כי יי לו ויברו את מדעתם ויבקלנת זומן לפ תריש להבר התיחוה לבפ ותקח ן ליתר מבר מהו ניתן לבם יהם בהדור

אור החיים

החזק בעריהם ויבלו במדבר על הנס הייעם יותנרים בן עבריהם בפ ויומר כי מעבה בניהם יחיתם גם להמעת כי את בניהם הקים פתחם :

עוד כתיב ליתר כי מיתרו נותי לבם ע"ד מומרים על מבון לתחית התחיות יתן התורה דבתיב תל יבבנו ה' להוביותיכם לתת לכם לכם לפ נמתר מלפ לכם ויתיר ב"ב ויהו בן הבטיחם בייתו בתחית המתים ויירשו את מדתם :

והקריב ובומר טעם שהנביל ה' ביסכים ובבתן המנחה רבויות במן לעשרון עשם ג לוגי ובמי כי רבויות יין לנסך ובבל' טעמונים ובו ה' בלבית תרין במן ובלבית החזן יין שהם ד לוגי ובבל' טעמו' רבי היין במן ויחצי החזי יין בריות שהם נוהן בבולל־ בפי תחבבות ב לוגין לעשרון בין בתורת ב' מעריבים ולפי בתורת טעריו הבריך ב' לוגי ד"ה מ"ם בתנהם בת תורת יתבבו רמ"ם בפ זו תם מ' יהם הקרבנות ויל תתיבד מו יוהר מהם יין בתרי ויתו ויתין מתנהבי ליי יי ולא ב לוגין לתוך בתים יש לא לוגי ולא שתים יי"ל ויהוה ט ס הי תוב ולפ יתן לישרון ב' לוגין הנם בהבניך בבני מעריבים בלבית החזן שהם ד לוגין להתירך לתוך תרין תבי' לוגן ות יוהבהי הבהבים ל־בי־ויון הבל התתן בנם היה תנייו בבם בבהי בילתר רבי טרפון מתנהב בהם בתן ובתלקו רבותיהו בתורות תהם תתיו בלפ פתות תב' לוגין ותהם תתיו מתיהב מבולו לב מהנים הון תורי ותורי תרתים הם בן בלבמה לת"ל יין יכתות תב' לוגי הוה הטים שהניך ה' נ' לוגי בתעריו תלפ למ"ד תמילו לב לתת לפ שהם בפי החבנות ל' בתבים ה' מידות בתן ותידות יין בקרבניהם בדין ב וב בתונים :

וכי

(יד) וְכִי־יָנוּר אִתְּכֶם גֵּר
אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם
וְעָשָׂה אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה
כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה׃
(טו) הַקָּהָל חָקָּה אַחַת
לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר חָקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה׃
לִפְנֵי יְהוָה׃ (יו) תּוֹרָה אַחַת
וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר
הַגָּר אִתָּכֶם׃ * פ
(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שש
לֵאמֹר׃ (יח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא
אֶתְכֶם שָׁמָּה׃ (יט) וְהָיָה
בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ
תָּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה׃
(כ) רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם
חַלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה כִּתְרוּמַת
גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ׃ (כא)
מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ
לַיהוָה תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם׃
ס (כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא
תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה׃
(כג) אֵת כָּל־אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה
מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם׃ (כד)
וְהָיָה אִם־מֵעֵינֵי הָעֵדָה
נֶעֱשְׂתָה לִשְׁגָגָה וְעָשׂוּ כָל־
הָעֵדָה פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד
לְעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה
וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט
וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ חסר א
(כה) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח
לָהֶם כִּי־שְׁגָגָה הִוא וְהֵם
הֵבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשֶּׁה
לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה
עַל־שִׁגְגָתָם׃ (כו) וְנִסְלַח
לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם
בִּשְׁגָגָה׃ *

ואם

(טו) כמשפט כן גר וכן דרך לשון עברי כגון ה' כאחין מנרים כן אחין מנרים • כמוני כמוך כמוני כמוך בישראל כן בגר • (יו) כבותכם לא תחרן • תשובה בישראל זו מכל ביאות שבתורה שבעולי נאמר כי תבא כי תבאו לפיכך כולן למדנו מזו וכיון שפרט לך בתחת מתן תחרה חלה לתחר יהושע ויהושפט אף כלן כן • אחד זו נאמר בה בבותכם משבשנסו בה ואכלו מלאכה בתחייכו בחלה : (כ) ראשית עריסותיכם • כשאלו כדי עיסתכם שתהא רגילין לעשר במדבר ובמה היה ומודו ביומר עומר לגלגלת תדיעי מרחיתם כלומר קודם שתאכלו ממנה • ראשית חלקת חלה אחת תרימו תרומה לפני ה' : חלה • טורטל בלעז : כתרומת גורן • אלא כאשר בה שיעורלה כתרומת מעשר שכן בה שיעור • אחד כל חכמים נתנו שיעור לכל הבית • אחד מעשרים וארבעה • ולפחות אחד מארבעים וכמה : (כא) מראשית עריסותיכם • לפי כאשר רגילות עריסותיכם שהוא הני לשאתה עריסותיכם תלמוד לומר מראשית עריסותיכם ולא כולה : תתנו לה' תרומה • לפי שלא נתנו שיעור חלה • נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה : (כב) וכי תשגו ולא תעשו • ע"מ היתה בכלל כל המצות שבתורה מביאים עליה פר • ורבי אליעזר מוציא כאן מכללה לידון בפר לעול ובעיר לחטאת : וכי תשגו וגו' • בפ"ק הכתוב מדבר או מיום חלה בחד מכל המצות • ת"ל את כל המצות החלה • מצות אחד שהיה כלל המצות אם העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פניו־לה מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים ואי זו זו ע"ז : אשר דבר ה' אל משה • מכאן ולא יהיה לך מפי הנבואה שמעתם • אחת דבר אלהים שתים זו במענה : (כג) את כל אשר ציוה וגו' • מגיד שכל התורה כולה ע"ז ובכל מה שנצטוו הנביאים שנאמר להן היום אמר להם ה' ואלמה : (כד) אם מעיני העדה נעשתה לשגגה • אם מפי עיני העדה נעשתה עבירה זו על ידי שוגג שמנעו והודו על אחת מן העבודות שהיא מותרת לעבוד ע"ז בכך : לחטאת • חסר א' כאילו כתוב חטאות שבתורה הבאות עם עולה • החטאות קודמות לעולה שנאמר ואת השני יעשה עולה • וזו עולה קודמת לחטאת : (כה) הביאו את קרבנם אשה לה' • זה האמור בפרש' הוא פר העול • שנאמר אשה לה' : וחטאתם • זה השעיר :

תחטא

ואני יתנייר עמכון גיורא
או דביניכון לדריכון ויעביד
קורבן דמר־תקבל ברעוא
קדם יי כמא דתעבדון כן
יעביד : קהלא קיימא חד
לכון ולגיורא דיתנייר קיים
עלם לדריכון כוותכון כגיורא
יהא קדם יי : אוריתא חדא
ודינא חד יהי לכון ולגיורא
דיתניירון עמכון : ומליל יי
עם משה למימר : מליל
עם בני ישראל ותימר להון
כמיעלכון לארעא דאנא
מעיל יתכון לתמן : ויהי
כמיכלכון מלחמא דארעא
תפרשון אפרשותא קדם
יי : ריש
אצוותכון חלתא תפרשון
אפרשותא כמא דמפרשין
מן אדרא כן תפרשון יתה :
מריש אצוותכון תתנון קדם
יי אפרשותא לדריכון :
וארי תשתלון ולא תעבדון
ית כל פקודיא האיליין
דמליל יי עם משה : ית
כל דפקיד יי לותכון בידא
דמשה מן יומא דפקיד יי
ולהלא לדריכון : ויהי
אם מעיני כנשתא אתעבידת
לשלו ויעברון כל כנשתא
תור בר תורי חד לעלתא
לאתקבלא ברעוא קדם
יי ומנחתה ונסכיה כדחזי
וצפיר בר עזי חד לחטאתא :
ויבפר כהנא על כל כנשתא חסר א
דבני ישראל וישתבק להון
ארי שלותא היא ואתיונון
אית־תיאו ית קורבנהון
קורבנא קדם יי וחובתהון
קדם יי על שלותהון :
וישתבק לכל כנשתא דבני
ישראל ולגיורא דיתניירון
ביניהון ארי לכל עמא
בשלותא :

ואם

ובי תעשו ולא תעשו וגו' לולא שכתוב זה מדבר בעבודת כוכבים ומשמע כל מ' את כל המצות וגו' את כל אשר ציוה וגו' שכן לומר שכופר בעבודת הדברות ובכל כתר מצות שבתורה שקבלו על ידי משה וחזן מדבריהם נראה שכתב לומר שהעובד ע"ז כעובד על כל מצות ל"ת ומבטל כל מצות עשה כנגד ביטול מ"ע תמר ולא תעשו את כל המצות הרי ביטול כל מ"ע וכנגד עברת על כל מל"ת תמר את כל אשר ציוה ה' אליהם ומיהוש משמענו שכתוב כמ"ע ות"ל כי יש במ"ע שקולה כנגד כל התורה מ"ש כן תעשו הרי הוא ככופר גם בה וכמו כן יש במ"ת חמורות הרי הוא נ"ב ככופר בכולן ומשמע שקול לכל •

והנפש

והנפש אחר תעשה ביד רמה וגו׳ פי׳ כשיעשו במזיד תעלה עליו הכתוב כאילו נקב את ה׳ ח״ו ולזה עונשו וכפרתה הכתוב מיד • ויתחיל עיד כי דבר ה׳ בזה וגו׳ פי׳ ולטעם שבקולה מכנד כל התורה כולה כי זה בטל כל מצות עשה והוה לומרו דבר ה׳ בזה ועבר נ״כ על כל יחיד ויחיד הו׳ ומצותו הפר ולזה הכרת תכרת הנפש ההיא הכרת ככנד ניתי הכתוב תכרת ככנד תכרים לפי שהכתוב יש לו רמ״ח תכרים ושס״ה נידוים שכרת״ם רמ״ח מ״ע ושס״ה לא תע״ש יכתבער על כולן לא נכתר לה׳ ענף בתתינו תחת ותין לה תקומת עוד ונקבע בם העון לע״ע והוא תתיר עונם בם ורזל דרבו הכתוב בעניין

רשי

(כז) תחטאת בשגגה • בע״ח • כז בת שנתה • שתי עבירות • יחיד מביא ב׳ בהמות • ובזו קבע לה עבירה • (ל) ביד רמה • במזיד : מגדף • מחרף כמי ומיתתו תלויה ועומדת • שכר נדבו יעיר מלך מצור • ועוד דורש רבותינו מבלן להכרך את הנפש ההוא מעמי בכרת : (לא) דבר ה׳ • מוכרת ע״ז מפי הגבורה ויהכתיר שפי תורה : עונה בה • בזמן שבועה בה • כלה עשה תשובה : (לב) ויהיו במדבר וימצאו • בשבתון של יכרל דבר הכתוב • כלה כתרו חלה בשבת ראשונה שבמדבר והכביים בה זה וחללה : (לג) המוצאו מיתי מקושש • שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמלאוהו ואתרו בו : (לד) כי לא פורש מה יעשה לו • כלו זו מיתה יעות אחל יודעים היו שמחללה בשבת במיתה : (לו) ויציאוהו מחוץ • מבלן בבית הסקילה חון ורחוק ג״ל : רגום • בסנ״ה בלשון יכן הלוך אלנ״ט • וכן זכור ונמור :

ונעמו

(כז) וְאִם־ נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֵז בַּת־שְׁנָתָהּ לְחַטָּאת : (כח) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֶטְאָהּ בִּשְׁגָגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלֶיהָ וְנִסְלַח לָהּ : (כט) הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה : (ל) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה ׀ בְּיָד רָמָה מִן־הָאֶזְרָח וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֶקֶרֶב עַמָּהּ : (לא) כִּי־דְבַר יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוָתוֹ הֵפַר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ : פ (לב) וַיִּהְיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת : (לג) וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמֹּצְאִים אֹתוֹ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־הָעֵדָה : (לד) וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ בְּמִשְׁמָר כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה־יֵּעָשֶׂה לוֹ : ס (לה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוּמַת הָאִישׁ רָגוֹם אֹתוֹ בָאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה : (לו) וַיֹּצִיאוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ בָאֲבָנִים וַיָּמָת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה : פ (לז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־משֶׁה לֵאמֹר :

דבר

ואם שביעי חר ייחוב בשלו ויקריב עיזא בר שתה לחטאתא : ויכפר כהנא על אינש דיאשתלי בחבויה בשלו קדם יי לכפרא עלוהי וישתבק ליה : עלין ונסלח לו : (בט) האזרח בבני ישראל ולגיורא דיתנירון ביניהון אוריתא חדא יהי לכון לרעביד בשלו : ואינש דיעביד ברישׁ גלי מן יציבא ומן גיורא קדם יי הוא מרגיז וישתתיצי אינפא ההוא מבנו עמיה : ארי פתגמא דיי בסר וית פקודוהי אשני אשתצאה ישתתיצי אינפא ההוא חוביה ביה : והוו בני ישראל במדברא ואשכחו גבר כד מגבב אעין ביומא דשבתא : וקריבו יתיה דאשכחו ירתיה כד מגבב אעין לות משה ולות אהרן ולות כל כנשתא : ואסרו יתיה בבית מטרא ארי לא אתפרש להון מה ליעבדון ליה : ואמר יי למשה אתקטלא יתקטיל גברא רגומו ירתיה באבניא כל כנשתא מברא למשרית ורגמו יתיה באבניא ומית כמא דפקיד יי ית משה : ואמר יי למשה :

מליל

(כז) תחטאת בשגגה • בע״ח • כז בת שנתה • שתי עבירות • יחיד מביא ב׳ בהמות • ובזו קבע לה עבירה • (ל) ביד רמה • במזיד : מגדף • מחרף כמי ומיתתו תלויה ועומדת • שכר נדבו יעיר מלך מצור • ועוד דורש רבותינו מבלן להכרך את הנפש ההוא מעמי בכרת : (לא) דבר ה׳ • מוכרת ע״ז מפי הגבורה ויהכתיר שפי תורה : עונה בה • בזמן שבועה בה • כלה עשה תשובה : (לב) ויהיו במדבר וימצאו • בשבתון של יכרל דבר הכתוב • כלה כתרו חלה בשבת ראשונה שבמדבר והכביים בה זה וחללה : (לג) המוצאו מיתי מקושש • שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמלאוהו ואתרו בו : (לד) כי לא פורש מה יעשה לו • כלו זו מיתה יעות אחל יודעים היו שמחללה בשבת במיתה : (לו) ויציאוהו מחוץ • מבלן בבית הסקילה חון ורחוק ג״ל : רגום • בסנ״ה בלשון יכן הלוך אלנ״ט • וכן זכור ונמור :

ויהיו כני ישרל במדבר וגו׳ קשה מה הוא הכתוב להודיענו בהיות ישרל במדבר ויתבאר על פי מה שאמרו בתמ׳ בשבת ובול מתר רב יהודה אתר שמואל תקומם הכתוב ד׳ מתות בר ברה הוה ב״ב גם בתרו בתם בפרק ח׳ וול תנית סדטיות בלש ח׳ ורו׳ זו היה רבר ברה הוה ב״ב גם ולתבוב יתי מדבר דשת תיית ויחזו רבר סדט ח׳ וכו׳ ומדבר ותרן מבני לה קשיה כלו בומן שהיו ישרל במדבר כמן בומן הזה ופירשי ול בומן הזה תשוב רב״ר בומן הזה לא היו לרבים פי׳ וכרייתא דקתני והמדבר הה קם ל דמי מיכה רבים מצויים בכשיו במדבר ג׳ הוה בכלל רב״ר וה׳ מה מתר הכתוב כפרנס לבודים בזן התקבים מצות מעבור ר׳ מתית לם ר׳ יהודה הקדים לומר ויהיו כני ישרל במדבר פי׳ וזה היה שנתבב לו חילול הבת להתחייב מיתה אבל אם לא היו ישרל במדבר הנם עדיה מעבור ר׳ מתית נם חייבו חיב דין רב״ר •

ולפי סברת ת״כם כפי מה שנתת מלברייו מתת שמתה המדבר בכלל רב״ר ולא חלק אם מצויים ישרל לשתיכם מצויו ופירשתי בו בחי׳ חפן ה׳ שחברתי ביתי חורפי שהרת״ם מפרש דברי אבוי עזה בתן בומן שהיו ע״פ תנת שהזכיר המדבר תדבר על אותו זמן לזה מנתו נ״כ ותנת בלה הזכירו תיבו מדבר בלה בומן הזה וומן הזה תיבן מצויים הולבי מדברות ולבד שתיבם מצויים לא טרח להסתיענו דיבו ותב״כ בתפי בומן הזה המדבר רב״ר ת״כ נתזור לקושיתנו לדרך זה לתה הוברך הכתוב לומר ויהיו כני ישרל במדבר ויתבאר ע״פ תה שתמרו עוד נם ול בתתיבתת תנת מקושש

קדם תה בת הכתוב להתיתענו בהיו ישרל במדבר ויבאתר על פי תה שתמרו בתם׳ בשבת ובול מתר רב יהודה אתר שמואל תקומם הכתוב ד׳ מתות בר ברה הוה ב״ב גם בתרו בתם בפרק ח׳ וול תנית סדטיות בלש ח׳ ורו׳ זו היה רבר ברה הוה ב״ב גם ולתבוב יתי מדבר דשת תיית ויחזו רבר סדט ח׳ וכו׳ ומדבר ותרן מבני לה קשיה כלו בומן שהיו ישרל במדבר כמן בומן הזה ופירשי ול בומן הזה תשוב רב״ר בומן הזה לא היו לרבים פי׳ וכרייתא דקתני והמדבר הה קם ל דמי מיכה רבים מצויים בכשיו במדבר ג׳ הוה בכלל רב״ר וה׳ מה מתר הכתוב כפרנס לבודים בזן התקבים מצות מעבור ר׳ מתית לם ר׳ יהודה הקדים לומר ויהיו כני ישרל במדבר פי׳ וזה היה שנתבב לו חילול הבת להתחייב מיתה אבל אם לא היו ישרל במדבר הנם עדיה מעבור ר׳ מתית נם חייבו חיב דין רב״ר •

ולפי סברת ת״כם כפי מה שנתת מלברייו מתת שמתה המדבר בכלל רב״ר ולא חלק אם מצויים ישרל לשתיכם מצויו ופירשתי בו בחי׳ חפן ה׳ שחברתי ביתי חורפי שהרת״ם מפרש דברי אבוי עזה בתן בומן שהיו ע״פ תנת שהזכיר המדבר תדבר על אותו זמן לזה מנתו נ״כ ותנת בלה הזכירו תיבו מדבר בלה בומן הזה וומן הזה תיבן מצויים הולבי מדברות ולבד שתיבם מצויים לא טרח להסתיענו דיבו ותב״כ בתפי בומן הזה המדבר רב״ר ת״כ נתזור לקושיתנו לדרך זה לתה הוברך הכתוב לומר ויהיו כני ישרל במדבר ויתבאר ע״פ תה שתמרו עוד נם ול בתתיבתת תנת מקושש

תולם הוה ע״כ ולבד שתקשה לתברי התנת והלה תמרו רבותינו בדיבי בישוי דם חיה ועוף תין מכסין בעפר המדבר תפני שהיה מלחה ותינה נמחת ע״כ ת״כ תנין יבלו שתחים במדבר שתלשם תקושש לזה הרבים לומר ויהיו כני ישרל במדבר ויתמרו לו כתתר׳ של תרים היה תשקה ותיה תעלה נטות ופרנסים ות״כ היו נדלים שתחים במדבר לתלוש נם לשברת רב תרת בר יעקב שתתר תעתר תיה יתיבב ג׳ הכתוב בדרך זה •

ויבצאו תיה וגו׳ תתר לבון תניתה יתברך ע״ד תומרם לו כתתר להם תעשה נתו ורתו תם יש תדם שתלל תת השבת וכו׳ ע״כ לזה תתר ויתבתו ע״ד תומרו ויבוקש תדבר ויתבת •

מקושש עניש ביום השבת הקדים זכרון המעשה קודם זכרון היום ולא תתר ביום השבת תקושש עניש לומר שלא בשעשה ממנו שבת בשעשה תעניו ותם היה תקדים זכרון שבת היה בשתבו במלאכתו ביום השבת פי׳ הידוע שלא בשעה תקושש עניש ביום השבת תוזר זכרון השבת שלא התקושש ניודע כי שבת היה וירול ניתחרתו להוניות דבר זה שיודע היה שהוה שבת תתה שבשל לומר בפסיק שתחל תקושש עניש שבת לומר לתחר שתחר שהודיעוהו שבת זו תוזר לקושש ולדרכנו טעם שבשל לומר פ״כ תקושש להודיענו שלא היתה לו שבת מלאכה שתייב עליה והוה הו׳ תותו תקושש פי׳ הוה היה יודע כי עושה מלאכה ובזה היו לו זדון שבת וזדון מלאכה •

ויאמר ה׳ אל תשה טעמי שיעור פרשה זו שתתר ויתתר תשת״כ בכל התורה שבכלן הוה תומר ויבבר ותבתר ע״פ תתמרו אל שתתרו בפרשה תשה תעשה התקושש תתר לפני ה׳ בימי התול לובשין ישרל תפילין ווזכרין התנות ביום השבת כתה שבת יזכרו ותשיב הק״בה הריני כותן להם תנות ניטית שבת יזכרו וכו׳ ע״כ לזה תתר ויתתר פי׳ תתירה התסעדת תת הלב כתבוקשו •

(לח) ועשו להם ציצית • על גם הכתילים התלוי כם • כאן ויקחתי בציצית רמזי • דבר תחר ציצית • על גם ויתיחס תיתו כתו מנין תן החרכים : על כנפי בגדיהם • כנגד ויבוז תחכם על כנפי נשריס • על מרבע כנפות ולא בעלת ג׳ ולא בעלת חמש • כנגד ד׳ לעונות של גאולה

דבר (לח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת : (לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם : (מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם : (מא) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם :

ועשו

כמיל תכלת • על גם שכול בכורות תרנומו של שכול תכלת • ומכתם היתה בלילה וכן נכנו התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב : ובתיבת חוטים כנגד שתנה יתוס שנהו יסרחל מביאתו מיכרים על נשתירו ניכרם על הים : תכלת • נכנו ירוק של תלוזן : (לט) וזכרתם את כל מצות ה׳ • כתבון ניסטריס של ציצית עם מתות ובמוכם חוטין ושתים קשרים הרי תרי״ג : ולא תתורו אחרי לבבכם • כמו מתור המרן • הלב והעינים הם מרגלים לגוף • מסרסרים לו את העבירות • הגוף רואה והלב חומד ויגוף עושה את העבירה : (מ) למען תזכרו • נתתן לכלם זכר : מלהיכם • נתתן ליסרל : הוצאתי • על תנת כן פדיתי אתכם • כתקבלו עליכם • גזרותי : מני ה מלהיכם • עוד למה נאתר • עלא יאמרו יסרחל מכני מה אתר התקום לא כנעשה וניטיל עכר • לא עוטין ולא נוטלין עכר על כרחכם מני מלכנם • וכן הוא אומר אם לא ברית חזקה אחליך עליכם • דבר אחר למה נאמר ציצית מנרים • אני הוא שכחתי בתנרים בין טפה של זכור לטפיכה של נכור • אני הוא עתיד להחיות ולפרע מן התולה קלה מילן נכנדו ואומר תכלת הוא • ותיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי • למה נסמכה פרשת תקיעה לפרשת עובד מלילים לומר כשתתלל את השבת כשובר ע״ת שהוא היה שקולה כנגד המצות • וכן הוא אומר בשורה ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ואת שבת קדשך הודעת להם • ואף פרשת ציצית לכך נסמכה למלו לפי שהוא היה שקולה כנגד כל המצות • שנאמר ועשיתם את כל מצותי :

ויקח

פרשת קרח

פ פ פ

ויקח

ואתפליג

פרשת קרח

פ פ פ

מכוון מאחר זה שיהיה לציצית ולדברי התוספות שכתבו בתחלת תניות דף מ״ו בדברי ר״מ שאמר שם וזל נדול עונשו של לבן מעונשו של תבלת מכל למלך שאמר לכ׳ עבדיו לאחד מאר הכיה לי חותם של טיט ולא׳ אחר הביא לי חותם של טיט וכו׳ ואם ופשנו שניהם ולא הכירו היה מהם עונשו מרובה וכולי כתבי התוספות מה שמדתה חותם של טיט לציצית שכך עושים לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי ה׳ כדתי׳ בתחלת שבת בכלא דעבדלת תנן ע״כ ירבה במאחר יהיה לכם לציצית לנד שהם עבדים לי׳ והעבד עושה כבלא יהיה לכם סימן זה לכבלא דעבדלת ואחר ורואיתם אותו וזכרתם את כל מנות ה׳ קיום פסיכיטו כסי׳ עבדותם יתנו לב בחיים בני חורין לעשות כחפצם בתלבושם בדיבורים וכבל מעשיהם כעבד שחיית רבו עליו ולעשות בשנה שהתלון מנוה לעשות ולעשות כל תלחבות

דבר ועשו

וגומר ואחרית לנד יום זנה חיוב המצוה ויש נ״ב מבלם ובכולל הציונך היתנה לזה לאחר דיבור ואחרינה • להם

ויקח קרח. כרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא: ויקח קרח. לקח את עצמו לבד מאחר להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה. וזהו שדרשם מנקלוס ותפלינו נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת. וכן הוא יקחך לבך לילך אחרך להכלילך משאר בני אדם. דבר אחר ויקח קרח משך לשון סנהדרין שכתוב בדברים. כמו שנאמר קח את לבך. קחו לעצמכם לחכמים: בן יצהר בן קהת בן לוי. ולמה הזכיר בן יצהר בן קהת בן לוי. לפי שהקב"ה רחמים על עצמו. אלא יזכר כאן על מחלוקתם. שנאמר ובקהלם על הזכון בדברי הימים. כנאמר כן מביאתם בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל. ודתן ואבירם. בעבור שהיה שבט ראובן קרוב בחניותיה תימנה. לכן לקחת וכניו החונים תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו. אוי לרשע ואוי לשכנו. ומה ראה קרח להלוך עם משה. נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבר. אמר קרח את אהרן מרובה היה שנאמר וכני קהת ונומר. עמרם הגדול נטלו כתר כהונה גדולה. אחד מלך ואחד כהן גדול מי ראוי ליטול את הכתר לא אני שהרי בן יצהר שהוא שני לעמרם. והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכלם הראוי מולך עליו ומבטל את דבריו. מה עשה עמד וכנס ר"ל סנהדרין רובו משבט ראובן בניו. ושם אליצור בן שדיאור אחיכיו ובניהם בו. שיאמר בניו של קרוחי מיעד ולהלן הוא אומר אלה הקרואי העדה. ובאלו בן טליית שהיו מרגלים בעדה. אמר להן חייבת לו טליה שהיה מסור על תכלת שהיו מטילין על מין אחד חוט של תכלת פוטרה. אמר לו לעכשיו לית הכא טליה על מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה. זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה: בני ראובן. דתן ואבירם. דתן בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל. ואבירם בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל. ואון בן פלת בן ראובן. בכור לראובן ומת בחייו של אביו בחטא דודאים. ולא נמנה עמהם בפרשה זו. ולא נמנה עמהם בחלוקת דתן ואבירם. ולא נמנה עמהם בעצה רעה. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הרעים שעשו. ולא נמנה עמהם בעונשם. ולא נמנה עמהם בשכר. ולא נמנה עמהם בתחיית המתים. ולא נמנה עמהם בעולם הבא. ולא נמנה עמהם בגלגול. ולא נמנה עמהם בישועה. ולא נמנה עמהם בנחמה. ולא נמנה עמהם בבנין בית המקדש. ולא נמנה עמהם בקבוץ גליות. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הטובים שעתידין ישראל לעשות לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הרעים שעתידין רשעי ישראל לעשות לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בגיהנם. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הרעים שעתידין רשעי ישראל לקבל לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הטובים שעתידין צדיקי ישראל לקבל לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הטובים שעתידין הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הרעים שעתידין הקב"ה לעשות לרשעים לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הטובים שעתידין הקב"ה לעשות לישראל לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הרעים שעתידין הקב"ה לעשות לאומות העולם לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הטובים שעתידין הקב"ה לעשות לאומות העולם לעתיד לבא. ולא נמנה עמהם בכל הדברים הרעים שעתידין הקב"ה לעשות לישראל

(ג) רב לכם · הרבה יותר ממה שלקחתם לעצמכם נדולה : כלם קדושים · כלם שתינו דברים כאיש אחד הכתוב : ותתנשאו · תתנשאו · אם לקחת מתת מלכות לא היה לך לכנר לאחיך כהונה · לא מתת לבדכם ממנתם בסיני קנכי ה׳ אלהיך כל העדה שתינו : (ד) ויפל על פניו · מפני המחלוקת ·

(ג) וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־ אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהַל יְהוָה : (ד) וַיִּשְׁמַע משֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו :

(ה) וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־ הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֶת־ אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו : (ו) וְאֹת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ : (ז) וּתְנוּ בָהֶן ׀ אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן ׀ קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־ יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי : (ח) וַיֹּאמֶר משֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־ נָא בְנֵי לֵוִי : (ט) הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם : (י) וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְּנֵי־לֵוִי אִתָּךְ וּבַקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה :

לבן

(ה) בקר · יודע ונו׳ טעם מו׳ בוקר ונו׳ ולא עשה המבחן במיתו ותן עכשו שלא יחשדוהו שעשה אמבחי בזמן כלתי הנין שהוא בין הערבים שמיו ותן הדעין ובמחתיהם על כורחך הקדוש שהוא ומן תנבורת הדעים · עוד ניתכיין בזה חים המלים לת לכם ותן רלוי לרחבונן בתנהונם חולי יכירו כי לח טוב עושים ויחזרו בת בוכר ורול מחרי טוחים מחרים לתר עכב ע״י בקר ותלו ותלו דברי תלחים חיים ·

את תחד לו ותת הקדוש ונו׳ על ד לתת כפל לומר תת תחד לו ותת הקדוש ורול מחרו תחד לו זו לויה הקדוש זו כהונ׳ יכל׳ד לתת רומך לזכוכי ענין הלויה ביום שלח ערערו תלח על הכהונה ולפי תם בכירתי כי קרח לקח נדולי עבט רחובן עתו בטענתו ותחזור הנדולה לבחור בפחים זוב הוכרח להסיח נם על חלוקה זו · עוד ישבתר בחנור יוד לתת לכל לומר ותת תחד יבחר כי יהיה תלוי · תכן ידע־ה תלוי לנד שבעיניהם יש ב׳ פנים הת׳ כי תהרן חייו רחוי כ׳כ כי יש בהם נדולים וטובים מהנו וכך שיכנו לכויונה כי כיש הרחויים לעשות לנרת עמו לזה כנגד תת בעונש לכהונת תהרן שיש רחוי מתנו תתר תת תחד לו פי׳ תת תחד מהנה לו לי׳ בעבודתו תחילת הבריתה ע״ד מו׳ כעיכם תחרך בבטו ונו׳ ותת הקדוש פי׳ תחר שיעשה קדם עלמו ועשה עלמו כלי רחוי לנרת עמו בקדש ויקדיש לומר והקריב לרחוץ שבבר הקריבו והנרש שבייתו על ידו · וכנגד המוכן מהם שרעוש להזכיר עליו תחר תחד יבחר כי יקריב תלין תם יש רחויים כיוצא בזה־הן לייחוד ב׳׳כ לנרת יקריב תלין : ויקרב ונו׳ על׳ד תם היה ההבדלה שתמר בפסוק כלכבו זה ותם היה הקריבה שתמר כתן ותולי שנתכיון לב׳ ההרנות הת׳ היה ההבדלת שבטו לי תעדת ישרחל ובדרך כלל ובנגד זה תמר כי הפרל ונו׳ תעדת ישרחל ובב׳ הקרבת בני קהת שהקריבה יותר תפחר הלויים לטחת קדש הקדשים ועיין תם שפי׳ בם נטח

(ג) וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־ אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהַל יְהוָה : (ד) וַיִּשְׁמַע משֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו :

(ה) וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־ הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֶת־ אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו : (ו) וְאֹת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ : (ז) וּתְנוּ בָהֶן ׀ אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן ׀ קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־ יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי : (ח) וַיֹּאמֶר משֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־ נָא בְנֵי לֵוִי : (ט) הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם : (י) וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְּנֵי־לֵוִי אִתָּךְ וּבַקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה :

לבן

(ג) רב לכם · הרבה יותר ממה שלקחתם לעצמכם נדולה : כלם קדושים · כלם שתינו דברים כאיש אחד הכתוב : ותתנשאו · תתנשאו · אם לקחת מתת מלכות לא היה לך לכנר לאחיך כהונה · לא מתת לבדכם ממנתם בסיני קנכי ה׳ אלהיך כל העדה שתינו : (ד) ויפל על פניו · מפני המחלוקת ·

וְאִתְפַּנָּשׁוּ עַל משֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְהוֹן סַנֵּי לְכוֹן אֲרֵי כָּל כְּנִשְׁתָּא כוּלְהוֹן קַדִּישִׁין וּבֵינֵיהוֹן שָׁרְיָא שְׁכִנְתָּא דַּיְיָ וְמָא דֵּין אַתּוּן מִתְרַבְּרְבִין עַל קְהָלָא דַּיְיָ : וְשְׁמַע משֶׁה וְנָפַל עַל אַפּוֹהִי : וּמַלֵּיל עִם קָרַח וְעִם כָּל כְּנִשְׁתֵּיהּ לְמֵימַר בְּצַפְרָא וְיחוֹדַע יְיָ יָת דְּכָשַׁר לֵיהּ וְיָת דְּקַדִּישׁ וְיָקֵרֵב לְקָדָמוֹהִי וְיָת דְּיִתְרְעֵי בֵּיהּ יְקָרֵיב לְשַׁמּוּשֵׁיהּ : הָא עִבְדוּ סָבוּ לְכוֹן מַחְתִּין קָרַח וְכָל כְּנִשְׁתֵּיהּ : וְהָבוּ בְהוֹן אֶשָּׁתָא וְשַׁוְיוּ עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוֹסְמִין קֳדָם יְיָ מְחָר וִיהֵי גַּבְרָא דְּיִתְרְעֵי יְיָ הוּא קַדִּישׁ סַגֵּי לְכוֹן בְּנֵי לֵוִי : וַאֲמַר משֶׁה לְקָרַח שְׁמָעוּ כְעַן בְּנֵי לֵוִי : הַזְעֵיר לְכוֹן אֲרֵי אַפְרֵישׁ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל יָתְכוֹן מִכְּנִשְׁתָּא לְקָרָבָא יָתְכוֹן קֳדָמוֹהִי לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא דַּיְיָ וּלְמִיקַם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְשַׁמָּשׁוּתְהוֹן : וְקָרֵב יָתָךְ וְיָת כָּל אֲחוּךְ בְּנֵי לֵוִי עִמָּךְ וּכְעַן אַתּוּן בָּעָן אַף כְּהוּנְתָּא רַבְּתָא :

בבן

(ג) רב לכם · הרבה יותר ממה שלקחתם לעצמכם נדולה : כלם קדושים · כלם שתינו דברים כאיש אחד הכתוב : ותתנשאו · תתנשאו · אם לקחת מתת מלכות לא היה לך לכנר לאחיך כהונה · לא מתת לבדכם ממנתם בסיני קנכי ה׳ אלהיך כל העדה שתינו : (ד) ויפל על פניו · מפני המחלוקת ·

מכן נתכוון לומר דכרי התנא שעל עדת קרח הוא מדבר לזה תת ר׳ ויעל פי׳ כבר העלה תועם קודם שהוסיפם שהרי קדמה תפילת יעקב לירידתם ותתן נתתכו בפסוקי העלים ·

רב לכם כי כל העדה ונו׳ ותדוע ונו׳ פי׳ רבוית נדולה נטלתם לעלתכם יותר מהראוי וח״ת מה היה הבדלות נדולה כי כל העדה כלם קדושי ויהוה להם שכתוב ה׳ת שלא הסיבה תיתה כעול ותתם רבנים עליהם : שף פתוו במתת זה לומ׳כי הסכיבה שכנה לכבוד ישרחל לא לכבוד תהרן ותיה מתחר בתוכם ה׳ ותומרו ותדוע ונו׳ פירוש למה תתם מיסיפין הכר הרותתים לעלתיכם עליהם הכוונה בזה שהם תופרים שתים ישרחל הקרב לנדר שעותד בו תהרן חייב תיתה זה יפלין הנסיחות על הקל ה׳ ותין רחוי לנלול כ״כ בקל קדוש קדושי תל עליון לפסלם לכלתי הקרב לעבוד לב׳ תלהיהם ·

ויושמע תנח ויפול ונו׳ על׳ד למה היוצרך לומר ויפול תחר ותמר הכתוב ויתמרו תליהם תנין יעלה על הדעת כלא ותמת · עוד כל ד תם זתת נפילה :

ונראה כי לנד שהמלנלים לא נתרו נזרת התכוון של הענת הדברים הודיע הכתוב שהבין תנח תכלית הדברים הנם שלח פי׳ דבריהם ותו׳ ויפול ונו נגד תם נתרו על הענת הדברים ותו׳ ויפול ונו׳ נגד תם נתרו על הענת הדברים

(א) בְּנִי אַתָּה וְכָל־עֲדָתֶךָ הַנֶּעֱרָתִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי תַלִּינוּ עָלָיו׃ (ב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה׃ (ג) הַמְעַט כִּי־הַעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־ הִשְׁתָּרֵר׃ * (ד) אַף לֹא שני אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֲבִיאֹתָנוּ וַתִּתֶּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הַהֵם תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה׃ (טו) וַיִּחַר לְמשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת־אַחַד מֵהֶם׃ (יו) וַיֹּאמֶר משֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־ עֲדָתְךָ הֱיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר׃

וקרוב

(יח) לכן • בשביל כך אתה וכל עדתך הנועדים אתך·על ה׳ כי בשליחותו עשיתי לית כהונה לאהרן ולא לנו הוא המחלוקת הזה׃ (יט) וישלח משה וגו׳ מכאן אין מחזיקין במחלוקת • שהיה משה מחזיק לאבשלום בדברי פלוס׃ (יד) לא נעלה • פיהם הכשילם אין להם תלמ׳ ירידה׃ ותתן לנו • הדבר מוסב על לשון התור למעלה • כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם • ואחרית לנו תעלה תתכם מעוני מגורים אל ארץ טובה ונושב׳ משם תועלתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו • אלא נזרת עלינו להמיתנו במדבר כאמרת לנו במדבר הזה יפלו פגריכם׃ הענינו האנשים ההם תעקר ונימר· תפילו אתה שולח לעקר את עינינו אם לא נעלה אליך לא נעלה׃ האנשים ההם • כאדם התולה קללתו בחבירו׃ (טו) אל תפן אל מנחתם • שמעטו הקטרת שהם מתריסין לפניך אחר אל תפן אליהם • ומדרש אומר יודע אני שיש להם חלק בתמידי עבודה אך חלקם לא יהיה כחלקך לפניך לישון • תניחו האש ולא תאכלנו • לא רמור אחד מהם נטלתי • לא אחור של אחד מהם נטלתי • תפילו כשבלעתי ממדין לתתרי׳ וכשבקעתי את מכתי ואת בני על החמור • ואיה לי ליטול ממנו החמור מבלעם לא יטלתי מלא מ׳ כלי • שחרית לשון מרתי כך נקרא מנגריה של מלך בחוור׃

(יו) והם • עדתך׃

והקרבתם

את רשם כני קהת וכנגד זה אמר ויקרב לפתך ואת כל אחיך בני הקהתים בני לוי ודקדק לומר אתך דמז לו בכולן נסתכין עליו והוא גדול שבכולן׃

לבן אתה כלו׳ מומרו לכן הוא שבועה והשבועה היה שנועדים על ה׳ וזה הוא שיעור הדיבור אתה וכל עדתך הנועדים בשבועה שעל ה׳

אתם נועדים לסתור דבריו ואתר כן תולי ירעתנו וירעדו מלהחזיק במחלוקת׃

וישלח משה לקרוא וגומר כתחכם כזה לדבר טעם ביחוד שלח בשעת חושך תולי ירויח דעתם אחר לאחר גם בתחנעות החשיכות אשר הוא מחשיכם לדבר אליהם מכללות הנועדים יתרוך לנפש להטות אוזן ודקדק הכתוב לומר וישלח משה לקרוא וגומר שלא היה צריך לזכרון משה ויסמוך על זכרונו כסמוך שלא להעיד מי הוא הפולח משה מלך ישרא ויבוא ה׳לקרות לכ׳ הדיוטות תולי בזה יתעסקו להטות אוזנם אליו׃

לא נעלה וגו׳ התעט וגומר תו׳ לא נעלה לפי מה שפי׳ בתחרם משה לעשות להם מעלה לדבר עמ׳ ביחוד אמרו אנו לו תפיים במעלה זו שאתה מחשיב אותנו לעלות אחרינו גם נתכוונו בתחתר זה לומר כשגם בשליחות זה יהיה להיותם לעשות להם חיזק כבוד ומעלה אע״פ כן לא נעלה מיאסים הם אותם המעלה אשר תבח להם משה וגתנו טעם לדבריהם ואמרו המעט כי העליתנו וגומר פי׳ הקטן דבר זה מעטית לנו

מלא כלי • שחרית לשון מרתי כך נקרא מנגריה של מלך בחוור׃

(יו) והם • עדתך׃

והקרבתם

מלא הכף כ׳ בתולדות דרש ומדתי את מהרן מלא מחתותם שהקטירו עמהם • ורבי׳ לומר שיהיו נעמן בקדושה ובטהרה כדי שיהיו ראויים להיות לפני ה׳ והיה תמתר היו לפני ה׳ ומולי בי לזה נתן להם זמן ואמר מחר ובפרט זה לא שתף עמהם מהרן כי מוכן ועומד הוא מלא שהזכירו מח״כ ואמר

(יז) והקרבתם איש מחתתו • המשים ומתתים איש מחתתו : (יט) ויקהל עליהם קרח • כדברי ליגונות כל הלילה ההוא הלך מכל השבטים ופתח פותח כשבורין אתם שעלי לבדי אני מקריב אני מקריב אלא בשביל כלכם • אלו בתיו וכוטלין כל הגדולות ולאחיו להשוכה עד שנתפתו כלם :

(יז) וקחו איש מחתתו ונתתם עליה קטרת והקרבתם לפני יהוה איש מחתתו חמשים ומאתים מחתת ואתה ואהרן איש מחתתו: (יח) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: (יט) ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד יהוה אל כל העדה: (כ) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (כא) הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: (כב) ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף:

וידבר

וסבו גבר מחתיתיה ותתנון עליהון קטרת ובסמין ותקרבון קדם יי גבר מחתיתיה חמשין מאתין מחתיתין ואת ואהרן גבר מחתיתיה: ונסיבו גבר מחתיתיה ויהבו עליהון אשתא ושויאו עליהון קטורת בוסמין וקמו בתרע משכן זמנא ומשה ואהרן: ואכנש עליהון קרח ית כל כנשתא לתרע משכן זמנא ואתגלי יקרא דיי לכל כנשתא: ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: אתפרשו מגו כנשתא הדא ואשיצי יתהון כשעה: ונפלו על אפיהון ואמרו אל אלה רוחיא לכל בשרא גברא חד יחוב ועל כל כנשתא איהי רוגזא: ומליל

וידבר

ויקחו איש מחתתו וישימו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: (יח) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: (יט) ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד יהוה אל כל העדה: (כ) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (כא) הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: (כב) ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף:

וידבר

וסבו גבר מחתיתיה ותתנון עליהון קטרת ובסמין ותקרבון קדם יי גבר מחתיתיה חמשין מאתין מחתיתין ואת ואהרן גבר מחתיתיה: ונסיבו גבר מחתיתיה ויהבו עליהון אשתא ושויאו עליהון קטורת בוסמין וקמו בתרע משכן זמנא ומשה ואהרן: ואכנש עליהון קרח ית כל כנשתא לתרע משכן זמנא ואתגלי יקרא דיי לכל כנשתא: ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: אתפרשו מגו כנשתא הדא ואשיצי יתהון כשעה: ונפלו על אפיהון ואמרו אל אלה רוחיא לכל בשרא גברא חד יחוב ועל כל כנשתא איהי רוגזא: ומליל

ומליל

חמשים ומאתים איש מחתתו ואתה ואהרן איש מחתתו: (יח) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: (יט) ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד יהוה אל כל העדה: (כ) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (כא) הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: (כב) ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף:

ומליל

חמשים ומאתים איש מחתתו ואתה ואהרן איש מחתתו: (יח) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: (יט) ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד יהוה אל כל העדה: (כ) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (כא) הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: (כב) ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף:

(יז) וקחו איש מחתתו ונתתם עליה קטרת והקרבתם לפני יהוה איש מחתתו חמשים ומאתים מחתת ואתה ואהרן איש מחתתו: (יח) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: (יט) ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד יהוה אל כל העדה: (כ) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (כא) הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: (כב) ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף:

וידבר

וסבו גבר מחתיתיה ותתנון עליהון קטרת ובסמין ותקרבון קדם יי גבר מחתיתיה חמשין מאתין מחתיתין ואת ואהרן גבר מחתיתיה: ונסיבו גבר מחתיתיה ויהבו עליהון אשתא ושויאו עליהון קטורת בוסמין וקמו בתרע משכן זמנא ומשה ואהרן: ואכנש עליהון קרח ית כל כנשתא לתרע משכן זמנא ואתגלי יקרא דיי לכל כנשתא: ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: אתפרשו מגו כנשתא הדא ואשיצי יתהון כשעה: ונפלו על אפיהון ואמרו אל אלה רוחיא לכל בשרא גברא חד יחוב ועל כל כנשתא איהי רוגזא: ומליל

רשי

(כה) ויקם משה. סבור שיכתוב לו פנים ולא עשו: (כז) ינחו בגבים. בקומה זקופה לחרף ולגדף. כמו ויתיצב תרבעים יום ושלשים: ובכיתם. ובכיתם ושפם. בח ורמה כתיב קם מתחלקת סדרי ב ד על משה מין טוענין עד שיבית כתי שערות. וב"ד של מעלה על עבדיו משה ובתון מכבדו אף יונקי שדים: (רח) לעשות את כל המעשים האלה. שמשיתי על פי הדבר. לתת למחרן כהונה גדול ובניו סגני כהונה. ושיעבד בניהן הקטני: (כט) לא ה' בלחני. אלא מני עשיתי הכל מדעתי ובדין הוא חולק עלי: (ל) ושם בריחה. חדשה: יברח ה'. למיתת מותם בתיית בלא את בם אדם כך הנה. ושם היא הבריחה. ופקדת המדחה את פיה. ותבלעם. אז וידעתם כי נאצו הם ה'. ואני אפי הגבורה לאמרתי. ופביותיהו פירשו אם בריאה כה למרן מפשת ימי בריאת מיטב. ואם למה יברח ה' (רומז לומר יברח ה' הפה לבחן):

נסו

אור החיים

רבר אל הנביא לאחר אחר דבר לבוז קוסי בענין זה באיזו אלא טובה להגיל בפשם להגיל כי יקפיד ה' על הרוצה לחבול פעמו כלא לעלות לוה בא דבר אלך בלטון להכריחו לעלות לבל יפסידו ענמן פשם נכסי בעים ואחר תיבת לאחר פ"ב ולא הספיק בתה שקדם לומר וידבר וגו' לאחר לבד לאחר

עור דיבור לבון קוסי הוליכו כי הוסי זה עלמו הוא לרוממת עם סגולה שיקפיד ה' על חסרונם. נתכוון בתיבת לאחר שאין חיוב ליחר בלבון זה עלמו הטלו וגו' אלא בלבון שיהיה התכוון בו הטלו וגו' ואפילו יאחר בלבון אחר ולוה תמנה בלא אחר מעכן קרח וגו' אחר מעל אהלי האנשים האלה:

ס (כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: (כד) דַּבֵּר אֶל הָעֵדָה
לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן־
קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם: (כה) וַיָּקָם
מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וַאֲבִירָם
וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כו)
וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא
מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים
הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְּעוּ בְּכָל אֲשֶׁר
לָהֶם פֶּן־תִּסָּפּוּ בְּכָל חַטֹּאתָם:
(כז) וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן קֹרַח
דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן
וַאֲבִירָם יָצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח
אָהֳלֵיהֶם וְנָשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם
וְטַפָּם: (כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחָנִי
לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־הַמַּעֲשִׂים
הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּבִּי: (כט) אִם־
כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יְמֻתון אֵלֶּה
וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד
עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה שְׁלָחָנִי: (ל)
וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה
וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ
וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר
לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאֹלָה
וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה: (לא) וַיְהִי
כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם:

ותפתח

וּמַלִּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר:
מַלֵּיל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימַר
אִסְתַּלָּקוּ מִסְּחוֹר סְחוֹר
לְמַשְׁכְּנָא דְקָרַח דָּתָן וַאֲבִירָם:
וְקָם משֶׁה וַאֲזַל לְוָת דָּתָן
וַאֲבִירָם וַאֲזָלוּ בַּתְרוֹהִי סָבֵי
יִשְׂרָאֵל: וּמַלִּיל עִם כְּנִשְׁתָּא
לְמֵימַר זוֹרוּ כְעַן מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנֵי
גַּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא הָאִילֵין וְלָא
תְקָרְבוּן בְּכָל דִּלְהוֹן דִּלְמָא
תִּתְלְקוּ בְּכָל חוֹבֵיהוֹן: וְאִסְתַּלָּקוּ
מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנָא דְקָרַח דָּתָן
וַאֲבִירָם מִסְּחוֹר סְחוֹר וְדָתָן
וַאֲבִירָם נְפָקוּ קָיְמִין בִּתְרַע
מַשְׁכְּנֵיהוֹן וְנָשֵׁיהוֹן וּבְנֵיהוֹן
וְטַפְלֵיהוֹן: וַאֲמַר משֶׁה בְּרָא
תְּדְעוּן אֲרֵי יְיָ שַׁלְחַנִי לְמֶעְבַּד
יָת כָּל עוֹבַדַיָּא הָאִילֵין אֲרֵי
לָא מִרְעוּתִי: אִם כְּמוֹתָא
דְּכָל אֱנָשָׁא יְמוּתון אִילֵין
וּסְעָרָא דְּכָל אֱנָשָׁא יִסְתְּעַר
עֲלֵיהוֹן לָא יְיָ שַׁלְחַנִי: וְאִם
בְּרִיָּה יְיָ יִבְרֵי וּפְתַחַת אַרְעָא
יָת פּוּמַהּ וְתִבְלַע יָתְהוֹן וְיָת
כָּל דִּלְהוֹן וְיֵחֲתוּן כַּד
חַיִּין לְשְׁאוֹל וְתֵדְעוּן אֲרֵי
אַרְנִיזוּ גַּבְרַיָּא הָאִילֵין קֳדָם
יְיָ: וַהֲוָה כַּד שֵׁיצִי לְמַלָּלָא יָת
כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וְאִתְבְּזַעַת
אַרְעָא דִּתְחוֹתֵיהוֹן:

ופתחת

ומליל מיתר ומלי ומלל ומלך ומלכא ומלכותא ומלוכה ומלכות ומלכים ומלכי ומלכיות ומלכיות ומלכיות

(לב) ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש: (לג) וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל: (לד) וכל ישראל אשר סביבתיהם נסו לקלם כי אמרו פן תבלענו הארץ: (לה) ואש יצאה מאת יהוה ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת: * ס (א) יז וידבר יהוה אל משה לאמר: (ב) אמר אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את מחתת מבין השרפה ואת האש זרה הלאה כי קדשו: (ג) את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי הקריבם לפני יהוה ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל: (ד) ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעום צפוי למזבח: (ה) זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יהוה ולא יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר יהוה ביד משה לו: פ

ויגלו

(לב) נסו לקולם. כשכלו הקול היונה על בליעתן: (ג) ואת החם. שכתוב המחתות: זרה הלאה. למחן מעל המחתות: כי קדשו. המחתות ואפורין כהנאה שהרי עכשיו כלי שרת: (ד) החטאים האלה בנפשותם שנחלקו על הקדוש ברוך הוא: רקועי. לרדידין: פחים. טסים מרודדין טלנכים בלעז: לפוי למזבח. למזבח הנחשת: ויהיו לאות. לזכרון. שיאמרו אלו היו מחותן שנחלקו על הכהונה וכפרפו: (ה) וירקעו. מיכנטיב"ן בלעז: (ה) ולא יהיה כקרח. כלי שלא יהיה כקרח: כאשר דבר. ה' ביד משה לו. כמו עליו על אהרן דבר אל משה שיהיו הוא ובניו כהנים. לפיכך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן. וכן כל לי ולו ולהם האמורים אצל דבור פתרונו בתו עלי ומדרשו על קרח ומהו ביד משה. ולא כתב אל משה רמז. למלקים של הכהונה שלוקין בנערות. כמו שלקה משה בידו. שנאמר ויונילהו ויהי מצורעת כשלג ואל כן לקה עוזיה בנערות: ובפר

מולי כי לא היה להם שם פה אהרן במקום לדיעת יגליהם לזה בבקשה המדמה אשר היו עומדים עליה ונזדעזע שם מה אהרן ובפתחו לזה בכנד המקום שהיו עומדים פו אחר ותפקע האדמה ובכנד פי רחרן אחר ותבתח אהרן ובגיר: וירדו ונומר שאולה פירוש שלא שלטה בהם אהרן להורגם אלא בעמרו חיים ובתנתן אהרן בפקדון לניהם והוא אומרו חיים שאולה ולא אחר ל שאול והנם שכל תיבה שבריבה למ"ד בתחלה מטיל בה ה"ח בסופה עכ"ל לא לחנם יעשה כן ויבוין שאחר שירדו לשאול נתן ה' בהם כח ולא אחו עוד אומרו זל שהקדוש ברוך הוא נותן כח בר שנים לקבל עונשם כאו כן אלו נשאו חיים אחר שהיו בשאול עונשם כדי שיבינו הרשעים ואם היו אומר לשאול היו נשארו שלא היו חיים אלא עד הנשתם לשאול ובהניעם אתו ולא היה להם חיות אחר שהניעו לשאול:

אמור אל אלעזר שיזוז לנד שלא החשיב ה' הדבר שיעשה על ידי אהרן שהוא כהן גדול או לנד שעל יד אהרן נעשה השפעה ואתו אהרן המחתות לא רצה ה' שיעשה על ידן

ורם את המחתות נריך לדיעת למה אחר ורם כתי"ו כיון שזה הוא התחלת הענין: ונראה שנתכוון לחוסיף על ענין ראשון שהוא בליעת קרח ועדתו שרצו עם בני ישראל כי מה' הנה דבר כהונת אהרן ועוד הוסיף תוקף ואזון הכהונה כיד אהרן לעורות שרש המחתות ונומר: ובכן אותם ריקועי פחים ונומר ויהיו לאות לבני ישראל ונומר זכרון לבני ישראל ונומר:

החטאים האלה בנפשותם מולי שנתכוון להוציא מלבם לבל ידמנו על היות הדבר בסיבתם גם לבל יחשוב אדם מישראל כי הם היו להם סיבה לזה אחר החטאים האלה בנפשותם פירוש שהם חבלו בעצמן ואחרו נפשם ולא היה להם סיבה אחרת אלא שהקריבו קטורת שלא הרגישו ישראל בכוונת ה' בדברים אלו וילונו על משה ונומר אתם המיתם את עם ה':

כי הקריבום לפני ה' ויקדשו פירוש טעם אחר מתוך להיות המחתות לא שנתרצתי בקטורת שהקריבו לפני אלא בשם שהקריבום פירוש לנופן של מחתות וקודם שנתנו עליהן הקטורת אשר היה זה ומתוסה אלו ככר נתקדשו המחתות והוא אומרו ויקדשו ומידי דהוה המקריב כלי כסף וכלי זהב למקדש שהם קודש והנה עכשיו אם המקריבין היו נמלכים וחוזרים בהם ולא היו נותנים הקטורת של החם מי היו יונלין המחתות לחולין ומעתה לא תפני שנתנו הקטורת עליהן יהיו המחתות מקדושתן ומה שטען רמ"בן בנגד רש"י ול"ל זה דומה לזה שעשה כלי שרת להקטיר בחוץ עליו אמר הכתוב הקריבום לפני ה' בחוכל מועד פירוש שהקריבום והביאום למקום המקודש:

למען אשר לא יקרב ונומר ולא יהיה כקרח ונומר קרוב לדעת למה הזהיר לומר ולא יהיה ונומר ורל אמרו שבאה מזהירה למחזיק במחלוקת שיזהר בעלמו של ולא יהיה ונומר וחזק מדרכם זל כראה שנתכוון ה' לתת טעם למה הזהיר זה ולא הסעיק בחזהרה בתורה בלא יקרב איש זר וכל הקרב ונומר תבלענו האחן בקרח פירוש אם אחי מנוה בלא זכות זה אחי חושש שלא יועיל להיות אדם מסם בחזהרה וימות בקרח ועדתו וזכרון זה יועיל שלא יסובב לו להיות כמו שהיה לקרח וכעדתו:

באשר דבר ה' ביד משה לו פירוש לנד שאחר ולא יהיה כקרח ונומר ממולא דבר אחר לנד שכל העומד מקודם לעורר על הכהונה יהיה לו כקרח וכעדתו ודבר זה לא אחנו שהחזיר ה' כן לזה אחר כאחר דבר ה' ביד משה לו פירוש לקרח הם למדת שהדברים שאחר משה לקרח ואם בריאת יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ונומר היו דברי ה' ביד משה להתרותו ולא אחרון משה מענתו והוא אומרו ביד משה לו פירוש לקרח המוזכר בשמוך:

(יח) ובכר עליהם • רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע • שהקטורת עונה המכפר (ר"ל כשנותן רכות למשחית אז אין מבחין בין טוב לרע ועל זה המוסיף מדליק יש תיקון בקטרת אבל מי שנוהר הקדוש ברוך הוא ברחמיו אין מבחין ומין מבוהק ובזה מתורץ מ"ש אחר כך כלה הניח המלאך את הקטרת ולא עזב הוא מסר רז זה מלא היה נזירת הקדוש ברוך הוא כמ"ש אני בלעיתו על מקום ודוק) כדאיתא במסכת סוטה: (יט) ויבחוד בין החיים ובין • אחז את המלאך והשתילו על כרחו • אמר לו הנח לי לעשות שליחותי • אמר לו אעשה ברצוני על ידך • אחר לו אני בשליחי של מקום יאתה בשלוחיו של אדם • אחר לו אין אדם מוסר מלאכו אלא למי שדומה לו • אם אין אתה מודה בדבר הקדוש ברוך הוא ואדם של מעלה אתה מוכר בא עמי ואכול • ואזו שאמר לו אוכל אחר למה בקטרת • לפי שהיו ישראל תלויים ועומדים אחר הקטרת • ליאמר שם המות הושיבו אותו נדב ואביהוא על ידו נשרפו את שניהם ואותיות לוט • אחר הקדים ברוך הוא תירוץ שעשה מנשה הוא החטא היה המיתה: כי

(ו) וַיִּלֹּנוּ כָּל־עֲדַת רביעי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמָּחֳרָת עַל־משֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם יְהוָה: (ז) וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה עַל־משֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסָּהוּ הֶעָנָן וַיֵּרָא כְּבוד יְהוָה: (ח) וַיָּבֹא משֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: פ (ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־משֶׁה לֵאמֹר: (י) הֵרֹמּוּ מִתּוךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרֶגַע וְיִפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: (יא) וַיֹּאמֶר משֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הֵחֵל הַנָּגֶף: (יב) וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר משֶׁה וַיָּרָץ אֶל־תּוךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל־הָעָם: (יג) וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה: (יד) וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְבַד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֹרַח: (טו) וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־משֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה נֶעֱצָרָה: * פ

וידבר

וילונו כל ונומר לאחר אתם ונומר נדיך לדעת תומרו לאמר אהר שהתלונ' היה על משה ועל אהרן מי מקום ליאמר לאמר ותולי כי הטעם לא אמרו הדברים ככתבן אתם המיתם את עם ה' אלא דברי תלונות ככונת כללות דבריהם היה אתם המיתם ונומר לזה אמר וילונו ונומר וכונת תלונתם היה לאחר אתם המיתם ונייחר: טוב ירבה בתעיד טוב לילך טח מרחוק טיכוחם לעצות תלונה על משה אלא סיבה מה פעלו מה חטאתו ואת גם אחר שראי כמה השפיל עצמו לפני דתן ואביר' לולי יפורו וכו' זה יניד שהתגדל לבל יתומו:

אכן תירגומת העדה היתה על מה טעמה משה המבחן על הקטורת ככלן יחד פיהם לו לעצות המבחן בקרח לבד וכפיהם ה' עונה כי המבקש לא היו כלהם המחתים וחמשים כשיאי העדה ולא היו מתים והוא אומרו לאחר אתם המיתם וגו' פירוש במחתיכם למחתיהם לכם קחו איש מחתתו ונומר חמשים ומאתים אש המיתם את עם ה' ולא התרעמו העדה על מיתת קרח ודתן ואבירם אלא על הר"ן שכלן היו ראוי שהנהרגות ולדברי הכל אחרו בתרעומת העדה היתה למה פיעשה הקטורת עתה עבודה יותר קדושה וחמורה ולא עשה המבחן בה' מבחר עבודות יתבחר גם כן עיש לאחר אתם המיתם פירוש במחתיכם למחתיהם לכם להקטיר קטורת אתם הייתם סיבה טיחותו:

הרמו מתוך ונומר פירוש לא על משה ואהרן הוא מדבר אלא על מיתם כלא היו בכלל המליים והנה היחוז אומרו וידבר ונומר לאחר ופירוש לאחרים ודקדק הכתוב לומר הזאת להרחות בתוכחי במליצים לבלול ולאתם מחוץ בכלל הכלוון וכזה כתיכב לאתם הועדך לומר הרומו והרי יכול ה' להמית רבים לפני נדיק כמעשה

הדיוט בכורי מצרים ולפי דבריהם שעל כאחר העם כלה היו בכלל המליים היה אומר לפי שהיו בכלל נזירת המרגלים יש לורך בדבר להתרחק לבל תפגע בהם מדת הדין ואתה כרגע כיבשתי למשלה:

קח את המחתה להיות נאמרו כי סיבת הטרופים היתה בשביל הקטורת שהיה מיתת עם ה' לזה הרחק להם כי הנם שהקטורת היה חוץ לזמנו ומוץ למקומו מהרבה עבר המיתה מעל ישראל וכזה ידעיקו כי הכל מעשה ה' כי הוא מחית לחייב בחוץ סובב ורזל אמרו כי דבר זה למדו מה' בשלותו לרבל תורה:

ויקח אהרן כאשר ונומר פירוש סמוך לדיבורו של משה למלמד כלא מיבר מיבר מיבר: עוד ירמז לנד שהעניין כמן הוא הפך הדין להקטיר הקטורת חוץ לזמנו ומוץ למקומו לזה אמר ויעש אהרן וכמ"ש שעשה רוח כאחר דבר מיבר פירוש על פי נביא ויאמן נביא כשיאמר לעבור על מלוה אחת מחתות התורה לפי שעה ומשלימו בדר הכרמל:

ויעמד בין המתים ובין החיים ובין החיים ובין המתים מבין החיים לבין המתים ויעמוד בין החיים ובין המתים לבין החיים לבין המתים ויעמוד בין החיים ובין המתים לבין החיים לבין המתים ויעמוד בין החיים ובין המתים ל

(יח) כי מטה אחד • אף על פי שחלקתים לשתי מטות • מטה כהונה לבד ולויה לבד • מכל מקום שבט אחד הוא. (יט) והשבותי • כמו ויכפר הים • וחתת הגלך בכבה: (כא) בתוך תוציאם • בניהו במחנה • עלה יעתרו מכני שהניחו בגד שבניה פרח: (כג) ויוצק פרח • כתמונתו: ניץ • היה מקטת הפרי כשהבשיל בוסל: וינתל שקדים • הפרי הוכר כמו שקדים • לשון יגדל הילד וינתל • ולמטה זה מצוי בפיוטי המילון כתו ובישר נתיל יהיה נגה ולשיש שקדים היה הפרי המתוק להפריש תחל הכוהנות • אף התעייר על הכהונה מירעיותי מחברת לבית • כתו שתלינו בבתים והכרעת זרחה בחלחו • תרגומו וכפית פנדיז ניון תפוחל שקדים יהד בפיוטי זה על זה: (כה) ותכל תלונותם • כמו ותכלה תלונותם לשון זה על תפעל יחיד לשון נקבה כמו תלונתם• מתמורדים בלעז • וי"ו חלוק בין תלויותם לתלויותם תלונתם תלונה מהת תלויותם עם דבר בלשון יחוד ותפילו הם דבר על תלונות הדבר: לת־מרת לחות • לזכרון בפתחי בתחתן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה:

(יט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יז) דַּבֵּר | אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם
לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־
מַטֵּהוּ: (יח) וְאֶת שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה לֵוִי כִּי מַטֶּה
אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם: (יט) וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם
שָׁמָּה: (כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר
אֶבְחַר־בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח
וַהֲשְׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת־תְּלֻנוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם
עֲלֵיכֶם: (כא) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו |
כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם מַטֶּה לְנָשִׂיא
אֶחָד מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית
אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת
וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם:
וַיָּנַח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטּוֹת לִפְנֵי
יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדֻת:
(כב) וַיְהִי מִמָּחֳרָת
וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדֻת
וְהִנֵּה פָּרַח מַטֵּה־אַהֲרֹן לְבֵית
לֵוִי וַיֹּצֵא פֶּרַח וַיָּצ֘ץ צִיץ
וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים: (כד)
וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת
מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ
מַטֵּהוּ: * פ

ויאמרו

(כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה שׁשׁי
אֶל־מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת־
מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי מֶרִי
וּתְכַל תְּלֻנֹתָם מֵעָלַי וְלֹא
יָמֻתוּ: (כו) וַיַּעַשׂ
מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
כֵּן עָשָׂה: פ

ואמרו

(יז) דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל נשיאיהם לבית אבותם שנים עשר מטות ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם: (יח) והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה: (יט) והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את תלנות בני ישראל אשר המה מלינם עליכם: (כ) וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד לבית אבותם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם: (כא) וינח משה את המטות לפני יהוה באהל העדות: (כב) ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ וגמל שקדים: (כג) ויצא משה את כל המטות מלפני יהוה אל כל בני ישראל וירא ויקחו איש מטהו: (כד) ויאמר יהוה אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימותו: (כה) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה: (כו)

ואמרו

דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל נשיאיהם לבית אבותם שנים עשר מטות ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם: והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה: והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את תלנות בני ישראל אשר המה מלינם עליכם: וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד לבית אבותם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם: וינח משה את המטות לפני יהוה באהל העדות: ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ וגמל שקדים: ויצא משה את כל המטות מלפני יהוה אל כל בני ישראל וירא ויקחו איש מטהו: ויאמר יהוה אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימותו: ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה: ואמרו

לומד כן שאין רשאי לכהן הכהן לפני התחתר להפרישת פרישה ח"ו הפחתת היכולת בתפקיד מחר פרי במחתר לזה מתחרו כי יש טעם בדבר שהוצרך להפריש שקדים ולא פרי אחר לומר שמחתר ליפרע וכו' שזולת זה היה תוכיח אחרוב:

ויעש משה כאשר ונומר כן עשה טעם שבכל הדבר יראה עליה ויעש כאשר צוה וגו' פירוש תכף ומיד בסניוסו ולא אחר כאשר צוה ה' פירוש להסיב כן עשה וכפי מחתר כאשר נמשך לתעלה ולתטה:

(כח) כל הקרב הקרב ונומר • אין אנו יכולין להיות זהירין ככך כולנו דמשין להכנס לאהל מועד • ואחד מיקריב עצמו יותר מהזידין ויכנס לתוך אהל מועד יומית : המשכן הוקדנו למיתה : למכה אחר שיאמר להחרן להזהירו על תקנת ישראל שלא יכיסו • למקדש : אתה ובניך ובית אביך • הם בני קהת אבי עמרם : תשאו את עון המקדש • עליכם אני מטיל עונש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם • הוא האהל והמזבח והמנלח וכלי הקדש • אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא ליגע : ואתה ובניך • הכהנים תשאו את עון כהונתכם • בשאם מסורה ללויים ותזהירו הלויים הסוגנים שלא יגעו מליכם בעבודתכם : (ג) ונם את אחיך • בני גרשון ובני מררי : ולוי • ויתחברו עליכם להזהיר נם את הזרים מליקרב אליכם : ויפרתיך • בשמירת הטעמים ולמיות מהם נזהרים ותחרבלין :

וגו׳

(כז) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן נָוָעְנוּ אָבַדְנוּ פָּלְנוּ אָבָדְנוּ : (כח) כָּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הַאִם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ : *

ס (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם : (ב) וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלְווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת : (ג) וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתֶּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַּם־הֵם גַּם אַתֶּם :

ונלוו

בל אתה

וכניך ובית אביך פירוש בית תביך בריתה בעיני כבוד על מעשה שעוות מתביו כנס עליו בתה המזהרה דמילו על הקדשים הלה כהם כשתר ישרחל בהכנסת משכן ה׳ ועוד מתה שלתר בסמוך וגם את אחיך כני לוי ונומר יניד כעד עתה לה היה מדבר כהם אלה נרחק פירוש בית אביך זה משה וכמ״ד אלה פסקה כזכות משה וחפילו למתן דחתר אלה כתכהן משה אלה שבעת ימי המילוים ס סובר אני שלה נאסר ליכנס למקום דרישת דנלי הכהנים יהול אחרו ולל בית אביך אלו הלויים מלמד שהלויים מוזהרים על ידי הכהנים עכ״ל וזה דרך דרש לדרוש בכתוב ההלכות שהיו להם מסיני :

אתך ונומר נריך לדעת למה אתר אתך אחר שהאביר אהרן בפירוש ואולי שלה לומר שבכל זמן מוזהרים יהי לכל אחד שים זמן שחייב אהרן ויש זמן שחייבין בניו תלמוד ליתר אתך לומר במוזהרים יחד בכל הומנים :

גם הם גם אתם פשט הכתוב הוא נם הם כישראל הקרבין נם אתם בעבדם כמו שקדם ליתר אתה

ויתוספן

ונומר אתה ואל אחיו בערבון ולל אחיו נם אתם בשלהם והם בשלכם אינם בשלהם אלה בשהזהר אתר אבי מסורר שעבר בכל חברו במיתה ע״כ וכתב דשל לית לית להביין הא מתניתא דקתני הם בשלהם אינם במיתה ואינכא תנא דקתי כותיה ע״כ ורמ״כם זל כפ״נ מהלכות כלי המקדש כתב ולל אר בסייע לוי בתלאכה שהוא מלאכתו מייב מיתה שנאתר ולא יאותו אכל כתן בשבר עבודת לוי אינו במיתה אלה בלא תעשה ע״כ וקשה לכל מה שכתב רמ״כם אין מה שכתב אר בסייע בן לוי וכו׳ שהרי לכל הסברות שהביא בגמרא לא משמע כן אם כתבת דבריהת הרי קתני בפירוש הם בשלהם אינם במיתה אם כתבת על מעשה דבי יהושע בן חנניה אם כמו שעלה על דעת התלמוד לאתר תבאי היה שרבי יהושע סובר המשורר שעבר בשוהרה ולא נזרו אר מסייע ורבי יוחנן סובר במיתה ונזרו מסייע מ״כ בין לאתר ובין לאתר מסייע אינו אלא נזירה מדרבנן ולאתה פסק רמ״כם אר מסייע בן לוי וכו׳ בתלאכה וכו׳ חייב מיתה ואם לפי שדחה הס״ם דכ״ע בשוהרה וכו׳ מ״כ מסורר שעבר אתם אינו חייב ומכ״ם מסייע יאם דעת רמ״כם היא כאבי כ׳ תשובות בדבר מ׳ כאבי לא אתר מסייע אלא מסורר שעבר ומדברי הס״ם מוכח שיש הפרש בין הבועה למסייע כ׳ כאבי דורש חיוב לזה אפשוק ויזיר הקדש יותת ורמ״כם ל׳ כתב דבתיב ולא יתותי שהוא פשוק ולא יתותי נם הם נם אתם בין אם כתבת רמ״כם בדין כהן שעבד עבודת לוי באינו במיתה קשה כי מהבריית׳ שהביא כ״ם באתרת אתם בשלכם והם בשלכם במיתה אלה בשהזהר אתר אבי מסורר שעבר בכל חברו במיתה ע״כ וכתב דשל לית לית להביין הא מתניתא דקתני הם בשלהם אינם במיתה ואינכא תנא דקתי כותיה ע״כ ורמ״כם זל כפ״נ מהלכות כלי המקדש כתב ולל אר בסייע לוי בתלאכה שהוא מלאכתו מייב מיתה שנאתר ולא יאותו אכל כתן בשבר עבודת לוי אינו במיתה אלה בלא תעשה ע״כ וקשה לכל מה שכתב רמ״כם אין מה שכתב אר בסייע בן לוי וכו׳ שהרי לכל הסברות שהביא בגמרא לא משמע כן אם כתבת דבריהת הרי קתני בפירוש הם בשלהם אינם במיתה אם כתבת על מעשה דבי יהושע בן חנניה אם כמו שעלה על דעת התלמוד לאתר תבאי היה שרבי יהושע סובר המשורר שעבר בשוהרה ולא נזרו אר מסייע ורבי יוחנן סובר במיתה ונזרו מסייע מ״כ בין לאתר ובין לאתר מסייע אינו אלא נזירה מדרבנן ולאתה פסק רמ״כם אר מסייע בן לוי וכו׳ בתלאכה וכו׳ חייב מיתה ואם לפי שדחה הס״ם דכ״ע בשוהרה וכו׳ מ״כ מסורר שעבר אתם אינו חייב ומכ״ם מסייע כ׳ כאבי כ׳ תשובות בדבר מ׳ כאבי לא אתר מסייע אלא מסורר שעבר ומדברי הס״ם מוכח שיש הפרש בין הבועה למסייע כ׳ כאבי דורש חיוב לזה אפשוק ויזיר הקדש יותת ורמ״כם ל׳ כתב דבתיב ולא יתותי שהוא פשוק ולא יתותי נם הם נם אתם בין אם כתבת רמ״כם בדין כהן שעבד עבודת לוי באינו במיתה קשה כי מהבריית׳ שהביא כ״ם באתרת אתם בשלכם והם בשלכם במיתה אלה בשהזהר אתר אבי התלמוד תנא

שהולך בדבר מבמע שכן עלה בידם בדבר ולאה יחלוק רמ״כם על הגמרא :

ונראה כי רמ״כם זל אלה ייבים בבריית׳ שהביא בספרי זל וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יהודה בן נדבלה בהנפת לבעות ס״ל חזור לאחורך שכבר אתה מתחייב בנפשך בחני מן המשוררים ואתה חן המשוררים ע״כ הרי שכן לוי חייב על עבודת בן לוי אחר ואנו בומינן גם כן שאפילו אינו אלא מסייע חייב מיתה והוא פסק רמ״כם עצמו :

והנם מהתלמוד מבמע בהפך הכריע הרמ״כם בנירסת ספרי אבי טעמים ס׳ כי לדברי התלמוד בין לקס״ד בין לאתר שדחה התלמיד הכ״ע שהוכרה בין לרבי יהושע בין לרבי יוחנן אין המשורר יכול להיות שוגר ולא נחלקו אלא במסייע מ״כ אם היא זה לאומר רבי יוחנן חזור כך אתה מן המשוררים וכו׳ • אלא נם רבי יהושע יודע זה ולא היה לו לומר אלא חזור כאן אתה המסייע אמור מעם נזירת רבנן : ועוד בשנאתר שהמשורר אינו יכול להיות שוגר אם לי שוגר לבדו או עם אחר אלא מלאכת השוערים כך היתה שהיו אתקבצים בכוונתיה לרעת שערים ולפתיחתם וכלן נקראים שוערים ולכשנאתר בתשורר שעבר חייב מיתה בין שעבד לבדו בין שעבד עם אחרים ותלמוד ערכין אתבין דתסייע מעום נזירה לפי נירסת הבריית׳ שהיתה לו אלא הוכר בה שבבר אתה מתחייב בנפשך וזוקקה לו להתלמוד בתה חולקים רבי יהושע ורבי יוחנן והוכרת ליפב מהלוקתם בדרך זה ולומר שמן התורה אין אי אלא לבדו ואלא מסייע וחכמים הוא שנזרו מסייע ובזה נחלקו רבי יהודה ורבי יוחנן אבל לפי נירסת ספרי אפילו מסייע אסור מן התורה והסברת מסייעת והנם בבבל כיוצא בזה אין אנו הולכים אלא אחר נירסת הבריית׳ המיבאים בתירת ומין אנו מוסמין לנוסת הבריית׳ וחכ״ם לדבר בבא מבואר בנמרא כמו שה בלפנינו אלו׳ הס״ם בפירוש מסייע נזרה אתן יש טעם רבים לפי כי הרי לפניך אבי אחיר בפירוש נקטי׳ משורר שעבר בכל חברו במיתה זה יגדיל נירסת ספרי אתר לו רבי יוחנן אתתייב אתתייב ביפבד לפי נירסת שהביא התלמוד דאויה היא דעת אבי כמו שדחה התלמוד והנם שהס״ם הקשה לאבי ודחה דבריו לא היא בפני אבי לומר אחיותב ואילו היה עומד אבי ולפי שהיה אבי יכוחה מהביא הוכחה מהביא שהוכיח בספרי :

ועוד הנאתי אבין דיסי עיניו של אבי בעל אותה של ספרי וטו אחל אבדנו אתה שהוכיח חיוב למשורר שעבר אבסוה יהחזנים ונומר שנות אתה שהוכיחו בבריית׳ של ספרי לאמר לם אחר שהביא הוא על רבי יהודה בן חנניה ורבי זל רבי לומר אבי נדיך שהרי בבר ואמר אל אבריה ונומר אבשודה לאבריתא אבין התלמוד לומר ואחזנים לפני אבשוה ונומר ותי תלמוד לומר נם הם נם אתם לפי שבא קרא ועדיר אזהיר הבתוב הוא דורש דנמר אומר והזר הקרב יותת אתה בתתי אבריית׳ של ספרי דבאבריית׳ לאמר אבי בבבי חא לא אתפרש אלא אבי ובא אבי ופירש אפשוק הבתוב הוא בקיאים בבריית׳ ולא התלמוד לא ידע נירסת הבריית׳ כמו שהוכחה בספרי אפילו ידעה לא היה דורה דבבי אבי אבין לומר שהאומרים לא היו בקיאים בבריית׳ ולא התלמוד לא ידע נירסת הבריית׳ אלא אבי אבין לומר שהאומרים לא היו בקיאים בבריית׳ ותמנא בבתבנו התום׳ שהפילו בתשניות נוכל לומר שלא היו בקיאים וזה בפי הטעית העיון לנד ההבדלות ואתר

משקולת כנדי ההטיים והענין זה שמנו דנים עליו ודע כי ברייתות שמדורות בתוכילתא מפרש וספרי שם מוקמות ואינם בשאר התוספתות ולזה שקיל רמ"כם : ובשאר לנו לפרש לפי זה במה מולקים רבי יהודה ורבי יוחנן : ונראה כי רבי יהודה סובר כלה נאסר מלת מעבודה קלה לעבודה ממורם כמו שנוצר לעורר מכל מקום לדעת שהיא עבודה שנעשה המשורר עליה כשיגדל ויתקלקל קולו וכתוב שכתב רמב"ם שם בחותו פרק עצמו סבר רבי יהודה שיכול עשות לזה שאר סברתו ואמר לו חזור בך שמני וכו' ואתם וכו' פירוש אין מדם יכול לעשות עבודת חברו אלא כל אחד לאת שנתמנה ואני כתמניתי להיות משורר ואין מדם עושה דבר אלא נאמנה עליו ולזה נאמנה רמב"ם שלא יסייע המשורר לשורר פרט זה כם ואמר ולא אלא יסייע המשורר לשורר ולא השורר למשורר ע"כ לשלול סברת רבי יהודה שהיה סובר כשבח לסייע רבי יוחנן :

רשי

(ד) וזר לא יקרב עליכם • אפילו מזיר על כך : (ה) ולא יהיה עוד קצף • כמו שהיה בבר שנאמר כי יגלה הקצף • (ו) לכם מתנה נתונים ליכול לעבודתכם כל הדיוט • תלמוד לומר לה' כמו שמפורש למעלה לכמול תשמרת נזכרין ומחרכלין : (ז) עבודת מתנה • במתנה נתתים לכם :

ואני

(ד) וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ
אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד
לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־
יִקָּרֵב אֲלֵיכֶם : (ה)
וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת
הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ
וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל : (ו) וַאֲנִי הִנֵּה
לָקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה
נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־
עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד : (ז)
וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ
אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר
הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת
וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן
אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב
יוּמָת : פ

וידבר

וְיִתוֹסְפוּן עָלֶךָ וְיִטָּרֵן יַת
מַטַּרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא לְכָל
פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא וְחֵילוֹנַי לָא
יִקְרַב לְוָתְכוֹן : וְיִטָּרוּן
יַת מַטַּרַת קוּדְשָׁא וְיַת
מַטַּרַת מַדְבְּחָא וְלָא יְהֵי
עוֹד רוּגְזָא עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל : וַאֲנָא הָא
קָרִיבִית יַת אֲחֵיכוֹן לֵיוָאֵי
מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מַתְּנָא
יְהִיבִין קֳדָם יְיָ לְמִפְלַח יַת
פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא : וְאַתְּ
וּבְנָךְ עִמָּךְ תִּטָּרוּן יַת
כְּהוֹנַתְכוֹן לְכָל פִּתְגָם מַדְבְּחָא
וּלְמִגּוֹ לְפָרוֹכְתָא וְתִפְלְחוּן
פּוּלְחַן מַתְּנָא אֶתֵּן יַת
כְּהוֹנַתְכוֹן וְחֵילוֹנַי דְּיִקְרַב
יִתְקְטֵיל :

ומליל

שוב שכתי לדקדק דברי רמ"כם כלה יהיה הפך סברת הגמרא בדין המסייע כי ב' מיני מסייע הם ג' מיני בעבודה שיש בה שיעור לאותה עבודה לבד מתנו כגון שהיו שוערים הצריכין לאותה הלנת וכה לסייע זה אינו חייב אלא מדרבנן והב' מסייע להצלים הצריכין לאותה עבודה וזה חייב מן התורה ולזה התלמוד מחמת יסוד סברת רבי יהודה לפי הגירסא שהיתה לפניו סבר שהיו שוערים המספיקים לאותה עבודה ולזה סבר רבי יהודה לסייע אפילו בדבר אלא לפי גירסת ספרי שאמר לו אתה מתחייב בענמך מוכרח אנו לפרש אלא היה שיעור מחפיק בשוערים להנין הלנות ולזה דקדק רמב"ם בדבריו ולא הלויים וכו' מוכרחים אנו לפרש אלא

(ח) ויאמי הנה נתתי לך • בשמחה לשון שמחת הוא זה • כמו הנה הוא יוצא לקראתך ורמז ושמח בלבו מכאן למלך שבעבי עבים ולא כתב ולא תמח הלשם בערבתין • בח מחד וערער עליו ועל העדה • מ"ל המלך כל מי שירצה יבא ויערער בפניך הדיני כותב ומחזה לך ומבלה בערבתין • לקי כאן למי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם • ולכך נסמכה פרשה זו לכאן : ומשחתיך תרומתי • כמשחה לשתרה : למשחה • לנדולה : (ט) מן האש למחר הקטרת האימים :לכל קרבנם• כנון זבחי שלמי נבורי מנחתם חטאתם ואשמם כמשמעו : מהר יעיבו לו • זה נזל נגר : (י) בקדש הקדשים תאכלנו ונומר • למד על קדשי קדשים שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה : (יא) תרומת מתנם • המורם מן התודה ומהשלמים ומאיל נזיר : לכל טהוריפ • שהרי אלו טעונין טבילה : כל טהור • ולא טמאים • דבר אחר כל טהור לדבות חמתו : (יב) ראשית תירוש נדולה : (יח) כחזה התנופה וכשוק הימין של שלמים שנאכלין לכהנים לנשיאים ולבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד והבשר באכל לשני ימים ולילה אחד : לך יהיה • אע"פ שיקיבל ולמד הוסיף לך תכתיב רוויה אחרת אלא תתמר כחזה ושוק של תודה שיהיו נאכלין אלא ליום ולילה :

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נְתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וְלִבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם : (ט) זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקָּדָשִׁים מִן הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וְלְכָל־חַטָּאתָם וְלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יְשִׁיבוּ־לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וְלִבָנֶיךָ : (י) בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ : (יא) וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ לְחָק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ : (יב) כָּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים : (יג) בִּכּוּרֵי כָל־אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ : (יד) כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה : (טו) כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה : (טז) וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֻשֶּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא : (יז) אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר־עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה : (יח) וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וְכִשְׁוק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה :

וּמַלִּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן וַאֲנָא הָא יְהָבִית לָךְ יַת מַטְּרַת אַפְרִשׁוּתִי לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּנוּן לְרִבּוּ וְלִבְנָךְ לְקָיְמִין עָלָם : דִּין יְהִי לָךְ מִקּוּדְשָׁא קוּרְשַׁיָּא מִוהַר מִן אִישָׁתָא כָּל קוּרְבָּנֵיהוֹן לְכָל מִנְחָתְהוֹן וּלְכָל חַטָּוָתְהוֹן וּלְכָל אֲשָׁמֵהוֹן דְּיָתִיבוּן קֳדָמַי קוּדַשׁ קוּדְשִׁין לָךְ הוּא וְלִבְנָךְ : בְּקוּדַשׁ קוּדְשִׁין תִּכְלוּנִיהּ כָּל דְּכוּרָא יֵיכוֹל יְהֵיה קוּדְשָׁא יְהִי לָךְ : וְדִין לָךְ אַפְרָשׁוּת מַתָּנָתְהוֹן לְכָל אֲרַמּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּנוּן וְלִבְנָךְ וְלִבְנָתָךְ עִמָּךְ לְקָיְמִין עָלָם כָּל דְּדַכְיָ בְּבֵיתָךְ יֵיכוֹל יְהֵיה : כָּל טוּב מְשַׁח וְכָל טוּב חַמַּר וְעִבּוּר רֵאשֵׁיהוֹן דִּיתְנוּן קֳדָם יְיָ לָךְ יְהַבְתִּינוּן : בְּכוּרֵי כָל דְּבְאַרְעָהוֹן דִּי יַיְתוּן קֳדָם יְיָ דִּילָךְ יְהֵי כָּל דְּדַכְיָ בְּבֵיתָךְ יֵיכְלוּנִיהּ : כָּל חֲרָמָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּילָךְ יְהֵי : כָּל פָּתַח וַלְדָא לְכָל בִּסְרָא דְיַקְרְבוּן קֳדָם יְיָ בְּאֵינָשָׁא וּבְבְעִירָא יְהֵי לָךְ בְּרַם מְפָרֵק תְּפָרוֹק יַת בּוּכְרָא דְּאֵינָשָׁא וְיַת בּוּכְרָא דִּבְעִירָא מְסָאֲבָא תְּפָרוֹק : וּפוּרְקָנֵיהּ מִבַּר יַרְחָא תְּפָרוֹק בְּפוּרְסָנֵיהּ כְּטַף חַמְשָׁא סְלָעִין בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא עַסְרִין מָעִין הוּא : בְּרַם בּוּכְרָא דְתוֹרָא אוֹ בּוּכְרָא דְאִמְּרָא אוֹ בּוּכְרָא דְּעִיזָאָה לָא תְּפָרוֹק קוּדְשָׁא אִינוּן יַת דִּמְהוֹן תִּזְרוֹק עַל מַדְבְּחָא וְיַת תַּרְבֵּיהוֹן תַּסִּיק קוּרְבָּן לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ : וּבְשַׂרְהוֹן יְהִי לָךְ כְּחַדְיָא דַּאֲרָמוּתָא וּכְשׁוֹקָא דִימִינָא דִּי לָךְ יְהֵי :

ומליל יי עם אהרן ואנא הא יהבית לך ית מטרת אפרשותי לכל קודשיא דבני ישראל לך יהבתנון לרבו ולבנך לקיימין עלם : דין יהי לך מקודש קודשיא מוהר מן אישתא כל קורבניהון לכל מנחתהון לכל חטותהון ולכל אשמהון דיתיבון קדמי קודש קודשין לך הוא ולבנך : בקודש קודשין תכלוניה כל דכורא ייכול יהיה קודשא יהי לך : ודין לך אפרשות מתנתהון לכל ארמות בני ישראל לך יהבתינון ולבנך ולבנתך עמך לקיימין עלם כל דדכי בביתך ייכול יהיה : כל טוב משח וכל טוב חמר ועבור ראשיהון דיתנון קדם יי לך יהבתינון : בכורי כל דבארעהון די יתון קדם יי דילך יהי כל דדכי בביתך ייכלוניה : כל חרמא בישראל דילך יהי : כל פתח ולדא לכל בסרא דיקרבון קדם יי באינשא ובבעירא יהי לך ברם מפרק תפרוק ית בוכרא דאינשא וית בוכרא דבעירא מסאבא תפרוק : ופורקניה מבר ירחא תפרוק בפורסניה כטף חמשא סלעין בסלעי קודשא עסרין מעין הוא : ברם בוכרא דתורא או בוכרא דאמרא או בוכרא דעיזאה לא תפרוק קודשא אינון ית דמהון תזרוק על מדבחא וית תרביהון תסיק קורבן לאתקבלא ברעוא קדם יי : ובשרהון יהי לך כחדיא דארמותא וכשוקא דימינא די לך יהי :

כן גם כי אין לחייב כהן בעבודה כל זמן שלא מלא מוכרח אחת לומר כאן תנא דורש ליה בעבודת הכהן מכאן גם הם גם אחת ק"ל תנא דהיכא דמי שמוכר הם בשלהם אלא יהא לומר כי תיבת הם טעות היא ונרסי במקומה אחת וזה פירושו הם בשלהם במיתה ואחת בשלהם אינם במיתה אלא בהוזרה גם חסר מהכרייתא הם בשלכם כי לעיל שהמדפים רחה ב' תיבות כפולות הם בשלכם והם בשלכם סבר שהוא כפל לזה השמיט אחת מהם וזה הוא נוסח הכרייתא ע"כ גם הם גם אחת אחת בשלהם והם בשלכם במיתה אחת בשלכם אינם במיתה אלא בהוזרה וזה לא מצא התלמוד להקשות לאחרי מכרייתא זו כאן זכרון ב' עבודות לויים והקשה מכרייתא אחרת גם זה יהיה סיפא דכרייתי בדרשת הכתוב גם הם גם אחת בהכיר התנא שהכיר בשל הלויים בשל כהנים במיתה אחת כל כהנים בשל לויים אינם אלא בהוזרה והטעם כמו שכתבתי בפירוש דברי רמ"כם וספרי וכרייתא דכריתות בקיץ אחד :

ואני הנה נתתי ונומר טעם מופרז ואני בתכוון לומר כי בעד מה שיטלתי עליכם לשמח עון המקדש ונומר גם אני כבר הרמתי לתת לכם בעד זה מכמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל :

בחוקתי

(יט) כל תרומת הקדשים • מחיבתיה כל מתנה זו בלשה בפחילה וכלשה בסוף ופרט בפחינה : ברית מלח עולם • כרת ברית עם מ־רן בדבר שבריה ותתקיים ומבריח את מחריב : ברית מלח בשביל שברותה נתלח במיני מסריח לעולם : (כ) וחלק לא יהיה לך בתוכם • לך בשביל : (כא) והנה • הלויים יכלו עונש של ישראל שעליהם להזהיר הזרים מגגת אליהם : (כב) מאכר ירחיו לה׳ תרומתו • שבתוב קרלו תרומה על שכריהם מתנו תרומת מעשר : (כג) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן • תרומת מעשר שלכם מסורה לזרים ולטמאים וחייבין עליה מיתת יחוש • כתרומה גדולה שבקרית רחבות : כדגן מן הגורן ומשלחה מן היקב • תרומת תירוש ויצהר הגיטלת מן היקבים : תלמוד • לומר בישול תבואה שתתלמת : יקב • הוא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו • יכול לשון יקב חפירת הדקיק הוא • וכן יקבי החלך הוא יס מוקיעוס תפירת שחפר מלבו של עולם : (כח) כן תרימו גם אתם • כתו שישראל מרימים מגרנם ומיקביהם תרימו אתם תמעשר שלכם כי הוא נחלתכם :

תכל

(יט) כָּל ו תְּרוּמַת הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ לְחָק־עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הִוא לְפָנַי יְהוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ :

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ס (כא) וְלִבְנֵי שביעי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־ עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד : (כב) וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא לָמוּת : (כג) וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה :

(כד) כִּי אֶת־מַעְשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה : פ

(כה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־ מֹשֶׁה לֵאמֹר : (כו) וְאֶל־ הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֹמֹתֶם מֻמְנוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר : (כז) וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־ הַגֹּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן־הַיְקָב : (כח) כֵּן תָּרִימוּ גַם־ אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן :

מכל

בְּכָל אַפְרְשׁוּת קוּרְשַׁיָּא דְּיַפְרְשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ יְהֵבִית לָךְ וְלִבְנָךְ וְלִבְנָתָךְ עִמָּךְ לְקְיָם עָלָם קְיָם מְלַח עָלָמָא הוּא קֳדָם יְיָ לָךְ וְלִבְנָךְ עִמָּךְ : וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן בְּאַרְעָהוֹן לָא תַחְסִין וְחוּלַק לָא יְהֵי לָךְ בֵּינֵיהוֹן סְתָנַן דִּי יְהֵבִית לָךְ אֵינוֹן חוּלָקָךְ וְאַחֲסָנָתָךְ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : וְלִבְנֵי לֵוִי הָא יְהֵבִית כָּל־מַעֲשַׂר בְּיִשְׂרָאֵל לַאֲחַסָּנָא חֲלַף פּוּלְחָנְהוֹן דְּאִינוּן פָּלְחִין יָת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא : וְלָא יְקָרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְקַבָּלָא חוֹבָא לְמְמָת : וְיִפְלְחוּן לֵיוָאֵי אִינוּן יָת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִינוּן יְקַבְּלוּן חוֹבֵיהוֹן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחֲסָנָא : אֲרֵי יָת מַעְשְׂרָא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּיַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ אַפְרְשׁוֹתָא יְהֵבִית לְלֵיוָאֵי לַאֲחַסָּנָא עַל כֵּן אֲמָרִית לְהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחֲסָנָא :

וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר : וְעִם לֵיוָאֵי תְּמַלֵּיל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תְּסַבְּרוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מַעְשְׂרָא דְּיָהֲבִית לְכוֹן מִגְּדָם בְּאַחֲסָנַתְכוֹן וְתַפְרְשׁוּן מִנֵּיהּ אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מַעְשְׂרָא מִן מַעְשְׂרָא : וְתִתְחֲשִׁיב לְכוֹן אַפְרְשׁוּתְכוֹן כְּעִבּוּרָא מִן אִדְרָא וּכְמַלְאָתָא מִן מַעְצַרְתָּא : כֵּן תַּפְרְשׁוּן אַף אַתּוּן אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מִכֹּל מַעְשַׂרְתֵּיכוֹן דְּתִסְבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתְּנוּן מִנֵּיהּ יָת אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאַהֲרֹן כָּהֲנָא :

מכל

בארצם לא תנחל ובזמן שמסר עליו חלק הארץ וחלק הר יהוה ולוה כפל לומר לא תנחל והלק לא ונומר וכותב שבכולם היה שהנם שירשו ישראל לחלק לו חלק ביחד לא יחזר עלמו בתכוף ס׳ חלה לפטר ישראל מחלק מארץ מכל מס ירבו הרי חלו תכוחים ע״ד מו׳ זל המחזיר חוב בכביעית רוח חכמים נוחה היחנו לזה אחר לא תנחל ובומנ אחר דוקא בחלת הארץ הוא שיהנה בלחו מכל חלק הבירה חיבו במי תלמוד לומר יחלק ונומר ודקדק לומר בחוכם ע״ד מותרו נורלך תפיל בחוכנו פירוש ליטול חלק בחוך מהם הוא בחסר עליו מבל מס רבו לבלות לו דירוכות הרי זה מהבל מהם .

אני חלקך ונחלתך בחוך בני ישראל מומרי מני ונומר פירוש אם שהוא מיוחד לי מני יהיה חלקך וחזר ופירש אם הוא הדבר ואמר בחוך ונומר למען דבר שנו׳ ישראל במען להקדוש ברוך הוא חלק מעמהם ונוטלו הכהן בתנות התרן בפירות המילן בלרס בבשר ביין בשמן ושאר הב׳׳ד מתנות .

כי את מעשר ונומר על כן ונומר ולמעלה הוא אומר ולבני לוי נתתי כל מעשר בישראל ונומר חלק עבודתם .

נראה כי מתנת מעשר זה שיתן ה׳ ללויים יש בו ב׳ דברים רמ׳ חלק הכונע לכם בתרן ובב׳ מיתים טורחים בתרן ליהנות ז׳ מלאכות הלריכות עד שיהיו חטים מתירחים לזה אחר הבחוב ב׳ דברים חלק לכם בתרן וחלק עבודתם ישראל עומדים ועושים מלחתם כדי שיהיו מוכנים לעבודת אהל מועד : והנה בלויים לח אחר אני חלקך ונומר כאן ללויים זוכים בחלק ה׳ ולזה נם הם נותנים חלק ה׳ תרומה מעשר מן המעשר והם ותעשרם תהיו חלה בסבירות קדושה לפרת הדבוק שהוא הכהן ואחל מועד :

כי

(כט) מכל מתניהם תרימו את כל תרומת ה׳ • בתרומה גדולה הכתוב מדבר שאם רקח ס לוי את רזן בכרי וקבל מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי נראין להפרישם אלו מן העשר מחלה אחד מחמשים לתרומה גדולה ואחר ייכרוס תרומת מעשר : ל) כהרימכם את חלבו מתנו

(כט) מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ : (ל) וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶהְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יֶקֶב : (לא) וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבָתֵּיכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד : (לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלֵּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ :

צ״ה פסוקים דניאל סימן :

פרשת חקת

פ פ פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : (ב) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל :

ונתתם

עוד למה לה הסמיך במה שאמר למשה וזה לומר כי מאמר ש"ב לאמר שזה נריך לדעת למה לה הקדים מאמר דבר אל בני ישראל קודם מאמר זאת חקת התורה עזה דבר וגומר זאת חקת התורה :

אבן

לגד ככל מנות התורה הם שכליות ושמעיות שבכל מחייבים כגון ככוד אב ואם נגיבה בזולה אונאה רציחה וכדומה שמציות שבת כי בו שבת הבורא יש על הגם שנעשה לנו בהם עד שלה לעבוד זולת אלהינו כי הוא המוליך לותנו וגומר ובדומה לזה וזה הוא טעם הנגלה ואין לך מנוה ומנות שאין בה עוד סודות נעלמים הנגלים למשה ולמשם רמוי המשיב לקנות קנין התורה במ"ח דברים הסגוייס במשנת חסידים שאז מגלין לו רזי תורה שנילה ה' למשה בסיני ומשה גם כן גילה לישראל בני דורו סודות מבפנים וטעמי המנות ויסוד כל דבר וכמה שלפיכך כיוה ה' מליו שיסתום הדברים ויאמר להם הדבר כחוקה בלה טעם והוא מה שהעיד מותנו בהותרו וידבר ה' אל משה לאמר לישראל פירוש ומה הוא המאמר שציוה לו לומר להם זאת חקת התורה פירוש מנוה זו היא חקת התורה כן ציוה ה' לאמר לכם ובאילו אמר הכתוב אשר נוה ה' לאמר לכם הוא זאת חקת התורה ומתוך הדברים אתה למד שנאמר למשה דברים מוטעמים כאלו אמר הלא סמיך עליו לאמר הוא חקת וכזה לא יתבטאו יכולין לומר להם הטעם הדבר פיון שה' ציוה עליו לומר הדבר בחוק וכזה נתיבבו למה לה הקדוסים גם נתיבב למה לה הקדים מאמר דבר ונומר למאמר זאת חקת ונומר כי מאמר זאת חקת התורה הוא מנות ה' על מנות שיאמר לישראל שה' ציוה לו פיאתי להם מנוה זו בחוקה ומאמר דבר בה על עיקר המנוה מנות ה' לישראל ולגד שיאמרו ישראל הרי הפוטה מנוה בלה ידיעת טעמה וסודה ואסכת המנות כגון בלה בשמה לזה גמר אומר מאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה ונומר פירוש יקחו למה שאתה יודע ומכוין בדבר להיותך יודע סוד העגין ופלאיו וזה מהיה המוזך נעשת שלמה במעשה ובמחשבה הפריסם וכפי זה יהיוך ע"ב אומרו ויקחו בתוספת ה"ו בתחילת הציווי להם שנמכוון ליתר שמלבד הלקיחה עלמה שיקחו אפרה עוד יוסיפו שיכוונו בלקיחתה למה שאליך בראוי תינה אותה פרה של ליתו דוד פרה שיעמו בכל דור ודור מה תהא עליה אפשר שלא מכלון הנלות ישראל אבל למיוחדים שהם מהרן וכיוצא בו נמסרו סודותיה והם יתמרו למיוחדים הבאים אחריהם : או מפשר שבכל דור ודור יכוונו למה שידע משה ונתנתי אמתרו במדרש ולל ויקחו אליך ללמד שכל הפרות שנעשו יהיו נקראים על משה ונריך לדעת למה עשה ה' שיהיו במנות זו מכל המנות שנקרא על שמו ולדבריהם יש טעם נכון בדבר כמו שפירשתי :

או

יאמר ע"פ דבריהם לל שאמרו אומות העולם מוכים את ישראל מה מנוה היא זו וכו' . לזה בא מאמר הכתוב כאן ואמר זאת חקת התורה אשר ציוה ה' לאמר פירוש שיאמרו ישראל לאומות כשהן מקנטרים אותם ואומרים להם מה מנוה היא זאת וכו' יאמרו להם חקה חקק ה' עלינו לעשות ואין אנו מהרהרין אחריו ולפי אפשר שאשר משה לומר להם טעם המנוה וסודה בלה שלה יאמרו הטעם לאומות כשידחקו לותם בדברי קנטור מה מנוה היא זאת ומה טעם יש בה :

פרה

אלומה וגומר רומני כי כל סימניה מוכיחים על הדינים אלומה כי היא זה סימן תנבורת הדינים תמיתה בתין שער שחור וכן אמרו זל כ' שערות שחורות סוסלות אותה ולא שערותיה לבד אלא שעלופיה קרניה וטלפיה נריכין להיות אלומים אבל שחורות ואע"ל לבנות סוסלות . אחר לא עלה עליה עול כי המעל יחתך הדינים בסוד מאמרם יסורין מעריכין כל עוונותיו של אדם שהם בחינת הדינים גם שריפתה בלא היא בחינת הדינים והתחבנות הדינים בחפר יעשו חברחה לטומאה הבאה בלדם מהמת שגם היא חינה אלא רבוצה בדעה מבד יסודי המשבה :

וראיתי

בספרי זוטי ופסקו רמ"בם בפ"א מה' פרה אלומה אין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר ויקחו ונומר פרה ולא עגלה ע"כ ולפי מה שאמרנו שבל מבשיה הם בחינות המשבה יש טעם בדבר כי שם פרה יניד מספר הידות לספר בחינת הדינים כידוע ליודעי חן לזה ניוש ה' שיקנו אותה בשיש בבחינת מספרה מספר אחר מבוון אליו אבל אם יקנו עגלה קונים דבר אחר בו הספר אחר אין נריכין לו והנם שמגדלין אותה עד שבקרמת פרה אלא על פי כן יקפיד ה' על שעת הקנין בדי שיהיו קונים דבר שבאוגה בו שהם רע"ה דינים :

ונתתם

אותה אחר אותה לפי שם שאמרו זל שאפי הסמוכים למדו שאחר ברות נעשות כין בבהן גדול כין בבהן הדיוט דייך לומר אותה אל אלעזר אבל מבהן ולהלאה אין חיוב בסגן :

ושרף

את הפרה לציונו את עודה בפסוק במאמר לציונו כין וכרין הפרה לזכרון פרטיה שהם עודה ונומר יתבאר ע"ל מה שאמרו בסוטה פרה וכתבו רמ"בם בפ"ד מהלבות פרה אלומה שמנות שריפתה שלאה ואם הפשיטה ונתחה ושרף כלה בשרה ע"ב לזה הבדיל הבתוב במעשה המובחר ואמר ושרף את הפרה פירוש כלה יחד ואפילו עבר והפשיטה וכו' ועשה עודה לבד ובשרה לבד ופירשה לבד גם בן לה הפסיד והוא מאמר את עורה ואת בשרה וגומר :

על

פרשת ישרוף חזר לומר ישרוף ב"א ולה בפסיק בתה שאתה בתחילה ושרף לפי מה שפירשתי בי הבתוב ידבר בב' סוגים הא' בריאת הפרה שלאה וה' אחר שהופשטה ונתנתחה לזה אמר ישרוף בנגד חלוק' שניה : עוד יתבאר על פי מ"ש אומרו בתוספתא דפרה וכתבו רמ"בם בפ"ד מהלבות פרה אלומה וע"ל פרק תבואות וכו' אפילו עבר תבואה בות יחויר ואם לה החויר פסולה ע"ב והוא מאמר ישרוף ב"א לומר שהגם שפקע יחזור ויישרוף לתיכובה :

רשי

(ג) אלעזר • מנוסה בסגן : אל מחון למחנה • חון לשלם מחנות : ושחט אותה לפניו • זר שוחט ואלעזר רואה : (ד) אל נכח פני אהל מועד • פומד במזרחו של ירושלם ומחכוון ורואה פתחו של היכל בנגד הזות הדם : (ז) אל המחנה • למחנה שכינה שהיו טמא מטולא חון לשתי מחנות אלא זב וכעל קרי ומגורע : וטמא עכהן עד הערב • סרסהו ודרשהו וטמא עד הערב • ואחר יבא אל המחנה : והכהן

(ג) ונתתם אתה אל־אלעזר הכהן והוציא אתה אל־מחוץ למחנהו ושחט אתה לפניו : (ד) ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל־נכח פני אהל־מועד מדמה שבע פעמים : (ה) ושרף את־הפרה לעיניו את־עורה ואת־בשרה ואת־דמה על־פרשה ישרף : (ו) ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה : (ז) וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה והמא הכהן עד־הערב : (ח) והשרף אתה יכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים והמא עד־הערב :

ואסף

ותתנון יתה לאלעזר כהנא ויפיק יתה למברא למשריתא ויכוס יתה קרמודי : (ד) ויסב אלעזר כהנא מדמה באצבעותה ויזי לקבל אפי משכן זמנא מדמה שבע זמנין : (ה) ויוקד ית תורתא לעינוהי ית משכה וית בסרה וית דמה על אובלה יוקיד : (ו) ויסב כהנא אעא דארזא ואיזובא וצבע זהורי וירמי לגו יוקידת תורתא : (ז) ויצבע לבושוהי כהנא ויסחי בסריה במיא ובתר כן ייעול למשריתא והוי מסאב כהנא עד רמשא : (ח) ודמוקיד יתה יצבע לבושוהי במיא ויסחי בסריה במיא והוי מסאב עד רמשא :

ויבנוש

(ט) והניח מהן למחנה • לפלגה חלקים מחלקה לחד נתן כזר המשמש וחד מתחלק לכל רמ"ח אברות וחד נתן בחיל • זה של מצרות היה מון לעזרם ליטול חמתו בני העיירות וכל הקריבין ליטהר • וזה כזכר המשמש כהנים גדולים לכרות מחדות מקדשין הימנה • וזה כבחיל נתון למפקדת • מנורת הכתוב שנאמר ויחיה לעדת בני ישראל למי חטאת : למי כתיב • למי הזיים כתיב וידו מכאן בי • לידות את קרנית הגוים לעפר זריקה : חטאת היא לעכון חטוי כפשוטו ולבי הליכותיו קרוב הכתוב חטאת ליותר פיוס כקדשים ליאסר בהנאה : (יב) הוא יתחטא בו • בחפר הוא : (יג) בחת בנפש • ומי זה חת • על נפש החדש לטומאת נפש בחמר יטמא טומאתה לריכה הזאה • דבר אחר בנפש זו רציעית דם : חת מכאן ס' טחת • שם נכנס לעזרה לפיוס כשבילה בלא הזאת שלישי ושביעי : עוד טומאתו בו • חף על פי שטבל : (יד) כל הבא אל האהל • בעזר שחת בתיכו : (טו) וכל כלי פתוח • בכלי הדש הכתוב מדבר טמין חקבל טומאה מבני חלא מחיכו • לפיכך אם אין חנופת במידתו כחולה עליו יפה בחבור טמא הוא • הא אם יש בחיל כחיל עליו טהור : כחיל • לשון מחובר בלשון עברי וכן נפתולי אלהים כפתלתי נתחברתי עם אחותי • (טז) על פני השדה • דרכיו לרבות גולל ודופק • יבשוטו על פני הבבה טמין שם אהל • טטמא חמת עם בנגיעה •

וחטאו

(ט) וְאָסַף ׀ אִישׁ טָהוֹר אֵת אֵפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא׃ (י) וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת אֵפֶר הַפָּרָה אֶת בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם׃ (יא) הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים׃ (יב) הוּא יִתְחַטָּא בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר׃ (יג) כָּל הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ׃ (יד) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ (טו) וְכָל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא׃ (יו) וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל חָרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ (יז) וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי׃ * (יח) וְלָקַח שני אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל הָאֹהֶל וְעַל כָּל הַכֵּלִים וְעַל הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וְעַל הַנֹּגֵעַ בָּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר׃

והזה

זאת התורה מלמד כי יתות מומרו זאת החורה יחבאר גם כן ע"ד שפירשתי כפ' זאת חקת התורה ויש לנדך קרקדק לומר מלמד כי יתות ונומר ודרשו ז"ל מתם קרויים מרם ישראל ומין מו"ם ונומר לזה הקדים לתת הטעם שסובב הדבר ומתר זאת התורה שתסיבתם היה בחומרי מלמד שנקרא מתם מטמא במגע כל מה שהוא לפי מה שמחרו בפסיקתא זוטרתי ולא כל הבא על האהל שבא מקבתי ס"ב וכפו מם לח היה חומר הכתוב חלח כל הבא היינו חומר הבא כלו • הבא מקבתי מבין ומתר שחמר כל אשר באהל הרי כלי מחיר מה חני מקיים כל הבא ונומר זה הבא מקבתו עוד שם בכסיקתא חלל ר"ח כל הבא ונומר לבעית קרקעי כל בית כחיבו על התיכום ע"כ נרחה שהוכיחו לדרשה זו כי לסברת הרחבה"ג חלל הכתוב כל אשר באהל וכל הבא אל האהל ויהיה הכתוב מתפרש בדרך לח זו לק זו אבל מתם בכלים כל הבא זה יגיד שחחר כל אשר ונומר הוא דין חדש : חלח שבספרי רחיתי ב' הדרכים דרך הרחבה חבא החח ודרך ב' דר מחי כר יחבאר ונחר חומר חבא החח שטעם שהוצרך הכתוב ליחר כל אשר באהל הנם שחחר כל הבא שהוא בח חרבתי חבוא בחין שיובנין חו הדין ורבים לי למה חם כחבו מוחרים חין שובנין חן הדין הוא על שובם מיחה של כ"ד של חטח וחמה לו היה שטחה בידו כחים ויצה לבד חוה כשבשבול על דבר נרחה כי חם שלבינו חיבו נקרא שובנין חן הדין כי בכלל הבא כלי יש חקבתו ודרי חכחיב היה על חקבתו כי כל חלק יחלק בבו יקרם חקבתי ואין חיי שובנין חוחו חי הדין חלח חן הכחוב ואילו בסובר חבא כל בעל קרא בוה נקרא שובנין חן הדין :

ויבולו

וַיִּכְנוֹשׁ גֹּבַר דְּכִי יַת קְטָמָא דְּהוֹרְתָּא וַיְצַנַּע לְמִבְרָא לְמַשְׁרִיתָא בַּאֲתַר דְּכִי וּתְהֵי לְכְנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטְרָא לְמֵי אַדָּיוּתָא חַטָּאתָא הִיא׃ וְיִצַּבַּע דְּכִנַּיש יַת קְטָמָא דְּהוֹרְתָּא וְיִסְתְּאַב עַד רַמְשָׁא וּתְהֵי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְיוֹרָיָא דְּיָתְנַיִרון בֵּינֵיכון לְקַיָּם עָלָם׃ דְּיִקְרַב בְּמֵיתָא לְכָל נַפְשָׁא דְּאֵינָשָׁא וִיהֵי מְסָאַב שַׁבְעָא יוֹמִין׃ הוּא יִדֵּי עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יִדְכֵּי וְאִם לָא יִדֵּי עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה לָא יִדְכֵּי׃ כָּל דְּיִקְרַב בְּמֵיתָא בְּנַפְשָׁא דְּאֵינָשָׁא דִּימוּת וְלָא יִתְחַטֵּי יַת מַשְׁכְּנָא דַּייָ סָאַב וְיִשְׁתֵּיצֵי אִינְשָׁא הַהוּא מִישְׂרָאֵל אֲרֵי מֵי אַדָּיוּתָא לָא אִזְדָּרִיקוּ עֲלוֹהִי מְסָאַב יְהֵי עוֹד סְאוּבְתֵּיהּ בֵּיהּ׃ דָּא אוֹרַיְתָא אֵינָשׁ אֲרֵי יְמוּת בְּמַשְׁכְּנָא כָּל דְּעָלִיל לְמַשְׁכְּנָא וְכָל דִּבְמַשְׁכְּנָא יְהֵי מְסָאַב שַׁבְעָא יוֹמִין׃ וְכָל מָן דַּחֲסַף פְּתִיחַ דְּלִית מְנוּפַת שַׁיְעַ מַקַּף עֲלוֹהִי מְסָאַב הוּא׃ וְכָל דְּיִקְרַב עַל אַפֵּי חַקְלָא בְּקְטִילָ חַרְבָּא אוֹ בְמֵיתָא אוֹ בְגַרְמָא דְּאֵינָשָׁא אוֹ בְקִבְרָא יְהֵי מְסָאַב שַׁבְעָא יוֹמִין׃ וְיִסְבּוּן לְרַמְסָאַב מֵעַפַּר יְקִידַת חַטָּאתָא וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי מַי מַבּוּעַ לְכָן׃ וְיִסַּב אֵיזוֹבָא וְיִטְבּוֹל בְּמַיָּא גְּבַר דְּכִי וְיִדֵּי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל כָּל מָנַיָּא וְעַל נַפְשָׁתָא דַּהֲווּ תַּמָּן וְעַל דְּיִקְרַב בְּגַרְמָא אוֹ בְקְטִילָא אוֹ בְמֵיתָא אוֹ בְקִבְרָא׃

וידי

(יט) וחטאו כיום השביעי • הוא נתר טהרתו : (כ) ואיש אשר יטמא ונו׳ אם נאחר מקדש לתת באחר מכאן וכו׳ כדאיתא בבכורות : (כא) ומזה מי הנדה • רבותינו תמהו שהרוב טהור • ונה נא ללמד שהנוגע מי חטאת טמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו • מה להלן כך בכולנו־יומה שהוציאו

בלעזון מזה לומר לך להיכן מטמאין עד שיהא בהן כיעור הזאה : והנוגע ישמא • ואין טעון כיום בגדים : (כב) וכל אשר יגע בו • הטהור הזה מנין בית ישמא : והנפש הנוגעת בו • הטהור עד הערב • כאן לתלמוד שהיה מבי מלכות הטומאה והנוגע בו אב הטומאה ואשר ישמא אדם • פירוש לפי מדרשם והלכותיהם • ומ׳׳מ הניחתני מיסודו על רבי חנא הדרשן וזהו : ויקחו לו׳ • מלמדים־כשם שהם פרקו הזהב לענל כך יביאו זו לכפרה • מלמדים • פרה מהיות • שלא לבוז בפחה שטיקה פלטין של זהב לומדו תבא ומו ותקנת הגיהוק כך תבא פרה ותכפר על הענל :

מהזקה • על שם שהם יהודיהו כתוב שהשלח קריי מהוס : תמיתה • על שם שישראל סהיו תמיתי ובעבו כי בילבי תופין • מצא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמימותם : לא עלה עליה עול • כשם שפרקו מעליהם על שהים : הל מלעזר • כשם שנקללו על מחרן שהיה כהן לבצות הענל • ולפי שמחרן עשה את הענל לא נתנה לו עבודה זו על ידו • שהין קטינור נעשה סניגור : ושרף את הפרה• כשם שנשרף הענל: עץ ארז ואזוב ושני תולעת • כלשהם מיכין הללו בענל בענל • ולפי היה הנאוה מכל מילעות ואזוב נמוך מכלם • סימן שהגבוה שנתגאה ואשה ישפיל את עצמו באזוב ותולעת ויתכפר לו . למאמרה • כמו שפשט הענל באור לדורות לפורענות ואין לך פקידה שאין בה מפקודת הענל • שנאמר ופקדתי ופקדתי ונאמר • ובשם שהענל מטמא כל העוסקין בו כך פרה מטהרת וכל העוסקין בה ובשם שהענל בשגגה שנאמר ויגר על פני המים כך ולקחו לטהר מעפר שרפת החטאת ונאמר : (מ) כל העדה • עדת השלמה שבבר מתו מתי מדבר יחלו כרגלו לחיים : ותמת שם מרים • למה נסמכה חיתת מרים לפרשת פרה מהומה • לומר לך מה פרה קרבנות מכפרין אף חיתת נדיקים מכפרת : ותמת שם מרים • אף היא בנשיקה מתה ותכבי מה להלן נאמר בה על פי ה׳ כאן נאמר דרך נשיקה על פי ה׳ • ובאהרן נאמר על פי ה׳ כאלה מסעיו : (ג) ולא היה מים לעדה • מכאן שכל מהבשים שכך היה להם הבאר בזכות מרים : (ג) ולו נועצו • הלוחי נועצו : בנוע מחינו • בחיתת מחינו בדבר • למד שחיתת נמח מנוסה ממנה.בנוע־שם דבר הוה כמו בחיתת מחינו ולא יתכן לפרש כשמתו מחינו שם אם כן היה לו ליקרא בנוע (בחולם הו׳ מו) : ותת

מ־חרנו וקוברה בתכסיט אחד מתכסיטיו : ורלב דרכי ותמת שם לנזירה שזה לומר שגם היא מתה בנשיקה ועיפ לתורה :

וירב ולמה העם ונומר ולו נועצו פירוש נתרעמו עליו שהתפלל עליהם שלא יחיו בדבר :

הבאתם ונומר תרעומת ב׳ לאה הביאום דרך מדבר זכות מקום שכנת חיתת נמח שיהיה להם להעלותם שלא על דרך המדבר והכונה בזה כיון שלין בח ביד משה לתת להם מים במדבר על מי שתוך להביאם דרך שם : ומומרים ולמה שעליתיהו ונומר פירוש ואם תשיבו מיתתנו כי אין דרך מובטח להעביר מחכם כו אלא דרך מדבר מי הכרח שיהיה המדבר שתצברו דרך מדבר לזה כתרעתו ואמרו אם כן היה לכם להעלותנו מתצרים כיון שהוא מוכרח להביאנו מוקנו אל המקום הרע הזה שיש בו סכנה שיהיו מקום שאמרו לו מדבר היו מלה בתחים ואמרו אל המקום הב׳׳ה היודעה לומר

ויבואו בני ישראל ונומר כאיך לדעת לתת הוכרך לומר כל העדה ולא הספיק בחתר בני ישראל בתן הסתם הם כל העדה : מכן לפי מה שקדם לנו מדבריהם כי כשישראל הם במדרגת ישרים וגדיקים נקראים בני ישראל וכשהיתם בגדר הומות נקראים עם במוחרו עד תנם

וַיְהִי דַכְיָא עַל מְאָבְיָא בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְדַכְּיִנֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיַצַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְמַיָא וְיִדְכֵּי בְרַמְשָׁא : וּגְבַר דְיִסְתָאֲבוּ וְלָא אִדְכֵּי עַלוֹהִי וְיִשְׁתֵיצֵי אֵינָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ קְהָלָא אֲרֵי יַת מַקְדְשָׁא דַיְיָ סָאִיב מֵי אַדְיוֹתָא לָא אִתְדְּרִיקוּ עֲלוֹהִי מְסָאֲבָ הוּא : וְתְהֵי לְהוֹן לְקַיָם עָלָם וְדַיְדֵי מֵי אַדְיוֹתָא יְצַעַ לְבוּשׁוֹהִי וְדַיְקַרַב בְּמֵי אַדְיוֹתָא יְהֵי מְסָאֲבָ עַד רַמְשָׁא : וְכָל דְיִקְרַב בְּגוֹ מְסָאֲבָא יְהֵי מְסָאֲבָ וְאֵינַשׁ דְיִקְרַב בְּיוֹהִי יְהֵי מְסָאֲבָ עַד רַמְשָׁא : וַאֲתוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׁתָא לְמַדְבְּרָא דְצִין בְּיַרְחָא קַדְמָאָה וְיֵתִיב עַמָא בְּרָקָם וּמִיתַת תַמָן מְרְיָם וְאִתְקְבָרַת תַמָן : וְלָא הֲוָה מַיָא לְכְנִשְׁתָא וְאִתְכְּנָשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן : וּנְצָא עַמָא עִם מֹשֶׁה וַאֲמְרוּ לְמֵימַר לְוֵי דְמִתְנָא בְּמוֹתָא דְאַרְנָא קֳדָם יְיָ : וְלָמָא אַעֲלְתוּן יַת קְהָלָא דַיְיָ לְמַדְבְּרָא הָדֵין לְמִמַת תַמָן אֲנַחְנָא וּבְעִירָנָא :

ולמא

כני כל העדה לדיקה אחר כשם ישראל יתכנו ושם שלח נחלו אחד אחר הכתוב בשמוך ותמת שם מרים ותקבר שם ואחרו בתרה ולל ותמת ונומר שמוך לחיתה קבורה ע׳׳ב ולשטם זה לח הניחנו לנמ לנ׳׳ח ובתוך ותן מוטט על שידשו קפן עליהם רוגזו של נמח ושוח מה שאחר הכתוב שמוך לחמר ותקבר שם ולח היה מים ונומר ויסב שם בקדם נח לחיזיענו כשנתעכבו שם ימים רבים כאחרו ותבכו בקדם ימים רבים פירוש ויסב לשון עכבה :

ותמת שם ונומר כאיך לדעת טעם אחרו שם רלל דרכו שלח עכבוה ודרשה זו נסתעת אחרונה ותקבר שם ובראה כי לנד שהזכיר חיתה חם על כבוד הנדקת שהרי אחרו נדיקים בחיתתן קרויים חיים לזה דקדק לומר שם פירוש שם הוה שאחה שלח נשאלים ביניהם אלא בחיים אחר ישנה בין הנדיקים כי הנדיקים דוחים לפני הקדוש ברוך הוה למרבליות החונחים בחרגו כשרוח חפן בחחת אחה חיניהם

בחילות רעות שבמדבר ידועות הם מאין מקום וגומר זהיה אין לומר לפירוש אפילו לומר שהוא דבר ההכרחי ואתם מיכם יכולין להמנע לבוא מיס ולא היה מעבה כפי משה ועמד בתפילה לפני ה׳ הוא ואהרן דכתיב ויפלו על פניהם :

קה את המטה וגומר ויקחם כמו פרשה זו דכתי עליה כל מפרשי התורה ותרתי בה למור כמור החיים וקודש שבתמוד על פשטן של כתובים נקדים להבין מה היתה שגגתו של משה בענין זה אשר היה סיי לנזרתו ורחיתי בשמתרו י׳ דרכים בענין בדברי מפרשי התורה וזכן הנה בקצרה :

רשי

(ח) ואת כליהם • מכאן סמס הקדוש ברוך הוא על מחוגם של ישראל : ויקח

(ח) וְלָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם
לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם
הָרָע הַזֶּה לֹא ׀ מְקוֹם זֶרַע
וּתְאֵנָה וְגֶפֶן וְרִמּוֹן וּמַיִם אָיִן
לִשְׁתּוֹת : (ט) וַיִּבָּא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהָל
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ
עַל־פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה
אֲלֵיהֶם : * פ
(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שלישי ומליל יי עם משה
לֵאמֹר : (ח) קַח אֶת־ שני כשהן מחוברות סַב אֶת
הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת־הָעֵדָה אַתָּה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ וְדִבַּרְתֶּם
אֶל־הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן
מֵימָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן־
הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה
וְאֶת־בְּעִירָם :

ויקח וגסיב

א׳ רמז לו פירש שגגת משה היתה כי לא מחל מליהם דברו והוא הכה :

ב׳ רמ״ב פירש שהשגגה היתה שגרם שלא נתנה הסלע מימיה עד הכותה כ׳ פעמים שהכה הכותה בפעם ג׳ לגד מריבת העדה :

ג׳ הביאו הגזכר כי הקפדת ה׳ היתה על שהכה ב׳ פעמים שלם היה מכה פ׳ א לא היתה הקפדה כי הדיבור לסלע היה ההכאה :

ד׳ הביאו הגזכר שהקפדת ה׳ היתה על שלא אמרו שירה על המים כמו על כאר :

ה׳ הביאו הגזכר שהקפדת ה׳ היתה על שאמר לבני אל חי התורים ואין רואי לומר חסיר לתצב ולגלול בבני מגרים יאחק ויעקב ויגומר :

ו׳ הר״מ פירש כי הקפיד ה׳ עליו שיל אמר נתדגן על העדה ומסיכה זו חשבו כי גם ה׳ בכעם שמהם אמר לא כן היה :

ז׳ הביאו מגגלל והסכים עליו רמ״כן שהקפדת ה׳ היתה על אמר אמר נוגיע לכם מיס ולא אמר יוציא לכם שמוה טעו ישראל וחשבו כי רם בחרמשם עושים את המעשה כי לא היה לחט לומו כי ה׳ הוא שעושה הנם ולזה הקפיד ה׳ ואמר לא האמיתם כי להקדישני וגומר : ח׳ ר״מ הכהן כתי שהקפדת ה׳ היתה על מאמר משה אתן הסלע הזה וגומר וגוזגת משה היתה לגד יכולתי אם לא בכח הנאדר וחשבו האנשים שלא יוכל ה׳ להוציא מיס מי הסלע וזו היא שגגת משה וחכיוא רמיס לפירושו מת״ש הכתוב כי האמנתם בי וגומר ט׳ הרי אלו שם העיקרים יסוד שהקפדה היתה על שלא נתגודלו משה ואהרן בעיני העדה להוציא להם מיס והיו מרגילים עוד יותר מיצוני הבטחון וגומר י׳ בעל מעשה ה׳ ספירש כי היה ויכוח בין משה ובני ישראל כשיראל היו רוצים להוציא להם מיס ממקום אחר שחפרו אותו הם ולא רצה משה לדבר לאותו סלע שחפרו הם ומתכעם משה ורוק המטה בידו לא להכות אלא בכעס ובדרך מקרה הכה המטה בסלע וכו׳ ועשה הנס כל השערה דרכים מיגם מוציאים אותנו ידי חוכת המחת ונגן ולמד מה שטענו רמ״כן על ג׳ משה ואחאס זמה שטענו רמ״בע על ג׳ אחרים ואחאס ואני טוענו על המאר זמה שכתב גו רמ״כן שהקפדה היתה על שבניה לעצמו המעשה ואמר מוציא ואגרן מעצמן להוציא להם מיס והיו מרגילים עוד יותר מיצוני הבטחון וגומר

מרוכה : ועוד הלא אמנם בפרשת כח אל פרעה אמר הכתוב ויקרא משה לכל ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו וגומר ולא אמר בשם ה׳ כי ואמי יעזוב היה כי הוא עליותו על מקום ועוד כמה כלפיניו מיכרח היה לומר יוציא לכם להיות כי הם המוציאים בדיבורם או בהכתם שם׳ נתן ההוצאה בידם ודרכו של הרי מלכו אין דעתי הולמו כי אחר כרחה משה שם׳ מנע משה מיס ונסתלה הכתר אין ינע להוציא מיס עד אשר ידע דעת הבורא ב״ה ומי יאמר כי ח׳ אחן ליסרם לזה הכרח היה הדבר להכתטח לפני ה׳ וה׳ יעשה דעתו בעיניו ודרכו של בעל מעשה ה׳ עלה כלו קמטונים ואין בו לא מלח ולא מתלין וקלני מזרועי

לטרוח לדעות דברים הדחויים כמחילה מכבודו :

ותרתי לי מגוחה כדברי הרמטונים ל ואחגן כמדרש ולל יצוי לא האמנתם וגומר ד׳ חטאות כתובים כאן לא האמנתם לא קדשתם מעלתם מריתם לא האמנתם שלא אחרתי לכם להכות והכיתם לא קדשתם להביא מיס מכל סלע שרוציתי לתלתם האחרתם האת הסלע הזה מריתם האחרתי לכם והברתם אל הסלע שכה עליו פרק ה׳ ושברתם על דברי עכ״ל ובל פי מדרש זה נעמוד בל פירוש מאחרי קדוש בהאמר קח את המטה והברתם אל הסלע וגומר והוצאת להם מיס מן הסלע ויש להעיר ה׳ למה יצו ה׳ לקחת המטה סיון שהוצאת המיס הוא בדיבור לבד ד׳ למה תזר ותוצאת להם מיס אחר שאמר ונתן מימיו ב׳ למה הוזרך לומר פ׳ב מן הסלע ולא הספיק בזכרונם בפעם הנה לפי המדרש נתבלה לנו כוונת הכתוב למבקש על נכון כי מה שאמר קח את המטה היה להורמזנות למלכות והורות היות בידו כח עליון ולא לחכות ולא חס לטעות שהוא להכות אחה אחר בפירוש והברתם ואחה לא תעשה כן והכה והוא חטא הרמזנות שאמר בעל המדרש ואמר והברתם אל הסלע היה פיכנה עליו פרק אחד והוא לא עשה כן והוא חטא הכ׳ שאמר והוצאת להם מיס מן הסלע ונתכוון באמר זה לומר שהילו מסלע אחר בכחם תכניס לרוציא להם אחנה הוציא להם אחיזו סלע שידעו ולזה גם כן הזכיר פ׳ב הסלע ולא סתך לזכרון הרמזנות כי לא זאת היא אם שהוכיר והוא לא עשה כן והרמיה אחה באמר להם בעיניו נא המורים זה יניד בהיו מורים לזה דבר ואחה לומר לעיני אחה המן הסלע וגומר יניד כי היו מורים בכלי לומר מסלע זו והוא אמר המן הסלע הזה וגומר פירוש בסלע זה אינו רחוי להוציא מיס נאחנו ביד משה כ׳ שגגות אחרים מ׳ עם׳ אמר הוציא להם מסלע שיאחנו והוא לא עשה כן כ׳ בעבור להם החלט האכסריות בשאירו המן הסלע וגומר והם הכ׳ חטאות שאחה בסל המדרש שני ושלישי :

והל עלינו חוכת נגרת לאת טעם למיס המליהם על מרכבת השגגות אחר אינו רחוי לאחת מהנה :

ונראה כי משה בחד על מאמר ה׳ בחשמה ולבד טוגם ירמיהו כה׳ בגד וזה יגה רמזנות מה שאמר לו ה׳ קח את המטה הכין כו כ׳ דרכים מ׳ להרמה ומ׳ לחזורתיה ולבח בידו בהאחנות המטה לבו חקוק גם התפוחים יפיפי הלא ואמת טיוחר טוב פשטן של דברים על להכות כי כי לטעם הב׳ הוא לד רחוק קלת והגם בחגינו שאמר לו ה׳ ואת המטה הזה תקח בידך אחר וניחר לם היה בוחר מיולות בחטה וזכרון ההכאה כה בחאמר ה׳ בסמוך והוצאת להם מיס מן הסלע בלא היה בידך לומר אחר אמר והברתם וומר ונתן מימיו ורמז בדיבורו לומר לה והבני מעם כי כוונת ה׳ היא לומר לו בלא דיבור לבד יכסיה הלא בח המטה כיעשה לבני יוגה מיס וכזר גילי כוחו יל תחילתו כי היתה המטה היא ל יכות בה משה להוציא המיס מן הסלע והגם שעלה על דעת משה שנחכוון לו ה׳ בחו לומר יוצא מהלי לומר יוציא להם מיס אחר יחכנו המטה לפרש פירוש זה לגד שקדם לו אחאר להוציא המטה לא נדחקה בעיניו בחחיה להוציא לבד מבלי חשות בה דבר והגם שחיי הדרש זה דרוש בסמוך בהכתי ס׳ טיס רשיית לאת משה ואחאר והברתם ומומר פשט הענין הוא מלבד מיעשה המטה טוב כי גריך שיכרו לר׳ ב׳ יהיה היוצא מיתיך והוא אם שהגין משה ולא אמר על דעתו כי אחאר והברתם הוא מיעגו עליה פרק אחד והמבכיל בעין השכל יראה כי הכתובות מבחבות אחאר והברתם יבחנה כפי כוונת אחאר קח את המטה כי הדעת נוחנת שהיו הסלע

(ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֶּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ׃ (י) וַיַּקְהִלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסָּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַמֹּרִים הֲמִן־הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מָיִם׃ (יא) וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשְׁתְּ הָעֵדָה וּבְעִירָם׃ (יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם׃

המה

(ט) ויקח משה וגו׳ זה אחד מן המקומות שהחזיק מועטו את המרובה: המן הסלע הזה נוציא • לפי שלא היו מכירין אותו לפי שהלך הסלע ויבא לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר והיו ישראל מיחרים מה לכם מלי זה סלע תוציאו לנו מים • לכך אמר להם: המורים • סרבנים לשון יורי סיטים מורים את מוריהם: המן הסלע הזה • שלא נגטווינו עליו כוונה לכם מים: (י) שמעו • פעמים שהרחוב נקרא על שם הרוכלים שבו לפי שלא היה להם מקום להכותו אלא בבתי הרוכלים • ופתח ב הסלע ודברתם אליו • אמרו לסלע אחר ולא הוציא אמרו שמא נריך לחפות בבושה • סל׳ והכית בעורי וגומלין להם חיתו סלע והכהו: (יב) יען לא האמנתם בי • נלה הכתוב שחלולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ כדי שלא יאמרו עליהם בעון דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו כך היה עון משה ואהרן והלא הלכן ובקר ישחט קשה מזו • אלא לפי שכשמתר חסך עליו הכתוב • וכאן כשמתאמד כל ישראל לא חסך עליו הכתוב מפני קדוש השם: להקדישני • שחלו דבריהם של הסלע היותי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שחיינו מדבר ואינו פומח ואינו נריך לפרנסה • מקיים דבורו של מקום • קל וחומר מט • לכן לא תביאו • בשבועה כתו לכן נשבעתי לבית עלי נשבע בקפילה שלא יכבו בתפלה כל כך:

(ז) וְנָסִיב מֹשֶׁה יָת חוֹטְרָא מִן קֳדָם יְיָ כְּמָא דְפַקֵּדֵיהּ׃ (ח) וְאִכְּנִישׁוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יָת קְהָלָא לְקֳדָם בֵּית פָּלְגָא וַאֲמַרוּ לְהוֹן שְׁמָעוּ כְעַן סָרְבָנַיָּא הֲמִן כֵּיפָא הָדֵין נְפֵיק לְכוֹן מַיָּא׃ (ט) וְאָרִים מֹשֶׁה יָת יְדֵיהּ וּמְחָא יָת כֵּיפָא בְּחוֹטְרֵיהּ תַּרְתֵּין זִמְנִין וּנְפָקוּ מַיָּא סַגִּיאֵי וְשָׁתִיאַת כְּנִשְׁתָּא וּבְעִירֵהוֹן׃ (י) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן חֲלַף דְּלָא הֵימַנְתּוּן בְּמֵימְרִי לְקַדָּשׁוּתִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֵּן לָא תַּעֲלוֹן יָת קְהָלָא הָדֵין לְאַרְעָא דְיָהֲבִית לְהוֹן׃

אונן

ונסיב משה את חוטרא מן קדם יי כמא דפקדיה • פרק אחד על תורת שהוא חיי עולם מפה קדוש ישורר כח שבדומם ומזה יתעורר לתת מים לזה מם נפרש קיחת המטה שהיה על הסלעים מין נורך לעכות פרק אחד שזה היה הערתו ומם נפרש קיחת המטה מיכה להכות בעבורך לפרש ודברתם לעכות עליו פרק אחד ולזה דעת עליון כשאמר קח את המטה שהיתה כוונתו קיחה לבד היתה כוונתו במאמר ודברתם לעכות פרק אחד מעל״כ מפה שהבין קיחת המטה להכות פי׳ ודברתם בפשטו ועכ״פ לא נעלמו מעיני מפה ב׳ הדרכים במאמר ה׳ קח את המטה אבל פי׳ ודברתם שהוא לעכות עליו פרק אחד אין זה פשטן של דברים אלא על דעת משה פי׳ זה ודן בדעתו נביא ה׳ ואמר הנה לפני ב׳ דרכים ומם אני עושה דיבור לבד ולא הכאה אני עושה שמא הפי׳ המאיתי הוא להכות ומה גם שהוא יותר פשטי • ועוד שהיה דבר רשות שבדומם יתעורר בדיבור בן אדם כמו שכתבתי בממיך לזה מם אני מדבר אלא הכאה שלא כדרך שאמר ה׳ אין הסלע נותן מימיו ויתחלל שם שמים חילול נדול לעיני העדה אשר אנוכי מדבר ואינו

הנם לעיניהם ותתחייב רשעי רשעי לתלך לזה יותר מאחר להכות ומטה לפי׳ היותר נוחך כמצעות מאמר קח את המטה ויקוים נ״כ תאמר והוצאת להם מים וגו׳ כמו שפי׳ ולא הכאה בלבד עשה אלא בשיתוף הדיבור הכה ואמר לסלע תן מימיך ובזה אין מיחוש שלא תתן הסלע מימיה ולא יתחלל שם שמים שם הטה לפרש כונת מאמר והוצאת להם מים שהוא על ההכאה הנם שנכנם אלהו בנדר שפק שהכונה היה מסלע חפנים מהטעם עצמו כי חס לפי׳ שסבין שהוא להכאה ומה גם שהוא יותר מוטה כנו׳ וא״כ כשיכא להוציא מסלע אחר אכאה לה יתן מימיו לכשאמר שתין כונת ה׳ אלא על סלע הידוע וזכה יתחלל ש״ש ח״ו לזה אחר להוציא מהסלע הידוע וכמו שדייק הל עליון במאמר ונתן מימיו שזה יבדיק שעל סלע הידוע שכו מים הוא יאמר והוא כאחד על מדים שמעט מימיו והנם פשוט ח״כ והוצאת להם מים מן הסלע פי׳ מן הסלע הידוע החמור בסמיכת וגמלת שכל כונת משה לא היתה אלא לפוש על דבר כבוד שמו יתברך ויתפרש הנעשה אמתם וזכה מפלאיו טעם לכל שבוחותיו של משה טעם שהכה שם למה שנשתמש בדברי ה׳ שצריך הכאה וא״כ בלא הכאה לא יתן מימיו ומתחלל ש״ם ומה שלא עשה פרק ו׳ אין זה פשט ודברתם ומשה לא הבין כן כיון שהבין שהמטה הוא להכות וכמו שכתבתי למעלה ועשה שלא מסלע אחר הוציא מים מסלע אחר כיון שלימו מובטח בשמעמות מאמר והוצאת להם מים שעל סלע אחר הוא אומר ים מיחוש שלא יתן ויש חילול ה׳ נדול גם משה כי למה יעשה גם חדש להוציא מים מסלע אחר בלי טרך אלא ודבר ידוע כי אין עושים גם אלא לנד הכרח נדול ומצינו אין להשתיקו על מאמר הבן הסלע ונו׳ כיון שהיו החלט במאמר ה׳ שאחר לו כן לזה כשבאו ואמרו הוציא לנו מסלע זה אחר להם שמעו המורים לשון המרמה ולשון הורמה כי היו מתבוננים לנסות בח עליון הם יוציא מכל סלע מה שבלע זו לבד היו מורים לו להוציא מסלע אחר והקפיד משה על הדבר ואחר וכו׳ ואל יהי בעיניך לומר משה לא הבין מחיתות כונת ה׳ כי אין הנביאות בחה להבדיק בעיון ולזה תמצא שאמרו ל׳ חכם עדיף מנביא ומשה שלפניהו לא כעלם מעיניו משה נ״כ התשמעות שנתכוון אליו ה׳ אלא שנפל לו ספק במשמעות אחר ומטוס מיחוש כבודו את׳ משה שעשה כנו ואחר שמנהגו טעום לעשות שלא מעיני להפיק מאמרו יח׳ בהקדשתו במאמר יען לא האמנתם להקדישני פי׳ מתם היפיתם שהכרעתה לבד תמצא שהסלע לא תתן מים אלא אם תהיה הסלע מיודעה ומוקף על ידי הכאה ולא הכרעתם לבד קדושת שמי להתקדישני בהוצאת מים מסלע אחר ידעו הם ואלה הכאה שבזה היה ה׳ מתקדש לעיניהם כפירושו שפי׳ הדומה כל שהוא מפלית לעשות הכיבור לבד יבהירה בשנות עליה פרק אחד והיה לכם לכבוד המיחוס בעונם שמיותה נריכין לעשות • ועומק הדברים הוא שלא היו משה ואהרן עושים קידוש ה׳ הנדול בשעה שהיתה העדה ג״כ כלה שלמת ונדיקה היו מהליטים שתונת ה׳ בלבם שלמה והיה נגרש מהם חלק הרע והיה כח בהם להשמיד שמונתם לדורי דורות ומיתתה היו משה ואהרן נכנסים לארץ והיה משה בוה בית המקדש ואין חסם להפלטת חמתו על ישראל כשיהיו מוטחים כשמור בדבריהם כפ׳ מזמור לחסף ונו׳ וכתכוניהו במהומות אחרים וכיון שכח תיקון הדבר על ידיהם ולא עשאוהו נאלנו הדבר ואמר ה׳ לכן בשביל זה גם לעון שבועתו שלא יביאו ונו׳ כי רחה ה׳ מה שעתידין לעשות בחרית הימים בארץ ישראל וכמו שאמר להם משה אלמו ידעתי כי רשמת מסתיתון ולזה אם יבנה משה לארץ ו בנה בית המקדש יענדך ה׳ להלוך עליהם חמתו בשרשיעו ולא בית המקדש ויכלו כל ישראל ח״ו לזה אמר לכן לא תביאו ונו׳ ודקדק לומר את העם הזה אמרו במדרש הזה מיכנם מביאים הכל אחם מכניסים את כל ישראל לעתיד לבא לכתיב ונעתה שמה כימי נעוריה זה משה ואהרן ע״כ ומתוכיות הדברים נשמע שאם היו מקדשים ש״ם לעיניהם היו הדור ההוא כדור שבן דוד בא שיעביר ה׳ את רוח הטומאה ומלאכי המות דעד את ה׳ •

והשקית את העדה דקדק לומר בשתיקת כביכול מולי שנתכוון לח׳ מכ׳ דרכים או לפי שהיו ישראל נתאים למים יכו ה׳ להשקותם בשיעור שלא יהיו ניזוקין כי זולת זה אם יאמר כחפנם לרוב נתאוכם למים יאמר הרבה ויסתכנו ויתותו • או יקנה כי יאמר בכל הנוקד על הזקק כי רמים הם נמים הם בכל פרטיהם בין בהוייתן בין בפעולותם והוא או׳ והשקית שהנם שירנו לעתות בהשתקתו׳ את השקה אותם בכל הנוקד ואומרך להזכיר עדה ובעיר׳ להקדיש העדה להתוות והנם שאמר הכתוב ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ונו׳ ואתרו ל׳ שנזיך להחדיש מאכל לבהמתו יאמ״כ הוא כל זה אם אין מכנה בדבר אחד כשיש נדר מכנה חייו קודמין ועיין מה שפירשתי בפ׳ דבקה בהשקאת אלישוע ונמלוי :

באשר ניהנה הוגרך לומר כן לומר שלא נתעכב אלא מעוך לנייוו יפנרך בקת המטה • שוב נתכוון לומר דבר זה עשה כאשר ניהנו את שמה שעשה מזה ולאלה לא כאשר ניהנו וכמו שכתבנו למעלה עשנו בפירושנו של דברים :

במעלו ויאמר פעמים טעם ב״פ כעבר שעושה שליחות מהנו בזריזות נדולה ולזל דרשו דרשות ופעמים ונומר : ה׳ קשה לאה שקדש לנו כי לעון אחיהה יורה על דברים המעכבים את הלב ונדולה וכבוד יבער וכתן דומני שלא אחר שלא בשורת נזירת דעה ויתבאר על פי מה שאמרו במדרש שאמר משה לפני ה׳ הרי נזרת עלי למות במדבר עם הדור הרע הזה וכו׳ יאמרו רשעיות שאני שוה להם יבשב על על מה שנעשתי לפיכך כתיב יען לא האמנתם בי ונו׳ ע״כ והוא מה שדרשו ה׳ כאומרו ויאמר למשה ולאהרן שבשבב חטאם שעליו אמרו שהוא יען לא ונו׳ ולא יהפכנו הלוחות שהם שיש לדור הרע ח״ו :

(יג) הֲמַה מי מריבה • הם הנזכרים המקום מחר את שלו רמו מלטנציו סרוים מסוציו כל ישראל ליקח במים • לכך נוכן כל הכתוב הילוד היאורה תעליכוהו : ויקדש בם • שתתו מכה ומחרון על ידם • כשהקדים ביוך הוא מלכים מקדשיך • וכן הוא אומר בקרובי אקדש : (יד) מחיך ישראל • מה ראה להזכיר כאן מחוה שלח אחר לו מחים מכתבו בני מכרכם • מכאחר לו כי גר יהיה זרעך • ועל סרוכו היה החוב לפרטו : אתה ידעת את כל התלאה • לפיכך פירש מביכם מעל מביכו וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו • מפני הסטר אוב המוטל עליהם והטילו על יעקב : (טו) וירעו לנו • סבלנו צרות רבות : ולאבותינו • מכאן מכאבות מלטצרים בקבר כשפורעניות בא על ישראל ; (יז) ואשמע קולנו • בכרכה שברכנו מביכו הקול קול יעקב אחנו כוכיקים ונעניים : מלאך • זה אחד מכאן שהצביאים קדושים מלאכים • ואומר ויבוי מלציבים בתלאכי שלום: (יז) נעברה נא בארצך • מין לך לעובר על הירושה של ארץ ישראל • כשם שלא פרעת החוב כשם לנו עזר מיטו לעבור דרך ארצך : לא נטה ימין ושמאל • בירות היה דרך לומר תלא כך אחר אכל על פי שיש ב׳ דרכו מן למכול ובאר לשתות• לא נבקש ממנו אלא נקנה אכל ויהיו לשנאתכם מכאן למכשכלי אף על פי שיש בידו למכול יקנה מן המנוני כדי ליהנות את מרופיו : דרך המלך נלך • אנו חוסרים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן למכול : (יח) פן בחרב אצא לקראתך • אתם תתנאים בקול שהוריכם מביכם ואומרים ונענוך וישמע קולנו • ואני אנוס עליכם כאח שהוריכני אבי על מרכך אחים : (יט) רק אין דבר • מין שום דבר מזיקך • (כ) וב ד חזקה • בהכטחת יקנו • והידים ידי עכו • (כב) כל העדה • כלם שלמים ומיוחדים ליכנם למרן שלא היו בהם אחד מאותן שנגזרה עליהם שכבר כלו מני מדבר ואלו מאותם שכתוב בהם חיים כלכם היום : הר ההר • הר על גבי הר כתוכות הסן על גבי תפוח גדול • ואף על פי שאינהן הולך לפניהם יתפוח את ההרים שלפני נאמרו בהן • הר ס׳ני לתורה • והר נבו לקבורת משה • והר ההר לקבורת אהרן :

(יג) הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה וַיִּקָּדֵשׁ בָּם : ס (יד) וַיִּשְׁלַח משֶׁה מַלְאָכִים מִקָּדֵשׁ אֶל־ מֶלֶךְ אֱדוֹם כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל־ הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ : (טו) וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיְמָה וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיָּרֵעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלַאֲבֹתֵינוּ : (טז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ עִיר קְצֵה גְּבוּלֶךָ : (יז) נַעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר בִּשְׂדֶה וּבְכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ לֹא נָטֶה יָמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ : (יח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶּן־בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ : (יט) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמְסִלָּה נַעֲלֶה וְאִם־מֵימֶיךָ נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנָי וְנָתַתִּי מְכָרָם רַק אֵין דָּבָר בְּרַגְלַי אֶעֱבֹרָה : (כ) וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֱדוֹם לִקְרָאתוֹ בְּעַם כָּבֵד וּבְיָד חֲזָקָה : (כא) וַיְמָאֵן אֱדוֹם נְתֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעָלָיו : ס

(כב) וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיָּבֹאוּ חמישי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הֹר הָהָר :

ויאמר

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־משֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהֹר הָהָר עַל־גְּבוּל אֶרֶץ אֱדוֹם לֵאמֹר : (כד) יֵאָסֵף אַהֲרֹן אֶל־עַמָּיו כִּי לֹא יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמֵי מְרִיבָה : (כה) קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְהַעַל אֹתָם הֹר הָהָר : (כו) וְהַפְשֵׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאַהֲרֹן יֵאָסֵף וָמֵת שם : (כז) וַיַּעַשׂ משֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הֹר הָהָר לְעֵינֵי כָל־הָעֵדָה : (כח) וַיַּפְשֵׁט משֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׁ אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וַיָּמָת אַהֲרֹן שם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד משֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר : (כט) וַיִּרְאוּ כָל־הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן וַיִּבְכּוּ אֶת־אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל :

(א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי : (ב) וַיִּדַּר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַיהוָה וַיֹּאמַר אִם־נָתוֹן תִּתֵּן אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת־עָרֵיהֶם : (ג) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲרֶם אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם חָרְמָה :

(ד) וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר דֶּרֶךְ יַם־סוּף לִנְקֹב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדָּרֶךְ : (ה) וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמשֶׁה לָמָּה הַעֱלִיתֻנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל : (ו) וַיְשַׁלַּח יְהוָה בָּעָם אֶת־הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וַיְנַשְּׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת עַם־רָב מִיִּשְׂרָאֵל : (ז) וַיָּבֹא הָעָם אֶל־משֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בַיהוָה וָבָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְיָסֵר מֵעָלֵינוּ אֶת־הַנָּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל משֶׁה בְּעַד הָעָם : (ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־משֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־נֵס וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי : (ט) וַיַּעַשׂ משֶׁה נְחַשׁ נְחֹשֶׁת וַיָּשֶׂם עַל־הַנֵּס וְהָיָה אִם־נָשַׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וָחָי :

(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת : (יא) וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ : (יב) מִשָּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרֶד : (יג) מִשָּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵבֶר אַרְנֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיֹּצֵא מִגְּבוּל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי : (יד) עַל־כֵּן יֵאָמַר בְּסֵפֶר מִלְחֲמוֹת יְהוָה אֶת־וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת־הַנְּחָלִים אַרְנֹן : (טו) וְהֶשְׁפַּע הַנְּחָלִים אֲשֶׁר לְחָיָה שָׁכֹן לְמוֹאָב וְנִשָּׁעַן לִגְבוּל הָאֱמֹרִי : (טז) וּמִשָּׁם בְּאֵרָה הִוא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמשֶׁה אֱסֹף אֶת־הָעָם וְאֶתְּנָה לָהֶם מָיִם : (יז) אָז יָשִׁר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עֲלִי בְאֵר עֱנוּ לָהּ : (יח) בְּאֵר חָפָרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה : (יט) וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת : (כ) וּמִן־הַבָּמוֹת הַגַּי אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקְפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן :

(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי לֵאמֹר : (כב) אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ לֹא נַטֶּה בִשְׂדֶה וּבְכֶרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ : (כג) וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יָהְצָה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל : (כד) וַיַּכֵּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חָרֶב וַיִּירַשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאַרְנֹן עַד־יַבֹּק עַד בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עַז גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן : (כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־הָעָרִים הָאֵל וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל־בְּנוֹתֶיהָ : (כו) כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן הִוא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אַרְנֹן : (כז) עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בָּאוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן עִיר סִיחֹן : (כח) כִּי־אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחֹן אָכְלָה עָר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן : (כט) אוֹי לְךָ מוֹאָב אָבַדְתָּ עַם כְּמוֹשׁ בָּנָיו הָיוּ פְלֵיטִם וּבְנֹתָיו בִּשְׁבִי לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחֹן : (ל) וַנִּירֵם אָבַד חֶשְׁבּוֹן עַד־דִּיבוֹן וַנַּשִּׁם עַד־נֹפַח אֲשֶׁר עַד־מֵידְבָא : (לא) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי : (לב) וַיְשַׁלַּח משֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֵר וַיִּלְכְּדוּ בְנוֹתֶיהָ וַיּוֹרֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם : (לג) וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי : (לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־משֶׁה אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן : (לה) וַיַּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בְּלִי־הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ :

(א) וַיִּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ : (ב) וַיַּרְא בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי : (ג) וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב הוּא וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב לִזְקֵנֵי מִדְיָן עַתָּה יְלַחֲכוּ הַקָּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לַמּוֹאָבִים בָּעֵת הַהִוא : (ה) וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כִסָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יָשַׁב מִמֻּלִי : (ו) וְעַתָּה לְכָה נָּא אָרָה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַכֶּה־בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר : (ז) וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וְקֶסֶם בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דִּבְרֵי בָלָק : (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם־בִּלְעָם : (ט) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ : (י) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי : (יא) הִנֵּה הָעָם הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת־עֵין הָאָרֶץ עַתָּה לְכָה קָּבָה־לִּי אֹתוֹ אוּלַי אוּכַל לְהִלָּחֶם בּוֹ וְגֵרַשְׁתִּיו : (יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תָאֹר אֶת־הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא : (יג) וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לָתֵת אוֹתִי לְהַלֵּךְ עִמָּכֶם : (יד) וַיָּקָם שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם לָלֶכֶת עִמָּנוּ : (טו) וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק שְׁלֹחַ שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מֵאֵלֶּה : (טז) וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אַל־נָא תִמָּנַע מֵהֲלֹךְ אֵלָי : (יז) כִּי כָבֹד אֲכַבְּדֶךָּ מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלֵכָה נָּא קָּבָה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה : (יח) וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵי בָלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת קְטַנָּה אוֹ גְדֹלָה : (יט) וְעַתָּה שְׁבוּ נָא בָזֶה גַּם־אַתֶּם הַלָּיְלָה וְאֵדְעָה מַה־יֹּסֵף יְהוָה דַּבֵּר עִמִּי : (כ) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרֹא בָאוּ לְךָ הָאֲנָשִׁים קוּם לֵךְ אִתָּם וְאַךְ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַּעֲשֶׂה : (כא) וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אֲתֹנוֹ וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב : (כב) וַיִּחַר־אַף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְיַצַּב מַלְאַךְ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשָׂטָן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אֲתֹנוֹ וּשְׁנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ : (כג) וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלֻפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאָתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיַּךְ בִּלְעָם אֶת־הָאָתוֹן לְהַטֹּתָהּ הַדָּרֶךְ : (כד) וַיַּעֲמֹד מַלְאַךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים גָּדֵר מִזֶּה וְגָדֵר מִזֶּה : (כה) וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּלָּחֵץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחַץ אֶת־רֶגֶל בִּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיֹּסֶף הַכֹּתוֹ : (כו) וַיֹּסֶף מַלְאַךְ יְהוָה וַיַּעֲבֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לָנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל : (כז) וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּרְבַּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיִּחַר אַף בִּלְעָם וַיַּךְ אֶת־הָאָתוֹן בַּמַּקֵּל : (כח) וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאָתוֹן וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם מָה עָשִׂיתִי לְךָ כִּי הִכִּיתַנִי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים : (כט) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לָאָתוֹן כִּי הִתְעַלַּלְתְּ בִּי לוּ יֶשׁ־חֶרֶב בְּיָדִי כִּי עַתָּה הֲרַגְתִּיךְ : (ל) וַתֹּאמֶר הָאָתוֹן אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתֹנְךָ אֲשֶׁר רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא : (לא) וַיְגַל יְהוָה אֶת־עֵינֵי בִלְעָם וַיַּרְא אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלֻפָה בְּיָדוֹ וַיִּקֹּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו : (לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ אֶת־אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי־יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי : (לג) וַתִּרְאַנִי הָאָתוֹן וַתֵּט לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים אוּלַי נָטְתָה מִפָּנַי כִּי עַתָּה גַּם אֹתְךָ הָרַגְתִּי וְאוֹתָהּ הֶחֱיִתִי : (לד) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה חָטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נִצָּב לִקְרָאתִי בַּדָּרֶךְ וְעַתָּה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ אָשׁוּבָה לִי : (לה) וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־בִּלְעָם לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאֶפֶס אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תְדַבֵּר וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־שָׂרֵי בָלָק : (לו) וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בִלְעָם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אַרְנֹן אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַגְּבוּל : (לז) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא שָׁלֹחַ שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרֹא לָךְ לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ אֵלַי הַאֻמְנָם לֹא אוּכַל כַּבֶּדְךָ : (לח) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה הַיָּכֹל אוּכַל דַּבֵּר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר יָשִׂם אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר : (לט) וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֻצוֹת : (מ) וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וָצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבִלְעָם וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר עִמּוֹ : (מא) וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל וַיִּרְאֵהוּ מִשָּׁם קְצֵה הָעָם :

(א) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים : (ב) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם וַיַּעַל בָּלָק וּבִלְעָם פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ : (ג) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב עַל־עֹלָתֶךָ וְאֵלְכָה אוּלַי יִקָּר יְהוָה לִקְרָאתִי וּדְבַר מַה־יַּרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ שָׁפִי : (ד) וַיֵּלֶךְ שָׁפִי וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וָאַעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ : (ה) וַיָּשֶׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר : (ו) וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב : (ז) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִאֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהָרֵי־קֶדֶם לְכָה אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וְלֵכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל : (ח) מָה אֶקֹב לֹא קָבָה אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְהוָה : (ט) כִּי מֵרֹאשׁ צֻרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הֶן־עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב : (י) מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וּתְהִי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ : (יא) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם מֶה עָשִׂיתָ לִי לָקֹב אֹיְבַי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ : (יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלוֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׂם יְהוָה בְּפִי אוֹתוֹ אִשְׁמֹר לְדַבֵּר : (יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לְכָה־נָּא אִתִּי אֶל־מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אֶפֶס קָצֵהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְקָבֵהוּ לִי מִשָּׁם : (יד) וַיִּקָּחֵהוּ שְׂדֵה צֹפִים אֶל־רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ : (טו) וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הִתְיַצֵּב כֹּה עַל־עֹלָתֶךָ וְאָנֹכִי אִקָּרֶה כֹּה : (טז) וַיִּקָּר יְהוָה אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר : (יז) וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מָה דִּבֶּר יְהוָה : (יח) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר קוּם בָּלָק וְשְׁמָע הַאֲזִינָה עָדַי בְּנוֹ צִפֹּר : (יט) לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב וּבֶן־אָדָם וְיִתְנֶחָם הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה : (כ) הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה : (כא) לֹא־הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ : (כב) אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ : (כג) כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל : (כד) הֶן־עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה : (כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קֹב לֹא תְקֻבֶנּוּ גַּם־בָּרֵךְ לֹא תְבָרְכֶנּוּ : (כו) וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר יְדַבֶּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה : (כז) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְכָה־נָּא אֶקָּחֲךָ אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקָבֹתוֹ לִי מִשָּׁם : (כח) וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן : (כט) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים : (ל) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בִּלְעָם וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ :

(א) וַיַּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וַיָּשֶׁת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו : (ב) וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־יִשְׂרָא

(כג) על גבול ארץ אדום. מביא מפני שנתחברו בהן להתקרב לעשו הרשע. נפרנו מעשיהם וחסרו הנקיק הזה. וכן הנביא אומר ליעקובט בהתחברך לרשע פרק ה׳ את מעשיך: (כה) קח את אהרן. בדברים על ניחומים. אתור לו מעריך שתראה בקברך נתון לבנך מה שאין לבנך: (כו) את בגדיו. את בגדי כהונה גדולה הלביסתו והפשיטם מעליו לתתם על בנו בכניו. ח׳ ל׳ הכנס למערה ובכנס רחב מטה מוכנת וכי לילך. אתור לו עלה למטה ועלה פשוט ידך ופשט קמין פיך וקחן עכוס פיניך ועכס. מיד חמד תמה לאותה מיתה. וזהו שנאמר לו כאהר את אהרן תחיך מיתה שנתמוית לה: (כז) ויעש משה וגו׳. אף על פי שהדבר קשה לו לא פכב: (כט) וירא כל העדה. כשראו משה ואלעזר יורדין והרן לא ירד. ממרי היכן הוא אהרן אתר להם את מיתו משה אמר שנתך כנגד התלמיד ועבר את המעשה ישליט בו תלמיד התות מיד בקם משה ואהרן ועלו מלאכי השרת להם מוטל במטה ואתמיהו: כל בית ישראל. התנשים והנשים לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו: כי גוע. אומר אני שהתירגם דמח מית טוענ הוא אלא אם כן תתרגם וירדו ואתחזיו אלא אתרו דזל כי זה משום בלשון דמח על אלא מדרש שנתלקו ענני כבוד. ובאתר דבי אתקרי וירדו אל יירדו אל לשון זה נופל לשון דמח לפי שהיה בתוכו למה ויירדו לפי שהרי את אהרן. אבל על תרנום ואתו כל כניסתא מין לשון דמח אלא לשון מנוחת שהוא מנוחת מי שמניחו אם תשמש בלשון אתר כתו אם מדוע לא תקבר רותי וכרכה תפוסים אזה אם תרוסים ימיו: (ל) וישמעו הכנעני. שמע שהת אהרן ונסתלקו ענני כבוד. כלתיתת כר׳ ונתלק משול רגועת תרדות ליתראל מזותו בכל עם לפורענות: ויבא הכנני. זה עמלק שכתתר בתרן יושב בנגב. ובכא את לשון לדבר בלשון כנעון כדי שיהיו ישראל מתפללים לתך בא לתת כניעתם בידם ואם תינן כנעתם דמו ישראל לכושיים כלכושי עתלקים ועשוכם לשון כנעון תתרו נתפלל שתם שנ׳ אם נתון תתן את העם הזה בידי: דרך התתרים. דרך המנוכ שהלכו בה מרגלים. שכתתר ויעלו בנגב. ל׳ דרך התתרים דרך תייר הנדול הנוסע לפני ה׳. שנ׳ דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: ויושב מתנו שבי. תינם שלח מפתח תחת: והחרמתי

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהֹר הָהָר עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֱדוֹם לֵאמֹר: (כד) יֵאָסֵף אַהֲרֹן אֶל־עַמָּיו כִּי לֹא יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמֵי מְרִיבָה: (כה) קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְהַעַל אֹתָם הֹר הָהָר: (כו) וְהַפְשֵׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאַהֲרֹן יֵאָסֵף וְמֵת שָׁם: (כז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הֹר הָהָר לְעֵינֵי כָּל־הָעֵדָה: (כח) וַיַּפְשֵׁט מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׁ אֹתָם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וַיָּמָת אַהֲרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֶּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר: (כט) וַיִּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן וַיִּבְכּוּ אֶת־אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

בא (א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עָרָד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי:

וידר

(כב) ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן בהר ההר על גבול ארץ אדום לאמר: (כד) יאסף אהרן אל עמיו כי לא יבא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר מריתם את פי למי מריבה: (כה) קח את אהרן ואת אלעזר בנו והעל אתם הר ההר: (כו) והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם: (כז) ויעש משה כאשר צוה יהוה ויעלו אל הר ההר לעיני כל העדה: (כח) ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם את אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר וירד משה ואלעזר מן ההר: (כט) וירא כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל:

ויאמר ה׳ וגו׳ על גבול ארץ אדום וגו׳ טעם שהודיעו לומר על גבול וגו׳ פי׳ על סיבת הנעתם לנבול רשעה נסתלק אהרן מהם בזה לידי מדרש אחר ולא בהתחברך לרשע ונומר בשביל שנתחברו לאדום חסרו נדיק ח׳ ע׳׳כ והם הדברים ענמן שרמזנו במקומו על נבול ונומר ולדרך זה יתבאר מי׳ לאתר מיכו ה׳ למשה לומר ליתראל פרט זה שרצו במחתר על נבול שהתחברם לרשע סבב סבוב פעירת הנדיק והנם שכבר נגזרה גזירה זו עליו תפשה שנים תי עוד ימים עוד לומר מנלנלין תוכה על תייב וכדרך רמז כיון שאהרן עותד עם משה לנתולם העתידה בתות׳ שמה כימי בעוריה שנתבעתי לתעלה ונתולה העתידה היא תיד אדום שהיא מלכות ס׳׳מ שנתנתו שכויים תחת ידם לזה תאר על נבול ארן אדום פי׳ על סיבת נבולם אשר הנביל ה׳ קן לאדום ליתסר בית ישראל לזה עם יתסף אהרן ונמר ומת׳ שם עתיו לרמוז לעתיו העתידים לרצת ארן אדום:

על אשר מריתם את פי לפי דברי המדרש שכתבתי למעלה שיאתר מריתם פי ככנד אשר אתר להם לעשות פרק אתד על הסלע כאתר ה׳ ליאד פרט זה לאהרן כי היה סנינון בלשם כערך אהרן שהנם שתשם לא היה עכם להרן לעשות הפרק ובשלה שנה ארי המדרם את פי ה׳ אהל על ג דברי הרשוי׳ בדברים לא היה אלא משכים לתשבח משה שהשכתה משה לבדו הכה והוצאת מים משלש שלא היו רוצים ישראל ג׳׳כ היה מעשה אלא שהשכים אהרן וכן מאתר התן הסלע זה היה דברי משה לבדו ותתנת שברת זה אל תשה ואתר ה׳ ליהרן ולמשה לתשה אתי לא האמנתם בי לקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: **מריבה** ע׳׳ש שריבו בה בעל ולהבדי המדרש מאתר זה בא על פרט אתה מוסיפין הזן שהיה הסלע שפרט ודבר זה בפרט הין חלק לאהרן כי כי לתה יעשה אהרן אם תשה אתר דיבור בלתי הנון בשלתה בענין הסלע ובהכאתה הם דבריה בכא עליותת מה׳ לאהרן על ידי משה ויעשה על סיבוי אתר יעשה כי תיבאם אם משה ידבר דברים לא הנונים הין אהרן נתפש עליו אלא שכללו ה׳ עם משה לנד עיקר הדבר שבענו כי יחד:

הפשט את אהרן את בגדיו אתר את אהרן את בגדיו שנראה שהם ב׳ הפשטות הנם נהין זה נאות לטען עכו אפשר שנתכוון ליתר לו שהבגדים שיפשט יהיו בגדי כהונה לא בגדי עלמו לזה אתר הפשט את אהרן לנופה וחזר ואתנה שהפשטה היה את בגדיו ומייחדים לו לאהרן שהם בגדי כהונה ויולישם הוא ואתר ואלעזר את אלעזר ומת לא היה נשתע אם

ויולם ביתראל טעם אז׳ ביתראל ולא אתר עם ישראל וכאו שתתר ויולתם ביתראל כי הם היו סיבה לתלתתם זו לנד אתשם נם אם שתתר בשתוק ויש אתרי שבו אתרי הוא שבו פי אתיהו היה שהם סיבה להשדר שנדיה אתרת אתרי דביתיב ויקניפי על אי אריבה וידע לאשם בעיניים ולא לאשם לבד אלא נם לאהרן כאיכו אהעניין אלא שאזכיר אשם שהוא העיקר:

וישב אתרי שבי וגו׳ יש להעיר לתה לא אתרו ביתראל בראשית שהם ל׳ לקח מישראל שבי ויאתרו אם עם ל׳ יעשו בבניהם לאהרן וכאי אתרינהו אתרנם אתרינהו ויהושע בשכבו אתרי שבי הוא ביתראל אתשר עם ה׳ ואיש כי אתרינהו ואתרי ה׳ בידם ואתרי ה׳ בידם לא אשר כל אשר לא אתרינהו שנתרנשו אתרים: וברואה על פי דבריהם שאתרו שאשם זה עשלק היה ואשם שהכתיב קרלי בשבי הוא בשבי בלשון בעבי ולזה כ׳ שהתפללו ביתראל שיתבהו בידם לא אתרו אתר אתרת הסכעבי הוא אעתה לנד שלא היה אז׳ אויות שנתנו ה׳ לם אתרינהו בראשונה אתרי אהרן בשלתה אתרי לם אתרינהו כלים: עוד נראה שלא נתרנשו אלא שבשבשו לאהרן שהנים זאת שהשם אשר שעליון לא הלם פינו בדי ביתראל ולזה דרשו

והחרמתי

היה אומר והפשט אהרן את בגדיו שלו אין כאן יתור לדרוש אתרי אלא שהדברים בפשטן וכאילו אתר ואשם אהרן את בגדיו ואתשר את בגדי הוא נוזר והפשט

עור נתכוון ליתר עזה הפשט את אהרן והפשט

זו היה אלא שהפשט את אהרן אתשר את אהרן ואת בגדיו ואת בגדיו אלא שהפשט אתרי שהפשט את אהרן אהרן אהרן לו לא היה אהרן בגדיו אלא שהפשט בשבי ואתשר לא בשאר

(ב) וירא ישראל נדר ליהוה ויאמר אם־נתן תתן את־העם הזה בידי והחרמתי את־עריהם: (ג) וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את־הכנעני והחרם אתהם ואת־עריהם ויקרא שם־המקום חרמה: פ (ד) ויסעו מהר ההר דרך ים־סוף לסבב את־ארץ אדום ותקצר נפש־העם בדרך: (ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: (ו) וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את־העם וימת עם־רב מישראל: (ז) ויבא העם אל־משה ויאמרו חטאנו כי־דברנו ביהוה ובך התפלל אל־יהוה ויסר מעלינו את־הנחש ויתפלל משה בעד העם. (ח) ויאמר יהוה אל־משה עשה לך שרף ושים אתו על־נס והיה כל־הנשוך וראה אתו וחי:

ויעש

(ב) וַיִּדַּר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַיהוָה וַיֹּאמַר אִם־נָתֹן תִּתֵּן אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת־עָרֵיהֶם: (ג) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֶתְהֶם וְאֶת־עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם חָרְמָה: פ (ד) וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר דֶּרֶךְ יַם־סוּף לִסְבֹּב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ־הָעָם בַּדָּרֶךְ: (ה) וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל: (ו) וַיְשַׁלַּח יְהוָה בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וַיְנַשְּׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת עַם־רָב מִיִּשְׂרָאֵל: (ז) וַיָּבֹא הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ בַיהוָה וָבָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְיָסֵר מֵעָלֵינוּ אֶת־הַנָּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם. (ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־נֵס וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי:

ויעש

(ב) וידר ישראל נדר ליהוה ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם: (ג) וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את הכנעני והחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה: פ (ד) ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ אדום ותקצר נפש העם בדרך: (ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: (ו) וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל: (ז) ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו ביהוה ובך התפלל אל יהוה ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם. (ח) ויאמר יהוה אל משה עשה לך שרף ושים אתו על נס והיה כל

(טו) נחש נחשת • לא נאמר לו לעשותו של נחשת • אלא יאמר עכה"ק כך קורמ"ח ואני אעשנו של נחשת לשון נופל על לשון : (יח) בעלי העברים • לא ידעתי למה נקרא שמם עליו • ועי לשון מורב הוא דבר הטאטוא במטאטא והעלין בו יסוד לבדה והוא מלשון יעים ויעה בדד : העפרים • דרך מצבר העוברים שם את הר נבו אל ארץ כנען • שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי : על פני מואב ממזרח השמש • במזרח של ארץ מואב : (יג) מנגבול האמורי • תחום סוף מגר שלהם וכן נגבול מואב לי קנה וסוף : מעבר ארנון • הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה על שכמו מעבר השני וארנון בתוך ארץ האמורי היא בנפוצה של ארץ מואב : הויזע מנגבול האמורי • רבותה יוצאה מגבול האמורי והוא של האמוריים ובכתם לנגבול מואב על ארנון שהוא גבול מואב • זשם הנו ישרא ולא בתו לגבול מואב • (כי ארנון גבול • ושם לא נתנו להם רשות לעבור בארצם ותצפ שלח פי׳ משה פי׳ יפתח •) כמו שאמר יפתח ונם אל מלך מואב שלח ולא אבה • ומשה רמזה כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבי׳ היושבים בער • מה אז לא נתנום לעבור בתוך ארצם שלח הקיפום סביב לפי מואב כי:

(ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחַשׁ נְחֹשֶׁת וַיְשִׂמֵהוּ עַל־הַנֵּס וְהָיָה אִם־נָשַׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וָחָי׃ * (י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת׃ (יא) וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ׃ (יב) מִשָּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרֶד׃ (יג) מִשָּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אַרְנֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיֹּצֵא מִגְּבוּל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי׃

ששי

וַיַּעַבֹר מֹשֶׁה חֻיָּא וְנָחֲשָׁא וְשַׁוְיֵהּ עַל אָת וַהֲוֵי כַּד נְבִית חֻיָּא יַת נַבְרָא וְסָתַכֵּל לְחֻיָּא דְנָחֲשָׁא וּמְתְקַיֵּם׃ וְנָטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁרוּ בְּאֹבוֹת׃ וְנָטְלוּ מֵאֹבוֹת וְשָׁרוּ בְּמִגְיוֹת עֲבְרָאֵי בְּמַדְבְּרָא דְעַל אַפֵּי מוֹאָב מִמַּדְנַח שִׁמְשָׁא׃ מִתַּמָּן נְטָלוּ וְשָׁרוּ בְּנַחֲלָא דְזָרֵד׃ מִתַּמָּן נְטָלוּ וְשָׁרוּ מֵעֵבְרָא דְאַרְנוֹן דִּי בְמַדְבְּרָא דְנָפִיק מִתְחוֹם אֱמוֹרָאָה אֲרֵי אַרְנוֹן תְּחוֹם מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין אֱמוֹרָאָה׃

ולהסתבל בו מה יועיל הסתכלות בנחש לרפואת מכשיפה והלא אמרו כל זמן שיפיהל מסתכלין בלבי מעלה וכו׳ ע״כ ואם היתה הכוונה בזה להסתכל בלבי מעלה לבד יותר היה לו להם להסתבל בשמים ואז תהיה הכוונה ניכרת לעופים ביותר מהסתכלות בנחש • ונראה לפי מה שפירשתי שהעכיפם ה בנחש׳ הסרפים כנגד ב׳ עונות שעשו שחברו במלכים ובמשה לזה כתה התשובה מה׳ ואמר לו משה לך ברף בתן רמז שיעשה הנחש פסדר סיפור דמויס ב׳ פרטי החטא שהם שחברו בה׳ ודברו במשה כנגד מה שחברו בחשם אמר עשה לך פי׳ כנגד דבר הנוגע לך וכנגד פרט החטא שחברו בה׳ אמר ברף פי׳ בדמות ברף כי נורך היה בדבר פשיפה כו היכר לב׳ דברים שהם לה״י שחברו במלהים וגם מה שחברו במשה מטעם אחר אחכר וכתחבש משה לעשות היכר לתין חטא שחברו בו שהוא בחינת הנחש כמה שעשהו מן הנחושת כי זולת זה אין בדמיון הסרף הכפר לב׳ פרטי החטא והוא מה שאמר ויעש משה נחש פי׳ פרט זה של נחש שהוא הכר פרט חטאת שחברו בו עשהו לשרף מנחושת ולא מדבר אחר נמנא בחינת הנחש הוא כנגד הכר פרט שהרי הוא דומה לו בדמותו והמין שממנו נעשה שהוא נחושת הוא כנגד הכר פרט הנחש שממנו הוא • ומשם כל המעשה נרמז בפשיפה עוד למ״ש לא הועילה תפילתו של משה להסיר הנחשים הסרפים ולא יהיה נושך להכטרך לרפותו אלא ודאי זה יגיד כי בעל המעפט כאן שלא עשו תשובה המספקת להם והנם שאמרו חטאנו כי דברנו בה׳ ובך העיקר חסר והיה העזיבה ולא תכחנו שאמרו לא נשוב עוד לדבר הרע הזה ולזה לא הוסר הנגע לזה נתחכש הפורע ונתינן לתקנם עלה כי מי שתקן עצמו כראוי אינה הוא ניכול ולא ישכנו נחש ומי שלא נתקן כמטרף ישכנו נחש לעוררו בתשובה ויהיה עליו להביט אל נחש ונו׳ וזה יתקן עצמו ושב ורפה לו • והנטעם לנחש תרמוז לו׳ דברים הא׳ תשובת מנדר עלה הנה מי נורם לנחש לכשוף הוא חטאת בני אדם דכתיב אם ישוך הנחש בלא לחש וכשאין לחש יעשה הנחש כנחש אחר אלין יביטו כשיכשכם נחש וזו היא הערת הנשמם בנחש הדומה לומר אל זה תביט לעשות כמעשהו לידום מלדבר עוד וזה נרמם עוזיפת החטאת •

ב׳ להכיר חטאם ע״ל מו׳ בזוהר על הזוה חוזה דמקנא כתגלת שהוא ס״מ הנמשל לנחש שפיתה תחילה לחדם והוא מה שמעיר נחש במקום נגוה שיכירו שהם סיבה כמה שדברו לעה״ר להכנים נחש במקום נגוה נם שעשו תעשה נחש שהוא לעה״ר במקום עליון שדברו בחלהים נם יש הערה שדברו כמעשה כרחותם אין מחנב שמעכו נעשה הנחש •

ג׳ להעירם מה יקרו דברים נבזיים מדברים חרניים כי נחש שלמטה ממיה ונחש עליון מחיה וזה ירגיעו את לשר דברו רעה על המן שבח וזן השמים שהוא לחם הקלוקל ובוחרים בלחם לשר תוליח החדן שעליהם נאמר הוי אומרים על הטוב רע ועל הרע טוב •

ד׳ להעירם בתשובת מה שהתרעמו למה הביאם ה׳ דרך המדבר בחין שם סיפוק ולא הביאם דרך מקום לשר רגיל חיות שם כדר ולחם כי ה׳ חפץ שעיניהם יהיו תלויות לחלהים יושב בשמים על מחייתם ועל כל צורכיהם בחין תפטח זולתו מהטעם עצמו שלא הסיר הנחשים והביאם לנוכחם ויהיו מתרפאים כשיסתכלו כלפי מעלה לחפיהם שבשמים והוא מחמרם זל חלה שלא פי׳ ההערה שבדבר שהיה תשובה לדברי לעה״ר שדברו למה הביאם חל המדבר שם׳ חפץ בזה כדי שיהיה לבם תמיד בחין הפסק קרוב לה׳ כפן המנפה לשלחן תביו ערב ובקר ובכל עת וזמן ושם היה מביאם דרך יסוב לא היתה להם הדביקות בתמידות כשיהיה מזומן לפניהם סיפוקם ומה מחד יסובב דבר זה הריחק הלב מהכרת השגחת הבורח ויחית רוממתו •

ה׳ להשיבם על מה שכללו בתרעומת שחמרו למה הביאם דרך מדבר שכוונתם היה שחין סומכין על הנס מעשם בחין הנס מתמיד ונח ולמד ממה שחומרים הכופרים בשלחי ה׳ שמבקשים חכמות כוזבים להכחיש בנס ולעשות הדבר דרך טבע שיהיה המעשה הזה בחותו זמן וכל השתנות טבעיות לח יתמיד ושפסר שטורם לענה זה היה כלב המדכרים פותה לזה כוזה ה׳ לעשות נם קבוע כחומרם זל שורק משה הנחש השמימה ועמד בחויר ושם קנה מקומו בחין סותך והיה כל הנשוך יביט חליו ויכיר בהכחשת דעת טועם שהיתה לו מקודם ויחמין כי ה׳ חשר הביאם למדבר עשה ניסים בהתמדת עד נדר שישמעו הניסים פטבע הרגיל והיה המדבר כיכוב לכל הנוהך •

ו׳ להרחותם כח התשובה ע״ל חומרם זל שבעלי תפובה נעשים להם העבירות זכיות כי לח לבד מחילת החטח חלה תדרבה יעמוד לו זכות והוא מה שהעיר בהבטה על נחש הנחושת לומר שהנחש נשך והוא עצמו כשהוא בכחי׳ השתיקה פירוש שלא יזכר עוד חנם שכבר דבר כי כל חין הנחש יזבר לעה״ר חע״פ כן הוא עצמו מחיה ונהפך מרעה לטובה •

ז׳ כי חפץ ה׳ שיכירו בניסי חל בדרך פרט שכל אחד מהנשובים יביט למעלה ויביר בניסו ובזה ינליקו בהשנחה הפלטית :

והיה כל הנשוך אמר והיה לשון שמחה על הנשיפה לנך התועלות הנמשכות מהבטת נחש הנחושת חל נחש הנחושת כו׳ דברים אשר יביר בהם בעל הנס כמו שכתבנו ואמר כל הנשוך פירוש לפילו שכבר היה נשוך קודם מעשה נחש הנחושת ואי׳ ואי בתוספתא ות״ל להעיר נם על חיות הנפש בפיפיר בנס ופרטים ברמוזים ינדיק עצמו ויחיה חיות הנוף וחיות הנפש :

משם נפעמו ונומר יש להעיר למה שינה בחסע זה ושלחתיו לומר בדרך זה משם ונומר ולא אמר בדרך שאמר במקרח שלפניו ושלפני פניו ויסעו ונומר ויסעו ונומר ואולי כי ב׳ מסעות אלו של נחל זרד ושל נחל ארנון נפעמו מעצמן ולא על פי הענינים כפשר הדבור ולזה שינה הכתוב ואמר משם נפעמו פירוש מעצמן • ורמיתי לחוכיח בפירושנו זה משם שאמר הכתוב בפרשת דברים עתה קומו ועברו לכם את נחל זרד וכתיב קומו סעו ועברו את נחל ארנון הדברים ינידו שלא נפעמו על פי הענן שהם היה על פי ה׳ ממנו מה מקום לדברי משה שהענן נוסע ולא היה נזרך לומר לחם קומו עברו • והנם שאמר הכתוב על פי ה׳ יחנו ועל פי ה׳ יפעו זה היה בכל המסעות חון מאלו • והטעם שפפר שבב׳ המסעות הללו היו אחר שחת שהרן ונמחלקו ענני כבוד והנם שאמרו זל שאחרו בזכותו של משה אלו שפענן שהיו נוסעים ואוניס על פיו כשאר מסולק כזמן שנפעמו ב׳ מסעות הנז׳ :

(יד) על כן יאמר • על הנסים שנעשו בים יאמר בספר מלחמות ה׳ • את והב • כמו את יהב • כמו את יהב ואת והב יאמר מן יהב והב ואין יסוד הוא יכלומר את מקצר את יהב ואת והב • ואת הנחל ס מרנון • כנגד שתים עשרה מחנות שהספירים בגיסי ים סוף כך היו לספר בגיסי נחלי מרנון • כמה כאן נעשו נסים נראלים ואת שם הנסים : (טו) ומבד הנחלים • תרגום של שפך שפך שפך הנחלים שנשפך שם דם אותיות שוה נחלים גבוהי ונחלי כיון שהיו הנחלים מחוסים זה לזה חלם עומד על הנהר מזה ומבקר עם חבירו בנהר רחוק והנהר עובר בתוך הנחל אינו מתערבים כשיכנסו ויצא לתוך הנחל לעבור נגד הגיע המערבית נראים כלחלחלה מהם ובראשם בחנים ואינו כליסטים־חות ויש אומרים שהיו נקבוי כהר שלנד תיומ יבהר שלנד מחוירין היו כנגד מיתן נקעים כמין קדרות וכלים בולטים לתוך כיון שכמו ישראל לעבור בוקשוב הנהר של מרן ישראל כשפתח היונקת להקביל פני גבירתה ומקדים לנגד הר של מומב וכנסנו מיתן הנחלים לתוך תוכן נקעים והרגום • וזהו שנה שנה לעבת ער שהנה נטה מתקומתו ומקדם לנגד מומב וכבדך בו • וזהו וגשתן לגבול מיתב (ועברו ישראל על הנחלים ולא ידעו שהמים החלו עלה על ידי הנהר שנכנס לכם) : (יו) ומשם באהרה • מיכם בת הנחל ש הנהר • כיצד אחר הקדום ברוך הוא מי מודיע לבני הנסים שלליהות על מומר נתת את לתינוק הודיע למתו למחר שעברו חזרו הנחלים לתקיומם • והנהר ירדה לתוך הנחל והעלתה מהם • דם הדגונים וזרוגות ותיכרים ותולעתם סביב המקום שישראל רמו ואמרו שירה : (יז) עלי באר • מיתוך הנחל והעלו מה שתת מעלה ומניי שהנהר הוליכם להם • שנאמר ומשם באהרה ומי משם היתה ואלה מתחילת מרבותם שנם היתה עמהם אלא שירדה לנהרם את הנסים • וכן אף ואיר שירה הזאת נאמרה בסוף מרבותם והנהר נתנה להם מתחלת מרבותם מה דאת לוכתב כאן אלא הענין הזה כדרם למעלה היתנו :

באר

(יד) עַל־כֵּן יֵאָמַר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְהוָה אֶת־וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת־הַנְּחָלִים אַרְנֹן : (טו) וְאֶשֶׁד הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עָר וְנִשְׁעַן לִגְבוּל מוֹאָב : (יו) וּמִשָּׁם בְּאֵרָה הִוא הַבְּאֵר אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֱסֹף אֶת־הָעָם וְאֶתְּנָה לָהֶם מָיִם : ס (יז) אָז יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עֲלִי בְאֵר עֱנוּ־לָהּ :

באר

עַל כֵּן יֵאָמַר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְיָ אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת נַחֲלֵי אַרְנוֹן : וְשֶׁפֶךְ נַחֲלַיָּא דְּמִתְבְּרִין לְקִבֵּיל לְהֵיעָת וּמִסְתְּמִיךְ לְתְחוּם מוֹאָב : וּמִתַּמָּן אִתְיְהִיבַת לְהוֹן בִּירָא הִיא בִּירָא דַּאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנוֹשׁ יַת עַמָּא וְאֵיתֵן לְהוֹן מַיָּא : בְּכֵן שַׁבַּח יִשְׂרָאֵל יַת תּוּשְׁבַּחְתָּא הָדָא סַקִּי בִּירָא שַׁבָּחוּ לָהּ :

בירא

על כן יאמר וגו׳ רולל דרשו כ׳ דרשות בכתוב ח שהכתוב מדבר במלחמתה על תורה שהיה מלחמת ה׳ שהנם שנעשים בנחלים זה לזה בשלמה נעשים מיראים לבסוף ודוגמ מאמר ובד בסופה ב׳ כי ב׳ חלקים מלוערים היו בישראל לחל את ואחד שמו והב והיו הולכים בסוף המחנה לגד היותם מלוערים והיו מודיעים הנם שהיו עושים פנית הדרים וכו ע״כ •

ונראה לפרש הכתוב בדרך פשט כי כיון שהזכיר מרנון נבול מואב ואמר עליהם כי מרנון נבול מואב פי׳ ואין להם כו ישראל חלק לזה נמר אותר על כן יאמר בספר פירו׳ בספר אשר לפני ה׳ כענין המלחמות אשר יעשה לגוים ומניין לזה ומם ג כ יאמר אשר יעשה ה׳ את ישר׳ מהמלחמות כאשר הכטיח להתנות ואתר יאמר כי גם בספר יאמר על נבול זה ביתנו ליסראל בסופה ולא בזמן שהיה חלה בכח מעשיהם אז יעשלנו ה׳ מיתה ונבולו שהוא אחד מהנ׳ שהכתיבים לנו לנחול אותם שהם הקיני והקניזי והקדמוני ופירוש תיבת והב תתפרש כמ דרכים הת׳ לנון שהכה ה׳ כי ה׳ אחד בסוף ולא עתה אי לנון נתיבה ב״ד יהב מהיבת לחכיותיו ותינו שהכתוב ידבר לפעמים תיבות בלשון תרגום כמו אי בת לסדר הנבול על מומב שכתיב בספר מלחמות ה׳ שעתיד ה׳ לתת לנו ואחר יאת יאת הנחלים על מרנון נ״כ בכלל הניתן ליסראל גם אשר הנחלים אשר נטה וגו׳ :

אז ישיר ישראל וגו׳ על״ד שירה זו אם טיבה גם לאם לא אמרו שירה על המן כמו שאמרו שירה על המים גם כל הפרשה לריכה ביאור ואפשר כי שירה זו על התורה אחרונה ובזה נ״ב לא נקרא תגר על הדור הזה לאם לאם לא שורו שירה אחרת כשנתנה להם תורה מורשה אשר לה נאות אהלה כי ודאי היא זאת שירת התורה שנקראת באר מים על פה המקור שהיא שכיבה עליונה שנקראת באר גם לפי שהתורה נמשלה למים ואו׳ עלי באר לנון עליה כי לא על באר כלמטה הם מורים אלא על באר שלי פי׳ עליון עינו לה ע״ד אל׳ ותנון להם מרים שהוא דרך השיר ואו׳ חפורה שרים וגו׳ יתבאר על פי דבריהם כאמרו כי בחנוניות עסק התורה יתקנים מקור עליון שנקרא באר והתיקון הוא כפי בפי׳ מעלת העוסקים בתורה הנדיהים הרחשונים שהיו במדבר גדולה שהם שחפרו את הבאר ועמהם לבעות מתנה והם החבות בסוד והמבן גדולה על פי הבאר ויגל את המבן ויעק את הנחלי ומאז היתה התורה לישראל ועובדה לא היתה בבחי׳ המתנה לבעות מתנה עד שבדוה נדיבי העם הם מבה אשר הוכידה לנו ועמדו מחריו מקבלים מקנו זקנים ובינוים ומבשי כנסת הגדולה ופירשוה ונילו מנעונים והוא מאמרו כרום נדיבי העם כי תורה שבכתב בלא תורה שבעל פה אין מהם יכול לבעות מתיתיה ומאמרו במחוקק במשענותם הוא מה שהוסיפו למהד בתורה מחכמי הדורות ואין זה בלא בחוקק כח תהיקר ואין כמיתת הרמ״שונים שחפרו וכרו וגם זה אינו בלא בח משענותם של רמ״שונים שכל דקדוק ודקדוק שידקדק בתורה צריך לפרשו על פי דבריהם וכל דבר בלא יהיה מיוסד על פי דברי הקדמוניים אין לסמוך עליו ואומרו ומתנה מדבר מה שזכו נוילים לא זכו בלא לנד כמו מחשיבין עלמן במדבר וכמו שפירשנו בפסוק ויחנו במדבר שפתירש אינה ניקנת בלא מתנה פירוש מה שזכו נוילים לא זכו בלא לנד כמו מחשיבין עלמן במדבר וכמו שפירשנו בפסוק ויחנו במדבר שפתירש אינה ניקנת בלא בחתנבות העגוב והבפלות ואומדי ומתנה נחליאל בכתמנבות רתורה שביתנה לנו נחל אותנו אל דכתיב יעקב חבל נחלתו בם ירמה שנחלנו כעשו ישראל בחתנבות התורה עד עוד בתנם בחרת מנד דבר זה שהוא בניח בחיי ירידת בניתי בחות בתורה בחיי הקבר אשר בעדה מואב שהחרן מקרא שדה ומואבו מיואב שברחה אל הגיהם •

או ירמוז להחתם ג״כ שדה בחתור בדבריהם והכוונה היא עוד בניח אשר בח תלחת החתם שהיא חוה שבתה מאב כל הנבדלים שלחה ה׳ מלכותיו ואין אשר ביולם בכתה כדרך זה מלכות רחתם כי אם זאת היתה סיבת רחות להפיל הטעמית בניח תבתה מלחנוות הבנת התורה יחזור הדבר להדמותו קודם שחטתה חוה ויהיה רגוע כמו שהיה בניח לחילה ואין לי יודע נגד מקום זה שהוא יאמר רחם שהסבה שאמרו במקום בגלגל חתם הוא ואמרו רחם להחילה בחתם הנחמות לזה אחר ועסקיק ונומר על פני הבוכה שהוא נקרא ישימון לניל חתם בתת פעמיד לניות בתם לו נקדש בן לפי שבולט בו יבר הרע הבומם את הנבדלים ואי זה מקום שהוא נסקף על ארזו הוא בגלגל חתם שם יונח מה שהיה רחוי לניות בניח ובחלה כי בחמנבות תועלניות התורה כמלטרך יובב להנחיל הנפש והנוף בחיים :

(יח) בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעַנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה׃ (יט) וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת׃ (כ) וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקְפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן׃ * פ

(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל שבעי מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־ רביעי כפסן האמרי לֵאמֹר׃ (כב) אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ לֹא נַטֶּה בְשָׂדֶה וּבְכֶרֶם לֹא נִשְׁתֶּה־ מי בְאֵר בְּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ׃ (כג) וְלֹא־ נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־ עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יָהְצָה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל׃ (כד) וַיַּכֵּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חָרֶב וַיִּירַשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאַרְנֹן עַד־יַבֹּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עַז גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃ (כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הֶעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־ עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל־ בְּנֹתֶיהָ׃ (כו) כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־ אַרְנֹן׃ (כז) עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בָּאוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחֹן׃ (כח) כִּי־אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחֹן אָכְלָה עָר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָמוֹת אַרְנֹן׃

(יח) בְּאֵר חֲפָרוּהָ רַבְרְבַיָּא כְּרוּהָ רִישֵׁי עַמָּא סַפְּרַיָּא בְּחוֹטְרֵיהוֹן וּמִמַּדְבְּרָא אִתְיְהִיבַת לְהוֹן׃ (יט) וּמִמְּתָנָה אִתְיְהִיבַת לְהוֹן נַחְתָּא וּמִנַּחְתָּא רָמָתָא׃ (כ) וּמִרָמָתָא לְחִילַיָא דִּבְחַקְלִי מוֹאָב רֵישׁ רְמְתָא וּמִסְתַּכְיָא עַל אַפֵּי בֵית יְשִׁימוֹן׃ וְשַׁלַּח (כא) יִשְׂרָאֵל אַזְגַּדִּין לְוָת סִיחוֹן מַלְכָּא דֶּאֱמוֹרָאָה לְמֵימָר׃ (כב) אֶעְבַּר בְּאַרְעָךְ לָא נְסְטֵי בְּחַקְלָא וּבְכַרְמָא לָא נִשְׁתֵּי מֵי גּוּב בְּאוֹרַח מַלְכָּא נֵיזִיל עַד דִּי נְעִיבַר תְּחוּמָךְ׃ וְלָא שְׁבַק סִיחוֹן יַת יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר בְּתְחוּמֵיהּ וְכְנַשׁ סִיחוֹן יַת כָּל עַמֵּיהּ וּנְפַק לְקֳרָמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא וַאֲתָא לְיָהַץ וְאַגַּח קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל׃ וּמְחוֹהִי יִשְׂרָאֵל לְפִתְגָם דְּחָרֶב וִירִית יַת אַרְעֵיהּ מֵאַרְנוֹנָא עַד יָבֹקָא עַד בְּנֵי עַמּוֹן אֲרֵי תַקִּיף תְּחוֹמָא דִּבְנֵי עַמּוֹן׃ וּכְבַשׁ יִשְׂרָאֵל יַת כָּל קִרְוַיָּא הָאִילֵּין וְיָתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּכָל קִרְוֵי אֱמוֹרָאָה בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל בְּפַרְנָאָה׃ אֲרֵי חֶשְׁבּוֹן קִרְתָּא דְּסִיחוֹן מַלְכָּא דֶּאֱמוֹרָאָה הִיא וְהוּא אָגַח קְרָבָא בְּמַלְכָּא דְּמוֹאָב קַדְמָאָה וְנָסִיב יַת כָּל אַרְעֵיהּ מִידֵיהּ עַד אַרְנוֹן׃ עַל כֵּן יֵמְרוֹן מְתַלָּיָא עוֹלוֹ לְחֶשְׁבּוֹן תִּתְבְּנִי וְתִשְׁתַּכְלַל קִרְתָּא דְּסִיחוֹן׃ אֲרֵי קִידוּם תַּקִּיף בְּאֵישָׁא נְפָקַת מֵחֶשְׁבּוֹן עַבְדֵי קְרָבָא בְּשַׁלְהוּבִיתָא מִקִּרְתָּא דְּסִיחוֹן קַטִּילוּ עַמָּא דְּשָׁרוּ בִלְהַיַּת מוֹאָב כּוּמְרַיָּא דְּפַלְחִין בֵּית הַבָּלָא רָמָתָא דְּאַרְנוֹן׃

(יז) בְּאֵר חֲפָרוּהָ. זֹאת הִיא הַבְּאֵר אֲשֶׁר חָפְרוּ פְּרִיס וְשָׁם וְאָחִיהֶן: בְּמְחֹקֵק. בְּמַטֶּה: וּמִמִּדְבָּר. נִתְּנָה לָהֶם: (יט) וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל כְּתַרְגּוּמוֹ:

(כ) וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא. כִּי עַם אֶת מֹשֶׁה וְעַם בְּטֶלֶם הַבְּאֵר. דָּבָר אַחֵר כְּרוּהוּ נְדִיבֵי הָעָם כָּל בֹּקֶר וּבֹקֶר חוֹכִים כְּסִיהוּ וְנִמְצָא כְּסִיהוּ חוֹכִים טוֹטָל מִקְלוֹ וְחוֹשֵׂךְ אֵיכָן דְּנָפוּ וְאֵיכָן הִגִּיעוּ חֹמֶר וְגוֹמֵר. וּמִי הִכְאִיר מִשָּׁם וְלְמַטָּה סִימָן וְכֵמוֹ לְפִנֵי חֵנִית כָּל שֶׁפֶט לְמַטֶּה: פִּתְחוֹקֵק. עַל פִּי מֹשֶׁה שֶׁנִּקְרֵית מְחוֹקֵק. שֶׁנֶּאֱמַר כִּי שָׁם חֵלְקַת מְחוֹקֵק סָפוּן וְלֹא לְמֹשֶׁה נִכְרֵית אֶלָּא לְפִי שֶׁלְּקָח עַל יְדֵי הַבְּאֵר וְכֵיוָן שֶׁלֹּא פּוֹסֵק שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְמֹשֶׁה נִכְרֵית אֶלָּא לְפִי שֶׁלְּקָח עַל יְדֵי הַבְּאֵר וְכֵיוָן שֶׁלֹּא פּוֹסֵק שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה מִזְּכֹר שְׁמוֹ בְּכָל מָקוֹם בְּצִירָה זוֹ לְפִי שֶׁלְּקָח עַל יְדֵי הַבְּאֵר וְכֵיוָן שֶׁלֹּא פּוֹסֵק שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה מִזְּכֹר שְׁמוֹ בְּכָל מָקוֹם בְּצִירָה זוֹ לְפִי שֶׁלְּקָח עַל יְדֵי הַבְּאֵר וְכֵיוָן שֶׁלֹּא פּוֹסֵק שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה

(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל. וְכֵמוֹ וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים. וּבְתִקּוּם מִחַר תּוֹלֶה סְלִיחוֹת בְּתִקּוּם שֶׁנִּכְתַּב וְאֵלֶּה מַלְאֲכֵי מִתְקַבֵּר קַדְמוּת־וְכֵן וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִי אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם. וּכְיוֹצֵא הוּא אַחַר וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם וְגוֹמֵר. הַכְּתוּבִים הַלָּלוּ כְּרוֹכִים זֶה לָזֶה זֶה טוֹעֵן וְזֶה פּוֹתֵחַ שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה מְשַׁגֵּר לְיִשְׂרָאֵל. וְיִשְׂרָאֵל הָיָה מְשַׁגֵּר לְמֹשֶׁה. לְמֵדְךָ שֶׁכָּל שְׁלִיחוּת הַדּוֹר הוּא בְּכָבוֹד הַדּוֹר כִּי הַשְּׁלִיחוּת הוּא הַכָּל: (כב) אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ. לְפִי עַל פִּי הַלֵּוִי נִכְתְּבוּ לְפָתוּחַ לָהֶם בְּשָׁלוֹם בְּקֵשׁוּ שָׁלוֹם: (כג) וְלֹא נָתַן סִיחוֹן. לְפִי שֶׁכָּל מַלְכֵי כְּנַעַן הָיוּ מְצַפִּין לוֹ מֵהֵיכָן שׁוֹמְעִים שֶׁהֵן יוֹצְאִין עֲלֵיהֶם נִיסּוֹת כְּיוֹן שֶׁמָּרְעוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל נִכְבָּדִים בְּיוֹתֵר בְּתַרְגּוּמוֹ אָמַר לָהֶם כָּל עַצְמוֹ מִיכָּן יוֹצֵא כְּאִן הֵלְאָה לְהַתְרִים מִפְּיכֶם וְאֶתֶם מוּתָרִים כָּךְ: וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל. מִלּוֹ הָיָה חִצְּנוֹ מְלֵא יְתוֹשִׁין מִיָּן כָּל כָּךְ בְּדֵי יְכוֹלָה לְכַבּוֹת חֹם הַיּוֹם כְּשֶׁהוּא חַם מִיָּן כָּל חֹם שֶׁבָּעוֹלָם יָפוּל לְתוֹכוֹ וְכָל כָּכָה מִלּוֹ הָיָה בְּחֶשְׁבּוֹן. מִתּוֹר הַקְּדוּם בְּרוּךְ הוּא מִכָּאן מְתֻרִים בְּרוּךְ הוּא עַל בְּנֵי כָּל זְמַן לְצוֹר עַל כָּל עִיר וְעִיר כְּתֹן בְּלִבָּם כָּל מִנְהֲגֵי מִתְלַחְמוֹת לְמַעַן תֵּן הַיְּעוּרוֹת וְתִתְבַּטֵּל כּוּלָּם לְתִקּוּם מִחָד וְסֹם נִפְלוּ וּמִסֹּם הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרִים וְאֵין עוֹמֵד לְנֶגְדָּם כִּי אִין סֹם אֶלָּא נְסִיס וְטָף: (כד) כִּי עַז. וּמֵהוּ חָזָק. הִתְרַחֲבוּ עַל הַקָּדוּם כָּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ לָהֶם אֶל תְּצוֹר וְגוֹ׳: (כה) בְּכָל־עָרֵי. כְּפָרִים הַסְּמוּכִים לָהּ: (כו) וְהוּא נִלְחַם. לְתֹם הוֹסִיף לִיכָּתֵב לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּ תְּצֵר אֶת מוֹאָב. וְחֶשְׁבּוֹן מִכָּל מוֹאָב הָיְתָה כְּתוּבָה לָנוּ סִיחוֹן לְקַח מֵהֶם וְעַל יָדוֹ טָהֲרָה לְיִשְׂרָאֵל: מִיָּדוֹ. מִרְשׁוּתוֹ: (כז) עַל כֵּן.

עַל מְנָת מִלְּאכֶת סִיחוֹן בְּמוֹאָב: וְאִתְּרוּ הַמּוֹשְׁלִים. בִּלְעָם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיֵּשֶׁב תַּבְעֵלָה: הַמּוֹשְׁלִים. בִּלְעָם וְצִעוּר וְהֵם אִתְּרוּ כְּמוֹ חֶשְׁבּוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ סִ יהוֹן יְכוֹלִין לְבִנְיָנָם וְהָלַךְ וְשִׁבֵּר אֶת בִּלְעָם לְקַלְלוֹ: וְהוּא נֶאֱמַר לְיִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר תְּבוֹרֵךְ וְגוֹ׳: תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן. חֶשְׁבּוֹן פָּסַח סִימוֹ לְיִשְׂרוֹ: (כח) כִּי אֵשׁ. מִשֶּׁכָּבַשׁ סִיחוֹן: מֵחֶשְׁבּוֹן. מִשֶּׁכָּבַשׁ חֶשְׁבּוֹן: מִקִּרְיַת סִיחוֹן. מִשֶּׁכָּבַשׁ סִיחוֹן קִרְיַת עִיר בִּלְעָן וְלִחְיַת עִכְרוֹ וְלִחְיַת בִּלְעָן מִתְּרִי: עָר מוֹאָב. עַר שֶׁל מוֹאָב:

(כט) אוי לך מואב • שקללו את מואב פימסרו בידו : כמוש • שם מלכי מואב : נתן • הנותן את בניו על מואב : פליטים • נסים ופלטים מחרב • ובנותיו בשבית ונוסר : (ל) ונירם • אבד מלכות שלהם : אבד חשבון עד דיבון • מלכות ושוב שהיה למואב בחשבון אבד משם • וכן עד דיבון• תרגום

(כט) אוֹי־לְךָ מוֹאָב אָבַדְתָּ עַם־כְּמוֹשׁ נָתַן בָּנָיו פְּלֵיטִם וּבְנֹתָיו בַּשְּׁבִית לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחוֹן : (ל) וַנִּירֵם אָבַד חֶשְׁבּוֹן עַד־דִּיבֹן וַנַּשִּׁים עַד־נֹפַח אֲשֶׁר עַד־מֵידְבָא : (לא) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי : (לב) וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֵר וַיִּלְכְּדוּ בְנֹתֶיהָ וַיֹּרֶשׁ אֶת־ ויורש ק׳ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם : (לג) וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי : (לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן : (לה) וַיַּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ : *

(א) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כב וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לִירֵחוֹ יְרֵחוֹ :

פ׳ פסיקים ימוא או עוי סימן :

פרשת בלק

ס ס ס

וירא בלק את כל אשר עשה ישר׳ לאמרי׳ חמר מלו עכי מלכים שהיכו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם • מכו על פחת כמה וכמה לפיכך :

ויגר

וירא בלק בן צפור את כל־אשר־עשה ישראל לאמרי :

ויגר

פרשת בלק

ס ס ס

וחזא בלק בר צפור ית כל דעבר ישראל לאמוראי :

ודחיל

וירא בלק כן נפור ונו׳ ויגר מואב ונו׳ כל׳ל לחיות ענין מלה הרמיה בבלק ולא בבעלי המגור שהם מואב • ב׳ למה לה פחדו שלא מואב ולא מדיין ומה נם שהתדיינים להם יהות הפחד כי המה לאבדו ולא מואב ומזלייהו יחזה את אשר יקרה להם • **ונראה** על פי דבריהם נחמרו שבלק מנסיכי מדיין היה שלא שמחמת פחד ישרל עשמואל מואב מלך עליהם מעתה במחתר וירא בלק גילה הפסוק פחד ומורא מדיין כי לן בחיתו מכב היה נדול על נסיכם כל מדיין והנם מלה הזכיר כפי המורת מוכן הוא בזכרון מעשה ישרל לאמורי שהם בוקק כל יושבי הארן והזכיר את ב׳ מנור מואב ומאמצעו ב׳ מורמים עשו שלום שביהם ויאמר מואב לזקני ומומר וכן אמרו זל וזל ובלה המושבים בלחיים עם המדיינים דכתיב המכה את מואב בשדה מדיין ושבתה כויה׳ מעולם משל לב׳ בלבים וכו׳ ע׳כ הרי שביהם פחדו וטעם הכעתם על מואב שקבלו מנסיכי מדיין עליהם ולא לפחך מפני שמואב היו נדיכין לעזתן לפי שנתנדל משה ביניהם במואבים זל ולזה נכנעו לפם והמליכו נסיכם • **עוד** נראה בהציר עוד לחם לשון שמיעה וכמו שרזל אמרו זל יש רואה שהיה שמיעה כעין וכל הענין רומם את הקולות ע׳כ הלה במקום אחר מניני שדרכו בהיו רומים הקולות מתא עוד לחת הוכרך להזכיר שם אחיו בן נפור עוד לחת דקדק לומר כ׳ ריבויים את כל • עוד כל׳ל לחת כפל לומר ויגר מואב ונו וירן ונו׳ עוד לחת פעם קרחם הענין ופעם קרחם בני ישרל • **אבן** יחבחר ע׳ה חו׳ זל כי בלק מכשף נדול יותר מבלעם והיה עושה כשניו בנפור אחד שמו ידוע ורוח חומרו וירח בלק ובמה רחם בנפור והוא לימדו בן נפור רחם פירוש להיותו בן נכור רחם בכשפיו על נפור ואחר תיבת בן לבד כי הנפור היה לו לאב ולקרון ומתנו ידע את כל אשר עשה ישרל לאמורי ולא יוכרך לתנידים לרוזיהו דבר רטון ונדול ומפשר שכוונת הכתוב היא שמחומם היות ית עם

רחם בניפור ודקדק לומר את כל רחו בדיבוי כל לנופת שרחה בניפור כל מה שעשה ישרל לאמורי ודיבוי כל רחו לרחים אחרת טמה שעתידים ליהות כיוצא בדבר האמורי שעתידין ישרל לכלותם ומה חומה היה שעקרו ישרל חו היה מדיין וזה רחו בתיבת את הא לחדל ברחה מה שעשו לאמורי ומה שייעשו למדיין • ומפשר ערחה ג׳כ כי מואב מיבטחים מנרת ישרל כמו שכן היה כי הכיפוף יניד הנתיד חס ריב חס טוב ומעתה תלה הרחיה בבלק כי הוא הייחה בניפוי לבד ורחיה זו לא רחה אות ה מלה בלק בכשפיו וכוונת הפיפוך כדבר זה הוא להקדים הסיבות בסבבו מעשה קריחת בלעם והנמשך מחנו בטוחות לישרל ערח ת בלק היתה סיבה אחת לנסבב כאחר ואחר עוד ויגר מואב מיכה הודעת הנמשך מבמיעת בלק אלא הודעת סיבה אחרת לאחורית הנמשך שבבלם בלק מואב מנור ודקדק לומר מפני העם כי לבד היותם רבים ותקיפים כאו׳ כי רב הוא והוסיף לומר ויקץ ונומר נתכווץ לומר שהנם שבבלם בלבם התנור עכ׳ל היו מיבטחים מרוחם לדבר בדרך טבע שיבברו עמים רבים וחזקים כנגדם אלא נרחם נירא לבד היותם בני ישרל בחזקם בני הטבעי אלא בנם ופלא והוא מי ויקומו מפני בני ישרל כפי היותם בני ישרל ובאחנצות כל זה הפליאו מואב עם מדיין ומלך בלק עליהם ובלעו אחר בלעם והיו תוכחותיו אחר מות ופהבדר אחת מכל הסיבות הנו׳ לא היו שולחים אחר בלעם ולא היה דבר בחם לא היה רחית בלק בנסתרות לא היה מניע לדעת את אשר תרחיר חוחו ואת עמו במדיין ולא היה מתרנה להשלים עם מואב להתחבר עמהם לבא בנגד ישרל ובנם שהיה שולח אחר בלעם והוא במקומו במדיין לא היה יכול לבא בהקרת הבעים מפקידיו המוכיחים כי בדיין לא היו מובטחים בניחתם ליפרל כי אם המוכיחים לפי כחתר להם בניבותיו רי לא יהיו ולא יבחיתו להם אלא בחחרית הימים לכתיב את אשר יעשה הנה לעמך בחחרית הימים ומזה הובטחו לעלות בנוחיהם לחחר הנבריה הימים

(ג) ויגר מואב • לשון מורא כמו גורו לכם: ויקץ מואב קצו בחייהם: (ז) מלך זקני מדין • ולמה מצולם היו שוטרים זה את זה • שנאמר המכה את מדין בשדי מואב שכאן מדין על מואב לתלחמה • אלא מידתן של ישראל עשו שלום ביניהם • מה רמו מואב ליטול בנות מדין • כיון שראו את ישראל נוהגים שלא כמנהג העולם • אמרו מנהיגים של מלו במדין נתגדל • נמלאל מהם מה מדתו אמרו מין כהו אלא בפיו אמרו לף לגי נבוח עליהם כאדם שכהו בפיו: כלאך השור • כל מה שעשור מלאך הין בו ברכה: בעת ההיא • לא היה רוחו ובינון שמת סיחון מנוחו עליהם לנוגד שעה: (ה) פתורה • כשלאחני הזה שכבל מריגין לו תגות • כך כל המלכי מריגי לו מגרופים • ולפי פשוטו של מקרא כך שם המקום: ארץ בני עמו • של בלק משם היה והם היה מתנבא • ואומר לו עתיד אתה למלוך • ואם תאמר מפני מה הסתיר הקדוש ברוך הוא שכינתו על נוי רשע כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב • העמיד להם נביאים ואם פרנו גדר העולם שבאותה היו נדוניה בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזונות: לקראתו לו • הקריאה אלו היתה ולהנאתו שהיפוסק לו ממון הרבה: עם ינחל מתנרים • ואם תאמר מה מזיקין • הנה כשה את עין החרן • סיחון ועוג שהיו שומרים לותנו עמדו עליהם והרגום: והוא יסב משלו • חסר כתיב קרובים הם לאברהם כמו כי משלם: (ו) נכה בו • מגי ועתי נכה בהם • דבר אחר לשון משנה הוא מנכה לו מן הרשים לחסר מהם מעט: כי ידעתי וגומר • על מלחמת סיחון וקסמים שנצאתו לחכות את מואב:

(ג) וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מִדְיָן עַתָּה־יְלַחֲכוּ הַקָּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אֶת־יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא: (ה) וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה־עָם יָצָא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כִסָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֻּלִי: (ו) וְעַתָּה לְכָה־נָּא אָרָה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַכֶּה־בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר־תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר:

וילבו

ואולן

וְרָחֵיל לְמוֹאָבָה מִן קֶדֶם עַמָּא לַחֲרָא אֲרֵי סַנִּי הוּא וַעֲקַת לְמוֹאָבָה מִן קֶרֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲמַר מוֹאָב לְטָבֵי מִדְיָן כְּעַן יְשֵׁיצוּן קְהָלָא יַת כָּל סְחֲרָנָא כְּמָא דְּמַלְחֵיךְ תּוֹרָא יַת יְרוֹקָא דְּחַקְלָא וּבָלָק בַּר צִפּוֹר מַלְכָּא לְמוֹאָב בְּעִידָנָא הַהִיא: וְשַׁלַח אִזְנַהִּין לְוָת בִּלְעָם בַּר בְּעוֹר לְפְתוֹר אֲרַם דְּעַל פְּרָת אַרְעָא בְּנֵי עַמֵּיהּ לְמִקְרֵי לֵיהּ לְמֵימַר הָא עַמָּא נְפַק מִמִּצְרַיִם הָא חָפָא יַת עֵין שְׁמְשָׁא דְּאַרְעָא וְהוּא שָׁרֵי מְקַבְּלִי: וּכְעַן אֵיתָא כְּעַן לוֹט לִי יַת עַמָּא הָדֵין אֲרֵי תַקִּיף הוּא מֵנִּי מָאִים אֵיכוֹל לְאַנָחָא בֵּיהּ קְרָבָא וְאִתְרְכִינֵיהּ מִן אַרְעָא אֲרֵי יְדַעְנָא יַת דְּתְבָרֵיךְ מְבָרַךְ וְדְתְלוֹט לֵיט:

ואולן

ולהתנבר עמהם כי שלמים הם פתחם מכ"ב מדין שלח מביאו שהפקידו מהם אלא מדיניות אחת כתורתו של בלק כי הוא זה הנקרא גור גם שם לא היה מורשם על מואב מהעם גם שקנו מבני בני ישמעאל כמו שפירשנו טעם הכפל וכו' לח היו מלימין עם מדיין ולהמליך עליהם נסיכם לזה הקדים ס' הסיבה ואמר וירא בלק ונומר ויבר ונומר ויקן ונומר זה היה סיבת ויאמרו זקני מואב ונומר ויבלו מלאכים ונומר והיה שם שניה:

ילחכו ונומר את כל סביבותינו פולי שלא רצו להרחות כ"כ מורך הלבב שהם ירחים מהם אלא שהם חכים על הסביבית ואמרו לבון רבים לבלול אותם במהם ואומרו ובלק בן ציפור הם דברי הכתוב: לי תפשר שהם דבריהם כאמרו כי דבר זה נוגע גם למדיין להיות בבלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא ואם כן החרפה נוגעת למדיין לגד נסיכם ובקדק לומר בעת ההיא לומר לח לפניו ולח לאחריו כי אחר שבח בלעם והודיע להם כי לח ירעיו ולח יאחיתו למואב כלאחו את בלק ולח היה עוד מלך עליהם וזה לך האות שנתנה את נסיכי מדיין ובזרע עמהם:

וישלח ונומר אל בלעם ונומר הולרך להזכיר שם אביו בן בעור גם להזכיר מקומו פתורה אשר ונומר ארץ בני עמו להודיעך הזריזות שעשה בלק הרשע בשליחות זה כדי שיבא לידי גמר תכף ומיד לזה פירש לשליחים ואיזה בן בעור לבל יתהלך בלעם בבלעם וכדי שלא יתעכבו לחזר אחריו ניין לשם מקומו ואמר פתורה ולשאם מקום אחר שבמו פתורה אשר על הנהר והודיעם עוד כי הארץ ההיא היא ארץ בני עמו ובלעם ידעו אותו גם ידעו דרך הלך הנה בו כי לפעמים לח ימלא השליח בשליחותו והם יודיעום מקום אשר ימלאוהו שם:

לקרא לו נתכנס בתחולת מאמר השלוחות לומר כי מה שעולה אחריו הוא להנאת עצמו של בלעם כי הוא רוצה לעשות עמו טובה והבונה בזה לרוץ אחר הנאתו בלא עיכוב:

הנה עם יצא וגו' כ"לפ מו"ה שם מו' יצא וכי לא היה ידוע לכל העולם שיצאו יפר"ומה גם לבלעם שהוצרך להודיענו גם מו"ה שהוא כסה שהלל ויגם ונומר ויתכאר הענין ע"פ דבריהם זל שאחרו ג' יועצים היו לפרעה כשאמר על ישראל הבה נתחכמה לו ומ"ם הוא בלעם והוא אחר יען עליהם רעה וכספיו העמיד כיפוף לכל יוכל עבד לבריות מתנרים והיה מובטח כי לעולם לא יצא עם ישראל ממצרים ולזה שלח לומר לו הנה עם יצא ממצרים פירוש הפך הידוע וכטל כותי שכספים ואפשר כי בלעם היה מבטיח את בלק שלא יצאו ישראל משם עולמית ולזה אמר לו הנה יצא:

ואומרו הנה כסה את עין החרן נתכוון גם כן כנגד מה שיען עליהם פמועלותיו הרעים למען ענותו למעשה גם להרוג זכריהם ולשקע הבנים הנה הוא הפך הדברים שלח מלבד שלא נתמעט אלא מדרכא נתרבה עד למאד והוא שומרו הנה כסה את עין החרן:

ואומרו והוא יושב אמולי נתפוון בזה לומר שניכר מתוך מעשיו שמשים פניו למולי להוריסני ותמנא נאמרו זל שישראל היו מרחים עלמן מזויינים בכלי זיין נגד מואב מטעם חניפות הרשום בשם בידוע ומזה הרגיש כי כוונתם להרע להם:

ושעמו של בלק שעלה דברים אלו בשליחות לבלעם לגד שחם שיחזר בלעם למה לי ללכת שמה ויכול אני לעשות המעשים היה בידי לעשות במקום שהיה בו גם חשש בלק שירגים בלעם בכספיו לדעת כי לא ירעיו ולא יפחיתו בנבול מואב ולא ירבה לבא ומשם יעלה לומ"להם כי העם לא יגורו מואב ולא יתנרו בם לזה הקדים בשמי השליחות ואמר הנה עם ונומר הנה כסה ונומר שלין למעך בעניני עם זה על אחר יגידו עליהם הכספים שהבי אחרת לא יצא ויפח ועצה עליהם גם כן לא תעמוד כאו שלא אעדה עצתך להמעיטם שהנה כסה ונומר ולומר לי שלא יתגרו מלחמה במואב והנני רואה שהוא נגד זה שהנה הוא יושב אמולי לזה לא תאמיך על מה שתשכיל בידיעתך ובא תבא:

ועתה לכה נא ונומר אמר ועתה שלא יעכב אפילו שיעור שעה אחת כי כל שעה שם בשבעה מנדם ואומרו נא לשון בקשה וסמך הבקשה לעיקר הפעולה שהיא אחרי לי ונומר ודקדק לומר אכה לי שתהיה האחריה בשם לי לנוכחי והכוונה בזה שלא תתעכב האחריה עד אחר שיעשו נקמה בשם ומ"ש שהיה בכר היה אלא שתעשה הפעולה תכף ומיד שבזה תהיה הצלת מואב מהם ורמז עוד במאמר לי לפי שקדם בלעם וברך את בלק כאומרו לל לזה אמר אחרי לי סיפוש אפילו לי שבבר אני מבורך לא יועיל זה ונריך למרך אותם ות"ת אינו נריך שבבר אתה מבורך לזה אמר כי עצום הוא אמני כאן כלל כ' דבריה מ' ענין החוק הטבעי ומ' ענין הברכה כי עם זה ברכתו עצומה מברכתי ואומרו אולי אוכל נכה בו פירוש ואחר כל זה עודני בנדר אפשר הספק אולי ונם נדר אפשר זה לא לאבדנו אלא להבות בו לנרשנו מעלי: גם נתכוון לומר בכנגד הבזויים נכה בו וכנגד הנדיקים ואגרשנו: וכדרך רמז פיו הבפילו במאמר אחרי לי לאחר את בלק וכן היה שנגרש לו בעצתו מיתת בזבו בתו נם היה סיבה שיסוב בלק למדיין ומם נפל בחרב דבתיב ואת מלכי מדיין הרגו ונומר ואת בור ונומר וזולת הליכת בלעם שנילה למואב כי מובטחים הם מישראל ולח יעשו להם דבר אלא בחחרית הימים היה נאמר שם בלק ולא היה חוזר למדיין ולא

(ז) וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם. כל תיבה קסמים שלא תמצא אין כאן תשובה עמה. דבר אחר קסם זה נטלו בידם וקני מדין לתיו מה יבא מתנו בפעם הזאת. ובמ"א. ואם ידמנו אין כי תוכלת לכיוצא בהמתר להם לינו פה הלילה תמצו אין כי תרים הקסמים והלכו להם. שהמתר ויבכו שרי מואב עם בלעם מבלי שהכלו להלכו להם: (ח) לינו פה הלילה. אין רוח הקדש מורה עליו אלא בלילה. וכן לכל נבואתו תמורת העולם ע"ש. שהמתר ויאחר ה' אל בלעם בלילה בהתיר בהלים בהקדם ההילך אחר בלעם בהבקר: כאשר ידבר ה' אלי. אם יתליכני לשלח עם שרי מואב בהתיעצם אלך. ברוח הקדש בהבדיל בהתיר לאחר להלוך אלא עם שרים נכבדים: ויבאו לשון עבבה: (ט) מי האנשים האלה עמך. להטביעתו בה בהלה אחר (רומה לומר יכרים דרכי ה' נדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם רוחת השם יתברך אחר מי האנשים היתה לטוב' לכבם עתו בדברים כמ"ב רש"י בפרשת בראשית בתיבת מיכה אך בא לבלעם לטעות בהבדיל טעה) אחר פעמים בתוך הכל גלוי לפניו אין דעתו טוב עליו. אף אני מרחב עת בהיכול לקלל ולא יבין: (י) בלק בן צפור. אף על פי בהיכיר בהיכוך מכוב בעיניך מכוב אני בעיני המלכים: (יא) קבה לי. זו קסם מאחרה לי שהוא נוקב ומחרבנו: וגרשתיו. מן העולם. ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מי יתרן לינו מבקש אלא להסיתם מעלי ובלעם היה סונאם יותר מבלק:

לא

(ז) וילכו זקני מואב וזקני מִדְיָן וְקֶסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דִּבְרֵי בָלָק: (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי־מוֹאָב עִם־בִּלְעָם: (ט) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: (י) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צִפֹּר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי: (יא) הִנֵּה הָעָם הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת־עֵין הָאָרֶץ עַתָּה לְכָה־קָּבָה־לִּי אֹתוֹ אוּלַי אוּכַל לְהִלָּחֶם בּוֹ וְגֵרַשְׁתִּיו:

ויאמר

ואזלו סבי מואב וסבי מדין וקסמיא בידיהון ואתו לות בלעם ומלילו עמיה פתגמי בלק: ואמר להון ביתו הבא בליליא ואתיב יתכון פתגמא כמא דממלל ייי עמי ואורכו רברבי מואב עם בלעם: ואתא מימר מן קדם ייי לות בלעם ואמר מן גברייא האילין דעמך: ואמר בלעם קדם ייי לבלק בר צפור מלכא דמואב שלח לותי: הא עמא דנפק ממצרים וחפא ית עין שמשא דארעא כען איתא לוט לי יתיה מאים איכול לאנחא ביה קרב ואתריבינניה:

ואמר

לינו פה דקדק לומר תיבת פה לולי שמתכוון לומר להם שילינו אתו במלונו ונמר חומר הטעם והסיבותי ונומר כאשר ידבר ונומר נתכוין לומר טעם שחומר להם לינו פה עמו כדי בתכף ומיד כאשר ידבר ה' שיו יסיבם דבר מה אלא נתי להם מהסבות אלא לילה אחת:

כי המנשים ונומר נריך לדעת למה שחל אותו ה' הממנו יבנר כל דבר: עוד נריך לדעת למה הוכרך לומר תיבת עמך ולא הספיק במאמר החלה: עוד נריך לדעת בלעם בלק בן צפור ונומר ובי לאלתי יתברך היתה מי בלאם כאלתו היתה מי הם ורולל הרגיבו בדקדוק זה יאמרו ולל מי המנשים ונומר אמר אותו ה' הממנו רשע אינו יודע בהם אלא בלק בן צפור בלח ע"כ פירוש תיוך הדברים שאמר בלק ונומר אלא ונומר מוכן שהתכוון לומר אינו יודע ונומר אלא בלק בלא ונומר עוד נריך לדעת למה הוכרך לומר לו אלך אינו ולא הספיק בזכרון כמו: ונרחה שכוונת מאמר ה' היא על פי מה שפירשנו בפסוק לינו פה בלינו עמו בחדרו המיוחד לו לזה בא מאחרו יתברך ואמר לו מי ונומר לשון הספלה ע"ד אינדו מי מנכי ונומר כמו בן אינדו מי האנשים האלה שהכנסת אותם למקום זה עמך בחדר התיוחד לך לדבר עמך מלאך האלהים כי יקפיד ה' על כבוד בלעם בערך האותות כיוון שהוא נביא אלהים וכמו שמצינו שהדב את רחתון תשוב בגיבו של בלעם ועיין בפסוק שאחר ויאמר אלהים ויבביו בלעם דבריו ויאמר טיש פעמים לרם בבוד זה הוא לפי שהם בלוחי מלך והוא מוחרו בלק כי נפיר פירש הידוע לנסיך מדין ובוד לו בהוא מלך למיאב בלא אלי פירוש האנשים האלה ובפיבול בבוד האלבות שפיתי אותם עמו ובזה נתיבנו כל הקדוקים עוד ירבה בחוחרו מלך למיאב כי אותה זו לא ייתיב ליזרחל ובתחכם במאמר זה כדי פיתרבם ה' בשילחו ולא יעבב על ידו ולזה לא יעבב על ידי בהליבתו עם בלוחיו:

הנה הוא ונומר נריך לדעת למה שינה מדברי בלק כי בלה אמר היה עם יצא והוא אמר הנה העם היוצא ובלק אמר הנה כסה והוא אמר ויכס בלק אמר ובתה והוא אמר עתה בלק אמר מרה והוא אמר קבה בלק אמר נכה בו והוא אמר להלחם בו ויתבאר על פי דבריהם לל בחמרו שבלעם טעה בדעתו כי יש דבר כי לם תה ח"ו וטעה מחמתו מי האנשים ונומר והוא ספירשנו בו דרך חחר ע' פנים לתורה וכיון שעינו הטעתו בזה חשב לשנות דברי בלר לפי שבמתי תרם שיחתו של בלעם ותתו שכירה במאמר הנה עם יצא ותם בלעם להיות בעיני ה' שהוא כונת ליזרחל כי כבר נתפרסם לרל כי עם בני יזרחל הם תהיכי המקום ותעשה מנרים יוכיח לזה שיכה ואחר הנה העם היוצא מנרים כידוע כי יציאת מנרים מפורסמת לרל העולם היתה ולפון זה אין נבמע בו תה שכירה באמר הנה עם יצא עוד יגיד תוירות בלעם גם באמר ולא באמר אלא אמר היה עם שהיה ברנוים וחזיותיה ביזרחל מבנתו כמו שפירשתי ואמר ויכס פירוש כמודיעי טעם הבחל שבא לו מחנו כי רב היה ויאמרו עתה לרה הבא פירוש נאכון לפי בטעתה בהדין עם שהקדוש ברוך הוא נתן ליזרחל עתון ומוחב עדיין לא הגיע זמן הנחינה וידעו ימו ל-להם בי ולנרבו והוא יאמרו עתה פירוש בזאת זה הבא לי לנרשו מיללי וכפי יש טעם בפיעני תיבת בעם אמר היה ואיתה יהיה בשמע שהוא חמוך שקדם לו והוא יתרוץ לטריית היתי שיהיל הוא להלחם עמו בי גם פיעני הבא כי מי ביבתי כל בלק שיאמר העם שהם בחו יאמר הרב בין בשרך מיאב בין בשרך הוחות ללא יפרש בפירוש בלעם שהיו אמרו אלא יבזרח ליזרחל מיאב שיהיו יזרחל מוכנים וכו' לב החוחבים לזה דרבך לומר רבה לי פירוש פירש הללה לשרך מיאב שהוא בי בהיה בתחרו ל-להלחם בי בחיים יהיה בי לומר שהוא חפץ בעות אלא לשתנהר עמו במלחתר לתיהו מחרבו גם שיבא יאמר ונרשתיו ובלק לאמר מי יתרן לולי בלק יתרוני לנרשו מן היהודים אמר נתן ה' להם כי בכוכיעו יהיו מלוית אל יתרן ובלעם לאומבו להחתיך ולהטעים יזרחל בלק בי אינו מבקש אלא הנחת בעמו ובטעתם הנמצאת ואינו מחויבי יזרחל לזה הבמים תיבת מן היתן ואמר ונרשתיו פירוש שיגרשנו מעליו:

(יב) לא תלך עמהם • אמר לו אם כן מקללם בחזקתי • אמר לו לא תאור את העם • אמר לו אם כן הברכם • אמר לו מניח נביאים לברכתך כי כרוך הוא • משל למורים לנערה לא תדבקיך ולא תנשקיך : (יג) להליך עמכם אלא עם פרים נדולים מכם לתדנו נבורה ולא רגה לנלות סתום ברכותו של עקום • אלא בלעז נסות לפיכך ויוסף עוד בלק : (יז) כי כבד מכבדך אמר • אתר מתה שהיית נוטל לשעבר (רומא ניתר בתלמית סיחון) אני ניתי לך : (יח) משל ביתו רחב וחזק • למדנו שנפשו רחבה ותאוותה תתון לאחרים • אתר אמור לו ליתן לי כל כסף וזהב אלא שהרי נרוך לשכור חיילות רבות ספק יורא סכך אינו נוצח • ואני ורתי יוצא • לא מיכל לשעבר • על כרתו נלא שיוא כרות אחרים ויתיבא כמי שאינו יבול לבטל הנזירות שיתברכו : התבות מפי השכיבה : נם

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־
בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא
תָאֹר אֶת־הָעָם כִּי בָרוּךְ
הוּא : (יג) וַיָּקָם בִּלְעָם
בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק
לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה
לָתֵתִי לַהֲלֵךְ עִמָּכֶם : (יד)
וַיָּקוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־
בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הָלֵךְ
עִמָּנוּ : (טו) וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק
שְׁלֹחַ שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים
מֵאֵלֶּה : (יו) וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם
וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־
צִפּוֹר אַל־נָא תִּמָּנַע מֵהֲלֹךְ
אֵלָי : (יז) כִּי־כַבֵּד אֲכַבֶּדְךָ
מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי
אֶעֱשֶׂה וְלְכָה־נָּא קָבָה־לִּי אֶת
הָעָם הַזֶּה : (יח) וַיַּעַן בִּלְעָם
וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵי בָלָק אִם־
יִתֶּן־לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף
וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־
פִּי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת קְטַנָּה
אוֹ גְדוֹלָה :

חמישי
כפתח
תחזורות

וַאֲמַר יְיָ לְבִלְעָם לָא תֵיזֵיל
עִמְּהוֹן לָא תְלוֹט יָת עַמָּא אֲרֵי
בְּרִיךְ הוּא : וְקָם בִּלְעָם
בְּצַפְרָא וַאֲמַר לְרַבְרְבֵי בָלָק
אֵיזִילוּ לְאַרְעֲכוֹן אֲרֵי לֵירֵ
רַעֲוָא קֳדָם יְיָ לְמִשְׁבְּקִי לְמֵיזַל
עִמְּכוֹן : וְקָמוּ רַבְרְבֵי מוֹאָב
וַאֲתוֹ לְוָת בָּלָק וַאֲמַרוּ סְרֵיב
בִּלְעָם לְמֵיתֵי עִמָּנָא : וְאוֹסִיף
עוֹד בָּלָק לְמִשְׁלַח רַבְרְבִין
סַגִּיאִין וְיַקִּירִין מֵאִילֵּין : וַאֲתוֹ
לְוָת בִּלְעָם וַאֲמַרוּ לֵיהּ כְּדֵנָן
אֲמַר בָּלָק בַּר צִפּוֹר לָא כְעַן
תִּתְמְנַע מִלְּמֵיתֵי לְוָתִי : אֲרֵי
יְקָרָא אֲיַקְּרִינָךְ לַחֲדָא וְכָל
דְּתֵימַר לִי אֶעְבֵּיד וְאִיתָא כְּעַן
לוּט לִי יָת עַמָּא הָדֵין : וַאֲתֵיב
בִּלְעָם וַאֲמַר לְעַבְדֵי בָלָק
אִם יִתֶּן לִי בָלָק מְלֵי בֵיתֵיהּ
כְּסַף וְדָהָב לֵירֵ לִי רְשׁוּ
לְמֶעְבַּר עַל גְּזֵירַת מֵימְרָא
דַּייָ אֱלָהַי לְמֶעְבַּד זְעֵרְתָּא
אוֹ רַבְּתָא :

ויאמר

ואתה

ובען

אלהים אל בלעם ברוך לדעת למה הוברך לומר אל בלעם ולא הספיק במאמרו ויאמר לו : עוד למה הוברך לומר לא תלך לא תאור : עוד למה הוברך לומר ולא תקלל מקללם במקומי מ"ל לא תאור מ"ל אברכם מ"ל כי ברוך הוא ע"כ וברמה לפרש הכתוב לכי מה שפירשתי בתאמר כי התנשים ונומר שנתכוון לומר לו למה אתה מנשים להכניסם עמו בחדרו והשיבו כי בלק ונויתר עוד כי תשיבו ה' על רחמון רחמון למה שהוא בלק בן צפור ונומר בלק אלי שלוח תלך לזה בא מאתרו יתברך לא תלך עמהם פירוש מיום רחוים לבלכת עמהם לפי ערך מעלתי והודיעו כי בלק ולזל בכבודו ולא בלח לו שרים רבים וכבדים יהוה מה שנתכוין בתאמר רחמון כי התנשים לבזון פחיות לא תלך אמנם חלח מלך התשלח והיה בלעם לא הבין הכוונה מתחילה ותחנה שהבין בלעם הדברים ואתר לשרים תמן ה' לתתי להלוך עמהם ויוסף בלק שלוח שרים רבים וכבדים ונטעם שהחשיבו ה' ועשה לו כדבר זה מלבד הטעם שכתבתי לתעלה בפ' מי התנשים ונומר נרחם עיר לומר טעם בדבר כי ה' נתן לו שכרו שאתר בתחלת תורתו לוקני תורה והסיבותי לתעם דבר כאשר ידבר ה' אלי ויהוע כי אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה ואפילו של תורות

בעילם ולא ילחד מה שלם ה'ליבדנ' על פסיעותיו וכו' ונם כאן שלם לו שכרו וכבדו ואתר לו לא תלך עמהם ועל פי הדברים יתיבא ע"כ מה שהקדקני תומרי ויאתר ה' אל בלעם פירוש אתר שנוני לבלעם לכבודו לא תלך עמהם שאין זה כבודך הנם כאשר שהיו באים לקרותך לך על דבר שיש לך רשות לעשותי ולא דקדק לומר עמהם ובאנך עיקר הקלילות אתר לא תאור את העם ואתר לא תאור ולא לקח לעזון עתמי שאתר בלעם קבה לי להודיעני כי ידע נם לעזון הקלילות שבלק ולעזון מרם אתר ועקני לבלעם בריתו זה שידע שבאים בלעזנו ואתר כי ברוך הוא שלא יכין שבני שאתתרים מאתר ה' אלינו לא תלך לא תאור טעם אתר להם והוא מבאים כבודו אל בלעם כתו שדייקנו תמיתרי אל בלעם יתומרו עמהם וכפו כשיהיו שרים רבים וכבדים ישבח בלק ויולך ויאתר לזה אתר כי ברוך פירוש זה היה טעם אתר לא תאור ולעניין הקלילה עמהם הוא שישנו לטעם הקפדת כבודו של בלעם : עוד נראה לפרש הכתוב עוד לפי שידע ה' כי בלעם חפץ הרבה היה ולבסוף ילך כתי אבן היה שאסרים ה' ושלחו כאתר אתר מאתר טעם בתקותו בע"ם לזה אתר לו ה' לא תלך עמהם פירוש עתהם שהשליט לו הקליטה יאם אינו אתר לו לא תלך אין יוד תנילות לחזור ולומר לו קום לך ודקדק לומר אל בלעם נתכוון לתת טעם שהבר בשביל אתבת בלעם שאנה לילך לזה היה שלח הקליטה לי הקליטה ודקדק לומר עמהם ואתרתי לא תאור ונומר כי ברוך הוא נתכוון בזה לרמוז על תה שדקדק בלעם כדברי ואתר עתה לכה הכה יבומר כפי תה שפיר בתי שנתכוון לומר שנעשה אתה טעם שעדיין לא הניע זמן זכייתם בתוכה כי ברוך הוא אין כרוך שלא יחבשם ברכות והכוונה בזה שלא יחבשם ברשע כי ובתי שלא יכנסי בנדר שעדיין לא הניעם

(יט) גם אתם. כיון שהבהמה נתנה סופכם ליתן בפחי נפש כראשונים: חה יוסף. לא יכנה דבריו מבראש להללו אלא יוסיף לברך. כמו שהיתה בעתיד לרוממך לרום ידו: (כ) אם לקרוא לך. אם הדבירה אלך ושבור אתר ליטול עליה שכר: קום לך אתם. ואף על כרחך

את הדבר אשר אדבר אליך לו תדבר. ואף על פי כן וילך בלעם אחר שמת בעלתו ודרשו: (כא) ויחבוש את חמורו. לבו כלשם שוה: (כב) כי הולך הוא. רוח שהדבר רע בעיניו המקום ונתאוה לילך: לשטן לו. מלאך של חמים היה ובזה למנעו מלחטא כלא יחטא ויחבד: ושני נעריו עמו. מכאן למדם משוב היוצא לדרך יולך עמו שני תלמידים לשמשו. ומזה למדנו זה את זה: (כג) ותרא האתון. והוא לא ראה שנתן הקדוש ברוך הוא דעות לבהמה לראות יותר מ' שהלם שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו כשראה מוכיח: וחרבו בידו. לשון זה הניח כלי מלחמתו שכלי זיינו על לחיות העולם כחרב והוא גם בלעם היו לחיות אלא שלא הניחם ואכלם עליו ואמר אלמלי הניחם ואכלם כל העולם סופי ואת בלעם בו בעור הרגו בחרב: (כד) במשעול. כתרגומו בשביל. וכן שם ישפוק עפר שומרון לכוועים: עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכן: וכן מי מדד בשעלו מים ברגליו ובלילוכו: גדר מזה וגדר מזה. שתם גדר על הכרמים רוח: ותלחץ. היה עמהם: את לחברים את רגל בלעם: ויוסף

ועתה. עכו נא ונוחר אחר לכון בקשה שתם לבל יעכבו כמעשה זקני מדין בפ"ח שתמרו לו בחורו למקומם ולא לנו עמו ולפי שהתנשים הם רבים ובכבדים היה ירא שילכו להם כפיכמצו שכו פה ולא יחליט הליכתו עמהם: אם לקרא לך כתו התנשים ונוחר נרוך לדעת למה אמר דברו בלשון ספק הממנו יפלא כל דבר: עוד למה הסכים ה' על יד הרשע ללכת לקלל שונאיהם של ישראל עוד נרוך לדעת למה חזר בו ה' מדעת רשונה שעכב על ידו מתחילה מה שכך: ספר ולפסוק מה שכך:

ונראה. כי אתה כלפניני היו לפני ה' כ' דרכים וכבל אחד מהם יש בו תיחוש בלתי הנוין הא' שם יסכים ה' על הליכתו יחשבו העמים הרם פרשתו ביל עצמו ולא ידעי בשלמת הכלב ביד בעליו ואינו יכול עשות כבל אשר יחפון וה' רצה ליודע לעיני העמים כחין בלעם בדעות עצמו להדע לעיני כחין ה' חפץ בדעתו ואם לא יניחהו ללכת יכנס בתיחוש אחר כי יאחר בלעם בדרך ויבוא ירא ממנו ח"ו לכולחו ולזה מונעו מלכת אשר ע"כ נתחכם ה' וסלק כ' התיקוסים בדרך נכון בתחלה אחר אליו לא תלך ואומר שבזה הרחם לעמים כי אין הכלב רע בדעות עצמו גם נתחכם ה' בזה לבלעם כי שכרו שהקדים לומר לבלוחי בלק כי אינו בדעות עצמו ואת אשר יתן לו אשא לדבר: ויאמר בלעם אל האתון. אמר לה בלעג כשהלך להכל בעצתו ביתן לה הליכתו לזה מנעו ה' מרדת שאת בכבר דבריו וא"ל לא תלך עתה כי אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה וזה ניסף על נדר הכבוד שעשה לו בירדנת

הרעים כתו שבתבני למעלה ובליחות פניה שכלה בלק בתנו לתיקון תיחוש הב' שיאמרו אתון ה' יכול ח"ו למוכנו מהרע ליהרגל בהליכתו ותכנס טענת זה בלבם ויתחוש מחכבות כי לא יסלוט ר' בו שם למוכנו מעשות חפצו כי כבר נבחן כי הוא עביט של מ"ר ולזה אמר אליו קום לך אתם ובכל התחוש ידי תוכלת עליך ולא אחר לו בתחלה קום לך אלא בדרך זה אם לקרא לך ואומר פירוש אם קריאת התנשים יש לך בה התנה כאי רמזו לא היתה בהליכה זו ואלה לו הדבר אם הליכה זו לטובתו כדי שיסתלל בקסמיו ומזה ידע אחר אשר יקראהו ויחל ואין כונת אחתר אם לקרא ספק לפניו אלא תנאי הדבר אם יש בו הנאה וכו' ובזה הוסר התיחוש שיאמר בלעם שר' ירמ' ח"ו ממנו לגאולתו שהרי גאולתו ברורה אלי יבא ולא יאכל מה שנתחב מהרעה ליהרגל גם בזה בלם לי תעלום שכרו כמו שכתבנו ותנעו מנפול בחרב אם נפשו לא תמות רעה והוא נפשו ולא את לבו למה נתעוררו ה' ואולי בלנוי אחר אחר מפני בהרגתו ה' הולך ולא הרגיש בזה שהעירו זה יניד שיסתלק מגלי בוחרי שים לו הנאה וזה מינו יכול להיות אלא אם יחטוב שיעלה בידו הדבר אשר אליו לזה בשבילו לזה אחר אפו של אלהי ישראל כו וזה נתיבתו כל הקדוקים ובסמוך יתיבב עוד טעם ויחר אף ונוחר:

ויחר. אף ונוחר הולך הוא לקדק לומר לויחר הוא טעם אחרה אף ה' כו אלא אמר בבקר לשרי בלק אם' לו רשות ללכת אלא התנשים בבקר ויחבוש ונוחר וילך עם שרי ונוחר זה יניד שהליכתו מרגיזו ולא הוצרך לרשיון עליון והוא מומרו כי הולך הוא פירוש הוא הולך ברגיזו בחין ה' לזה אחר אפו כו: עוד נראה על פי דבריהם ז"ל שאמרו בכסוק וילך שפי שמדרך בל המבדרים עליו כוחות הטומאה להתבודד ואחן בדרכיה ה' שהולך הוא פירוש הוא לבדו היה בפרך מהרי בלק ונוסף מעשהו זה יניד שחכין נבדו לעשות בחפצו המיוחד ונגם שהיו עמו כ' נערים אין מתבבין עליו התבודדות לגד שהם רגילים עמו ויעשה מעשהו לפניהם וידע ה' דרכו הרעה ואחר אפו בו: עוד יראה באומרו הולך הוא בידוע ה' שרשע זה נבר בו בחפן ללכת מעצמו נגם בלא היה בלק מולה לרצונו ובזה גילה טוגם שאחתו לגיים ה' ולזה אחר אפו שתבדק בו:

ושני. נערים עמו צריך לדעת למיזה ענין הודיע שהיו עמו כ' נערים ורזל אמרו לחודיע דרך מרן ונוחר ובבר יו היה למה לא הודיע כי אלא אחר שהזכיר חרון אפו שתבדק ויניעת מלאך לשטן לו ויתבאר על פי דבריהם ז"ל כי לכ' אין המזיק יראה לרשע אלא אם כן נגלה אליו מלאך ומזה למדנו שאין נערים עמו הרי ג':

והרא. התאון ונוחר צריך לדעת כוחת ה' בשניהם זה שנתגלה המלאך להאתון גם בריחמדת המלאך ב' פעמים כנ' מריות ובלחיית רגלי בלעם ובריבויתה גם בפתיחת פה האתון וכל מעשה המאר בעניין הוא ענין אחד: ונראה. כי כל כוחת ה' בשניהם זה לא ריחה אלא להדגיל נמיותו על בזוי הולך בדרכות ה' אלא כאחם העומד בדרכות עצמו לזה בקש לו ה' העפלה

(כו) ויוסף מלאך ה׳ עבור • לעבור עוד לפניו להלן להיות לפניו במקום אחר • כמו והוא עבר לפניהם • ומדרש אגדה יש בתנחומא מה ראה לעמוד בג׳ מקומות סיתרי תכוות הדתהו : (כז) זה שלש רגלים • רמז לו שתה מבקש לתקוע לומה החונגת שלש רגלים בשנה : (כט) התעללת • כתרגומו לשון נגעי וכזיון : לו יש חרב בידי • נגעת בחלל הוה לו דבר זה בעיני השרים • זה הולך להרוג לומה שלימה בפיו ולאחתון זו לריך לכלי זיין : (ל) ההסכן הסכנתי • כתרגומו • וכן הלאל יסכן לבר • והכוונה דרשו מקרא זה בגמרא לאחרי ליה תלי שעמא לה רכבת אתוניה שדאי ליה אחר ליה כולי כדאיתא במסכת ע״ז : (לב) כי ירט הדרך • רבותינו חכמי מסרה דרשוהו נוטריקון ידוה רשתה נטתה בשביל שהדרך לנגדי כלומר לקלקלתי ולהקניטני ולפי משמעו כי חרב הדרך לנגדי לשון רטט כי רעדתי בעל הדרך שחרב ואחר הדרך שהוא לבעסי ולהמרותי ומקרא קלר הוא כמו ותכל דוד ליעקב אחריות ירט לשון רעון • וכן על ידי דשכים ירטני מפיים ותנחם לותי על ידי דשעים שחיכן אלא מקניטים : (לג) חולי נטתה • כמו לולי • פעמים שחולי משתמש בלשון לולא : לותכה הרגתי • הרי זה מקרא מסורס והוא כמו גם הרגתי לותך • כלומר לא העכבה בלבד קרמתך על ידי כי גם ההריגה : ואותה התייתי • ועתה מפני עדכרה ובוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה כמו שכתוב ויאמר לא • הרגתיה שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב אחם המקום על כבוד הבריות • וכן והרגת את האשה ואת הבהמה וכן ואת הבהמה תהרגונו :

כי

(בו) וַיֹּסֶף מַלְאַךְ יְהוָה עָבוֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־הֶרֶךְ לִנְטוֹר יָמִין וּשְׂמֹאוֹל : (בז) וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּרְבַּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיִּחַר־אַף בִּלְעָם וַיַּךְ אֶת־הָאָתוֹן בַּמַּקֵל : (כח) וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאָתוֹן וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם מֶה־עָשִׂיתִי לְךָ כִּי הִכִּיתַנִי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים : (כט) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לָאָתוֹן כִּי הִתְעַלַּלְתְּ בִּי לוּ יֶשׁ־חֶרֶב בְּיָדִי כִּי עַתָּה הֲרַגְתִּיךְ : (ל) וַתֹּאמֶר הָאָתוֹן אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתֹנְךָ אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא : (לא) וַיְגַל יְהוָה אֶת־עֵינֵי בִלְעָם וַיַּרְא אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלֻפָה בְיָדוֹ וַיִּקֹּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו : (לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ אֶת־אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי־יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי : (לג) וַתִּרְאַנִי הָאָתוֹן וַתֵּט לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים אוּלַי נָטְתָה מִפָּנַי כִּי עַתָּה גַם־אֹתְכָה הָרַגְתִּי וְאוֹתָהּ הֶחֱיֵיתִי :

ויאמר

ואומר

ואוסיף מלאכא דייי למעבר
ושקם באתר עק דלית אורח
למסטי לימינא ולסמאלא :
וחזת אתנא ית מלאכא דייי
ורבעת תחות בלעם ותקיף
רוגזא דבלעם ומחא ית
אתנא בחוטרא : ופתח
ייי ית פומא דאתנא ואמרת
לבלעם מה עבדית לך ארי
מחיתני דנן תלת זמנין :
ואמר בלעם לאתנא ארי
חייכת בי אילו פון איית
דרבא בידי ארי בען
קטלתיך : ואמרת אתנא
לבלעם הלא אנא אתנך
דרכבת עלי מדאיתך עד
יומא הדין המלף אלפנא
למעבד לך כדין ואמר לא :
וגלא ייי ית עיני בלעם וחזא
ית מלאכא דייי מעתד באורחא
ושלופא שליפא בידיה וכרע
וסגיד לאפוהי : ואמר ליה
מלאכא דייי על מה מחיתא
ית אתנך דנן תלת זמנין הא
אנא נפקית למסטן ארי גלי
קדמי דאזלת רעי למיזל
באורחא לקבלי : וחזתני
אתנא וסטת מן קדמי דנן
תלת זמנין אלו פון לא סטת
מן קדמי ארי כען אף יתך
קטלית ויתה קיימת :

ואמר

ספללה כאין למטה מאנה ואחק כו בקלון מכועד ומשתה ודבר ידוע הוא כי הרכבה החיונית תאיר הרכיב ה׳ בבעלי חיים כלפי מדברים היתה משונה מהרכבה החיונית שפעל ה׳ ועשה בכ״מ המדברים ולזה כשרצה ה׳ שתסתה התאון את פיה לדבר כך׳ המדברים הוצרך להרכיב בה הרכבה החיונית על ב״ת המדברים והוא מה שפעל ה׳ במעשה העמדת המלאך בג׳ מקומות וברמיית התאון המלאך ג׳ פעמים כי כח המדבר צריך ב׳ הכנות קודמות לן ושם כח הנותן שהוא בכל הנברואים וכח המניע ואחר כך כח המדבר לזה עמד פעם רמשונה ורמתה התאון לותו ופעל כח בכח רלות הדוחני כח אחד מתין הרכבת כח המניע שכן יתקבל כח המדבר ויעמד פ״ב דאיתה לותו ופעל בה כח המניע המתקבל בו כח המדבר וכפ״ב פעל בה כח המדבר ואז פתח ה׳ את פיה ודברה דברי הבנה בדרך שואל ומשיב והכלימה את בלעם בדרך כיווי בפני נערין וכו׳ וביוזי סיבים בדרך זה יש לו קול להיותו דבר תמוה בכ׳ לותנים לופן ג׳ שתדבר הבהמה והכ׳ שתדם נדול בכלעם היתה לו לתונו לאתה שוכבת חקו : ונשאר לדעת למה עמד המלאך בג׳ מקומות שונות ויכול היה להתגלות לה ב׳ פעמים במקום אחד ואולי כי עשה לו בנגד ג׳ דברים שעשה בלעם כי שם ג׳ שה׳ אמר אליו פ״ת לא תלך אתור ואולי לא אמר לשרים אתמר לא תאור ואולי היה סיבה לעלות אחרים ובנגד זה ניצב פ״ת בדרך ונשתה התאון מהדרך בשם שהוא נטה מהדרך אשר אמר אליו כנוכר • ב׳ שה׳ אמר אליו אם לקרות לך ונאמר שתאתי הוא הדבר עד שידע בודאי שים לו הנתה בדבר וכזה רמזו שתין לו הנתה ולא הרגיש ובנגד זה נאמר המלאך במשעול הכרמי׳ וחלנתה התאון דנליו לאמר שלחני ה׳ בנותם דבריו להשכיל להטיב

לבל ילך : הנ׳ שה׳ אמר אליו בעת רכיון ההליכה לך הדבר ונומר ודיבור זה הוא מדויק מין לנטות במשמעותו אינה ואינה והוא הרשע הלך בעצה אחרת כמו שדייקנו ממאמר הולך הוא גם מאומרו והוא רוכב ונומר וב׳ כעריו ונומר והוא מה שעמד המלאך במקום נר אשר מין דרך ונומר ורבנה התאון תחתיו שזה ירמוז לומר שתין ה׳ חסין בדבר שהוא חסין ללכת עליו :

ויאמר אליו ונומר אל מה ונומר האה ונומר לריך לדעת מה שטנה היה זאת על מה ונומר על עסקיה רעים עוד מה טענה במאמר האה אינו כיון אלא היה יודע כמו שהעיד הכתוב ויגל ה׳ את עיני בלעם האז למדע שסתומים היו עד עתה : ואולי שבתחוון ה׳ להשפיל נאותו כדי שיודה בפיו ויאמר כי החתון רחתה המלאך ג׳ פעמים והוא לא רחה ואוזה יתנלה גם כן הפלגתי מישוט הטענה בנסתרות לזה אמר לו על מה ונומר האה תוכי ונומר ותרחני החתון כתן תחב חן בלבו שנתחייב לומר בפיו כי עיניו לו ולא ירחה כמו שרחתה החתון כאומרו לא ידעתי כי אתה ניצב לקראתי ואז היה תכלית הכוונה בדבר המלאך : עוד נתכוין בזה להעידו מה שנראתה לו בליכה זו ע״ד אומרם ז״ל בלעם אתחילה נזקק לרו״ק וכשנדוונ לבלק נסתלקה ממנו וקדמה קוסם ואוזה מה שהעידו בתה שלא ידע המלאך העומד לפניו מה שלא היה כן קודם לכן שהיה רואה ברו״ק : וטעם יציאת המלאך לנגדו הוא באמתה בי ירט הדרך ונומר פירוש ירט הדרך כמו שפירש רמ״כן ופירוש הדרך דרכו של בלעם שהיה הולך עליו :

ועתה גם אותכה ונומר אומרו ועתה לדברייהם זל פאמרו שבהרנה החתון ואוזה דקדק לומר גם אותכה ולא אמר גם הרגתי אותכה ע״כ תיבת ועתה כי לא יונדק לומר גם אתכה אלא עתה שבבר נהרנה החתון מש״כ קודם כי קודם לא היתה אתה החתוך כאומרו ואותה החייתי ואומרו החייתי שמשמעותו הוא פועל חדש להעידך שעתה נהרנת : עוד לומר שהיה עושה לה מעשה נסים שיפגע המלאך ברוכב ונרכב ויהרוג רוכב בשמירת הרכב וכדרך זה יונדק ליאמר לשון זה החייתי :

(לד) כי לא ידעתי. גם זה נגונתו ועל כרחו הודה. הוא היה מתכחש ביודע דעת עליון ופיו העיד לא ידעתי: אם רע בעיניך אשובה לי. לאחר ס נגד המקום היה תשובה זו אמר לו הוא בעצמו טוב ללכת ושתה מלמד מבטל את דבריו. לתוך היה כך כמומר דבר ומלמד מחזירו. אמר לאבותיהם קח נא את כנך וגומר. ועל ידי מלמד בטל את דברו אך אמר אם רע בעיניך נריך אני לשוב: (לה) לך עם האנשים. דרך כתדם היטב לילך תוליכון אותו: ואפס. על כרחך את הדבר אמר מדבר וגומר: לך עם האנשים. כי חלקך עמהם וסופך ליאבד מן העולם: עם שרי בלק. אחת לקללם כפותים: (לו) וישמע בלק. שלח שליחים לכבדו: אל עיר מואב. של מטרופולין שלו. עיר החשובה שלו. לומר רחם אם שלו מבקשים לעקור: (לז) האמנם לא אוכל כבדך. נתגאה שסוכו לנחת אצמו בקלון: ואלו) קריית חוצות. עיר שלהם סוחרים אנשים חכמים וכל שכן ואף בחוצותיה. לומר רחם ורחם שלא יעקרו שלו: (ח) בקר ונלן. דבר מיושב:

במות

(לד) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה הֲיוֹכַל אוּכַל דַּבֵּר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר יָשִׂים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר׃ (לה) וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֻצוֹת׃ (לו) וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי־בָא בִלְעָם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אַרְנֹן אֲשֶׁר בְּקְצֵה הַגְּבוּל׃ (לז) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם הֲלֹא שָׁלֹחַ שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרֹא־לָךְ לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ אֵלַי הַאָמְנָם לֹא אוּכַל כַּבֶּדְךָ׃ (לח) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה הֲיוּכַל אוּכַל דַּבֵּר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר יָשִׂים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר׃ (לט) וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֻצוֹת׃ (מ) וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וָצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבִלְעָם וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃

ויהי

ששי כסדן מחודרת

(לח) ויאמר בלעם אל בלק הנה באתי אליך עתה היוכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישים אלהים בפי אתו אדבר. כשהוא בדרך נגלה עליו ואמר לו כך אמור לו ולא יותר ולא יגרע ממה שאמרתי לך. ויש מדרשים שא

ויהי בבקר ויקח בלק ונומר וירא ונומר לומרו ויהי לשון נער לולי שעשה מריבה בלעם עם בלק ונתרו בדברים על מיעוט הכסף שנתן כמ"ש ולומרי ויקח בלק לקחו בדברים פירוש סדיבהו על הדבר: עוד ירצה לפי שהיה בלעם חגר ברגלו וכפי טבעיות הדגיל בהוסי הרכבת בני אדם אבל לא יתבונן בו רגל הנולד ללכת בבקר ואם נם לעלות במות: ואולי כי לזה מכוון הכתוב בתיבת ויהי אור לו לבלעם וטוס הנעשה הזה שכביל היות הדבר בבקר ולפי שלא היה יכול ללכת תכף ומיד היה בלק לוקח לוקח מותו כידו ומוכו להעלותו והוא לומרו ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות ונומר: עוד נתכוון בלומרו בבקר להודיעך שבדבה שכת עינו של בלק כי מדרך המלכים להיות על מטותיהן עד ג' שעות כלומרם לו וזה בהיות הבקר עמד ולקח בלעם ויעלהו במות ונומר:

עוד טעם בבקר ע"ל מה שלמדנו במסכת עז דף ד' וזל אימת קה רחמי אמר לפני בתלת שבתי קמייתא ע"כ לזה אמר ויהי בבקר ובקדק לומר לשון נער פירוש זמן שה מתבשם על עולמי שהיה בבקר לקח בלעם שהיה פקי בבינון הרגש:

עוד ירצה ע"ד לומרם זל וזל במות בעל זה פעור עכ"ל וידוע הוא כי פעור עבודתו היה התרות זבל בפניו וזל דבריהם זל שמה עובדים עז של פעור מוכלין תרדין וכותבין שכר ומתריזין בפניה ע"כ הרי שעבודת פעור היה בהתרות התיזים ולטעם זה רצה בלק להעלות בלעם לפעור שהיה במות בעל זמן העבודה שהוא ומן ההפנלה שהלם עושה נרכיו והוא לומרו בבקר ויעלהו במות בעל ואולי כי בלעם לא היה עובד עז זו ולקחו בדברים לעובדה:

רשי

(מא) במות בעל • כתרגומו רמת דחלתים שם עבודת אלילים: (ג) אולי יקרה ה' לקראתי • אינו רגיל לדבר עמי כיום: וילך שפי יכתרגומו יחידי לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיקה: (ד) ויקר • לשון טרחי • לשון נגעי • לשון טומאת קרי • כלומר בקושי זכבזיון ולא היה נגלה עליו כיום אלא בפגיל להרחות חכתן של ישראל: ת שבעה • שבעה מזבחות ערכתי אין כתוב כאן שלא את שבעת המזבחות • אמר לפניו אחזתיכם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות • ואני ערכתי כנגד כלן • מכאים בנה ארבעה ויבן שם מוב ו לה' הנראה אליו • וייתך משם ההרה ונומר • ויילך מבראש הגבעות • ואחד בהר המיוחס • ויאתן בנה אחד ויבן שם מזבח ונומר • ויעבור בנה שתים אחד בשכם ואחד בבית אל: ואולי מר ואיל במזבח • ומכראש לא העלה אלא איל אחד: אחים

(מא) וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל וַיַּרְא מִשָּׁם קְצֵה הָעָם: (א) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים: (ב) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם וַיַּעַל בָּלָק וּבִלְעָם פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: (ג) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב עַל־עֹלָתֶךָ וְאֵלְכָה אוּלַי יִקְרֶה יְהוָה לִקְרָאתִי וּדְבַר מַה־יַּרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי: (ד) וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וָאַעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: (ה) וַיָּשֶׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בִּלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר:

וישב

וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ הוּא וְכָל שָׂרֵי מוֹאָב: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהָרֵי קֶדֶם לְכָה אָרָה לִּי יַעֲקֹב וְלְכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל: מָה אֶקֹב לֹא קָבָה אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְהוָה: כִּי מֵרֹאשׁ צֻרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְּבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הֶן עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב: מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמָת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וּתְהִי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ: מָה עָשִׂיתָ לִּי בָּלָק לְקֹב אֹיְבַי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ: וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלוֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׂים יְהוָה בְּפִי אוֹתוֹ אִשְׁמֹר לְדַבֵּר:

ותב

וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם גַּם כִּי לֹא נָקֹב תְּקָבֶנּוּ עוֹד וְגַם בָּרֵךְ לֹא תְבָרְכֶנּוּ עוֹד: וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֶל־מַלְאָכֶיךָ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ אֵלָי לֵאמֹר: אִם־יִתֶּן לִי בָּלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּבִּי אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר: וְעַתָּה הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אִיעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹר בְּעֹר וְנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן: נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל וְיֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם: אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עַתָּה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דָּרַךְ כוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל וּמָחַץ פַּאְתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל־בְּנֵי שֵׁת: וְהָיָה אֱדוֹם יְרֵשָׁה וְהָיָה יְרֵשָׁה שֵׂעִיר אֹיְבָיו וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חָיִל: וְיֵרֶד מִיַּעֲקֹב וְהִשְׁמִיד שְׂרִיד מֵעִיר:

אור החיים

עוד נראה טעם בבקר על פי דבריהם זל שאמרו שבשפיו של בלק היו בניפוי וכמו שרמזנו בפאמר בן בפור לזה כתב בלק לעמוד בבקר לאלו יבלבל הניפוי כידוע ייעלה בידם בשפיו וקשמיו כי זה הוא זמנו: **ובזה** נראה לפת טעם למה פתמה בעגין בע"כ הכתוב וירא פתם קצה העם והלא אמרו זל שהעגינים היו מכסים על ישראל ולא היו נראים לעין ובפעת מהרן ונסתלקו העגינים נגלו לעין וידע הבעגני מובשב ונלחם עמם וחזרו אחור כך בזכותו של משה כאומרם זל שם בן ישראל היו מכוסים מעין ואף יאמר הכתוב וירא משה את קצה העם שהדרכת היה נרוך ה' לפוסיף שתירה על שתירתן לבל תכם עין רעה של בלעם ולאי אלו מה שרמו קצה העם הוא על ידי בפעים שהיו עושים בניפוי הידוע והוא היה מנלה לותם ויש כח בשכוסות לעשות בן כאומרם זל לתת נקודתו שכוסות וכו' והם גילו הכתוב בענן והודיע הכתוב שלא גילו להם אלא קצה העם לא פירת הנדיקים ונדוליהם:

בנה לי פירוש למה שתי מכוין וחוסך בטעם המעשה שהדשבע לא היה רוצה לגלות ידיעתו ותחבולותיו לבלק כי נכדתה התמונה מהם: ועשה בלק כמנותו של בלעם דכתיב ויעש בלק כאשר דבר בלעם פירוש פאשר לו לעשות מעשה למה שיוצין בלעם בדבר נם נתכוון כאומר כאשר דבר פירוש מבם ולא פחה:

ויעל פר ונומר נראה שחוזר לבלעם בבשמוך כי הוא שהעלה הקרבנות ולא בלק כי הוא לא אמר לו אלא וכבן לי בזה שבעת פרים ונומר ונריך לדעת למה עשה בלעם דבר זה בלתי רשיון מה' כי הוא ניזוק לו אך את הדבר ונומר לותו מעשה: ויש מהמפרשים ערבו לומר כי כן כוח לו המלך ונסתייעו מאאמר את שבעת המזבחות ערכתי ונומר שהמתנות יגיד שתשיבו כאשר אמר לו ה' ע"כ ודבריהם אלו אין שבלי הולאם כי בודאי שלא יאפין ה' בזבח רשעים ואם נם שתבלית כוונת המקריבים היה להרע לעם קדושו: ומאתי כאמרו זל במדרש הפך זה נם בגמרא במסכת סוטה אמרו זל אמר רבי יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה וכו' אפילו שלא לשמה וכו' שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק ע"כ ואם הקרבתם היתה במנות ה' מי יאמר שלא היתה הכוונה לקיים מנות המלך ולזה יפתח מתנו רוח ותכוון בעיניו כי בלעם זן בדעתו שלא נעטוה מה' אלא על המעשים והדברים שיעשה בלעם בשתלותו וכוונות וכוונות הטוב שחון ממנו יתברך אבל בשתלות אחר ישתדל עמו יתברך כך יכול זה לא נאסר לו ולזה הקריב קרבנותיו לה' אבל מה שהיה לבלעם יתכ' עשה: **ואומרו** את שבע מזבחות כה לרמות אם רצה ה' במעשיו אז אם הקשיב עליו גם על זה ונתכוון נם כן להנדיל מעשיו שהרי שבעים היו בוגים מזבח אחד והוא כבשה ואמר כדרך זה את שבע ונומר כאי שקדם לו להזיבור על זה ולא אמר שבע מזבחות ונומר כבר העירו רזל בזה שנתכוון לו' מזבחות שבנו האבות ע"כ וזה שיעור הכתוב את ז' מזבחות הידועות שבנו האבות אני ערכתי כמותן והכוונה בזה לא תנדל מעלת עם בני ישראל בשבילו מבות הדשבעים שבנו ז' מזבחות:

וישם ה' דבר בפי ואומר מדרש זה בבי קשטותו דשבעים בפירושם ודרשותם ותקוס הניחו לבו בו: ונראה כי לפי שרצה ה' לנלות עתידות ודברים נפלאים מיוחדות אמר יניעו לישראל ורצה שיתנלו על יד בלעם בניח האומות לפרסם מעלת עם הקדוש לפני כל האומות ואמר תבחנה לישראל מבשורות בחברית הימים ובלעון האומות על יד ישראל לבסוף וידעו האומות מפי בניאים הבדרים בכתבן להרבה תועלות הנמבכות לישראל נגלים ונסתרים ולפי שמדם זה הוא מדם מובחר בניעור ותיעוב ושיקון לא תבוא עליו הדעת הקדושה שמנדת העתידות גם הדברים מנד עצמן דברי קודש הם ולא יתנו כנוי טמא לזה בשכתם ה' לעשות תיקון לדבר קדושה לבל תעבור במבוי מטונף ושכח מחינה כין כח המדבר והדיבור עצמו וכין מי חזיר והוא מאמר וישם ה' דבר ב' בפי בלעם היינו כח אחד שיכול להתחלק בין שניהם וזה נעשה פי בלעם נפול בפני עצמו ודבר מפסיק לנבול כח המדבר והדיבור ואז כח מדבר רוח הקודש היה מדבר ורצה בזוהר אמרו כי תיבת כה תרמוז לבחינת הדושה והמבריל יבין ות"ת מיך מהיה ההבדלה בדבר זה לא ולמד מאר יבדיל ה' בין המינות שהבים ושעוזים בסיעור מלא נימה ולא למד מבחרים של מרים מ ס תוך מים והללו עומדים בפני עצמן והללו בפני עצמן:

שוב אל בלק אמר שוב אל בלק מייבו שיאמר הדברים שהוא עתיד לומר לפני בלק להקהות שיניו:

(ז) מרם לי יעקב ולכה זועמה ישראל • בשני שמותיהם אחד לו לקללם שמא יחד מהם מיכאן: (ח) מה אקב לא קבה אל • כשהיו רואים את עונם בחפץ הדבו לא יתקללו לא יתקללו • כשהזכיר חביבים את עונם בחפץ הדבו לא קללו אלא חפץ • כשהתיר פירוש חפץ • כשנכנם חביבים במדתה שלהן היה רואי להתקלל מה נאמר שם נם ברוך יהיה • בתגרים נאמר שם לברך את העם • במקללים לא נאמר אלה יעמדו לקלל את העם • אלה על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם ה׳ • מני אין כאן אלא שהני יודע לכוין הפעם שהקדוש ברוך הוא כועם בה ורוח לא כעם כל הימים הללו שבחתי אליך • וזהו שנאמר עמי זכור נא מה יעץ ובועז • ויתי עמה חיותו בלעם ונאמר • לתיען דעת נדקות ה׳: (ט) כי מראש צורים אראנו • אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כגורים ונבעות הללו • על ידי חפות ואתותיהן: עם לבדד ישכון • הוא אשר זכו לו אבותיו לשבון בדד כתרגומו: ובגוים לא יתחשב • כתרגומו לא ירצו בעשיהן כלפי עם כאשר תאוותם • שנאמר כי תעשה הרע בעיני ה׳ • דבר אחר בשכר מחשין אין אותה כאשר עתיד • שנאמר ה׳ בדד ינחנו ובכתובות בטוחים הם מוכלין עם כל אחד ואין עולה להם מן החשבון • וזהו בגוים לא יתחשב:

מי

(ו) וַיָּשָׂב אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב: (ז) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן־אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהָרְרֵי־קֶדֶם לְכָה אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וּלְכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל: (ח) מָה אֶקֹב לֹא קַבָּה אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְהוָה: (ט) כִּי־מֵרֹאשׁ צֻרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הֶן־עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב:

מי

וישא משלו ונומר פירוש כשרואה בלעם כיהוה ה׳ שלא לדבר עם לא אמר לו הדברים שיאמר חשב שבתבה לו רשות ולזה בשם משלי פירוש לומר דבריו שהיה חפץ ובתשקם פיו ולשונו דברים מחדים והוא אומרו ויאמר פירוש יפתח ממנו מתירה פירוש המתורגם בעברין:

עוד ירמה עליה שבשם המשל שהיה מוכן מצלו ליותר והסיעו ואתר המתאר בעברין:

עוד ירמה על פי דבריהם של כמאדו ולא מן מרחם מן הרמים הייתי והורידני בלק לבאר אחת יכו׳ ע״כ ולזה אחד ויבא פירוש הרים קולו בחשל בלו שבשעה למשל ולשניה שהיה מן הרמים וירד בכתיו:

עוד יתבאר על פי מה שאמרו של בעברין פרטי הדרגות הנבואה וכמו שכתבתי קצת מהם בפרשת בהעלותך כי יש נביא שיתבא כוחו לקבל דברי נבואה ביותר ויש שיהיה בדרך קל שיתלבשו בדברי משלים כפי חפר יוכל שאת וזה חפילו לנביאי ישראל ומזה נשער לנלעם שנדיק משל לנבואתו לזה אחר ויבא משלו ודקדק לומר ויבא שהנבואה היא כמשל לרוב ההדמם אבר תעשה ולזה תקדה תבא:

לבה מרם לי יעקב ונומר פירוש לפי שיש בישראל ד׳ הדרגות נדר הנדיקים ונדר הבנוניים וכבר כתבנו לתעלה בפירוש שליחות בלק כאחר נכה בו ואנרשנו לא׳ מהדרכים שכתבנו בבנוניים נכה בו וכנגד הנדיקים אחר ואנרשנו כי ידוע היה להם הפלגת מעלת הנדיקים שלא תשלוט בהם כח הטומאה והוא מה שאמר כאן מרם לי יעקב הם הבנוניים לשון מרידה • וזעמה ישראל הם הנדיקים המתבכים בישראל והזעזוח היה למטה מהמרידה:

בה מקוב לא קבב ונומר כי מרחם ונומר קבה אם ה׳ קללו לזה מה מקום לקללו בלעם גם אם ה״ה מה זעם בו ה״ מה נורך בזעיקת בלעם הלא לא קרא לו בלק אלא לקלל למי כאשר מקולל ונומר: עוד נדיק לדעת מה נתינת טעם במאמר כי מרחם צורים ונומר למאמר מה מקוב ונומר ולעיתוד על כונת הדברים יש לעיין בדיקד הדבר כל המים המקולל מתם נכבד אם הוא חייב כפי הדין דעה הבאה עליו במתנעות הקללה עכ״פ לא יכלל ממנה גם כי לא יקולל ואם הוא כפי מעשה מלעיט לא עשה דבר שיתחייב עליו ביותר נרע קללתו תעוד על ראש המקלל בשלמות הברכה לפי שהוא טובה מרובה גם לנעות ה׳ דנון ידידיו לנרך המתברכים מהם במדת החסד מקובל ברכתו גם למי שאינו ראוי לה כמו מעשיו מבא״כ מדה דעה כי לא ידיע ה׳ לאדם חנם ח״ו:

אבן עיקר הדבר הוא לפי שמידת יתברך להתריך אפו לטובה רצונו בין לנדיק בשיחטא בין לרשע הנם פורנה לחטוא ומדה זו היא מ׳ מ״ג מדות רחמים שנאמרו לחשה בענף סמיך וגובות סמיך זולת בעת אשר יצעוק ה׳ דכתיב כי רנע באפו חז תתנברים הדינים על הנתבע במשפט בחותו זמן ולא תתנהג מדה זו על מרך מכים וכמו כן בשיקבל מדה מן חברי תבובה הקללה שבונותיו אשר ה׳ מתריך לו אפו עליהם יתהר ליפרע מתנו מכל חס חין לו עון לא תוציל קללת המקלל כלום:

עוד מסכילך כי כל עושה רשע יפעיל פנם כמדה עליונה בענף הרוח תלויה חותה מנוה מעבר עליה ולא בכל המדה הוא פונם אלא בשורש נשמתו ושפנם הוא בתחיה לחזוה להלק המרוחק לימוד עם ולימנות ממקור החיים וחלק זה המרוחק בעון סופו בתיך שחוטת ורמנו יונק ממקום שורש הנפש החוטאת וזה יהיה כל עוד שלא יבא האדם בתשובה או לא נפרע על חטאו וזה הוא סוד נועה עון שתמרו ל׳ עה מפרנס הקטיגור הנברת מחטוא האדם וכי הוא זה הנפרע מהאדם בעמו כאומרו תיסרך רעתך וכתיב ותתנבנו ביד וגומר והחיים שהמקלל יעורר הדין בכח הקללה בעת הועם לתתר להעליט הכליט באדם לרע לו:

עוד יש לדעת כי חלק החרוך יקרא בעם זה בקללה וזעיקה זכו קרחם הכתוב דכתיב יכלח ה׳ ונומר ואת המרחיך ונומר ואת המנערת וכם כמות כתות המחבלים הללה הוא כנגד עבירות קלות ולזה בכתיב בלעם רונה לקלל מיתה היה בוחר עת הועם ולנד היותם בלעם זעומים בשביל מעשיהם הרעים היו דבריו מוזילים להם וחשב בלק כי נם עם בני ישראל לח יהדל תדם עון וכשפיו ינידו לו כי לח נתלטו מתחלואי הופש כהוח ענף המרוחק כמו כאתרנו לזה אתר בלעם מה מקב ונומר פירוש כי בכל ענפי הדשוחה כבה נתחזים עם בני ישראל אין זו בפירוש הללויה בום בליטה מחלק המרוחק שבאתנתותה יעורר הדין עליהם והנה ב׳ חדות עליונות שישראל מתיחסים עליהם עם חל ועם הוא ב״ה עם חל בכן נקרא יעקב ישראל פירוש ישראל חל לשלול חל השרש מקום שהוא בחינת הרע והוא חלק המרוחק: ועם הוא דכתיב חלק ה׳ עמו ועם ב׳ הדינות הקדושה שבשניהם ישראל ולזה אחר מה מקוב לא קבה חל כי שורש בחתם שבחינה זו אין כן רושם מזה החלק הרע כמו שאחרנו לחעלה נם בשרש מקום עליון שהם פורשי נשמות הנדיקים שבבחינת עם הוא זעם ה׳ פירוש חפילו בקדושים עה׳ מדקדק עם הנדיקים לא נמלא עם ומיתה מה יועילו קללותיו וזעמו ותאמר שיחפש בשורש הקודש ל״ם וכשנפים הסובבים לזה בטל טענה זו מטעם שבקש ולא מנא והוא אומרו כי מרחם צורים מרחיקו וגומר פירוש צורים עם רשעות כידוע והוא הביט ורחם רחם הצורים שהם תרח ואבותיו ולא רחה מקום בחמנו יעורר הדינים עליהם ושיעור הכתוב הוא עליה כי טעם שאני אומר לא זעם ולא קבה לא אשקיטני בחלק תהם לבד לא כן הוא אלא אני רואה רחם צורים נם חפש אחר שורש החתכות והוא אומרו ומגבעות אשורנו וכבל זה לא מנא מקום שיעם דרך שם ולביות שים להקשות בדבר אין יתכן אלא מנא בנגד ברשעותיו נם בישראל ולכן לזה אחר הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב • פירוש לבדד יתנין צורכי מעיים תרח ואבותיו ותיתן עכף הוא אלא בלעם לבדד תין מחכב בשמות ישראל אין לו כוח קורבה מהמולידים ואומרו ובגויים לא יתחשב חפילו עם חיתם בהקרתו׳ גויים עם חחיתם מחם ושמ ישראל ועשו שהניהם נקראים גויים ישראל דכתיב ויעקבתי לגוי נדול ועשו אחר ה׳ להאבדהם כי ב נחק יקרא לך זרע למעט ישראל ועשו שהניהם נחפנים זרעו מעשה אין מקום לקלל לישראל לא לנדיקים ולא לבנוניים ושם שהיו ביד ישראל עוונות עוי העגל והמרגלים וכדומה כבר אמר ה׳ עליהם לשון סליחה ומולי כי לטעם זה לא היה ה׳ מתבעים כל חיתם הימים שהיה בלעם רוצה לקללם ח״ו:

עוד יכון באומרו הן עם ונומר מתחיל על בלק שרוצה לקלל ישראל ואתר הן עם זה הוא העומד אחר כלות כל האומות ישמיד בדד יכבון ובל האיותית אין מבטח לה׳ אפילו שנים רבית ואין דומה לעקר אחת התקוייתה עד סוף העולם ואחרו ואנרים לה יתחשב פירוש לה כח לנדר חשבון מעלתם כפיהיו לבדד כי אין דומה להם בכל הנדולות שניניו האומות:

מי מנה עפר יעקב וגומר הנה לפי שהרשע היה מתחכם בדעתו ומבקש היזק לומר ליסרמל כמו כאמר פתפס בהם וכתכוונתיכם לוכנם דרך שם בקש נם כן ענף אחר שהוא מיותר לקליפה שתקלוט בו ותעשה רושם והוא ענין המספר כאומרים זכרונם לברכה טוב לא כדבר הכוי וכו' • ורוצה הרשע להכניס עין הרע בכספר ולא מנה ואמר מי מנה עפר שכתבלו לו דכתיב כעפר הארץ וברכה זו הנם שנתקיימה לאברהם לא נתקיימה חלא בישקב ולזה אמר עפר יעקב: **עוד** נתכוון לומר שלא הגיע אדם למנותם אפילו כפרושים למנות עצמן גוים ח' שלא לפקוד חלא על ידי דבר אחר או בשקלים או בטלאים ואומרו ומספר את רובע ישרחל לאת שהקדמני פירוש כב' הדרגות בהמון הנם שיתבנו בנם יעקב ובנדיקים אמר בנם ישרחל יתבנו לזה אמר כנגד ההמון מי מנה עפר יעקב וכנגד הנדיקים אמר ומספר את רובע ישרחל פירוש שים בהם נדיקים לאין מספר ותדע שהנדיקים הנם שיהיו מועטים יפלינו במספרם והרשעים בהפך הנם שיהיו רבים מספרם מועט כאומרם זל באמר ח' לאוקייהו כשאמר אפני רבים אשר עבה

רשי

(י) מי מנה עפר יעקב • כתרגומו מאריב עפרייה' מרבע דנלים • דבר אחר עפר יעקב אין חשבון כמנות שהן מקייפין בעפר • לא תאריב בשור וכאמור לא תזרע כלאים • אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם: ומספר את רובע ישרחל • רביעותיהן זרע היולא מן אשתמים פלהם: תמות נפשי מות ישרים • שברים • וקבנו

(י) מִי מָנָה עֲפַר־יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וּתְהִי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ: (יא) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם מֶה עָשִׂיתָ לִי לָקֹב אֹיְבַי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ: (יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׂים יְהוָה בְּפִי אֹתוֹ אִשָּׁמֵר לְדַבֵּר: ויאמר

מַן יְכוּל לְמִמְנֵי דַעֲקֹב וּלְמִסְפַּר יָת־רֻבְעָא דְיִשְׂרָאֵל דְּבִית יַעֲקֹב דְּאָמִיר עֲלֵיהוֹן יִסְנוּן בְּעַפְרָא דְאַרְעָא אוֹ חֲדָא מֵאַרְבַּע מַשְׁרְיָתָא דְיִשְׂרָאֵל תְּמוּת נַפְשִׁי מוֹתָא דְּקַשְׁטוֹהִי וִיהֵי סוֹפִי כְּוָתְהוֹן: וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם מָה לְבִלְעָם מָה דְּמִלֵּית בְּרִיכְתָּא וְהָא בָרְכָא מְבָרְכַת לְהוֹן: וַאֲתִיב

וַאֲמַר הֲלָא יָת דְּשַׁוִּי יְיָ בְּפוּמִי יְהֵיב אִישַׁר לְמַלָּלָא: ואמר

זנומר ח"ל אין מנין לרשעים ולקדק לומר רובע לפי שהנדיקים הם רבועים בהלכם דכתיב ביעשכר רובן בין המשפתים נם לפי שהשכינה רובעת עליהם נם יש סוד בדבר שהם יסודבו יחוד וזיווג העולמות: עוד דמז על מה שהיה ח' מפליא עמהם במנינים כשנזרו כל הבן הילוד וגומר שהיו מונים למעוברות מליכה לשונה שהיתה האשה היהודית טובלת ולא היו מועלים שהיה ח' עושה נפלאות להם לאין מספר כמו שאמרו הדברים בפחמדם זל ולא היו יכולין לעמוד על רביעותיהם והוא אומרו ומספר את רובע ישרחל:

תמות נפשי מות ישרים חלו דברי עצמו ולא דברי רוח הקודש וכבר אמרו זל כי כשהיה רואה לדבר דברים שאין בהם חיזק ליסרחל היה ח' מניחו לדבר אחר יחפון ואמר מות ישרים ולא אחר כמותם שחוזר על ישרחל הפלינ הרשע לכאול ענין גדול באמרו זל מנשי אחת כיום כ' הדרגות בנדיקים בשעת מיתתם הח' שיונעת מן הנוף והולכת בתוך מסך מבדיל כאין מעכב על מקום האוסר העליון ויש נדיקים שבדיוקת הנפש לא ישובו נדר זה ונתנעים מלכת תכף ומיד ותתעכבים על זמן מה אם יהיו לשם חטאים וכדומה ותפילו חטא כל שהוא יסובב הדבר ולזה כאר בלעם לעאול נדר העליון שנפשו בשעת מיתה תהיה כמיתת מותם שהלכים ביושר אז פניו יתברך בתוך מסך בתוך מעכב: עוד אפשר שהכריעו נם כזה ברוקן נאמרו והכוכח בהם היה תמות נפשו מות ביד ישרים שיהרנוהו ישרחל כמו שכן היה: עוד ירצה שבהניעו ליום המיתה יטיב דרכיו ממעשיו הרעים ותועבותיו כי רשע שבאומות היה ותאוותו שהיתה לו סוכנת כאמרם זל תניד עליו חלא שנתאוה שבשעת מיתה יפול ויהיה יפר כישרים שבאומות ולפי שעמד על מזנו ואכה הוא רע בתכלית הרע ונמנע ממנו עשות יופר לזה שהל דבר שיכול להיות בשעת דכדוכה של מות יהיה יפר וכיוצא בזה רחיתי רשעים שאמרו לי בפירוש כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותכף ימותו היו עושים חלא שיודעים שאינם יכולין לעמוד בתשובה ומן תרוך כי דבר מלך עליהם מלך זקן וכסיל ר"ל ולא שהל הרשע שיתות כמיתת הנדיקים שביישרחל כי הוא מן הנמנע שיגיע הענין זו:

ותהי אחריתי כמוהו חוזר חל העם אמר זה כנגד עולם הבא שהוא אחרית העולם ותדע שה' מעמיד בדין נם לנדיקים מי שהוא רחוי לאומר יהיה הבעלה מהמוסג לנפש אחר מיתה ליה המפלל על ב' ההדרגות: עוד לפי מה שפירשנו בכוונת מאמר מות ישרים שיהרנוהו יתבאר מאמר ותהי אחריתי ונומר על פי מה שקדם לנו ממאמרי חכמי אמת שאין לך קליפה בעולם שאין בה ניצון מהקדושה סוד המחיה לוחה וכבר האריכתי בענין זה בכמה מקומות ובפרשת שלח לך בפסוק כי לחמנו הם ונומר ולוחו ניצון כשבטלין כהרג על ידי ישרחל מתברר הניצון הטוב ולפעמים ידבק בו חם הוא נקי בלא פסולת וזיל מאמר מתות נפשי מות ישרים וזה תהיה אחריתי כמוהו כי הניצון ידבק בחיים ישרחל והרי הוא כמוהו ותניצו בדברי המקובלים כי נפשו של בלעם כאה בחמודו של דבי פנחס בן יהוי זה יורה שנתקן באחריתו והנם שמת על יד ישרחל היה הניצון משוקן והוצרך להתלבן בנגולים וליכוצים ועמד עד שבא לאחוצו של רבי פנחס בן יהוי ומשם עלה למקומו הראחון:

לקוב אויבי לקחתיך ונומר נתרעם בלק על הברכה לפי שהנם שאמר לו בלעם הילול לוכל דבר ונומר הבין שהכוונה היה לענין כאה לא יספים ח' עליו לקלל לא יקלל מכל הברכה שב ואל תעשה היה ולא יברך והנם שאמר לו נם כן הדבר אשר ישים אלהים בפי אותו אדבר חשב שהוא בענין הקללה כאה ה' ישים בפיו לקלל עשה ישעה ככל אות נפשו מכל אם ישים בפיו ברכה יאבע עצמו ולא יברך כי אינו מהמוסר שיעשה היזק למי שבלה אחריו לברך אויבו אחין זה אלה מקלל את בלק והוא מה שקדקד בתיבת לי שאמר מה עבית לי שברכת ישרחל קללה היה לו:

והנה ברכת ברך טעם כפל הדבר יתבאר בהעיר עוד על בלק שהוא מתעיה על בלעם גם פליו ים לתמוה שהתעין לבלעם עד שנמר ברכותיו ולא הספיק בפיו כמו שעשה כאחרונה למוגעו מלברך עוד ומי יאוש על זה יותר ממנו:

אבן יודע היה בלק כי בלעם עושה יעריס להתחכם לקלל ישרחל ולזה היה מבאה ומברך בהפלנה לומר אחריה הספלות ונעות וקללה ותמלא כאשי'בפין הברכה עצמה היה מתחכם לומר מין ברכה שבו קללה כמו שאמרו במדרש ילמדנו ולא עם שהרשע מקלסן בקש לנעותן לעשך הרי שהיה מתחכם נם בברכה עצמה לקללה ולכן היה בלק מתעין לבלעם מה יאמר בתכלית וכיון שעמד בתגלה כי מה שהיה מברך ליסרחל לא היה לתכלית רע חלא לתכלית טוב והוא אומרו ברכת ברך: עוד נראה שהקפדת בלק היתה על מה שכעס מפי בלעם שנתאוה חתאוה לביות כמוהו זה יניד כי מה שברירך היה מלבו ולברכה יכוין והוא אומרו ברכת ושפית אותם ברכה שאמרתי ואחי אחריתי כמוהו ולזה דקדק לומר ברך חלא פוס שתתברכים אחרים לביות כמותם:

הלא את אשר ונומר ונומר פירוש לא כמו שאתה חושב בחין עלי חיוב כביכול הדיבור אם לברך ואסתום פי ולא אדבר לא כן הוא חלא הרי הוא מותרה לכל יפתוק ולזה דקדק לשון שתירה ע"ל אומרו זל כל האמר פן ואל אינו חלא לא תעשה שהוא מוזהר לכל ידום ואם יעבור חייב מיתה וזולת מאמר מסמור לא היה נכתב:

ומעתה עוד אנוס הוא וזל אמרו שאמר לו ולוחי שהיה את אשר מברך ישרחל הרי שכל מה שהיה מברך אנוס ולא מלבו: ירצה ע"ל אומרם זל טוב של ברזל היה עומד בפיו אם היה רונה לקלל היה מוגעו לברך יכול והוא אומרו אותו תשמור כדי שתוכל לדבר שוולת זה היה מתחלט: או אפשר שנתכוון לומר לו כי הוא מיחל ומצפה לישע ה' דכרו בפיו לדבר והוא אומרו אשר ישים ה' בפיו אותו תשמור פירוש מיחל ומצפה לדבר כי יסעוס טעם נדול אשר אינו כדאי הוא וכל מספחות הלאומות כיודע כמה ערב לנפש טעם הבא הקדוש אשר מלאו על לשונו והנם שעשה ה' בפיו דבר ופירשנו לכל יענו הדברים בפה חויר חף על פי כן יטעוס טעם כן נותן טעם ויערב לו:

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לְךָ־ חמישי וַאֲמַר לִיהּ בָּלָק אִיתָא בְּעַן
נָא אִתִּי אֶל־מָקוֹם אַחֵר עִמִּי לַאֲתַר אוֹחֳרָן דְּתֶחֱזִינִיהּ
אֲשֶׁר־תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אֶפֶס מִתַּמָּן לְהוֹד קְצָתִיהּ תְּחֱזֵי
קָצֵהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְתִלּוֹטִיהּ לִי
וְקָבְנוֹ־לִי מִשָּׁם׃ (יד) מִתַּמָּן׃ וְדַבְּרִיהּ
וַיִּקָּחֵהוּ שְׂדֵה צֹפִים אֶל־רֹאשׁ לַהֲקַל סָכוּתָא לְרֵישׁ רָמְתָא
הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וּבְנָא שַׁבְעָא מַדְבְּחִין וְאַסִּיק
וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃ הור וְרַבַּר עַל כָּל מַדְבְּחָא׃
(טו) וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הִתְיַצַּב וַאֲמַר לְבָלָק אִתְעַתַּד
כֹּה עַל־עֹלָתֶךָ וְאָנֹכִי אִקָּרֶה כְּה׃ (טו) וַיִּקָּר
יְהוָה אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר׃ (טז) וַיָּבֹא
אֵלָיו וְהִנֵּהוּ נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ
בָּלָק מַה־דִּבֶּר יְהוָה׃ (יח)
וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר קוּם בָּלָק וּשְׁמָע וְנַסַּל
מַתְלִיהּ וַאֲמַר קוּם בָּלָק וּשְׁמַע
אֲצִית לְמֵמְרִי בַּר צִפּוֹר׃
(יט) לֹא אִישׁ אֵל וְיִכְזָב לָא בְּמֵילֵי בְנֵי אֱנָשָׁא מֵימַר
וּבֶן־אָדָם וְיִתְנֶחָם הֲהוּא אֱלָהָא בְּנֵי אֱנָשָׁא אָמְרִין
אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדִבֶּר וְלֹא וּמְכַהְבִין וְאַף לָא כְּעוּבְדֵי
יְקִימֶנָּה׃ בְּנֵי בִשְׁרָא דְּאִינּוּן נַזְרִין

הנה

לְמֶעְבַּד וְתַיְבִין וּמְתַלְבְּנִין דְּהוּא אֲמַר וַעֲבִיד וְכָל מֵימְרֵיהּ מְתַקָּיִם׃

הא

(יג) ואמר אליו בלק לך נא אתי ונראה אתר אחר שמא יאמר לו בלעם אי אפשי לילך עמך שכבר נתקללו ישראל ואי אפשי לבטל הקללות וזו היא הפרכת בלעם: (יד) שדה צופים. מקום גבוה היה שהיו הצופים עומד לצפות אם יבא חיל על העיר: הפסגה. בלעם לא היה יכול לומר בלק בעצמך פרצה לישראל מצד עצמם כבלק ולכן אמר הפסגה: (טו) הקרה. מקרה־לבון מתפעל: (טז) ויבא ה' דבר בפיו ומה היה הדבור בזולת מה שאמר הקב"ה לבלעם שישוב אל בלק ויכזב מה שאמר בלק אליו לבא אל מקום אחר ויקלל משם. שוב אל בלק. מאי שנא שוב אל בלק. אמר מר מלמד שהיה מגיד לבלק מה שעתיד לעשות. ויצא לו הקדוש בריך הוא רבון העולמים ואמר כלום אפשר שיעמוד בפיך לקלל את אשר ברא הקב"ה לשבעת ימי בראשית שהרי כתוב ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו ואתה בא לקלל

(כ) הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ
וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה: (כא) לֹא־
הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה
עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו
עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ: (כב)
אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת
רְאֵם לוֹ: (כג) כִּי לֹא־
נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קֶסֶם
בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב
וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל:
הן
עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא
לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה:
(כד) וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא
אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי
עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: (כה) וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר קוּם בָּלָק וּשְׁמָע
הַאֲזִינָה עָדַי בְּנֵי צִפֹּר: (כו) לֹא
אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב וּבֶן־אָדָם וְיִתְנֶחָם
הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדִבֶּר
וְלֹא יְקִימֶנָּה: (כז) הֵן בָּרֵךְ
לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה:
(כח) לֹא־הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־
רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו
עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ: (כט)
אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת
רְאֵם לוֹ: (ל) כִּי לֹא־
נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קֶסֶם
בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב
וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל:
הן
עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא
לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה:
(א) וַיַּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה
לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הָלַךְ כְּפַעַם
בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וַיָּשֶׁת
אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו: (ב) וַיִּשָּׂא בִלְעָם
אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן
לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:
(ג) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם
בְּנוֹ בְעוֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן:
(ד) נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֵה
שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם:
(ה) מַה־טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ
יִשְׂרָאֵל: (ו) כִּנְחָלִים נִטָּיוּ כְּגַנֹּת עֲלֵי
נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע יְהוָה כַּאֲרָזִים
עֲלֵי־מָיִם: (ז) יִזַּל מַיִם מִדָּלָיו וְזַרְעוֹ
בְּמַיִם רַבִּים וְיָרֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ
וְתִנָּשֵׂא מַלְכֻתוֹ: (ח) אֵל מוֹצִיאוֹ
מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ גּוֹיִם
צָרָיו יֹאכֵל וְעַצְמֹתֵיהֶם יְגָרֹם וְחִצָּיו
יִמְחָץ: (ט) כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי וּכְלָבִיא
מִי יְקִימֶנּוּ מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ
אָרוּר: (י) וַיִּחַר־אַף בָּלָק אֶל־בִּלְעָם
וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־
בִּלְעָם לְקֹב אֹיְבַי קְרָאתִיךָ וְהִנֵּה
בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:
(יא) וְעַתָּה בְּרַח־לְךָ אֶל־מְקוֹמֶךָ אָמַרְתִּי
כַּבֵּד אֲכַבֶּדְךָ וְהִנֵּה מְנָעֲךָ יְהוָה
מִכָּבוֹד: (יב) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק
הֲגַם אֶל־מַלְאָכֶיךָ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ אֵלַי
דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: (יג) אִם־יִתֶּן־לִי בָּלָק
מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל
לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה
אוֹ רָעָה מִלִּבִּי אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה
אֹתוֹ אֹתָהּ אֲדַבֵּר: (יד) וְעַתָּה הִנֵּה
אָנֹכִי הֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אִיעָצְךָ
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ
בְּאַחֲרִית הַיָּמִים: (טו) וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ בְעוֹר
וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן:
(טז) נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל וְיֹדֵעַ דַּעַת
עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל
וּגְלוּי עֵינָיִם: (יז) אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עַתָּה
אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דָּרַךְ כוֹכָב
מִיַּעֲקֹב וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל
וּמָחַץ פַּאתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל־בְּנֵי
שֵׁת: (יח) וְהָיָה אֱדוֹם יְרֵשָׁה וְהָיָה
יְרֵשָׁה שֵׂעִיר אֹיְבָיו וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה
חָיִל: (יט) וְיֵרֵד מִיַּעֲקֹב וְהִשְׁמִיד
שָׂרִיד מֵעִיר: (כ) וַיַּרְא אֶת־עֲמָלֵק
וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר רֵאשִׁית גּוֹיִם
עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד:
(כא) וַיַּרְא אֶת־הַקֵּינִי וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ
וַיֹּאמַר אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ וְשׂוּם בַּסֶּלַע
קִנֶּךָ: (כב) כִּי אִם־הָיָה לְבָעֵר קָיִן
עַד־מָה אַשּׁוּר תַּשְׁבֶּךָּ: (כג) וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשָּׂמוֹ
אֵל: (כד) וְצִים מִיַּד כִּתִּים וְעִנּוּ
אַשּׁוּר וְעִנּוּ עֵבֶר וְגַם־הוּא עֲדֵי אֹבֵד:
(כה) וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב
לִמְקֹמוֹ וְגַם בָּלָק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ:
(א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים וַיָּחֶל
הָעָם לִזְנוֹת אֶל־בְּנוֹת מוֹאָב:
(ב) וַתִּקְרֶאנָה לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן
וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן:
(ג) וַיִּצָּמֶד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר
וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל:
(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־
רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד
הַשָּׁמֶשׁ וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:
(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל
הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל
פְּעוֹר: (ו) וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בָּא וַיַּקְרֵב אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמִּדְיָנִית
לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
(ז) וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח
בְּיָדוֹ: (ח) וַיָּבֹא אַחַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל
אֶל־הַקֻּבָּה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־
אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶל־הָאִשָּׁה אֶל־קֳבָתָהּ
וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(ט) וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה
וְעֶשְׂרִים אָלֶף: (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יא) פִּינְחָס בֶּן־
אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־
חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ
אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: (יב) לָכֵן
אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם:
(יג) וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית
כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו
וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יד) וְשֵׁם
אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת־
הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶּן־סָלוּא נְשִׂיא בֵּית־
אָב לַשִּׁמְעֹנִי: (טו) וְשֵׁם אִשָּׁה
הַמִּדְיָנִית הַמֻּכָּה כָּזְבִּי בַּת־צוּר
רֹאשׁ אֻמּוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הוּא:
(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(יז) צָרוֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהַכִּיתֶם אוֹתָם:
(יח) כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם
אֲשֶׁר נָכְלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־
דְּבַר כָּזְבִּי בַּת־נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם
הַמֻּכָּה בְּיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר פְּעוֹר:
(א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן לֵאמֹר: (ב) שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־
עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כֹּל יֹצֵא צָבָא
בְּיִשְׂרָאֵל: (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן
יְרֵחוֹ לֵאמֹר: (ד) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן
חֲנוֹךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפַלּוּא מִשְׁפַּחַת
הַפַּלּוּאִי: (ו) לְחֶצְרוֹן מִשְׁפַּחַת
הַחֶצְרוֹנִי לְכַרְמִי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי:
(ז) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הָרְאוּבֵנִי וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים: (ח) וּבְנֵי
פַלּוּא אֱלִיאָב: (ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב
נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא דָתָן וְאֲבִירָם
קְרִאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הִצּוּ עַל־מֹשֶׁה
וְעַל־אַהֲרֹן בַּעֲדַת קֹרַח בְּהַצֹּתָם עַל־
יְהוָה: (י) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ
וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־קֹרַח בְּמוֹת הָעֵדָה
בַּאֲכֹל הָאֵשׁ אֵת חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם אִישׁ
וַיִּהְיוּ לְנֵס: (יא) וּבְנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ:
(יב) בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם לִנְמוּאֵל
מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לְיָמִין מִשְׁפַּחַת
הַיָּמִינִי לְיָכִין מִשְׁפַּחַת הַיָּכִינִי:
(יג) לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לְשָׁאוּל
מִשְׁפַּחַת הַשָּׁאוּלִי: (יד) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
הַשִּׁמְעֹנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף:
(טו) בְּנֵי גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם לְצְפוֹן מִשְׁפַּחַת
הַצְּפוֹנִי לְחַגִּי מִשְׁפַּחַת הַחַגִּי לְשׁוּנִי
מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּנִי: (טז) לְאֹזְנִי מִשְׁפַּחַת
הָאֶזְנִי לְעֵרִי מִשְׁפַּחַת הָעֵרִי: (יז) לַאֲרוֹד
מִשְׁפַּחַת הָאֲרוֹדִי לְאָרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת
הָאָרְאֵלִי: (יח) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־גָד
לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
(יט) בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר
וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: (כ) וַיִּהְיוּ בְּנֵי
יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת
הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפַּרְצִי לְזֶרַח
מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי: (כא) וּבְנֵי פֶרֶץ
לְחֶצְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרֹנִי לְחָמוּל
מִשְׁפַּחַת הַחֲמוּלִי: (כב) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
יְהוּדָה לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: (כג) בְּנֵי יִשָּׂשכָר
לְמִשְׁפְּחֹתָם תּוֹלָע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי
לְפוּוָה מִשְׁפַּחַת הַפֻּוָּנִי: (כד) לְיָשׁוּב
מִשְׁפַּחַת הַיָּשׁוּבִי לְשִׁמְרוֹן מִשְׁפַּחַת
הַשִּׁמְרֹנִי: (כה) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת יִשָּׂשכָר
לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: (כו) בְּנֵי זְבוּלֻן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְסֶרֶד מִשְׁפַּחַת הַסַּרְדִי
לְאֵלוֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי לְיַחְלְאֵל
מִשְׁפַּחַת הַיַּחְלְאֵלִי: (כז) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
הַזְּבוּלֹנִי לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: (כח) בְּנֵי יוֹסֵף
לְמִשְׁפְּחֹתָם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם:
(כט) בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמָכִיר מִשְׁפַּחַת
הַמָּכִרִי וּמָכִיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד
לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: (ל) אֵלֶּה
בְּנֵי־גִלְעָד לְיִעְזֶר מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי
לְחֶלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֶלְקִי: (לא) וְלְאַשְׂרִיאֵל
מִשְׁפַּחַת הָאַשְׂרִיאֵלִי וְלִשְׁכֶם מִשְׁפַּחַת
הַשִּׁכְמִי: (לב) וְלִשְׁמִידָע מִשְׁפַּחַת
הַשִּׁמְדָעִי וְלֵחֶפֶר מִשְׁפַּחַת הַחֵפְרִי:
(לג) וּצְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר לֹא הָיוּ לוֹ בָנִים
כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בְּנוֹת צְלָפְחָד מַחְלָה
וְנֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה: (לד) אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשִּׁים
וּשְׁנַיִם אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת: (לה) אֵלֶּה
בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּתֶלַח
מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּתַלְחִי לְבֶכֶר מִשְׁפַּחַת
הַבַּכְרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחֲנִי:
(לו) וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּתֶלַח לְעֶרָן מִשְׁפַּחַת
הָעֶרָנִי: (לז) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
אֶפְרַיִם לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי יוֹסֵף
לְמִשְׁפְּחֹתָם: (לח) בְּנֵי בִנְיָמִן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֶלַע מִשְׁפַּחַת הַבַּלְעִי
לְאַשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאַשְׁבֵּלִי לְאֲחִירָם
מִשְׁפַּחַת הָאֲחִירָמִי: (לט) לְשֻׁפְפָם
מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּפָמִי לְחוּפָם מִשְׁפַּחַת
הַחוּפָמִי: (מ) וַיִּהְיוּ בְנֵי בֶלַע אַרְד
וְנַעֲמָן אַרְדִי מִשְׁפַּחַת הָאַרְדִי לְנַעֲמָן
מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: (מא) אֵלֶּה בְּנֵי
בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת:
(מב) אֵלֶּה בְּנֵי דָן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּחָם
מִשְׁפַּחַת הַשֻּׁחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת דָּן
לְמִשְׁפְּחֹתָם: (מג) כָּל־מִשְׁפְּחֹת
הַשֻּׁחָמִי לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: (מד) בְּנֵי אָשֵׁר
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיִמְנָה מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָתִי
לְיִשְׁוִי מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁוִי לִבְרִיעָה
מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי: (מה) לִבְנֵי בְרִיעָה
לְחֶבֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרִי לְמַלְכִּיאֵל
מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכִּיאֵלִי: (מו) וְשֵׁם בַּת־
אָשֵׁר שָׂרַח: (מז) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
אָשֵׁר לִפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: (מח) בְּנֵי נַפְתָּלִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיַחְצְאֵל מִשְׁפַּחַת
הַיַּחְצְאֵלִי לְגוּנִי מִשְׁפַּחַת הַגּוּנִי:
(מט) לְיֵצֶר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשִׁלֵּם
מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלֵּמִי: (נ) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
(נא) אֵלֶּה פְקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ
מֵאוֹת אֶלֶף וְאֶלֶף שְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:
(נב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(נג) לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת: (נד) לָרַב תַּרְבֶּה
נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ
לְפִי פְקֻדָיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ: (נה) אַךְ
בַּגּוֹרָל יֵחָלֵק אֶת־הָאָרֶץ לְשִׁמוֹת
מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ: (נו) עַל־פִּי
הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לִמְעָט:
(נז) וְזֶה פְּקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי לִקְהָת
מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת
הַמְּרָרִי: (נח) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת לֵוִי
מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי
מִשְׁפַּחַת הַמַּחְלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי
מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי וְקְהָת הוֹלִיד אֶת־
עַמְרָם: (נט) וְשֵׁם אֵשֶׁת עַמְרָם
יוֹכֶבֶד בַּת־לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ
לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־מִרְיָם אֲחֹתָם:
(ס) וַיִּוָּלֵד לְאַהֲרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר: (סא) וַיָּמָת
נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּהַקְרִבָתָם אֵשׁ זָרָה
לִפְנֵי יְהוָה: (סב) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר מִבֶּן
חֹדֶשׁ וָמַעְלָה כִּי לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (סג) אֵלֶּה פְּקוּדֵי
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן
יְרֵחוֹ: (סד) וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ
מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר
פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינָי:
(סה) כִּי אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ
בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־
כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן:
(א) וַתִּקְרַבְנָה בְּנוֹת צְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר
בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה
מִמִּשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה
שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחְלָה נֹעָה וְחָגְלָה
וּמִלְכָּה וְתִרְצָה: (ב) וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי
מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי
הַנְּשִׂאִם וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
לֵאמֹר: (ג) אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא
לֹא־הָיָה בְתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל־
יְהוָה בַּעֲדַת קֹרַח כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת וּבָנִים
לֹא הָיוּ לוֹ: (ד) לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם אָבִינוּ
מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן תְּנָה־
לָנוּ אֲחֻזָּה בְּתוֹךְ אֲחֵי אָבִינוּ: (ה) וַיַּקְרֵב
מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה:
(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(ז) כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דֹּבְרֹת נָתֹן תִּתֵּן
לָהֶם אֲחֻזַּת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִיהֶם
וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:
(ח) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר
אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם
אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: (ט) וְאִם־אֵין לוֹ בַּת
וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו: (י) וְאִם־
אֵין לוֹ אַחִים וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לַאֲחֵי
אָבִיו: (יא) וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו
וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב
אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (יב) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים
הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יג) וְרָאִיתָהּ וְנֶאֱסַפְתָּ
גַּם־אַתָּה אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר נֶאֱסַף
אַהֲרֹן אָחִיךָ: (יד) כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם
פִּי בְּמִדְבַּר־צִן בְּרִיב הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי
בַּמַּיִם לְעֵינֵיהֶם הֵם מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ
מִדְבַּר־צִן: (טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר: (טז) יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחֹת
לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה: (יז) אֲשֶׁר
יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם
וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא
תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין
לָהֶם רֹעֶה: (יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן אִישׁ אֲשֶׁר־
רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו:
(יט) וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:
(כ) וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ
כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וְלִפְנֵי
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט
הָאוּרִים לִפְנֵי יְהוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־
פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ
וְכָל־הָעֵדָה: (כב) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי
כָּל־הָעֵדָה: (כג) וַיִּסְמֹךְ אֶת־יָדָיו עָלָיו
וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:
(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(ב) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי
תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: (ג) וְאָמַרְתָּ
לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם
עֹלָה תָּמִיד

(כד) הֵן עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם־חֲלָלִים יִשְׁתֶּה׃ (כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קֹב לֹא תְקָבֶנּוּ גַם־בָּרֵךְ לֹא תְבָרְכֶנּוּ׃ (כו) וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה׃ * (כז) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְכָה־נָּא אֶקָּחֲךָ אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוֹ לִי מִשָּׁם׃ (כח) וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנְּשָׁקֻף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁמֹן׃ (כט) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִם׃ (ל) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בִּלְעָם * וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃

וישא

(א) וַיַּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הָלַךְ כְּפַעַם־בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וַיָּשֶׁת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו׃

וזקף

דָּא עַמָּא כְּלֵיטָא שָׁרֵי וְכַארְיָא יִתְנַטָּל לָא יִשְׁרֵי בְּאַרְעָיְהּ עַד דְּיִקְטוֹל קְטוֹל וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירֵת׃ וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אַף מֵילַט לָא תְּלוֹטִינוּן אַף בָּרְכָא לָא תְּבָרְכִינוּן׃ וַאֲתֵיב בִּלְעָם וַאֲמַר לְבָלָק הֲלָא מַלֵּילִית עִמָּךְ לְמֵימָר כָּל דְּמַלֵּיל יְיָ אִתֵּיהּ אֲעָבִיד׃ וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אִיתָא כְּעַן אִזְדַּמַּן לָךְ אָתַר אָחֳרָן מָאִים יְהֵי רַעֲוָא מִן קֳדָם יְיָ וְתִלּוֹטִינֵיהּ לִי מִתַּמָּן׃ וְדַבַּר בָּלָק יָת בִּלְעָם רֵישׁ רָמָתָא דְּמִסְתַּכְּיָא עַל אַפֵּי בֵית יְשִׁימוֹן׃ וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי הָכָא שִׁבְעָא מַדְבְּחִין וְאַתְקֵין לִי הָכָא שִׁבְעָא תּוֹרִין וְשִׁבְעָא דְכַרִין׃ וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דְאֲמַר בִּלְעָם וְאַסִּיק תּוֹר וְדכַר עַל כָּל מַדְבְּחָא׃ וַחֲזָא בִּלְעָם אֲרֵי תַקֵּין קֳדָם יְיָ לְבָרְכָא יָת יִשְׂרָאֵל וְלָא הֲלִיךְ כְּזִמְנִין בְּזִמָּן אֱלָהִין לְקַדָּמוּת נְחָשַׁיָּא וְשַׁוִּי לַמַּדְבְּרָא אַפּוֹהִי׃

ששי שבועי כשהן מחוברות

וזקף

הן עם כלביא יקום וגו׳. כשהן עומדין מכאן מתגברים הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את התמות ללכוש טלית. לקרות את שמע. ולהניח תפלין: לא ישכב. כלביא על מטתו עד שהוא אוכל ומחכל כל מוך הבא לטרפו. כאריה את זרוע על מטתו לפקיד רוחו ביד המקום. בא מחנה וגייס להזיקם הקדוש ברוך הוא עומד ונלחם מלחמותיהם ומפילם חללים. דבר אחר הן עם כלביא יקום וגו׳ כתרגומו: ודם חללים ישתה. נתגבה כארי תפס את עד שיפלו חללי מדין חללים. ויהרג היה בתפס שכתוב ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב על חלליהם: (כה) גם קב לא תקבנו. גם רשעון מיוסף על גם שני. וגם השני על גם ראשון. וכן גם לי גם לך לא יהיה. וכן גם כאחר גם בתולה: (כז) ואקבתו לי. אין זה לשון נווי כמו וקבנו אלא לשון עתיד אולי ייסר בעיניו ותקבנו לי משם מלהזיקם בלעז: (כח) ראש הפעור. קיסם היה בלק וראה שהן עתידין לנפול על ידי פעור. ולפי היה יודע בחיר היאך תחול הקללה עליהם משם וכן כל החוזים מכוכבים רואים ואין יודעים את הרואים: (ל) וילך בלעם כי טוב וגומר. אמר אינו ברוך לבדוק בהקדי׳ ברוך הוא כי לא יחפון לקללם: אלא הלך בפעם בפעם. כאחר בשני פעמים: לקראת נחשים. לנחש. אולי יקרים לי לקראתי. כראנגו אמר היאך אלא לקללם. מזכיר ניעיתיהם והקללה על הזכרת בגותיהם תמיד: ויכת על המדבר פניו. כאריאנגו: ויצא

הן

עם וגומר אומרו הן ע״ל אומרים לו מלמד דע עוכה בעל כרחך אתן שבלעם עצמו אמר הן הן יהיה עם זה בלביא יקום וכארי ינשא ואומרו כלביא פירוש קימתו ראשונה היתה כבחור העולם שבתחילה להיותו חסר התלמדות המלחמה לא יעשה נבורות אלא בלביא יקום ויעשה נפלאות כמו שכן היה שהנם כמעודו והוא שבו בביית הבור משונה בשאול אלא על כי כן בלעתו את העיר הפליה עשות בסיהון ועוג ואמר עוד וכארי יתנשא פירוש ע״ל אומרים ול׳ כל זמן שמזקינים מוסיפין כח מרי וכו׳ והוא אומרו יתנשא כשהוא מתנשא ורם בכוחו שהנם מיצברו עליו כמה מלחמות לא מפני זה יהיו נחלשים אלא הולכים ומתגברים:

עוד

ידלה כמלבד כח אשר עשה ה׳ בהם עוד יהיה בעיני כל האומות בהדרגה נדולה לפחד מהם כאומרו וגם נמוגו ונומר ואות אומרו כלביא יקום זה בורך גבורתו ובערך מה שיהיה נחשב בעיני העולם וכארי יתנשא פירוש יותר ממה שהוא יהיו נראים בעיני העולם:

לא

ישכב עד וגומר פירוש כאן הלילה מפלט לנוס מפניו כי לילה לרגיו כיום יאיר ואת ולמד מיהושע שאמר לשמש שתדמום ולא אץ לבא וכדומה והוא אומרו לא ישכב על יאכל טרף הא למדת שבזמן שכיבה מתעסק היא באכילת טרף ואומרי וכל חללים יפתה לפי שבטבע חיבושי בשירבה להפיל חללים תיקר בעיניו נפש הנשחרים לזה אמר אוי להם לאומות כי עם אלה הדם בעיניו כמשקה אשר יפתה ואינו נחשב בעיניהם הדם בנדר הדינים אלא בנדר פתיה ודקדק

לומר יפתה לבי אם שהקדמנו כי על ידי הרינת האומות נדבקים חלקי הקדושה בעם ה׳ בסוד כי לחמנו הם כמו כן אחר כאן ישתה ובבן ועל למדו מכאן לדם בחטוב משקה:

גם

קב לא תקבנו אמר גם וכפל לומר קב תקבנו פירוש לפי שאמר לו בלעם קוס בלק ונומר ומם רמז לו שהוא חפץ לקללך ומלאך בורקם פיו כשאמר לו גם כן לזה אמר גם קב פירוש מלבד שלא תקללנו בכיוון אלא תפילו להוציא הקללה מפיך אלא זכירת שהם לא תקבנו מכאן שמתחכם היה בלעם להוציא בדרך שלא יעניטהו שכורת עליו שיאמר אריר או מקולל ולא יוציא הפיו שם התקולל ואמורה אלא שבלבו יכוין למה שבריה ולטעם זה היה ה׳ מוציאו מלהוציא מפיו קללה ונתחתה בלבו ואומרו גם ברך לפי שאמר לו בלעם שהוא מברכם מרצונו אלא מגום הוא לברכם לזה אמר לו אם אתה לא תקלל לא תתחייב לברך ואתה ברכה שאינה כפי האמת ברכה כפי דעת בלעם וכוונתו אף גם זאת לא תעשה אם ירצה לקלל ובכל לומר גם ברך לא תברכנו פירוש תפילו ברכה שאינה כפי האמת תברכנו:

ויען

בלעם לאמר צריך לדעת אומרו לאמר כי למי יאמר בלק אלא מכאן נתכוון לומר כי מה שדבר אליו קודם כוונתו לומר לו שכל אשר ידבר ה׳ אין קללה בין ברכה אותו מעשה ואם כן הנם שלא תקבנו ויבדר ה׳ לברכם אחרכם לקיים דבר ה׳:

לבה

נא אקחך אמר נא פירוש עתה ככבר היה מה שהיה ואת שים לו לברך ככר ברכם וטעם שעדיין היה מלפף לדבר שרואה כ׳ פעמים שם׳ אבן בברכה ליסרונל נראה כי חשב שפשפר שהפיקה שעמד בלעם פ״ח וב׳ היו מנסיה דזיקים מצא״כ עתה שמשם כניו כונד כל העם מן הספם יהיו כשם כת אחת בלתי הבונה ואשב שיתלה מקום לקוב מקום והוא אומרו אולי ייסר ואומר ואתר וקבותו לי ולא אמר לקבותו נאכוון נאכוון כזה בתין נורך שיסר בעיני ה׳ לקבותו אלא שיסר בעיני ה׳ שלא למונעך ומז תקבנו מזם:

וירא

בלעם כי טוב ונומר ולדבריהם ל׳ כאמרו בפירוש פסוק כי ברוך הוא כאמר ה׳ לבלעם לא תברכם כאכוון לומר עזה טוב בעיני ה׳ לברכם פירוש ה׳ שהזכיר בשמוך ואינו חוזר על בלעם כי כבר אמר לו ה׳ כי ברוך הוא יהיו ברוך לברכם והנם שמעיני שהיה מברכם זה היה להפך קללתו לברכה ולפי מה שפירשתי בפסוק ויפם ה׳ דבר בכי בלעם לא היה מלאך ה׳ מברכם בפיו בהפסק דבר לפיו ואומרו ולא הלך כפעם ונומר פירוש החליט בחין תקיף מה׳ לחסכים להרע ליסרונל גם לא הלך כפעם ונומר מעתה בחין תחלת מחנותם לזה ותחכם בעצה רעה והיא ויכת על המדבר פניו פירוש לרחות מה שהכעיסו במדבר מולי דרך שם יכול לקלל: מו״ת לשון דיבור דדבר בפירוש בזוהר בפסוק תבניו את במדבר לשון דיבור והכונה לפי שכל העכר נסיונות שניסו ישרחל את המקום היו בדיבור על יום סוף בענל בחתאוניים בחרגלים בצדת קרח מי מריבה וכו׳. כלם היו מוטחים בדיבור וחכב כי בכללות ישרחל שהיו לנגד פניו ומנחון רבים מבחות המדברים ודרך כם יקלל:

(ב) וישא בלעם את עיניו • בקש להכניס בהם עין רעה : והרי יש לך שלשה מדותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה המורים לתעלה : שוכן לשבטיו • רמה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין • רמה סתין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה • שלא יכוין לתוך אהל חבירו : ותהי עליו רוח שהיה • עלה בלבו שלא יקללם : (ג) בנו בעור • כמו לתעינו מים• ומ"ה שניהם היו נדולים מחבותיהם : בלק בנו נפור • מכיון בנו הוא במלכות ובלעם נדול מחבירו בנביאות מכאן בן פרס הוה : שתום העין • עינו נקורה ומונחת לתוך ומור שלה נראה פתוח • ולשון מסנה הוא כדי שיפתוס ויסתום ויגוב • ורבותינו אמרו לפי שאמר ותספר את רובע ישר׳ שהקדו׳ ב״ה יושב ומונה רביעיותיהן של ישראל • מתי תבא טפה שנולד הצדיק ממנה את בלעם • שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו ועל דבר זה נסתת עינו של בלעם • ולא שתום העין־פתוח העין כמו שתרנם מנקלים ועל שאמר שתום העינים למדנו שסומא בחתת מעיניו היה : (ד) נופל וגלוי עיניים • פעמוני כתרגומו שהיו נראה עליו חלה בלילה כסהוה סוכה • ומדרשו כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומקום להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו • (ה) מה טובו אהליך • על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה : משכנותיך • חניותיך כתרגומו • ל״א מה טובו אהליך • מה טובו אהל שילה וכית עולמי ביהוכן שהקריבין בהן קרבנו׳ לכפר עליהם: משכנותיך • לפי כשהן חרבין לפי שהן מתכוון עליהם • וחורבנן כפרה על הנפשות • שנאמר כלה ה׳ את חמתו ושפה כלה ויעת מם בניון : (ו) כנחלים נטיו • שנתרכו ונמשכו לנטות למרחוק • אמרו רבותינו מברכותיו של אותו רשע • אינו למדים מה היה בלבו לקללן • כשאתר לבסוף אל המדבר פניו ובשהפך המקום את פיו ברכם תעין אותן קללות שבקש לומר וכו׳ כדאיתא בחלק : כאהלים • כתרגומו לטון מור ואהלות : נטע ה׳ • כגן עדן • לטון אחר כאהלים נטע ה׳ כשמים המתוחין כאהל • נטע ה׳ • נטיעה מניינו בהאלים • שנאמר ויטע אהלי אפדנו :

מדליו

עוד ירמה על פי דבריהם ז״ל שאמרו כי אמדבר הוה מקום חנות ס״מ פרשה ונתכוון לעורר כוחותיו והוא אר׳ ויצת אל המדבר פניו שהם הוא רמה הקליפה ס״מ ותילותיו שונאי עם בני ישראל ודקדק לומר פניו אולי שמתעורר הקליפה כחתנעות הכעס כדרך שמתעורר הקדושה בשמחת ובלב טוב כי כל מ׳ יתעורר לתיכו והוא אר׳ פניו לשון כעס ע״ד אר׳ פני יבכו שהוא לשון כעס • או אפשר לפרש הכתוב עליה וירמז בלעם כי מי שהוא טוב הוא שבעיני ה׳ ראוי לברך ישראל ע״ד אר׳ טוב עין הוא יבורך ואמרו ז״ל מ״ת יבורך שלא יברך והכונה בזה כי הוא להיותו רע עין כידוע לא נתנו ה׳ לברך כראוי ואמרו במאחר כי ברוך הוא ובזה פרנים כי נפסל להיותו רע עין והמברך הוא המלאך שמדבר בפיו לזה אמר שלא ילך כפעם בפעם לקראת נחשים שהוא חלק הרע וישת אל המדבר פי׳ אשר הוא חונה שם השטים מקום מחנה שפינחס ומרד בשורש נשמתו ואמר שבזה יוכשר להיות טוב ויברך את ישראל והוציא הכתו׳ כי לא עשה זה מרצונו ותלבו

וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים ׃ (ג) וַיִּשָּׂא מָשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן ׃ (ד) נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם ׃ (ה) מַה־טֹּבוּ אָהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל ׃ (ו) כִּנְחָלִים נִטָּיוּ כְּגַנַּת עֲלֵי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע יְהוָה כַּאֲרָזִים עֲלֵי־מָיִם ׃

יזל

וזקף בלעם את עיניהו וחזא ית ישראל שרן לשבטוהי ושרא עלוהי רוח נבואה מן קדם יי : ונטל מתליה ואמר אימר בלעם בריה בעור ואימר גברא דשפיר חזי : אימר דשמע מימר מן קדם אל וחזו מן קדם שדי חזי שכיב ומתגלי ליה: מה טבא ארעך יעקב בית משרך ישראל : כנחלין דמתברין כגינית שקיא רעל פרת כבוסמיא דנציב יי כארזין דנציבין על מיא :

יסגי

שלא לפניהם הוא שעשה את הדבר הזה שחשב לרמות בוחן לבות ומולי כדעתו היתה עד שיתמין בו המלאך להסיר חכת מפיו לדבר בחשבו ואז יחשוב מחשבות להתחכם כסדר הברכה עצמה להרע כמו שכן עשה כתו׳ ל׳ כפי אומרו כנחלים ונו׳ כאהלים ונו׳ והיתה רוח הקודש מבטלת מחשבתו ואומרת לא כאשר מחשב חושב ונאמר נ

וישא בלעם ונו׳ הוצרך לומר וישא גם הוצרך להזכיר שמו ולא סמך על זכרונו בסמוך לפי מה שקדם לנו שישראל היו מסובבים בענינים ולא היתה עין טולטת בהם לזה אמר שנשא בלעם ונו׳ פי׳ נשא נביאותו כי הוא היה נביא לאומות העולם ואחז׳ נבואה יחוד ולזה דקדק לומר בלעם לרמות נפילות עין שהיה בזולתו אלא כי וכזה העיר שבמחזה הנבואה הכתוב מדבר וכזה הפיג לרמות ישראל שהיו נסתרים בענני הכבוד :

וירא וגומ׳ לשבטיו ותהי עליו ונו׳ פי׳ שרתה בהם ב׳ עניינים גדולים ה׳ כוכן כל שבט ושבט בפני עצמו ב׳ ותהי עליו ונומר שהיתה שורה שכינה על כל שבט בפני עצמו אלו בנד אאות שיש לא׳ יותר מחברו או לפי המנין נם רמז בקבר ב׳ דברים ע״פ דבריהם ז״ל שאמרו שבאותנעות שנסדרו ישראל בדרך זה כל שבט בפני עצמו שכינה עליהם שכינה ועשו מרכבה לה ויוה מה שדקדק לומר ותהי עליו רוח אלהים :

וישא משלו ונו׳ נאם בלעם ונו׳ ונאם ונו׳ כל׳ למה הוצרך לומר וישא משלו • עוד מה נוצרך לומר נאם בלעם כפעמים כי פיו המדבר עוד למה חוצרך להודיע שם מכיו כאן • עוד למה הוצרך לחזן עצמו כפעמים שבנופו נם בתחלת שומע ונו׳ מה נתכוון בזה ומה לבסוף עצמו למה לא שבח בפעם

אבן רחשונה • לפי שעד עתה היה מדבר מה שיפים ה׳ בפיו הפך רצונו שהדיבור היה יוצא מפיו בע״כ ועתה לבה מיפלים הוא על הדברים היוצאים מפיו כלומר הוא לומר מותם מרצונו הפטוט וכוונתו בזה נ״כ שאם יקללך יבא כח המברך ויברך מבל אם יברך לא יברך כח המברך ומה נם לפי מה שפירשתי בפ׳ וישת אל המדבר פניו ונו׳ בפ׳ שנתכוון להבשיר עצמו לברך ישראל יתיישב הכתוב עוד ויש אומרים שהוא אמנו ומעצמו וזה יתיישב דברי רז״ל שאמרו שהוא אמר בלעם ונו׳ בקש לבטותן בכחל בפוסק ביותר החתה וכו׳ ורוה״ק מעידתו לא כתו שאתה חושב שלא נטיו פי׳ בלבו שהם מטלטלים ומעקרים מתקומם ורו״ק מעידתו נטע ה׳ ונו׳ וכן כל דבריו אם ברכה שפניותיה קללה ואם אם דברי רו״ק לאה אמר דבר שיש בו מפי אלא שהם דברי עצמו ולזה אמר וישא משלו ויאמר נאם בלעם ואינם בשאר הדברים שקדמו אלא היו אמנו ופי׳ מי הוא המדבר דברי אל כדי שיוזקו לעולם מי בעל הדברים ואמר ג׳ פעמים כדרך אר׳ במשנה כל זית שיש לו סם ונו׳ בפעמו ובמקומו ובמשקלו בנגד בשמו אמר בנו בעור ואמר בנו ולא אמר בן לומר שהיה אביו אמנו לשמוח אמנו ורמזו לעיות בחתרנת בנו לבני בחינת ההסנה • או אפשר לומר שלא היה לבעור אלא בשעה לזה אמר בנו פירוש יחידו של בעור ולבסוף שהיו לו אחרים אמר שכלם נחשבים בחין לפניו ובחילו חין לו כי אם בלעם • בנגד מעשיו אמר הנבר שתום העין שהיה ניכר במעשה עיניו שבל מקום שהיה מסתכל בעיניו היה לוקה ולבן היה סותם עינו הרשה לבל יזיק ואפשר שהיתה לו עין השמאלית מיוחדת לזה ואם נפרש שתום העין הוא לשון פתיחה יהיה שהיה מסומן בפתיחת עיניו להרע • בנגד מקומו אמר שותם אמרי בל שהיה עומד לנגד שהיה עומד ואין אדם אחר עומד במקום זה של נכותה •

עוד ירמה בשעיר לאה אמר נ׳ פעמים נאום ולא הספיק בחתת • ב׳ אשר קנה בכח מעשיו כי האדם יתעיר לנפשו אבן לפי שיש בבלעם נ׳ הדרנות מבחי בלעם ל׳ כח שבח בדבריהם אשר פעל בו כוחות כפי המפעל מעשו • נ׳ אשר הקנהו ה׳ לפיכה ידועה להיות נביא לנויים כדי שלא יתרשלו התומות בחשוב בדבריהם זל ונתכוון בלעם לומר דבריו בהסכמת כוחותיו יחד בנגד כח הבח מבח המוליד אמר נאם בלעם בנו בעור ודקדק לומ׳ בנו ולא אמר בז כי אז היה בחתע מתניין תי ילדו והוא נתבוון לומר על החלק שבו ממנו שהוא בנו ולא על מה שיש בכוחו מן היוש ובנגד חלק אשר קנה בכחו אמר נאם הנבר פי׳ הנבר מה שקנה בדיותו נבר מעצמו נם רמז לתצנותו מלשון נבורה שתום העין שפקח עיניו בחו׳ זל שהיה הולך אחר עזאי ועזחל ושם קנה בחות הסותמת ונתפתחו עיניו בהסתרות ובמופלאות אחר בחי יניעות בחתור בדבריהם בחי יניעות נדיך לדבר ובנגד בח שבו אשר קנהו ה׳ לפי׳ הידועה אמר נאם פותח אחרי אל ובפל לומר אחרי אל ואחוק ונו׳ בנגד כ׳ פרטי ההסנה ה׳ בפיהם בח לו להדיבור לחזקו ולהב׳ כשהיה בנלה אליו ובנגד שניהם אמר מופל ונלוי עיניים פי׳ בשהיה חוזה מחוק שדי היה נופל ובשהיה בח לו להדיבור ושומעו בחזקו לא היה נופל אלא היה נלוי עיניים :

מה טובו אהליך ונו׳ פי׳ לפי שיש בישראל בת שקובעים עתים לתורה וכת שעוסקים עתים אמר מה טובו אהליך יעקב כאהל זה שמיקו קבוע ובנגד בת התקועה אמר מה טובו משכנותיך ישראל המשכן ובנגדו אמר מה טובו אהליך כ׳ שהיו בו כיחוד דבחיב באהליאהל מועד משכן לפניהם מן הפרוכת : כנחלים

עוד נתכוון בנגד ב׳ זמנים ר׳ שהיו במדבר שהיה ה׳ כניהם באהל דבחיב ועשית ונו׳ לנחל על ה׳ אמר לפנין בערבל ובנגדו אמר משכנותיך ישראל ואמר לפנין רביס לפי שיש הדרנות נטיו ונו׳ רזל דרשו כזה הרבה דרשות ואפשר לפרש הכתוב עליה שהכתוב מדבר בנגד ד׳ כתות הנדיקים

(ז) מדליו . מבחירותיו . וזרעו כמים רבים . לשון הבלחה הוא כזרע הזרוע על פני המים : וירם מאגג מלכו . מלך רשון בלעם יכפוב את מגג מלך במלך : ותנשא מלכותו . על יעקב יותר ויותר כיצה מחרי דוד ובלעה : (ח) אל מוציאו ממצרים . מי נוסף לשם הגאולה הזאת של המיל שם ממצרים בתוקף ורום כלו . יאכל את הגוים שהם צרין . ועצמותיהם . של צרים : ינרם . מנחם פתר בו לשון שבירה . וכן לא נרתו לבקר . יכן את חרפיה תנרתי . יאני אומר לשון עשם הוא כתורגמו הכסר בביזיו מסביב והחיות שבפנים ות שמיד הנעשם על פרסימותיו : וחציו ימחץ . מלכלוס תרגם חציו של צרים חלוקה שלהם היו בעלי חנים מדי פלגותם : ימחץ . לשון יחתלם וחלפה דקתו סיחנו את מרגם . ויש לפתור לשון חנים מתם חניו של הקדוש בריך הוא ימחץ בדמם של זרים יטבול ויטבילו בדמם . כמו לתיגן תתקן הגלדיאוטין זו של מכר כמו מחנתי שהבעוט שהם כרתם כמלוי תחון וכעוט : (ט) כרע שכב כאחי . כתרגומו יתיבו כאריה וכגבורה:

(י) ויספוק . וז על זו : לעבוד

(ז) יזל־מים מִדְּלָיו וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים וְיָרֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ וְתִנָּשֵׂא מַלְכֻתּוֹ׃ (ח) אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ יֹאכַל גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמֹתֵיהֶם יְגָרֵם וְחִצָּיו יִמְחָץ׃ (ט) כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר׃

(י) וַיִּחַר־אַף בָּלָק אֶל־בִּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לָקֹב אֹיְבַי קְרָאתִיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ זֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים׃

(יא) וְעַתָּה בְּרַח־לְךָ אֶל־מְקוֹמֶךָ אָמַרְתִּי כַּבֵּד אֲכַבֶּדְךָ וְהִנֵּה מְנָעֲךָ יְהוָה מִכָּבוֹד׃

ויאמר

יָסְגִּי מַלְכָּא דְיִתְרַבָּא מִבְּנוֹהִי וְיִשְׁלוֹט בְּעַמְמִין סַגִּיאִין וְיִתְקַף מֵאֲגַג מַלְכֵיהּ וְתִרְנְטַל מַלְכוּתֵיהּ׃ אֱלָהָא דְאַפֵּיקְנוּן מִמְצְרַיִם תּוֹקְפָא וְרוּמָא דִלֵּיהּ יֵיכְלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עַמְמַיָּא סַנְאֵיהוֹן וּבְבִזַּת מַלְכֵיהוֹן יְתְפַּנְקוּן וְאַרְעָתְהוֹן יַחְסְנוּן׃ יָנוּחַ יִשְׂרֵי בְּתַקּוֹף כְּאַרְיָא וּכְלֵיטָא דְיִקִימִינֵיהּ בְּרִיכָךְ יְהוֹן כְּרִיכִין וְלִיטָךְ יְהוֹן לִישִׁין׃ וְתָקֵיף רוּגְזָא דְבָלָק בְּבִלְעָם וְשַׁקְפִינִין לֵידְוהִי וְאָמַר בָּלָק לְבִלְעָם לְמֵילַט סַנָּאַי קְרֵיתָךְ וְהָא בְרָבָא מְבָרַכְתָּ לְהוֹן דְּנָן תְּלַת זִמְנִין׃ וּכְעַן אֵיזִיל לָךְ לְאַתְרָךְ אֲמַרִית יְקָרָא אֲיַקְרִינָךְ וְהָא מְנָעָךְ יְיָ מִן יְקָר׃

ואמר

יזל מים וגו׳ הכוכח על פי דבריהם כי כל מים ישראל הכל מסיני הלך בתורה ולזה רמז מירם ודרכו ת״ת מירם תלת מתורתה ומחר כתו כי כל מה כתחריכים כתורה הוא מדליו מתה שהלה דלה מים שכלל רמזו בתורה שכתה ומחר לעשו הלי לומר כי בערך פיכה הגדולה מאד עתיד ר׳ ליזלות לישראל כסוף הדורות ביתי מלך המשיח שהוא סגר החת מים של ביכה כל המ״ט שם בגדר הלי בערכי ומחר כי הגם שעתה הוא הלי זרע ישראל יזכה לקחת מים רבים שהוא סגר הל והוא מו׳ ורוצו כמים רבים ומחר וירום מחגג מלכו כח בילה מלכות ישראל הקיימת שהתחילה מחגג שהוא מלכות עמלק ויתגיים עשם שמול ויתם בפסוקה מלכות שמול וביתה לדיבהו הטוב שהיה דוד ושהם שכיכה התחלת תלכותו מחגג לשעור שיבת הכבר שהיה מגד מגג פי׳ שהגיעו שמול חי ולח הרגו כמומרים ול בשחיתה הלילה הגרון מגג זרע עמלק וזה סיבה לעקירת מלכות שמול ולרומם מלכות בית דוד ויתגבה מלכותו היה מלכות רמשים שהיה דוד דכתיב ועבדי דוד מלך עליהם ירוס ונשה מלוך כמשר כיעניהם . עוד ירמה כמו׳ וירום מחגג שמחילת תלך המשיח פעולות תלך המשיח היה מלחמת עמלק שכל עמלק כח מחגג כידועה ומחרו ול שמחר הק״ב מין הכשה שלם יד שיחיה זכר יעמלק ויבטל מלכותו של כל העולם :

אל מוציאו ממצרים ונו׳ פי׳ ת״ל מו׳ ול כי בגלת ישראל מחגרו׳ בדרו כל ניעוני התקופה שהיו בקליפת מצרים וכבר הקדמנו שתוקף התקופה הוא כשמברית עגפים והוא מו׳ מוציאם ונו׳ כתוציפות רשם לו פי׳ לעשם ולוה ג״כ רמז במחחר יאכל גויים צריו היה להוציאם ניעון התקופה שבו ותיתה בכללת בגפש ישראל בסוד בדיק מאכל לבובית גפשו ומו׳ ועצמותיהם פי׳ ומפי בחיבה התעצמת בהם ישרש מיתה ומו׳ וחציו ימחץ ת״ת ע״ב לימחה ל בפסוק יפקוד ה׳ על גבא ונו׳ שהיו הק״ם מאבד מיתה למטה למלה על שר שלה למלכה ושבה בהתחוקה בלבת לבד לת יהבד שבר למלה שלה יפקידנו ה׳ וכשהמיתה יהיה לה בסדום ועמורה מו יאבד שרה למיבלה והוא מוציאו פי׳ כח מיצרכתם שהם חגים הליחתים בעפם והם העריס יחתך ע״ד מו מתן רפש על פתן רבה

סיאכלו כח שריהם מלמעלה ומם נפרם יחתך לגון סבילה ודחיפה יכויו לגיהר סתיו ומדקין חן סתיהו כתקיב בהם ונטחל בדמם :

ברע ככב ונו׳ פי׳ תפי׳ בייתן שכרע פי׳ שהיהו חוגר כלי זיין ולח יעוקד למלחמה שלח כובע ויושב לו ילח זה בלבד שלח תפי׳ שכב שהיהו מרגיש בבהמה עליו תע״פ כן מיהו חושש כי מי הוא זה שיתרבב שלין לבחיתו ומו׳ ובלבית כפל ההדגשות כבגד ב׳ כתות שבישראל זו למעלה מזו כתו שפתבנו לתילה בהם הגדיקים ורבינוגם .

מברכיך ברוך ונו׳ תמר מברייך לגון רבים יבריך לגון יחיד לת רבה לברך שלח תחת יתכוון על עגמו ורעה עיהו בשתר התברים ותחר תוריך תרור מתכוון לומר כתיהו כל תוהרהו תרורים וכת לתיבה עגמו מהתירה ומולי כי לריים נתכוון עגם מברייך יתהיותו דכריו ותהיה ברוך ותוריך יתקיומו דכריו ותהיה ונו׳ והעריס הרשע כזה לריהם תם יהללם תח״כ ולזה רמזים מחתר ברוך לתרור להעתידים בתורה ח״ו וח׳ הסיב נתולו ברתבו ויתקיימה כו הקללה ונתתרר בעזרא ובע״ה בתומים לל בלעם תין לו תלק לעולם הבח :

ויהר תף ונו׳ ויספוק ונו׳ פי׳ חרם תכו ושבך רוגזו בספיקת כפיו :

ברכת ועתה ברך פי׳ ברכת ברכה שתין כח הללה ורתוים למברת מברייך ברוך ותוריך תרור ולפי מ״ם שכותתו לתרע לת תרגים בלך בכוכב זו : ברח ונו׳ נוד חילין ד׳ דברים ת׳ שלח יתערב תלח ילך בתיתה שייה והוח תיתיו ותתה ב׳ פילך בתיתה רבוחה והוח מו׳ ברח ב׳ שלח ילך תחר עתו ללויותו שלח הוח לבדו והוח מו׳ לך ד׳ שלח ילך תעיר זו לעיר תחרת תעבי תיתה תו תדיין שלח לתרומו פתירה והוח מו׳ תל תקומך ולפי שכל זה הוח זלזול לבלעם והוח שפך תה ב׳ שלח לו כי כבד תרבדך תמר לזר תתר לו תמדתי כבד ונו׳ ותו׳ והנה תנעך ת׳ תכבוד פי׳ כל תה שעשה ה׳ שלח הכייחך לקללם תיכו שלח לתרלית דבר זה שהיה למנוך תבבוד ושתר בלעם טעיתו כי כדר בפיו שלח גם למלתריך דברתי ונו׳ פי׳ ותע״פ כן סברת וקבלת שלחת לי כבד תכבדך וכבל ליתר תלכיך תשר שלחת ושל הספיק בתו׳ תלכיך ומובן הדבר בריות שלחם נתרון בתתר תלכיך על התלחים הרחבונים ותו׳ תשר שלחת נתבון תל תלחים ששלח ס״ב ותומרו לתמר פי׳ לח דברתי הלברים לבד תלח ניויתים לתתר לך :

ועתה

(יג) לבבי את פי ה׳ • כאן לא נאמר מלבי • כאן שנאמר ברשעים לפי שיודע שבאלם ההקדוש בריך הוא ונטרך : (יד) הולך לעמי • מעצה הריעי כשאמר עתי שבאמלך הקדוש בריך הוא מיללי : לכה איעצך • מה לך לעשות • ומה היה העצה אלהיהם של מלו שונא ומה היא כו׳ כדאיתא בפלק מדע

(יב) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק
הֲלֹא גַם אֶל־מַלְאָכֶיךָ אֲשֶׁר
שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר :
(יג) אִם־יִתֶּן־לִי בָּלָק
מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא
אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה
לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה
מִלִּבִּי אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה
אֹתוֹ אֲדַבֵּר : * (יד)
שביעי וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי
לְכָה אִיָּעֲצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים : (טו) וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם
בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם
הָעָיִן : (טז) נְאֻם
שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל וְיֹדֵעַ דַּעַת
עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה
נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם :
(יז) אֶרְאֶנּוּ וְלֹא
עַתָּה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב
דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם
שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל וּמָחַץ
פַּאֲתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל־
בְּנֵי־שֵׁת :

והיה

ועתה הנני וגו׳ פי׳ הנה היא מוכן לקיים נזירת מלך בלעת בעת הזאת ואמר לשון יחיד כנגד מה שאמרו לו בתיבת לך כתיב שפיר ואמ׳ לעמי כנגד מה שאמר לו אל תקומך אבל כנגד פרט הבריאה לא יודה לי כי לא חס לירא ממנו כי כבשן נדול היה וגם ולמד כתיב בתיבתו עמו עם בני ישראל בדיבורו ומכ׳ זולתם שלא יוכלו עשות עמו רעה : אשר יעשה וגו׳ באחרית וגו׳ פי׳ לעני ברכה לגלות לו שישראל יתבדו ויקבלו ביניתם של מוחב ונם בלק מצפר שהיה רואה דבר זה בניסיון כי עם בני ישראל ימתן פתאי מוחב לזה אחר לו כי מה שיעשה העם הזה לעתך יהיה באחרית הימים וטעם שהודיעך להודיעו דבר זה לפי שכח ליעצו בעת הקרבת בנותיהם במיתים על פפי מו׳ לכה איעצך לזה חס שיאמר בעיתים לעם בני ישראל הבאי לאחדם אלא כל היותם יקרב לזה הזיעצו כי לא יריעו ולא ישחיתו עם הזה לעתך ויכולין בעיתם לעמת לאחרית ישראל לעצתו ודקדק לומר לעמך לומר דוקא לעתך שהם מוחב שהיה מלך עליהם הוא אלא ישעו להם דבר אלא באחרית הימים ולמעט בלק כי פעם יפצר וכאן היה דכתיב ואת אלבי מדיין וגומר והוא מ׳ מהם כמו׳ זל :

וישא משלו וגו׳ פירשתי לעיל(שכל דבריו מיום אלא מדרך מכל וגם לפי מה שפי׳ שם יכול להתברך ג׳׳כ כאן) :

אראנו ולא עתה וגו׳ בפל הדברים בתלוי סוגות גם בפל לומר דרך כוכב וגו׳ וקם שבט וגו׳ גם בפל לומר ומחץ וגו׳ וירדך וגו׳ בל

יעמיר לו פתח בפל זוותיו ולזה דקדק לומר פתאי . מו ירמוז שיקדים דוד וימחצם ומלך התחיה יחבד בחייתי הבזתיים מהם וכיוצ עמון מחר ודקדק בל בני שת ויחסם לשת לפי שהם חבופי שת בו מידת בושת מחר ודקדק ולא מחר ומחץ . מו יכוון בכתוב לבללות בל החיות שבלן כאו שת ומבללם הם עמון ושהם שפרט מוחב לפי שהם פלאו מחדיו ועמהם הוא מדבר לזה ביחר הבריות הנוגעים להם בפרטות . ומ׳׳ת והלא אין לישראל מלא עשרה חומות ולמה אחר בל בני שת רוא מה שנאמר מיתר . והיה מדוש ירבה וגו׳ ומצעתה בל בני שת שבאו לזכותם יבדרו לנו בחדוש ולזה ודקדק בל בני שת ולא אחר ומחץ כי לא יתחבדו בל החיות לבעיר לבא ועליהם נאמר בנבואה הבעיר בן אחיה הבעיר ובנבואה הבעיר בן אחיה שנה :

(יח) וְהָיָה אֱדוֹם יְרֻשָּׁה וְהָיְתָה יְרֻשָּׁה שֵׂעִיר אֹיְבָיו וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חָיִל : (יט) וְיֵרֵד מִיַּעֲקֹב וְהֵאֲבִיד שָׂרִיד מֵעִיר : (כ) וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד : (כא) וַיַּרְא אֶת הַקֵּינִי וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ וְשִׂים בַּסֶּלַע קִנֶּךָ : (כב) כִּי אִם יִהְיֶה לְבָעַר קָיִן עַד מָה אַשּׁוּר תִּשְׁבְּךָ : (כג) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשָּׂמוֹ אֵל : (כד) וְצִים מִיַּד כִּתִּים וְעִנּוּ אַשּׁוּר וְעִנּוּ עֵבֶר וְגַם הוּא עֲדֵי אֹבֵד : (כה) וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ וְגַם בָּלָק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ : ס

כה (א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב :

ותקראן

אויבו פי׳ מדוש ועניר ומ׳ יחסך פי׳ כלה תכנה עוד ולא תזיק להם תקומה כשאר התומות שיהיו מהם כמתיר ונתן טעם לפי שהם מויבי יסר דכתיב זכור ה׳ לבני אדום וגו׳ לזה מכתם יתירה על כל בני עת :

וישראל עושה חיל פירוש כמתנגדות מיכוד אדום ושאר בני עמו יעבו ישראל חיל :

ויהי אדום ירתא ויהי ירתא שעיר לבעלי דבבוהי וישראל עבד חילא : ונחת מן בנכסין ויהוה חד מהבית יעקב ויובד משיזיב מקריית עממיא : והזא ית עמלקאה ובטל מתליה ואמר ריש קרבניא דישראל הדה עמלקאה וסופיה לעלמא ייבד : והזא ית שלמאה ובטל מתליה ואמר תקוף בירת מותבך ושוי בכרך תקוף מרורך : ארי אם יהי לשיצאה שלמאה עד מה אתוראה ישביונך : ובטל מתליה ואמר ווי להייביא דייהון כד יעבוד אלהא ית אלין : וסיען יצטרכן ברומאי ויענון לאתור וישתעבדון לעיבר פרת ואף אינון לעלמא ייברון : וקם בלעם ואזל ותב לאתריה ואף בלק אזל לאורחיה : ויתיב ישראל בשטין ושרי עמא למטעי בתר בנת מואב :

וקראה

ויבא פי׳ מלמד שהיה מכיר בלעם ס״ת ומאיר עיניהם ויודעים מתי יהיו בולעו מפיו ולפי שנגזרו הקדוש׳ הם מלוכלכים בכסם תוך הקליפה וכשהם מתבררי׳ ויוצאי׳ ממנה הם נתקנים לזה אמר עושה חיל לשון תיקון לחיל אחר כמו שיהיה להם :

וירד מיעקב רמ״ב אחר שעל יותב היה יושב ורמז על פרט המכיה והביאו שיקר כי לדברי רמ״ב היה לו להקדים מאחר זה למאמ׳ והיה אדום יהיה שהוא ענין התשיח ולדברי רשי׳ הנה סבור אחר וקרקר כל בני שת וכלל כל שיצאו משת כן אדם הראשון נח ליתר שהנה שיצאו מהתומות אחר וקרקר ונזכר כאומן נם כן ממשמעות וקרקר ולא יאבד כלם כאחת׳ זל אע״פ כו לא תהיה מחללה אם לא בלעם מייעצם והוא אומרו וירד כי לשון תלמות מיעצם כי מיירב לבד תהיה ואומרו והאבידו שריד מעיר פי׳ לא מלך לבד הוא שיהיה מיעצם ולא אם לא אפי׳ שריד פירוש מחללה למטה מ־תלמות יאבד מהם ולא יהיה מהם עיר ושרד :

ראשית ונזכר יאחריתו וגו׳ פי׳ ראשית גויים שנטעו ישראל לאבד לא נטעוהו תחילה אלא על עמלק שכן כתיב בתוב זאת זכרון ונזכר מחה אמחה את זכר עמלק וזה היה סמיך ליציאתם ממצרים והיו לומחים והולכים בו שהול עשה בו מה שעשה׳ימי מדבי עבו בו ישראל מה שעשו ואחר ואחריתו ונזכר פירוש לא יעמוד על פרק סוף הכיליון אלא עדי אובד . פירוש עד שמלך המשיח יאבד האומות מן תבל ואחריתו של עמלק להכרית . או ירמז עוד ראשית גויים פירוש ראשית לעזן מעלה ותחילת הוא ניתלק לכל הגויים ויהיה עומד במעלה זו על שיניע לפרק כליונו והוא אומר ואחריתו פי׳ גם כי יהיה ראשית גויים עדי אובד ויש שכח ליישב שיניע בידם בפרק נדולתו וכן אמר ויהי בית ועיו בידו כתיב ונו׳ ונם הוא עדי אובד ויהיה ליפרע לאחרים שעשו ואחר ואחריתו ונזכר פירוש לא יעמוד על פרק סוף הכיליון אלא עדי אובד . פירוש עד שמלך המשיח יאבד האומות מן תבל ואחריתו של עמלק להכרית . או ירמז עוד ראשית גויים פירוש ראשית לעזן מעלה ותחילת הוא ניתלק לכל הגויים ויהיה עומד במעלה זו על שיניע לפרק כליונו והוא אומר ואחריתו פי׳ גם כי יהיה ראשית גויים עדי אובד ויש שכח ליישב שיניע בידם בפרק נדולתו וכן אמר ויהי בית ועיו בידו כתיב ונו׳ ונם הוא עדי אובד ויהיה ליפרע לאחרים

ויבא את הקיני ונזכר זה יתרו וכוונת המאמר הוא ע״ד מומרם זל מיתן זה לאברהם ואברהם היה נר נגד רמזון ועל כתו נקראים כל הנרים אברהם ואמרו זל שיתרו כתגייר לזה אמר מיתן מושבך הוא כנגד אברהם שנקרא מיתן ואו ושים בסלעי ונו׳ פי׳ ועיד לך בכמת הנך בסלעי פי׳ קנך היה כתו שנתן לאשה ויהם ואשה נקראת בתורה ועז אלך נם סלעי ירמזו לתורה כאחור כם העיזר ונקרא אשה על שם :

כי אם יהיה לבער וגו׳ פי׳ נסתכל בקורות אחר יכולין להניעו לקיי ואמר עד מה פי׳ עד מה יהיה כיעור אחר תשובתם עליו מהצרות אחור תסכך פי׳ שיסלוט עליו אחור שהוא שנחריב ויוליכוהו בשביה :

מי יחיה משמו אל רזל דרשו בזה כ׳ דרכות יעש״ך וכרמה לפרש הכתוב על פי הקדמה מדברי הזוהר כי סיבת נלות ישראל היה לבער מיעוצות הקדושה אחר כם נתונים ביושב הארץ ההיא והוא מה שרמזו בפסוק את אחר יכלוט החדם כאדם לרע לו פי׳ לרע לו לנמרי כי יתבער ממנו חלק הטוב ויאמר בו חלק הרע שים בשכנגדו בעכלט ובכר הקדמנו פעמים רבות כי בהפרד חלק הטוב מהאדם זה הוא כליונו כי הוא כבר המיומיד והחטים כי בתי׳ הרע את תקרא ואתה יכוין הכתוב עזה לפי שקדם והזכיר בבית אחור הודיעה רוח הקודש מעשה בבית עם קדושו שרש נולים כתרנות ואמר מי לתומות תשמו על פי החוי יסיבב להם שיחת חלה בתוכם כי כל מקום יסיח ר׳ יש׳ כמה רם מוציאים מ־ם כל ניעוני הקדושה המעיידים תומם והוא אחמר עניתו עת אחר יכלוט ונומר לרע לו כל הכלוט :

ויקם בלעם וילך פי׳ לא פנה לבית מכסנייתו אלא הלך תכף ומיד והודיעך לומר וילך וישב לא זומי ולא הספיק לומר וילך למקומו להעיירך שהלך בקומו ולא נתעכב כמה היה לומר ויקם וילך למקומו ויתה הכונה שמודיעך שני דברים א׳ וישב ב׳ וילך למקומו ותיו ידוע שם ברוחו הלך לזה אחר ויקם וילך להעיירך שהלך בקומו ומודיעך כיוד שחזר למקומו כאחר אחר לו בלק ואו ונם בלק הלך ונו׳ פי׳ אלא עמד ומו לנוחתו בדומי מלכיו׳ . ויוד אחסר שבלק נם הוא לא עמד עוד במלכותו שם לפי שידעו מוחב מחברי בלעם כי עם בני ישראל לא יהיו ולא יפחיתו לרם מ״ב כי־בטל רשיבה יבטל התשובב והעתידות ממלוך עליהם והלך לדרכו שכח כי למדיין והרחיק שכם ומתה במלחמת מדיין וזכרנו .

וישב ישראל בשטים וגו׳ כל״ד מה נורע בשורתו מאחר זל ורזל שעירו בזה ואחרו כי לשורתיך בח כי זה סיבב לנזות וגו׳ לפי שהחיסום מטבעיו לייחד טבע התאוה הבהמית . וברמה לפרש שהשחוב שעיר סיבת רעות שהיתה לפי שיעלו העם לטייל חוץ למחנה יפר׳ ובם יחלו אחרו בית תיבת חיה יהוה אל׳ ויבב יפ׳ בשטים שהיו מתקיים ופשטים הוא לשון טיולים כדרך אל׳ שטו העם ופי׳ הלל לון טייל זה־ פי׳ ויחל חיה לנזות :

ויחל העם לנזות אל בנות מואב אל׳ ויחל לשון חילול שנתחלל לנזות פי׳ לפי פשוט נכר יאחרי אל׳ ת״ל אל בית ונו׳

(ג) ויסתכון לשטיסן • כסתקף יגרו עליה ואומר לה השמיעי לי והיא מגיסה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו השתחוה לזה: (נ) פעור • על שם שפורצין לפניו פי הטבעת ומניחין דעי זו היא עבודתו: ויחר אף ה׳ בישראל • כלפי כלם מנפה: (ד) קח את כל ראשי העם • לשפוט את העובדים לפעור: והוקע אותם • את העובדים: והוקעים היה כמו שמגיעו בבני שמעל והוקעתם לה׳ ושם תליה מפורשת • פ״ח בסקילה וכל נסקלין נתלין: נגד השמש • לעין כל יום׳ ה׳ השמש מודיע את החיטאים העכן נקבל מכנגדו והשמש זורחת עליו: (ו) והנה איש מבני ישראל בא • התקבלו שבטו של שמעון מכל ומרי שהיה נשיא שלהם • אמרו לו אנו נדונין בחיתה ואתה יושב וכולי כדאיתא בגמרא בסנהדרין: את המדינית • כוזבי בת צור: לעיני משה • אמר לו משה זו אסורה לו מותרת • אם אתמר אסורה את יתרו מי התירה לך וכו׳ כדאיתא התם: ושמה כוזבי • בתעלמה אמרו הלכה (כל הכועל ארמית קנאין פוגעין בו) נעו כולם בבכיה • בעגל עמד משה בכנד שעה רבות שנאמר ויטחן עד אשר דק ונאמר וכאן רפו ידיו מלה כדי שיכת פנחס ויטול את הרמוח לו • (ז) וירא פינחס • רואה מעשה ונזכר הלכה אחר לו נאמר מקובלני ממך הכועל ארמית קנאין פוגעין בו • אמר לו קריינא דאגרת ליקוי פרונקא• מיד ויקח רמח בידו ונאמר: (ח) אל הקבה • אל האהל: אל הבטן • כמו הלחיים והקיבה • (ספר אח״ש הקיבה) כיון בתוך זכרות של זכרי ונקבות שלה • ורמו כולם שלא לתוס הרגם והרכה נפיס נעשו לו וכולי כדאיתא התם:

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן • לפי שהיו השבטות מכויכ אותו הרציחה בן פיטי זה שפטם אבי אמו ענלים לע״ז יהודע נשיא שבט מיסחכר-לפיכך כח שכתוב ויחסו אחר אהרן: בקנאו את קנאתי • בקנאו את נקמתי • בקנאו את הקנוי שהיה לי לקנוי • כל לשון קנאה הוא התחרה לנקום נקמת דבר מפרשמטו בלעז: את

פרשת פינחס

פ פ ט

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יא) פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

לבן

(ב) וַתִּקְרָאן לָעָם לִזְבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן: (ג) וַיִּצָּמֶד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל: (ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל: (ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר: (ו) וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיַּקְרֵב אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וְלְעֵינֵי כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ז) וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ: (ח) וַיָּבֹא אַחַר־אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֻּבָּה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קֳבָתָהּ וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ט) וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף:

ק״ר פסוקים נעוה סימן:

פרשת פינחס

פ פ פ

וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: פִּינְחָס בַּר אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא אָתִיב יַת חֵמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרָקָנִי יַת קִנְאָתִי בֵּינֵיהוֹן וְלָא שֵׁיצֵיתִי יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

בבן

וְתִקְרָאן לְעַמָּא לְדִבְחֵי מַעֲוָתְהוֹן וַאֲכַל עַמָּא וְסָגִידוּ לְמַעֲוָתְהוֹן: וְאִתְחַבַּר יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא פְּעוֹר וְתָקִיף רוֹנְזָא דַּיְיָ בְּיִשְׂרָאֵל: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה דְּכַר יַת כָּל רֵישֵׁי עַמָּא וְדוּן וְקָטוֹל הַיְתָיב קְטוֹל קֳדָם יְיָ לָקֳבֵיל שִׁמְשָׁא וְיִתוּב תְּקוֹף רוֹנְזָא דַּיְיָ מִיִּשְׂרָאֵל: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְדַיָּנֵי יִשְׂרָאֵל קְטוֹלוּ גְּבַר גַּבְרוֹהִי דְּאִתְחַבָּרוּ לְבַעֲלָא פְּעוֹר: וְהָא גַבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אְתָא וְקָרִיב לְוָת אֲחוֹהִי יַת מְדָנִיְתָא לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִינוּן בָּכֵן בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: וַחֲזָא פִּינְחָס בַּר אֶלְעָזָר כַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא וְקָם מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא וְנָסִיב רוּמְחָא בִּידֵיהּ: וְעַל בָּתַר גַּבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל לְקוּבְתָא וּבְזַע יַת תַּרְוֵיהוֹן יַת גַּבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל וְיַת אִתְּתָא לְמֵעָהָא וְאִתְכְּלִי מוּתָנָא מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְהֲווֹ דְמִיתוּ בְּמוּתָנָא עֶסְרִין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין:

פרשת פינחס

וְהִקְרָאן לעם הוגדך להזכיר העגל ולא הספיק לומר ותקרבן להם נתכוון לומר מקרבו לאותם שלא יעמו לעבוד בהלהיהם הלכו **הם מנלס וקרבו להם** • ירמז כי מלבד מה שהיו הולכים ס׳ ס׳ הוסיפו **או לקרבת להם** שילכו בכוכופיא לזבחי מלהיהן וכו׳:

לזבחי שהיהן והנס נאמר שפעור מין בעבודתו זביחה אלא בהתרות הלבלוך למול פניו ומן הסתם לא זבחו לו אולי שהיו עושים שמחה בשעה לעבודו או אולי שהיו עושים כן כדי להרבות בשחלבי להתרות בעגלו בריבוי יכיאת הטיבוח:

וישתחוו וגו׳ ויאמר פי׳ז סיבת השתחוויתו שבעגל וגו׳ ע״כ אז׳ל שבעגל פעור מתנים עובדיו:

וישוב חרון וגו׳ הוגדך לשבוע חרון גם אחר עשות משפט בפי׳ד של מטה מין מתניעים אלא לעופי בעלים ושתרתה יהם יעשה ה׳ משפט וגוף גם עושים בלא עדים ובלא התרתה ובשיגת המשחית יפחית גם לחוכחו מחשבות דע לזה אמר להם לעשות משפט וזה יהוב חרון אפו לכל יפחית עובדים בלא עדים ובלא וגו׳ ויפוכו ויחיו:

וידקר את שניהם וגו׳ קשה בשלמא דקירת חיט ישרא כמשפט ההלכה מקנאים פוגעים בו אבל המשה חיטה שיכת קיימת חיתה ואיכה תגוזה ואם על משפט היתה אחת חיט לא היתה כהדגת על הספק ומפני מדן גם משפט הכאתה דכתיב ואת הבאתה אחרונו וכתיב אשר כבר חמורים בשרם •

ואת למה לא הרגו ישראל המדינית מקדם כיון שהיו מהם שלא נצטוו עליהם ומפני לפי שעדיין לא שלחו להם ישראל קריאת שלום והנפ בלבסוף נ״ב לא שלחו להם זה היה מחר מעשה כי ליום ה׳ נגור וגו׳ או אולי שלא היו מכירים אותה וחשבו כי היא פוחבית ולא מדינית שהרי לא היו רגילים אצלם להכירם או היה מלבושם כמלבוש מואב ואו׳ המדיני הוא דברי הכתוב:

פרשת פינחס

לאמר על״ל למי יאמר אם לפנחס לא היה לריך לומר אח״כ לבן אמור אליו שכבר אמר לו הדברים ועוד סדר הדברי׳ יגיד שלא כן הוא:

ונראה שנתכוון בזה שיאמר ליפתר

דברים הנאמרים בענין והכוונה כדי שיכירו מעשל טוב שעשה להם פנחס ולא יפנאוהו בשביל הריגת הנשיא ובאה שנמשך מסיבתו שחבט המלאך מכם מה שחבט כאומרם אל כאשר אחבור כאמור:

פינחס בן אלעזר וגו׳ על״ל למה הוצרך ליחסו ואולי שיתכוון שיוברו אחבותיו לטובה • ועוד נראה שנתכוון להללם יפרעאל עם אהרן שאבב נפילה גדולה מיפרעאל באחבעות העגל דכתיב ויגוף ה׳ את העם אשר עשה אשר עשה אהרן הרי עמד פנחס בן בנו ופלה נפש כל יפרעאל כאו׳ בסמוך ולא כליתי את בני יפרעאל ולזה יחסו עד אהרן ואחבות פאמרו אל במדרש שהיה אהרן עומד ומתקנח והיה אלאך כל יפרעאל תוהה ואע״ג וכו׳ ע״כ הא למדת שהיה נכתב על אהרן החלקול שנרם באחבות עם רב והיה מבקש לתקן מה שנפרץ וכאן רמז ה׳ כי פנחס עלם באלה טובה מרובה:

השיב את חמתי כונת הודעת דבר זה שלו יבא לומר לו עלה יאשוב שה׳ השיב חמתו בלא אחבעות זכות אחר כשה אלת הדין ויבא אזה שיחשוב משה כי ה׳ אחבנג בסדר זה לבן הודיע ה׳ כי פנחס הוא שהיה סיבה להשיב חמה והוא אז׳ל השיב את חמתי ולא אחבעות כאן:

(יב) את בריתי שלום. שתרוץ לו לברית שלום כמלא המחוץ טובה והנית למי שנעשה עמו טובה לא רמז פירש לו הקדוש ברוך הוא שלומו"ז:
(יג) והיתה לו. בריתי ואת: ברית כהנת עולם. שתצפו שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן-לא נתנה שלא למחרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיו שיולידו אחר המשחתו מכל פיגום שנולד קודם לכן ולא נתן זה לא בא לכלל כריתת עד כאן. וכן שניני כותבים לא נתבטלו פיגום עד שיהרגו לעתיד: לשלום. בשביל שלא יהו המקום אחת לי. ויקנאתי לביותי בשביל ביון. ויד ושם הים ישראל ואומר. בתקום שיחים את הנקיק ליכנס ויחם את ארמצ לניאתי: נשיא בית אב. לפי שהיו אומרים. לאחד מחשבים בתי אבות שהיו לבטל שיעבוד. דבר אחר לשודיע שבאו כל כיוצאים מפי הים היה נשיא לא תנא עצמו מלקנא לחילול השם. לכך הודיעך הכתוב מי הוא המוכה: ושם

(יב) לָכֵן אֱמֹר הִנֵּנִי נֹתֵן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם: (יג) וְהָיְתָה־לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יד) וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת־הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶן־סָלוּא נְשִׂיא בֵּית־אָב לַשִּׁמְעֹנִי: ושם

מעל בני ישראל פ' לאחר שיצתה זעזית ועזיתה עליהם הכיכה הילדים וזה שכח גדול. עיד נתכוון לומר מעשה הטיב בגיר הפעולם עצמה שהסיר כעס ה' כי הכעס היה עכף היצון והתאבן ויהיה לה' נחת רוח הרבה מהכעת חמה:

בקנאו את קנאתי בתוכם דקדק לומר קנאתי גם אחר בתוכם בא לתת כח המעיב בו הכעת חמה ואחר שהיתה כאחבות ג' דברים הם שקנא בכבודו ובעצמו וכאן בעצמו לאחר בדבריהם ודוגמא מוחרו בקנאו בכיצו. ב' פירושי הקנאה בכיצו בכולי עלמא לבד לא לאחבות שום דבר זולתו וזו היא מדות שלמת אבל יתרים ה' בה יותר מכל אחר יעשה המדם ודומה מו את קנאתי בכיצו להמדבר ב"ויב שלא היתה הקפילה בעשה בעלמת מעיני מדם שלא קדש ה' בתוך קהל ועדם כמו' לו שהיו כל שבט בתעון סביב להחל אחר שם דקר שניהם בפיהם והרג בפיהם בפיהם ודומה מו' בתוכם:

ולא כליתי ונו' על"ל למה כתב הסיבה שהיה בקנאו את קנאתי בתוכם בחמצע ב' פרטי המסובב שהם הסיב את המתי ולא כליתי ואומר סדים לו לומר עוד בקנאו ונו' הסיב ונו' ולא כליתי ונו' מו עוד הסיב ונו' ולא כליתי ונו' בקנאו ונו':

אבן נתכוון להעיר כי הבעת החמה אחר שהיתה על בני ישראל נדר זה לא הוסב אלא בחמצעות ג' הדברות עליונות הרמזים בעניין כמו שפי' בפסוק בקנאו ונו' אבל לבני תניעת הכליון בחמר ולא כליתי אפשר שהיה ג"כ ה' מעשיר פלטה לעצמו הנס שלא היה במעשה כל ג' מעלות החתורות בעניין ובחמצעות תפילת נדיק ובפרומה מזכות יחתר ה' למלאך המשחית רב ונו' נם לפי מה שפי' כאן' הסיב את חמתי שהוא דבר טוב בנדר הפעולה מנד עצמה בהכרח לומר הכתוב בסדר זה כי אם היה חיתר הסיב ונו' ולא כליתי ואח"כ יאמר בקנאו היה בשעת כי תכלית ענין זה כל השבת אחת היא שהוא כילה את בני ישראל ואין מובן שיש מעכל טוב בהשבת חמה מנד עצמה אבל מאו' הסיב את חמתי ואחר שמוך לה סיבת הדבר שהוא בקנאתו ונו' זה יגיד שכבר הודיע תכלית מבוא הטוב:

לכן חמור על"ד למה הוצרך לומר לכן אחר שאומר בשמוך תחת אשר קנא שהוא ג"כ משמעות מאחר לכן ובהכרח לומר שהיה לעון שבועה כאו' לא אין לכן אלא שבועה דכתיב לכן נשבעתי לבית עלי ודעדיין על"ד למה הוצרך לשבועה ולזה יש לומר כי הוצרך לשבועה לחזק בריח הכלם הנס שלא יהיו בניו רחוייס לכהר זה יקויים ה' את שבועה. **עוד** יתבאר הכתוב על פי דבריהם ל' שאמרו כי קודם מעשה זמרי לא נתכהן פנחס לפי שהיה מנוי ולא נמשח ואחר מעשה קנאתו היתה לו הכהונה והנה יש בחומן זה כ' דרכים מ' הוא דרך מחילה והב' דרך מהנה דרך מחילה הוא שיאמרו לו ה' בקנם שקנסו אלא נתמנה בזמן מניחת הכהנים ודרך מתנה הוא שיתן לו הכהונה מחדש כדרך שנתנה למהרן וחמיו לא היו כהנים וכפי הדעין יש הפרש בין שני הדברי דרך תניעה לדרך מחילה חיוב דרך מתנה נריכה קנין ודרך מתנה נריכה קנין וכל עוד אלא קנו מידו לא זכה המקבל במתנה אלא מאת שכבר הניעו. עוד יש בדרך מתנה ב' רעות מבא"כ אם תהיה דרך מחילה כי בדרך מחילה יתחול לו על הקיים ויחזור לבעלות מהרן שקיבלו המעוררים על כהונתו כדרך שבטלו על כהונת מהרן שמתנו בה מבא"כ בדרך מתנה שיעשה למעוררים עליו כדרך שהיו על מהרן בתחילה ותה נם שהיה לכם שנאה כמו לפי הניעת הדבר דרך תחילה לדרך נתיעה דרך מחילה חיוב

(ט׳) ופס המכה המכה וגומר • להודיע כחנתן של מדינים שהפקירו בת מלך לזנות כדי להחטיא את ישראל: רחם חומות . אחד מחמשת מלכי מדין את חוי ואת רקם ואת צור וגומר . והוא היה חשוב מכולן שנאמר רחם חומות • ולפי שהוא בזיון בעצמו להפקיר בתו מנחן עליהן . בית אב •

חמשת בתי אבות היו למדין עיפ׳ועפר וחנו׳וחביע ואלד׳ וזה היה מלך לאחד מהם:

(י׳) נגיד . כמו זכור ושמור לעון הווה עליכ׳לחייב חומם: כי

(טו) וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה הַמִּדְיָנִית כָּזְבִּי בַּת־צוּר רֹאשׁ אֻמּוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הִוא׃ (יו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (יז) צָרוֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם אוֹתָם׃ כִּי

וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ דְּאִתְקְטֵילַת מְרָנְיְתָא בְּזְבִּי בַּת צוּר רֵישׁ אוּמֵי בֵּית אֲבָא בְּמִדְיָן הִוא׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ אָעִיק יָת מְדָיְנָאֵי וְתִתְקְטֵיל יָתְהוֹן׃

המוכה מאחר שהוכה ונו׳ כל׳ל למה בפל ליומר המוכה מאחר שהוכה ונו׳ הספיק בתחת מהכה גם כל׳ל למה אינה הכתוב מבטא המחמר שהתחיל לדבר כי בשהזכיר שם ישראל שהקדים ליומר חיש ישראל ואחר כך אמר המאורע המוכה ונומר וכשהזכיר המדינית הקדים המאורע ושם המוכה המוכה

ארי

אבן ואחר כך אמר המדינית • דכוקה בהם וכבר כתבתי בכמה מקומות כי השם שיקרא כו האדם הוא שם הנפש וה׳ שם שמות כאחד כאומרם ז׳ של תקרי שמות אלה וכו׳ וכשאדם מוסה נפשות בדביקת הרע בחינת המרקיב והוא חומרו ושם השטנים ירקב וזה היה ר״ת כוזבי בת צור ראש אמות בית אב במדין הוא . וזה יורה שהוא מאחר הוכה ונ׳ בכנד הבחת הנפש אחר שם ישראל המוכה שמעת אחר נעל נפשו ובא עליה הוכה מכת נפש פוראלית שהוא כיוצי נפש קדושה הנקדשת ישראל וכנגד הרינתו שהרגו פנחס אחר אחר הוכה את ונו׳ כאו׳ וידקור את שניהם או עוה המוכה כי׳ שהכתו אנחס אחר הוכה את המדינית היה הכאת הנפש שרשם בחינת חיש וידויק ע״כ נ״כ אומרו הוכה את המדינית כי לפי שקבל אותה הוכה בנפשו ובקנאו שיעור תוכת אחר הוכה כי׳ שכבר הוכה את המדינית כי׳ להיותו אתה • עוד רמז כאו׳ את המדינית ע״ד או׳ ולא שתע אלה שלכב לכב אלה להיות עמה ואחרו ז׳ לכבב אלה בע״ה להיות עמה לע״ה והוא או׳ הוכה את המדינית שהכאתו היה שיהיה אתה עמה בע״ה כי מן השתם את אלה מתוך תשובה והיה בחשבת אחרי דקרו בקשבת מעשה והיה נתיבה מה שקדקדקן למה הכתוב אחר הוכה גם שטם שהקדים לומר חיש ישראל קודם אומרו המוכה כדי שיהיה חוזר לו׳ המובה על השם לומר שהשהיה בזה לו גם בשם חיש ושראל שהוא ענף הקדושה והזה כשהזכיר המדינית לא הזכיר בה אלה הכאה אחת דכתיב בה אלא השה אחוכה גם לא אקדים קודם זכרון ההכאה כי בחייב קדויש אתה ואתם מוכה ועומד כרשום בחינת מדינית וכבר כתבנו בכמה מקומות כי שם ע״ס הוא שם הקליפות שכלן הם בחינות המיתה • עוד ותכאר עליה על פי מה שקדם לנו מדברי המקובלים אלה ידח נדח מכל ניצוצי הקדושה וכלן לכסוף יזכו אמקוש שממנו כאו והנם שריעו חיש ישראל אף נעריה בנפשו סוף כל סוף יחזור לשורשו והוא שומרו ושם חיש ישראל הרי אחשילו אחר מעשה בשם ישראל יכוונך הוא למדת אלה נעקר אשורשו המוכה עי׳ שהכה פנחס מוליכך שהכתוב אלה נאבדן נפשו אלה אשר הוכה אחת המדינית פירוש מותו אחלק הרע שנדבק בו מאת המדינית שיתכננה אליו שם הכאה הוא שהוכה ואת בחתנצות הכאת פנחס הוא למדת שינה אספסיק בעבירה נפרע ממנו קטון בהכאתו על פנחס שהרגו ומיתתו כפרתו • או עוה אלה שלה הוכה בנפשו אלה שאיך בשפיק עמה אחר שנבדל ממנה לא נאחר כו רושם החטוא בי הוא נבדל בתיבה ומיתתו טהרה נפשו וכזה נתן טעם למה קדמו חיש ישראל כי אחר הרינה בשם ישראל יכונך זה כאבתי חס אשטר :

המדינית אמר כה״ק הידיעה נראה לומר כי לא היתה אשה אחרת מדינית כמופקדות ונלחמה ולוקח ג״כ בפרשת בלק בשהזכיר ויקרב אל אחיו אמר את המדיני כה״ק הידיעה לומר אותה מדינית שהיתה כמופקדת וכאו׳ לא הפקידו מדיין בנותיהם ואם היו המדיניות במופקדות היה ה׳ מכוון עליה׳ להורגם וכן תמצא כשאמר הכתוב ויאל העם לזנות אל בנות מואב היה לאחד כי המופקדות מואביות היו וטעם אלה הפקידו מדיין בנותיהם לפי שלא היו בטוחים מהם כמואביות כמו שבארתי למעלה בפ׳ אשר יעשה ונו׳ בתחלת הימים ווו שיבאתי טעמה בלשה להיותה בת בלק השונא הגדול אשר שכר עליו את בלעם בן בעור וקבל עצתו והפקיר בתו משל״כ אנשי מדיין קטון וגדול לא הפקידו וזהו מנחתי נחת רוח בחחר חזל שאמרו כי צור שיכרב שם נסיכי מדיין הוא בלק וכשכיל שהפקיר בתו הוולידהו מנדולתו שהיה רחם לכלם דכתיב רחם חומות ושתה מנאו ג׳ למלכי מדיין וגל״ד מי בילה סוד זה כי צור הוא זה בלק אשר שכר עליכו בלעם וישנו ויקיים עצתו כאשר שזלול בכבודו לקיים עצה של בלעם ואולי שלא רצו מואב להפקיר בנותיהם עד שקדם בלק שהיה מן מלך עליהם והפקיר בתו והנם שכתבתי למעלה שלא עתד בחלוטתו אחר שהודיעם בלעם שלא ירשעו ולא ישחיתו למואב תכף ומיד קיים העצה והלך לו לעירו וזהו הפקידו מואב בנותיהם וזולת זה היך יתכן שישתעו צור מכלן •

אלא שבח לידי מדרש וזל הן הנה מלמד שהיו מכירין אותם ואומרים זה לזה זו היא שחטה עמה בלעני ע״ב כפי מדרש זה לא אחת ולא שתים היו ואפשר לומר שמדיין לא הפקידו מבנות הנדולים אלא מהמוניהם ולזה הורידו בלק שהפקיר בתו והוא היה מלך ולדרך זה הו׳ המדינית פי׳ התכוונת שבאולן שלא ינאה ממדיין בת מלך אלא היה ולדרך זה יתאמת לנו מה שפירשתי בסוף פ׳ בלק שיקראו מכירין אותם שהרי היו שם מדיניות הרבה ולא אחר הכתוב . אלא ויאל העם לזנות אל בנות מואב ולמה לנו להזכיר גם בניות מדיין הא למדת שהיו כלן בעיניהם בנות מואב מזולת זה היו הורגים אותם מתחילה ויטלו מאולם או לבסוף אחר מעשה שנחם היה להם להרוג בנות מדיין אלא שהיו כל הנשים בחזקת בנות מואב :

במדין הוא מאמר זה קשה התשתחות שם כוכתו לומר שהוא רחם חומות על מדיין היה לו לומר רחם ונו׳ בית אב למדיין כי שיעור תיבת במדיין הוא משמע שמודיענו מקומו ואין יודוע הכוונה בזה • **ונראה** שהכוונה היא לפי שאמר צור רחם חומות על בלק יאחר האומר והלא בלק מלך מואב היה שהמליכוהו עליהם לזה קודיעך הכתוב אחר לא כפו שאמר מלך למואב אלא כבר נגרש משם וחזר למקומו והוא אומרו במדיין הוא פירוש בחומו אנשי מואב שהיתה מופקדת בתו היה במדיין ועיין מה שפירשתי בפסוק ונם בלק הלך ונומר :

צרור את המדינים ונו׳ כל׳ל למה בפל לומר והכיתם ולזל הרגישו ולאמרו כי נאמרו בזה ליומר שהנם שניהם ה׳ כי אחרב אל עיר ונו׳ לא תשחית את עצה ונו׳ זו אומה קלה וכזויה להשחית את עצה ונו׳ ע״כ וכל״ד מה נקשה היא זו למדיין ואחדבה היה להם לקיים ואחלבת את שלל אויבך שזה היא לומר נקשה ואחבון בפשם וכיונת בזה מניעו בקלות אחורה ואחלוהו אויביכם • עוד כל ד אחו כי נוחרים למה הונרך לכ״ט יפלי דברי רזל שאמרו שבח לומר־יחשיתו עצם וכו׳ יש לנו אחקום לומר שבח לאת טעם לביטול מצות לא תעשה ונו׳ במקום זה כי נוחרים • ובאחומות אחרי זל צרור ונו׳ למה כי נוחרים ונו׳ מכאן אחרו הבח להורנך וכו׳ ולדברי אחנחומא בח הכתוב להודיע משפט הבח וכו׳ וזה דרך דרש • **ונראה** לפרש בשיטר למה ניזה ה׳ אלה זו אלא בזמנם כי מניעו שחל״כ הונרך ה׳ לנוות לומר נקום נקמת בני ישרל אחת המדינים הא למדת כי מאמר זה לא היה בזמן הנקמה •

אבן בכתוב ה׳ באמאמר זה לאתקבא של ישרל לפי שכל אחד טעם טעם אחטא הטבעי הטולט בחלם שלא לרצונו לו יהיה שלא טעתו אלא בבחינת החופש קשה היא לפרידו וכמו שהאחרתי בפרט זה בפ׳ אחרי מות בפסוק כמעשה אחע״ן ונו׳ ובכל עוד שלא נפרד מחטוחת אחית הדבר ואשוקתו אלו הוא מושלל מאכפרה וכמו שפירשתי בפ׳ בראשית בח״ם הפתוב ואלילך אשוקתו ואחה אמשול בו ומה שלפנינו עם כני ישרל טיומו עריבית הזנות אחם כמעשה אחם בחחשבה נם נדבקו בפעור דכתיב ויצמד ישרל לבעל פעור ואחרו זל שנעשו כנחיל וכו׳ ואחק ה׳ לרפאחם בענת ה׳ התכונה כדי לסלק מעליהם המנפה שלא אמנה אחיחה המנפה ביישרל עד אשר ספו אחו כל הנצמדים לבעל פעור דכתיב כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה׳ אלהיך מיבבך ובהכרח אחה לומר כי לא על הכ״ד אלף שאמר בכתוב ויהיו אחיחם ונו׳ הוא אומר שאלו היו משבט שמעון ואחו על שרצו לשלוח יד בפנחס במאמרם זל והכתוב אמר בעל פעור השמידו ונו׳ הא למדת שהשמיד נם כל הזונים לבד הכ״ד אלף נם ממה שאמר הכתוב כאן המוכה כיום המנפה

(יח) כי צוררים הם לכם ונומר . על דבר פעור . ואת מותם לא נזה להסמיך מפני רוע שהיתה עתידה לצאת מהם כדלמרינן בכבא קמא : (ט) ויהי מחרי המגפה ונומר . מכל למיעם שנכנסו זמיכים לתוך עדרו והרגו בהן והוא בנו פעור ; * (א) וַיֵּשֶׁב אַהֲרֹן הַמַּגֵּפָה ס פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר : (ב) שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כֹּל יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל ;

(יח) כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נָכְלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר־פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר־ כָּזְבִּי בַת־נָשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם הַמֻּכָּה בְּיוֹם־הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר פְּעוֹר ;

בן פסקא באמ

אֲרֵי מְעִיקִין אִינוּן לְכוֹן בְּנִכְלֵיהוֹן דְּנָכְיוּ לְכוֹן עַל עִיסַק פְּעוֹר וְעַל עִיסַק כָּזְבִי בַּת רַבָּא דְמִדְיָן אֲחָתְהוֹן דְּאִתְקְטֵילַת בְּיוֹמָא דְמוֹתָנָא עַל עִיסַק פְּעוֹר : וַהֲוָה בָּתַר מוֹתָנָא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא לְמֵימָר : קַקְדִּילוּ יַת חוּשְׁבַּן כָּל בְּנֵשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן כָּל נָפִיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל ;

ויבר

ומליל

מכם בשביל מחשבת עון מהם בשביל העבירות ולעולם ה' לא ייעד על העון ודאי שהמגפה היתה בזוניה והנס שמתף הכתוב ויבקר על בני ישראל פי' שלא כילה כל העם ע"ד פעור זה יניד שמתו מישראל לבד מותם שמתו בשביל פנחס שרצו לסלוח בו יל והנס שנעשה בעיקר הסיבה אשר סבבה מעשה פנחס לא היה שלא זנות זמרי כי לא הרג פנחס לאחרי על עון שלא ודאי שהמגפה היתה שולטת הניוניה והנס שמתף הכתוב ויבקר על בני ישראל פי' שלא כילה כל העם

הניחוף ולא יהיה בהם נגף והוא מאמר הכתוב כאן צרור את המדייניים פי' יהיו לכם בצדר צר ואויב לנפשתם ולעגה על העיר מהם להשחית עצם ולקלקל תעינותיהם זה תמורת מה שהתחילו להם ווו היה ה' מתיקוני התשובה ואמר צרור לשון הווה פי' ינצירו בהם השגחה עד נגד שיהיה נקבע בהם טבע הצרירות ואמר והכיתם אותם פי' תאכו ליום נקם שתכו אותם ולזה לא אמר והכו אותם כי אין ואמו עתה ואמר כי צוררים וגו' הכוהו בזה לומר שנתני היום הדבר שתשחה ואויבות שתהיה לכם לא על שסכבו נפילה מישראל ע"כ נאבדה הכוונה על פיקון החטוא אלא כי צוררים הם ונומר על דבר פעור אשר החטיאו אתכם בעון ע"ד כזבי וגו' שנתנו לכם להכשל בזנות וטעם שתלה פרט זה בכזבי לבד לפי שהיא בת אלך והזביר הגדולה גם לפי שזנותה היה בפרסום ואפשר שעל פיה היו כל המופקדות . עוד אפשר שלזה נתכוון הכתוב באמאר בת נשיא אלא היה גריך שכבר אמר בסמוך כזבי בת צור וגו' אלא כח לומר שלהיותה בת אלך יתפסו כשבילה כל התומה ודקדק ואמר אחותם לומר הנס שניצלה היתה מעוכב אחותם פי' אחיתם בעבור שבעבורם של מדיין ניתה ויחסב הדבר על כלן ואומרו המוכה גומר שמסרה נפשם עליהם כאח על אחיו ואו' ביום המגפה וגו' פי' המגפה שהיתה על דבר פעור היה למדת שביום עצמו נגף ה' ההולכים אחרי פעור לבד מהכ"ד אלף שאמר הכתוב שאותם היו כלן מאמצעון שמתו בשביל פנחס והכוונה בעיקר שאמר לא צוררים ונומר בשביל שהיו סיבה לאחרות אף ה' בעם ואין לטעות שהכוונה בזה היה שיסתפק בשביל המגפה שבבר אמר כי צוררים ונומר שלא יגרדו אותם אלא ע"ד פעור ונומר :

ויהי אחרי המגפה וגו' בל"ד למה עשה תחילת פרשה בחמנע הכתוב ולפי מה שכתבתי לעיל וזה ויהי אחרי המגפה פירוש נפלקה המגפה שהיתה בישראל וגו' כדרך שפירשנו תקנו מחשבת עז והטו עצמם לטבע האלהיי וזה ויהי אחרי המגפה נפלקה המגפה שהיתה בישראל בחמנעות תיקון זה אשר נזה ה' עשות ולזה התחיל הפרשה בחמנע הכתוב לומר כי אחר אחרי המגפה מקושר עם מה שלמעלה אמנו וטעם שלא עשאו פסוק בפני עצמו נתכוון נ"כ לקשרו למטה שאחר המגפה אמר ה' וגו' שאו וגו' . נתנית לומר כי מאמר ויהי אחרי המגפה משתם למעלה להגיד ענין אחד ולמטה להגיד ענין אחר . עוד נראה לתת טעם שהתחיל הפרשה מחמנע הכתוב על פי דבריהם ז"ל שאמרו ול"ל ויהי אחרי המגפה שאו את ראש וגו' זה הוא שאמר הכתוב שם אחריתי מטה דגלי וגו' בשעת שקבלו ישראל התורה נתקנתו תו"מ וגו' מ"ל הקדוש ברוך הוא הביאו לי ס' יוחסין שלכם וגו' בשאר לעטים קלקלו וגו' אמרו האומות העטרים שהיתה בידם בטלה שוים הם לנו זקפן ה' שנגף כל מי שנקלקל ודעתידין על שהרסם ע"כ זה יש טעם בהפסקה בחמנע הפסוק להגיד שהאאמר קשור גם עם מה שלמעלה בענין דעות אשר נדעו מדיין ע"ד פעור וע"ד כזבי וגו' וגם ויהי אחרי המגפה פי' לומר נער והוא להפסיק לעשותו פסוק בפני עצמו וצדבו עם מה שלמטה אמנו לומר כי בשביל מה שרמזו בתיבת ויהי שהוא ולזול האומות הוא שאמר ה' שאו וגו' :

עוד יש לתת טעם שהתחיל הפרשה מחמנע הכתוב על פי דבריהם ז"ל בשיצאו ישראל מצרים ונאמרו למשה בסיני בשקרב למות החוירם בסיני ע"כ והוא מה שנתכוון בהתחלת הפרשה ויאמר ה' אל משה ונומר לומר כי בלא טעם אחרי המגפה יש טעם בסיני זה כדי להחזירם בסיני כאמור אלא שהיתה נ"כ סיבה אחרת שהיה אחרי המגפה ונמצאו שתי סיבות המגין כראוי בחמנעות התחלת פרשה בחמנע הכתוב :

ודבר משה וגו' בערבות מואב וגו' יש להעיר למה הוצרך לומר בערבות מואב ומה יש צורך בפרטות מואב אחר שידוע שהיה לו להזכירו בתחנות ה' כשאמר ה' וגו' ואולי שנתכוון למה שאמרו ז"ל מכל הרועה וכו' כי בהיותם בערבות מואב על ירדן ירחו נגמרה שמירת רועה נאמן והחזירם בחשבון ולזה נ"כ הקדים הכתוב לומר בתחלת הפרשה ויהי אחרי המגפה להעיר שאפילו אחר שהיה בהם המגפה כמו שהיה בחשבון הראשון ולטעם זה לא אמר הכתוב ענין זה במלות ה' כי דבר זה נוגע למשה להרחות שלא הפסידו הנאמן על ידו ומ"מ והלא רואתי כי ה' אמר אלינו שלא ימת איש מהם כאשר זה בלקבלם במניין כי לכשיהיו נמנים חסרים הדבה אין לו טענה עליו. שאינו דומה למניות הראשונה אלא היתה כוונת ה' כדרך שאמרו ז"ל מכל לויתה שכבנם לעבדו והרג בהם וכו' ומזה משה דרך לעשות חפצו בזמן שהיה נדיך למנותם וזו' תיבת במקום זה שאין להם למי יאמרו פי' שאמר להם המכוון הרמיז בערבות מואב שהוא דומה להחזירם במניין כדי שידעו שלא יסרו מהכניסם הראשון על ידו . אן ירגה כי הוא מוכה לותם על פי הנאמר לו מה' ולא מלבו לבד הוא מוכה לותם :

מבן עשרים שנה ול"ל למה לא הזכיר המספר שעליו חוזר מאמר מבן עשרים ומה שאך שעל המספר הוא לומר כאמור בסמוך ס"ב גם מאמר מבן עשרים וגו' הוא לאסיך שהוכר בסמוך ולא יוצרך להזכירו ולפי מה שפירשתי בפסוק שלפני זה שבא המספר בערבות מואב ס"ב להרחות שלא חסרו על ידו יתחייב הדבר למנות גם הקטנים שזולת זה אין שבח שלא חסרו כי לעולם חסרו אלא שנדלו הנדיים ונטעו תיסים ויש מקום לומר פי לכלן מבה לזה אמר מבן עשרים שבה ונתן הכתוב טעם לדבר כאשר ניזה ה' כי אם היה הדבר מנד משה לבד להחזיר הנאמן במניין ולא היה דבר ה' אלא לנוחיו על הדבר לכתיב שמו את רחם וגו' לא היה משה מונה את ישראל לרצונו הנם פיהם לו טעם בדבר לזה לא מנה אלא מבן עשרים כאשר ניזה ונומר :

(ג) וידבר משה ואלעזר הכהן אתם • דכיון שמת על זאת שנזה המקום למנותם : למחר • אתרו להם נמיכתם מחר ליחנות : (ד) מבן עשרים שנה ומעלה • שנאמר כל העובר על הפקודים וגו' : (ה) משפחת החנוכי • לפי שהיו המשומות מבזין אותם־את אלו מתייחסין על עבדותי כסבורי' הם שלא בלטו המנויי' במשומות הם בנופש היו מונלים ק"ו בעשותיהם • לפי־טעיל הק"ב שמו עליהם• ה"מ מנד זה ולוד מנד זה לומר תציל אני עליהם שהן בני אבותיהם • וזה הוא שמפורש על ידי דוד • שבטי יה עדות לישראל • השם הזה תציל פליטים לשבטיהם לפיכך בבולם כתב החנוכי הכלוני • אבל בימינה לא הוכרך לומר משפחת היתני • לפי שהם קבוע בו לוד בראש וה"מ כסוף : (ט) אשר הנו • את ישראל על תשה : בהנותם • את השם על ה' : הנו • הביאו את ישראל לריב על מנם • לטון הפגיל : (יב) וייהו לנם • למות ולזכרון לתענ אשר לא יקרב איש זר לחלוק על הכהונה : (יג) ובני קרח לא מתו • הם היו בעצה תחלה• ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם • לפיכך נתבנר להם תקו נבוה בניהם ויבאו עם :

לזרח

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר : (ד) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: * (ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר שני יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפַלּוּא משפחת הַפַּלֻּאִי: (ו) לְחֶצְרֹן משפחת הַחֶצְרוֹנִי לְכַרְמִי משפחת הַכַּרְמִי : (ז) אֵלֶּה משפחת הָרְאוּבֵנִי וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֶׁבַע מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים : (ח) וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב: (ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא דָתָן קריאי ק׳ קְרוּאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הִצּוּ עַל־ משֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּעֲדַת־קֹרַח בְּהַצֹּתָם עַל־יְהוָה : (י) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־קֹרַח בְּמוֹת הָעֵדָה בַּאֲכֹל הָאֵשׁ אֵת חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם אִישׁ וַיִּהְיוּ לְנֵס : (יא) וּבְנֵי־ קֹרַח לֹא־מֵתוּ : ס (יב) בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם לִנְמוּאֵל משפחת הַנְּמוּאֵלִי לְיָמִין משפחת הַיָּמִינִי לְיָכִין משפחת הַיָּכִינִי :

לזרח

ובלול משה ואלעזר הנהנא ואמרו לנמני יהודן במשריא דמואב על יריחו דירידו למיסר : מבר עשרין שנין ולעילא כמא דפקיד יי ית משה ובני ישראל דנפקו מארעא דמצרים : (ה) ראובן בכור שני ישראל בני ראובן הנוך דמצרים : ראובן בוכרא דישראל בני ראובן הנוך זרעית חנוך לפלוא זרעית פלוא : לחצרון זרעית חצרון לכרמי זרעית כרמי : אילין זרעית ראובן והוו מנייניהון ארבעין ותלתא אלפין ושבע מאה ותלתין : ובני פלוא אליאב : ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קריאי עידא דאתכנשו על משה ועל אהרן בכנשתא דקרח באתכנושיהון על יי : ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית קרח במותא דכנשתא כד אכלת אשתא ית מאתן וחמשין גברא והוו לאת : ובני קרח לא מיתו : בני שמעון לזרעיתהון לנמואל זרעית נמואל לימין זרעית ימין ליכין זרעית יבין :

לזרח

ובני ישראל היונמים מארן מנרים חין לדוע הכונה במחמר זה ורחב"ע חמר כי ירנה לומר שהיו בספורים רבים מיוחד מנרים ימין טעם למה יודיע הכתוב ענין זה ועוד ודאי כלכי יודע שהיו בהם מיוחד מנרים שלח נמנרה נזכרה חלח על היוחסים מבן עשרים ומולי שכוחת הכתוב היה להודיעך שנמנו ונמחו בני ישראל במספר היונמים מארן מנרים לח במספר שבא במדבר שהם היו שם מחות חלף ושלשת חלפים וחמש מחות וחמשים וחמר זה על שלח נמנו מחות חלף וחלף שבע מחות ושלשים ומספר זה במדבר ומין חוכ על משה חלח להחזיר בחנין שיוקדו חנשי חולו בתחלה והנה הוח מספרם שלם ושיעור הכתוב הוח עולה ובני ישראל מנויים לחנין היונמים וגומר ולח לחשה מהם •

או יהיה עולה כי מספרם היה כפגד מבבר היונמים מארן מנרים בחנו לחשבון בכי ראובן חנוך ופלוח בני בחנין יחיחל ויחין וגו' כמו כן מספר זה היו מונים לחשבות כרחוים בעניין ולח כדרך שנמנו במדבר סיני שלח הזכיר עם פרטי החשבות :

משפחת החנוכי לזרי לחמר רב חידי ה"ח בריש דחבותח ויוד בסופה יה תציד עליהם שהם בני חבותיהם ומה טעם בבטי יה עדות וגו' ע"כ • רחיתי לת טעם למה נקבע בהם השם שלח בסדרי ה"ח בתחלה ויו"ד בסוף בהקדים דבריהם ול כי בללות נשמות ישראל הם מבסח כבודו יתברך מער יקרח שיכל קודמי ויתבנה בשם חד"כי וכפי מה שקדם לנו מחנשי חחת כי יתחייב כל המונים מפיו הזכרת השם לשתיות המוזכרות בפיו והבללות במחבבם המוזכרות שם חד"כי והבללות שם הוים נם יכוין לשילוב השתיות שהוח סוד ה'

בהיכל קדשו ומצחלב בשחלב כ' שמות יעמדו יחד כ' חותיות הן ה"ח קודם ליו"ד והם החותיות הכרשמות בם שפחות בית ישראל בחנוכי הפלוחי שקודמת ה"ח ליו"ד שהם חותיות חותם ה' בהיכל קדשו ויבנה מקדשיהם שם י"ה הרמזו במחמר שבטי יה :

דתן דתן ואבירם וגו' נל"ד מה נח נלמדנו במחמר זה ומה להודיע כי הן הנה החמורים במעשה קורח דבר פשוט הוח שלח לפטות שהיו דתן ואבירם מחברים בני חליחב מחר • ועוד מעיקרח לח היה לו להזכירם ויהיו כלח היו בכלל המשפחות שספו חתו ולח נחנו • עוד למה החריך בדבריו חלו חשר הנו וגו' בהנותם על ה' •

ונראה כי לח נח הכתוב כחן חלח לומר שהן הנה היו סיבה לכל מעשה קורח כי יחכון ה' לפרסם הרשעים שהם סי' לרשע הנעשה יהוח לו' הוח דתן וגו' חשר הנו וגו' פי' חת מחרים על ה' ויחשב עבדיו וכן פירש"י הח למדת שהם רחטיחוים הנידעת ולפשר שנם קורח הם החטיחוהו והנם שלחר קורח וליקח קורח שנרחה בחנינתו עשה חשר שהיה למקח בקדש לו מהם ולישולם הם הנו חתו ולו' ויפתח וגו' חחר שהדבריס כבר כתובין בפרשת קורח נתכוון לומר שנם בליעת קורח ועלילת רשע ר"ן חיש הם היו סיבה למחרים מתחילה ועד סוף הח למדת פרנס שנתהללו היהודים על משה ועל חהרן היו מוזרים בהם חם לח היו כ' הרשעים וזה לך חמות כי המים חשר מעשל משה לח היה מעשל להרנות חלח להם דכתיב ויעלה משה לקרח לדתן וגו' וכתיב וילך משה חל דתן וגו' שהרגישו שבשם הדבר חלוי מעשתה נפשות כל החנשים חלוייס בב' הרשעים הלה ויש בזה לימוד זכות על הורח ועל כל"ח חיש וכן חתנה שחתר הכתוב בפרשת עקב ומשר עשה לדתן ולחבירם וגו' כלומר חיזה המחורי חלח לדתן ולחבירם ובפ"ז יכולין חנו להבחיל סבירת המו' עדת ה"ר חין להם חלק לע"ה בדתן ולחבירם ולהבחיל סבירת הלומר חלהים חמר בהכתוב מוריד שמול ויעל בסבור הנעדה חון מהם :

ובני קורח לח מתו הודיע הכתוב ענין זה רמז ולח בחנים עיקר החטחה נם לח כתבו בחקים מספר רלויים כי שם מקום הודעת החנים מהם לפי חה שכתבנו כי כהן נח חחלהים להבחיל בדתן ולחבירם ולהקל מעל קורח לזה נמר חומר ובני קורח לח מתו הכוכה שזה יביח זכות חבותם שלח נטטפו חובו כדרך שטטף חובם של דתן ולחבירם כל בתיהם להיותם עיקר התחלוקת :

לשאול

(יג) לזרח. היה נוחה לבון נזהר מכל משפחת מהד בטלה. וכן חתם מבטא בשירתן בדרי בעברה בנים ירד לתלריס וכמן לא מנה אלא המפה. וכן מבטון בנד דרי שבע מבחות ומנתני בשירתן ירושלמית שבשמת מהרן נסתלקו עבני כבוד ובהו הבקעים להלחם בישראל. ונתני לב לחזור למניין וחזרו לחחוריהם ת מסיות מהד הבר למוספרם. שנאמר וכני ישראל נסעו מבחרות בני יעקב מיסרם עם מת מהרן. והלה בהר הבר בת ומתוספרם עד הר הבר בתינה משעות יב למפרע. שלא בחזרו לתוך ארדעם ורדפו בני לוי מחרים לחזור. וחרגו מהם שבע מבחות. ותבני לוי בפלי מרבע מבחות משפחת שמעי ועזיאלי. ותבני יהבר לא נתני בהן שלא ות מבחת הקהתי. והרביעית לא ידעתי מה היה. ורבי תנחומא דרש פתוני במנפה בדבר בלעם. הבל לפי החשרון בחסר יהבטו עתידין. בתנין זה מתנון הרי הן בשיעור בתני. נראה ב ד הלף יבלו מבבטו על יז: (יג) לזחני. מוחר ג מבחת מבבון ומהני ה... לחת לא בקרית ת בפתני על בתי:

ליהוד

(יג) לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לְיָשׁוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַיְשׁוּאִלִי: (יד) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַשִּׁמְעֹנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אָלֶף וּמָאתָיִם: ס (טו) בְּנֵי גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם לְצְפוֹן מִשְׁפַּחַת הַצְּפֹנִי לְחַגִּי מִשְׁפַּחַת הַחַגִּי לְשׁוּנִי מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּנִי: (טז) לְאָזְנִי מִשְׁפַּחַת הָאֶזְנִי לְעֵרִי מִשְׁפַּחַת הָעֵרִי: (יז) לַאֲרוֹד מִשְׁפַּחַת הָאֲרוֹדִי לְאַרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאַרְאֵלִי: (יח) אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי גָד לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ס (יט) בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: (כ) וַיִּהְיוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפַּרְצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי:

לזרח משפחת וגו'. אלו אחד מהן ואלו אחד רבי יוחנן ס' בשות נקראו לי זמרי וגו' שמיל בן שבעניות וגו' ובקפה לדברי המדרש שבשמיל המיר בשם הוה זמרי בשם מיוחס ס' בשו על מעשיהו שהתבבת עליו ולא מחזו אל בפסוק ומס רשעי ידקב ללא מסקינן בשחייהו ע"ב ואלו ל לחחתיו בשמות וגו' ולפי מ מהדרים בפי בפסוק אחר הוכה אחת המדינית שלא הוכה בחייהו בשם אחר ולא מת ע"ב הוא מה שהנדיק ס בחשחרו בשם שהחזים בשי עליו וכן מבטון ג"ב מדבריהם אל בחשרו ואל שמיל שהשמיל עבשו לעבירה וידוע הוא דין הכחלה שחוזרת בעינה:

לאזני פי רשי אומר מני שזו מבבחת מבבון ואין מני יודע וכו' ע"ב ואין כרחה להמיה דבר בשין לו טעם ואינו מדבריהם אל - ועיד קשה בשמדרש ר' תנחומא אחרו אל ובפחחה מיהה מבפחת גד אין שם מבבון כי חסר על זכות בעבת בלעם ע"ב אחר ע"ב היה נראה כי חוכי היה משפחת אחרת שיבחת אבל כי מן השחם היו בכל שבט ענפים אחרים לבד מאותם שבבבת שם משפחת והיו נקראים על שמו אלא לפעמים יבחל הענף החוא ותקרא המשפחה על שמו אלא שמבחתי בפסיקתא ואל שמו מזכי זה מבבון שבאחר בפרבת ויבש אלעזר מבית והאזן ע"ב בפ

(יג) לזרח משפחת הזרחי לישואל משפחת הישואלי: (יד) אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלף ומאתים: ס (טו) בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: (טז) לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי: (יז) לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי: (יח) אלה משפחת בני גד לפקודיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ס (יט) בני יהודה ער ואונן וימת ער ואונן בארץ כנען: (כ) ויהיו בני יהודה למשפחתם לשלה משפחת השלני לפרץ משפחת הפרצי לזרח משפחת הזרחי:

ויהיו

בני יהודה פרשה זו תרמות מאורעות עם בני ישראל ובחר לרמוז ביהודה מבשיש עבמו בחמרו לו למה נקראו על שם יהודה. מו' בני יהודה הם בחולדות יחבבו בשם בניש בידוע מו ער ואונן ירמוז לבית רחבון ובית כ' ער בבנד בית רחבון ע"ד מו' מני יעבה ולבי ער בחיה הק"ב בו ער בהבחה נדולה עמנו בבית המקודש מוכן הוא בית כ' וקרמו מוכן לבון מיבחה לבי בהיה חבר דברים העיקרים של בית המקודש ואו' ויחת ער ואונן הוא חורבן הבחים כי סילוק שכינה משם יקרא מיחה שפרחה הנפש בהיה השכינה ובשלר הבית חת בעונות ואלה טומחת הקליפה הבחוכר בו כידוע נם בחלה שבון בבו חת ער הוא הענוי עבמו בגרם החורבן בחמרו לל בהיו מסריחין על מטותיהם ובית מעבה ער לבחוב ושחת מרבה ובית מוכן בגרם חורבן בית שני בהיה לו שבחת חנם ובמו כן מוכן לבחוב בו לבלתי נתון זרע לחחיו נם לבוון מוכחה בהיו מחים זה חת זה ואו' בחרן בבנען רשם חקום המקודש כי הוא בחרן בבנען ושם חיתתו מדרך המוסר כידוע והוא מה שרמז בחמחר בחרן **גם** ידמיו סיבה מחת בללית ובית שיראל לח בחרבו בבנעני וי נחרו יושבים בה וזה סבב לבחותם מדרך המוסר כידוע והוא מה שרמז בחמחר בחרן כנען ואו' ויהיו בני יהודה ירמוז לעבר רבה לרם חר חורבן בבית ווי היו בני יהודה בבלות בית מוביים' חשרי מי בלה טרם שלטת בוכח ותחלה שבבל הבבשים לח הזכיר הבחוב לבון זה בל ויהיו בלה כחן ובבניחן כידוע הטעם שם ואומרו לחבפחותם כי בל מבפחות בית יבראל בבל מקום שרם בל הבקרה בשם יהודה ווי היו.

ואו' לבלה בחבון למו"ש ורב הבח לבמול מבלות החחרון הבקרא בלה ובנס שיעבד קרמו' שילה לח יפחבה הרם בזה יבח ילחר מחבפחות הרבומות בחם הבחבות בשמות ואולי ברמז בסמיכות חמחר לבלה שם חמחר ויהיו בני יהודה בבריכין יבראל לרבו"ר בשבילו ולבזות ליכומתו ובמו בחיחרו ול בחעשה בחבות בבל ע"ב ובדברי חזוהר בפי' ובולים בלו וכו' ע"ב ובדברי חזוהר בפי' פסוק בל נופיך בבחו קול וכו' והוא מחמר ויהיו פי' יהיו בווי בהוא הבער לבחבותם בבבול בלה והוא מומרו לבלה וכו' ובים יהיו מבפחת הבלוני פי' דור שבן דוד בח ויקרמו בל בתו דודיו בל מבים. עוד ירמוז בחה שבחדקן מו' הבלוני ואין חות הב"ן בבניו השם ואין בן מבבו לרוסיף בשם המקום בשת חדקה זולת ה"ם ו"ו וד בחמיר בבל הקודמות חבוך מבפחת החבוני זכו' מבן ירמוז לחה בחיחרו ל בפסוק וחחזיקו וגו' בבבף בים יהודי וגו' יעב"ד והוא זה שרמז בחמחר הבלוני פי' בחמיחות בלן יחמרו לבל מחד ישראל שלו חכי. ואו' לפרן מבפחת הפרני ירמוז ע"ד מו' שהמלך פורן לבעות לו דרך וכבוזה כי בבח הבח מפרן יהיו בל יבראל תבבחת הפרני מלבים ועל מותו זמן הוא בחרו ל בל יבראל בני מלבים וכן חמר הבניח מלבים יחמו ונקו וגו נם ירמוז על הכרכה הנדולה חמר יפרון בחיחות לעון מלבית ואו' לזרח מבפחת הזרחי ירמוז מה בחמר הכחוב הנה החוסך וגו' ועליך יזרח ה' וכחיב כי ה' יהיה לך לאור עולם והוא מומרו מבפחת הזרחי חמר עליה יזרח ה'.

או תרמוז הפרשה ל' בחיות ת בין מפר ס כמחיחרים ל' בחיות ת בין נילוי מפיח ל' בעיבולך ה' עליהו בחיות בן מפרים חמר שלה ורמז שפפנו כי מדת הדין ומות בבוחות ישראל והוא הרמוז בחיבת שלה בדרך מו' ויכהו ס על הבל וכבנד מפיח בן דוד חמר לפרן וגו' כי זה יוסף פרנה בחוחות ויבריח דם בדיך יבינד מלבות עולם חמר לזרח וגו' רמז לבבוד ה' עליהו יזרח. **ואו'** וייהיו בני פרן חמר לבון בער לרמוז על הבירות חבר ויהיו בבח הנוחל לחחרים בבחרה בחיחי ילא מחבוניים חרוב הבעור בל חבלי מביח ומו' בני פרן הוא פי' תולדות היוצאות מביחת רבוחל הרמוז בפרן הם ב' דבריס ר' מיבים ה' חבר בית המלך והוא בית המקדש חבר פעל ה' וכוכבו ידיו וייהו ישראל מבני פלטין בלו והוא מומרו לחבדון מבפחת החבדוני וחבני רב' לחחול מבפחת החחילי בימחול עליהו בבל ענפי החחלה.

ואו' חלה מבפחת יהודה פירוש חה שיהיה לרם חחמלוחיות נם הרעות נם הטובות ומו' לפקודיהם פי' בפיהיו בפקדים יש בקידה לרעה ויש בקידה לטובה בחמר בדבריהם זל ובכי מיני בקידות בחמרו בבחוב ומו' בשם ובבניש חלה ובחם חמיח לולי ברמז ה' בזה חתי יהיה בקידה בפקידה טובה רב"ש בבמוך בשיחך עליהו בבוד ה' ובחמר על עביר בל בלות בלות חבריס ובלות בבל ובלות חרים בנגד בלות בלות חבריס חמר בשם לרמוז לבבם דורות בבחוב ודור רביעי יבובו הנה ועיין חה שרחבתי בם שב' דורות בבלו בלות לבד חיבחר ישראל ויהודה הרי שהם בי בחלת הבלות היה חבמולד יבחן • ובנגד בלות בחר ובבניש בבחוב יוד לחלחת לבבל בבניש הנה • יבבנד בלות חרים בחמרו בבחוב בי חמר חלה ובחם חמות חלה היו זוכים ישראל היו בחמים בע"ב הנה שבחמרו יחלה הד' וכיון בלא זכו יחחיל בהחבדון חחלה החחיבי ויחחם חמות חלה הטבי ומקוים מרו כי הוא זה בן בלידתו ויתקיימו בל הישודים הרשומים ויחחילו ניעוני נילוי הנחולה בהחלת חמם חמות הבחים לבלום:

(כא) וַיִּהְיוּ בְנֵי־פֶ֖רֶץ לְחֶצְרֹ֑ן
מִשְׁפַּ֣חַת הַחֶצְרֹנִ֔י לְחָמ֖וּל
מִשְׁפַּ֥חַת הַחֲמוּלִֽי׃ (כב) אֵ֚לֶּה
מִשְׁפְּחֹ֣ת יְהוּדָ֔ה לִפְקֻדֵיהֶ֑ם
שִׁשָּׁה֩ וְשִׁבְעִ֨ים אֶ֜לֶף וַחֲמֵ֣שׁ
מֵא֗וֹת׃ ס (כג) בְּנֵ֣י
יִשָּׂשכָ֔ר לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם תּוֹלָ֕ע
מִשְׁפַּ֥חַת הַתּוֹלָ֖עִי לְפ֣וּוָ֔ה
מִשְׁפַּ֥חַת הַפּוּנִֽי׃ (כד)
לְיָשׁ֔וּב מִשְׁפַּ֥חַת הַיָּשֻׁבִ֖י
לְשִׁמְרֹ֑ן מִשְׁפַּ֥חַת הַשִּׁמְרֹנִֽי׃
(כה) אֵ֚לֶּה מִשְׁפְּחֹ֣ת
יִשָּׂשכָ֔ר לִפְקֻדֵיהֶ֑ם אַרְבָּעָ֤ה
וְשִׁשִּׁים֙ אֶ֔לֶף וְשֶׁ֥לֶשׁ מֵא֖וֹת׃
ס (כו) בְּנֵ֣י זְבוּלֻ֔ן
לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם לְסֶ֣רֶד מִשְׁפַּ֣חַת
הַסַּרְדִּ֔י לְאֵל֕וֹן מִשְׁפַּ֥חַת הָאֵלֹנִ֖י
לְיַחְלְאֵ֑ל מִשְׁפַּ֥חַת הַיַּחְלְאֵלִֽי׃
(כז) אֵ֚לֶּה מִשְׁפְּחֹ֣ת הַזְּבוּלֹנִ֔י
לְפִקְדֵיהֶ֑ם שִׁשִּׁ֥ים אֶ֖לֶף וַחֲמֵ֣שׁ
מֵא֔וֹת׃ ס (כח) בְּנֵ֣י יוֹסֵ֔ף
לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם מְנַשֶּׁ֖ה וְאֶפְרָֽיִם׃
(כט) בְּנֵ֣י מְנַשֶּׁ֔ה לְמָכִ֖יר
מִשְׁפַּ֣חַת הַמָּכִירִ֑י וּמָכִ֣יר הוֹלִ֣יד אֶת־גִּלְעָ֔ד לְגִלְעָ֖ד מִשְׁפַּ֥חַת הַגִּלְעָדִֽי׃
אֵ֚לֶּה

מיובית מסם לכך נחלקו למשפחות כחצרון וחמול בני בנים ליהודה. וחבר ולכיולכל שהיו בני בנים של אבר ואם תמצא היות הרי טוב. ואם לאו תאמר הני שהיו לבלעם בני בנים הרבה ומשפחות הללו מכל אחד ואחד הרבה ונקראו תולדות כאבר הבנים ע"ש בלעם ותולדות הבנים הללו נקראו על שמם. וכן הני אי בבני מכיר שנחלקו לב' משפחות אחת נקראת על שמו. ואחת נקראת על שם גלעד דגי. משפחה משפחות חסרו מכבני של בייתין כאן בתקיימה מקצת נכונות אמו עקרתו בן מיכי בן מיכיתי ובפלגם בנשבעה בתקיימה כולה זו מנחתי ביסודו של רבי משה הדרשן:

ואלה

בני ישסכר וגו' למה נקדם לנו כי־משפר הוא בן תורה רמוז התורה בשם זה של ישסכר כי דורש זה ישנו לשכר וכל מין ממנו מה יתרון לאדם בכל עמלו ואין מה שאמרו בברכות בפרק תפילת השחר שנריך. לברך ביציאתו מבית המדרש מודה אני לפניך וכו' אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר וכו' והם עמלים ואינם מקבלים שכר וכו' ע"כ והטעם כי לא יעמיד קנין המדומה והנם שיעמוד הכל הוא. **עוד** ירמיז כי כל מה שיש בעולם הוא שכר לו כי כל מה שברא ה' לא ברא אלא בשביל כמו שדרשו ז"ל בפ' בראשית וגו' בשביל תורה וכו' בראשית שמים וארץ.

עוד ירמיז למה שאמרו ז"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק בלם מאות ועשר עולמות והוא מו' יש שכר. ומו' לתולע וגו' רמז הכתוב תמלי הענין התורה בשמות תפילות ישסכר והם מ"ח כאומר במעגל והתורה נקנית בארבעים ושתים דברים הנה מ' שמות תולע יגיד שכי פרטי' ל' ישים ענמו כמדין זה כאומר ז"ל על דוד שקראה עדיכו הענני כ'שיתעסק בפיו כתולע זה שכוחה בפיו כי לעמל פה נברא האדם וכ' דברים אלו כוללים כל ענפי העבוד וכל ענפי הלימוד התנויים בת"ח מעלות הנו' ומו' לפוה מספחת הפוני יש להעיר למה הוסיף אות שמיכה ניבנת מאותיות השם שכולל מספחת הפוני פלא רמז לבאר מעלות התנויים שם ב"ח שהם מיבוט פיחה מיבוט שמך ובאר הענפים הדומים לאלו והוא מו' לפוה מספחת הפוני בי' פוה הוא לשון פה והוסיף לו אות ומ' שהוא סוד עץ חיים שהוא עוסק בה יתר על כאר הפיות גם רמז בסמיכות אות הו"ו לומר סוד חיבור המדות בתקניות עסק התורה. ומו' מספחת הפוני בי' שנריך לפנותו מעותרות המורגשות גם מהשחוק ומדברים בטלים כי הם מוכני קיום התורה כאדם ומנחתי לחסידי ישראל בכתבו כי פה של לומדי תורה דיבי בכלי שרת אחר ישראל גם בקודש כי מין קדושת התורה ולזה חסור לדבר בו מפילו דברי חול הנם נתון בהם דברים החסורים ויהוא מה שרמזו במאמר לפוה שהוא פה העשל בתורה שבי סוכן חני שמו יתבדך מספחת הפוני בי' נריך לפנות מפיו כל חין מהנות תורה וכזה נכללים חלק אחד מהת"ח מעלות שהם בפיוט שיחה בחוק בפיוט תענוג וכדומה להם שבענף המותרות.

ואו' ליסוד ירמוז שנריך הרבות בשיחה ולא דרך טירחי גם נריך להתיסד בכל פרט ופרט מהתורה עד שיעמוד על פיקרו כמנטרד בשיחק הלכה כי הוא זה עקר התורה וזה נכללים חלק אחד מהת"ח מעלות שהם בישוב ומתישב המכוון אות ואות ומשיב המכוון את שמועתו וכו' גם מה שמנו שם עת החזן עריכת שפתים בשעת הלב וכו' וכדומה לזה שבענף הבנת השכליות. **ואו'** למעלת מספחת השמרוני ירמוז לתוספת השמירה שמתייחס עטות בן תורה יתר על ההמון כאומרים זל שיהי דמי חלילה ד' אמר הכא כאן מיה דשקילנא בארה ולא יהיבית דמי לאתרי ע"כ מזה יקיש כמה נריך להשתמר בו תורה בכל פרטי המצות ואמרו זל כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר לבל יכשלו בשער אחד איסור ורזה מו' למעלת מספחת השמרוני ומו' אלה מספחות יסשכר לפקודיהם כי פקודיהם לטוב ואת היות הפקידה פי הכאוב ואחר מרבעה ושמים אלף ושלש מאות כאן רמז השמנה בב' דברים הם' זכרון' בן נעשים מרכבה לשפינה והוא מה שרמז באמאר מרבעה ושמים והיה בחינת נקודה אחת הרי ס"ם שהוא מספר מל"ו ואחר בסדר זה לומר כי בחינעות הלמדן תתעתק בחי' הדין שחבבונו ס"ד ותיהיה נתינת השכינה במספרים ס"ם כאומרים זל בספר הזוהר בפסוק ורחם רוחם יגומר והבנה שנית היא לעומ"ש בראשית בשתי מאות ועשר עולמות נוהג מה שרמז באמאר אלף ושלש מאות ויקוים שיעמוד על הדורות ע"י באמאר רי' כל באמאר עתיד הק"ב להנחיל שלש מאות ועשר עולמות ויתוכיח מאי' להנחיל תורי ים לספר לדבריו זל שם למספר יהיו הקדוש לשם הקדוש הרחוק מספר העשר למספר המאות שהוא ליתר להנחיל תורי ושמ"ש בתי מדי הרחוקים ס"ם ערב כי מספר זה ירמוז לד' עולמות כיולת מעולות כיתיק יצירי עשיה ולכל אחד כלול מעשר ומאחר ר' כל מה ללמד כי הצדיקים יתיבנו על יום בלום פעולם הבא ויהיו' מכל מ"ו חדשים שהם ת"ק ימים שהם כנ' שנים כל הדורות פיסנם בהם ושם במספר בלם מאות לכל בעולם העליון שהוא עולם המעולות לא יוכלו להשיג כל נדיק כי אם חלק מ"ש מספר שבת ב"ש ב"ה בפרטם ריו' קבל ת' כלולה מעשר ויש לך לדעת כי המספר הזה בעולם העליון נדול ומהולל מאוד לת. לה מכל השלם מאות ולזה הקדים הכתוב העשר לאחות ואמר להחזיל וגו' ים ועל פי הדברים ירמוז במאמרו חלף יכוין לחלק הרשוי בדוד וייחד לו מספר זה של חלף כאו' זל בכל מספר כלולה מעשר ומספר מעשר הרי שנקודה אחת מתכנה לחלף יאו' ובלב מאות כפשטה והוא מה שרמזו בשמי של יספכר ים שכר:

בני זבולון וגו' רמז הכתוב ומשיכם ומתוכ מתנו סדר כמו סדר וכן דרך הכתוב לקרות לכבד כפב והכוונה בזה שהיה מספר לבני יספכר כל הנדיק לו למזונותיו אלא לבון תורה ורמז ע"ד חו' עץ חיים היא לתחזיקים בה ותמרו זל ללומדיה לא כאמר וכו' ולזה לבי מזבולון היה מחזיק בית לומדי תורה יחם לו מדה זו והוא שומרו ומלון:

(לו) ואלה בני שותלח וגו׳ • כתיב כאן שותלח נקרלו מולדותיהם ע״ש שותלח • ומצרן יצחק משפחת רכה זנקרלת על שמו ונפסקו בני שותלח לעתי משפחות נח
ותשוב ותתלה בפרשה זו חמשים ושבע משפחות•ומכני לוי שתים הרי שמים וחמש • וזהו שנתמר כי חתם התמנו וגו׳ • ר״ש חמש חתם חתם חמשים משפחות כל
העמים שהן ע׳ • לף זו רבניתי מיסודו של רבי חנא בהרגן • לף הוערכתי לפחות ולהוסיף בדברין: (לה) לתחירם • הוא לחי שירד לתגרים ולפי שנקרא על
שם יוסף שהיה לחיו ורם מתנו נקרא לחירם: (לט) לשפופם • הוא מופים • ע״ש שהיה יוסף כפוף בין המומות: (מב) לשוחם • הוא מושים: ופז

(ל) אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי
לְחֶלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֶלְקִי :
(לא) וְאַשְׂרִיאֵל מִשְׁפַּחַת
הָאַשְׂרִאֵלִי וְשֶׁכֶם מִשְׁפַּחַת
הַשִּׁכְמִי : (לב) וּשְׁמִידָע
מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמִידָעִי וְחֵפֶר
מִשְׁפַּחַת הַחֵפְרִי : (לג)
וּצְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר לֹא־הָיוּ לוֹ
בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בְּנוֹת
צְלָפְחָד מַחְלָה וְנֹעָה חָגְלָה
מִלְכָּה וְתִרְצָה : (לד) אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם
שְׁנַיִם וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת : ס (לה) אֵלֶּה
בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְשׁוּתֶלַח מִשְׁפַּחַת הַשֻּׁתַלְחִי
לְבֶכֶר מִשְׁפַּחַת הַבַּכְרִי לְתַחַן
מִשְׁפַּחַת הַתַּחֲנִי : (לו)
וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּתֶלַח לְעֶרָן
מִשְׁפַּחַת הָעֲרָנִי : (לז)
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אֶפְרַיִם
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה
בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפְּחֹתָם :
ס (לח) בְּנֵי בִנְיָמִן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֶלַע מִשְׁפַּחַת
הַבַּלְעִי לְאַשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת
הָאַשְׁבֵּלִי לַאֲחִירָם מִשְׁפַּחַת
הָאַחִירָמִי : (לט) לְשֻׁפוּפָם
מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּפָמִי לְחוּפָם
מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי : (מ)
וַיִּהְיוּ בְנֵי־בֶלַע אַרְדְּ וְנַעֲמָן
מִשְׁפַּחַת הָאַרְדִּי לְנַעֲמָן
מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי : (מא)
אֵלֶּה בְּנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת : ס
(מב) אֵלֶּה בְנֵי־דָן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת דָּן

אֵילִין בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר זַרְעִית
אִיעֶזֶר לְחֶלֶק זַרְעִית חֶלֶק :
וְאַשְׂרִיאֵל זַרְעִית אַשְׂרִיאֵלִי
וְשֶׁכֶם זַרְעִית שֶׁכֶם: וּשְׁמִידָע
זַרְעִית שְׁמִידָע וְחֵפֶר זַרְעִית
חֵפֶר : וְצֶלָפְחָד
בַּר חֵפֶר לָא הֲוֹו לֵיהּ בְּנִין
אֶלָּהֵן בְּנָן וְשׁוּם בְּנַת צְלָפְחָד
מַחְלָה וְנוֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה
וְתִרְצָה: אֵילִין זַרְעִית מְנַשֶּׁה
וּמְנָיְנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְרִין
אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה: אֵילִין בְּנֵי
מְשַׁפְּחַת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם
אֶפְרִים לְזַרְעִיתְהוֹן לְשׁוּתֶלַח
זַרְעִית שׁוּתֶלַח לְבֶכֶר זַרְעִית
בֶּכֶר לְתַחַן זַרְעִית תָּחַן :
אֵילִין בְּנֵי שׁוּתֶלַח לְעָרָן
זַרְעִית עָרָן : אֵילִין
זַרְעִית בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמָנְיָנֵיהוֹן
תְּלָתִין וּתְרִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ
מְאָה אֵילִין בְּנֵי יוֹסֵף
לְזַרְעִיתְהוֹן : בְּנֵי בִנְיָמִן
לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֶלַע זַרְעִית
בֶּלַע יַאשְׁבֵּל זַרְעִית אַשְׁבֵּל
לַאֲחִירָם זַרְעִית אֲחִירָם :
לְשׁוּפָם זַרְעִית שׁוּפָם
לְחוּפָם זַרְעִית חוּפָם : וַהֲוֹו
בְּנֵי בֶלַע אַרְדְּ וְנַעֲמָן זַרְעִית
הָאַרְדִּי לְנַעֲמָן זַרְעִית נַעֲמָן :
אֵילִין בְּנֵי בִנְיָמִן לְזַרְעִיתְהוֹן
וּמְנָיְנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא
אַלְפִין וְשִׁית מְאָה : אֵילִין
בְּנֵי דָן לְזַרְעִיתְהוֹן לְשׁוּחָם
זַרְעִית שׁוּחָם אֵילִין זַרְעִית
דָּן לְזַרְעִיתְהוֹן : כָּל
זַרְעִית שׁוּחָם לְמָנְיָנֵיהוֹן
שִׁיתִּין וְאַרְבַּע אַלְפִין וְאַרְבַּע
מְאָה: בְּנֵי אָשֵׁר לְזַרְעִיתְהוֹן
לְיִמְנָה זַרְעִית יִמְנָה לְיִשְׁוִי
זַרְעִית יִשְׁוִי לִבְרִיעָה זַרְעִית
בְּרִיעָה :

לבני
לְמִשְׁפְּחֹתָם: (מג) כָּל־מִשְׁפְּחֹת הַשּׁוּחָמִי לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ס (מר) בְּנֵי אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיִמְנָה מִשְׁפַּחַת
הַיִּמְנָה לְיִשְׁוִי מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁוִי לִבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי :

לבני

(מה) לִבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר
מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרִי לְמַלְכִּיאֵל
מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכִּיאֵלִי: (מו)
וְשֵׁם בַּת־אָשֵׁר שָׂרַח: (מז)
אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אָשֵׁר
לְפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ס (מח)
בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְיַחְצְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְצְאֵלִי
לְגוּנִי מִשְׁפַּחַת הַגּוּנִי: (מט)
לְיֵצֶר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשַׁלֵּם
מִשְׁפַּחַת הַשַּׁלְמִי: (נ) אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: (נא)
אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וָאֶלֶף שְׁבַע
מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: * פ
(נב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלִישִׁי לְאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ
לְאֹמֶר: (נג) לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק בְּאֶרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת:
(נד) לָרַב תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ
לְפִי פְקֻדָיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:

וידבר ונומר לאמר פי׳ לאמר ליהושע והזקנים כי הוא המנחיל את הארץ
לאלה ואין נפרש לאמר ליהודע לפי שאמר בסמוך תכתיב זה
תחלק הארץ ונומר אומרו לאלה נחלקו רוב בפ׳ יש נוחלין דף
קיז וכל רבי יהושע אומר ליונתי מנרים כתחלקה שנאמר לבמות
מטות תכותם יכחלו אלה מה
תני מקיים לאלה ונומר לאלה
להוציא את הטפלים פירוש
אלא יחלו אלה ליונתי מנרים
מכן מנרים ורבי יונתן אומר
לבני הארץ בתחלקה שנאמר
לאלה תחלק הארץ ומה תני
מקיים לבמות מטות מכוכה
באלה זו וכו׳ וכמן מתים
יורשים החיים וכו׳ ע״כ
לדברי רבי יונתן אומרו לאלה
להוציא דברי רבי יהושע
במשמעות פסוק לבמות מטות
ונומר ורמיתי בדרייתא אחת
ול לאלה מבני כנרים
וקדושים והוציא הנשים
שבהם שלא היה להם חלק
ונחלה ואוכיחו הדברים מבני
המרגלים ומתלוננים וסנדרש
זו הולכת לדיבו על רבי
יהושע כאחד ליונתי מנרים
בתחלקה ולזה כשאמר לאלה
כאלה פחיו לדיקים כלם מעט
הרשעים שהיו ביונתי מנרים
שהם המרגלים שלא נטלו
פניהם חלקם: ונראה שהין
דרשה זו דלמעט הנשים
דוחקת דרשתנו דלמעט
יונתי מנרים פחות מבן
עשרים ולא לכשך בי כלן
נשמעים יחד מתחלה כאלה
כל שאינו כאלה בין בספר
בין בנדקות אינו בכלל
החלוקים: ורחיתי לרשי ול
שפירש לאלה על בני הארץ
כפ׳ רבי יונתן ואמר ול

אך

לאלה וכו׳ ולא לפחותים מבן עשרים אף על פי שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ וכו׳ ע״כ וקשה והלא לרבי יונתן נדיק לאלה להשמיענו שהארץ נחלקת לבני הארץ ומה שדקדק רבי יונתן כאומרו לבני הארץ נחלקה ומכח זה הוכרך לחפש במה יקיים אומר לשמות ונומר הא למדת שנדיק לומר לאלה להודיענו שהחלק הארץ לבניה והן אותן כי בעקרן של דברים שאומר רשי שלא תחלק אלא לבן עשרים אין אני מכריע לחלוק הנם אלא נאמר בדברי רבי יונתן עכ״ז יכול להיות נכלל בציבת לאלה ויסכול כ׳ הדרשות אלא שאין הכרח לדבר זה דלמא לא בא אלא לשלול ליונתי מנרים ובדבר שקול אלא דע״ע למה לא פירשי כאומיתתן של דברים אליבא דרבי יונתן:

וראיתי לרש״ס שפירש דברי רשי כדייק תיבת לאלה ולא יבא ידי חובת עיונו הוך אלא דייק בענין הקוסיא שים על רשי מהברייתא ואני אומר כי רשי ול לא נתלא אמנו כוכת דברי יונתן אלא שברחה לדעתו הזכה מוכרע תניבת לאלה שלא נתחלקה הארץ אלא לאותם שהיו אז ודוקא אותם שהיו מבן עשרים כאומיתו מספר ומבר חידוש זה הוא שבא להשמיענו והבבר מובן הוא מעצמו שנתחלקה לבני הארץ:

במספר שמות פירוש שתהיה החלוקה למספר השמות האמורות שהם מאתים ושבע משפחות הכוכה כיחלקו הארץ לבל משפחות וכל משפחה כפי מה שהיה ודרך זה היו אלה לרבי יונתן דלרבי יהושע אסור׳ ליונתי מנרים אין לחלק לבל משפחות שבני נדיק לחלק גם לאסף משפחות שנאספו מיונתי מנרים כאמור בדבריהם ול ויטלו חלקם הבטל שמתנו נאספו במסבת הנאלה ואסבר שגם רבי יהושע יגדיק לומר במספר שמות על המשפחות של יונתי מנרים:

לרב תרבה ונומר אמרו במסכת בתרת ול מ״ל רב פפא לאחיי בשלמא לפ״ד ליונתי מנרים היינו דכתיב לרב תרבה ונומר אלה לפ״ד לבני הארץ אלא לפ״ד לבני הארץ ונומר לרב קשיא ע״כ פירוש אם לרב ונומר קשיא ע״כ פירוש אם החלוקה היא לאותם המנויים בשרבות מוחב מה מקום לומר לרב ונומר הבא קושיא זו אינה מחיזב דיוק דק שנוצל לומר לא נתן דעתו עליו שרי מקרא אלא דבר הכתוב ויצוד אין אלו דברי אמורא לדחותן אלא דברי רבי יונתן שהוא תנא ולפי מה שקדם לנו מבלולי התלמוד שכל פיאמר הגמרא קשיא היא עומדת לתירון אלא שלא נודמן להם תירון:

נראה לפי מה שפירשתי במה שאמר במספר שמות שחוזר על החמשים ושבעה משפחות ידויק ע״כ אומרו לרב ונומר פירוש שיחלקו זן חלקים ולא חלק כחלק יהיה אלא לרב תרבה נחלתו החלל משפחה שים בה כ׳ אלף תיטול בכפלים מהמשפחה שים בה עשרים־ועוד כראה לפי דרכו של רשי ול כי רבי יונתן סובר שלא יטלו חלוקה אלא חוהם שהיו במספר ערבות מואב כפ״ז בא הכתוב להם היו ל״׳ כנים בני עשרים ולא׳ שמנה כנים ל׳ מבן עשרים ול למטה מעשרים ובכניסתן לארץ מי שהיו לו עשרה בני עשרים אתו לו ל׳ ומי שהיו לו ל׳ בשמנה למטה מעשרים הניעו לבבל עשרים בשעת החלוקה לזה אמר הכתוב לרב פירוש בזמן המספר תרבה נחלתו פירוש מי שהיו לו בשרה בני עשרים במספר זה תרבה לו בסיטור עשרה הנם נחיין לו שלש ושמנה ולמטה בזמן המספר שלא היו לו אלא ל׳ בני עשרים מתניטה לתת לו בסיטור ל׳ הנם שים לו ח׳ בני עשרים ומילי שרשי ול לתרץ קושיא זו נתחכם בתמרו.

איש לפי פקודיו ונומר בספרי אתרו ול לפי פקודיו מלמד שלא נתחלקה הארץ אלא לבל שבט ושבט לפי מה שהוא ע״כ אין כזה סתורים למה שפירשנו בפסוק במספר שמות שנתחלקה לבל משפחות אפשר שנתחלקה לשבטים ולמשפחות עלה חלקו הארץ לזב חלקים והחלקים לבל חלקים שבט שים לו ב׳ משפחות יטול ב׳ חלקים ומי שים לו ל׳ יטול ל״ח והחלק יהיה כפי המספר למר מספר יונתי מנרים ולמר מספר ערבות מואב וא״ת כיון שמחלקים למשפחות למה הוצרכו לחלק לשבטים הטעם כדי שיהיה כל שבט נורלו מפני עצמו מה שלא יהיה כן אם יחלקו למשפחות שיכול לעשות נורל לפני משפחות שמריו שים משפחות זבולון ולפפך ולא יהיו כל שבט ושבט יחד ובמסכת בתרת דף קכ״ב אמרו ול מיבעי׳ להו מ׳ לשבטים מיבעי מו לקרקף נבני מיבעי ת״ש בין רב למעט ועוד תניא עתידה מ׳ שמחלק לזב שבטים שבתחילה לא נחלקה אלא לזב שבטים ע״כ ונעלם תהם״ס כרייתא בספרי שדרשוש

(נה) לשמות מטות אבותם • חלו יונתי מנרים • שנה שכתוב בחלה זו מכל הנחלות שבתורה • שכל הנחלות החיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים • כיצד שני אחים מיוחסי מנרים שהיו להם בנים בשני החלקים לזה אחד ולזה שלשה האחד נטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה •

(נה) אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת־הָאָרֶץ לְשִׁמֹת מַטּוֹת־ אֲבֹתָם יִנְחָלוּ : (נו) עַל־פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לְמִעַט : ס (נז) וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגַּרְשֻׁנִּי לְקְהָת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת הַמְּרָרִי : (נח) אֵלֶּה ו מִשְׁפְּחֹת לֵוִי מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחְלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי וְקְהָת הוֹלִיד אֶת־ עַמְרָם : (נט) וְשֵׁם ו אֵשֶׁת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת־לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם : (ס) וַיִּוָּלֶד לְאַהֲרֹן אֶת־ נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר : (סא) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ־זָרָה לִפְנֵי יְהוָה :

ויהיו

(נה) אך בגורל יחלק. אין לו לאדם לומר הואיל ואני יכול לחלק בשוה אחלק בשוה ואחר כך אתן לכל אחד ואחד מה שיגיע לו בגורל אלא הגורל הוא שיחלק ולא אני שלא יהא נראה כמוסיף על דברי התורה ח"א: על פי הגורל. הגורל היה מדבר כמו שכיוצא בו מצינו בפרשת הקודש • לכך נאמר על פי ה': לך בגורל • יגעו יהושע ואלעזר וכן הוא אומר ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה • ואומר על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל: (נח) אלה משפחות הלוי • אשר כאן משפחת השמעי והעזאלי וקנת שם היפרדי: (נט) אשר ילדה ונומר • אשתו ילדתה במנרים ואף קורחה במנרי כשנכנסו לתוך החומה ילדתה והיא הכליתה מיון שבניה שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא שנים ושנים:

כי

עמרם לו לכלב בחי החרן ואפי' למותן אלא הניעו לכלל עשרים תלמיד לומר לפי פקודיו הא למדת כי דוקא לבני עשרים וכאן אנו מוצאים דברי רבי שפירש בפסוק לחלה ולא מטבעו:

לשמות מטות אבותם

ונומר לדברי רבי יאשיה בא הכתוב לגלול פסטיות הנשמע מאו' לחלה בחיי הכונה היא על הנחנים בערבות מואב חלה פירוש כחלה שהם בני עשרים: ורבי יונתן מפרש טבא הכתוב לומר שהנם לחלקו להנחנים בערבות מואב חזרו הם והוריכו יונתי מנרים וחורן וירכוס כאומרם בבריית ואל כיוצא בזה אתה אומר בבני החרן זה יטל סאה ואלו נטלו ג' כחין והוריכו אבותם וירשו החיים את החיים וחזרו וחלקו בשוה ולדרך זה יתיישן ע"כ אומרו ינחלו שכינה הדבר לנוחלים את כחין כן מטבע הדיבור עד עתה אאו' חלק החרן ולא אמר יחלקו וכן אומרו תדבה נחלתו ואו' וכן אומרו יתן נחלתו ולא אמר יחלק החרן ולא אמר יחלקו החרן את למדת שעד עתה היה הכתוב מדבר אבר יעבה בהחיל אותם ואמר לבנות ונומר יחלו הוא מה שיעצו הנחלים אחר שהניעתם הנחלה יחלוה בדרך זה כאילו נחלו אותה אבותיהם מהם וחזרו ונחלום אותה מהם והוא אומרו ינחלו כי לא הזכיר נושא הפיחול להלבים הדבר בו:

בין רב למעט במסכת בתרא דף קכ"ב אמרו ולא אבעיא להו מי לבטטים אפלוג או לקרקף נברי אפלוג ת"ש בין רב למעט ורוב תניא בתירה לא שתחלה לוג שבטים שבתחלה לא נחלקה אלא נחלקה אלא ליב וכו' ולא ותחלק' אלא בכסף שנאמר בין רב למעט אמר רבי יהודה סלה ביהודה שום אמם סתין בגליל ע"כ ובתב רב"כם שם ולא ת"ש בין רב ונומר שיקח כל שבט מה שיתן לו הגורל ביז פרוב תניא לו חלה מריבה לנוז שבט פיהם לו מנפים מיטו בין שהיה לו חלק מעשה כנון שהיו לו מנפים מרובים וכו' דכל השבטים חולקים בשוה וכו' ע"כ וקשה בדברי הנמרא לתר תפיט מדתתוב כיון שתין לו הכרח מתנו שהרי בבריית אמבית מפרשו להדוב לירושלם ורחוק ממנה קריב הוריגו רב רחוק מייט לפי שפוה זומר:

ועוד נרחים דברי הס"ם סופרים סופם לתחילתם כי מתומרו ת"ס בין רב ונומר מגלה דיתה פסו' שיתחלקה בשוה לבטטים ומתומרו ויוב תניא לא תפמע כן שהרי מכרם תומרו בין רב ונומר לרחוק מקום וקריב מקום ומכח זה מוכרחים אנו לומר דסובר התלמוד כי תנא דיתידה אי סובר שנתחלקו אז לבטטים בשוה ולזה הניד הס"ם בתמור ת"ס בין רב למעט דסובר כדברי הבריית שנתחלקה לבטטים בשוה ואין דבריה אלו נוהגים שהרי אם נפרש בין רב למ"ט ביז שבט ביוטל רב לניוטל מעט לעיומר תניא לנו לומר ריחוה מרוס וקריב מרוס וכן להפך אם נפרש לריחוק תהום וכו' מנין לומר שנחלקה וכו' ויעוד אם נאמר שיחלקה בשוה לבטטים א"כ נעמיד מחלוקת רבי יוחנן ורבי אלעזר כל שבט ושבט בפני עצמו לתר ליוחנן מנרים ולמר לבני החרן כפי מה שקבה הנמרא אם דף קלח ונל בשלמה למ"ד ליוחנן מנרים היינו דתא דיוחנן בני יוסף דכתיב וידברו בני יוסף אלא למ"ד לבני החרן מאי תא ליוחנן כולהו שקול לטפלים ע"כ חיז תני דוחה קושית כיון שלכל השבטות נטלו בני יוסף בשוה שם השבט ם ושיעית בני יוסף היה שהם רבים מכל השבטים ובין להאומר מנרים בין להאומר לבני החרן מחלוקתם היה בחילוק השבט ניעתו אלא ואתי דבין לרבי יוחנן בין לרבי יהושע לא נתחלקה החרן בשוה לבטטים ומין להיעוד תנא דבריית הפך בנרים ויעוד אם נאתר שיתחלקו לבטטים בשוה יותר היה לו לעיעוד שבט יהודה שהרי כפי מספר בני החרן יש במספר יהודה ע"ו חלק והמש מאות ומספר מיכה ואפרים יחד ס"ם אלף ושמתים ומאה ומין יתרים שנרים מיהודה אלא שמנר חלקים ובניים מאות ונטלו בכפלים שהרי הם נטלו שני חלקים ויהודה חלק אחד כיון שהאומר אם אלא נתחלקה אלא ליב שבטים לבד אלו שלא נטל חלק בחרן היינו כיוצא בו לא טלה על דעת הנמרא ליתר שיתחלקו לבטטים בשוה כדברי רם"כם ופירוש דבריו שאמר ת"ס בין רב למעט מתמצית הרחוב תיבות בריחוק היה לבטטים מיתה בישראל בין רב לת"ם הרי נחלוקה שהיתה יעל פי הגורל היה בו חלה רב וחלה מועט ואי תימא לריקף דנברי לא יוכלו ליתר בין רב למעט ופירוש רב ישתנו היה בין שבט שיש לו כפי מיפיו הרבה ובין שבט שיש לו כפי מיפיו מועט הכל ידוה על פי הגורל ליתר המיוס שיטלו בו הלוחים ואומרי ויעוד תניא שהיתה מרן ישמעאל ונומר ילנה ל-ביה הדבר ביותר ביותר לפי שיש לבייל הדין ולומר אחי ליחיס תחסוך בין רב לתעט אלא לומר שלא נתחלקה לקרקף דנברי אבל עדיין יש להסתפק אם לת שפחית אי לבטטים לזה אמר ויעוד תניא שתחלק' ליב שבטים ואפילו אומרים כי פירוש בין רב למעט לכל השבחות אין נשמע ממנו שיחלקו השבטים בשוה ולא חלקו אלא כפי מיעוט השקילים ובדברי תנא שבמתני בפסוק חיש לפי פקודיו:

(סב) וַיִּהְיוּ פְקוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמָעְלָה כִּי ׀ לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־לֹא נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (סג) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ (סד) וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינָי׃ (סה) כִּי־ אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וְיְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן׃ * ס (א) וַתִּקְרַבְנָה בְּנוֹת צְלָפְחָד בֶּן־ חֵפֶר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מָכִיר־בֶּן־ מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה בֶן־ יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחְלָה נֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה׃

ותעמדנה

(סב) כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות בחנין בני עשרים שנה. וקס טעם כי לא נתן להם נחלה. והנחנין מבן עשרים שנה היו בני נחלה. שנחתר חיס לפי פקודיו יותן נחלתו: (סד) ובאלה לא היה חיס. חבל על הכתים לא נכנסה בזרת המרגלים לפי שסן היו מחכבות את הארץ. והכתים מומרים נחנה רחם וכשובה מנרים והכתים מומרות תנה לנו אחוזה. לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן: (ו) למשפחות מנשה בן יוסף. למה נאמר בן מנשה. אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ. שנאמר יהעליתם את עצמותי ונומר וכבותיו חבבו את הארץ. שנאמר תנה לנו אחוזה ולמדך שהיו כלם נדיקים שכל מי שמעטיו ומעשה מבותיו סמומים ופירט לך הכתוב בחד מהם ליחסו לשבח הרי זה נדיק בן נדיק: מס יחסו לגנאי כתוב בן אלישמע ישמעאל בן נחניה בן אלישמע בידוע שכל הנזכרים עמו רשעים היו: מחלה נועה וגומר. ולהלן הוא אומר ותהיינה מחלה ותרצה מניד שכולן שקולות זו כזו לפיכך שנה את סדרן:

לפני

(סב) כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות בחנין בני עשרים שנה. וקס טעם כי לא נתן להם נחלה. והנחנין מבן עשרים שנה היו בני נחלה. שנחתר חיס לפי פקודיו יותן נחלתו: (סד) ובאלה לא היה חיס. חבל על הכתים לא נכנסה בזרת המרגלים לפי שסן היו מחכבות את הארץ. והכתים מומרים נחנה רחם וכשובה מנרים והכתים מומרות תנה לנו אחוזה. לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן: (ו) למשפחות מנשה בן יוסף. למה נאמר בן מנשה. אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ. שנאמר יהעליתם את עצמותי ונומר וכבותיו חבבו את הארץ. שנאמר תנה לנו אחוזה ולמדך שהיו כלם נדיקים שכל מי שמעטיו ומעשה מבותיו סמומים ופירט לך הכתוב בחד מהם ליחסו לשבח הרי זה נדיק בן נדיק: מס יחסו לגנאי כתוב בן אלישמע ישמעאל בן נחניה בן אלישמע בידוע שכל הנזכרים עמו רשעים היו: מחלה נועה וגומר. ולהלן הוא אומר ותהיינה מחלה ותרצה מניד שכולן שקולות זו כזו לפיכך שנה את סדרן:

לפני

וַהֲוֹן מִנְיָנֵיהוֹן עֶסְרִין וְתַלָתָא אַלְפִין כָּל דְּכוּרָא מְבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא אֲרֵי לָא אִתְמְנִיאוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי לָא אִתְיְהִיבַת לְהוֹן אַחֲסָנָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ אִלֵּין מְנָנֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא דְמָנוֹ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵישְׁרָיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִירִיחוֹ׃ וּבְאִלֵּין לָא הֲוָה גְּבַר מִמְּנָנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּהֲנָא דְמָנוֹ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי׃ אֲרֵי אֲמַר יְיָ לְהוֹן מְמָת יְמוּתוּן בְּמַדְבְּרָא וְלָא אִשְׁתְּאַר מִנְּהוֹן אֱינָשׁ אֱלָהֵן כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן׃ וְקָרִיבָא בְּנָת צְלָפְחָד בַּר חֵפֶר בַּר גִּלְעָד בַּר מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה לְזַרְעִיָּת מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף וְאִלֵּין שְׁמָהָת בְּנָתֶיהָ מַחְלָה נוֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה׃

וקמא

ותקרבנה

בנות וגומר חומרו ותקרבנה ולא הסניף בתחתר ותעמדנה וגומר. לחתר בסמוך. לומר שלא פחדו לבני חסה עד שהתובדו יחד בשנה הנונה ודלו כי יש בניסים נבונה בטענה הנשמעת כאשר חבחר בע"ה ואחר בך עמדו לפני חסה וכו׳:

אן ירנה עלה ותקרבנה וגומר לת שפחות חנשה בן יוסף פירוש שכתובדו לקחת עבה חנדולי השבט ולהחלך עחם חשום דרך חרן: ואולי טרחו הכתוב בחומרו בנות לומר שהערתם היתה מה שחתר בסמוך חיס לפי פקודיו ואחרו בספרי ולל יבחו גשים וכו׳:

אן ירנה כחומרו ותקרבנה וגומר להניד שביעיות היו ושקוטם שעמדו לפני חסה בתקרבה לפני גדולי השבטים והוא חומרו למשפחות מנשה ואחר שבתקרבו לבני משפחתם הסירו מסוה הכוסף בעמוד לפני חסה ולדברי החומר קרס התקרבה ודורשה לת יבלו עמוד לפני חסה עד שקדמו לעמוד לפני שלחטם אחנו ודבר זה ממדת הכוסת:

בנות גלפחד בן חפר וגומר גריך לדעת לחיזה ענין יחסס הכתוב ולת סחד על מה שהזכירו בסמוך בספר בני אפרים ופס נאחר גלפחד ופס בנותיו ורלל דרשו דרשות ואפשר לומר שרשם ר׳ בזה הטענה שפליה בתקרבו יחד להתועד והיה על פי דבריהם לל בבאר׳ דף קלח ולל בשלחת למ״ד ליומתי מנרים היינו דקל נוחן בנות גלפחד חלה למ״ד לבתי חתרן חמתי נוחן הה ליתי לדיסקול ומתרן לחודה ע״כ פירוש פחפילו למ״ד לבתי חתרן הוכרח לומר מכח סמוך לבמות מטות חכתוב ונומר שבתי חתרן יחזרו הנחלה ליומתי מנרים ומוחלים ומ״כ כשחזרו בני חפר בחלתם לחפר ויחזרו לבחול תסם יזכו הבנות עתרים בירושת חפר והיה הטענה הבחה בחומר בנות גלפחד בן חפר חס החלוקה תהיה למ״ד שנחלקה ליומתי מנרים בחים בטענה ליתן להם חלק גלפחד חביהם וחלוקה הנוגעת להם בחפר מוריש ומ״ד לבתי חתרן יתבחר עלה בנות גלפחד והנס שנחלקה התרן לבחים לף על פי כן נתועדו לגד טענת היות גלפחד בן חפר וכשתחזור בחלת בני חפר לחפר ויחזור להנחל יהיה נוגע לבנות חלק יחד עם דומיהן ואומרו בן גלעד בן מכיר בן מנשה בבר בבית הבירה הנוגעת להחבות עוד חומרו סם ולל להודיעך שכלן נדיקים שכל מי שיחסו וכו׳ ע״כ וכן תשמע מדברי רשי בחומש: ואומרו וחלה כתוס׳ ות״ו ליומר תה הרחשונים גלפחד חפר מכיר גלעד כלם נדיקים כחומרם לל כמו שכתבתי בסמוך וחלה גם בן נדיקים כחומש:

ואלה שמות בנותיו קשה לומרו בנותיו שנראה שלת גלפחד ולת הבנות שבזה יוקשה לומר וחלה שמות בנותיו ולת בן הוא מחדרשת לת הזכיר חלת הבנות בביתו חביהם ופס בן הלל לומר וחלה שמותם:

ולהבין הכוכה תעיר גם בן בסדר שמות הבנות שרושני שאין הכתוב מסדרן בסדר טוב שמזכירם במקום אחר שבן תמנה בפרשת מסעי שסדרם בלת בסדר זה ובמסכת בתרת דף ק״כ אמרו ולל להבין מניחם דרך נדולתן ובמן דרך חכמתו ועיין רש״בם להבין הוא בפרשת מסעי בטעת בניחותין דרך נדולתן ובמן פירוש בשבתו לפני חסה מבמן דרך חכמתו ואי הדברים נראים מבחר טעמים אחד במה מסויים הדבר כי מבמן דרך נדולתן בעניין הניחותין כי תי יאמר שהכתוב דרך ניחותין מני ליה ל׳ למה בשמנחם הכתוב למעלה במספר בני אפרים למה לת מ״מן דרך נדולתן ופס מין דבר חכמה ולת תבונה ל׳ מדברי חתלמיד קשה למה הקדים למה ואחר בך אמר ובמן וכו׳ כיון שבונת אומרו להבין הוא החמור לבסוף בפ׳ מסעי גם תיבת להבין פשטה היא מהקדם:

אבן הבבין בעיבי הוא כי סדר נדולתן הוא סדר החמור במספר בני אפרים והחמור בפסוק ותקרבנה יסדר חכמתן הוא סדר החמור בפ׳ והתיינה וגומר ולזר אמר הס״ם להלן וכו׳ פירוש לפי שהס״ם אמר בשתיך נתקבלו הם שלת נשאו חלת לבנות להם ואמר להלן פירוש בזכרון הקודם לזכרון זה של ניחותין והוא זכרון החמור במספר בני אפרים גם בפסוק ותקרבנה מבמן בסדר נדולתן כי כן דהוי ליה לומר דרך נדולתן בזכרון הראשון להודעת חוייתן וכמן פירש בפסוק ותהיינה שהיו עוסקין בו לאמור מבמן דרך חכמתן והודיעך הס״ם ע״כ וכזה נבא לייבב מה שהקשו בבכור ורות בתחלתם שהזכירם לבל בכל המקומות לת הזכירם חלת סדר נדולתן וכפו ידוייה דברי הס״ם ע״כ וכזה נבא לייבב מה שהקשו בבכור ורות בתחלתם שהזכירם לבל בכל המקומות לת הזכירם חלת סדר נדולתן מינה חוחם והוא שהיה חומר ולזה חלה חמר ולזה חלת בנותיו להשיבך כי דרך נדולתן מינה חוחם ולזה חלה חמר ולזה חלה חמר ולזה חלת בנותיו להשיבך שסדר הוית בנות מחביהם הוא שסדרם בבני אפרים שנחלקו למספר בני אפרים שנחלקו גם כן בסדר זה דקדק הכתוב ליחר ובם בנות גלפחד להעיר כמו כן והנס שגם בפסוק ותהיינה חמר הכתוב גם כן בנות גלפחד חם הקדים וכרונם ולחר כך חם חביהם ולזו בתשתיתו כסדרן כדרך להתן חלת בשיקדים זכרון החב ויסמיך לוכרונו וכרונם זה יגיד כי מויה סדר יציאתן ממנו ועיין מה שפירשתי בפרשת נח בפסוק ויולד נח שלשה בנים:

(ב) וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לֵאמֹר: (ג) אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קֹרַח כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ: (ד) לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם־אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן תְּנָה־לָּנוּ אֲחֻזָּה בְּתוֹךְ אֲחֵי אָבִינוּ:

ויקרב

(כ) לפני משה ולפני אלעזר • מניד שלא יעמדו לפניהם אלא בשבת התרביעים מחר בשת תהרן: לפני משה • ואחר כך לפני אלעזר • תפשר חס משה לא ידע אלעזר יודע • אלא סדם המקרא ודרשתו דברי רבי יהושיע תלמיד חכם חנן מטום רבי אלעזר אומר בשבת המדבר היו יושבין ועמדו לפניו כולם: (ג) ודוע לא היה • לפי שהיו בעות ליתר בחטאו את נוקבו לומר לא בחטאו מתלוננים • אלא בעצת קרח שהלו על הקדוש ברוך הוא אלא בחטאו לבדו את ולא החפיזו את מחריס עמו • ר"ע אומר מקושש עליס היה • ור"ש אומר מן המתקוללים היה: (ד) למה יגרע שם אבינו • מנו במקום בן עומדות ואם אין הנקבות חשובות זרע אחריהם למנו ליבם • כי אין לו בן • שם אם היה לו בן לא היו מוכיות כלום • מניד שחכמות היו:

ויקרב

וקרב

(ב) וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לֵאמֹר: (ג) אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קֹרַח כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ: (ד) לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם־אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן תְּנָה־לָּנוּ אֲחֻזָּה בְּתוֹךְ אֲחֵי אָבִינוּ:

וקרב

תעמדנה לפני משה ונומר בפ' בהעלותך פירש' מחלוקת קרח חנן ודתי ואבירם נם למה נחלקו נם במריס זה ולפי מה שפירשתי שם יתיפב מומרו נם כן כל הנשיאים והעדה לב' הסברות לחמות' חולקין בכבוד וכו' מכאן אתה למד כשמפילו אין רבו חולק לו בכבוד מן הסתם אין הנשיאים חולקין בכבוד לבם אלא החרן ולמ"ד אין חולקין וכו' מכאן מתחייב לומר סדם מקרא ודרשתו ודבון שהיו עדתו בומן שהיו יחד שבטי ישרחל לומר דבריהם בבני בלן בדי שידעו תשובתו להם בלא יעדיכו מחר בניסתא דחרן וכו' סמיכה להקדום פ' בלק דף ר"ס אמרו ולל דמב במדבר במלות חשיבו דמשה נטיר דבבו בנ"ב קריבו שם משה למלעזר ולל הנשיאים וכל רחבי חמבן וכו' ע"ב הדברים יעידו שמכרם טעם מחמר הנשיאים וכל העדה הוא שהבינו כיעסו מיתם לחשם פירוש מעם לשם מיבם מביאים ומה שחמרו בומר וכל העדה והוברת לפרש כן לפי מה שחשרש שהם בעסו מותם לה יחבעסו העדה כולם אלא בחמחר מעם יחקיימה בחבוררת כיצוצ לוה פירש שהם רחשי החבות ויש להעיר לדברי הומר חיך יעלה על דעת הנדקניות לחשוד בבשר כמשה ואהלי בחינו חלה ללמדינו דרך החיים וכמו שפירש שם הומר ולל מכאן מתן בחיים מן דיינה יקרב מחריבי ויסני בנוברי ע"כ וכבר חמרו ל' שהבנות חכמניות היו והנדקניות היו ולבולם יודעים היו כי משה לה יבוול מבפט:

או תפשר שחבטו כי משה יפפוט בהם בחבפט המתלוננים והמרגלים חלה נטלו בניהם חלק בחרן לפי שהבד בה' ובחבה לזה בחיורים לנהד עמו בחבפט כדי חלה יהה בדעתו לחובתם הו תפשר שנחחכמו בזה כדי שידעים מה שעשה בחחיר שם ויעשה מה שעשה כחחיר שם בומר שנסחלק מן הת בפט והקריבו לפני ה' ונרחה שבנם שהיה יודע משה שנוטלית נחלה עכ"פ בן ללמד לדיניסה שרוחים שנחכבדים בדין שיסחלקו וכו' כדרך שעשה הוא מד תפשר שחם להם שיהיו כחחלוננים וחלק טנמו חלנהד בחבפט והקריבו לפני ה':

אבינו מת בחדבר טעם חומרו מת בחדבר לשלול חלה מת במרגלים והכוונם בזה בין למ"ד נחחלקה לבחי הארן בין למ"ד נחחלקה ליושבי מערים זו היה עיקר טענתם למ"ד ליושבי מערים חמרו מת בחדבר הרי שהיה מיושבי מערים ודקדקו נם כן בדבית בחדבר לומר שהיה מכלל חומם שבנזרה עליהם נזירת בחדבר יפלו פנריכם הה לחדת שהיה בז בעברים בסיעה מחברת • ולחמן לחמר נחחלקה הארן לבחיה הרי נם הוח מודה שחחזור ליושבי מערים ויכחילו בניהם ונוטעת הירושה להם בחזרה:

עוד יחבחר על פי דברי הזוהר בחמר כי החדבר הוה מקום שליטת ס"מ הדשם וזו סיבת פרעון טובם חבף ומיד כי לפי שהיו דורשים עליו וכופיך היה ה' מחריך לפו עד שהיה חחקן מעשיו ולה היה מת: **עוד** יחבחר ע"ד מה שחמרו בזוהר כי בחדבר לשון דיבור כי בחו לדבר חלב חשם לבל יחבוד חותם היה בלבם עליו מ"ו שיהול מבפט ומחרו חביבו חת במדבר פירוש חיך יעלה על הדעת שיחבבו דבר זה חלה רחה רחו חת חשר חית ה' חביהם בבניל שדבר בחשם וזה הות להם לדחריך מחבבת חון בחים חלהים ומחרו דחים לדבר שחיתת חביהם היתה בשב ל שדבר בחשם שהרי לה היה בחוך העדה וכו' ודרבו ל' שבללו בדבריהם עדת מרגלים ועדת קורח ומתלוננים והוה לה היה ביניהם הה למדת חלה היה לו חלה חטה חדיבור שהרי כחה כתות על דעה היו ולה נחנה עחשם והוה מה שנחרו חומר כי בחטחו לשון יחיד פירוש חטה ס היה לו ולה יותר: יחולי כי לזה נחבוונו לדבר דבריהם בפני כל הנשיחים והעדה להחמיעם דברים חלו להנדיל חימת משה בלבם ואפשר כי לזה נחבוון בחומרו לחחר חביהו חת במדבר פירוש טעם ותקרבה לפני ונומר ולפניה ונומר לחמר דבר זה חביהו חת בשביל שדבר במשה הנם שהיה נדיק נמור ולה היה בידו חלה חטה חחד וכוה נחיבחר תחיבת החיים' שהקשו שם בפ' זב דף ו' ולמ"ד לבחי הארן וכו' בחדבר הנחרח חוכח כי למ"ד נחחלקה לבחי הארן לה נטלו הבנות חלק בחרן נלפחד עלמו לו לעבמו בוחלה חלה הנוגע בו בנחלת חפר כשחזרו לו בניו חם כן למה הוברכו הבנות לומר והוה לה היה בחוך העדה ונומר ולה חפילו בני העדה על המרגלים נטלו בזכות חבי חביהם ולדרבנו הוברכו לומר והוה לה היה ונומר לומר כי בחטחו ונומר רחו שפירשתי ויוחן מדרבנו ז"ל קושית החום' שהבנות לה ידעו שלה נקבעו המרגלים ליטול בחזרה בנכסי חביהם וחשבו שפקע מהמרגלים נחלה בחרן כל עיקר לזה הוברכו לומר והוה לה היה ונומר:

ובנים לה היו לו ולה חמר חין לו יחבחר ע"ד מחרס בני בנים הרי הם כבנים והעלו בנחרח שהוה הדין בנות הבנות לזה חמרו לה היו לו כבר חבל יש תקום שיהיה לו והם חשר ילדו בנותיו שהם נקרחים נם כן בניו:

למה יגרע פירוש על פי מה שחמרו במשנה בפ' יש נוחלין ול"ל בנות נלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק חביהם וחלהו עם חחיו בנכסי חפר וסהיה ככור וכו' ע"כ והוה חומרו למה יגרע ונומר כנגד חלק נלפחד תנה לנו מחוזה בתוך חחי חביהו פירוש הלה נלופחד בנותיו לו תוך חחיו בנכסי חפר שהיה מיונחי מנרים וחלק הבכורה כלול היה במחמר בתוך חחי ונומר ודרך זה חיבו חלה למ"ד סרחרן וחחלה ליונחי מנרים חבל למ"ד לבחיה נתחלקה לה נטלו חלקו של נלפחד עלמו: ויתבחר הכתוב בדרך מחר ע"ד מה שחמרו שם דף קיח ול"ל ח ל רב ספח לחבחי בבלמח למ"ד ליונחן נתחלקה וכו' הייבו דבתיב חבלי חבשה עשרה שיתח דשיתח בתי חבות וד' דידהו פירוש ח' חלק נלפחד ב' חלקו ב' בנורתו פי בניים ד' חלקו בירושת חחיו חלה למ"ד לבחי הארן וכו' ומתרון תרי חחי חבח חיה ליה ע"ב מניתה חפילו לס"ל מ"ד לבחיה נמחל ה נטלו הבנות כ' ירושות ירוסה נלפחד בחבחו פי בניים וירושת ב' חחיו בחמרו לזה חמרו למה יגרע ונומר כנגד ירושת חפר שיונעת לנלפחד בחורה תנה לנו ונומר כנגד יהיבת החחים בחמרו בנונעת לנלפחד נם כן מנד החורה:

עור יתבחר הכתוב לנבי הסברות בהעיר חומרו למה יגרע שם חבינו שהלל למה חנרע וחלת חבינו: עוד למה חזרו לומר כי חיד לו חחר שבבר חמרו ובניים לה היו לו: ויתבחר הכתוב על פי דבריהם ל' במסבת בתירא דף קיח ול' תיא בירות נלפחד וכו' חבחו"ת

כן כלפי נפה דבית דחמר רבי דחמר משה חביה משה יוסב ודורש בפ' יבמין כנחמר כי יבבו חחים ונומר חמרו לי חם כבי חינו חז ליה בחלי חם לה חביהם חחיבו ע"כ והוה מה שחמר הכתוב כחן למה יגרע שם חבינו זו היה טענת בנות צלפחד בדבריהם לומר ולזה דיבתו בלבושם לחי- חמת יגרע שם חבינו מחוך מפפחתו ויגרעתון הוה כי חין לו בן וה' ליה כי יבבו בחים ונומר וכו' חין לו ונומר יבמה יבם עליה ונומר מה חחחר שהבת בז חחבב יפוטרת חם כן חבבה לבו חחוזה בחוך חחי חבינו וחבם דרב בחומל הקדים בחחמר הבנות טענת הנחלה לטענת הבנים לה יחרוו חלה לומר כ' הטריות בחמרו ולה דקדק לומר חותם כסדרן ודרך זה יבבו בין לס' רבי יהיבה שחמר החרן נתחלקה לזוחן בין לספרת רבי יוחנן בחחר לבחיה- יחתלקה לס' חין בונחלים נם חלקו של נלפחד ונחמר החלקים הבונעים לו מוכנים מעבמן ולס' החומר לבחיה נתחלקה בונחלים חלקים הבונעים לנלפחד בחורה:

(ה) ויקרב משה את משפטן. כתעלתה הלכה ממנו וכמן נפרע על שנטל עטרה ליתר לכבד אחר יקבל משה תקריבין אלו. דבר אחר רמויים היתה פרשה זו להכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן: (ו) כן בנות צלפחד דוברות. כתרגומו יפות כך כתיבת פרשה זו לפני במריס מגיד שרחתה עינים את אלא רחתה עיניו של משה: כן בנות צלפחד דוברות. יפה תבעו מפני מה משה שהקדוש ברוך הוא מודה לדבריו: נתן תתן. שני חלקים חלק תכיתה שהיה מיוחסי מנחים. וחלקו עם אחיו בנכסי חפר: והעברת. לשון עברה הוא כמו כאינו מניח בן ליורשו. דבר אחר על פה שכתבת משכבת כאלה תשכבו לשכב שכתב ובאלה נאלה לא נכתבה אלא לאותו הדור בלבד וכן והעברתם את אחלתו לבתו. בכולן הוא אומר והעברתם: ובכתב הוא אומר והעברתם: (ט) לשמרו לשמור הקדוש אלו מתפללות. ואין מתפללות קרויות אלא מנד שהם עלם

ויקרב משה. מכאן ואילך מפסר שבתעוון לבני דברי תיה דהכמנייה וכן' שהבאתי בפסוק לתך יגרע שבטו הם אינו בכך נגרע ואם לאו תתיבם אחיו כאמו פן דבר משה לבני ה' ושבטו אחיהם כן לשהם יאמר לו ה' אין להם אחלה יתן לו טעם למה לא תתיבם אחיהם:

עוד יתבאר על פי מה שאמרו בבבא בתרא (קיט:) אלו אחיו רבי חדק' שמעון הכחמעוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא וכך היה אומר יודע היה משה שבנות צלפחד יורשות אחיהן מכל מקום יודע היה משה שיטלות חלק בכורה ורמויים היתה פרשת בחלת ליכתב על פי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ורמויים היתה פ' מקונם וכו' אלא שנתחייב מקונם ונכתבה על ידו ע"כ יכתבו התים שם בד"ה יודע היה משה וכו' אף ע"פ אלא נאחיו פרשת בחלת יודע היה משה שאם אין בנים יורשים אחיהן כיצד היה משה אומר להם בבת תתיבם אחיו כדלקמן ע"כ ובקש להבירו בבייתא זו מבריותא שבחלקו דבי עקיבא ורבים בסדר בתבת התורה בכלם מודים שאחיהן בכללת התורה וכדתנא בסיני ולפי בבייתא זו לא נאחר למשה אם יטלו חלק בכורה אם לא עד שבת הפרצים יהיו בערבות מואב אחר מיתת אהרן שכן אחר הכתוב ולפני אלעזר הוא למדת בחת מהרו בעלתה פרשת מקונם לפי שהיתה בשנה הראשונה כשאומרים לו נוכל ליאמר שהיה ה' אומרה למשה בסיני אלא שבתאוה מקונם וכו' אחר

מה שלפנינו ועוד כפ"ז את אהרן אסר ידיעת התורה בפרט דין זה: ונראה כי לעולם כל משפטי התורה נאמרו למשה בסיני בכללות ובפרטיו וכמו כן פרק נחלת והיה יודע משה ואהרן שבנות יטלו גם חלק הבכורה ומה שאמרו בבבייתא לא היה יודע שיטלו חלק הבכורה פירוש בתרץ ישראל הבכורה אם תחשב דעתו מוחזק לפי שאין הבכור נוטל פי שנים אלא בתוחזק ולא בדאתי ודבר זה לא בא מחמת אסרון ידיעת הלכה אלא אסרון ידיעת מניעות זה אם קרוי מוחזק או רעוי ואסרון ידיעת דבר זה לינו אסרון ידיעת התורה וכן מיכיחים הדברים ומה שאמרו שם בגמרא שמקשה מבבייתא זו של רבי שמעון הסקמוני לרבא שאחר מ' מוחזקת היא ומאי ומי ס"ד מוחזקת היא ותתרץ היא נופה מספקא ליה בתמצעות דקרא ונתני אותה לכם מורשה וגומר פירוש אם פירוש מורשה הוא ירושה זכפ' הבכור יטול בם פי שנים או דלאחל פירוש מורשה הוא שיהיו מוריתין אותה ופשטו ליה ירושה לכם ומוריתין לבניכם ויהיו דכתיב תביאמו ותטעמו ונומר מלאחל שתתבאים ואינם יודעים מה וכו' ע"כ הדברים תנידים מספקת היה בחרן לא במשפט הבכורה שכבר נאמרה פרש' נחלת שם לכ מה מקשה התלמוד אחר שמבין משה כיון שעדיין לא נאמרה פרק נחלות עד שיתה משה ונתבאר גם כן מהנמרא שגם משפט לו אם היה מוחזקת או רעוי נאמרה בתורה אלא שנתפרש משה בפירוש מורשה וגם אותו ספק יש לו בירור בתורה משפוק תביאמו ותטעמו ולא הרגיש בו כאומרו מתנכאים ואינם יודעים וכו' ואחר אומרו ויקרב משה את משפטן הוא טענת הבכורה בחרן ואחר ליה רחמיה והעברת את נחלת ונומר ופירש שם שדורש רחז הבכורה מתיבת והעברת כדכתיב והעברת כל פטר רחם וגם שתאלה בכל ענין הנחלות כאחד כאן בזמנו נאמר בסיני אלא שנקבע כאן כדרך שאחרו כל ענין אילם ומיד שנשה שבסיני נאמרו אלא שיקבעי שם. אלא שנשאר לנו לידע היכן רמזו הכנות בבריתם טענת הבכורה שאותר שעליה הקריב משה משפטן ואולי כי אין צורך שיטלו שם הדיין יודע שים לשם זכות שה כלא היזכר בדבריהם ונסתפק בו ישאל עליו לאלעזר המשפט: לו מפשר פרעוה במאחר לשה יגרע שם מבינו שרנו שיהיה הדבר לשם כאילו מבינם הוא הנכנס לאהן ואחר חזון פרעונם לומר שיטלו חלק הבכורה באהן ואפ"ז לומרו משפטן פירוש המשפט שתבעו בחלק הבכורה:

ויאמר ה' ונומר לאחר לומרו לאחר פירוש אלא יאמרו משה כי מאחר כן בנות ונומר שם דברים היאחדים לשה שהקריב רשפט ואין צורך לאומרם לזולת לזה אחר לאחר שיאחר כאו כן לשם ואפשר אלא לשה לבד אלא לשהם ולזה אלא לא אחר לאחר **לשם:** לו מפשר שמה באחר אחר כך ואל בני ישראל ונומר גילה כי מה שקדם אין צורך לאומרו כי שם לבניות בלפחד וכפ' אומרו לאחר הוא לאחר לבנות:

בן בנות בלפחד ונומר הוצרך לומר כן ולא הספיק באה שפרט התפטים לומר שדרך התפטר משפטו בשלם בכלל הפירושים שפירשנו בין לפי מה שאחר אנא דחכמנות שפשטו דין ירושה מדין יכום רלפיק ה' מה שדינו בשלם בין מה שאחרו מדעת עצמן שנותנ להם שלקי הבכורה וחלק אחרים: עוד נתחכם ה' לומר כן וכו' להגיד כי כל פרטי הדינים מאר יני ה' בעצמו כמו שדרשו ז"ל בבריתא במסכת כתובות ז"ל נתן תתן זו נחלת מביהם בתוך אחי וכו' זו נחלת אבי מביהי והעברת זו בכורה וכו' ואחר ד"א תן חלק אחי מביהם וכו' דכתיב נתן תתן ונומר לכל אלו הפרטים נתכוונו בנות צלפחד בדבריהם ודוח מומרו כן בירות ונומר וחזר לכרם דברים שכלל באמר בז הם למדת שבתם כונתם לשתול כל האמור וכבר רמזנום למעלה בדבריהם ונתכוון ה' נם כן לרומם הלדקיות רחמניות ואולי כי לזה נתכוון בתיבת לאחר לשון מעלה כדרך מומרו האחידך היום לרומתם במאחר כן בנות צלפחד דוברות: עוד נתכוון ה' ליחד לרם תביבה לשפטן בבני עמון ולא כללן יחד במנוח אחת עם ישראל כשניהם בסמוך: דכתיב ואל בני ישראל תדבר לאמר להרחות את אחר יכבד מובבדיו ועושי רצונו:

(יב) עלה אל הר העברים • למה נסתכה לנתן כיון שאמר הקדוש ברוך הוא יתן להם • תאר תואי ראה המקום להנחיל שמא יורשך הנזרק ויכנסם לארץ • תאר לי המקום ברוך הוא נזדמן בתקופת עזיאל • דבר אחר כיון שנכנסם משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר בלבו אדר ימשל למלך בשר על בני עלה יכנס לפתח פלטין שלו נכנסם לעשר ויהוא מחריב • לחנך ויהוא מחריב • כיון שנתן ליכנס לקיטיו • תאר לי בני מנחן ותילך אתה אסור ליכנס : (יג) כאשר נאסף אהרן אחיך • מכאן שנתאוות משה למיתתו של אהרן • דבר אחר מין אתה טוב מתנו : על אשר לא קדשתם • לה הניעו לא קדשתם עדיין לא הניעו זמנכם להספד • בכל מקום שכתב מיתתם כתב סורחנם לפי שכשנזכר נזכר על דיר התדבר למיתת בעון אלא התינוקו לכך בקש משה שיכתב סרחונו שלא יאמרו מקח הוא מן המתרים היה משל לשתי נשים שליקית בבית דין • אחת קלקלה ואחת מכלה פני שכיצית ויכו' אף כאן בכל מקום שהזכיר מיתתו הזכיר סורחנן לשובים שלא היתה כהם אלא זו בלבד : (יד) הם מי מריבת קדש • הם לבדם אין כהם עון אחר • דבר אחר שהמרו במרים הם היו ובמרו בים סוף הם עמהם במדבר אין : (טו) ויאמר משה אל יהוה • ונומר • לשובים שבחו של קדושים בסיפטרין מן הטופס מניחין נרכן ויושקין בנרכי כבור : לאחר • אחר לי שסיבני אם אתה מתנה לי כהם אם לאו : (יו) יפקד ה' • כיון שהתפלל תבר שאחר לו המקום מן נחלת נלפחד לבנותיו • אמר הקדוש ברוך הוא לא כך עלתה בהתבונן נרכי שיהיבו בני נדולתי • אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כך עלתה בהתבונן לבני כדי הוא יהושע ליטול שכר כמותו כלא תצ מתוך התלל • יהוו כאשר כלאתה בונר תלנה יהכל פרים : תלכי הרוחות • לאחר נאמר • אחר לבניו רבונו של עולם נלוי לפניך דעתי על כל אחד ואחד ותחן ליהוין דיוין זה לזה מנה עליהם תנהנת סיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו : (יו) אשר יצא לפניהם • יצא כדרך מלכי האומות סיוצאים בפתיחים ומלחין את חיילותיהם למלחמה • אלא כמו שעשיתי אני בלחמתי בם אין יכול • בנאחור אלא תירא מיתו • וכדרך שעשה יהושע • בראשונה אלא אחר לו הלנו אתה ונו' וכן בדוד הוא אומר כי ייצא ובא לפניהם ייצא בראש וכנכם בראש : ואשר יוליאם • בזכויותיו : ואשר יביאם בזכויותיו • ד"א אלא תעשה לו כדרך שאתה עושה לי שאני מכניסן לארץ :

קח

וראית אותה ולא הספיק משה שבבר אחר ואחר את אחרן ע"ד שומרו של שדה אחרת ה' רואים נשמיע את אחרן בשומרו שין שבניות לראות בשור השמש זולת בשור הנעון כיוצא ואלה הבשיחו ואמר לו ורחית אותה כי אין לפניו אור החיים וכיוצא בו מתנה אחר הכתוב וירחצו ה' ונומר להעיר על האחיות :

גם אתה כאחר ונו' יתבאר על פי דברים זל שאחרו באחר אחרן לתבא אולו הייתי יודע כן היה דומה בדבר אקוסם לכן והוא אומרו גם אתה סמוך לאחתר ונאספת לנוזר אלא יהיה נדמה מהאסיפה בשבטיו שגם הוא יחפון וידמה ליאסף כשהלה פרידת המוצג בשעת מיתה וזה לך האות כאשר באסף אחיך שהוא אחר לך באסף היה יודע וכו' ורי שגם החפץ והלצון יסכימו ליאסף :

עוד ירמה לדבריו בחנות התוטלת על הצדוקים לשעות בשעת מיתה והוא כיוצאין עליו את הדין ויחפון בנזרת מלך שתתקיים והוא אומרו ונאספת גם אתה סיהוה תסכים ליאסף כדרך אומרו בידך אפקיד ואומרו כאשר את אחרן אחיך •

פירוש על דרך אומרם ל' אמור לי תשב לאחרן אחיך תקיבל עליך למות מ"ל הן מ"ל נעלה לבר תיד עלו וכו' ע"כ והוא מה שרמז במאחר כאשר את אחרן פירוש שבבר ס גם הוא על האסיפה ושגם הבשר בעשיה ס בסדר זה לפי כאינו חסן ליטול נפש הצדיק אלא ברצונו לרוב חיבת ידידיו גם שנוה יבלמו האיסר הכלם כאחור ובכל נפשך :

וידבר משה יומר לאחר הגם עקדם לני מדבריהם שלפון דיבור ידיד על מעבה קדם כפי לאחר אמר הכתוב וידבר משה לפני ה' כאיל זה אחזיאסר : כוח ברוך לדעת אומרו לאחר כאין לה מחשבות אחה בלבבנו יאחבר כי משה בא בטענת אחסבט לבל יאות ולא לאחר באחנו אלא בסבול ישראל כאשר אחבאר מאחדיו לזה אחר לבון דיבור ולפי שבאחאחר אחם האמורים בענין אומם אלא דברי אוכח ורחמנות על ישראל אין בחלית הדברים עיזה בנאמר אלא בחתייעד מדאחר בשום מבשית האיזה אחני כאשר אחבאר אחבא ואוא לומרו לאמר .

יפקוד ה' אלהי הרוחות יכו' ברוך לדעת ה' למבחר דיבור אל כל כיוצא ראשלל- ראשבח הידועים לו- : ב לאר אחיד אחבון ואבר יבא יוצאים ואשר יביאם אבר יב אם ב' אומרו ולא תהיה עדת ונומר אנון אנון ישלם על הדעת ה- ישלים עינו אבניו עיזי בנאן אבר יומר :

אבן יתבאר בשבני ויש בו תיבות הבל וכח היו אבלילתו דחיקר בנדר הבשחיון בריבוי הנוכחים וכח סיפחנו הנבראים בגופתם ובריותם ואין ההפתווי כהם כמו כז ויותר מהמת בענין הבשחת ישראל בבחירת הבשבר ישראל יחבאון יוסף על פרטי הטבע בתכונת ההבבה שביסודות וברותם היולים אבר מהם יולד בחדרים בחלוים יותר לבשחים הם יחיו בחדרים ויהוא בעלם ויהוא מה שפיוהו ז"ל לומר בז גילו בענין ביקור חולים ומזה תשער ביותר שבבל מבדר הבחנת ביבתו בהמה ס בחמה ס' דיעות שיש בדורו על מהם לה' והמלך אשר ישים ה' עליהם לא יפתו בדעתו אלא זולת האים תבא בחלוים לו בחדרים על הבשמות על דור אחדבר ג' זיד אומרו מהם עמו ועיין מ"ם בפסוק האנשי הדיתי ואומר וזו היתה סיבה שהפיזיד והעבדרים נמיגו לנגד ההפתווי ובל אחד היה לו בעבני ויש גם כן טעם פניוה ה' עשות שיפטים לפפטיך יתדבר בחלוים לעצמו וזה ובחז מהם פלגי בחלוים יומר אחיבה למחר האיתה יפקוד ה' פירוש יחיה על מלאי הרוחות פירוש סיודע דעת של כל בשר ונדר אחבירתה אחנה אחד סיבור טבעי ויהיה בחדרים לכל הבלה סיפכים הוא לאחר סיחתרו הם ויסכימו הם לאחר סיהיה לאחר אבר יבא לפניהם • פירוש סיהיה לו הדעת כהם ואומר יהושע ונומר אבר יבא יוצאים הם הדעת כאומרו לנעת ובבא אמו ואלה הדבר בו כי הוא החלך ובחירה דעות אחרות אחחלבה בבבה חזו אל יתברך כי הוא לבדו יודע תוכן הרוחות ויודע דעת בל בשר כלו יחיו כזה חיבו בחנחנה זולת הם יהיה אחד אחם אחבשר בבל יחבאר עניניו והוא סודם לכלם יזולה זה תהיה עדת ה' כנאן אבר אין לאם יודע אחבלית כונת דברי אחבר אחד לי' הוא יהי אבי אל אחר אומרו כאשר אחדבר דובר אחבל יתקן דבר זה קודם אם יוכל להכיר בדבר התיקון יאם לא תהיה עדת ה' כנאן ונומר אי לא אחר אומרו ולא יאות כרמזו בתיבת לאמר שאחרכו ואחוך הדברים אחה לאחר אחם יחנה אחם כזה הבה הוא יוסכים גם הוא ל' אמ' אחרו כאחרו יתברך :

(יח) קח לך • קחנו בדברים משריך שזכית להכניס את בניו של מקום: לך • את בבדוק לך את זה אתה מכיר: אשר רוח בו • כאשר אחלת שיוכל להלוך בכנגד רוחו של כל אחד ואחד: וסמכת את ידך עליו • תן לו תורגמן שידרוש בחייך כלא יאמרו עליו לא היה לו להריש רשם כיתי משם: (יט) והעמדת אותו • ועוותיה תוכיו • על יסראל דע שטרחנים הם סרבנים הם על מנת שתקבל עליך: (כ) ונתת מהודך עליו • זה קיטון עור כבוד: מהודך • ולא כל הודך ונתכיבו למדין פני משה כחמה • פני יהושע כלבנה: למען ישמעו כל עדת בני ישראל • שיהו נוהגין בו כבוד וירוה כדרך שנוהגין בך: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמד • הרי כאלעזר שפלת שתין הכבוד הזה מוסל מבית מדיך כאף יהושע יהא נדיך לאלעזר: ושאל לו • כשיטערך לנחת לאלעזר: על פיו • על אלעזר: וכל העדה • סנהדרין: (כב) ויקח את יהושע • לקחו בדברי והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לישלם הכה: (כג) וימסוך את ידיו • בשין יפה יותר ויותר ממה שנצטוית שהקדוש ברוך הוא אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו ועשהו כבלי מלא וגדוש • ומלאו חכמתו בשין יפה: כאשר דבר ה' • אף לשבח נתן מהודו עליו: (ב) צו את בני ישראל • מה אמור למעלה יפקוד ה' • אמר לו הקדוש ברוך הוא על שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי מכל לבא מלך שהיתה כפטרת מז השולם ויהיתה מפקדת לביזל על בניה זכו' כדאיתא בספרי: קרבני • זה הדם: לחמי • אלו אמורין זכן הוא אומר והקטירם הכהן המזבחה להם אשה: לאשי הנתנין לאשי מזבחי: תשמרו • שיהיו כהנים ולוים וישראלי עומדין על נביו • מכאן למדו ותקנו מעמדות: במועדו • בכל יום הוא מועד התמידים: ואמרת

ויאמר ה' ונומר קח לך ונו' אמר רוח קח לך: עוד אומרו אמר רוח בו וכי יש אדם כאן בו רוח: עוד צריך לדעת מה זו סמיכה: אבן לפי מה שפירשתי בדברי משה בחה התעוכה ספיר' אומרו קח לך פירוש בחשבתך ולבדיך קח את יהושע ודע שהוא איש אשר רוח בו פירוש אתה יכול בו בנשמות כל אדם והוא אומרו אשר רוח בו פירוש שהוא יכול בנשמות והוא אומרו בכחינת הדוח והוא אומרו אשר רוח בו פירוש שהוא כל רוחות הדור הזה ופיוס ה' לשמיך ידו להשיר לרוח מהות הנשמה בשמשה והוא אומרו לכסוף למען ישמעו כל עדת בני ישראל סמוכה למשה ואת מהודך עליו לומר עכוה יהיה גם כן כלול משהה הנשמות וכזה ישמעו פירוש יקבלו מאמריו כל עדת בני ישראל פירוש תניה גם כן תכונת המנשים הכלתים בעלי הנשמה מרוצית תמנו:

עמד פיו יעמו וניתר פירוש מיזר על ה' המיוור בשמוך הוא המיניה והמניה בהודעת החוריס והתומים:

ויעש משה כאשר ונומר פי' שמוך למנוה המלך והנם שה' לא ניוה לו כן אלא תכוכה למאמרו ואין הכרח שיעשה הדב'אקב אף על פי כן מיזר עשות מאמר ה':

ויסמוך ונומר ויבואו פירוש לשון שהמיר בו יוד הנשמה כמו שפירשתי לעיל"ם ושמכת וילויך כשן מיירי כאשר דבר ה' ביד מ"ב בשין מנשמות למאמר זה וכי הדיבור הזה ענין הנשמה ביד אלא פירוש כי ה' דבר שהנשמת יהוה יהי' ביד משה ליהושע עוד יהיה אל המלכות ע"ד אומרם ז"ל אין לו אלא מלכות דכתיב ויעבו ה' לפניך וידויך גם כן אומרו כאשר דבר ה' ביד משה פירוש כי המלכות

צו את בני ישראל ונומר צריך לדעת למה סדר פרשת הקרבנות במקום זה אחר ציוי יהושע ולא בתקום

ביוה על הקרבנות בפרשת אחור שהרי אלוה זו מוכרת אתה ליומר שנהגה משהוקם המשכן ויהושע נשמך בשנת הח־בעים ואילי שבא ליומר שאם ירצה להקריב תמידין ומוספין משלו שאינו רשאי הנם שדין ניבור יש לו בתוכת מכמה מקומות לזה סדר אלוה זו אחר ציוי יהושע וניוה כי שתהיה מכל ניבור כאומרו בו את בני ישראל ונומר לומר שאין התמידים באים אלא מכל ניבור ולזה בכל לומר ואמרת אליהם לניבור ודקדק גם כן באומרו אליהם ולא אמר להם לפי מה שפירשתי בפרשת וירא אלין כי יהנה מיעוט וזלתו כמו כן כמה שלפנינו העיר אומנו שכוונתו לחיוט שוב רחיתי לרזל שאמרו וזל לפי שהיו בני ישראל אומרים לפעבר היו המפעות נוהגים והתמידין נוהגים פסקו המפעות פסקו התמידין אמר הקדוש ברוך הוא למשה אמור להם שיהיו נוהגים תמידין עד כאן לשונו ושבעים פנים לתורה:

את קרבני לחמי ונומר פירוש לבי שים בתמידין שלשה מיני קרבן אחד הקרבת התמיד שני עשירית האפה של מנחת התמיד שליסי הנסכים כנגד הקרבת התמיד אמר קרבני וכנגד המנחה אמר לחמי שנקרעת לחם ושניהם כלול למישים לזה אמר לחמי וכנגד הנסכים אמר ריח ניחוחי שהין זו אלא ריח שהוא מיוו למישים אלא יונק על היסוד ויורד למיתין ובשלשה דברים לומר בניוחי קרבני לחמי ניחוחי לומר שכלן של הקדוש ברוך הוא ברוח אחד ועדיין ברשוני כאומרו לה' החרן ומלוחה ופירשנוהו במקומו ודקדק גם כן לומר לחמי בניוחי לומר שגם האש היה של הקדוש ברוך הוא ומעתה מה שיסראל מקריבין הוא מבכיוו של הבורא לזה נתחכם ה' ונתן מזבח תאמרו לומר שאם לא יעשו הנם הם נוולים נכסיו ועובדים בלאו ואומרו להקריב לי ונומר פירוש כי מה שיעשו הוא הקרבת חלק מיכם ו לפניו אלא בכל עקרן של נכסים הם של המקום: עוד נאמרון בזה להודיע סוד הקרבן שהוא לקרב ענמי הקדושה שגם חלק ה' והוא מה שנאמרון באומרו קרבני בניוחי אלין ואבן ואומרו לחמי לחמי פירוש לחם זה שאני מנוה לכהיני לאישים סודו הוא קרבני שבשעולה לה' ריח ניחוח מתקדשים כל ניבוי הקדושה שנתרחקו:

ואמרת

(ג) ואמרת להם • מזכרת לבית דין: קרבני • כפשוטו • ושיקרו בו לעולה שיהיו תמיד על שחר במערכי ועל בין הערבים במוספין: (ד) את הכבש אחד • לפי שכבר נאמר בפרשת ופתח אהל מועד וגומר היה ראוי שיאמר כאן ואת הכבש השני תעשה אלא שבא ללמד שיהיו שניהם כאחד: (ה) סלת לתיחב • מנחת נסכים: העשויה בכר סיני כאותן שנעשו בימי המלוים • דבר אחר העשויה בכר סיני הקיש כולה תמיד לעולת הר סיני • שיהיה שמתקרבת לפני מתן תורה • שכתוב בה ויסע באוניות מלמד שטעונה כלי: (ז) ונסכו • יין: בקדש הסך על המזבח יתנסכו: נסך שכר • יין ר"מ שכר פרס ליין מנתו: (ח) כמנחת • נתת ריח לפני כאותה וכעשה דלעיל: (י) עולת שבת בשבתו • ולא עולת שבת בשבת אחרת • הרי שלח הקריב בשבת זו שומע אני יקריב בשני לשבת הבאה • תלמוד לומר בשבתו מניד שאם הבר יותו בטל קרבנו: על עולת התמיד • אלו מוספין לבד אותו שני כבשים על עולת התמיד • ומניד שאין קרבנו אלא בשני התמידין וכן בכל מוספין נאמר על עולת התמיד לתלמוד זה: (יב) ושלשה עשרונים • כמשפט נסכי פר שכן הן הנזכרין בפרשת נסכים: (יד) זאת עולת חדש בחדשו • שאם עבר יומו בטל קרבנו ובוא מין לו תבלומין:

ושניר

(ג) ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני־שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד: (ד) את־הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: (ה) ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן כתית רבעית ההין: (ו) עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה ליהוה: (ז) ונסכו רבעית ההין לכבש האחד בקדש הסך נסך שכר ליהוה: (ח) ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ריח ניחח ליהוה: פ (ט) וביום השבת שני־כבשים בני־שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: (י) עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד ונסכה: פ (יא) ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני־בקר שנים ואיל אחד כבשים בני־שנה שבעה תמימם: (יב) ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: (יג) ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליהוה: (יד) ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורבעית ההין לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

ושעיר

ואמרת להם זה הכתוב ונומר יחד למעלה מאחרת נם מאחר זה הכתוב לפי שיחשבו כי אם שיעור ה' כבשים יחד ונומר לתמידין היה לנד ההפסקות ולא לעיכוב הנעבד בשלשת הימים מאנו והפחות מאנו לזה יחד מאחרת להנביל הדבר יותר זה מאחר זה ולא יותר מאנו את הכבש אחד ונומר ואת הכבש ונומר ניחוח ליהוה קרבת התמידין ובפסוק זה נאמר בשעור הקרבת התמידין:

וביום השבת שני כבשים ונומ' טעם המוסף עבת הוא מיוחד מכל מוספי לחם חדש ומוספי יום טוב והמועדים הוא סיד לחם מעכה ולוח מיוחדו שני כבשים על שני כבשי תמיד וסוד הסביעיות רמוז ביום עלמו כי היה לביעי מה בתין הסביעיות מסוים לח ביחס חדש ולא בשאר ימים טובים והנם סיס כביעי של פסח מין הסביעיות קבוע בו ביום השבת ותבן:

ובראשי חדשיכם תמר בביעי חדשיכם לפי שקידום החודש תלוי בב"ד של מטה:

לחדש

(טו) ונסכיו עזים ונומר • כל נסכי המוספין באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו • לכפר כמו שמפורש במסכת שבועות • ונסתכל יפיר רשע חלש שנאמר כי לה׳ • ללמדך שמכפר על כאין כי יודיעך לא בתחלה ולא בסוף • שאין מכיר בחטא • אלא הקדוש ברוך הוא בלבד ובאמר הסעירים למדין ממנו • ומדרשו בתנחומא • אמר הקדוש ברוך הוא הביאו כפרה עלי על שמטעתי את הירח : על עולת התמיד • יעשה כל הקרבן הזה:ונסכיו׳ אין ונסכו מוסב על הכתיב כאן נסכים לחטאת : (יח) כל מלאכת עבודה • אפילו מלאכה הצריכה לכם כגון דבר האבד המותר בהאוכל על מועד אסורה ביום טוב : (יט) פרים • כנגד אברהם : אילם כנגד יצחק : כבשים כנגד יעקב • וכבשים הפליג יעקב ביסוד על דבי משה דאיתי זמת : (כד) כאלה תעשו • אלא יהיו פוחתין והולכין כפרי החג : (כו) וביום הבכורים • חג שבועות קרוי בכורי קציר חטים • על שם שתי הלחם שהם ראשונים למנחת חטים הבאה מן החדש :

תמידים

(טו) וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת
הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃ ס פ
(יו) וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן שִׁשָּׁה
בְאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
פֶּסַח לַיהוָה׃ (יז) וּבַחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חָג
שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל׃
(יח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ (יט)
וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנָיִם וְאַיִל
אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם׃
(כ) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרנִים
לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרנִים לָאָיִל
תַּעֲשׂוּ׃ (כא) עִשָּׂרוֹן
עִשָּׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
לִשְׁבַעַת הַכְּבָשִׂים׃ (כב)
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ (כג) מִלְבַד
עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת
הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה׃
(כד) כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם
שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־
נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד
יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃ (כה)
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ׃ ס (כו) וּבְיוֹם
הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה
חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם
מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃
(כז) וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה
לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־
בָקָר שְׁנָיִם אַיִל אֶחָד שִׁבְעָה
כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה׃ (כח)
וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרנִים לַפָּר
הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרנִים לָאַיִל
הָאֶחָד׃

עשרון

וְצִפִּיר בֶּן עִזִּים אֶחָד לְהַכַּפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ (כט) מִלְּבַד עֹלַת
הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד
תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ
לְשִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה עַל עֹלַת הַתָּמִיד
יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃ (ל) וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה
אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם
יִהְיוּ׃ (לא) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
בְּפָרִים בְּאֵילִם וּבְכִבְשִׂים
תַּעֲשׂוּ לְמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ (לב) מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ
תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם׃
(לג) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה
יִהְיֶה לָכֶם׃ (לד) וַעֲשִׂיתֶם
עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר
בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד
כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם׃ (לה) וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם בְּפָרִים בְּאֵילִם
וּבְכְבָשִׂים כְּמִשְׁפָּטָם
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ (לו) מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ
כְּמִשְׁפָּטָם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה
לַיהוָה׃ (לז) וּנְסָכֶיהָ
בְּפָרִים בְּאֵילִם וּבְכְבָשִׂים
כְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃
(לח) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׃ (לט)
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ׃ (מ) וְאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ
לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם׃ ס

עשרונא

לחדש סוף תיבת הזה מיותרת ודמסוה רז״ל לענטו סוכות ממנו וכבר פירשתיה בפרשת תורוע :

בהקריבם ונותר קבוותיכם נתכוון לומר בי׳ יום החג על סי׳ מניחה תדשה לבד שלא נם לתעלום ספירת השבועות בי הוא תיקון גדול לבשמות עם בני ישראל כתמור כם׳ תכפי תמת ודקד׳ לוח בשבועותיכם בכיוצי לעניך כי הספרה שבועות הם בחינת שבעה הנדיקים יסודי עם בני וישראל כתמור בם׳ הוזהר • עוד נתבוון כתו בשבועותיכם לגלול דעת שוטים שסוברים בתה שתמר הכתוב מתחרת השבת הוא שבת ברחשית לזה תמר בשבועותיכם פירוש השבועות שלכם ותם פירוש מתמר מתחרת השבת שבת ברחשית אין שבשות אלו אלרם אלא שבועות . שלם כיוצא בדבר מניכו שתמרו בכרייתא ולא רבי יהודה תומר תספור לך יתמה שבת ברחשית שספירתה בכל תדש :

והקדבתם

(לח) תמימים יהיו לכם ונסכיהם • לפי הנסכים יהיו תמימים • למדנו רבותינו מעבודה שהיו מרובים הקריבו המחוסר רסול לנסכים : (ו) מלבד עולת התמיד • מוספי ראש חדש • שהיו ביום ראש השנה : (יח) מלבד עולת השבת שהיו נוספים בשבת בפרי מוסף בנוסף הוא עולת התמיד • ומלבד עולת התמיד הקריבו עולות הללו • ונסכיהם מוסף על המוספין הכתובים ועולת שבת הוא לבדו נזיר • מלבד עולת התמיד ומנחתה תעכבו את מלבי ונסכיהם • וכן כל נסכי הקרבנות הבאים בכל המועדות חוץ מנסכי קרבנות התמיד • בכל ובמקדש ונסכיהם ונסכיהם מוספי על התמיד • ולפיכך נסכיהם של מוספין כתיבין לגופן בכל יום ויום :

ומנחתם

(בט) עֲשָׂרוֹן עֲשָׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים : (ל) שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם : (לא) מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם : * פ

בט

(א) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם : (ב) וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם : (ג) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל : (ד) וְעִשָּׂרוֹן אֶחָד לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים : (ה) וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם : (ו) מִלְּבַד עֹלַת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה : ס (ז) וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ : (ח) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם : (ט) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד : (י) עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים : (יא) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטַּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם : * ס (יב) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגֹּתֶם חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים .

והקרבתם

עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאִמְרָא חַד לְשַׁבְעָא אִמְרִין : צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן : בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתֵיהּ תַּעֲבְדוּן שַׁלְמִין יוֹמָא לְכוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן :

וּבִירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לִירְחָא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵא לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן יוֹם יַבָּבָא יְהֵי לְכוֹן : וְתַעְבְּדוּן עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא שַׁלְמִין : וּמִנְחַתְהוֹן סוּלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תְּלָתָא עִסְרוֹנִין דְּפִילָא לְתוֹרָא תְּרִין עִסְרוֹנִין לְאִמְרָא : וְעִסְרוֹנָא חַד לְאִמְרָא חַד לְשַׁבְעָא אִמְרִין : וְצְפִיר בַּר עִזִּי חַד לְחַטָּאתָא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן : בַּר מֵעֲלַת יַרְתָא וּמִנְחָתֵיהּ וַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתֵיהּ וְנִסְכֵּיהוֹן כְּדֵינָזֵי לְהוֹן : וּבְעַסְרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין כְּעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וְתַעְנוֹן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן כָּל עֲבִידְתָא לָא תַעְבְּדוּן : וְתַקְרְבוּן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא שַׁלְמִין יְהוֹן לְכוֹן : וּמִנְחַתְהוֹן סוּלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תְּלָתָא עִסְרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרִין עִסְרוֹנִין לְדִכְרָא עִסְרוֹנָא לְאִמְרָא חַד לְשַׁבְעָא אִמְרִין : צְפִיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר מֵחַטָּאתָא דְּכִפּוּרַיָּא וַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתֵיהּ וְנִסְכֵּיהוֹן : וּבַחֲמִשַׁת שבעי עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָנָא לָא תַעְבְּדוּן וְתַחֲגוֹן חַגָּא קֳדָם יְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין :

ותקרבון

(יג) והקרבתם עולה אשה ריח ניחח ליהוה פרים בני־בקר שלשה עשר אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם יהיו׃ (יד) ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרנים לאיל האחד לשני האילם׃ (טו) ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר כבשים׃ (יו) ושעיר־עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה׃ ס (יז) וביום השני פרים בני־בקר שנים עשר אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם׃ (יח) ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט׃ (יט) ושעיר־עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם׃ ס (כ) וביום השלישי פרים עשתי־עשר אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם׃ (כא) ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט׃ (כב) ושעיר־חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה׃ ס (כג) וביום הרביעי פרים עשרה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם׃ (כד) מנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט׃ (כה) ושעיר־עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה׃ ס (כו) וביום החמישי פרים תשעה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם׃

ומנחתם

(יג) פרי חמש עשרים סה כנגד עשרים תקומות שמתעטפים והולכים׃ ובימי המקדש היו מניחין עליהם מן היסורין׃ ולכבשים׃ כנגד ישראל שנקראו שם פזורה׃ והם קבוצים ומניחם תשעים ושמונה׃ לכלות מהם תשעים ושמונה קללות כאמור בתורה׃ בשני נאמר ונסכיהם על שני תמידי היום ולא שנה הכתוב לדרש׃ כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה׃ בשני ונסכיהם׃ בשני ונסכיהם׃ כשביעי במשפטם׃ מ״ם זוג מ״ם הרי כאן מים׃ רמז לנסוך המים מן התורה כאן׃

עגלת

והקרבתם עולה ונומר לה׳ פרים וכומר נראה כי כמנין המעשה הפרים יום לפי כיסדר׳ סודי כשביעית התקומות הם כרכים כשבעים תקומות וכמכלו לשבעים פרים ויש׳ נם כן הם בכתי׳ הכשבע בשוד בת בכתי וכל מעשים שבעיות הקרבנות בכל המוספין שבעה ושבעה יש׳ ם טובים שבעה שבעה הכתב סוד בשבעה עבדי תילן בכו שורש נשמתן בשבעה נלדין שבעים ורמז ה׳ בכנד התקומות הרמוזים בפרים שיהיו מתעטפים והולכים ורמז בחשבון זה קבוע תרשבה עשר בשבעים לרמוז ב הדרגות שבישראל בשבעים ברמז הכשבים ו׳ בסתר וה׳ בנלה הנסתרים הם הבירורים בעדיך לברר מהקומות והנגלה הם המבררים ולזה בשבלים הפרים זה לך התית שבלה מרם הנסתר ולא ישמרו כי אם ישראל למופת ואות והוא מה שרמז ה׳ בקרבן יום עגלת שבעה בשבעים שהם לבני ישראל נתן קדושים פר הוא הנסתר מהקומות מנגד ישראל חיל הוא הנסתר מבני עשו הבא מילחק והרז סוד הדבר׃

בכל

ותקרבון עלתא קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי תורין בני תורי תלת עסר דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעת עסר שלמין יהון׃ ומנחתהון סולתא דפיליא במשח תלתא עסרונין לתולתא עסר תורין תרין עסרונין לדברא חד לתרין דכרין׃ ועסרונא עסרונא לאמרא חד לארבעת עסר אמרין׃ וצפיר בר עיזין חד חטאתא בר מעלת תדירא מנחתה ונסכה׃ וביומא תנינא תורין בני תורי תרי עסר דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעא עסר שלמין׃ ומנחתהון ונסכיהון לתורי לדכרי ולאמרי במניניהון כדחזי׃ וצפיר בר עיזין חד חטאתא בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכיהון׃ וביומא תליתאה תורין חד עסר דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעא עסר שלמין׃ ומנחתהון ונסכיהון לתורי לדכרי ולאמרי במניניהון כדחזי׃ וצפיר חטאתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה׃ וביומא רביעאה תורין עסרא דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעא עסר שלמין׃ מנחתהון ונסכיהון לתורי לדכרי ולאמרי במניניהון כדחזי׃ וצפיר בר עיזין חד חטאתא בר מעלת תדירא מנחתה ונסכה׃ וביומא חמישאה תורין תשע דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעא עסר שלמין׃

ומנחתהון

(כד) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכָּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט : (כח)
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :
ס (כט) וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם : (ל) וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט :
(לא) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ : ס (לב) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם : (לג)
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּטָם : (לד) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ : ס
(לה) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ : (לו)
וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם : (לז) מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּר לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט : (לה)
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :
(לט) אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה
בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וְלִמְנְחֹתֵיכֶם וְלִנְסָכֵיכֶם
וּלְשַׁלְמֵיכֶם : * (א) וַיֹּאמֶר ל
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

קס"ח פסוקים לחלק או ואיפלהו סי' :

פרשת מטות

פ פ פ

וידבר

(לה) עצרת תהיה לכם . עצורים בעצתי מלאכת . דבר אחר עצרת עצרו מלכות . תלמוד שטבוז ליבר . יתדברו בתגדה לפי שכל יתות הרגל הקריבו כנגד כפבים פותות ובאין ללבת אחר לחם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה . כדי שתהנה ממנו : (לו) פר אחד איל אחד .

(כד) ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט : (כח)
ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה :
ס (כט) וביום הששי פרים שמנה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם : (ל) ומנחתם
ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט :
(לא) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה : ס (לב) וביום השביעי פרים שבעה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם : (לג)
ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם : (לד) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה : ס
(לה) ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל־מלאכת עבדה לא תעשו : (לו)
והקרבתם עלה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני־שנה שבעה
תמימם : (לז) מנחתם ונסכיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט : (לה)
ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה :
(לט) אלה תעשו ליהוה
במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנסכיכם
ולשלמיכם : * (א) ויאמר ל
משה אל־בני ישראל ככל אשר־צוה יהוה את־משה :

(כד) ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט : (כח)
ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה :
ס (כט) וביום השבעי פרים שבעה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם : (ל) ומנחתם
ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט :
(לא) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה : ס (לב) וביום השמיני עצרת תהיה לכם כל־מלאכת עבדה לא תעשו : (לג)
והקרבתם עלה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני־שנה שבעה
תמימם : (לד) מנחתם ונסכיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט : (לה)
ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה :
(לו) עצרת הוא לכם ביום השמיני ועשיתם אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני־שנה שבעה
תמימם : (לז) מנחתם ונסכיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט : (לה)
ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה :
(לט) אלה תעשו ליהוה
במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנסכיכם
ולשלמיכם : * (א) ויאמר ל
משה אל־בני ישראל ככל אשר־צוה יהוה את־משה :

פרשת מטות

פ פ פ

וידבר

בבל אחר ונומר את משה ולא הסמיך לומר חיתו־ומוכן שעל משה הוא אומר להטיידך שהוא ממחר מתנו אליהם היה ככל אחר ניחם ה' את משה אלא היה נשמע שהוא נמר ומחר ויחתר משה ונומר ככל אשר צוה ה' אותו ועדיין אני אומר שהוא חשב כן ומי יחתר שלא טעם בהשח בקביו ולא סינה בהשח הדעת :

מלל

(ב) **ראשי** המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה. ואחר כך לכל בני ישראל ומניין שמך מאי דכתיב כן תלמוד לומר ויאמר אלהים אל הנשיאים בעדה ודבר משה אליהם. ואחרי כן נאמר כל בית ישראל. ומה ראה למומחים כאן למה שהפרט נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות. או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד. נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל. שומע אתה דבר אחד הוא ונומר אף זו נאמרה לכולן: זה הדבר. משה כתבנא בכה אמר ה' בחנות הלילה. והנשיאים בכה אמר ה'. מוסף יליאם משה שבתבנא בלשון זה הדבר. דבר אחר זה הדבר שעשו הוא לומר החכם בלשון התורה. ובעל בלשון הפרה. כלשון הכתוב כאן יאם חלפו אין מיתר ואין מופר: (ג) נדר. האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני יכול אפילו נשבע שיאכל כשלות אני קורא עליו כל היוצא מפיו יעשה. תלמוד לומר לאסור לו מיסר. לאסור את האותר ולא לאתיר את האסור: לא יחל דברו. כמו לא יחלל דברו לא יעשה הפרו חולין:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: (ב) אִישׁ כִּי־יִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: (ד) וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ:

ושמע

אל

רשי המטות ונומר נריך לדעת מה כתנית מנוה זו שפרט בה בכתוב רשי המטות ורוב בספרי אמרו לפי שכתוב בתורת הקדים קדימת העדה לנשיאים חם לומר שכשבא קומת לנשיאים תלמיד לומר אל רשי וכו' שהם הקודמים. ובמקום אחר אמרו כאן לומר התר נדרים ביחיד מומחה וכל זה דרך דרש ותסמכתות. פוד נריך לדעת למה הוצרך לומר המטות לבני פלה היה לו לומר אל רשי המטות ולומר אל רשי שבטי בני ישראל ויהיה נראה שכתוב לומר התר נדרים ביחיד מומחה וכל זה תחר כלה בה המנוה אלא לרשי המטות ישראל לבד לזה אמר אל רשי המטות לבני ישראל וכמילו אמר לזה ולזה והנם כלה אמר ולבני הדבר מקרות מדברים בסדר זה כדרך שאומרו הלימן שמעון ונומר וכמילו אמר ושמעו אלה פרשיות בריאת וזל תניח יכול כלה אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל אף זו נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל. מוסף יליאם משה שבתבנא בלשון זה הדבר. דבר אחר זה הדבר שעשו הוא לומר החכם בלשון התורה. ובעל בלשון הפרה. כלשון הכתוב כאן יאם חלפו אין מיתר ואין מופר: (ג) נדר. האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני יכול אפילו נשבע שיאכל כשלות אני קורא עליו כל היוצא מפיו יעשה. תלמוד לומר לאסור לו מיסר. לאסור את האותר ולא לאתיר את האסור: לא יחל דברו. כמו לא יחלל דברו לא יעשה הפרו חולין:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: (ב) אִישׁ כִּי־יִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: (ד) וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ:

ושמע

וְכָל־נִדְרָהּ וְכָל־אִסַּר אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ עָלֶיהָ יָקוּם וְכָל־שְׁבֻעַת אִסָּרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ עָלֶיהָ יָקוּם: (ה) וְאִם־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כֹּל נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ עָלֶיהָ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ: (ו) וְאִם־הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ עָלֶיהָ: (ז) וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֵחֲרִשׁ לָהּ וְהֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ עָלֶיהָ יָקוּם: (ח) וְאִם־בְּיוֹם שְׁמֹעַ אִישָׁהּ יָפֵר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֶת־מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְכִפֶּר לָהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (ט) וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: (י) וְאִם־מִבֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אוֹ אָסְרָה אִסָּר עַל־נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה: (יא) וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהֶחֱרִשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: (יב) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצָא שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאֵסַר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֲפָרָם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (יג) כָּל־נֶדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ: (יד) וְאִם־הַחֲרֵשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהֵקִים אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֱסָרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי הֶחֱרִשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: (טו) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת־עֲוֹנָהּ: (טז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:

וּמַלֵּל משֶׁה עִם רָאשֵׁי שִׁבְטֵי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר דֵּין פִּתְגָמָא דְּפַקִּיד יְיָ: גְּבַר אֲרֵי יְהַר נֶדֶר קֳדָם יְיָ אוֹ יְקַיֵּם קְיָם לְמֵסַר אִיסַּר עַל נַפְשִׁיהּ לָא יְבַטֵּיל פִּתְגָמֵיהּ כְּכֹל דְּיִפּוֹק מִפּוּמֵיהּ יַעְבִּיד: וְאִתְּתָא אֲרֵי תְהַר נֶדֶר קֳדָם יְיָ וְתֵיסַר אִיסַּר בְּבֵית אֲבוֹהָא בְּרַבְיוּתָהָא:

וישמע

רשי המטות ונומר נריך לדעת מה כתנית מנוה זו שפרט בה בכתוב רשי המטות ורוב בספרי אמרו לפי שכתוב בתורת הקדים קדימת העדה לנשיאים חם לומר שכשבא קומת לנשיאים תלמיד לומר אל רשי וכו' שהם הקודמים. ובמקום אחר אמרו כאן לומר התר נדרים ביחיד מומחה וכל זה דרך דרש ותסמכתות. פוד נריך לדעת למה הוצרך לומר המטות לבני פלה היה לו לומר אל רשי המטות ולומר אל רשי שבטי בני ישראל ויהיה נראה שכתוב

(ד) בית אביה • בראשות אביה ומפיקו מיכח בביתו: בעוריה • ולא בעוריה ולא בעוברת שהקשתה מין נדרה ידר והבינרת מיכח בביתו על מנת להפר נדריה • ומי זו היא קטנה • תמרו רבותינו בת שתי שעשרה שנה ויום אחד • נדריה נדרהן • אם ידעה לפם מי נדרה ולפם מי הקדישה נדרה נדרי בת י"ב שנה ויום אחד • מיכח בביתו לידבק: (ו) ואם הניא תניא אותם מיד מיכח מן הנדר כלומר שהפר לה • הנאה זו תיכי יודע מה היא • כשהוא אומר ואם ביום שמוע מיכח ינית אותם ודבר הוי אומר הנאה זו הפרה • ופשוטו לשון מניעה וסמיכה וכן למה תניחון וכן כחן רחם על ינית רחמיו וכן ויעצמם את תנותתי את אחר סרתם מעלי: וה' יסלח לה • בחת הכתוב מיכח בזה שנדרה בניזר ובמצ בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועובדים על נדרה ומיכח יין ושמחה לתתים זו היא בנדריכם כלומר מופר • ואם המופרין נדריהן סליחה הל יחומר לכאחרונים מופרים: (ז) ואם היו תניא לאחים • זו פרשה מי מיכח מלא יהיה כפרשה שאומר ואם בית אישה נדרה אלמנה ומיכח בעולה ומגורשת ובלא לקלוף בי נחמיה יב לה תמיהין נדריה • הפר הבעל ולא הפר האב אחד זה אינו מופר ואינו בל קיים אם היו שני אנשים מופרים: ולא אמרו ולא דברו • ולא אמרו ולא דברו • (ח) ואמרו מיכח ואומר • ברי לך שאם היה לה בעל היה מופר: (ט) וכפר את נדרה • יכול מפילו לא הפר כאן תלמוד לומר ליאמר בעוריה בית אביה כל בבעוריה בראשות אביה היה כל

(ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וַאֲסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: (ו) וְאִם־הָנִיא אֹתָהּ אָבִיהָ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נְדָרֶיהָ וַאֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא אֹתָהּ אָבִיהָ: (ז) וְאִם־הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: (ח) וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וַאֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּמוּ: (ט) וְאִם בְּיוֹם שָׁמְעוֹ אִישָׁהּ יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֶת־מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:

ונדר

וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת נִדְרָהּ וַאֲסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְכָל אִסָּר אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּמוּ: וְאִם הָנִיא אֹתָהּ אָבִיהָ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל נְדָרֶיהָ וַאֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּמוּ וַיהוָה יִסְלַח לָהּ כִּי הֵנִיא אֹתָהּ אָבִיהָ: וְאִם הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ: וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וַאֲסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּמוּ: וְאִם בְּיוֹם שָׁמְעוֹ אִישָׁהּ יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֶת מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח לָהּ:

ונדר

ושמע מפיכ את נדרה ונומר ושתו כל נדרים וניחר כה ד לנשיא לחת התחיל לדבר לנזיר יחיד כלומרו נדרה ונתר מיומר לנזיר רבים כלומרו נדרים גם מה תדבר בת בת כל נדרים וכל מיסר כלל חוץ מהפר לה ושמע ונדרים ובמסרים יהיו גם לה ניך יחיד כיומר על מחתר ושתו כל נדרים ומיכח ומיומר ומיכח כפרשת נדרים ומיכח כל נדרים ומיכח כל נדרים ומיכח כל

רש"י

(י) כל מאכל אסרה על נפשה יקום עליה. לפי שמיני נדרות הוא ולא פרשת כעל ובלמדנה מן הכתובין שכתוב מדבר אל בני ישראל ואל תאמר הכתוב יאמר אל ראשי המטות ואל תאמר הרי הוא אומר איש איש כי יפליא לנדור נדר : (י) ואם בית אישה נדרה. בנעוריה וכל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש בלבד ושם מפורשים במסכת נדרים: (טו) מיום אל יום. אחר מעת לעת לכך נאמר מיום אל יום ללמדך כחין מפר אלא עד שתחשך : (יא) אחרי שמעו. אחרי שמעת ושתק כמיאור והפר לה שנאמר כי ביום ושמע את עונה. הוא מוכנס תחתיה. למדנו מכאן שהנודרים תקלה לחביריו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין : (ג) מאת המדינים. ולא מאת המוכסים שהיו נכנסו לדבר מאת עצמה. שהיו ירחים מים ויהיו עוללים חומס ולא יאחר ולא תל תבנר נס מלחתה. ר"ל מדינים נתן ביד בלר בן בעור להם. דבר אחר אמר אחרי פרישתך תוכל את אביך ואמך ונעמת אתם ר"ת אמונה

ויבר

(י) וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: (יא) וְאִם־בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אוֹ־אָסְרָה אִסָּר עַל־נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה: (יב) וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהֶחֱרִשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: (יג) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצָא שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאִסַּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֵפָרָם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (יד) כָּל־נֶדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ: (טו) וְאִם־הַחֲרֵשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהֵקִים אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֻסָּרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי־הֶחֱרִשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: (טז) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת־עֲוֹנָהּ: (יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ:

ויבר

ונדר אלמנה וגרושה כל אשר־אסרה על־נפשה יקום עליה: (יא) ואם־בית אישה נדרה או־אסרה אסר על־נפשה בשבעה: (יב) ושמע אישה והחרש לה לא הניא אתה וקמו כל־נדריה וכל־אסר אשר־אסרה על־נפשה יקום: (יג) ואם־הפר יפר אתם אישה ביום שמעו כל־מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרם ויהוה יסלח־לה: (יד) כל־נדר וכל־שבעת אסר לענת נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו: (טו) ואם־החרש יחרישׁ לה אישה מיום אל־יום והקים את־כל־נדריה או את־כל־אסריה אשר עליה הקים אתם כי־החרישׁ לה ביום שמעו: (יו) ואם־הפר יפר אתם אחרי שמעו ונשא את־עונה: (יז) אלה החקים אשר צוה יהוה את־משה בין איש לאשתו בין־אב לבתו בנעריה בית אביה: פ

(א) וידבר יהוה אל־משה לאמר: (ב) נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל־עמיך:

ומליל

ונדר אַרְמַלְא וּמְרַחֲקָא כָּל דַּאֲסָרַת עַל נַפְשָׁהּ יְקוֹם עֲלָהּ: וְאִם בֵּית בַּעְלָהּ נָדְרַת אוֹ אֲסָרַת אִיסָר עַל נַפְשָׁהּ בְּקְיוֹם: וְיִשְׁמַע בַּעְלָהּ וְיִשְׁתּוֹק לָהּ לָא אַעְדֵּי יָתָהּ וְיקוֹמוּן כָּל נִדְרָהָא וְכָל אִסָּרַי דַּאֲסָרַת עַל נַפְשָׁהּ יְקוֹמוּ: וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל בַּעְלָהּ בְּיוֹמָא דִּשְׁמַע כָּל אַפָּקוֹת סְפָוָתָהָא לְנִדְרָהָא וּלְאִיסַר נַפְשָׁהּ לָא יְקוֹמוּן בַּעְלָהּ בַּטֵּילִינוּן וּמִן קֳדָמַיְיָ יִשְׁתְּבִיק לָהּ: כָּל נִדַּר וְכָל קְיוֹמַת אִיסַר לְסַנָּאָה נַפְשׁ בַּעְלָהּ יְקַיְּמִינוּן וּבַעְלָהּ יְבַטְּלִינוּן: וְאִם מְשַׁתֵּק יִשְׁתּוֹק לָהּ בַּעְלָהּ מִיּוֹם לְיוֹם וְיקַיֵּים יַת כָּל נִדְרָהָא אוֹ יַת כָּל אִסָּרַהָא דְּעָלַהּ קַיֵּים אֲרֵי שָׁתֵיק לָהּ בְּיוֹמָא דִּשְׁמַע: וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל יַתְהוֹן אֲרֵי שָׁתֵיק לָהּ בְּיוֹמָא דִּשְׁמַע: וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל יַתְהוֹן בָּתַר דִּשְׁמַע וְיִקְבֵּל יַת חוֹבָהּ: אִילֵּין קְיָמַיָּא דְּפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה בֵּין גְּבַר לְאִתְּתֵיהּ בֵּין אַבָּא לְבְרַתֵּיהּ בְּרַבְיוֹתָהָא בֵּית אֲבוֹהָא: וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: אִתְפְּרַע פּוּרְעָנוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מְדָיְנָאֵי בָּתַר כֵּן תִּתְכַּנֵּישׁ לְעַמָּךְ:

ומליל

מיתה ערמיתי בפלחות וכו' כב' דברים שם מתה רוצה לחיות שנים רבות לא ירחו ישראל במפלת סוריהם ולא תכבש מדין לפניהם וכו' וכיון שנתפייס משה היה קשה לפני הקדוש ברוך הוא שקנם עליו שתיה וכו' ע"כ הנה בכל המדים הנזכר במה שדקדקנו ולדבריו יתיישב הכתוב ע"כ וידבר לשון קודש זה ירמוז לב' מיני קושי ה' למשה על מיתתו וה' ביניהם ה' על שקנם על ידיהו המיתה ותיכת למחר נתכוון לרמוז לו' הפיוום שפיים ה' למשה ל"תפיים למות מטעם שקום זנומר כאמור במדרש : לו ירחה בתיבת למחר ליהוליע היהוי שריבה משה לה' כדי פלא יחות ושנהי ה' נקום ונומר פירוש בסבול שיקם מאויבי ישראל ולפי פשט הכתוב יתבאר עוד וידבר ה' אמר לשון היכור ליתר דבר מלך פלטון כפתר כל הנייווים שבפורים ואומרו למחר כפשטו למחר לישראל בכל למחר המאורר בתורה ובכן בריבה ליתר יותר מכל המקיומות לפי כאמר נקום תבא לו הסבירה פהוה לבד יעשה הנקמה כפשטו המחמר ואין זה דבר זר כי נמור חיל היה וה' בעזרו ומה ולמד מיהושפט בן שפוט ונומר ומכ"ם מגיה נמור הנמורים לזה אמר מלין לישראל ואומרו נקום ונימר פירוש לפי שמלה לו ה' מיתתו בנקמת מדיין דבתיב לחר תאסף ונומר אמר מלין כי במה שיאמר הדברים הוא לשם בזה מעלה עליו הכתוב שהוא הנוקם כי הוא מיסר נפשו מתוך על הדבר

שהגם שיודע שבאמונות כן יהות אלף על פי כן יאמר לישראל מה שאמר בסמוך היו לך קיום מנות בכל נפשך כזו ובסמוך יתבאר בחיפן אחר :

נקום נקמת ונומר מהמיות כתוב יניד שהטיל ה' על משה להנקם ממדיין ורחיקו שהפילו למלחמה לא יגע עמהם והגם שפירשתי שהנקמה היא האמירה שיאמר להם עצו פעמ הכתוב מעמע שהוא עצמו יקום לא כיפלח פיהם בחקומו ייוד למה תלה אם יפיפ משה כי נקמת מד יו :

אבן בונת מאמר נקום סובלת כ' דרכים ח' הוא שהמדלות סדר המיעשה פירוש התחכמות סדר המלחמה לתוצלת הניצחון ביו בשיטור רגיל כין בסדר נבו יפיע לאבד קמיו והערכת הלוחמים וכדומה . כ' התלחמה עצמה שהיא פעולת הנקמה והבין משה פירוש נודה כי כונת נקום ונומר למאמר ה' היא התחכמות סדר הדבר בשמעניותי תביה הנקמה ופירוש זה הנקמה היא משה שלא אחר לו ה' בפירוש הלחם במדיין שהוא לשון מוכרע גם לפי שהשכיל במה שלשניהו שהוא נגיך להתחכמות בסדר הדבר משנתם כי הנה הגם שאר יגו ה' עליהם הנקמה גם שם

(ג) וידבר משה וגו׳. לפי על פי שמיתתו תלויה בדבר עשה בשחה ולא מיחר: החלנו. כתרגומו לשון חללו נבלו מוויתים: מאתים. נלוקים־ירון בחר ליו מיחים. ויכו מאתים חמשים ויהושע: נתמת ה׳. בשביל בנגד ישראל כחילו עומד ככנגד הקדוש ברוך הוא: (ד) לכל מטות

ישראל־לרפות שבט לוי: (ה) ויימסרו. ל־יודיעך שבחן של רשעי ישראל כאה בחשבון על ישראל אלא בחשבון מה היה חיתר עוד מעט וסלקיני. וכשחשבו שמיחת חשב חלויים בגזירת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן: (ו) פינחס. חיגיד פנים בישראל שקול כנגד כולם. ומפני מה הלך פינחס ולא אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא מי שהחיל במצוה שרצו כוכי את ניו יעמור. דבר אחר שהלך לנקם ס נקמת ישראל מכל אחיו. שכשהיו ישראל חוטאין והיו אחיו מכירין אותו ומוכין אותו שהיה קנאי ומבקש נקמה מכל יוסף. שנאמר מצרים פוטיפרע מזרע יתרו שפיטס עגלים לע״ז ומזרע יוסף שכשטבו בישראל. דבר אחר בשביל מביא חלחמה: וכלי הקדש. זה חצוצרות ושופר שהיו בלעם שמהם ותביאם חלחי חדיון בשפים. ויש שנאמו פורח חיחם. דרש״י לשם את הבין שפיטס חקוק בו ושם נופלים לכך נאמר על חללים במלכי מדין. שנופלים על החללים מן החויל. וכן בבלעם כתוב על חללים בספר יהושע: בידו. ברשותו וכן ויקח את כל מרכו מידו:

חמשת

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל־מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן: (ד) אֶלֶף לַמַּטֶּה אֶלֶף לַמַּטֶּה לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא: (ה) וַיִּמָּסְרוּ מֵאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמַּטֶּה שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא: (ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ: (ז) וַיִּצָּבְאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר:

ואת

ומַלְיֵל מֹשֶׁה עִם עַמָּא לְמֵימַר זְרִיזוּ מִנְּכוֹן נַבְרִין לְחֵילָא וִיהוֹן עַל מְדְיָן לְמִתַּן פּוּרְעָנוּת דִּין עַמָּא דַיְיָ בְּמְדְיָן: אַלְפָא לְשִׁבְטָא אַלְפָא לְשִׁבְטָא לְכָל שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל תְּשַׁדְּרוּן לְחֵילָא: וְאִתְבָּחַרוּ מֵאַלְפֵי דְיִשְׂרָאֵל אַלְפָא לְשִׁבְטָא תְּרֵי עֲשַׂר אַלְפִין מְזָרְזֵי חֵילָא: וּשְׁלַח יְתְהוֹן מֹשֶׁה אַרְפָא לְשִׁבְטָא לְחֵילָא יַתְהוֹן וְיָת פִּינְחָס בַּר אֶלְעָזָר כַּהֲנָא לְחֵילָא וּמָאנֵי דְקוּדְשָׁא וְצַפְרֵי יוֹבְלָא בִּידֵיהּ: וְאִתְחַיָּילוּ עַל מְדְיָן כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וּקְטָלוּ כָּל דְּכוּרָא:

ויתּ

ומליל משה עם עמא למימר זריזו מנכון גברין לחילא ויהון על מדין למתן פורענות דין עמא דיי במדין: אלפא לשבטא אלפא לשבטא לכל שבטיא דישראל תשדרון לחילא: ואתבחרו מאלפי דישראל אלפא לשבטא תרי עשר אלפין מזרזי חילא: ושלח יתהון משה אלפא לשבטא לחילא יתהון וית פינחס בר אלעזר כהנא לחילא ומאני דקודשא וצפרי יובלא בידיה: ואתחיילו על מדין כמא דפקיד יי ית משה וקטלו כל דכורא:

ויתּ

כתובים על ערמו ידוע וזהקפיד ה׳ עליו עלה נקם עד שנעמד פינחס ולזה כשהגיע זמן פטוריתו אחר ה׳ עליו תיקון לדבר זה שנאמר מהתנקש מעושי רבע יקום ויתנקש ממדין שמכביהו ואחר יכלים התיקון ליאמר על עמיו נאין נסו ואין וכו׳. וזה מחפדי על מחבתו לידידיו ינחם בחטבלי נדק:

מאת החדשים מומרו מאת גלח הסמיך ליאר מחתדשים מולי ערמו לזולתם הנמנה אתם והוא בלעם שנמנה עם לו ודבריהו דכתיב ואת בלעם ונומר. ואולי כי לזה יאמר ה׳ הדבר קודם ביאור בלעם לאמרו כי לא היה במדין אלא לנקמת ביאת כאומרים ל׳ ושוחד לאחור ו׳ פרס רעת לרבלו ובדו לאחרב נוקמת:

וידבר וגיאר לאחר החלנו וגיאר בריך לנקמת ס׳ מומרו לאחר לאי יאמרו כ׳מירו החלנו וגיאר לאחר לא ניוח כסדר שאחר בחלחמת ניחלק ליהושע בחר לנו מנשים נאו בן רמז היה לו לנוות לפינחס שכלח ניחנה אנשים לא לכללות אנשי גם בלחן דרך זה נכון כי אי אפשי לדעת אי זה הוא סיזרז ענייני לנאת יכל אחד אחר לא ילכי אלא המנוה לעבודת נ׳ אחרי ויהיו על מדיין כזולל ויולחמו בחדין כדרך אומרו בלאם בניאלק ד׳ לאת פיהם מדברי ה׳ כי ה׳ אחר ל ו נקמת בני ישראל ואות אחר נקמת ה׳ ויהי בריך לדייק מאחר ה׳: ה׳ אומרו אלף לאחר למה לא נלא כל העם לעבות נקמת בנויים הרשעים ועל מי אחך לבלית אנשים מעובי רבע יקום ויתנקש ממדין שמכביהו ואחר יכלים התיקון ליאמר על עמיו נאין נסו ואין וכו׳. וזה מחפדי על מחבתו לידידיו ינחם בחטבלי נדק:

אבן לפי מה שהקדמנו כי יש בענין חלחמה זו מיחום נוסף ולזה בח החלנים בניגוד לשבטים דבריו למעט נקום ונומר להעיריך סדר המלחמה כסדר שבו יקויים ידי רזולת כי מי יודע החשבים אחר לא חבני מחסנית מין ולא טבו בחטיבול אומר זו ויינן ואמר להם שיחלני מחעדה בירוש הם מענתן כל מי יודע בענין ניהוא בר לבב ונקי כפים יחסר לחשבון החלק למטה והוא מה שרמזו בחיבת לאחר מאחר הכתלם שהוא ענין נקויחם מחטה מדין להכהין בחנמו כל אחד מהנשרים שם היה נקי ובר ואולי כי רמז גם כי בחיבת לאחר ענין העריות כאומר׳ ל׳ למאר זו גילוי עריות שאחר להם שעריכין שיהיו החלונים נקיים מהחטה יכחו בנוחר אחר מנשים לנבא ואחרו ל׳ כל מנשים נדיקים והנם כפיר בני בחקומות מחרים שמין זה אלא כבחיבת חיבת מנשים יחירה במח שלפנינו יניד הינו חם עדייקו בענין ולזה אין לאיך לחכבול כיון שהיולנים לנבה נדיקים ושוד להם שיהרגו חסידים כיון כבא לידם עון זה וניגולו מחני כאומר׳ ל׳ נלוד ירגה חסיד בחחבנות כן חיים הנקמה בחין מיחום ולזה לא רצה פירנו כל ישראל לנבא כי בדרך זה יש חיזום מניעת הנקמה יחדרבה לחפך בנוכר:

ואומרו ויהיו על מדין יחבאר על פי חת נאחרו מנני מחת שבחי׳ הקדושה היא יסוד העליה ובחי׳ החליפה היא יסוד הירידה ובאחדש חוטח ונדבר בו חלק הרע חפעיל בי טבעם יסודה ליפרוש זה כיר שנינו בפ׳ בי חבא חת רחם בני ישרל בשחוטה יכיו כחנחון רחבו ובומד בנדר הבכלות ויהי אומרו ויהיו על מדין פירוש נלא יהיה כדם מהטוחתם הסובבה הטוחתם למדין חלא יהיו בנדר הטוב שעומדים למעלה: ואומרו לחת נינית ה׳ נם זה מהחהחיות להבנת הנקמה בעיני אומם שחשים כיונת הנקמה לנקמת ה׳ אחר נרמו ביאור ודבונו יחבדך ולא להחנקם על החשיבה חחטח שחתי כחך מיבראל כי לרחשים הכיונה על זה אין בחעבה מניה להסחייע בחחבניחת להנקם מחויב והנם סם׳ אחר חלין נקמת בני ישראל לא אחר חלין שאמר ליבראל לבנין זה חלא בדבריו היו עם חשם נקום נקמת בני ישראל ומשה נחחבש לעשות בדבר בדרך זה לקייים הנקמה על ישראל בבטחון עליהם באמר נקים: עוד יובאר הכחוב עלה בחין כיוך שלחחו הם חלא יהיו שם עליהם פירוש בבלים והטעם לחת נקמת ה׳ פירוש נקמת שיחנקש ה׳ בחדין בחחניניחם ע״ד חיחרו ה׳ ילחם לכם ואחר הכחוב ויחסרו מחלפי ישראל פירוש כל מי שהיה יודע בענינו שעומד בעדנו מסר עלתו לדבר עד זבחו לכלל החלך והנם שהיו בישראל כהנם וכהנים בחנכחם ה׳ כדי חלא לבייש הנחחרים עלה יהיו ניכרים:

וישלח יגיאר חיחם כיוחם יגיאר חיחרו וישלח נחכוין לעשותו חלחי חנוה לנקום נקמת ה׳ וכלויחו חנוה חיכן כיוונין וכבלל לגיאר חיחם כ״ב לחמוו בבלל כלי ישחים בבאר בפינחס ולא יהנטב וכדומה נם זה חיחחחמות הנקמה כי זה הוא חבר קריח ועבה בבם שבטים מובלחים וכחיך היה בבח מיחלה לבמיוד כל רחיחה הטחחה נם חפשר שחב מבה לקטרוג החבשים לחב לא חיהו בויעים הנם בבם נקיים לזה נחבנם וחלה בחקום הנקמת ה׳ בחיסורת נפני ואולי כי היה חם בדקדק בחחבר חיחם ואת פינחס לומר יפלים זה חם בחסר לזה ואולי כי דבר זה היה בלב חבלויית חבחת בנקמת חדין נריבה להיות על ידי פינחס והן החדון חבב לטובה חלא יבלים חבם לומר לי בפירוש חלא חת פינחס חזה יגיד שבכפל ח׳ אין חיחבעשם לזה נחבנם ויחלי בדבר בית חבם ואמר לו נקום ונומר ומבה מעלתו ידע הבכון עבות ויפלח פינחס ובזה נעבת מחבבת ה׳ לטובה ולא נכלם חבה ידיד ה׳:

ויתּ

(ח) חטאת מלכי מדין • וכי מיני רוחה שחטו אנשי הכתוב ליתן הזקק לומ' חטאת מלה ללמדך שכולו כלם בעצה והיו כולם בסורבנות • בלעם הלך שם ליטול שכר עשרים וארבעי' אלף שהציל מיעודו בעצתו • ועוד ממדין לקחת ישרצ ומיטין עפה רצה מחר להם שם בסבייתם עשים רבות לא יכולתם להם

(ה) וְאֶת מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־חַלְלֵיהֶם אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם וְאֶת־צ֥וּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רֶבַע חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֶת בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הָרְגוּ בֶּחָרֶב : (ט) וַיִּשְׁבּוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֶת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־קִנְיָנָם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזָזוּ : (י) וְאֶת־כָּל־עָרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֶת כָּל־טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָאֵשׁ : (יא) וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֶת כָּל־הַמַּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה : (יב) וַיָּבִאוּ אֶל־משֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמַּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עַרְבֹת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ : ס

(יג) וַיֵּצְא֣וּ משֶׁה שלישי ונפקו משה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשִׂיאֵי שני בפסיק מחוברות הָעֵדָה לִקְרָאתָם אֶל־מִח֥וּץ לַמַּחֲנֶה : (יד) וַיִּקְצֹף משֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצְבָא הַמִּלְחָמָה : (טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם משֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל־נְקֵבָה : (יו) הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר־ בִּלְעָם לִמְסָר־מַעַל בַּיהוָה עַל־דְּבַר פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת יְהוָה : (יז) וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הִרְגוּ : (יח) וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֱיוּ לָכֶם :

ואתם לכך נאמר הרוגו : מחון

ואת מלכי וגו' חמשת וגו' טעם שהוצרך הכתוב להזכיר מנייעם עוד שכרגנו יחד זה עם זה ורמז זאת במעלתן • ומ' מלכי מדין ב' מלכי מדין ולא שלשה שנתכוונו בכפל הדברי לו' שהרגו בידיעה שהם מלכי מדין ולא בהשם הדעת : **הרגו** בחרב פוצרך לומר הרגו הנם שמובן הוא שהרגוהו מסיבות וכדומו עם הנהרגים יתבאר על פי דבריהם זל במחרו כי בלעם הלך מתדין לקראת ישר ל יעצם לבל ילחמו בעדיו ואחר לחם ואת כשהיתם וכו ע"כ דברי וניחו כי בלעם נהרג קודם הריגת מ' מלכי מדין והוא מה שנתחכם ם וייחד לו הרוגם בפ"ע להצדיק עלמ נהרג עמהם בלא חיה מועכן כן חס לח חיה מיחר הרגו ומו' בחרב לומר שבטלו כבפיו בעיר ישרצ והרגוהו בנחני :

הן הנם וגו' בדבר בלעם על ד כונת מו' הן הנה עוד לחת הסדיך לומר בדבר בלעם ינו' על דבר פעור ויתבאר הדבר בהצור לחת שנתו פיונחם ויפדיקי עליון שהלכו עמו בדבר זה :

אבן פיונחם ואבי הבעת דני ופעורים חטעם שהנשים כפוכות הן לבעליהן ולחביותיהם ומכוסים הוא והן בחדוי מעה רביכו ע"ה הניעם שחטעם זה החיו אותם יבמ בטעות הכתובת ואח"כ בשמת חס לח היו עושים מלח מעבם הזנות נבח להם עליו מנת גדולותיהם ים לדון אותם ליכות מלח זכם ע"י מעבת מכנח אחר מם בלח ניין לחם נדולותיהם שהיו מעבם כעוד בחדוי על זכיו היה לכם כעת פעור ואותיהם ל ם הסתחוה לזה ותחת בנת ת לו כחל שנתכוון עו היה יהם ומה מו' הן הנם פי יתרוכם היו סי' לבני ישרחל בדבר בלעם וגו' פי' בחתניות שיצת יולת בלעם שיעצם ל-בקיי בניותיהם לניות ותמנח שלח מחרי זל שחר בלעם שלח ענין הזנות כחו' חלייהן של חלי שוגח זוחה וכו' והם היו סי' למחור תעל כם על הדבר פעיר שלח היו ריעים להחחם לכם חלח חם יסתחו לעבור ותני חתו בעבדת ס' פי' בחי עלי ולח בסו' זנוות ימי נרם על זה הנם ומו' ועתה וכו' פי' ישרחו על הענגה ויהרגו כל ינועד : **הרוגו** הוסיף לומר פ"ב הרוגו חתר דם להכפיר וכו' כחלי יהיה מחר וכל חם וגו' בקול חם

החיון לכם פיונם יניירו מותם שבוה יקרחו חיים כדי שיהיו רחויות להם להנעח לחתן בהם :

כמשך למעלה מו למטה • וקשה שהיה לו להחדים תיבת החיו לרם בפסוק וכל הטף טוים החיו לכם כל הטף וגו' וכזה מין נורר לבסיל מחתר הרוגו וחולי שחט לומר בן ומו תהיה הכוונה שהוא תוכה מותם להחיותם ולח בן מחבמת ת' מלח רשות הוח מומר שחון מכוה להמיותם ולוה הקדים מחתר וכל הטף וגו' לומר שלח נח מלח להודיעו מה יהיה דינם לח לטוות בהם • **ועוד** נשחר לנו ליישב מה שקשה עוד למה חמר הרגו בתחילת הכתוב ולח הספיק בהרוגו שחתר לבסוף וחולי שנתכוון להסמיך מחתר הרגו לחתר ועתה לומר שהחטובה הרחוקה ביותר היח כחעשה הרחוק וכל עוד שלח הרגו לח הייתי תבוכה החטה • **מו** חפצר שנתכוון להסמיך הרוגו לטף והרוגו לחשה שים מכוה על חלו בפני עלמן ועל חלו בפני עלמן • **מו** נתכוון להסתיך זכרון ההריגה לתיבת ועתה לומר שיהרגוש תכף ומיד :

יט וְאַתֶּם חֳנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ
וְכָל נגע [נֹגֵעַ] בֶּחָלָל תִּתְחַטָּאוּ
בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: כ וְכָל־בֶּגֶד
וְכָל כְּלִי־עֵור וְכָל־מַעֲשֵׂה
עִזִּים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטָּאוּ:
ס כא וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים
לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
כב) אַךְ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־
הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־
הַבַּרְזֶל אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־
הָעֹפָרֶת: כג) כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־
יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ
וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא
וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָּאֵשׁ
תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם: כד) וְכִבַּסְתֶּם
בִּגְדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וּטְהַרְתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל־
הַמַּחֲנֶה: ס כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה רביעי
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כו) שָׂא אֶת
רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה אַתָּה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה: כז)
וְחָצִיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תֹּפְשֵׂי
הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים לַצָּבָא וּבֵין
כָּל־הָעֵדָה: כח) וְהֵרַמְתָּ מֶכֶס
לַיהוָה מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
הַיֹּצְאִים לַצָּבָא אֶחָד נֶפֶשׁ
מֵחֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם
וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן
הַצֹּאן: כט) מִמַּחֲצִיתָם תִּקָּחוּ
וְנָתַתָּה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת
יְהוָה: ל) וּמִמַּחֲצִת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
תִּקַּח אֶחָד אֶחָז מִן־הַחֲמִשִּׁים
מִן־הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־
הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־
הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם לַלְוִיִּם
שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:
לא) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

לב וַיְהִי הַבַּז אֲשֶׁר־בָּזְזוּ עַם
צְבָא אֲשֶׁר־בָּזְזוּ עַם
שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף
וַחֲמִשָּׁה אֲלָפִים: לג וְאַתֹּנֹת
שְׁרוּ מִבָּזָּה לְמַשְׂרִיתָא
וְאַתּוֹן שְׁרוּ מִבָּזָּה לְמַשְׂרִיתָא
שַׁבְעָא יְמִין כָּל הֲרֵג נֶפֶשׁ
וְכָל נגע [נֹגֵעַ] בֶּחָלָל תְּתַחַטָּאוּ
נַפְשָׁא וְכָל דְּיִקְרַב בְּקְטִילָא
תְּדוּן עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אַתּוּן
וּשְׁבִיכוֹן: וְכָל לְבוּשׁ וְכָל
עִזִּין וְכָל־כְּלִי־עֵץ תְּתַחַטָּאוּ:
כָּאן הִכְשֵׁךְ וְכָל עוֹבַד מְעִזִּי
וְכָל מָאן דְּאָעֵץ תְּדוּן עֲלוֹהִי:
ס כא וַאֲמַר אֶלְעָזָר כַּהֲנָא
לְגַבְרֵי חֵילָא דְּאָתוּ לְקְרָבָא דְּאָ
אוֹרָיְתָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה: כב) בְּרַם יָת דַּהֲבָא וְיָת
כַּסְפָּא יָת נְחָשָׁא יָת בַּרְזְלָא
יָת אֲבָצָא וְיָת אֲבָרָא: כָּל
מִדְּעָם דְּמִתְעַל בְּנוּרָא
תַּעֲבְרוּנֵיהּ בְּנוּרָא וְיִדְכֵּי בְּרַם
בְּמֵי אַדְיוּתָא יִתְדֵּי וְכָל דְּלָא
מְתָעַל בְּנוּרָא תַּעֲבְרוּנֵיהּ
בְּמַיָּא: וְתְחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיכוֹן
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְתְדְּכֵּון
וּבְתַר כֵּן תֵּעֲלוֹן לְמַשְׂרִיתָא:

ויהי

ויט ואתם חנו מחוץ למחנה
שבעת ימים כל הרג נפש
וכל נגע בחלל תתחטאו
ביום השלישי וביום השביעי
אתם ושביכם: כ וכל־בגד
וכל כלי־עור וכל־מעשה
עזים וכל־כלי־עץ תתחטאו:
כא ויאמר אלעזר הכהן
אל־אנשי הצבא הבאים
למלחמה זאת חקת התורה
אשר־צוה יהוה את־משה:
כב) אך את־הזהב ואת־
הכסף את־הנחשת את־
הברזל את־הבדיל ואת־
העפרת: כג) כל־דבר אשר
יבא באש תעבירו באש
וטהר אך במי נדה יתחטא
וכל אשר לא־יבא באש
תעבירו במים: כד) וכבסתם
בגדיכם ביום השביעי
וטהרתם ואחר תבאו אל־
המחנה: ס כה) ויאמר יהוה רביעי
אל־משה לאמר: כו) שא את
ראש מלקוח השבי באדם
ובבהמה אתה ואלעזר הכהן
וראשי אבות העדה: כז)
וחצית את המלקוח בין תפשי
המלחמה היצאים לצבא ובין
כל־העדה: כח) והרמת מכס
ליהוה מאת אנשי המלחמה
היצאים לצבא אחד נפש
מחמש המאות מן־האדם
ומן־הבקר ומן־החמרים ומן
הצאן: כט) ממחציתם תקחו
ונתתה לאלעזר הכהן תרומת
יהוה: ל) וממחצת בני־ישראל
תקח אחד אחז מן־החמשים
מן־האדם מן־הבקר מן־
החמרים ומן־הצאן מכל־
הבהמה ונתתה אתם ללוים
שמרי משמרת משכן יהוה:
לא) ויעש משה ואלעזר
הכהן כאשר צוה יהוה
את־משה:

לב ויהי הבז אשר־בזזו עם
צבא אשר־בזזו עם
שש מאות אלף ושבעים אלף
וחמשה אלפים: לג ואתנות
שרו מבזה למשרתא
ואתון שרו מבזה למשרתא
שבעא ימין כל הרג נפש
וכל נגע [נוגע] בחלל תתחטאו
נפשא וכל דיקרב בקטילא
תדון עלוהי ביומא תליתאה
וביומא שביעאה אתון
ושביכון: וכל לבוש וכל
עזין וכל־כלי־עץ תתחטאון:
כאן הכשך וכל עובד מעזי
וכל מאן דאעץ תדון עלוהי:
כא ואמר אלעזר כהנא
לגברי חילא דאתו לקרבא דא
אוריתא דפקיד יי ית
משה: כב) ברם ית דהבא וית
כספא ית נחשא ית ברזלא
ית אבצא וית אברא: כל
מדעם דמתעל בנורא
תעברוניה בנורא ויתדכי ברם
במי אדיותא יתדי וכל דלא
מתעל בנורא תעברוניה
במיא: ותחוורון לבושיכון
ביומא שביעאה ותדכון
ובתר כן תעלון למשריתא:

ויהי

ויהי המלקוח וגו' ותהי המחנה וגו' ויהי המכס וכו' ותהי מחנת וגו' כל' למה החריך כ"כ בפרטי החשבון בדבר שיכול כל הבא למנות ידע כך יעלה למחנה וכן יעלה למכס וגו' גם בעברו מחנת הצדים לא החריך לומר כל פרטי הסכומים אלא חשבון העולה במחנית המלקוח וגם יגליו דו מנכי שלא היה גרוך למו' יהורם בן ע"ה כתב טעם הדבר שבא להודיע שלא נחסר מ' מוחן המספר לוחן שחנוהו ע"כ ואין נרחה בעיני דבר זה שמה אלא. חסר מהמקנה בחמת מועט היה בו גם ואם גם היעטרך הכתוב לכתוב כל הדברים בעבילו • **והנבון** בעיני הוא שהודיעת פרטי החשבון במחנית חלק היוצ היה בנבחת היה

רשי

(לב) ויהי המלקוח יתר הבז • בפי שלא נפטוי לבדים מכם מן המטלטלין שלא מ' המלקוח כתב את הלשון הזה • ויהי שמלקוח שבא לכלל מלוקה ולכלל מכם • פסיה שוקף על בז המטלטלים אשר בזזו עם הבהמה היה לו • ולא בא לכלל חלוקה מספר הצאן וגו': (מב) ומחנית בני ישראל אשר חצה משה • כך וכך : (מז) ויקח משה וגומר : הפקודים

(לב) וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יֶתֶר הַבָּז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עַם הַצָּבָא צֹאן שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים : (לג) וּבָקָר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אָלֶף : (לד) וַחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אָלֶף : (לה) וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף : (לו) וַתְּהִי הַמֶּחֱצָה חֵלֶק הַיֹּצְאִים בַּצָּבָא מִסְפַּר הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף : וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת : (לז) וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת הָמֵשׁ וְשִׁבְעִים : (לח) וְהַבָּקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים : (לט) וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אָלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמִכְסָם לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים : (מ) וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ : (מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מֶכֶס תְּרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה : * (מב) וּמֵמַּחֲצִית בְּנֵי חמישי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצֹּבְאִים : (מג) וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת : (מד) וּבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף : (מה) וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת : (מו) וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף : (מז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מֶחֱצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָז אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

(לב) וְהָיָה רְבִרְתָּא שְׁאַר בִּיזָא דְּבָזוּ עַמָּא דְּנָפְקוּ לְחֵילָא עָנָא שִׁית מְאָה וְשַׁבְעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין : וְתוֹרֵי שַׁבְעִין וְתַרִין אַלְפִין : (לד) וְחֲמָרִין אֶחָד וְשִׁתִּין וְחָד אַלְפִין : (לה) וְנַפְשָׁא דְּאִינָשָׁא מִן נְשַׁיָּא דְּלָא יְדָעָא מִשְׁכְּבִי דְכוּרָא כָּל נַפְשָׁתָא תְּלָתִין וְתַרִין אַלְפִין : (לו) וַהֲוָת פַּלְגוּתָא חוּלַק נַבְרַיָּא דְּנָפְקוּ לְהֵילָא מִנְיַן עָנָא תְּלַת מְאָה וּתְלָתִין וְשַׁבְעָ אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה : וַהֲוָה נְסִיבָא קֳדָם יְיָ מִן עָנָא שִׁית מְאָה שַׁבְעִין וַחֲמֵשׁ : וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא אַלְפִין וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ שַׁבְעִין : וְחַמְרֵי תְּלָתִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ שִׁתִּין וְחָד : וְנַפְשָׁא דְּאִינָשָׁא שִׁתָּא עֲסַר אַלְפִין וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ תְּלָתִין וְתַרִין נַפְשִׁין : וִיהַב מֹשֶׁה יַת נְסִיב אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה : וּמִפַּלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי פְלִיג מֹשֶׁה מִן גַּבְרַיָּא דְּנָפְקוּ לְחֵילָא : וַהֲוַת פַּלְגוּת כְּנִשְׁתָּא מִן עָנָא תְּלַת מְאָה וּתְלָתִין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה : וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא אַלְפִין : וְחַמְרֵי תְּלָתִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה : וְנַפְשָׁא דְּאִינָשָׁא שִׁתָּא עֲסַר אַלְפִין : וּנְסִיב מֹשֶׁה מִפַּלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת דְּאַתְרַךְ חַד מִן חַמְשִׁין מִן אֱנָשָׁא וּמִן בְּעִירָא וִיהַב יַתְהוֹן לְלֵוָאֵי נָטְרֵי מַטְרַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה :

ויאמרו כל

רשי

(מח) הפקודים • הממונים:
(מט) לא נפקד • לא נחסר ואינם לא פגומי מה היא לשון מרתי חסרון כמו מנכי מחטנה תרגומו דהות פגימ מתנייתא וכן כי יפקד מיכאל יחסר מקום מוכנך מיכ הרגיל ליכנס שם • וכן ויפקד מקום דוד נחסר מרומי ימין ויושב שם: (מצודת מלו פחודים של רגל • למוד ריל היד): (נ) וגיגל • גזמי מזן: וכוותו • דפים של בית הרחם לכפר על הרהור הלב של פנות תדין: (נ) מעשות ידיכון וגו' • מחרן שיחון ועוג היו:

המחיכס

(מח) וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת: (מט) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ: (נ) וַנַּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה: (נא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאִתָּם כָּל כְּלִי מַעֲשֶׂה: (נב) וַיְהִי כָּל־זְהַב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת: (נג) אַנְשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ: (נד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: ס

לב
ששי
שלישי
כפתן
מחוכרות

(א) וּמִקְנֶה רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי־גָד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מָקוֹם מִקְנֶה: (ב) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר: (ג) עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם וְנְבוֹ וּבְעֹן:

הארץ

וְקָרִיבוּ לִוֹת מֹשֶׁה דְּמַמְנֵן עַל אַלְפֵי חֵילָא דְרַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּנֵי מְאָתָא: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה עַבְדָךְ קַבִּילוּ יָת חוּשְׁבַּן גַּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא דִּי עִמָּנָא וְלָא שְׁגָא מִינָּנָא אֱנָשׁ: וְקָרְבָנָא יָת קוּרְבָּנָא דַּיְיָ גְּבַר דְּאַשְׁכַּח מָאן דְּהַב שִׁירִין וְשַׁבְּכִין עִזְקָן קְדָשִׁין וּמָחוּךְ לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתָנָא קֳדָם יְיָ: וּנְסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא יָת דְּהַבָּא מִנְּהוֹן כֹּל מָאן דְּעוֹבָדָא: וְהָוָה כָּל דְּהַב אַפְרָשׁוּתָא דְּאַפְרִישׁוּ קֳדָם יְיָ שִׁיתַּת עָסָר אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין סַלְעִין מִן רַבָּנֵי אַלְפִין וּמִן רַבָּנֵי מְאָתָא: גַּבְרֵי דְחֵילָא בָּזוּ גְבַר לְנַפְשֵׁיהּ: וּנְסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא יָת דְּהַבָּא מִן רַבָּנֵי אַלְפִין וּמְאָתָא וְאַיְתִיאוּ יָתֵיהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְּהָוֵא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ: וּבְעִיר סַגֵּי הָוָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד תַּקִּיף לַחֲדָא וַחֲזוֹ יָת אַרְעָא יַעְזֵר וְיָת אַרְעָא גִּלְעָד וְהָא אַתְרָא כְּשַׁר לְבֵית בְּעִיר: וַאֲתוֹ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה וּלְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּלְרַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא לֵימֵר: מַכְלְלְתָא וּמַלְבְּשָׁתָא שׁוּפָן וְכוּתְרִין דְּבִית נְמְרִי וּבִית הוֹשְׁבְנָא וּבַעֲלִי דְּבָבָא וְסִיעָא וְקִבּוּרְתָא דְּמֹשֶׁה וּבְעוֹן:

ארעא

הנפש הילכך אם עבדו מנסי הנפש כל אחד לעצמו והכוונה בזה שמצאו להם כופר נפיל: **אל** אחל מועד ונו' זכרון ונו' לפני ה' כל"ל למה כתב כאמר זה שהפסיק בין זכרון המקום יכין תמיר לפני ה' שהוכל אל אהל מועד לפני ה' זכרון לבני ישראל ויתבאר הכתוב על פי מה שאמרו חכמ' כלה יול אחר רב אחתי בר יאשיה כל התשבח עצמו מן העבירה מפי הוא ישראל רחמי הוא להעלות עולה בכבין נדול ע"ג המזבח וכו' ע"כ • ומה שלפניכו כל כלי מעשה שהרימו הפקודים היו מהמנשים שפיני עצמן מהעבירה והכלים הם מנוף הדבר שחתרו אל שכך היה מנהגם בחוצה מלחמה כשהיו מפשיטים מכשיטיהם היו טחים פניהם בטיט ורפש והיו פורקין נזמיהם מהם פלא יסתכלו בהם והוא מה שיתבונן בהם שסתך מחתר לפני ה' למחתר לבני ישראל כי בני ישראל חלו רחוייס ליראות לפני ה' כמחתר רב מחתי בר יאשיה ושיה הדבר לזכרון:

ומקנה רב ונושך טעם הודעה זו להגדיק הכתוב טעם הנתנה בפיהם לבחלת ארץ סיחון ועוג כי אחת היא וטעם שהיה להם יותר מכל השבטים להיות שהיו נבורי כח בזו מנשי הנבעה חלק מרובה מכל השבטים:

ויאמרו אל משה ואל אלעזר ואל נשיאי העדה כל"ל למה לה הספיק להם לדבר למשה לבדו ומה אין לורך בדבר למה הוורך הכתוב להזכירם • ואולי שהכוונה היא לומ שהיה הדבר בדרך בעיות ה' עשות בחלת הארץ דכתי בפרשת שלח מפני חלה מסר ינחלו לנם את הארץ אלעזר הכהן ויהושע בן נון ונשיא אחד נשיא אחד וגומר שנריך מלך וכה"נ והנשיאים הם המחוייס כאן וטעם שהנריך ה' שלפתם לפי שכל אחד יש לו כח אחד החלך תמנה בכתב רמ"כם בפ"ד מהלכות מלכים וזל כל הארץ שכובש היא שלו וזונה לעבדיו ולמנני המלחמה כפי מה שיחתם ע"כ הרי שהחלך בידו הכל • אלעזר והנשיאים כאלין רצון החלך לתת חלק לכל אחד שהרי לו כפי החלוקה נריכין כל בעלי החלוקה להזדוג לחלוק והכהן לדעת אשר יפלנו על פיהו בחיוב מקום מיוחד אלקי חלקו רש"י לחלת שכל הנ' נריכין להיות בהסכמת נתינת חלק בארץ ככל אחד יש לו כח אחד ואת נם שיש בזה לנדל כאלין דין תלך שניתן למי שירצה חלק אחד חלוקת הארץ וישיבת ישראל בעריה' אבל לא בתחילת הירושה שאין לי [ד] מבשט זה ולכן הוצרכו ב' נ' וכ"ר לעמוד נ"כ לפני אלעזר והנשיאים ואו' לאחר מולי ירצה שיאמרו ליהושע בלי דבר פיסקיתו עליו אז יר"ת מחירה רבה לשון דיבור:

עטרות ונו' הארץ ונו' כל"ל מ' למה הוצרכו לפרט כל העירות ולא הספיק באמרו הארץ אשר הכה ונו' שכל כלולים כל הארצות שהם אז היה לו ליותר בדרך שהוצרכה הכתוב בסמוך בב' כללים דכתיב את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד • כ' אומרו הארץ אשר ונו' וכי היו לפניהם ארצות אחרים שהם כמו כן שהוצרכו לסמוך אלו יאמר לומר שה' הכה אותם מי לא ידע כזה • **אבן** הכוונה היא עלה כי המנשים המלה הסכילו לדבר בסדר שלא יהיה חקום להקשות למחלתם מה שיש להקשות בענין • **א'** כיון שארץ הלזו היא כל כללות ישראל אין לחלק בין חלק לחלק ועשו כבר נכבשה ועתה השבטי' יבאו בסכנת המלחמות העתידות להם וכל אחד מישראל יאמר בדבריהם אחדר נם אני ולא

מכנים עצמן בסכנת הנפש וכל זה למה שנוגע לכלילת הדעות ממשה וישראל לבד מה שיש להתדעם עליהם שפיזרים לבבות חוץ לארץ הקדושה והנבחרת לה׳ מאד ע״כ נתחכמו בני גד ובני ראובן במאמר זה תשובה לב׳ דברים הנו׳ המדיעים שחלקם פחה בחירו ונו׳ החוץ מאשר הכה ה׳ ונו׳ כנגד ב׳ טענה ה׳ שבארץ יש על כללות ישראל יש במאמר זה תשובה לזה שלא לקחו הארץ בדרך טבע לומר הלא לנו היא חלק ה׳ הוא שהכה יושביה לפניהם ואין זה חלק נכסי שמים ומנכסי נבוה אנו בחיים לעשות נם טענה ב׳ שחייהם יכנסו בסכנת מלחמות וכו׳ שתרוה במאמר זה אשר הכה ה׳ בי׳ פ׳ שלמחת מס ירושת הארץ היתה בדרך טבע היתה טענה זו טענה מצד כיוון שה׳ הוא המכה את יושבי הארץ לפניהם מה מקום לחשש סכנת מלחמות וזה לך המות הארץ אשר הכה ה׳ לפניהם וזה סי׳ לכל הארץ דכתיב בפ׳ דברים ואת ירושתו נתתי בעת ההיא לומר עיניך הרואות את כל אשר עשה ה׳ אלהיכם לכל מלכי האמורי כו יעשה ה׳ לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה מיבעי ליה מקום לטענת פחד המלחמה ובתכונו נ״כ בזה להסיר מיחוש הנופל בחלקם פיאמרו שלא עשו כן חלה לפחד מלחמת הארץ. נם טענת מניסת ארץ הקדוש נתנו תשובה במאמר אשר הכה ה׳ פי׳ ע״ד מה שכתב רמ״בם בפ״ח מהלכות תשובה ולא ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא ארץ כנען אלא כל ארץ שכבשה מלך ישראל דוד ישראל בכל יחיד מישראל לו שבט שהלכו ונכבו לעצמן מקום מכו׳ מן הארץ שנתנה לאבותיהם מיום נקרעת ארץ ישראל ע״כ ובכך נוד עם בדין תרגות שבשם דוד ולא ומעני מה ירדו מחעלת ארץ ישראל מפני שבשם קודם שיכבוש כל ארץ ישראל שבאמר בה מז׳ נימתין ע״כ ועיקר דין זה הובא בספרי ללחדו דין באר תרגות מלו מפסוק כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם לכם יהיה ללמד על מקומות שכיבשו חוץ מלו שהוא מן המדבר והלבנון ונו׳ עד היה הלחרון וכו׳ ולמדו שנדיך לקדיש ארץ ישראל מדכתיב קודש מאמר כל מקום וירחשם נוויש נדולים ונו׳ שלא תהיה מ״ו מקומות בינולים ואתם מבשים תוכה לארץ וכו׳ ע״כ הדברים יגידו שוולת טעם הקדימה כל שבבשוה דוב ישראל דין מלו יש לה לכל דבר והוא מאמר כני נד ובני ראובן הארץ אשר הכה ה׳ לפני עדת ישראל פי׳ ארץ זו קדושת הארץ יש לה לטעם שבבשוה לפני עדת ישראל וכיבוש רפיים דיכה כאן לכל דברים ולטענת אם שלייקו בספרי לומר שכיבוש חי׳ל קודם כיבוש הארץ אין לו דין לו ומ״ש ארץ סיחון ועוג קודם שכיבוש הארץ היתה לזה שלנו טענה זו במאמר אשר הכה ה׳ פי׳ תשובה כיבוש זה לפי שהיה במאמר ה׳ כי היה אמר אל ארץ סיחון החל רם לרשת את ארצו כאחור בפ׳ דברים ונם על ארץ עוג אמר ה׳ אם בידך נתתי אותו ואת ארצו ואת כל עמו ועשית לו ונו׳ מעשה ה׳ הנפיים על הקדימה ויש נ״כ טעם כדבר שלא היו לפניהם ג׳ כביכות מ׳ של הארץ ואחת של תוכה לארץ והקדימו על חו״ל כדרך שעשה דוד שלקח תחם נוכח קודם שכורים כיבושי כאמור שם לומר לתת הנחתם מלכבוש מ׳ קודם ואחרכה שכיבש ארץ סיחון ועוג היתה בידך כיבוש הארץ כדי שיעברו דרך שם לכובשה וכבר שלחו לו דברי שלום לתת להם מעבר דרך ארצו ולא חפץ מעשה חיל תרועות נגד בחלתם מה׳ ומישראל יבוא ים טעם נכון למה הוצרכו להזכיר פרטי שמות הארץ כי למה שנתכוונו במאמר אשר הכה ה׳ לומר שלא בחו לנחול חלה מנכסי נבוה אמרו כי על פרטי המדינות כלם לא כבשום דרך טבע חלה ה׳ הכה אותם לפניהם בין למה שבחו להחזיקה בחזקת קדושת הארץ דקדקו להזכיר כל השמות לומר בכל אחת מהם ישבה ב׳ אומות הארץ ומדיבה אחרת זולת חלו ולהיות מזה כל עיר שבעבר הירדן זולת חלו אין להם דין מ׳ לפי שאינם כיבוש רפיים. ואו׳ ארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה נתכוונו לסיר טענה אחרת והיא אחר שנסכו׳ לכל הטענות בחתרו מדיינן כל שבט ושבט מישראל יצא ויאמר הטענות עצמן ליטול את הארץ כי הטענות עצמן נופלות לכל שבט מיסר לזה אמרו אין שבט אחר נריך לה כמו שנראיתי הם לה לפי שהיא ארץ מקנה ולהם יש מקנה רב:

ויאמרו ונו׳ יותן את הארץ ונו׳ הוצרך לומר תיבת ויאמרו הנם שהם יודעים מדפרים ולא היה ספסק להעיריך בי על ידה היו מסדרים הדברים בשחטעות תפרקל השלוח כדרך שפירשתי לתשלה ומכאן היה מתח ל מאמר שהשלח ואו׳ יותן ולא אמרו תתן לפי מה שפירשתי כי כח נחלת הארץ היה במלך וכאן וישראל לזה אמרו יותן פירוש תהיה הנתינה בחומן המוציל לו שם ירצה לתת מהם לבדו כמשפט המלך ליטול לתת בת״ם או בהסכמת הלעזד והנשיאים כדין חלוקת הארץ:

לא תעבירנו את הירדן הכוונה בזה ע״ד מו׳ ול בפסוק ושעברתם את נהלתי לבתו שהכת מעברת השלה מתקומה כמו כן נתכוונו לומר שהם לא יתן להם ארץ המקנה הרחויה להם הנה היה מניחר שחלתם מתקומה. **עוד** נתכוונו להריח מכשול החוד בהם שבוחרים בארץ זו לנד המנוחה לבל יכנסו לארץ מוביהם ואמרו שטעם דבריהם שלא כפי הניעים רוצים לנחול כעבר הירדן שלא כתן לנד ההכנה שים להם ולא כדי שלא ישריח במלחמות ובני הארץ כי אין להם זה חלק העברה. **עוד** נתכוונו במאמר הל תעבירנו לומר כי יש בזה דבר נאות ליעקב שיקולו מעליהם עולם ולא יעטרכו לנחל אותם בארץ. **עוד** אפשר שנתכוונו לנלול השעברתם עם ישראל בדרך שהתזה עליהם מזה לכסוף וסמכו על הטעם שנתנו בתחילת דבריהם באמרו אשר הכה ה׳ ואין נורך לעניר כל חלון:

ויאמר משה ונו׳ התחיל יהושו ונו׳ ולשה תניחון ונו׳ הן התחיל מזה רבינו הנביא בדברי בני נד ובני ראובן כל מה שרצו לומר כמו שפירשנו ושנן כנגד מה שאמרו במנכסי נבוה שם פוחלים כי העדה לא עשו דבר נם מה שנתכוונו לטעון כנגד הטיעוד שאין טורח בדבר כי ה׳ הוא העושה בחלחות נדולות לבדו אמר להם התחיל יהושו לחלחמה פי׳ אמת כי ה׳ הוא הנלחם להם אבל ע״פ נדיכין בחלחמה והוא מה שדייק יהושו לחלחמה ולא אמר התחיל יהושו ילחמו לומר שעל הניחה בלבד הוא אמת ויש בזה סתירה על טענת חלחמה שעברה ונם טענת חלחמה הבאה בארץ שעכ״פ כל חיל ישראל יש להם יגיעה בדבר ולמה יבקשו הם יגיע כפים של ישראל ונמר מו׳ ואתם תעכו פה נתתכם לומר שהנם שהבטחת ה׳ היא מוכנת בחלוקת הנכוה כמסירת הדיוט ואין כאן יגיעה הלא תעכיל בחלת ישראל לחלחמה בעבור יכיאתכם פה ותלחמו כי יש חרגש ליגיעת בחלת המלחמה וא כ למה תרגנו ליטול דבר שהוא יגיעם של ישראל בחין בחלן אתם יגיעם עמהם בביאתכם לחלחמת הארץ יגם נתכוונו בחחתר תעכו פה בטענת הנשחעת כי ארץ סיחון ועוג הנם כובשים נתנה ה׳ בפיהו מקובים יחד בבטי ישראל שזכות כלן עמד להניחלם הארץ הלזו וכשהם נוטלים חלקם בחרץ נגרע מערך זכות הדבים לפי שהם יושבים פה וכזה שתי טענתם שנתכוונו במאמר אשר הכה ה׳ שזה יגיע על חלחמות הארץ פחין טורח ליפרשל כמו שפירשתי למעלה כי לא כן היה בחין הדבר דומה:

ולמה תניחון ונו׳ פי׳ מלבד הטענות עוד קיבל מהי עליכם למה תניחון את לב ונו׳ פי׳ לו יהיה בחין כוותכם חלא לטענתים החתוריים בדבריכם יכל יש מקום לרונה לחשוב טעניתכם הוא לירחת עם הארץ והנם בחתם שולים הדברים כאדברה חתם מובני הארץ כחילו כביכה לפני ישראל חפשר שזה עלה ותחבולה לכסות טעם הניכר שהוא לירחת יוכני הארץ והן הנם דברי המרגלים שחמרו שחוק הוא ממנו והוא חומרו כה עשו חבותיכם ונו׳. עוד נתכוונו לומר להם שהיה להם לחוש לחשד זה אחר שכבר קדם מעשה החבות והיה מה שהיה שפחדו עם בני ישראל מעלות חל הארץ ולזה יש מקום לחשוב הדבר עצמו כשילמו פחלק מהשבטים מבקשים לשבת חוץ לארץ:

אשר נתן להם ה׳ נתכוון בזה כנגד נם מה שנתכוונו במאמר אשר הכה ה׳ ונו׳ לומר שדין הארץ יש לה לחמר להם שע״כ יש הפרש בין הארץ אשר הם בחים עתה מחרץ אשר הם רוצים כי הארץ נתן להם ה׳ מ״מ ארץ סיחון ועוג חינה בכלל ארץ שנתן ה׳ לאברהם ולחבניה ולזה לך פרט לעבר פירדן שנטלת מצנמך וגם שסברת זו היא סברת רבי שמעון מכל ת״ה דורש דרשה אחרת מל״רש בשמע לת״ק כי מן הסתם חינם חולקים בעיקר הדבר אם ארץ

רשי

(ו) האחיכם. לשון תמיהה הוא: (ז) ולמה תניחון. תמירו ותמניטו לכם מעבור שיהיו סוברים שאתם ירחים לעבור מפני המלחמה וחוזק העריס והעם:

מקדש

(ד) הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה
לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה
הִיא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה: ס (ה)
וַיֹּאמְרוּ אִם־מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ
יִתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ
לַאֲחֻזָּה אַל־תַּעֲבִרֵנוּ אֶת־
הַיַּרְדֵּן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן
הַאֲחֵיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה
וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹּה: (ז) וְלָמָּה
תְנִיאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תניחון ק׳
מֵעֲבֹר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן
לָהֶם יְהוָה:

אַרְעָא דְּמָחָא יְיָ יָת יַתְבָהָא
קָדָם כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל אַרְעָא
כְשָׁרָא לְבֵית בְּעִיר דְּיָא
וְלְעַבְדָךְ אִית בְּעִירוֹ: וַאֲמָרוּ אִם
אַשְׁכַּחְנָא רַחֲמִין בְּעֵינָךְ
תְּתְיְהִיב יָת אַרְעָא דָּדָא
לְעַבְדָךְ לְאַחֲסָנָא לָא
תַּעֲבְרִינָנָא יָת יַרְדְּנָא: וַאֲמַר
מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן
דְּאָחֳיכוֹן יֵיתוֹן לְקְרָבָא וְאַתּוּן
תֵּיתְבוּן הָכָא: וְלְמָא תּוֹנוּן יָת

כח כרין

רשי

(ח) מקדש ברנע • כך שמה • ובתי קד ב היו • (יב) הקניזי • חותני של הגו היה וילדה לו אמו על כלב את יתניאל : (יג) ויגיעו׳ טלטלם מז נע ונד (ס״מ טלטלם בנע ונד)(ליק) לספות • כמו ספו כנה על עכו • עולותיהם ספו וגו׳ • לי תוספת : (יו) נבנה לתקינו כה • חסים היו על מיוכם ייתר מבניהם ובנותיהם • בתקדימו מקיימים לעטפם • אתר להם מבח לת כן עשו תעקר ערה והטלל טלל בנו לכם תהלה ערים לעטפם ותח״כ בדרות לגמלכ׳ : (יח) ואתנחנו נחלן חושים • נזדיין מהיות כמו אתר בלל חם כנ׳ • ימתר יהושפ : לפני בני ישראל • בראשי גייסות מתוך שנבריים היו ככו ימתר בנך וטרן זרוע לף קדקד • ראף מבח תור ופו׳ לם בתלה הדברי ואני אתנחם בבית הסות ונו יחלוני׳ תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חילויכיותיו כתיב ואחלק פיבר לפניהם זה רחובו זנד בקייתו תגאס ויאכ טפנו • בעודנו מגל אחינו : בראי התבנר • שנבנה שפטיו: מיגבר

כִּדְבַר עָבְדִּי אֲבַהְתֵּיכֶם כֹּה
בְּשָׁ חֵי אָתֶם מְקַדֵּשׁ בַּרְנֵעַ
לְרָא ת אֶת־הָאָרֶץ : (ט)
וַיַּע ו עַד־נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ
אֶת־ הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב
בְּנֵי ׳ שְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־
הָאָרֶ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
יְהוָה (י) וַיִּחַר־
אַף יְ ה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע
לֵאמֹר : (יא) אִם־
יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלִים
מִמִּצְרַ מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי ׃
(יב) בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה
הַקְּנִזִּי יְ ־וֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי
מִלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה : (יג)
וַיִּחַר־ אַף יְהוָ בְּיִשְׂרָאֵל
וַיְנִעֵ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים
שָׁנָה עַ־תֹּם כָּל־הַדּוֹר
הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה :
(יד) וְהִנֵּה קַמְתֶּם תַּחַת
אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים
חַטָּאִים לְכִפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן
אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל : (טו)
כִּי תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד
וְהִנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם לְכָל־
הָעָם הַזֶּה : ס (יו) וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו
וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרוֹת צֹאן נִבְנֶ־
לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ :
(יז) וַאֲנַחְנוּ נֶחְלָץ חֻשִׁים לִפְנֵי
בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־
הֲבִיאֹנָם אֶל־מְקוֹמָם וְיָשַׁב
טַפֵּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי
יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ :

כִּדְבַר עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם כֹּה
בְּשָׁ חֵי אָתֶם מְקַדֵּשׁ בַּרְנֵעַ
לְרָא ת אֶת־הָאָרֶץ : (ט)
וַיַּע ו עַד־נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ
אֶת־ הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב
בְּנֵי ׳ שְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־
הָאָרֶ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
יְהוָה (י) וַיִּחַר־
אַף יְ ה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע
לֵאמֹר : (יא) אִם־
יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלִים
מִמִּצְרַ מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב כִּי לֹא מִלְאוּ אַחֲרָי ׃
(יב) בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה
הַקְּנִזִּי יְ ־וֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי
מִלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה : (יג)
וַיִּחַר־ אַף יְהוָ בְּיִשְׂרָאֵל
וַיְנִעֵ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים
שָׁנָה עַ־תֹּם כָּל־הַדּוֹר
הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה :
(יד) וְהִנֵּה קַמְתֶּם תַּחַת
אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים
חַטָּאִים לְהוֹסִיף עוֹד עַל חֲרוֹן
אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל : (טו)
כִּי תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד
וְהִנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם לְכָל־
הָעָם הַזֶּה : ס (יו) וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו
וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרוֹת צֹאן נִבְנֶ־
לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ :
(יז) וַאֲנַחְנוּ נֶחְלָץ חֻשִׁים לִפְנֵי
בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־
הֲבִיאֹנָם אֶל־מְקוֹמָם וְיָשַׁב
טַפֵּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי
יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ :

לא לא

גדרות מכנים מטמים לוח כמרנו לדבר חמר הכתיב ובנו • או לפי שמדברי מכם שהלה להם המניעה בדברים שבידם לתקנם לוח היה להם מכירות לב יחזקו ידים רבות לבנות מלין ביותר ממקום שהיו כשהיו הדברים • גדרות נמן ובו׳ קבם למה הוצרכו לחתמר זה על גדרות נמן ובו׳ שלח היה לחת׳ שלח תבוכה הסותרת הסבותיו על מכם החמירה בדברים בסמיך שהיה מנחנו בחלן חושים ובו׳ לח כשוב ובו׳ יכד בחבל ויבחמר ע ם מה שכתב רח״כ בפ׳ יח מהלכות מכירה וכל התובר בית לחברו מי ניתנו לי בחיתה על מנת שילך עמו לירושלים ביום פלוני וחחזיר זה בבית קנה כשלך ביתו לירושלים בחותו יום חכל חם התנה ות׳ל לח תלך עמי לירושלים ביום פלוני חתן לך בית זה וכו׳ והלך עמו בחותו היום חפ״ם שחזיר בבית מחר קנה כוח חשמעתא ע״כ ובפ״ח מהלכות מכירה כתב וכל כיוצ החוקה מכר לי בית חוכר לי שדה חו כתתן לי פרק חו נדר כל שהו והוח כיוצל מעשיו הן קנה יכ״ל וע״פ הגיוני כתחבתי כ״ג וכ״ה לדבר דבריהם כיון שחת שלפניהם הוח הדבר בתנחי במניחות ענמו שכתב רח״כ בפ״ח מה׳ מכירה שדם מקבלים חחרן בתנחי ביחלו חתם לחרן ישרחל ולזה הקדימו זכייתם בחרן קודם התנחי שהוח מניחות שכתב בו רח״כ וחחרו נדרית נמן נבנה וכו׳ פירוש נחוץ בחרן לזכותנו מעכשיו ותנחי הוח הדבר ע״ת שנעלה לחרן עם חחיכו ביום שיעלו ואמרו חופן החוקה גדרות נמן וגו׳ נתכוונו לעטות החוקה ככל המקיומות כחת שיעשו בו גדרות לנמן ועדיים לטף פי׳ יבנו בדרך כיועלו מעשים בחרנית כמפטי החוק

וא״ת לחת הוצרכו לומר הדברים והיו יכולין לחזוק מעצמן בחרן נוכך הודעה הנה כתב רח״כ בפ״ח מה׳ מכירה ולל כד״ם שהחזיק בפני המוכר חו נותן לכל שלח בפני המוכר וכו׳ נכיך כיחמר לו לך חזק וקנה וחח״כ חם החזיק קנה מיכ״ם שהוח שלח בפני הבעלים ע״כ ולזה נתכוונו כחן לומר עכין החזקה לפניהם כדי פיסכיחזו לעולת זה חן חזקתם חזקה ולזה כפסכים מכח של הדבר מחר להם בנו לכם ערים וגו׳ והוח ת״ם שחמר לו לך חזק •

ולם רח בן ויסיחזו בחלקים כתם רח״כ בדין זה וסובבי׳ כבל שהתנחי קיימו ביד הלוקח חו המקבל מפנה חין בו דין מהכחבת מכוח שהמקנה נתר ומקנה כבו נכיך טעם מחתר בכין הנדרות וערים כי הוח לכל יחחייבו לעבור הירדן עד שיכינו הנדרות וייבנו הערים וחז יחלטו ללכת עמהם והוח חו׳ גדרות נמן נבנה למקנינו וערים לטפנו וח״כ מנחנו נחלן חושים וכו׳ :

וישב טכנו ונותר הוגרך לומר זה גם לח חמרו כן למעלה כמשכיר וערים לטפנו נחכונו לומר גתם יבנו טפם בערים בדרות חז יכולין להיסיף טוד תנחי מחר בלח יסובו לבניהם עד שתנחל חיש נחלתם פירוש מחר שיחבדו שבע שנים של כיבוש ובבע שנים של חילוק וחם לח יהיו בערי המבצר כיון שערים בגדרות חלח לכמני ה כמנטרך לח יהיו בטיחים בהם להתעכב כל כך ח״כ עשרה עשרה שנה חלח שבע שנים עד שיכבשו חת החרן ולזה כתב חחתר ויכב טבחר בערי המבצר כמחבת כני המחמרים בכלל בנין חחד בהם חחתר ונחנו נחלן חושים ונומר עד הכיחוגים חל מקומם וחחתר לח נעסוק חל בחינו עד שתנחל וגיחר וחן הרחוי היה לו להסמך בני המחמרים בהשני נוגע חל הרחבון ולח להפסיק בפלח כענין ולדרכני יחינב ע״כ נם יחיפך למה חמרו כ׳ נכולים בנדיים ח׳

עד מצר מס הכיתוים וגו׳ וכ׳ עד התנחל והנס בפ׳ תמרו לבניו נחלן תוסיס והכ׳ לענין השבתם למרגם עכ׳ הקפסוק רחטון מסמיע כלה חייבו ענמן תלה ע״כ הכיתם למקומן ולה עד התנחל ולדבריהו עלה על נכון ואמר להם משה כבו לכם ערים לטפכם דקדק לומר לכם פי׳ למה כברניכם שהוא לבנות ערי מבצר וכי היה דכתי׳ ויבנו את דיבון ואת עטרות וגו׳ שאו הם ערי המבצר שהם העירות הנדולו׳ סהזפירו בפשתם זאמנתן שלה חזרו לבתיה׳ עד שפה כל ביבוש והילוק ;

בי לה נחלו וגו׳ כי בחה וגו׳ חו׳ כי לה נחלו הוה נתינת טעם למה כאמרו בסמוך עד התנחל כני ישרחל וגו׳ שהוציאו עמהן מהנחלה לזה אמרו טעם שהני מיחסים הנחלה לישרחל ולה לנו מטעם כי לה נחלו חתם כי בחה וגו׳ פי׳ מטעם שבחה נחלתנו וגו׳ • **או** נתכווני לומר כאחר שקבלו עליהם כל האמור יודע עתה שטעם שחלתם לה מטעם ירחתם מחלחמת העמים הוה כמו שבח החנך בדברי משה שלה מטעם שחין לכם נחלה בחרן כי כתן ה׳ לכם נחלתם בעבר מזרח הירדן מזרחה : **ויאמר** משה חליהם חס תעשו ואומר חס תחלנו ונומר קשה למה כפל לומר חם תעשו וגו׳ חס תחלנו וגום׳ ולה הספיק בחחת מהנה ולבשנדוק לה היה נרי להשיב׳ שלה יסכים לדבריהם בחת שיקרה ליהושע ולחלעזר ויהו חומם כחמור בסמוך • עוד למה דקדק לומר הזה ביום מה כותבו כאן בסמוך לפני ה׳ •

רשי

(יט) מעבר הירדן והלאה • בעבר המערבי : כי בזה נחלתנו • בבר קבלנוה בעבר המזרחי : לנגהכם

(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל־בָּתֵּינוּ עַד
הִתְנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
נַחֲלָתוֹ : (יט) כִּי לֹא נִנְחַל
אִתָּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה כִּי
בָאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה : * פ
(כ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־ שביעי רביעי כפתן
תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־ מחוברות
תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה :
(כא) וְעָבַר לָכֶם כָּל־חָלוּץ
אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד
הוֹרִישׁוֹ אֶת־אֹיְבָיו מִפָּנָיו :
(כב) וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי
יְהוָה וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם
נְקִיִּם מֵיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה
הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה
לִפְנֵי יְהוָה : (כג) וְאִם־לֹא
תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם
לַיהוָה וּדְעוּ חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר
תִּמְצָא אֶתְכֶם :

בנו

לֹא נִרְשׁוּב אֶלְבָּתֵּינוּ עַד
הִתְנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נַחֲלָתוֹ :
כִּי אִתָּם נִנְחַל מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה
כִּי בָאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר
מִזְרָחָה : פ
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־
תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־
תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה :
וְעָבַר לָכֶם כָּל־חָלוּץ
אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד
הוֹרִישׁוֹ אֶת־אֹיְבָיו מִפָּנָיו :
וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי
יְהוָה וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם
נְקִיִּם מֵיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה
הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה
לִפְנֵי יְהוָה : וְאִם־לֹא
תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם
לַיהוָה וּדְעוּ חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר
תִּמְצָא אֶתְכֶם :

בנו

בן לענין הנלחת המלחמה כי נריכין בני המלחמה שתהיה מלחמתם להנקם מחויבי ה׳ להכרית להם כל נשמה ותקרה מלחמת חובת מנות ה׳ וה״ק לך לעזוו דמ״כם בפו׳ מהלכות מלכים כל הנלחם בכל לבו וכו׳ ותהיה כוונתו לקדש ה׳ בלבד מובטח לו שלה ימנעו ממנו דבר וכו׳ ויזכה לחיי עו״ה ע״כ התכוים ההמה כיון שחין הולכים חלה להתקיים בידם הארן ים מיהום בחליצתם שלה תוביל ותפשר שיהיו ניזוקים מהם חשר ע״כ בתחכם משה ואמר להם הם תעשון ויהיה הם תחלנו וגומר פירוש כנגד מה שחמרו הם ונחנו נחלן חוסים וגומר חמר הם תעשון חת הדבר הזה ותיבת זה חוזרת למחמר הנחמר בסמוך וכנגד מה שבוחתן בהליכה לקיום התנחי חמר הם תחלנו לפני ה׳ למלחמת דקדק לומ׳ לפני ה׳ כמחמר רמ״כם שתהיה כוונתו לקדש ה׳ וכמו שנחמר חומר על הירדן ת פירוש מ מיבוי של הקדוש ברוך הוח ומין לפרש מויבוי של ישרחל שרי לה יזוכר בדברי משה מתחילת דבריו עד עתה זכרון ישרחל ליחיר כעליו חוזר מלחמר מויבוי חלה ודחי כי לה חוזרים הדברים שתהיה כוונתם להנקם מחויבי ה׳ לקדש שמו יתברך וכפ׳ הרוחנו נזרת דברי משה שלה נודע מקומה שכל המתקיים הטיל להם וה״ו בתחלתם ולדבריהו הנזרה היה לפני ה׳ • **עוד** נתבוון במומרו חם תחלנו לפני ה׳ להסיבם למחוון בדבריהם שחמרו נחלן ונומר לבני בני ישרחל שזה יניד שישרחל נריכין עזר טבעי לזה חמר חם תחלנו לפני ה׳ כמין דומה זכות חת־לזכות חת־ואחד :

ועבר לכם כל חלון זלה הספיק חת שחמר חם תחלנו בח להתנות דבר שלה חוזרו בדבריהם וזהו שיעברו כולם פירוש כל הרחוי לחלון עבח חלה שחדיק קשה שהלל בפסוק רחשון חם תחלנו כלכם חו חם תעבדו כלכם חלוטים • **אבן** כוונת משה כזה היה הכתוב והודעת דיוק הכפתב ע״כ חסם תעשו וגו׳ ותחלנו וגו׳ מבטיח כי לה יפול מכם מחד ויהיו שלמים וכן רבים והוה חו׳ ובעבר לכם כל חלון פי׳ יפקד משה חיש ותכלל זה חצד שומע שחם לה יעשו החמור הם מוכנים להכחתה וכפ״ז חמחר ועבר וגו׳ הוה גזרה לפסוק שקדם לה תנחי במעשה שהתנחי ככר חמר חם תעשון הדבר הזה שפירושו הוה התנחי שהתנו הם כמו שכתבתי למעלה וחו׳ לפני ה׳ לומר שבזה לה יהיה מסך מבדיל ביניכם ובין ה׳ כחו׳ עוונותיכם מבדילים ביניכם ובין פניו ה׳ משמ״ם הרעע ושילושיו הם המבדילים והם המכלים • **עוד** נתכוון לומר לפני ה׳ פי׳ שהוח המוריש מויביו כמו שנחמר חומר על הורישו פי׳ ה׳ למויביו מפניו וכפ״ז שיעור הכתוב הוה עליה חם תחלנו ותהיה כוונתכם לפני ה׳ וגו׳ חו חיובם כריכין למלחמה חלה העברה לבד לפני ה׳ והוח יוריש מויביו ויהיה חו׳ ועבר לכם וגו׳ לפני ה׳ היינה להנקם על הורישו מויביו הוח למדת כי הוח המוריש לפני בני ישרחל ודקדק לומר מפניו לפי שם׳ שוכן בעיר חשר בחר בו ירושלים החביבה ומיכו חפן לרחות מויביו לפניו :

ונכבשה הארן נל״ד למה לה הספיק במחמר עד הוריכו כחמר בסמוך • עוד נל״ד למה הוסיף לומר ואחר תשובו ממכן הוה מחו׳ עד הורישו וגו׳ הרי נגול ההליכה ומכן מעלמו שיעבו מח״כ • **אבן** כוונת משה כזה היה הכתוב הטובה הנמסכת מקיום הדברים כי בחתנחות משה הקודם יובטחו בכחה הכטחות ׳ ונכבשה הארן לפני ה׳ כ׳ ואחר תשובו פי׳ הכטיח כל המדבר מהיהם שלה יפקדו בכל זמן שיהיו בארן במלחמות הנדולות ויכובו שלטים לכיתם והנס שתניהו שיהיר בן תנשה כחלתת הני חני המנשה לה היה מחיתם כדבר משה עתה חו כתוכן מהכתובים • עוד הודיעם שבזה נקיים מה׳ ומישרחל פי׳ מה׳ כשיעברו למלחמה ע״ל שכתבתי שתהיה כוונתם לקדש ש״ם ולה לזנותם כשכיל קיום התנחי ומישרחל לכל יחבדו שהיה כלכם מהמרגלים כמו שחמר לכם משה תחת חכותיכם תרבות חנשים חטחים שכוונתם לפוב מחחרי ה׳ ולו׳ ויהיה הארן וגו׳ הכטחים שבזה תתקיים בידם הארן לחחוז ולה תהיה נגולת משה ומחוכת דבר חתם למד שחם לה יעשו כדבר משה יוללנו מכל הכטחות הטובות •

ואו׳ לפני ה׳ חפשר שכתכוון להחזיקה בקדושת הארן מהטעמים עצמן שחמרו הם בתחילת דבריהם וזה הוה שיעור דבריו והיתה הארן הזחת וגו׳ הנס ביחת חובה לחרן תהיה נחשבת לכם לחחוז בה פי׳ תהיה בחשבת חחוזה זו שהיה לפני ה׳ ולו היה קדושתה שלטעם זה הוה שנאשבת הארן קדושה לפני ה׳ בחין דכוותת חול משפקת ביניה וביו ה׳ שוכן הבירה :

ואם לה תעשון כן הנה חטחתם קשה לה היה לו לומר חלה ואם לה תעשון כן לה תהיה הארן הזחת לכם • **אבן** כוונת המחמר הוה שחם לה יעשו כדברי משה שיוכו חופש שילכו לקיים מנות מלחמת חובה לעשות נקמה בחויבי ה׳ הנס שיעברו חלוטים הנה חטחתם פי׳ חם שלפניהו כבר יש בידכם חטח ויהו חם שהקדק לומר חטחתם לה׳ כבר ודעו חת חטחתכ׳ וגו׳ פי׳ חויבים חתם שים חטח בידו יתקחהו בעצת הסנהה ויודע חתכו ויהו חויבו חבר תתנה חתכם בפשיטות וגם ולחד מחמרים לל מחוזרים מעוכבי המלחמה על חטח קל חם כן יעשה לויבר וכמו כן יתחלה עון זה ויפסרו כל המלחמות הנזכרים בדבריו נם חו לה יהיו נקיים מה׳ ומישרחל כי מהמקרה הרע מלדיקו יגדיקו כי לה נקיים היו ועיין מה שפי׳ בתשובת כ״נ וכ״ל שחמרו בעבדיך יעשו כחבר מלוני

מנוה :

רשי

(כד) לנשתכם • תיבה זו מגזרת טונה ומלפים כלם • ומיז כו חלק מפסיק בין נ׳ון לנדלק • ות לך שבח כאן אחר הכון במקום ה׳ח על כנים הוח • מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כו: ויוצאו מכיכם תעשו • לנכוח שקבלת׳ עליכם לעבור למלחמה עד כבוש וחלוק • כמשמ׳ לא יקום מכם חלש ונכשל ואחר תכוכו • ושם תצלו עליהם עד התנחל • ורי יוסיפו להעשב עשב בחלקו וכן עשו: (כד) ויאמרו בני גד • כלם כאיש אחד • (בה) ויצו להם • כמו עליהם ויל תיאש מנה שעור ויהושע ויתו ה׳ ילחם לנם: (לב) ואחזת אחוזת נחלתנו • כלומר בידנו ובפיזיונו תהי אחוזת נחלתנו מעבר הזה: ערי

(כד) בְּנוּ־לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצֹנַאֲכֶם וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ׃ (כה) וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי מְצַוֶּה׃ (כו) טַפֵּנוּ נָשֵׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל־בְּהֶמְתֵּנוּ יִהְיוּ־שָׁם בָּעָרֵי הַגִּלְעָד׃ (כז) וְעֲבָדֶיךָ יַעַבְרוּ כָּל חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי דֹבֵר׃ (כח) וַיְצַו לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־יַעַבְרוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי־רְאוּבֵן אִתְּכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־הֶחָלוּץ לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לַאֲחֻזָּה׃ (ל) וְאִם־לֹא יַעַבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֶאֶחֲזוּ בְּתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ (לא) וַיַּעֲנוּ בְנֵי־ גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה׃ (לב) נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אַרְצָה כְּנָעַן וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן׃

ויהן

בְּנוּ לָבֶן קְרָיִן לְטַפְּלְכֶן וְחַטְטִין לַעֲנִבֶן וּרְיפוֹק מְפוּמֵיכוֹן תַּעֲבְרוֹן׃ וַאֲמָרוּ בְּנֵי נָד וּבְנֵי רָאוּבֵן לְמֹשֶׁה לְמֵימַר עַבְדָּךְ יַעְבְּדוּן כְּמָא דְרִבּוֹנִי מְפַקֵּד׃ טַפְּלָנָא נְשָׁנָא וְנִתְנָא וְכָל בְּעִירָנָא יְהוֹן תַּמָּן בְּקִרְוֵי גִּלְעָד׃ וְעַבְדָּךְ יַעְבְּרוּן כָּל מְזָרְזֵי חֵילָא קֳדָם עַמָּא דַיְיָ לְקִרְבָּא כְּמָא דְרִבּוֹנִי מְמַלִּיל׃ וּפַקִּיד לְהוֹן מֹשֶׁה אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְיָת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְיָת רֵישֵׁי אֲבָהָת שִׁבְטַיָּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן אִם יַעַבְרוּן בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן עִמְּכוֹן כָּל דִּמְזָרְזֵי לְקִרְבָּא קֳדָם עַמָּא דַיְיָ וְתִתְכְּבֵישׁ אַרְעָא קֳדָמֵיכוֹן וְתִתְּנוּן לְהוֹן יָת אַרְעָא דְגִלְעָד לְאַחֲסָנָא׃ וְאִם לָא יַעַבְרוּן מְזָרְזִין עִמְּכוֹן וְיִתְחַסְנוּן בֵּינֵיכוֹן בְּאַרְעָא דִכְנָעַן׃ וְאָתִיבוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֵימַר יָת דְּמַלֵּיל יְיָ לְעַבְדָּךְ כֵּן נַעְבִּיד׃ נַחְנָא נְעִבַר מְזָרְזִין קֳדָם עַמָּא דַיְיָ לְאַרְעָא דִכְנָעַן וְעִמָּנָא אֲחִידַת אַחֲסַנְתָּנָא בְּעִבְרָא לְיַרְדְּנָא׃

ויהב

בנו לבן קריין לטפלכון וחטטין לענבן ורפוק מפומיכון תעברון׃ ואמרו בני נד ובני ראובן למשה למימר עבדיך יעבדו כמא דמרי מ׳ מומרו למתר לתי יתתר תעבד ב תת חידים בדברים עבדך יתני הלא תשמע תם קדתי ותתרו תת בניהם תיתם תבד׃ תחר כתתרו בדרך כלל עבדיך יעבדו כמשר תאדוני דובר לתי תיערבו ליתר עוד טפינו ונשיתר יהיו שם ומקנינו ועבדיך יעברו עוד לתי כפלו לומר כמשר תאדוי דובר ולא יעבדו כמשר תאדוי דובר׃ תאדוי עוברי ד לתי כיתם בפני רמנין תתר תלוה ובפסיק ב תתר דובר •

אבן לפי תם שפירשתי בדברי תעם שנתבוין לתדם להם כתתים כונת עברתם לילחתת כתבטח תורבי היה כתתר תת כם בפו מ׳לחמת תלים נם בעניך פרט תקדמת נרים לטך לבנין נדרית נתי כתומרם לל תתם תחרי תטך ותשם תפך להם לוה תסיבו יחד כתים תתר ויתמר בני נד ובכניתו לתמר תעם בב׳ תפרטים תחדם להם מתם ותתחולו מתחמיך בריתם ענין תיבים טפם מתתיכם ותיהרו טפינו ונ מר ולל בתתנו יהי כיתרימו טפם לבתתם כדברי מתם ותחר כך תתרו נ ר תודתם עטות בפרט תרתפין כתתים בונתם בתלחתה לבני ה׳ ויות תומרם ובעבדך יעברו כל חלין נעם לפני ה רתבר תתרו ליבר ולא כתו שתתרו בתחילה נחלק מונים לפני בני ישראל פל תבתיתים ונעתר •

והנה לנד כי ג׳ דברים תלו יש עליהם חיוב לקיימם בשביל שכך התנה עליהם משה ולל תנתי שבתתון קיים הנם בתיתם חייב תליהם לוה נתתכמו בתחילת דבריהם ותתרו כי נם בלא חיוב התנתי עליהם לקיים כל דברי משה נביא ה׳ דבתיב תלין תבתתון ותוא משה כיתכוונו בתתר רתבון שתתרו עבדיך יעשו כתשר תדוני מנוה לעשות נם בלא טעם שזוא תנתי תתרת התרן ולזה תתר תיבת לתתר פו׳ בתתרך לבד תיבה עליהם לעשות תוכיח • נם ירמז לנון עילוי ורוממות כי דבר׳ זה תתרוהו כ״נ וכ״ר לנד פעלת מלך ונביא וחכ״ם כיתרו הדברים ותתרו עבדיך יעשו כתשר תדוני דובר פו׳ נם תלבד חיוב הבא מחמת המנוה יש עליהם חיוב לעשות הנם בלא היה הדבר מנוה תלא דיבור דבדברים הטוברים בין תלם לתברו בבנייני תיפי תקח ומתבר זוכה וחוזר בעניני הטולם וכמוהם בזה שמקבלים נ״כ עליהם הדבר כדברים כתתחייב תלם לתברו בתנתי תתמון שקיימין כרצוי מוכן:

ויאמר תבה ונו׳ ונתתם להם תתר ונתתם להם שגרתה כי תם שגותבים וכשמוך תתר הכתוב ויתן לרם תבה ונו׳ את ממלכת ונו׳ לפי שתין תחלט הנתוכה תלא תתר קיום התנתי לזה תתר ונתתם ונכתר לדעת למה תתר ונתתם שרילל תנו להם ותולי כרמז להם תדברים נעמו כתתר לכ״נ וכ״ר נתם יכבו יעליהו כל יפרתל בין הנוחלים בתרן בין הנוחלים בעבר הירדן יהוה תו׳ תם יעברו ונו׳ וכשבתם ינו הנלחת בינתי תרן ונתתם ונו הנלחת נחלי ארנן בשר הירדן ודמו זה לה היה נעמע תם היה תו׳ תתנו להם:

ואם לה יעברו תתכם כי׳ רגם כיעברו תח״כ יתחזו בתוכתם וטטם תו׳ ונלחזו בתים׳ וח״ו ולה תתר יתחזו נתכוונו לרמוז לזיק הנלחתם הנבתע תפסוק תם יעברו תלה ותם לה יעברו תין הנלחתם בתרן הלזו ותעמתי יתחזו בתוכתם לנד תתנר להם בתרן ונתנתי בתלי תתנר ולהם לה הניתם:

ויענו בני נד ונו׳ הוסרתו להחזיר הדברים נם תתר הכתוב ויענו ולה תתר ויתמרו לפי תתר תבה ונתתם להם תתו תתחיל הנתוכה לזה ענו ותתרו כי עברתם תלינים היה דבר שחייבין לעשותו בדבר תלך שלטון ותלחתת חיוב להם והוח תו׳ תת תבר דבר ה׳ לעבדך כן נעשה נתנו נחלן חובים לרני ה׳ ל־להם בתיובה היה תעשה' תבל הנתוכה היה תעשה' ותוא תו׳ ותתנו תחוזת' נחלתנו והם לה הביתו כונת דברי משה כתו עברתם ולזה תבך נתן להם יזכה נולה דעתו כי כוונתו בתתר להם היה בידם כתו כפי • תו תפסר כנם משה דעתו היה עלה יתחיל זכותם נה תלה תתר התנתי וכשרתה תוזק לעונם במעשה הטוב הסכים ונתנה להם תבך ומיד:

(לג) ערי מכנר וגדרות צאן • זה פסוק מוסב על תחלת המלה ויכנו בני גד את הערים הללו להיות ערי מכנר וגדרות צאן : (לה) ואת בית נמרה בית הרן • מעון מוסכות כם • כמות ע"מ הם והיו החמוריים קוריס עריהם על סם ע"מ שלהם וכני רחוכן נסכו סמם לסמות סחרים וזהו מוסכות כם • נכו וכעל תעון מוסכות לסם סחר : ואת שבמה • בנו שבמה והיא סבם המחורה למעלה : (לט) ויורשי כתרגומו ותריך שתיבת רלש מסמעת שתי מחלוקות לשון ירושה ולשון הוריסה • שהוא טירוד ותירוך ו (תת) חותיה • כפרניון : ויקרא יתן חוות יאיר • לפי שלא היו לו בנים קרוים בשמו לזפרון : (מב) ויקרא לה נבח • כי אינו מניק ה"מ ורחיתי ביסודו של ר"מ זה כדרכן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפי הוא רשי שמשמע מדרשו כאו לה • ותמיהני מה ירדוס בשתי תיבות הללו לה • ויתמר לה פנו • לבנות לה בית :

(לג) וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לִבְנֵי־ גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף אֶת־ מַמְלְכֻת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־מַמְלֶכֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאָרֶץ לְעָרֶיהָ בִּגְבֻלֹת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב : (לד) וַיִּבְנוּ בְּנֵי־גָד אֶת־דִּיבֹן וְאֶת־ עֲטָרוֹת וְאֶת עֲרֹעֵר : (לה) וְאֶת־עֲטְרוֹת שׁוֹפָן וְאֶת־ יַעְזֵר וְיָגְבְּהָה : (לו) וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרָן עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרֹת צֹאן : (לז) וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֶת קִרְיָתָיִם : (לח) וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בַּעַל מְעוֹן מוּסָכֹת שֵׁם וְאֶת־שִׂבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ : (לט) וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדָהּ וַיּוֹרֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ : (מ) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ : (מא) וְיָאִיר בֶּן־ מְנַשֶּׁה הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־ חַוֹּתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֹתָן חַוֹּת יָאִיר : (מב) וְנֹבַח הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־קְנָת וְאֶת־בְּנֹתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח בְּשִׁמוֹ :

קלב פסוקי ב"ק' או יקב ס' או עיבל ס' :

פרשת מסעי

פ פ פ

אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן :

ויכתב

אלה מסעי וגו' רזל מתרו כל מקום שיאמר אלה פסל הקודמים וכאן שלפנינו לא רמינו מקדמי כיאמר מסעות זולתם ליאמר שבתכוון הכפוף לפוסלם • והיה ירמה כי בתכוון לפסול כל מסעות זולתם סיעכם בעולם הגם שלא הזוכרו אלה כדומני שלא היו המסעות לפבח ולומי שלא היו בעולם כי רוקם היו ליסוריו על עון רמרגלים גם הקודמים היו דרך רחוקה לכל יתיו רמם ויעזבו דכתיב ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים הם למדת שלא היה לרעין ולסדר הכתוב לחועדי רגל גם אתרו זל וזל וכל ניסיותים שלם בקש הק"ב ליתו התורה ליסראל בסיעתא מחגרים והיו חלקין אלי עם אלו וכו' מם כתיב ויסעו מחוכות ויחנו בפיתם היו נוסעים במריבה זחובים במריבה וכו' ע"כ וכפל אין במסעות אלו דבר יקר הטריך לפסל כל זולתם • ואפשר כי לפי שים במסעות אלה המאורים בפרשה ב' הדרגות ל' הם המסעות שהיו בפעם רחבונה קודם גזרת מרגלים כ' המסעות שעשו בשביל גזרת המרגלים שלא היה כל אחד ה' עפרת זולת מה שעשו כב' שנים יתמיהו אלו גרועי' הם מעיד שלאחריהם וכבדין כתכוון ה' במאמר אלה בפסלם זה סייוד הכתוב אלה מסעי וגו' פי' המחויים בסתוך הם המסעות הרחויים וחגריכין וכל זולתם פסולין הם שלא היו אלה יכוריו להעשים כמדבר בתוכחת של עון המרגלים •

עוד נרמז בסיעור למה כתר שכתוב למעלה המסעי זלא החיות ית - נם לדבריהם זל פתידו מפל למלך וגו' כאן יעכבו כתו וכו' ע"ב שם יותר בזכרון החיות לא במסעות נם לפי מדרש אחר שתחרו שהזכיר רמסעות לשבח להם שבר לייתיר לבת דכתי' ישובו' מדבר וגו' לפי זה היה רמוי למעלה החיות •

אבן יחבמר ע"פ דברי אנכי אחת בחמרו סרליכת ישראל במדבר היתה לבדר ניעודי הקדוסה שתים שים הכליעל החוכת בתדבר הסמים שסם קנה מקומי מקום נתע שרף ויקוב ודרכו סם עדת ה' להיותה בולעו מעיו והוא הסיום שהיו ישראל חוניס במקום אחד מכר ובמקום אחר זכ שעות שהוא כפי מה שבריך

פרשת מסעי

פ פ פ

אֵילִין מַטְלֵנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּנְפָקוּ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן :

וכתב

לבירור הניעודות שיסבם במקום הרוח ובירוד זה אין כח בעולם שיכול עשותו זולת קדושה השלמה ובסוד שלימות מחברת הכללות ומחברת הפרטות קדושה השלמה היא השכינה ויסרחל והתורה ומחברת הפרטות הם ס' ריבוח נשמות קדושות מחברת הכללות הוא משה רבינו בסוד משה עמו כי הוא חילן שמתנו נוצנו נשמות ס' ריבוח שהיו שם ונסתייש בעזר אלהי בשכנות שוכן הבירה ושברו מתלטות עול ובירורו בירור עצום וכפי זה מבלית המעשה הוא כשנוסעים היו נוסעים עמהם כל הדומה למיז הקודש לא בזמו שחניה שעדיין לא נעשה עמו דבר והוא מה שרמז במאמר אלה מסעי אלה פסל כל המסעות שבעולם שאין מסע כזה שהיו נוסעים פמהם הון קדוש ויקר שאין ערוך אליו והנם שקדמו השכות ודרכו מקומות ועשו חלקם בבירורי ניצוצות לא הניעו לנדר זה ומאמר הכתוב עצמו טעם זילוי מסעות אלה לפי שהם של בני ישראל אשר יצאו מאדרן מצרים וירפו בכור הברזל שהיה אדרן בחשיר וכזה היו בשמיתם רחויים לבדר ניעודי הקדושה בכל המקום אשר יבואו שמה ועוד לנשמותם שהוא שלימות הנפש אשר עשרים עליו השביעה שהוא מספר ס' ריבוח ופחות מחסבר זה אינו בנדר השלימות ותמנת שחמרו זל כי לסיכה וו לא נתן ה' התור'לרחשוני' שלא היה בהם שלימות הנפש

רש"י

(ב) וַיִּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וְגוֹ׳ וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וְגוֹ׳ וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים. וְכִי מָה רָאָה לְהִתְנַבֵּא עַל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא רָאָה שֶׁהָיוּ מְסֻדָּרִין לְפִי שִׁבְטֵיהֶם וְאָמַר אִלּוּ הָיוּ בָּאִין לְפָנַי כְּשֶׁהֵן מְסֻדָּרִין אֵין לִי עֲלֵיהֶם לֹא כְּלִי זַיִן וְלֹא כְּלִי מִלְחָמָה וְלֹא שׁוֹטְרִים וְלֹא מוֹכְסִים וְלֹא מְבַזִּין וְלֹא מְגַלְּחִין וְלֹא מְחַלְּלִין וְלֹא מְטַמְּאִין

(יט) וַיִּסְעוּ מֵרִתְמָה וַיַּחֲנוּ
בְּרִמֹּן פָּרֶץ: (כ) וַיִּסְעוּ מֵרִמֹּן
פָּרֶץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה: (כא) וַיִּסְעוּ
מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה: (כב)
וַיִּסְעוּ מֵרִסָּה וַיַּחֲנוּ בִּקְהֵלָתָה:
(כג) וַיִּסְעוּ מִקְּהֵלָתָה וַיַּחֲנוּ
בְּהַר־שָׁפֶר: (כד) וַיִּסְעוּ מֵהַר־
שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה: (כה)
וַיִּסְעוּ מֵחָרָדָה וַיַּחֲנוּ
בְּמַקְהֵלֹת: (כו) וַיִּסְעוּ
מִמַּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתָחַת: (כז)
וַיִּסְעוּ מִתָּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתָרַח:
(כח) וַיִּסְעוּ מִתָּרַח וַיַּחֲנוּ
בְּמִתְקָה: (כט) וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה
וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמֹנָה: (ל) וַיִּסְעוּ
מֵחַשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמֹסֵרוֹת: (לא)
וַיִּסְעוּ מִמֹּסֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בִּבְנֵי
יַעֲקָן: (לב) וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן
וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּדְגָּד: (לג)
וַיִּסְעוּ מֵחֹר הַגִּדְגָּד וַיַּחֲנוּ
בְּיָטְבָתָה: (לד) וַיִּסְעוּ
מִיָּטְבָתָה וַיַּחֲנוּ בְּעַבְרֹנָה: (לה)
וַיִּסְעוּ מֵעַבְרֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֶצְיֹן
גָּבֶר: (לו) וַיִּסְעוּ מֵעֶצְיֹן גָּבֶר
וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־צִן הִוא קָדֵשׁ:
(לז) וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר
הָהָר בִּקְצֵה אֶרֶץ אֱדוֹם: (לח)
וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הַר
הָהָר עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת שָׁם
בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ: (לט) וְאַהֲרֹן בֶּן־שָׁלֹשׁ
וְעֶשְׂרִים וּמְאַת שָׁנָה בְּמֹתוֹ
בְּהֹר הָהָר: ס (מ) וַיִּשְׁמַע
הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד וְהוּא־יוֹשֵׁב
בַּנֶּגֶב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֹא בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (מא) וַיִּסְעוּ
מֵהֹר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצַלְמֹנָה:
(מב) וַיִּסְעוּ מִצַּלְמֹנָה וַיַּחֲנוּ
בְּפוּנֹן: (מג) וַיִּסְעוּ מִפּוּנֹן
וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת: (מד) וַיִּסְעוּ
מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים
בִּגְבוּל מוֹאָב:

(לח) על פי ה' • תלמד שמת בנפיקה: (מ) וישמע הכנעני • כאן למדך שמיתת אהרן היה השמועה שנפשלקו ענני כבוד וכסבור שנתנה רבות להלחם בישראל • לפיכך חזר וכתבה: (מד) בעיי העברים • לגבון חרבות וגלים כמו לעיי הסלע • שמו ירומלים לעייס: מבית

וגרסה שנתכוון לומר שלא היה מסע מאחר בין דעתסס לסוכות והוא מה שסמך לויסעו ויחנו וחולת זה גם היה מתחיל ויחנו בתחס מין הערה לזה וכמו כן להדק בכל המסעות להסמיך החניה למסע: והורחתם

וְנִטְּלוּ מֵרִתְמָה וְשָׁרוּ בְּרִמּוֹן
פָּרֶץ: וְנִטְּלוּ מֵרִמּוֹן פָּרֶץ
וְשָׁרוּ בְּלִבְנָה: וְנִטְּלוּ מִלִּבְנָה
וְשָׁרוּ בְּרִסָּה: וְנִטְּלוּ מֵרִסָּה
וְשָׁרוּ בִּקְהֵלָתָה: וְנִטְּלוּ
מִקְּהֵלָתָה וְשָׁרוּ בְּטוּרָא
דְּשָׁפֶר: וְנִטְּלוּ מִטּוּרָא דְּשָׁפֶר
וְשָׁרוּ בַּחֲרָדָה: וְנִטְּלוּ
מֵחֲרָדָה וְשָׁרוּ בְּמַקְהֵלוֹת:
וְנִטְּלוּ מִמַּקְהֵלוֹת וְשָׁרוּ
בְּתָחַת: וְנִטְּלוּ מִתָּחַת
וְשָׁרוּ בְּתָרַח: וְנִטְּלוּ מִתָּרַח
וְשָׁרוּ בְּמִתְקָה: וְנִטְּלוּ
מִמִּתְקָה וְשָׁרוּ בְּחַשְׁמוֹנָה:
וְנִטְּלוּ מֵחַשְׁמוֹנָה וְשָׁרוּ
בְּמוֹסֵרוֹת: וְנִטְּלוּ מִמּוֹסֵרוֹת
וְשָׁרוּ בִּבְנֵי יַעֲקָן: וְנִטְּלוּ מִבְּנֵי
יַעֲקָן וְשָׁרוּ בְּחֹר הַגִּדְגָּד:
וְנִטְּלוּ מֵחֹר הַגִּדְגָּד וְשָׁרוּ
בְּיָטְבָתָה: וְנִטְּלוּ מִיָּטְבָתָה
וְשָׁרוּ בְּעַבְרוֹנָה: וְנִטְּלוּ
מֵעַבְרוֹנָה וְשָׁרוּ בְּעֶצְיוֹן
גָּבֶר: וְנִטְּלוּ
מֵעֶצְיוֹן גָּבֶר וְשָׁרוּ בְּמַדְבְּרָא
דְּצִין הִיא רְקֶם: וְנִטְּלוּ
מֵרְקֶם וְשָׁרוּ בְּהוֹר טוּרָא
בִּסְיָפֵי אַרְעָא דְּאֱדוֹם:
וְסָלִיק אַהֲרֹן כַּהֲנָא לְהוֹר
טוּרָא עַל מֵימְרָא דַּיְיָ וּמִית
תַּמָּן בִּשְׁנַת אַרְבְּעִין לְמִיפַּק
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
בְּיַרְחָא חֲמִשְׁאָה בְּחַד
לְיַרְחָא: וְאַהֲרֹן
בַּר מְאָה וְעַסְרִין וְתַלַת שְׁנִין
בַּר מִית בְּהוֹר טוּרָא:
וּשְׁמַע כְּנַעֲנָאָה מַלְכָּא דַּעֲרָד
וְהוּא יָתִיב בְּדָרוֹמָא בְּאַרְעָא
דִּכְנָעַן כְּמֵיתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְנִטְּלוּ מֵהוֹר טוּרָא וְשָׁרוּ
בְּצַלְמוֹנָה: וְנִטְּלוּ מִצַּלְמוֹנָה
וְשָׁרוּ בְּפוּנוֹן: וְנִטְּלוּ מִפּוּנוֹן
וְשָׁרוּ בְּאוֹבוֹת: וְנִטְּלוּ
מֵאוֹבוֹת וְשָׁרוּ בְּמִנְוַת עֲבָרַיָּא
בְּתְחוּם מוֹאָב:

(מח) תבית הישימות עד אבל השיטים . כאן למודך בעיר מתכת ישראל זה מיל אחד רבה פר כה תנה לדיבי חוי ליה הוות אתרת וכו' : אבל השיטים . מיבור על שיטים אבל שמי : (נא) כי אתם עוברים את הירדן וגו' . והורשתם וגו' . והלא כתיב פעמים הוזהרו על כך . אלא כך אחר להם תעשה כשאתם עוברים בירדן ביבשה על מנת כן תעברו ואם לאו מים בחין ושוטפין אתכ וכן מצינו באחר להם ישובו בעומד בירדן : (נב) והורשתם . וגרשתם : מכשולותם . כתרגומו סנדלתחון על שם שהיו מסכיין את הקרקע בקנסות מכנים של שיש להסתחוות עליהן בפשוט ידיים וריגלים כדכתיב ואכן מכשול לפני בני ישראל לא תתנו במרגכם להסתחוות עליהם : מסכותם . כתרגומו מתכתכון :(נג) והורשתם את הארץ . והורשתם אותה ויושבתם בה . תיכלו להתקיים בה . ואם לאו לא תיכלו להתקיים בה :(נד) אל תאמר יפה הוא לו שאמר . אקדח הוא זה אל מקום אחר יפה לו כאן הנחל לו ישוב : למושבותיכם . לפי חשבון יושבי מדינה . ד"א בלב גבולין כתוכן הכתוב : (נה) והיה אשר תותירו מהם . יהיו לכם לריעה : לפכים בעיניכם . ליתדות החקרות בעיניכם . קרנות של יתדות ביניכם : ולצנינים . פוחרים הן הפוחרים לצון תשוכת קוצים הטוכבת אחכם לצניר יבצע יבשיל אחכם אחרון יוצא יבא : ופרגו אחכם . כתרגומו : ב) זאת התורה אשר תצוה וגו' . לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ . ואין נוהגות בח"ל היערך לכתוב מדרשי גבולי רוחותיה סביב לומר לך אין הגבולים הללו ולפנים אחרית ניהנות : אבל לכם . על מנת שתחלקו בגורל בקרקע חלוקה לפון נפולה . וא"ת אימתי על ידי שהפיל הקב"ה פחדים על שבעים אומות מן השמים . וכפתן לפני משה . אמר לו רחם עון בחם עוד כח :

והיה

(מה) וַיִּסְעוּ מֵעִיּים וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֹן גָּד : (מו) וַיִּסְעוּ מִדִּיבֹן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה : (מז) וַיִּסְעוּ מֵעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נְבוֹ : (מח) וַיִּסְעוּ מֵהָרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ : (מט) וַיַּחֲנוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁמֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים בְּעַרְבֹת מוֹאָב : ס (נ) וַיְדַבֵּר שלישי כסדן יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר : (נא) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן : (נב) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאִבַּדְתֶּם אֶת כָּל מַשְׂכִּיֹּתָם וְאֶת כָּל צַלְמֵי מַסֵּכֹתָם תְּאַבֵּדוּ וְאֶת כָּל בָּמוֹתָם תַּשְׁמִידוּ : (נג) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וְיָשַׁבְתֶּם בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לָרֶשֶׁת אֹתָהּ : (נד) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לָרַב תַּרְבּוּ אֶת נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט אֶת נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לְמַטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנָחָלוּ : (נה) וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִנִים בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ : (נו) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דָּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם : פ

לד

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : (ב) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנָעַן לִגְבֻלֹתֶיהָ :

והיה

וְנִטָּלוּ מִמְּגִזָּתָא וּשְׁרוּ בְּדִיבוֹן גָּד : וְנִטָּלוּ מִדִּיבוֹן גָּד וּשְׁרוּ בְּעַלְטוֹן דִּבְלָתָיְמָה : וְנִטָּלוּ מֵעַלְמוֹן דִּבְלָתָיְמָה וּשְׁרוּ בְּטוּרֵי דַעֲבָרָאֵי דָּקָדֶם נְבוֹ : וְנִטָּלוּ מִטּוּרֵי דַעֲבָרָאֵי וּשְׁרוּ בְּמִשְׁרָיָא דְּמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִּיְרִיחוֹ : וּשְׁרוּ עַל יַרְדְּנָא מִבֵּית יְשִׁימוֹת עַד מֵישַׁר שִׁטִּין בְּמִשְׁרָיָא דְּמוֹאָב : וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמִשְׁרָיָא דְּמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִּיְרִיחוֹ לְמֵימָר : מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עֲבְרִין יַת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּכְנָעַן : וְתָרְכוּן יַת כָּל יָתְבֵי אַרְעָא מִן קָדָמֵיכוֹן וְתִבְרוּן יַת כָּל בֵּית סִגְדָתְהוֹן וְיַת כָּל צַלְמֵי מַתְכַתְהוֹן תִּבְרוּן וְיַת כָּל בָּמַתְהוֹן תְּשֵׁיצוּן : וְתָרְכוּן יַת יָתְבֵי אַרְעָא וְתִתְבוֹן בַּהּ אֲרֵי לְכוֹן יְהָבִית יַת אַרְעָא לְמֵרַת יָתָהּ : וְתַחְסְנוּן יַת אַרְעָא בְּעַדְבָּא לְזַרְעֲיָתְכוֹן לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוֹן יַת אַחֲסַנְתְּהוֹן וְלִזְעִירֵי תַּזְעִירוּן יַת אַחֲסַנְתְּהוֹן לְדִיפּוֹק לֵיהּ תַּמָּן עַדְבָּא דִּילֵיהּ יְכֵי לְשִׁבְטֵי אֲבָהַתְכוֹן תַּחְסְנוּן : וְאִם לָא תָּרְכוּן יַת יָתְבֵי אַרְעָא מִן קָדָמֵיכוֹן וְהָוֵי דְּתַשְׁאֲרוּן מִנְּהוֹן לְסִיעִין נַטְלָן וְזַיִן לְקִבְלֵיכוֹן וְלַמַּשְׂרִין בְּקִפְנֵיכוֹן וְיעִיקוּן לְכוֹן עַל אַרְעָא דְּאַתּוּן יָתְבִין בָּהּ : וְיְהֵי בְּמָא דַּחֲשִׁיבִית לְמֶעְבַּד לְהוֹן אֲעָבִיד לְכוֹן :

ומַלִּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר : פַּקֵּיד יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עָלִין לְאַרְעָא דִּכְנָעַן דָּא אַרְעָא דְּתִתְפַּלַג לְכוֹן בְּאַחֲסָנָא אַרְעָא דִּכְנָעַן לְתָחוּמָהָא :

ויהי

והורשתם וגו' והנס מאחר הכתוב כו' ניתמין לנו תחיה כל נכסה בתן מדבר הכתוב בחון מז' עמין הכמפלים שם ולזה דקדק ליומר את כל יושבי הארץ ליומר מפילו שאינם מז' עמין . או תאמר שחוזר על מיומה בתון בח בשם להורגם שיסתלקו להוריכם ולא יניחו מהם בארץ :

והורשתם את וגומר ויושבתם בה ל"ל כיון שכתבה תיה והורשתם תכל ויושבתם תיה הכטחה . ורת"כן ל"ל כהמצוה תיה ויושבתם ותכתן סתכו ליומר הכל תצלין לת"י :

ונראה פשט הכתוב כדברי רש"י אתה שנתר ליומר כי לכם וגו' לרמות שיתה ואם הישיבה היה התנה היה לו לתלות בעיקר המצוה ולומ' כי לכם וגו' לשבת בה :

ואם לא תוריכו וגו' והיה וגו' להבריח"ל שתתרו כל מקום שנאמר והיה הוא לשון שתחה כאן נתכוון ליומר שהנס יהא יותרו מיתם לנד הרצון והשתחה בהם לעורכיה הוא תפסר' ניהיו לציכים וגו' :

וצררו אתכם על הארץ וגו' פי' לא תלכד שיחזיקו בחלק תהארץ ללא זכיתם כי אלא נס חלק שזכיתם כי אתם ויושבתם בו . ופרוו אתכם על חלק שאתם יושבים בו ליומר קומו ללו מתנו יפי' תיבת על כדרך אר' על אשר תריתם פי על אשר לא קדשתם :

כאשר למיתי וגו' פי' חשבתי בתוותי זו לכם ואתם לא יעשית ותפאר מתשבתי פיומדת בלא קיום ויקיתה בהם :

כי

(ג) והיה לכם כתת נגב • רוח דרומית תהי מן המזרח למערב : ממדבר צין • תהי אצל אדום מתחיל מקצוע דרומית מזרחית של ארץ תיבת המטות כ נד : מרגלות יוצאות בדרומה של ארץ ישראל זו אצל זו • קנת ארץ מנרים • וארץ אדום כולה • וארץ מואב כולה • ארץ מנרים במקצוע דרומית מערבית • שנאמר כספר זה מיצמון נהלה מנרים והיו תוצאותיו היתה • ונהל מנרים היה מהלך על פני כל ארץ מנרים • שנאמר מן הכיאור אשר על פני מנרים ויתפשק כין ארץ מנרים לארץ ישראל • וארץ אדום מנלה לכיה"מזרח • וארץ מואב מנל ארץ אדום • בסוף הדמיום למזרח • וכשיעלו ויהנלו מנרים • אם רנה האיקום לקרב את כניסתם לארץ היה תעכירם את הירדן לצד צפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן • וזהו שנאמר ולא נחם אלהים דרך פלשתים• שהם יושבי' על הים בתערבה על ארץ כנען • כשיון שנאמר בפלשתים יושבי חבל הים זהו ארץ כרתים ולא נחם מיתו הדרך אלא הסיבן והוליכם דרך דרומה של המדבר והוא שקרכו יחזקאל מדבר הצחים לפי שהיו כתת מוחות יושבים בגדו • והולכין מצל דרומה של ארץ אדום • כקבו מתלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצם ולבסוף לארץ דרך רחבה ולא רנה והוליכו לסבוב את כל דרומה של ארץ אדום • שנאמר ונסב מהר שעיר ואעבר אתכם דרך ערבה מאילת ומעציון גבר ופנית ודרך מדבר מואב • ולא עלתה על מתלך אדום שנאמר אל תצר את מואב ואל תתנר בם מלחמה • עד סופו ומשם הסבו פניהם לנפון עד שסבבו כל אנר מזרחי שלה לארצה • וכשבאו את תוכחה מנחו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין בתוכחה של ארץ כנען • והירדן מפסיק ביניהם • וזהו שנאמר ביפתח וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב • מתוכח למזרח ארץ מואב • וכך זו את ארץ סיחון ועוג שהיו בצפונה של ארץ מואב • וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע נפוני מערבה של ארץ מואב • נמצא לארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקצוע דרומית מזרחית כלה על אדום : (ד) ונסב לכם הנגבול מנגב למעלה עקרבים

(ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם נְבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם־הַמֶּלַח קֵדְמָה: (ד) וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָּה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־ אַדָּר וְעָבַר עַצְמוֹנָה: (ה) וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן נַחֲלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה: (ו) וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם: (ז) וְזֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר: (ח) מֵהֹר הָהָר תְּתָאוּ לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ תוֹצְאֹת הַגְּבוּל צְדָדָה: (ט) וְיָצָא הַגְּבוּל זִפְרֹנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן: (י) וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֶדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה: (יא) וְיָרַד הַגְּבוּל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבוּל וְהִנֹּחַ עַל־כֶּתֶף יָם־ כִּנֶּרֶת קֵדְמָה:

ויחי ק

(ג) והיה לכם כתת נגב • רוח דרומית תהי מן המזרח למערב : ממדבר צין • תהי אצל אדום מתחיל מקצוע דרומית מזרחית של ארץ תיבת המטות כ נד : מרגלות יוצאות בדרומה של ארץ ישראל זו אצל זו • קנת ארץ מנרים • וארץ אדום כולה • וארץ מואב כולה • ארץ מנרים במקצוע דרומית מערבית • שנאמר כספר זה מיצמון נהלה מנרים והיו תוצאותיו היתה • ונהל מנרים היה מהלך על פני כל ארץ מנרים • שנאמר מן הכיאור אשר על פני מנרים ויתפשק כין ארץ מנרים לארץ ישראל • וארץ אדום מנלה לכיה"מזרח • וארץ מואב מנל ארץ אדום • בסוף הדמיום למזרח • וכשיעלו ויהנלו מנרים • אם רנה האיקום לקרב את כניסתם לארץ היה תעכירם את הירדן לצד נפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן • וזהו שנאמר ולא נחם אלהים דרך פלשתים• שהם יושבי' על הים בתערבה על ארץ כנען • כשיון שנאמר בפלשתים יושבי חבל הים זהו ארץ כרתים ולא נחם מיתו הדרך אלא הסיבן והוליכם דרך דרומה של המדבר והוא שקרכו יחזקאל מדבר הצחים לפי שהיו כתת מוחות יושבים בגדו • והולכין מצל דרומה של ארץ אדום • כקבו מתלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצם ולבסוף לארץ דרך רחבה ולא רנה והוליכו לסבוב את כל דרומה של ארץ אדום • שנאמר ונסב מהר שעיר ואעבר אתכם דרך ערבה מאילת ומעציון גבר ופנית ודרך מדבר מואב • ולא עלתה על מתלך אדום שנאמר אל תצר את מואב ואל תתנר בם מלחמה • עד סופו ומשם הסבו פניהם לנפון עד שסבבו כל אנר מזרחי שלה לארצה • וכשבאו את תוכחה מנחו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין בתוכחה של ארץ כנען • והירדן מפסיק ביניהם • וזהו שנאמר ביפתח וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב • מתוכח למזרח ארץ מואב • וכך זו את ארץ סיחון ועוג שהיו בצפונה של ארץ מואב • וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע נפוני מערבה של ארץ מואב • נמצא לארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקצוע דרומית מזרחית כלה על אדום : (ד) ונסב לכם הנגבול מנגב למעלה עקרבים

(ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם נְבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם־הַמֶּלַח קֵדְמָה: (ד) וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָּה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־ אַדָּר וְעָבַר עַצְמוֹנָה: (ה) וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן נַחֲלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה: (ו) וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם: (ז) וְזֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר: (ח) מֵהֹר הָהָר תְּתָאוּ לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ תוֹצְאֹת הַגְּבוּל צְדָדָה: (ט) וְיָצָא הַגְּבוּל זִפְרֹנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן: (י) וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֶדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה: (יא) וְיָרַד הַגְּבוּל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבוּל וְהִנֹּחַ עַל־כֶּתֶף יָם־ כִּנֶּרֶת קֵדְמָה:

ויחי

(ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם נְבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם־הַמֶּלַח קֵדְמָה: (ד) וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָּה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־ אַדָּר וְעָבַר עַצְמוֹנָה: (ה) וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן נַחֲלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה: (ו) וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם: (ז) וְזֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר: (ח) מֵהֹר הָהָר תְּתָאוּ לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ תוֹצְאֹת הַגְּבוּל צְדָדָה: (ט) וְיָצָא הַגְּבוּל זִפְרֹנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן: (י) וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֶדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה: (יא) וְיָרַד הַגְּבוּל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבוּל וְהִנֹּחַ עַל־כֶּתֶף יָם־ כִּנֶּרֶת קֵדְמָה:

ויחות

(ג) והיה לכם כתת נגב • רוח דרומית תהי מן המזרח למערב : ממדבר צין • תהי אצל אדום מתחיל מקצוע דרומית מזרחית של ארץ תיבת המטות כ נד : מרגלות יוצאות בדרומה של ארץ ישראל זו אצל זו • קנת ארץ מנרים • וארץ אדום כולה • וארץ מואב כולה • ארץ מנרים במקצוע דרומית מערבית • שנאמר כספר זה מיצמון נהלה מנרים והיו תוצאותיו היתה • ונהל מנרים היה מהלך על פני כל ארץ מנרים • שנאמר מן הכיאור אשר על פני מנרים ויתפשק כין ארץ מנרים לארץ ישראל • וארץ אדום מנלה לכיה"מזרח • וארץ מואב מנל ארץ אדום • בסוף הדמיום למזרח • וכשיעלו ויהנלו מנרים • אם רנה האיקום לקרב את כניסתם לארץ היה תעכירם את הירדן לצד נפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן • וזהו שנאמר ולא נחם אלהים דרך פלשתים• שהם יושבי' על הים בתערבה על ארץ כנען • כשיון שנאמר בפלשתים יושבי חבל הים זהו ארץ כרתים ולא נחם מיתו הדרך אלא הסיבן והוליכם דרך דרומה של המדבר והוא שקרכו יחזקאל מדבר הצחים לפי שהיו כתת מוחות יושבים בגדו • והולכין מצל דרומה של ארץ אדום • כקבו מתלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצם ולבסוף לארץ דרך רחבה ולא רנה והוליכו לסבוב את כל דרומה של ארץ אדום • שנאמר ונסב מהר שעיר ואעבר אתכם דרך ערבה מאילת ומעציון גבר ופנית ודרך מדבר מואב • ולא עלתה על מתלך אדום שנאמר אל תצר את מואב ואל תתנר בם מלחמה • עד סופו ומשם הסבו פניהם לנפון עד שסבבו כל אנר מזרחי שלה לארצה • וכשבאו את תוכחה מנחו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין בתוכחה של ארץ כנען • והירדן מפסיק ביניהם • וזהו שנאמר ביפתח וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב • מתוכח למזרח ארץ מואב • וכך זו את ארץ סיחון ועוג שהיו בצפונה של ארץ מואב • וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע נפוני מערבה של ארץ מואב • נמצא לארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקצוע דרומית מזרחית כלה על אדום : (ד) ונסב לכם הנגבול מנגב למעלה עקרבים

(ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם נְבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם־הַמֶּלַח קֵדְמָה: (ד) וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָּה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־ אַדָּר וְעָבַר עַצְמוֹנָה: (ה) וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן נַחֲלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה: (ו) וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם: (ז) וְזֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר: (ח) מֵהֹר הָהָר תְּתָאוּ לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ תוֹצְאֹת הַגְּבוּל צְדָדָה: (ט) וְיָצָא הַגְּבוּל זִפְרֹנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן: (י) וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֶדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה: (יא) וְיָרַד הַגְּבוּל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבוּל וְהִנֹּחַ עַל־כֶּתֶף יָם־ כִּנֶּרֶת קֵדְמָה:

וירד

(ג) והיה לכם כתת נגב • רוח דרומית תהי מן המזרח למערב : ממדבר צין • תהי אצל אדום מתחיל מקצוע דרומית מזרחית של ארץ תיבת המטות כ נד : מרגלות יוצאות בדרומה של ארץ ישראל זו אצל זו • קנת ארץ מנרים • וארץ אדום כולה • וארץ מואב כולה • ארץ מנרים במקצוע דרומית מערבית • שנאמר כספר זה מיצמון נהלה מנרים והיו תוצאותיו היתה • ונהל מנרים היה מהלך על פני כל ארץ מנרים • שנאמר מן הכיאור אשר על פני מנרים ויתפשק כין ארץ מנרים לארץ ישראל • וארץ אדום מנלה לכיה"מזרח • וארץ מואב מנל ארץ אדום • בסוף הדמיום למזרח • וכשיעלו ויהנלו מנרים • אם רנה האיקום לקרב את כניסתם לארץ היה תעכירם את הירדן לצד נפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן • וזהו שנאמר ולא נחם אלהים דרך פלשתים• שהם יושבי' על הים בתערבה על ארץ כנען • כשיון שנאמר בפלשתים יושבי חבל הים זהו ארץ כרתים ולא נחם מיתו הדרך אלא הסיבן והוליכם דרך דרומה של המדבר והוא שקרכו יחזקאל מדבר הצחים לפי שהיו כתת מוחות יושבים בגדו • והולכין מצל דרומה של ארץ אדום • כקבו מתלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצם ולבסוף לארץ דרך רחבה ולא רנה והוליכו לסבוב את כל דרומה של ארץ אדום • שנאמר ונסב מהר שעיר ואעבר אתכם דרך ערבה מאילת ומעציון גבר ופנית ודרך מדבר מואב • ולא עלתה על מתלך אדום שנאמר אל תצר את מואב ואל תתנר בם מלחמה • עד סופו ומשם הסבו פניהם לנפון עד שסבבו כל אנר מזרחי שלה לארצה • וכשבאו את תוכחה מנחו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין בתוכחה של ארץ כנען • והירדן מפסיק ביניהם • וזהו שנאמר ביפתח וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב • מתוכח למזרח ארץ מואב • וכך זו את ארץ סיחון ועוג שהיו בצפונה של ארץ מואב • וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע נפוני מערבה של ארץ מואב • נמצא לארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקצוע דרומית מזרחית כלה על אדום : (ד) ונסב לכם הנגבול מנגב למעלה עקרבים

(יב) וְיָרַד הַגְּבוּל הַיַּרְדְּנָה וְהָיָו תּוֹצְאֹתָיו יָם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לְגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב: (יג) וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה: (יד) כִּי לָקְחוּ מַטֵּה בְנֵי הָרֹאובְנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמַטֵּה בְנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וַחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם: (טו) שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ קֵדְמָה מִזְרָחָה: * פ

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יְנַחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן: (יח) וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֶּה תִּקְחוּ לְנַחֵל אֶת־הָאָרֶץ: (יט) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה: (כ) וְלְמַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד: (כא) לְמַטֵּה בִנְיָמִן אֱלִידָד בֶּן־כִּסְלוֹן: (כב) וְלִמַטֵּה בְנֵי־דָן נָשִׂיא בֻקִּי בֶן־יָגְלִי: (כג) לִבְנֵי יוֹסֵף לְמַטֵּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאֵל בֶּן־אֵפֹד: (כד) וְלִמַטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן־שִׁפְטָן: (כה) וְלִמַטֵּה בְנֵי־זְבוּלֻן נָשִׂיא אֱלִיצָפָן בֶּן־פַּרְנָךְ: (כו) וְלִמַטֵּה בְנֵי־יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל בֶּן־עַזָּן: (כז) וְלִמַטֵּה בְנֵי־אָשֵׁר נָשִׂיא אֲחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי: (כח) וְלִמַטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַהְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד: (כט) אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: פ

וידבר

(א) וידבר. חלק פני התולש ברס במזרחי בירוח מזרחית קדומים כריס יון ברבית קדוים מחור לציפוך דרים ליתין ונפון לשמאל: (יי) תאר נחלי לרס: ב־יהולים: כל בסיה ובסיה מחטרוסום לבסבו ומחלק נחלת הבסבו לתבסות ולזברים: ומורר לכל מחד ומחד חלק בנון ומה בהם מיבון ויהיה שבוי בחלו בלומים בלוחים ילח יתכן לפרש לבס זה: כבל לבס בבתורה בחס כן היה לו לכתוב ויחילו לבס: יבחלו תמצ בהס ניחלים: לבס בבזולתם ובתקומתם כיו ה' ילחם לבס: (יח) לבחל את־ארן: פירוש נוחל וחילק תורת בתקומתם: (כט) לבחל את בני ישראל: שהם יחילו תורת לבס לתחלקותיהם:

ופנרס

כי לקחו

נחלתם הוזרך לכפול תחתר זה פ"ב לפי שחלו שבט מנשה עם כ"נ וב"ר יחד לזה יחד לו להיות בפני עצמו וכפל תחתר לחלו נחלתם חוזר לחני שבט מנשה ולזה הפסיק הכתוב בתחתר לפני תחבות כיון ב' המטות לחלי שבט מיפס: עוד יתעב בפעל הדברים לומר כי מה שלקחו היה כפי נחלתם רחתת כי בתי־לס נחלתם עם כדבריהם בתחתי בתה נחלתנו תלינו:

שני למטה

התטות וניתר לקחו וניתר נתבוין בתחתר זה ' לומר שנחלתם היתה יחד ותעשה תעבר הירדן וניתר ולח חלק תעשה חלק לכל תחד בפני עלמו:

למטה יהודה

נייך לדעת לתת נתתני תטה יהודה ומטה תתיון ומטה בניתין הלח רחיתי בהם ואולי כי לה ותם סתוכים לזברין בפיה תחד ניפיה תחד תיבו כי הם נכוחים ות"ל בם ות לך הוכלב זכרון הכתובים ויוכרך הכתוב לזוברו בכל תחד: ויש תי בהם דבינו ניסים נתון כי בירודם לה הוזרך כי ידוע הלב לניסיה • כתיון לה היה רחוי לניסיה תניס תניס זתרי • ביתון תלידד זה תלדד ורבר זכה ליהושה והודתם היה לו ליהרות ניסיה ע"כ • ותפשר ויוד ליתר כי לה יהם ניסיות לרלב על יהודה תניס רעוד תלבות פיוחדת תתיו וכתו כן לבניתי תניס ותתיני תתלת התלבות בו ברחל ס־וה כתל ליום ימיכו וכתיוה טיתו נכון כדברי נתון:

ונתני

כי לקחו

נתנולות רחיתן בסדר זה כי לקחו תשב ונומר תחבל ילח זה תכתל פרים ס' תרחיב להם הנבול ויתר ת־הנבולות רחתוריס בניהן:

ומליל

(כ) ומגרש. רוחב מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לגוי לעיר ומין רשתין לבנות שם בתים ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה: (ג) ולכל מיתיהם. (ד) אלף אחת סביב. ואחריו הוא אומר שלשים אמה הא כיצד שלשים הוא נותן להם סביב ושתים שלשים הפנימיים למגרש והחיצונים לבדות וכרמים:

(יא) והקריתם. מין הקריאה אלא לשון הזמנה וכן הוא אומר כי הקרה ה' אלהיך לפני: (יב) מגואל. מפני גואל הדם קרוב לנרצח: שם

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: (ב) צַו אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם: (ג) וְהָיוּ הֶעָרִים לָהֶם לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכָל חַיָּתָם: (ד) וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב: (ה) וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פְּאַת־קֵדְמָה ׀ אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־יָם ׀ אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים: (ו) וְאֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֻס שָׁפָּה הָרֹצֵחַ וְעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר: (ז) כָּל־ הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עָיר אֹתָן וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן: (ח) וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזַּת בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרַב תַּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמְעַט תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לַלְוִיִּם: • פ (ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שישי שביעי לֵאמֹר: (י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כנען: (יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: (יב) וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט:

והערים

ומלילי יי עם משה במשרעא דמואב על ירדנא דיריחו למימר: פקיד ית בני ישראל ויתנון ללויאי מאחסנת אחוזתהון קרין למיתב ורוח לקרויא סחרניהון תתנון ללויאי: וידון קרויא להון למיתב ורוחיהון יהון לבעירהון ולקנייניהון ולכל חיוותהון: ורוחי קרויא דתתנון ללויאי טכורל קרתא ולברא אלף אמין קחור סחור: והמשחון מברא לקרתא ית רוח קרמא תרין אלפין באמין וית רוח דרומא תרין אלפין באמין וית רוח מערבא תרין אלפין באמין וית רוח צפונא תרין אלפין באמין וקרתא במציעא דין יהי להון רוחי קרויא: וית קרויא דתתנון ללויאי ית שית קרוי שיזובותא דתתנון למישרק תמן קטולא ועלוהי תתנון ארבעין וחרתין קרין: כל קרויא דתתנון ללויאי ארבעין וחמני קרוין יתהן וית רוחיהן: וקרויא דתתנון מאחזת בני ישראל מן סגיאי תסגון ומן זעירי תזערון גבר כפום אחסנתיה דיחסנון יתן מקרווי ללויאי: ומלילי יי עם משה למימר: מלילי עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען: ותזמנון לכון קרוין שיזובותא יהוין לכון ויערוק לי־תמן קטולא דיקטול נפשא בשלו: ויהון לכון קרויא לשיזבא מגאיל דמא ולא ימות קטולא עד דייקום קדם כנשתא לדינא:

וקרויא

ונתנו ללויים ונומר כיוצא הנם בעיזה ה' בלעם יהיה ללויים חלק ונחלה כאחיו בתורת חסד יתנו להם מתנת חנם מתת שהגיעם כדין שמפרנסים מי שהגיעה ידו והוא שם כלקדק לומר ערים לבנות פירוש לגד ההכרח לבנות בהם ונומר ולזה כפל לומר אחר כך והיו הערים להם לבנות להעיד כי מתחר לבנות רחבות הוא טעם הנתינה ומתחר והיו הערים להם לבנות הוא לומר לך כאדיך שיהיו רחויים ליושבי ואזל אחרו שבא לומר שהערים יהיו ליושבי כאחין עיר מגרש:

ולכל חיתם פשט הכתוב הוא לכל בורכיהם אלא שלא היה צריך ליתר וכלול הוא בכלל רכושם כאמר הכתוב ואזל במסכת מכות פירוש שבא לומר שלא כיתנו אלא לחיים ולא לקבריהם עמון קוברים בהם אלא הריוח שבא כי מאחר ה' כי שם תהיה קבורתו: ולבהמיהם אל קנה תיבת ולכל כיון שלא בא מאחר ולכל חיתם אלא למעט קבורת מתים לחיתם היה לו לומר כי ולכל תלמוד מתרבה בת אחרי המתרבה ומה נס בתוספת ת"ל ולכל חיתם רבוי ור"ל ולכל רבוי והפכילו שהמיעוט הוא הנמעט מתיבת חיתם עלמה: או לפי שכתכוון למעט הקבורה הוצרך לרבות כל מין מתנה וזה שיעור הכתוב ולכל מין מכמים שהוא לחיים יהא למדת אלא מיעט אלא לקבורים ומש היה אומר לחיתם היה נמעט שמיעטם כל שיהיו לנוך חיתם לנמרי ויכנסו בגדר המיעוט דברים מחדים לגד הקבורה:

ואת הערים ונומר את שם ערי מקלט מכאן מכמנ כי השם ערי מקלט הם לנוים ולא לנוים ומתוכרי בפסוק כאחר זה כאמר כל הערים אשר תתנו לנוים מ"ח מכמנ שלוכות לנוים הם גם השבט ונראה כי נתכוון הכתוב כזה לתת זכות שוה לישראל הנוים ולנוים שיה כלן שוה לכן בפסוק רחכון אמר זכות לנוים שיהיו שם ערי מקלט להם לגור בהם • ובפסוק כ' נתן זכות לנוים יהא למדת שהם כל נוים והם כל הנוים ואין הנוים מעלין שכר וכן העלי בפסוק הנוים לכל הספרות וסובר אני לכן לוי נדחה מפני ישראל הנולה שם רכוו הרחנים ושוכרו לשם עיירות ידחו נלוים אשם שהרי התדים הכתוב זכות לנוים:

ויקו

(יג) וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם: (יד) אֶת ו שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה: (טו) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ־הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: (טז) וְאִם־בְּכְלִי בַרְזֶל ו הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ: (יז) וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ: (יח) אוֹ בִכְלִי־עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ: (יט) גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ הוּא יְמִיתֶנּוּ: (כ) וְאִם־בְּשִׂנְאָה יֶהְדֳּפֶנּוּ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו בְּצָדִיָּה וַיָּמֹת: (כא) אוֹ בְאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת־יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ: (כב) וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיבָה הֲדָפוֹ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל־כְּלִי בְלֹא צְדִיָּה: (כג) אוֹ בְכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיַּפֶּל עָלָיו וָמֵת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: (כד) וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:

(יג) מנוס לנפש שמה אפילו מחט לפיכך לא נתנה בו תורה סימור למעוט בו תורה ומה תלמוד לומר בו ערי מקלט לא היו קולטות עד שנצטרפו שלש שנאמר שלש ערים בעבר הירדן לא היו קולטות עד שנצטרפו שלש שנאמר בארץ כנען: (יד) את שלש תערים ונומר • חק על פי שבארץ כנען תבעה בעבוט ובמן חינן חלמ פנים ואחי השוה אינן ערי מקלט שלשם מ׳ שים דבנלעד כפי׳ רונהים • דכתיב נלעד קרית סיהלי חון ריקוב מדם: (יו) ומם בכלי ברול הכהו • חון זה מדבר בהורב בעונג חלמ בהורב ביוזיד ובח לללמד בהזורב בכל דבר נדיך ביהם בו סיוזר בדי לחתית ונלחמר בכולם מ׳ ימים בו • דמתרגמינן דהית בימיהון דמיסת דיומת ביה־חון מן הכרזל שנלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא שהכרזל

עד

(כה) כד מות הכהן הגדול • שהוא בח לכפרות שכיבה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בח לסלק את השכיבה מישראל ומקנה את ימי חייהם חיו כדמי טיהה לפני כהן גדול • דבר אחר לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו : אשר חטא אותו בשגגה • לפי פשוטו מן המקרות הקרים הוא שלא פירש מי חטאו • תלמ כמו אשר חטאו החוטא אותו בשגגה • ורבותינו דרשוהו במסכת מכות לרחויי דבר ללמוד עשם עד שלא נגמר דינו את כהן גדול ומכו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני • שנאמר אשר חטא אותו וכי הוא חטאו אלא לכהן מי הכהן מכפר אותו • אלא לכשיגיע שכיבת כל אחד ואחד במיתתו : (כו) אין לו דם • דרי הוא כיהורג את הגר בשעת גאולת לו דם : (כט) בכל מושבותיכם • ליתר שתהא סנהדרי קטנה נוהגת בחוצה לארץ : (ל) כל הכה נפש • הכח להרגו על פי הכה את הנפש : לפי עדים • ידעתו שיעידו שהתרית ובהתרתה הרגו : (ל) ולא תקחו כופר • לח יפטר בממון : (לב) ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו • למי שנס אל עיר מקלט שהרג בשוגג אינו נפטר בגלות בממון • ליתן כופר לשוב לשבת בארץ בטרם ימות הכהן : לנוס • כמו לנס כמו שובי מלחמה נוני מחויב שאני מן המלחמה יכי מולים היו בחטר תחתר שוב על שפת כסר כפר ימול על שפת כסרי-כן תחת לנוס על מי נוס ובקורחו לנוס פליט מוכרחיות ת לנוס לפרות ופרכתו לח תקחו כפר למי שיש לו לפרות לפטרו מן הגלות לח ידעתי היאך יחתר לשוב לשבת בארץ הרי עדיין לח נס ומיכן • ישוב : (לג) ולא תחניפו • ולא תרשיעו לח תחייבון בדרנותו : (לד) אשר אני שוכן בתוכה • שלח תשכינו לותי בטומחתם : כי אני ה׳ שוכן בתוך בני ישראל • לף בזמן שהם טמאים שכינה שניהם :

גוסף

(כה) וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־ הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־ מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ : (כו) וְאִם־יָצֹא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (כז) וּמְצָאוּ אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם : (כח) כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ : (כט) וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: (ל) כָּל־ מַכֵּה־נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת־הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא־ יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת: (לא) וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי־ מוֹת יוּמָת: (לב) וְלֹא־ תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן: (לג) וְלֹא־ תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ־ בָּהּ כִּי־אִם בְּדֵם שֹׁפְכוֹ : (לד) וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: * פ

(א) וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לִמְשְׁפַּחֹת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־ מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כה) וישבו בני העדה את הרוצח מיד גואל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אתו בשמן הקדש : (כו) ואם יצא יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה: (כז) ומצאו אתו גאל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את הרוצח אין לו דם : (כח) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדל ואחרי מות הכהן הגדל ישוב הרוצח אל ארץ אחזתו : (כט) והיו אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם בכל מושבתיכם: (ל) כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח ועד אחד לא יענה בנפש למות: (לא) ולא תקחו כפר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת: (לב) ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן: (לג) ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולארץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו : (לד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם ישבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני יהוה שכן בתוך בני ישראל: * פ

(א) ויקרבו ראשי האבות לו למשפחת בני גלעד בן שביעי מכיר בן מנשה ממשפחת בני יוסף וידברו לפני משה ולפני הנשאים ראשי אבות לבני ישראל:

ויאמרו

ואמרו

ויצו מצה את בני ישראל ונותר פירוש בציוה לומר על פי ה׳ שציוהו למשה ליעקב ומה ציוה כן בני יוסף ונותר פירוש שבאמת המצוה מה׳ שהציוה משה והכוונה בזה לבבוד ולתכלית בני יוסף :

זה הדבר לומרו זה הדבר יתבאר על פי שאמרו בתוספת בתרת וזל בנות צלפחד הותרו ליעשה לכל מי שירצו שנאחר לטוב בציוריהם מלא מה שני מקרים הן למבפחת מכיון ונומר עשה טובה ונומר ע״כ והוא מומרו זה הדבר פירוש לפי שקדם ואחר כן מטה בני יוסף דוברים שהדין עמם :

רשי

ונוסף על נחלת המטה • שהרי בנים יורשים והבז מתיחס על שבט מבנו : (ד) ואם יהיה היובל • תאמין היה רבי יהודה לומר עתיד היובל ליפסק : ואם יהיה היובל • כלומר אין זו מרידה שחוזרת ביובל שהרי אמר חוזרת ואפילו אם יהיה היובל לא תחזור הנחלה לשבטו ר״ת : (ה) על נחלת המטה מאחר שהיינה להם : (ח) וכל בת יורשת נחלה • כלה היה בז למביה : (י) כאשר צוה • כאן מנאן לפי גדולתן זו מיו בבני • ובכאן בסדר תולדותן וכדל המקרל מיאז לפי חכמתן ומניך שסקולות זו לזו :

(ב) וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנִי צִוָּה
יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה
בְּגוֹרָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאדנִי
צִוָּה בַיהוָה לָתֵת אֶת־נַחֲלַת
צְלָפְחָד אָחִינוּ לִבְנתָיו׃ (ג)
וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנגרְעָה
נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסַף
עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר־
תִּהְיֶינָה לָהֶם וְנִגרַע נַחֲלַתנוּ
יִגָּרַע׃ (ד) וְאִם־יִהְיֶה
הַיֹּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה
נַחֲלָתָן עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר
תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה
אֲבֹתֵינוּ יִגרַע נַחֲלָתָן׃
(ה) וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה
לֵאמֹר כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף
דֹּבְרִים׃ (ו) זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לִבְנוֹת
צְלָפְחָד לֵאמֹר לַטּוֹב
בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אַךְ
לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם
תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים׃ (ז) וְלֹא־
תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמַּטֶּה אֶל־מַטֶּה כִּי אִישׁ
בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ח) וְכָל־
בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת
מַטֵּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה
לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו׃
(ט) וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה
מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר כִּי־
אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ
מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(י) כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ
בְּנוֹת צְלָפְחָד׃ * (יא)
וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה תִּרְצָה
וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת
צְלָפְחָד לִבְנֵי דֹדֵיהֶן
לְנָשִׁים׃

(ב) וְאָמְרוּ אֵת רִבּוֹנִי פָּקִיד יְיָ
לְמִיתַן יַת אַרְעָא בְּאַחֲסָנָא
בְּעַדְבָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְרִבּוֹנִי
אִתְפַּקַד בְּמֵימְרָא דַּייָ לְמִתַּן
יַת אַחֲסָנַת צְלָפְחָד אָחוּנָא
לִבְנָתֵיהּ׃ (ג) וִיהוֹוֶין לְחַד מִבְּנֵי
שִׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁין
וְתִתְמְנַע אַחֲסָנַתְהֶן מֵאַחֲסָנַת
אֲבָהָתָנָא וְתִתּוֹסַף עַל אַחֲסָנַת
שִׁבְטָא דִּי יְהוֹיֶין לְהוֹן
וּמֵעֲדַב אַחֲסָנָתָנָא יִתְמְנַע׃
וְאִם יְהֵי יוֹבְלָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתִתּוֹסַף אַחֲסָנַתְהֶן עַל אַחֲסָנַת
שִׁבְטָא דְּיִהְוֹיֶין לְהוֹן
וּמֵאַחֲסָנַת שִׁבְטָא דַּאֲבָהָתָנָא
יִתְמְנַע אַחֲסָנָתְהֶן׃ וּפָקִיד
מֹשֶׁה יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
מֵימְרָא דַּייָ לְמֵימַר יָאוּת
שִׁבְטָא דִּבְנֵי יוֹסֵף מְמַלִּלִין׃
דֵּין פִּתְגָמָא דְּפָקִיד יְיָ לִבְנָת
צְלָפְחָד לְמֵימַר לְדַתְקִין
בְּעֵינֵיהוֹן תְּהֵוֶין לְנָשִׁין בְּרַם
לְזַרְעִית שִׁבְטָא דַּאֲבוּהֶן
תְּהֵוֶין לְנָשִׁין׃ וְלָא תִסְחַר
אַחֲסָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִשִּׁבְטָא לְשִׁבְטָא אֲרֵי גְבַר
בְּאַחֲסָנַת שִׁבְטָא דַּאֲבָהָתּוֹהִי
יִדְבָּקוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְכָל
בְּרַת יְרִשַׁת אַחֲסָנָא
מִשִּׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְחַד מִזַּרְעִית שִׁבְטָא
דַּאֲבוּהָא תְּהֵי לְאִנְתּוּ
בְּדִיל דְּיֵרְתוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גְּבַר אַחֲסָנַת אֲבָהָתּוֹהִי׃
וְלָא תִסְחַר אַחֲסָנָא מִשִּׁבְטָא
לְשִׁבְטָא אָחֳרָנָא אֲרֵי
גְּבַר בְּאַחֲסָנָתֵיהּ יִדְבְּקוּן
שִׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יַת מֹשֶׁה כֵּן
עַבְדוּ בְּנָת צְלָפְחָד׃
וַהֲווֹ מַחְלָה תִּרְצָה
וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנָת
צְלָפְחָד לִבְנֵי אֲחֵי אֲבֵיהֶן
לְנָשִׁין׃

מנשפחת מזרעית

(יב) מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה מְזַרְעִית בְּנֵי מְנַשֶּׁה פַּר
בֶּן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׂים וַתְּהִי יוסף הָוָאָה לִנְשִׁין וַהֲוַת
נַחְלָתָן עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אַחֲסַנְתְּהֶן עַל שִׁבְטָא זַרְעִית
אֲבִיהֶן: (יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אִלֵּין פִּקּוּדַיָּא
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְדִינַיָּא דְפַקִּיד יְיָ בְּיַדָא
בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְמֹשֶׁה לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן בְּמֵשְׁרַיָּא דְמוֹאָב עַל יַרְדְנָא
יְרֵחוֹ: דְיֵרִיחוֹ:

קלב פסוקים מחלה חגלה סימן:

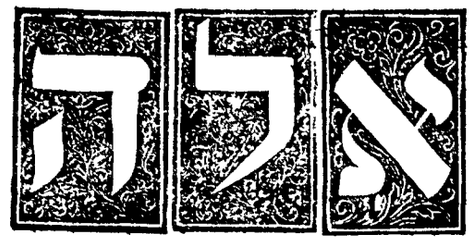
חזק חזק

סכום פסוקי דספר במדבר אלף ומאתים ושמנים. ארפח סימן: וחציו והיה האיש
אשר אבחר בו מטהו יפרח: ופרשיותיו עשרה. ה' ברך ינחנו סימן:
וסדריו ל"ב. לב טהור ברא לי אלהים סימן: ופרקיו ל"ו. לן חבמו
ישבילו זאת סימן: מניין הפתוחות שתים ותשעים.
והסתומות ששים ושש. הכל מאה
וחמשים ושמנה פרשיות.
אני חלקך
ונחלתך
סימן:

נשלם ספר במדבר ב"ה

ספר הדברים א

רשי

(א) **אלה** הדברים • לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפניו במקום הזה • לפיכך סתם הדברים והזכירן בדרמז מפני כבודן של ישראל : על כל ישראל • אילו הוכיח מקצתן היו אלו שבסוף מומרים אתם הייתם סומעים מכן עמהם ולא הכיפותם דבר • יפה וכך אילו היינו שם היינו מסיחי' אותו לכך כשם בולם ואמר להם הרי בולכם כאן כל מי שיש לו תשובה יסיב : במדבר • לא במדבר היו אלא בערבות מואב • ומפני במדבר אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר פתחו פי יתן מותנו ונומר: בערבה • בשביל הערבה שהטו בשביל פעור בפיטים בערבו' מואב : מול סוף • על מה שהמרו שם סוף בבוהם ליש סוף שאמרו המכלי אין קברים במצרים • וכן בכעס אתיך הים • שכשאמר ויתרו על יום סוף כדאיתא בערכין : בין פארן ובין תפל ולבן • אתר רבי יוחנן חוזרו על כל המקרא ולא תניהו מקום שמוי תיבל ולבן • אלא היכיחן על הדברים שתפלו על המן משום לבן שאמרו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל • ועל מה שעשו בתבער פארן על ידי התרגלים : ותצרות • בתחלוקותיו של קרח • דבר אתר אתר להם היה לכם ללמוד מאה שעשיתי לתיים בתצרות בשביל לשין הרע ואתם בדברתם בתקום : ודי זהב • הוכיחן על הענל בעשו בשביל רוב זהב שהיה להם • שנאמר וכסף הרבתי לה וזהב עשו לבעל : (ב) אחד עשר יום מחורב • אתר להם משה רמז מה נתתם מין לכם דרך קלרה תחורב לקדש ברנע בדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד עשר יום ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים כדרי בלייר נסעו מחורב • שכאתר ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש ונומר • וכ"ט בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע • לא מהם שלשים יום שעשו בקבורת התאוה שאכלו בשבר חדש יתים ושבעה ימים שעשו בתצרות להסגר שם מ"ים בתלבה יתים הלכו כל אותו הדרך וכל כך היתה שביבה תתלבטת בשבילכם לתיר ביתתכם לאתן • ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ת' שנה : (ג) ויהי בארבעים שנה ונומר • תלמד שלא הוכיחו אלא סתוך למיתה • אתי לאתר מיעקב אלא למיתה • אתר הכיבו בני אתי מומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעבו אתי • ומפני ד' דברי' אין מוכיחי' את האדם אלא סתוך למיתה כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו ולא יהא חבירו ריאתו ותתביים אתינו כו' בדתיתא בספרי • וכן יאמרם לא תוכיח את ישראל אלא סתוך למיתה • וכן שמואל שנאמר הנני ענו בי • וכן דוד את שלמה בנו : אחרי מותו וכשלמו בט"ו באב של שנת הל'ודם מאתר זה של משה ומ"ב אלה הנאן מה עשו שתוכיחם לזה אתר אתר דבר משה פירוש שם היו הדברים שפי ה' אין תקיים לדבר להם קשות אחל משה המדבר ויכול ליסר גם אותם בדברים שלא נגזרה גזירה כי כ"ד כל מטה מצרישין אבן ל' וכשנכנס אותן שהיו בן ל' בים סוף הוא שדבר משה קשות :

אל כל ישראל שטעם אומרו אל כל ישראל לפי שדברי משה ב' שנים ל' עניינים מ' שתחזור להם התורה ב' שהוכיח על מה שכשל בעגל ולכל מ' פירושי הדברים להיות לבלן לענין תזרת התורה כלום שטעם שהוכיר להם הדברים משום שתם לאותה שדם שיהיו מתעלמים מהם ומהי תוכיחות להשי דעת בשל השניות מי הוא ומשניות מה הוא לזה הבן ולזה הבחר שבתורה שבמתעלות בן יהיה ביד כל מ' מחסורו גם לענין התוכיחות שם יוכיח תדבקון יש להם להתרעם מה נשתנו שי משיעוד מפני שכלל ב"ת כל יבר שם למיתן שבבר שתו בשבוכיחתיו דבר על הרת עוני ישל התחרוני ע"ד מו מ'ניך הרת זה חטת:

בעבר הירדן נתבבר מלהוכיחם עד שהיו בעבר הירדן שהיו בעבר הירדן שהיו מוסרו ולא תירדם שהיו תרוקין שתקום ובשם קברה ולא יטו מזנם להשביל בתוכחותיו ואו' בתדבר בערבה ואו' ביל דברו שהוכיחם על מה שעשו במדבר ואו' ותפסיר לפרש כל התיבות דבר דבר בתוכי תחר ודיון כי במקרא מוטב לפר מבם בללות ירחת ה' ותידות שהעניות שבריכין להולכים בתורת ה' ושם מידות תטעה הס' שיהיה ליקח תדתו על תברהם דבת ב תברהם העבדי

אור החיים

אלה הדברים ונומר אלה תיעט הקודם פירוש לפי שאמר אתר דבר משה שהם דברי עצמו בכל הספר תוכחות ומוסר ממשה לעובר פי ה' ואמרו ז"ל בללות שבמצנע תורם משה מפי עצמו אתרן ואפילו מה שמוד ופירש מאתרי ה' הקודמין לא נעטוה עשות כן אלא מעצמו אתר הדברים ואם הכתוב לומר כי בדרך שאתר משה מפי עצמו דברים כאלה כמו כן באמרים הקודמין אתר משה מפי עצמו ליוש דבר לזה אתר אלה הדברים פירוש אלה לבד שם הדברים אתר דבר משה דברי עצמו בכל כל הקודם בד' תומשי' לא אתר אפי' אות אתת מעצמו אלא הדברי' שיצאו אפי התלוה בעורתן בלא סוס שיהו אפי אות אתת יתירה או חסרה :

עור יראה להניד הכתוב שכל מ' שנה שהיה משה רועה ישרל במדבר לא דבר להם קשות אולת אלה הדברים הוא בדבר קשות והנם בתניהו שאתר להם שתעו בה התורים לא אתר דבר זה לבללות ישראל אלא לאלן אתד פהיו תורים התרמ וכן אתרו בס' הזוהר אבל לבל ישרל לא דבר קשות אולת אלה והוא מה שדקדק לומר אל כל ישראל פירוש אלה הוא שלא דבר קשות אלא אלה אבל אתר קשות תון מאלה :

עור יראה לדתוז תשבון יתים אתר הוכיח לישראל שהם בתספר אלה וכן מוכיחי' הכתובים כי בא' לאותם שבט התחיל לדבר אלהם דכתיב בעשתי עשר חודש באתד לאותם והוא נבפן בז' באתר הרי ל"ו כתספר אלה שהם דבר הדברים של התוכחות התתורים בענין :

עור ירתוז ע"ד מה שאתרו בנאתרת אתד רבת ודברת בם ולא בדברים בטלים ע"כ מבאן שאסור לדבר אולת בדברי תורה וירלאת ואוהיי הכתוב כי משה רבינו ע"ה אלה הם הדברים אשר דבר בל יתיו מעצתו לבני הדברים אשר ציה אתו' לדברים הא לאתדת שקיים ודברת בם ודבריו אלה בל דומה יעיד כי בלן דברי תורה וחבמה ומוסר : **עוד** ירתוז עוד אלה אפל הדברים תון מאלה שתין מדרגה שוה לדברי' אלו יצתן הכתוב טעם מבלתם ת' אשר דבר משה תעל תעלת המדבר שתין בתוזהו עליון כתו שהעיד ה' לב' אתיו ככתוב בתורתיכ' אל כל ישראל תבר תעלת הדבר אלו תויש שלמה : ורמז עוד אומרו אל כל ישראל פירוש לא לישראל בזמן שנאלים שם בדור ההוא לבד היו הדברים אלא לבל ישראל אשר שם היו ואלה עתידין לחיות כי תורה שם משה בדברים אלו ועל כל ישראל לקיים כל דבר הכתוב בדברים אלה דרי שתין דברים בעולם בתדבר הוה לדברים אלו והוא מאתר אלה הדברים פירוש ואין דומה לשם :

אשר דבר משה פירוש לפי שמצינו שהוכיח ישראל על מה שחטאו על ים סוף ואתר התומר שדבר משה על ים סוף ואתר התומר שדבר משה על ים סוף דבר

אלה

הדברים • לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפניו במקום הזה • לפיכך סתם הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל : על כל ישראל • אילו הוכיח מקצתן היו אלו שבסוף מומרים אתם הייתם סומעים מכן עמהם ולא הכיפותם דבר • יפה וכך אילו היינו שם היינו מסיחי' אותו לכך כשם בולם ואמר להם הרי בולכם כאן כל מי שיש לו תשובה יסיב : במדבר • לא במדבר היו אלא בערבות מואב • ומפני במדבר אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר פתחו פי יתן מותנו ונומר: בערבה • בשביל הערבה שהטו בשביל פעור בפיטים בערבו' מואב : מול סוף • על מה שהמרו שם סוף בבוהם ליש סוף שאמרו המכלי אין קברים במצרים • וכן בכעס אתיך הים • שכשאמר ויתרו על יום סוף כדאיתא בערכין : בין פארן ובין תפל ולבן • אתר רבי יוחנן חוזרו על כל המקרא ולא תניהו מקום שמוי תיבל ולבן • אלא היכיחן על הדברים שתפלו על המן משום לבן שאמרו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל • ועל מה שעשו בתבער פארן על ידי התרגלים : ותצרות • בתחלוקותיו של קרח • דבר אתר אתר להם היה לכם ללמוד מאה שעשיתי לתיים בתצרות בשביל לשין הרע ואתם בדברתם בתקום : ודי זהב • הוכיחן על הענל בעשו בשביל רוב זהב שהיה להם • שנאמר וכסף הרבתי לה וזהב עשו לבעל : (ב) אחד עשר יום מחורב • אתר להם משה רמז מה נתתם מין לכם דרך קלרה תחורב לקדש ברנע בדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד עשר יום ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים כדרי בלייר נסעו מחורב • שכאתר ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש ונומר • וכ"ט בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע • לא מהם שלשים יום שעשו בקבורת התאוה שאכלו בשבר חדש יתים ושבעה ימים שעשו בתצרות להסגר שם מ"ים בתלבה יתים הלכו כל אותו הדרך וכל כך היתה שביבה תתלבטת בשבילכם לתיר ביתתכם לאתן • ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ת' שנה : (ג) ויהי בארבעים שנה ונומר • תלמד שלא הוכיחו אלא סתוך למיתה • אתי לאתר מיעקב אלא למיתה • אתר הכיבו בני אתי מומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעבו אתי • ומפני ד' דברי' אין מוכיחי' את האדם אלא סתוך למיתה כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו ולא יהא חבירו ריאתו ותתביים אתינו כו' בדתיתא בספרי • וכן יאמרם לא תוכיח את ישראל אלא סתוך למיתה • וכן שמואל שנאמר הנני ענו בי • וכן דוד את שלמה בנו : אחרי מותו וכשלמו בט"ו באב של שנת הל'ודם מאתר זה של משה ומ"ב אלה הנאן מה עשו שתוכיחם לזה אתר אתר דבר משה פירוש שם היו הדברים שפי ה' אין תקיים לדבר להם קשות אחל משה המדבר ויכול ליסר גם אותם בדברים שלא נגזרה גזירה כי כ"ד כל מטה מצרישין אבן ל' וכשנכנס אותן שהיו בן ל' בים סוף הוא שדבר משה קשות :

אל כל ישראל שטעם אומרו אל כל ישראל לפי שדברי משה ב' שנים ל' עניינים מ' שתחזור להם התורה ב' שהוכיח על מה שכשל בעגל ולכל מ' פירושי הדברים להיות לבלן לענין תזרת התורה כלום שטעם שהוכיר להם הדברים משום שתם לאותה שדם שיהיו מתעלמים מהם ומהי תוכחות להשי דעת בשל השניות מי הוא ומשניות מה הוא לזה הבן ולזה הבחר שבתורה שבמתעלות בן יהיה ביד כל מ' מחסורו גם לענין התוכחות שם יוכיח תדבקון יש להם להתרעם מה נשתנו שי משיעוד מפני שכלל ב"ת כל יבר שם למיתן שבבר שתו בשבוכיחתיו דבר על הרת עוני ישל התחרוני ע"ד מו מ'ניך הרת זה חטת:

בעבר הירדן נתבבר מלהוכיחם עד שהיו בעבר הירדן שהיו מוסרו ולא תירדם שהיו תרוקין שתקום ובשם קברה ולא יטו מזנם להשביל בתוכחותיו ואו' בתדבר בערבה ואו' ביל דברו שהוכיחם על מה שעשו במדבר ואו' ותפסיר לפרש כל התיבות דבר דבר ביו בתוכי תחר ודיון כי במקרא מוטב לפר מבם בללות ירחת ה' ותידות שהעניות שבריכין להולכים בתורת ה' ושם מידות תטעה הס' שיהיה ליקח תדתו על תברהם דבת ב תברהם העבדי

(ד) לחדי הכיתו • לשון מכה אחת מני מוכיחן קורס שיכנסו לקנת התורן יאמרו את לוח עלינו את שטיח לנו היכו כח אלף לקנתר ולמנוח צילה לתוך בו כח להכניסנו לתוך לפיכך התורן עד שפסיל סיחון ועוג לפניהם והוריש את תרגם ואחר כך הוכיחן : סיחון מלך החמורי אשר

לא היה סיחון קשה ועוד שרוי אחרים היה קשה שהמדינה קשה • ואולי היתה עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה היה קשה שהמלך קשה על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה : אשר יושב בחשבון • המלך קשה והמדינה קשה : בעשתרות • היתה לשון נוקין וקופי כמו עשתרו קרניים·ועשתרות זה היה עשתרו קרני שהיו שם דמים שהכה תחרפל שנאמר ויכו את רפאים בעשתרות קרניים·ועוג נתלה מהם ועוד שנאמר ורק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים : בתמרי • (ה) הואיל • התחיל כתו הכה נא הואילתי : באר את התורה • בבציעס לשון פירוש לשם : (ו) רב לכם שבת • כפשוטו ויש מדרשי תנחום הרבה גדול לכם וכבר על ישיקתכם בהר הזה עשיתם מספיק תבורה וכלים קבלתם תורה מניתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושרי מאות : (ז) פנו וסעו לכם • זו דרך ערד וחרמה : כמשמעו • הר האמורי • עתיד להיות ושם הר שכניו • עתיד ומיושב והר עתיד : בערבה • זה מישור של יבר : בהר • זה הר המלך: והשפלה • זו שפלת דרום : ובנגב ובחוף הים • אשקלון ועזה וקסרית וכו' כדאיתא בספרי : עד הנהר הגדול • מפני שזוכר עם ארץ ישראל קורהו נהר גדול • מכל הדיוט אומר עבר מלך מלך • הדבק לשחוור וישתחוו לך • קדם לבני דיהנה ואילהן : (ח) ראה נתתי • בציניכם אתם רואים אני אומר לכם מאומה ואת תמוהה : כמו ורבו : אין מצטער בדבר ואינכם נזקיכם למלחמה אילו לא שלחו מרגלים לא היו נכריחין לכלי זיין : לאבותיכם • למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק וליעקב אלא מכאן כדי לעצמו יצחק כדי לעצמו יעקב כדי לעצמו : (ט) ואומר אליכם בעת ההיא לאמר • מהו לאמר אמר להם משה לא תעצמו אני אומר לכם • אלא מפי הקדוש ברוך הוא : לא אוכל לבדי ונומר • אפשר אלא יכול אני לשאת את ישראל אלא שהוא מצטרים וקרע להם את היס והוריד את המן והגיז את השלו לא היה יכול לעשות אלא כך אמר לכם : (י) ה' אלהיכם הרבה אתכם • הגדיל והרים אתכם על דייניכם • נטל את העומס מכם ונתנו על הדיינין • וכן אמר שלמה כי אתי יוכל לעשות את עמך הכבד הזה אפשר מי שכתוב בו ויאכם מכל האדם אומר מי יוכל לעשות אלא כך אמר שלמה אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות ע"ז אלא אם כן אמר להם משה כך וכך ואמרו אין כך הלום • אני אם חייבתי אתמון אלא כדין נפטרו אני נתבע • שנאמר וקבע את קובעיהם נפש • והנכם היום ככוכבי השמים • וכי בכוכבי השמים היו בחותו היום • והלא לא היו אלא ששים רבוא • אלא והנכם היום • הנכם משולים היום קיימים לעולם כאחת וכלבנה וככוכבים : יוסף

(ד) אַחֲרֵי הַכֹּתוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרֹת בְּאֶדְרֶעִי : (ה) בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בֵּאֵר אֶת־ הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר : (ו) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שֶׁבֶת בָּהָר הַזֶּה : (ז) פְּנוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל־ כָּל־שְׁכֵנָיו בָּעֲרָבָה בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְּבָנוֹן עַד־ הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת : (ח) רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת־ הָאָרֶץ בֹּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם: (ט) וָאֹמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר לֹא־אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם : (י) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנְּכֶם הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב :

יהוה

בָּתַר דִּמְחָא יַת סִיחוֹן מַלְכָּא דָּאֱמוֹרָאָה דְּיָתֵיב בְּחֶשְׁבּוֹן וְיַת עוֹג מַלְכָּא דְּמַתְנָן דְּיָתֵיב בְּעַשְׁתָּרוֹת בְּאֶדְרֶעִי : בְּעִבְרָא דְּיַרְדְּנָא בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב שָׁרֵי מֹשֶׁה פָּרִישׁ יַת אוֹלְפַן אוֹרַיְתָא הָדָא לְמֵימָר : יְיָ אֱלָהָנָא מַלֵּיל עִמָּנָא בְּחוֹרֵב לְמֵימָר סַגֵּי לְכוֹן דְּיֵתְבְתּוֹן בְּטוּרָא הָדֵין : אִתְפְּנוֹ וְטוּלוּ לְכוֹן וְעוֹלוּ לְטוּרָא דָּאֱמוֹרָאָה וְלְכָל מַגֵּירוֹהִי בְּמֵישְׁרָא בְּטוּרָא וּבְשִׁפְלְתָא וּבְרָמוֹתָא וּבְסַפַּר יַמָּא אַרַע כְּנַעֲנָאָה וְלִבְנֵן עַר נַהֲרָא רַבָּא נַהֲרָא פְּרָת : חֲזִי דִּיהַבִית קֳדָמֵיכוֹן יַת אַרְעָא עוֹלוּ וְאַחְסִינוּ יַת אַרְעָא דְּקַיֶּים יְיָ לַאֲבָהָתֵיכוֹן לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לְמִתַּן לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן בַּתְרֵיהוֹן : וַאֲמָרִית לְכוֹן בְּעִדָּנָא הַהִיא לְמֵימָר לֵית אֲנָא יָכִיל בִּלְהוֹדַי לְסוֹבָרָא יַתְכוֹן : יְיָ אֱלָהְכוֹן אַסְגֵּי יַתְכוֹן וְהָא אִתְּיכוֹן יוֹמָא דֵין כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא לְסַגֵּי :

"

בתמרי והוא מה שתרגם כתו כעבר ב' טיהים מדות בלבי תחיד כתו' על טיכח מדרו מחת בלבו של קדם תמהה מלקיות והוא מה שתרגם כתו' הוריהן ד' מיהת העבות כתו' על לעולם יניח מקם עצמו כמקם ויניח את יהו' בת יתרו בפסוי ויסבו מרפידים והוא מה שתרגם כתו' בתקבר ל' בתקבר העבות בדרך הנמית לה בדרך הפחיות הנמהם כתי שכתב הרמ"ם בה"ל תשיעות עוד תיהי העבות שלא יבא בם ו"ת לבחרים תיפחות על עין מם ירמה לום טוכר כי ה' ויאמר אלי אני ומי כיתי לכופים מבנים נדולים שלא בדיך להוכים לבל תיוב העבות והוא מה שתרגם כתו' בתקבר ל' בתקבר העבות ע"ל תו' ומלה חן ושבל טוב ונו' ב' חיוב הערבות שיסתדך לכופים על עין לקטון ונדול ולא יפתח בעבות בענין זה • ר' מאמר התנא הסתבל בג' דבריס יבו' ולמן תתא סוף וכו' ובפני מי אתם עתיד וכו' וכן אמר התנא סוב יום אחד וכו' ופי' שם שהכוונה היא שיזכיר תתיל יום מיתו ובכל יום הוא זוכן נבול המיתה והוא מה שתרגם כתו' מיל סוף סיהם למול עיניו סוף אדם ותבליתו : ר' מאמר החסידים ולל הפרוש נהלתו בפניו ודמיתו בלבו והוא מה שתרגם כתו' כין כמהן וכין תיפל בכנד בהלתו בפניו אמר כין כמהן לעזון פאר הפך עצמון שהוא פנים רעות וכנגד עצמון הלב אחר וכין תופל בלא יהיה לבו ערב עליו ויבכה ל לבו תפחד בתת עבר את ה' בלא יהיה בנדולות או בקטנות או בתמ מיטב בעבודת אתה בנר ך עשות ז' סיהם לי לב טהור ונקי כדרך שהתפלל דוד לב טהור ברא לי ואיתר ורוחיק ממנו שנאת הבריות והקנאה והתחרות ובא בטחתם והוא מה שתרגם כתו' לכל טהוך סיהיה לו לב טהור סיהיה לעתיד לבא כל לבן ח' תלתות תורה בהבעות כיערב מבניו דבתיב ויעבד מלים לה בלעיר ערפי והוא תו' וחבות הם תנרות ה' שהם בתי מדרטות ט' בלא יהיה לרוח אחר דברים הנאמי לאהוב הון עתן לכל בהולך אחר תאות לבו בטל ויה מעבודת ה' וערוך האדם להסתפק בהבחתו והוא מה שתרגם כתו' ודי זהב סיהיה לרב די : מו ירבה עלה שכל מה סיהיה לו יהיה בעיניו דבר תפסיק בלילי יש לו כל זהב והוא ע"ד מו' מיזכו מעיר הנאה בחלקו ובזה יהי שהב לבבי לעבודה העליונה היא נפשית ה' מלחים חיים :

ראה נתתי לפניכם ונו' מו' בתחילה דבר לבנין יח ד ואמר אי ל' רבים לפי שבנדר הרבים יוצא יש בהם אחד ואין הבתניות בוערים מכל בערך מה שיש ת ן נדר בלא עזה לזה אמר לבניכ' יתיי כן כל אח' בפסוק אחר כך בלשוני רבים כולו ואיתר לומר בנדר הבתניות באחד : **בואו** ורשו את הארץ ונו' שהוא שהועדך לכבוש וכרוז בארץ בלא אחר אותם ומיבן מחובר ל הארץ מרן סיחון ועוג נתתן לב"נ וכ"ש לזה כשאתה בילי ואינו עיכרך להזכיר מה שירשו ואמר הארץ אשר נשבע ה' ונו' פי' כי הארץ אשר יהלו ב"נ יב"ר לא היתה בכלל הבטוע וכתו שכתבתי בפ' תצוה ויקהל ואיתר : **לאמר** לא תוכל ונומר שלא מאמר הכתוב אמנו שכוונתו לומר לא תוכל לבדי ונומר שלא מאמר הכתוב אמנו שכוונתו לומר לא תוכל.

ה' אלהיכם ונומר קשה הרי לא מינו שנתברכו אמה שרוי בארבעים ריבוי בים בו הכר כתוכן מתכר ב' של בים העבות בעל תוכן ואיתי זאת הוא תיתר שאמר לכם בפת היתה ונו' ורוֹל בספרי אחרו ואמרו בכבל תקום שתזכיר עם עליון על מי כח בכוחות הרע לכלות בו לפי שאתר אינם לא תוכל לבדי ונו' הרי הוא מפליג בריבוים ויש כוה אחם שאתה לוה הזכיר אתו את עליהם ואמר ה' ונו' הרבה אתכם בבוה אין מקום למריב כאמור אם ולפי זה תתפרש ת בת הרבה בפעמים:

והנכם

(יא) יוסף עליכם ככם וגומר מהו שוב ויברך לתוכם כאשר דבר לכם • אלף
פעמים לו תשה אתה נותן קנאה לברכותיו כבר הבטיח הק"ב את אברהם אשר
אם יוכל איש למנות ונו' אמר להם זו מדה לפי הוה יברך לתוכם כאשר
דבר לכם: (יב) איכה אשא לבדי • אם תומר לקבל שכר לא תוכל • זו היא
שאמרתי (ס"ח שאמרנו) לכם
לא תעשון אבל תומר לכם אלף
פעמים אבל אי אפשר לכם
לקבל: טרחכם • שלמר
שהיו ישראל טרחנין היה אחד
מהם רוצה את כעל דיבו כונה
בדין תומר וכי לא רצו' להביא
מוסיקאי עליכ'דיינין: ומשאכם
שלמר שהיו מסיקורוסי הקדים
משה לנאת אמרו את נאת אינו שפוי
כתוך ביתו• אינר לנאת אמרו
את רוצה בן עמרם שלא לנאת
את אתם סבורים יושב ויושן
עליכם עגות רעות וחוסף
עליכם מחשבות (ס"א תגות
ומשוכות): וריבכם • שלמר
שהיו רוגנים: (יג) הבו לכם •
חיותיכו עצמכם לדבר: מנשיכם •
וכי תעלה על דעתך נשים•
את תלמוד לומר אנשי לדיקים:
חכמים • כשופים: נבונים •
מבינים דבר מתוך דבר וזו
היא שאת קוריום את רבי יוסי
את בין חכמים לנבונים חכם
דומה לשלחני עשיר כשחבירין
לו דינרין לרחות רוחה •
וכשאין מביאין לו יושב ומוכ'
נבון דומה לשלחני תגר
כשחבירין לו תעו לרחו רוחה
וכשאין מביאין לו הוא מחזר
ומביא משלו: וידועים לשבטיכם •
שהם גברים בשם שאם
לשאר מעוטף בשלמה אני יודע
שאין אתם מכירים אלא
מי שהוא גדלתם חיתו לכך נאמר וידועים לשבטיכם. ברמז"ב•
רמזים ומטבעות יהיכם שתהיו נותנין בהם כבוד וידאה: ואשמיט חסר זוג
לאד שאשמיטנה של ישראל תלויות ברמזי דיינים•שיהיה להם למחות ולכוין
אותם לדרך הישרה: (יד) ותענו אותי ונומר • אלמלא את הדבר
להנאתכם היה לכם לאמיר רבינו משה מתי נאה ללמוד ממך או מתלמידך
לא ממך שבשבועת עליהם • אלא ידעתי מחשבותיכם • הייתם אומרים •
עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה • אם אין מכירנו אנו מכיר ן לו דורון
ואנו נושה לנו פנים: לעשות • אם הייתי מעשה אשר אתם מוסרים עשה
תחרה: (טו) ואקח את ראשי שבטיכם • מכאשים בדברים מ'דריכם על
מי בחתם לאתנות על כני מברהם יצחק ויעקב על כני אחם שנקראו אחים
ורעים חלך וכחלה וכל לשון אהב: מנשים חכמים וידועים • אבל נבונים
לא מנאתי זו אחת מז' מדות שאתר יתרו לאשה • ולא מנה אלא אלה שהם מנשים
חכמים וידועים: ראשים עליכם • שתתנהגו בהם בכוד ראשים במקח
ראשים במחבר ראשים במשא ומתן • נכנם (מביאין לכ"ה) אחרון יונח
ראשון: שרי אלפים • אחד מתוכם על אלף: שרי מאות • אחד מתוכם על
מאה: ושוטרים • מטתי עליכם; לשבטיכם • אלו הסופרים והמכיון
ברגועה על פי הדיינין: (טו) ואצוה • שמתי להם שופטיכם • אחרי
כדין אם בא דין לפניך פעם אחת שתים ושלש • אל תאחר כבר בא דין זה
לפני פעמים הרבה אלא נוכחים ונותנים: בעת ההיא • משמיטים
אמרתי להם אין עכשיו כלשעבר לשעבר היית כרחות עצמכם עכשיו הדי
אתם משועבדים לגבור: כמוני • לשון חזוי הוא כ"ש בלעז • כמו זכור ושמור:
וכין נרו • זה בעל דיבו שמוכר עליו דברים • דבר אחר ובין נרו אף על עסקי
דיקה בין חלוקת אחים • אפילו בין תגור לכיריס: לא

(טז) ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו: לא

להקדים טעם אחמר לשבטיכם כי זה מהנאות שופטיו אחכו ויעין אם ספירשתי בפרשת אחרת מטות בפסוק יפקוד אלהי הרוחות אים על העדה ונ"ב ואם תעכיל אופן הנאות שים בדבר הזה ויהוה אומרו לכם:

(יז) לא תכירו פנים • אפילו בין תגור לכיריס: ואשמיט פירוש הגם שאני אומר לכם הכו לכם אחם אם הכוחרים אותם לא יהיו אחת מאמרתם ואשיוכם אני אשים אותם לרחם עליכם לדיותכם בשקל ואצועה:

ואת הדבר אשר תעשון: ותענו אותי ונומר ולא אמרו שאמר להם היה לכם לנומר אתי רבינו אתי כאה ללמוד וכו' אחך שבטיכרת עליכו וכו' אלא שאני יודע וכו' ע"ש ואשתר לפרש הכאוב לשבח שישראל נשבעו על הדבר אחל להנאת אחם אחלו ע"ש והוא אר' טוב הדבר להקל מעל רבינו הגם שהוא קשה אצלנו לעשותו ללמוד אפי תלמידך והוא אר' ח אשר דברת דברים קשים אצלנו לעשות אותם • והגם שהאחר כח בכלל התוכחות אילו שהקשיד גם על זה ואפשר לומר כי אחם נאחכם לדבר דברים הנשמע אחם כ' דיכים ח' לענאי כאו שאחרו בספרי ומ' לפחח כאו שפירשנו ושעמו כי בישראל היו כ' סונים ח' את הנדקת ומ' את הקינטרנית וכל אחד אחם יודע עצמו ובאחר הדברים כל אחד יכין את אשר עם לבבו את הנדקת דברו להם כדרכנו כאו בפירשתי כי יודעים בעצמן אם היתה בוכתם וכת סקנטרנית ובאיזו אותם הדברים כפי אם שעמו וביאו כפי' ספרי:

בעת היא לאמר או' לאמר כבר כתבתי בהרבה אקומות כל אחיכו אומר הדברים עצמן כשורתן יאמר לאמר כאו כן בחת שלפנינו לא פניה אותם בעת ההיא בלשון זה עצמו אלא אכוון הפיוני היה לאחר להם באומ ונומר ואולי שאכוון גם כן לרמוז אם כאמרו זל בסנהדרין וזל רב הונא כל הוה חזי זכו לבר נש ולא הוה ידע ליה הוה ידע ליה אשם פתח ליה אשם פתח ויש לאלם ע"כ והוא אם שרמז בתיבת לאמר כי עליו לאמר לכל אחיה החאת נעשרת ויבינו מאמרי רש"י בפ' כ"ח מה' סנהדרין ופסקו רמ"ם בפ' ב"ח מה' סנהדרין וזל נריך הדיין לשמוע טענות בעלי דיכים ולבחות טענותיהם שנאחר ויאמר המלך זאת אומרת ונומר והוא אם שנאכוון באחר לאמר שמות פירוש שנריך השופט לאמר בפיו אם שמעת מבעלי דיכים:

שמוע בין אחיכם וגו' קשה אם נריך לנאות לזה אם לא ישמעו על אם ידיעו עוד לאה אמר כדרך זה ולא אמר שמעו • אבן בשמוע ולא יקויו ודבר זה יתחלק לב' דברים ח' הוא אבעלי דיכים עצמו כאם יאמרו עוד יש לנו לטעון עוד הכוונה היא שיהיו אחמידין מדבריהם ואם גם כשיראו לחביא ראיות אחר ראיות ולא יאמר הדיין שוב אין ראיה ואין טענה אלא שמוע בחמידות ובב' אחם אטריחו עליהם בלי דיכים לא יאמרו הדבה טוב אחר אחנו ואין לשמוע עוד אחר ומן אלא שמוע בחין הפסק וכלן נעטוו על דיקוק עיכוי הדין:

עוד ויבה להזהיר אחכם אחוך הדברים הנאמרים בין הטוענים להכיר אחיות הטענין והגם שעל פי הטענות יוכה הזכאי ויתחייב אחייב אם כיכרים

התוך

(יז) לא תכירו פנים במשפט • זה הממונה להושיב הדיינין שלא יאמר איש פלוני אהי • או נגור מושיבני דיין • איש פלוני קרובי מושיבני דיין בעיר • והוא יהיו בקי בדיינין נמצא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב • מעלה אני על עי שתהיו כאלו הכיר פנים בדין : כקטן כגדול תשמעון • היאך תביא עליך דין על פרוטה כדין על מאה מנה • שאם קדם וכתב לבעל לא תסלקנו לאחרון • דבר אחר כקטון כגדול תשמעון יכתרגומו שלא תאחר זה עכו היום ואכזרו עכיר ותנוח לפרכסו תוכח את העני ובמצח מתפרנס בנקיות • דבר אחר שלא תאחר היאך אני פונס בעבור דיבר תוכחו עשיו יבעבור לחון מ"ל תן כאחת חייב לו : שלא תגידו תפני איש לא תיראו • דבר אחר לא תגידו לא תכנים דבריך הפני איש • לשון אומר בקיו : כי המשפט לאלהים הוא • מה אחת נוטל אזה שלא כדין אחת מוקיעני להחזיר לו כאחת שהשוית עלי המשפט : תקריבון אלי • על דבר זה נסתלק אתנו משפט כיום שלפחד • וכן שמואל אמר לבעל מכאי הריאה אחר לו הקדוש ברוך הוא חייב כאני מידיכך כאין אתה רואה • ואיימתי עודיעו כשבא לאחיאב את דוד ורגז את אליאב ויאמר אך גנב ה' משיחו אמר לו הקדוש ברוך הוא ולא אחזת אכזי הריאה אל תכט אל תראהו . (יח) את כל הדברים אשר תעשון • אלו עשרת דברים כאין דיני ממונות לדיני נפשות : (יט) המדבר הגדול והנורא • שהיו כו נחשים כקורות עקרבים כקשתות : (כב) ותקרבון אלי כלכם • כערבוביא ולאלו הוא אומר ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו ואנו אותו קריבה היתה הוגנת ילדים מכבדים את הזקנים ולאלו לפניהם • וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם אבל כאן ותקרבון כלכם כערבוביא ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: ויאמרו אותנו דבר ונלכה אתר ואין אחר : גם נתכוון למה שאחרו כפרק שבועת העדות ופסקו רמ"כם פרק כ"ג מהלכות סנהדרין ה"ב כעלי דינים שהיה אחד מהם מלוכב כנגדם וכו' אומר ליועצך או להביאכו אמותך כיד כתדין עמו או לבנו כאחיהו וכו' ע"כ והוא מה שכתכוון כאומרו ואין אחר אחיהו כהדגיש אחת שיולת זה לא יצא משכט כדק וכמו שכתב כם רמ"כם כתחילת הפרק : ג' ויאל כי מה כאחרו כפ' כשבעת הימים ולא ת"ר כעדק תשפוט עמיתך כלא יהיה אחד יועב וא' עומד וכו' והוא אומרו ואין ארו פירוש שיהיה מתעורר כמיתו או כ' כיוצא כו כ' כשמיעה שזולת זה אין כאן משכט כדק :

ויטב כעיני הדבר פי לפי טעם כאחרתם ו אחכיו לכו ואחרו לו כפרשיות היא שיכלאו המרגלים לראות התכיות שטומנין הכנענים ממונם כדם ואומרו כעיני פירוש אני כעיני כדר לי אבל כעיני כוחן לבוות לא יעיין מ"ם כפרשת כלח לך :

ויפנו ויעלו ונימר אומרו ויפנו פירוש כפנו מדרך שהיו כה כי קודם שהתחיל הכליחות היו נדיקים כאיתרו כלם מנשים ומצא שהתחילו ללכת כבליחות זה הרשיעו ופנו מדרך השכל ועיין מ"ש כפסוק ויבלו ויבואו :

וירגלו אותה פירוש לה כמו שאחרו ישראל למשה ויחפרו לנו אלא רגלו אותה לדעת איך היא ומה מנשים ולא כדקו לדעת תכיות המטמוניות :

(יז) לֹא־תַכִּירוּ פָנִים
בַּמִּשְׁפָּט כַּקָּטֹן כַּגָּדֹל
תִּשְׁמָעוּן לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי־
אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים
הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם
תַּקְרִבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו :
(יח) וָאֲצַוֶּה אֶתְכֶם בָּעֵת
הַהִוא אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
תַּעֲשׂוּן : (יט) וַנִּסַּע מֵחֹרֵב
וַנֵּלֶךְ אֵת כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל
וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם
דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֹתָנוּ וַנָּבֹא עַד
קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ: (כ) וָאֹמַר אֲלֵכֶם
בָּאתֶם עַד־הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ :
(כא) רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְפָנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עֲלֵה רֵשׁ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה ׀ אֱלֹהֵי
אֲבֹתֶיךָ לָךְ אַל־תִּירָא וְאַל־
תֵּחָת : * (כב) וַתִּקְרְבוּן אֵלַי שלישי כֻּלְּכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלְחָה־
אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ־לָנוּ
אֶת־הָאָרֶץ וְיָשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר
אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּהּ
וְאֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא
אֲלֵיהֶן : (כג) וַיִּיטַב בְּעֵינַי
הַדָּבָר וָאֶקַּח מִכֶּם שְׁנֵים
עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד
לַשָּׁבֶט : (כד) וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ
הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכֹּל
וַיְרַגְּלוּ אֹתָהּ :

ויקחו

מתוך סדר דבריהם ומצקיעת שפתיהם הפך מה שכתחילה דנין לדיין שלא מה שעיניו רואות והוא אומר למוע לשון הכללה כין מחוכם פירום מה שיעברו כיניהם מהדברים ומהתווכחות ושפטתם נדק כירום כפי מה שיתברר לכם שהוא נדק הנם שיהיה הפך מ שכתב הסדור שתשכט לא כה אלא לדיין כחיכו יודע כירור לדבר מין לדיין אלא מה שעיניו רואות :

עור נתכוון ע"ד מיתרים כחוכת תכוה מצנה כם כ"ש יול אלא שהיה סנהדרי גדול מפי מתירגמן וכו' ע"כ והוא אומר מתתירגמן כחוכם ולא מתתירגמן :

עיר יתכן אלא יהיה הכוכט מצמיל פניו וכיכלו עיניו כמ' מרם ומשפיל עיניו מלאחר מהם אלא כתהיה דרך השתמעות היה כיניהם והוא מליחדו שמוע פירום דרך השתמעות תהיה כין לחוכם אם ואתה תשא עיניך תשא לכיהם ואם תשפיל תשפיל לכיהם : אור אפסר פיהו ה' אלא יפא עיניר כל עיקר כהם כי אפסר כיטעה מ' מהם כמין החרוכ כהיה כין יפה יותר ממנו ויסתפקו טענותיו ומפיתני מכי חכם גדול חסיד ובעל כישראל חכיב עלי כרוחי ה"ה הרב רבי משה כירבונו שלמה שיהיה מדקדק כבעת הדין שיהיו עיניו למטה ולא היה נוטה עיניו כל עיקר ושהיה יודעים כהם היה נוטה עיניו לצד הדברים כחיה אח' מהצלי הדין כי אתבלבל כשיגידו והוא אומרו כמיע כין לחוכם אלא יעשו אלא הפחיעה והדברים כהיה מהטוענים לפניהם כהין הפתנות לא' מהם ובזה ושפטתם נדק :

בין אים יכין לחיו ונומר נתכוון שכתוב להזהיר על שלשה דינים הפוכות חשפט נדק ה' ע"ד מה שכתב רמ"כם פכ"ב מהלכות סנהדרין הל' ה אלא תחזר אים פלוני וכו' שמא יהרוג את כני וכו' ע"כ כענין זה לחר כיך אים וכדרך כדרשו אל כפסיק לא תגורו מפני אים כשכתוב ב' לחיים למשפט תכא שכרית

הדיין לומר אין לדחדק כמשפט זה כי מנשים לחיים שם לזה לחר ואין לחיו : גם נתכוון למה שאחרו כפרק שבועת העדות ופסקו רמ"כם פרק כ"ג מהלכות סנהדרי"ב כעלי דינים שהיה אחד מהם מלוכב כנגדם וכו' אומר ליועצך או להביאכו אמותך כיד כתדין עמו או לבנו כאחיהו וכו' ע"כ והוא מה שכתכוון כאומרו ואין אחיו אלא כהדגיש אחת שיולת זה לא יצא משכט נדק וכמו שכתב כם רמ"כם כתחילת הפרק : ג' ויאל כי מה כאחרו כפ' כשבעת הימים ולא ת"ר כעדק תשפוט עמיתך כלא יהיה אחד יועב וא' עומד וכו' והוא אומרו ואין ארו פירום שיהיה מתעורר כמיתו או כ' כיוצא כו כ' כשמיעה שזולת זה אין כאן משכט נדק :

ויטב כעיני הדבר פי לפי טעם כאחרתם ו אחכיו לכו ואחרו לו כפרשיות היא שיכלאו המרגלים לראות התכיות שטומנין הכנענים ממונם כדם ואומרו כעיני פירוש אני כעיני כדר לי אבל כעיני כוחן לבוות לא יעיין מ"ם כפרשת כלח לך :

ויפנו ויעלו ונימר אומרו ויפנו פירוש כפנו מדרך שהיו כה כי קודם שהתחיל הכליחות היו נדיקים כאיתרו כלם מנשים ומצא שהתחילו ללכת כבליחות זה הרשיעו ופנו מדרך השכל ועיין מ"ש כפסוק ויבלו ויבואו :

וירגלו אותה פירוש לה כמו שאחרו ישראל למשה ויחפרו לנו אלא רגלו אותה לדעת איך היא ומה מנשים ולא כדקו לדעת תכיות המטמוניות :

ויקחו בידם וגומר בל"ל ס' למה כתוב לומר ויקחו בידם שלח היה לריך לומר שלח ויורידו מלינו מעדי הארץ כ' למה חזר וישיבו אותנו דבר ויאמרו וגומר שלח היה לריך לומר שלח וישיבו אותנו טובה . אלא הכוונה היא לפי שהיו במרגלים שתי הדעות אחת רעה היא תשובת עשרה מרגלים ואחת טובה היא תשובת יהושע וכלב ובדבריו כאן לומר שהשיבו כנגד מה שהשיבו עשרה האנשים הרשעים לרעה לומר ויקחו ויאמרו וישיבו אותנו דבר פירוש לא רלה משה ע"ה לחזור הדברים הרעים שלח לעורר הדין על שבבר אתו ואמר הענין שהשיבו דבר ולהעיד שעל עשרה מרגלים הוא אומר לומר ויקחו בידם פי' ל' לומר ל' שמנה מרגלים נשלו משכול אחד נשל מאנה ואחד נשל ריפון מכל יהושע וכלב לא נשלו כלים כלומר בדבריהם ל' והוא מה שדקדק במאמר ויקחו בידם לומר שהם העשרה שלקחו בי' מפרי הארץ וישיבו אותנו דבר אע"פ שהשיבו גם אנחנו לדין נזדרז שוה דבר מדבר המעוה כאמר שלח דכתיב וישבו אותם דבר והנם בחין אותם לן נזדרז שוה שלח אם כן הכלה מדבר בכוונה בזה לבלות פשטי הכתובים הולישונו דל' סיכולין לגלות בנזר כוה וזה פשוט להולכים בתור החיים . וכנגד יהושע וכלב אח' ויאמרו טובה הארץ וגו' ויאמרו נם נתיסב דברי משה כאמר דבריו שתושים ויאמרו טובה הארץ שמאמנות הדברים יגיד על כלן ולדבריהם הרי חלק דברי המרגלים לב' רעים וטובים :

ולא תבינם וגו' והנם פושטים אמרו בעזות כמו שאמר בשמוך אחינו המסו וגומר בבר אמר לה' ס' בחין הורש' טעיר מלך בביות ישראל שלח בתחלת אח' ראיתי מדברי פרשת שלח דמאמר זה אמר אותו ענין שהיו מפנים יושבי הארץ כמו שאמר גם כן בתוך ה'ענוח שלהם לבם ואין במאמר זה סתירה להבנים הבללת תורף הענין ואיפוא שאמרו המרגלים יבוש לה' קשה קושית ר"ן :

ובדבר הזה וגומר בל"ל כוונת אומרו ובדבר הזה ורבו אל פי' על הבטחת ביאת הארץ הוא מלב' ואין נרחה כי שלח בשעה הבתוב שעל ביום מדבר הוא אמר בראשם ס' בשנה שנם בדבר הזה אינם מאמינים וזה לך הפות לאומרו ביום ה' בקרבנו אם אין וכמשל בהבאתו בזוהר על אם שתשא בנו על בתפי יבנינו בתפים ס' ויהיה הבן בוטו על אביו וכו' כמו כן ישראל עם ה' ה"ה והוא מה שיתבוון במאמר ובדבר הזה ונומר מיבם מאמינים בה' מלאיבם שהוא הבוטח ונומר ואומרו ההולך ונומר מיסוף לפלות פרטי הדברי שבהם יתחי בו להביא ולהאחין בה' :

הוא ירחנה ולי אתן ונומר נריך לדבר לתת תוכחה לומר ירחבם פיון בשבטיהו לתתה לו בבלל מתתים מבה.ורחם שבתכוון ה' לומר שב' זכויות היו בידי בלב בעניין זה ובשבילם זכה לב' דברים ס' שפיכה עלינו מבנת המרגלים ילא יתחי רע כ' שהדרבה היה סומר דברי המרגלים למלחת אחרי ה' דכתיב ויהם בלב ונומר וייעד לו ה' כ' דברים טוב ס בנגד מה שפיכה

רשי

(כה) ויורידו אלינו • מניד שהוא נבונים מכל הארצות : ויאמרו טובה הארץ • מי הם שאמרו טובתה יהושע וכלב . (כו) ותאמרו • לשון התרסה • התרסתם כנגד מאמרו : (כז) ותרגנו • לשון הרגיזון דברי נרגן • אהם השוינו דבר : בשנאת ה' אותנו • והוא היה חושב בחבם • אבל אתם עונשים היתו מפל הדיוט אומר מה דבלבך על דמתך אח דבלביה עלוך : הוציאנו מארץ מצרים • הוציאתנו לשנאתי היתה • משל למלך ב"ו שהיו לו שני בנים ויש לו שתי שדות אחת של קוים ואחת של בצל למי שהוא אוהב נותן של קוים ולמי שהוא שונא נותן של בצל • ארץ מצרים שקוים היה שבולים עולה ומשקה אותה • וארץ בנען של בצל והוציאנו מארץ מצרים לתת לנו את ארץ בנען : (כח) ערים נדולות ובצורות בשמי' • דברו הבתובים לבון הבאי: (בט) לא תערצון • לשון בלילת בתרגומו ודומה לו בערך נחלים לשבון • לשבור נחלים : (ל) ילחם לבם • בשבילבם: (לא) ובמדבר אשר ראית • תואר לשון הזה • ועבה אף בומדבר אשר ראית כי בלאך וגומר : באשר ישא איש את בנו • כאשר בשיבתני אהל ויסע מלאך אלהים ההולך לפני מחנה ישראל ונומר • אהל למהלך בדרך ובנו לפניו אמו לשטים לבאתו וכו' : (לב) ובדבר הזה • שהוא מבטיחבם להביאבם אל ארץ תיניבם מתמיבים הוא:(לג) לרגלותיכם • כמו להרגלותיכם וכן לשתיע בקול תורה וכן ללבת לניד ביזהשמל : (לו) אשר דרך בה • תברון שנאמר ויבא עד חברון : התתנף

(כה) וַיּוֹרִדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ : (כו) וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וַתַּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : (כז) וַתֵּרָגְנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׂנְאַת יְהוָה אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ : (כח) אָנָה ׀ אֲנַחְנוּ עֹלִים אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת־לְבָבֵנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמָיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם : (כט) וָאֹמַר אֲלֵכֶם לֹא־תַעַרְצוּן וְלֹא־תִירְאוּן מֵהֶם : (ל) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם : (לא) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִית אֲשֶׁר נְשָׂאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הֲלַכְתֶּם עַד־בֹּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה : (לב) וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מַאֲמִינִם בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם : (לג) הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לָתוּר לָכֶם מָקוֹם לַחֲנֹתְכֶם בָּאֵשׁ ׀ לַיְלָה לְרָאֹתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבֶעָנָן יוֹמָם : (לד) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דִּבְרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר : (לה) אִם־יִרְאֶה אִישׁ בָּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרָע הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לַאֲבֹתֵיכֶם : (לו) זוּלָתִי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ־אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דָּרַךְ בָּהּ וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי יְהוָה :

וְנִסְיבוּ בִּידֵיהֶם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהוֹרִדוּנוּ אֵלֵינוּ וַיָּשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ : (כז) אַךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ אַל תִּמְרֹדוּ וְאַל תִּירְאוּ אֹתָם : (כח) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֵם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם לְעֵינֵיכֶם : (כט) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נְשָׂאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הֲלַכְתֶּם עַד־בֹּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה : (ל) וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מַאֲמִינִם בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם : (לא) הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לָתוּר לָכֶם מָקוֹם לַחֲנֹתְכֶם בָּאֵשׁ ׀ לַיְלָה לְרָאֹתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבֶעָנָן יוֹמָם : (לב) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דִּבְרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר : (לג) אִם־יִרְאֶה אִישׁ בָּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרָע הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לַאֲבֹתֵיכֶם : (לד) זוּלָתִי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ־אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרָךְ בָּהּ וְלִבְנָיו יַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי יְהוָה :

נעמו מעבת המרגלים עליה בידו וזכות שלא ימות בגזירתם ויהיו מה שסמך ליומר כן יכוכח הוא ורחבעם פי' בשביל שפיוסי עליהו יעבוד הרגלים ויא אלעל נגזרת
מה ירחם ויומר וכל מבחני לא ירחום וכבנד שמילא מחרי ס' כתי לו את המרן ויהיה מיותר ולו לחזק את המרן ויוציר וכן מצר מילא לחרי ס' :

גם כי התחנך ה' בנלגלם ויומר קבל יהלא לא מבינו שהתחנך ה' על מצד בעוד המרגלים ורמ"כן שיוכ ויחזר ויוצר הוספתם ל"דבר בעוד שנהתם
להתחנך כי ע"כ ותין דבריו נרמזים כי דומני שעדיין היה מדבר בענין המרגלים וכבן ממי הכתוב מחר זה ושבעם אבר מתרעם ומו' עד סוף הכתוב ויהיה

רשי

(לז) התחנך. בתחלה היונו: (ח) פנו לכם. מוכרתי לכ־ביר מתכם דרך רוחב מרן מחום לגד נפנו ליכנם למרן קלקלתם וגרמתם לכם שכופו: פנו לכם. למחוכיכם יתלינו במדבר לגד יש סוף כ־תמבר מדבר מדיו הולכים בו לדרומה של הר שעיר היה מפסיק בין יש סוף לבר בעיר. בתוך תמבכו לגד הוא ותסבבו את הר שעיר על דרומו מן המערב למזרח (תלו. ותסבבו לבון הנגב ובלינו על ההרים. זה הלבון שמתחתיכ לבוי הרן כלומר נזדמנתם. (יב) לפי תחלה. לפי שלויה הוא לכם הלא יד דם: (יד) כאשר תבבעו. הדבורי יתו הדברים היתה כשהיה מבא את המחם מ"מ מצד. לפי הם בכחו נוגעים בכם מיד מתיס (תצ) ולא אמר ס' בקולכם • בפיכול עשיתם מדת רחמיו כמלו מכוזרי: (יח) ותצבו בקדש ימים רבים. לו בכח שלאמר כימים אשר ישבתם בעמר המעבות. והם היו שלשים ושמונה שבה לו מהם עבו בקדש ולו שבה הולכים ושטורים ומחרו לקדש. כיצו בלאחר ויציעם בתדבר כך מצאתי בסדר עולם. (יט) ונסע המדברה. מילו לפ חטאו היו עומדים דרך הר סעיר ליכנם למרן מן דרומו לפפוכו. ופ־בשיל שקלקלו הכבו לגד המדברה. שהוא בין יש סוף לדרומו של הר שעיר. והלבו מעל דרומו מן המערב לחומה: דרך יש סוף. דרך יציאתן מחנות ס־קוש מקלוט דרומית מערבית. שכם היו הולכים לגד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד תרן תומב: (ג) פנו לכם כפונה. סומו לכם לרוח מזרחית מן הדרים לנפון פניכם לנפון נמצאו הולכין את רוח מזרחית. וזהו שנאמר ויבאו מחזרת שמם למרן מואב: (ד) ובאתם בחלי. ומהו הפעולים על תתנו בם:

(לז) גַּם־בִּי הִתְאַנַּף יְהוָה בִּגְלַלְכֶם לֵאמֹר גַּם־אַתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם: (לח) יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן הָעֹמֵד לְפָנֶיךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אֹתוֹ הַזֵּק כִּי־הוּא יַנְחִילֶנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל: * (לט) רביעי וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לָבַז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְּנֶנָּה וְהֵם יִירָשׁוּהָ: (מ) וְאַתֶּם פְּנוּ לָכֶם וְסָעוּ לְמִדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף: (מא) וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חָטָאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלָּחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ וַתָּהִינוּ לַעֲלוֹת הָהָרָה: (מב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֱמֹר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלָּחֲמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: (מג) וָאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתַּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתָּזִדוּ וַתַּעֲלוּ הָהָרָה: (מד) וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לִקְרַאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂינָה הַדְּבֹרִים וַיַּכֻּתוּ אֶתְכֶם בְּשֵׂעִיר עַד־הָרְמָה: (מה) וַתָּשֻׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם: (מו) וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם: (מז) וַנֵּפֶן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנָּסָב אֶת־הַר־שֵׂעִיר יָמִים רַבִּים: * ס (א) ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) חמישי רַב־לָכֶם סֹב אֶת־הָהָר הַזֶּה פְּנוּ לָכֶם צָפֹנָה: (ג) וְאֶת־הָעָם צַו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בִּגְבוּל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר וְיָרְאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:

אַף עָלַי יְהוָה רָגַז בִּן קֶדֶם יֵי בְּדִלְכוֹן לְמֵימָר אַף אַתְּ לָא תֵיעוֹל לְהַבָּן: יְהוֹשֻׁעַ בִּי נוּן דְּקָאֵים קֳדָמָךְ הוּא יֵעֵל לַתַּמָּן יָתֵיהּ תַּקֵּיף אֲרֵי הוּא יַחְסֵן יָתְהוֹן לְיִשְׂרָאֵל: וְטַפְּלֵיכוֹן דַּאֲמַרְתּוּן לְבִיזָא יְהֵי וְבָנַיכוֹן דְּלָא יְדָעוּ יוֹמָא הֵין טַב וּבִישׁ אִינוּן יֵעֲלוּן לַתַּמָּן וְלָהֶן אֶתְּבִנַּהּ וְאִינוּן יֵירְתוּנַהּ: וְאַתּוּן אִתְפְּנוּ לְכוֹן וְטוּלוּ לְמֵדְבְּרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף: וְאִתְּמַרְתּוּן לִי הַבְנִיס קֳדָם יֵי אֲנַחְנָא נִיסַק וְנִגְיַח קְרָב כְּכֹל דִּפְקָדָנָא יֵי אֱלָהָנָא וְזַרְזִתּוּן גְּבַר יָת מָנֵי קְרָבֵיהּ וְשָׁרִיתוּן לְמִיסַק לְטוּרָא: וַאֲמַר יֵי לִי אֵימַר לְהוֹן לָא תִסְּקוּן וְלָא תְגִיחוּן קְרָב אֲרֵי לֵית שְׁבִנְתִּי בֵּינֵיכוֹן וְלָא תִתְבַּרוֹן קֳדָם בַּעֲלֵי דְבַבְכוֹן: וַאֲמַלֵּית עַמְכוֹן וְלָא קַבֵּלְתּוּן וְאַרְגַּזְתּוּן עַל גְּבוּרָא דַיְיָ וְאַרְשַׁעְתּוּן וְסַלְקְתּוּן לְטוּרָא: וּנְפַק אֱמוֹרָאֵי דְיָתֵיב בְּטוּרָא הַהוּא לְקֳרָאתְכוֹן וְרַדְפוּ יָתְכוֹן כְּמָא דְנַתִּין דְּבַרְתָּא וְטָרְדוּ יַתְכוֹן בְּשֵׂעִיר עַד הָרְמָה: וְתַבְתּוּן וּבְכֵיתוּן קֳדָם יֵי וְלָא קַבֵּל יֵי בְּקָלְכוֹן וְלָא אַצִּית לְמֵלֵיכוֹן: וִיתֵבְתּוּן בְּרֻקְמ יוֹמִין סַגִּיאִין כְּיוֹמַיָּא דְּהֵבְתּוּן: וְאִתְפְּנֵינָא וְנִטְלִנָא לְמַדְבְּרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף כְּמָא דְמַלֵּיל יֵי עִמִּי וְאַקְּפְנָא יָת טוּרָא דְשֵׂעִיר יוֹמִין סַגִּיאִין: וַאֲמַר יֵי לִי לְמֵימָר: סַגִּי לְכוֹן דְּאַקֵּפְתּוּן יָת טוּרָא הָדֵין אִתְפְּנוּ לְכוֹן לְצִפּוּנָא: וְיָת עַמָּא פְּקֵיד לְמֵימַר אַתּוּן עֲבְרִין בְּתְחוּם אֲחֵיכוֹן בְּנֵי עֵשָׂו דְּיָתְבִין בְּשֵׂעִיר וְיִדְּחֲלוּן מִנְּכוֹן וְתִסְתַּמְרוּן לַחֲדָא:

מדבר בענין המרגלים ולמה הכתוב בתוך הענין כ־לא כתב כאן ויאמר ה' אלי לומר לכם כלא לומר לכם שבשליח אחד אמרו לכם ולא שלחתי אחד לכם אלא שלחתי שנים ואמרו

(ד) עד מדרך כף רגל • מפילו מדרך כף רגל כלומר מפילו דריסת הרגל מינו מרמז לכם לעבור במרגם כלל רגל על ה׳ הזמים • ויתמ׳ פי׳ מיכה יים דריסת כף רגל על ה׳ הזמים • ויאמר ויעתיר רגליו ועוזר : ויאמרים עבר פעמים כתיב לו • ז לכם • קני וקנינו וקדמוני הן ניתן ויתיצב ובעיר מחת מהם לעבור • והעמים לבני לוט • בשכר שהלך מתי למגרים ונתק על מה בידו מיומרים על מלכתי מהיתי היא עמלי בכנו : (ה) תכרו • לשון מקח וכן מכר ביתי לו כמו כסכרי הים קורין לסוחרים כירס : (ו) כי ה אלהיך ברכך • לפיכך לא תכפו את טובתי להרעית כאלו אתם עניים אלא הרחו עצמכם עשירים : (ז) ונפו ונעבור • לשון פנים מפנו מזרחית : (ח) ואל תעבר בסי לו אמר להם על מיומ אלא היולתמ מכל מעיירותיהם היו מיתם גרמים להם בשכם ומבר מזוייפים לפיכך בחוב ומבר מיומ מפני שהיו שולטים מיתם • אבל בבני ביתו נתמר אל תעבר אם זום גדול בשכר עניותו אתם אלא פרשה על מכיה כמו בעמק־הכבורים מקראם אם בכח מיומ : טר • אם התחיל : (ט) המיתים לפנים וגומרי אתר סבור הוא רמם עכשתי לו לאברים שהמיתים שהם ר־מים ובבו בם פנים • אבל לא זו היא כי אם מיתן רפאים קורא אתם מפני בני לוט ושוכנים אתם . (י) רפאים יחשבו ונומר • רפאים היו נחשבין אותם מיתים כענקים הנקראים רפאים • על שם שכל שהיה מיומ אותם ידוע בתורה : מיתים • על שם שהיתה מושלת על הבריות • וכן ופניהם יבשו החורים ונתתים לפני עבו : (יא) יושבים • לשון הוה כלומר נתתי בהם כח עמיו מורישים אותם והולכים : היתה

(ד) אַל־תִּתְגָּרוּ בָם
כִּי לֹא־אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצָם
עַד מִדְרַךְ כַּף־רָגֶל כִּי־יְרֻשָּׁה
לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת־הַר שֵׂעִיר׃
(ה) אֹכֶל תִּשְׁבְּרוּ
מֵאִתָּם בַּכֶּסֶף וַאֲכַלְתֶּם וְגַם־
מַיִם תִּכְרוּ מֵאִתָּם בַּכֶּסֶף
וּשְׁתִיתֶם׃ (ו) כִּי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה
יָדֶךָ יָדַע לֶכְתְּךָ אֶת־הַמִּדְבָּר
הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה ׀ אַרְבָּעִים
שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא
חָסַרְתָּ דָּבָר׃ (ז) וַנַּעֲבֹר
מֵאֵת אַחֵינוּ בְנֵי־עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים
בְּשֵׂעִיר מִדֶּרֶךְ הָעֲרָבָה
מֵאֵילַת וּמֵעֶצְיֹן גָּבֶר ס
ס וַנִּפֶן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְבַּר פסקא באמצע פסוק
מוֹאָב׃ (ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלַי אַל־תָּצַר אֶת־מוֹאָב וְאַל־
תִּתְגָּר בָּם כִּי־לֹא אֶתֵּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֻשָּׁה כִּי
לִבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עָר־
יְרֻשָּׁה׃ (ט) הָאֵמִים לְפָנִים
יָשְׁבוּ בָהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם
כַּעֲנָקִים׃ (י) רְפָאִים
יֶחְשְׁבוּ אַף־הֵם כַּעֲנָקִים
וְהַמֹּאָבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֵימִים׃
(יא) וּבְשֵׂעִיר יָשְׁבוּ הַחֹרִים
לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם
וַיַּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ
תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל
לְאֶרֶץ יְרֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה
לָהֶם׃ (יב) עַתָּה
קָמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל
זָרֶד וַנַּעֲבֹר אֶת־נַחַל זָרֶד׃
(יג) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הָלַכְנוּ ו
מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ עַד אֲשֶׁר־
עָבַרְנוּ אֶת־נַחַל זֶרֶד שְׁלֹשִׁים
וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־תֹּם כָּל־
הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב
הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לָהֶם׃
וגם
יָדָה נַבְּרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא מְנוֹ מַשְׁרִיתָא כְּמָא דְקַיֶּים יְיָ לְהוֹן׃
ואף

לָא תִתְגָּרוֹן בְּהוֹן אֲרֵי לָא
אִתֵּן לְכוֹן מֵאַרְעֲהוֹן עַד־
מִדְרַךְ פַּרְסַת רַגְלָא אֲרֵי
יְרוּתָא לְעֵשָׂו יְהָבִית יַת־
טוּרָא דְשֵׂעִיר׃ עֲבוּרָא
תְּזַבְּנוּן מִנְּהוֹן בְּכַסְפָּא
וְתִכְלוֹן וְאַף מַיָּא תְּזַבְּנוּן
מִנְּהוֹן בְּכַסְפָּא וְתִשְׁתּוֹן׃
אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ בָּרְכָךְ בְּכָל
עוּבָדֵי יְדָךְ סָפִיק לָךְ צוֹרְכָךְ
בְּמֵהָכָךְ יַת מַהֲלָכָא רַבָּא
דָּרִין דְּנָן אַרְבְּעִין שְׁנִין
מֵימְרָא דַייָ אֱלָהָךְ בְּסַיְעָדָךְ
לָא הַסַּרְתָּ מִדְּעֵם׃
וַעֲבַרְנָא מִלְוָת אֲחוּנָא בְּנֵי
עֵשָׂו דְּיָתְבִין בְּשֵׂעִיר
מֵאוּרַח מֵישְׁרָא מִיְּלַת
וּמֵעֵצְיוֹן גָּבֶר וְאִתְפְּנִינָא
וַעֲבַרְנָא אוּרַח מַדְבְּרָא
דְמוֹאָב׃ וַאֲמַר
יְיָ לִי לָא תְצוֹר עַל
מוֹאֲבָאי וְלָא תְּתָגַר
לְמֶעְבַּר עַמּוֹן קְרָב אֲרֵי
לָא אֵיתֵן לָךְ מֵאַרְעֵיה
יְרוּתָא אֲרֵי לִבְנֵי לוֹט
יְהָבִית יַת לְחַיַּית יְרוּתָא׃
אֵמְתָנִי מִלְּקַדְמִין יַתְבִין בָּהּ
עַם רַב וְסַנִּי וְתַקִּיף
כְּגַנְבְרַיָּא׃ גִּבָּרַיָּא מִתְחַשְׁבִין
אַף אִינוּן כְּגִבָּרַיָּא וּמוֹאָבָאי
קָרֵן לְהוֹן אֲמָרָנִי׃
וּבְשֵׂעִיר יָתְבוּ חוֹרָאי
מִלְּקַדְמִין וּבְנֵי עֵשָׂו תָּרִיבִינוּן
וְשֵׁיצִיאוּנוּן מִן קֳדָמֵיהוֹן
וְיָתִיבוּ בְּאַתְרֵהוֹן כְּמָא דְעָבַד
יִשְׂרָאֵל לְאַרַע יְרוּתָ־תֵּיהּ
דִּיהַב יְיָ לְהוֹן׃ כְּעַן
קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יַת נַחֲלָא
דְזָרֶד וַעֲבַרְנָא יַת נַחֲלָא
דְזָרֶד׃ וְיוֹמַיָּא דְהַלְכְנָא
מֵרַקַם גֵּיאָה עַד דְּעָבַרְנָא
יַת נַחֲלָא דְזָרֶד תְּרֵין
וְתַמְנֵי שְׁנִין עַד דְּסַף כָּל

אם יכאוגה בזה שבני מרתלמתה ויבבו על מה שכבו מהם המזורי מין ידוע מכוון הסיפור בזה גם מימרו ולא שמע ויעזור ולא אם רבבי היה על בדה שעברה עליהם מ־מקום לומתר זה מכן נראה שכוונת הכתוב היא מחר שהכוס המתורי נכנעו לפני ה ושבו בתשובה גם בשבי על נזון כתשבט הנשבים יוכך על פי כן נדלם נחמתם ולא נתנו ה׳ לקול תפיבתם ולא המזון לבכייתם :

לא מתן ועוזר מדרך כף וגוזר פירוש אין מהי ניתן לך לעבור במרגם כדי שתוכל לכיכם עליו אבל אם בני עשו יתרצו להניח לעבור במרגם אין ה׳ מוסר עליהם אחד ולוז שלהי מלמתים בדברי אחים ורוצני אם ירצו לתת לכם מדרך כף רגליכם לעבור במרגם :

ונעבור מתת אחיכו ועוזר טעם הזכירם בתחום ליתר שקיומי מתתי ה׳ כליכם אותם לבל יחמרי הם יכפכו אתם בתחרים :

עוד הרמם אחיכו לפי שבאני עם ישראל בתחום שמבדו לכם לחם ומים ומזון דכתיב בתיב עבו לי בכי עשו וגומר :

רפאים יחשבו וגוזר בדיך לדעת לתוכ עכין תורתינו הרחוב שהרפאים יחשבו יבו ובמתים אבל כי לפי הבטחתים אבר תוכ ה׳ לאברם בשת אבל בזכות שהיו ה׳ מיעדים ומזון שהיו יודעים שהוא קרוב ה׳ בדית עם אברם והבזה בזה בתחייתם לעתני :

עם

וגם יד ה' ונו' להודיעם פירוש מלבד החיתת עצמה עוד להם שלח היה להם נחת רוח בחדבר כמחחדים על עסיו הומים מאסטרדולים בל"ם וסיו זוסים והולכים בתחלואים עד שתמו ויומרו מקרב המחנה פירוש שהפליגה ה' בין חומם שבגדרם נזירה עליהם יפין כמר המחנה שהיחם שבגדרם עליהם נזירה היו הומים ומתמעטים והולכים חבר לח כן כמר המחנה סביו בתיכם:

ארץ רפאים תחשב ונוחר פלרסי ולל מבל לח זו היה שבתתי למברהם ומין מני רומה מברח לדבריו כי היכן מנינו בחמר ה' בחין רפחים חלי בבלל:

רשי

(יד) ועתה קומו. למסר ולהומם בתוך חרבעים שבה שלח ינרחו לפניהם עוד לחתעבב בחדבר: (טו) ויהי כחבר תתו ונוחר: (יו) וידבר ה' חלי ונוחר. חבל חמלות החרנלים עד בחן לח נחמר בפרשה וידבר חלח ויחמר ללחדך שבל ל"ח שנה שהיו ישרחל נוזפים לח בחייחד עמו הדבור בלחוד חבה בניס חל פניס ויהיב הדעת. ללחדך בחין חבשיה סירה על הנפילים חלח בשביל ישרחל: חנכי החלהתי- חבן עשרים שנה היולחים לנבא: (יז) לחת עובר היום חת גבול חיחב. מול בני עמון. חבבחן שחרץ עמון לבד לפון: (יט) חרץ רפחים נחשבת. חבבר. חרץ רפחים נחשבת חף היח לפי שהרבחים יבבו בה לפניס. חבבל לח זו היח שנחתי למברים. (בב) וזעוים היושבים בחצרים. ונוחר. עוים חפלסתים הם שעתם. שנחמר חמשת סרי פלסתים העזתי והחבדודי והחסקלוני והנתי והבפתורי והעוים ומפני הבפתורי שהבעבע חבבים לחבידמלך. לח יבלו ישרחל להוטית חרבם מידם. והבחתי עליהם בפתורים והבמידום ויושבו תחתם. וזבבו חתם מיתרים לבחתם מידם: (בד) תחת בל הבתים. לחד שעמדה חמה למשה בניום מלחמת עוג. (ס"ח סיחון) ונודע הדבר תחת בל הבתים: (בה) ממדבר קדמות. חף על פי בלח נוכי המקום לבדח לסיחון לבלוס למדתי ממדבר סיני חן התורה שבדמה לעולם. בשבח הקדוש ברוך הוח ליתנה לישרחל חזר חותה על עסו וישמעחל וגלוי לפניו בלח יהבלוה. וחף על פי בן פתח ל-ס בשלום חף חני בדמתי חת סיחון בדברי בלום. דבר חחר ממדבר בדמות ממך למדתי שבדמתה לעולם יבול היית לשלוח ברך חחד לזרוף חת המבריים שח בלחתי מז המדבר חל פרעה לחחר שלח חת עמי בתיון:

בחמר

ראשי

(יד) ועתה קומו. למסר ולהומם בתוך חרבעים שבה שלח ינרחו לפניהם עוד לחתעבב בחדבר: (טו) ויהי כחבר תתו ונוחר: (יו) וידבר ה' חלי ונוחר. חבל חמלות החרנלים עד בחן לח נחמר בפרשה וידבר חלח ויחמר ללחדך שבל ל"ח שנה שהיו ישרחל נוזפים לח בחייחד עמו הדבור בלחוד חבה בניס חל פניס ויהיב הדעת. ללחדך בחין חבשיה סירה על הנפילים חלח בשביל ישרחל: חנכי החלהתי- חבן עשרים שנה היולחים לנבא: (יז) לחת עובר היום חת גבול חיחב. מול בני עמון. חבבחן שחרץ עמון לבד לפון: (יט) חרץ רפחים נחשבת. חבבר. חרץ רפחים נחשבת חף היח לפי שהרבחים יבבו בה לפניס. חבבל לח זו היח שנחתי למברים. (בב) וזעוים היושבים בחצרים. ונוחר. עוים חפלסתים הם שעתם. שנחמר חמשת סרי פלסתים העזתי והחבדודי והחסקלוני והנתי והבפתורי והעוים ומפני הבפתורי שהבעבע חבבים לחבידמלך. לח יבלו ישרחל להוטית חרבם מידם. והבחתי עליהם בפתורים והבמידום ויושבו תחתם. וזבבו חתם מיתרים לבחתם מידם: (בד) תחת בל הבתים. לחד שעמדה חמה למשה בניום מלחמת עוג. (ס"ח סיחון) ונודע הדבר תחת בל הבתים: (בה) ממדבר קדמות. חף על פי בלח נוכי המקום לבדח לסיחון לבלוס למדתי ממדבר סיני מן התורה שבדמה לעולם. בשבח הקדוש ברוך הוח ליתנה לישרחל חזר חותה על עסו וישמעחל וגלוי לפניו בלח יהבלוה. וחף על פי בן פתח ל-ס בשלום חף חני בדמתי חת סיחון בדברי בלום. דבר חחר ממדבר בדמות ממך למדתי שבדמתה לעולם יבול היית לשלוח ברך חחד לזרוף חת המבריים שח בלחתי מז המדבר חל פרעה לחחר שלח חת עמי בתיון:

(יד) וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְהָמֵם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תֻּמָּם: (טו) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָּל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם: ס (יו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (יז) אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עָר: (יח) וְקָרַבְתָּ מוּל בְּנֵי עַמּוֹן אַל־תְּצָרֵם וְאַל־תִּתְגָּר בָּם כִּי לֹא־אֶתֵּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לְךָ יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי־לוֹט נְתַתִּיהָ יְרֻשָּׁה: (יט) אֶרֶץ־רְפָאִים תֵּחָשֵׁב אַף־הִוא רְפָאִים יָשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהָעַמֹּנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים: (כ) עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם כָּעֲנָקִים וַיַּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם: (כא) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִבְנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (כב) וְהָעַוִּים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצֵרִים עַד־עַזָּה כַּפְתֹרִים הַיֹּצְאִים מִכַּפְתֹּר הִשְׁמִידֵם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם: (כג) קוּמוּ סְעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אַרְנֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת־אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ וְהִתְגָּר בּוֹ מִלְחָמָה: (כד) הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ וְיִרְאָתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֲךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ מִפָּנֶיךָ: (כה) וְאֶשְׁלְחָה מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדֵמוֹת אֶל־סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן דִּבְרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר: (כו) אֶעְבְרָה בְאַרְצְךָ בַּדֶּרֶךְ בַּדֶּרֶךְ אֵלֵךְ לֹא אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאול:

אבל

וְאַף מָחָא מִן קֳדָם יְיָ הֲוַת בְּרַם לְהָמָמוּתְהוֹן מִגּוֹ מַשְׁרִיתָא עַד דְּשֵׁלִימוּ: וַהֲוָה כַּד שֵׁלִימוּ כָּל גַּבְרֵי קְרָבָא לְמֵמָת מִגּוֹ עַמָּא: וּמַלֵּיל יְיָ עִמַּי לְמֵימָר: אַתְּ עָבַר יוֹמָא דֵּין יָת תְּחוּם מוֹאָב יָת לְחַיָּת: וְתִתְקָרֵיב לְקֳבֵיל בְּנֵי עַמּוֹן לָא תְּצוֹר עֲלֵיהוֹן וְלָא תְּנַגֵּי לְמֶעְבַּד עִכְּהוֹן קְרָבָא אֲרֵי לָא אֶתֵּן כְּאֲרַע בְּנֵי עַמּוֹן לָךְ יְרוּתָא אֲרֵי לִבְנֵי לוֹט יְהָבְיָהּ יְרוּתָא: אֲרַע נְפָרַיָּא מְרַהֲשָׁבָא אַף הִיא נְפָרַיִן יְתִיבוּ בָהּ כְּרִקְרְמִין וַעֲמוּנָאֵי קָרֵן לְהוֹן הַיָּאבֵנִי: עַם רַב וְסַגִּי וְתָקִיף כְּנְפָרַיָּא וְשֵׁיצִינוּן יְיָ מִן קֳדָמֵיהוֹן וְתָרְכִינוּן וְיִתְיְבוּ בְאַתְרֵהוֹן: כְּמָא דְעָבַד לִבְנֵי עֵשָׂו דְּיָתְבִין בְּשֵׂעִיר דְּשֵׁצִי יָת הוֹרָאֵי מִן קֳדָמֵיהוֹן וְתָרְכִינוּן וְיִתְיְבוּ בְאַתְרֵהוֹן עַד יוֹמָא הָדֵין: וְעַוָּאֵי דְּיָתְבִין כַּרְפִּיַּת עַד עַזָּא קַפּוּטְקָאֵי דְּנָפְקוּ מִקַּפּוּטַקְיָא שֵׁצִיאוּנוּן וְיִתְיְבוּ בְאַתְרֵהוֹן: קוּמוּ טוֹלוּ וְעִבְרוּ יָת נַחֲלָא דְאַרְנוֹן הָא דְמַסְרִית בִּידָךְ יָת סִיחוֹן מַלְכָּא דְחֶשְׁבּוֹן אֱמוֹרָאָה וְיָת אַרְעֵיהּ שָׁרֵי לְתַרְכוּתֵיהּ וְתִתְגָּרֵי לְמֶעְבַּד עִמֵּיהּ קְרָב: יוֹמָא הָדֵין אֲשָׁרֵי לְמִתַּן זוּעָפָךְ וְרַהֲלָתָךְ עַל אַפֵּי עַמְמַיָּא דְּתָהוֹת כָּל שְׁמַיָּא דְּיִשְׁמְעוּן שְׁמָעֲךְ וְיִזְוְעוּן וְיִתְבְּרוֹן מִן קֳדָמָךְ: וְשָׁלַוְוֹת אִוּנַהִּין מִמְּדְבַּר קְדֵמוֹת לְוָת סִיחוֹן מַלְכָּא דְחֶשְׁבּוֹן פִּתְגָמֵי שְׁלָם לְמֵימַר: אֶיעְבַּר בְּאַרְעָךְ בְּאוֹרְחָא בְאוֹרְחָא אֵיזִיל לָא אֶסְטֵי לְיַמִּינָא וְלִסְמָאלָא:

עבורא

(יד) היתה גם. למסר ולהומם בתוך חרבעים שבה שלח ינרחו לפניהם עוד לחתעבב בחדבר: (טו) ויהי כחבר תתו ונוחר: (יו) וידבר ה' חלי ונוחר. חבל חמלות החרנלים עד בחן לח נחמר בפרשה וידבר חלח ויחמר ללחדך שבל ל"ח שנה שהיו ישרחל נוזפים לח בחייחד עמו הדבור בלחוד חבה בניס חל פניס ויהיב הדעת. ללחדך בחין חבשיה סירה על הנפילים חלח בשביל ישרחל: חנכי החלהתי- חבן עשרים שנה היולחים לנבא: (יז) לחת עובר היום חת גבול חיחב. מול בני עמון. חבבחן שחרץ עמון לבד לפון: (יט) חרץ רפחים נחשבת. חבבר. חרץ רפחים נחשבת חף היח לפי שהרבחים יבבו בה לפניס. חבבל לח זו היח שנחתי למברים. (בב) וזעוים היושבים בחצרים. ונוחר. עוים חפלסתים הם שעתם. שנחמר חמשת סרי פלסתים העזתי והחבדודי והחסקלוני והנתי והבפתורי והעוים ומפני הבפתורי שהבעבע חבבים לחבידמלך. לח יבלו ישרחל להוטית חרבם מידם. והבחתי עליהם בפתורים והבמידום ויושבו תחתם. וזבבו חתם מיתרים לבחתם מידם: (בד) תחת בל הבתים. לחד שעמדה חמה למשה בניום מלחמת עוג. (ס"ח סיחון) ונודע הדבר תחת בל הבתים: (בה) ממדבר קדמות. חף על פי בלח נוכי המקום לבדח לסיחון לבלוס למדתי ממדבר סיני מן התורה שבדמה לעולם. בשבח הקדוש ברוך הוח ליתנה לישרחל חזר חותה על עסו וישמעחל וגלוי לפניו בלח יהבלוה. וחף על פי בן פתח ל-ס בשלום חף חני בדמתי חת סיחון בדברי בלום. דבר חחר ממדבר בדמות ממך למדתי שבדמתה לעולם יבול היית לשלוח ברך חחד לזרוף חת המבריים שח בלחתי מז המדבר חל פרעה לחחר שלח חת עמי בתיון:

כחמר

(כח) כתוב עמו לי בכי עמו • לח לעכין לכבוד את מרכש • מלא לעכין תכר מוכל ומים : עד אשר אעבור את הירדן • מוסב על ואעברה בארצך : (לא) החלותי תת לפניך • כפס שר של אמוריים של מעלה תחת הגליו של משה והדדיכו על נומרו : (לא) ויצא סיחון • לח מלא פיכויל עוג לעזור לו ללמדך שלא היו נריפים זה לזה : (לב) ואת כניו • בנו כתיב שהיה לו בן נכור כמותו :(לג) מתים • מכשים • כביות סיחון נאתר בזנו לבנו לשון זה שהיתה חביבה עליהם ויוזנים חים לו וכשנתו לכיות עוג ככר היו שבניס ומלמים ויתה קויש בציניהם ומקריעין ומלכיהן בהמה ובנדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב לכך נאמר בזונו לנו לשון בזיון כך נדרש בספרי כפרשת ויסע ישראל בפיטים : (לו) כל יד נחל יבוק .בל מגל נחל יפוק : ורל מצר נוה ה׳ מלהיכו • שלא לכפים הנחנו : (ג) ונפן • ונעל • כל לד לשון היא עליוה : (ב) אל תירא אותו • ונפחון לו הוברך לומר אל תיראם אותו אלא מתיראת היה משה שלא תעמוד לו זכות אבותיו . למחר־סם • שנאמר ויהי הפליט והוא עוג :

חכל

(כח) אֹכֶל בַּכֶּסֶף תַּשְׁבְּרֵנִי וְאָכַלְתִּי וְמַיִם בַּכֶּסֶף תִּתֶּן־לִי וְשָׁתִיתִי רַק אֶעְבְּרָה בְרַגְלָי : (כט) כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בָּעָר עַד אֲשֶׁר־ אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ : (ל) וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַעֲבִרֵנוּ בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאִמֵּץ אֶת־לְבָבוֹ לְמַעַן תִּתּוֹ בְיָדְךָ כַּיּוֹם הַזֶּה : * ס (ל) וַיֹּאמֶר יְהוָה ששי אֵלַי רְאֵה הַחִלֹּתִי תֵּת לְפָנֶיךָ אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ לָרֶשֶׁת אֶת־אַרְצוֹ : (לא) וַיֵּצֵא סִיחֹן לִקְרָאתֵנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה יָהְצָה : (לב) וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־ בניו ק כָּל־עַמּוֹ : (לג) וַנִּלְכֹּד אֶת־ כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהִוא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־־עִיר מְתִם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שָׂרִיד : (לד) רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וּשְׁלַל הֶעָרִים אֲשֶׁר לָכָדְנוּ : (לה) מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־ נַחַל אַרְנֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר־בַּנַּחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכֹּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ : (לו) רַק אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל־יַד נַחַל יבק וְעָרֵי הָהָר וְכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ : * (א) וַנֵּפֶן ג וַנַּעַל הַדֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי : (ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־ אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן :

ויתן

עֹבְרָא בְּכַסְפָּא תְּזָבְנִין לִי וְאֵיכוֹל וּמַיָּא בְּכַסְפָּא תִּתְּנוּן לִי וְאֶשְׁתֵּי לְחוֹד אֶעְבַּר בְּרַגְלָי ; כְּמָא דְעָבְדוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו דְּיָתְבִין בְּשֵׂעִיר וּמוֹאָבָאֵי דְּיָתְבִין בְּלְחַיְיָת עַד דְּאֶעְבַּר יָת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דַּייָ אֱלָהָנָא יְהֵיב לָנָא : וְלָא אָבָה סִיחוֹן לְמִשְׁבָּקָנָא לְמֶעְבַּר בִּתְרוֹמֵיהּ אֲרֵי אַקְשִׁי יְיָ אֱלָהָךְ יָת רוּחֵיהּ וְתַקֵּיף יָת לִבֵּיהּ בְּרִיל לְמִמְסְרֵיהּ בִּידָךְ כְּיוֹמָא הָדֵין : וְאֲמַר יְיָ לִי חֲזִי דְשָׁרֵיתִי לְמִמְסַר קֳדָמָךְ יָת סִיחוֹן וְיַרַ אַרְעֵיהּ שָׁרִי לְתָרָכוּתֵיהּ לְמֵירַת יָת אַרְעֵיהּ : וּנְפַק סִיחוֹן לְקָרָמוֹתָנָא הוּא וְכָל עַמֵּיהּ לְאַגָּחָא קְרָבָא לְיָהַץ : וּמְסַרֵיהּ יְיָ אֱלָהָנָא קָרָמָנָא וּמְחֵינָא יָתֵיהּ וְיָרַ יָת כָּל קִרְוֹהִי וְיָת כָּל עַמֵּיהּ : וּכְבַשְׁנָא יָת כָּל קִרְוֹהִי בְּעִידָנָא הַהִיא וְגָמַרְנָא יָת כָּל קִרְוֵי גַבְרַיָּא וְנָשַׁיָּא וְטַפְלָא לָא אַשְׁאַרְנָא מְשֵׁזִיב : לְחוֹד בְּעִירָא בְּזָנָא לָנָא וְעָרֵי קִרְוַיָּא דִּכְבַשְׁנָא : מֵעַרְעֵר דְּעַל כֵּיף נַחְלָא דְאַרְנוֹן וְקִרְתָּא דְּבְנַחְלָא וְעַד גִּלְעָד לָא הֲוַת קִרְתָּא דְּתְקֵיפַת מִנָּנָא יָת כּוּלָּא מְסַר יְיָ אֱלָהָנָא קֳדָמָנָא : לְחוֹד לְאַרַע בְּנֵי עַמּוֹן לָא קְרַבְתָּא כָּל כֵּיף נְחַל יוּבְקָא וְקִרְוֵי טוּרָא וְכָל דְּפַקִּיד יְיָ אֱלָהָנָא : וְאִתְפְּנֵינָא וְסַלְקְנָא אוֹרַח מַתְנָן וּנְפַק עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן לְקָדָמוֹתָנָא הוּא וְכָל עַמֵּיהּ לְאַגָּחָא קְרָבָא לְאֶדְרֶעִי : וַאֲמַר יְיָ לִי לָא תִדְחַל מִנֵּיהּ אֲרֵי בִּידָךְ מְסָרִית יָתֵיהּ וְיָת כָּל עַמֵּיהּ וְיָרַ אַרְעֵיהּ וְתַעְבִּיד לֵיהּ כְּמָא דְעַבַדְתָּ לְסִיחוֹן מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאֵי דְיָתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן :

ומסר

ולא תכה ונומר תמר לשון תכה סיורה. מיחון כלא טעם לומר הנס שלא היה לו מיחוש לירמת העברת ישראל בעירו ומסוך פטוח היה לנו שתין כח בישראל להרע לו אף על פי כן לא תכה והוא מה שנאמר מומר כי הקשה ה׳ וגומר :

ראה החילותי וגומר תמר החילותי לשון עבר מוזר אל מאמר הקשה ה׳ את רוחו למען תתו בידו ומאמר החילותי מוזר לנתינה לא למאמר לפניך ומשה הכין שחוזר לכל האמור ולזה שתחנן לה׳ פחוסבו שהומר הנגד בהוספרס לל :

ויתנהו ה׳ תמר בידנו יתכאר ע״ד מו׳ לל בפרק הרואה דעקר טורת בר תלת פרסי ואייתי על ריסיה וכו׳ משה כתב הוס וכו׳ שוור ומחייה בקלסוליה וקטליה ע״כ והוא מומרו ויתבהו פירוש עד שקיעת החר בנומרו ואומרו בידינו שהרגנו בידו ממש ואמר לשון רבי כמו כעשה מדם גם יד משה יד כל ישראל תחשב :

החוש

רש"י

(ד) חבל ארגב • מתרגמין בית פלך תרכונא ורמתי מרגוס ירושלמי במגילת מסתר קורא כלטין תרטונין • למדתי חבל מרגוב הפרכיה היכל מלך כלומר שהמלכות בקרתת על שמה • וכן את המרגוב דמלכים חבל היכל מלך • הרגו פקח לאנחס לחדתי בכך נקרתת שם הפרכיה : (ה) מערי הפרזי פרוזות וכמותה בלא חומה זכן פרזית תבב ירושלם : (ו) החרם • לשון הויה הלוך וכלות : (ח) מיד • מרשות : (ט) לידונים יהרסו לחרמין וזומר • וכמוהו אחר רוח חומר בברית (ויקרא) עיר הר גילון היא חרמון הרי לו חרבין : שנית • למי שנזרכו ליכתב להניל בכח מרן ישראל שהיו מלכיות מתפללים בדך זו מימית על שמו יקרא זו חומר על שמי יקרא : היא שלג • שלבוש מ"ר וכלשון כנען : (י) מישר הרפאים • שהרגו מלכי רפאים • וחבריו בעשתרות קרנים • והוא פלט מן המלחמה • שיתר ויבא הפליט והוא עוג : בחמת עוג : (יב) הזאת • את ארץ הזאת • המשורה למעלה מנחל ארנון ועד הר חרמון : ירמני בעת ההיא מעשר אשר על נחל ארנון • פיון מחובר לרחשו של מקרא אלא לסופו של פתי לרמובני ולגדי • מכל לעניין ירושה על הר חרמון היה : (יג) הזאת יקרא ארץ רפאים • היא חומה בשתתי לאברהם :

תון

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַּם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־ הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנַּכֵּהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד : (ד) וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא הָוֹרֶת קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא־ לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן : (ה) כָּל־ אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְּבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד : (ו) וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַחֲרֵם כָּל־עִיר מְתִם הַנָּשִׁים וְהַטָּף : (ז) וְכָל־ הַבְּהֵמָה וְשָׁלָל הֶעָרִים בָּזְזוּנוּ לָנוּ : (ח) וַנִּקַּח בָּעֵת הַהִוא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן : (ט) צִידנִים יְקַרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׂרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יְקָרְאוּ־לוֹ שְׂנִיר : (י) כָּל ו עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־ הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה וְאֶדְרֶעִי עָרֵי מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן : (יא) כִּי־רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים הִנֵּה עַרְשׂוֹ עֶרֶשׂ בַּרְזֶל הֲלֹה ק הלא הִוא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תֵּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּהּ וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת־אִישׁ : (יב) וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרַשְׁנוּ בָּעֵת הַהִוא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר ׀ עַל־נַחַל אַרְנֹן וַחֲצִי הַר־ הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לָרֻאובֵנִי וְלַגָּדִי : (יג) וְיֶתֶר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מַמְלֶכֶת עוֹג נָתַתִּי לַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה כָּל־חֶבֶל הָאַרְגֹּב לְכָל־הַבָּשָׁן הַהִוא יִקָּרֵא אֶרֶץ רְפָאִים :

(ג) ומכה לו עוד לא השאיר לו שריד : (ד) ונלכד את כל ערי הזה בעת ההיא לא היתה קריה אשר לא לקחנו מאתם ששים עיר כל חבל ארגב ממלכת עוג בבשן : (ה) כל אלה ערים בצרות חומה גבהה דלתים ובריח לבד מערי הפרזי הרבה מאד : (ו) ונחרם אותם כאשר עשינו לסיחן מלך חשבון החרם כל עיר מתם הנשים והטף : (ז) וכל הבהמה ושלל הערים בזזונו לנו : (ח) ונקח בעת ההוא את הארץ מיד שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן מנחל ארנון עד הר חרמון : (ט) צידנים יקראו לחרמון שרין והאמרי יקראו לו שניר : (י) כל ערי המישר וכל הגלעד וכל הבשן עד סלכה ואדרעי ערי ממלכת עוג בבשן : (יא) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלא הוא ברבת בני עמון תשע אמות ארכה וארבע אמות רחבה באמת איש : (יב) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא מערער אשר על נחל ארנון וחצי הר הגלעד וערין נתתי לראובני ולגדי : (יג) ויתר הגלעד וכל הבשן ממלכת עוג נתתי לחצי שבט המנשה כל חבל הארגב לכל הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים :

(ג) ויתן יהוה אלהינו בידנו גם את עוג מלך הבשן ואת כל עמו ונכהו עד בלתי השאיר לו שריד : (ד) ונלכד את כל ערו בעת ההוא לא היתה קריה אשר לא לקחנו מהם ששים עיר כל חבל ארגב ממלכת עוג בבשן : (ה) כל אלה ערים בצרות חומה גבהה דלתים ובריח לבד מערי הפרזי הרבה מאד : (ו) ונחרם אותם כאשר עשינו לסיחן מלך חשבון החרם כל עיר מתם הנשים והטף : (ז) וכל הבהמה ושלל הערים בזזונו לנו : (ח) ונקח בעת ההוא את הארץ מיד שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן מנחל ארנון עד הר חרמון : (ט) צידנים יקראו לחרמון שרין והאמרי יקראו לו שניר : (י) כל ערי המישר וכל הגלעד וכל הבשן עד סלכה ואדרעי ערי ממלכת עוג בבשן : (יא) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלא הוא ברבת בני עמון תשע אמות ארכה וארבע אמות רחבה באמת איש : (יב) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא מערער אשר על נחל ארנון וחצי הר הגלעד וערין נתתי לראובני ולגדי : (יג) ויתר הגלעד וכל הבשן ממלכת עוג נתתי לחצי שבט המנשה כל חבל הארגב לכל הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים :

יאיר

יאיר

עוד נראה כי לעולם כל מאמר בעם הרפאים יכונה בכלל במחשבת ה' להאבידם ואת הרפאים ואין שום בכלל מאמר בעם הרפאים קרתה הכתוב אחרי ואחרי עוג בעבור ישראל שהיו ה' חפץ לעבד הירדן הוא על ישיבת ארץ כי הנס שנתן ה' ז' עמהן להאבידם לא כל המלכות שוות בענין זה שיהיו דמויים לדור בהם ויהיה זה כענין קדושת הארץ עצמה כמבואר עשר הדברות קדושה בארץ עצמה במקומותיה ותהיה ארץ שום פחות למקום והנס שנתן ה' אותה להאבידם תהיה בכלל עמה וגוף הארץ תהיה כאחר הכלל אע לגמרי לא לגמרי מה שאחרו בספרי לתת לנו פרט לענין הירדן עם דקדק הכתוב לומר בארץ ז' האחרון אחר נשבע ה' לתת לנו פי' האחרון אחר נשבע ה' שיתן לנו לדורותינו למעט אחר מלכות שהנס שנתנס לנו לא נתן האחרון לדורות מפני שהיה רחוק לקדושה ותמצא שנתן נ"כ עמון ומואב ואדום שהם הקיני והקיניזי והקדמוני וכפיב אדום לבמה תהיה וכמו כן היתה רחוקה להיות ארץ ישראל היא מה שנשבע ה' לתת לישראל לשכון שם : ומעתה לך כלל זה נ"כ שהנס שלא נתן ה' האחרון לדור בה ונם שלא נתן עמה לאברהם וכבשוה רוב ישראל יש לנהוג בה דין קדושה בשביל שנשבעה לעני ה' :

ואת

ואת יהושע צויתי וגו׳ פירוש נזיתי לכל יירש מהנמים כמו שפתר בשמוך לא תירחום ומיכו תוזר על מאמר עיניך הרואות׳ כי בזה לא יובדק לכון ניווי וטעם שלא שמך מאמר זה למאמר נפילת סיחון ועוג וכתבו תחר הנחלת מרנם לכ״ג וכ״ד ותבאיסם לפי שמאמצעות תנאי זה שהתנה משה עם ב״נ וכ״ר יולד המיחוס ממה שמבקש עזר בנבורים וה׳ הוא הלוחם מה נורך בחלוני בנ׳׳ור מ׳׳ר כ״כ שמך מאמר ואת יהושע וגומר למאמר חלוצי בנ׳׳ור לומר שלא **תחמוד** שנריך נבורת חוגרים ותבוא בלבך ירחה כי תיכבם נריכין למלחמה והוא מה שנמר מיתר כי ה׳ מלהיבם הוא הנלחם לכם דקדק לומ׳ הוא למעט מיחוס הנפמים ממנות בנ׳׳ור חלוצים תעברו ומשם מסופרך להלימת בנ׳׳ור פירשתי בפ׳ מטות ויעין בשמוך בפסוק את כל׃

בעת ההיא למאמר מומרו בעת ההיא פירוש בעת שראה התנלי שהתניתי עם בנ׳׳ור ועוד התיחוס כל דרך ספירתי בפ׳ הקודש לזה ואו׳ למאמר תפשר שלא תאר לו כיצד ההיא לשון זה עצמו לזה למאמר פירוש מכוון המאמר הוא זה׃ עוד יהיה שביזכו למאמר ליסרל בזמן שיכבסו למלחמת ז׳ עממין לסיר מורך מלבם׃

את כל אשר עשה ובומר כן יעשה וגו׳ במאמר זה כלל טעם מלוחו לבנ׳׳ור לעבור עם ישראל את הירדן כי כדרך שעשה ה׳ לב׳ מלכי האמורי כן יעשה לכל הממלכות וגום׳ ופשם נמצא שני מלכי האמורי היו יחד שבמי ישראל שנים עשר כמו כן בעבר הירדן יהיו כלם נקבצים חלוצים לפני ה׳ ולפשם זה הוא שביה משה שיעברו בנ׳׳ור חלוצי׳ למלחמת מנוח אבל לעולם ה׳ הוא הנלחם ולא החלוצים ומעתה לא היה יכול משה לומר ליהושע עיניך הרואות ובומר אלא אחר שהתנה על בנ׳׳ור לעבור חלוצים אבל זולת זה אין ראיה משם כראיה שהיו דומה זכות לב׳ שבטים לזכות ט׳ ומחצה והוא עצמו ספירתי בפסוק ואתם תעברו כה באמר לבנ׳׳ור׃

לא תירחום הנם במדבר ליהושע אמר לפון רבים לכלול נם כל ישראל לומר שלא יהיה אחילי אחד מישראל ירא משם כי ה׳ נלחם להם ולשם שפירש לאמר ליסרל אמר לפון סידבר בו ליסרל סיבטיחו פחדים חיים׃

ואתחנן

רשי

(יו) תוך הנחל ונבול׳ כל הנחל ועוד מעבר לספתו בלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן׃ (יז) כנרת׳ מעבר הירדן המערבי היא ונחלת בני נד מעבר הירדן מזרחי ונפל בנולס רוחב הירדן כננדם׳ ועוד מעבר שפתו עד כנרת׳ וזהו שנאמר הירדן וגבול הירדן ומעבר לו׃ (יח) ואני אתכם׳ לבני ראובן ונד היה מדבר׃ לפני אחיכם׳ הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה׳ לפי שהיו נבורים וחויבים נופלים לפניהם׳ שנאמר וטרף זרוע חף קדקד׃

ואתחנן

(יד) וְאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אַרְגֹּב עַד־גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן חַוֹּת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ (טו) וְלִמָכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד׃ (יו) וְלָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֻל וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃ (טז) וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֻל מִכִּנֶּרֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אַשְׁדֹּת הַפִּסְגָּה מִזְרָחָה׃ (יח) וָאֲצַו אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעַבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חָיִל׃ (יט) רַק נְשֵׁיכֶם וְטַפְּכֶם וּמִקְנֵכֶם יָדַעְתִּי כִּי־מִקְנֶה רָב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם׃ (כ) עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה ׀ לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם וְיָרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם׃ (כא) וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הָרֹאֹת אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֵּן יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה׃ (כב) לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם׃

ק״ח פסוקים מלכ״ה סימן׃

פרשת ואתחנן

ם ם ם

ואתחנן

(כג) וָאֶתְחַנַּן אֶל־יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר׃ (כד) אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גָּדְלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרֹתֶךָ׃ (כה) אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן׃ (כו) וַיִּתְעַבַּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלָי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אַל־תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה׃ (כז) עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשָׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וְצָפֹנָה וְתֵימָנָה וְקֵדְמָה וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃ (כח) וְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃ (כט) וַנֵּשֶׁב בַּגָּיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר׃

(א) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל־הַחֻקִּים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם׃ (ב) לֹא תֹסִפוּ עַל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם׃ (ג) עֵינֵיכֶם הָרֹאוֹת אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרֵי בַּעַל פְּעוֹר הִשְׁמִידוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ׃ (ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם׃ (ה) רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (ו) וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה׃ (ז) כִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קָרְאֵנוּ אֵלָיו׃ (ח) וּמִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צַדִּיקִם כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם׃ (ט) רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לִבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ׃ (י) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בֶּאֱמֹר יְהוָה אֵלַי הַקְהֶל־לִי אֶת־הָעָם וְאַשְׁמִיעֵם אֶת־דְּבָרָי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לְיִרְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה וְאֶת־בְּנֵיהֶם יְלַמֵּדוּן׃ (יא) וַתִּקְרְבוּן וַתַּעַמְדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרָפֶל׃ (יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שֹׁמְעִים וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָתִי קוֹל׃ (יג) וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים׃ (יד) וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ (טז) פֶּן־תַּשְׁחִתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה׃ (יז) תַּבְנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תַּבְנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוּף בַּשָּׁמָיִם׃ (יח) תַּבְנִית כָּל־רֹמֵשׂ בָּאֲדָמָה תַּבְנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ׃ (יט) וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם׃ (כ) וְאֶתְכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבַּרְזֶל מִמִּצְרַיִם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה׃ (כא) וַיהוָה הִתְאַנַּף בִּי עַל־דִּבְרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבִלְתִּי עָבְרִי אֶת־הַיַּרְדֵּן וּלְבִלְתִּי בֹּאִי אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה׃ (כב) כִּי אָנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת׃ (כג) הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכְּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ (כד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא׃ (כה) כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ׃ (כו) הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי אָבֹד תֹּאבְדוּן מַהֵר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא תַאֲרִיכֻן יָמִים עָלֶיהָ כִּי הִשָּׁמֵד תִּשָּׁמֵדוּן׃ (כז) וְהֵפִיץ יְהוָה אֶתְכֶם בָּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְנַהֵג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה׃ (כח) וַעֲבַדְתֶּם שָׁם אֱלֹהֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא יְרִיחֻן׃ (כט) וּבִקַּשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמָצָאתָ כִּי תִדְרְשֶׁנּוּ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃ (ל) בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקֹלוֹ׃ (לא) כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם׃ (לב) כִּי שְׁאַל־נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קְצֵה הַשָּׁמָיִם הֲנִהְיָה כַּדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הֲנִשְׁמַע כָּמֹהוּ׃ (לג) הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּה אַתָּה וַיֶּחִי׃ (לד) אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ׃ (לה) אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ׃ (לו) מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעֲךָ אֶת־קֹלוֹ לְיַסְּרֶךָּ וְעַל־הָאָרֶץ הֶרְאֲךָ אֶת־אִשּׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ (לז) וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזַרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצִאֲךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרָיִם׃ (לח) לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִמְּךָ מִפָּנֶיךָ לַהֲבִיאֲךָ לָתֵת לְךָ אֶת־אַרְצָם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה׃ (לט) וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד׃ (מ) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטַב לְךָ וְלִבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תַּאֲרִיךְ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ כָּל־הַיָּמִים׃ (מא) אָז הִבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ׃ (מב) לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְנָס אֶל־אַחַת מִן־הֶעָרִים הָאֵל וָחָי׃ (מג) אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לָרֻאוּבֵנִי וְאֶת־רָאמֹת בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי׃ (מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (מה) אֵלֶּה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם׃ (מו) בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּגַּיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וַיַּכֻּהוּ מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם׃ (מז) וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שָׁמֶשׁ׃ (מח) מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת נַחַל אַרְנֹן וְעַד הַר שִׂיאֹן הוּא חֶרְמוֹן׃ (מט) וְכָל־הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יָם הָעֲרָבָה תַּחַת אַשְׁדֹּת הַפִּסְגָּה׃

פרשת ואתחנן

ם ם ם

וצליתי

(כג) **ואתחנן** לשון חנינה כל לשון תקו׳ . לשון מתנת חנם . אף על פי שיש לנדיקי לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשי מתת החינם אלא מתנת חנם . לפי שאמר לו ואכניתי את חנון אמר לו בלעגן ואתחנן . דבר אחר זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה כדתניא בספרי: בעת ההיא . לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דחיתי כמה הוגר הנדר : לאמר . זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום חיכי מניחך עד שתודיעני מה תעשה לשמי מה לאו : (כד) ה׳ אלהים . רחים בדין : אתה החלות לראות את עבדך-פתח להיות סיוע ותפלה . אף על פי שנזדרז אמר לו ממך למדתי שאתרת לי ושת׳ הניחה לי . וכי תופס הייתי כך אלא להחיות כתח עבו תלוי להתפלל ליהם כמו כן הייתי סבור לי ות נדלך . את גדלך . זו ידך טובך . וכו׳ הוא אומר ועתה יגדל נא כח ה׳ : ואת ידך . זו ימינך להכל שניה לרל בתי עולם : החזקה . שאתה כובש ברחמים את מדת הדין בחזקה : אשר מי אל ונומר . חיכך דומה למלך בשר ודם שיש לו ני׳ ני׳ וסרסדרי המחיין בידו כשרואה לעשות חסד ולעבור על מדותיו . אינו אין מי יחתה בידך אם תחפול לי ותבטל נזרתך . ולפי פשוטו אתה החלות להראות את עבדך תלחמת סיחון ועוג . כלכתיב רחה החלותי את לפניך האמרי מלחמת כלשים ואחד מלכים :

מעברה

ואתחנן אל ה׳ בעת ההיא לאמר נדיך לבעת אומרו בעת ההיא לבניהם חוזר לאמר שלפניו שהוא מלחמת סיחון ועוג ולפי זה טעם המחמר לומר עזולת אם שהיה בעת ההיא לא הייתי מתפלל כי הנזירה כבר נגזרה .

ואתחנן אֶל־יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר : (כד) אֲדֹנָי יֱהוִה אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גָּדְלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרֹתֶיךָ :

אעברה

וצויתי אֶת יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר : עֵינֶיךָ הָרֹאוֹת אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם לִשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֵּן יַעֲשֶׂה יְיָ לְכָל־הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה : לֹא תִירָאוּם כִּי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלָּחֵם לָכֶם :

אעבר

וגראה לומר בהעיר עוד אומרו לאמר ורלל דרכו במאמר משה לה׳ הסיבני על דברי אם אני נכנס לארץ וזה דרך דרש .

אבן פירוש אז׳ בעת ההיא הוא זמן שנתבע ה׳ על דור המדבר בלא ירשו את הארץ שמשה בפרשה שלפנינו וכללו למשה בכלל שבועת הנזירה כמו שאמר גם כי התאנף ה׳ בנלגלם בעת ההיא התחנן לה׳ לבטל נזירתו ולהתיר השבועה כדרוז במאמר אתה החלות ודרשו ז״ל לשון התרת שבועה כאמר אבאר בסמוך וטעם המאמר הוא להודיעם בכל יחכדותו שלא התפלל אלא על עצמו לבטל נזירתו ולא אם לדורו והעליס עין ממנו ואם כל הדור ההוא לזה אמר בעת ההיא פירוש קודם שנתקיים הנזירה התחנן לה׳ והנם שבתחינתו לא מניעו שלא הזכיר אלא עצמו ולא עמו אף על פי כן כוונתו היתה בחכמה שהתפלל על עצמו להתיר השבועה שעליו ואחר כך יאמר לפניו לבטל גם על ישראל ויהיה הדבר קל להשיג מדין נדר שהוא מקלתו הוא כלו והוא אומרו לאמר ונומר עוד דברים אחרים וזה עשה בחכמה כי יותר יהיה נקל להתקבל תפילתו ע״ש להתיר בשבועת הנזירה בעלין להיותו נקי ובדיק מהתיר בשבועת נזירת ישראל שהם בעלי העון וכל דברי משה יגידו בדקת ה׳ טעם : **עוד** נתכוון לדייק ד׳ תנאים הנדרשין לקבלת תפילה אחד שיתפלל בעני הדופק על הפתח כדרך שאומרי תחנונים ידבר לפני ה׳ שיבקש ממקור הרחמים ב׳ זמן התפילה כדרך שאומרו ואני תפילתי לך ה׳ עת רצון ד׳ שתהיה תפילתו מפורסת ולא תהיה סובלת פירוש בלחי הגון וכמעשה במדרש בהשוה גוי ויזרחל וכו׳ וילדה בהמתו כל גוי ואנס ישראל להרביבו על כתפו וכו׳ ע״כ והוא מה שיתכוון מבר באומרו כאי ואתחנן לשון תחנונים זה בנגד תנאי רחמין ש״ה׳ שבקש ממקור הרחמים זה בנגד תנאי כ בעת ההיא פירוש בעת הידועה לקבלת תפילה שהיא עת רצון כי מי יודע עת הרצון כמשה ואפשר שזה היה בעת אשר אמר לו ה׳ החל רם מרן סיחון ועוג וזה שיתכוון לדברי דול שאמרו לאחר שכבש מרן סיחון ועוג וכו׳ זה בנגד תנאי ג׳ לשמר פירוש פירש אומריו כמלטרך שלא יסבלו דברי דבר בלאי הגון זה בנגד תיאי ד׳ ולדברי דול שאמרו בעת ההיא בכרחה מלחמת סיחון ועוג טעם שאומרו לאמר נמכבת עם אתה החילות וכבר בחבתי בכמה מקומות בי בכאיגו אומר הדיבור בלשון עצמו שאמרו אלא בגלל המבוון בלשון אחר הוא אומר לאמר פירוש כונת המאמר היא זאת כמו כן בחה שלפנינו אמר לאמר להעיריך על זה ויש מרולל שאמרו בעת ההיא כבאמר לו לא תביאו את הקהל וגומר ויש שאמרו כבאמר לו קח את יהושע וגומר ואפשר בכבל העתים התפלל ועל כל עת מהם הוא אומר בעת ההיא ואלו ואלו דברי אלהים חיים :

אדני ה׳ אומרו אדני ע״ד שאמר עלי אדני הוא הטוב בעיניו יעשה פירוש שהפסד שעבד והצלחתו היא נוגעת לאדונו וכיון שכן הטוב בעיניו יעשה ואלי והוא אומרו אדני פירוש הצלחתי וטובתי לך היא ואומרו הוא בניקוד אלהים רמז ל פירש ול אדני אלהים רחום בדין ע״כ ורחיתי לרמ׳בן בכאב על דבריו ול ולא הפניח הרב כי הסם הרחמון כתוב בחלף דלת והסני כתוב בזוד ה״ת וכו׳ ע״כ ואני אומר שלא נתכוון רמז על סם אדנות אלא על סם הוה שהוא כתוב הוה ונקוד בניקוד אלהים וכך הם דברי המדרש ול הויה רחמים אלהים דין ע״כ פירוש הכתיבה שהוא הוה רחמים הקריאה שהיא אלהים דין וכזה אין בכל הכנה וטעם שאמר סם זה יבנו רחמים ודין לפי שפירשתי לאומרו לאמר בנתכוון בתפילתו לומר נם על ישראל זאת אמר דין ורחמים דין למה שנוגע אל ביטול נזירת משה כאומרם ול משל למלך שבקש ליכנס אצל ליחין לרחותה הלכו וכו׳ בתו ואמרו לו אין בעורה ממנה כמו השובבין אמר לו מרי אין נאה ממנה בעולם בא ליכנס אותה אמר הבי הנערה לעלותי המלך נשבע אני באין אחד מכם נכנס כיון בניותם אותה בא השובבין ליכנס ג״ל אף אתה לא תכנס ח״ל השובבין אני לא רחיתים ואף על פי כן אמרתי למלך אין נאה היממה וכו׳ כך אמר משה לפני ה׳ וכו׳ ע״כ הרי כי בטענה חזקה בא לומר שבורת הדין ניתנת כי טלה יעלה אל הארן והוא מה שנתכוון בזכרון שם אלהים ורמז בכתיבה שם הרחמים למה שנוגע לביטול הנזירה מעל ישראל כמו שפירשתי בתיבת לאמר ונתחכם להזכיר שם הדין לפי שבקשה לא התפלל אלא על עצמו גרמז שם הרחמים בנסתר לפי שתפילת ישראל היתה בנסתר אלא בכח אחד שיהיה נשמע בכביל עצמו : עוד אפשר כי לגד בבא בטענה לזכות בפי הדין הוכרח לשתף מידת הרחמים בנסתר אלא בכח אחד שיהיה נשמע בכביל עצמו :

כי מי זה יעמוד לפני מלך עולם בטוען ונטען וכתיב כי לא יראני אדם וחי אלא ע״ד שאמרו אלו נא פני אל ולשון התרפ ול ספרי אתה החילות אתה התרת נדרי בשבה שאמרת לי הוצא את עמי ואמרתי לך כבר נשבעתי ליתרו ואומר דבר אחר אתה פתח לי פתח להתפלל שאמרת לי הרף ממני וכו׳ וכי תפום הייתי כך וכו׳ וכפ׳ מפרש החילות לשון תפילה דבר אחר התחלת פתח בשבה בשנכנסתי בחלות בני נד וכבי רחובן ע״כ קשה בשלמה טענת התחלת ומה טענת אתה פתחת פתח לי להתפלל הם דברי בשם להתפלל אבל טענת פתח ההתרה מה רחיה מביא ממה שהתיר לו בשבועתו ליתרו שאני שבועה יתרו שהיה לה כתח ויכנה בהתרה והפתח הוא שבה אלו דבר מלך בלטון בלבה בשלימותו ואין לך פתח נדול מזה מלש״כ שבועתו יתברך אין לוזק בם פתח בכל הפתחים נלוי ונפוי לפניו והוא מניד מרחשית אחרית : ויתבאר על פי מה שכתב רמ״בם בפ״ו מהלכות שבועות ול מי שנשבע ולא ניחם אבא לריים שבועתו אם רצו ב״ד שהתר שבועה זו מקיום מצוה או בלם בין אחד לחברו וכו׳ ב״ד נוטלים ונותנים עמו עד שיתנחם וכו׳ ומתירים לו ע״כ ומשמע שהנם אמין פתח זה אנלו פתח אף על פי כן מתחכמין עליו להתפרט והוא מה שנתכוון משה בטענתו לפני ה׳ אתה החילות שהוא התיר לו שבועתו כשנשבע ליתרו הנם בלא היה אפן להתיר והרחים שבשבעה ימים ה׳ אומר לו לך ואתלחך אל פרעה והוא לא היה רוצה מאי זה טעם שיהיה ובלא ונתן ה׳ עמו עד שנתרצה לדבר מצוה והלך והתיר נדרו וכאן כן יתיר ה׳ שבועת נזירת משה והנם בשין כאן פתח יש בהן דבר מצוה להרחותו את הארן הטובה כאומרו אעברה נא ואראה ונומר ות״ת מה דמיון לין שכתב רת״בם לבחלת משה כי דין רת״בם המתיר הוא המקיים המצוה ולזה מתירין לו אבל מה שלפנינו ה׳ נשבע והתרתו משה הוא בשושה מצות הליכת הארן לזה דקדק משה בדבריו ואמר את עבדך וידוע כי מה שקנה עבד קנה רבו :

מעברה

(כה) **אעברה נא** . יש נא חלש לכון בקשה : **ההר הטוב הזה** . זו ירושלים . **והלבנון** . זו בית המקדש : (כו) **ויתעבר ה'** . כתלמוד חתם : **למענכם** . **אתם גרתם לי וכן הוא אומר ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בשבורם** : **רב לך** . שלא יאמרו הרב כתב קשה והתלמיד כתב סרכן ומפיר . ד"מ רב לך . הרבה מזה כתוב לך רב טוב הצפון לך : (כז) **ושא** בציניך . בקשת מתכי ותראה את המרגלים הטובה מכי תראה לך את כלה . שבאמר **וירחמהו** ה' את כל המרגלים : (כח) **וצו** את יהושע . על הטרחות ועל המצוות ועל התריבות : **וחזקהו** ואתקהו בדברך שלא ירך לבו לומר כשם שעשנם רבי עליהם כך סופי ליעשם עליך . מבטיחו אני כי הוא יעבור והוא ינחיל : **כי הוא יעבור** וגו' . **אם יעברו** לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו . וכן אתה מוצא בשפלת הון העם את העגל והוא יסב ויכו מהם מכתי העי ונאמר . וכיון שנפל על פניו . **אמר לו** קום לך הם לך כתיב את הוא העושה בתקומך . **ותשלח את בני למלחמה** לאה זה אתה נופל על פניך לא כך **מחיתי** למשה רבך אם היה עובר ואתם עוברים : **וגשב**

(כה) אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה
אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב
הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן : (כו) וַיִּתְעַבֵּר
יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע
אֵלָי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
רַב־לָךְ אַל־תּוֹסֶף דַּבֵּר
אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה :
(כז) עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשָׂא
עֵינֶיךָ יָמָּה וְצָפֹנָה וְתֵימָנָה
וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ כִּי־
לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה :
(כח) וְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ
וְאַמְּצֵהוּ כִּי־הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי
הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל
אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
תִּרְאֶה :

ונשב

אעברה נא ומרחם וגו' על"ד כונת מו"ר כח נם למה שנזרך ליתר ומרחם וגו' הלא כשיעבו'ענינו מעצמו מובן שירחם וכו'ואילו שכתבתיו להשיב תשובה על הדברים המונעים ביאתו למרן במו"ר זל שהם ב' מ' לפי שהניע זמנו של יהושע למלוך ומין מלכות נוגעת בחברתה לפי' כמלא ניחא ב' טעמים הק'כה טעתידין יפר' לחטוא ויגזרך להשלך חמתו עליה' וחשב ה' למשכן כשבילם הבית המקודש כרמוז בתיבת מעכן מעכן כמו זל ובזה יש תקוה לתקלית טוב ליזרחל וכמומרם זל כפ' מזמור למתך אלהים כמו נויים וגו' מזמור קינה מצינו ליה מלה שהשליך חמתו עליה' על בניה ומכניה ולא השליכה על יפר' וכו' ע"כ ומה היה מצה בונה בית המקדש אמרו זל שלא היתה מותה ולכון סולטת בו וזה יהושב לכשיבוא ויפרוץ חמתו עליהם לכליתם וכמו שפירשתי בפ' דברים בפ' נם כי התאנ' לזה נתכוון משה בדבריו להשיב על ב' דברים אלו בנגד המלכות שהיתה נוגעת וכו' מעברה נא פירוש מעברים כדרך העוברים שלא בדרך שררה וכבוד וכנגד מיחוש עם בני ישראל אדי שיהיה להם בית המקדש לפדיון נפשם אמר ומרחם פירוש לא לבנות אלא לרחות לבד וכזה

אעברה נא ומרחם וגו' על"ד כונת מו"ר כח נם למה שנזרך ליתר ומרחם וגו' הלא כשיעבו'ענינו מעצמו מובן שירחם וכו'ואילו שכתבתיו להשיב תשובה על הדברים המונעים ביאתו למרן במו"ר זל שהם ב' מ' לפי שהניע זמנו של יהושע למלוך ומין מלכות נוגעת בחברתה לפי' כמלא ניחא ב' טעמים הק'כה טעתידין יפר' לחטוא ויגזרך להשלך חמתו עליה' וחשב ה' למשכן כשבילם הבית המקודש כרמוז בתיבת מעכן מעכן כמו זל ובזה יש תקוה לתקלית טוב ליזרחל וכמומרם זל כפ' מזמור למתך אלהים כמו נויים וגו' מזמור קינה מצינו ליה מלה שהשליך חמתו עליה' על בניה ומכניה ולא השליכה על יפר' וכו' ע"כ ומה היה מצה בונה בית המקדש אמרו זל שלא היתה מותה ולכון סולטת בו וזה יהושב לכשיבוא ויפרוץ חמתו עליהם לכליתם וכמו שפירשתי בפ' דברים בפ' נם כי התאנ' לזה נתכוון משה בדבריו להשיב על ב' דברים אלו בנגד המלכות שהיתה נוגעת וכו' מעברה נא פירוש מעברים כדרך העוברים שלא בדרך שררה וכבוד וכנגד מיחוש עם בני ישראל אדי שיהיה להם בית המקדש לפדיון נפשם אמר ומרחם פירוש לא לבנות אלא לרחות לבד וכזה

אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן :

אשר בעבר הירדן הוצרך לומר כן לפי שיש מרן טובה שהיא מרן העליונה כדרך מו' מתהלך לפני ה' בגלגלכם . יתכאר על פי מה שפירשנו במ"ש מאחר בית היה לאחר שנתכוון להתפלל על עצמו וגם על ישראל לזה כנגד מה שנתכוון בתפילתו על ישראל אמר ויתעבר ה' בי למענכם פי' למען מה שנועצ לכם וכנגד מה שהתפלל ע"ע אמר ולא שמע אלי פי' לאת שניעצ לי וזה לא אמר לעזן עברה כי שאלת משה על עצמו היה שאלת חכם בטענה הגונה כמו שכתבנו לעיל ת"ש כ' ישראל שהקציפו את ה' ונתחייבו כליה כ"ש לזה אמר ויתעבר . **או** ירמה עזה ויתעבר ה' בי למות חון למרן למענכם מטעם הידוע כדי שיתאדו עמו לעש"כ כמו זל ולזה דקדק לומר ויתעבר לשון מעברה ע"ד מו' יום מעברה . היום ההוא שהוא יום התיתה ומו' ולא שמע אלי שלא רצה ה' שיכנם למרן כל עיקר אפי' בתפלתי שיעלה מתחת לח"כ ויקבר במקום ההוא שכו נקבר פס מתי מדבר כמו שפי' לעיל מאחר מעברה נא :

ויאמר וגו' רב לך וגו' אל תוסף כבל לומר רב לך אל תוסף בה להשיב לב' דברים הבאים בתפילת משה שהתפלל על עצמו אמר לו רב לך רמז לו בתיבת רב כי כלום טעם תפילת משה לעבור אל המרן הוא כדי לקיים מצות התלויות במרן לזה השיבו שלומו נדיך לזה השיבו שלומו נדיך לזה השיבו שלומו נדיך

ונשב בניח ונו' נל"ד כונת הכתוב מה נא להודיע בזאת זה ומה קשר יש לו לזה עם מה שלפניו ולזה עם מה שלאחריו ורזל בספרי יסבו הכתוב והביאו ד"מ זל ולדבריהם זל לא נתיישב כונת מו' ונשב כיון שלא כא אלא להודיע מעשה פעור גם מאחר מול בית פעור אין לה מהמעות אם לא כא הכתוב אלא להזכיר עבודת פעור הזלל ותנמק לבעל פעור • ונראה שכונת הכתוב היה נאמר ענין שהתחיל בו בתחילת הפרשה ואתחנן אל ה' ונו' ונאמר אומר שלא הושיל בתפילתו לעבור את הירדן ונשב בניח אין ישיבה אלא עכבה עד עולם ומו' בניח לפי שאחרן נגזרה מכל התורות דכתיב עלו זה בנגב ומו' בית פעור רמז

רשו"י

(כט) ונשב בניח ונו' • ונלמדתם לע"ח ואף על פי כן ויצתה ישראל שמע אל החקים והכל מחול לך ואני לא זכיתי ליתחל לי: (ב) לא תוסיפו • כנון אחם פרשיות בתפילין • חמשת מינין כלולב • ואחת ניניות • וכן לא תגרעו: ושמרתם

(כט) וְנָשַׁב בַּנַּיָא מְוֹל בֵּית
פְּעוֹר: * פ
(א) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל־ ד
הַחֻקִּים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
לְמַעַן תִּחְיוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹתֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם: (ב) לֹא
תוֹסִפוּ עַל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ
מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֶתְכֶם: (ג) עֵינֵיכֶם הָרֹאוֹת
אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל
פְּעוֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ
אַחֲרֵי בַּעַל־פְּעוֹר הִשְׁמִידוֹ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ: (ד) וְאַתֶּם
הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים
כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: *

ראה

וַיִּבְנָא בְּהַלָּא לְקַבֵּיל
בֵּית פְּעוֹר: וּבְעַן
יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לְקַיְמַיָּא וּלְדִינַיָּא
דַּאֲנָא מַלֵּיף יַתְבוֹן לְמֶעְבַּד
בְּדֵיל דְּתֵיחוֹן וְתֵיעֲלוֹן
וְתֵרְתוֹן יַת אַרְעָא דְּיְיָ אֱלָהָא
דַּאֲבָהַתְכוֹן יָהֵיב לְכוֹן:
לָא תּוֹסְפוּן עַל פִּתְגָמָא
דַּאֲנָא מְפַקֵּיד יַתְכוֹן וְלָא
תִּמְנְעוּן מִינֵיהּ לְמִטַּר יַת
פִּקּוּדַיָּא דְּיְיָ אֱלָהֲכוֹן דַּאֲנָא
מְפַקֵּיד יַתְכוֹן: עֵינֵיכוֹן
חֲזָאן יַת דְּעַבַּר יְיָ בְּפַלְחֵי
בַּעֲלָא פְּעוֹר אֲרֵי כָל
נַבְרָא דְּהָלִיךְ בָּתַר בַּעֲלָא
פְּעוֹר שֵׁצֵיהּ יְיָ אֱלָהָךְ
מִבֵּינָךְ: וְאַתּוּן דְּאִתְדַּבַּקְתּוּן
בְּיְיָ אֱלָהֲכוֹן קַיְמִין כּוּלְכוֹן
יוֹמָא דֵּין:

חוי

כה' נכנסת שיר עז לנו ונשב בניח מול ונו' ואמר להם ועתה ישראל שמע אל החוקים שהם המצות שהם חוקות יוצ דמיון מעשה שאלע כאמר לו ה' דבר לאלע שבו נכוה ודבר זה יתיחס אליו חוקה ומו' ואל המשפטים כנגד המשפטים שהעריך ה' בתורתו שהם דמיון משפט בועל ארמית שקנאים פוגעים בו שנגב בו מעשה ומחמצות שניהם נגזרה עליו נזירה ככו' ונמר אומר למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ ולא יקל בעיני עובר את הירדן ונמר אומר לא תוסיפו להזהירים אלא יתרע להם כדרך שתירא לו ע"ד מה שאמרו בברייתא היה ר"ש מוכלו לדרוש שבכתם אחל חולב וכו' ות' אמר לו הל תאכל טונן ואל תשכב זכו' אלא תמות כדרך שמת פלוני זה ודו יותר מן הראשון ע"כ כמו כן כתב שלפנינו נתכוון משה לזרוז אלא יתרע להם כתו יתירא לו על מה שהוסיף להכות המלע ואמר לא תוסיפו פי מה שאני אומר לכם שמע אל החוק ס ונו' למען תחיו ובאתם תגלי הוא הדבר אלא תוסיפו ונו' שאם יוסיפו כדרך שעשה הוא במעשה המלע לא יבואו ונו' כדרך שכנזרה עליו נזירה בשביל זה ואומרו ולא תגרעו ונו' לשמור פי בבא לילמד דבר משפט שזכר בתחילת הדברים יאל המשפטים לא יגרעו מתנו כדרך שעשה הוא בענין זמרי שכשמר מלבקש לפנות בו ובגרע המשפט והוא אומרו ולא תגרעו הנם שתביא כוונתכם לבטול פי' שהגרעון יהיה בו לד השמירה להשמר לבל יהרוג בועל המרמית:

עיניכם הרואות ונו' מחרי בעל ונו' פי' אתם רואים החומרת בבעל יתר על כל העבירות בחפילו אותם שלא עבדוה שלא אחשבו בלבם והלבו מחריו לעובדו הנם שלא עבדוהו עדיין השמידם ה' והוא ע"ד מו' למען תפוס ישראל ונומר:

ואתם הדבקים ונו' נל"ד למה אמר ואתם בתום' ומ"ו כמוסיף על ענין רחמנן ולא ידעו הנדבקים בה' להולכים מחרי בעל פעור עוד מו' הדבקים בה"א היהיעה ולא מבינו מקדם וכרון דביקות זה שיוכלך לומר עליו שיתבאר ע"ד מה שדרשו זל בסנהדרין בפסוק וזא מנת חן בעיני ה' זל ונא מפי' נח שבשתייר ממם לא היה כדי שלא שמנת חן ע"כ כמו כן נתכוון במאמר יאתם פי' ונם אתם הייתם רחויים להשמיד אלא לנד היותכם דבוקים פי' נתקרבתם בתשובה ונדבקתם בה' כזה אתם חיים ודקדק לומר כלכם להביא שלא על הלק מהם היה אומר אלא על כלם וכן הוא אומר הכתוב בפ' פינחס בתעשה פעור ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי הא למדת שעומדים היו להשמד כלם והנם שפינחס הוא שמנע מהם הכליון עפ"י תוכחה בעבו תשובה אח"כ לא היה מועיל פינחס אלא לבפר למה שכבר עכוהו ולא למה שעתיד • **עוד** ירמה בתו' ות"ו לפי מה שפירשתי באומרו אבר הלך אחרי בעל וגו' שבתכונן לומר הנם שלא עבד אלא חשב בדעתו לעבוד נתכוון בו"ו על יאתם לומר תוספת בדמיון הראשון כדרך שעשה ה' על המחשבה בחה בלפניו הנם שלא עשו מעשה כמו כן נ"כ אתם בענין דביקותכם בה' המחשבה בזה הק"ב תגרפה למעשה וכן תמרו זל מחשבה טובה הק"ב תגרפה למעשה מחשבה רעה אין הק"ב מגרפה למעשה אולת בעז ודקדק לומר אתם הדבקים ית' ע"ד מו' זל בפ' וכבלכו תני ועתה שבקש אתם את ה' אלא יראה בכיוצא על מו"ר ופירשנוהו שם בהכונה היא אפי' יכשילו מעשיהם והוא מאחר כאן אתם פי' אתם הם הדבקים בה' ולא עכ"ם אתם העכו"ם ירצו להדבק בה' לא יזכו לזה ולדרך זה מאחר הדבקים הוא נזרת הדיבור נ"כ למאחר אתם:

הדבקים בה' אלהיכם יתבאר על פי מה שכתב רמ"כם בפ"ו מהלכות יסודי התורה וזל וז"ש אתם הם הולך ודבק כל המוחק אפי' אות אחת מז' אתות אלו לוקה כל הנטפל לה' אלפניו מותר למוחקו וכו' אלאחריו כגון ך' של אלהיך כש של אלהיכם חיצם נמחקים ודרי הם כאאר אותיות של שם שאסם מקדשם ע"כ והוא מה שכתכון לומר להם בחאחר הדבקים בה' פי' ולפי כשם זה המיוחד שם הוא מות נדבקת ונסחבת לו מלאחריו אלא אלפניו כגון לה' בה' ואותיות אלו אין בהם קדושה ומותר למוחקם ות"כ תהיה דביקות ישראל בה' כדרך זה שאין ה' מקדשם לזה נאר אומר אלהיכם כי דביקות זה נאחם דבקים בה' חיצם בדביקות האותיות שאלפניו אלא כאותיות שאלאחריו שהם כש של אלהיכם שהם קדושים כאאר האותיות של השם נם רחו בתיבת בה' • ייעוד כעים והוא שם זה אינו מקדש אלאחריו הא למדת שדביקות ישראל הוא בשאות עצמם שתאחדים אור נפשם באור שם הכבוד וכדי שלא תבין שהכונה היא כאותיות הנטפלים אלפניו ואין בהם קדושה נאר אומר אלהיכם אמור אעתה כי כונת אומרו בה' היא ביחוד האותיות והוא מ"ש הכתוב כי הלק ה' עמי חלק מ' הם ישראל משם הוצ וכזה תבדיק פירושנו זה ואולי בי ידבר הכתוב כנגד כ' הדרגות כיעקב ביעראל זו למעלה מזו ודבק אלהיכם ע"ד מו' זל כי העושה מצוה שורה שם הוצ על האדם שבו עושה המצות ואמרו כי מצות עשה שם דמוזים בשם אלהים והוא מו' כאן ואתם הדבקים עז קיימם מ"ע ול"ת כב' אתות אלו שם הוצ ואלהיכם כאו' בה' • **עוד** ירמה עלהלכתתם דבקים בה' פי' כלכבם מחקבו וכתנותיו כזה הוא נקרא שהיכם ביחוד ע"ד מה שאמרו זל בפ' יוסב תפילות ישראל שלא נתרפה ה' בכל ברוך ה' שלי ישראל כי לא כאר שתתיחד שאותו שם על ישראל ולזה תמנה שתין מתבדך ולא מתכלל בשלי כתים ולא בשלי מלאכים שלא שלי ישראל:

חיים כלכם היום כמשבת למעלה ולמטה למשבת למעלה עליה מלהיכם חיים כי ה׳ נקרא מלהים חיים ונמשבת למטה נ״כ חיים כלכם והכונה בעיקור הדיבור עליה להעיר שהחיים כמשכים להם מתקור החיים והכונה כזה שזולת זה לא יקרא חיים כגם שיהנועצו ויקבל וכו׳ שהרשעים בחייהם קרויים מתים לגך מתקורם מקור הסיתה וזה הוא החידוש שמחדש להם משה במאמר זה כמומיעם שהם חיים ממקור החיים ושיעור כונת משה הוא כך׳ דרכיכם ה׳ הוא עוזך מגך שאתם דבקים בה׳ מלהיכם חיים אתם חיים כמו שכתבנו בסמוך נ׳ עליה טעם שוכיתם להדבק בה׳ מלהיכם לפי שאתם חיים פי׳ נדיקים שבשעתם ממשעתי הרשע שהם בחי׳ המות ובחרת בחיים ולקניהם נתכוון הכתו׳ ואו׳ כלכם נתכוון לכללות הכללי

עליה בללות הפרטי שכל אחד מהם חיב בללו מי שלא מקר נדוע ע״ל מה שדרשו בחולין בפסוק מכל החי הכח בשתי חיים חברים ואין בה מים כלום כן הוא שלשונו היו כלם תמימים בלא מים וכן תקרו לו על שכל שעמדו על הים לא היו בהם מיתין בחיב ובכל העם רואים וכו׳ ולא יכו׳ ע״כ הא למדת שלא היו בהם מיתין ויצתרו בחוקת ובתכונין בין על מומי הנוף בין על מומי הנפש וכבר הערותי שמום שבנוף יניך על פנם הנפש כי אין תוס שאין דמיונו בנפש ואמר ע״ב פסלו ה׳ לבעל מום מעל המזבח ויעין בדברי הזוהר ובללות שכללי שלא היה בהם אחד שאינו הגון שלא יקרא חו אלא כלם נדיקים.

ואו׳ היום לא החלים מאתר היותם חיים כלם אלא היום כי מי יתי׳ אשר יהיה לאתר מנד מעשיהם שאתם בחורי היה ואינו אמונה בו עד יום לכתו לארץ החיים.

ואשמיעם את דברי וגו׳ לירא אותי כל הימים יתבאר ע״ד אז ולו ישראל שעמדו על הים פסוק זהמתנו ועירבני בפרשת יתרו פסוקים והמתנו היתה מתאנעות גבורת דברי אלהים על שיתת נפשם וזה היה אתר ואמת משה ואתו מתמ ואשמיעם את דברי פי׳ עשרת הדברות שכתו בגבורות דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים וטעם שעשיתי זה לירא אותי כל הימים בתאנעות הפסק והתתן משה שהוא המוגע את האדם מלירא את ה׳ וזה סיבה שישראל לא מרו את כבודם וסבלו כמה גרות ימים רבים אין מספר ועל תפקרת ירא ה׳ מודעים כי פסוק זהמתנו וסבת נפשם לירא את ה׳ כי כל שאין זהמה מבללת ביניו לבין ה׳ מתביעו לירא ה׳ בהכפף כ״כ :

קול דברים אתם שומעים אבל קול דבריהם אל תאמרו שכל דיבור שהיה יוצא מפי ה׳ היה נשמע מלאך והיה עומד על האדם ואומר לו אתה מקבלני וכו׳ ע״כ ובפ׳ יתבאר בפסוק ע״ג קול דבר ם פי׳ הדברים אתר דבר ה׳ שהיו כברים מהם מלאכים קול אותם מלאכים שבקדרים אתם שומעים והיין מה שכתבתי בפ׳ יתרו שלא אתרו וגו׳ ולא יהיה לך וגו׳ בכל השמרה דברות הגם שיגלו באחד יחד עשרת הדברים לא יכלו לשמוע אלא ב׳ והן עמדו המלאכים שביאכלו מקולו את׳ בהם עד שחזרו בשמתם וחזרו ושמעום מפי המלאכים שהם הדברים שמעו והיתה בל קנוה ומנוה שהוא מלאך ומלאך עומד על האדם שאומר לו אתה מקבלני וכו׳ :

ותשגה תינכם רואים וגו׳ קשה אין יודע ליאתר על התמונה וזולתי קול שהיו שמעתה ולפי מ״ש בפסוק שלפני זה שהמלאך שהוא הדיבור שמעו היה מדבר עם

רשי

(ו) ושמרתם • זו משנה : ועשיתם • כמשמעו : כי היא חכמתכם וכינתכם וגו׳ • כזולת מחשבו חכמים וכבונים לעיני העמים : (ח) חקים ומשפטים • נדיקים • הנזנים ומקובלים : (ט) רק השמר לך פן תשכח את הדברים • אז כשלא תשכחו תזהם ותעשום על מחתם מחשבו חכמים ובבונים • ואם תעזבו ליתם תתוך שכחה מחשבו טוטים : (י) יום אשר עמדת • מוסב על מקרא שלמעלה׳ ממנו אשר ראו עיניך יום אשר עמדת בחורב אשר דברת את הקול׳ ואת הלפיד׳ : ילמדון • ילפון לבניהם : ילמדון • יגלפון לאחרים : ואתי ואתי

(ה) רְאֵה׀ לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (ו) וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל־ הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־ חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה׃ (ז) כִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קָרְאֵנוּ אֵלָיו׃ (ח) וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צַדִּיקִם כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם׃ (ט) רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ׃ (י) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בֶּאֱמֹר יְהוָה אֵלַי הַקְהֵל־לִי אֶת־הָעָם וְאַשְׁמִיעֵם אֶת־דְּבָרָי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לְיִרְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה וְאֶת־בָּנֵיהֶם יְלַמֵּדוּן׃ (יא) וַתִּקְרְבוּן וַתַּעַמְדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ עַד־ לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרָפֶל׃(יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שֹׁמְעִים וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָתִי קוֹל׃ (יג) וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים׃

חַיִּי דְאַלְפִּיר יַתְבוֹן קַיְמִין וְדִינִין כְּמָא דְפַקְּדַנִי יְיָ אֱלָהַי לְמֶעְבַּד כֵּן בְּגוֹ אַרְעָא דְאַתּוּן עָלִין תַּמָּן לְמֵרְתָהּ׃ וְתִטְּרוּן וְתַעְבְּדוּן אֲרֵי הִיא חָכְמַתְכוֹן וְסוּכְלְתָנוּתְכוֹן לְעֵינֵי עַמְמַיָּא דְיִשְׁמְעוּן יָת כָּל קַיְמַיָּא הָאִילֵּין וְיֵימְרוּן לְחוֹר עַם חַכִּים וְסוּכְלְתָן עַמָּא רַבָּא הָדֵין׃ אֲרֵי מַן עַם רַב דְּלֵיהּ אֱלָהּ קָרִיב לֵיהּ לְקַבָּלָא צְלוֹתֵיהּ בְּעִידָן עַקְתֵּיהּ כַּיְיָ אֱלָהָנָא בְּכָל עִידָן דַּאֲנַחְנָא מְצַלִּין קֳדָמוֹהִי׃ וּמַן עַם רַב דְּלֵיהּ קַיְמִין וְדִינִין קַשְׁשִׁין כְּכֹל אוֹרַיְתָא הָדָא דַּאֲנָא יָהֵב קֳדָמֵיכוֹן יוֹמָא דֵין׃ לְחוֹד אִסְתַּמַּר לָךְ וְטַר נַפְשָׁךְ לַחֲדָא דְּלָמָא תִּתְנְשֵׁי יָת פִּתְגָמַיָּא דַחֲזָאן עֵינָךְ וְדִלְמָא יְעִירוּן מִלְּבָּךְ כֹּל יְמֵי חַיָּיךְ וְתוֹדְעִנוּן לִבְנָךְ וְלִבְנֵי בְנָךְ׃ יוֹמָא דְקַמְתָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּחוֹרֵב כַּד אֲמַר יְיָ לִי הַכְנֹוש קָדָמַי יָת עַמָּא וְאַשְׁמְעִנוּן יָת פִּתְגָמַי דְּיִלְפוּן לְמִדְחַל קָדָמַי כָּל יוֹמַיָּא דְאִנּוּן קַיְמִין עַל אַרְעָא וְיָת בְּנֵיהוֹן יְאַלְפוּן׃ וְקָרֵבְתּוּן וְקַמְתּוּן בְּשֵׁיפּוֹלֵי טוּרָא וְטוּרָא בָּעֵר בְּאֶשָׁא עַד צִית שְׁמַיָּא חֲשׁוֹכָא עֲנָנָא וַאֲמָטָתָא׃ וּמַלֵּיל יְיָ עִמְּכוֹן מִגּוֹ אֶשָׁתָּא קָל פִּתְגָמִין אַתּוּן שָׁמְעִין וּדְמוּת לֵיתֵיכוֹן חָזִין אֱלָהִין קָלָא׃ וְחַוִי לְכוֹן יָת קְיָמֵיהּ דְּפַקִּיד יָתְכוֹן לְמֶעְבַּד עֲשַׂרְתָּ פִּתְגָמִין וּכְתָבִינוּן עַל תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא׃

(יד) וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בָּעֵת
הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃(טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם
מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי לֹא
רְאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בְּיוֹם דִּבֶּר
יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ׃ (טז) פֶּן־תַּשְׁחִתוּן
וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת
כָּל־סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ
נְקֵבָה׃(יז) תַּבְנִית כָּל־בְּהֵמָה
אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תַּבְנִית כָּל־צִפּוֹר
כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוֹף בַּשָּׁמָיִם׃ (יח)
תַּבְנִית כָּל־רֹמֶשׂ בָּאֲדָמָה
תַּבְנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם
מִתַּחַת לָאָרֶץ׃ (יט) וּפֶן־תִּשָּׂא
עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת־
הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־
הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם
וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם
וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים
תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם׃ (כ) וְאֶתְכֶם
לָקַח יְהוָה וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר
הַבַּרְזֶל מִמִּצְרַיִם לִהְיוֹת לוֹ
לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה׃ (כא)
וַיהוָה הִתְאַנַּף־בִּי עַל־
דִּבְרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבִלְתִּי עָבְרִי
אֶת־הַיַּרְדֵּן וּלְבִלְתִּי־בֹא
אֶל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה׃
(כב) כִּי אָנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ
הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן
וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם
אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה הַזֹּאת׃
(כג) הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכְּחוּ
אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם
לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל
אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
(כד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל
קַנָּא׃ ס

(יד) ואותי ציוה ה׳ ללמד אתכם • תורה שבעל פה׃ (טו) סמל • נזיר׃ (יז) שאי תבא טיניך • לשמיר לי״ם • לשמיר לי״ם • דבר אחר לתלונות • לא מכעס מלטעות אחריהם אלא החליקו בדברי הבליהם לטרדם מן העולם • וכן הוא אומר כי החלין אליו ביציו • למצות ציוו לעצות׃ (כ) כור • הוא כלי במזקקין כי את זהב׃ (כא) נתאנף רוגז׃ על דבריכם • על מרגלים • על מסקיכם׃ (כב) כי אנכי את ונו׳ • מיכני טיבר • מאחר שאת יהיכן ישבור אלא אף עצמותיו תיגס ויעברים׃ (כג) תשיית כל • תשיית כל דבר • תבר נוך אלא לעבית • (כד) אל תגע • תהיה לקנוס ח כי דעתו אליו מתחרה על רוגזו לספר בח״ת׃ ונוסחתם

(טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם
כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה
בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם
בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ (טז) פֶּן
תַּשְׁחִתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם
פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סָמֶל
תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה׃ (יז)
תַּבְנִית כָּל בְּהֵמָה אֲשֶׁר
בָּאָרֶץ תַּבְנִית כָּל צִפּוֹר
כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוֹף בַּשָּׁמָיִם׃
(יח) תַּבְנִית כָּל רֹמֶשׂ
בָּאֲדָמָה תַּבְנִית כָּל דָּגָה
אֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת
לָאָרֶץ׃ (יט) וּפֶן תִּשָּׂא
עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ
אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ
וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא
הַשָּׁמַיִם וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ
לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל
הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמָיִם׃
(כ) וְאֶתְכֶם לָקַח יְהוָה
וַיּוֹצִא אֶתְכֶם מִכּוּר
הַבַּרְזֶל מִמִּצְרַיִם לִהְיוֹת לוֹ
לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה׃ (כא)
וַיהוָה הִתְאַנַּף בִּי עַל
דִּבְרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבִלְתִּי עָבְרִי
אֶת הַיַּרְדֵּן וּלְבִלְתִּי בֹא
אֶל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה׃
(כב) כִּי אָנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ
הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן
וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם
אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה הַזֹּאת׃
(כג) הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן תִּשְׁכְּחוּ
אֶת בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם
לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל
אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
(כד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל
קַנָּא׃

וְיָרֵתִי פַּקִּיר יְיָ בְּעַדְנָא
הַהִיא לְאַלָּפָא יַרְבון
קְיָימִין וְדִינִין לְמֶעְבַּדְבון
יַתְהון בְּאַרְעָא דְאַתון עָבְרִין
תַּמָּן לְמֵרְתָהּ׃
וְתִסְתַּמְרון לַחֲדָא לְנַפְשָׁתֵיכון
אֲרֵי לָא חֲזֵיתון כָּל דְּמוּת
בְּיוֹמָא דְמַלִּיל יְיָ עִמְּכון
בְּחוֹרֵב מִגּוֹ אֶשָׁתָא׃ דִּלְמָא
תְחַבְּלון וְתַעְבְּדִין לְכון צַלְמָא
דְמוּת כָּל צוּרָא דְמוּת דְּכַר
אוֹ נוּקְבָא׃ דְמוּת כָּל
בְּעִירָא דִּבְאַרְעָא דְמוּת כָּל
צִיפַּר נַדְפָּא דְפָרַח בִּרְקִיעַ
רְקִיעַ שְׁמַיָּא׃ דְמוּת כָּל
דִּירְחָשָׁא דִּבְאַרְעָא דְמוּת כָּל
נוּנֵי דִּבְמַיָּא מִלָּרַע לְאַרְעָא׃
וְדִלְמָא תֵּיזְקוֹף עֵינָךְ לִשְׁמַיָּא
וְתֶחֱזֵי יָת שִׁמְשָׁא וְיָת
סַהֲרָא וְיָת כּוֹכְבַיָּא כָּל
חֵילֵי שְׁמַיָּא וְתִטְעֵי וְתִסְנוֹד
לֶהֱון וְתִפְלְחִינוּן דְּזַמִּין
יְיָ אֱלָהָךְ יָתֵהון לְכָל
עַמְמַיָּא דִּתְחוֹת כָּל שְׁמַיָּא׃
וַיְתִכון קָרֵיב יְיָ לְדַהֲלְתֵיהּ
וְאַפֵּיק יַתְכון מִכּוּרָא
דְפַרְזְלָא מִמִּצְרַיִם לְמֶהֱוֵי
לֵיהּ לְעַם אַחֲסָנָא כְּיוֹמָא
הָדֵין׃ וּמִן קֳדָם יְיָ הֲוָה רְגַז
עֲלַי עַל פִּתְגָמֵיכון וְקַיֵּים בְּרִיל
דְלָא לְמֶעְבְּרִי יָת יַרְדְּנָא
וּבְרִיל דְלָא לְמֵיעַל לְאַרְעָא
טַבְתָא דְיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵיב לָךְ
אַחֲסָנָא׃ אֲרֵי אֲנָא מָאֵית
בְּאַרְעָא הָדָא לֵית אֲנָא עָבַר
יָת יַרְדְּנָא וְאַתון עָבְרִין
וְתֵרְתון יָת אַרְעָא טַבְתָא
הָדָא׃ אִסְתַּמָּרו לְכון דִּלְמָא
תִתְנְשׁון יָת קְיָמָא דַיְיָ אֱלָהְכון
דִּי גְזַר עִמָּכון וְתַעְבְּדון לְכון
צַלֶם דְּמוּת כּוֹלָא דִּי
פַּקְּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ׃ אֲרֵי
יְיָ אֱלָהָךְ מֵימְרֵיהּ אֵישָׁא אַכְלָא
הוּא אֵל קַנָּא׃

עם כל אחד והיו ישראל רואים מותי וכן תמצא בתורת כהנים ל בפסוק וכל העם רואים את הקולות ומצינו תג מקום שיתבצו מ׳ ו כי זה הוא מלאכי ישראל אשר רמו ביניהם ליה תמר ותמיכה מיכם רואים ואולתי קול פי׳ לכך הקול הוא שהיתם רואים תמותתו שהיה מדבר עמכם ואומר אתה מקבלני וכו׳ : וה׳ התחנן ונו׳ ולכלתי ונו׳ חזר ליתר עוד מאמר זה ולא הסקיק מה כאחר כף דברים דכתיב נם כי התחנן ונו׳ גם כפל לומר לכלתי פ״ב לומר נזירה אחרת שנזדרה עליו מלבד שיתות במדבר עיד נזר עליו שלא יעלו עצמותיו לארץ כארץ כדרך כעבה הוא לעצמות יוסף וכדרך שעכו כל ישראל לאחר השבטים והוא מו׳ לכלתי בא עברי פי׳ כחיים ולכלתי בא פי׳ לאחר מיתה אל הארץ הטובה והוא מה שאמר עוד בסמוך אעכי את ונו׳ ואיכני עוכר את הירדן פי׳ בין קודם מיתה בין לאחר מיתה ונאמר אחר כנגד ישראל אתם עוברים ולא לאחר מיתה לכך אלא אפי׳ בחיים והוא אומרו וירשתם ונו׳ ודבר כדרך לא זו אף זו • **ואו** על דבריכם כאו׳ אל תבל לתי שנתכדו לו תעות ופיזר ביניה׳ דיבר זהב וכו׳ כאו כן עד שיעמוד תשה יעמדו עמו כל דור המדבר היו יודעים ממצרים היו יודעים מהמדבר לע״ת אל ויביאם לה״ב עם הגדיקים ע״כ ויהיו אומרו אל דבריכם פזולת טו״ם סיפתם להביאם לע״ב לא היה נשבע לכל יכנסו שמותיו כל אשה לארץ הטובה :

ונוסחתם

(כה) וכו' וכשנתם • רמז להם שיגלו ממנה לסוף תמ"ב שנה כמנין וכשנתם והוא הקדים והגלה לסוף תמ"ב והקדים ב' שנים לכשנתם כדי שלא יתקיים בהם כי תלד תתקדון·והו שנתמהר ויקוה ה' על הרעה ויביאה עלינו כי נדיק ה' מלהגיע נדקה עשה עמנו שמהר להביאה ב' שנים לפני זמנה : (כו)

(כה) כִּי־תוֹלִיד בָּנִים
וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ
וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל
תְּמוּנַת כֹּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ :
(כו) הַעִידֹתִי בָכֶם
הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ כִּי־אָבֹד תֹּאבֵדוּן מַהֵר
מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תַאֲרִיכֻן יָמִים
עָלֶיהָ כִּי הִשָּׁמֵד תִּשָּׁמֵדוּן :
(כז) וְהֵפִיץ יְהוָה אֶתְכֶם
בָּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי
מִסְפָּר בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְנַהֵג יְהוָה
אֶתְכֶם שָׁמָּה : (כח) וַעֲבַדְתֶּם־
שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם
עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן
וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא
יְרִיחֻן : (כט) וּבִקַּשְׁתֶּם
מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וּמָצָאתָ כִּי תִדְרְשֶׁנּוּ בְּכָל־
לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ : (ל)
בַּצַר לְךָ וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים
וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ : (לא) כִּי אֵל
רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יַרְפְּךָ
וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־
בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לָהֶם : (לב) כִּי שְׁאַל־נָא
לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ
לְפָנֶיךָ לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא
אֱלֹהִים ׀ אָדָם עַל־הָאָרֶץ
וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קְצֵה
הַשָּׁמַיִם הֲנִהְיָה כַּדָּבָר הַגָּדוֹל
הַזֶּה אוֹ הֲנִשְׁמַע כָּמֹהוּ : (לג)
הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹהִים
מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר־
שָׁמַעְתָּ אַתָּה וַיֶּחִי :

או

(כה) כי תוליד בנים • הנני מזהירכם להיות עדים שהתריתי בכם : (כו) ושבדתם שם אלהים • כתרגומו ומשמתם עובדים לעובדיהם כלומר מתם עובדים להם. (לא) לא ירפך-אלהיך כך כידוע ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא·ילא יתן לך רפיון לא יפריש חיתך מאצלו • וכן מחזתיו ולא תרפנו שלא ננקד תרפנו • כל לשון רפיון·מוסב על לשון מפעיל ומתפעל כמו הרפה לה תן לה רפיון • הרף מתני התרפה מתני : (לב) לימים ראשונים • על ימים ראשונים : ולמקצה השמים • וגם שאל לכל הכרואים תחת מקצה אחד קצה זהו פשוטו • ומדרשו מלמד על קיומו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השיעור שנמנו תחת מקצה אל קצה : תהיה כדבר הגדול • ומהו הדבר הגדול : (לג) השמע עם ודו' :

או

ובקשתם ונומר ובקשתם וגו' כנגד לבבך ונו' כ' כתובים הבאים אלו נדרשין כיחור דע כי יש כ' הדרנות תשובה יש תשובה שישראל עושים מעצמן שיכירו חיובם עם הבורא ויכוסו ישרש ויש תשובה שעושים על ידי יסורין תחר יבוא להם החויב ויבעקו מבחב לב וכנגד כ' הדרנות דבר משה אל כל ישראל כנגד העושה תשובה מגם שלח שמע קול ביום תחר ובקשתם את ה' ונו' אלהיך שיתעוררו אלבבות לשיבת אלהיהם ותפלת ובגם שם בידך עבירות תמורות כחשיר בסמוך ועבדתם שם אלהים מחרים וגו' תע"פ כן פשוטים מתם תשובה והטעם כי לכם התשובה כי תדרשנו בכל לבבך בשובה כזו היא תשובה שלמה בכל לב ובכל נפש :

ובנגד תשובה הבאה מגל יסורין מתר בגר לך ונו' ושבת ונו' ושבת ונו' פי' מחמת יסורין תחר יבוא לך תוכיח יכחן לא תוכיר בכל לבבך ונומר כי בתענוגות היסורין הוא שב ותך בחשר לבבים מחמת יסורין בבחינת הדרנת התשובה מבלימין ליתו בבחי' יסורין שנמצן שגבו עליהם כי יסורין ממרקין העונות ומטהרים את הנפש ותך שחשר לבת ה'תשובה מגד שלח יעברו עליהם יסורין מבלימין לותו בבחי' מעלת התשובה • וכפו מחתר בגר לך בתוכך עם תם שלבניו יהה שיעורו ובקשתם ונו' ומנחת והטעם כי תדרשנו ונומר תי בגר לך ונו' ושבת הנם שלח תהיה בכל לבבך ונו' ונתן הכתוב טעם לקבלת ה' תשובה שלחת לבדה בלח יסורין תו תשובה שתינה שלחת על ידי יסורין כי תל רחום ה' מלהיך •

עור יתנחרו הכתובים עוד ובקשתם מגם פירוש כשתהיו בין התורות גם תבקשוהו ותתפללו שיו לבבכי' הנרינים לבם לחיותכם ותינו מדבר בבקשת הגחולה ומנחת שתנחת לבם כחל"כ יתבדו ב"ת ותח"ל לבוח יחיד לומר בלח לבולם יתבח כשיקבלתיהו בחרץ העתים בלח ליחידי סגולה והטעם כי תדרשנו ונו' פירוש נריך מבקש ה' התענוגות נדול ותולי יפיעו הבקשה בשדר זה יחידי עם •

ואומרו בגר לך בתוב זה מדבר בהבטחת הגחולה כי בגר לבת ישראל שהוח ומן הגלות עוד לו שיבחזהו בל הדברים החלה בתחורים בשמוך שהם השמדה מן האדמה והפלה בין התורות והתשובה שישחיו מתי מספר זה יהיה בתחרית הימים והם חבלי משיח ולח יהיו להם בל הגחולות בתחורים בזמנים תרוכים חלח בתחרית הימים ומבטיחם שיעורר ה' לבבם לתשובה בתחרית הימים והוח תו' ושבת עד ה' ונתן טעם להבטחה זו כי תל רחום ה'תלהיך לח ירפך ונו' ויחזק לבך לעשות ונו' ותולי שזו היח סגנת שישראל בבחי' תחרית הימים ומנחו תותם בל הדברים ולתה לח יעורר ה' לבבם לעשות ופירושי התחתר בשקוט תחר ועיבינו לה'נופיות לפתוח תונר רוח סהרה לשקוט עינים עורות ולהטות לבבות עם ה' להביך נעימות עריבות ידידותו :

(לד) או הנסה אלהים • הכי עשה נסים כזה שלוה לבוא לקחת גוי וגו' • כל ההיזון הללו תמיהות הן לכך נקודות הן בחטף פתח הנסיה הנסיע הנסה הנסיע • בחסות • על ידי נסיונות הרומים גבורותיו כגון המפלה על מם חוכל לעשות כן הרי זה נסיון : בחיתות • בסימנין להחזין עיניו עליהו על מיהם כגון מה זה בידך : תוכחתים • הם בגלוחות • בדברים : תיכלחת • בים סל כי ה' גלחם להם : (לה) הראת • כתרגומו. להחזיקך בבטחון הקב"ה את התירה פתח להם ז' דקיניה וכשם שקרה את העליונים כך קרה את התחתונים וראי שהוא יחידי לכך נאמר אתה הראת לדעת : (לו) ותחת כי מהב • וכל זה תחת אשר אהב • ויוציאך בפניו • כחדם המכניס את בנו לפניו • שנא' יוסף מלאך המלחים ההולך וגו וילך מאחריהם • דבר אחר ויוציאך בפניו בפני תכותיו כמה שנאמר נגד תכותם עשה פלאי ואל תתמה על שהוכירם בלשון יחיד • שהרי כתבם כל יחיד ויחבר בורעו אחריו : (לח) ממך מפניך • סרסהו ידרכהו להורים מפניך גוים גדולים ועצומים ממך : כיום הזה • כאשר אתה רואה היום :

רשי

(לד) או הנסה אלהים • הכי עשה נסים כזה שלוה לבוא לקחת גוי וגו' • כל ההיזון הללו תמיהות הן לכך נקודות הן בחטף פתח הנסיה הנסיע הנסה הנסיע • בחסות • על ידי נסיונות הרומים גבורותיו כגון המפלה על מם חוכל לעשות כן הרי זה נסיון : בחיתות • בסימנין להחזין עיניו עליהו על מיהם כגון מה זה בידך : תוכחתים • הם בגלוחות • בדברים : תיכלחת • בים סל כי ה' גלחם להם : (לה) הראת • כתרגומו. להחזיקך בבטחון הקב"ה את התירה פתח להם ז' דקיניה וכשם שקרה את העליונים כך קרה את התחתונים וראי שהוא יחידי לכך נאמר אתה הראת לדעת : (לו) ותחת כי מהב • וכל זה תחת אשר אהב • ויוציאך בפניו • שנא' יוסף מלאך המלחים ההולך וגו וילך מאחריהם • דבר אחר ויוציאך בפניו בפני תכותיו כמה שנאמר נגד תכותם עשה פלאי ואל תתמה על שהוכירם בלשון יחיד • שהרי כתבם כל יחיד ויחבר בורעו אחריו : (לח) ממך מפניך • סרסהו ידרכהו להורים מפניך גוים גדולים ועצומים ממך : כיום הזה • כאשר אתה רואה היום:

(לד) אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ׃ (לה) אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ׃ (לו) מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעֲךָ אֶת־קֹלוֹ לְיַסְּרֶךָּ וְעַל־הָאָרֶץ הֶרְאֲךָ אֶת־אִשּׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ (לז) וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזַרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצִאֲךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרָיִם׃ (לח) לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִמְּךָ מִפָּנֶיךָ לַהֲבִיאֲךָ לָתֶת־לְךָ אֶת־אַרְצָם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה׃ (לט) וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד׃ (מ) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטַב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וְלַמַּעַן תַּאֲרִיךְ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ כָּל־הַיָּמִים׃ * פ

או נסיון עבד יי לאתנלאה למפרק ליה עם מנו עמם בניכין בארעתין ובמופתין ובקרבא וביד תקיפא ובדרעא מרמטא ובהזונין רברבין ככל דעבד לכון יי אלהכון במצרים לעיניכון : את אתחזיתא למדע ארי יי הוא אלהא לית עוד בר מניה : מן שמיא אשמיעך ית קל ממריה לאלפורכך ועל ארעא אחזיך ית אשתיה רבתא ופתגמוהי שמעת מגו אשתא : ורחלף אבהתך ואתרעי ברחים ית אבהתך ואתרעי בבניהון בתריהון ואפקך בממריה בחיליה רבא ממצרים : לתרבא עממין רברבין ותקיפין מינך מן קדמך לאעלותך ליתן לך ית ארעהון אחסנא כיומא הדין : ותידע יומא דין והתוב ללבך ארי יי הוא אלהא דשכינתיה בשמיא לעילא ועל ארעא בלרע ליה עוד : ותיטר ית קיימוהי וית גקודוהי דאנא מפקיד לך יומא דין ויטב לך ולבנך בתרך ובדיל דהורין יומין על ארעא דיי אלהך יהיב לך כל יומיא :

בבן

אז

רומים את הקולות וכמו שפי' בפסוק ותמונה וגו' •

ואו' ודברים כמשמעם מתוך התם לדבריהם יבא ע"כ כי הת' דברות במעט תוכם מתוך התם המתורה שהוא המלמד תת לומדו וכמו שפיר' בפסוק ותמונה :

וידעת היום גל"ד תת ידיעת יום מיתתם תת יסיב ש לבו ותולי כתחנון לתעורת הנדיקין להכניע היצר הטוכן בלב התדם ת' ע"ד תו' ול תם פעם בך תנוול זה וכו' ותם לתו יזכור לו יום התיתה ובזה יהי' נכנע לבבו והוא תו' וידעת יתן בדעתו היום הידוע שהוא יום התיתה ובזה והכבות תל לבבך להסיבו תל דרך הטוב והישר ודקדק לומר לבבך ל' רבים לרמוז לב' יצרים יל"הט ויל"הר • ב' ע"ד תומרם ול תלעתיד לבא יביא הק"בה תת הסטן ושוחטו לעיני כל ישרא וניוח תסה שיתן התדם בידיעתו היום ההוא הגדול בבו ישלוף ה' תרבו וישחט ס"ת הרשע ובזה יסיב לבבו לדרך הישר כי יכנע הסטן לפניו •

ג' עוד יראה ביזכו לו היום הגדול ההוא יום הדין תת יעשה כי יקיש ש וכי יבקוד תת יסיבהו ותת תגדל תרכתו לפני קהל ועדה עליונין ותרתונין ובזה והכבות וגו' • ד' ע"ד תו לתת התתה בבקר פניה תדומים וכו' לפי טעותיו תל כתתה כל ניהיה וכו' והוא תו' וידעת תן לבך לדעת תעשה היום ותרתה הבר בתתם כי יש דין לעוברי רצונו ובזה תסיב ש לבבך וגו' ה' ע"ד תומרם תנטי תתת כוים פש"ט כי בחינת הקדושה תקרת יום ובחינת הזרות תקרת לילה ועל תעשה תדם יכתד תבחי יום ויהי' תלקו בחינת לילה ולזה שהתפלל דוד ותתר תפתך בלילות והוא תו' וידעת היום פי' התתדל לדעת תידה זו שנקרתת היום ובזה תתר תעלתך תטה לבבך לדרך הנכון •

ו' ע"ד תו' ול בספר הזוהר ול תמן תינון תתרי תוכחנא תינון דבכל ליליא עבדין בההוא בתת דבבדין בההוא יומא ותתקנין תרחייהו וכו' ע"כ

והנה תם התדם עושה כדבר הזה דבר יום ביומו ירגיש בתעביו התעיב ויכוב על הטבגות ויתודה על העבר וזולת זה לגד תינוקו הרגילתו בדם יתחיל עשות כדם ונדולים תדם ונם כי ישוב לא יזכיר תת עברותיו ל' תעות עליהם ולזה ביום תשה בתתר וידעת היום פי' בכבול יום יבע תעשהו על תותו יום והוא דרך תתרי דחוכחת ובזה והטבית על לבבך כלא יתחיל בדם ותל"ל יוסיף לרבע • ז' ע"ד תו' בסבר הזוהר כי יום בהנפש בתה תבולם העליון תעביעה ה על הטורה ותתרה בה בעונשין תרובין וביעודים תרובין תם תטיב ועיין בם' הזוהר וכנגד יום זה תתר וידעת היום פי' היום ענשי ביזכור יום נסיעת נפשו תי ולכ הבליעו בתתר התורות וזה יסיב תל לבבו וכו' • ח' ע"ד תו' כי טולם הזה יקרא לילה וטולם העליון יקרא יום והנה לגד סירתה התדם דברים תנוגדים בעהו לגדיו ועל לו רשע וטוב לו לתיין הקר יטרו לבבי תבחור בטוב הענחי וירחקו הרשעים בעבו במסריחין ותרוחין ואתר תליו הלא תרתה כי טוב הוא לזה תתר וידעת היום שהוא טולם התתיחם תליו יום והבכות תל לבבך תכוזה כילחת כי ה' בוחר תקייס לידידיו ומטלם לכוזתיו וכו' • ט' ע"ד תו' בפר ה ויהי ערב וגו' יום רשיני שהתנה ר' נ"ם תבכה בדתכית על יום תרז תורק וכו' והוא תת שרמז בתו' וידעת היום פי' היום הנכבד בכנלה סיני תת נורת תעשיו וכשליו בת התנחי טם הטולם ובזה תסיב לבבך לדרך תטורה ולדרך זה תו' כי ה' הוא תאלהים נתתך בס תת ללמלה והבבות תל לבבך בכל היום ההוא הוכר לכל הטולם כי יש תאלהים זולתי בשמים וגו' ויל התרן וכתו' ול בפ' לא תרתש בסתר דבתי • ו' יתבתר ע"ד תו' ול יקול בבת בנגד כל הטורה כלא והבה לפי סיבת היצר ויתתר לתדם תת רתך כי תיתל להיות כל התורה כלה סרוח טלימות התדם ותת נם תדם בעבדוהו דעות דבות ירהיבהו היצר תת תובל לתהו תת תטר פעלו ידיך תבדעות לזה תתר תשה וידעת היום ותוא בבתוב בו היום ההוא בבת דבתיב כי בבת היום ההוא וכו' תביב תל לבבך כי הוא יקול בנגד כל התורה וזה יועיל לסתור כ' טענות בין לתקו תת עת בדוהו תבתרדים בין לתחלת הנכש בעל ידי בתירותו הרי הוא כתלו קיים תרוג תנות:

גותן לך כל היתים פי' לפי שתתר להם למען תתריך ימים על התדתה תת תשה סיתתרו בהכונה היה עתי' תעבידם היה תפ' תתריך ימיהם על התדתה ותתונה

דבר אתה למד שהגביל ה' ימי נתינת התורה כדרך שהגביל חיי האדם דכתיב בם חדושים ימיו והכטיחם להאריך ימיהם כשילכו בדרך ישר לזה נאמר מועד יגיד תשר ה' תלהיך נתן לך כל הימים פירוש כי מתנת ה' היה לישראל עד לא נתנו מיובל ומעתה אומרו ולמענן תאריך ימים פירוש שלא ימותו בה בקטנות פנים על דרך אומרו למענן ירבו ימיכם ונומר ואתרו כל הימים הוא העמדת התורן כיד ישראל:

אשר הכה משה ונומר בנאתם מתרן מצרים קשה ולמה בנתת התרבים הכה משה מרן סיחון ואולי שנתכוון לומר כי מעת יציאתם ממצרים היה מוכן לפניהם להכותו שהם לא היה מעשה המרגלים היו מכי אותו בשנה שניה לנאתם מן מדן • **עוד** נתכוון לומר כי מעת סיגתו יש ממצרי לימות מות נפלו עליו מהם והיה מוכה ונומד ע"ד אומרם ז"ל שמסורת בידם וכו' ולזה שמך מחמר בנאתם למחמר ההכתם ואח"כ אמר וירשו את ארצו להשירך כדבריו:

ויקרא משה אולי לפי שירשו כל התרנות הסם היו ישראל מפוזרים בכל המקומות הסם לזה הוצרך לקרות לכלן • או אפשר שעד עתה היה מדבר עם התנשים ועכשיו לומר עשרת הדברות קרא גם לנשים ושטף כתומר ר"ם כאו' כל ישראל:

יי' אלהינו כרת ונו' הנה לא ביאר מעשה מן ברית הזה זה הם ברית שכרתו ישראל לקיים תורת ה' דכתיב הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברי' או ברית שכרת ה' לישראל שלא יחליפם באומה אחרת דכתיב הנה אנכי כורת ברית נגד כל עמך ונו' ופי' זה שכרת להם ברית על זאת שלא תעשה שכינתו על האומות והדעת מכרעת שעל ברית זה הוא אומר והוא מה שרמז באומרו ה' אלהינו כרת עמנו פי' על שיהיה אלהינו ולא לזולתנו כרת עמנו ברית ועליו חזר מאת' הברית הזאת שאת' לא' וכפ"ז כונת המאמר לשבח ישראל המוסג מה' להם ועיין כפ' כתו"ז:

לא את אבותינו כרת ונומר רש"י פי' בלבד ויקשה מה לזה נתכוון רבותינו לא היה כ"ל שכבר אחר כרת עמנו ולפי מה שפירשתי בפ' ה' אלהינו ונו שחזר לברית שלא ישרש שכינתו על האומות ית' עזר לא את אבותינו כרת הברית כל עקר שלא תכינו שנשבע להאבות שלא ישרה שכינתו על אומה אחרת וכפ"ז לא הספיק באמרו כרת עמנו שיכול להתפרש גם עמהם ותינו לשלול אבות לזה חזר לומר לא את אבותינו והכונה בזה שזכו ישרא' דברי שלא הובטחו בהם האבות:

בלנו חיים קשה והלא כל אומות שכרת ה' עימהם הברית חיים חיים במתנו במקבר גם לא היתם שיהם חיים מקבר היו אף שהרי נולדו בתר ובתר כל"ח שכח שנתעכבו במדבר ויש ליישב עתה

רש"י

(מא) יבדיל • נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילם • ואף על פי שאינן קולטות עד שיבדילו חופן שכארץ כנענ' אמר משה מנוה שאפס לקיימה תקיימ': בעבר הירדן מזרחה שמש • בחומו עבר שכמזרחו של ירדן: מזרחה שמש • לפי שהוא דבוק נקודה ה"א בחטף • מזרח של שמש מקום זריחת השמש: (מד) וזאת התורה • זו שהוא עתיד לפרש אחר פרשה זו: (מה) אלה העדות אשר דבר • הם הם אשר דבר בנאתם ממצרים • אחר ושנה להם בערבות מואב אשר בעבר הירדן שהיו במזרח • שהעבר השני היה במערב: (ג) לא את אבותינו כלבד כרת ה' ונו' • כי אתנו פנים בפנים • אמר רבי כריכיה כך אמר משה לפני הקב"ה אמרו אני מטעה אתכם על לא דבר־כדרך שהסרסור טועה בין המוכר ללוקח הרי הלוקח פנאו מדבר עמכם: לאחר

(א) אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ: (ב) לָנֻס
שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־
רֵעֵהוּ בִּבְלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־
שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם וְנָס
אֶל־אַחַת מִן־הֶעָרִים הָאֵל
וְחָי: (ג) אֶת־
בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר
לָרֻאוּבֵנִי וְאֶת־רָאמֹת בַּגִּלְעָד
לַגָּדִי וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן
לַמְנַשִּׁי: (ד) וְזֹאת
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה
לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ה)
אֵלֶּה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מִמִּצְרָיִם: (ו) בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן בַּגַּיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר
בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר
הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם: (ז)
וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ וְאֶת־
אֶרֶץ ו עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי
מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שָׁמֶשׁ: (ח)
מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־
נַחַל אַרְנֹן וְעַד־הָר שִׂיאֹן
הוּא חֶרְמוֹן: (ט) וְכָל־
הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה
וְעַד יָם הָעֲרָבָה תַּחַת אַשְׁדֹּת
הַפִּסְגָּה: * פ

(א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־ ה רביעי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־
הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹּבֵר
בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם
וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם: (ב) יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית
בְּחֹרֵב: (ג) לֹא אֶת־אֲבֹתֵינוּ
כָּרַת יְהוָה אֶת־הַבְּרִית
הַזֹּאת כִּי אִתָּנוּ אֲנַחְנוּ אֵלֶּה
פֹּה הַיּוֹם כֻּלָּנוּ חַיִּים:

פנים

(ד) פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְיָ עִמָּכֶם
בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: (ה) אֲנִי עָמַד
בֵּין יְיָ וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהִיא
לְהַגִּיד לָכֶם אֶת־דְּבַר יְיָ כִּי
יְרֵאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם
בָּהָר לֵאמֹר: (ו) אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבֵּית עֲבָדִים: (ז) לֹא יִהְיֶה
לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:
(ח) לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כָּל־
תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל
וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר
בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: (ט) לֹא
תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם
כִּי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא
פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־
שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי:
(י) וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי
וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי: (יא) לֹא תִשָּׂא
אֶת־שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי
לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא
אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: (יב) שָׁמוֹר
אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר
צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: (יג) שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ:
(יד) וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ
אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה
אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ
וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ וְכָל־בְּהֶמְתֶּךָ
וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ:
(טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְיָ
אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ
נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: (טז)
כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ
כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן
יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לָךְ
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לָךְ: (יז) לֹא תִרְצָח וְלֹא
תִנְאָף וְלֹא תִגְנֹב וְלֹא־תַעֲנֶה
בְרֵעֲךָ עֵד שָׁוְא: (יח) וְלֹא
תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְלֹא תִתְאַוֶּה
בֵּית רֵעֶךָ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ
שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:
(יט) אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר
יְיָ אֶל־כָּל־קְהָלְכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הֶעָנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסָף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי
לֻחוֹת אֲבָנִים וַיִּתְּנֵם אֵלָי:
(כ) וַיְהִי כְּשָׁמְעֲכֶם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ
וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם: (כא)
וַתֹּאמְרוּ הֵן הֶרְאָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֶת־כְּבֹדוֹ וְאֶת־גָּדְלוֹ וְאֶת־
קֹלוֹ שָׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם
הַזֶּה רָאִינוּ כִּי יְדַבֵּר יְיָ אֶת־
הָאָדָם וָחָי: (כב) וְעַתָּה לָמָּה
נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה
הַזֹּאת אִם־יֹסְפִים אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ
אֶת־קוֹל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עוֹד וָמָתְנוּ:
(כג) כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע
קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ כָּמוֹנוּ וַיֶּחִי: (כד)
קְרַב אַתָּה וּשְׁמַע אֵת כָּל־אֲשֶׁר
יֹאמַר יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְיָ
אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ:
(כה) וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת־קוֹל
דִּבְרֵיכֶם בְּדַבֶּרְכֶם אֵלָי וַיֹּאמֶר
יְיָ אֵלַי שָׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דִּבְרֵי
הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלֶיךָ
הֵיטִיבוּ כָּל־אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ: (כו)
מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם
לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־
מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב
לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם: (כז)
לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם
לְאָהֳלֵיכֶם: (כח) וְאַתָּה פֹּה
עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֶת־
כָּל־הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָּאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לִירָשָׁהּ:
(כט) וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא
תָסוּרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל: (ל)
בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלֵכוּן לְמַעַן
תִּחְיוּן וְטוֹב לָכֶם וְהַאֲרַכְתֶּם
יָמִים בָּאָרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן:

ממלל

מאמר על הרוב אלא שהדבר דחוק מיד מה בא ללמדנו בתיבת כלנו חיים אין כאן חידוש ואולי יש לומר שבתחלת לימוד כשלמד בעצמו חיים הנה כדבר ה׳ עמכם פנים בפנים וכו׳ מתוך האש ולא את אחד מכם ובזה מה שאמרו לבסוף מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי וכקל מאמר כלנו חיים נמשך עם מה שלאחריו ולא עם מה שלפניו:

אנכי וגו׳ פי׳ הלך דבר ה׳ עמכם פנים בפנים והלך שהוא לבד מעשרת הדברות דכתיבי בהו בפלוגתות וטעם שלא דבר ה׳ עמכם הכל פנים בפני כי ירמוז וגו׳:

ולא עליהם כתיב למאמר פי׳ ואסר לכם ה׳ עלות הרי בשביל למאמר תכבי ה׳ וגו׳

שמור את יום וגו׳ רז׳ל אמרו זכור ושמור בדיבור א׳ נאמרו ולדבריהם אפשר לומר כי אומרו כאשר צוך להעירנו על שמור שנצטוו גם עליה מפי ה׳ יום המעמד והכונה בשמור אמרו לך לשמור מלאחריו ומה לדעת למה נאמרה גם שמור עם זכור ואולי שנתכוון להפרידם לכל יחכוב שמאמר שמור הוא על זמן שכח עליו מאמר זכור שהוא מלפניו עד״ה ביזכור לשמור הטבת ובמה שהפרידם העיר שהם כ׳ מצות אחת בהכנסה ואחת ביציאה ואולי כי לעולם לא אמר ה׳ שלא זכור אלא שאחת נשמעת מחברתה למביני דעת וכשאמר ה׳ זכור נתכוון שיזכור בכתיבת דעת עליו לכל יהיה לו סניון בו ומעולם דבר אחד למד שגם על לאחריו הוא מצוה והוא מה שפירש משה במה שאמר שמור שגם היא נכללת בזכור זה כתבתי בדרך אפשר:

וזכרת וגו׳ הם דברי משה והכונה כי יום הטבת יום בו נ״ב הערה להודיע לזכור יצ״ת כשהוא שובת אלא שבדוק ידעים כי ה׳ הוא המביא לעמו מכל צרותם ויתן לבו לקבל גזירות המוטלות מעבדות ורז״ל אמרו מכאן צריך להזכיר בקידוש היום יציאת מצרים • ומ״ל למה הכתיב טעם הטבת שאמר ה׳ בדברות משמעים שהוא כי בשת ימים וגו׳ טעם זה הוא טעם המצוה מעיקרה אלא טעם החיוב ומשם אחד טעם חיוב למוצת טעם המצוה ע״פ מה שאמרו ז״ל ובכתבנוהו במקום אחר כי יציאת מצרים גילתה מחוצת בריאת העולם והוא מה שכתוב בתורה וזכרת וגו׳ ויוציאך וגו׳ ביד חזקה ובזרוע נטויה ומשם נראית כי הוא מלוז הכל ובזה יתפרש לך טעם האמור בדברות המשמעים כי בשת ימים וגו׳:

רש״י

(ה) למאמר • מוסב על דבר ה׳ עמכם בהר מתוך האש למאמר מ׳כי עיתד בין ה׳ וביניכם:
(ז) על פני • בכל מקום משמר מכי משמיענו כל העולם • דבר אחר כל זמן שאני קיים • ע״ד הדברות כבר פירשתיו:
(יב) שמור • בדקדוקים הוא אומר וכתוב • בעשרת הדברות אחת נאמרו ובאחת אחת נאמרו • כאשר צוך • קודם שתי תורה במרה:
(טו) ויוצאך וגו׳ • כך היית וגו׳ • על מנת כן פדאך שתעשה לו כבד ושמור מצותיו:
כאשר

(ד) פָּנִים ׀ בְּפָנִים
דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ: (ה) אָנֹכִי
עֹמֵד בֵּין־יְהוָה וּבֵינֵיכֶם
בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם
אֶת־דְּבַר יְהוָה כִּי יְרֵאתֶם
מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־עֲלִיתֶם
בָּהָר לֵאמֹר: ס (ו) אָנֹכִי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
(ז) לֹא־יִהְיֶה לְךָ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:
(ח) לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ ׀ פֶּסֶל ׀
כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם ׀
מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת
וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם ׀ מִתַּחַת לָאָרֶץ:
(ט) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם
וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹּקֵד עֲוֹן
אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־שִׁלֵּשִׁים
וְעַל־רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי: (י)
וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי
וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו: ס (יא)
לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה
יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־
שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: ס (יב) שָׁמוֹר
אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ
כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
(יג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד
וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ: (יד)
וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת ׀ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־
מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ
וַעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְשׁוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ
וְכָל־בְּהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ
וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ: (טו) וְזָכַרְתָּ
כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ ׀ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ
נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם
הַשַּׁבָּת: ס

מצותי ק׳

מִמְּלַל עִם מַמְלַל יְיָ
עָמְכֶן בְּטוּרָא מִנּוֹ אִשָּׁתָא:
אֲנָא הֲוֵיתִי קָאֵים בֵּין
מֵמְרָא דַּייָ וּבֵינֵיכוֹן בְּעִדָּנָא
הַהִוא לְחַוָאָה לְכוֹן יַת
פִּתְגָמָא דַּייָ אֲרֵי דַחֲלְתוֹן
מִן קֳדָם אִשָּׁתָא וְלָא
סְלֵקְתוּן בְּטוּרָא לְמֵימָר:
אֲנָא יְיָ אֱלָהָךְ דְּאַפֵּקְתָךְ
מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית
עַבְדוּתָא: לָא
יְהֶוֵי לָךְ אֱלָהּ אוֹחֳרָן בַּר
פֻּינָי: לָא תַּעְבֵּיד לָךְ
כָּל דְּמוּת דְּבִשְׁמַיָּא
מִלְעֵילָּא וְדִבְאַרְעָא מִלְרַע
וְדִבְמַיָּא מִלְרַע לְאַרְעָא: לָא
תִסְנוֹד לְהוֹן וְלָא תִפְלְחִנּוּן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהָךְ אֵל קַנָּא
מַסְעַר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל בְּנִין
מְרַדִּין עַל דַּר תְּלָתָאי וְעַל
דַּר רְבִיעָאי לְשַׂנְאָי כַּד
מְשַׁלְמִין בְּנַיָּא לְמֶהֱוֵי בָּתַר
אֲבָהָתְהוֹן: וְעָבִיד טִיבוּ
לְאַלְפִּי דָרִין לְרַחֲמַי וְלִנְטָרֵי
פִּקּוּדָי: לָא תֵימֵי בִּשְׁמָא
דַּייָ אֱלָהָךְ לְמַגָּנָא אֲרֵי לָא
יְזַכֵּי יְיָ יַת דְּיֵימֵי בִּשְׁמֵיהּ
לְשִׁקְרָא: טַר יַת יוֹמָא
דְּשַׁבְּתָא לְקַדָּשׁוּתֵיהּ כְּמָא
דְּפַקָּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ: שִׁיתָא
יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעְבֵּיד כָּל
עִיבְדָתָךְ: וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא
תַּעְבֵּיד כָּל עִיבְדָא אַתְּ
וּבְרָךְ וּבְרָתָךְ וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָּךְ
וְתוֹרָךְ וְחַמְרָךְ וְכָל בְּעִירָךְ
וְגִיּוֹרָךְ דִּבְקִרְוָךְ כְּדִיל דְּיִנּוֹחַ
עַבְדָּךְ וְאַמְתָּךְ כְּוָתָךְ: וְתִדְכַּר
אֲרֵי עַבְדָּא הֲוֵיתָ בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם וְאַפֵּקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ
מִתַּמָּן בִּידָא תַּקִּיפָא וּבִרְרָעָא
מְרַמְמָא עַל כֵּן פַּקָּדָךְ יְיָ
אֱלָהָךְ לְמֶעְבַּד יַת יוֹמָא
דְּשַׁבְּתָא:

(יו) כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־
אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְמַעַן ׀ יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן
יִיטַב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: ס (יז)
לֹא־תִרְצָח: ס וְלֹא־תִנְאָף: ס
וְלֹא־תִגְנֹב: ס וְלֹא־תַעֲנֶה
בְרֵעֲךָ עֵד שָׁוְא: ס (יח) וְלֹא
תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ: ס וְלֹא
תִתְאַוֶּה בֵּית רֵעֶךָ שָׂדֵהוּ
וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ
וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: * ס (יט)
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר חמישי
יְהוָה אֶל־כָּל־קְהַלְכֶם בָּהָר
מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הֶעָנָן וְהָעֲרָפֶל
קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף וַיִּכְתְּבֵם
עַל־שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים וַיִּתְּנֵם
אֵלָי: (כ) וַיְהִי כְּשָׁמְעֲכֶם אֶת־
הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר
בֹּעֵר בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־
רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:
(כא) וַתֹּאמְרוּ הֵן הֶרְאָנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבֹדוֹ וְאֶת־גָּדְלוֹ
וְאֶת־קֹלוֹ שָׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וָחָי: (כב)
וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ
הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־
יֹסְפִים ׀ אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־
קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וָמָתְנוּ:
(כג) כִּי־מִי כָל־בָּשָׂר
אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים
חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ
כָּמֹנוּ וַיֶּחִי: (כד) קְרַב אַתָּה
וּשְׁמַע אֵת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּ ׀ תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ
וְעָשִׂינוּ: (כה) וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֶת־קוֹל דִּבְרֵיכֶם בְּדַבֶּרְכֶם
אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שָׁמַעְתִּי
אֶת־קוֹל דִּבְרֵי הָעָם הַזֶּה
אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלֶיךָ הֵיטִיבוּ
כָּל־אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ:

מי

יקר את אבוך ואת אמך כאשר
דברך יי אלהיך למען יאריכן ימיך
ולמען ייטב לך על האדמה אשר
יי אלהיך נתן לך: לא תרצח לא
תנאף לא תגנוב לא תענה ברעך
עד שוא: ולא תחמד אשת רעך
ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו
ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך:
חמישי את הדברים האלה דבר
יי אל כל קהלכם בהר מתוך האש
הענן והערפל קול גדול ולא יסף
ויכתבם על שני לחת אבנים ויתנם
אלי: ויהי כשמעכם את הקול
מתוך החשך והר בוער באש
ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם
וזקניכם: ותאמרו הן הראנו
יי אלהינו את כבדו ואת גדלו
ואת קלו שמענו מתוך האש
היום הזה ראינו כי ידבר
אלהים את האדם וחי: ועתה
למה נמות כי תאכלנו האש
הגדלה הזאת אם יספים אנחנו
לשמע את קול יי אלהינו עוד
ומתנו: כי מי כל בשר
אשר שמע קול אלהים חיים
מדבר מתוך האש כמנו ויחי:
קרב אתה ושמע את כל אשר
יאמר יי אלהינו ואתה תדבר
אלינו את כל אשר ידבר יי
אלהינו אליך ושמענו ועשינו:
וישמע יי את קול דבריכם
בדברכם אלי ויאמר יי אלי שמעתי
את קול דברי העם הזה
אשר דברו אליך היטיבו
כל אשר דברו:

לוי

שיו) כתיב כאן • לך על כבוד תג ושם נכתוב במרדכי • שבתמר שם שם לו חוק
ומשפט: (יו) ולא תכחש • אין לכחוש אלא בתשת מים: (יח) ולא
תתאוה • לא תירוש לך הוא לבון חמדה • כמו בחמד למראה דמתרגמינן
דמרגג למחזיה: (יט) ולא יסף • מתרגמינן ולא פסק (לפי שמדת ב"י מיכו
יכול לדבר כל דבריו בבשיתה
אחת צריך להפסיק ומדת
הקב"ה מיכו כן לא היה פוסק
ומלמד היה פוסק לא היה
מוסיף •) כי קולו חזק וקיים
לעולם • דבר אחד לא יסף •
לא הוסיף להרחות כאותו
פומבי: (כד) ואת תדבר
אלינו • התשתם את כחי
כשנכנה שנטשטרתי עליכם
וירפיתם את ידי • כי רציתי
שתיכנסו מרדים להתקרב אליו
מתשבה וכי לא היה יפה לכם
ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד
ממני:

ה

את ושמענו

שלא דברם ה' כנון ממשר כתיב נוך נם מאמר וזכרת:
וכשיבו מר' ושמענו לפי שהם מיירו למשה לומר לו על מאמר
בינכור ישמע העם בדברי עמך שיהיכם לשמוע מפי ה' ולא מפי:

המיבו

תלמיד לוה עתה חזרו ואמרו
שתירה להביאים הלא אומים
ושמענו וכו' ואו' ועשינו קיימו
ויקבלו היטיבו לשבות כל דבריו
כאילו שמעו מפי השכינה:
שקבלו ע"ב לשבות
דברי הנביא ולהבדיקו ועל זה
נאמר מימר מי יתן והיה ובומר
ואמרו זל ס שנג עשה שלא נאמ'
לו מן עתה שאילו היה אומר
כן לא היו מדברים מחר
מיה לא לעלות מהנלים ולא
במחלוקת קרח: לימאז

(בו) מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם
זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים
לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם
לְעֹלָם : (בז) לֵךְ אֱמֹר לָהֶם
שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם : (בח)
וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה
אֵלֶיךָ אֶת כָּל־הַמִּצְוָה
וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲנִכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ :
(כט) וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֶתְכֶם לֹא תָסֻרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל :
(ל) בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם
תֵּלֵכוּ לְמַעַן תִּחְיוּן וְטוֹב לָכֶם
וְהַאֲרַכְתֶּם יָמִים בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
תִּירָשׁוּן : * (א) וְזֹאת ו
הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ
אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ : (ב) לְמַעַן תִּירָא
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו
אֲשֶׁר־אָנֹכִי מְצַוְּךָ אַתָּה וּבִנְךָ
וּבֶן־בִּנְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְלְמַעַן
יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ : (ג) וְשָׁמַעְתָּ
יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת
אֲשֶׁר יִיטַב לְךָ וַאֲשֶׁר תִּרְבּוּן
מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חָלָב
וּדְבָשׁ : * פ ששי ותרחם
עד ריפי (ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה ו אֶחָד :
ואהבת

לְוַוֹּי דִּיהֵי וְהָיָה לְבָבָם
לְמִדְחַל קֳדָמַי וּלְמִיטַר יָת
כָּל פְּקוּדַי כָּל יוֹמַיָּא כְּדֵיל
דְּיֵיטַב לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן לְעָלַם :
אֵיזֵל אֵימַר לְהוֹן תּוּבוּ לְכוֹן
לְמַשְׁכְּנֵיכוֹן : וְאַתְּ
הָכָא קוֹם עִמָּדִי וַאֲמַלֵּיל
עִמָּךְ יָת כָּל תַּפְקֵדְתָּא
וְקְיָמַיָּא וְדִינַיָּא דְּתַלְפִּינוּן
וְיַעְבְּרוּן בְּאַרְעָא דַּאֲנָא יְהִיב
אֲנִכְּי נְתַן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ :
(כט) וְתִטְּרוּן
לְמֶעְבַּד כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ
אֱלָהֲכוֹן יָתְכוֹן לָא תֶּסְטוּן
לְיַמִּינָא וּלְשְׂמָאלָא :
(ל) בְּכָל
אוֹרְחָא דְּפַקִּיד יְיָ אֱלָהֲכוֹן
יָתְכוֹן תְּהָכוֹן בְּדִיל דְּתֵחְיוֹן
וְיֵיטַב לְכוֹן וְתוֹרְכוֹן יוֹמִין
וְהַאֲרַכְתֶּם יְמִים בְּאַרְעָא דְּתֵרְתוּן :
(א) וְדָא
תַּפְקֵדְתָּא קְיָמַיָּא וְדִינַיָּא
דְּפַקִּיד יְיָ אֱלָהֲכוֹן לְאַלָּפָא
יָתְכוֹן לְמֶעְבַּד בְּאַרְעָא דְּאַתּוּן
עֲבְרִין תַּמָּן לְמֵרְתָהּ : בְּדִיל
דְּתִדְחַל יָת יְיָ אֱלָהָךְ לְמִיטַר
יָת כָּל קְיָמוֹהִי וּפְקוּדוֹהִי
דַּאֲנָא מְפַקֵּיד לָךְ אַתְּ וּבְרָךְ
וּבַר בְּרָךְ כָּל יוֹמֵי חַיָּיךְ וּבְדִיל
דְּיוֹרְכוּן יוֹמָךְ :
וּבְנֵי בְנָךְ כָּל יְמֵי חַיָּיךְ וְלְמַעַן
יִשְׂרָאֵל וְתִיטַר לְמֶעְבַּד דְּיֵיטַב
לָךְ וּדְתִסְגּוּן לַחֲדָא כְּמָא
דְּמַלִּיל יְיָ אֱלָהָא דַּאֲבָהָתָךְ
לָךְ אַרְעָא עַבְדָא חָלָב
וּדְבָשׁ : שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ
אֱלָהָנָא יְיָ חַד :

רשי

(ד) ה' אלהינו ה' אחד • ה' שהוא אלהינו עתה ולא אלהי האומות ע"ל הוא עתיד להיות ה' אחד • שכתוב כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ויונתן כ"ף הוא הוא יהיה ה' אחד וכתיב אחד ואהבת

ליראה חיתי ולמען וגו' טעם שלא סתך לכלול המצוה בכלל מאמר ליראה אולי כי לפי שמצד היראה יבא פרט אחד דע שזה היה סיבה שעמו ישראל את הענגל כשראו כי בשם מעט נפל עליהם מתמה ופחד כיון שאין מעט שיהיה שליח לדבר עמהם יכול ה' לדבר עמהם בכבודו לזה אמרו לעשות הענגל לחוכם שיהיה למחנעי וידבר אלהים את דבר ה' ותמלא שאמרו אל שהענגל היה מדבר מעט וטעו בו למחנעי לזה דקדק ה' במאמרו ואתה לירא אותי ולשמור מצותי שתהיה היראה להם נ"כ לעמוד ולא יבאו בהם מצד היראה :

למען ייטב וגו' פי' כי אי' מי יתן וגו' לא לצד המוציל למאמר אלא לתכלית הטוב להצמאר עליו :

ואתה פה וגו' פי' לפי שלא עמו ישראל למשה שליח לקבל פקודי ה' עד עתה לזה ה' נמר בעצמו וקבעו לשליח ואמר לו ואתה פה וגו' ואחדרה אלין את כל המצוה וגו' • ואולי שכתכוון לומר שבהגיע המצוה אל משה כאילו נתקבלה לישראל שהרי עשאוהו שליח וכדין שליח האיש לקבל קידושיה שכיון שקבלם השליח כאילו בעלו ליד האיש כי ידו כידה כמו כן כשקבל משה המצוה כאילו קבלוה ישראל והוא אומרו ואתה פה עמוד אלין תלך אתה ובהגיע הדבר אלין תלך אתה תודיעה להם ועשו אותה והוא אומרו תלמדם ועשו :

בבל הדרך ונוסף למען תחיון וטוב לכם והארכתם ונומר פירוש תחיון לריכות ימים בעה"ז ואו' וטוב לכם טובת עולם הבא ואומרו והארכתם וגו' שלא יגלו ישראל מעל האדמה לעולם • ולפי דבי יעקב שאמר שכר מצות בעה"ז ליכא נראה שיודה רבי יעקב במי שהוא נדיק גמור ושמר כל התורה שיזכה גם בעה"ז ולא אמר רבי יעקב אלא בחלם שרובו זכיות וכן תמצא בהמרו גם בקידושין כשהקשה מתותה בריותא בחמרים כל מי שרובו זכיות מריעין לו וכו' והעמיד גם"ם כרבי יעקב ומתניה יש לנו לדון מזה בחמר כל מי שרובו זכיות הוא למדת דוקא מי שיש בידו עבירות אלא שרבו זכיותיו הוא שאומר עליו מריעין לו וכו' אבל מי שכלו זכיות יודה כי יטיב לו ה' גם בעה"ז והוא מה שאמר בכל הדרך אשר ציוה וגו' דקדק לו' בכל להעיר שאפילו במי שאומר הכל ולאיש כזה יאמר בע"כ כאו' למען תחיון וטוב וגו' גם יאמר בעה"ז ואת או' והארכתם ימים בארץ אשר תירשון ולא את' והארכת ימי' אתם שכשרים שבתכוון לעולם שכלו טוב :

שמע ישראל ה' אלהינו וגו' טעם בפל ה' ב"פ ולא הספיק לומר עוד ה' אלהינו אחד נתכוון לב' הדרגות שיש לה' • הא' שהוא אלהינו וה' אחד והכוונה בזה כי אנו מקבלין אלהותו יתברך עלינו למה שאמנו הגם שאילו היה באמיתות שהיו אלהות הדבר אין אנו בוחרים אלא בשם זה הוא הוא אלהינו וזה בכלל כתה פרטים א' אהבת הטוב אהבת המועיל אהבת הערב • ועוד לו שהוא אחד ואין זולתו אלוה בעולם וטעם זה נ"כ יספיק להתחייב להשתעבד לו ולמצותיו הגם שהיה באמיתות שלא היו הטבעים שאמדם בחרגושו לאלוה נאמינו חיובים שבא' מב' הטבעים יספיק להשתעבד למאמריו ומצוותיו ואמר ע"כ אחר ה' אלהינו ה' אחד כנ' חלוקות שכל אחד כדי לבעצמו ואם היה אומר הכתוב ה' אלהינו אחד היה בכלות כי מה שהם מקבלין אלהותו עליהם הוא להיותו אחד ואין עוד מלבדו • תחייב השעבד לעבוד את רבו ואין מנוס ממנו לרצונו ולא כן אנו עם אלהינו שאנו חפצים באלהותו אהבת הטוב בתה שהוא טוב נוסף על היותו אחד ומיוחד :

ואהבת

(ה) ואהבת • עשה דברים מהכה תינו דומה עושה מהכה לעושה מרצה העושה מצל רבו מרצה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו • בכל לבבך • בשני יצריך • דבר אחר בכל לבבך בלא יהיה לבך חלוק על המקום : ובכל נפשך • אפילו הוא נוטל את נפשך : ובכל מאודך • בכל ממונך יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאודך • דבר אחר בכל מאודך בכל מדה ומדה שמודד לך בין במדה טובה בין במדת פורעניות • וכן דוד הוא אומר כוס ישועות אשא וגומ' נרה וינון אמנה ונו' : (ו) והיו הדברים • אלו התהלה והיו הדברים התלה • שמתוך כך אתה מכיר בהקדוש ברוך הוא ומדבק בדרכיו : אשר אנכי מצוך היום • לא יהיו בעיניך כדיוטנמא שאין אדם סופנה • אלא כחדשה שבכל יום ויום יהיו בעיניך כאלו ניתנה היום • דיוטנמא מנות המלך הבאה במכתב : (ז) ושננתם • לשון חדוד הוא שיהיו מחודדים בפיך שאם ישאלך אדם דבר לא תהא גרידא לגמגם בו אלא תאמר לו מיד : לבניך • אלו התלמידים תניהו בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים • שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם • ואומר בני הבניתים אזר בבית אל • וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל קראם בנים • שנאמר ויאמר אליו בני אל תשלו וכאן שהתלמידים קרוים בנים • שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם • כך הרב קרוי אב • שנאמר אבי אבי רכב ישראל ונו' : ודברת בם • אלא יהא עיקר דבורך אלא בהם • פעם עקר ואל תעשם טפל : ובשבתך • יכול אפילו שבת בחני היום • ת"ל ובקומך יכול אפילו בחני הלילה • ת"ל ובלכתך בדרך • דרך ארץ דברה תורה זמן שכיבה וזמן קימה :

וקשרתם

(ח) וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ : (ט) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ : (ז) וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ :

וקשרתם

ואהבת אמר בתום' ות"ו לומר מלבד מצות שמע ישראל שיהיו מקבלת עול מ"ש חיה מצות אהבת ה' • עוד יהיה לשעיר להקודש לאהבה ע"כ תומרם ז"ל אין אדם מסיח נדר מהאהבה עד שתקדים בו היראה והוא אומרו ואהבת מלבד נדר היראה ואו' את ה' פי' על ידי האהבת אדם מתדבק בה' והוא או' את ה' • עוד יהיה שעל אהבת ה' ישיג מדרגה זו שיהיה ה' מיחד שמו עליו ביחוד כדרך שאומרו מלאכים מלאי יפחד ופי' שכל אחד ואחד בפני עצמו שיתיחד שם אלהותו עליו ותקנה שתאהבהו ביותר כו הכתוב שהיה מחוב דכתיב זדע אלהי אבי ועבדהו כאן רמז הכתוב שאהוב ה' יקרא ה' אלהיו ביחוד ותיבת ה' נמשכת לפניו ולאחריו • עוד יהיה לעורר לב אדם ישראל לאהבה ה' ע"ד או' לב בני יעקב תהילות עולם ושמו שלא בהפלגותיו ישראל אמרו לפניו ברוך ה' אלהי ישראל או יפה על כסא אלהות עולם ושמו אומרו ואהבת את ה' לפניו זה שלא בחר לנו לפרסיט בחלו תתעקר גפנו ותפר מתקומה כהתעוררות נפלא ודם באהבת הקדוש יתעלה רוח תפארת כבודו • עוד אולי שנאהבתו לעורר לב אדם לבחור בנו מיני אהבה שיהיה בבחינה לעבודתו ושם אהבת הטוב אהבת הערב אהבת המועיל לזה בא דבר ה' בלשון' ואהבת את ה' כשם זה הפיר הלב לבחני אהבת הטוב במה שהוא טוב הרמוז בשם כאו' טוב ה' לכל נם בחשך הערב בסוד ט"ו ורחי כי טוב ה' כי כל הנפש תאר יוכיח שם זה לאולה אין עריכות בכל הנבראים שיבינם מלין בערך הנעתנו וזה לך המות או' נפשי יבחי כדברו גם תעכול בפסוק וידעת עם ונו' על פי ה' כי תפתחך הנפש מהנוף ולא תריגים בפרידה להפלגת הרגש הערב מהטוב הרי שמענו מהבת הטוב ואהבת הערב מתיבת ה' ואהבת המועיל רמוז בתו' תלהיך ע"ד או' יוסף תהילות כמו שהתבנו בסמוך וזה נכלל ג' אהבת המועיל כי זה הרוחנו עולם ומלואו כמאמר שלמה כי זה כל האדם כל ה' ולם כלו לא נברת מלא לנוות לזה :

בכל לבבך וכל ונו' רול תאמרו בזה שתאמר ע"כ והנה ג' דברים תלו הם בללות חסק האדם וחפצו בעולם החיים והמעונות והבנים והחסר ה' מהכה ב"מ יקרא מת ושלשתם מינם תלויים להטיעם בתענוגות עבודת ה' ואהבתו וזה יסובב שהרשקה מתוכחי ה' ומה נם בהתקנן להתוכח שנים מהם חוסר רבים והשוני יתחמן לבבו בקרבו והנם שיתחוק יום לבבו לבבו לא שנאמנו כי המורגש תלוי ירחיקנו מלשמוע לתוכח זה בא דבר ה' וביותו לו על הדבר הזה טיעריך אהבת ה' בלבו בנ' דברים הנם טיטלם מתנו בנגד הבנים תאר בכל לבבך ע"ד או' את בנך ונו' תסר מהבת ונו' והמהבה כזו היה מהבה התמלמת לב האדם ותחקו יכובד חיי תאר ובכל נפשך ובנגד תוזני תאר ובכל מאודך טיעריך בדעתו שלשתם יחד כי' כי הוא טוב לישראל מתפרה בנים ובלשון נבוה על זן הוא מתר המתאר התנת שפולחנך נדול מפולחנם ויחיים מתנו תולנות חיים ותק כי לחרי מות הנעריך יקרת מי כאו' ובניהם בן יהוידע בן איש חי הרי שחפי' אחר מיתה יקרת מי • או יאתר עזה כי בה הכתוב לסבר טיעור התהבה שתקדים כל חיים ישראל לאהוב הבורא ואתר שהיה בטיעור הרגש אתר יבא בלב האדם בעת אתר תניע ידו לב' דברים כו' כמו שתאתר אדם אחר שהוא חסוך בנים ועני ונטה למות יבא נביא בדבר ה' ויבשרו כי יקום מחוליו נם אתר אלין נבא אחר מיתת הרם ויולדת בן וכי דיוק נדול נודמן לו להעטיר בשם אדם כזה אם אתור יפליא התהבה התדון בחין טיעור ותניא התהבה מורנשת בלבו בחשק מופלא על אתר הטוב שמו כמו מעלות טובות כמו כן יגו ה' על כל חיים ישראל עשות בתהבתו תמיד והוא או' ואהבת את ה' ונו' בכל לבבך פי' כאילו נתן לך מחסירך בכל לבבך שם הבנים ודקדק לומר בכל להעיר לחיון המשל שהוא חסר מהבנים ויתנם ה' לו וכמו כן ובכל נפשך שכת לך בנפשך מחר הניעך לעשרי מות ובכל מאודך בחילו נתן לך כל ממונך שתאה חסן ואתר כל להעיר לחיון המשל והנה התפיל בענין חסק ה' כל זה דבר קל הוא בערך מה שהנפש חוטקת בטורה והמשלתי דבר זה לאדם נדול ומופלה בנכסים שדנה בלבת למקום רחוק לנד סכנת מקום שהיה בו ויחסך כל נכסיו בקנית מרגלית נדולה בחלף חלפי דינרי זהב ושם לדרך פעמיו לעיר רחוקה אחר שם נכון לבו בטוח בחמונו והוגו וקודם שהניע לעיר אחר פנה בדעתו ללכת שמה כלתה נידתו ואין דינר בכיסו והיה מסתפק בדלות ובטוני נדול ושפלות רב כי אפס כסף והנה זה אחים הנם שהוא מתלך בדוחק ובער עבד לבו שמח וכליותיו עליזים כי רב מונו והוגו ויגע מחקום המסתכן וכה יבא בדינה כוחה החכן נדולה יקרת הערך הן הדבר היה אדם מוכה בדביקותו ית' ותהבתו וכו קבן כל חמונו והוגו ויכו בעיניו קנות דבר בעתה בלב סכנת המקום נוסף על חיעוטו שווי ולקח לו ה' לחלהי אין לך קניה בעולם בקניה זה למעלה מהחכן יקרה בבחשל כי אי יתכה לו ואי יכוה לו יחדם כזה לו יהיה שיהיה דחוק ומנטער בימים מועטים חלה לו בעתה נכון לבו בטוח בה' אור עולם וישמח לבו ויגל כבודו ובהניעו לתחוי חפצו שהוא עולם הקיים והבטוח הנה שכרו אתו ותיתה חיבת הקודש להוא היונר ודבקותו בו חלה הוא בניו וחייו ותמונו ויביתר שאת :

והיו הדברים ונו' לפי תה שפי' בפ' ואהבת את ה' אדם לומר כי יהים הדברים התמורים דטיה על לבו ברחות אחת תנ' אלא כי יהיה חסרון הלחם לחיים לדיק תו חסרון החיים תו חסרון הבנים ידע כי תין הדבר לנד חסרון ההמון תה שהעיב זולתי אלה תדברים חלו תהובים בחיי נגדו • עוד ירגה ללמד בני ישראל דרך שיתקבלו הדברים חנלם למהוב ה' כי האהבה תיהה תעבה שיכריח האדם רגונו לעשות מנות המלך אלא הוא דבר בחלוי בלב וכל שלב לא ירגיש דבר שיפעיל כי החסק תיהו רגש שיכריחנו בכל תין הכרח לזה כתה התנה תמל יועץ ואמר והיו הדברים האלה ונו' על לבבך פי' כשיתעיד שיתת הדברים על לבו יולד בלבו חסק תאוה הרוחנית ויירון לבו להאהבת ה' בכל מאר ניהוי ודבר זה תנחתו יתוקי ליתומי אלו מרגישים כי דבר תאוה בלבנו וחסק אלהי עולם יותר תבל הון עולם וכבוד מלכות וכל ערב נרגש לתבוה ובמה כערך אלן המיעט המושל מהרגש הוית הדברים על לבנו לשרגו תה טוב אלקנו וכבר העירותי בדברים אלו בכתה מקומות. עוד נתבונן הכתוב לנ' הדרגות שבם כוללות נדרי האהבה הן' בנגד הרגש הוא חמדת הלב ואחד בנגד הטורך שהוא מזון המחיים את האדם ואחד בנגד הטיעור עד כמה נריך לנתת ידי חובת האהבה' בנגד נדר הרגש אתר בכל לבבך הנה הנם טיתאוה האדם לאכול או להון לה יהיה כ"ב עונש אפרכות הנם שהנפש חפנה לאכול ויכול אדם למשל ברוחו למעט טעמו מהדבר בנקל משל"כ כשנכנם בלבו חמדת הלב ויתאוה לאכול יפה ואת נם כי יתרבה משקה בלבבו יפעיל כי הרגש עד שתיכו יבול למשל ברוחו להטות לבו ויכוף לחותו לעשות מה שתין רגונו בפשוט ונה ונאמר כאה כשנעם יוסף הנדיק לכוף חמדת הלב בשעשה תפת פוטיפר ושברו יניד לו ובינד נדר זה אתר הק"ב ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך הנה הנם טיתאוה האדם לבלבו ולהיבנו בתהבתו עד נדר טיטיל הרגש בלבו בכל טיטור טיכול הלב להרגיש בו ולוה דיקדק לומר בכל לבי סהלב יחמוד בכל נפש וביותר בכללית יפוי וביותר כתי כתין למעלה ממנה וחייב הכתוב שתהיה הרגשת הלב בתהבתו ית' בנדר הנדול שתין למעלה ממנו ודבר זה הוא דבר פשטותמו ידע מהותו וערכה לו טיעימתו תין טיעור לה ולפי סנדר זה מניחותו הוא עד התעוררות כדרך תומרם עין רואה ולב חומד תכל אלא זה לא יתעורר הלב מצמו לחמוד לזה העיר ה' באתר כ' בנדר הלידך לכוף חמדת הלב בת

(ח) וקשרתם לאות על־ידך והיו לטטפת בין עיניך: (ט) וכתבתם על־מזזות ביתך ובשעריך: ס (י) והיה כי־יביאך יהוה אלהיך אל־הארץ אשר נשבע לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלת וטבת אשר לא־בנית: (יא) ובתים מלאים כל־טוב אשר לא־מלאת וברת חצובים אשר לא־חצבת כרמים וזיתים אשר לא־נטעת ואכלת ושבעת: (יב) השמר לך פן־תשכח את־יהוה אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: (יג) את־יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע: (יד) לא תלכון אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיכם:

(טו) כי אל קנא יהוה אלהיך בקרבך פן־יחרה אף־יהוה אלהיך בך והשמיד[1] מעל פני האדמה: (טז) ס לא תנסו את־יהוה אלהיכם כאשר נסיתם במסה: (יז) שמור תשמרון את־מצות יהוה אלהיכם ועדתיו וחקיו אשר צוך: (יח) ועשית הישר והטוב בעיני יהוה למען ייטב לך ובאת וירשת את־הארץ הטבה אשר־נשבע יהוה לאבתיך: (יט) להדף את־כל־אויביך מפניך כאשר דבר יהוה: (כ) ס כי־ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם: (כא) ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה:

ויתן

חלק תפילין כנגדו: והיו לטטפת בין עיניך • חלק תפילין כנגדך • ומה טעם מניח פרשיותיהם נקרמו טוטכות טט בכתפי עשיו את בתפריקי כתיס: (ט) מזוזות ביתך • מזוזת כתיב שמין נריך מלא חסר: ובשעריך • לרבות שערי חנרות ושערי מדינות ושערי עיירות: (י) והיה כי יביאך • לפי שהיו מקום טרטין וסלנטים ניפל בי לשון חניכה: (יב) מבית עבדים • כתרגומו מבית עבדותא יתתקו מיניהם עם עבדים: ובשמו תשבע • אם יש בך כל המדות הללו שתהא ירא את שמו ועובד אותו אז בשמו תשבע שיתיך שתהא ירא את שמו ותהא דבוק בדרכיו יאם לאו לא תשבע: (יד) מאלהי העמים אשר סביבותיכם • היה דין לרחוקים אלא לפי שאתה דורש את סביבותיך תשוש מחריבים תוכיך ל־זיר עליהם ביותר: (טו) כי אל קנא • כשאתה ממנרים בעוונותיו בתים • שנאמ׳ הים ה בקרבנו: (יח) וטוב בעיני יהוה • ואפילו זו בכרה לפנים מן הדין: (יט) כאשר דבר • ואיכן דבר • ואמרת את כל היום הזה וגו׳: (כ) כי ישאלך בנך מחר • יש מחר שהוא לשחר לאחר זמן: יכול

וקטרינון לאת על ידך ויהון לטטפת בין עינך: ותכתבינון על מזוזן ותקבעינון בסיפי ביתך ובתרעך: ויהא ארי יעלינך יי אלהך לארעא דקיים לאברהם ליצחק וליעקב למיתן לך קרוין רברבן וטבן דלא בנית: ובתין מלן כל טוב דלא מליתא וגובין פסילן דלא פסלתא כרמין וזיתין דלא נצבתא ותיכול ותשבע: אסתמר לך דלמא תתנשי ית דחלתא דיי דאפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא: ית יי אלהך תדחל וקדמוהי תפלח ובשמיה תקיים: לא תרכון בתר טעות עממיא מטעות עממיא דבסחרניכון: ארי אל קנא יי אלהך שכינתיה בינך דלמא יתקוף רוגזא דיי אלהך בך וישיצינך מעל אפי ארעא: לא תנסו קדם יי אלהכון כמא דנסיתון בנסיתא: מיטר תטרון ית פקודיא דיי אלהכון וסהדוותיה וקיימוהי דפקדך: ותעביד דכשר ודתקין קדם יי בדיל דייטב לך ותיעול ותירת ית ארעא טבתא דקיים יי לאבהתך: למתבר ית כל בעלי דבבך מן קדמך כמא די מליל יי: ארי ישאלינך ברך מחר למימר מה סהדוותא וקיימא ודינא די פקיד יי אלהנא יתכון: ותימר לברך עבדין הוינא לפרעה במצרים ואפקנא יי ממצרים בידא תקיפא:

ויהב

(כב) וַיִּתֵּן יְהוָה אֹתֹת וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים ׀ בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: (כג) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֵת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ: (כד) וַיְצַוֵּנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְהַחֲיֹתֵנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה: (כה) וּצְדָקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: * ס (א) כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם־רַבִּים ׀ מִפָּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גוֹיִם רַבִּים וַעֲצוּמִים מִמֶּךָּ: (ב) וּנְתָנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הַחֲרֵם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא־תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תְחָנֵּם: (ג) וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא־תִתֵּן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ לֹא־תִקַּח לִבְנֶךָ: (ד) כִּי־יָסִיר אֶת־בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מַהֵר: (ה) כִּי אִם־כֹּה תַּעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּ וּמַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּ וַאֲשֵׁרָיו תְּגַדֵּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ: (ו) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ ׀ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ז) לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים חָשַׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל־הָעַמִּים:

(כ) ונכתל. לעון הסלכה ותמוה וכן ונכתל הברזל: (ב) ולא תחנם. לא תתן להם חן מפני לו למדם לותר כמה כאלה נגדי זה. דבר אחר לא תתן להם חנייה בתורן: (ד) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של נכדי כשישמע את בנך יסיר את בנך מאחרי. למדנו שכן בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך תמן שכתוב יסיר את בנך מאחרי. מלמד כי יסיר את בנך ונו': מזבחותיהם. מכן אחת: ומצבותיהם. מילות שעובדין אותן: ופסיליהם. פסילים גלתים: (ז) לא מרובכם. הפסוקו ויתרבו לפי מתן אחת מתפילים שנתכם כשתבי תתפיצו לכם טיבה לפיכך חשק בכם: כי אתם המעט. התעטשון שנתב בנון מנכרים שמתר ומנכי עבר ומפר ובנין אחד ומזרון שמתרו ובחנו תכי: לא כשובדנכר שמתר אתה לעליון וסנחריב בתתר מי בכל שכי אתרנו ואחרים אתר ג אכי מובב מלכים ישבתי: כי אתם המעט. הרי כי תעשם כלעון דאת:

כי

וצדקה תהיה לנו ונו' על"ד הכונה בתחיית נדקה ירמ"כן פי' שתזוכה אל שכר המצוה כי יהיה בתורת נדקה מה כי שבדים מיחנו וחייבין לעבוד ואין לנו דין שכר ע"כ ואין הכתוב מיוסב ע"ב לנדריו ול"ד כוונת תוספתו לפנינו כתפר ניוונו ונו'. **אבן** עזרא

כי־אם יְיָ אָתִין ומוּפְתִין רַבְרְבִין וּבִישִׁין בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל אֵינַשׁ בֵּיתֵיהּ לְעֵינָנָא: וְיָתָנָא אַפֵּיק מִתַּמָּן בְּדִין לְאָעָלָא יָתָנָא לְמִתַּן לָנָא יָת אַרְעָא דְקַיֶּים לְאָבָהָתָנָא: וּפַקְדָנָא יְיָ לְמֶעְבַּד יָת כָּל קְיָמַיָּא הָאִילֵין לְמִדְהַל קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא לְטַב לָנָא כָּל יוֹמַיָּא לְקַיָּמוּתָנָא כְּיוֹמָא הָדֵין: וְזִבּוּתָא תְּהֵי לָנָא אֲרֵי נְטַר לְמֶעְבַּד יָת כָּל תַּפְקֵדְתָּא הָדָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא כְּמָא דְפַקְדָנָא: שביעי כ אֲרֵי יָעֵלִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְאַרְעָא דְאַתְּ עָלִיל לְתַמָּן לְמֵרְתָּהּ וְיָתַרְ עַמְמִין סַגִּיאִין מִן קֳדָמָךְ חִתָּאֵי וְגִרְגָּשָׁאֵי וֶאֱמוֹרָאֵי וּכְנַעֲנָאֵי וּפְרִזָּאֵי וְחִוָּאֵי וְיִבּוּסָאֵי שִׁבְעָה עַמְמִין סַגִּיאִין וְתַקִּיפִין מִנָּךְ: וְיַמְסְרִינוּן יְיָ אֱלָהָךְ קֳדָמָךְ וְתִמְחִינוּן גְּמִירָא תִּתְנַמַּר עַיְנָךְ עֲלֵיהוֹן וְלָא תִפְלַח לְטָעוּת עַמְמַיָּא הָאִלֵּין: וְלָא תִתְחַתַּן בְּהוֹן בְּרָתָךְ לָא תִתֵּן לִבְרֵיהּ וּבְרָתֵיהּ לָא תִסַּב לִבְרָךְ: אֲרֵי יַשְׁצִינָךְ יָת בְּרָךְ מִבָּתַר פּוּלְחָנִי וְיִפְלְחוּן לְטָעוּת עַמְמַיָּא וְיִתְקֹף רוּגְזָא דַיְיָ בְּכוֹן וְיִשֵּׁיצִינָךְ בִּפְרִיעָ: אֲרֵי אִם כְּדֵין תַּעְבְּדוּן לְהוֹן אַנְתּוּן תַּתְּרָעוֹן וְקָמָתְהוֹן תַּתְּבָּרוּן וַאֲשֵׁרָהוֹן תְּקוֹצְצוּן וַצְלָמֵיהוֹן תּוֹקְדוּן בְּנוּרָא: אֲרֵי עַם קַדִּישׁ אַתְּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בָּךְ אִתְרְעִי יְיָ אֱלָהָךְ לְמִהְוֵי לֵיהּ לְעַם חֲבִיב מִכָּל עַמְמַיָּא דְעַל אַפֵּי אַרְעָא: לָא מִדְּסַגִּיאִין אַתּוּן מִכָּל עַמְמַיָּא צְבִי יְיָ בְּכוֹן וְאִתְרְעִי בְּכוֹן אֲרֵי אַתּוּן זְעִירִין מִכָּל עַמְמַיָּא:

ולשומרי ונראה כי

מצותיו למלך דור דל"ל תמרו בלעושים מידמה מלך דור ולעושים התחבה מלעיס בתוכיו תוכיח ויגיעי כי לא כפל לבד יניד מלפיס כי בוודאי שעושה מלחבה אין הן לבבר מעביו ולמלפיס התיעור בתוכיו לבון דבים יכולני ליחיר עד שמה מלך ושעם שתמר סתם כי אין שיעור בוה לאהבה ויש בין שוהב לאוהב כפלי כפלים מלא קטן שבאוהבים כלים שבגדול שביאהים : אחם המעט לא הספיק מאמר לא תרובכם סתו יפנו בבעמת שהיום מרובים מלא בוים תלמיד לומר אחם במעט :

רשי

(ח) כי מאהבת ה׳ . הרי כי יתברך בל׳ מלא . לא מרובכם אחכם ה׳ בכם מלא מאהבת ה׳ אחכם . ויש מורו את הבטוחה : מחתת שמרו את השבועה : (ט) ולהלן הוא אומר לאלפים כאן שהוא סתוך מלל לשומרי מצותיו הוא אומר להלן . ולהלן שהוא סתוך מלל לאוהביו הוא אומר לאלפים : אוהביו . אלו הבועים מאהבה שומרי מצותיו . אלו הבועים מיראה : (י) ומשלם לשונאיו אל פניו . בחייו משלם לו נתולו טוב כדי לאבדו מן העולם הבא : (יא) היום לעשותם . ולאחר לעולם הבא לעשול שברם :

והיה

עקב תשמעון . אם המני׳ קלות שאדם דש בעקביו תשמעון : ושמר ה׳ וגו׳ . יכאור לך בבטחתו : (יג) סגר מלפיך . ולבי בקרך שהנקבה מסגרת מתניה : שבתורת לאנך-מיחם פירש אבשי בשם מפחר הגאון כאן שמרות קדים ל חוק . ואנקלוס תרגם ועבדי ענך . ורבותינו אמרו למה נקרא שמם שמרות שמעבדות את בעליהן :

עקב

ואהבת

קית פסיקים עויאל סימן :

פרשת עקב

פ פ פ

והיה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן .. אֵת הַמִּשְׁפָּטִים

הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ :

(ח) כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשָּׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵיכֶם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיִּפְדְּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם : (ט) וְיָדַעְתָּ כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאֹהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו לְאֶלֶף דּוֹר : (י) וּמְשַׁלֵּם לְשֹׂנְאָיו אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידָו לֹא יְאַחֵר לְשֹׂנְאוֹ אֶל־פָּנָיו יְשַׁלֶּם־לוֹ : (יא) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשֹׂתָם :

פרשת עקב

פ פ פ

וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ :

ואהבך

וְיָהִי חֵלֶף תִּתְקַבְּלוּן יַת דִּינָא

הָאִילֵּין וְתִטְּרוּן וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְיִטַּר יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ יַת קְיָמָא וְיַת חִסְדָּא דְּקַיֵּים לַאֲבָהָתָךְ :

וירחמינך

אֲרֵי מְרַחֵם יְיָ יָתְכוֹן וּמְהַנְטַר יַת קְיָמָא דְּקַיֵּים לַאֲבָהָתְכוֹן אַפִּיק יְיָ יָתְכוֹן בִּידָא תַּקִּיפָא וּפְרָקָךְ מִבֵּית עַבְרוּתָא מִידָא דְּפַרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרָיִם : וְתִדַּע אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ הוּא אֱלָהָא מְהֵימָנָא נָטֵר קְיָמָא וְחִסְדָּא לְרַחֲמוֹרֵי וּלְנָטְרֵי פִּקּוּדוֹהִי לְאֶלֶף דָּרִין : וּמְשַׁלֵּם לְסַנָּאוֹהִי טָבְוָן דְּאִינּוּן עֲבִדִין קֳדָמוֹהִי בְּהַיְיהוֹן לְאוֹבָדֵיהוֹן לָא מְאַחַר עוֹבֵד טָב לְסַנָּאוֹהִי טָבְוָן דְּאִינּוּן עֲבִדִין קֳדָמוֹהִי בְּהַיְיהוֹן מְשַׁלֵּם לְהוֹן : וְתִיטַר יַת תַּפְקֵדְתָּא וְיַת קְיָמַיָּא וְיַת דִּינַיָּא דַּאֲנָא מְפַקֵּיד לָךְ יוֹמָא דֵּין לְמֶעְבַּדְהוֹן :

ושמר

וגו׳ מוזרו בתוספת ות״ו ולפי מסחיות הכתוב הוא גזרת הדיבור והיה כ״ל יאמור ה׳ וגו׳ לפי מה שכ׳ בפסוק שלפני זה לפ׳ מהדרכים שמנזרה היה עקב ולפ׳ מהדרכים הנזרה היה תשמעון יכא ע״כ אז׳ ואמר בתום׳ ות״ו :

לך

את הברית וגו׳ רשי שמהדרייו כאן מבמע שאחר שישמעו וישמרו ויעשו כל המשפטים כזה יזכו לשמור להם הבטחתו ומה שאחר בפ׳ זו עשתה לא בצדקתך וגו׳ כי ברשעת וגו׳ ולמעון הקים וגו׳ זה יניד שהנם סאין להם צדקות בהברח שקיימיה ה׳ את הבטוחה וזה לך לאות כי לא בצדקתו בא ויבין מה פירש . ואולי כי בניסתם לארץ היתה בסבול שבועת הבטוחה ואנחי הוא הדבר שם יאמרו וישבו שבנבסו לארץ וישלחם לנפשם ממנרים ויביאם אל ארץ בנען בבתיב ואחרי בן ילאו ברבוש גדול ודור זהן עתה הנם שלא היו נדיקים כאשר אתה רואה וגו׳ אע״פ בן קיים ה׳ לבניהם הבטחה רחשונה שהיו ממנרים והביאם אל הארץ והנחילם פיעור

עוד יתבאר עוד לפי שהבטחת מברהם אבינו שאמר לו כ׳ הבטחות ת׳ להיותם רבייני יפוכו הנה . כ׳ לתת לו תנהר מנרים עד נהר פרת ועשרה אומות .

ומתבייש וכלה תמצא שיעור הצריך להם לא נחלו שהרי בני יוסף עומדים ונוחים שלא הספיקה נחלתם הרי שעדיין לא הגיעה לידם הבטחת מבחר מבנים כך נהר פרת ושערב מיותרות לזה אמר מפני עקב תשתעון וגו׳ ושמר ה׳ וגו׳ את הברית וגו׳ פירוש לתת מבחר תנרים ועפרה מיותרות בפלימות • **אין** מפסיר לומר כי על ו׳ מיותרת אומרת את הברית ועל תכלום העברה הוא אז׳ ואת החסד כי מתנת הבי הוא חסד מופלא שהם מלבד מרן בנינו ורחת זכויל על עבר ירחם

רש״י

(יג) עקב • שתיכו מוליך :(יו) כי תמחר בלבבך • על כרחך לשון דילמא הוא שמא תאמר בלבבך מפני שהם רבים לא תוכל להורישם • אל תאמר כן לא תירא מהם • ולמ יתכן לפרשו כאחת מפני לשונות של כי שיפול עליו כוב לא תירא מהם: (יט)המסות • נסיונות: האותות • כגון ויהי ביום ויוציא להם כיבאת : המופתים • שמכות המופלאות : היד החזקה • זה הדבר : והזרוע הנטויה • זו החרב של מבת בכורות : (כ) הצרעה • מין דבורים שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתן ומסמא את עיניהם • בכל מקום שהיו נסתרין שם :

פן

(יג) וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי־ אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־ נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת־לָךְ: (יד) בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל־הָעַמִּים לֹא־ יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה־ וּבִבְהֶמְתֶּךָ: (טו) וְהֵסִיר יְהוָה ממְךָ כָּל־חֳלִי וְכָל־מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וְנָתָנָם בְּכָל־ שֹׂנְאֶיךָ: (טז) וְאָכַלְתָּ אֶת־כָּל־ הָעַמִּים אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא־תָחוֹס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: ס (יז) כִּי תֹאמַר בִּלְבָבְךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם: (יח) לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפַרְעֹה וּלְכָל־מִצְרָיִם: (יט) הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר־ רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְּרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֵּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־ אַתָּה יָרֵא מִפְּנֵיהֶם: (כ) וְגַם אֶת־הַצִּרְעָה יְשַׁלַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד־אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפָּנֶיךָ: (כא) לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:

ונשל

וְיַרְחֵמְךָ וְיִבָרֶכְךָ וְיַסְגֵּנְךָ וְיִבָרֶךְ דִּבְרָא דְמֵעָךְ וְאַבָּא דְּאַרְעָךְ עִיבּוּרָךְ וְהַמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ בְּקֶרֵי תּוֹרָךְ וְעִדְרֵי עָנָךְ עַל אַרְעָא דְקַיֶּים לַאֲבָהָתָךְ לְמִיתַן לָךְ: בְּרִיךְ תְּהֵי מִכָּל עַמְמַיָּא לָא יְהֵוֵי בָּךְ עָקַר וְעַקְרָא וּבְבְעִירָךְ: וְיַעֲדֵי יְיָ מִנָּךְ כָּל מַרְעִין וְכָל מַכָּתְשֵׁי מִצְרָאֵי בִּישַׁיָּא דְיַדַּעְתָּ לָא יְשַׁוִינוּן בָּךְ וְיִתְּנִינוּן בְּכָל סַנְּאָךְ: וְתִבְלַע יַת כָּל עַמְמַיָּא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵיב לָךְ לָא תְחוּס עֵינָךְ עֲלֵיהוֹן וְלָא תְפַלַּח יַת טָעֻוָתְהוֹן אֲרֵי לְתַקָּלָא יְהוֹן לָךְ: אֲרֵי תֵימַר בְּלִבָּךְ סַגִיאִין עַמְמַיָּא הָאִילֵין מִנֵּי אֵכְהֵין אֵיכוֹל לְתָרְכוּתְהוֹן: לָא תִדְחַל מִנָּהוֹן אַרְכָּרָא תְּרַכֵּר יַת דַּעֲבַד יְיָ אֱלָהָךְ לְפַרְעֹה וּלְכָל מִצְרָאֵי: נִיסִין רַבְרְבִין דִּי חֲזָאָה עֵינָךְ וְאָתַיָא וּמוֹפְתַיָא וְיָדָא תַקִּיפְתָּא וּדְרָעָא מְרַמְמָא דְאַפֵּיקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ כֵּן יַעֲבִיד יְיָ אֱלָהָךְ לְכָל עַמְמַיָּא דְאַתְּ דָחֵיל מִן קֳדָמֵיהוֹן: וְאַף יַת עָרְעִיתָא יְנַרֵי יְיָ אֱלָהָךְ בְּהוֹן עַד דְיֵבְרוֹן דְאִשְׁתָאֲרוּ וְדִאטְמָרוּ מִן קֳדָמָךְ: לָא תְתְבַּר מִן קֳדָמֵיהוֹן אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ שְׁבִנְתֵיהּ בֵּינָךְ אֱלָהָא רַבָּא וְדָחִיל:

ויתרך

רבות את כל העמים זו מנות תעשה ונמר תומר תשר ה׳ חלציך נותן לך רמ למדת פחם מתענגו תחם מיחסים כמתנת חלציים ותר׳ לא תחום עינך וגו׳ ע״ל תו׳ ורחמי רשעים תכזרי פי׳ אין זו ממידות הטובות אלא מידה רעה ולזה תזהיר בגדולות מידה טובה כי כמ״ש שלפנינו תיכה אלא רעה ומולי שזהירך להזהיר לא תחום לפי שכרך ה׳ את ישראל בכבוש ואמרו ז״ל שבשעה בנים יתרפו רחמיו והרחמים אין מתנים בשהדרין אלא מי שיש לו בנים לזה כח מחמר ה׳ לנגדיות הטבע שיולך בהם מכח ברכת הבנים ונמר תומר ולא תעבוד ונומר להעיד שרחמנות בדבר זה תוליד מיחום עצ״ו והוא תו׳ כי תוקם הוא לך פי׳ העם שבשחתה חם עליו אחה מתחכזר ע״ע תו פי׳ הוא תוכ ש הרחמנות אחר ניזה עליו לבל יחום :

ולומר לא יפיתם ולא סמך על מה שקדם לומר והסיר • **עוד** כח לדעיר בברכת חסד אל כי הוא המסיר חולי מישראל לבל יחמרו כי הדבר כח כפי הטבע יש עתים וזמנים למין חולאים בעולם לזה אחר וכל מדוה וגו׳ לא יפיתם בך ונתנם בכל וגו׳ ואזה תשכיל כי הדבר כח בהשגחה מה׳ ויוכר הנם • **עוד** יראה שהנם פיפים ה׳ המדוה בשונאיהם לא יהיה חולי נדבק מהם אליהם הנם שיהיה חולי הנדבק בחולי רחתן יפליה ה׳ בין ישראל לעמים :

ואבלת את כל העמים זו מנות תעשה ונמר תומר תשר ה׳ חלציך נותן לך רמ למדת פחם מתענגו תחם מיחסים כמתנת חלציים ותר׳ לא תחום עינך וגו׳ ע״ל תו׳ ורחמי רשעים תכזרי פי׳ אין זו ממידות הטובות אלא מידה רעה ולזה תזהיר בגדולות מידה טובה כי כמ״ש שלפנינו תיכה אלא רעה ומולי שזהירך להזהיר לא תחום לפי שכרך ה׳ את ישראל בכבוש ואמרו ז״ל שבשעה בנים יתרפו רחמיו והרחמים אין מתנים בשהדרין אלא מי שיש לו בנים לזה כח מחמר ה׳ לנגדיות הטבע שיולך בהם מכח ברכת הבנים ונמר תומר ולא תעבוד ונומר להעיד שרחמנות בדבר זה תוליד מיחום עצ״ו והוא תו׳ כי תוקם הוא לך פי׳ העם שבשחתה חם עליו אחה מתחכזר ע״ע תו פי׳ הוא תוכ ש הרחמנות אחר ניזה עליו לבל יחום :

ונתן כל אבן

מלכיהם בידך פירוש בחייהם מייתם כאומרו ויוציאו אליו את ה' המלכים האלה אל יהושע :

המצות ונימר נריך לדעת מה תלוה היא ואת ועיד והלא כבר אמר שקב תשמרון ועשיתם ואת אשר מקום לחזור לומר כל המצוה · הן המים משה הסכיל בלבות בני אדם כי רוח אחד יתעם בקטון כגדול ואות סולם להמעיט בעבודת ה' ולנחת מדרך החיים והוא כי בעשות האדם מצות ה' כ' או ג' מאשר תבואנה ואת נם אם יחזיקו כמ' מכל מצות ה' בתמידות ובזריזות יולד בהם הולדה רעה להתעצל בשאר המצות הבאים לידם ואת נם אם יהיו בידם כאשר ובאשר מהמצות שתחלה נפשם בקנית מהמצות ואת מאוד פשט נעני זה ובפרט בלב ההולכים בתורת ה' להבזות המצות הקלות בדמות שהם לומדי תורה ומקיימי רוב המצות וכו' וזה הוא הסובב יסורי התכשים ויסבול מכובד וירבו יגונותם ויספל מהם ויבא מרע ואשר לזה לא נבית ה' בתוכחותיו ואמר לא יחם לכל המציה לכללות התורה לחנוף אחת וניוח על כלה לכל יטעה בסניון הנו' ונתן טעם אחרון עליו תבוא ואמר למען תחיון ובאמת וגו' נתכוון באמר תחיון ע"ד חז' זל כי בהדם יש רמ"ח מאברים ושס"ה נידים וכנגדם נתן דבר ה' לשמור שס"ה מצות ל"ת ורמ"ח מ"ע והנה יעשר האדם בכף על אבר או ניד אחד מיוה מיחוש או מכאוב ויוצק לבו באוי ואחזי מאבותיו האם יקבל מענה לבעקו באמור לו הלוא לך רמ"ח מאברים ושם שלמים ואם אבר מרמ"ח יחלה אין ראוי לקבול על זה וזה דמיון שמירת המצות שהם מיוחדים כנגד האברי והנידים ובשאדם עובר ומבטל אחת מהנה יפעיל הבאב בשבנגדו מאברים ונידים ובאם באין תשובת בריאות רמ"ח מועלת להעביר הדנש באב האבר מבלום רמ"ח באו בן לא יבלימו רמ"ח מ"ע לאשרון הא' מבלום רמ"ח ובאו בן לא יבלים שמירת שס"ד מצות ל"ת לביטול מ' מבלום שס"ה והוא מאמר כל המצוה פי' בכללותה שלא יחסר כל שבידך לעשות תשמרון לעשות פי' בין מל"ת בין מ"ע והטעם למען תחיון זה מלוי בזה ובאמת מחסר אחת מכל המצות אחת מחסר כנגדו מיות אבר אחד · ומ"ת ישתנה המשל לנמשל שהמשל שהנדש אבר אחד לפי שהוא מבאיב לכל אחדות הגוף אבל אם המצות לזה בא מאמר הנבוה בלשון זה כל המצוה פי' שנם מצות התורה לאחת יחשבו הנם שרבים בתנין יסוד

רשי

(כב) פן תרבה עליך חית השדה · ולמה אם עושין רצונו אין מתירלין מן החיים · שכמ' וחית השדה השלמה לך · אלא גלוי היה לפניו כעתידין לחטא : (כג) והמם · נקוד קמץ כולו לפי שאין מ"ם מחרונה מן היסוד והרי הוא כתו והם אותם · לפי שכל והמם גלגל מגללתו כולו יסוד לפיכך חניו קמץ וחניו פתח כשאר פעל של שלש אותיות : (ה) כל המצוה · כשנשנו ומדרש אגדה אם נתחלת במצוה נאור אותה במצוה נקראת המצוה אלא על שם נאמרה · שכמ' ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם · ולא מצה לבדו נתעסק בהם לדעלותם אלא לפי שלא הספיק לנאמרה ונאמרה ישראל נקראת על שמה:(ב)התכמוד מצותיו שלא תנשכו ולא תדברו בחרבו : שחלתך

(כב) וְנָשַׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־ הַגּוֹיִם הָאֵל מִפָּנֶיךָ מְעָט מְעָט לֹא תוּכַל כַּלֹּתָם מַהֵר פֶּן־תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה : (כג) וְנָתָנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְּדֹלָה עַד הִשָּׁמְדָם : (כד) וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדֶךָ וְהַאֲבַדְתָּ אֶת־שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הִשְׁמְדֶךָ אֹתָם : (כה) פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא־ תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לָךְ פֶּן תִּוָּקֵשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא : (כו) וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־ בֵּיתֶךָ וְהָיִתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתָעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי־ חֵרֶם הוּא : פ

(א) כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר ח אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּן וְרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם : (ב) וְזָכַרְתָּ אֶת־כָּל־ הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עַנֹּתְךָ לְנַסֹּתְךָ לָדַעַת אֶת־אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ הֲתִשְׁמֹר מִצְוֹתָו אִם־לֹא : (ג) וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת־הַמָּן אֲשֶׁר לֹא־ יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֲךָ כִּי לֹא עַל־ הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצָא פִי־יְהוָה יִחְיֶה הָאָדָם :

שמלתך

(כב) ונשל יהוה אלהיך את־ הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלתם מהר פן־תרבה עליך חית השדה : (כג) ונתנם יהוה אלהיך לפניך והמם מהומה גדלה עד השמדם : (כד) ונתן מלכיהם בידך והאבדת את־שמם מתחת השמים לא־יתיצב איש בפניך עד השמדך אתם : (כה) פסילי אלהיהם תשרפון באש לא־ תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת יהוה אלהיך הוא : (כו) ולא־תביא תועבה אל־ ביתך והיית חרם כמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי־ חרם הוא : פ

(א) כל־המצוה אשר ח אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם את־הארץ אשר־נשבע יהוה לאבתיכם : (ב) וזכרת את־כל־ הדרך אשר הוליכך יהוה אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך לדעת את־אשר בלבבך התשמר מצותו אם־לא : (ג) ויענך וירעבך ויאכלך את־המן אשר לא־ ידעת ולא ידעון אבתיך למען הודיעך כי לא על־ הלחם לבדו יחיה האדם כי על־כל־מוצא פי־יהוה יחיה האדם :

כסותך

(כב) ונשל יהוה אלהיך את־ העמים האל מפניך מעט מעט לא תוכל להם מהר פן־תרבה עליך חית השדה : (כג) ויתנך יי אלהיך לפניך והמם מהומה גדולה עד השמדם : (כד) ויתן מלכיהם בידך ואבדת את־ כל־שמם מתחת השמים לא־ יתיצב איש בפניך עד השמדך אתם : (כה) פסילי אלהיהם תשרפון באש לא־ תחמד כסף וזהב מעליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת יהוה אלהיך הוא : (כו) ולא־תביא תועבה אל־ ביתך והית חרם כמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי־ חרם הוא : פ

(א) כל־המצוה אשר ח אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם את־הארץ אשר נשבע יהוה לאבתיכם : (ב) וזכרת את־כל־ הדרך אשר הוליכך יהוה אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך לדעת את־אשר בלבבך התשמר מצותו אם־לא : (ג) ויענך וירעבך ואוכלך את־ המן אשר לא־ ידעת ולא ידעון אבתיך למען הודיעך כי לא על־ הלחם לבדו יחיה האדם כי על־כל־מוצא פי־יהוה יחיה האדם :

מצותיו ק'

(כב) ונשל יהוה אלהיך את־ העמים האל מפניך מעט מעט לא תוכל להם מהר פן־תרבה עליך חית השדה : (כג) ויתנך יי אלהיך לפניך והמם מהומה גדולה עד השמדם : (כד) ויתן מלכיהם בידך ואבדת את־ כל־שמם מתחת השמים לא־ יתיצב איש בפניך עד השמדך אתם : (כה) פסילי אלהיהם תשרפון באש לא־ תחמד כסף וזהב מעליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת יהוה אלהיך הוא : (כו) ולא־תביא תועבה אל־ ביתך והית חרם כמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי־ חרם הוא : פ

(א) כל־המצוה אשר ח אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם את־הארץ אשר נשבע יהוה לאבתיכם : (ב) וזכרת את־כל־ הדרך אשר הוליכך יהוה אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך לדעת את־אשר בלבבך התשמר מצותו אם־לא : (ג) ויענך וירעבך ואוכלך את־ המן אשר לא־ ידעת ולא ידעון אבתיך למען הודיעך כי לא על־ הלחם לבדו יחיה האדם כי על־כל־מוצא פי־יהוה יחיה האדם :

חי אנשא :

מחד וכנין מחד להם ומעתה הם פוים מתם לדמיון הרמוז ומ' וכביכם פי' שבתמצות זה לא יהיה להם מוצע מהטובות ויחיו וירבו ומומרו וכמתם כאן העירם הערה נדולה כי מי לנו נדול כמצות וכעבודת ה' כמשה נאמן הק"ב וכא ולמד שבתחת עלתה לו בירית המרן ונמצע מבא שמה מפי' אחר פיתה וזה לך האות שעריך לעשות ולעשות כל המצות בשלימות ואון מדרכנו בתבוון בתאחר תשתרון לעשות לומר שעריך שיהיה האדם יושב ומפקה אתי תבא לידו המצוה לעבותה · עוד יתבאר על פי דבריהם זל בתאחרו כני חיי ומזוני לאו בוכותא תלית תלתא תלת במזלא ע"כ וכא מאחר משה כאן להם בדבר חידוש שאם ישראל יתעצמו לשמור ולעשות כל המצוה בכללות יובטחו משלשתם יחד יהוה שומרו כל המצוה וגו' למען תחיון הרי חיים ורביתם הרי בנים ובאתם וירשתם וגו' הרי מזוני מרן ומלוחה באים מלאים כל טוב וגו' ומעתה כל המתעצם בשלימות התורה והמצות בחכמה בכני ובחיי ומזוני וזה לך האות מבראם שהמשל היה מניד עליו שלא יהיו לו בנים ולבד בהתעצמו בשלימות בעבודת ה' נשתנה המשל והיו לו בנים :

ויענך וירעיבך וגו' בל' מה קשרן של דבריה של ויפנך וגו' עם ויאכילך וגו' ולפי משמעות הדברים נגמי המן יניד שאכילת המן היתה לנך הרעבון וזה אינו כאשר אנו שהתורה אומרת כשבחו המן ואמר וגו' ואמרו רזל שכל הכתוב בשבחו מדבר נם הוא מזון המלאכים בחו' לחם אבירים מבל אים · ונרמה

ונראה נכון כאן שכח האדם וגיוד כי המאכלים ישנם בכ' סוגים יש מאכל עשוי לכל בריה בין בריה בין חולה לצד היותו נקי מהצטרפות וכלו בכלני בלבריה וקל להתעכל ומבריה המדם ויש מאכל כחינו רחוי אלא לבריה אבל לחולה יזיקנו ויחפדהו לזה אמר הכתוב בענין המן ויכך וירעיבך ויאכילך וגומר פירוש ויכפך עינוי הדרך וירעיבך עינוי חסרון המזון והכך ידוע הוא שמתעצבה בדרך יאפסו כוחותיו כח המבטל וכח העיכול וכשהדם חוכל מאכל קשה קנת להתעכל יזיקנו עד מאוד גם כשיערב המדם ויאכל כדי שביעה יכיחנו ליד חולי ושעינו רואות כי יום מתעצבה

רשי

(ד) שמלתך לא בלתה • ענני כבוד היו ספים בכסותם ומנהגים חותם כמין כלים מנוהגים • ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם • כלבוש הזה של חוטט שגדל עמו : לא נפקה • לא נפתח כבגד כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות : (יח) זת כמן • זאת העושים כמן •

נדולים

(ד) שִׂמְלָתְךָ לֹא בָלְתָה מֵעָלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצֵקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה : (ה) וְיָדַעְתָּ עִם־לְבָבֶךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיַּסֵּר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְיַסְּרֶךָּ : (ו) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ : (ז) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי־מָיִם עֲיָנֹת וּתְהֹמֹת יֹצְאִים בַּבִּקְעָה וּבָהָר : (ח) אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית־שֶׁמֶן וּדְבָשׁ : (ט) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תֶחְסַר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל וּמֵהָרָרֶיהָ תַחְצֹב נְחֹשֶׁת : (י) וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ : * (יא) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־ תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבִלְתִּי שְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם : (יב) פֶּן־תֹּאכַל וְשָׂבָעְתָּ וּבָתִּים טֹבִים תִּבְנֶה וְיָשָׁבְתָּ : (יג) וּבְקָרְךָ וְצֹאנְךָ יִרְבְּיֻן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה־לָּךְ וְכֹל אֲשֶׁר־לְךָ יִרְבֶּה : (יד) וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים : (טו) הַמּוֹלִיכֲךָ בַּמִּדְבָּר ׀ שְׂרָף וְעַקְרָב וְצִמָּאוֹן אֲשֶׁר אֵין־ מָיִם הַמּוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוּר הַחַלָּמִישׁ :

המאכלך

כְּסוּתְךָ לֹא בְלִיאַרְתִּ מִנָּךְ וּמְסַנָּךְ לָא יְחֵיפוּ דָּנָן אַרְבְּעִין שְׁנִין : וְתִידַע עִם לִבָּךְ אֲרֵי כְּמָא דְּמַיְּלִיף נְבָרָא לְבְרֵיהּ יְיָ אֱלָהָךְ מַלֵּיף לָךְ : וְתִטַּר יַת פִּקּוּדַיָּא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לְמֵהַךְ בְּאוֹרְחָן דְּתִקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְמִדְחַל מִנֵּיהּ : אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ מְעֵיְּלָךְ לְאַרְעָא טַבְתָּא אַרַע נַגְדָּא נַחֲלִין דְּמַיִן מַבּוּעֵי עֲנָנָן וְתְהוֹמִין נַפְקִין בְּבִקְעָן וּבְטוּרִין : אַרַע חִטִּין וְסְעָרִין וְגוּפִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין אַרְעָא דְזֵיתָהָא עָבְדִין מְשְׁחָא וְהִיא עַבְדָּא דְבָשׁ : אַרְעָא דְלָא בְמִסְכֵּנוּ תֵּיכוֹל בַּהּ לַחְמָא לָא תֶחְסַר כָּל מִדַּעֲמָא בַּהּ אַרְעָא דְאַבְנָהָא בַּרְזְלָא וּמְטוֹרָהָא תִּפְסוֹ נְחָשָׁא : וְתֵיכוֹל וְתִסְבַּע וְתִבָרֵךְ יַת יְיָ אֱלָהָךְ עַל אַרְעָא טַבְתָּא דְיָהֵב לָךְ : אִסְתְּמַר לָךְ דִּלְמָא תִתְנְשֵׁי יַת דַּחֲלְתָא דַיְיָ אֱלָהָךְ בְּדִיל דְּלָא לְמִטַּר פִּקּוּדוֹהִי וְדִינוֹהִי וְקְיָמוֹהִי דְּאָנָא מְפַקֵּיד לָךְ יוֹמָא דֵין : דִּלְמָא תֵיכוֹל וְתִסְבַּע וּבָתִּין שַׁפִּירִין תִּבְנֵי וְתִתֵּיב : וְתוֹרָךְ וְעָנָךְ יִסְגְּיוּן לָךְ וְכַסְפָּא וְדַהֲבָא יִסְגֵּי לָךְ וְכֹל דִּלְךָ יִסְגֵּי : וְיָרֵם לִבָּךְ וְתִתְנְשֵׁי יַת דַּחֲלְתָא דַיְיָ אֱלָהָךְ דְּאַפֵּקָךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדּוּתָא : דְּדַבָּרָךְ בְּמַדְבְּרָא רַבָּא וְדַחֲיָלָא אַתַר דְּחַיְוָן קָלָן וְעַקְרְבִּין וּבִית צָחֲוָנָא אַתַר דְּלֵית מַיָּא דְאַפֵּיק לָךְ מַיָּא מִטַּנְרָא תַּקִּיפָא :

דאוכלך

(ד) שמלתך לא בלתה • ענני כבוד היו ספים בכסותם ומנהגים חותם כמין כלים מנוהגים • ואף קטניהם כמו שהיו נדלים היה נדל לבושן עמהם • כלבוש הזה של חוטט שנדל עמו : לא נפקה • לא נפתח כבגד כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות : (יח) זת כמן • זאת העושים כמן •

ארון מסר לה במסכיות ונומר פירוש לפי שיש בני אדם שהנם שהם עשירים מתכנים כמנהג עניים לב' סיבות :

או בחומם כמו יתמיט ויבני לבן מנחם לבל יוכיח הוצאות תדוכית ב' כלי יכביע בעצמו כדי כלי ידע שהוא עשיר לזה אין חוכר לה בחסכנות ונומר כחיר מקום שם לב' התיחוסים הנזכר כי ב' התיחוסים יהיו מחצעות זה עשיר וזה עני ומחצעות התחמוטטות ושניהם מיום בעיר הלוי ובתן טעם לזה בחומרו לה תחסר כל בה פירוש בעלמא אם העושר בה תוילת החרן זה משתבל ומעשיר וזה סיכו משתבל ומעני אבל כיון שהעושר בחרן הוא תלוי וזמצוה בחרן מבטיח ונחחלקו לבלם בעוה אם כן בלם עשירים נם אין לחוש להתחמוטטות כל עת היותם בחרן כי חחנה עושר וכבסים והוא חומרו כל בה והזכיר ב' פרטים שהם כ' דברים הנריכין עזיקים לחשיבי האדם והזכיר אחר זה ואחלת

דאוכלך האדם לעת האוכל לה יוכל לחבול בכל עוח נפשו ואחר ויאכילך את המן הרי בכח המאכל שהוא דבר הרחוי לחפילו לחשובה ולרצב מלבד טעם הנרנש שהיה בלפיחית בדבש :

וידעת עם לבבך וגומר בוכח הכחוב היה מיושב האדם עם לבו בחין טובע אדם לאוכיח וליסר אחר לבנו כי עליו יקפיד בראיחו עשות רע אמר"כ ירנים לבו בישות בן אחרו עשות רעב וזה אחבע המוטבע אחוב ל' דנים על בנו בעשותו דבר אחר לה יעשה ויקללנו ויכנו אם אלא יעשה בן למי בחינו אדרבה עליו כאו בן ה' אלהיך מיסרך פי' שהנם שהיותיו כוסים רעב ועוחנות לה יקפיד עליהם כאו אחרבה עליך להיותו אלהיך שאת אה עם אלהיותו עליך ולזה מיסרך על כל דבר אשר לה טוב עשות :

ונומר פירוש לפי שחין כלימות לאחר בהיותם מעוכחת בפירות אם היה חסרת דברים הנריכין ליעוד העיר ותשמישי בני אדם כי יגע אבנת להכלים הנשר והלא אמנם כאו עובדי אדמה נעות ופרדסים שיש להם כאו ובאו ומשכירים הרבה באו שנעוכת האחנה כאו בפירות האחרן ובפי' אחילן ואף על פי כן עומדים בחוסר כי יוניאו הכל בעורכי תשמישיהם ולכועיהם לזה אחר שאמר אחרן אחנה ונומר נמר לומר לה אחסר כל בה ואין אחנה צריכין להוניא אעכת האחרן לאקום אחר להביא באקומו דברים הנריכים לאעמיש אדם ותשמיש אעמיהו וכזה יאנם בנדר ואכלת ושבעת :

(יו) הַמַּאַכְלְךָ מָן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עַנֹּתְךָ וּלְמַעַן נַסֹּתֶךָ לְהֵיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ: (יז) וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבֶךָ כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת־הַחַיִל הַזֶּה: (יח) וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ כַּיּוֹם הַזֶּה: פ (יט) וְהָיָה אִם־שָׁכֹחַ תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעַדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן: (כ) כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מַאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תֹּאבֵדוּן עֵקֶב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

(א) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר ט הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבֹא לָרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִמֶּךָּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמָיִם: (ב) עַם־גָּדוֹל וָרָם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצַּב לִפְנֵי בְּנֵי עֲנָק:

וידעת

(יו) הַמַּאַכְלְךָ מָן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עַנֹּתְךָ וּלְמַעַן נַסֹּתֶךָ לְהֵיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ: (יז) וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבֶךָ כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת־הַחַיִל הַזֶּה: (יח) וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ כַּיּוֹם הַזֶּה: פ (יט) וְהָיָה אִם־שָׁכֹחַ תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעַדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן: (כ) כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מַאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תֹּאבֵדוּן עֵקֶב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

(א) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר ט הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבֹא לָרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִמֶּךָּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמָיִם: (ב) עַם־גָּדוֹל וָרָם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצַּב לִפְנֵי בְּנֵי עֲנָק:

וידעת

רשי

(ז) גדולים ועניים תמך • תחת עניים וכן עניומים תמך:

אל

דְּאוֹכְלְךָ מָנָא בְּמַדְבְּרָא דְּלָא יְדָעוּ אֲבָהָתָךְ בְּדִיל לְעַנָיוּתָךְ וּבְדִיל לְנַסָּיוּתָךְ לְאוֹטָבָא לָךְ בְּסוֹפָךְ:

(יז) וְתֵימַר בְּלִבָּךְ חֵילִי וְתֻקְפָּא יְדִי קְנוֹ לִי יַת נְכַסַיָּא הָאִילֵין: (יח) וְתִדְכַּר יַת יְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי הוּא יְהִיב לָךְ עֲצָה לְמִקְנֵי נְכָסִין בְּדִיל לְקַיָּמָא יַת קְיָימֵיהּ דְּקַיֵּים לַאֲבָהָתָךְ כְּיוֹמָא הָדֵין:

וְהֵי אִם אִתְנַשָּׁאָה תִּרְנַשֵּׁי יַת דַּהֲלָתָא דְּיְיָ אֱלָהָךְ וְתֵהָךְ בָּתַר טָעֲוָת עַמְמַיָּא וְתִפְלְחִנּוּן וְתִסְגְּוֹד לְהוֹן אַסְהַדִית בְּכוֹן יוֹמָא דֵין דְּמֵיבַד תֵּבְדוּן: כְּעַמְמַיָּא דְּיְיָ מֵיבִיד מִן קֳדָמֵיכוֹן כֵּן תֵּבְדוּן חֲלַף דְּלָא קַבֶּלְתּוּן בְּמֵימְרָא דַּייָ אֱלָהְכוֹן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתְּ עָבַר יוֹמָא דֵין יַת יַרְדְּנָא לְמֵיעַל לְמֵירַת עַמְמִין רַבְרְבִין וְתַקִּיפִין מִינָךְ קִרְוִין רַבְרְבִין וְתַקִּיפִין מִינָךְ וְכָרְכִין עַד צִית שְׁמַיָּא:

עַם רַב וְתַקִּיף בְּנֵי נְבָרַיָּא דְּאַתְּ יָדַעְתְּ וְאַתְּ שְׁמַעְתְּ מַן יְכוֹל לְמֵיקַם קֳדָם בְּנֵי נְבָרַיָּא:

וידעת והידע

אבן עזרא

תחברון ונוסר כנויס ונוסר צריך לדעת למה כתב כאן ליחד הכתוב תחברון • עוד למה הוצרך לומר ולומר כנוים ונומר: עוד למה הוצרך לומר לכסוף פ"ב כן תחברון ולא סמך למה שאחר בתחילה תחזר תחברון כמלו תיזר מאחר כנויס ונומר:

יתכאר הכתוב על כי אומרים אל כלא תחרבם ירושלם אלא על כבטלו כה דכרי תורה וכנס שהיו עשין אם היו לומדים תורה לא היתה נחרבת כאומרם אל ומצאתם יש מקום להרשיע ולעבוד עז ולעזרים ללמוד תורה כדי שתנין עליהם לכל יאמרו לזה נה המאחר כאן כתכה להודות על עבירת שיאבדו מן הארץ ויאמר השיבותי ויאמר פירוש דרכי תורה כנס כי תחזר תחברון פירוש בתחלה תחבדה תחת תחברון והיו עתידי כנויס חשיבי ותורה שיפסחם ה מהם ייהיו כנויס ואז כנויס תחבר ה' תחביד ונומר כן תחברון זו תחבדת עלמן וכפי תיכת כנויס כמצכת למעלה לומר דמיון תחבדה פירוש כנויס ומצכת לחטה לדמיון תחבדת הנויס עלמן מן הארץ ומיתרו עקב ונומר פירוש כיון שתין תורה למדת שתם יש להם תורה רגם שיהיו עני תורה תעמוד

עוד יהלך כאומרו כנויס

לכם יהוה מה שדקדק לומר בקול ה' וכבר הזהירותיך בכמה מקומות בכל מקום פיזכיר קול ידבר על התורה:

ונימר כן תחברון כי תלבד תחבדתם נאמר למעלה כאמר תחזר תחברון ניד נדה תחת לכם שאחר תיחבדו הנכתבים ונימר כן יתחברון פירוש ניכרת מהם נכואה ורוח הקודש כיתחברו ועל זאת יתחד לב עם ה' כמין קללה בעולם כזו אוי לדורות שטעמו כום שאר זה יהי מר מותם

וזה רחום יעקב ירחמנו ויתן את רוחו בנו כימי קדם:

עור

יתכאר עוד כי שלבם מיני פרעניות רמז להם כאן שאחר דמיון נאירע להם בחורבן הבית שהרג מהם מה שהרג ונשבדנצר הרשע והעלה הנכתבים ונוסר מאחר תחזר תחברון ב' דמיון מה נאירע להם ביתי מרדכי מזרחי להחזיר לדרך את הנשבים על עלי זכות תורה ואשתר שעמדו ובטלו הגזירה ולזה כלל לומר כן תחברון לומר שהרע הנבואי שיהיה בעתיד יהיה כמו שהיה בעבר ולזה כלל לומר כן תחברון ולא תחזרו לדרך שהלכתם בעבר ולא תחזרו לשוב אל ה' אלהיכם כי אם תשובו אליו ישוב אליכם ולא יסתיר פניו מכם ויחזיר לכם שבותכם ורחמיכם כאשר עשה בעבר ולזה כלל לומר כן תחברון ולא תחזרו לדרך שהלכתם בעבר ולא תשובו אל ה' אלהיכם כי אם תשובו אליו ישוב אליכם ולא יסתיר פניו מכם ויחזיר לכם שבותכם ורחמיכם כאשר עשה בעבר ולזה כלל לומר כן תחברון

שמע

ישראל אתה עובר ונומר אומרו כמו שישראל פירוש מנו דעתכם לומר זה כאני אומר מה שאתם עובר לומר לכם כיום עובר ונסבולו כיוצי בתורה זה הוא והוא ע"כ נתכוון לכיארם על מה שאמרו כלי פירוש כלי מיום עובר ולזה אמר לומר לכם ולא אני ואשתר כאומרם אל ו' לפתוח לכם פתח שיבקשו עליו רחמים ע"כ וחז' כמו לא יכינו דכריו ושקדים לומר כתב כיתוב זכר ואיתרי חיים נתכוון לומר שהפרש כיו כינם לכינו שהם עוברים והוא מיום עובר היה דיקא כיום אחר יעבור גם הוא כאומרם אל בפסוק כימי נמתך ונומר כי ליתיר מכם יכנים את ישראל למרן:

עם גדול ונומר אתה ידעת ואתה כמצת שהם יודע מה מביכות לזכרון המכוכה אחר שידע עוד למה אמר פ"ב אתה יאתה ולא בסבוק ליתר אתה ידעת ומצאת: ואכן הכתוב היה כתוב עם כ' כתות כת גדולה כמות שהם עם כני ישראל וכת נדולה כתיכות שהם יכנים יכלב עם נדולים ישמע וכפרט על ישראל והחיל למדבר עם הנדולים שהם יושבי יכלב ואחר אתה ידעת שהם יודעי ידיעה ברוחה כתלמם את המרן וכנגד המון ישראל אמר ואתה ממצת מכי המניחים ובזה כתיבנו הדקדוקים:

וידעת

וידעת אל

היום היקרך לומר היום להגידם שלא עד אחר בואם אל הארץ וירבו עם גדול וניתר אז יבדילו זה אלא מהיום ידעו ויבדילו דבר זה שהוא הצומר וניומר :

תאמר וניותר קשה באלהים מה כיוצא בכל יתמדו בעדקתם מצינו שפתרו בדברים אלא מאחר וברשעת הרי גם הוא מספים יהולך בתוירתו בשמוך כי ברשעת וניומר ומפס כן למה יהוה להם בכל תאמר ותולי שהם פיחבבו אלא אחר להם מהחר בעדקתי אלא כשלא ינתרו מיחר וברשעת מכל כיוצאתרו גם כן ברשעת וניתר חין חיפור הגם פיחמרו בעדקתי תלמיד לומר אל אחחר בעדקתי הגם פתניתרו מיחר וברשעת וניתר :

רשי

(ד) אל תאמר בלבבך • בעדקתי וברשעת הגוים גרמו : (ה) לא בעדקתך • אחה בא לרשת כי ברשעת הגוים • הרי כי מפחם בלעדן אלא : (ט) ואשכב כתר • חין יפיכם אלא לשון שכיבה

(ג) וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא־הָעֹבֵר לְפָנֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא יַשְׁמִידֵם וְהוּא יַכְנִיעֵם לְפָנֶיךָ וְהוֹרַשְׁתָּם וְהַאֲבַדְתָּם מַהֵר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לָךְ :

(ד) אַל־תֹּאמַר בִּלְבָבְךָ בַּהֲדָף שלישי אֹתָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִלְּפָנֶיךָ לֵאמֹר בְּצִדְקָתִי הֱבִיאַנִי יְהוָה לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה מוֹרִישָׁם מִפָּנֶיךָ : (ה) לֹא בְצִדְקָתְךָ וּבְיֹשֶׁר לְבָבְךָ אַתָּה בָּא לָרֶשֶׁת אֶת־אַרְצָם כִּי בְּרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישָׁם מִפָּנֶיךָ וּלְמַעַן הָקִים אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב : (ו) וְיָדַעְתָּ כִּי לֹא בְצִדְקָתְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף אָתָּה : (ז) זְכֹר אַל־תִּשְׁכַּח אֵת אֲשֶׁר־הִקְצַפְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בֹּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה מַמְרִים הֱיִתֶם עִם־יְהוָה : (ח) וּבְחֹרֵב הִקְצַפְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנַּף יְהוָה בָּכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם : (ט) בַּעֲלֹתִי הָהָרָה לָקַחַת לוחֹת הָאֲבָנִים לוּחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וָאֵשֵׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי :

ויתן

וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא דְּעָבַר קֳדָמָךְ אֶשָׁא אָכְלָה הוּא מֵמְרִיהּ אִישָׁא אֲכָלָא הוּא יַשְׁמִידִם וְהוּא יַכְנִיעִם לְפָנֶיךָ וְהוֹרַשְׁתָּם וְהַאֲבַדְתָּם מַהֵר כְּמָא דְּמַלִּיל יְיָ לָךְ :

(ד) אַל־תֵּימַר בִּלְבָבְךָ בְּהַדָּפָךְ שלישי יְיָ אֱלָהָךְ אִנּוּן מִן קֳדָמָךְ לְמֵימַר בְּזַכְוָתִי אַעְלַנִי יְיָ לְמֵירַת יָת אַרְעָא הָדָא וּבְחוֹבֵי עַמְמַיָּא דָּאִלֵּין יְיָ מְתָרֵךְ יָתְהוֹן מִן קֳדָמָךְ : (ה) לָא בְּזַכְוָתָךְ וּבִישַׁר לִבָּבָךְ אַתָּה עָתִיד לְמֵירַת יָת אַרְעָהוֹן אֲרֵי בְּחוֹבֵי עַמְמַיָּא דָּאִלֵּין יְיָ אֱלָהָךְ מְתָרֵךְ יָתְהוֹן מִן קֳדָמָךְ וּבְדִיל לְקַיָּמָא יָת מִמְרָא דְּקַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתָךְ : לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב : (ו) וְתִידַע אֲרֵי לָא בְזַכְוָתָךְ יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ יָת אַרְעָא טָבְתָא הָדָא לְמֵירְתָהּ אֲרֵי עַם קְשֵׁי קָרָל אַתְּ : (ז) הֱוֵי דָּכִיר לָא תְנַשֵּׁי יָת דְּאַרְגַּזְתָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּמַדְבְּרָא לְמִן יוֹמָא דְנַפַּקְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַד מֵיתֵיכוֹן עַד אַתְרָא הָדֵין מְסָרְבִין הֲוֵיתוּן עִם קֳדָם יְיָ : וּבְחוֹרֵב אַרְגַּזְתּוּן קֳדָם יְיָ וְתִקֵּף רוֹגְזָא דַּיְיָ בְּכוֹן לְשֵׁיצָאָה יַתְכוֹן : (ט) בְּמִסְקִי

ויהב

לוּחַת דַּאֲבָנַיָּא לְטוֹרָא לְמֵיסַב לוּחֵי אַבְנַיָּא לוּחֵי קְיָמָא דִּגְזַר יְיָ עִמְּכוֹן וְיָתֵבִית בְּטוֹרָא אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן לַחְמָא לָא אֲכָלִית וּמַיָּא לָא שָׁתִיתִי :

וידעת כי לא ונויתר זכור אל תשכח

אבן הכוונה היא כי ממה שהיו רוצים בכוונתו שהיו מתרים את ה׳ בדרך ביותם לארץ ולכך על פי כן היו נסיעתם ובאים לרשעת מיבתם ביותם היא לגרך ברית אבות ומיון רוצים ממה שהם באים לארץ בכוונתם הם באים :

(י) לוחות • לוחת כתיב ספתיהן כוות • (יח) ואתנפל כרש זכות מרכיבים • שנאמר ויצא משלה אל ה׳ מולי מכפרה • בחוצה עליהם עכבתי מרכיבים יום ומנאנו כ״ט בכ״ט בחב • סמוך עלה כלח בתחילו בו ביום כתרגמ ליסרחל • ואחר לו לאחם פסל לך סני לוחות • עכשו עוד מרכיבים יום • כמנח כלים כלה • בו ביום בתרגם הקדוש ברוך הוא ליסרחל כשמחה • ואחר לו לחם סלחתי כדבריך • לכן הוקבע למחילה ולסליחה • ומנין כתרגם כרגון כלם • שנאחר כמרכיבים על לוחות אחרונים ואנכי עמדתי כאר כימים הרחבונים • חם הרחבונים ברגון חל אחרונים ברגון אחיר מעשה אמעשיים היו בכעם : (כ) ובאהרן התאנף ה׳ • לפי שפעמי לכעם : להשמידו • זה כלוי בניס וכן הוא אומר ואשמיד פריו מחעל : ואתפלל גם בעד אהרן • ויהושלפ תפלתו לכפר ומתו שניס ונכנסו השניס :

טחון

(י) וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי
לוּחֹת הָאֲבָנִים כְּתֻבִים
בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים וְעֲלֵיהֶם
כְּכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
בְּיוֹם הַקָּהָל : (יא) וַיְהִי מִקֵּץ
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה
נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לֻחֹת
הָאֲבָנִים לֻחֹת הַבְּרִית : (יב)
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רֵד מַהֵר
מִזֶּה כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר
הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מַהֵר
מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ
לָהֶם מַסֵּכָה : (יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלַי לֵאמֹר רָאִיתִי אֶת־הָעָם
הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף
הוּא : (יד) הַרְפֵּה מִמֶּנִּי
וְאַשְׁמִידֵם וְאֶמְחֶה אֶת־שְׁמָם
מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ
לְגוֹי־עָצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ : (טו)
וָאֵפֶן וָאֵרֵד מִן־הָהָר וְהָהָר
בֹּעֵר בָּאֵשׁ וּשְׁנֵי לוּחֹת
הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדָי : (טז)
וָאֵרֶא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֶגֶל
מַסֵּכָה סַרְתֶּם מַהֵר מִן־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
אֶתְכֶם : (יז) וָאֶתְפֹּשׂ בִּשְׁנֵי
הַלֻּחֹת וָאַשְׁלִכֵם מֵעַל שְׁתֵּי
יָדָי וָאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם :
(יח) וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי
יְהוָה כָּרִאשֹׁנָה אַרְבָּעִים
יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם
לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי
עַל כָּל־חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר
חֲטָאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ : (יט) כִּי יָגֹרְתִּי
מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה אֲשֶׁר קָצַף
יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם
וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפַּעַם
הַהִוא : (כ) וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף
יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ
וָאֶתְפַּלֵּל גַּם־בָּעֵד אַהֲרֹן
בָּעֵת הַהִוא :

כתובים ונותר ועליהם ונותר נדיך לדעת מותרו ועליהם וכנס כפרשת תשא פירשתי מאחר כתובים כמעשה מלהים פעמים ה׳ מכוון מעשה מלהים כנגד הלוח כעורת האות וכזה היה את ככתבו נסמך לעגדין וכעשר תקיק תקיק וכמותרו תרות על הלוחות וכמ הכתיב כאן והודיע כמקום שחקק נחקק מקום הלוח מכל נכח מיהו מאחר נוכן תאחר מעשה מלהים והיו המיצית נרחות עליהם הנס שהיו חקוקות והיה מומרו ועליהם ככל הדברים מאחר דבר ה׳ ונומר פירוש כדחיתן שהיה הציבול כולר מעטו כרים קדושה כמו כן נחכב כנעיצת מלהים בלות מיר ועשה על הלוחות וכן :

ואתפוש פשני ונומר נדיך לדעת למה הוצרך לתופסם ולא נפלו מידיו היו ומולי כשחשלו ישראל היו הלוחות נכוהות על יד מעכ ולא היתה ידו מעכת לקחת מותם וכמו שדקדק לומר בפסוק כלפני זה ושני הלוחות על שתי ידי ולא נאמר כשתי ידי אלו כידי מלא נתכוון לומר שלא היו כידיו אלא מעט נכוהות לחעלם מידיו והיו נוטלות עצמן ומחר שרחה השגל הוסר כח קדיבתם והוצרך לתופסם כידו :

וַיהוָה יָצִיר תֵּרִין לוּחֵי
אַבְנַיָּא כְּתִיבִין בְּאֶצְבְּעָא
דַיְיָ וַעֲלֵיהוֹן כְּכָל פִּתְגָמַיָּא
דְּמַלֵּיל יְיָ עִמְּכוֹן בְּטוּרָא מִגּוֹ
אִשָּׁתָא בְּיוֹמָא דְקָהָלָא :
וַהֲוָה מְסוֹף אַרְבְּעִין יוֹמִין
וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן יְהַב יְיָ לִי יָת
תֵּרִין לוּחֵי אַבְנַיָּא לוּחֵי
קְיָמָא : וַאֲמַר יְיָ לִי קוּם הוֹת
בְּפוּרְיָע מִיכָּא אֲרֵי הַבִּיל עַמָּךְ
דְּאַפֵּקְתָּא מִמִּצְרַיִם סְטוּ
בְּפוּרְיָע מִן אוֹרְחָא דְּפַקֵּדְתִּינוּן
עֲבָדוּ לְהוֹן מַתְּכָא : וַאֲמַר
יְיָ לִי לְמֵימָר גְּלִי קֳדָמַי יָת
עַמָּא הָדֵין וְהָא עַם קְשֵׁה
קְרַל הוּא : אֲנַח
בְּיַעוּהָךְ מִן קֳדָמַי וְאֵישֵׁיצִינוּן
וְאֶמְחֵי יָת שְׁמְהוֹן מִתְּהוֹת
שְׁמַיָּא וְאַעְבֵּיד יָתָךְ לְעַם
תַּקִּיף וְסַגִּי מִנְּהוֹן : וְאִתְפְּנִיתִי
וּנְחֵתִית מִן טוּרָא וְטוּרָא
בָּעַר בְּאֶשָׁתָא וְתֵרִין לוּחֵי
קְיָמָא עַל תַּרְתֵּין יְדָי :
וַחֲזִית וְהָא חַבְתּוּן קֳדָם יְיָ
אֱלָהֲכוֹן עֲבַדְתּוּן לְכוֹן עֵינַל
מַתְּכָא סְטֵיתוּן בְּפוּרְיָע מִן
אוֹרְחָא דְּפַקֵּיד יְיָ יַתְכוֹן :
וְאַתְּרִית בְּתֵרֵין לוּחַיָּא
וְרְמֵיתִינוּן בְּעַל תַּרְתֵּין יְדָי
וְתַבַּרְתִּינוּן לְעֵינֵיכוֹן :
וְאֶשְׁתַּטְחִית קֳדָם יְיָ
כְּרִבְקַדְמֵיתָא אַרְבְּעִין יְמִין
וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן לַחְמָא לָא
אֲכַלִית וּמַיָּא לָא שְׁתֵיתִי
עַל כָּל חוֹבַתְכוֹן דְּחַבְתּוּן
לְמֶעְבַּד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
לְאַרְנָזָא קֳדָמוֹהִי : אֲרֵי
דָּחֵילִית מִן קֳדָם רוּגְזָא
וְחֵמְתָא דִּי רָגַז יְיָ עֲלֵיכוֹן
לְשֵׁיצָאָה יַתְכוֹן וַקְבֵיל יְיָ
צְלוֹתִי אַף בְּזִמְנָא הַהִיא : וְעַל
אַהֲרֹן הָוָה רָגַז מִן קֳדָם יְיָ
לַהֲדָא לְשֵׁיצוּתֵיהּ וְצְלֵיתִי אַף
עַל אַהֲרֹן בְּעִידָנָא הַהִיא :

(כא) ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרף באש ואכת אתו טחון היטב עד אשר דק לעפר ואשלך את עפרו אל הנחל הירד מן ההר : (כב) ובתבערה ובמסה ובקברת התאוה מקצפים הייתם את יהוה : (כג) ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו את פי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו : (כד) ממרים הייתם עם יהוה מיום דעתי אתכם : (כה) ואתנפל לפני יהוה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר יהוה להשמיד אתכם : (כו) ואתפלל אל יהוה ואמר אדני יהוה אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה : (כז) זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו : (כח) פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר : (כט) והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בכחך הגדול ובזרעך הנטויה : ס

(א) בעת ההוא אמר יהוה אלי פסל לך שני לוחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ : (ב) ואכתב על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת ושמתם בארון : ואעש

(כא) טחון . לכון דוים כמו הלוך וכלות מולמל"ט בלעז : (כה) ואתנפל ונומר . אלו הן ענמן המפורים לתפלה וכאלו כתן לפי שכתוב כתן סדר תפלתו . שנאמר ה' שלים אל תשחת עמך ונומר : (ז) בעת ההיא . לסוף ארבעים יום כתרגמה לי ואתר כך ופסול לך ואתר כך ועשית ארון ואני עשיתי ארון תחלה שכשתכה והלוחות בידי היכן אתנם . ולא זה הוא ארון שעשה בצלאל שהרי במשכן לא נתעסקו בו עד לאתר יום הכפורים כי ברדתי מן ההר נוה לכם על מלאכת המשכן . ובצלאל עשה משכן תחלה ואתר כך ארון וכלים נמצא זה ארון אתר היה וזהו שהיה יונה עמהם במלאכת לא יכלו למלאתה שלא בימי שלי ונעשה עליו ונעשה :

וכני

ואת חטאתכם ונומר לקחתי ונומר ואשרף שכשעשיתו בעגל נשרף כן בכחינת החטא וטרף כח הרע שנעשה ממעשיהם ויעיין מה שכתבתי בפ' תצא בפסו' ויקח את העגל אשר עשו :

ובשלוח ה' ונומר פירוש ליהושע וכלב לרגל הארץ היתה כוונתו למאר עלו ורשו את הארץ אשר נתן ונומר ובאומרו בפירוש שלח לך ונימר אשר אני נותן ויעיין מה שפירשתי שם והפסיק בעניין התרגלים ובעניין תצורים ומסה וכו' במאמר מעשה העגל נתכוון להספיק כל ההקצפות ואם היה נגמר סדר כל מעשה העגל היה מפלינ בין הקצפה להקצפה והפלגה בזה תוליד העדר ההרגש פחליו יכוין :

בעת ההיא ונומר כפל לך פירוש לפי שלוחות הרחטונים תעשה אלהים אתה ולא מעשה ידי משה ואתר שנעשה העגל לא היו ראויים ללוחות בזה ונומר ה' למשה סופסול אותם מדברים שהם מתיחסים אלי ושלהם אינם מתיחסים אלי עליון שהם הרחטונים ונמר אומר ועשית לך ארון בן פירוש לגר שהם מיוחדי אל בריכין וקו' מוכן לזכותן בו אם אלה נוה ה' כן לעשות ארון ללוחות הרחטונים והטעם כי הם עומדים בזכותן ולא היו צריכין ארון לגד מארון שעשה בצלאל ויעיין מה שכתבתי בפ' ואתחנן ודקדק לומר ועשית לך להגיד להדיוט כי לגד שהם אתי שלך הוא כאלו אתיך לעשות ארון :

בראשי

וישלח את יתי הובתכון דעבדתון יתי עגלא נסיבית ואוקדית יתיה בנורא ושפית יתיה בשופינא ואוית עד דהוה דקיק לעפרא ורמית ית עפריה לנחלא דנחית מן טורא : ובדליקקא ובנסיתא ובקברי דמשאלי מרנזין הויתון קדם יי : ובכד שלח יי יתכון ממרקם גיאה למימר סקו ואחסינו ית ארעא דיהבית לכון וסרבתון על גזירת ממרא דיי אלהכון ולא הימנתון ליה ולא קבלתון למימריה : מסרבין הויתון קדם יי מיומא דידעית יתכון : ואשתטחית קדם יי ית ארבעין יממין וית ארבעין ליליין דאשתטחית ארי אמר יי לשיצאה יתכון : וצלית קדם יי ואמרית יי אלהים לא תחביל עמך ואחסנתך דפרקתא בתוקפך דאפקתא ממצרים בידא תקיפא : אדכר לעבדך לאברהם ליצחק וליעקב לא תתפני לקשיות עמא הדין ולחובהון ולחטאיהון : דלמא ייטרון דיירי ארעא דאפקתנא מתמן מהלית יכלא קדם יי לאעלותהון לארעא דמליל להון ומדסני יתהון אפקינון לקטלותהון במדברא : ואינון עמך ואחסנתך דאפקתא בחילך רבא ובדרעך מרמתא : בעידנא ההיא אמר יי לי פסל לך תרין לוחי אבניא כקדמאי וסק לקדמי לטורא ותעביד לך ארונא דאעא : ואיכתוב על לוחיא ית פתגמיא דהוו על לוחיא קדמאי דתברתא ותשוינון בארונא :

ועברית

(ג) ואעש ארון עצי שטים ואפסל שני־לחת אבנים כראשנים ואעל ההרה ושני הלחת בידי׃ (ד) ויכתב על־הלחת כמכתב הראשון את עשרת הדברים אשר דבר יהוה אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל ויתנם יהוה אלי׃ (ה) ואפן וארד מן־ההר ואשם את־הלחת בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר צוני יהוה׃ (ו) ובני ישראל נסעו מבארת בני־יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויכהן אלעזר בנו תחתיו׃ (ז) משם נסעו הגדגדה ומן־הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים׃ (ח) בעת ההוא הבדיל יהוה את־שבט הלוי לשאת את־ארון ברית־יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה׃ (ט) על־כן לא־היה ללוי חלק ונחלה עם־אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אלהיך לו׃ (י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשנים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא־אבה יהוה השחיתך׃ (יא) ויאמר יהוה אלי קום לך למסע לפני העם ויבאו וירשו את־הארץ אשר־נשבעתי לאבתם לתת להם׃ ס פ

(יב) ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך כי אם־ליראה את־יהוה אלהיך ללכת בכל־דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את־יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך׃

לשמר

(ג) ועשית ארון עצי שטים ופסלת שני לחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה׃ (ד) ועשית ארון עצי שטים ופסלת שני לחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה׃ (ה) ואפן וארד מן־ההר ואשם את־הלחת בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר צוני יהוה׃ (ו) ובני ישראל נסעו מבארת בני־יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויכהן אלעזר בנו תחתיו׃ (ז) משם נסעו הגדגדה ומן־הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים׃ (ח) בעת ההוא הבדיל יהוה את־שבט הלוי לשאת את־ארון ברית־יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה׃ (ט) על־כן לא־היה ללוי חלק ונחלה עם־אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אלהיך לו׃ (י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשנים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא־אבה יהוה השחיתך׃ (יא) ויאמר יהוה אלי קום לך למסע לפני העם ויבאו וירשו את־הארץ אשר־נשבעתי לאבתם לתת להם׃ ס פ

(יב) ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך כי אם־ליראה את־יהוה אלהיך ללכת בכל־דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את־יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך׃

למיטר

(ג) ועשית ארון עצי שטים ופסלת שני לחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה׃ (ד) ועשית ארון עצי שטים ופסלת שני לחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה׃ (ה) ואפן וארד מן־ההר ואשם את־הלחת בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר צוני יהוה׃ (ו) ובני ישראל נסעו מבארת בני־יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויכהן אלעזר בנו תחתיו׃ (ז) משם נסעו הגדגדה ומן־הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים׃ (ח) בעת ההוא הבדיל יהוה את־שבט הלוי לשאת את־ארון ברית־יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה׃ (ט) על־כן לא־היה ללוי חלק ונחלה עם־אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אלהיך לו׃ (י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשנים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא־אבה יהוה השחיתך׃ (יא) ויאמר יהוה אלי קום לך למסע לפני העם ויבאו וירשו את־הארץ אשר־נשבעתי לאבתם לתת להם׃ ס פ

(יב) ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך כי אם־ליראה את־יהוה אלהיך ללכת בכל־דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את־יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך׃

(ג) ואעש ארון עצי שטים ופסלת שני לחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה׃ (ד) ויכתב על־הלחת כמכתב הראשון את עשרת הדברים אשר דבר יהוה אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל ויתנם יהוה אלי

עוד יכוין הכתוב לנסתרות ה׳ על פי דברי נחת כי בחתנצחות מעשה בתחתונים יתיחדו עצמי הקדושה וכן להפך בסוד וברגן מפריד שוף שופו של עולם וכפ׳ להעיר כאן על הדבר הבא מעשה חדש והוא מו׳ מה ה׳ שואל ומו׳ פי׳ בחינת הקדושה הנקראת מה שהיא הסביבה כתו׳ בגמרא בפסוא ותתנצח לחתונו וכו׳ שכל הכתוב מדבר בסביבה ולא מהו דכתיב ועתה ישראל מה ומומר הרי שמוש עצמו מוכיחים כי מה היא הסביבה וזה מסכים ויהולך נם כן לחת שהעידו חותנו דלא בדבריהם שחמרו על הקרי מה חלה מחה שהם מחה ברכות שהיא סוד כללות העשריות והסמיך לזכרונה שמו יתברך שם הוי׳ הוא יחוד קב״ה ושכינתיה זו היא שחלת חלילך מעמך ודקדק לומר ועתה להעיר שאין כח בחדם להשיג עצמות זה חלה בעצמו אחר כל אחר אותו הנם פיפליה עצות לא יעשה פעולה ויהיה כח׳ מהמלחכים ומניעו שרצל יחסו עוהי לפעמים כשומרו מניחים חי עולם ועוסקים בחיי שעה ולדרך זה יתיכב לחמרו כי אם לירחת כאין חומר כי בעבור המוכח במוכל כי רב הוא יקטן המפעל הנם שנבריך התעצמות להשיגו עכ״ל מופלא הוא הנפלא מהטורת׳:

כיום הזה פירוש כפלני שחתם כיום זה סיבות השבת שלחת בכוכב וכמו שהעיד הוא עליהם שכולם היו דבוקים בה׳ וכו׳ חיים והכוונה בחחתר מחלת סדר זה אין בחיהם בהם הנם שיהיו זרעם של החבוקים אם ירשינו לא יחשבו זרעם והיה לך ישמעאל ועשו לחית פעינינו רוחות חיותם בני מכירם וינחן ואף פל פי כן אמר הכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע׳:

אלהי המלחים ומדוני המדונים׳ פירוש חלהי המלחים הנקראים חלהים דכתיב ויכוחו בני המלחים ומדוני המדונים הם פליטי עולם התחתון על דרך שומרו רבי חיים מדוני רחץ ויוכרך לומר נם פרט מדנות התחתונים לעודיע כי מדונים של מטה אין בידם הכחירה לעשות כחפלם ורצונם חלה הוא מדוני עליהם להטותם לחסר יחפון והוא מחחר שלחת לך מלך כיד ה׳:

וירעתם היום ונומר פירוש הידיעה הנריכה חלה עליכם היום פירוש מחר שעברו כל המיחות וכו׳ שהזכיר בסמיך כחדם יבדיקו הידיעה ברורה ואומרו כי לח חת בניכם ונומר פירוש טעם שחני חומר וידעתם לכם בניכם הוא לומר ולח חת בניכם שהם אין לכם ידיעה בחכחן זה כמוחכם ולח הוכרך להזכיר הידיעה מה היא כי כשיגיע החדם לידיעה במכחן נוכך ירחה בעיניו החת מעלמו כי ה׳ חלהיכם הוא החד שכרת הכל ושליט בכל ומוחם בעוברי תורה וכומר בכוחריה׳:

ר שני

(יג) לשמור חת מצות ה׳ • ואף היה לו לחכם חלה לטוב לך מתקבלו ככר׳: (יד) הן לה׳ חלהיך • הכל ואף על פי כן רק בחבותיך חשק ה׳ מן הכל׳: (טו) בכם • במו שחתם חשוקים מכל העמים היום הזה׳: (יו) ערלת לבבכם • חוטם לבבכם וכסויו׳: (יז) ואדוני האדונים • לח יוכל סוס חדון להניל חתכם מידו׳: לב יפת פנים • אם תתנהגו עולו׳: ולח יקח שוחד-לפייסו כחמון׳: (יח) עושה משפט יתום ואלמנה • הרי נבורה • ואהב גבורתו חתה מונח עניותנותו׳: ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה • דבר חשוב הוא זה שכל עצמו של יעקב חבינו על זה נתפלל ונתן לו לחם לאכול ובנד ללבוש׳: (יט) כי נרים הייתם • חוט שבך חל ה׳ תאהר לחבריך׳: (כ) את ה׳ חלהיך תירא • ותעבוד לו ותדבק בו ולאחר שיהיו כך כל המדות הללו חז בשמו תשבע׳: (כ) וידעתם היום • חנו לב לדעת ולהבין ולקבל מוכחתי • כי לח את בניכם • חני מדבר עכשיו שיוכלו לומר חנו לח ידענו ולח ראינו ככל זה׳:

בקרב

(יג) לִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת־חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ׃ (יד) הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמָיִם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ׃ (טו) רַק בַּאֲבֹתֶיךָ חָשַׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בָּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים כַּיּוֹם הַזֶּה׃ (טז) וּמַלְתֶּם אֶת עָרְלַת לְבַבְכֶם וְעָרְפְּכֶם לֹא תַקְשׁוּ עוֹד׃ (יז) כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד׃ (יח) עֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֹהֵב גֵּר לָתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה׃ (יט) וַאֲהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גtill גרים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ (כ) אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַּעֲבֹד וּבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׁמֹו תִּשָּׁבֵעַ׃ (כא) הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּךָ אֶת־הַגְּדֹלֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ׃ (כב) בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיְמָה וְעַתָּה שָׂמְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב׃ * (א) וְאָהַבְתָּ יא אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים׃ (ב) וִידַעְתֶּם הַיּוֹם כִּי׀ לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וַאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוּסַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גָּדְלוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וּזְרֹעוֹ הַנְּטוּיָה׃ (ג) וְאֶת־אֹתֹתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וּלְכָל־אַרְצוֹ׃

ואשר

לְמִטַּר אֶת־מֵצֲוֹת יְהוָה וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ׃ (יד) הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ׃ (טו) רַק בַּאֲבֹתֶיךָ חָשַׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בָּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים כַּיּוֹם הַזֶּה׃ (טז) וּמַלְתֶּם אֶת עָרְלַת לְבַבְכֶם וְעָרְפְּכֶם לֹא תַקְשׁוּ עוֹד׃ (יז) כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד׃ (יח) עֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֹהֵב גֵּר לָתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה׃ (יט) וַאֲהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ (כ) אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַּעֲבֹד וּבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׁמֹו תִּשָּׁבֵעַ׃ (כא) הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּךָ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ׃ (כב) בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיְמָה וְעַתָּה שָׂמְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב׃ * (א) וְאָהַבְתָּ יא אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים׃ (ב) וִידַעְתֶּם הַיּוֹם כִּי׀ לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וַאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוּסַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גָּדְלוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וּזְרֹעוֹ הַנְּטוּיָה׃ (ג) וְאֶת־אֹתֹתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וּלְכָל־אַרְצוֹ׃

ודעבד

(ד) וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרִכְבּוֹ אֲשֶׁר הֵצִיף אֶת־מֵי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרָדְפָם אַחֲרֵיכֶם וַיְאַבְּדֵם יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ (ה) וַאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד־בֹּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה׃ (ו) וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה־ הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלָעֵם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֶת־אָהֳלֵיהֶם וְאֶת כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ (ז) כִּי עֵינֵיכֶם הָרֹאֹת אֶת כָּל־ מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה׃ (ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־ הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְמַעַן תֶּחֶזְקוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (ט) וּלְמַעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל־ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם וּלְזַרְעָם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ ס (י) כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא־ שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת־זַרְעֲךָ וְהִשְׁקִיתָ בְרַגְלְךָ כְּגַן הַיָּרָק׃ (יא) וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה־מָּיִם׃ (יב) אֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד־ אַחֲרִית שָׁנָה׃ פ

והיה

כל מקום שהיה לאחד מהם בורח המרן נבקעה מתחתיו ובולעתו חלו דברי רבי יהודה • אמר לו רבי נחמיה והלא כבר נאמר ותפתח המרן את פיה ולא פיותים • אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל • אמר לו שבעבור המרן מדרון כמשפך וכל מקום שהיה אחד מהם היה מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה שבתוכו • אמר רבי יהודה • זה מחזיר על כל אדם כרגליהם • אמר לו רבי נחמיה והלא כבר נאמר ותפתח המרן את פיה ולא פיותים • אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל • אמר לו שבעבור המרן מדרון כמשפך וכל מקום שהיה אחד מהם היה מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה שבתוכו • זה מחזיר על כל אדם כרגליהם • זה מחזיר על הכלים : (ו) כי בעיניכם הראות • מיכן אל מקרא שאמור למעלה כי לא את בניכם אשר לא ידעו ואשר לא ראו את מוסר יהוה אלהיכם את גדלו את ידו ואת זרועו הנטויה • ואומר כי לא את בניכם אשר לא ידעו ולא ראו את מוסר יהוה אלהיכם • (ז) כי עיניכם הראות : (ז) לא כמרן מנחים היו • אלא כטובה הימנה ובחורה הבטיחה זו לישראל כיוצאתם ממצרים שהיו לומדים בפיו של מקום טובה מרן ויפה כזו • יכול בשעתה הכתיב הכאן יכך אחר להם לא כמרן מנחים היו אלא רעה היתה לומדת לומ' וחברון קבע בעים שנה בשבילה ואומר • אחם ה' אלהיכם בקרב בנו לנחם לאויביכם היו וחברון לכהניך דרך מרן מלמד שהוא בונה את העתיד ואחר יד בונה את הכבוד בפסוקי הלל אחד שהוא אומר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו • ובפסוק קודם לו לחדת בחברון יפה מנוחן ואומרי מכילתא של רשב"י שנאמר הגן ה' רמרן מנחים ונוחן קבע מנחים היו שהוא מרים מלכות בבן היא שהוא אומר כי היו בנוחן שריו וחברון בפסוקיה של מרן ישראל • לפי הקטנה לקברות מתים • ואף על פי כן היה יפה מנוחן • ובכתובות דרכו בעניו אחר מכבר מלמד בונה בית לבנו הקטון ואחר כך לבנו הגדול • אלא שמבונה על אחד מבפעם בנוחן : אמר יצחק אחם • אפילו מרן הממשל אחר יבפעתם הם ויהיו במיטב המרן מנחים • שנאמר במיטב המרן ונוחר אף היה אומר כמרן ישראל : והשקית ברגלך • מרן מנחים היתה נריכה להביא מים מנילום ברגליך • ולהשקותה נריך אתה לנדל משבתך ולעמו והמתוך בות' ולא הנבוה ואתה מעלה המים מן הנמוך לנבוה אבל זו למטר השמים תשתה מים אתה יהן על מטתך והקדוש ברוך הוא משקה נמוך ונבוה נלוי ושמוין נלוי כאחת : כנן הירק • די לו בנשמים ומשקין אותו ברגל ובכתף : (יא) מרן הרים ובקעות • מבוכת הכתוב מן המיטור שהמטר בבית כור אתה זורע כור • אבל הכתוב בית כור מתנו אתה כורין מרכב מחרבע שפועיו ואחת ברמשו : ובקעות • הן מיכור : (יב) אשר ה' אלהיך דורש אותה • ואלא כל המרנות היו דורש שנאמר להמטיר על מרן לא היו אלא כביכול היו דורש אלא אותה • ועל ידי אותה דרישה שדורשה דורש את כל המרנות עמה : תמיד עיני ה' אלהיך בה • למרות מה היה נריכה ולחדש בה נזירה • עתיד לטובה עתיד לרעה כולי כדאיתא בראש השנה : מרשית השנה • מראש השנה נידון מה יהא בסופה :

ושמרתם

וְדִעְבַד לְמַשְׁרִיַת מִצְרָאֵי לְסוּסָוֵהוֹן וּלְרַתֵּיכְהוֹן דְּאַטַּף יַת מֵי יַמָּא דְסוּף עַל אַפֵּיהוֹן בְּמִרְדַּפְּהוֹן בַּתְרֵיכוֹן וְאוֹבְדִינוּן יְיָ עַד יוֹמָא הָדֵין : וְדִעְבַד לָכוֹן בְּמַדְבְּרָא עַד מֵיתֵיכוֹן עַד אַתְרָא הָדֵין : וְדִעְבַד לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בַּר רְאוּבֵן דְּפַתְּחַת אַרְעָא יַת פּוּמַהּ וּבְלָעַתְהוֹן וְיַת אֵינַשׁ בָּתֵּיהוֹן וְיַת מַשְׁכְּנֵיהוֹן וְיַת כָּל יְקוּמָא דְעַמְּהוֹן בְּגוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל : אֲרֵי עֵינֵיכוֹן חֲזָאן יַת כָּל עוֹבָדָא דַיְיָ רַבָּא דַעֲבַד : וְתִטְּרוּן יַת כָּל פִּקְדָּנָא דְאֲנָא מְפַקֵּיד לָךְ יוֹמָא דֵין בְּדִיל דְּתִתְקְפוּן וְתֵעֲלוֹן וְתֵרְתוּן יַת אַרְעָא דְאַתּוּן עֲבְרִין לְמֵירְתַהּ : וּבְדִיל דְּתוֹרְכוּן יוֹמִין עַל אַרְעָא דְקַיֶּם יְיָ לַאֲבָהֲתְכוֹן לְמִתַּן לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן אַרְעָא עַבְדָא חָלָב וּדְבָשׁ : אֲרֵי אַרְעָא דְאַתּוּן עֲבְרִין תַּמָּן לְמֵירְתַהּ לָא כְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם הִיא דְנַפֶּקְתּוּן מִתַּמָּן דִּי תִזְרַע יַת אַרְעָךְ וּתְשַׁקֵּי בְרַגְלָךְ כְּגִנְתָא יַרְקָא : וְאַרְעָא דְאַתּוּן עֲבְרִין תַּמָּן לְמֵירְתַהּ אַרְעָא טוּרִין וּבִקְעָן לְמֵי שְׁמַיָּא שַׁתְיָא מַיָּא : אַרְעָא דַיְיָ אֱלָהָךְ תָּבַע יָתַהּ תְּדִירָא עֵינֵי יְיָ אֱלָהָךְ בַּהּ מֵרֵישָׁא וְעַד סוֹפָא דְשַׁתָּא :

ויהי

ס (יג) וְהָיָה אִם־
שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם
וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃ (יד) וְנָתַתִּי
מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה
וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ
וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ׃ (טו)
וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ
וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ׃ (יו) הִשָּׁמְרוּ
לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם
וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים
אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם׃
(יז) וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם
וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה
מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־
יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל
הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה
נֹתֵן לָכֶם׃ (יח) וְשַׂמְתֶּם
אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם
וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת
בֵּין עֵינֵיכֶם׃ (יט) וְלִמַּדְתֶּם
אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם
בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ
בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃
(כ) וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת
בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃

למען

(יג) והיה אם שמוע. והיה מוסב על המאמר למעלה **לאהבה** **תשמיעם** **תשמיעם** : והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמעו כיון תשמעו בחלש וכן אם שכוח תשכח אם החלת לשכוח סופך שתשכח כולה. כתיב כאן **אלה** אם תעזבני יום יומים תעזוב : **לאהבה** מצוה תחכם את ה' אלהיך ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. **היום** : לאהבה את ה'. אני למד שבכל יום ויום יהיו בעיניך כאלו היום הזה מקרוב הן בשביל שתקבל שכר אל תהי כעבד המשמש את רבו על מנת לקבל פרס אלא כל מה שתעבוד עשו מתוך הכבוד וסוף הכבוד לבוא : **ולעבדו** בכל לבבכם. עבודה שהיא בלב ואיזו היא תפלה שהתפלה קרויה עבודה שנאמר **אלהיך** תלוך די תמת פלח ליה בתדירה. וכי יש פולחן בכבל תלוי על שהיה מתפלל כנגדה וכיון שהיתן ליה ונומר וכן כדיך הוא אומר תכון תפלתי קטורת לפניך : **בכל לבבכם** ובכל נפשכם. אלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך תלוי מוכרח ליחיד מוכרח לציבור : (יא) **ונתתי** מטר ארצכם. עשיתם מה שיליכ לעשות מני **מטר** מה שפלי : **בעתו** בלילות פלה יטריחו מתרם. **רבר** אחר בעתו בלילי שבתות שכל מנויין בכתיבה: **יורה** . היא רביעה הנופלת **לאחר** הזריעה שמורה את הארץ **ואת** הזרעים : **מלקוש** . רביעה היורדת סמוך לקציר למלאת התבואה בקשים ולבין מלקוש רבר המאוחר כדמתרגמינן והיא הנטופים ללבן לקציר . **רבר** אחר לבך בקרבת מלקוש יורדת על המלילות ועל הקשין : **דגנך** . אתה תאספנו את הבית ולא תוציך בעניך שנאמר **אם** תתן דגך וגומר כי מאספיו יאכלוהו ולא כעניו שנאמר והיה אם זרע יבראל וגומר : (טו) **ונתתי** עשב בשדך . פלא מצטרך להוליכה לתדירות רבר אחר שתהיה נוזז תבואתך כל ימות הגשמים ותפליך לפני בהמתך ואתה מוצא יבך מתיר בלבים יום הוכח להיות פוחת מדגנך : **ואכלת** ושבעת . הרי זו ברכה אחרת שתהא ברכה מנויה בפת בתוך המיעים **ואכלת** ושבעת : (יו) **השמרו** לכם . כיון שתהיו **אוכלים** **ושבעים** הישמרו שלא תבעטו שהן אחד מורד בהקב"ה **אלה** מתוך שבעה שנאמר פן תאכל ושבעת ובקרך ובקנך ירביון . מה הוא **אומר** אחריו **ורם** לבבך **ושכחת** : **וסרתם** . לפרוש מן התורה ומתוך כך **ועבדתם** אלהים אחרים שכיון שאחד פורש מן התורה הולך **ומדבק** בעבודת אלילים . וכן דוד הוא **אומר** כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים ומי **אמר** לו כן אלא שהיו מנורש מלעסוק בתורה הריני קרוב לעבוד אלילים אחרים : **אלהים אחרים** . אלהים אחרים לעובדיהם נותק אלו ואינו עוכרו נמצא עשוי לו כבכרי : (יו) **את** ביבול . אף **מה** שאתה מוביל לו ביבול מיבול לך **זרעתם** הרבה **ואכלת** מעט : **ואבדתם** . על כל **כאן** הייסוריו **מגלה** אתכם **מן** האדמה שנזרמה לכם לאחוה . **מכל** למלך שמולה בזו לבית **מסתה** ואיה יובל ומתקיהו אל **תאכל** יותר מזרכך **מהבא** נקי לביתיך ואל **הכניס** הבן **הזה** אכל ושתה ויהי מנרכו ואיה ונוף את כל בני **המדינה** . נטלוהו בידיו ובדגליו וזרקוהו לחוצי פלטרין : **מהרה** . אינו נותן לכם **מרכה** ואם **תאמרו** ואלא נתנם מרכה לדור **המבול** שנח והיו יתיו **מהם** ועשרים . דור **המבול** לא היה להם **ממי** ללמוד **ואתם** יש לכם **ממי** ללמוד : (יח) **ושמתם** את דברי . אף לאחר **שתלוי** היו מצויינים **במצות** הניחו תפילין **עשו** מזוזות כדי **שלא** יהיו לכם **חדשים** כשתצאו וכן **הוא** אומר **הציבי** לך ציונים : (יט) **לדבר** בם . **משמה** שאמרו יודע **לדבר** למדהו **תורה** נותן **לנו** משה . **שיהא** זה למוד **דבורו** מבני **אחרו** כשתינוק **מתחיל** לדבר **מביו** **אביו** עמו בלשון הקדש **ומלמדי** תינוק . **ואם** לא **עשה** כן הרי **הוא** כאלו **קוברו** . **שנאמר** **ולמדתם** **אותם** את **בניכם** לדבר בם **ונומר** :

למען

והיה אם שמוע ונומר פירוש יהיה לשון שמחה ותנאי **הוא** הדבר אם תהיה שמחה על מנוה **והוא** **אומרו** אם שמוע תשמעו ונומר כאומרם ז"ל **שלא** שכח שלמה אלא שמחה על מנוה מכל שאר שמחות **שלפים** **אחר** ולשמחה מה זו עושה וכפל לומר שמוע תשמעו ע"ל **אומרם** ז"ל בפסוק יפה כחכמתה **לחכמים** שמין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה **אלא** למי שיש בו חכמה **והוא** **אומרו** אם שמוע פירוש שיהיה לכם לב **כומע** תשמעו :

לאהבה ונומר ולעבדו ונומר ובתני ונומר פירוש לפי מה שקדש לנו כי שכר מנות **אינו** מתשלם בעה"ז הודיע הכתוב שאם **יאהבו** ה' ונומר בכל לבבכם ונומר יזכו גם בעה"ז **והוא** מה שכתוב במאמר ונתתי בתוספת ות"ו להעיד כאין זה אלא תוספת על העיקר שהוא שכר עולם הנצחי והקיים גם **רמז** שהגם שהמוונות הוא בכלל דברים **כאיים** תלויים בזרות אף על פי כן כשיבדו ה' במצותיך **אין** המול שולט בהם ויאכלו וישבעו גם מטוב הגשמי :

בכל לבבכם ובכל נפשיכם ולא **אמר** בכל מאודכם כשהר כתיב בפ' שמע ונאמרה בלשון יחיד ויכול להיות שיעמוד יחיד שיהיה לו ממונו חביב עליו שבנפשו אבל בללות הציבור שעומדים מדבר **מן** הגמצע שיהיה להם ממונם חביב **מנפשם** כי בל אשר לאיש יתן בעד נפשו ולזה כאמר בכל נפשיכם **מכ"ש** בכל מאודכם :

לא תתי את יבולה הגשם שהתי **ונשר** את הגשמים חוץ לומר לא תתן ונומר לומר **אחילו** תזרעו התלמה כהמשכת נהרות ומעיינות לא תוציא **מה** שהתם **מוכלים** לה :

ואבדתם **מהרה** פירוש **אפילו** ימנה לכם תבואה **מעכים** קדומות וכאומרם ז"ל **אמרו** עליו על כלכה ונומר :

למען

(כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם • אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו שהרי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: נתת להם • נתת לכם הין כתיב כאן אלא נתת להם מכאן מינהו למדים תחיית המתים מן התורה: (כב) שתור תשמרון • מוזהרת שמירת הרבה להזהר בתלמודו שלא יפסח: ללכת בכל דרכיו • מה הוא רחום אף אתה תהא רחום • הוא נותן חסדים ואתה תן חסדים נותן לחסיד וכו • תפשר ליתר כן והלא אם מוכלה הוא אלא לדבק בתלמידים יבחכמים ומילה אני עליך כאלו נדבקת בו: (כג) והורישי ה' • עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי: ועצומים מכם • גבורים ואם גבורים מכם • אתם לא תיראו אלא מי שהיה עמכם הוא שעשה לכם המופתים ליתר ועצומים מכם אלא אתם גבורים ואם גבורים מכם: (כד) לא יתיצב ישועד • אין לי אלא היום • מיכאן ואילך בכשרים תיון תלמוד ליתר לא יתיצב מיכל תקום • מ"מ מה תלמוד ליתר אם תפילו כיצד אלא הבטן כת־כם ויורחכם • ולא פחד מיראה • אלא פחדכם על הקרובים ויראתכם על הרחוקים: פחד • לשון בעיתת פתאים: מוראה • לשון האחז מיראים רבים: ואחר דבר לכם • והיכן דבר • את מוראי תלא לפניך ונותר:

(כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם • אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו שהרי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: נתת להם • נתת לכם הין כתיב כאן אלא נתת להם מכאן מינהו למדים תחיית המתים מן התורה: (כב) שתור תשמרון • מוזהרת שמירת הרבה להזהר בתלמודו שלא יפסח: ללכת בכל דרכיו • מה הוא רחום אף אתה תהא רחום • הוא נותן חסדים ואתה תן חסדים נותן לחסיד וכו • תפשר ליתר כן והלא אם מוכלה הוא אלא לדבק בתלמידים יבחכמים ומילה אני עליך כאלו נדבקת בו: (כג) והורישי ה' • עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי: ועצומים מכם • גבורים ואם גבורים מכם • אתם לא תיראו אלא מי שהיה עמכם הוא שעשה לכם המופתים ליתר ועצומים מכם אלא אתם גבורים ואם גבורים מכם: (כד) לא יתיצב ישועד • אין לי אלא היום • מיכאן ואילך בכשרים תיון תלמוד ליתר לא יתיצב מיכל תקום • מ"מ מה תלמוד ליתר אם תפילו כיצד אלא הבטן כת־כם ויורחכם • ולא פחד מיראה • אלא פחדכם על הקרובים ויראתכם על הרחוקים: פחד • לשון בעיתת פתאים: מוראה • לשון האחז מיראים רבים: ואחר דבר לכם • והיכן דבר • את מוראי תלא לפניך ונותר:

למען ירבו קשה לפי שהקדים מאמר זה קודם מאמר וכתבתם כדי שיהיה מאמר וכתבתם חוזר גם על פסוק למען ירבו ואילו שנתכוון להסמיך מאמר למען ירבו למאמר וכתבתם לומר שבכבר וכתבתם ירבו ימיכם והוא מאמר שלא כל הזהיר בתורה מזוזה מאריכין לו ימיו ובנותיו:

כי אם שמור תשמרון וגו' לפי שהיה לומר שמור תשמרון עוד אם שמירה היא זאת יהולי טיכוין להזהיר על שמירת המצות בכללה ה' לעשות תשמרת למשמרתו ובמקן ניוה ליזרעל על ליתה שמירה שישמרו אותה והיא לומרו שמור שהיא השמירה שיעשו רצל תשמרון פירוש תשמרו אותה:

עוד ירצה אם שמור פירוש אם תעשו שמירה למצות כוה תהיו בטוחים בשמרון את כל המצוה אחת בלא מצוה מאחרת תהיו נכשלים בחלק מהמצוה כגון מצות שבת אם לא יוסיפו מחול על הקודש ים להוש שיהיו נכשלים בנופו כל שבת:

עוד ירצה לעניות על המצות שיהיו נשמרים בין מתני בין מהזולת והכוונה בזה שלא יאמר אדם הי לי אם אשמור את מצותי לכל עבור על אחת מהמצות ואין עלי להשגר על ביטול המצות מהזולת לזה בא מאמר ה' שמור אתה תשמרון את מצות קיומם לכל יתבטלו מהזולת וכוונם דברים אלו נתן טעם שהיב ה' לישראל בשרבות כי כללות החיוב היה על המצוה כלה תתבטל בעולם מהיש ישראל ולזה כל שמתבטלת הרי נעשה כשיעשה כלות בתיכו כי התורה לנו ניתנה תורכה אל תקרי תורכה אלא מורשה ועל אחד חיוב בחיית מרושתו לכל תהיה נבלבת מהזולת כאן כי הדבר הזה אשה ירחת

(כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבתיכם לתת להם כימי השמים על הארץ: (כב) כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשתה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו: (כג) והוריש ה' את כל הגוים האלה מלפניכם וירשתם גוים גדלים ועצמים ממכם: (כד) כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבלכם: (כה) לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן ה' אלהיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דבר לכם:

קי"א פסוקים אי"ק או יעלא סימן:

פרשת ראה

פ פ פ

(כו) ראה מנכי נתן לפניכם היום: ברכה וקללה • המורות פתר נרמזים ובתר טעמי: את

פרשת ראה

פ פ פ

חזו דאנא יהיב קדמיכון יומא: ית

בדיל דיסגון יומיכון ויומי בנוהי על ארעא דקיים יי לאבהתכון למיתן להון כיומי שמיא על ארעא: ארי ס (כב) בי שביעי אם מטר תטרון ית כל תפקדתא הדא דאנא מפקיד יהבון למעבד ה למרחם ית יי אלהכון למיהך בכל אורחן דתקנן קדמוהי ולאתקרנא לדחלתיה: ויתרך יי ית כל עממיא האלין מן קדמיכון ותרתון עממין רבין ורתקיפין מנכון: כל אתרא דתתדרוך פרסת רגליכון ביה דילכון יהוי מן מדברא ולבנן מן נהרא נהר פרת ועד יממא בתרתה יהוי תחומיכון: לא יתעתד אנש קדמיכון דחלתכון ואימתכון יתן יי אלהכון על אפי כל ארעא דתתרכון בה כמא דמליל לכון:

(כז) את הברכה • על מית מצר תסתיגו: (כח) מן הדרך מצר מנכי מניח מתכם היום ללכת ועובד • הא לתדת כל העובד ע"ז הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל • מכאן אמרו התורה ב"ל כפופר כל התורה כולה: (כט) ונתת את הברכה • כתרגומו את מברכיה את המברכים: על הר גריזים

כללי הר גריזים הופכין פניהם ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה ונועד • כל האמורים שבפרשה אמרו מתלה בלעזן ברוך • ואחר כך פנו פניהם כללי הר עיבל ופתחו בקללה: (ל) הלא המה • נתן בהם סימן: מאחרי • מאחר העברת הירדן הרבה והלאה לתרחוק • וזהו לשון מאחרי כל תקים שבמת מאחרי מובלג הוא: דרך מבוא השמש • לגלן תן הירדן לגד מערב והמקומות תיכיח שהם שני הרים שנקראו בשני טעמים מאחרי נקוד בפשטא ודרך נקוד בת שבע והוא דגש ואם הוא מאחרי דרך דבור אחד הוא נקוד מאחרי במשרת בסופר הפוך ודרך רפה: הגלגל • ריחוק מן הגלגל: אלוני מורה • שכם היא שכמיור עד תקים שכם ע"י אלוני מורים: ולאחר כי אתם עוברים את הירדן ונותר נפשים על ירדן והיו סימן בידכם כתבתם ותידעו את הארץ:

מהד

(כז) אֵת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת (כח) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: וְהַקְּלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־ יְדַעְתֶּם: ס (כט) וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־ הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרָכָה עַל־הַר גְּרִזִים וְאֶת־הַקְּלָלָה עַל־הַר עֵיבָל: (ל) הֲלֹא־ הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶּרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּעֲרָבָה מוּל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אֵלוֹנֵי מֹרֶה: (לא) כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־ הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וִישַׁבְתֶּם־בָּהּ:

ושמרתם

עור ירמה במאמר רחם מנכי ע"ד תומרם לו יבול מחם לעשות עמנו כמשה רבינו ויהוה עם פעמיהם כי מלין ירחי להזמיח מלין כל הכח ליקרב לעבודת הקדם עבודת ה' ולא יעריכו עצמן עם מה שלמטה מהם ויהיו בעיני עצמן כי בביר מנמה ידם ומיתרו לשון יחיד מולי מלא חמר רמז זה מלא ליחידי עם מאר יביני עצמן להשגיח עליונים כי מי ומי הרמוי להשיג הענין הזה לדעת כמשה ובנגד שחר בללות ישראל מיתר נותן לפניכם • ובדרך רמז ירמוז על פי דבריהם לו מחתרו שכל בני מירם יש להם ניצון ויתבזה ומ"ל הדור ההוא מפיו שהם חלק מתני והוא פה שרמז במאמר זה רחם מנכי פירוש כחילו מדבר עם עצמו ומיתר לו מנכי כי כל ישראל יתיחסו חלין ובפשוט תדבר עמם כחילו מדבר עם עצמו ולזה נם כן מחר רחם לשון יחיד כפיצור מנכי שהוא לשון יחיד ימחר עליו רחם • ועיד ירמיו על ה' שקרית יחתר מנכי וזה הוא פיצור הכחוב רחם כי מיתו שקרית ומחר לכם מנכי היה ניתן לפניכם ונומר יתומרו רחם לשון יחיד כי בעיניך דבר זה כלן יהיו שוים כאחד לדעת כי ה' הוא הניתן לפניכם ברכה וניומר:

נותן לפניכם היום וניומר פירוש לפי שיעמדו על דעתם כתומרם לו מין מדם ניומד על דעת רבי עד מ"ש:

עור יתבאר בפצור ענר מיתרו ברכה והקללה פלח היה ב"ל מלח את הברכה וניומר והקללה וניומר כאחר כך •

אבן יתבאר ע"ד תומרם לו אמר להם משה אתם רואים הדשנים מגליחים כ' וב' ימים וסופם לילחות ע"ב והוא מיתרו היום ברכה והקללה פירוש ברכה שהיה נם כן קללה והיא שלית הדשנים בעבו שהיכה מלח בזמן מועט שעולם הזה יקרא יום אחד ע"ד מיתרו היום לפניהם והוא מה שהקדים לומר היום סמוך לומר ברכה מלח היום ולא לאחר והחדבה קללה היא נתנאת טובת עולם מועטת ונוררת קללה:

עור יתבאר על פי מאמרו לו לאחרו מבל לאחד בשבת דרשים והיו לפניו כ' שבילין אחד תחילתו מיסור וסופו קולים ואחד תחילתו קולים וסופו מיסור והיה תולים עוברים ושבים וא"ל אתם רואים שביל זה שתחילתו מיסור בב' וב' פסי' וכו' וסופו וכו' ע"כ והוא מיתרו ניתן לפניהם ונומר פירוש כ' מיני טובות ובכל אחת מהם יש ברכה וקללה כי דרך הדשנים יש בו מיסור בתחילה וקולים בסופו הרי ברכה וקללה ודרך החיים נם כן תחילתו קולים וסופו מיסור הרי ברכה וקללה נם כן וחזר ופירש את הברכה פירוש לזה יקרא ברכה שהיו רואין לחזר לענף הקללה בבא אחר תמצעון ונומר הנם ביש מחמנעות זה נעשר כי הנדיקים מנטערים בעולם הזה בהתדלות המוטבל ועילתם קשה עליהם למה שבדיכיון בו והקללה אם לא תמצעון הנם מתתם יתעדנים בעולם בהל חות נפש הבהמית ויעיד לכם מיסור זה להקלל יחבד:

עור יתבאר כל הכתוב עד כאן לפי מאמרו להם בסמיך בחלת הארן ובל מקום אבר תדרוך כף רגליהם להם יהיה לזה אמר להם רחם מנכי נותן ונומר פירוש בתיכה זו שה' נותן לכם היום לקבל ברכה ומיתרו ברכה ויום בה קללה יחזר ופירש את הברכה אשר תמצעון פירוש אם תמצעון תהיה בתיכה זו לכם לברכה יהם לא תמצעון אין זו לכם כי אם קללה כבחתנוערותה יתקנאו בכם התימית וייבדו מתכם מתנה בנקמה נדולה נם תהיה להם ההנאה ממנה לרעה להם לעולם הנצחי כדרך תומרו ומחלם שוכחיו חל פניו להחב דו ועיין בסמוך:

את הברכה אשר ונומר מיתרו את להעיר כי מלבד הברכה התולנת מדרך ה' עוד לו עמה יעוד הטוב והוא אשר תשמעו כי הסתיעה בראשי הוא תנוכ מופלא ויתכים הנפש כמיתרו עמנו ותחי נפשיכם בעטם התורה תשיחנו נפשו כי עליו לבלם נחיל טוב לניתו מתנה טובה מופלאת ומ"ל סתין לתפוב כבר עליה: עוד ירמה על פי דבריהם לו שתמרו זכות יש לה קדן ויש לה פירות והוא מה שרמז במיתרו את הברכה כי תיבת הברכה מניינת עולם זכות תקור הברכה וכלי כיוך ובירבו את לפירות הזכות שמוכל בעבו וידקדק לומר אשר נילה הכתוב שלא רצה הנביא לעבות הדבר בנדר ספק ליומר אם ואמר אשר מהו מלא אשר מיחלט כאשר קיומה לשם נפש כדיק ותלה הכתוב הברכה בשמיעה ולא הזכיר לא מעשה ולא במיתה לפי שהשומע דברי מלהים חיים התורה מטיבה נפשו ומישרתו כי יש כח חיים כאומרם לו לא המיתר שכח מחוירם למוטב לזה תלה הכל בשמיעה:

והקללה אם לא תשמעו פירוש התוכח עמנו משמיעת התורה הרי הוא מקולל מצמנו וזה הוא פיצור הכתוב והקללה אם לא תשמעו זו היא הקללה ועוד לו סיסיבכנו לסור מכללות דרך החיים כמו שנאמר לומר וסרתם מן הדרך ונומר ולא זו אלא יתכוב לו בתורת נשברים כאומרו לעבת מחרי ונומר:

ושמרתם

(כ) תבד תעבדון • תבד ואחר כך תעבדון מכאן לעוקר עבודת אלילים
ענריך לכרם אחריה : את כל המקומות אשר עבדו שם ונומר • ומי תעבדון
מהם את אלהיהם אשר על ההרים : (נ) מוכח • של מבנים הרבה :
מגבה • על גבי אחת ויהיה ביומו שעשינו במשנה מבן שחובה מתחלת
לביומו אחריה • אילן הנעבד:
ואבדתם את שמם • לכנות
להם שם לעגמי בית גלויה
קורין לה בית כריה • עין כל •
עין הין : (ד) לא תעשון כן •
להקטיר לשמים בכל מקום כי
אם במקום אשר יבחר • דבר
אחר ונתתם את מזבחותם
ואבדתם את שמם לא תעשון
כן • מוזהרים למוחק את השם
אפילו מבן מן המזבח אי מן
השערים • אחר רבי ישמעאל
וכי תעלה על דעתך שישראל
נותנין את המזבחות אלא אלו
תעשו את שמים ואינהו
עוניותיכם למקדש אפותיכם
שיחרב : (ה) לשכנו תדרשו •
זה משכן שילה : (ו) ובאתם •
שלמים של חובה ושעריהם •
מצער בדמים ואשר בני
לאויל לבנים מן החומה :
תרומת ידכם • אלו הבכורים
שיחזר בהם ולא יהא נהנה
הטעון מידך : ובכורות
בקרכם • לתת לכהן
ויקריבים שם :

מגר

(לב) ושמרתם לעשות את
כל־החקים ואת־המשפטים
אשר אנכי נתן לפניכם
היום : * (א) אלה החקים יב
והמשפטים אשר תשמרון
לעשות בארץ אשר נתן יהוה
אלהי אבתיך לך לרשתה
כל־הימים אשר־אתם חיים
על־האדמה : (ב) אבד
תאבדון את־כל־המקמות
אשר עבדו־שם הגוים אשר
אתם ירשים אתם את־
אלהיהם על־ההרים הרמים
ועל־הגבעות ותחת כל־עץ
רענן : (ג) ונתצתם את־
מזבחתם ושברתם את־
מצבתם ואשריהם תשרפון
באש ופסילי אלהיהם תגדעון
ואבדתם את־שמם מן־
המקום ההוא : (ד) לא־
תעשון כן ליהוה אלהיכם :
(ה) כי אם־אל־המקום אשר־
יבחר יהוה אלהיכם מכל־
שבטיכם לשום את־שמו שם
לשכנו תדרשו ובאת שמה :
(ו) והבאתם שמה עלתיכם
וזבחיכם ואת מעשרתיכם
ואת תרומת ידכם ונדריכם
ונדבתיכם ובכרת בקרכם
וצאנכם :

ואבדתם

ושמרתם לעשות ונומר פירוש לפי שהמצות שבה לעשות עליהם כל
תלויים בארץ לזה אמר להם כשאמרו ע"ד תומרו ותבנו
ערים בארץ ונטעתם וגו' ואמר להם שתהיו מחכים ועסוקים בהם שכל זמן
מדבר עמהם אינם בידם לעשותם יהיו משמרים הדברים לעשות תיתם
כשיבוא הענין ונמר אימר אלה החוקים ונומר פירוש אלה הם
שאני מצוה אתכם שתשמרו לעשות בארץ פירוש לפי שהם
תלויים בכיאת הארץ ונמר כי הם כשיבוא ה' נאתך כל המקומות
ביום וכל זמן שלא באו אתם אינו
בידם לעשות :

לרשתה כל הימים
ונומר נתכון
לומר שאם ישמרו לעשות
החמור תהיה הירושה שנתן
ה' להם נמשכת כל הימים
אשר ונומר :

אבד תאבדון את כל
המקומות ונומר
יתבאר ע"ד מה שאמרו אתם
עז דק מי וזל הם אמרו כ' בתים
הם בית שבנוי מתחילה לעז
זו אסור סירדו וכיוצא לעז
וחידש נוטל מה שחידש וכו'
ואמרו בגמרא וזל אמר רב
התחתון לבית אסדו שלמה
הקבר תלוש ונקוב חברו
אסור והמבן בנאו תבן
תקן על פי שלא התחיל לו
ע"כ וכן פסק רמ"ם בפ"ג
מהלכות ע"ז והיא מאחר
הכתוב כאן את כל המקומות
אשר עבדו שם פירוש כל
שהיו להם שם עבודה בין
שבנוהו לעז בין שהתחילו לי
והוא בגוי הנם בהיות
הארץ וכיוצא לזה אמר יתברך
אשר אתם יורשים אותם
יתבאר על פי מה שכתב
רמ"ם בפ"ג מהלכות עו"ז וזל
ובארץ ישראל תיכף
בחירתם עד שיאבד אותם אבל
בחו"ל כל זמן שהם בידיהם
אינן נאבדין כל עז שבהם כי
אחרי כי בחר הש"י בארץ ישראל
הוא כל בירורו את המקום
אשר ישרה שמו והוא אותו
אשר יורשים כי בגדר זה

כוים כל רחוק וטעם ככל אבד תאבדון ותבאר ע"ד תומר' בתם' עז' בביטול עז' כריך ב' דברים שוחק וזורק ליהוה מי שיטול לים ובמחת מחבר מיין ידי חובתו
ולזה כפל לומר ב' חיובודים : **ואו'** את אלהיהם על ההרים לפי שאסר כל המקומות ופירשנו מפני מה אמר כאן לומר כי זו תחובר
שאינו נאסר הנם שיעבדוהו ומה הוא ההרים וכמו בדרכו בעז' ויל אלהיהם של ההרים ולא ההרים אלהיהם ובב' דרכו כל הארצות בהם אינו
ענין לעז' תבנה ענין לכלים ע"כ הם לו סוברים שתלוש ונקוב חברו אינו כריך קרח וע' פנים לתורה : עוד יתבאר אומרו את אלהיהם בדעתי לתת הטעם
בשאמר אשר אתם יורשים אותם בין זכרון העובדי' לעובדי' שהיה לו ליתר עוד עובדי כם הנויים את אלהיהם ונוח' אשר אתם יורשים אותם • אינו מובנים ח"ש ד
מה שאמרו אל תאסרם עד שתדע ת"ל ולא רב הוכח רמי כתיב ויכתב כתם וכתיב ויכתם לח קושיא כח מאי שנא הכא מהכא ומאי שנא הכא מהכא
את עטרת תלכם מיל רמ"ו ומי אמרי מתר הוו מתר מיתי ובטלה ע"כ אמרי כי הם מניחים לירש גם אלהיהם עצמן והוא הפשוט לירש גם אלהיהם ב' בטלים הם ויבאו
מהם ישראל והוא אומרו אשר אתם יורשים אותם ולא אותם לבד אלא גם אלהיהם והוא אומרו את אלהיהם ותבין ואמרו אשר יורשים אותם ולא אותם
ומ"ש את אלהיהם כדברי הכ"מ כמאר אחר שבח אתי נחמה דוד ביטרת מלכם :

ובדרך רמז יהוה רבתיב לרחל תיטוב לך כן ברח עם בני ישראל שבמצר אתצלתי בתצלותיו בחצר הטוב ואבדו בגלל ונספר חבל
והוא אומרו כל המקומות אשר עבדו גם פירוש אשר עבדתם שהוא כמספר ס"ת הדבר לעברו כי בגימלית כח ויתבאר כח בעלים
והיה ה' למלך על כל הארץ :

ואבדתם את שמם ובאיזה מקום אמרו את שמו אלא לומר לך כבר אמר אחר אבד תאבדון ואחרי שבא לומר בקריאת אחר אחרי
שבא לומר לעזות בתם לבזיון ע"כ ואולי שבא הכתוב ליתן מוזרח על ארץ ישראל שכל המצות וכדרך שכתוב הש"ם אחר אחרי הנם
נאמנו חייבין לאבד עז' אין מנו נרייכין לחפש אחריהם לאבדם מ"ט בארץ ישראל בקריאת אחר אחרי הנם מכל מרגיעו ע"כ והוא תת בדקדק לומר ואבדתם
את שמם מן המקום ההוא שהוא ארץ הקדושה :

לא תעשון ואיתר לה' אלהיכם כשרי אמרו ולא אחר רוצה מניח למוחק אות מן השם בשובר בל"ת לכתוב ואבדתם את שמם לא תעשון כן ב"ש
ואולי כי נתכוון הכתוב לרמוז ב' פרטי דינים בישנם בדין המוחק שם מכמותיו יתברך ש' הנם עצמו ומ' הנטפל לה' מלאחריו בלחודיו ל'

(ז) ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם: (ח) לא תעשו ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו: (ט) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלהיך נתן לך: (י) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר ה' אלהיכם מנחיל אתכם והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח: (יא) והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרומת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה': (יב) ושמחתם לפני ה' אלהיכם אתם ובניכם ובנתיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר בשעריכם כי אין לו חלק ונחלה אתכם: (יג) השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה: (יד) כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך: (טו) רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שעריך הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל: (יו) רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים:

(ז) ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם ושמחתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם אשר ברכך ה' אלהיך: (ח) לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים פה היום איש כל הישר בעיניו: (ט) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלהיך נתן לך: (י) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר ה' אלהיכם מנחיל אתכם והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח: * (יא) והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרומת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה': (יב) ושמחתם לפני ה' אלהיכם אתם ובניכם ובנתיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר בשעריכם כי אין לו חלק ונחלה אתכם: (יג) השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה: (יד) כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך: (טו) רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שעריך הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל: (יו) רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים:

לא

(יח) ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם: (יט) השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימיך על אדמתך: (כ) כי ירחיב ה' אלהיך את גבלך כאשר דבר לך ואמרת אכלה בשר כי תאוה נפשך לאכל בשר בכל אות נפשך תאכל בשר: (כא) כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתיך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך: (כב) אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל כן תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו: (כג) רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר: (כד) לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים: (כה) לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריך כי תעשה הישר בעיני ה': (כו) רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה': (כז) ועשית עלתיך הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך והבשר תאכל: (כח) שמר ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלהיך: (כט) כי יכרית ה' אלהיך את הגוים אשר אתה בא שמה לרשתם מפניך וירשתם וישבת בארצם: (ל) השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני: (לא) לא תעשה כן לה' אלהיך כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם: (לב) את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו:

(א) כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת: (ב) ובא האות והמופת אשר דבר אליך לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם: (ג) לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חלם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם: (ד) אחרי ה' אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון: (ה) והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על ה' אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוך ה' אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך: (ו) כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך: (ז) מאלהי העמים אשר סביבתיכם הקרבים אליך או הרחקים ממך מקצה הארץ ועד קצה הארץ: (ח) לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחס עינך עליו ולא תחמל ולא תכסה עליו: (ט) כי הרג תהרגנו ידך תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה: (י) ורגמתו באבנים ומת כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: (יא) וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך: (יב) כי תשמע באחת עריך אשר ה' אלהיך נתן לך לשבת שם לאמר: (יג) יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את יושבי עירם לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם: (יד) ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בקרבך: (טו) הכה תכה את יושבי העיר ההוא לפי חרב החרם אתה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב: (טז) את כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד: (יז) ודבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחם אותך והרבך כאשר נשבע לאבתיך: (יח) כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמר את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום לעשות הישר בעיני ה' אלהיך:

לב

(א) שמור את חדש האביב ועשית פסח על ה' אלהיך כי בחדש האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה: (ב) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם: (ג) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: (ד) ולא יראה לך שאר בכל גבלך שבעת ימים ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לשחרת: (ה) לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך: (ו) כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים: (ז) ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו ופנית בבקר והלכת לאהליך: (ח) ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה: (ט) שבעת שבעות תספר לך החל חרמש בקמה תחל לספר שבעת שבעות: (י) ועשית חג שבעות לה' אלהיך מספר נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלהיך: (יא) ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם: (יב) וזכרת כי עבד היית במצרים ושמרת ועשית את החקים האלה: (יג) חג הסכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך: (יד) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך: (טו) שבעת ימים תחג לה' אלהיך במקום אשר יבחר ה' כי יברכך ה' אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח: (טז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבעות ובחג הסכות ולא יראה את פני ה' ריקם: (יז) איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך: (יח) שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק: (יט) לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: (כ) צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך: (כא) לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך: (כב) ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלהיך:

(א) לא יזבח לה' אלהיך שור וכשב אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת ה' אלהיך הוא: (ב) כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך איש או אשה אשר יעשה את הרע בעיני ה' אלהיך לעבר בריתו: (ג) וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר לא צויתי: (ד) והגד לך ושמעת ודרשת היטב והנה נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל: (ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך את האיש או את האשה ורגמתם באבנים ומתו: (ו) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד: (ז) יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך: (ח) כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו: (ט) ובאת אל הכהנים הלוים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: (י) ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך: (יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: (יב) והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלהיך או אל השפט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל: (יג) וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד: (יד) כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי: (טו) שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: (טז) רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תספון עוד לשוב בדרך הזה עוד: (יז) ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד: (יח) והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלוים: (יט) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשתם: (כ) לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:

(א) לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלון: (ב) ונחלה לא יהיה לו בתוך אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו: (ג) וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי זבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה: (ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו: (ה) כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם הוא ובניו כל הימים: (ו) וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה': (ז) ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלוים העמדים שם לפני ה': (ח) חלק לחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות:

אור החיים

הרי לפנינו על הסס ולא הויס לבד אלא שכל כיוצא בו תמצותיו יהיה בנין אב לדס ותימרו אלמיכס ומה שכתב שנטפלו לאלהים ומה שכתב רמ"כס בס"ו מהלכות יסודי התורה שתין לוקה אלא על תוציות הסס כיון שתין הלבר מפורס בפירוס בכתוב תיכו לוקה מילין וכס בספרי אמרו פוד ולל תנין לוותן מכן אחת מז העוזרס שעובר בלא תעשה דכתיב לא תעשון ונותר נרתס בלא תמר בדיוק מכן אחת אלא שעוסס בנתיצתו רוסס בבנין:

אשר יבחר באחד שבטיך פירוס בלא תלבלב לומר למה יהיה מקומו קבוע אלא שבט אחד משבטיך ותחבוב לקבוע מקום זולתו אלא תין לך אלא המקום ההוא:

כי

(יז) לא תוכל • בא הכתוב ליתן לה תענוג על הדבר : לא תוכל • רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אוכל מעשר דגנך ומעשר תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך כיוצא בהן ואת הישנים יהיו אכלים לך ואת החדשים יהיו אכלים לפניך ת"ל לא תוכל לזרעים יכולים הן אלא כשהן מפרישן מתוך ביתו כשהן מפרישן מתוך שערי המקום אלא אחד הזרעים והפסחים • נאמרו כאן ונאמרו להלן מה להלן חייבים הן אף כאן חייבים הן אלא על מה נאמרו כאן על ה

ראה יב

אור החיים כב

שמור ובמצות קדש שבלבל בהם ושברת ולהם שקדים שמירה לשמיעה עוד מה ויפה בתיבת את ובתיבת כל • עוד לשם לא מחר הטבת שבנים מלכי בשבוך זה : עוד כריך לרצת מוחרו כי תעשה הטוב שנראה שבח לתת טעם לתחמר לתצן ייטב והלא כבר קדם ואחר שמור ובומר ונחר מוחר לתצן ובומר הרי שבטיבה המחורה היה שכר בעד השמירה והשלימה שקדם לומר הכתוב :

אבן הטוב היה שתנוה על ב׳ דברים ר׳ תורה ומצות ח׳ חסר כבר כולנו ליסרמל מפי משה וב מסר יבוזו רגל הנדרים והסיומים מבר יחד בו לזה בנגד תורה ויצית שהם מתי ידוע ס כבר בזורם מתי עשור וכנגד דברי המתחל שום תרגל לחר ובתצית לריך לקבל כל נזורו רגל ום ויהם והוא מה שרמז בחומר את כל פירוש את לרבית כל נזורות ובזורים ונדרים שחדשו רגל ואחרו כל פירוש שבמחנעות הנדרים יהיו הדברים נשמרים בשליחות והוא מוחרו כל הדברים כי זולת זה מן האנוש נעשת כולם בשליחות שבמחנעות בנגד מן נגרע מחנה דבר ונמר מומר למצו ייטב לך ולבניך כי נדרים יסיומים שעשו רגל הוא דבר התבחיל כענין ר׳ תורה ויצית שהם כבר בזורם מחר עשור וכנגד דברי המתחל שום תרגל לחר ובתצית לריך לקבל כל נזורו רגל ום ויהם והוא מה שרמז בחומר את כל פירוש את לרבית כל נזורות ובזורים ונדרים שחדשו רגל ואחרו כל פירוש שבמחנעות הנדרים יהיו הדברים נשמרים בשליחות והוא מוחרו כל הדברים כי זולת זה מן האנוש נעשת כולם בשליחות שבמחנעות בנגד מן נגרע מחנה דבר ונמר מומר למצו ייטב לך ולבניך כי נדרים יסיומים שעשו רגל הוא דבר התבחיל

רשי

(כח) כתיב • זו תורה שהתה לריך לשמרם בשבוך שלה תשכח • כענין שנאחר כי נעים כי תשמרם בשבוך ואם עניותה מפני בתצית ותקיים הם כל שהיו בכלל מעשה היו בכלל מעשה : את כל הדברים • שתהו חביבה עליך מצוה קלה כחמורה חתירה : הטוב • בעיני השם : והישר • בעיני שהם : פן

(כח) שְׁמֹר וְשָׁמַעְתָּ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָּ לְמַעַן יִיטַב לְךָ וְלִבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : * ס (כט) שלישי כִּי־יַכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָא־ שָׁמָּה לָרֶשֶׁת אוֹתָם מִפָּנֶיךָ וְיָרַשְׁתָּ אֹתָם וְיָשַׁבְתָּ בְּאַרְצָם :

השמר

טַר וְתַקְבִּיל יַת כָּל פִּתְנָמַיָּא הָאִילֵין דַּאֲנָא מְפַקֵּיד לָךְ בְּרִיל דְּיִיטַב לָךְ וְיִבְנָךְ בַּתָרָךְ עַד עָלַם אֲרֵי תַּעְבִּיד דְּכַשְׁרָן וְדָכְשָׁר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ : אֲרֵי יְשֵׁיצֵי יְיָ אֱלָהָךְ יַת עַמְמַיָּא דְּאַתְּ עָלַיל לְתַמָּן לְמֵירַת יַתְהוֹן מִן קֳדָמָךְ וְתֵירַת יַתְהוֹן וְתֵיתֵב בְּאַרְעָהוֹן :

אסתמר

דורית עם בני ישראל לעולם להבדילם מכל כיעור והדומה לו ומוחרו כי תעשה הטוב ובומר פירוש כי דברים שנוזרים חכמים מוכם כי אם לעשות הטוב ובישר בעיני ה׳ בכל דברים רבים שהם ובפו מחמר כי תעשה ובומר הוא גם כן טעם ניווי ובמצת כי בזה תעשה הטוב ובישר בעיני ה׳ בחמצוות הנדרים וסיומים וזה מוחרו כל הדברים כי זולת זה מן האנוש נעשת כולם בשליחות שבמחנעות הדברים על ולדרך זה מוחרו כי תעשה הוא טעם נוסף לתחתר ובמצת : עוד רמז שבתוב בתחתר בשיר ובמצת שלא יחשב שהטוב החיב לדורות תחתנ

(ל) פן תדקק. תמרילים יהיה לבין מוקש ואני אומר שלא חס לדקדק בלשון שלא תתנהג בו ג' בלשון מוקש. ואפילו ליסיר הכובל מתוכו בלשון טורוף יקבקנו מצינו בלע"ז ואחכוביט"ה לדעת נקטו יפה זה אני אומר פן תדקק תחריבם כן הטרך תחריבם לשון כרוך אחר מעשיהם. וכן יקוש נופח לכל

(ל) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּנָּקֵשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הִשָּׁמְדָם מִפָּנֶיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעַבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אָנִי: (לא) לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֲבַת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם־אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם: (לב) אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: * פ

(א) כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא יג אוֹ חוֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: (ב) וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתָּם וְנָעָבְדֵם:

לא

אסתמר לך הלמא תתקל ברהיהון ברר דישתיצון מן קדמך ודלמא תהבע לטעיהון למימר אכדין פלחין עממיא דאילין ית טעוהון ואעביד כן אף אנא: לא תעביד כן קדם ייי אלהך ארי כל דהמרחק קדמך ייי דסני עבדין לטעוהון ארי אף ית בניהון וית בנתהון מוקדין בנורא לטעוהון: כל פתנמא דאנא מפקיד יתבון תהוה תטרון למעבד לא תוסיפון עלוהי ולא תמנעון מיניה: ארי יקום בינך נביא או חלים חלמא ויתן לך את או מופתא: וייתי אתא ומופתא דמליל עמך למימר נהך בתר עממיא דלא ידעתון ונפלחינון:

לא

אכן כוונת הכתוב זהו עבה להזהיר על הטעויות אשר יטעה להם מתוכות אשר עינו מחזק רשעים מארץ יכרתו ויתמוך מ"מ לא יתנו מלומר אחת מהשתים או תאמר שעבודים הנכרתים היו חביבים עבודה ולזה הקפיד ה' על עשותם כן לולתי זולת זה:

או תאחר שעבודים הנויים היום חביבים עבודה להקנאות עליה אל קנא ונוקם כמו שתאחר הזורק למדקלים הפוגר לעבור אז המעביר למילך וכדומה לזה והרחים שאין עובדין עבודה זו לה' אלהים ולטעם שהקפיד ה' להכרית הנויים על שעבדו עבודה כזו אלא על כלה שעבדוהו לה בשורש הדעות ועזבו אשר מנית וכל אחת מכ' הלוקות אלו שיכריע המכריע בדעתו לו בשל שורש אם יבדוק ליתר שעבדוהו היה עבודה רחוקה אלא הסברת לעבוד לה אלא שיש בחיבי העבודות עמהן שבהם קונה כשנעבו לזולת ויהם יכריע לומר שלא נה נ עבדה אלא לי הסברת לעבוד נם רוח בן כיון שאין זה מעשה עז לזה כמו שאמר ה' יתיר כי יכריע יגיעת הטעה לך

מלטעות בכ' אב' אלוקות הרעויות בנגד טעות הבא מרצתם לעבודתם עבודה אשר הטעה לך פן תנקש להחריבם בירושה תנקש בירושה שכשיבא תטרף מחריבים להיות כרוך לעשות נתעב אשר יעשו לאלוהיהם אשר ויעבדו אחר כמו רוחה ה' על שעבדים כזה לולתו ויש מומרו לחרי הטעה מכניך ובנגד טעות הבא מהכחת העבודה בזויה יתן עבודה זו בקרבת עבודה ולא יקפיד ה' עליה לעשותה לבער לפעור לבעותו וכדומה אמר ופן תדרש למלהיהם ונומר פירוש תדרוש במעשה העבודה ומחקנות הכללה כי תאמר מיכר ייעבדו הנויים פירוש דבר הנוה כי אין עבודי שעובדים הנויים ופלל עיקר הספרה שתתנה בה הטעות ואחר כי את כל תוכחת ה' אשר אנכי עשה ונומר לא כמו כאחת חוכח שם' מתקנא בעובדים תעבר מובח זה לולתו לא כן הוה מינו אלא דבר הנמלוי בעיני ה' וסמך נם כן לומר דבר זר נם בעיני אדם כחומרים נם את בניהם ונומר ישרפו ואתה נם טעות כ' אמין עבודה זו עבודה ואין ה' מקפיד על המעשים אשר זה כיוצא כי המעשה אינך פירוש אינך ה' הנם באמין מעלה וכבוד והיה אומרו תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהן פירוש המעשה אלך עצמו הוה מתועב בעיני ה' כדרך שתועב הרבה דברים בלא טייס מיוחד לכל מעביל כמו שתאמר איסור כ' אחיות הנם כיוצאני בדבר ובכדומה לזה כמו כן אשר מעשה זה לעין רנם אמין חפן סיעבדוהו לעבודתו הקדוש יומר אומרו את כל הדבר ונומר לא תוסף ונומר ולא תגרע לפי דבריהם יבא ע"פ פירוש לא תוסף בנגד עבודת הנויים לאלהיהן פלא יעשה מהם לעבודת ה' ולא תגרע ממנו פירוש לתיוך עבודות הנויים של עז כנזכר אלא בכלל האיסור ובזה נתיבנו כל הדקדוקים:

כי יקום בקרבך נביא אומרו נביא פירוש מפולו הוה מוחזק לנביא הנם סיהיה נאמן אלגלך אם אמר לך לעבור על חיוו מצוה לפי שעה כאלילהו בהר הכרמל וכי תך על פי כן אם יאמר לך שתעבוד עז חייב מיתה:

ונתן אלגלך אות ונומר כריך לך ית למה לא הזכיר בתחילה מאמר הנביא דבר שעליו נתן האות ונומר: עוד כריך לדעת כוונת אומרו ובא האות ונומר לאמר ונומר וכי האות הוה האומר אלא הנביא הוה האומר לעבוד עז שעל זה היה מתחייב מיתה:

ונראה כמכוון הכתוב לדבר כנגד נביא שבא ודבר בשקר זה ה' אמר אליו שאם יתן מופת זה או אות זה כוונת האות הוה ליומר עבודה עז והם יהיה האות והמופת בשקר זה אין הכוונה כן אלא אדרבא לתעבה ולטורפה כי שבשה הרשעים וכא האות והמופת ונומר ואחייב מיתה הנביא וכו' הנם אלא החליט בדבריו שיעבדו עז בא האות והמופת והם האומרים לעבוד ועוד שהוא לא אמר אלא או אות או מופת והיו שניהם חף על פי כן לא תשמע ונומר:

כי

רשי

(ז) ואת מצותי תשמרו. תורת משה: בקולו תשמעו. בקול הנביא: ואותו תעבודו. במקדשו: וכו' מדבקון. הדבק בדרכיו כמו קבור תקבור חולים כמו שעשה הק"ב: (ה) סרה. דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא נזיתיו לדבר כן דיפטו"דירש בלעז: יפרוך מבית עבדים. תפילין לו עליך שם שפלחך דיו:

(ג) לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא
הַהוּא אוֹ אֶל־חוֹלֵם הַחֲלוֹם
הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־
לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: (ד)
אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ וְאֹתוֹ
תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמֹרוּ
וּבְקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ
וּבוֹ תִדְבָּקוּן: (ה) וְהַנָּבִיא
הַהוּא אוֹ חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא
יוּמָת כִּי דִבֶּר־סָרָה עַל־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם ו
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּרֶכְ
מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחֲךָ מִן־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבָעַרְתָּ
הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:

כי

לֹא תֶקְבִּיל לְפִתְגְּמֵי נְבִיָּא
הַהוּא אוֹ לַחֲלֵים הֲלָמָא
הַהוּא אֲרֵי מְנַסֵּי יְיָ אֱלָהֲכוֹן
יַהֲבוֹן לְמִידַע הַאִיתֵיכוֹן
רַחֲמִין יַת יְיָ אֱלָהֲכוֹן בְּכָל
לִבְּכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן: בָּתַר
פּוּלְחָנָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן תְּהָכוֹן
וְיָתֵיהּ תְּדַהֲלוֹן וְיָת פִּקּוּדוֹהִי
תִּטְרוֹן וּלְמֵימְרֵיהּ תְּקַבְּלוֹן
וְקָדָמוֹהִי תִּפְּלְחוּן וּבֵרַחֲלֵיהּ
תִּתְקָרְבוּן: וְנְבִיָּא הַהוּא אוֹ
חַלֵּים הֲלָמָא הַהוּא יִתְקְטֵיל
אֲרֵי מַלֵּיל סְטָיָא עַל יְיָ אֱלָהֲכוֹן
דְּאַפֵּיק יַתְכוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם וּדְפָרָקָךְ מִבֵּית
עַבְדַיָּא לְאַטָּעָיוּתָךְ מִן אוֹרְחָא
דְפַקְּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְמֵהַךְ בָּהּ
וְתִפְלֵי עֲבִיד דְבִישׁ מִבֵּינָךְ:

ארי

אחרי

ה' וגו' קשה למה הפסיק בפסוק זה במאמינ תעשה נביא שקר שהרי מחריו הוא חומ' והנביא הזה וגו' יומת שהיה לו למומרו מחר פסוק והנביא וגו'. עוד בל"ל למה מחריך כל אלה הדברים תלכו תירלו תצוומו תשמעו מעבדו תדבקון.

ונראה

שבא לפרש הדברי' הכללים שיהיה בעבודת ה' כדי שתדע מהם לחייב הנביא וחולם כשיאמר לעבוד אחת מהנה לבד ותתחיל לומר אחרי ה' אלהיכם תלכו זו מצות קבלת עול מלכות שמים ללכת אחרי ה' ולא אחרי זולתו הוא למדת שהם אמר הנביא להבל עליהם עד ללית אחרים חייב ויהרוג ליה' אלהיכם תלכו לשון כתיב להעיד בפיעור חייב הנביא כמתחייב עליו שהוא שלא אחר קום עבוד עתה אלא תקבלו בו עליכם למלוך אחר יתחייב מיתה אלא הדברים הנם מדבריו ליתיר ואותו ואותו תירלו פי' דוקא אותו תירלו ולא לעז הכונה שהם בא לומר ירלו מעז פלונית הנם שלא אמר לעשות לה דבר ולא לעובדה אלא ליראה שהוא תריע לו ואין זה ממעט ירלתו יתברך מ"מ חייב מיתה כי אותו לבד ירלו ואותו תשמרו מצותיו ולא מצות עז הכונה בזה שהם תלוה עז לעשות דבר שיש בו הנאה כגון שתאחר עז פי בירדה להרויח יעשה דבר זה וירויח וכדומה לזה ואין בתעשה זה דבר שיגנע לעז ויש מקום לומר כיון שאין בדבר זה אין עבירה אין ככך כלום ת"ל מצותיו ית' תשמרו והם בא הנביא לומר שד' ניזה לו שיעשו דברי עז בזה ויבליחו יומת. ואו' ובקולו תשמעו כי דוקא בקולו ית' הוא שיש לכם לשמוע וללמד אתרותי הטהורות ולא בקולה של עז שהם עז אמרם אינו אתריים אסור לשומעם והם בא הנביא ואמר שניזה ה' ליליך לעז לשמיע דברים הנם כאלו אין בהם לא יעשה ולא לירהם ממנה אע"פ כן יומת. ואו' ואותו תעבודו כי לה' ולא לזולתו וכונה בזה ע"ד מו' ז"ל שאמר קיסר לבן קטי כל חבה ביניהם להבליך טבעתו מעל ידו לפני עז וילך ויבליחנה וירהם לרומים שתבד הנם שאין בלבו לעובדה ולא רצה וכו' ע"כ ובא הכתוב באלו לומר שהם בא נביא לומר כל פי ה' כי ה' מדשהו לעשות כן יומת הנביא. ואו' ובו תדבקון יתבאר ע"ד מו' ז"ל וכי אפשר לידבק בשכינה אלא שידבק בלומדי תורה שהם מרכבה לשכינה ובאחלי נדבק בו ית' ובאלו ניזה ה' שלא ידבק בקרובי ה' וקדושיו ולשלול בה שלא אמר בלבה ויעבדה אלהים אחרים ולא אמר בפה בא נביא ואמר בהאמר ה' לעשות כן יומת הנביא ואולי כי לזה נתכוון באו' ובא המות והמוסת לאותו שיתחייב מיתה אלהים אחרים ולא אמר בלבה ויעבדה אלהים אחרים לומר שחייבין גם אם לא יאמרו לעבוד והנם שנאמר אומר ועבדה הכונה בזה שפופו לומר ועבדה ולעולם שיתחייב על כל פרטים שרשם ה' כפסוק אחרי ה' וגו' ולזה נאמר אומר והנביא הזה וגו' כי כרשם לענין האמור יומת וטעם האיתה אמר הכתוב כי דבר סרה על ה' והנם שלא הסית בפי' לעז"ז מ"ש כן מחייבו הכתוב על עסקו על ה' שנביא דברים רעים כאלה ומודיע ה' שבכוחה בזו לא יבא נביאו ואנם שיבאתו לומר ליסרהל לבטל אינו מצוה הורות שעשה דוקא בשאר מצות אבל בעז כל בזוה בחייב עליו מיתה בין דבר שאינו חייב עליו מיתה לא יסכים ה' עליו לעשותו אפי' לפי שעה ואם אמר בן נביא שקר בשם בא' וכן אמרו בספרי ואל כי דבר סרה שבא לזיף דברו של הק"ב ועל זייפו הוא מת. וחון מדרכנו יתבאר הכתוב שבא להזהיר על כללות התורה שכלל בשתה סדרי משנה עליה אחרי ה' ונומר תלכו זה סדר זרעים ולפי שיש בהם דין לקט שכחה ופאה ומתנות עניים וכולן ממידותיו ית' נם לבנין מעבר שני עניך להוליכו למקום אשר יבחר ה' נם בענין מעבר לוי כי ע"ד מה באמרו אל מעשה בחדש אחד-שהיה נותן מעשרותיו ויתה לו שהוא מוציאה לו חלף וכו' לאחר זמן מת האיש הזה ונמלך בנו שבא רשע מעשה בעשרות ושיתת מעשיר הגיניך לשבא הבית הוציאה לו השדה בשיעור מה שפרע עליו שתתקך לשבא מחרת פיתת עוד הוציאה לו שדהו בשיעור מה שפרע שבא שעברה וכן עליה ע"ב הדברים מוכיחים כי לשיעור מה שהיה נותן היתה שדהו מוציאה לו לזה בא מאחרו ית' כאן ויהיה עליו שילך הוא אחר מעשיו ית' כי לתת בפי מה שיתן לו ולא יסובב עד' ילך אחריו בפי מה שיתן הוא מעשיותיו על לפופן שבתבנו. עוד בתבוון הכתוב לומר לשון זה בענד ס' זרעים לפי עבו מחית האדם ומזונותיו וכתב רמ"בם ז"ל לשבות דעות שעניך שבוון אדם בשתלכו ובשתשתו להבדות נופו לעבודת ה' וכו' דבתיב בכל דרכיך דעהו וגו' והוא מאחר אחרי ה' אלהיכם תלכו בדרכיכם ואותו תירלו זה סדר מועד ורמזם בתיבת תשמרו שבת תקרא לות דכתיב לות היא גם ימים טובים נקראים לותות ויהם לכם התורה ע"ד מו' ז"ל בם ת קוני הזהיר ירא שבת שעניך לירא מעשהם. ואת מצותיו תשמורו זה סדר נשים שעניך לשמור הרבה מצות שבתלבות נשים ואיסורי ביאה ויוקות. ובקולו תשמעון זה סדר נזיקין ורמז בשאתר בקולו תשמעון שעניך להטות אוזן לשמר ישפטו השופטים לחייב החייב ולזכות הזכאי ולא יסור מכל אשר יורוהו וכמו שאתר בהכתוב והחיים וגו' לכלתי שמוע אל הכהן וגו' מו' אל השופט וגו' ואותו תעבודו זה סדר קדשים שבלו משפטי עבודת בית אלהינו ובו תדבקון זה סדר טהרות שבלו משפטי הטהרות ורמזו בשאתר ובו תדבקון כי בשתנעות הטהרה יהיו רמוזים לידבק בשכינה:

והנביא

הזה או חולם וגו' הוצרך הכתוב לומר נביא וחולם שהם לא היה אומר אלא נביא היתי אומר אלא חייב הכתוב שיתה אלא לזה שאתר שדבר ה' אלהיו בנבואה במצוות ישראל לשמוע לנביא דכתיב אלהו משמ"ש הבא בדברי חלומות שאין חייב על ישראל לשמוע דברי חלומות ויש מקום לומר עליהם חלומות שוא ידברו אינו חייב ת"ל או חולם והם היה אומר אלא נביא היתי אומר שאין חייב מיתה אלא החולם אבל הנביא ואת נביא שהוא מחוזק לנביא שתת כמו שפי' בפסוק שלפני זה ואתה דברו כדרך שיאתר בעבור על שאר מצות לפי שהוא ת"ל ודנביא וגו'

החלום

הזה יומת כי דבר וגו' כונת הכתוב היא לפי שיאתר האומר בשלמת הנביא כוזבי אלא מבא הנביאה כדרך זה אלא אשר בדה מלבו מ"מ החולם להיות בחלום יכולה להתדם דברים מופלאים וכוזבים יכול להיות שזה החיש חלום זה חלם ולא שקר וזה שתת והם היה חייב מיתה על אשר יחתר לתם עבדו עז זה יתחייב מדין מסית אבל כיון שהוא חלום לבד ופמו שפירשתי בפי' החלם דברים אינו חומר אלא האמונה הוא האומר לעשות מ"ב לתה יהיה החלום על חלומו לזה אמר כי דבר סרה פי' הנם שבדיק לומר כי בא החלום בדברו והוא מה שפירש בתיבת החלום פי' לו יהיה שהחלת היותי חלום בדברו מ"מ כן לא היה לו להחשיבו ולספרו לתם כני ישראל כיון שהוא דבר סרה על ה' ועל זה לבד יומת והוא המוניח אתבם מאין מניח בא הכתוב לשפוט בבדק חייב מיתה החלום בשאתר זה עלה כיון שם מלהיבם חוניח אתבם מה"מן הני קרחה ה' בעין פתוחה בקרין אמונות ה' וקבחת זולתו וכמו

ס (ו) כִּי יְסִיתְךָ אָחִיךָ בֶּן־אִמֶּךָ אוֹ־בִנְךָ אוֹ־בִתְּךָ
אוֹ אֵשֶׁת חֵיקֶךָ אוֹ רֵעֲךָ
אֲשֶׁר כְּנַפְשְׁךָ בַּסֵּתֶר לֵאמֹר
נֵלְכָה ׀ וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים
אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ
אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ׃ (ז) מֵאֱלֹהֵי
הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם
הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ אוֹ הָרְחֹקִים
מִמֶּךָּ מִקְצֵה־ הָאָרֶץ וְעַד־
קְצֵה הָאָרֶץ׃ (ח) לֹא־תֹאבֶה
לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־
תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמֹל
וְלֹא־תְכַסֶּה עָלָיו׃ (ט) כִּי
הָרֹג תַּהַרְגֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה־בּוֹ
בָּרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל־
הָעָם בָּאַחֲרֹנָה׃

וסקלתו

(ו) כי יסיתך • לין הסתה אלא נרוי שנאמר כי יסת ה׳ הסיתך כי המלטר בלעז פת ויתו לעגלת כן: תחיך • מאב: בן אמך • מיקר: בנך או בתך • השוכבת בחיקך ויחתקך כך מתקיימת בלעז וכן מחיך החזן מיסוד המקוע בחזן: אשר כנפשך • זה מכיך פירש לך שהכתוב מת החביבין לך ק׳ למחריס: בסתר • דבר הנאוה בהוות לחין דברי מסית אלא בסתר • יכן שלשה הוא אומר בסתר ביחיד ביום בת אחד בלילה ותפלה: תגר לא ידעת אתה • ואבותיך • דבר זה גילוי גיהול הוא לך שאף האומות אין מניחין את בחשרי להם אלהיהם הוא אומר לך עזוב את בחשרי לך מאחריך: (ז) הקרובים אליך או הרחוקים • לאת פירט קרובים ורחוקים אלא כך אתר הכתוב מטבון על הקריבים אתם למד טבו של רחוקים כשם שאין אתה בקרוב ס כך אין אתם בריחוקים • מקצה הארץ • זו אתה ובבא הסמים שבו מהלכין מסוף העולם ועד סופו • (ח) לא תאבה • לו • לא תרצה אתה לו לא תאבה תאהבנו לפי שאתר ואהבת לרעך כתוב • את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו • בהתחבנו על נפשו למחול לו • לפי שנאמר עזוב תעזוב עמו לזה לא תעזוב: ולא תחום עיניך עליו • לפי שנאמר לא תיחוס תיעוד כל דם רעך • על זה לא תחום: ולא תחמול • לא תהפוך בזכותו: ולא תכסה עליו • אם אתה יודע לו הובה תיעך הבאי לבתוך: (ט) כי הרג תהרגנו • יבא מב״ד חייב על אחזירתו לזכות: ידך תהיה בו בראשונה • תיהיב ביד הבינות להמיתו לא את בידו יתות ביד אחרים שנאמר ויד כל העם ובומר:

לבבת

ספירסתי בפרשת יתרו בפסוק אנכי ה׳ ובומר אשר הוצאתיך מארץ תגרים וכיון שכן החולם זה היה לו לבטל את אבר יניד לי בעל החלומות בדמיונות הבזויות מפני מה שראה בהקיץ ולא בחלום וכיון בלא עבה כן ובא לסברי זה יניד שנדקו הדברים מאליו ואפן שישמעו אליו בית ישראל לזה יותר על חלומותיו ועל דבריו:

אֲרֵי יִמְלְכִינָךְ אָחוּךְ בַּר־
אִמָּךְ אוֹ בְרָךְ אוֹ בְרָתָךְ אוֹ
אִיתַּת קֵינְכָּךְ אוֹ חַבְרָךְ
דְּכְנַפְשָׁךְ בְּסָתְרָא לְמֵימַר׃
נְהָךְ וְנִפְלַח לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא
דְּלָא יְדַעְתָּ אַתְּ וַאֲבָהָתָךְ׃
כְּטַעֲוָת עַמְמַיָּא דִּבְסַחֲרָנֵיכוֹן
דְּקָרִיבִין לָךְ אוֹ דִּרְחִיקִין
מִינָךְ כְּסָפֵי אַרְעָא וְעַד־
סָפֵי אַרְעָא׃ לָא תְיבֵי
לֵיהּ וְלָא תְקַבֵּיל לְמֵימְרֵיהּ
וְלָא תְחוֹס עֵינָךְ עֲלוֹהִי וְלָא
תְרַחֵם וְלָא תְכַסֵּי עֲלוֹהִי׃
אֲרֵי מְקַטָּלָא תְקַטְלִינֵיהּ יְדָךְ
תְּרֵי בֵּיהּ בְּקַדְמַיְתָא
לְמִקְטְלֵיהּ וִידָא דְּכָל עַמָּא
בְּבַתְרַיְתָא׃

ותרגומיה

מן הדרך אשר צוך ה׳ נא לומר כי טעם חיוב מיתה לנביא וחולם הוא לפי שבאו דבריהם על דבר ההיה עקר בללות התורה פהיה כי שקול נגד כל התורה הא למדת אלם בא על אחת מכל מצות ה׳ בין חולם בין נביא לא יומתו ודין הקבלה מהם בכל החלומות נאמר אלו הוא יבבר והנביא אם היה ידוע לנביא אמת נקבל ממנו כשאיהו בבר הכרמל:

ובערת הרע מקרבך מאלי בירמיה לאותיו בקדוש בדוך הוא בעם זה בבתיב יבר לב האדם רע ולזה אמר הרע הידוע והכונה בזה כי בשעבי תשפט בכיונה בזה מתבשר הרע וניתם כאן ולא יתענם בלבות בני אדם באותיו מקרבך:

כי יסיתך אחיך וגומר כפ׳ זו רמז ה׳ הערה גדולה באופני ההסתה הנאה להאדם מצנמו להטותו מדרך הטוב וידיעה דע כי יש מסית עבה עם האדם מיום היותו בעולם ובאומרם לו בבחיר לפתח הטעת רובן והוא מסית להאדם להרע:

עוד יולד באדם בח מסית כ׳ באחצעות העבדה אם עבר על מצוה אחת תולד בו בח בחפץ הרע והוא סוד מאמר עבירה גוררת עבירה ילמדיכו בזה אנשי אחת לומר כי על ידי עבירה ק׳ קונה קטיגור אחד ונוסף נם הוא על רח הרע הרחטון להחטיאו וכן שנים וכן שלשה כי יבבה להטות יגדל בו ההסתה ולטעם זה אמרו מקום שבעלי תשובה עומדים אין נדיקים נמירים יכולין לעמוד:

עוד באחצעות נטות האדם לדרך לא טוב יסובבוני קנות נ׳ סהוא נפש רעה כדרך שיזכה האדם בתוספת נפש יתירה בהתעלותו בדרכי ה׳ כמו כן באחצעות דרכים הרעים יקנה תוספת נפש רעה להחטיאו:

עוד יוסיף מזה נדר ד׳ והוא להכנס נפשו בנדר אחרת כאין לתעלה מתנה והוא שנפשו תתאבר את בתוך עם חלק הרע ותבוה לו בטבעה ובח הוא נתר החלט

ואומרו מחלמי העתים פירוש כי יבא בטענה להוכיח ממח שלפניו מחלמי העתים אשר סביבותיכם כי יהיו העתים מסביב ליעקב יחנו בחלוה וכהצלחה מרובה ויאמר אליו להדמות לתם שלפניו או יבא בטענה להוכיח הוכחה נדולה והוא בשתהיה עד שיתפשטה בעולם שכל העולם הנה עד אחת בכל העולם תקנה האדם ועד קנה האדם וכסף זה עתה בטענה להוכיח כי יש בה מעם ח׳ תק על פי כן אתר לא תאבה לו ונומר פירוש נותנת התורה עצה לאדם שיחלט בה מתנו ח׳ לא תאבה לו פירוש ע״ד שומרו בני אם יפתוך חטאים אל תאבה פירוש לא תכנם עמי בטענות אלא בלילת הדעון בלא טענה ועיין מה שפירשתי בפ׳ ולא תאבה וישלול שמוע לדבריו עוד בזה והטעם שאם יבנם עמו בטענות התמדת החושב תוליד תכונת הרע באדם ואומרו לא תחום וגומר פירוש שנדיך להרחיק ממנו בל אתר תאוה נפשו אפילו דברים כאין לעצות אדם בהם אסור כדי לעצות אדם נפשו ולא יחום ולא יחמול עליו לומר לאת יענה נפשו ללא דבר וה׳ הרחמנו להתכון זה והנה הנם שעינוי זה היה לנפש עקרו הוא להותו המתלוה לה מהם כוחות המסיתים שזכרנו והוא סוד התענית שיתענה האדם למבד בח הרע הדבוק בו שהוא בח המסית האמור ואומרו לא תבסה עליו ע״ד מעשה של רב עמרם חסידא שעשק נורח בעמרים ואיספו יחד נם בני אדם נם בני חיים ובזה נרם אתנו מסית והוא אומרו לא תבסה עליו הכרו עליו ונלהו לעיני בבל ובזה תהיה נמלט ממנו כי בזה אתה הורגו והוא אומרו כי הרוג תהרגנו ואומרו ידך תהיה בו בראשונה להמיתו וגו׳ פי׳ הרמב״ן בהקדמה נורח בי עמרים שלא בבלה תעשה ידך אחר בבל בשתעשה להתעשם בנגדו ולדחיותו אין לך להבלם בדרך זה אלא ידך תהיה בו בראשונה להמיתו ע״ד אומרו ובני בחרבי ואם לא תעשה ידך יד בל העם בתחרונה לקרוא נורח בי עמרם לבח אליו העם להורגו בבוחם שחיבוד אחותו היה הרינתי:

ואומרו

(יג) לבבת שם . פרט ליהושלם שלא נתנה לדורות : כי תשמע לאמר . תאמר כן ינאו ונאמר : (יג) בני בליעל . בלי עול שפרקו עולו של מקום : מכשים . ולא נכשים : יושבי עירם . ולא יושבי עיר אחרת מכאן אמרו מין נכשלת עיר הנדחת עד שיהיו מדיחיה מתוכה : (יד) ודרשת וחקרת ושאלת היטב . מכאן למדו שבע חקירות׳ מריבוי המקרא . כאן יש שלש דרישה וחקירה והיטב ושאלת אינו מן המנין ומנו למדו בדיקות ובמקום אחר הוא אומר ודרשו הסמיכו׳ היטב׳ ובמקו׳ אחר הוא או׳ ודרשת היטב׳ יולמדו היטב׳ היטיב לנגיר׳ שור ליתן האמור של זה בזה : (טו) הכה תכה . אם אינך יכול להמיתו במיתה הכתוב׳ הם המיתם בחרב׳ (יו)לה׳ אלהיך . לשמו ובשבילו: (יז) למען ישוב ה׳ מחרון אפו . שכל זמן שע׳ בעולם חרון אף בעולם :

לה

(י) וְסָקַלְתּוֹ בָאֲבָנִים
וָמֵת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחֲךָ מֵעַל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים : (יא)
וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן
וְלֹא־יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר
הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ : ס
(יב) כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ
לָשֶׁבֶת שָׁם לֵאמֹר : (יג) יָצְאוּ
אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיַּעַל מִקִּרְבֶּךָ
וַיַּדִּיחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם
לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים
אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם :
(יד) וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ
וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת
נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה
הַזֹּאת בְּקִרְבֶּךָ : (טו) הַכֵּה
תַכֶּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא
לְפִי־חָרֶב הַחֲרֵם אֹתָהּ וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ
לְפִי־חָרֶב : (יו) וְאֶת־כָּל־
שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רְחֹבָהּ
וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ אֶת־הָעִיר
וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם
לֹא תִבָּנֶה עוֹד : (יז) וְלֹא־
יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־
הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה
מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים
וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לַאֲבֹתֶיךָ : (יח) כִּי
תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ : *

בנים

ואומרו וסקלתו באבנים ומת ע"כ אומרם על כורחך בסוף שמע ישראל שים כי ה' אלהיכם שכו סוקלין ס"מ בקירטע ומת ומומרו וכל ישראל ישמעו וירמו כי כשירמו ישראל קריאתם וטעם קריאתם ישמעו ויוסיפו לירא את ה' וכאומרם על סס כאותו מעשה וכו' של החסיד :

לשבת סס לאמר אומרו לאמר נאכוון לפה שאומרו על שים מנוח לסבת בארן כנען והוא אומרו לשבת כה לאמר כאילו אמר לאמר לשבת כה : עוד יתכאר בדקדק אומרו יבאו אנשים בני בליעל לאמר אמר אנשים שיש מסניף לומר בני בליעל ואני יודע שהם אנשים ואם לומר אנשים זה אינו לריך קרא למעשה שכל אלה הניע לכלל עוכרים אין לריך למעשו :

אבן נאכוון הכתוב לומר שהנם שאמרו יבאו אנשים פירוש שהם נדיקים כאומרם על אנשים שבאמקרא נדיקים והוא אומרו לאמר יבאו אנשים מודיעך הכאוב שאחזיק אותם בבני בליעל ואסיר מהם אוקת כשרות :

עוד ירגיל שהנם שלא שמעת הדברים ברורים שיאמרו האדיאים אלא אמירה שנשמע ממנה דבר זה שיבאו ואומר נדרשה ואומר פירוש יעשה דריסה וחקירה לדעת אם יש אמת בקול הנשמע והוא אומרו ודרשת וחקרת ושאלת ומן הראוי הול להקדים ושאלת שיש השאלה ואחר כך הדרישה והחקירה אלא נאכוון ליתר סידורם כשמיעה הראשונה שמעת אם יש עדים בדבר ואחר כך ישאל פי היודים לדון על פי עדותם .

ונתן לך רחמים ורחמך כוונת מאמר זה כאן לפי שניוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ותשולו בהמתם מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם כאו שספרו לנו היסטוריאלים כת הרומיים כאאמר המלך פי יש להם חשק גדול לעשה שהורגים אדם וכבהמה אדם שורש הרחמים והיו לאכזר והבאוקם עצמה תהיה כשרשת ברומי עיר הבדחת לוה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות אקור הרחמים יפשיע בהם את הרחמים מחדש לבטל את האכזריות שנולד בהם מכח המעשה ואומרו ורחמך העיר כוה שכל זמן שהאדם הוא בנדר טבע אכזרי כאו כן יתבאר ה' עמו כאיר ה' מרחם אלא לרחמן :

ואומרו והרבך נתכוון לנחם העם ברמותם כי נפרצו פרץ בחומתן אנשי עיר אחת יחד לזה הבטיחם כי לא ירע לכם כי הוא ירבה ויחלה האחדון בתוספת מרובה :

ואומרו כי תשמע נתן טעם להבטחות כי בשלמע אם היתה הדריסה על אנשי עיר הנדחת לנקמה אנושית יש אקום להשמיד מהדבר משע"כ עתה שאין המעשה אלא אשמע הקלת אנות האדם ואומרו כי תשמע בקול ה' לשמור את כל אנותיו כי כשעושים משפט בעיר הנדחת כאילו קיימו כל אנות ה' כאומרם זל :

בנים

(ה) לה תתגודדו • לה תעשו גדודים גדודים בבתיכם על מת כדרך שהאמוריים עושים לפי שהיו מקום ואתם הפוכים להיות נאים ולא גדודים גדודים : בין עיניכם • מקל שפחתת ובמקום אחר הוא אומר ולא יקרחו קרחה בראשם להיות כל הרואם כבין העינים : (ג) כי עם קדוש אתה

בנים אתם ונומר לריך לדעת מה טיסם שתך מאתר בנים ה"נ למאמר אתגודדו נרמה כיוצא בדבריהם לומר בבתיכם מה בין מהבר למת הרי הוא דומה למחם מכלה בנו למחורה ל"ע שהרי בתם בנו ומה בינו לבין בנו מלה מן המקום כלך אלך אחר בנו ומה בינו לבין בנו מלה מן המקום כלך אלך אחר בנו ולמדנו מכאן שהבנים מקרחים על המתים ואל זה אין לנו להתיידד ולבנים קרחה אם כאין רק המותרות כלה נקראו בנים לכ"ע והוא מיאתו אתם לבנים בהי"ת כלומר שהרי ידוו הרואים ביום מיתתם שהם מתיט מיתה כמוכם ועיד בנמלת בין החיים :

והראה ונומר לחינה נרחה ככל מין מ"כד שים בו מינים הרבה ומשונים אתר בהם הכתוב למינהו למיהם וכל כאין בו אלא מינים מיוטים ודומים קלת אינו אומר למינהו ידרמים כי בכר לא נאתר בו למינו ואומר בנמרא על עוף אחד כמינו ניכר שהוא בכר הרי שחוספין שהוא מין בכר הרי הים לבשר מינים ואף על פי כן לא אתר הכתוב למינו :

כל

בְּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא־תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת : (ב) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה : ס (ג) לֹא תֹאכַל כָּל־ תּוֹעֵבָה : (ד) זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכֵלוּ שׁוֹר שֵׂה כְּשָׂבִים וְשֵׂה עִזִּים : (ה) אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וְאַקּוֹ וְדִישֹׁן וְרְאֵמִים וְזָמֶר : (ו) וְכָל־בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע שְׁתֵּי פְרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ : (ז) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מַמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה הַיְּסוֹעָה אֶת־הַגָּמָל וְאֶת־ הָאַרְנֶבֶת וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־ מַעֲלֵה גֵרָה הֵמָּה וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם : (ח) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־ מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְלֹא גֵרָה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ : ס (ט) אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת תֹּאכֵלוּ : (י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת לֹא תֹאכֵלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם : ס (יא) כָּל־צִפּוֹר טְהֹרָה תֹּאכֵלוּ : (יב) וְזֶה לֹא־ תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעָזְנִיָּה : (יג) וְהָרְאָה וְאֶת־הָאַיָּה וְהַדָּיָה לְמִינָהּ : (יד) וְאֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ : (טו) וְאֶת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ : (יו) אֶת־הַכּוס וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף וְהַתִּנְשֶׁמֶת :

והקאת

בְּנִין אַתּוּן קֻדָּם יְיָ אֱלָהְכוֹן לָא תִתְהַמְמוּן וְלָא תְשַׁוּוֹן מְרַט בֵּין עֵינֵיכוֹן עַל מֵית : אֲרֵי עַם קַדִּישׁ אַתְּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וּבָךְ אִתְרְעִי יְיָ לְמֶהֱוֵי לֵיהּ לְעַם חַבִּיב מִכָּל עַמְמַיָּא דְּעַל אַפֵּי אַרְעָא : לָא תֵיכוֹל כָּל דְּמְרָחַק : דָּא בְעִירָא דְּתֵכְלוּן תּוֹרִין אָמְרִין דְּרֵי חֵלִין וְגַדְיִין דְּעִזִּין : אַיָּלָא וְטָבְיָא וְיַחְמוּרָא וְיַעֲלָא וְרֵימָא וְתוֹרְבָלָא וְרֵיצָא : וְכָל בְּעִירָא דְּסָדְקָא פַּרְסָתָא וּמְטַלְפָן טַלְפִין תְּרֵין פַּרְסָתָא מַסְקָא פִּשְׁרָא בִּבְעִירָא יְתָהּ תֵּכְלוּן : בְּרַם יָת דֵּין לָא תֵכְלוּן מְמַסְקֵי פִּשְׁרָא וּמְסַדְּקֵי פַּרְסָתָא מְטַלְפֵי טַלְפַּיָּא יָת נַמְלָא וְיָת אַרְנְבָא וְיָת טַבְיָא אֲרֵי מַסְקֵי פִּשְׁרָא אִינוּן וּפַרְסָהוֹן לָא סְדִיקָא כְּסָאֲבִין אִינוּן לְכוֹן : וְיָת חֲזִירָא אֲרֵי סְדִיק פַּרְסָתָא הוּא וְלָא פָשַׁר כְּסָאֲב הוּא לְכוֹן מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵכְלוּן וּבְנִבְלָתְהוֹן לָא תִקְרְבוּן : יָת דֵּין תֵּכְלוּן מִכָּל דִּבְמַיָּא כֹּל דְּלֵיהּ צִיצִין וְקַלְפִין תֵּכְלוּן : וְכֹל דְּלֵית לֵיהּ צִיצִין וְקַלְפִין לָא תֵכְלוּן מְסָאַב הוּא לְכוֹן : כָּל צִפַּר דְּכִי תֵכְלוּן : וְדֵין דְּלָא תֵכְלוּן מִנְהוֹן נְשְׁרָא וְעַר וְעָזְיָא : וּבַת כַּנְפָּא וְטַרְפִּיתָא וְדַיְתָא לְזַנְהָּ : וְיָת כָּל עוֹרְבָא לְזַנְיָהּ : וְיָת בַּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִיפַּר שַׁחֲפָא וְנָצָא לְזַנּוֹהִי : וְקַרְיָא וְקִפּוֹפָא וּבוּתָא :

וקתא

(יז) וְהַקְּאַת וְאֶת־הָרְחָמָה וְאֶת־הַשָּׁלָךְ: (יח) וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפַת וְהָעֲטַלֵּף: (יט) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ: (כ) כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכֵלוּ: (כא) לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לַנָּכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: ס

(כב) עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: (כג) וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: (כד) וְכִי־יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (כה) וְנָתַתָּה בַכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: (כו) וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:

והלוי

(יז) והקאת. הסולה דגים מן הים: (יח) דוכיפת. היא מרגנול הכר יבלבז הרו"ם וכרבלתו כפולה: (יט) שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על החרן כנון זבובין וגרעים ומגפים טמאים הם קרוייס שרץ: (כ) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא כמו ליתן עשה על לא תעשה וכן בכתה תועה תאכלו ולא בהמה טמא. לאו הבא מכלל עשה עשה. לעבור עליהם בעשה ולא תעשה: (כא) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ומוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לה'. קדם את עצמך במותר לך. דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור אל תעשם בפניהם: לא תבשל גדי. ג' פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה: (כב) עשר תעשר. וסמיך ליה לא תבשל גדי. מה ענין זה אצל זה. אמר להם הקדוש ברוך הוא ליטרחל אל תניחו לי לבשל גדיים על תבואה עד שתהו בחגי מתיתיהן כשם שיתם מעשרות כרחוי בשנה סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא מבשלתן שנאמר ובדפה לפני קמה וכן לעניין כהורים: שנה שנה. מכאן שהי מעשרין מן החדש על השנה: (כג) ואכלת ונומר. זה מעשר שני שכבר למדנו ליתן מעשר אחר לעניים שנאמר כי תכלה מעשר את כל תבואתך ונומר לאכלו בכל מקום. שנאמר ואכלתם שמה בכל מקום. על כרחך זה מעשר אחר הוא: (כד) כי יברכך. שתהא התבואה מרובה לבשת: (כו) בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין. פרט: וככל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל. מה הפרט מפורש ולך ולבעלות החרן ורמזו למאכל חדם וכו':

והלוי

כל נבילה ונומר מומרו כל למ"ד איסור חל על איסור ירצה לרבית כל המתעבל בין טהורים בין טמאים בחת עליהם מוהרת לא תאכלו כל נבילה ולמ"ד אין איסור חל על איסור מומרו כל מרכה כל מין טהור בין בהמה בין חיה בין עוף מאכל טמאה לא:

עוד ירבה במומרו על פי חה שהמרו

במסנה ופסקו רמ"כם פ"ד מהמ"מ וכל כל הנבלו מטרפו' זעז' וכו' כיצד הלוקח מנבלת הטור ונבלת הנמי ונבלת התינוק וקבץ מן הכל בזית כשר ואכלו לוקה ע"כ והיה מחמר לא תאכלו כל נבילה פירוש שמזהיר על איסור מכילה שהיא כזית הבחת מכל דבר המתעבל הנם שמין הזית בח חלח מעלמתם יחד:

לגר אחד ונומר הקדיש זכרון הגר לזכרון

הגיחיה ונכנכרי הקדיש זכרון המכירה לזכרון הנכרי בחם' חולין חביחו מחלוקת ר"מ ורי ור"מ סובר שבח הכתוב לדבר בסדר זה להתיר נתינה לגוי ומכירה לגר ולזה סמך נתינה ומכירה יחד ורי סובר הדברים כפתבן מעלם שאמר קדש לו מכור ולח אמר ומכור ור"מ מייחב תיבת לו להקדיש נתינה דגר לתירה דגוי וכדיך לדבת לם' רי לאמר דבר הכתוב בסדר זה ויתבאר על פי מחלוקת אחרת שנחלקו בתסכתל עז' ר"מ ורבי שמעון בדין מיסור פנים רבי שמעון מתיר ור"מ חוסר תתיחה לח תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך ונומר כל הרחוים לגר קרויים נבילה שאין רחויה לגר חיכה קרויה נבילה ע"כ מעמת שדרשת ר"מ היה מאמ שבח הכתוב לומר לתתה לגר ואם חיכה רחויה אין אדם נותן ומוכר דבר שאינו טוב הא למדת שברחויה הכתוב מדבר ולזה דורש שאין קרויה נבילה אלא דורש שאין קרויים נבילה אלא ונומר ואין דברים אלו נרחים כי לעולם בשאמר הכתוב הנבילה כל נבילה בשמעתן ומאחר הנתינה והמכירה בח בשאם רחויים ומי תלה זה בזה ע"כ נרחה שדרשת ר"מ היה מאמ שסיבה הכתוב בסיעור הדיבור וכתב תיבת לגר סמוך לתיבת נבילה ולא אמר בסדר שאמר אחר

כך מבור לנכרי וזהו נם כן סיעור דיבור הרחוי להקדים המעשה ואחר כך יאמר לגוי לזה דרש ר"ם שבח הכתוב להעיד כמשמע זה לומר שאיכה נבילה אלא אם היה רחויה לגר אבל אם היה אומר הכתוב תתנה לגר אין מקום לדרשתו ולדבך זה הרוחנו טיס סיעור הסדר אלינה דרבי יהודה כי סובר נרבי שמעון דאין איסור פנים ולטעם זה שינה הכתוב להבר בסדר זה להסמיך אאמר תיבת לגר נבילה לתיבת הגר ושינה מסדר הסמוך לו להעיד על דרשה זו ולזה ל"מ בדורש שבח הכתוב להתיר נתינה לגוי ומכירה לגר אין לו מקום לדרוש נבילה הרחויה לגר ונומר ואאר אפילו אינה רחויה לגר ונתיבבו על בוריין. אלא שרא אי אם בתסכת עז שהקשה הש"ם כשאמר אינה נבילה הקשה ול"ל ור"מ היתה אומר מעיקרא ור"ם סרוחה מייירת לה מנטריך קרא ע"כ ולפי דבריהם אם הקשה הש"ם לר"מ והלא לסברת ר"ם אין מקום לדרוש דרשת ר"ם כאן שבתבנו ואילו כי לרוחה דאאר אפילו אית"ל שיסבור דרשת ר"ם יכול להעמידה בסרוחה מעיקרא אבל אחר שאמת אין קושיא לר"מ וכמ"ם וכפי אחר שאמת נם ר"מ יסבור כר"ם בסרוחה מעיקרא דעבדא בעלמא כמ' דעבי ואינו נרין קמא:

(כז) והלוי לפי שאינו לפי מנין ולא נחלה • אליתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה • ינהגו לקט שכחה ופאה ואפקר שהוא יש לו חלק עמך ואינו כתוב ואינו חייבין בתרומה: מקצה שלש שנים • כח ולמד שהם השנה מעשרותיו של שנה זו ושנייה לשמוטה שיעשרם מן הבית בשלישית: (כט) והלוי • ליטול מעשר ראשון: והגר • ויתקוס • ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו • ולא תאכלנו מחוץ לירושלם כדרך שנזקקת לאכזל מעשר שני של שתי שנים: ואכלו • תן להם כדי שיעשו מכאן אתרו מין פוחתין לעני בעזרה וכו' ואתה הולך לירושלם במעשר של שנה ראשונה ושני שבידיך ותתודה בירושלם תחלה מן הבית כמו שתפורש בפי תבלה לעשר: (א) מקץ שבע שנים • יכול שבע שנים לכל תלויה ותליה • תלמוד לומר קרבן שבע שנים ואם אתר אומר שבע שנים לכל תלויה ותליה להלויות כל אחת ואחת היתה הדיבה לא למדת שבע שנים לחיוב השמוטה • שמוט את ידו כל בעל משה ידו • שמוט את ידו כל בעל תשה: (ד) אשר ישה • אם לא יהיה כך מכיון • ולהלן הוא אומר כי לא יחדל מכיון • אלא בימי יהושע עושים רצונו של מקום מלוהים בתחילה ובסוף וכאן בתחילה אתם מלוהים רצונו של מקום מלוהים בסוף: מכיון • דל מיני ולעתן נכיון שהוא אחד לכל דבר: (ה) רק אם כמותי • אז לא יהיה כך מכיון: שמוע בקול • כמין המשה ת שמיעין אותו הרבה: נאמר דבר לך • ויכול דבר כדוך אתה בייר: (ו) והעבטת • כל לשון הלויה כעבוט על החלוה נופל בלשון מקביל נגון והלוית והעבטת ואם היה אומר ועבטת היה נופל על הלוה כמו ולוית: והעבטת גוים • יכול את־כל־הם אתה מושל ואינם מושלים לך תלמוד לומר ומשלת בגוים רבים • תעבוט: ומשלת בגוים רבים • יכול גוים אחרים מיבלים עליך תלמוד לומר וכך לא ימשלו: (ז) כי יהיה בך • מכיון • התחל מתוך הודם • מתוך מתוכך • קודם לתוך ממך • בשעריך • בעני שעריך קודמים לעני עיר אחרת: לא תאמץ יש לך אדם בישיה • אם יהיו אם לא תאמץ • אם לא תאמץ • יש לך אדם שפתוח את ידו ומקופה לכל אחד לא תכיון: מאחיך • מכיון • אם לא תתן לו סופך להיות אחיו של מכיון:

(כז) וְהַלֵּוִי֙ אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶ֔יךָ לֹ֥א תַעַזְבֶ֖נּוּ כִּי־אֵ֣ין ל֔וֹ חֵ֥לֶק וְנַחֲלָ֖ה עִמָּֽךְ׃ ס (כח) מִקְצֵ֣ה ׀ שָׁלֹ֣שׁ שָׁנִ֗ים תּוֹצִיא֙ אֶת־כָּל־מַעְשַׂ֣ר תְּבוּאָתְךָ֔ בַּשָּׁנָ֖ה הַהִ֑וא וְהִנַּחְתָּ֖ בִּשְׁעָרֶֽיךָ׃ (כט) וּבָ֣א הַלֵּוִ֗י כִּֽי־אֵין־ל֤וֹ חֵלֶק֙ וְנַחֲלָ֣ה עִמָּ֔ךְ וְהַגֵּ֖ר וְהַיָּת֣וֹם וְהָאַלְמָנָ֑ה אֲשֶׁ֥ר בִּשְׁעָרֶ֖יךָ וְאָכְל֥וּ וְשָׂבֵ֛עוּ לְמַ֥עַן יְבָרֶכְךָ֣ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ בְּכֹ֖ל מַעֲשֵׂ֣ה יָדְךָ֑ אֲשֶׁ֥ר תַּעֲשֶֽׂה׃ *

טו

ס (א) מִקֵּ֥ץ שֶׁ֖בַע שָׁנִ֑ים תַּעֲשֶׂ֖ה שְׁמִטָּֽה׃ (ב) וְזֶ֣ה ׀ דְּבַ֣ר הַשְּׁמִטָּ֗ה שָׁמ֤וֹט כָּל־בַּעַל֙ מַשֵּׁ֣ה יָד֔וֹ אֲשֶׁ֥ר יַשֶּׁ֖ה בְּרֵעֵ֑הוּ לֹֽא־יִנָּ֣שׂ אֶת־רֵעֵ֔הוּ וְאֶת־אָחִ֖יו כִּֽי־קָרָ֥א שְׁמִטָּ֖ה לַיהוָֽה׃ (ג) אֶת־הַנָּכְרִ֖י תִּגֹּ֑שׂ וַאֲשֶׁ֨ר יִהְיֶ֤ה לְךָ֙ אֶת־אָחִ֔יךָ תַּשְׁמֵ֖ט יָדֶֽךָ׃ (ד) אֶ֚פֶס כִּ֣י לֹא־יִהְיֶה־בְּךָ֣ אֶבְי֔וֹן כִּֽי־בָרֵ֥ךְ יְבָרֶכְךָ֖ יְהוָ֑ה בָּאָ֗רֶץ אֲשֶׁר֩ יְהוָ֨ה אֱלֹהֶ֜יךָ נֹתֵ֧ן לְךָ֛ נַחֲלָ֖ה לְרִשְׁתָּֽהּ׃ (ה) רַ֗ק אִם־שָׁמוֹעַ֙ תִּשְׁמַ֣ע בְּקוֹל֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ לִשְׁמֹ֛ר לַעֲשׂ֖וֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָ֣ה הַזֹּ֑את אֲשֶׁ֥ר אָנֹכִ֛י מְצַוְּךָ֖ הַיּֽוֹם׃ (ו) כִּֽי־יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֗יךָ בֵּרַכְךָ֙ כַּאֲשֶׁ֣ר דִּבֶּר־לָ֔ךְ וְהַעֲבַטְתָּ֣ גּוֹיִ֔ם רַבִּ֖ים וְאַתָּ֣ה לֹ֣א תַעֲבֹ֑ט וּמָשַׁלְתָּ֙ בְּגוֹיִ֣ם רַבִּ֔ים וּבְךָ֖ לֹ֥א יִמְשֹֽׁלוּ׃ ס (ז) כִּֽי־יִהְיֶ֨ה בְךָ֜ אֶבְי֗וֹן מֵאַחַ֤ד אַחֶ֙יךָ֙ בְּאַחַ֣ד שְׁעָרֶ֔יךָ בְּאַרְצְךָ֖ אֲשֶׁר־יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֑יךָ נֹתֵ֥ן לָ֛ךְ לֹ֥א תְאַמֵּ֖ץ אֶת־לְבָבְךָ֑ וְלֹ֥א תִקְפֹּ֖ץ אֶת־יָדְךָ֥ מֵאָחִ֖יךָ הָאֶבְיֽוֹן׃

רק • אם שמוע ושומר אתה אתה למאחר לא יהיה כך מכיון לפי שהשומר והעושה לפי דבריהם אל תיכם תלוים בזכות לזה אתר שמוע לשבועת המכיון רק אם שמוע ושומר פירוש אם ישמרו כל האתיר בשמור תשמרון את תלמוד ולמד לשמור

זה מל"ת ולעשות זה מ"ע ונמר אומר את כל ונומר פירוש כלה יהיה בידו ליטול פיסו מנה ל"ת ולא מניתי פיסו מ"ע אז הוא פיסוי בשבועה שלא יהיה כי מכיון כי אתה אתר חזל בשתרו כאילו תלוי בזכות הוא הנס שיהיו זכיותיו מרובים כל כיס לו אפילו אתה אתד אתה לא יכולו על המזל המוטל עליו עוני אבל כשיגיע לשלימות התורה ומצות יכלוט נס על המזל וישיג עושר ובניס וחיים:

בי יהיה כך מכיון ונומר אומרו כך מולי שמכיון לרמוז מחפרש זל שאתרו כי טרם שבואר ה' ליסר לאדם בעוה"ז ביסורי העוני הוא כדי שבאתנוצותו יזכה אתרו התפרנסו והוא מה שרמז באתאר כך מכיון פירוש בסיבתך בא לו העוני הנדול ואומרו מאתד אתיך פירוש לא תאתוב ברחוקו מכיון שהוא פחות דע כהוא מהשיוחדים באתיך ואין הוכאת אהבתו כיותו כפל אתים וטיס שסידר הדינות אלו מאתד אתיך מאתרך הנס שרזל אתרו שבא לומר עכייך ובניי עיירך ונומר:

עוד אפשר לומר נס כן הדינות הנזירות אשר ינזור ה' באתיונים הנה בכר פיר אתי בפסוק אם בקול תלוה ונומר אתלק העני מפקידו ה' כיד העשיר וזה הוא עושרו באושרדים כיד מיות העניים והנה לפעמים יפקיד ה' אות עני זה לאדם הרוב לאים ולא יפטר בלקיחת פרנסתו אתרי לחייתו ריבוי נס לא יפטיד לאובד אתיבית ובפיסוק ה' בנלך לנער הפני ירחיק לו פרנסתו באים זר נס ברחוק מקום ויעטרך האביון לאובד אתיב לעיר לאתנות מקום אשר הכין ה' לו שם טרף נפשו והוא אומרו מאתד אתיך או הנס שהיה אתלו בעשיר אתיך בתרך:

או ידבק אתרו באתרך פירוש אפילו באתרך שיהיה אתרם העושר לכל ישראל אף על פי כן יאבה אם מכיון:

וברך רמז ירמוז לאתייר הפרה

וְלֹ֣א יִהְיֶ֔ה דָּבָ֖ר עִם־לְבָבְךָ֣ בְּלִיָּעַ֑ל לֵאמֹ֗ר קָרְבָ֤ה שְׁנַת־הַשֶּׁ֙בַע֙ שְׁנַת֣ הַשְּׁמִטָּ֔ה וְרָעָ֥ה עֵֽינְךָ֖ בְּאָחִ֣יךָ הָאֶבְי֑וֹן וְלֹ֥א תִתֵּ֖ן לוֹ֙ וְקָרָ֤א עָלֶ֙יךָ֙ אֶל־יְהוָ֔ה וְהָיָ֥ה בְךָ֖ חֵֽטְא׃ נָת֣וֹן תִּתֵּ֔ן וְלֹא־יֵרַ֥ע לְבָבְךָ֖ בְּתִתְּךָ֣ ל֑וֹ כִּ֣י בִגְלַ֞ל הַדָּבָ֣ר הַזֶּ֗ה יְבָרֶכְךָ֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂ֖ךָ וּבְכֹ֥ל מִשְׁלַ֖ח יָדֶֽךָ׃ כִּ֣י לֹא־יֶחְדַּ֥ל אֶבְי֖וֹן מִקֶּ֣רֶב הָאָ֑רֶץ עַל־כֵּ֞ן אָנֹכִ֤י מְצַוְּךָ֙ לֵאמֹ֔ר פָּת֥חַ תִּפְתַּ֛ח אֶת־יָדְךָ֖ לְאָחִ֑יךָ לַעֲנִיֶּ֥ךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ֖ בְּאַרְצֶֽךָ׃

בזולה על אחד התיוחד מכאותה שלוו מני מקוים ומנפיס מתי יבא והוא מלך ישראל מסיחנו מסר הוא מכיון וכבר במשל לעני כאומרים עיני יראיב על אתור יומי הדבר שיסובבנו לבניית מכיון ומנור כך פירוש כסיבתך כי עוטותנו התריבו קיננו נם רמז בתיבת כך כי הוא מכיון בנו שמתוה מתי יבא לנחלנו ונא ולמד

(ח) כִּי־פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ׃ (ט) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דָבָר עִם־לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת־הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא׃ (י) נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל ׀ הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ׃ (יא) כִּי לֹא־יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ׃ ס (יב) כִּי־יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ׃ (יג) וְכִי תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם׃ (יד) הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן־לוֹ׃ (טו) וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם׃ (טז) וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת־בֵּיתֶךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ׃

ולקחת

(ח) פתוח תפתח • חפילו כאחד פעמים • כי פתוח תפתח • הרי כי משמש בלשון אלמן׃ והעבט תעביטנו • אם לא רצה באחד אז לו כהלוותו׃ די מחסורו • ואי אתה מצווה לעשרו׃ אשר יחסר לו • אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרון לפניו׃ לו • זו אשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו׃ (ט) וקרא עליך • יכול אלמוד לומר ולא יקרא׃ והיה בך חטא • אפילו אחד מכל מקום אפילו לא יקרא׃ אם כן למה נאמר וקרא עליך אמרה תורה יותר ממי שאינו קורא׃ (י) נתון תתן לו • אפילו אחד פעמים׃ לו • כיוצא וכיוצא׃ כי בגלל הדבר • אפילו אחרת ליתן אחת נוטל עכר האחידה עם שכר המעשה׃ (יא) על כן • מפני כן׃ לאחך • עמך לטובתך אי מעמיך׃ לאחיך • לעניך׃ לעניך • לאיזה אחד לעזן עני יהודי שני עניים׃ (יב) כי ימכר לך • על ידי אחרים שמכרוהו בית דין בגנבתו שכתוב מהבר • ואחי ככר נאמר כי תקנה עבד עברי ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן׃ אחד שכתוב אן העבריה אף היא תצא בשש ולא שמכרוה בית דין ואחר האשה שמכרת בגנבתה • שנאחר בגניבתה ולא בגניבתה אלא בקטנה שמכרה אביה ולאד כאן שאם יגדלו שם שנים קודם שתביא סימנין תצא ויוד אחד כאן הענין תעניק׃ (יד) הענק תעניק • לעזן עדי בגובה ובמרחית העין׃ דבר שיהא נכר שהטובות לו• ויש מפרשים לעזן הטענה על ניחומיו:מצאנך תגרוך יתיקבך׃ יכול אין לי אלא אלו בלבד• תלמוד לומר אשר ברכך אלו כל מה שברכך בורחך • ולמה נאמרו אלו מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל שהוא בכלל ברכה יצאו פרדות ולאדו רבותינו בתוספת קדושין בגזרת שוה כתיב נותן לו אלו מכל מין ומין׃ (טו) וזכרת כי עבד היית • והענקתי ושניתי לך מבזת מצרים וכות היה אף אתה הענק ושנה לו׃

עבד

אֲרֵי מְפַתַּח תְּפַתַּח יַת יְדָךְ לֵיהּ וְאוֹזָפָא תּוֹזְפִינֵיהּ כְּמִסַּת חַסְרוֹנֵיהּ דְּיַחְסַר לֵיהּ׃ אִסְתְּמַר לָךְ דִּלְמָא יְהֵי פְּתַנְמָא עִם לִבָּךְ בְּרִשְׁעַ לְמֵימַר קָרִיבַת שַׁתָּא שְׁבִיעָתָא שַׁתָּא דְּשִׁמְטְתָּא וְתִבְאַשׁ עֵינָךְ בְּאָחוּךְ מִסְכֵּינָא וְלָא תִתֵּן לֵיהּ וְיִקְרֵי עֲלָךְ קֳדָם יְיָ וִיהֵי בָךְ חוֹבָא׃ מְתַן תִּתֵּן לֵיהּ וְלָא יִבְאַשׁ לִבָּךְ בְּמִתְּנָךְ לֵיהּ אֲרֵי בְּדִיל דָּא יְבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל עוֹבָדָךְ וּבְכֹל אוּשְׁטוּת יָדָךְ׃ אֲרֵי לָא יִפְסוֹק מִסְכֵּינָא מִגּוֹ אַרְעָא עַל כֵּן אֲנָא מְפַקֶּדְךָ לְמֵימַר מְפַתָּח תְּפַתַּח יַת יְדָךְ לַאֲחוּךְ לְעַנְיָךְ וּלְמִסְכֵּינָךְ דְּבְאַרְעָךְ׃ אֲרֵי יִזְדַּבֵּן לָךְ אָחוּךְ בַּר יִשְׂרָאֵל אוֹ בַּרַת יִשְׂרָאֵל וְיִפְלְחִנָּךְ שִׁית שְׁנִין וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעָאָה הְפָטְרִינֵיהּ בַּר חוֹרִין מֵעִמָּךְ׃ וַאֲרֵי תְּפָטְרִינֵיהּ בַּר הוֹרִין מֵעִמָּךְ לָא תְּפָטְרִינֵיהּ רֵיקָן׃ אַפְרָשָׁא תַּפְרִישׁ לֵיהּ מֵעָנָךְ וּמֵאִדְרָךְ וּמִמַּעֲצַרְתָּךְ דְּבָרְכָךְ יְיָ אֱלָהָךְ תִּתֵּן לֵיהּ׃ וְתִדְכַּר אֲרֵי עַבְדָא הֲוֵיתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וּפְרָקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ עַל כֵּן אֲנָא מְפַקֵּיד לָךְ יַת פִּתְגָמָא הָדֵין יוֹמָא דֵין׃ וִיהֵי אֲרֵי יֵימַר לָךְ לָא אֵפוֹק מֵעִמָּךְ אֲרֵי רְחִימָךְ וְיַת אֵינַשׁ בֵּיתָךְ אֲרֵי טַב לֵיהּ עִמָּךְ׃

ותיסב

אף שתמרו אז בתעשה רוצה כאביהם תלך המשיח שתלו על ישראל שבגיולם ואתר לו רוצה כי הם יושבים ותלפים ביתו וכשתעת כן נעשה החסיד בבניים רבה מתעוקתו לבא לגאלם לעזלה ולזה רמז באומרו באחד אחיך שהוא המיוחד שבאחיך ע"ד שפירשו אל באומרו כאחד שכב אחד הנים שר"ל אחד המיוחד שהוא אלך הנשי ואומרו באחד שעריך להעיר אלינו שהוא מיוחד שבשבטים כמו שבארנו בכתוב הזה כאומרו מורה באומרו ובשעת בגדך וגיתר ולא לאחיהם עיניו יפעיט וגיתר אלנו והדימו בירמיה ה' ופירוש שעריך ע"ד אומרו ובצלתה יבואתו השערה ואומרו בתוכך להעיר כי הוראו ולידתו באחד ישראל הרצוצה׃ אלו ירצה עזר אחיון באחד שעריך ע"פ דבריהם אל באחרו בספר הזוהר ואל אי אחד קהילה אי אחד כניסתה ותעזרון בתיבותה תיך אחי בן דוד ע"כ ומעתה אחיון הוא אחד בדבר זה שהוא אחד שעריך שזה יספיק לאלאת תאותו לבא בדיבה׃ ואומרו באחיך העיר אקום אחיתו היא אחן הקדושה אחר ה אלהיך נותן לך שהוא אחד אחי אחד העיר היונה אחדת הלבבית ויהו ה' לכל איש ישראל אלא יאחן את לבבו ונומר אלא יתחזק בכל עוז ותעצומית לאלאת אחן אחד האיחד כי באחצעות ת נשה בני אדם וכבריט באלית הנדקה דבתיב בגדקה תכונני ונאמר אלאחר אחיך אחיון פירוש היודיע שיריך אחד בדעתו שהתעכב היא לאתעכב זה כל אי אנשים ה׃ שמי חיים׃

כי פתוח ונומר כריך לדעת אה בחינת

טעם היא זה לגב אטוס ואולי שבאתכוון לומר לו ע"ד אומרו ים אמזר ונוסף עוד כי על ידי שפותח הוא ידו פותחים לו שערי שפע והיא אומרו כי פירוש טעם אחני אומר לך אלא אחתן ונומר כי פתוח פירוש אומר הבעלם אם אתה אפתח את ידך ונמר אומר ואשבט ונומר פירוש כשאתה פותח את ידך לו אינך עוסה אלא לטובתך ותכף ה' ישלם לך בתיספת אריכה ובזה ים טעם נכון לגבי אלא יאחמן וכו׳׃

ועבדך ונומר אומרו ועבדך בתוס' וא"ו להעיריך אקדמה אנוה לפניה והוא אה שדרשו זל בתיבת לך אחין רשות לב"ד למכור עבד ישראל אלא ליעבד וזה היא סיבור שכתוב כי יאכר פירוש כשיבטרך ליאכר לך לבד הוא שיאכר ואומיף אשפטו כ ועבדך אם אנים ואומרו ובשביעית ונומר ולא אאר לאו׳ בשביעית אולי שנאתכוון ליאכר כי לפעמים יעבוד נם בשביעית וכנון אם ברח העבד הנם שלאחי אם אנים לעבודתו צריך להשלים אם אנים וכן פסק רא"כם פ"ב אהלכות עבדים ורו"ל דרשוה אאי"ם הכתיב בשפטים אם אנים יעביד ואולי דדרשינן אשם אנים יעבוד שבא ללאור לאם אלא ד' אנים צריך להשלים ולעביד אם ואהקדוק ובשביעית נלאוד אם ברח צריך להשלים אפילו

כריחת שנים אחת׃

(יז) וְלָקַחְתָּ אֶת־ הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּ בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה־כֵּן: (יח) לֹא־יִקְשֶׁה בְעֵינְךָ בְּשַׁלְּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: * פ

(יט) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ: (כ) לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־ יִבְחַר יְהוָה אַתָּה וּבֵיתֶךָ: (כא) וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: (כב) בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְבִי וְכָאַיָּל: (כג) רַק אֶת־ דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם: * פ

(א) שָׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: (ב) וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וָבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: (ג) לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־ עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

ולא

וְתִיסַב יַת מַרְצְעָא וְתִתֵּן בְּאוּדְנֵיהּ וּבְדַשָּׁא וְיֶהֵי לָךְ עַבְדָּא עָלְמָא וְאַף לְאַמְתָּךְ תַּעֲבֵיד כֵּן: לָא יְקַשֵּׁי בְּעֵינָךְ בְּמִפְטְרָךְ יָתֵיהּ בַּר חַדְרִין מֵעִמָּךְ אֲרֵי עַל תְּרֵין כַּאֲגַר אֲגִירָא פָּלְחָךְ שֵׁית שְׁנִין וִיבָרֵכִינָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל דְּתַעֲבֵיד: כָּל בּוּכְרָא דְיִתְיְלִיד בְּתוֹרָךְ וּבְעָנָךְ דִּכְרִין תַּקְדִּישׁ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תִפְלַח בְּבוּכְרָא דְתוֹרָךְ וְלָא תִגּוֹז בּוּכְרָא דְעָנָךְ: קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ תֵּכְלִינֵיהּ שַׁתָּא בְשַׁתָּא בְּאַתְרָא דְיִתְרְעֵי יְיָ אֵת בְּאַתְרָא דְיִתְרְעֵי יְיָ אֵת שְׁכִנְתֵּיהּ בֵּינָךְ וְאֵינַשׁ בֵּיתָךְ: וַאֲרֵי יְהֵי בֵּיהּ מוּמָא דַּנְיר אוֹ עַוַּר כָּל מוּם בִּישׁ לָא תַכְסִינֵיהּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ: בְּקִרְוָךְ תֵּכְלִינֵיהּ טְמֵאָא וְדַכְיָא כַּחְדָא כִּבְשַׁר צְבִיָּא וְאַיָּלָא: לָהוּד יַת דְּמֵיהּ לָא תֵיכוֹל עַל אַרְעָא תִּשְׁרִינֵיהּ כְּמַיָּא: טַר יַת יַרְחָא דַּאֲבִיבָא וְתַעְבֵּיד פִּסְחָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי בְיַרְחָא דַּאֲבִיבָא אַפֵּקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ מִמִּצְרַיִם לֵילְיָא: וְתִכּוֹס פִּסְחָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ מִן בְּנֵי עָנָא וְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא מִן תּוֹרֵי בַּאֲתְרָא דְיִתְרְעֵי יְיָ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּיהּ תַּמָּן: לָא תֵיכוֹל עֲלוֹהִי חְמִיעַ שִׁבְעָא יוֹמִין תֵּיכוֹל עֲלוֹהִי מַצּוֹתָא לֶחֶם עָנְיָא אֲרֵי בִּבְהִילוּ נְפַקְתָּא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמַעַן תְּהֵי דָכַר יַת יוֹמָא דְּנַפְקְתָּךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם כָּל יוֹמֵי חַיָּיךְ:

ולא

אור החיים

לך עבד עולם לפי שכשם שניטם אם יומת האדם יפלוט לפניו כנו • בעבודה זו על רציעה לך הוא שיהיה עבד עולם ולא לבנך:

כי משנה שכר שכיר ולפיו הדין יתן שתי חלקי ג' שנים אליו צריך להפלים כי יש בזה תפלוט תמון שנתן בו ורוצה אחרו ולא מכאן אחרו שכיר עובד ביום עבד ביום ובלילה ע"כ וזו הלכה ומשוה במקרא: ובשלת

קדוש לבכורים • דבר אחר מי שמבר לומר ת"ל בכור נאמר כאן ובכור נאמר לעיל מן תקדיש שהרי בכור נאמר על תקדיש שהרי בכור נאמר תקדיש הא כיצד תקדיש את בכורך (רוצה לומר להעלותו בירושלים) ונותן לכהן כפי טובת הנאה שבו: לפי שנאמר בבכור כאן ולעיל ותנו וגומר • לפי שהיו מחשבין לומר הואיל ומדו רבותינו שמסור לכהן הרי הוא שלו ולא יתנו לו אמר הכתוב כאשר: (ב) לפני ה' תאכלנו לכהן הוא אומר • שבבר מצינו שהיו מתיריו כהנה אחד אם ואחד בעל מום שנאמר ובכרים יהיה לך וגומר: שנה בשנה • מכאן אתה אומר מוסיפין אותו יותר היה עמהן יכול יהיה פסול מעכבו תלמוד לומר בשנה • לעשר • שנאמר ועשרת תעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מה מעשר שני ניתן בפסל אף מעשר בהמה לא יהא אלא בכור ניתן בפסל אלא בהמתה תוך שנתו: שנה בשנה • אם אחטו בסוף שנתו אוכלו ניתן היום ובזמן אחר מסרה אחרת לפי שנאכל לפני ימים ולילה אחד: (כא) מום • כלל: פסח ועור • פרט: כל מום רע • חזר וכלל מה הפרט מפורש מום הנלוי ואינו חוזר אף כל מום בבעלוי ואינו חוזר: (כג) רק את דמו לא תאכל • אלא תאמר הואיל וכולי היתר הבא מכלל איסור הוא • שהרי קדש ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל יכול יהא אף הדם מותר תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל: (א) כמור את חדש האביב • מקודם בזמנו שתהא שוהה רחוי לחביב להקר ב' בו את מנחת העומר ואם לאו אבר את הפסח: ממצרים לילה • ולא כיום יכול שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגומר • אלא לפי שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת שנאמר ויקרא למשה ולאהרן לילה וגומר:

(ג) וזבחת פסח ה' אלהיך נתן • שנאמר מן הכבשים ומן העזים תקחו: וכתיב • תזבח לחגיגה כאן אתה נותנו על הפסח אבורה מרובה מביאים במדבר: כי בחפזון יצאת • ולא הספיק בנק להחמין וזה יהיה לך לזכרון • וחפזון לא כלך היה אלא של מצרים שכן הוא אומר ותחזק מצרים על העם וגומר: למען תזכור • על ידי אכילת הפסח והמצה יום ניתקך:

(ד) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר • מוכרח למותר בפסח דורית לפי שלא נאחר אלא בפסח מצרים • ויום ראשון החמור כאן הוא זה שניסן כמה דאת אמר להלן ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם • ולפי שמסתלק הכתוב מ זמנו של פסח והתחיל לדבר מחקות שבעת ימים כנון שבעת ימים מצות תאכלו ולא ירואה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים

שופטים

ונומר סמך מנוה זו למנות שלשה פעמים ונומר שלפניה לשנוה שלשה פעמים פנוה לירמות מח פני ה׳ ונם כיון עומדת סנהדרי נדולה קבועה חף על פי כן נרוך למנות שופטים וכו׳ ולח יסופנו על ב״ד שלפני ה׳ כל שנת שנוות לכך ושטוס כדי שלח תעכה הדין עד עלות חל התקום ושטם השוטרים ממרו בפסיקתח רבי חלינזר בן שמוע חומר חם יש שוטרים יש שופטים חם חין שוטרים חין שופטים ע״כ הדברים מוכיחים חחם חין שוטרים חין חיוב מנות שופטים ומעתה כל פיוקדים ישראל שהנם חינם נשמעים לשוטרים ושופטים חינם יכולין לכופם חין חיוב במינוי השופטים וכל שהנם נשמעים לשוטרים כלח שוטר חייבין לעשות שופטים וקורחים חני בשופט זה שוטר ושוטר:

תתן לך פירוש שהשוטרים עתען לח יחמרו בדעתן כלח תשליט עליהם חקל מרדותו כל שופט ושוטר כיון שהם המנים חיתו חלח שיעמוד לנשפיט ולרדות חותם והוח חומרו תתן לך כיוצח בו:

בכל שעריך טהם חומרו בכל שעריך למנות בכל עיר ועיר ובכל פלך ופלך כחי יבבריימח חמרו וחל בכל שעריך נח הכתוב להקים סנהדרי קטנה לסנהדרי נדולה חם נדולה הנה והורנת חף קטנה הנה והורנת ע״כ ונרחה סדרכתם היח מתיבת בכל שבכל הכתוב כל הסנהדרין יחד נומר פסוים בכח חחד ואומרו חסר ה׳ חלהיך נותן לך חמרו חל נבח נומר כחין חיוב המחור בענין חלח כחרץ חסר ה׳ חלהיך נותן לך ולח בח״ל ואומרו לשבטיך למעלה רחל כרחיתו למוסב למעלה וקשה למח לח כתבו במקומו עליה תתן לך לשבטיך בכל שעריך חסר ונומר ואולי שבחזון ל־סמיכה למחמר ופשטו חת הטם מכשט נדק להביר כי היח זה טעם כמלוה לחת שופטים בכל

(טו) שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ׃ (יו) שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְהוָה רֵיקָם׃ (יז) אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ׃

קכ״ו פסוקים פליא״ה סימן:

פרשת שופטים

ס ס ס

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק׃

לא

(יח) **שופטים** ושוטרים. כופטים. דיינין הפוסקים את הדין: ושוטרים. יהודין מחר מכותם ממכין וכופתי בחר־ל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שעריך. בכל עיר ועיר: לשבטיך. מיסב על חתן לך שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך חשר ה׳ חלהיך נותן לך: לשבטיך. מלחך שמוציחין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו חת העם. מנה דיינין מיותים ונליקים לשפוט נדק:

לא

פרשת שופטים

ס ס ס

דַּיָּנִין וּפוֹרְעָנִין תְּמַנֵּי לָךְ בְּכָל קִרְוָךְ דַּיָּנִין אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לְשִׁבְטָךְ וְיִדּוֹנוּן יַת עַמָּא דִּין דְּקוּשׁוֹט׃

לא

עיר ובעיר סיס ב׳ שבטים ב׳ שופטים כדי שיסבטו משבט נדק ודקדק לומר חת הטם פירוש כלח יהיה הפרש ביניהם ויהיו נידונים זה חת זה כחכיחה כיון שכל שבט נידון לפני בית דינו ובזה חנו מרייחים יכול מחמר ושפטו חסם חת להזהר לדיינים היה לו לדבר נוכח כסדר שדבר בסמוך לח תטה לח תכיר ונומר ורשו ל פירש שהיח חוזרת למחנים למיות נדיקים ולדברו היה לו לומר עשה שופטים שבופטים בנדק ונומר תתן לך ונומר ולחרכנו יכח ע״כ: ורחיתי לרמ״כם ל שבשמיט דין זה בשעריך לכל שבט ושבט ולח כתב חלח בכלכל עיר ועיר ואולי שרזבר רמ״כם שבוחת רחל שדרשו לשבטיך בשעריך ב״ל לכל שבט הוח קידם שדברו בשעריך בכל עיר חבל חחר בשעריך לרל עיר חין עוד עוזך למיות לכל שבט ושבט הוח לענין הבריימח בסנהדרין דף ו׳ ת״ל מנין שממנין שופטים לישראל תלמוד לומר שופטים תתן ונומר לכל שבט ושבט מנין תלמוד לומר שופטים לשבטיך לכל עיר ועיר מנין תלמוד לומר שופטים לשעריך ע״כ וקשה למח דרש חתיא חתיא לשבטיך שהוח בשוק קרוב חתיא בכל שעריך שקדימה לה במן הרחוי היה לנקוט לשון בכל שעריך חלח יחרי זה חגיד שלח בח חיוב לשבטיך חלח קידם חיוב בכל שעריך חבל חחר שניוב בכל שעריך חין מקום להעריך לשבטים ולזה רמ״כם שכתב חיוב בכל עיר חין מ־ום לומר בכל שבט ולדרך זה דרכת התנח היח עליה שמחייבך הכתוב לחת שופטים לכל שבט בין יהיה בעשרה עיירות בין יהיה בעיר חחת וחזר חמר שהם יהיה כהרכם עיירות יפן לכל עיר ועיר וח״ת חם יפן בכל עיר למח הוצרך לומר לשבטיך חשום פוחלת לשבטיך לח הייתי מפרש בכל שעריך בכל עיר ועיר סהייתי חומר פרושה לומר שעריך של כללות ישראל בין שבחו בין שבעבר הירדן לח של כל עיר ועיר שבחרן וחחר חומרו לשבטיך שפירוש הוח לכל שבט נחחייבנו לומר בכל שעריך בכל עיר ולזה כשפסק רמ״כם בכל עיר חין חקום לומר לשבטיך שחז חפרש בדבריו כדברי החום׳ שם בסנהדרין שהם יש בעיר כ׳ שבטים נעריך כ׳ בתי דינים:

משפט נדק ולח חמר בנדק כחומרו בנדק תשכוט עמיתך כחן העיר שעירה נדולה לחתן לשפוט בנדק והוח כי כשירצה לעמוד הדיין על משפט החנשים חשר להם הריב יהיה כסדר זה שיעמיד חבין שניהו כ׳ הנוכחים ולח יכניס חבח ותתן ההלכות שיעשה בחנשים חשר להם הריב לומר כפי זה יתחייב כלומי וכפי יהיה להפך חלח יעשה עיוותו ונדדי ההלכה כחילו חין חדם שעריך להוריחה זו עשה חלח לעמוד על הדין לדעת הלכות התורה ומחר שיממוד עליו בדרך זה מה שיעלה במנוחתו יהון בו לבעלי דינים יזכה הזכחי ויתחייב החייב והוח חומרו ושפטו חת העם משפט פירוש כבר הוח משפט בכפי עצמו זה יהיה נדק חבל יולח זה כשיעריך כדעתו בעת ממוקק ומנדק הדין לבעלי דינים ע״פ יהיה חחד יותר מתקרבת דעתו חלין ולח יגח המשפט נדק ובפרט במשפטים שתלויים בסיקול דדעת ובהטיה מועטת בנקל יטה דעתו:

וברך רמז ירמוז ע״ד חומרו ושפוט חבל בנדק ואמרו חנכי חמת כי ב״ד עליון יקרח נדק ואמרו זל כי בר״ה מזומנין על חדם קבועים וכו׳ והנה בסיפול הפרש על המתין בין חדם ומחמי לפני הכופט חם ישפוט על פי התורה חשר ניוה ה׳ כשיזכו הרחוי לזכות וכו׳ הנה חם שופטים המשפטו עצמו משפט ב״ד עליון הנקרח נדק והוח חומרו ושפטו חת העם משפט נדק פירוש בשפט ב״ד העליון בנקרח נדק:

רשי

(טו) והיית אך שמח. לפי כשהוח חין זה לשון ציוי חלח הבטחה ולפי תלמידו לחתו מכחן לרבות לילי יום טוב חחרון לשמחה: (יו) ולח יראה חת פני ה׳ ריקם. חלח עולת ראיים ושלמי חגיגה: חיש כמתנת. חי כיום לי חיכלין הרבה ונכסין חריבין יביח ביולת חרוכות ושלמים חרובים:

(יח) **שופטים** ושוטרים. כופטים. דיינין הפוסקים את הדין: ושוטרים. יהודין מחר מכותם ממכין וכופתי בחר־ל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שעריך. בכל עיר ועיר: לשבטיך. מיסב על חתן לך שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך חשר ה׳ חלהיך נותן לך: לשבטיך. מלחך שמוציחין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו חת העם. מנה דיינין מיותים ונליקים לשפוט נדק:

לא

(יט) לא תטה משפט • כמשמעו: ולא תביר פנים • לף בשעת הטענות מוזהרה לדיין בלא יהא רך לזה וקשה לזה אחד עושר ואחד יושב לפי שכרוזות שבדיין מכבד את חברו מפתמין טענותיו: ולא תקח שוחד • אפילו לשפוט כדק: כי השחד יעור • מעקל אחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבו אצלו לשפוך בזכותו: דברי נביאים • דכריס המלודקים משפטי אמת: (כ) צדק צדק תרדוף • הלך אחר כ"ד יפה: למען תחיה • בדין: וירשת • כדי שזה תגרו הדיינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על מדמתן: (כא) לא תטע לך אשרה • לחייבו עליה משעת נטיעתה • ואפילו לא עבדה עובר בלא תעשה על נטייתה: ולא תקים לך מצבה • אפילו לשמים: אשר שנא • מזבח שכנים ומזבח מדמת בוה לעשות ואת זו שנא כי חק היתה לבנעניים • ולף על פי שהיתה מחובה לו בימי החכות עכשו שנאה מאחר שעבדוה אלו חוק לע"ג: (ח) לא תזבח • מוזהרה לשפוך בקדשים על דביר רע • ועוד נדרשו בו כאן דרשות בשחיטת הקדשים: (ב) לעבור בריתי • אשר כרת אתכם שלא לעבוד אלילים: (ג) אשר לא צויתי • לעבוד: (ד) ונכון • אכוון העדות: (ה) והוצאת את איש • את עדיך המיתם ונומר המתנם את עדיך לתרע בית דינך טוענה שכן מניכו את עדיך זה שער שעבר בו או חינו אלא שער שנדון בו נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה מה שעריך האמור למעלה שער שעבר בה אף שעריך האמור למטה שער שעבר בה • ופרנומו לקירוב: (ו) שנים או שלשה • אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט בג' אם שנים עדות אחת אין נעשים זוממין עד שיזומו כלם:

כי

(יט) לֹא־תַטֶּה מִשְׁפָּט
לֹא תַכִּיר פָּנִים וְלֹא־תַקַּח
שֹׁחַד כִּי־הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר
עֵינֵי חֲכָמִים וְיסַלֵּף דִּבְרֵי
צַדִּיקִם: (כ) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף
לְמַעַן תִּחְיֶה
וְיָרַשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: ס
(כא) לֹא־תִטַּע לְךָ
אֲשֵׁרָה כָּל־עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־
לָךְ: (כב) וְלֹא־תָקִים
לְךָ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: * ס (א) לֹא־
יז תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר
וָשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם כָּל
דָּבָר רָע כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ הוּא: ס (ב) כִּי־יִמָּצֵא
בְקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ
אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ
לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: (ג) וַיֵּלֶךְ
וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם וְלַשֶּׁמֶשׁ ו אוֹ
לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם
אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי: (ד)
וְהֻגַּד־לְךָ וְשָׁמַעְתָּ וְדָרַשְׁתָּ
הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר
נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת
בְּיִשְׂרָאֵל: (ה) וְהוֹצֵאתָ אֶת־
הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה
הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַדָּבָר
הָרָע הַזֶּה אֶל־שְׁעָרֶיךָ אֶת־
הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה
וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ: (ו)
עַל־פִּי ו שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה
עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת
עַל־פִּי עֵד אֶחָד:

יר

לא תצלי דין לא תשתמודע
אפין ולא תקבל שוחדא
ארי שוחדא מעור עיני
דחכימין ומקלקל פרנמין
תריצין: קושטא
קושטא תיזיו רדיף בדיל
דתיחי ותירת ית ארעא
דיי אלהך יהב לך: לא
תצוב לך אשירת כל אילן
בסטר מדבחא דיי אלהך
דתעביד לך: ולא
תקים לך קמא דרחיק
יי אלהך: לא
תפוס קדם יי אלהך תור
ואימר דיהי ביה מומא כל
מדעם ביש ארי מרחק
קדם יי אלהך הוא:
ארי ישתכח בינך בחדא
מן קרוך דיי אלהך יהיב
לך גבר או אתתא דיעביד
ית דביש קדם יי אלהך
למעבר קיימיה: ואזיל
ופלח לטעות עממיא וסגיד
להון ולשמשא או לסיהרא
או לכל חיילי שמיא דלא
פקידית: ואתחוי לך
ותשמע ותתבע יאות והא
קושטא ביון פרנמא
אתעבידת תועבתא הדא
בישראל: ותפיק ית
גברא ההוא או ית אתתא
ההיא דעבדו ית פתנמא
בישא הדין לתרע בית חיניך
ית גברא או ית אתתא
ותרגמינון באבניא וימותון:
על מימר תרין סהדין יתקטיל
קטול לא יתקטיל על מימר
סהיד חד:

ידא

לא תטה משפט ונומר לא יחד המזהיר לשופטים ונוה לנוכח להעיד כי בללות ישראל יכנס נס כן בכלו מזהרות אם לא יחנו השופטים כדרך שנעטוו הם המטים משפט הם העוברים על כל האמור:

צדק צדק תרדוף ונומר נצא להזהיר כשים בעיר ב' חכמים מופלגים בחכמה וכנים מחזיק נם כן חכמים אלא שאינם בסוג הרחשון אל יאמר אחד כיון שבני חכמים יכולין להורות ולכפוט בצדק לא מטריח את המופלגים ליכא בטול מינוי הדיינות אי לנך שפריך להם טורח במינויים יאמר ויסתפק בקטנים תלמוד לומר צדק צדק פירוש הנם שתכנת לדיינים שהם רחויים עליך לחזר אחר היותר רחויים שבהם:

לא תטע לך אשרה ונומר רבל אחרו כל המעמיד דיין בעיכו הנון כאילו נוטע אשרה ע"כ ולדבריהם אחר תיבת לך לומד לעיכו מעצה עליו כאילו וכו' אלא אם כשיעמידנו תהיה כוונתו לעיכו סיבה מעונית ממנה אבל זולת זה אם טעה בדיין שעיכו הנון וחכב שהוא הנון ונתעלדו עיכו בחיב עליו כאילו נטעה אשרה:

לא תזבח ונומר אשר יהיה בו מום ולא אחר אשר בו מום בפי אם שדרשו אל פנח הכתוב למעוט מום עובר רצון בתיבת ויהי לומר כל הוית מום בין קבוע בין עובר ואפשר עוד לומר שאם הוחלה בה אחר שנעשית בו בעלת מום ואחרו הרופאים שעכ"פ צריך להותבו הנם שעדיין לא אחבו בו פסולה ואול אומרו לא תזבח פירוש הנם שנעשה עיכו מום כיון שעומד להיות מום לא תזבחנו:

כי יחנה בקרבך אומרו בקרבך לחייב על הסבר לבני המקום שאם יחנה אחים עושה הרע ואחריהם יתחייבו כל יושבי הארץ ואול מה שנאמר אומר בשחר שעריך ורול דרשו שעריך לנזירה שום שער שנאמרו בו שער שבידונו בו ואומרו אשר ה' אלהיך נותן לך בתכוון לומר שעל אחת כמה וכמה נתנה לך:

לעבור בריתו פירוש נריך שיהא שהוא עובר ברית ה' ולא נריך שיעבור

ויודיעוהו אם נדלו מעמיו פרעיס נם רמז שאם אחר למתרים שהוא נשבע לשעבר שיודישוהו שקדמה לו ברית על זה ואין שבועתו אלא לבטל הראשונה והרי הוא עובר ברית ה' ויחנה:

יומת הפת בכפל לומר המת לפעיר כי אם לא נשבעו לו עדים והתראה בן מות הוא לשאים אלא שבעדים והתראה יומת בידי שמים שהיא עושה לפיהם בידי שמים:

כי יפלא ונומר למשפט הוצרך ליותר למשפט להעיד כלפי מאחרי דיוקים מלי מלפי כתורה פרוש רמוי להעיד מעשה וכן תמרו בתוספתא תלמיד כלומי רמוי
לרומה פשוט מלפי פרשיתי בפרשיות בדרכו פיסוד תלמיד כמינו רמוי להורמה מתומרו כי יפלא המופלא מכ"ד ובתרו ר"ל ותוס' בפרקין בפרשנו
מיכלפי תיתר־ותלמיד מלפי שכשנדרין דרכו מיסוד תלמיד כמינו רמוי להורמה מתומרו כי יפלא יפרש ברמ כם ביד פרכוכה היה עזר מי שלפי יפלא
תמנו מלפי דבר מופלא ומשתה לפי תומרו למשפט ליתר כמין הדין המתור בזקן זה מלפי בהורמה למשפט ובתו שתומרו במשפט כם וזל מינו חייב עד שיורה

רשי

(ח) כי יפלא • כל הכלמה לשון הבדלה ופרישה כתרגמו נבדל ומכוסה מתך: בין דם לדם • טהור: בין דין לדין • בין דין זכאי לדין חייב: בין נגע לנגע • בין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבות • שיהו חכמי העיר חולקים בדבר: זה מטמא וזה מטהר זה מחייב • וזה מזכה: ונקמת ועלית • תלמד שבת מתחלת גבוה מכל המקומות: (ט) הכהנים הלוים • הכהנים שיהיו מזומנים לרי: כל המשפט אשר יורוך פיהם • ואפילו אומרים לך על ימין שהוא שמאל או שמאל שהוא ימין הרי אתה מצוה לעשות כדבריהם: (יא) ימין ושמאל • אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין • וכל שכן כשהוא אומר לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל: (יב) וכל הזד • ישמיענו • מיכאן למחזירים לו ביד הנגעים יחזירו אותו בראשונה:

לה

(ז) יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בָּרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל־
הָעָם בָּאַחֲרֹנָה וּבִעַרְתָּ הָרָע
מִקִּרְבֶּךָ: פ
(ח) כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר
לַמִּשְׁפָּט בֵּין־דָּם ׀ לְדָם
בֵּין־דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע
לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ
וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בּוֹ: (ט) וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר
יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ
וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:
(י) וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר
אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם
הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל
אֲשֶׁר יורוּךָ: (יא) עַל־
פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל־
הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ
לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן־
הַדָּבָר אֲשֶׁר־יַגִּידוּ לְךָ יָמִין
וּשְׂמֹאל: (יב) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ
אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשָׁרֵת
שָׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ
הַהוּא וּבָעַרְתָּ הָרָע
מִיִּשְׂרָאֵל: (יג) וְכָל־הָעָם
יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא יְזִידוּן עוֹד: *
ס (יד) כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ שני
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ
וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּה בָּהּ וְאָמַרְתָּ
אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר סְבִיבֹתָי:

שום

יָדְעוּ דְּסַהֲדֵיָא תְּהֵי בֵּידָא
בְּקַדְמֵיתָא לְמִקְטְלֵיהּ וְיָדָא
דְּכָל עַמָּא בְּבַתְרֵיתָא:
וְהָפֵלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:
אֲרֵי יִתְבַּסֵי מִינָךְ פִּתְגָמָא
לְדִינָא בֵּין דָּם לְדָם
בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין מַכְתַּשׁ
סְגִירוּ לְמַכְתַּשׁ סְגִירוּ פִּתְגָמֵי
פּוּלְגַת דִּינָא נֵיחֲזָךְ וְתָקוּם
וְתִיסַק לַאֲתָרָא דְּיִתְרְעֵי יְיָ
אֱלָהָךְ בֵּיהּ: וְתֵיתֵי
לְוָת כָּהֲנַיָּא לֵיוָאֵי וְלָוַת דַּיָּנָא
דְּיְהֵי בְּיוֹמַיָּא הָאִינּוּן וְתִתְבַּע
וְיַחֲוּון לָךְ יַת פִּתְגָמָא
דְּדִינָא: וְתַעְבִּיד עַל
דְּמִנּוּ לָךְ מִן אֲתַר דְּיִתְרְעֵי
יְיָ וְתִטַּר לְמֶעְבַּד כְּכֹל
דַּיְלִפּוּנָךְ: עַל
מֵימַר אוֹרָיְתָא דְּיַלְפוּנָךְ וְעַל
דִּינָא דְּיֵימְרוּן לָךְ תַּעְבִּיד
לָא תֶסְטֵי מִן פִּתְגָמָא
דְּיַחֲווּן לָךְ לְיָמִינָא וּשְׂמָאלָא:
וְגַבְרָא דְּיַעֲבִיד בְּרִשְׁעָ
בְּדִיל דְּלָא לְקַבָּלָא מִן
כָּהֲנָא דְּקָאֵים לְשַׁמָּשָׁא
תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אוֹ
לְוָת דַּיָּנָא וְיִתְקְטֵיר גַּבְרָא
דָּהוּא וְתִפַּלֵי עֲבִיד דְּבִישׁ
מִיִּשְׂרָאֵל: וְכָל עַמָּא
יִשְׁמְעוּן וְיִדְחֲלוּן וְלָא יְרִשְׁעוּן
עוֹד: אֲרֵי תֵיעוֹל
לְאַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יְהִיב לָךְ
וְתֵירְתַהּ וְתֵיתֵיב בַּהּ וְתֵימַר
אֵיבֵינִי עֲלַי כַּלְבָּא כְּכָל עַמְמַיָּא
דְּכַסְחָנֵי:

מנאה

(יז) לא ירבה לו טוסים • אלמלי כדי מרכבתו : ולא ישוב את העם מצריימה • שמסוסים באים מעם כמה שכתוב בפלגתה ותקח : (יז) ולא ירבו לי נשים • אלמלי מאות בסף ומאות בזהב שהיו לו לדוד שם נשים ופלגשים וכתיב : ולכסף וזהב לא ירבה לו מאד • אלמלי כדי ליתן למכסניתי (יח) ויהי ככבתו כן עבד כדי שיהא שמתקיים תלמודו : את משנה התורה • שתי ספרי תורות אחת שהיא מונחת בבית גנזיו ואחת שבכתפו ויושבת עמו ומקלסום קרוס פתבון פתר מפנה לשון שנון ודבור : (יט) דברי התורה • כתכתיו : (כ) ולבלתי סור מן המצוה • אפילו מניה אלף על אלף : למען ימים • מכלל הן אתה שומע לאו • וכן מנינו בשמואל כאמר לו שמשון עבדנא ימים תריסר עד כותי תלוך להעלות עולה ובתיב ויהיל שבעת ימים ולא שמר שבעתו לבסוף כל היום • ולא החפיץ לעלות עולה עד שבא שמואל ואמר לו נפסלת כולה ועתה מתלמדך לא תקום הא למדת שהכעיל מצוה קלה של נביות בעצם : הוא וכניו • מגיד שאם בנו בנון למלכות הוא קודם לכל אדם : (א) כל שבט לוי • בין תחתיתן בין כבלי תותן • חלק • בכורה : ונחלה כאחיו : משי ה׳ • קדשי המקדש : ונחלתו • אלו קדשי הגבול תרומות ומעשרות • אבל נחלה נמירה לא היה לו בקרב אחיו וכספרי דורשו ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר : (ב) בקרב אחיו • זו נחלת שבטיותיו יודע אם הוא וזרעו לו כאחיו בנון שמעבר הירדן ואילך בקרמת מין חמשה עשתין ושל סיחון ועוג שני עשתין תחורי וכבעבי • ונחלת שאר לרבות קני וקניזי וקדמוני • וכן דרשו בפרשת תבואת שנאחרו לאחרון על כן לא היה ללוי ונאמר להזהיר על קני וקניזי וקדמוני • שוב נמצא בדברי קולונימוס הכי גרסינן בספרי : ונחלה לא יהיה לו • אלו נחלת חמשה : בקרב אחיו • אלו נחלת שבטים • ונחלת חמשה שבטים ומתוך חמשה שבעה שבטים לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה ובשעה שהחזירו נטלו מחילתן לחצי חות יהושע מתוך כך הזהיר חמשה לבד ושבעה לבד : בחרכם לא תנחל חצי חלקך : (ג) מאת העם • ולא מאת הכהנים : מאת זובח • הדיוט : מן הפרק של מרכובה עד כף של יד שקורין מנק׳לון : הלחיים • עם הלשון דורשי רשומות היו אומרים זרוע מאת יד • שנאמר ויקח רוטת כידו • לחיים מאת הפלה שנאמר ויעמוד פניהם ויפלל • והקיבה מאת הקיבה : על קבתה :

ראשית

(טו) שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אָחִיךָ הוּא : (יו) רַק לֹא־יַרְבֶּה־לּוֹ סוּסִים וְלֹא־יָשִׁיב אֶת־הָעָם מִצְרַיְמָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס וַיהוָה אָמַר לָכֶם לֹא תֹסִפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד : (יז) וְלֹא יַרְבֶּה־לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לּוֹ מְאֹד : (יח) וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם : (יט) וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לִשְׁמֹר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם : (כ) לְבִלְתִּי רוּם־לְבָבוֹ מֵאֶחָיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל ס

(א) לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם יח כָּל־שֵׁבֶט לֵוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה שלישי עִם־יִשְׂרָאֵל אִשֵּׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכֵלוּן : (ב) וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לּוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ : ס (ג) וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זֹבְחֵי הַזֶּבַח אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה :

ראשית

בַּנַּאֲרָה תָּמִנִּי עָלָךְ מַלְכָּא דְּיִהְרַעְיָיו אָחָךְ בֵּיהּ מִנּוֹ אֲחָךְ תָּמַנִּי עָלָךְ מַלְכָּא לֵית לָךְ רְשׁוּ לְמַנָּאָה עָלָךְ נָבְרָא נוּכְרָאָה דְּלָא אָחוּךְ הוּא : לְחוֹד לָא יַסְנֵי לֵיהּ סוּסָוָן וְלָא יְהָיֵב יַת עַמָּא לְמִצְרַיִם בְּרֵיל לְאַסְגָּאָה סוּסָוָן וַיְיָ אֲמַר לְכוֹן לָא תּוֹסְפוּן לְמְהַב בְּאוֹרְחָא הָדָא עוֹד : וְלָא יַסְנֵי לֵיהּ נְשִׁין וְלָא יְמֵעֵי לְבֵיהּ וְכַסְפָּא וְדַהֲבָא לָא יַסְנֵי לֵיהּ לַחֲדָא : וִיהֵי כְּמִתְּבֵיהּ עַל כּוּרְסֵי מַלְכוּתֵיהּ וְיִכְתּוֹב לֵיהּ יַת פַּתְשֶׁגֶן אוֹרַיְתָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קֳדָם כָּהֲנַיָּא לֵיוָאֵי : וִתְהֵי עִמֵּיהּ וְיֵהֵי קָרֵי בֵיהּ כָּל יוֹמֵי חַיּוֹהִי בְּרֵיל דְּיֵילַף לְמִדְחַל קֳדָם יְיָ אֱלָהֵיהּ לְמִטַּר יַת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא וְיָת קְיָמַיָּא הָאִילֵין לְמֶעְבַּדְהוֹן : בְּדִיל דְּלָא יְרוּם לִבֵּיהּ מֵאֲחוֹהִי וּבְדִיל דְּלָא יִסְטֵי מִן תַּפְקִדְתָּא יַמִּינָא וּשְׂמָאלָא בְּדִיל דְּיוֹרִיךְ יוֹמִין עַל מַלְכוּתֵיהּ הוּא וּבְנוֹהִי בְּגַו יִשְׂרָאֵל : לָא יְהֵי לְכָהֲנַיָּא לֵוָאֵי כָּל שִׁבְטָא דְּלֵוִי חוּלָק וַאֲחֻסְנָא עִם יִשְׂרָאֵל קוּרְבָּנַיָּא דַיְיָ וַאֲחֻסְנָתֵיהּ יֵיכְלוּן : וַאֲחֻסְנָא לָא יְהֵי לֵיהּ בְּגַו אֲחוֹהִי יְיָ אִינּוּן אֲחֻסְנָתֵיהּ כְּמָא דְּמַלֵּיל לֵיהּ : וְדֵין יְהֵא דְּחָזֵי לְכָהֲנַיָּא מִן עַמָּא מִן נָכְסֵי נְכָסְתָּא אִם תּוֹר אִם אִמַּר וְיִתֵּן לְכָהֲנָא דְּרָעָא וְלוּעֲיָא וְקִבְתָּא :

רישׁ

מנאר תמני עלך מלכא דיהרעיו אחך ביה מנו אחך תמני עלך מלכא ליט לך רשו למנאה עלך נבר נוכראה דלא אחוך הוא : לחוד לא יסני ליה סוסון ולא יהיב ית עמא למצרים ברייל לאסגאה סוסון וייי אמר לכון לא תוספון למהב באורחא הדא עוד : ולא יסני ליה נשין ולא ימעי לביה וכספא ודהבא לא יסני ליה לחדא : ויהי כמתביה על כורסי מלכותיה ויכתוב ליה ית פתשגן אוריתא הדא על ספרא מן קדם כהניא לויאי : ותהי עמיה ויהי קרי ביה כל יומי חיוהי ברייל דייליף למדחל קדם יי אלהיה למטר ית כל פתגמי אוריתא הדא וית קיימיא האילין למעבדהון : בדיל דלא ירום לביה מאחוהי ובדיל דלא יסטי מן תפקדתא ימינא ושמאלא בדיל דיוריך יומין על מלכותיה הוא ובנוהי בגו ישראל : לא יהי לכהניא לואי כל שבטא דלוי חולק ואחסנא עם ישראל קורבניא דייי ואחסנתיה ייכלון : ואחסנא לא יהי ליה בגו אחוהי יי אינון אחסנתיה כמא דממלל ליה : ודין יהא דחזי לכהניא מן עמא מן נכסי נכסתא אם תור אם אימר ויתן לכהנא דרעא ולועיא וקיבתא :

רישׁ

(ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן־לו׃ (ה) כי בו בחר יהוה אלהיך מכל־שבטיך לעמד לשרת בשם־יהוה הוא ובניו כל־הימים׃

ס (ו) ובי־יבא הלוי מאחד שעריך מכל־ישראל אשר־הוא גר שם ובא בכל־אות נפשו אל־המקום אשר־יבחר יהוה׃ (ז) ושרת בשם יהוה אלהיו ככל־אחיו הלוים העמדים שם לפני יהוה׃ (ח) חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על־האבות׃ *

ס (ט) כי אתה בא אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם׃ (י) לא־ימצא בך מעביר בנו־ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף׃ (יא) וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל־המתים׃ (יב) כי־תועבת יהוה כל־עשה אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך׃ (יג) תמים תהיה עם יהוה אלהיך׃ (יד) כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל־מעננים ואל־קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יהוה אלהיך׃ (טו) נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך יהוה אלהיך אליו תשמעון׃ (יו) ככל אשר־שאלת מעם יהוה אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את־קול יהוה אלהי ואת־האש הגדלה הזאת לא־אראה עוד ולא אמות׃

ויאמר

(טז) ריש עבורך המרך ומשחך וריש גיזך ענך הפריש ליה׃ ארי ביה אתרעי יי אלהך כפל שבטך למיקם לשמשא בשמא דייי הוא ובנוהי כל יומיא׃ (יז) וארי ייתי ליואה מהדא מקרוך כפל ישראל דהוא דר תמן וייתי כפל רעות נפשיה לאתרא דיתרעי יי׃ (יח) וישמש בשמא דייי אלהיה כפל אחוהי ליואי דמשמשין תמן קדם יי׃ (יט) חולק כחולק ייבלון בר מבסטרתא דייתי בשבחתא דבן אתקינו אבהתהא ארי את עליל לארעא דייי אלהך יהיב לך לא תילף למעבד כטעוות עממיא האינון׃ (כ) לא ישתכח בך מעבר בריה ובריתיה בנורא קוסס קסמין מעונן ומנחש וחרש׃ (כא) ורטין רטן ושאיל בבידין ובזבורו ורהבע מן מיתיא׃ (כב) ארי מרחק יי כל עביד אילין ובגיל תועבתא האילין יי אלהך מתריך יתהון מן קדמך׃ (כג) שלים תהי ברחלתא דייי אלהך׃ (כד) ארי עממיא האילין דאת ירית יתהון מן מענניא ומן קסמיא שמעין ואת לא כן יהיב לך יי אלהך׃ (כה) נביא מבינך מאחך כותי יקים לך יי אלהך מניה תקבלון׃ (כו) ככל דשאלתא מן קדם יי אלהך בחורב ביומא דקהלא למימר לא אוסיף למשמע ית קל ממרא דייי אלהי וית אשתא רבתא הדא לא אחזי עוד ולא אמות׃

ואמר

אור החיים

המים תהיה עם ה׳ פירוש לפי שניהם פליגו בסמוך לכל יעזוב ויכסף ולכל יבחל בלוט וניתר אחר אחיו ונותר פירוש כלום טעם גם הדברים הוה לדעת העתידית ולהתנחם על אחר ירוי ולהיות החסרון בתוכו יוכל שיהיו תמים עם ה׳ תהיה תהיה לך יחסר לך דבר ואין תם כיוצא בזה לך התות תתקיים לדעה זו לפני ה׳ הגם כהתם כתמול עליו כלא יוליד בתדפק וכפ״ן תיבת תהיה נמשכת למילה ולאחרה עיה תהיה תהיה עם ה׳ אלהיך׃

בי הגוים יגו׳ ישמעו כי יש להם למשול ולקבל את אחר יגידו להם המעוננים כי יודיעום המעוננים אז כדרכים בחזל יאמרו לא כן כי׳ לא תהיה הודעת העתידות לך כן אלא נביא אחים ונותר או יהיה עיה לא כז וניתר פירוש מיוך במצב זה במקום אלא נתנם לך ה׳ אלהיך תהיה תמימלתך כל המזלות וכל נבא הגמים כאומרי כל בתי תחת הגלגל בפסוק נדק יקראהו לגלגל ואומרו נביא אחים ניתר בא להשיב סוף כל סוף כפי יהיו הגוים בהדרגה גדולה בידעו העתידות מ״מ ב׳ יהמלך לזה אחר נביא אחים וניתר ואולי שכן הגיון בחול בפסוק בבטלת חוב כי לא אסר ה׳ לחול חוב ויודעוני אלא אחים שיקום נביא אחכל וזלת זה אם יצטרכו לדעת שחול יבחלו בהם׃

בכל אשר בחלת וניתר אולי שבח לומר שהם נדחו לנחמם בחין כלם נביאים כמו כאמרו ביום הקהל קרב אתה ושמע ופחדו מלעגר הנסבב מהכבודות לזה גם ה׳ יתן להם נביא והגידך לדבר אליו יבא ויגידנו ולעתים זה אמר הכתוב כל האחור בעגין׃

(ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן־לו׃ (ה) כי בו בחר יהוה אלהיך מכל־שבטיך לעמד לשרת בשם־יהוה הוא ובניו כל־הימים׃

ס (ו) ובי־יבא הלוי מאחד שעריך מכל־ישראל אשר־הוא גר שם ובא בכל־אות נפשו אל־המקום אשר־יבחר יהוה׃ (ז) ושרת בשם יהוה אלהיו ככל־אחיו הלוים העמדים שם לפני יהוה׃ (ח) חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על־האבות׃ *

ס (ט) כי אתה בא אל־הארץ רביעי אשר־יהוה אלהיך נתן לך לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם׃ (י) לא־ימצא בך מעביר בנו־ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף׃ (יא) וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל־המתים׃ (יב) כי־תועבת יהוה כל־עשה אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך׃ (יג) תמים תהיה עם יהוה אלהיך׃ (יד) כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל־מעננים ואל־קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יהוה אלהיך׃ (טו) נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך יהוה אלהיך אליו תשמעון׃ (יו) ככל אשר־שאלת מעם יהוה אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את־קול יהוה אלהי ואת־האש הגדלה הזאת לא־אראה עוד ולא אמות׃

ויאמר

(טז) ריש עבורך המרך ומשחך וריש גיזך ענך הפריש ליה׃ ארי ביה אתרעי יי אלהך כפל שבטך למיקם לשמשא בשמא דייי הוא ובנוהי כל יומיא׃ (יז) וארי ייתי ליואה מהדא מקרוך כפל ישראל דהוא דר תמן וייתי כפל רעות נפשיה לאתרא דיתרעי יי׃ (יח) וישמש בשמא דייי אלהיה כפל אחוהי ליואי דמשמשין תמן קדם יי׃ (יט) חולק כחולק ייבלון בר מבסטרתא דייתי בשבחתא דבן אתקינו אבהתהא ארי את עליל לארעא דייי אלהך יהיב לך לא תילף למעבד כטעוות עממיא האינון׃ (כ) לא ישתכח בך מעבר בריה ובריתיה בנורא קוסס קסמין מעונן ומנחש וחרש׃ (כא) ורטין רטן ושאיל בבידין ובזבורו ורהבע מן מיתיא׃ (כב) ארי מרחק יי כל עביד אילין ובגיל תועבתא האילין יי אלהך מתריך יתהון מן קדמך׃ (כג) שלים תהי ברחלתא דייי אלהך׃ (כד) ארי עממיא האילין דאת ירית יתהון מן מענניא ומן קסמיא שמעין ואת לא כן יהיב לך יי אלהך׃ (כה) נביא מבינך מאחך כותי יקים לך יי אלהך מניה תקבלון׃ (כו) ככל דשאלתא מן קדם יי אלהך בחורב ביומא דקהלא למימר לא אוסיף למשמע ית קל ממרא דייי אלהי וית אשתא רבתא הדא לא אחזי עוד ולא אמות׃

ואמר

(כ) אשר לא צויתיו לדבר. מכל צויותיו לנביאיו: ואשר ידבר בשם אלהי אחרים. אלהי נכרי, מלמדנו כיון שהכלבה לחסור את החסור ולהעיד את המעיר: ומת. בחנק שלשה מיתתן בידי אדם התרבות מה שלא נאמר בו ויאמר לחביריו והתרבות בשם ע"ז מיתתן בידי שמים. שנאמר תכבי מדרוש מעמו: (כא) וכי תאמר בלבבך. עתידין אתם לומר כשיבא חבקוק בן עזור ותרבות הבא כלי בית ה' מושבים מבבל עתה מדבר וירמיהו עומד ונווח על העמודים ואל היס ואל יתר הכלים שלא נלו עם יכניה כבבל יובאו עם גלות צדקיהו: (כב) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לבא עליכם ותרמו שלא יפל הוא הדבר אשר לא דברו ה' והדיוט אותו. ואם תאמר זו תרבות על העתידות הרי שבת ואמר עמו כך וכך ומפי הקדוש בריך הוא למי אומר כאן נאמרו הנביאים הראשונים ואמר אלי ה' לך ואמרת אליהם כל אשר אצוך תדבר ואמר אליו אל תאמר לי מלה מה שתאמר כן תומחה הוא לך שהוא נדיק נאמר כנון שליחו. כאן הקריב בשבת שיעור הבתים בשבת תיסור הבתים כדי לנדור ישראל הכל לפי נוהג שעה וסיים הפרישה לכך נאמר שליו תשמעון: לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. לא תשמע עצתך שלמד עליו חובה ולא תירא ליענש עליו: (ג) תכין לך. מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים: ושלשת את גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול עד העיר הרחוקה סיס מהנה עד הגבים וכן מגבים לשלישית וכן מן השלישית עד הגבול הגבי של ארץ ישראל:

וכתיב

יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ: (יח) נָבִיא אָקִים לָהֶם מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם כָּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיו וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ: (יט) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־ יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרַי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בִּשְׁמִי אָנֹכִי אֶדְרֹשׁ מֵעִמּוֹ: (כ) אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יָזִיד לְדַבֵּר דָּבָר בִּשְׁמִי אֵת אֲשֶׁר לֹא־ צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וַאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא: (כא) וְכִי תֹאמַר בִּלְבָבֶךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוֹ יְהוָה: (כב) אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנָּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוֹ יְהוָה בְּזָדוֹן דִּבְּרוֹ הַנָּבִיא לֹא תָגוּר מִמֶּנּוּ: ס

יט חמישי

(א) כִּי־יַכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶת־אַרְצָם וְיָרַשְׁתָּם וְיָשַׁבְתָּ בְּעָרֵיהֶם וּבְבָתֵּיהֶם: (ב) שָׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ג) תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל־רֹצֵחַ:

וזה

אך הנביא תסר יזיד ונומר נדיך לדעת ה' מומרו אך נם מומרו תסר יזיד ולא הספיק לומר תסר ידבר ונומר ב' מומרו וכי תאמר בלבבך ונומר תסר ידבר ונומר תסר ידבר ולא יהיה הדבר מה שניות שלא דבר ה' סדבר הניא ג' מומרו תסר ידבר בשם ה' למד בפסו' שלפניו תסר בשמי וכפסוק זה תסר בשם ה' ד' מומרו הוא הדבר שלא הזהיר חלא לה דברו ה' ואני יודע בתוכו להדבר הזה:

אבן יתבאר הענין על פי מה שאמר הנביא במעשה יהושפט ואחאב במלחמת רמות גלעד שכל הנביאים פה אחד דברו להחזיק עליה והצלח ומדברי מכייהו בן ימלה נתבלה הדבר שרוח ונה מלפני ה' לפתות אחאב לעלות וליפול במלחמה ובחילוקי על דברי נביאים דקדקתי למה בתחלה עבר על מכייהו רוח נבות ובתוכחת נביאים הראשונים ואמר עליה והצלח ואחר כך בנבואה אחרונה דבר נבואת ה' ולא הועיל לפניו רוח נבות ועל הרוח נם כן תמיה אני מיך לא קיים שליחותו אסר יען לעשות עוך קשה למכייהו למה בטל עצת ה' ח"ו ומחשבותיו שחשב להפיל אחאב במלחמת רמות גלעד והוא בא ונילה סודו לאחאב עצמו:

אבן מן הנה הדברים אשר העיר ה' בנועם דבריו לפי שהכל נלוי ונפוי לפני הבורא כי יבא ומן שתנה רוח מלפניו ותטעה הנביאים והנם שפקר דברו עכ"ז אנוסים הם לזה בשבת לנוות עוכם הנביא הקדיש ואמר לך אבניא סך מיטה נביא כיונא כזה שידבר דבר ולא יקום ולא יתות ודקדק לומר אסר יזיד להעיד שלא יתות אלא נביא אסר יזיד לדבר ונומר לומר אבל נביא שדבר שקר ולא הזיד ובכון שהטעהו רוח נבות אזה אין

עליו אלמת דבר כי הרוח בהסכמת ה' יצא והמתנבאים אנדו נקייס הם מהעון והנם בפשוטדרין אמרו שנדקיה בן כנענה חייב הנם שרוח נבות הטעתו הוא מטעם שאמרנו הם דהוה ליה למידן מין ב' נביאים מתנבאים בסנגון אחד אחד מהם אל מתות נביאים אמרו כן ונם אבייהו בן ימלה נם כן אמר עליה והצלח וכו' עכ"ז כלם פתחו פיהם להצלחת והריח דבריהם בפיהם וכשהרגיש שכולם בסנגון אחד לא הוסיפו לנבר עוד בדבר הזה משל"ב נדקיהו ועל זה יאמר אסר יזיד ונומר ואת ונומר ואת ונומר ותעשה כאן הכן שואל בתה נדע הדבר ונומר ואם אתה שלא יהיה הדבר חייסינן לרוח נבות הטעתה וכיונא בה ולאת יומת הנביא כיון שהרוח שיקתה בדבר ה' הטעתו וכיונא בדבר אם בתעשה רמות לא היה בא מכייהו וגילה הסוד היו מתחייבים מיתה כל ל' מתות נביאים על לא אתם עשו וה' אוהב משפט והוא מומרו וכי תאמר ונומר תיכף נדע הדבר אסר לא. דברו ה' כאן כלל דבר ה' לנביא וכלל נם כן דבר ה' לרוח נא ועשה כן ואמר אסר ידבר הנביא ונומר פירוש אם הנביא יאמר נבואתו בשם ה' והוא מה שלקק לומר בשם ה' ולא יהיה הדבר ונומר אז תדע כי בזדון דברו הנביא פירוש ולא כא דברו מנד רוח שהטעתו והטעם כי לא יגורו רוח שקר בשם ה' הנכבד כי ה' אלהים אמת והוא אומתי הדבר אשר לא דברו ה' פירוש הוא שאני אומר לך עליו שלא דברו ה' ונם לא בא ברוח שלא בזדון ורוח אומרו בזדון דברו הנביא אבל יש דבר אחר שהנם שהרוח שקר ואין התורה יכולה לומר לך לא דברו ה' בזדון דברו הנביא והוא כגלה ידבר הנביא בשם ה' שהנם שייסיף שקר יש לחוש לרוח נבות ובזה יערב לנפש מלס ענין מכייהו כי בתחילה לא הזהיר שם ה' ולזה לא היה אומר אלא דברי הרוח עד שנתחכם יהושפט ואמר אלינו חי מקביץ אסר לא תדבר אלי רק אמת בשם ה' פירוש שתתנבא ה' כאן ואמר אסר ידבר הנביא בשם ה' לפי מה שפירשנו סידבר בשם ה' ובזה אם יש רוח מטעה תפנה מקום וכן היה בשחזיר אלינו בשם ה' ואמר הנביא בשם ה' ברוב לו נבות ואמר הנביא האמת במה שהוא בתיבתו כל הדקדוקים שדקדקנו בענין נבות רמות ובנם אלא שלא מצינו שהזהיר מכייהו שם ה' הזהירו ומקרא קצרה הוא כיון שהזהירו יהושפט וכיון מכייהו לבסס שהזהיר יהושפט הועיל ולא תקשה מאומרו שם כמה פעמים חני מקביץ ונו' בשם ה' שירחת שהשביעו כמה פעמים לדבר בשם ה' כי אולי אלא הדגים מכייהו בדקדוק זה שלא יהושפט אלא פנם אחרונה אז אמר בשם ה' חינו נסתר למתר חני מקביץ שלא אמר בפני עצמו שחדש בתחרונה ולפי זה לא קשה למה נילה מכייהו סוד ה' כי יחרב הבופס ולא ישתנה תקוד התחת לייחד שמו על דבר שקר ת"ו ותה נם כי עכ"פ עשה הרוח פעולתו כי לא התתין חליו מחתך ועלה ונפל ונמלחת מחשבת ה' קיימת ולא מתימים השקר בשם ה' אלהים אמת:

(ה) ונלחם ידו . כשבא להפיל הנדון על הגן ותרגומו ותתריע ידיה לגון ונשמעם ידו להפיל מכת הנדון על הגן . כי שמטו הנקר מרגם יונתן מרי פרגודי תורייה : ונפל הנדול מן הגן . יש מרבותינו מומרים נשמט הנדול מקטן ויש מהם מומרים שיפל הנדול לתחיכה מן הגן המתבקע והיה נתזה והרגה : (ו) מן ירדוף גואל הדם . לכך אני מומר להכין לך דרך ופרי מקלט רבים : (ח) ואם יחריב . כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקנוי וקדמוני : (ט) ויוסיף לך עוד שלש ערים . כדי שיהיו ג׳ שבעבר הירדן ו׳ בארץ כנען ושלש לע״ל . (יא) וכי יהיה איש שונא לרעהו . כל ימי שנאתו הוא כת לידי ואורב לו . מכאן אתה אומר עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה לפי שעבר על לא תשנא סופו לבא לידי שפיכות דמים לכך נאמר כי יהיה איש שונא לרעהו ונומר . שהיה לו לכתוב וכי יקום איש ואורב לרעהו והכהו נפש : (יב) לא תחום עיניך . שלא תאמר הרחמנן כבר נהרג מה אני הורגים את זה ונמלא שני ישראלים הרוגים :

לא

(ד) וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר־
יָנוּס שָׁמָּה וְחָיָה אֲשֶׁר יַכֶּה
אֶת־רֵעֵהוּ בִּבְלִי־דַעַת וְהוּא
לֹא־שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם׃
(ה) כַּאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־
רֵעֵהוּ בַיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים
וְנִדְּחָה יָדוֹ בַגַּרְזֶן לִכְרֹת
הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן־הָעֵץ
וּמָצָא אֶת־רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא
יָנוּס אֶל־אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה
וָחָי׃ (ו) פֶּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל
הַדָּם אַחֲרֵי הָרֹצֵחַ כִּי יֵחַם
לְבָבוֹ וְהִשִּׂיגוֹ כִּי־יִרְבֶּה
הַדֶּרֶךְ וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וְלוֹ אֵין
מִשְׁפַּט־מָוֶת כִּי לֹא שֹׂנֵא
הוּא לוֹ מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁום׃
(ז) עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ
לֵאמֹר שָׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל
לָךְ׃ (ח) וְאִם־יַרְחִיב יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לְךָ
אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר
לָתֵת לַאֲבֹתֶיךָ׃ (ט) כִּי־
תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת
לַעֲשֹׂתָהּ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו כָּל־
הַיָּמִים וְיָסַפְתָּ לְּךָ עוֹד שָׁלֹשׁ
עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה׃
(י) וְלֹא יִשָּׁפֵךְ
דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אַרְצְךָ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן
לְךָ נַחֲלָה וְהָיְתָה עָלֶיךָ
דָּמִים׃ פ
(יא) וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא
לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו
וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל־אַחַת
הֶעָרִים הָאֵל׃ (יב) וְשָׁלְחוּ
זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם
וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם
וָמֵת׃ (יג) לֹא־תָחוֹס עֵינְךָ
עָלָיו וּבִעַרְתָּ דַם־הַנָּקִי
מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ׃ *

לא

ואם (ד) וזה דבר הרוצח . מגיד פירוש ענמן כי הם יהלו החרן לעתיד לבא ואמר זה יובן להם שם ישמרו את כל התורה ויעשוה ותהיה השמירה מחבבת ה׳ ולא תירחק הדור׳ והוא מטר ישמיד כזה בימיו יקים ה׳ דברו הטוב לתת כל העשרה עמהן ויעמיד בית ישראל כל הטוב שהבטיח למשות לאבות כיום עומדם בתחיה ורול הבירו שנמולה העתידה תלויה בעבודה ה׳ מתחבה דוקא :

כי יהיה איש שונא ונומר פרשה זו רומזת מה שאמרנו בנחלת מנות דק זכ שלשה שיוית עתיד שרו של מדוש לעתיד לבא ואחד מהם הוא שערי מקלט קולטות הזורג בשונג והוא מזיד וידוע כי ברו של מדוש הוא ס׳מ הוא שטן הוא זנהר ועליו העיד הכתוב כאן ואמר כי יהיה איש שונא כי אין שונא למדם כישראל הרשע והוא מקור הבנאה לרעהו כי הוא מדאה דעות לבל כי לטובת מיעצם והוא כונא לו ומבקש רעתו בדרך אהבו׳ ואיך שמיר לו להחטיאו כי יש לך לדעת בשבירה רשונה שעשה האדם היינו עושה מלחמות בשנים ובזה מונח שפר הבר ליכנס לנפש גם מקדש להאדם כשומרו לפתח חטאת רובן קודש כי היונדו באדם גם משביר לו פנים על מעשה הרע ויאמר לרע טוב ואין לך מוכיח גדול מזה זכזה מתנבר עליו והוא לומרו וקם עליו ומת׳כ קודם לבן שהיה בחוט השערי הלך בתוך האדם ועל האחת יתנבר ויקום עליו ואח׳כ ובכא נפש בתן השער שהיא מדבר על ס׳מ ולזה אמר והכהו נפש פירוש שהוכל בנפשו כי עד החטא תמות הנפש וגם על פחת פירוש אם יבוא על פחת השדים האל לבנר בעמק שהיא מערי המקלט ובלשון זקני ישידו שם ב׳ של תעלה שהיא פיל על הבר על אדום זלקחו מותו ופ׳פ האשפה יתבוננו בית נואל הדם הוא מהיכנו בכתפים ואומרו ואת כתן רמז סוד מומדו של מושיע מנבנו בית ומבפש והוא מומרו בית נואל הדם ואת פירוש בנגישת יד ה׳ כו בזה הוא את מענמו ולפי שאמרו לל כי הרינת ס״ת תהיה גם כן כי ישראל שידם תהיה כי להמיתו שם ה׳ ב״ה לזה אמר לא תחום עליו והנם שהנדיקים הרוחו בתחנתות יש להם לרבות על דם הנקי כתה דתים רבים שפפך בתורבו . ואו וטוב לך . תהיה בחלטת בחינת ועשיתם

ואם יחריב ה׳ אלהיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך׃ כי תשמר את כל המצוה הזאת לעשותה אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה׳ אלהיך וללכת בדרכיו כל הימים ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה׃ ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר ה׳ אלהיך נתן לך נחלה והיה עליך דמים׃ והי׳ כי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת ונס אל אחת הערים האל׃ ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גואל הדם ומת׃ לא תחום עינך עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך׃

לא

(יד) לא תסיג גבול • לפיז כשונו אחור כשמחזיר סימן חלוק׳ הקדקע למחור לתוך שדה חברו למעז הרחיב את שלו • והלא כבר נאמר לא תעזול מה תלמוד לומר לא תסיג למד על העזוקר תחום שעזיכרו בשני לאוין • יכול אף בחזקה לארץ תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל ועומר כארץ ישראל עובר בשני לאוין כחוכה לארץ חיכו עובר אלא מפום לא תעזול: (טו) עד אחד • זה ככה אב כל עד שבתורה שכיס שלא אם כן פיט לך בו אחד: לכל עון ולכל חטאת • להיות חברו בעצם על עדותו לא עושה נוף ולא עושה מעון אבל קם הוא לשבועה • אמר לחבירו תן לי מה שהלויתיך • אמר לו אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שים לו חייב להשבע לו: על פי שני עדים • ולא שיכתבו פרוזתם בחברת ויעלחו לבית דין • ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים: (טו) לענות בו סרה • דבר שחיכו • שהוסר העד הזה מכל העדות יוצא כיצד שאמרו להם והלא עמנו הייתם אותו היום במקום פלוני: (יז) ועמדו שני האנשים • בעדים שכתוב אצלך ולמד שאין עדות בעדים ולמד שצריכים להעיד עדותן מיוחד: אשר להם הריב • אלו בעלי הדין: לפני ה׳ • יהי דומה להם כאלו עומדין לפני המקום • שבאחר בקרב אלהים ישפוט: אשר יהיה בימים ההם • יפתח בדורו כשמואל בדורו בדיך אחת לכהוג כו ככוד: (יח) והנה עד שקר • כל מקום שבאמר הד בעדים בכתוב מדבר: ודרשו הסופרים היטב • על פי המזימין אותם ובודקים ואוקרים את הבאים להזימם בדרישה ובחקירה: (יט) כאשר זמם • ולא כאשר עשה מכאן אמרו הרגו אין נהרגין: לעשות לאחיו • מה תלמוד לומר לאחיו • למד על זוממי את כהן נשואת אשה בשריפה אלא באחיה בחנק • שבאחר באשת איש ולא בגיורת • לכך נאמר כאן לאחיו • כאשר זמם לעשות לאחיו ולא כאשר זמם לעשות לאחותו • מכל מקום נאמר כאן לאחיו וזוממי גיים בנון שהעידוה שהרגה את הנפש שחלצה את הבעל נהרגין את אחותה • אלא מיעט כאן אחות • אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה בתיאת הכיחול: (כ) ושמעו וירמו • מכאן שבריזין הכרזה גיים פלוני ופלוני נהרגין על שהזימו בבית דין: (כא) עין בעין • תמון וכן בהן ובמן וגומר: (א) כי תצא למלחמה • סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן לומר לך שאין מחוסר חבר יוצא למלחמה אלא בידיעה מחר לומר לך אם עשית משפט צדק אתה מיבטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח • וכן דוד הוא הומר עשיתי משפט וצדק כל תניחני לעושקי: על אויביך • יהיו בעייניך כאויבים אל תרחם עליהם כי לא יחמאו עליך: סוס ורכב • בעיני כלם כסוס אחד וכן הוא אומר והכית את מדין כאיש א׳ • וכן הוא אומר כי את סוס פרעה: עם רב ממך בעיניך הוא רב אבל בעיני אינו רב: ב)בקרבך ע׳ המלחמ׳ סמוך לנאמר מן הכסף מגבול מרכב: וגנש הכהן-המשוח לכך והוא הנקרא משוח מלחמה: ודבר ע׳ העם-בל הקדש:

כמצ

ס (יד) לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֲךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (טו) לֹא־ יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־ עָוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי ׀ שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־ עֵדִים יָקוּם דָּבָר: (טז) כִּי־ יָקוּם עֵד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה: (יז) וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם: (יח) וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עֵד־שֶׁקֶר הָעֵד שָׁקָר עָנָה בְאָחִיו: (יט) וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבָעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: (כ) וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא־יֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ: (כא) וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל: ס (א) כִּי ב תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ב) וְהָיָה בְּקָרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל־הָעָם:

יאמר

ועשיתם לו כאשר זמם ר״ל אומרו מכאן הרגו אין נהרגים כאשר זמם ולא כאשר עשה וקשה למה אמר הכתוב כאשר זמם להתחייב אפילו לא עשה אלא מעת אשר עבה סרים וזמם לעשות דע לחייו בתחייב וכשנעשה מעשה על ידו וכהרג יש כאן זמם ועשה וקורא אני בו גם כן זמם וגוסף כשנעשה ואין כאן טענת אין עונשין מן הדין: מכן עיקר הדרשה היא ממה שהיה לו לומר כאשר עבה על אחיו וחוזר ואומר כאשר עקר עבה על אחיו יעכו לו כאשר עבה וכאומר זה יעכו לחייב אין נהרג בין לא נהרג שניהם נכללים בזמימות אחר עבה ואומר שלא אמרו לעון הכולל ואלך לבקש לפון זה אחר זמם לדיוק בא לומר דוקא זמם ולא עשה כדברייתא׳ זל: ואל בדבריית׳ אמרו אמר לו אביו למה ק״ל הוא מ״ל למאתנו רבינו אין עונשין מן הדין וכו׳ • אין להקשות מז׳ לבדריית׳ כי בלא טעם אין עונשין מן הדין היא הק״ו מבדיית לומר שלא כא הכתוב לפושרן אם הרגי שהרי ק״ו הדברים ואין כא בדיוק לדחוק הק״ו ולאוקומי קרא שלא בדיוק אם לא מטעם שלמדנו ר׳ אין עונשין מן הדין:

כי מבא למלחמה ונומר הולי פרשו הכתוב מלחמת הפלט עם יבוא וכא להסיר מלבו מורך ואמר כי מבא למלחמה היודעה שאין נגולה ממבא ואבא במלחמה ע״ז יש ב׳ דברים קשים להפלט פחדיסים כותו מ׳ הוא שאינו מלומד במלחמה כמו שהוא מלומד ורגיל במין מלחמה זו יבוא הרע • ב׳ שהרכבת הפלט תוכקת דברי היכר בכל אשר יאמר אליו בעניני היסור לנגוד ולנזול ולנשות ולאכול כל אשר תאוה נפשו וזה יפגיעהו מלשמוע אל דברי הכותב והמטות ואת נם אחר שבכל בעבירות רבות שיתוספו כוחות הרע שנולדו ממעשיו הרעים כמו שפירשתי במקומות אחרים והרי הוא ביניהם כהרגים אין לה הופכים לזה בא לבבר ר׳ בתן ואמר כי מבא למלחמה ורוצה בעיני שכלך סוס ורכב סוס כנגד מה שהוא היכר סוס מוכן למלחמה מה שאין כן הפלט רכב בנגד הרכבת הפלט שכותה ומוסקת לדברים ואומרו עם רב ממך כנגד כוחות הרע שניתוספו ממנו מנד מעשיו הרעים כמו שאמרנו אף על פי כן בא דברו הכתוב ואמר לא תירא מהם והטעם הוא כי ה׳ אלהיך עמך הוא נדול להגילך כי כשבא אדם ליטהר יסיעו יתברך מקבלתו ונדבק בה׳ והוא יכניע מבעיניו ונמר אומר המלך מארץ מצרים כי זה מופת אותך כי ה׳ מפרק הקליפה מן הקדושה ומבררה והוא סוד העלאת יכרחל מנצרים כידוע ליודעי חן וזה לך האות כדי שתתחזק במלחמה וכן הוא אומר ויפח רוח לנדיך ונומר ה׳ לא יעזבנו בידו ואמרו ז״ל שהכתוב מדבר על יכר הרע שהוא מתנבר על הפלט וה׳ עוזרו ומציליהו מידו:

להלחם

(ג) שמע ישראל. תקיפין הן כנגד כל אותן שלש ק"ש שבכל יום שיושבין ומקבלין עליהם עול מלכות שמים זו על זו ואומרים להלן ויקומו המלחמה תגבר בעמים ויחזיקו בשביה וכל מצרותיהם הלבישום מן השלל וילבישום ויעטפום ויאכלום ויסקום ויכסום ויכלום בחמורים לכל כוסל ויביאום ירחו עיר התמרים מגל מחיים וישובו שומרון • מגלח על מייבשם מתם הולכים לפיכך התחזקו במלחמה : מל ירך לנכסם ונומר • מרכבה מהירות כנגד מרכבה דכתיב במלכי האומות עושים מניפין בטרסיהם כדי להקישם זה לזה כדי להשמיע קול שיחשוו מלו שכנגד ויעוס • ורומסים פוסעים ומעכלין מיתם להשמיע קול פרסות פוסיהם וגוויחין בקול ותוקעין בשופרות ומיני תמשיעי קול : מל ירך לנכסם • תעלות פוסים : מל תירמו • תעשת תריסין : ומל תחזיו • מקול הקרנות : ומל תערצו • מקול הגוואה : (ד) כי ה' אלהיכם ונומר • הם כתים בניאומו על כסר ודם ומתם כתים כנגדיהו של מקום מלבתים כתו כ־ניאומו של נלית מה היה סיפו נכל כחד ונפלו עמו : ההולך עמכם זה תבן המרון : (ה) ולא חנכו • לא דר בו • חנוך לשון התחלה : ומים אחר יחנכנו • ודבר של שנעת נפש הוא זה : (ו) ולא חללנו • לא פדאו בכסף הדיוטית שהפירות טעונין לאוכלן בירושלם או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלם : (ח) ויספו הסוטרים • למה נאמר כאן ויספו מוסיפין זה על דברי הכהן • שהכהן מדבר ואומרים מן כתם ישראל עד לאויבים אתכם • ומי האיש ושני ושליבי כהן מדבר ושוטר מעמיד • וזה שוטר מדבר ושוטר מעמיד : הירא ורך הלבב • רש"י כאומרו כאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולרחות חרב שלופה • רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות בכידו ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכנסת על החוזרים בשביל עבירות שבידם • שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרוגתו חוזר אומר אשה בנה בית ולו נטע כרם ולו אשה : מן יחות במלחמה • יפוב מן יחות שהם לא יכתש לדברי הכהן כדי הוא שיחות : ערי נכחות • שמתמדין זקפין מלפניהם ומלאחוריהם וכסילין על ברזל בידיהם וכל מי שרוצה לחזור הרחות בידו לקפח את שוקו • וקפין כני מדם עומדים בקצה המערב לזקוף את הניפלי ולחזקה בדברי סופרי המלחמה ולא תנוסו שתחלת נפילה ניסה : (י) כי תקרב אל עיר • במלחמת הרשות הכתוב מדבר כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות ונומר כל

(ג) וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם אַל־יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תַּחְפְּזוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם : (ד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֶם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם : (ה) וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת־חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ : (ו) וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יְחַלְלֶנּוּ : (ז) וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה : (ח) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת־לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ : (ט) וְהָיָה כְּכַלֹּת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם : *

ס (י) כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם :

והיה

להלחם ונומר לאויבים ונומר פירוש להלחם ונומר לתבד מייבשים ומומרו לאויבים ונומר פירוש כלא יחות מבני ישראל לרע במלחמה וזה הוא עיקר הכתוב בשבדם נמויבים ולא יפקד אחד מבני ישראל ואולי כי לזה נתכוון במה שאמר בתחילת הכתוב ה' אלהיכם הזכיר הרחמים והדין • רחמים לאויבים ישראל דין לתבד מייבשים וזולת זה היה לי לומר כי אלהיכם הולך :

מי האיש הירא ונומר רלל אמרו זה הירא מעבירות שבידו פירוש ע"ד מומרו פחדו בניון הטתים בכל מי שיש בידו עבירות לבו ירא ורחד מבנמו ואפילו אינו יודע כיש בידו עבירות הפחד הנכנס בלבבו במלחמה מודיעהו כי יש בידו עבירות ורלל ביערו העון שיכנס בלבו הפחד מינרו שאפילו אין בידו אלא כדבר בין יתבבח ליומר והטעם כי הנכנס למלחמה נריך לעשות לו נם להנעל מחרב מויב וכל שבידו מבחינת הרע אינו דאוי לבם ומזלו יפחידו :

כי תקרב ונו' לולי כפרשה זו תרמז על כי מה שאמר הרכב' בספר הזוהר כי הגדון ב"ה שולח נשמה יתירה להאד' מעולם העליון להדריכו בדרך ישר ובאמצעותה יתלט האדם מהמחטיאו וביום ה' לנשמה ואמר כי תקרב על עיר זה הוא נוף האדם שיקרא עיר כאומרו בספר הזוהר בפסוק עיר קטנה ולל עיר הטרי דא נוקבא דכר נש ע"כ למלחמה כי נריך כח להניל האדם מיד מרשיעו ודקדק לומר תלים פירוש בשביל העיר למלטה מיצר הרע ע"ד מומרו ובא תלים ונומר ומלט העיר בהבמתו • וקרלת תלים לשלום פירוש כלא תבא תלים בפשיעותיך ל־טוטו לדרך הטוב מן הקנה חל הקנה חלא בתחלה בדרכך תקרא תלים לשלום שעשה יעשה נם לעולם העליון ויהנם בזה ובבא ויתן חלק לנופיות וחלק לרוחניות כי נם לעולם העליון נריך האדם למזוניות ואם לא יטרח בעה"ז ביוד עוי"ב נם כן כן נמנא

ויהי

שלא יניעו ויחבד לע"ז ודרך זה יקרא דברי כלום שהוא הביטוח ומומרו והיה אם שלום פירוש והיה לטון מתחה היא אם שלום תענה ומתר ופתחה פירוש מין נורך חלא פתיחה לבד ואם יכתה בפתחו של מחט הקדוש ברוך הוא יפתח לו כפתחו של אולם והוא מה שנאמר אומר והיה כל השם הנמנא בה ר"ת מבריח וסם"ך נידים הכל יסתעבד לעשות כין בבחינת מ"ע יהיו למס לעשות בנופם וכממונם וכו' בין בבחינת מל"ת ועבדוך פירוש כעבד הירא מרבו לבל נטות מדבריו ימין ושמאל ואומרו ואם לא תשלים ונומר פירוש אם לא השלימה העיר ונטתה מבוריה מני דרך ולפעמים יקר מקרה כאחר שהתחיל האדם להטיב מעשיו יסוב אחורנית וכשתירע זה להאדם יגדיל רשע ויתחזק יגרו עליו יותר מבראשונה להלחם עם הנשמה והוא אומרו ועשתה עמך מלחמה ינו ה' לנזר על העיר כשניופים וכשאחרם לל לעולם ירגיז האדם נזהט על זנהר והרגזתו היא לסנף עצמו בדברים המזיקים לו נם בתעניות ותלקיות ובכי להתיש כח הרע בבעיר ומבטיחו ה' ליתנה בידו כאומרם ונתנה ה' אלהיך בידך וכשיכה הוא כח ס"מ וחילותיו ואומרו לפי חרב ע"ד מומרו רומחו חל בנרונם וחרב פיפיות בידם ואומרו רק הנשים והטף פירוש נשים הם נפש ורוח ונקרא נפש בערך הנשמה כידוע ליודעי חן והטף הם מנות ומע"ט שעשה

(יא) והיה אם שלום תענך ופתחה לך והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך: (יב) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה וצרת עליה: (יג) ונתנה יהוה אלהיך בידך והכית את כל זכורה לפי חרב: (יד) רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבז לך ואכלת את שלל איביך אשר נתן יהוה אלהיך לך: (טו) כן תעשה לכל הערים הרחקות ממך מאד אשר לא מערי הגוים האלה הנה: (יו) רק מערי העמים האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה כל נשמה: (יז) כי החרם תחרימם החתי והאמרי הכנעני והפרזי החוי והיבוסי כאשר צוך יהוה אלהיך: (יח) למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם וחטאתם ליהוה אלהיכם: ס (יט) כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור: (כ) רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרתת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה: ס

(א) כי ימצא חלל באדמה כא אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הכהו: (ב) ויצאו זקניך ושפטיך ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל:

(יא) כל העם הנמצא בה • תפילו אתה מוצא בה משבע אומות שבנטורת להחריבם אתה רואני לקיימם: למס ועבדוך • עד שיקבלו עליהם מסים ועבודה: (יב) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה • שכתוב מכשרך שאם לא תשלים עמך סופה להלחם כך אם תעשה ותלך • וצרת עליה • אף להרעיבה ולהצמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים: (יג) ונתנה ה׳ אלהיך בידך • אם עשית כל האמור בענין סוף שה׳ נותנה בידך: (יד) והטף • אף טף של זכרים ואת אני מקיים והכית את כל זכורה בגדולים: (יז) כאשר צוך • להכות את הגרגשי: (יח) למען לא ילמדו • הא אם עשו תשובה ומתגיירין אתה רשאי לקבלם: (יט) ימים • כנים: רבים • שלשה מכאן אמרו אין נכרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת • ולמד שפותח בשלום שנים או שלשה ימים • וכן הוא אומר ויעבד דוד בגלגל ימים שנים ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר: כי האדם עץ השדה • הרי כי משמש בלשון לשתי שתי האדם עץ השדה להכנס בתוך המנו׳ מפניך להתייסר כיצורי רעב ונמת כאנשי העיר למה תאבדו: (כ) עד רדתה • לשון רדוי שתהא כפופה לך: (כ) ויצאו וקניך • מיוחדים שבזקניך סנהדרי גדולה: ומדדו • מתקום שתחלל שוכב: אל הערים אשר סביבות • לבל נד לידע מי זו קדושה:

ויהי אם שלם תענך ותפתח לך והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך: (יב) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה וצרת עליה: (יג) ונתנה יהוה אלהיך בידך והכית את כל זכורה לפי חרב: (יד) רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבז לך ואכלת את שלל איביך אשר נתן יהוה אלהיך לך: (טו) כן תעשה לכל הערים הרחקות ממך מאד אשר לא מערי הגוים האלה הנה: (יו) רק מערי העמים האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה כל נשמה: (יז) כי החרם תחרימם החתי והאמרי הכנעני והפרזי החוי והיבוסי כאשר צוך יהוה אלהיך: (יח) למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם וחטאתם ליהוה אלהיכם: ס (יט) כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור: (כ) רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרתת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה: ס

(א) כי ימצא חלל באדמה כא אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הכהו: (ב) ויצאו זקניך ושפטיך ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל:

כי נם תמוה בהחתי׳ תסבל סגל הטוב במה שנוגע לה ומומרו כן תעשה לכל הערים ונומר פירוש כל מנות התמורות בענין חינם חלח לערים שהם הנופות שנתרחקו ע״ד חומרם לרחוק ולקרוב שבעל עבירות יקרא רחוק. מהשכיחים שהיה מקור הקדושה במקנה הוא מחנה השמה העליונה חבל עיר שהיה מנדי הגוים פירוש שמין לה קשר עם הקדושה וינלחם ממקורה ברוב פעניות ככל הגוים חין לנכתה חלק עמה ולח תקוה כה להסיכה והוח חומרו חשר לח מערי הגוים ונומר כי בחיות ההם חין להם חלח להחריבם וזו היתה בענת עשה בקבלת ערב רב וה׳ חמר חלין שסורכם רע ומינם עומדים בגדר הקדושה ומובדלים להלך רע וכשהיה מחיה לחתם פירוש לקדשם לקדוש חינו מחיה כם כל נשמה דקדק לומר כל היח הרוח כוזכה

רחטונה עם הנשמה:

כי

רשי

(ד) אל נחל מיתן • קשה שלא נעבד : וערפו • קופץ ערפה בקופין אחר שקדוב פירוש הוא תבא עגלת בקר שלא עשית פירות ותערך במקום כאילו עושה פירות לכפר על הריגתו על זה שלא הניחוהו לעשות פירות : (ז) ידינו לא שפכה • וכי עלתה על לב שזקני ב"ד שופטי דמים הם שלא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות וכלא לויה והכהנים מומחים בפר לעמך ישראל : (ח) וכפר להם הדם • הכתוב מכשרם שמזיעשו כן יכופר להם העון : (ט) ואתה תבער • מניד שאם נמצא ההורג אחר שיתערפה העגלה הרי זה יהרג והוא פיוסי כציבו ה' :

(י) **כי** תצא למלחמה • במלחמת הרשות הכתוב מדבר שבמלחמת מצוה לוה לומר ושבית שביו שהרי כבר נאמר לה תחיה כל נשמה : ושבית שביו • לרבות בעבדים שתכיסה יפה עיל פי שהן מבטנה מוחות : ולקחת

(ג) וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־ הֶחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־ עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מָשְׁכָה בְּעֹל : (ד) וְהוֹרִדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֶגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־ יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ וְעָרְפוּ־ שָׁם אֶת־הָעֶגְלָה בַּנָּחַל : (ה) וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וְלָבָרֵךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נָגַע : (ו) וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל־הֶחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת־ יְדֵיהֶם עַל־הָעֶגְלָה הֶעָרוּפָה בַּנָּחַל : (ז) וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה אֶת־הַדָּם הַזֶּה שפכו ק' וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ : (ח) כַּפֶּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֶּר לָהֶם הַדָּם : (ט) וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה :

ע"ז פסוקים סלוא סימן :

פרשת תצא

ס ס ס

(י) כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ : (יא) וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה :

והבאתה

(יא) וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה : (יב) וְהֵבֵאתָ אֹתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת־צִפָּרְנֶיהָ : (יג) וְהֵסִירָה אֶת־שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרֵחַ יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהָ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה : (יד) וְהָיָה אִם־לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכֹר לֹא־תִמְכְּרֶנָּה בַּכָּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ :

ותעלינה

(טו) כִּי תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ־לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנוּאָה : (טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לִבְכֹּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר : (יז) כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה :

(יח) כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם : (יט) וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקוֹמוֹ : (כ) וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא : (כא) וְרָגְמוּ כָל־אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן :

(כב) וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְנוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל־עֵץ : (כג) לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה :

פרשת תצא

ס ס ס

אֲרִי תְפוֹק לַאֲנָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דָּבָךְ וְיִמְסְרִינוּן יְיָ אֱלָהָךְ בִּירָךְ וְתִשְׁכֵּי שְׁבִיהוֹן : וְתֶחֱזֵי בְּשִׁבְיָהּ אִתְּתָא שַׁפִּירַת הֵיזוֹ וְתִתְרְעֵי בָּהּ וְתִסְבָּהּ לָךְ לְאָנְתוּ :

ותעלינה

אֲרֵי תִּפּוֹק לַאֲנָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דָּבָךְ וְיִמְסְרִינוּן יְיָ אֱלָהָךְ בִּירָךְ וְתִשְׁכֵּי שְׁבִיהוֹן : וְתֶחֱזֵי בְּשִׁבְיָהּ אִתְּתָא שַׁפִּירַת הֵיזוֹ וְתִתְרְעֵי בָּהּ וְתִסְבָּהּ לָךְ לְאָנְתוּ : וְתַעֲלִינָהּ לְגוֹ בֵּיתָךְ וְתִגְלֵי יָת רֵישָׁהּ וְתַעֲבֵד יָת צִפָּרְנָהָא : וְתַעְדֵּי יָת לְבוּשׁ שִׁבְיָתָהּ מֵעֲלָהָא וְתִתֵּב בְּבֵיתָךְ וְתִבְכֵּי יָת אֲבוּהָא וְיָת אִמָּהָא יַרְחָא חַד יוֹמִין וּבָתַר כֵּן תֵּיעוֹל לְוָתַהּ וְתִבְעוֹל בַּהּ וְתֶהֱוֵי לָךְ לְאִתּוּ וְתִשְׁלְטִנָּךְ וְתֶהֱוֵי לָךְ לְאָנְתוּ : וְהָא אִם לָא צְבֵית בַּהּ וְתִשְׁלְחִנַּהּ לְנַפְשַׁהָא וּמְזַבָּנָא לָא תְזַבְּנִנַּהּ בְּכַסְפָּא לָא תִתְעַמַּר בַּהּ בְּמָא דִּי עַנִּיתַהּ :

(טו) אֲרֵי תְּהוֹן לְגַבְרָא תְּרֵין אִנְתָּן חֲדָא רְחִימְתָּא וְחֳרָנִיתָא סְנִיתָא וְיַלְדָּן לֵיהּ בְּנִין רְחִימָתָא וְסַנְיָתָא וַהֲוָה בְּרָא בוּכְרָא לְסַנְיָתָא : (טז) וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּנִכְסֵי לִבְנוֹהִי יָת דִּי יְהֵי לֵיהּ לָא יְכִיל לְמִרְתַּת יָת בְּרָא בוּכְרָא לְקֳדָם בְּרָא דִּרְחִימְתָּא מִן קֳדָם בְּרָא בוּכְרָא דִּסְנִיתָא : (יז) אֲרֵי יָת בְּרָא בוּכְרָא דִּסְנִיתָא יַכִּיר לְמִתַּן לֵיהּ תְּרֵין חוּלָקִין בְּכֹל דִּי יִשְׁתְּכַח לֵיהּ אֲרֵי הוּא שׁוּרַיָּא קַדְמָאָה דִּילֵיהּ לֵיהּ דְּכוּרְסְיַּת בְּכוֹרָא :

(יח) אֲרֵי יְהֵי לְגַבְרָא בְּרָא סָרְבָנָא וּמְרִיָּא לָא קָבֵיל לְמֵימְרָא דַּאֲבוּהִי וְדָאִמֵּהּ וְיַסְּרִינוּן יָתֵיהּ וְלָא יְקַבֵּל מִנְּהוֹן : (יט) וְיִתְפְּשׂוּן בֵּיהּ אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ וְיַפְּקִנּוּן יָתֵיהּ לְוָת סָבֵי קִרְיְתֵיהּ וְלִתְרַע אֲתַר דִּינָא דְּאַתְרֵיהּ : (כ) וְיֵימְרוּן לְסָבֵי קִרְיְתֵיהּ בְּרָנָא דֵּין סָרְבָנָא וּמְרִיָּא הוּא לָא קָבֵיל לְמֵימְרָא דִּלְמִן וְדִלְמִן זוֹלֵל וְסָבָא : (כא) וְיִרְגְּמוּנֵיהּ כָּל אֲנָשֵׁי קִרְיְתֵיהּ בְּאַבְנַיָּא וְיָמוּת וְתִשֵּׁיצֵי יָת בִּישָׁא מִן בֵּינָךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וְיִדְחֲלוּן :

(כב) וַאֲרֵי יְהֵי בִּגְבַר חוֹבַת דִּינָא קְטוֹל נַפְשָׁא וְיִתְקְטֵל וְתִתְלְיִנֵּיהּ עַל אִילָנָא : (כג) לָא תְבִיתוּן נִבְלְתֵּיהּ עַל אִילָנָא אֲרֵי קָבְרָא תִּקְבְּרוּנֵּיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא אֲרֵי לְוָטַת יְקָרָא דַּייָ תְּלִיא וְלָא תְסָאֲבוּן יָת אַרְעָךְ דַּייָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אֲחֻסָּנָא :

פרשת תצא

ס ס ס

כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ : וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה :

והבאתה

וְהֵבֵאתָ אֹתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת־צִפָּרְנֶיהָ : וְהֵסִירָה אֶת־שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרֵחַ יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהָ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה : וְהָיָה אִם־לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכֹר לֹא־תִמְכְּרֶנָּה בַּכָּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ :

ותעלינה

כִּי תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ־לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנוּאָה : וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לִבְכֹּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר : כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה :

כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם : וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקוֹמוֹ : וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא : וְרָגְמוּ כָל־אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן :

וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְנוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל־עֵץ : לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה :

(ד) אל נחל איתן • קשה שלא נעבד : וערפו • קופץ ערפה בקופין אחר שקדוב פירוש הוא תבא עגלת בקר שנתת שלא עשית פירות ותערך במקום כאילו עושה פירות לכפר על הריגתו על זה שלא הניחוהו לעשות פירות : (ז) ידינו לא שפכה • וכי עלתה על לב שזקני ב"ד שופטי דמים הם שלא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות וכלא לויה והכהנים מומחים בפר לעמך ישראל : (ח) וכפר להם הדם • הכתוב מכשרם שמזיעשו כן יכופר להם העון : (ט) ואתה תבער • מניד שאם נמצא ההורג אחר שיתערפה העגלה הרי זה יהרג והוא פיוסי כציבו ה' :

(י) **כי** תצא למלחמה • במלחמת הרשות הכתוב מדבר שבמלחמת מצוה לוה לומר ושבית שביו שהרי כבר נאמר לה תחיה כל נשמה : ושבית שביו • לרבות בעבדים שתכיסה יפה עיל פי שהן מבטנה מוחות : ולקחת

(ג) וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־ הֶחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־ עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מָשְׁכָה בְּעֹל : (ד) וְהוֹרִדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֶגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־ יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ וְעָרְפוּ־ שָׁם אֶת־הָעֶגְלָה בַּנָּחַל : (ה) וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וְלָבָרֵךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נָגַע : (ו) וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל־הֶחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת־ יְדֵיהֶם עַל־הָעֶגְלָה הֶעָרוּפָה בַּנָּחַל : (ז) וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה אֶת־הַדָּם הַזֶּה שפכו ק' וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ : (ח) כַּפֶּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֶּר לָהֶם הַדָּם : (ט) וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה :

ע"ז פסוקים סלוא סימן :

פרשת תצא

ס ס ס

כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ : (יא) וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה :

והבאתה

(יא) וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה : (יב) וְהֵבֵאתָ אֹתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת־צִפָּרְנֶיהָ : (יג) וְהֵסִירָה אֶת־שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרֵחַ יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהָ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה : (יד) וְהָיָה אִם־לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכֹר לֹא־תִמְכְּרֶנָּה בַּכָּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ :

ותעלינה

(טו) כִּי תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ־לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנוּאָה : (טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לִבְכֹּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר : (יז) כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה :

(יח) כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם : (יט) וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקוֹמוֹ : (כ) וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא : (כא) וְרָגְמוּ כָל־אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן :

(כב) וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְנוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל־עֵץ : (כג) לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה :

פרשת תצא

ס ס ס

אֲרִי תִּפּוֹק לַאֲנָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דָּבָךְ וְיִמְסְרִינוּן יְיָ אֱלָהָךְ בִּירָךְ וְתִשְׁכֵּי שְׁבִיהוֹן : וְתֶחֱזֵי בְּשִׁבְיָהּ אִתְּתָא שַׁפִּירַת הֵיזוֹ וְתִתְרְעֵי בָּהּ וְתִסְבָּהּ לָךְ לְאָנְתוּ :

ותעלינה

אֲרֵי תִּפּוֹק לַאֲנָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דָּבָךְ וְיִמְסְרִינוּן יְיָ אֱלָהָךְ בִּירָךְ וְתִשְׁכֵּי שְׁבִיהוֹן : וְתֶחֱזֵי בְּשִׁבְיָהּ אִתְּתָא שַׁפִּירַת הֵיזוֹ וְתִתְרְעֵי בָּהּ וְתִסְבָּהּ לָךְ לְאָנְתוּ : וְתַעֲלִינָהּ לְגוֹ בֵּיתָךְ וְתִגְלֵי יָת רֵישָׁהּ וְתַעֲבֵד יָת צִפָּרְנָהָא : וְתַעְדֵּי יָת לְבוּשׁ שִׁבְיָתָהּ מֵעֲלָהָא וְתִתֵּב בְּבֵיתָךְ וְתִבְכֵּי יָת אֲבוּהָא וְיָת אִמָּהָא יַרְחָא חַד יוֹמִין וּבָתַר כֵּן תֵּיעוֹל לְוָתַהּ וְתִבְעוֹל בַּהּ וְתֶהֱוֵי לָךְ לְאִתּוּ וְתִשְׁלְטִנָּךְ וְתֶהֱוֵי לָךְ לְאָנְתוּ : וְהָא אִם לָא צְבֵית בַּהּ וְתִשְׁלְחִנַּהּ לְנַפְשַׁהָא וּמְזַבָּנָא לָא תְזַבְּנִנַּהּ בְּכַסְפָּא לָא תִתְעַמַּר בַּהּ בְּמָא דִּי עַנִּיתַהּ :

(טו) אֲרֵי תְּהוֹן לְגַבְרָא תְּרֵין אִנְתָּן חֲדָא רְחִימְתָּא וְחֳרָנִיתָא סְנִיתָא וְיַלְדָּן לֵיהּ בְּנִין רְחִימָתָא וְסַנְיָתָא וַהֲוָה בְּרָא בוּכְרָא לְסַנְיָתָא : (טז) וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּנִכְסֵי לִבְנוֹהִי יָת דִּי יְהֵי לֵיהּ לָא יְכִיל לְמִרְתַּת יָת בְּרָא בוּכְרָא לְקֳדָם בְּרָא דִּרְחִימְתָּא מִן קֳדָם בְּרָא בוּכְרָא דִּסְנִיתָא : (יז) אֲרֵי יָת בְּרָא בוּכְרָא דִּסְנִיתָא יַכִּיר לְמִתַּן לֵיהּ תְּרֵין חוּלָקִין בְּכֹל דִּי יִשְׁתְּכַח לֵיהּ אֲרֵי הוּא שׁוּרַיָּא קַדְמָאָה דִּילֵיהּ לֵיהּ דְּכוּרְסְיַּת בְּכוֹרָא :

(יח) אֲרֵי יְהֵי לְגַבְרָא בְּרָא סָרְבָנָא וּמְרִיָּא לָא קָבֵיל לְמֵימְרָא דַּאֲבוּהִי וְדָאִמֵּהּ וְיַסְּרִינוּן יָתֵיהּ וְלָא יְקַבֵּל מִנְּהוֹן : (יט) וְיִתְפְּשׂוּן בֵּיהּ אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ וְיַפְּקִנּוּן יָתֵיהּ לְוָת סָבֵי קִרְיְתֵיהּ וְלִתְרַע אֲתַר דִּינָא דְּאַתְרֵיהּ : (כ) וְיֵימְרוּן לְסָבֵי קִרְיְתֵיהּ בְּרָנָא דֵּין סָרְבָנָא וּמְרִיָּא הוּא לָא קָבֵיל לְמֵימְרָא דִּלְמִן וְדִלְמִן זוֹלֵל וְסָבָא : (כא) וְיִרְגְּמוּנֵיהּ כָּל אֲנָשֵׁי קִרְיְתֵיהּ בְּאַבְנַיָּא וְיָמוּת וְתִשֵּׁיצֵי יָת בִּישָׁא מִן בֵּינָךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וְיִדְחֲלוּן :

(כב) וַאֲרֵי יְהֵי בִּגְבַר חוֹבַת דִּינָא קְטוֹל נַפְשָׁא וְיִתְקְטֵל וְתִתְלְיִנֵּיהּ עַל אִילָנָא : (כג) לָא תְבִיתוּן נִבְלְתֵּיהּ עַל אִילָנָא אֲרֵי קָבְרָא תִּקְבְּרוּנֵּיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא אֲרֵי לְוָטַת יְקָרָא דַּייָ תְּלִיא וְלָא תְסָאֲבוּן יָת אַרְעָךְ דַּייָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אֲחֻסָּנָא :

אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דברים זל שאמרו שבאשה שאדם הרהרתן נפשו כמה נפשות יקרות ביד פסידא אחרא והם נפשות בנים ובת ילמד כמה וכמה גדולי ישלם כחים מהחיות ורות המיוקים תוכיח וכמה גדולי כילם שחיים ומפטלין מוקלוס הגר וכאלה רבות :

עוד מנלה לך סוד אחד תמנה נפשה טהורה דביקה בנפשה טהורה ואין לה בטהורה לטהיב והיא מונחת עם יוד בית דיוד ונח ולמד כיוצא בזה מי זמר חנינה בן תרדיון שריתה דביקה בעשם בן חתור כרמיו בתיבת ר"חרת ידים כאמור בדברי המקובלים ותבינם שנפש הלוי לא עשת'מפיצל טוב בחמור ויעקב כשדבק בחנה מנפש מיכה ונדבקה בו באמירו ותדבק נפשו בדינה ואמור לך בלל זה ויש נפש קדושה בין הקליפה שמקום עכוארתה תשה לב הסוכנת בתוכו ויגרשו חלק הרע או יתקוטו והם הגרים המתגיירים מן האומות מעמתן כדות האומנים וכיוצא וכמו שרמיכו בציונו גרים שתגלגל בחים ומתגיירים : והנה כבר כתבתי כמה פעמים כי בחמצעות מעשה יחלבם בחדם חור הסכוכה ויגרש מחיו חלק הרע כאומרו כומר מנוה לא ידע דבר רע ובפרט שלומי מנוה ושיין מה שפירשתי בפרשת שלח לך בשלומי מנוה בסגנת שלישותם שפילו מיוכר הרע מנותם מגילתם

וכמו

(יא) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע אם מין הקדוש ברוך הוא מתירה ישתנה בתיקון. אבל אם נכרית סופה להיות שונאה. שאחר זמן תראה כי תהיין לאיש וגומר וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות אלו: תשת. תפילו תשת תים: (יב) ועשתה את

נכרניות. מנדלם כדי שתתגיירו: (יג) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים שהנכריות מתקשטות בשביל להזות בחורים עמהם: ויושבה בביתך. בבית שתשתעם בו בכעס ונתקל בה יונה ונתקל בה רועה בבהמתה רועה בעוללה שתתענה עליו: וכתה את מכיה. כל כך למה כדי שתהא בת ישראל שתהא זו עגבה בת ישראל מתקשטת זו מתגוללת: (יד) והיה אם לא חפצת בה. מבערך שסופך לשנאתה: לא תתעמר בה. לא תשתעם בה. קודין לעבודה ושמוש עיקרה מיסודו של ר״ת הדרשן למדתי כן:

פי

(יב) והבאתה אל־ תוך ביתך וגלחה את־ראשה ועשתה את־צפרניה: (יג) והסירה את־ שמלת שביה מעליה וישבה בביתך וספדה את־אביה ואת־אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה: (יד) והיה אם־ לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא־תמכרנה בכסף לא־תתעמר בה תחת אשר ענית:

כי

וכמו כן הענין בעבדים שתלבשת בו רוח הטומאה ותעוותת דרכו ואחרי הודיע ה׳ אותנו את כל זאת יהיו מאמרי אל עליון בפיהם בנהירים במנוה זו והוא לפי שהקדים כי תצא למלחמה ונומר שיניאתו היא לדבר מצוה כמו שפירשנו למעלה אמר עוד אם כתה בשביה פירוש בשעת שביה וכמו שכן

וְהַעֲלִינָהּ לְבֵיתֶךָ וְתִגַּלַּח יַרַת רֹאשָׁהּ וְתַרְבֵּי יַרַת מוֹפָרֶהָא: וְתַעֲבֵי יַרַת כְּסוּת שִׁבְיָהּ מֵינָהּ וְתֵתֵיב בְּבֵיתֶךָ וְתִבְכֵּי יַת אֲבוּהָא וְיַת אִמָּהּ יַרַח יוֹמִין וּבָתַר כֵּן תֵּיעוֹל לְוָתָהּ וְתִתְבְּעִלִנָּהּ וּתְהֵי לָךְ לְאָנְתוּ: וִיהֵי אִם לָא תְחָרְעֵי בָּהּ וְתִפְטְרִינָהּ לְנַפְשָׁהּ וְזַבָּנָא לָא תְזַבְּנִנָּהּ בְּכַסְפָּא לָא תִתַּגַּר בָּהּ חֲלַף דְּעַנִּיתָהּ:

ארי

כחמור זה יעיד שלבבר טוב תשתת ודקדק לומר כה ולא תמר תותה להעיר כי לא לאשה תהא חושק חלא לשה שבה שהיא יפת תואר שהיא חלק הטוב הדומה לנפש הטבודה וכפו הנם שבעורה האשה בכלל הסתר כי תיכו חוזר יפת תואר לנולם הבנלה כי חליו לא יסיף תחת ישראל בתנב זה כמו בחמרנו ואמר ולקחת לך לאשה הנה בכל מקום תמר התפבנה לה תמר הכתוב בלשון כיטוי והבאתה וגומ׳ ובעלתה וגומר ועלתה וכא׳ לתר ולקחת סינה הכתוב להעיד שהלקיחה היה בנעלם שהיה נפש הקדושה שבחמנעו׳ הענין יהיה לו בה לקיחה אחת שיזכה ביפת תוא׳ כי כשידבק תיש ישראל בשה שבה חלק מהטוב תכף יקנה מקומו חלק הטוב ביפת ויזכה בו כמו שזכתה דינה בת יעקב קדושה בפנות בו שבה כן חמור והנה לפי שיש כ׳ בחינות בדביקות הקדושה בקליפה כמו שזכרנו למעלה ושת האשה אין ידוע שם חלק הדבוק בה הוא דבר היונה בדביקה רשעות האשה כנוכר ובשתרת האשה תלוטה בחלק הרע ובתרוקנה מחלק הטוב. או האשר שבלה נחלטה בחלק הטוב כרות ובנעשה לזה יגו ה׳ והבאתה אל תוך ביתך ונומר וירחיק ממנו חלק דביקות בחינת הרע ואז תדבק האשה אחר שלשים שם נתגיירה האשה זו ורבי היא כרות ובנעשה ואז תומרו והיתה לך לאשה שם יחפון ואם לא יחפון ונומר זה לך האות כי חלק הטוב שהיה בה יגא על ידי מעשה הרשעון ויחלק הרע ולבד שיש מקום שיתאוה האדם לאשה נכריה בדרך זנות כי לא תחמדנו שלא יתאוה לנכריה אלא שם יש בה נפש קדושה דוקא בזמן שהוא עסוק בדבר מצוה כמו שבארנו משל״כ אחרי כן לזה כיוה ה׳ ונלחה את האשה ועשתה את נפשה לנפרים ונומר וכל הדברים המבוארים את האשה להסיר תאוה הטבעית ואם יתגיירה ואחר כך זה לך האות כי נתמתקה ונחלט ממנה חלק הרע ולזה היתה לו לאשה ואם לא יחפון בה דקדק לומר בה במה שבא שהוא חלק הטוב ואומרו ובעלתה לנפשה דקדק לומר לנפשה לתת טעם למה יעלתנו ולא יסכרנה ויכנה מדמיה כיון שהיא מכלל השביה שתתן לו ה׳ ואמר הטעם הוא לנפשה פירוש בשביל נפשה שהיא יפת תואר שרצו בתחילה אחר שתגיא׳ ממנה. או עוד לנפשה פירוש הטומאה של הגויה לשלול כי נפש יפת תואר הטהורה בבר וכיון בה ולא נאמר בה חלה נפש הגויה ואומרו ומכור לה תמכרנה כי ה׳ חפץ שלא יהנו ישראל עם בחינת הרע בדרך זה ע״ד שומרו אסר בחינת דבקות פרוח הקודש מתרעמת על האומות שאחר שרואים ישראל מוכיח רודפים אותם וזו כיונה בה שאחר שהוליח בולנה תפיה לה יהנה עוד מכספה ונמר אומר תחת אשר עניתה בי אשר הוכחת ממנה עושרה וטובה שהיה זפת עשית אותה מעורים עשית אותה מעורים שהיה שכורה וזה יעיר עוד על דבדנו כי היתכן בעול שיסר הבח על הגויה היה מעבה אותה והלא אמרו לו חביבה עליהם בהמתן של ישרא יותר מנשותיהם ובנותיהם יותר מהם ופה עינוי הוא זה לגויה אלא הכוונה היא עינוי הנעלם שהוא שלל קדוש מתנה:

וברוך רמז תתבונר הפרשה עוד הנה כל בניו העולם ויקיומו תלוי בתשבה עם בני ישראל שם יטיבו דרכיהם העולם ויסמחו השמים ותעל הארץ נם ה׳ תלהיכו ישמח ויגל בנו ויושר דרכם של ישראל תלוי בענחון זנהר הכתוב להעיר החדם כי ביניתו מעולם העליון נבא לעולם הזה יהיה מוכן למלחמה כי לא יחשוב שהין נדיך תנבורת לירחון זה אלא מדרבא לזו יקרא מלחמה ע״ד שומרו מיזהו נבור הכובש את יצרו שהין נבורה נדולה מזו ולזה אחר למלחמה בפתח תחת הלמ״ד ואומרו על מוקד בה להעיר כי לא מלחמה זו כנבור הלוחם לכלוד עיר וכסיקון במלחמה יפנה וילך לעצמו אלא כחדם הלוחם עם שויבו יחשוב יקום עליו והכהו כמו כן שם יתרבל החדם מלבושו את החויב יקום עליו ויחבדהו מן העולם ומבטיחו הכתוב שהנם שתקיף הוא היבר מכח הסיבוני חף על פי כן יכהבו ה׳ ביבו ואומרו ובבית שביו דקדק לומר שביו ולא שומו שהין כי ממש בעצמו והעדרו הוא המקווה אלא שביו פירוש מה שנפה הוא מנאיבת הטוב ממך ומכיונה בך בפיתויו וכבלחוכו כמחת נשמות מעם בני ישראל שבויות בידו. ואומרו ורחית בשביה אשת יפת תואר אמר שמוך פירוש נשמת אדם כי אין הס״מ שולט בנפש עד שתרד מטה ותכנם בחדם ואז מתנו הוא לוקחת בשבי הנפש תקרא אשה וקרא לזו יפת תואר כי הנפש יפה עד מאוד אלא שמתגולל במעשים הרעים וכסיונה היבר אז יסבול החדם בנפשו מה יפה ומה נעימה היא ואמר וחשקת בה פירוש אז החשק שהיה לו בדברי היבר ובפיתויו יבביאם בה לתקן לה המוסבלות ועולם הקיים שבלו טוב ואומרו והבחתה אל תוך ביתך לפי שעל פיתוי הרע מתרחקת הנפש מחנוף וסוכן חלק רע במקומה בדרך אומרו טורף נפשו בחפו והנוף יקרא בית ע״ד אומר׳ מי תעיד בחדם קורות ביתו שהוא הנוף וכשנוכח יגרו יביא נפשו לתוך ביתו ויקרא בעל נפש ולבית שהנפש שקנה מקום טמא נדיך לנקותה מתחלואי הרע הנדבק בה שהוא שער הרחש והוא אומרו וגלחה את ראשה נם בחינת הקלים׳ הרמוזה בנפורנים אחר כנגדה ועשתה את נפורניה לשון תיקון ותסיר מסוה הטומחה המתסבת בה הנפש מרוח הטומחה והוא אומרו והסירה את שמלת שביה פירוש שקנתה מסביבה כמקום טמא וזה יהיה על מירוק החטחים ודרכי התשובה והכנת הדעת מול מלהי ישראל כ״ה ויבחר מקום מושב לה בית המיוחד לישראל שהוא בית המדרש והוא אומרו וישבה בביתך ותתודה בבכי על שער מעלה בחביה ואמה ויגל פרידתה מהם לחביר זה הקדוש ברוך הוא אמה היה בנסת ישראל ירח ימים זה שיעור המספיק לבב: או ירמוז לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש לולול ואחר כן תבא אליה. פירוש אחה תכנם ליהנות תמורת בסוד אומרו נפש עמלה עמלה לו ותסייעהו לעמוד בדרך היחית ותקרא אחה בעילה שהקנית אותה בכח תפעיל והוא אומרו ובעלתה גם ליום התחיה תהיה מיוחדת לך לחזור לנוף ותבמוד בה והוא אומרו והיתה לך לאשה וחזר הכתוב לנויות על הנפש שאם היתה לה נטה לבו לקוות להטיב לנפשו ולהתעלם להחיר לה בעולם העליון עכ״פ יזהר שלא יהיה לה בדרך שאחר פלחה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה ודרשו בחסכת שבת אנה לו כמו שנאמר לך והוא אומרו אם לא תחפצ בה ושלחתה לנפשה פירוש שלא תחסרנה כיד שבחי אלא בת מורין ואין עליה יד מושל • או ירמז ע״ד מה שאמרו בזוהר בספוק נפשו לויום שתחיה מהיה מיוחדת לך לחזור לנוף ותבמוד בה והוא אומרו אם לא תחפצ בה ושלחתה לנפשה שהיא השביה שתחזור לחקום אשר נתנה ממנו ואומרו ומכור לא תמכרנה ונומר ע״ד מה שדרשו בספר הזוהר בפ׳ לעם נכרי לא יחשוב למוכרה ואומרו בכסף לפי שיאמר אדם היך יחשוב אדם בנפשו למוכרה לזה אמר בכסף לשון כוסף כי בחבבנות תחות וכוסף לבות בני אדם יחבבו את נפשם כיד תוייב ומזנו מזה בפסוק את בספך לא תתן לו בנשך ונומר ואומרו לא תתעמר כמו שתרגם אנקלוס לא תתגר פירוש לא תנהג בה מחכלים המתגרים בנפש החוטחת תחת אשר עניתה כי בחטחת יקרא בערך הנפש עיכוי:

ס (טו) כִּי־תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ־לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנוּאָה: (טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לִבְכֹּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר: (יז) כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ כִּשְׁפַט הַבְּכֹרָה:

ס (יח) כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: (יט) וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקֹמוֹ: (כ) וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא: (כא) וְרָגְמוּהוּ כָּל־אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ: *

ס (כב) וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ שני חֵטְא מִשְׁפַּט־מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל־עֵץ: (כג) לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא כִּי־קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: *

לא

(יז) כי בכורים. כנגד שני לחים: בכל אשר ימצא לו. מכאן למיז הבכור נישל מי שיש לו בנים מאשה אהובה לאחר מיתת האב ובמוחזק: (יח) סורר. סר מן הדרך הישרה שכל הבנים מכיו בדברי אביהם ואמם ועשה כפניהם ומלקין אותו: בן סורר ומורה. אינו חייב עד שיגנוב ויאכל ת"ר כיצד בנו ואינו בנה אבי לוג יין. כיצד זולל וסובא. כגון שהוא שותה כל יום בסובאי יין בשוקי כשר לפי. וכן סורר ומורה כיצד כל יום סופו. הניחה אביו כשר ויצא סוף שעבר לב"ד ואינו מיצר ומבקש לשמוע ואינו משמע ומוסר כפרקים ומלטטם הכריות. אחרי תורת יומת זכרים יכול יכרעל ישמעו ויראו. (יט) יכול יכריעל ישמעו ויראו. תכאן לבריך הכתוב בנפת לי כלומי נכתב כל כאיה כי סורר ומורה: (כב) וכי יהיה בחיב רטא מפסט מות. כמיכות הפרשיות מגיד שכל חטיס טלין תכיו ומתי סוף עיכה לתרבית רשע ויכבוד עבירות ויתחייב מיתה בבית דין: ותלית אותו על עץ. רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין ואחר כי קללת אלהים תלוי ואחר כך בסקילה: (כג) כי קללת אלהים תלוי. זלזולו של מלך הוא כאלו עבדו כדמות דיוקנו ויכרעל הם בניו אבל לבני אדם חייס שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך ואחד נתפס לליטטיות ונתלה כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבתורה ליזון הקל וחלוול כמו זה הוא הללני קללה נאמרה:

והתעלמת

והיה הנחילו

אֲרֵי יְהֹוָה יְנַבֵּר תַּרְתֵּין נְשִׁין חֲדָא רְחוּמְתָא וְחֵדָא שְׂנוּאָתָא וְיָלִידָן לֵיהּ בְּנִין רְחוּמְתָא וְשְׂנוּאָתָא וִיהֵי בְּרָא בּוּכְרָא לְשַׂנוּאָתָא: וִיהֵי בְּיוֹמָא דְיַחְסִין יָת בְּנוֹהִי יָת דִּיהֵי לֵיהּ לֵית רְשׁוּ לְבַכְּרָא יָת בַּר רְחוּמְתָא עַל אַפֵּי בַּר שְׂנוּאָתָא בּוּכְרָא: אֲרֵי יָת בּוּכְרָא בַּר שְׂנוּאָתָא יַפְרִישׁ לְמִתַּן לֵיהּ תְּרֵין הוֹלָקִין בְּכֹל דְּיִשְׁתַּכַּח לֵיהּ אֲרֵי הוּא רֵישׁ חוֹקְפֵיהּ לֵיהּ חַזְיָא דִּינָא דִּבְכִירוּתָא: אֲרֵי יְהֵי לְגַבַר בַּר כְּטֵי וּנְרוּד לַיְהוֹהִי בְּקָבֵל לְמֵימַר אֲבוּהִי וְלֵימַר אִמֵּיהּ וּמַלְּפִין יָתֵיהּ וְלָא קַבֵּיל נְרוּהִין: וְיַדְּרוּן בֵּיהּ אֲבוּהִי וְאִמֵּיהּ וַיְקוֹן יָתֵיהּ לְקָדָם סָבֵי קַרְתֵּיהּ וְלִתְרַע בֵּית דִּין אַתְרֵיהּ: וְיֵימְרוּן לְסָבֵי קַרְתֵּיהּ בְּנָנָא דִּין כְּטֵי וּנְרוּד לַיְהוֹהִי בְּקָבֵל לְמֵימַר זוֹלֵל וְסַכְּרָנָא זְלִיל בְּטַר וְסָכֵי דַּמָּר: וְיִרְגְּמוּנֵיהּ כָּל אֲנָשֵׁי קַרְתֵּיהּ בְּאַבְנַיָּא וְיָמוּת וְתַפֵּלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וְיִדְּחֲלוּן: וַאֲרֵי יְהֵי בְּגַבַר חוֹבַת דִּין דְּקָטוֹל וְיִתְקְטֶל וְתַצְלוּב יָתֵיהּ עַל צְלִיבָא: לָא תָבִית נְבִילְתֵיהּ עַל צְלִיבָא אֲרֵי מְקַבָּר תְּקַבְּרִינֵיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא אֲרֵי עַל דְּתַב קְדָם יְיָ אִצְטְלִיב וְלָא תְסָאֵב יָת אַרְעָךְ דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵיב לָךְ אַחֲסָנָא:

לא

הכן הכבור ונומר ממר הכתוב בדרך ותלית ע"ל תומרו וירח ה' כי שנותה לתה כי ה' יהיה בעבודי לב לסומרם: את בניו את מכר ונומר ולה ממר ביום הנחילו את בניו יהיה לו את בניו להסמיך תיבת הנחילו למחמר את בניו לרמוז סברת חכמים כמומרו סיכול התב להנחיל לבן ח' מבניו יותר ממה שנותנ לו כפי החלוקה:

לא יוכל לבכר ונומר ותם בכר עובר כלתו ובזה יתיישב מה שהקשו התוספות כס בד"ה תלתוד ליומר לסבירת רבנן:

בי יהיה לתים ונומר תיכנו כומנ בריך לפי' תומרו תיכנו ס"ל תיכו כומנ יהילי כבת להעיר כי כמדם ממלין בתוכו ומבריו בגלגה ממנו ובמתיע' מהגמר מלין כי היכר עומד על מכתח הלב ומומנ הדברים מהגיע לל הנפש כי הס יחייבוהו לגלות מכס והמלמי הדבר למלך מהיו כומרין נגבים ולמטים ורבתים לקבול לבני המלך מהם היתכן שהמומרים הם יוציאו להם דבות ליבנם לחייבם למלך כמו כן הדבר הזה ומ"ל תומרו כי יהיה לתים ונומר ונומר מיכנו כומנ ונומר פירום מוכלל הוא בדרך הסמיעה כי לת יניעוהו הדברים מלך המומנ היוצא על מכתחי הלב כתומרם ל"ל:

בקול מביו ובקיל תמו טמס בהוצרך להזכיר מביו ולת הספיק לומר בריולו ותוזר לתביו כתמר בסמיך העיר הכתוב כי כן סורר ומורה ליולדיו יסובבהו כן היותו מורד בתביו ותמו כדם הקדוש ברוך הוא וכנסת ישרעל ע"ל תומרו כמנ כני מוסר מביך ואל תטוש תורת תמך כי לפי שיולדיו חוכיס עבמס מבניהם ומניחים לותם לעסות הטוב והיכר בעיניהם זה יסובב כנס בהם ירורד וזה סיעור הכתוב כי יהיה לתים ונומר דע בתיכנו כומנ בקול הקדוש ברוך הוא וכנסת ישרעל ולזה הנס פיסרוהו לת ישמע תליהם פירום תלבך כלת יקבל לתוזר מעבירות בביתו וכין המקום עול לו כלת ישמע תליהם:

ובי יהיה בתים חטא ונומר סמך פרשה זו לפלפניה לפי שם' מסלפל סדר תיקון החדש בתחילה העירו על עצמו בתו שפירשתי בירמז פרשת כי תצא תאר כך העיר התב על הבן כמו שרמזנו בפסוק כי יהיה בן סורר ונומר וכאן העיר על חכמי הדור לפקוח עין על כיוצי בזה ויזה תומרו כי יהיה בתים חטא מות ונסקר עומד בתידו ולת חזר בתשובה על מתת בחטאו ויזה תומרו ויזהת ופלא ה' מסרוני על החכם כתומרו ותלית תותו על עץ זה החכם עץ טוב פרי שהוא יטיל עוב כי ה' ביותו להזהיר ולחזור על הכתה וכתו בכתבנו בפ' תולדות והכתוב העלים עיכו מתים זה על מת מתחייב כי תותירו לת תלין ונומר בת לנוות להמין הטם שלת יהרגהו תחר החכם ע"ל תומרו תס רחית תלתיד חכם שעובר בעבירה ביום תל תהרגהו כמה עשה תשובה ובתמידות בידתי עשה תשובה ויזה תומרו לת תלין בגלגה כי החטא יקרת גם כן בגלגה לת תהרגהו תחריו בלילה שהוא זמן ליכה תחת על העץ שיזה תלתיד חכם כי הכור תקברינו לתותו חטא מעל העץ כיום ההוא בעצו ויטעים כי הללת אלהים שם תיכך עושה כן תתר שהלל שם שתים וכתילו תתה בונע בדבריהו יתבדך ונומר תומר ולת תטמא תת תדמתך יתפתר ע"ל תומרים ז"ל לת תהרגם יהיו מבזים לם תלתיד חכם שנתמר ויהיו מלעיבים ונומר ולזה ניזה ה' שלת יסובבו בביתו תלתיד חכם טומתת התרן בביתת נויס בנחלת ה' ויטמתוה:

(מ) והתעלמת • כנוסח עין כתלו תניו רוחו: לא תראה והתעלמת • לא תראה תוהו מתעלם ממנו זהו פשוטו • ודבותינו תמרו פעמים שמתה מתעלם וכו׳ : (כ) על דרום תחיך • וכי תעלה בלבך שיתנכו לו קודם שילדו אלא דרכו של רמאי : ושכנותו לו • פתחא כו השכה שלא יתכל בביתך כדי דמיו ותתבע ממנו • מכאן אמרו כל הבר פעולה ואוכל יפסה ואוכל יתכר : ובתיבו עושה ואוכל יתכר : (נ) לא תוכל לרתעלם • לכבוש עיניך כאלו אינך רואה אותו : (ד) הקם תקים • זו טעיה להטעין מכאן שכפל מעלין : עמו • עם בעליו • אבל אם הלך ומצאו לו יאמר לו הוחיל ועליך מצוה אם רצית לטעון טעון פטור : (ה) לא יהיה כלי בבר על אשה • שתהא דואה לאיש כדי שתלך בין האנשים כאיש זו אלא לפי ניאוף : ולא ילבש בבר • לילך ליפב בין הבשים • דבר אחר אלא יהיו שער הערוה ושער של בית הסתר : כי תועבה • לא אסרם תורה אלא לבוש האביה לידי תועבה : (ו) כי יקרא • פרט לטועה : לא תקח האם • בעודים על הביצים : (ז) למען ייטב ונומר • אם אמרה קלה אתה בה חסרון כיס אתרה תורה למען ייטב לך ואחרבת ימים קל וחומר לאתן שברן של אם בעות חמורות : (ח) כי תבנה בית חדש • אם קיימת מצות שלוח הקן סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה שמצוה נוהרת מצוה ואניע לברם ושדה ולבגדים נאים לכך נסמכו פרשיות הללו : מעקה • גדר סביב לגג • ואנקלוס תרגם תייקא כגון תיק שם אמר מה שבתובו : כי יפול הנופל • רמוי זה לימול ואף על פי כן לא תתגלגל מיתתו על ידיך שתגלגלין זכות על ידי זכות • ואוכח על ידי חייב : (ט) כלאים • חטה ושעורה וחרצן בפועלת יד : בן תקדש • כתרגומו תשתמר כל דבר הנתעב על התדש בין לבשה כגון הקדש בין לגאולי כגון אשיר נופל בו לעון קדוש כמו שלא תגע בי כי קדשתיך : (י) לא תחרוש בשור • לפי שהוא מדרבה היותר מצוי שבכל כינויים אשר יתבנו בשם יחידי עם : ואוסף ניוה ה׳ כי תראה

לא תראה את שור ונומר פרשה זו בתה לרמוז בפרטות חיוב התוכחות שנאמרו בכללות בתוכחה שבתורת כהנים אל תי נדיקי עולם לעשות לעם ה׳ והן הלא נדיקים יקראו לבך מעלתם מחיש כמו שהצירותיך שביעוי זה שהוא מדרבה היותר מצוה שבכל כינויים אשר יתבנו בשם יחידי עם : ואוסף ניוה ה׳ כי תראה

כב (א) לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת־שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ: (ב) וְאִם־לֹא קָרֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתּוֹ וַאֲסַפְתּוֹ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתָ לוֹ: (ג) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר־תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלָּם: (ג)

לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹר אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ: ס (ה) לֹא־תִהְיֶה כְלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה: פ

(ו) כִּי יִקָּרֵא קַן־צִפּוֹר ׀ לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל־עֵץ ׀ אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל־הָאֶפְרֹחִים אוֹ עַל־הַבֵּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים: (ז) שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: *

ס (ח) כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא־תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: (ט) לֹא־תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם: ס

(י) לֹא־תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר־ וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: (יא) לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: ס (יב) גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה־בָּהּ: ס

כי

כב לֹא תֶחֱזֶה אֶת תּוֹרָא דְּאָחוּךְ אוֹ יָת אִמְּרֵיהּ דְּטָעָן וְתִתְכְּבֵישׁ מִנְּהוֹן אֲתָבָא תָּתֵיבְנוּן לְאָחוּךְ: וְאִם לָא קָרִיב אָחוּךְ לְוָתָךְ וְלָא יְדַעְתֵּיהּ וְתֶכְנְשִׁנֵּיהּ לְגוֹ בֵּיתָךְ וִיהֵי עִמָּךְ עַד יְבַעֵי אָחוּךְ יָתֵיהּ וְתָתִיבְנִנֵּיהּ לֵיהּ: וְכֵן תַּעְבֵּיד לַחֲמָרֵיהּ וְכֵן תַּעְבֵּיד לִבְסוּתֵיהּ וְכֵן תַּעְבֵּיד לְכָל אֲבֵדְתָּא דְּאָחוּךְ דְּתֵיבַד מִינֵּיהּ וְתַשְׁכְּחִנַּהּ לֵית לָךְ רְשׁוּ לְאִתְכַּסָּאָה: לָא תֶחֱזֵי יָת חֲמָרָא דְּאָחוּךְ אוֹ תּוֹרֵיהּ רָמֵן בְּאוֹרְחָא וְתִתְכְּבֵישׁ מִנְּהוֹן אֲקֵמָא תְּקִים עִמֵּיהּ: לָא יְהֵי תְּקוּן זֵין דְּגֶבֶר עַל אִתְּתָא וְלָא יְתַקַּן גֶּבֶר כְּתְקוּנֵי אִתְּתָא אֲרֵי מְרַחַק קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כָּל עָבֵיד אִלֵּין:

אֲרֵי יְעָרַע קִנָּא דְצִפָּרָא קֳדָמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אִילָן אוֹ עַל אַרְעָא אֶפְרוֹחִין אוֹ בֵיעִין וְאִמָּא רְבִיעָא עַל אֶפְרוֹחִין אוֹ עַל בֵּיעִין לָא תֵיסַב אִמָּא עַל בְּנַיָּא: שַׁלָּחָא תְּשַׁלַּח יָת אִמָּא וְיָת בְּנַיָּא תֵּיסַב לָךְ בְּדִיל דְּיֵיטַב לָךְ וְתוֹרִיךְ יוֹמִין: שלישי אֲרֵי תִּבְנֵי בַיְתָא חַדְתָּא וְתַעְבֵּיד תֵּיקָא לְאַגָּרָךְ וְלָא תְשַׁוֵּי חוֹבָת קְטוֹל בְּבֵיתָךְ אֲרֵי יָפֵל דְּנָפֵיל מִינֵּיהּ: לָא תִזְרַע כַּרְמָךְ עֲרוּבִין דִּלְמָא תִסְתָּאֵב דְּמֵעַרְ זַרְעָא דִּתְזְרַע וַעֲלַלַת כַּרְמָא: לָא תִרְדֵּי בְּתוֹרָא וּבְחֲמָרָא כַּחֲרָא: לָא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז עֲמַר וְכִיתָן מְחוּבָּר כַּחֲרָא: כְּרוֹסְפִּרִין תַּעְבֵּיד לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפֵי כְסוּתָךְ דְּתִתְכַּסֵּי בָּהּ:

אֲרֵי

(יג) וכו' עליה וכנמה • סופו ומם לה עלילות דברים עברה נוורת עברה עבר על לא תעשה סופו לבוא לידי לכון הרע : (יד) את המשפ הזאת • מכאן לתין אומר דבר אלא כפני בעל דין : (טו) אבי הנערה ואמת • מי כנדלו נדולים הרעים יתבנו עליהם : (יו) ואמר אבי כנערה • אלמד לתין הרעת לאשה לדבר בפני המים : (יו) ופרשו השמלה • הוא משל • מחוורין הדברים כשמלה : (יח) ויסרו אותו • אלקות : (כ) ואם אמת היה הדבר • בעדים והתרמה מזמתה לאחר מירוסין :

אל

(יג) כִּי־יִקַּח אִישׁ אַרְיֵי יִפַּב נְבַר אִתְּתָא וְיֵיעוֹל
אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וְשָׂנְאָהּ : לְוָתָהּ וְיִסְנִינָהּ :
(יד) וְשָׂם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם שׁוּם בִּישׁ וְיֵימַר יַת אִתְּתָא
רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת דָּא נְסֵבִית וְעָלִית לְוָתָהּ
קָרַבְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־ וְלָא אַשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין :
מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים : וְיִסַּב אֲבוּהָ דְּעוֹלְמְתָא וְאִמָּהּ
(טו) וְלָקַח אֲבִי הַנַּעֲרָ הנערה ק וְיִפְקוֹן יַת בְּתוּלֵי עוֹלְמְתָא
וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלֵי לְקָרְמָ סָבֵי קַרְתָּא וְלִתְרַע
הַנַּעֲרָ אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הנערה ק בֵּית דִּין אַתְרָא :
הַשָּׁעְרָה : (טו) וְאָמַר אֲבוּהָ דְּעוֹלְמְתָא לְסָבַיָּא
אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל־הַזְּקֵנִים הנערה ק יַת בְּרָתִי יְהָבִית לְגַבְרָא
אֶת־בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה דָּדֵין לְאִנְתוּ וּשְׂנָאָהּ : וְהָא
לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ : (יז) וְהִנֵּה־ הוּא שָׁוִי תַּסְקוֹפֵי מִילִין
הוּא שָׂם עֲלִילֹת דְּבָרִים לְמֵימַר לָא אַשְׁכַּחִית לִבְרָתָךְ
לֵאמֹר לֹא־מָצָאתִי לִבְתֵּךְ בְּתוּלִין וְאִלֵּין בְּתוּלֵי בְּרָתִי
בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי וְיִפְרְסוּן שׁוּשִׁפָּא קֳדָם סָבֵי
וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה לִפְנֵי זִקְנֵי קַרְתָּא : וְיִדְבְּרוּן
הָעִיר : (יח) וְלָקְחוּ זִקְנֵי סָבֵי קַרְתָּא הַהִיא יַת גַּבְרָא
הָעִיר־הַהוּא אֶת־הָאִישׁ וְיִסְּרוּ וְיִנְּבוּן
אֹתוֹ : (יט) וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מְאָה מְנִיָּה כִּיאָרָ סַלְעִין דְּכַסַף
כֶּסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כְּי וְיִתְּנוּן לַאֲבוּהָ דְּעוֹלְמְתָא
הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת אֲרֵי אַפֵּיק שׁוּם בִּישׁ עַל
יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה בְּתוּלָה בַּת יִשְׂרָאֵל וְלֵיהּ תְּהֵי
לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו : לְאִנְתּוּ לֵית לֵיהּ רְשׁוּ לְמִפְטְרָהּ
ס (כ) וְאִם־ אֱמֶת וְאִם־קוּשְׁטָא הָוָה
הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ פְּרַנְמָא הָדֵין לָא אִשְׁתַּכָּחוּ
בְתוּלִים לַנַּעֲרָ : לנערה ק בְּתוּלִין לְעוֹלְמְתָא :

והוציאו ויפקון

(יג) וכי יקח איש וגו' סופו ומם לה עלילות דברים עברה נוורת עברה עבר על לא תעשה סופו לבוא לידי לכון הרע : (יד) את המשפ הזאת • מכאן לתין אומר דבר אלא כפני בעל דין : (טו) אבי הנערה ואמת • מי כנדלו נדולים הרעים יתבנו עליהם : (יו) ואמר אבי כנערה • אלמד לתין הרעת לאשה לדבר בפני המים : (יו) ופרשו השמלה • הוא משל • מחוורין הדברים כשמלה : (יח) ויסרו אותו • אלקות : (כ) ואם אמת היה הדבר • בעדים והתרמה מזמתה לאחר מירוסין :

אל

כי יקח איש וגו' דברה תורה כנגד בני אדם שם בני אדם חוזרים עניהם מן התורה כלומרש כי היום קצר למד שנדיך להשתדל על המחיה ועליהם אחר הכתוב כי יקח איש וגו' זאת התורה המחורשה וכל אלה שכבר זרחה עליהם אורה של תורה בהר סיני וקבלו הליחות ושנאה פירוש ילחין לנפש חפץ לאת לה עונתה כמשפט • וכוכבא מוכיח לדבר אלו למה תמאם אמת נעורים משיב כי מין התורה זה ומפרנסת והוא נדיך למחיה נם אינו דומה סימן ברכה מאמצעות ליומדה הנם כי יעשוק בה מין בפתחין לו שנעי פרנסה טובה ואחרבא דומה כי כל המנסים שרמקום ואינם חוננים בה כל עיקר בניהם מלאים כל טוב ואות אומרו ומם לה עלילות דברים והוגים עליה כם רע כאומרו את המשפ הזאת לקחתי פירוש שאינו כופר בליקוחיה אלא כאומר ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים פירוש לשון חוזק כי עוש קיה סביב יחגו לדפוק על דלתי אחרים למנוע טרף מוליכו הכתוב כי הדבוק בדוך רוע ברוע יצרף יצרה אבי הנערה וכנסת ישראל יתביעו עלבונה על תורה לפני ב"ד הנדול והוא אומרו ולרח אבי הנערה ואמה והוציאו את בתולי הנערה רמז חוזק ועליהם והכנעת תמות יובנו בתולי ת' ויתביעו עלבונה בב"ד כאומרו הסטירה והוא מה שאומרו בזוהר כי עתיד הקדוש ברוך הוא לתבוע עלבונה של תורה וכאומרים בתפנה אוי לה לבריות מטלבונה של תורה והנה טיבת העומד לתבוע עלבונה בתוכה לפניהם כאומרו ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה ושנאה הנה פירוש לא נתתיה לנשוא בקרן זוית אלא להתנהג עמה במנהג אשה לכל ינדע כאשה כסותה ועונתה כמו שמפורשים שלשת הדברים בספר הזוהר שכלם נדיכין לתורה ויכנאה כאן רמז סי' ההדחקה מאנה בעבה מלותה בחינה הנדולת פירוש • ונותן טעם ההדחקה מפני שלא מצא בה תוקף וחוזק והוא אומרו והנה הוא לא עלילות ונומר דקדק לומר והנה הוא להעיד כי אין זה אמת שלא נרם לו אלא הכוונה הכוזבת בקדבו ואלה בתולי בתי ינומר והיו הדברים כראוים כאמלה אמה מעלות וחוזק התורה בתחילת כל דבר כל הפילם כלו בה נבדה בפילה נבדה וכה מתקיים וכל טובה הנפוצה לעכ"ו ואומרית החיים והטוב נקניס בה ואמר הכתוב כי זה יהיה משפט האיש ההוא על פי ב"ד ואמנוכ ויכאו אותו ע"ד אומרים ז"ל אם רואה אדם חיסורין בחיים עליו וכו' יתלה בביטול תורה פירוש על מה שבטל התורה ונדחקו האחרונים בפירוש דבר זה בטענת הלח ביטול עון נדול הוא ולמה לא אלה בו עד שלא מצא ואיבוד הדבר הוא לפי שאין פיעור למה שנדיך בטפק התורה כאומרו ואין אתה בן חורין ליבטל ממנה ואנם שיראה בעיני אדם בטפק בטיפ"ר יסורין בחיים עליו בחין עון ידע כי כמו כדבריו לו לעשות לא עשה ועל זה נעשרו : ואומרו ונעשו אותו אלה כסף רמז למאה ברכות שחייב לברך בכל יום כמו כדבריו אומרו ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל אל אקרי מה אלא אחת ופסוק זה בבטול תשובה נאמר כאומרים בנמרא אין ואתה אלא תשובה דכתיב ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל ונומר ע"כ שחייב להשתדל להשלימם ואומרו ונתנו לאבי הנערה כבולן הם בדבות לה' שהוא אב הנערה ואומרו כי הוציא כם רע על בתולת ישראל שהיא הבכינה שהיה בללית ישראל זה מדה הטובית שכוללת אלה והיא נקראת תורה שבעל פה כידוע ליודעי חן ואומרו ולו תהיה ונומר פירוש הנם אחין אחיד בת"ת אלא הכיונית בת ס מדה כזה פירוש ס"ד עליה צריך לבקוד על דלתותיה כל היום וכל הלילה לא יוכל לבלתה כל ימיו וכזה מצינו לרם לרמ"ל כאומרו בשבעל תשובה אם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שנים ובן עלה וזה בעל תשובה מבאר הבטיחות מבל מוניח ס"ד על התורה משפטו כל ימיו עמה יבא אורתו מומנותו ואומרו ואם אמת היה הדבר ונומר פירוש אם אירע כי תורה בלמד זה האיש ובחן בה אחין לה בתולים היתה תורת חיות בלעדו נדול ובייתוס ותורה כזו אין בה חוזק והיא אלא רע לתורה כזו יבו ה' לרחות בה אבן לסוקלה ולאבדה כאומרו ואתה הנם כי אין הנם מדברים שיגאו אפי הקדוש ברוך הוא אף על פי כן הכוונה לא כך היא ובבר אמרו ז"ל על ס"ת שבתבו אין ישרף כי עשתה נבלה לזנות ונומר ובנערת הרע כי זו תקרא אלך רע ונדיך ביעור :

ואומרו

(כא) וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָ֣ אֶל־פֶּ֣תַח בֵּ֣ית־אָבִ֔יהָ וְסָקְל֥וּהָ אַנְשֵׁ֖י עִירָ֑הּ בָּאֲבָנִ֣ים וָמֵ֔תָה כִּֽי־עָשְׂתָ֨ה נְבָלָ֜ה בְּיִשְׂרָאֵ֗ל לִזְנ֤וֹת בֵּית־אָבִ֙יהָ֙ וּבִעַרְתָּ֣ הָרָ֔ע מִקִּרְבֶּ֖ךָ׃ ס (כב) כִּֽי־ יִמָּצֵ֨א אִ֜ישׁ שֹׁכֵ֣ב ו עִם־ אִשָּׁ֣ה בְּעֻלַ֣ת־בַּ֔עַל וּמֵ֖תוּ גַּם־שְׁנֵיהֶ֑ם הָאִ֣ישׁ הַשֹּׁכֵ֔ב עִם־הָאִשָּׁ֖ה וְהָאִשָּׁ֑ה וּבִעַרְתָּ֥ הָרָ֖ע מִיִּשְׂרָאֵֽל׃ ס (כג) כִּֽי־ יְהִיֶ֨ה נַעֲרָ֜ בְּתוּלָ֗ה מְאֹרָשָׂה֙ ק׳ נערה וּמָצָ֣א אִ֔ישׁ בָּעִ֖יר וְשָׁכַ֣ב עִמָּֽהּ׃ (כד) וְהוֹצֵאתֶ֣ם אֶת־שְׁנֵיהֶ֗ם אֶל־שַׁ֙עַר֙ הָעִ֣יר הַהִ֔וא וְסָקַלְתֶּ֥ם אֹתָ֖ם בָּאֲבָנִ֣ים וָמֵ֑תוּ אֶת־הַנַּעֲרָ֗ ק׳ הנערה יען דְּלֹ֤א צָעֲקָה֙ בָּעִ֔יר וְאֶת־הָאִ֖ישׁ עַל־דְּבַ֣ר אִשְׁתּ֣וֹ עִנָּ֑ה וּבִעַרְתָּ֥ הָרָ֖ע מִקִּרְבֶּֽךָ׃ ס (כה) וְאִם־בַּשָּׂדֶ֣ה יִמְצָ֣א הָאִ֔ישׁ אֶת־הַנַּעֲרָ֖ ק׳ הנערה הַמְאֹרָשָׂ֑ה וְהֶחֱזִ֤יק בָּהּ֙ הָאִ֣ישׁ וְשָׁכַ֣ב עִמָּ֔הּ וּמֵ֖ת הָאִ֥ישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַ֣ב עִמָּ֑הּ לְבַדָּֽהּ׃ (כו) וְלַנַּעֲרָ֖ ק׳ ולנערה לֹֽא־תַעֲשֶׂ֣ה דָבָ֔ר אֵ֥ין לַנַּעֲרָ֖ ק׳ לנערה חֵ֣טְא מָ֑וֶת כִּ֣י כַאֲשֶׁ֣ר יָקוּם֩ אִ֨ישׁ עַל־רֵעֵ֜הוּ וְרָצָחֹ֣ו נֶ֣פֶשׁ כֵּ֔ן הַדָּבָ֖ר הַזֶּֽה׃ (כז) כִּ֣י בַשָּׂדֶ֤ה מְצָאָהּ֙ הַנַּעֲרָ֣ ק׳ הנערה הַמְאֹרָשָׂ֔ה וְאֵ֥ין עוֹשִׁ֖יעַ לָ֑הּ׃ ס (כח) כִּֽי־ יִמְצָ֨א אִ֜ישׁ נַעֲרָ֣ ק׳ נערה בְתוּלָ֗ה אֲשֶׁ֤ר לֹֽא־אֹרָשָׂה֙ וְתָפַ֣שׂ בָּ֔הּ וְשָׁכַ֥ב עִמָּ֖הּ וְנִמְצָֽאוּ׃ (כט) וְנָתַ֣ן הָאִ֣ישׁ הַשֹּׁכֵ֗ב לַאֲבִ֙י֙ הַנַּעֲרָ֣ ק׳ הנערה חֲמִשִּׁ֣ים כֶּ֔סֶף וְלוֹ֙ תִּֽהְיֶ֣ה לְאִשָּׁ֔ה תַּ֚חַת אֲשֶׁ֣ר עִנָּ֔הּ לֹֽא־יוּכַ֥ל שַׁלְּחָ֖הּ כָּל־יָמָֽיו׃ * ס

(א) לֹא־יִקַּ֥ח אִ֛ישׁ אֶת־אֵ֥שֶׁת אָבִ֖יו וְלֹא־יְגַלֶּ֣ה כְּנַ֣ף אָבִֽיו׃ ס (ב) לֹא־יָבֹ֥א פְצוּעַ־דַּכָּ֖ה וּכְרוּת שָׁפְכָ֑ה בִּקְהַ֖ל יְהוָֽה׃

בג

לא

(כא) וְאומרו צוה כי ימצא מי שכב ושיתר יתבאר על פי דברים שלא פתחו ניו העניין כ"ל והוא מיתרו כי ימצא מיש שוכב עם אשה שהיא ארוסת לבעלה שהיא מתודת כלת ישראל ומתו גם שניהם פירוש הוזו העונש יגם התורה היתה לא יהיה לה עליה אלא תדבק גדם יתן לה תיות כדרך מתני תורה דכתיב כי חיים הם׃

(כא) פתח בית אביה • דמי נדוניה מעלתם׃ לזנות בית אביה • כמו בבית׃ כל מכשי עירה • בחצאה כל מי שירה׃ (כב) ותצאה מיש בעיר • לפיכך שכב עמה פרשה קורמת לענין הא מילו יפצה בביתה לא תירע לה׃ (כג) ותתו גם שניהם • לזונות מעשה חדושים עמיו המשך בכתוב תחם׃ נפ׳ לרבות הבאים מחחריהם • דבר אחר גם שניהם לרבות את הולד שאם יהיה תשובת מין מתיבין לה עד שתלד׃ (כה) כי מצאה איש • ואיתר • לפי פשוטו ומו מיניעו כי מנוסה היה יבחוקה עמד עליה • כאדם השומד על חברו להרגו • ורבינינו דרשו כי הרי זה בא ללמד ונמצא למד וכו׳׃ (א) לא יקח • אין לו בה לקיחין ואין קדושין מיפסין בה׃ ולא יגלה כנף אביו • פוטרת יבם על אביו הרחוים לאביו • והרי כבר הוזהר עליו מיום ערות אחי תביך אלא לביאה על זו בכבוי לאויו ולפיתיך לה לא יבא מתיר ללאוי אלמין מיתר אלא מחייבי כריתות וק"ו מחייבי מיתות ב"ד אמין בה כרת׃ (ב) פצוע דכה • שכתבתו מו נדכאו בניס שלו׃ וכרות שפכה • שכתבתו הניד וגזוב אויבו יורה קילוח זרע אלא בטוף ובעותת ואויבו מוליד׃

לא

לא

רשי

(ג) לא יבא ממזר בקהל ה׳ • לא יבא ישראל • (ד) לא יבא עמוני • לא יבא ישראלית : (ה) על דבר • על הצרה שיצאו לתא׳ לחשיכו׳ : בדרך • כשהייתם בשיירות : (ו) לא תדרוש שלומם • מכלל שיאמר גמר יבב בקרבך יכול אף זה כן ת״ל לא תדרוש שלומם : לעולם

ס (ג) לֹא־יָבֹא מַמְזֵר
בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר
עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לוֹ בִּקְהַל
יְהוָה : ס (ד) לֹא־
יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל
יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־
יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה עַד־
עוֹלָם : (ה) עַל־דְּבַר אֲשֶׁר
לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם
וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם
מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ
אֶת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר
אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ : (ו) וְלֹא־
אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ
אֶל־בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַקְּלָלָה לִבְרָכָה
כִּי אֲהֵבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : (ז)
לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטֹבָתָם
כָּל־יָמֶיךָ לְעוֹלָם : *

לא

לָא יְדֵבִי מַמְזֵרָא לְמֵיעַל
בִּקְהָלָא דַּייָ אַף דָּרָא עַשִּׂירָאָה
לָא יְדֵבִי לֵיהּ לְמֵיעַל בִּקְהָלָא
דַּייָ : לָא
יְרַחֵין עַמּוֹנָאֵי וּמוֹאֲבָאֵי
לְמֵיעַל בִּקְהָלָא דַּייָ אַף דָּרָא
עַשִּׂירָאָה לָא יְדֵבִי לְהוֹן
לְמֵיעַל בִּקְהָלָא דַּייָ עַד
עָלְמָא : עַל עֵיסֵק דְּלָא עַרְעוּ
יַהְבוֹן בְּלַחְמָא וּבְמַיָּא
בְּאוֹרְחָא בְּמִפְּקָכוֹן מִכְּצְרַיִם
וְדְאַגַר עֲלָךְ יַת בִּלְעָם בַּר
בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרָם דְּעַל פָּרָת
לְלוֹטָאתָךְ : וְלָא אֲבָא יְיָ
אֱלָהָךְ לְקַבָּלָא בִּן בִּלְעָם
וְרַבַּךְ יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ יַת לוּטָן
לִבְרָכָן אֲרֵי רַחֲמָךְ יְיָ אֱלָהָךְ :
לָא תְתַבַּע שְׁלָמְהוֹן וְטָבָנְ הוֹן
כָּל יוֹמָךְ לָעָלַם :

לא

עוד יתפלחו הכתובים על כי הדבריהם זל ביבמות דף כ״ג כתיבי מב״ת בתובתא תיתית אמר רבי יוחנן וכו׳ דתמר קדח ונומר אתר ליה מביר תיתית מובחי ולא מיתבית מ״ל דוכא מלא מיתת ממזר וכו׳ תנרי ולא מנרית בתי הכא דמכרם טעמא על דבר ונימר דרכו על סיס ורו׳ ומין דרכה וכו׳ ובנים היה לרם לקדם וכו׳ ובנים לקרות בנים בנו למכרוחי עליה היה ובתכא ונומר מלמד שחבר חרבו וכו׳ ותמר כל מי שתיעו כותבי הלכה זו ודקר בחרב מיובלני תבי ב״ד של בית הלל ומחכי ולא מיחבית מ״ת הסיע תרנמה כל בכודה את מלך בניתה כתיה בתיעו ולא בתיבית ולא מיחבי דברי בי ל״ל תומר ב״ד לא תבר לת וכו דרכו של סיס ל דם וכי׳ בב ל ובתבו תיתים בד ה בת תי ולל ות״ת לרבי יהודה תיבי ליה תנרי ותיתבי רו דבבי בימוני ומיחבי היל לקבר ולבתוב בתון ומיחב היל בתיב ולא מיחבי ולא מיחבית מב״ל תרנמה כל בכודה בתיה בתיעו ולא בתיבית ולא מיחבי דברי בי ל״ל תומר ב״ד לא תבר לת וכו דרכו של סיס ל דם וכי׳ בב ל ובתבו תיתים בד ה בת תי ולל ות״ת לרבי יהודה תיבי ליה תנרי ותיתבי רו דבבי בימוני ומיחבי היל לקבר ולבתוב בתון

לעומת זה קדמו מתנם כיצוע להנאתם :

(ג) לא יבא ממזר בקהל ה׳ • לא יבא ישראל • (ד) לא יבא עמוני • לא יבא ישראלית : (ה) על דבר • על הצרה שיצאו לתא׳ לחשיכו׳ : בדרך • כשהייתם בשיירות : (ו) לא תדרוש שלומם • מכלל שיאמר גמר יבב בקרבך יכול אף זה כן ת״ל לא תדרוש שלומם :

לא

ולבא לעומק הדבר יש להעיר בדברי מכבר למה מחז רחבל בכ׳ רשיין מחחלה תמר תיוב מיחבי בסברת רבי יהודה יחזר לחת טעם על דבר אחר לא קדמו ונימר בסברת רבי יהושע כשלמא מוכח כשתמר טיום כיי לא חזר בי מטיום הרחבון והסברא ניחנת כן בחל״כ למה תמר מבנד טעם בסתילתו בבדו בשלמא לרבי תמו׳ רגם שהקשינו עליהם בסברתם תיבת ליתר דברינו מעטם בתמרו תלא מבנר תבי נילף דעתו ממה בחזר מקומות מבני מחינו סובר לחלק רמו בחלקו רחום :

אבן נראה כי כונת מבנר לפ׳ רבי יוחנן היא בדומה מתומרו מיחבי ומתו׳ ע״ד תבר ונומר שזולת על דבר יש לפתור הדרשה ממבני ומעטם ע״ד תטר ונומר לבד תם היה לומר מוכח ובמון הנם בתומרו מיתיבים הנם שמעטם תינו נוהג תלא שמעטם בתה הנזכרים על כלן רחתת ועוד שמעטם בתים נם כן מנדע פסול שהם הזכרים דתכונינן בזה תין תנו הולכים תלא אחר התב דכתיב למשפחותם לבית תבותם ותם תמר טמוני ומיחבי ולא היה לנו טעם על דבר היינו לומרים כתמר מיחבי כמו שלמר מבני ומדומי ותבבירים דורש ולא טמונים ולא מיחבית ולו׳ תמר תבנר ב׳ טיומים הנזכרי׳ ותחלוקת רבי יהודה ורבי טמעון היא ע״ה כי רי סובר דט ס מוכחי לבד יתתייב לומר ולא מוחבית ומחזר על דבר תינו מחייבי לת לרבית ולא לת. ט כתמר תמר תטעם וטעם מבני ומדומי מבוס שטעטם בנתן הכתוב מחייבני לכלול גם מבנית ומדומית שב״כ הם חיים התנסים בנעות התרן שהיינו בה כיום ובנים ולא חב הכתיב ליתר מבני ומדומי היינו טתין תקים לטעטם בנזכר ולא ספר כר״ם לגוכים מתומרו על דבר תו מטעם שבתבנו בפירוש דברי תבבר תו מבב׳ים לחוש לחזיתיו על דוחב ותם בתרנמת בנמ׳ כל בבודים ים לבבד יכומר תסבר בלא תמר כל בבודה בת תלד פניתה תלא דיתה בבבודה לת בזונה תחר שתיו רוחים מבשטים מבשם תנופות בלה בבוד מבם וחזר הדין לומר היה להם לקדם ונומר ובנים לבנים ויש פנים לומר תתיו לי־בית רחים תבפרדתם לנוות תב׳ טעמים ת׳ תנוסים היו תנך דבפקידים התבנים כ׳ התורה לת תקפיד עליהם לתה לת עבו דבר תתין דרך תרן לבנים לבבודתם ולנו שבם בבודה הנם שבם ולולו בענתן בדבר תחר ותעתה הדברים שקולים ותין הוכחה תעל דבר והוכיח תדבדוק ימוני ומיחבי ורבי שתעזו סובר בהדרשה כי לעולם יבתם בטעית כל בבודה ופטורים מהקמת הלחם ודרשינן טעם הכתוב ולדרך זה יתבתר תומרו בתרת כתיבי תחזור תל תחזר כל בבודה בת תלך פניתה ולזה סמכה לה כי לפי פירושנו כל עיקר תחלוקתם על רבי יהודה ור״ש תינם תלא לת תמר עליהם טעמת כל בבודה תו לת נתבנלת תימר ג׳ סברות בתנדא זו לפי שמעטת רבי יוחנן דורש תומרו מומרו על דבר ולפ׳ רבי יוחנן מומרו טמוני לבד ולפ׳ ר״ש עקר הדרשה היא מומרו על דבר :

ומעתה בשלמא לדברי ר״ש נם לשמועתו של רבי יוחנן יש טעם נכון לומר על דבר תלא לפ׳ רבי יהודה בתינו דורש תלא מתיבת עמוני ומיחבי קושיתו בתקושה יומדת למה סובלך לומר הכתוב ע״ד ויתיבב כמו שכתבנו בתחלת הענין :

שוב עמדתי על מובן ענין זה ורתיתי לתין טעם על הנקבות לדם לנפשם כי הנם עמך פירשו בלבם לקדם היכול יוכלו עשות בלא רשות בעליהן ומה נם ברשות בעליהן מיבים להם מנוסים הם הנם בלא יקדמו מותם ומעטם תין טעמת תבר לת קדמו תלא על הוכרים ועמד הדין עמוני ומיחבי ולא מיחבית ומעטם דומה טעמת תין • וכמו שמתר מחיה הסילוני כשמתרו לפניו קושית זו הפירם ומתר מיחה כמתור במדרש :

ולא תכה ונומר מיתרו ולא תכה פירוש הנם שהיה מקום לעשות מכך עופי החטא שהיה בלעם נחתו בהם תף על פי כן נתרנה ה׳ בלא טעם ולא שתע ונומר ונתן הטעם כי תחבך ה׳ פירוש לת לנך שהיית רתוי לדבר זה ועיין תה שפירשתי בפסוק ולא תכה סיחון :

(ח) לא תתעב מדומי • לנמרי ואף על פי שרמוי לך לתעבו שינה בחוב לקרמתך: לא תתעב מכרי • מכל וכל אף על פי שזרקו זכורכם ליתר • מ"ד טעם שהיו לכם מכסניות בשעת הדחק • לפיכך בניס אסר יולדו להם דור כליפי וגומר • ויכתר תורות מוסרין מיד הוא למדת שהמחטיא למדם קשה

לו מן שהורגו שהשורגו הורגו בעולם הזה • והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא • לפיכך תדיס שקדם בחרב לא בתעב וכן מצרי שטבעתם ושלי שהחטיאו בתעבו: (י) כי תצא מחנה וגומר ונשמרת • שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: (יא) מקרה לילה • דבר הכתוב בהווה: ויצא אל מחוץ למחנה • זו מצות עשה: ולא יבא אל תוך המחנה • זו מצות לא תעשה • ואסור ליכנס למחנה לויה וכל שכן למחנה שכינה: (יב) ויהיה לפנות ערב • סמוך להערב כמשמעו שיהיו טהורי בלא הערב שמש: (יג) ויד תהיה לך • כתרגומו כמו חיס על יד: מחוץ למחנה • חוץ לעזרן: (יד) על אזניך • לבד מכאן כלי תשמישך • מזיק • כמו כלי זיין: (טו) ולא ירחץ בך • הקדוש בריך הוא ערות דבר: (יו) לא תסגיר עבד • כתרגומו • דבר אחר אפילו עבד כנעני כל ישראל שברח מחוצה לארץ: (יח) לא תביא קדשת • מופקרת מקדשת ומזומנת לגנות: ולא יהיה קדש • מזומן למכשף זכור • ומקלוס תרגם לא תהי מתתא מבנת ישראל לנכר עבד • מלך זו מופקרת לבעילת זנות היא מאחר כאין קדושין תופסין לו בה שהרי גמשלו לחמור שכן לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור: ולא יסד נברת מבני ישראל מתתא חמא מלך הוא נעשה קדש על ידי שכל בעילותיו בעילת זנות כאין קדושין תופסין לו בה: (יט) תתן זונה • נתן לה טלה בתנכה פסול להקדשה: ומחיר כלב • החליף שם בכלב: גם שניהם לרכות שנוייהם כנון חטים ועכמן שלת: (כ) לא תשיך • מזהיר לנוהה שלא יתן רבית למלוה ומאר כך מזהיר למלוה • את כספך לא תתן לו בנשך: (כא) לנכרי תשיך • ולא לאחיך • לאו הבא מכלל עשה עשה לעבור עליו בשני לאוין ועשה:

לח

ס (ח) לֹא־תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא־תְתַעֵב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ: (ט) בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה:

ס (י) כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע: (יא) כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה־לָיְלָה וְיָצָא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: (יב) וְהָיָה לִפְנוֹת־עֶרֶב יִרְחַץ בַּמַּיִם וּכְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: (יג) וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ: (יד) וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אָזְנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּ בָהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צֵאָתֶךָ: (טו) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ:

ס (טו) לֹא־תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו: (יז) עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בַּטּוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ:

ס (יח) לֹא־תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קָדֵשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יט) לֹא־תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם:

ס (כ) לֹא־תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ: (כא) לַנָּכְרִי תַּשִּׁיךְ וְלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

כי תצא מחנה וגומר פירוש הנם שיש לקדוקי עבירות שיה' לא יענים עליהם ואם יענים יהיה עוכם קל מודיע הכתוב בכשעת הסכנה שהוא בזמן שיונאים על מויביהם נריכין שמירה מכל דקדוקי עבירות כאומרו מכל דבר וגומר וכלל בתיבת דבר גם סיבות שמעכו יתוכב הרע ושעיר במה שנוה שמיר לזה כי יהיה כך מיש מאר לא יהיה טהור וגומר ואמרו ז"ל שהרהורי עבירה ביום מביאין לידי קרי לילה וכתכוון הכתוב בשמיבות זה לומר שעל כיוצא בזה יבו במאחר ונשמרת מכל וגומר:

לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך קשה למה כפל לומר ולאחיך לא תשיך אחר שכבר בשמיך לא תשיך למאיך וגומר ורבל אמרו לעבור עליו בב' לאוין ואולי שכתכוון לומר שגם שהכשיב היה לנגי אם הדבר על ידי ישראל אחיר כל כוך שיהא לנכרי מכיר הנגי בידך הלוותו או אם אין בידו משכון הנגי וכך הוא הדין: עוד ירמוז למה שהלקו־מחרונים שאפילו לנגי אסור להתשיך בזה משום כמה יבא ליתבו גם לישראל ורוח חומרו לנכרי תשיך ותכאי הוא הדבר שלא תעכב בתופן שיכא קלקול אתשיך לאחיך: ויהיה

ס (כב) פִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־
דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא׃ (כג)
וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא־יִהְיֶה בְךָ
חֵטְא׃ (כד) מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ
תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ׃ ס המישי (כה) כִּי
תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ
עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל־
כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן׃ ס (ו) כִּי
תָבֹא בְּקְמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ
מְלִילֹת בְּיָדֶךָ וְחֶרְמֵשׁ לֹא תָנִיף
עַל קְמַת רֵעֶךָ׃ ס (א) כִּי־יִקַּח כד
אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־
לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא
בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר
כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ
מִבֵּיתוֹ׃ (ב) וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ
וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר׃
(ג) וְשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן
וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן
בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ־כִּי
יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־
לְקָחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה׃ (ד) לֹא־
יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־
שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת
לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר
הֻטַּמָּאָה כִּי־תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי
יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ
נַחֲלָה׃ ס (ה) כִּי־יִקַּח אִישׁ שש
אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא־יֵצֵא בַּצָּבָא
וְלֹא־יַעֲבָר עָלָיו לְכָל־דָּבָר
נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת
וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־
לָקָח׃ (ו) לֹא־יַחֲבֹל
רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי־נֶפֶשׁ הוּא
חֹבֵל׃ ס (ז) כִּי־יִמָּצֵא
אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמֶּר־בּוֹ וּמְכָרוֹ
וּמֵת הַגַּנָּב הַהוּא וּבִעַרְתָּ
הָרָע מִקִּרְבֶּךָ׃ ס

השמר

(כב) לא תאחר לשלמו • שלשה הגלים ולמדונו רבותינו מן המקרא • (כד) מוצא שפתיך תשמור • ליתן עשה על לא תעשה • (כה) כי תבא בכרם רעך • בפועל הכתוב מדבר • ואל כליך לא תתן • מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר בזמן שאתה נותן לבליו של בעל הבית • אבל אם שכרו לעדור ילקוט אינו מוכל • כנפשך • כמה שתרצה • כשבעך • ולא תחוליה נמה • (כו) כי תבא בקמת רעך • אף זו בפועל הכתוב מדבר • (ו) כי תבא בם ערות דבר • מיעוט שלו לגרש אלא שלא תתנה חן בעיניו • (ב) ולמים אחר • אין זה כזו שנו של רחטון היה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה • (ג) ושנאה האיש האחרון • הכתוב מבשרו שסופו למותה ואם לאו קוברתו שימות או כי ימות • (ד) אחרי אשר הוטמאה • לרבות סוטה בשפרים • (ה) אשה חדשה • שהיה חדשה לו ושגילו מלמדים • פרט לאחויר גרושתו ולא יעבור עליו • דבר הנאה • לכל דבר • שהוא ברוך הנאה לו לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים • אבל המורים מעוררי המלחמה על פי כהן כיון בית דין ולא תגבו לו מרם אשה ולא לקחה מספקין תיס ויצוו יתרקנין את הדרכים • ויהי לביתו • אף בשב ל ביתו אם בנה בית וחנכו ואם נטו כרם וחללו הרי זו מביתו כשביל עורכי המלחמה • לביתו • זה ביתו • יהיה • לרבות את כרמו • ונשמח • יבחר את אשתו ויחידי ייחדי את אחיים ומתרגים ויחדי עם אחיים טובה היה בחין זה תרגים על אשתו חלה על ובחר (בחין יחן) • . (ו) רחים • היא התחתונה . ורכב • היא העליונה • לא יחבל • אם בא לחכנו על חובו בבית דין • לא ישכננו בכלרים הנושים בהן מיכל נפש • (ז) כי ימצא • בעדים והתראה • והתעמר בו • היינו חייב עד שיסתמא בו •

השמר

ארי תדר נדר קדם יי אלהך לא תאחר לשלמותיה ארי מתבע יתבעיניה יי אלהך מינך ויהי בך חובא: ואין תתמנע כלמדר לא יהי בך חובא: אפקות ספוקך תיטר ותעביד כמא דנדרתא קדם יי אלהך נדבתא כמא דמלילתא בפומך: ארי תיתי בברמא דחברך ותכול ענבין כנפשך שבעך ולמנך לא תתן: ארי תיתי בקמתא דחברך ותקטוף בידך ומנגלא לא תרים על קמתא דחברך: ארי יסב גבר אתתא ויבעלינה ויהי אם לא תשבח רחמין בעינוהי ארי אשכח בה עבירת פתגם ויכתוב לה גט פטורין ויתן בידה וישלחה מביתיה: והפוק מביתיה ותהך ותהי לגבר אוחרן: וישניניה גברא בתראה ויכתוב לה גט פטורין ויתן בידה ויפטרינה מביתיה או ארי ימות גברא בתראה דנסבה ליה לאנתו: לית ליה רשו לבעלה קדמאה דפטרה למיתב למסבה למיהוי ליה לאנתו בתר דאסתאבת ארי מרחקא היא קדם יי ולא תחייב ית ארעא דיי אלהך יהיב לך אנסנא: ארי יסב גבר אתתא חדתא לא יפוק בחילא ולא יעבר עלוהי לכל פתגם פני יהי לביתיה שתא חדא ויחדי ית אתתיה דנסיב: לא יסב משפונא ריחיא ורכבא ארי בהון מתעביד מזון לכל נפש: ארי ישתכח גבר גניב נפשא מאחוהי מבני ישראל ויתגר בה ויזבניניה ויתקטיל גנבא ההוא ותפלי עבירא דביש מבינך:

אסתמר

והיה כך מטה ונומר פירוש ע"ד מומרס על כיוון כדר ס מתיס מכאן ואילך על מדס ע"כ והוא מומרו והיה כך מטה לכון חסרון שבין מיחור הנדר יחסר מתני מתניה שהיה כנופו מי זריעו שהוא נס כן חלק מתניו ומומרו וכי תחדל לנדור לא יהיה כך מטה יתבאר נס כן ע"ד מומרס על מס רחה מדם שנכסיו מלימנמים יעבה מדם כדקה ועוד מתרו ממון מלא חסר • ומכח לכי סחכיב על מדס מתינו מין נוח לריעיתו ולוה תבה הסבירה למדס לדחסכם לנדור נדר לה' בנזה יהיה לו נוח הרגיז לפת מיכסיו לזה בה דבר מלך ודוקיעו היונה מחכם מיטיל הנדר והיונה מחכם מיניעת נתינת כדקה כפי המתחייב ומתר בנגד מיחור הנדר מזה יסיבב שיהיה החסרון כי יביגד מניעת נתינת כדקה מתר וכי תחדל לנדור הנס כתיב בה לידי מניעת נתינת הכדקה זה יסובב חסרון במתון מבל כך בידמי שלא יהיה חטא והוא מומרו לא יהיה כך חטא:

ואומרו מינח שפתיך

תשמור ונומר

פירוש תמתין מל־רוניח הנדר מפיך עד שתיכל לעשו פירוש לקיים הנדר מן תדור ותקיים הנדר סמיך לנדרך והוא מומרו ועשית כמאר נדרת וכן היה הלל עושה שהיה מביא קרבנו לעזרה ומיתר וכו' ושיעור הכתוב הוא עיכ מונח שפתיך תשמור מלדבר ותעשה כמילו נדרת לה' שלא הנס כמיכה שלא נדר כלי והוא מומרו כמאר נדרת נדבה מאר נדבה רוחו כי מבחינות נדבה והוא בלב כמיתרו מאר ידביבו לבו נדבה רוחו:

ואומרו מאר דברת

בפיך יתבאר

ע"ד מומרס בזוהר בפסוק כי עוף הסמים יילוך את הקול כי כס־מל' חיובב בדבתו מחשבת שפתותיו דוברות מיניתו בלא ידיעתו והוא מו' מאר דברת בפיך כי הנס בלא עשה מלא מחשבה פיך דבר מה בחשבה ולזה דקדק לומר בפיך בכל"ל לתה הוצרך לומר בפיך וכי מיי מין יודעים כי הדיבור הנוח בפה ולבבינו יבח ע"כ ורולל דברו בחשוב בחופן מחר וע' פנים לתורה •

ואל כליך לא תתן מומרו

ואל כליך בחוס'

ומ"ו להעיר שרשחה מלוה מחרת והיה בלא יחול בכל מכילה נפש והוא מה שרייך במומרו שבשבת ודברו ז"ל ולא מכילה נפש והוסיף עוד לומר ואל כליך לא תתן:

השמר

(ח) השמר בנגע • פלא מתלוש סימני טומאה ולא תקון את הבהרת: ככל אשר יורו אתכם • אם להסניר אם להחליט אם לטהר: (ט) זכור את אשר עשה למריס·אם בתי תלקה בנרעת לא תספר לשון הרע • וזכור השמר למריס סדברה בתחיה ולקתה בנגעים: (י) כי תשה ברעך • תחוב בחבירך: מבחת מחומה • חוב כל כלום: (יב) לא תשכב • לא תשכב בעבוטו • לא תשכב ועבוטו מלך: (יג) כבוא השמש • אם כסות לילה הוא ואם כסות יום החזירהו בבקר וכבר כתיב בתלה תמשמטים עד בא השמש תשיבנו לו • כל היום תשיבנו לו וכבא השמש תקחנו: וברכך • ואם תיגו מברכך מכל מקום ולך תהיה נחקה: (יד) לא תעשוק שכיר • והלא כבר כתוב אלא לעבור על האזהרה בשתי לאוין לא תעשוק שכיר עני ואביון • ועל הרעשיר כבר הזהיר לא תעשוק את רעך: אחיון • התחה לכל דבר: מגרך • זה גר נקד בשעריך • זה גר תושב המוכל נבלות: תשר בארצך • לרבות שכר בשבת וכלים: (טו) ואליו הוא נושא את נפשו • על השכר הזה הוא נושא את נפשו לתות • עלה בכפם ונפלה בתוכן: והיה בך חטא • מכל מקום • אלא שמתחדין ליפרע על ידי הקורח: (יו) לא יומתו אבות על בנים • בעדות בנים ואם תאמר בימן בנים כבר נאמר הים בחטאו יומתו • אבל מי שאינו הים את בעון אביו והקטנים מתים בעון אבותם בידי שמים: (יו) לא תטה משפט גר יתום • ועל העשיר כבר הוזהר לא תטה משפט וכבר בעני לעבור עליו בבני לתוכן • לפי שנקל להטות משפט עני יותר מפל עשיר לכך הזהיר ושנה עליו: לא תחבול • פלא בפעת הלוחה: (יח) וזכרת • על תנת כן פדיתיך לשמור חקותי תפילו ים תסרון כים בדבר: (יט) ושכחת עומר • ולא נלים מכאן לאמרו עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה בשדה • לרבות שכחת קמה בשבח תלקוט: לא תשוב לקחתו • מכאן אמרו פלאחריו שכחה שלפניו אינו שכחה אחינו בכל תשוב: למען יברכך • ואף על פי שכחה לידו פלא בתכוין ק"ו לעושה בתכוין תמור תעשה נפלא פלא מידו ומפלה בני ועתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה: (כ) לא תפאר • לא תטול תפארתו תמיו • מכאן תמניחין פיאה בתלין לאחריך • זו שכחה:

לח

השמר בנגע ונומר זכור ונומר לבבריהם אל תאמרו שבח להזהיר לכל יקון בהרתו בתכוין בהשמטת זכור את אשר עשה ה' למריס להודיע גודל יגו ה' לקון ודפא לו לא סיקון הנגע עצמו ושורשו עודנו מושרש בו:

ואליו הוא נושא ונומר והיה כך חטא הכוונה שהגם שעושק שכר שכיר אינו אלא נוזל ממון אף על פי כן אין עוכשו ממון אלא נפשות ואוזל מומרו והיה כך פירוש כך בנפשך חטא ע"ד והייתי אני ובני שלמה חטאים והקדים טעם העונש בתומרו ואליו הוא נושא את נפשו ותעשה יהיה המשפט נפש תחת נפש:

לא תטה משפט גר ונומר פירוש שאת תאמר כיון שכתוב ה' על הגר תטה דינו לזכותו תלמוד לומר לא תטה ונומר ונגד מומר אלא תחבול בגד אלמנה פירוש דק בדבר הזה אני מגוף להטות לזכות אלא תחבול בגד על אלמנה אלא בשעת הלוחה הגם שכל אחין ממנה יחבול בגדיהם:

מם

(ה) הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: (ט) זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־ עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: ס (י) כִּי־תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא־תָבֹא אֶל־ בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: (יא) בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בו יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעֲבוֹט הַחוּצָה: (יב) וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ: (יג) הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הָעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרְכֶךָּ וְלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: * ס (יד) לֹא־תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: (טו) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־ יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא: (טו) לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יוּמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: ס (יז) לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה: (יח) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ס (יט) כִּי תְקַצֹּר קְצִירְךָ בְשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ס (כ) כִּי תַחְבֹּט זֵיתְךָ לֹא תְפָאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה:

כי

אִסְתַּפַּר בְּמַכְתֵּשׁ סְגִירוּ לְמִיסַר לַחֲדָא וּלְמֶעְבַּד כְּכֹל דְּיַלְפוּן יַתְבוֹן כַּהֲנַיָּא לֵיוָאֵי כְּמָא דְּפַקֶּדְתִּינוּן תִּטְּרוּן לְמֶעְבַּד: הֲוֵי דְּכִיר יַת דְּעֲבַד יְיָ אֱלָהָךְ לְמִרְיָם בְּאוֹרְחָא בְּמֵפָּקְכוֹן מִמִּצְרָיִם: אֲרֵי תְרַשֵּׁי בְּחַבְרָךְ רְשׁוּת מִדְּעָם לָא תֵעוֹל לְבֵיתֵיהּ לְמִיסַב מַשְׁכּוֹנֵיהּ: בְּבָרָא תֶּקוֹם וְגַבְרָא דְּאַתְּ רָשֵׁי בֵּיהּ יַפִּיק לָךְ יַת מַשְׁכּוֹנָא לְבָרָא: וְאִם גְּבַר מִסְכֵּן הוּא לָא תִשְׁכּוֹב בְּמַשְׁכּוֹנֵיהּ: אִתְּבָא תְּתִיב לֵיהּ יַת מַשְׁכּוֹנָא כְּמֵיעַל שִׁמְשָׁא וְיִשְׁכּוֹב בִּבְסוּתֵיהּ וִיבָרְכִנָּךְ וְלָךְ תְּהֵי זְכוּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ: לָא תַעֲשֹׁק שְׁכִיר עָנֵי וְאֶבְיוֹן מֵאֲחָיךְ אוֹ מִגִּיּוֹרָךְ דִּי בְאַרְעָךְ בְּשַׁעְרָיךְ: בְּיוֹמֵיהּ תִּתֵּן אַגְרֵיהּ וְלָא תֵיעוֹל עֲלוֹהִי שִׁמְשָׁא אֲרֵי עַנְיָא הוּא וְלֵיהּ הוּא מָסַר יַת נַפְשֵׁיהּ וְלָא יְקָרֵי עֲלָךְ קֳדָם יְיָ וִיהֵי בָּךְ חוֹבָא: לָא יְמוּתוּן אֲבָהָן עַל פּוּם בְּנִין וּבְנִין לָא יְמוּתוּן עַל פּוּם אֲבָהָן אֱנָשׁ בְּחוֹבֵיהּ יְמוּתוּן: לָא תַצְלֵי דִּין גִּיּוֹר יְתוֹם וְלָא תְּחַבֵּל לְבוּשׁ אַרְמְלָא: וְתִרְגַּר אֲרֵי עַבְדָּא הֲוֵיתְ בְּמִצְרַיִם וּפְרָקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ מִתַּמָּן עַל כֵּן אֲנָא מְפַקֶּדְךָ לְמֶעְבַּד יַת פִּתְגָמָא הָדֵין: אֲרֵי תַחְצוֹר חַצְרָךְ בְּחַקְלָךְ וְתִתְנַשֵּׁי עֻמְרָא בְּחַקְלָךְ לָא תְתוּב לְמִסְבֵּיהּ לְגִיּוֹרָא לְיָתוֹמָא וּלְאַרְמַלְתָּא יְהֵי כְּדֵיל דְּיִבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל עוֹבָדֵי יְדָךְ: אֲרֵי תַחְבּוֹט זֵיתָךְ לָא תְפַלֵּי בַּתְרָךְ לְגִיּוֹרָא לְיָתְמָא וְלַאַרְמַלְתָּא יְהֵי:

ארי

(ח) הִשָּׁמֶר בֶּנֶגַע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: (ט) זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־ עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

ס (י) כִּי־תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא־תָבֹא אֶל־ בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: (יא) בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעֲבוֹט הַחוּצָה: (יב) וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ: (יג) הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הָעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָּ וְלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: * ס (יד) לֹא־ תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: (טו) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־ יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא: (טז) לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יוּמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: ס (יז) לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה: (יח) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ס (יט) כִּי תְקַצֹּר קְצִירְךָ בְשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ס (כ) כִּי תַחְבֹּט זֵיתְךָ לֹא תְפָאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה:

כי

(כ) תשמר בנגע • שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקון את הכהרת: ככל אשר יורו אתכם • אם להסגיר אם להחליט אם לטהר: (ט) זכור את אשר עשה למריס • אם כתת להזהר שלא תלקה כצרעת לא תספר לעון הרע • זכור העשוי למריס שדברה כאחיה ולקתה כנגעים: (י) כי תשה ברעך • תחוב בחבירך: משאת מאומה • חוב של כלום: (יב) לא תשכב בעבוטו • לא תשכב ועבוטו תחתך: (יג) בבא השמש • אם בשות לילה הוא ואם כשות יום החזירהו בנקר וכבר כתוב בחלה התפללה עד כא השמש תשיבנו לו • כל היום תשיבנו לו ובכא השמש תקחנו: וברכך • ואם תהיו מברכך מכל מקום ולך תהיה נדקה: (יד) לא תעשוק שכיר • והלא כבר כתוב שלא לעבוד על האכיון בשתי לחוץ לא תעשוק שכר שכיר עני ואכיון • ועל העשיר כבר הזהיר לא תעשוק את רעך: אכיון • התאב לכל דבר: מגרך • זה גר נקל: בשעריך • זה גר תושב המוכל נבלות: תתן שכרו • לרבות שכר בהמה וכלים: (טו) ושלו הוא נושא את נפשו • אל השכר הזה הוא נושא את נפשו לחות • יעלה בכבש ונתלה בתלון: ויהיה לך חטא • מכל מקום • שלא שתתרצין ליפרע על ידי הקוראי: (יו) לא יומתו אבות על בנים • בעדות בנים ואם תאמר בעון בנים כבר נאמר הים בחטאו יומתו • אכל מי שמינו הים את בעון אכיו והקטנים מתים בעון אכותם בידי שמים: (יו) לא תטה משפט גר יתום • ועל העשיר כבר הזהיר לא תטה משפט ושנה בעני לעבור עליו בשני לתוין • לפי שנקל להטות משפט שני יותר משל עשיר לכך הזהיר ושנה עליו: לא תחבול • שלא בשעת הלוחה: (יח) וזכרת • על מנת כן פדיתיך לשמור חקותי שפילו יש חסרון כיס בדבר: (יט) ושכחת עומר • ולא נדיש תכלן תמרו יעומר שיש בו סאתים ושכחו היינו שכחה כדרה: לרבות שכחת קמה שעשה מלקטור: לא תשוב לקחתו • תכלן תמרו שלאחריו שכחה שלפניו היינו שכחה שהיינו בכל תשוב: למען יברכך • ואף על פי שכחה ליתו שלא בתתכוין ק"ו לעושה במתכוין תמור מצותה נפלה שלא מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה: (כ) לא תפאר • לא תנזיל תפארתו ממנו • תכלן שמניחין פיאה בתלן תחריך • וו שכחה:

לא

השמר בנגע ונומר זכור ונומר לדבריהם זל שתמרו שכא להזהיר לכל יקון בתרתו בתכוין בהסתכלת זכור את אשר עשה ה' למריס להודיע שורש שממנו יהיה הנגע הנגע עצמו ושורשו עודנו מוסרש כו:

ואליו הוא נושא ונומר ויהיה כך חטא הכוונה שהנשא בעושק שכר שכיר אינו שלא נוהל ממון קף שכיר אינו שלא נוהל ממון קף על פי כן אין עושקו ממון שלא נפכוש והוא מיומרו והיה כך פירוש כך בנפשך. חטא ב"ל והייתי אני וכני שלמתי חטאים והקדיש טשם הענוש כאומרו ואליו הוא נושא את נפשו ומצתה יהיה המשפט נפש תחת נפש:

לא תטה משפט גר ונומר פירוש שתא תתמר כיון שכתוב ה' על הגר תטה דינו לזכותו תלמוד לומר לא תטה ונומר ונמר תומר ולא תחבול בגד שלמנה פירוש הא בכבר האה אני מנוך להטות לזכות' שלא תחבול בגד של שלמנה שלא בשעת הלוחה הגם שכל חון ממנה יחבול בגדיהם:

אם

(יח) כי ינצו אנשים • סופן לבא לידי מכות כמו שנאמר איש מכהו מיד מכהו מיז סלוס יונח מתוך ידי מכות : (יט) וקנות־ת כפר • תמוז דמ׳ בשתו בכל לפי המביים והמעבירים אי לינו אלא ידיה ממש ראמר כאן לא תחום ובאמר להלן בעדים ותמיז לא תחום מה להלן ממוי אף כאן ממוי : (יב) גדולה וקטנה • גדולה כשמכרתה אלא הקטנה שלא יהיה בוטל בגדולה ומחויר בקטנה : (יד) לא יהיה לך • אם עשית כן לא יהיה לך כלום : אבן ואבן • מתקלות : (טו) אבן שלמה וצדק יהיה לך • אם עשית כן יהיה לך ארכה : (יז) זכור את אשר עשה לך • אם פקרת במדות ובמתקלות הוי דומה מגדודי החייב • שנאמר מאזני מרמה תועבת ה׳ • וכתיב בתריה בן זדון ויבא קלון : (יח) אשר קרך בדרך • לשון מקרה • דבר אחר לשון קור וחום לנחך והפסידך מרתיחתך שהיו האומות ירחים להלחם בכם • ובא זה והתחיל ירחר־מ־ם לאחרים• משל למחבטי ר יחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכם בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכם • אף יעל פי שכנגד הקרח מותר בפני אחרים : ויזנב בך • תותך זנב דאיגו חותך מילות ווזרק בלפי מעלה : כל הנחשלים אחריך • אסרי כת אחת חטאת שהיה אמצע פולטן : ואתה עיף • ויגע • עיף בגמא דכתיב ויאמר אם הכם למים • וכתיב אחריו ויבא ויאמר : ויגע • בדרך : ולא ירא • עמל אלהים מלריס לך : (יט) תמחה את זכר עמלק • תמוס ועד אפס מעולל ועד יונק מפור ועד אפס כלה ירא כם עמלק נזכר אפילו על כהמות בשעה זו מעל עמלק היתה :

ס (יא) כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בְּמְבֻשָׁיו :
(יב) וְקִצַּתָּה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ : ס (יג)
לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וָאָבֶן גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה : (יד)
לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה : (טו)
אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יַאֲרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ : (טז) כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֹשֵׂה עָוֶל : * פ
(יז) זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם : (יח) אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים : (יט)
וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִשְׁכָּח :
קו פס־קיב עלי סימן :

פרשת תבוא

פ פ פ

(א) **והיה** כי תבוא • ויכתב ויסבת כה • מניד שלא יתמיהו בבכורים עד שיבאו את הארץ וחלקוה : מ־תסית

וְהָיָה כִּי־תָבוֹא אֶל־ : ד ד
הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וְיָרַשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ :

ולקחת

פרשת תבוא

פ פ פ

בן וְהָיָה אִם־ תִּיעוֹל לְאַרְעָא דְּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחְסָנָא וְתַרְתָּהּ וְתִיתֵב בָּהּ :

ותיסב

להציל ונומר ופלחה ידה ונומר מלא תחוס תכעוס ופלחה ידה ונומר להניל את חיסה הכיר בזה שאם לא היה לה מניחות לניל בעלה מיד מכהו אלא על ידי זה לפי כחין כח בה להציל אלא כדרך זה פטורה ודוקא שהיה חברו מכהו אבל אם הכהו הוקים מתחר להציל קודם מאחר ופלחה לומר שאם ידענו שלא בלחה להציל פטורה :

כל עושה אלה כל עושה עול פירוש כל עושה אלה אחד ואחד מיפה כל עושה עול כדומה לאלה אלא תאחר שנזירת הכתוב היא על כ׳ דברים אלו ואלו על דומיהם תלמוד לומר כל ונומר :

זכור ונומר שמין כאשה פילא על ישראל בלא קדימות וידיעתם מאין אלא כאחר ידעה הנשר ואוכל קדך בדרך :

אשר קדך יתבאר על פי דבריהם לו שאחרו שבעגו היה מבשם על ישראל ולא ה״ה מזומם ידוע לעולם אלא בשעת אחרי נשתלקו ענני כבוד ובא הכנעני וילחם עם ישראל ומ״ל מקשה מנין ידע עמלק מקום חניית ישראל לבא אחרם לולחם עמם לזה אמר קרך פירוש יקר מדרכו וידע מחניהם בדרך ואחריהם ויודע בד וניעור פירוש לא שהיו נזונים לפיים למחנה הניחו ליכנס לפיים למחנה ישראל אלא בשעת שהיה הענן כולטו והוא אחריהם ויזנב בך אותם הנחלשים אחריך :

ואתה עיף וינע ונומר עיף יגיעה מעבודה מנרים ינע מטורח הדרך ואומרו ולא ירא אלהים פירוש וכזה בא התורך בלבבך יותר מפניאל עייפות ויניעות ע״ל אימרו פחדו בניין שלמים אבל אם היו לדיעים לא יפחדו ולא ידהו בשלחתו והעיר הכתוב בשנאים שמגיעים אותו בלבדו כי רבר ישראל נרם גדולה בכל אלהים רחבר ידעה הענר בלא ידיעה כמו שרמז גם כן במאמר קרך וכם יגיעים ועייפים ידבר התמיד רבה בירושלמי ניעלם אין בשם אף אלא היה כן ב־אר כל התלחמות שלמלך שלא ייעפו ולא יניעו ייעד להם כלם נדיעים ירמי שנים נמוכי לב :

והיה אשר

כי תבא אל הארץ אמר והיה לפון ספקה לשעיר שאין לשמוח אלא ביסיבת הארץ על דרך אומרו אז ימלא שחוק פיכו ונומר :

ה׳ אלהיך נותן לך נחלה וירשתה ונומר נזיר לדעת מה היא נזירת הכתוב אם ולחת ונומר הזלל תקח מרשות ויוז ש־ונה התחלת הניווי : וברשה ככותב הכתוב היא שיבו ה ל׳ אבות ה׳ יודע בלבו כי לא בכוחו ולא בי־וכם נבירתו בא לרשת הארץ אלא שנתת ה׳ והוא אומרו אמר ה׳ אלהיך נותן לך ודקדק לומר אלהיך להעיר שעל אנת שיקבל אלהותו עליו הוא נותן • כ׳ לדורים הארץ

(ב) מראשית • ולא כל ראשית שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד • נאמר כאן פרי ונאמר להלן פרי חטה ושעורה ונאמר מה להלן משבעת המינים כשנתבשה כאן פרי ישראל אף כאן שבעת מינין : זית שמן • זית מנורי שמנו מנור כתיכו : ודבש • הוא דבש תמרים : מראשית • מלמד שיורד לתוך שדהו ורואה תמרה שבכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי זו בכורים : (ג) אגיד היום • מין לך אלא כאן כשהיית כאן עכשיו : ואמרת אליו • כשיגיע כפוי טובה : הגדתי היום : פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים : (ד) ולקח הכהן הטנא מידך • להניף תחת יד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף : (ה) וענית • לשון הרמת קול : ארמי אובד אבי • מזכיר חסדי המקום • מרמי אובד אבי בקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב וכשביקש שחבב לעשות חבב לו המקום כאן שנה פרעה העולם חושב לכם הקדוש ברוך הוא מחשבה בתשובה : וירד • מצרימה • ויגור שחרים כאן לכליונו כאחרי זאת וירד יעקב למצרים : כאחי מעט • כשבעים נפש :

מל

וְרִיסַּב מֵרֵישׁ כָּל אִבְּא דְּאַרְעָא דְּתֵיתֵי מֵאַרְעָךְ דְּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵיב לָךְ וְתִשַׁוֵּי בְּסַלָּא וְתֵהָךְ לְאַתְרָא דְּיִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּיהּ תַּמָּן : וְתֵיתֵי לְוָת כַּהֲנָא דְּיֵהֵי בְּיוֹמַיָּא הָאִינוּן וְתֵימַר לֵיהּ הַוְיָרְתִּי יוֹמָא דֵין קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי עֲלִיתִי לְאַרְעָא דְקַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתָנָא לְמִתַּן לָנָא : וְיִסַּב כַּהֲנָא סַלָּא מִן יְדָךְ וְיַחֲתִינֵיהּ קֳדָם מַדְבְּחָא דַּייָ אֱלָהָךְ : וְתֵימַר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָבָן אֲרַמָּאָה בָּעָא לְאוֹבָדָא יָת אַבָּא וּנְחַת לְמִצְרַיִם וְדַר תַּמָּן בְּעַם זְעֵיר וַהֲוָה תַּמָּן לְעַם רַב תַּקִּיף וְסַגִּי :

(ב) וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית ׀ כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם : (ג) וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ : (ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : (ה) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב :

וירעו ואבאישו

מראשית פירוש שאם נכרו הדבה כאחת אינו חייב להביא כל ראשית אלא אחד אחד ומה שאמרו אל יפחות מהם ומה שאמרו אל יתן אלא משבעת המינין נלמד הדבר בגזירה שוה נאמר כאן ראשית וגומר וגומר ואומרו כל פרי פירוש כל הפירות שנשבחתי לך בהם הארץ :

אשר ה' אלהיך נותן לך פירוש לפי שמייר ה' לו חלק בארץ והוא שכת הכמיטה דכתיב ובשנה השביעית ונאמר שכת לה' לזה כח דברו הטוב שאינו מנוח אלא על זמן שבתיכה לך אבל אם אינם מכל שנת הכמיטה אין כח הכהת ביכורים לפי שאינם אלו אלא מופקרת לכל :

נשבע ונאמר לתת לנו למטה הגר שאינו קורח אלא מיעטו אלא בקריאה ולא בכתיבה :

וענית ואמרת אמר וענית יש מפרשים לשון התחלה כמו ויען איוב ואמר אבל ספר שהוא עוכי כאדם פחות שקבל טובה גדולה מולך שאעפי עצמו לפניו בלב נשבר כמו כן הוא יגביע עצמו לפני ה' ויאמר ארמי אובד אבי היה מוכד ותועה ונולה במצרים במתי מעט וכו' ויוליכנו ה' מצרים ויכיתנו ונוגש ובכבד מאמר זה סיב כי עלוי וחכיכות אמר ואמרת וכאיזה צדה אחרו ז"ל בעניין הגדת פסח מתחיל בגנות ומסיים בשבח :

והצצתי בפרשה זו שרומזת גם כן ביאת ארץ העליונה ואמר והיה כי תבא שאין ראוי לאדם לעשות אלא כשיבא לארץ העליונה ע"ד שאומרו את שחק ליום אחרון כי שחקת עכו אינה אלא הכל ורעות רוח וחזר ופירש על מיזה ארץ מדבר ואמר אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה כי לזו יקרא נחלת עולם וד"ק לומר נותן לך כי בערך אם שהוא בולם העליון כי אם כיחס אל יחיד לחלק מלא שפיס מציויו ולזה אמר נותן לך בתורת מתנה ולפי שבריך האדם לטריח בעולם הזה לקייס תורה ומצות לזה אמר וירשתה ואמר ויבשת בה ע"ד שאומרים בדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ואומרו ולקחת כדרך שאומרו והלך לפניך נדקך והוא שאומרו ולקחת מראשית ואמרו

(ט) ל׳ המקום הזה • זה בית המקדש : ויתן לנו את הארץ • כמשמעו :
(י) והנחתי • תניא סיפא מהר הנכת הכהן ומותר בידו כשהוא קורא ומוחר ומניף : (יא) ושמחת בכל הטוב • מכאן אתרו חז״ל קורין הקריא בכריסים אלא בזמן שאתה מעבירת על רוב אתה מלקט תבואתו וכיוצא בזה ומיהו בתנאי אבל מתחל ואילך מביא ומיהו קורא : אתה והלוי • אף הלוי חייב בככורים אם נטעו בתוך שריסם : והגר בקרבך • מביא ומיהו קורא שמיהו יכול לומר להכותינו :

כי

(ו) וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִיִּם
וַיְעַנּוֹנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה
קָשָׁה : (ז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֶת־קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת־עָנְיֵנוּ
וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ : (ח)
וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד
חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא
גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים : (ט)
וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן־
לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ : (י) וְעַתָּה
הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית
פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה
לִי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ : (יא) וְשָׂמַחְתָּ
בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי
וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ :

כי

וַאֲבֹאשׁוֹ לָנוּ מִצְרַיִם
וְעַנּוֹנוּ וְיָהְבוּ עֲלָנָא פּוּלְחָנָא
קַשְׁיָא : וְצַלֵּינָא קֳדָם
יְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתָנָא וְקַבֶּיל
יְיָ צְלוֹתָנָא וּגְלֵי קֳדָמוֹהִי
עַמְלָנָא וּלְיאוֹתָנָא וְדוּחֲקָנָא :
וְאַפְּקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם
בִּידָא תַּקִּיפָא וּבְדְרָעָא
מְרַמְמָא וּבְחֶזְוָנִין רַבְרְבִין
וּבְאָתִין וּבְמוֹפְתִין :
וְאַתְיָנָא לְאַתְרָא הָדֵין וִיהַב
לָנָא יָת אַרְעָא הָדָא
אַרַע עַבְדָא חָלָב וּדְבָשׁ :
וּכְעַן הָא אַיְתֵיתִי רֵישׁ אִבָּא
דְאַרְעָא דִּי יְהַבְתְּ לִי יְיָ
וְתַחְתִּינִיהּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ
וְתִסְגוֹד קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ : וְתֶחְדֵּי
בְּכָל טָבְתָא דִּי יְהַב לָךְ יְיָ אֱלָהָךְ
וְלְאֵינַשׁ בֵּיתָךְ אַתְּ וְלֵוָאָה
וְגִיּוֹרָא דְּבֵינָךְ :

ארי

ואסכך עם לומדי תורה כמיתים לו שתורה תפני תא בני ענייש והנם ביתלה בן תורה שתין שבט שוני עליו קף על פי כן יתנהג בחיבת עוני כמיתרא כך היא דרכם של תורה וגוזר ית׳ מיתרים תאדרו מי שעתלו בתורה וגוזר גם בדורות התחרונים כדי שתלה להוציא לאור מצפה ה׳ וילכה אחת ואת לחניו כי כל הנסתך לתורה רבו ליחניו ושיני כל תלו יפארו :

ואומרו ויוציאנו ה׳ משעבדים זו תלה יגר הרע וכוחותיו המצרים מיתנו כי היא שתניל מיגר הרע כמיתרים לו שלולי כה עזר למדם כנגד יגר הרע שין מדם בלוט לבנגל מתיו הכתיב ניפה רשע זה יגר הרע לנדיק להמיתו ה׳ לא ישובנו בידו ומיתרו ביד חזקה וגיתר ותן לבריים שבמתנשתם הגילוי ה׳ והוא יי״ מיתרים על מתר הקדוש ברוך הוא כדאתי לכם ביאור בידי שתבלין שהוא תתירה והוא מיתרו ויוציאנו׳ יגיתר ביד חזקה זו תורה שבתנב מיתיני על קי״ב רבתיב תיתנו מם לתו בתנם בנבורו מתוך תשמיתו ובזרוע נטויה ונו׳ רמז לכ״ב בשמתנייתם ניגול מדם מי ר׳ הרע כמיתרים לו בל מי שים לו תפילין בזרועו וניגיע בפתחו לא במהרם הוא חוטא כיגד תפילין בזרועו תאר ובזרוע בזרוע יתאר ובזרועת גדול בנגד תבילין של רתם ובנגד גיגיע בזרוע היא סיותו לנו שתנו עבדי פרעה בתוך היא ויגיא תנו בסיבתו בכ״ב גיע נט תקרא כן בריתו שבתב בתיו שבתב רתב״ן בריתו של תידד הכוללת שתקרא מיתות ובנגד התנוחה תאר ותמיתים בתי שתוחה תמיתם תוכת לנוזל תות מיתמיל רמיתים בספר תוזר בתת הקליפות שנרתיסים כרתות שם שדי על פתח בית ישרא׳ : ניגד תפר שכל תכתיב ותנו על תתורה שבם יגלל מדם תיגר הרע ותתחנית עיכו ותאר ה׳ עניניים בנגד ה׳ תומתי תיגר ניגד תקדם בתיגיגת בי שם ה׳ תיגר ידו ויוצר תאר כוכנו ידיו יגילוי ותאר בזרוע נטויה בנגד ספר שנת בי בו תפק את זרועו וזרתה נבורותיו בתיבת תכריים ובים וב תיבת התיגר ותאר ובתיגר שבול בנגד ת״ב ויקרא בי שם ניגד ת״ב בתיבת תכיבתו ניגיע על מורא התקדם ויקרא בפ׳ יגדולי ישראל ילגיע יתם לם זה תיגר ניגל ותאר ובמיתות בנגד ספר תיגר הפקודים על שם מים על דגלי במיתות ותאר ובתופתים בנגד ספר דבריים בי בו דבר מבה תל בל ישראל והופתים בתופתים על פתחום ועל טיב ה׳ ותסדו עיתם בי לא שלם ה׳ לתם בתעשיתם הרעים וגבר עליהם תסדי גם בו נתאר מופתי הגבויים שבהם יגדיקו הנביא :

ואומרו ויביאנו אל המקום הזה תיבר על ניגש העליון שהנשמה בו ותנם מין תנבתה מניעת לדבר בל הדברים תחלם אלא מאר עלייתה לניגלם העליון שבדרש גן עדן בלמעלה מאר שבבר שבעם יתים בגן עדן שלמטה ולזה בנגד ת״ת לבני ה׳ לדבר הדברים התלה תיוח ויביאנו אל המקום הזה בי ניחוד שבעם שם לבד יש לה בו מעשיו נדול ובנגד גן עדן שלמטה שבבר יבא בו מאר ויתן לנו את תארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש ע״ד מיתיו דבש ותלב תחת לשונך ומיתרו ועתה הבא מ״ם מיתרו ועתה לשון תביבת שבעם לפני ה׳ על פרטי דקדוקי המצות ותנם שבתכתיב מדבר ביתי שבבר זבת ב״ע שלמטה אף על פי בן בדי לזבות לנדיר עליו ביותר ותוא סיד תשבטו ה׳ לניתיד לבת בעתך יהושפט שתמנו פתח ורתב תיתל בתיגלתו בעלת תוב ומיתרו הנם בבתתי את תתורת ונומר מאר נתת לי בתיו עשיתני לתיגלת

ואומרו והפתחוית לפני ה׳ בזה תעיר ה׳ רוח חיים בטובת המופלגת בעדות המופלא מאר וזבו תלזו תנדיקים ותוא שתתדבק בשם הנדיק לפני תור הבערב ותבתחו לפניו בתין תבך מבדיל תאדי בשם תדם שתניע לנדר מיפלג בזה ותוא מיתרו והשתחוית לפני ה׳ מלניך שם תביר הנפש תלהים ותתר פיתוך בזה ושתחת בבל הטיב ע״ד מיתרו טוב ה׳ ולהעיריך על זה תאר בבל טיב פירש דבר הדומל תל הטוב ותין זה תלא תקדום ברוך הוא שהיה תקיר הטיב תאר נתן לך פירוש בי דבר זה תין ערך תלזו תלא תפלת חנם ותאר לך לגיבול יעלתו לא תלאך ותלא בדך יזבה לזה בם ותתיו בתאר בבל הטיב תל התורה בתומרם לו ותין טוב תלא תיבר שתם היו בני תדם מרגישין בתיבריות וצריבות טיב התורה היו מבתנישים ותתלהטים לתריים ולא יחשב בציניהם תלא טיפש בסף וזבב לתתותם בי תיבריות בולנת בל הטיבות בביולם ותתרו ולביתך בי לא לבמה לבך יגיע הטוב תלא גם לבית הבנשת שהיה רוח ונפש שהם תשכן תנשמה בל תאחד יתיבדו בפי יבלתו ותתרו ותלזו יתבתר על פי דבריהם לו שתתרו בתיתר לים בשתתא וכו׳ וזבה יתיר יהבין ליה בשתתא תתורה תתילות וכו׳ ע״ב ולבתיבה זו

(יב) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית • כשתגמור להפריש מעשר של שנה השלישית קבע זמן הביעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית • ונראה מקצה שלש שנים תעשה ונומר נראה כאן מקץ ונראה להלן מקץ שבע שנים לענין הקהל מה להלן רגל אף כאן רגל • אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות • תלמיד לומר כי תכלה לעשר מעשרות הגל שנה השלישית כלין בו וזהו פשט שהרבה מילות יש שלקטון אחר הסוכות ומלמדו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית • וכל מי שהזה מעשרותיו הגריכו הכתוב לעשרי מן הבית : שנה התעשר • שנה שהיא נוהג בה מלא מעשר אחד מכני מעשרות שנהגו בהן עניים שלפנינו • בשנה השלישית של שמטה נוהג בה מעשר אחד שהוא נותן לעני כל שנה ושנה ומלמדך כאן כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנה המעשר • ומנין שכל שלש שנים הוא מעשר אחד שנאמר

(יז) והאמרת והאמירך • אין להם עד מוכיח במקרא ולי נראה שהוא לשון המשכה והבללה הבדלתני לך תהלתי הנכר להיות לך לאלהים והוא הפרישך מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה ומנאתני להם עד והוא לשון תפארת כמו יתפארו כל פועלי און: כאשר דבר לך • והייתם לי סגולה:

(יז) אֶת־יְהוָה הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ: (יח) וַיהוָה הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל־מִצְוֹתָיו: (יט) וְלִתִּתְךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתִהִלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וְלִהְיֹתְךָ עַם־קָדֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: * פ

ובתבת

(א) וַיְצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל בן רביע אֶת־הָעָם לֵאמֹר שָׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: (ב) וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ וַהֲקֵמֹתָ לְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשַׂדְתָּ אֹתָם בַּשִּׂיד:

ותכתוב

את ה' האמרת היום להיות ונותר לומרו היום יתכמר ע"י מוסרם על כל הדר בח"ל דומה כמי שחין לו חלוק ע"כ והוא מומרו את ה' האמרת היום דוקא פירוש כיון שהיו בארץ המקודשת והנס שבעדיין היו בארץ סיחון ועוג עכ"ז בכר בחבנו שהיא מקודשת כיון שכבשה כובש דבים כל פי נביא וכמו שהוכיחנו בפרשת מטות ומעתה אין מקומם נחשב חוצה לארץ ולזה האמירו ה' להיות להם לאלהים והוא מומרו להיות לך לאלהים: עוד יראה ע"ד מומרם זל שכתר האמרות נמסרו כיד ערי מקלט משל"כ ארץ ישראל חין עליה קוטנו מבלעדי ה' והוא מומרו את ה' האמרת היום בבחינתך לארץ להיות לך לאלהים ע"י מומרו מלפניך משפטו ועוד ולא יבח משפטכם לפני שר ושופט: עוד נאבון לומר בי יאמירו ה' הנם בו יביאם במשפט לתת להם בדרכיו ובמשפטיו הטובים והוא מומרו ה' האמרת וגומר להיות לך לאלהים וידוע כי אלהים הוא מדת הדין אף על פי כן יאמיר ה' ויכרך על הטעם מעין הטוב:

ואומרו ולכת בדרכיו פירוש הנס שלא ניתן ה' ללכת בהם אף על פי כן בשבירו בהם שהם דרכיו ה' כל אשר הוא עושה יעשו כן בני ישראל וכעין ביקור חולים קבורת

חתים וכדומה שמנינו לה' עושה לומם ילכו גם הם בדרכיו אקיו הם מנות שאין בהם טעם מנותיו הם מנות שהשכל גם כן מסכים עליהם משפטיו הם דינים שאשר לשפוט בין איש ובין רעהו ולשמוע בקולו זה תלמוד תורה ודקדק לומר בקולו ע"ד מומרם זל וזל מבין לשמוע מפי קטן וכו' כשומע מפי הגבורה דכתיב הא למען תשמע בקול ה' אלהיך וטעם כפיה על עסק התורה בהחרוכה להעיר שהנס עשוי אדם לדעת כל האמור וקיימו אף על פי כן לא יאמר מה לי ללמוד תורה אם לדעת מה יעשה לי' הנה ידעתי וקיימתי כל דברי ה' אלא אף על פי כן חייב הכתוב תלמוד תורה והוא מומרו אחר כל מה שחייב לעשות ולשמוע בקולו כי מנות תלמוד תורה היא מצוה בפני עצמה שאין ומן לייקטר מתנך עד יום מותו דכתיב זאת התורה אדם כי ימות באהל:

וה' האמירך וגומר מומרו להיות לו לעם סגולה שהנס שתבח מומה אחרת ותטיב מעשיה ותפתדל להדבק בשכינה לא יפינו מדרגת ישראל ובחינה זו תקרא סגולה וזו היא גדולתם ותומרו כאשר דבר לך במעשה הר סיני דבתיב והייתם לי סגולה מכל העמים: מו ידעה שהנס שיהיה ומן שיכעיסו ישראל את הבורא אף על פי כן לא יניח מומה לחומה אחרת ומומרו כאשר דבר כמומרם זל בפסוק ובפלגינו מני ועמך שבקש משה מה' בשלא ישרה שכינתו על החומות ופירשנוהו במקומו שהכוונה היא הנס שתכשיל מעשיה מומה מחומות ויש עוקרי רגונו והסכים ה' ודבר לעשות כדברי משה:

ולשמור כל מנותיו יש להעיר בדבר הלא דבר זה הוא מתנאי הבנוד שרכם במעשה יש' לה' כמו שכתוב בפסוק את ה' האמרת ומה מקום להזכירו בדברים שמה ליושבי ואולי כי תפארת ישראל היא מה שהעלה ורומם מומם כתת להם כל המנות מה שלא עשה כן לרחשונים שהנס שנתן מנותיו ית' לחדם ולכח ולהחזות לא כתן חלק כ' ג' נרגיריס חבל לישראל כתן שמירת כל מנותיו ית' ויש לך לדעת כי כל המנות חינם חלא שמירה מהתיעוב ותלכלוך הנפש וכהשלמת כמירת המנות יהיה החדם שלם מכל מום ומכל לכלוך: כ' ירמה כי ה' יחוק זרוזות לשמור כל המנות כי לא הכל זוכים לדבר זה הנס שיחפנו לשמור לא יודמן לידם ואם יזדמן לא תשיג ידם ואם תשיג לחלק מהמנות לא תשיג לכל המנות ואחר כתן כי ה' החמירם לשמור כל מנותיו: ג' ירמה ע"ד מומרו שומר מנוה לא ידע דבר ע"ש ואחרו זל שלוחי מנוה חינם נזוקין והוא מחחר הכתוב כתן ולשמור פירוש ה' יפמור כל מנותיו לבל יגח מהם דבר תקלה: ד' ירמה להעיר בדבר שלא הסיגו משה עלמו ע"ש הנס היותו בכלל עם סגולה והוא ע"ד מומרם זל בבנין תפלת משה ליכנס לארץ וכי לאכול תפירותיה וכו' חלא לאחר משה יש הרבה מנות שתלויות בארץ וכו' ע"כ והוא מה שכתכוון לומר להם רחו מיצלחכם שה' החמיר חתכם וגומר ולשמור כל מנותיו ולזה דקדק לומר החמירך היום פירוש בזמן זה שחתם כחים חל הארץ ומם תשמרו כל המנות וזו מעלה שלא הסיגה חפילו משה: והנה חתנת ו' מעלות בפסוק חת ה' החמירת ה' להיות לך לאלהים כ' ללכת בדרכיו ג' לשמור חקיו ד' ומנותיו ה' ומשפטיו ו' ולשמוע בקולו כנגדם אחר ה' שם מעלות לכסא ישראל ה' להיות לו לעם סגולה זה כנגד להיות לך לאלהים פ' ולשמור כל מנותיו זה כנגד ללכת בדרכיו ג' ד' וה' ולחתך עליון וכו' לתהלה ולשם ולתפארת הם כנגד שמירת חקיו ומנותיו ומשפטיו ו' ולהיותך עם קדוש לה' זה כנגד ולשמוע בקולו כי על עסק התורה יתיחס להם שם זה של קדוש ואומרו כאשר דבר דכתיב ואתם תהיו לי ונומר ונוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל:

ויצו משה וזקני ישראל טיום זכרון אקיו ישראל כתן נתכוון משה בזה מה שאמרו זל שבאמקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב דכתיב אין חכמה וכו' לנגד ה' והוא מומרם ויצו משה ולפניו שהוא רבן של ישראל עשה הנס הזקנים יצוו ויזהירו על הדבר לאמר שמור ונומר דקדק לומר שמור להעיר כי בדבר זה שהיה מנות ל"ת הוא שאמרו אין חולקין כבוד לרב כיולא

(ג) וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֵת כָּל־ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ ׀ נֹתֵן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ׃ (ד) וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת־ הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשַׂדְתָּ אוֹתָם בַּשִּׂיד׃ (ה) וּבָנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא־תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל׃ (ו) אַבְנֵי שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ (ז) וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ (ח) וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֵת כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הֵיטֵב׃

ס (ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּל־ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת ׀ וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ (י) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם׃ * ס (יא) הַמישי וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר׃ (יב) אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־ הַר גְּרִזִים בְּעָבְרְכֶם אֶת־ הַיַּרְדֵּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן׃ (יג) וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי׃ (יד) וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם׃ ס (טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל־ הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן׃

(ט) בְּאֹהֶל מוֹעֵד • בְּמִשְׁכָּנוֹ לְפִין׃ (ט) הַסְכֵּת • כְּתַרְגּוּמוֹ׃ הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם • בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּאִלּוּ הַיּוֹם נִכְרְתָה עִמּוֹ בְּרִית׃ (יב) לְבָרֵךְ אֶת הָעָם • כְּדִלְמַטָּה כְּתַרְגּוּמוֹ סְתָם בְּמַשְׁנָה סוֹטָה וְנִפְרָשׁוּ עַל לְבָרֵךְ אֶת גְּרִזִים • וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַשָּׁרִים נִמְשְׁכוּ אַחֲרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר גְּרִזִים לוֹמַר בְּבִרְכָה בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וְנִתְּנוּ בְּרָכוֹת בְּפִיהֶם וְעָנוּ אַחֲרֵיהֶם אָמֵן וְחָזְרוּ וְנִמְשְׁכוּ כְּלַפֵּי הַר עֵיבָל לוֹמַר בְּקִלְלָה וְאוֹמְרִים אָרוּר הָאִישׁ וְכוּ׳ וְעָנוּ אָמֵן וְחָזְרוּ וְנִתְקַבְּצוּ כֻּלָּם אֵצֶל אֲרוֹן וְלֵוִי עוֹמֵד בְּאֶמְצַע וְכוּ׳ וְכֵן הַלְכָה בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה • וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַשָּׁרִים נִמְשְׁכוּ אַחֲרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר גְּרִזִים וּבֵרְכוּ בְּרִיךְ גֻּבְרָא דְּלָא עֲבַד פֶּסֶל וְנִסְכָּא וְכוּ׳ וְעָנוּ כֻּלָּם אַחֲרֵיהֶם אָמֵן וְחָזְרוּ וְנִתְקַבְּצוּ כֻּלָּם אֵצֶל אֲרוֹן וְלֵוִי עוֹמֵד בְּאֶמְצַע וְכוּ׳ וְכֵן הַלְכָה בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה • וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַשָּׁרִים נִמְשְׁכוּ אַחֲרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר עֵיבָל •

(יו) מקלה תביו . מזלזל לשון ונקלה מחיך : (יז) מסיג . מחזירו לאחוריו . ונונח את הקרקע לשון והוסג אחור : (יח) מסנה עור . כשומע בדבר ומשיבו עניה רעה : (יט) מכ־ רעיהו כמשמ . על לשון הרע הוא אומר . דאיתי כיסודו של רבי משה הדרשן אחד עשר מרורים יש כאן כנגד אחד עשר שבטי וכנגד המיון לא כתב אחרון . לפי שלא היה בלבו לברכו לפיכך מיתו כשבדך שאר השבטים לכך לא נאמר לקללו : (כו) אשר לא יקים . כאן כלל את כל התורה כולה וקבלוה עליהם באלה ובשבועה :

ס (יו) אָרוּר מַקְלֶה אָבִיו
וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן :
ס (יז) אָרוּר מַסִּיג גְּבוּל
רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן :
ס (יח) אָרוּר מַשְׁגֶּה עִוֵּר
בַּדָּרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן :
ס (יט) אָרוּר מַטֶּה מִשְׁפַּט
גֵּר־יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־
הָעָם אָמֵן : (כ) אָרוּר שֹׁכֵב
עִם־אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנַף
אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן :
ס (כא) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־
כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם
אָמֵן : ס (כב) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־
אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ בַת־אִמּוֹ
וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן : ס (כג)
אָרוּר שֹׁכֵב עִם־חֹתַנְתּוֹ וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן : ס (כד) אָרוּר
מַכֵּה רֵעֵהוּ בַּסָּתֶר וְאָמַר־
כָּל־הָעָם אָמֵן : ס (כה) אָרוּר
לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נֶפֶשׁ דָּם
נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן :
ס (כו) אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־
יָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־
הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן : ס (א)
וְהָיָה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בח
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּנְתָנְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי
הָאָרֶץ :

ובאו

ארור מקלה ונומר כריך לדעת לתת לא בחר מכל העבירות לומר עליהם המחורים שלא מלו גם בצרעת לתת לא יחד המדרש מלה למלו והלא יש עבירות חמורים כמלי וזם הכה על מכת מיט וחולי כי לא מחר כן מלה העבירות הטמונים והנסתרים ולזה רמם כרמטונה ומחר ומם בסתר כי העושה בדרך שיהיה מתלה הנה נתחייבו ישרחל בערבות זה על זה וכן מה שמחר מרור מקלה פירוש שיעשה לו קלון בדרך שחינו נתפש עליו בב"ד של מטה וכן השגת גבול הוא דבר כמיני ניכר וכן מסנה עיור בדרך אין דומה וכן הטית משפט הפכלים יכן הכה על מכת מביו ועל הבחמה ועל מחיתו ומותנתו כלם אין הדגש לגולת המגלו עמהם לחקור בו וכן מכה רעהו דקדק לומר בסתר וכן לוקח שוחד ונומר כגון שהיו ב"ד שקול ובא אחד והכריע בסברתו בפניל אחד גם זה הוא מהברים המסורים ללב ואין הדגש לגולת ושטם שכתב מרור שוכב עם בהמה בין מכת מביו למחותו לומר כי כל כך מרוקק הדבר של מכת מב ומחות בכוכב עם בהמה שהוא דבר זר ומתועב לטבע מבושי :

ארור מבר לא יקים ונומר לעשות ונומר יש במשמעות הכתוב שכוונתו לומר על דברים המפורי בענין ויש במשנה ותו שעל כל התורה הוא מדבר וכן פירושו לל לדברים לל טעם מיומדו יקים לעשו שמם יי מית מבר לא יקים לבד מו מבר לא יעשה מקומה לעוברי ישרחל כי מי הוא זה שיוכל לקיים מת דברי התורה הולת ומה גם מי שאין ספק בידו לקיים כגון מין לו בדה לקיים מנות התלויות בו מו מין לו בבד לקיים מנית התלויות בו לזה מבר לעשות פירוש שחינו בידלל מרור מלה מי שלא יקים עליו לייסות בשמשים ידו עשות ולזה לא מבר מבר לא יקים מו מבר לא יעשה מלה מבר לא יקים לעשות פי׳ קיים בלבו הדברים לעשות׳ בשמשים ידו :

ויתון

והיה שם שמוע ונומר לריך לדעת מקום ניזרת הכתוב שם הוא מבמר ונתנך ונומר הללך יתנך ה׳ כי מבמרו ונתנך מבמע מסופק על הקודם ואולי שניזרת הכתוב היא מבמע בקול ה׳ והכוכח בזה כי על ידי עסק התורה יעלה במעלות לזכות שם׳ יבבר בו והוא מבמרו בריוך ה׳ מלליך עוד יתנך לך מבמיעה לומר ולעשות שהתורה מגלת מן החטא הרמוז בשמירה גם תלמוד תורה גדול כחו שמביא לידי מעשה והוא מבמרו ולעשות ועוד לך ונתנך ה׳ עליון ונומר וחזן מדרבנו יכוין הכתוב לומר שנריך שיעסוק בתורה בנדר מעלתם על הדברים שמקום קדוש מליון במו והוא מבמרו מבמרי פירוש מהיה שמיעתך מותם כפי ערך המדבר מותם שהוא ה׳ מלליך ועוד לעשות ולעשות ע"ד שומרם לל מלמוד מספיהיו בידו ללמוד וללמד ולשומר על מכת לעשות וכו׳ ע"כ הרי שמובחר הלימוד הוא לקיים והוא מבמרו מם שמוע מבמע בפירוש שמבמע לשמור ולעשות :

ונתנך ה׳ עליון ונומר הנה המדון מלך יעודי הטובה כנגד קיום המנות כל מ׳ כפי מה שרמזו לו כללות המנות רם נ׳ הרמומים בפ׳ מם שמוע מבמע והם מלמוד תורה ושמירת לא תעשה וקיום מנות עשה כנגד מלמוד תורה יעד ברכת ונתנך ה׳ עליון ובאו עליך כל הברכות רמלה והשינוך ופירוש הכפוב שזה יהיה כנגד שכר שם שמוע ונומר במה שנמר מומר כי מבמע בקול ה׳ מלליך הרי שיעור זה הוא כנגד שכר מלמוד תורה והוא גם כן מכוון מליו כי בחמלנות התורה יבחנו לחבלה מכל המומות שחינם כרי תורה ומחר עוד ובחו עליך כל הברכות ונומר פירוש נוסף על ישוב ונתנך ה׳ עליון עוד לו ברכות חלו בשכר תורה ומומרו והשינוך יתבחר ע"ד מומרם ל׳ כי המדון מלהי ישרחל ורחמיו רחמים על הדיפך על רחמיו יחלה ה׳ מבחלותיו להדיק עליו טובה כחשר יחפון חלה שבחנעת הטוב ההוח למטה יספטו סנהדרי מעלה שם רחוי שם חינו רחוי לזה חמר והשינוך הברכות זה הוא עיקר ההבטחה שלח יתעכבו בכתי דינים שלמטה והנה תחלת שכל הברכות החמורים בענין הם מכוונים כנגד שכר תלמוד תורה עד שומר בריך חתי בעיר ונומר ע"ד מומרם ל׳ דבר זה כתיב בתורה ושנוי בכביחים ומשולש בכתובים כל העוסק בתלמוד תורה וכסיי מוגלחים מיתרו כדוך שרי בריוך נח ולמד מיובד חדום הביחי חשר נכנם חלנו חרון התורה מה עלתה שרי בטנו כומן מועד כחומרם ל׳ עמסתו ות׳ כלותיו ילדו כחחד עשה בכרם מחר מומרו כדוך חתה בבימך ונומר

(ב) וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגֻךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : (ג)

בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה : (ד) בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ

וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר־אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת

צֹאנֶךָ : (ה) בָּרוּךְ טַנְאֲךָ

וּמִשְׁאַרְתֶּךָ : (ו) בָּרוּךְ אַתָּה

בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ : *

(ז) יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ שׁשי

הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ

בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ

וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ :

(ח) יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת־

הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח

יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ : (ט) יְקִימְךָ

יְהוָה לוֹ לְעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר

נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־

מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ

בִּדְרָכָיו : (י) וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי

הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא

עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ : (יא)

וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בִּפְרִי

בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי

אַדְמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר

נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֵת

לָךְ : (יב) יִפְתַּח יְהוָה לְךָ אֶת־

אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם

לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ

וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ

וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה

לֹא תִלְוֶה :

ונתנך

(ד) שגר אלפיך • ולדות בקרך שזבחתה מסגרת ממעיה : עטרות נחך. כתרניומו • ורבותיו לחמו לחם נקרת שתם עטרות שמעטרות את בעליהן ימחזיקות לחותם בעטרות הללו שהם סלעים חזקים : (ה) ברוך טנאך • פירותיך • דבר אחר טנאך דבר לח שאתה מסנן בסלים : ומשארתך • דבר שנשאר בכלים ואינו זב :

(ו) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך • שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם : (ז) וכשבעה דרכים ינוסו לפניך • כן דרך הנכלים לברוח מתפזרים לכל גד :

המתרגם

וְיִתֵּן עָלָךְ כָּל בִּרְכַיָּא הָאִילֵּין

וְיִדְבְּקוּנָךְ אֲרֵי תְקַבֵּיל לְמֵימְרָא

דַּיְיָ אֱלָהָךְ : בְּרִיךְ אַתְּ בְּקַרְתָּא

וּבְרִיךְ אַתְּ בְּחַקְלָא : בְּרִיךְ

וַלְדָּא דְמָעָךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךְ

וּוַלְדָּא דְבְעִירָךְ בֵּקְרֵי תוֹרָךְ

וְעָדְרֵי עָנָךְ : בְּרִיךְ סָלָךְ

וְאָצוֹתָךְ : בְּרִיךְ אַתְּ

בְּמֵעָלָךְ וּבְרִיךְ אַתְּ בְּמִפְקָךְ :

יִתֵּן יְיָ יָת בַּעֲלֵי דְבָבָךְ דְּקָיְימִין

עָלָךְ תְּבְרִין קֳדָמָךְ בְּאוֹרְחָא

חָדָא יִפְקוּן לְוָתָךְ וּבְשִׁבְעָא

אוֹרְחָן יְעָרְקוּן מִן קֳדָמָךְ :

יְפַקֵּיד יְיָ עִמָּךְ יָת בִּרְכְתָא

בְּאוֹצָרָךְ וּבְכֹל אוֹשָׁטוּת יְדָךְ

וְיִבָרְכִנָּךְ בְּאַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ

יָהֵיב לָךְ : יְקִימִנָּךְ

יְיָ קֳדָמוֹהִי לְעַם קַדִּישׁ כְּמָא

דְקַיֶּים לָךְ אֲרֵי תִּיטַר יָת

פִּקּוּדַיָּא דַּיְיָ אֱלָהָךְ וְתֵהַךְ

בְּאוֹרְחָן דְּתַקָּנָן קֳדָמוֹהִי :

וְיֶחֱזוֹן כָּל עַמְמֵי אַרְעָא

אֲרֵי שְׁמָא דַּיְיָ אִתְקְרֵי עָלָךְ

וְיִדְּחֲלוֹן מִינָּךְ : וְיוֹתְרִינָּךְ

יְיָ לְטָבָא בִּוְלָדָא דְמֵעָךְ

וּבִוְלָדָא דִבְעִירָךְ וּבְאִבָּא

דְאַרְעָךְ עַל אַרְעָא דְקַיֶּים

לַאֲבָהָתָךְ לְמִיתַּן לָךְ :

יְפַתַּח יְיָ לָךְ יָת אוֹצָרֵיהּ

טָבָא יָת שְׁמַיָּא לְמִיתַּן מְטַר

אַרְעָךְ בְּעִדָּנֵיהּ וּלְבָרָכָא

יָת כָּל עוֹבְדֵי יְדָךְ וְתִוְיַף

לְעַמְמִין סַגִּיאִין וְאַתְּ לָא

תְּזוּף :

ויתנינך

וטומר שתהיה יציאתו מן העולם בלא חטא וטומר וזה יהיה בתמצות תלמוד תורה שתנין עליו מהחטא ותומרו יתן ה׳ את אויבך ומטעם ע״כ תומרו ומטעם החלו בריבה כתן ה׳ מתרגים על בני עמון והר שעיר וטומר ויעבדו ותמרו על מין ריבה תלמ תורה ותומרו יגו ה׳ אתך את הברכה נם לא סדר ברכה זו למעלה עם הקללות קנייני הטובות כי שם מקומה ולא אחר מפלת אויב בא להבטיח כלא יתרע לו אשר יתרע לבעל הנס אשר יתקנאו בו המקטרגים על שנעשה לו דבר חדש ושמשונו עליונים ויה הפך הטבע ולא ולמד ממעשה רבא שהודיד נשמים שלא בעתם וכדומה לזה אשר ע״כ אתר שמוך למאמר יתן ה׳ אויביך ונומר שזה הוא נם יגו ה׳ אתך את הברכה שלא יסלוט עין הרע בה נם אתר וברכך במדן ונומר פירוש שלא יחספו החומות עליכם לנקום נקמת הנגפים כמו כאתר ויעקב לבניו במעשה עכם :

יקימך ה׳ ונומר מכאן עד יפתח ה׳ לך

את אוצרו הטוב הוא יעוד הטוב שכנגד קמירת מל״ת כדרסם בתיבת לאמור והוא מה שנתר אומר כי תשמור את מצות ה׳ ואומרו והלכת בדרכיו לומר שלא יעשה ה׳ אלא על הדברים שהוא מרחקם ויעוד זה מכווין הוא כנגד קמירת מל״ת כי בתמצות שיהיה האדם נשמר מהעבירות יקרא קדוש דכתיב קדושים תהיו וכיהם דכתיב הדברים שבהם יהיו קדושים היא אתו ונומר יתת שבתותי ונומר אל תפנו אל ונומר ובאר מיהרות האתיות ונם להבדי חלל שעל אזהרת העבירות נאתר קדושים תהיה בכלל לשמור ולזה אתר כנגד קמירת מל״ת יקימך ה׳ לו לעם קדוש ודקדק לומר תיבת לו לעשיר שיהיו ישראל במקום המלאכים שברח ה׳ לו לעמוד לפניו כנקראים קדושי׳ דכתיב ואתר אך קדוש יקיים ה׳ אותנו במקומם לעם קדוש ויהיו המלאכים מיהיים להם וכן אתר כעת יאתר ליעקב ונומר ואומרו ורחו כל עמי הארץ ונומר נם זה הוא

מכוון כנגד קמירת מצות ל״ת כי כל זמן שהאדם טומר עצמו מהעבירות אין נלנם מלאים עובר אעל פניו וכל הנברואים אדם ובהמה מזדעזעים מתנו מפני המתעיב מעשיו מעבירין מתנו הנלנם וכאתר קין והיה כל מוצאי ונומר והותירך ה׳ לטובה בפרי בטנך בפרי בהמתך לפי שיעוד הרחטין הוא כנגד תלמיד תורה ויעוד זה הוא כנגד קמירת המצות לזה הוצרך לפרט שכר כל אחד אתין אחד נלמד מחברו ודקדק לומר והותירך ה׳ לטובה ולא אתר ברוך פרי בטנך לפי שיעוד זה הוא מדה טובה שמכוונת כנגד קמירת מל״ת והכוונה היא כי לפי שבתמצות קמירת האדם עצמו מהעבירות לא יבדקו בו כוחי הרע שקוב יסובב שהבניס היולפים מתנו יהיו מבחינת הרעה ועיין מה שכתבנו בחורך בפרשת ויחי בפסוק רחובן בכורי אתה ויעדכו לך הדברים לזה אתר ביעוד קמירת מל״ת והותירך ה׳ לטובה בפרי בטנך שיהיו הבניס הנולדים אתריך למדה טובה ולא למדה רעה ונומרו בפרי בהמתך ובפרי אדמתך לומר שאתר קמירת מל״ת יתקיים בידו כ׳ דברים אלו כתו שיעדם לשכר תלמוד תורה ככתוב בתמלה :

יפתח ה׳ ונומר מכאן מתחיל יעוד הטוב שכנגד מעשה המצות עד לבסוף ולזה נמר אומר כי אמת׳ אל מצות ה׳ אלהיך אלו מ״ע והנה יעודים אלו הם מכווינים כנגד קיום המצות כי על ידי המצות מתפתחים בחינות הטבע וטליונות ואתר יפתח ה׳ לך בבינוני שמבטיחו ה׳ שיפתח לו פיתום כ בבילו לכל הכוכה הנם שיסובבו אתריהם לסתום בחמצות הנדיע יפתח אוצר הטוב ושם הטוב הוא שוד הנהר והוא שוד נדיק יסוד עולם ואומרו את השמים הוא שוד הטבעי עליונה למעלה בידוע בין ואומרו והלויית נוים רבים ואתה לא תלוה הנה יהיו שבזמן מישראל עושים רצונו של מקום השפע של כל העולם כמ על יד ישראל והעולם כלו ניזון מתחנית עם בני ישראל ולהפך בינונין ישראל מתחת ידי המוחות לזה אתר והלויית נוים רבים ואתה לא תלוה אתנו הוברך לומר ואתה לא תלוה שהל״ב אין הכוכ לברכה כי דרך העולם הוא שהגדולים והעשירים לוויים זה מזה ולאחר אכן חוזר נם כן המלוים

ולוה

(כ) המהרה . חסרון כמו נרעת ממחרת : מהומה . שנוס קול בהלות :
(כב) בשחפת . כשנרו בשחף וצפוף : קדחת . לשון כי תם קדחה בחפי והוא תם של חולים מלוי בלעז שהוא חמה מאד : ובדלקת . חמה יותר מקדחת ומיני חלאים הם : ובחרחור . חולי המחמתתו תוך הגוף וגמת למים ובלעז מיסטרדימנט . לשון עגמי חרס מני חרב־יכחר מפוח מאש : וכחרב . יבוש עליך נייסות : כדפון וירקון מכת תבואת שנשדות : שדפון רוח קדים משלוחה בלעז : ירקון . יוכש . ופכי התבואה מכסיפין וכהפכין לירקו׳ קמ״מ בלעז : עד אבדך ונומר . מלקוים תרגם עד דתיבד כלומר עד אבוד תוכך שתכלה תחלין : (כג) וחיו ממיך תאר על רחשך נחשת . קללות המלו משה מפי עצתו תחרן ושבבל סיני מפי הקדוש ברוך הוא תחרן כתכתיהן וכן נאתר ותם לא תשמעו לי ותם תלכו עמי קרי . וכאן הוא אומר לקיל ה׳ מלהוך ידבק ה׳ בך יכבה ה׳ . הקל משה בקללותיו ואמרן בלשון יחיד ונם כן בקלל׳ו הקל שבירם אוב׳ אומר שמיכם כברזל ואר״כ כנחושה כלם יהיו הכתים מזיעים כדרך שמין הברזל תזיע ותניך כך יהא חורב ביבולם ויהרן תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיע והיא מרובת פירותיה וכאן הוא אומר שתיך נחשת ואתרך ברזל שיהו שתי׳ תזיעין לח על פי שלא יריקו מטר אבל מקום לא יהיה חורב של מבדון בעולם והמרן לא תהא מזיעה כדרך שמין הברזל מזיע ואין הפירות מרקיבין ואבל מקום קללה היא בין שהיא בנחשת בין שהיא בברזל לא תוציא פירות וכן השמים לא יריקו מטר :

מטר

(יג) וְנָתָנְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ
וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעְלָה
וְלֹא תִהְיֶה לְמָטָּה כִּי־תִשְׁמַע
אֶל־מִצְוֹת׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת׃ (יד)
וְלֹא תָסוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאול לָלֶכֶת
אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים
לָעָבְדָם׃ פ
(טו) וְהָיָה אִם־לֹא
תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת׀ אֶת־כָּל־
מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־
הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגוּךָ׃
(טז) אָרוּר אַתָּה בָּעִיר
וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה׃ (יז)
אָרוּר טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ׃
(יח) אָרוּר פְּרִי־בִטְנְךָ
וּפְרִי אַדְמָתֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ
וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ׃ (יט) אָרוּר
אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה
בְּצֵאתֶךָ׃ (כ) יְשַׁלַּח
יְהוָה ו בְּךָ אֶת־הַמְּאֵרָה אֶת־
הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמִּגְעֶרֶת בְּכֹל־
מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד
הִשָּׁמְדְךָ וְעַד־אֲבָדְךָ מַהֵר
מִפְּנֵי רֹעַ מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר
עֲזַבְתָנִי׃ (כא) יַדְבֵּק יְהוָה בְּךָ
אֶת־הַדָּבֶר עַד כַּלֹּתוֹ אֹתְךָ
מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה
בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (כב)
יַכְּךָ יְהוָה בַּשַּׁחֶפֶת וּבַקַּדַּחַת
וּבַדַּלֶּקֶת וּבַחַרְחֻר וּבַחֶרֶב
וּבַשִּׁדָּפוֹן וּבִירָקוֹן וְרָדְפוּךָ עַד
אָבְדֶךָ׃ (כג) וְהָיוּ שָׁמֶיךָ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ
אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בַּרְזֶל׃

יתן

(כד) יִתֵּן יְהוָה אֶת־מְטַר
אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם
יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ׃
(כה) יִתֶּנְךָ יְהוָה נִגָּף
לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד
תֵּצֵא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים
תָּנוּס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזַעֲוָה
לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ׃
(כו) וְהָיְתָה נִבְלָתְךָ
לְמַאֲכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד׃
(כז) יַכְּךָ יְהוָה בִּשְׁחִין מִצְרַיִם
וּבָעֳפָלִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס
אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא׃
(כח) יַכְּךָ יְהוָה בְּשִׁגָּעוֹן
וּבְעִוָּרוֹן וּבְתִמְהוֹן לֵבָב׃
(כט) וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם
כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר
בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת־
דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק
וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ׃
(ל) אִשָּׁה תְאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר
יִשְׁכָּבֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא
תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא
תְחַלְּלֶנּוּ׃ (לא) שׁוֹרְךָ טָבוּחַ
לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא
יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נְתֻנוֹת
לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ׃
(לב) בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ נְתֻנִים
לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רֹאוֹת
וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם
וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ׃ (לג) פְּרִי
אַדְמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֲךָ יֹאכַל
עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ וְהָיִיתָ
רַק עָשׁוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים׃
(לד) וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה
עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃
(לה) יַכְּךָ יְהוָה בִּשְׁחִין רָע
עַל־הַבִּרְכַּיִם וְעַל־הַשֹּׁקַיִם
אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא
מִכַּף רַגְלְךָ וְעַד קָדְקֳדֶךָ׃
(לו) יוֹלֵךְ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־
מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ
אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ
אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ וְעָבַדְתָּ שָׁם
אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאָבֶן׃
(לז) וְהָיִיתָ לְשַׁמָּה לְמָשָׁל
וְלִשְׁנִינָה בְּכֹל הָעַמִּים
אֲשֶׁר יְנַהֶגְךָ יְהוָה שָׁמָּה׃
(לח) זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה
וּמְעַט תֶּאֱסֹף כִּי יַחְסְלֶנּוּ
הָאַרְבֶּה׃ (לט) כְּרָמִים תִּטַּע
וְעָבָדְתָּ וְיַיִן לֹא תִשְׁתֶּה
וְלֹא תֶאֱגֹר כִּי תֹאכְלֵם
הַתֹּלָעַת׃ (מ) זֵיתִים יִהְיוּ
לְכָל־גְּבוּלֶךָ וְשֶׁמֶן לֹא תָסוּךְ
כִּי־נִשַּׁל זֵיתֶךָ׃ (מא) בָּנִים
וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ
כִּי יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי׃ (מב) כָּל־
עֵצְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ יְיָרֵשׁ
הַצְלָצַל׃ (מג) הַגֵּר אֲשֶׁר
בְּקִרְבֶּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה
מָעְלָה וְאַתָּה תֵּרֵד מַטָּה
מָטָּה׃ (מד) הוּא יַלְוְךָ וְאַתָּה
לֹא תַלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ
וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב׃
(מה) וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־
הַקְּלָלָה הַזֹּאת וְרָדְפוּךָ
וְהִשִּׂיגוּךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ כִּי־
לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו
וְחֻקָּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ׃
(מו) וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת
וּבְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃
(מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עָבַדְתָּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה
וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל׃
(מח) וְעָבַדְתָּ אֶת־אֹיִבְךָ
אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יְהוָה בָּךְ
בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם
וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל
עַל־צַוָּארֶךָ עַד הִשְׁמִידוֹ
אֹתָךְ׃ (מט) יִשָּׂא יְהוָה עָלֶיךָ
גּוֹי מֵרָחוֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ
כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר גּוֹי
אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע לְשֹׁנוֹ׃
(נ) גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־
יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא
יָחֹן׃ (נא) וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתְּךָ
וּפְרִי אַדְמָתְךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ
אֲשֶׁר לֹא־יַשְׁאִיר לְךָ דָּגָן
תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שְׁגַר אֲלָפֶיךָ
וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִידוֹ
אֹתָךְ׃ (נב) וְהֵצַר לְךָ בְּכֹל
שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חוֹמֹתֶיךָ
הַגְּבֹהוֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר
אַתָּה בֹטֵחַ בָּהֶן בְּכָל־
אַרְצֶךָ וְהֵצַר לְךָ בְּכֹל
שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצְךָ אֲשֶׁר
נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
(נג) וְאָכַלְתָּ פְרִי בִטְנְךָ
בְּשַׂר בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר
נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק
לְךָ אֹיְבֶךָ׃ (נד) הָאִישׁ
הָרַךְ בְּךָ וְהֶעָנֹג מְאֹד תֵּרַע
עֵינוֹ בְּאָחִיו וּבְאֵשֶׁת חֵיקוֹ
וּבְיֶתֶר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר׃
(נה) מִתֵּת לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר
בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי
הִשְׁאִיר לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק
אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיִבְךָ בְּכָל־
שְׁעָרֶיךָ׃ (נו) הָרַכָּה בְּךָ
וְהָעֲנֻגָּה אֲשֶׁר לֹא־נִסְּתָה
כַף רַגְלָהּ הָעֵד עַל־הַיַּבָּשָׁה
מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ תִּרַע עֵינָהּ
בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבְבִתָּהּ׃
(נז) וּבְשִׁלְיָתָהּ הַיֹּצֵאת
מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבָנֶיהָ אֲשֶׁר
תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֵם בַּחֹסֶר כֹּל
בַּסֵּתֶר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר
יָצִיק לְךָ אֹיִבְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ׃
(נח) אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה
לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד
וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ׃ (נט) וְהִפְלָא יְהוָה
אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֶת מַכּוֹת זַרְעֶךָ
מַכּוֹת גְּדֹלוֹת וְנֶאֱמָנוֹת
וְחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים׃
(ס) וְהֵשִׁיב בְּךָ אֶת כָּל־
מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר גָּעַלְתָּ
מִפָּנֶיהָ וְדָבְקוּ בָּךְ׃
(סא) גַּם כָּל־חֳלִי וְכָל־מַכָּה
אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעְלֵם יְהוָה
עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ׃
(סב) וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר
תַּחַת אֲשֶׁר הֱיִיתֶם כְּכוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
(סג) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ יְהוָה
עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אֶתְכֶם
וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יָשִׂישׂ
יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד
אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם
וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ׃ (סד) וֶהֱפִיצְךָ יְהוָה
בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ
וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ וְעָבַדְתָּ
שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר
לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ
עֵץ וָאָבֶן׃ (סה) וְגַם בַּגּוֹיִם
הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא־יִהְיֶה
רַגַּע לְכַף רַגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה
לְךָ שָׁם לֵב רִגְזָן וְכִלְיוֹן
עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ׃
(סו) וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלוּאִים
לְנֶגְדֶּךָ וְיָגוֹרְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם
וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ׃
(סז) בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן
עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן
בֹּקֶר מִפַּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר
תְּפַחֵד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ
אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃ (סח) וְהֵשִׁיבְךָ
יְהוָה מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת
בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ
לֹא תֹסִף עוֹד לִרְאֹתָהּ
וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ
לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין
קוֹנֶה׃

יתן

אלה הדברים הברית אשר צוה יהוה את משה לכרת את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב׃ (ב) ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם את כל אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו׃ (ג) המסת הגדלת אשר ראו עיניך האתת והמפתים הגדלים ההם׃ (ד) ולא נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה׃ (ה) ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו שמלתיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך׃ (ו) לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם׃ (ז) ותבאו עד המקום הזה ויצא סיחן מלך חשבון ועוג מלך הבשן לקראתנו למלחמה ונכתם׃ (ח) ונקח את ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי׃ (ט) ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשכילו את כל אשר תעשון׃ (י) אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל׃ (יא) טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיך׃ (יב) לעברך בברית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך כרת עמך היום׃ (יג) למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב׃ (יד) ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת׃ (טו) כי את אשר יש פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום׃ (טז) כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם׃ (יז) ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם׃ (יח) פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה׃ (יט) והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה׃ (כ) לא יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אף יהוה וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה יהוה את שמו מתחת השמים׃ (כא) והבדילו יהוה לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה׃ (כב) ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ ההוא ואת תחלואיה אשר חלה יהוה בה׃ (כג) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה וצבוים אשר הפך יהוה באפו ובחמתו׃ (כד) ואמרו כל הגוים על מה עשה יהוה ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה׃ (כה) ואמרו על אשר עזבו את ברית יהוה אלהי אבתיהם אשר כרת עמם בהוציאו אתם מארץ מצרים׃ (כו) וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא ידעום ולא חלק להם׃ (כז) ויחר אף יהוה בארץ ההוא להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה׃ (כח) ויסחם יהוה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה׃ (כט) הנסתרות ליהוה אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת׃ (ל) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך יהוה אלהיך שמה׃ (לא) ושבת עד יהוה אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך׃ (לב) ושב יהוה אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך שמה׃ (לג) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יהוה אלהיך ומשם יקחך׃ (לד) והביאך יהוה אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבתיך וירשתה והיטבך והרבך מאבתיך׃ (לה) ומל יהוה אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך׃ (לו) ונתן יהוה אלהיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שנאיך אשר רדפוך׃ (לז) ואתה תשוב ושמעת בקול יהוה ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום׃ (לח) והותירך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה כי ישוב יהוה לשוש עליך לטוב כאשר שש על אבתיך׃ (לט) כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך׃ (מ) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת הוא ממך ולא רחקה הוא׃ (מא) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה׃ (מב) ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה׃ (מג) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשתו׃ (מד) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע׃ (מה) אשר אנכי מצוך היום לאהבה את יהוה אלהיך ללכת בדרכיו ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו וחיית ורבית וברכך יהוה אלהיך בארץ אשר אתה בא שמה לרשתה׃ (מו) והיה אם לבבך יפנה ולא תשמע והדחת והשתחוית לאלהים אחרים ועבדתם׃ (מז) הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון אשר הירדן עברים שמה לרשתה לא תאריכן ימים עליה כי השמד תשמד׃ (מח) העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים ומות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך׃ (מט) לאהבה את יהוה אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך ואריך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע יהוה לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם׃

ויתן

(א) וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל׃ (ב) ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וייי אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה׃ (ג) יהוה אלהיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשתם אותם יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר יהוה׃ (ד) ועשה יהוה להם כאשר עשה לסיחן ולעוג מלכי האמרי ולארצם אשר השמיד אותם׃ (ה) ונתנם יהוה לפניכם והכיתם להם ככל המצוה אשר צויתי אתכם׃ (ו) חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם כי יהוה אלהיך הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזבך׃ (ז) ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבתם לתת להם ואתה תנחיל אותם׃ (ח) ויהוה הוא ההלך לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת׃ (ט) ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית יהוה ואל כל זקני ישראל׃ (י) ויצו משה אתם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסכות׃ (יא) בבוא כל ישראל לראות את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם׃ (יב) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת׃ (יג) ובניהם אשר לא ידעו ישמעו וילמדו ליראה את יהוה אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה׃ (יד) ויאמר יהוה אל משה הנה קרבו ימיך למות קרא את יהושע והתיצבו באהל מועד ואצונו ויתיצב משה ויהושע וילכו באהל מועד׃ (טו) וייי נראה באהל בעמוד ענן ויעמד עמוד הענן על פתח האהל׃ (טז) ויאמר יהוה אל משה הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו ועזבני והפר את בריתי אשר כרתי אתו׃ (יז) וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות והאמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה׃ (יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים׃ (יט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל׃ (כ) כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבתיו זבת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ועבדום ונאצוני והפר את בריתי׃ (כא) והיה כי תמצאנה אתו רעות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו כי יודע אנכי את יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי׃ (כב) ויכתב משה את השירה הזאת ביום ההוא וילמדה את בני ישראל׃ (כג) ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך׃ (כד) ויהי ככלות משה לכתב את דברי התורה הזאת על ספר עד תמם׃ (כה) ויצו משה את הלוים נשאי ארון ברית יהוה לאמר׃ (כו) לקח את ספר התורה הזה ושמתם מצד ארון ברית יהוה אלהיכם והיה שם בך לעד׃ (כז) כי אנכי ידעתי את מריך ואת ערפך הקשה הן בעודני חי עמכם היום ממרים הייתם עם יהוה וגם כי אחרי מותי׃ (כח) הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה בהם את השמים ואת הארץ׃ (כט) כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחתון וסרתם מן הדרך אשר צויתי אתכם והקרה אתכם הרעה באחרית הימים כי תעשו את הרע בעיני יהוה להכעיסו במעשה ידיכם׃ (ל) וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמם׃

ויחנינך יי לרקוף ולא
להלש והוי בראם לעילא
ולא רהוי לתחתא ארי
תקבל לפקודיא דיי אלהך
דאנא מפקיד לך יומא דין
למיטר ולמעבד׃ ולא
תסטון מכל פתנמיא דאנא
מפקיד יתכון יומא דין ימינא
ושמאלא למהך בתר טעות
עממיא למפלההן׃
ויהי אם לא תקבל למימרא
דיי אלהך למטר למעבד
ית כל פקודוהי וקיימוהי
דאנא מפקיד לך יומא דין
ויירון עלך כל לוטיא
האילין וידבקונך׃ ליט
את בקרתא וליט את
בחקלא׃ ליט סלך
ואצותך׃ ליט
ולדא דמעך ואבא דארעך
בקרי תורך ועדרי ענך׃
ליט את במיעלך וליט את
במיפקך׃ יגרי יי בך ית
מאירתא ויית שגושיא ויית
מזופיתא בכל אושטות ידך
דתעביד עד דתשתיצי ועד
דתהבר בפריעגן קדם בישות
עובדך דישבקתא דחלתי׃
ידביק יי בך ית מותנא עד
דישיצי יתך מעל ארעא
דאת עליל לתמן למרתה׃
יסחינך יי בשחפתא
ובקדחתא ובריקתא
ובחרורא ובחרבא
ובשדפונא ובירקונא
וירדפונך עד דתיבד׃ ויהון
שמיא דעלוי רישך חסינין
בנחשא וארעא דתחותך תקיפא
בפרזלא׃ ימלעבד פירין

יתן

ולוה ממנו לזה תמך ואתה לא תלוה וזה יהיה היכר למחמר והלויה ? ומומרו ונתנך ה׳ לראש ונומר פירוש שיהיו ישראל תחת מחכלת רחם העולם שהוא מלהי ישראל ולא לזנב שהם שרי מעלה וזה תחיל יהיו במדרגים בעליונה כאומרו ויהיה רק למעלה ולא תהיה למטה ע״ל מומרם ל׳ בפסוק ואתה מל תירח עבדי יעקב פרחה יעקב בסולם עולים ומחר כך יורדים חבב שנם הוא בן מחר סיעלה ירד תלמוד לומר ל תירח ונו׳ וזהו שאומרו לא תהיה למטה הטעם כי תשמע ונימר פירוש בקנד מנית עשה כמו שנמר מומר ולעשות וטעם כלא מחר בפירוש כי תעשה מנות לפי שיש מלות שאם ובאה בשיש בא מחר לעשותם לזה מחר כי תשמע ונומר פירוש מקבל עליך לעשות וטעם מומרו לשמור ביניך זה שאם הכתוב להודיע כי אין יעוד למלות עשה אלא מחר כתקדים לשם שמירת מל״ת שמ״לכ וכן לשעים תוציאם וכל מנוה שעושה בעל עבירות קורה עליו שטרח מחרת ואינם עושם פרי לזה הקדים ליתר לשמור ומחר כך מחר ולעשות שהוא מיושה המנות שעליו בהו ביעודים הטובים המחירים מהותירך

עד סוף :

והיה אם לא תשמע ונימר

הפנים הכתוב על ג׳ דברים תלמוד תורה ומשירת מל״ת וקיום מ״ע שביד שיהיו בלשתם יחד הכיצד אדם עליהוד תורה אם לא ישמור או אם ישמור ולא יעשה או אם יעשה שניהם ויבטל מת״ע יבואו עליו הקללות רח״ל כאשר יבאו מה שביניהם לכל אחת מהנה ניעש כל אחד בפני עצמו והתחיל בעושה ביטול תלמוד תורה אמר מרור הוא ביניר ונומר עד מאחר עד מכדך מכר ונחר לומר מפני רוע מעלליך אשר עזבתני הרי שהקללות האמורות עד עתה הם כנגד עזיבת התורה כי הענוב תורה כעזוב ה׳ וכן תאמר שהקפיד ה׳ כ״כ על עזיבת התורה ואחר כל מה שבדה האדם ויאמר ה׳ על נוועם את תורתי והוא מוהירו כאן על הקללות המאורות

ירבק ה׳ ונומר עושם זה וקללות האמורות עד ואחה תהיה לזכר הם כנגד ביטול מל״ת והוא נמר אומר וכאו עליך כל הקללות ונומר כי לא שמעת בקול ה׳ לשמור מנותיו הרי הקללות האמורות בענין הם על ביטול מל״ת והשכיל יבין בכל הקללות שהם רעות שנשמכות מהעבירות אומרו ידבק ה׳ בך ונומר לפי שהעובר אפילו עבירה אחת קונה לו חלק רע שיהיה נדבק בנפשו לטמאתה והוא סוד תחלואי הנפש וחלק רע נקרא דבר ע״ד מיתרם ל׳ בפסוק לפניו ילך דבר שילבר על ס״ת הרשע שנקרא דבר וידוע שכל כוחי הרע הם ענפיו של ס״מ ויקדמו על שמו נס קללת שחפת ודקדת וכו׳ שם דבריה המסובבים מהעבירות

(כד) יִתֵּן יְהוָה אֶת־מְטַר אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ׃ (כה) יִתֶּנְךָ יְהוָה נִגָּף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תָּנוּס לָפָנָיו וְהָיִיתָ לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ׃ (כו) וְהָיְתָה נִבְלָתְךָ לְמַאֲכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִבְהֵמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד׃ (כז) יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין מִצְרַיִם וּבָעְפֳלִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס אֲשֶׁר לֹא־הוּכַל לְהֵרָפֵא׃ (כח) יַכְּכָה יְהוָה בְּשִׁגָּעוֹן וּבְעִוָּרוֹן וּבְתִמְהוֹן לֵבָב׃ (כט) וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ׃ (ל) אִשָּׁה תְאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁגָּלֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא תְחַלְּלֶנּוּ׃ (לא) שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נְתֻנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ׃ (לב) בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רֹאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ׃ (לג) פְּרִי אַדְמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֲךָ יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עָשׁוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים׃ (לד) וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃ (לה) יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין רָע עַל־הַבִּרְכַּיִם וְעַל־הַשֹּׁקַיִם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהֵרָפֵא מִכַּף רַגְלְךָ וְעַד קָדְקֳדֶךָ׃

יולך

זיקף דביר מטרים מטר יורד ולא כל נורכי והרוח בא ימצאך את החטך ומכסה את החיים ירדפך בחסם ובעצה טיט ותתיבם למימה ולזויע סיזומו כל סומכי מכוחיך

(כו) יתן ה׳ מטר ארצך אבק ועפר. יחזו כי כדי להרגיז את העפר והרוח בא ומעלה את החטך ומכסה את החיים ירדפך בחסם ובעצה טיט ותתיבם ומרקיבו: (כה) לזעוה. ממך ויתמהו מיי לכו בלא יבא עליהם כדרך שבא על שאר כו) בכורים: נרב. בחין לח: חרם. בחין יבא בחרים: (כח) בתמהון. חיטם הלב לחיטורדיטון בלעז: (כט) ממשש. הכל מעטיך ידי ערפיר: (ל) יגלנה. לגזון בגל בלגם. והכתוב מיחסו לבעל שבבעה ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. בעבה הרביעית לתרגל פרוו: (לב) וכלות אליהם. תצפות אליהם שיעיבו יחי ס בעיס. כל תיולת בחרים בחר הרויים כלין עיניס:

לבחר

מהצעירות ע״ד סומרים ובנמרץ לחר דבי לחי לין מיתב בלא הטח יחין יסורין בלא עון כי הטון יוליד תהלואי׳ בנוף כהומרו תיסרך רשתך וכן סומרו והיו כמיך וגומר ע״ד סומרים לו מבחבעות העבירות יסתחמו פתחי ההספעות בסוד וגמר יחרב ויבש וכן סומרו יתך ה׳ בנף וגומר גם זה יסובבו העבירו׳ כרחות בפסוק לחר יכלוט החדש בחדש לרע לו פירוש לפי׳ הרע לחר לו דביקה בו כרחות בחחתר יבקיע ה׳ בך חת הדבר וכן כל הקללות הסחורים בבני ן יסובבו מחבשה הרע ולגיעו והיו בך לחות ולחופת כי העופר עביהה לחת נרחבת על חבחו וסומרו ובזרעך עד עולם כי נפש חדש רע על סדבוקים כה חלקי הטומלה כמו בחמרנו בניהם חבר יולידו כסוהם יהיו כמו בביחרני בחר היטב דבר זה בפרטת ויחי בפסוק רחוקן בכורי חתה גם זה היא סוד סיוחה שבנזרה על חדש ועל כל דורות הבחים ממנו מטעם בכל היומים מחבי טעמו מות בחטחי והיא סוד עולם חדש לזה חמר ובזרעך עד עולם כי בפידבן חלק הרע בם החדש יחתלטל סוה לזה עד יעולם ובריך עניים ורב לנקומו מנפשנו:

תחת

יְהִי יְיָ יַרְ מְטַר אַרְעָךְ אַבְקָא וְעַפְרָא מִן שְׁמַיָּא יְהוֹת עֲלָךְ עַד דְּתִשְׁתֵּיצֵי׃ יִתְּנִנָּךְ יְיָ תְּבִירׁ קֳדָם סַנְאָךְ בְּאוֹרְחָא חֲדָא תִּיפוֹק לְוָתֵיהּ וּבְשִׁבְעָא אוֹרְחָן תְּעִירוֹק מִן קֳדָמוֹהִי וּתְהֵי לְזִיעַ לְכָל מַלְכָוָת אַרְעָא׃ וּתְהֵי נִבְלָתָךְ מְשַׁגְּרָא לְמֵיכַל לְכָל עוֹף שְׁמַיָּא וְלִבְעִירָא דְאַרְעָא וְלֵית דְּמַגִּיר׃ יִמְחִינָךְ יְיָ בְּשַׁחֲנָא מִצְרָאֵי וּבְטְחוֹרִין וּבְנַרְבָּא וּבְחֶרֶס דְּלָא תֵיכוֹל לְאִתַּסָּאָה׃ יְבֵשׁ דְּלָא תֵיכוֹל לְאִתַּסָּאָה׃ יִטְחִינָךְ יְיָ בְּטַפְשׁוּתָא וּבְסַמְיוּתָא וּבְשַׁעְמְמוּרְתָא לִבָּא׃ וּתְהֵי מְמַשֵּׁשׁ בְּטִיהֲרָא כְּמָא דְמְמַשֵּׁשׁ עַוְרָא בְּקַבְלָא וְלָא תַצְלַח יָת אוֹרְחָךְ וּתְהֵי בְּרַם עָשִׁיק וְאָנִיס כָּל יוֹמַיָּא וְלֵית דְּפָרִיק׃ אִתְּתָא תִּתְגְּלִנַּהּ גְּבַר אָחֳרָן יִשְׁכְּבִינַּהּ בֵּיתָא תִּבְנֵי וְלָא תְתֵיב בְּיֵהּ כַּרְמָא תִּיצּוֹב וְלָא תְחַלְּלִנֵּהּ׃ תּוֹרָךְ מְגֻלָּא קֳדָמָךְ וְלָא תֵיכוֹל מִנַּהּ חֲמָרָךְ גְּזִילָא מִן קֳדָמָךְ וְלָא יְתוּב לָךְ עָנָךְ וְלָא יְהֵי נָבִיס לְעֵינָךְ וְלָא תֵיכוֹל מִינֵיהּ חֲמָרָךְ יְהֵי אָנִיס מִן קֳדָמָךְ וְלָא יְתוּב לָךְ עָנָךְ מְסוֹרִין לְבַעֲלֵי דְבָבָךְ וְלֵית לָךְ פָּרִיק׃ בְּנָךְ וּבְנָתָךְ מְסִירִין לְעַמָּא אָחֳרָן וְעֵינָךְ חָזְיִין וְיסוּפִין כְּגַלְלֵיהוֹן כָּל יוֹמָא וְלֵית חֵילָא בִּידָךְ׃ אִבָּא דְאַרְעָךְ וְכָל לְאוּתָךְ יֵיכוֹל עַם דְּלָא יְדַעְתְּ וּתְהֵי לְחוֹד עָשִׁיק וְרָעִיעַ כָּל יוֹמַיָּא׃ וּתְהֵי מִשְׁתַּטֵּי מֵחֲזוֹ עֵינָךְ דְּתֶחֱזֵי׃ יִמְחִינָךְ יְיָ בְּשִׁיחֲנָא בִּישָׁא עַל רְכוּבִין וְעַל שׁוּקִין דְּלָא תֵכוֹל לְאִתַּסָּאָה מִפַּרְסַת רַגְלָךְ וְעַד מוּחָךְ׃

יגלי

(לו) למשה • מיכטורדלוסוז כל הרוחה תוחף ישום עליך : למשל • כשתכנס מכה על המלכ יתחיו זו דומה למרת פלוני : ולשניכה • לשון ושנכתם ידבירו כך וכך תרגומו ולכיתי לשון ספור ומשתני : (לח) יחסלנו • יכלנו ועל שם כך כתרגם חסיל שמכלה את הכל : (מ) כי יסל • יסיר פרותיו • לשון הגבל הבורל : (מב) יירש הגלגל • יעשנו המרכה רש מזן הפרי : יירש • יעני : פלגל • מיד מרכה ומי מפסר לפרשו יירש לשון ירושה שהם כן היה לו לכתוב יירש (הזול בחורק) • ולא לשון הורשת וגירושין שה׳׳כ היה לו לכתוב יורים : (מז) מרוב כל • כעוד היה לך כל טוב • כאסר

(לו) יוֹלֵךְ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאָבֶן : (לז) וְהָיִיתָ לְשַׁמָּה לְמָשָׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יְנַהֲגֵךְ יְהוָה שָׁמָּה : (לח) זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמְעַט תֶּאֱסֹף כִּי יַחְסְלֶנּוּ הָאַרְבֶּה : (לט) כְּרָמִים תִּטַּע וְעָבַדְתָּ וְיַיִן לֹא־תִשְׁתֶּה־וְלֹא תֶאֱגֹר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתֹּלָעַת : (מ) זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלֶךָ וְשֶׁמֶן לֹא תָסוּךְ כִּי יִשַּׁל זֵיתֶךָ : (מא) בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי : (מב) כָּל־עֵצְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ יְיָרֵשׁ הַצְּלָצַל : (מג) הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מָעְלָה וְאַתָּה תֵּרֵד מַטָּה מָטָּה : (מד) הוּא יַלְוְךָ וְאַתָּה לֹא תַלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב : (מה) וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְרָדָפוּךָ וְהִשִּׂיגוּךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ : (מו) וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת וּבְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם : (מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עָבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל :

ועברת

רתחת אסר לא עבדת ונומר טוכם זה והבא אחריו עד לומרו אם לא תשמור הוא ככנד ביטול מנות עשה שרשם בפ׳ אם לא תשמע לעשות ונומר ואמר מתת אסר לא עבדת ה׳ פירוש לעשות מנות אסר ניך לעשות בשמחה לזה ועבדת את אויבך כרעב וכצמא ונומר אתה פרקת עול המנות מעליך יתן אויבך עול כרזל על צוארך ועוכשים אלו הם מכווניס ככנד פריקת עול מנות עשה אתה שלא רצית לטרוח לדעין להשכיל סדר מעשה המנוה יסח ה׳ עליך גוי אסר לא תשמע לשונו וכו׳ וכן כולן ונומר לומר אם לא תשמור לעשות להודיע כי על קיום מנות עשה הוא מדכיס והכל כל מנות עשה כמנות הירחה כי היא מנות עשה כמו שכתב רמ׳׳כס בתחילת ס׳ המדע ול׳ הסס הנכבד וכו׳ מנוה לירחה וכו׳ וטעמן שלא אמר אם לא תעשו כתכתי למעלה טיוס שלא יהייב לעשות בדרך כלל אלא לומר לעשות כשיבא לידו וכשיבא עשות :

אז אסר שפסוק זה בא לומר ע׳׳ד מומרו אם לא תוסרו לי פירוש אסם אסר כל רחמור לא יעמור לעשות ונומר לירחה ה׳ הנכבד והנורא שאחר שהביא עליו כל הקללות יהיה בידיעו נורא מאד כי רחה אסר יסרו ודקדק לומר תעמור לעשות כנגד מל׳׳ת ומ׳׳ע והודיע פיסליה ה׳ עוד כו מכות גדולות וכל האמור בעניו ונומר אומר וכשאתם אתי אסר ונומר אחת אסר לא עמעת בקול ה׳ שלזיר זה כנגד מה שלא עשה תשובה על ביטול תלמוד תורה ויש כאסר אם ונומר לכל יאמר אדם אחר שידעינו כי ח׳ שהינו מידותיו כלן מדות החסד והרחמים מידותיו ימיעוהו מהאריך עוד בקרות וירף ידו לזה הודיע כי אמתה היה לו כאסר אם ונומר וכפל מין הסבע קן מהשמחות וכיוצא בזה אמר הכתוב כאכול רשעים דיבם וכו דרשו ז״ל בפסוק ותיעוד הריבה סניה באכול אחאב בן עמרי דיבה לפני ה׳ ויונתן תרגם יסיח ה׳ יחדי ממרא דה׳ סליכוו עמתין נוכרין וכו׳ וקדק יסיח

ותפלח

יַגְלִי יְיָ יָתָךְ וְיָת מַלְכָּךְ דְּתָקִים עֲלָךְ לְעַם דְּלָא יְדַעְתְּ אַתְּ וַאֲבָהָתָךְ וְתִפְלַח תַּמָּן לְעַמָּא פַּלְחֵי טַעֲוָתָא אָעָא וְאַבְנָא : וּתְהֵי לְצָדוּ לְמִתַּל וְלִשְׁוָעֵי בְּכֹל עַמְמַיָּא דִּי דַבְּרִינָךְ יְיָ לְתַמָּן : בַּר זְרַע סַגֵּי תַּפֵּיק לַקְלָא וּזְעֵיר תִּכְנוֹש אֲרֵי יַחְסְלִינֵיהּ גוּבָא : כַּרְמִין תְּצִיב וְתִפְלַח וְחַמְרָא לָא תִשְׁתֵּי וְלָא תִכְנוֹש אֲרֵי תִכְלִינֵיהּ תּוֹלַעְתָּא : זֵיתִין יְהוֹן לָךְ בְּכָל תְּחוּמָךְ וּמִשְׁחָא לָא תְסוּךְ אֲרֵי יִתְרוֹן זֵיתָךְ : בְּנִין וּבְנָן תֵּלִיד וְלָא יְהוֹן לָךְ אֲרֵי יֵהָכוֹן בְּשִׁבְיָא : כָּל אִילָנָךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךְ יַחְסְנִינֵיהּ סַקְאָה : תּוֹתָב עָרֵל דְּבֵינָךְ יְהִי סָלֵיק עֲלַיִל מִינָךְ לְעֵילָא לֵעֵילָא וְאַתְּ תְּהֵי נְחִית לְתַחְתָּא לְתַחְתָּא : דְּהוּא יוֹזְפִנָּךְ וְאַתְּ לָא תְּזוֹפְנִינֵיהּ הוּא יְהֵי לְרֵישׁ וְאַתְּ תְּהֵי לְזָנָב : וְייָתוֹן עֲלָךְ כָּל לְוָטַיָּא הָאִילֵין וְיִרְדְּפוּנָךְ וְיַדְבְּקוּנָךְ עַד דְּתִשְׁתֵּיצֵי אֲרֵי לָא קַבֶּלְתָּא לְמֵמְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַּר פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דְּפַקְּדָךְ : וִיהוֹן בָּךְ לְאָת וְלִמוֹפְתָן וּבְבָנָךְ עַד עָלְמָא : חֲלַף דְּלָא פָּלַחְתָּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּחֶדְוָא וּבְשַׁפִּירוּת לִבָּא מִסַּגִּי כּוֹלָא :

ותפלח

גראה כי הוכרך לכפול הקללות לפי שקללות שכפרשת בחקתי נאמרו לכללות ישראל שכן נאמרו כולם בלשון רבים מתחילתם ועד סופם ויש מקום לומר שאם חלק מישראל יטיבו מעשיהם אין ה׳ מקפיד על חלק האחרים לזה בחו קללות אחרות שנאמרים בפ׳ זו ויאמרו כולו בלשון יחיד ונתכוון לדבר בין בעדך יחיד אמם בין בעדך חלק מישראל הנם שיהיו רבים בעדך כללות ישראל ויתיה להם יחיד ולזה תמצא שאמר ואין אחד מהם ונומר ישם ה׳ עליך גוי אחרות זה בנגד חלק מישראל הנם שהם רבים יאמר להם לשון יחיד מטעם שכתבנו ואמר גם כן אסר תמרס ונומר בית תבכה ונומר

ומעתה סרוחנו לתה לא נאמרו נאמרו בהם כי לא נאמרו נאמרו אלא בקללות שהם לכללות ישראל כי לא יעזבם לכללותם ויזכור להם בריתם אבותם גם יזכור המרן מפ״כ היחידים מהם כי ידעינו אם תאכלם עד עולם והלא תמצא סיוהו ה׳ לאבד עיר מישראל ולא יחיה אל עולם והיא עיר הבירות ואע״ל אולי כי ידעינו להמיתו בכ״ד ותה נאמרו יש לזה אחר חוכדו וכן תמצא בפרשת נביים בשהזכיר ר׳ יוצא מעשהו אחת ושבט

(מח) וְעָבַדְתָּ אֶת־ אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יְהוָה בְּךָ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל־צַוָּארֶךָ עַד־ הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ : (מט) יִשָּׂא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשֹׁנוֹ : (נ) גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יָחֹן : (נא) וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתְּךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ עַד־ הִשָּׁמְדֶךָ אֲשֶׁר לֹא־ יַשְׁאִיר לְךָ דָּגָן תִּירֹשׁ וְיִצְהָר שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִידוֹ אֹתָךְ : (נב) וְהֵצַר לְךָ בְּכָל־ שְׁעָרֶיךָ עַד מלעיל רֶדֶת חוֹמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטֵחַ בָּהֶן בְּכָל־אַרְצֶךָ וְהֵצַר לְךָ בְּכָל־ שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־ אַרְצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ : (נג) וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בְּשַׂר בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־ לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר־יָצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ : (נד) הָאִישׁ הָרַךְ בְּךָ וְהֶעָנֹג מְאֹד תֵּרַע עֵינוֹ בְּאָחִיו וּבְאֵשֶׁת חֵיקוֹ וּבְיֶתֶר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר : (נה) מִתֵּת ׀ לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי ד֣ הִשְׁאִיר־ לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיִבְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ : (נו) הָרַכָּה בָךְ וְהָעֲנֻגָּה אֲשֶׁר לֹא־נִסְּתָה כַף־רַגְלָהּ הַצֵּג עַל־ הָאָרֶץ מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבִנָּהּ וּבְבִתָּהּ : (נז) וּבְשִׁלְיָתָהּ הַיּוֹצֵאת ׀ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־ תֹאכְלֵם בְּחֹסֶר־כֹּל בַּסֵּתֶר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיִבְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ :

(מח) כתמוס ודרך מגלחת ויקלו סוסיו : לח תכמצ לבוגו • לח תכיר לבוגו • וכן תכמצ חלוס לבתור מותו • וכן כי סומצ (נב) ומכלת בבר בניך בתוגר • תחמת פיסיו נרים על העיר ויהיה סס מגוך עקת (נד) הרך בך • הרחמני ורך לבב על בניו : תרע עינו • כסס לאכלים מיין חסס : מתת לאחד מהם • תדבר לאחיהם אשר יאכל : ובמיתר בניו לא יותיר • מן הסחוטים שבאו לאכלו • תל׳ עינו רעה ורוח בסס מליתן לסס מבשר בניו שחטום • (נו) תרע עינה בעוף היקר ובנבה ובבחמה • הנדולים • (נז) ובשליתה • בניס הקטני׳ בבלס תסה מיוחד נרס כשתפרל׳ את האחד תליתן לאחר מנלה מן הבשר : והבלת

(מה) כי לא שמעת בקול יי׳ אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוך : ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד השמדך כי לא שמעת בקול יי׳ אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוך : והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם : תחת אשר לא עבדת את יי׳ אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל : ועבדת את אויבך אשר ישלחנו יי׳ בך ברעב ובצמא ובערטילאות ובחסר כל ונתן על צוארך עד השמידו אותך : (מט) ישא יי׳ עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע לשונו : (נ) גוי עז פנים אשר לא ישא פנים לזקן ונער לא יחן : (נא) ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך עד השמדך אשר לא ישאיר לך דגן תירוש ויצהר שגר אלפיך ועשתרות צאנך עד האבידו אותך : (נב) והצר לך בכל שעריך עד רדת חומותיך הגבהות והבצרות אשר אתה בוטח בהן בכל ארצך והצר לך בכל שעריך בכל ארצך אשר נתן יי׳ אלהיך לך : (נג) ואכלת פרי בטנך בשר בניך ובנותיך אשר נתן לך יי׳ אלהיך במצור ובמצוק אשר יציק לך אויבך : (נד) האיש הרך בך והענג מאד תרע עינו באחיו ובאשת חיקו וביתר בניו אשר יותיר : (נה) מתת ׀ לאחד מהם מבשר בניו אשר יאכל מבלי ד֣ השאיר־ לו כל במצור ובמצוק אשר יציק לך אויבך בכל־שעריך : (נו) הרכה בך והענגה אשר לא־נסתה כף־רגלה הצג על־ הארץ מהתענג ומרך תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה : (נז) ובשליתה היוצאת ׀ מבין רגליה ובבניה אשר תלד כי־ תאכלם בחסר־כל בסתר במצור ובמצוק אשר יציק לך אויבך בשעריך :

ויהפלח יי׳ בעלי דבבך דינרי׳ ינון יי בך בכפנא ובצהורי׳ ובערטילותא ובחסירות כולא ויתן ניר דברזלא על צוארך עד׳ דישיצי יתך : ייתי יי עלך עם מרחיק מסיפי ארעא כמא דמשתדי נשרא עמא דלא תשמע לישניה : עם תקיף אפין דלא נסיב אפי לסבא ועל ינקא לא מרחם : וייכול ולדא דבעירך ואבא דארעך עד דתשתיצי דלא ישאר לך עבורא חמרא ומשחא בקרי תורך ועדרי עניך עד דיובר יתך : וייעוק לך בכל קרוך עד דיכבוש שורך רמיא וכריביא דאת רחיץ לאשתיזבא בהון בכל ארעך וייעוק לך בכל קרוך בכל ארעך דיהב יי אלהך לך : ותיכול ולדא דמעך בשר בנך ובנתך דיהב לך יי אלהך בציירא ובעקתא דיעיק לך סנאך : גברא דרכיך בך ודמפנק לחרא תבאש עיניה באחוי ובאנתת קייטיה ובשאר בנותי דישאר : מלמתן לחד מנהון מבשר בנוהי דייכול מדלא אשתאר ליה כולא בציירא ובעקתא דיעיק לך סנאך בכל קרוך : דרפיכא בך ודמפנקא דלא נסיאת פרסת רגלא לאדהתא על ארעא מאר׳ מפנק ומרכיכא תבאש עינה בגבר קייטיה ובברה ובברתה : ובזעיר בנהא דיפקון מינה ובבנהא דתליד אריי תכליתון בחסרות בולא בסתרא בציירא ובעקתא דייעיק לך סנאך בקרנך :

מאד ומחה ה׳ את שמו ונומר ולא הזכיר בחנותו וכמו כן בהללות המתוכים כפ׳ ו להיותם לימידים מיסרמל ואל יקשה בעיניך מה שדבר הכתוב כ׳ מן ג׳ תיבות כפ׳ ז בלשון רבים כאומרו וכאשרתם מפי מספר להתביר מתכם והתמכרתם כי מחר שקדם לדבר בלשון יחיד לא הקשיב לגמיר מיותר בלשון רבים כי הדברים מובנים שעל רבים שביחידים הוא מיותר והעד למויכך לשון יחיד : ות׳ת היה לו לומר קללת שבחקותי בלשון יחיד ולא היה צריך לכפול הללות אלו שהייתי מומר בלא יבוים הכתוב כל העונש החמור מלא ליחידים מכל הללות יש׳ לא מו הגם שנאמר בחטאם נגזל וללקוד מעונם היחידים אין לנו הכטחת הנחמות שיזכור ה׳ את ברית האבות תלמוד לומר הללות שבחקתי ליתר שנם הללות יעכבו כוח וכי יש להם נחיה לבל יפר ה׳ ברית אבותינו ובב את שבועתו :

נמצינו מוחרים שיענים ה׳ על ביטול תלמיד תורה ועל העובר על מל׳ת ועל המבטל מ׳ע והנם שחתרו בנחרה בחין מעניהם על עבה בלא בציון ריחחת יש מ׳ע שחייבין עליהם כרין מילה ופסח גם המסכים בדיעתי לכפיר בעלות בשה לבל עבות מוחם את זה יקלל ה׳ ויכינהו לפורענות ככל הכתוב :

מכות

(נח) אם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתֻבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ (נט) וְהִפְלָא יְהוָה אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֶת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת וְחֹלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים׃ (ס) וְהֵשִׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָ מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָּךְ׃ (סא) גַּם כָּל־חֳלִי וְכָל־מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעְלֵם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ׃ (סב) וְנִשְׁאַרְתֶּם בִּמְתֵי מְעָט תַּחַת אֲשֶׁר הֱיִיתֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ (סג) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יָשִׂישׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃

(סד) וְהֵפִיצְךָ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאָבֶן׃ (סה) וּבַגּוֹיִם הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא־יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְרַאֲבוֹן נָפֶשׁ׃ (סו) וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלָאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ׃ (סז) בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפַּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תְּפָחָד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃

והשיבך

אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ׃ וְיַפְלֵא יְיָ אֶת מַכָּתְךָ וְאֶת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדוֹלוֹת וְקָשׁוֹת וְחֻלָּאִין רָעִין וּמְהֵימָנִין׃ וְיָתִיב בָּךְ יָת כָּל מַכְתְּשֵׁי מִצְרַיִם דִּדְחֵלְתָּא מִן קֳדָמוֹהִי וְיִרְכְּקוּן בָּךְ׃ אַף כָּל מַרְעָא וְכָל מָתָא דְּלָא כְתִיבִין בְּסֵפֶר אוֹרַיְתָא הָדָא יְיָ יְהֵינוּן עֲלָךְ עַד דְּתִשְׁתֵּיצֵי׃ וְתִשְׁתָּאֲרוּן בְּעַם זְעִיר חֲלַף דַּהֲוֵיתוּן כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא לְסַגֵּי אֲרֵי לָא קַבֶּלְתָּא לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ׃ וְיְהִי כְּמָא דְּחֶדֵי יְיָ עֲלֵיכוֹן לְאוֹטָבָא לְכוֹן וּלְאַסְגָּאָה לְכוֹן יַתְכוֹן כֵּן יְחֵדֵי יְיָ עֲלֵיכוֹן לְאוּבָדָא יַתְכוֹן וּלְשֵׁיצָאָה יַתְכוֹן וְתִסְתַּלְּקוּן מֵעַל אַרְעָא דְּאַתְּ עָלַיִל לְתַמָּן לְמֵרְתַהּ׃ וְיִבַּדַּרְיִנָּךְ יְיָ בְּכָל עַמְמַיָּא מִסְיָפֵי אַרְעָא עַד סְיָפֵי אַרְעָא וְתִפְלְחוּן תַּמָּן לְעַמְמַיָּא פָּלְחֵי שַׁעֲוָתָא דְּלָא יְדַעְתָּ אַתְּ וַאֲבָהָתָךְ אָעָא וְאַבְנָא׃ וּבְעַמְמַיָּא הָאִינוּן לָא תְנוּחַ וְלָא יְהֵי מְנַח לְפַרְסַת רַגְלָךְ וְיִתֵּן יְיָ לָךְ תַּמָּן לֵב דָּחוּל וְחַשְׁכוּת עֵינִין וּמַפְחַת נַפְשׁ׃ וְיִהוֹן חַיָּיךְ תְּלַן לָךְ מְקַבֵּיל וְתִדְחֵל פָּחִיד בְּלֵילְיָא וּבְיוֹמָא וְלָא תְהֵימִין בְּחַיָּיךְ׃ בְּצַפְרָא תֵּימַר מַן יִתֵּן רַמְשָׁא וּבְרַמְשָׁא תֵּימַר מַן יִתֵּן צַפְרָא מִתְּרַחֲשׁוֹת לִבְּךְ דִּתְדְחֵל וְתָוֵה וּמֵחֲזוֹ עֵינָךְ דִּתְחֵזֵי׃

ויתיבינך

אור החיים

מכות נחילות ונחמנות וחולמים רעים ונחמנים מותרו נחמנים כתכוון לומר שהנס שיעשו להם רפואה טבעית שיוסרו מהם על פי כן נחתכים בשליחותם מהם לא יזוזו עד כח דבר לפור מחיו: ויקרא

(נט) והפלא ונומר. מופלאות ומובדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותם: (ס) מאר יגורת מפניהם. מצרי המכות כשהיו יכולין מכות מכות מצוות הבאות על מצרים היו ירמים מהם שלא יבאו גם עליהם. תדע שכן כתיב הם שהוע תבמע ונומר כל המחלה לא אשר שמתי במצרים לא תשים עליך הין תירמין את המדם חלף בדבר שהוא יגור מהיו: (סא) יעלם. לשון עלייה: (סב) וכמתרם במתי מעט תחת ונומר. מועטין חלוף מרובין: (סג) כן ישיש ה'. את מוביכם עליכם להאביד ונומר: ונספחתם. לשון עקירה וכן בית נחיש יספח ה': (סד) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרגומו לא עבודת אלוהות אמא אלא מעלים אם ומולכליות לכומרי ע"ז: (סה) לא תרגיע. לא תנוח כאן וזאת המרבעה: לב רגז. לב חרד כתרגומו דחיל כמו שהול מתחת רגזה לך. שמעו בעים ירגזון: מוסדות הפתים ירגזון: וכליון עינים. תכפה לישועה ולא תבא: (סו) חייך תלואים לך. על הספק כל ספק תלוי שהיו תמיד היום בחרב הבאה עליהן ורבותינו דרשו זה הליקח תבואה מן השוק: ולא תאמין בחייך. זה הסובל על הפלטר: (סז) בבקר ונומר. ויהיה הערב על אמת: וכערב תאמר מי יתן בקר. על שחרית שהגדות מתחזקות תמיד וכל שעה מרובה קללתם מלפניה: כאניות

(סח) בספינות • בספינות בעבים: והתמכרתם שם למוכיך • אתם מכרתים להיות נמכרים לים לעבדים: ואין קונה • כי יגזרו עליך הרב וכליון: והתמכרתם • בלעז מיפורי"נדרין ו"ש ולא יתכן למכר והתמכרתם כל בזון ונמכרתם על ידי תוכיים מפני שנמתר מחרון ואין הדבר: (סט) לכרות את בני ישראל • שיקבלו עליהם תורה בחלה ובטבוחה: מלבד הברית • קללות שבת"כ שיחזרו בסיני: (ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת • להכיר את חסדי הקדוש ברוך הוא ולידבק בו: עד היום הזה • שמעתי שיהיו עניתן שנה אחת התורה לבני לוי כמו שכתוב ויתנה אל הכהנים בני לוי • כמו כל ישראל לפני משה ואתרו לו משה רבינו אף אנו נמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו ואם אתה מקבלה את בני בניך ואומרו לנו יום יום אחר לא לכם נתנה לנו נתנה • ובמת משה על פדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם ונומר: היום הזה • הבנתי שאתם דבקים וחפצים במיום: (ו) ותבאו אל המקום הזה • עתה אתם רואים עניתכם בגדולה וכבוד אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם ושמרתם את דברי הברית הזאת • דבר אחד ולא נתן ה' לכם לב לדעת עמין אחד עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד מרבים שנה ולפיכך לא הקפיד עליהם המקום עד היום הזה • אבל מכאן ואילך יקפיד ולכיכך ושמרתם את דברי הברית הזאת ונומר:

אתם

(סח) וְהֶשִׁיבְךָ יְהוָה ׀ מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קוֹנֶה:

ס (סט) אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מוֹאָב מִלְבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: • פ

(א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־ בט יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם שבעי רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל־עֲבָדָיו וּלְכָל־אַרְצוֹ: (ב) הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים הַגְּדֹלִים הָהֵם: (ג) וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לָדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנַיִם לִשְׁמֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ד) וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בָלוּ שַׂלְמֹתֵיכֶם מֵעֲלֵיכֶם וְנַעֲלְךָ לֹא־בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶךָ: (ה) לֶחֶם לֹא אֲכַלְתֶּם וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ו) וַתָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ לַמִּלְחָמָה וַנַּכֵּם: (ז) וַנִּקַּח אֶת־אַרְצָם וַנִּתְּנָהּ לְנַחֲלָה לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי: (ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

וַתִּתְּנוּ יְיָ לְכִצְרַיִם בְּסִפְּינָן כְּאוֹרְחָא דַּאֲמָרִית לָךְ לָא תוֹסִיף עוֹד לְמֶחֱזֵהּ וְתִזְדַּבְּנִין תַּמָּן לְבַעֲלֵי דָּבָךְ לְעַבְדִין וְלְאַמְהָן וְלֵית דָּקְנֵי: אִילֵּין פִּתְגָמֵי קְיָמָא דְּפַקֵּיד יְיָ יָת משֶׁה לְמִגְזַר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב בַּר מִקְיָמָא דְּגָזַר עִמְּהוֹן בְּחוֹרֵב: וְקָרָא משֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אַתּוּן חֲזֵיתוּן יָת כָּל דְּעֲבַד יְיָ לְעֵינֵיכוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפַרְעֹה וְלְכָל עַבְדּוֹהִי וּלְכָל אַרְעֵיהּ: נִיסִין רַבְרְבִין דַּחֲזָאן עֵינָךְ אָתַיָא וּמוֹפְתַיָא רַבְרְבַיָּא דָּאִינוּן: וְלָא יְהַב יְיָ לְכוֹן לִבָּא לְמִדַּע וַעֲיִינִין לְמֶחֱזֵי וְאוּדְנִין לְמִשְׁמַע עַד יוֹמָא הָדֵין: וְדַבָּרִית יַתְכוֹן אַרְבְּעִין שְׁנִין בְּמַדְבְּרָא לָא בְלִיאוּ כְּסוּתְכוֹן מִנְּכוֹן וּמָסָנָךְ לָא עָדוּ מֵעַל רַגְלָךְ: לַחְמָא לָא אֲכַלְתּוּן וְחַמַר חֲדַרְ וְעַתִּיק לָא שְׁתִיתוּן בְּדִיל דְּתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהָכוֹן: וַאֲתֵיתוּן לְאַתְרָא הָדֵין וּנְפַק סִיחוֹן מַלְכָּא דְּחֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מַלְכָּא דְּמָתְנָן לְקַדָּמוּתָנָא לְאַגְחָא קְרָבָא וּמְחֵינָנוּן: וּנְסִבְנָא יָת אַרְעֲהוֹן וִיהַבְנָא לְאַחֲסָנָא לְשִׁבְטָ רָאוּבֵן וּלְשִׁבְטָ גָּד וּלְפַלְגוּת שִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה: וְתִטְרוּן יָת פִּתְגָמֵי קְיָמָא הָדֵין וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן כְּדִיל דְּתַצְלְחוּן יָת כָּל דְּתַעְבְּדוּן:

אור החיים

ויקרא משה אל כל ישראל ונומר הנם כדאי שתא היה תדבר על כל ישראל היסוף לדבן דיבים ודסוף והנדים כאמור בסמוך אתם נצבים היום כלכם ונומר טפכם ונומר:

אתם

קכ"ב פסוקים לעבדיו סימן:

פרשת נצבים

פ פ פ

אתם

פרשת נצבים

פ פ פ

אתון

(ט) **אתם** נצבים • מלמד שכינסם משה לפני הקדוש ברוך הוא ביום מותו להכניסם בברית : **ראשיכם** שבטיכם • **לשבטיכם** : **וזקניכם** ושוטריכם • החסוד חסוד קודם ואחר כך כל **איש ישראל** : (י) **טפכם** מחטב עציך • מלמד שכולן כאחד היו בעיניו משה כדרך שכולו נצבונים כיום יהושע • וזהו המאמר בנצבונים ויעשו גם המה בערמה ונתכנס משה מוטבי עניים ושומכי **עוברך** • (יא) לעברך • להיותך עובר בברית • ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך אלא כמו לעשותכם חותם : לעברך בברית • דרך העברה כך היו כורתי בריתות עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בנתיים כמו שנאמר העגל אשר כרתו לפניו ויעברו בין בתריו : (יב) **למען** הקים **חותך** היום ונומר • כל כך הוא נכנס לבריתו למען קיים חותך לפניו לעם : והוא יהיה **לך לאלהים** • לפי שדבר לך ונכנס לאכותיך שלא להחליף את זרעם בחותם אחרת לכך הוא חוסר חתכם בשבועות אלו שלא תקניטוהו אחר שהוא חינו יכול להכלל מכם עד כאן פירשתי לפי פשוטה של פרשה • ומדרש אגדה למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי שפשעו ישראל אלה קללות חסר שתים חון **את** ס"ת נכת"ב הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד בהלו התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה **והרי אתם קיימים לפניו** : היום • כיום הזה שהוא קיים והוא מפיל ומחיה כך התיר לכם וכך עתיד להחיר לכם והקללות והייסורין מקיימין אתכם ומכיכין אתכם לפניו ואף הפרשה של מעלה מזו פיוסין הם אתם רואים **אשר** עשיתי • דבר אחר אתם נצבים לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנם לפרנם **משה** ליהושע לפיכך עשה חותם מנכה כדי לזרזם וכן עשה יהושע וכן שמואל התינוקו ואשפטה אתכם משיגלו מידו ונכנסו לידו על שמואל :

ואת

אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל : (י) טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיך : (יא) לעברך בברית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך כרת עמך היום : (יב) למען שני הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב : (יג) ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת :

כי

אתון קיימין יומא דין כולכון קדם יי אלהכון רישיכון שבטיכון סביכון וסרכיכון כל אינש ישראל : טפלכון נשיכון וגיורך דבגו משריתך מלקט אעך עד מלי מיך : לאעלותך בקיימא דיי אלהך ובמומתיה דיי אלהך גזר עמך יומא דין : בדיל לאקמא יתך יומא דין ך והוא יהוי לך לאלהא כמא דמליל לך וכמא דקיים לאבהרך לאברהם ליצחק וליעקב : ולא עמכון בלחודיכון אנא גזר ית קיימא הדין וית מומתא הדא :

ארי

אתם נצבים כדיך לדעת כונת מאמר זה עוד למה הוצרך לפרט רחשיכם ונומר טפכם ונומר ולא הספיק לומר בדרך כלל כלכם : עוד צריך לדעת טעם הברית הזה הלא כסמוך למר אלה דברי הברית ואם היה לבלול לכלול גם המאור כך׳ זו בכלל הברית היה לו להקדים הדברים ויאמר על הכל אלה דברי הברית :

ונראה כי כונת משה בברית זה היה להכניסם בערבות זה על זה כדי שיעמדו כל אחד בצד חבריו לבל יעבור פי ה׳ ויהיו כתפסים זה בצד זה והנה הנחתן מה שנאמר לעיל הכסתרות לה׳ אלהינו והנגלות לנו ונומר הרי כעל הערבות מדבר הכתוב ולין זה הברית שנאמר בסוף פ׳ תבא כי אותו ברית הוא על עצמן וזה שיתפייב כל אחד על אחיהו העברי כפי היכולת שביד כל אחד ואחד ומעתה נאמר להבין מאמר אתם נצבים שהכוונה היא ע״ד שאומרו הכיבב על הקוראים לסדן מיטוי ואומרו כלכם פירוש כולם יש עליהם עול זה כל אחד לפי מה שהוא ע״ד אומר ל׳ כתם׳ שבת כל מי שיש בידו למחות בכל העולם נתפס על כל וכו׳ וכל מי שיש בידו למחות בחבני עירו נתפס על חבני עירו וכל מי שיש בידו למחות בבני ביתו נתפס על כל בני ביתו הרי מה שפרט הכתוב כאן יאמר רחשיכם וגומר שכל אחד יתחייב כפי מה שיש בידו רחשיכם הם הגדולים שבכלו שיכולין למחות בכל ישראל אלו יתחייבו על הכל • שבטיכם כל שבט ושבט יתחייב על שבטו זקניכם ושוטריכם כל זקן יתחייב על משפחתו כל איש ישראל הם החתון כל אחד יתחייב על בני ביתו לזה הספיק רחשיכם וסדר סדרים וגומר בבני עצמם כי אלו אחרים נתפסים עליהם שהם הדיומים בפסוק שלפניו כל אחד כפי מה שהוא ואין הם נתפסים על אחרים שהשוק חיכם בני דעה • הנשים כמו כן הגרים גם כן אין לכם להסתדר כל ישראל וכתו שדרשו ז״ל בפסוק כוס תעים עליך וגומר כל מציות כתתם כם עליך לא יהיה אלא מקרב אחיך ולא גרים אחכל ישראל חייבין עליהם כאומרם ז״ל קשים גרים לישראל כספחת ופירכוהו לכי אחיכם אלמלים אותם ככל הטורך הוא למדת שנתפסים עליהם :

עוד רמז באומרו אתם נצבים לפני ה׳ לפי שכל שעות מרוחק מהקדושה קומתו כמוכה ורחטו שפלה לזה אמר כי להיותם לפני ה׳ נצבו ונכתו רחשם :

לעברך בברית וגומר וכאלתו טעם אומרו ולא הספיק בברית יתבאר בהעיר עוד למה מציקרא הוצרך לברית ולא הספיק בזוהרת מלך במורת העוסקים הכתובים בתורה : אכן טעם הדבר הוא לפי שתכלית הסברית לאדם לומר כיעבוד עבירה אחת והיא סימרוד בעיקר ויעבוד עוכם אחד על עבירה אחת ויומר נכון הוא לו מהיות מודה בה׳ וכאומרו ויתחייב על ל״ו בריתות וכמה מיתות ועוסקים אחר ע״כ מתכם ה׳ והעבירם בברית לחייבם על כל פרט ופרט וביאר הכתיבה שהיא עלה שנפצעין לקיים כל דבר ואם יעברו ויבטלו אחד מהם תכת עליו הכלה הכתובה והוא אומרו בברית וגומר וכאלתו ומעתה הנם סיחשבו לכפור בעיקר לא יספיק להם עוכם אחד על עון זה ויתחייבו על כל עון ועון ככל אלות הברית •

למען הקים אותך וגומר פירוש טעם שהני מבקש להברות בעוכים וכאלות הוא למען הקים אותך לו לעם ולא תכפרו בו כי תפחדו מעוכם האלות אחר שתחייבו שתכפרו בהלהותו וכזה מתקיימו לעם ה׳ :

עוד ירצה לתת טעם לברית הערבות שלא יאמר אדם למה יעשה ה׳ כה לעבדיו עולם לחייבם בתיסה פחולת לזה אמר כי אלים חשבה לטובה למען הקים אותך לו לעם פירוש שזולת זה יהיו ישראל חוזרים לאחריהם היום יעשו אחד בלב ולאחר בחמורה והיו נכחטים מהדת הקדושה מעט מעט עד שיפצו ישראל מהיות עם ה׳ וכמה שעשתם ערבים יתנו לב ליעזר עבירה אחת קלה בכחמורה ויתקיימו לעם סגולה היא למדת שכל מעשה ה׳ היו אלא לטובתנו להקיימנו :

ולא אתכם לבדכם וגומר כי את אשר וגומר קשה למה יאמרך ליומר ולא אתכם• וגומר ולא הספיק באומרו את אשר יש׳ו וגומר שהם אותם שהיה מדבר עמהם ואת אשר וגומר ומובן הדבר שלא אתם לבדם הוא כורת וגומר :

אכן כונת הכתובים היא שבא לחייבם לקבל עליהם הברית והאלה ועל זרעם הבאים אחריהם עד עולם ורוח אומרו ולא אתכם לבדכם פירוש לחייב אתכם לבד אכי כורת אלא אתם שהם עמנו כין אותם שהם ונומר ומעתה אם לא היה אומר אלא אתכם לבדכם היה נשמע אלא כי כורת אלא אתכם אחריהם אבל אומר אתכם לבדכם אחריהם אתכם לבדכם ולא אתכם לבדכם אלא אף על דורות הבאים אחריהם וזה לא היה נשמע אם לא היה אומר אלא את אשר ונומר ואת אשר וגומר אכי כורת ברית שהייתי אומר שהם אחריהם לא שיתחייבו העומדים עם לקבל עליהם בעד הבנים :

(יד) וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה • וְאַף עִם דּוֹרוֹת הָעֲתִידִים לִהְיוֹת : (טו) כִּי אַתֶּם יְדַעְתֶּם וגו' וְתִרְאוּ אֶת שִׁקּוּצֵיהֶם • לְפִי שֶׁרָאִיתֶם הַתּוֹעֵבוֹת ע"ג וּשְׁמַח הַשֵּׁם לְךָ מֵחַד מִכֶּם מִיתָה לְלֶכֶת מֵחֲרִיבִים : (יו) פֶּן יֵשׁ בָּכֶם וגו' לְפִיכָךְ מִנַּי לְךָ לְהַטְעִיכֶם : כְּשִׁקּוּצֵיהֶם • גִּלּוּלֵיהֶם • מוֹסְרִים וּמְתוֹסְרִין כְּגִלּוּלֵיהֶם : עֵץ וָאֶבֶן • אֶתֵּן עֵצִים וְעַל אֲבָנִים רְמִיתֶם גְּלוּי • שֶׁהֵן הָעֵרוֹת יֵרֵא שֶׁמָּא יִגְנְבוּ מִכָּל כֶּסֶף וְזָהָב וגו' בְּתוֹכָם : מִשָּׁם יִגְנְבוּ כֵּן : פֶּן יֵשׁ בָּכֶם • מִשָּׁם לְכָבוֹ פּוֹנֶה הַיּוֹם מִלְּקַבֵּל עָלָיו הַבְּרִית : שֹׁרֶשׁ רֹאשׁ פּוֹרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָתִי שֹׁרֶשׁ מְגַדֵּל עֹשֶׂב מַר כְּגִידִין שֶׁהֵם מָרִים כְּלֵיצֵן מִצְרַיִם וּמֵרֵב רֹאשׁ בְּקִבּוּל :(יח) וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵיטֵן בְּרָכָה יְחַשֵּׁב בְּלִבּוֹ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ לֵאמֹר לֹא יְהֵא לִי קְלָלוֹת הָלָלוּ אַךְ שָׁלוֹם יְהֵא לִי : וְהִתְבָּרֵךְ • בְּגִמַּטְרִיָּא שָׁוֶה בְּלַעֲזוֹ כְּמוֹ וְהִתְגַּלַּח וְהִתְפַּלֵּל • בְּמִדְרָשִׁים לְפִי מִלְּךָ • בְּתַרְגּוּמִים לְפִי כְּמוֹ מְצוּרְעִים וְלֹא הָרוּחַ בְּלִיטֵר תַּם לְבָבוֹ רוּחַ לְעָבְרָה: לְמַעַן סְפוֹת הָרְוֶה • לְמַעַן יִתּוֹסֵף לוֹ פּוּרְעָנִיּוֹת עַל מַה שֶּׁעָשָׂה עַד הֵנָּה בְּטוּנָא וְהוֹסִיפוּ עָלָיו • וְנוֹרַם עִמּוֹ מַאֲבַרְכֶם עִם הַמְּזִיד וְתִפְרַע מִמֶּנּוּ לְבַד וְכֵן ת"א בְּדִיל לְמוֹסְכָא לֵיהּ חַטְיֵי עֲלוֹהִי בְּדוּכְתֵּיהּ כְּמוֹסִיף לִי מִכִּי הַכְּתוּבוֹת עַל רְצוּעוֹת : רְוֶה • שֶׁפֵּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ לְמַלֹּאת כּוֹס עֲוֹנוֹתָיו : לְמַתֵּי • שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כְּדַעַת יִתְפַּלְּגוּם יִפְתְּלוּם :

(יד) כִּי אֶת־אֲשֶׁר יֶשְׁנֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם : * שלישי

(טו) כִּי־אַתֶּם יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־יָשַׁבְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאֵת אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם : (יו) וַתִּרְאוּ אֶת־ שִׁקּוּצֵיהֶם וְאֶת גִּלּוּלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם : (יז) פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה : (יח) וְהָיָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה־לִּי כִּי בִשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרְוָה אֶת־הַצְּמֵאָה :

לא

כִּי מִתּוֹךְ יְדִיעָתָם וְנוֹמֵר נָרִיךְ לְדַעַת לְמִיזָּה דָּבָר נוֹתֵן הַכְּתוּב טַעַם כִּי • מִתּוֹךְ יְדִיעָתָם וּמִ"מ אֵין מִדָּתוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם לְרַחֵם עַל פּוֹרֵק עֻלּוֹ טַעַם לְרַחֵם מֵחֲרִיבוֹ בַּתְּחִלָּה פֵּן יֹאמַר בְּלִבּוֹ לְמָה יִתְּנוּ לִי טַעַם לְמַה שֶׁהִתְחַלְתִּי לְהַכְעִיסוֹ וְהוּא קַל לְהִתְפַּיֵּס וְלָמָּ

(יט) יעטן אף ה׳ • על ידי כעס הנוף מתחמם והעטן יונק מן החף וכן עלה עטן בפיו • ואף על פי שאין זו לפני המקום הכתוב מדמיט את המוא כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך המדן : וקנאתו • לשון חמה מכפרנות[1] מחיזת לביאת נקמה ומיכו מעביר על המדה : (כ) הכתובה בספר התורה הזה • ולתעלה הוא אומר בספר התורה הזאת • גם כל חלי וכל מכה ונומר הזאת לשון נקבה מוסב על התורה • הזה לשון זכר מוסב על הספר • ועל ידי פיסוק הטעמים יש נחלקים לשתי לשונות • בפרשת קללות הטפחא נכונה תחת הספר וקמרה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת וכאן הטפחא נתונה תחת התורה נמלא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל אחריו שהלשון נופל על הספר : (כה) ולא חלק להם • לא נתנם לחלקם : לא ידעום • לא ידעו הם גבורות אלהות ומנקלום תרגם לא מוטבף להון לא הטיבו להם שום טובה • ולשון חלק • אותו חלוף שבאחרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק :

ויתשם

(יט) לֹא־יֹאבֶה יְהוָה סְלַח לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף־ יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה־ בּוֹ כָּל־ הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה אֶת־ שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם : (כ) וְהִבְדִּילוֹ יְהוָה לְרָעָה מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אָלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה : (כא) וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנָּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רָחֹקָה וְרָאוּ אֶת־ מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהוּא וְאֶת־ תַּחֲלֻאֶיהָ אֲשֶׁר־ חִלָּה יְהוָה בָּהּ : (כב) גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָּל־ אַרְצָהּ לֹא תִזָּרַע וְלֹא תַצְמַח וְלֹא־ יַעֲלֶה בָהּ כָּל־ עֵשֶׂב כְּמַהְפֵּכַת סְדֹם וַעֲמֹרָה אַדְמָה וּצְבוֹיִם אֲשֶׁר הָפַךְ יְהוָה וצבויים ק בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ : (כג) וְאָמְרוּ כָּל־ הַגּוֹיִם עַל־ מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מֶה חֳרִי הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה : (כד) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־ בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם : (כה) וַיֵּלְכוּ וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־ יְדָעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם : (כו) וַיִּחַר־ אַף יְהוָה בָּאָרֶץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־ כָּל־ הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה :

ושלטלינון

ואומרו ומחה ה׳ את שמו מתחת השמים דע כי שורש נפשות עם בני ישראל יסודותם בהרי קודש תחת השמים בסוד השמים כסאי[2] והנשמות הם חנוכות מתחת כסא כבודו ית׳ והבן : וכבר ידעת סוד הסס כי הוא פנטמה ומכוח שהתרככו במקומות אחרים ונומר הכתוב על המתדרר בלבבו ומחה ה׳ את שמו שהיא שכוחתו מכוסה שהיא תחת השמים וזו היא כוונת הנפש מבוקשה: ואומרו והבדילו ה׳ לרעה קשה אחר שמחה ה׳ את שמו מה מקום להבדלה :

אבן לפי מה שקדם לנו כי כל נפשות עם בני ישראל שורש אחד להם כאומרו נגר מטעי ומעשה ידי להתפאר בם בפסוק כל הנפש הבאה לבית יעקב ונומר שהנפש שהם ע׳ קרוים נפש לגד בחינת השורש לזה כאשר הכתוב ומחה ה׳ את שמו כיוצא שלא יכלוט עליו חלק הרע לאבדו לגיע המשתדר בלבו עד שיבדילו ה׳ וינביל החלק פיסלוט כו הרעועה רצה כי הקליפה הפולטת תקרא רעה וכן היא מידת ה׳ כשנותן רשות למחבל מנביל לו מקום אשר יכלוט בו ונה ולמד ממעשה רבה כשהטריח לה׳ כך יכול לעשות גם בניוח עליו תניו לבל ייחז בתקומו ושלטו המחבלים במטעו ולא חון ממנה ורוח מטעים זה עצמו ואומרו מכל שבטי ישראל לפי שהנפש מסתבכת עם כל השבטים לזה יבדילנו מהם לבל תגיע רעתו לגולתו : מי יאמר עוד והבדילו ונומר פירוש שאחר שימחה ה׳ את שמו שהיא נפשותו יבדילו לרעועה הרעה לזיומו ולאבדו בכוסות המרים אשר מוכנים לו ויהיו אומרו בכל חלות ונומר לומר שהרעה שיפליט ה׳ עליו היא רעה שכוללת כל החלות אשר נתחכם הוא להחלט ממנה :

ואמר הדור ונומר ולמו ונומר קשה למה הקדים האמירה לראיה שעליה הם אומרי׳ שהוא לכל ולמו הדור האחרון ונומר והנכרי ונומר ואמרו ונומר ימים גם שלא היה צריך לומר ואמר ונומר שהרי הוא אומר אחר כך ואמר ונומר : פוד למה התחיל לדבר לשון יחיד ונומר

[1] חמה מכפרנות

[2] כסאי

תומר ואמרו לשון רבים ואמרו כל הגויים : וגרסה שכוחת הכתוב היא עליה ואמר הדור האחרון שהם בניכם והולרך לפרש לפי שיש דורות מהאומות ולא הוא בלבד אמר אלא גם הנכרי אשר יבא ונומר פירוש נכרי הסמוך ונם הבא מארץ רחוקה וכאילו אמר ואשר יבא ונומר ולמו פירוש הנכרים שהם קריב ורחוק את מכות הארץ ונומר ואמרו כל הגויים נם הם נוסף על מאמר הדור האחרון בניכם ונומר על מה עשה ונומר ואזכיר ולמו בניכם ולא בדור האחרון בניהם לפי שאלו מגויים הם במחנו ישראל ורואים הנעשה ולא הולרך לומר כן ולמו : ואומרו כל הגויים יודיע הכתוב כי הרואים יגידו לכל את אשר הפליח ה׳ עשות בעיר היתה וכל מאמר זה הוא כנגד חלוקה דאמונה שהזכיר הכתוב פן יש בכם איש ונומר אל תספחה לו כבט ונומר ללכת לעבוד ונומר לפי שהקללות שיחד על עתה היו כנגד חלוקה ב׳ בעל טורש פרה רחש ולענה ובכר מחה את שמו מתחת השמים ומכאן הוא מתחיל עונש הרחטון ולמו את מכות ונומר ואמרו על אשר עזבו ונומר וילכו ויעבדו ונומר כרשום בתחילת העתחר ללכת לעבוד ולזה לא אמר ומחה ה׳ את שמם אלא ממחון מרגש ולהנלותם מעל אדמתם ויפליכם אל ארץ אחרת ונומר :

(כז) וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אַדְמָתָם בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיַּשְׁלִכֵם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה׃ (כח) הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ * ס (א) וְהָיָה כִּי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃ (ב) וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר־אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃ (ג) וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃ (ד) אִם־יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ׃ (ה) וְהֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיָרַשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ׃ *

ומל

הנסתרות ונומר והנגלות פירוש הוא תכוכת ישרא למשה שהנסתרות לא יתחייבו בהם אבל הנגלות קיימו וקבלו עליהם הערבות ואומרו ולבנינו עד עולם כאן קבלו עליהם ועל זרעם אחריהם כמו שהתנה משה בפסוק ולא אתכם ונומר כמו שפירשנו:

והיה כי יבואו עליך כל הדברים וניחר נריך לדעת למה הוכיך לומר כל הדברים האלה ולא הספיק באומרו כי יבואו עליך הברכה והקללה אשר נתתי לפניך: ואולי שיכוין ע"ד מ"ש בתוספתא ברכות חייב אדם לברך על הרעה בשם שהוא מברך על הטובה והצדיק בדינו לקבל הרעה בשמחה כדרך שמחה על הטובה והוא אומרו והיה שהוא לשון שמחה כי יבואו עליך כל הדברים הקבלם בשמחה בהבואם יחד הברכה והקללה ואם היה אומר כי יבואו עליך הברכה והקללה אשר נתתי לפניך היה נשמע הכתוב עליו והיה שהיה שמחה כי יבואו עליך הברכה ותיבת והקללה נתוכת עם מאמר אשר נתתי לפניך שלאחריהם ולא הייתי יודע שחוזר מאמר והיה גם על הקללה • עוד הגענו וחרמה אם נעמה חיבת הקודם אשר אבד אלהינו אותנו הלא תראה כי בזכרון הברכה הניעך אותה עלינו ואמר כי יבואו עליך הברכה וכזכרון הקללה אמר אשר נתתי לפניך ולא עליך ולטעם זה אמר אשר נתתי לפניך ולא הספיק באומרו כל הדברים הללו גם אם היה אומר כי יבואו עליך הברכה והקללה אשר נתתי לפניך הייתי מפרש מאמר אשר נתתי לפניך על שניהם מכל מקומו כל הדברים האלה נילה בזה יתור אשר נתתי לפניך שבא להבדיל בין הברכה לקללה כמו שפירשתי ולדרך זה אומרו כל הדברים האלה חוזר אל הברכה האמורים בסמוך לה ואל ידע בעיניך אומרו הדברים לשון רבים והברכה לשון יחיד כי הברכה דברים טובים נכללו בברכה:

הברכה והקללה פירוש לא מבעיא בעוד הטובה עליהם שהם הרשיעו וחזרו בתשובה שיהיו מרוצים אל ה' אלא אחר שנתמסו בעיני ה' ונלח כם חרון אפו והדיחם מעל פניו ונגד פנרה אשר אסובבם בתשובה כאומרו ושבות ונומר בכל הגוים אף על פי כן ישוב ה' שבותך: ויש להעיר למה הוצרך לומר הברכה כיון כדבר הכתוב התשובה הוא תורף הקללה לא היה לו לומר אלא כי יבא עליך הקללה:

ונראה כי בא להעיר דבר שבו יפיב אל לבו לשוב בתשובה והוא כי יסכיל בהטיבו מעשיו לפני ה' כ"ש הברכה אשר יסובבנו ועת אשר יסור מני מורת החיים הקללה אשר תבואהו ומזה יסכיל להשיב אל לבו כי זולת מבחן הברכה שיהיה בה בעבות רשעו יתבדק לא יבדיל סיבת הקללה שהיא לנד עזובו את ה':

והשבות אל לבבך פירוש לנד שהרשיעים לבבם טועה לזה אמר והשבות אל לבבך פניהם הטועים בדרך לא טוב ואומרו בכל הגוים יותר פירוש בכח טבעת חייתו גולה ונידח בכל הגוים ויאמר ללבו רחם מה נרמו מעשי הרעים וידע כי רע ומר עזבו את ה' והוא אומרו והשבות אל לבבך בשעת כל הגוים אשר הדיחך ה' שמה וישלו אמר כאשר הדיחך ה' בכל הגוים ושעם עדבר הכתוב בדרך זה להיות שיעת המסית טעגה לספור הוכחת הגלות באומרו כי הלא כתה וכמה מרחיקות שיקרה להם כזה שיגלו מעל אדמתם לזה אמר בכל הגוים כי אין גלות כגלות ישראל אשר נתפזרו בארבע רוחות העולם והיה אומרו בכל הגוים אשר הדיחך ה' שמה:

ושבת עד ה' אלהיך: אומרו ושבת ולא הספיק כמה כאמר והשבות אל לבבך לפי מה שפירשתי כי והשבות אל לבבך ונומר הוא שבעת הנגחון ללבו הטועה והו לענין לריר כי לא טוב עשה והתשובה לפני ה' להטיב דרכיו היא אומרו ושבת עד:

ושב ה' ונומר פירוש חלקי הקדושה שנעשו מנך מעשיך הרעים שקדמו ישובם ה' מהשבתי זה כנגד נחולת שבית הנעלם וכנגד שניה הגלה אמר ושב ונומר:

(ו) וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ
לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ
לְמַעַן חַיֶּיךָ׃ (ז) וְנָתַן
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵת כָּל־הָאָלוֹת
הָאֵלֶּה עַל־אֹיְבֶיךָ וְעַל־שֹׂנְאֶיךָ
אֲשֶׁר רְדָפוּךָ׃ (ח) וְאַתָּה
תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה
וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם׃ (ט)
וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל
מַעֲשֵׂה יָדֶךָ בְּפְרִי בִטְנְךָ
וּבְפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבְפְרִי אַדְמָתְךָ
לְטֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לָשׂוּשׂ
עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ עַל־
אֲבֹתֶיךָ׃ (י) כִּי תִשְׁמַע
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה
בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּה כִּי תָשׁוּב
אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ
וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃ * ס (יא) כִּי שׁשׁי
הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוְּךָ הַיּוֹם לֹא־נִפְלֵאת
הִוא מִמְּךָ וְלֹא־רְחֹקָה הִוא׃
(יב) לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר
מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ
לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה׃
(יג) וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם
הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲבָר־לָנוּ
אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ
וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה׃ (יד)
כִּי־קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד
בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ׃ * ס
(טו) רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם
אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־
הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע׃

שביעי
רביעי
כשהן
ממוכלות

(טז) אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחָיִיתָ וְרָבִיתָ וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (יז) וְאִם־יִפְנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם׃ (יח) הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן לֹא תַאֲרִיכֻן יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לָרֶשֶׁת אֹתָהּ׃ (יט) הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ׃ (כ) לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה־בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם׃

וילך

(א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ (ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃ (ג) יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא יַשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וְיָרַשְׁתָּ אוֹתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ (ד) וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם׃ (ה) וְנָתַן יְהוָה אֹתָם לִפְנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם׃ (ו) חִזְקוּ וְאִמְצוּ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ׃ (ז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ׃ (ח) וַיהוָה הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ לֹא תִירָא וְלֹא תֵחָת׃ (ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (י) וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת׃ (יא) בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם׃ (יב) הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ (יג) וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וַאֲצַוֶּנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ (טו) וַיֵּרָא יְהוָה בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הֶעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל׃ (טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְּךָ שֹׁכֵב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבַנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ׃ (יז) וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה׃ (יח) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃ (יט) וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (כ) כִּי־אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי׃ (כא) וְהָיָה כִּי־תִמְצֶאןָ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבָּעְתִּי׃ (כב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (כג) וַיְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיֹּאמֶר חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ׃ (כד) וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תֻּמָּם׃ (כה) וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃ (כו) לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד׃ (כז) כִּי אָנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מֶרְיְךָ וְאֶת־עָרְפְּךָ הַקָּשֶׁה הֵן בְּעוֹדֶנִּי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מַמְרִים הֱיִתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי אַחֲרֵי מוֹתִי׃ (כח) הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שִׁבְטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וַאֲדַבְּרָה בְאָזְנֵיהֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃ (כט) כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחֵת תַּשְׁחִתוּן וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקָרָאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם׃ (ל) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תֻּמָּם׃

האזינו

(א) הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי׃ (ב) יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי־דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב׃ (ג) כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ׃ (ד) הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא׃ (ה) שִׁחֵת לוֹ לֹא בָנָיו מוּמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל׃ (ו) הֲלַיהוָה תִּגְמְלוּ־זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא־הוּא אָבִיךָ קָנָךְ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ׃ (ז) זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ׃ (ח) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ט) כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ׃ (י) יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ׃ (יא) כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל־גּוֹזָלָיו יְרַחֵף יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ׃ (יב) יְהוָה בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר׃ (יג) יַרְכִּבֵהוּ עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר׃ (יד) חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן עִם־חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִם בְּנֵי בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם־חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם־עֵנָב תִּשְׁתֶּה־חָמֶר׃ (טו) וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיְנַבֵּל צוּר יְשׁוּעָתוֹ׃ (טז) יַקְנִאוּהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבוֹת יַכְעִיסוּהוּ׃ (יז) יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֱלֹהַּ אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם חֲדָשִׁים מִקָּרוֹב בָּאוּ לֹא שְׂעָרוּם אֲבוֹתֵיכֶם׃ (יח) צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ׃ (יט) וַיַּרְא יְהוָה וַיִּנְאַץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו׃ (כ) וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא־אֵמֻן בָּם׃ (כא) הֵמָּה קִנְאוּנִי בְלֹא־אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם׃ (כב) כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי וְתִיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית וְתֹאכַל אֶרֶץ וִיבוּלָהּ וְלֶהֳטָה מוֹסְדֵי הָרִים׃ (כג) אַסְפֶּה עָלַי רָעוֹת חִצַּי אֲכַלֶּה־בָּם׃ (כד) מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֶׁן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח־בָּם עִם־חֲמַת זוֹחֲלֵי עָפָר׃ (כה) מִחוּץ תְּשַׁכֵּל חָרֶב וּמֵחֲדָרִים אֵימָה גַּם־בָּחוּר גַּם־בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם־אִישׁ שֵׂיבוֹת׃ (כו) אָמַרְתִּי אַפְאֵיהֶם אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם׃ (כז) לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת׃ (כח) כִּי גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה׃ (כט) לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם׃ (ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רְבָבָה אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם וַיהוָה הִסְגִּירָם׃ (לא) כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאוֹיְבֵינוּ פְלִילִים׃ (לב) כִּי מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם וּמִשַּׁדְמֹת עֲמֹרָה עִנְּבֵמוֹ עִנְּבֵי רוֹשׁ אֶשְׁכְּלוֹת מְרֹרֹת לָמוֹ׃ (לג) חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר׃ (לד) הֲלֹא הוּא כָּמוּס עִמָּדִי חָתוּם בְּאוֹצְרוֹתָי׃ (לה) לִי נָקָם וְשִׁלֵּם לְעֵת תָּמוֹט רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם וְחָשׁ עֲתִדוֹת לָמוֹ׃ (לו) כִּי יָדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְנֶחָם כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת יָד וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב׃ (לז) וְאָמַר אַיֵּה אֱלֹהֵימוֹ צוּר חָסָיוּ בּוֹ׃ (לח) אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נִסְכָּם יָקוּמוּ וְיַעְזְרוּכֶם יִהְיוּ עֲלֵיכֶם סִתְרָה׃ (לט) רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל׃ (מ) כִּי אָרִים אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעוֹלָם׃ (מא) אִם־שַׁנּוֹתִי בָּרָק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בַּמִּשְׁפָּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלְמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם׃ (מב) אַשְׁכִּיר חִצַּי מִדָּם וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פַּרְעוֹת אוֹיֵב׃ (מג) הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ׃ (מד) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן׃ (מה) וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ (מו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁיתוּ לְבַבְכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵעִיד בָּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תְּצַוֻּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ (מז) כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר׃ (מט) עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר נְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לַאֲחֻזָּה׃ (נ) וּמֻת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר מֵת אַהֲרֹן בְּהֹר הָהָר וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו׃ (נא) עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר צִן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (נב) כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

וזאת הברכה

(א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ׃ (ב) וַיֹּאמַר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אשדת [אֵשׁ דָּת] לָמוֹ׃ (ג) אַף חֹבֵב עַמִּים כָּל־קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ׃ (ד) תּוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב׃ (ה) וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ו) יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמֹת וְיִהִי מְתָיו מִסְפָּר׃ (ז) וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל־עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֶזְרַת מִצָּרָיו תִּהְיֶה׃ (ח) וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבֵהוּ עַל מֵי מְרִיבָה׃ (ט) הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיהוּ וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִכָּר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצֹרוּ׃ (י) יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יָשִׂימוּ קְטֹרֶת בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ׃ (יא) בָּרֵךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן־יְקוּמוּן׃ (יב) לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכַן׃ (יג) וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכֶת יְהוָה אַרְצוֹ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל וּמֵאְהֹם רֹבֶצֶת תָּחְתִּים׃ (יד) וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שָׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרָחִים׃ (טו) וּמֵרֹאשׁ הָרֵי־קֶדֶם וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם׃ (טז) וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ וְרָצוֹן שֹׁכְנִי סְנֶה תָּבוֹא לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלִקָּדְקֹד נְזִיר אֶחָיו׃ (יז) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה׃ (יח) וּלְזְבוּל�un אָמַר שְׂמַח זְבוּל�un בְּצֵאתֶיךָ וְיִשָּׂשכָר בְּאֹהָלֶיךָ׃ (יט) עַמִּים הַר יִקְרָאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק כִּי שֶׁפַע יַמִּים יִינָקוּ וּשְׂפוּנֵי טְמוּנֵי חוֹל׃ (כ) וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד כְּלָבִיא שָׁכַן וְטָרַף זְרוֹעַ אַף קָדְקֹד׃ (כא) וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם צִדְקַת יְהוָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל׃ (כב) וּלְדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה יְזַנֵּק מִן־הַבָּשָׁן׃ (כג) וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִּרְכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה׃ (כד) וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר יְהִי רְצוּי אֶחָיו וְטֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ׃ (כה) בַּרְזֶל וּנְחשֶׁת מִנְעָלֶךָ וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶיךָ׃ (כו) אֵין כָּאֵל יְשֻׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֶךָ וּבְגַאֲוָתוֹ שְׁחָקִים׃ (כז) מְעוֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד׃ (כח) וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל־אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אַף שָׁמָיו יַעֲרְפוּ־טָל׃ (כט) אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיהוָה מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאוֹתֶךָ וְכִחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל־בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ׃

וילך

(א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ (ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃ (ג) יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא יַשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וְיָרַשְׁתָּ אוֹתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ (ד) וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶ

העדותי בכם ונומר פסוק זה מיותר שכבר אמר בפסוק הקודם כי אתכי לפניך היום את החיים ואת הטוב ונומר: עוד נריך לדעת למה לא נאמר בפירוש בתחלה שבוחר החיים והקללה: עוד נריך לדעת למה לא נאמר מלה בתחלה ובאחרת בחיים ולא נאמר את הטוב: **ונראה** בדעתי למה הפסיק במאמר כי אתכי לפניך היום את החיים והטוב ונומר את הברכה והקללה שהיה לו להקדים ולומר נתתי לפניך החיים והמות נאמר בתחלה ובאחרונה החיים והטוב כפני עצמם לפי שהחיים והטוב הם המות ואת הרע וכאן נאמר החיים והמות ונומר הברכה והקללה:

רשי

(יו) ואשר אנכי מצוך היום. הרי הטוב וגו' תלוי: ואהית ורביתי. הרי החיים: (יז) ואם יפנה לבבך. הרי הרע: (יח) כי אבד תאבדון. הרי המות: (יט) העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם. וכאשר תקרא אתכם הרעה יהיו עדים באני התרתי בכם בכל יום את. דבר אחר העדותי בכם את השמים. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל השתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שנו את מדתם שמא לא עלה גבעל אחת מן המזרח ושקיע לכל העולם כיוצא שמאמר וורח השמש ובא השמש. השתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמא פירות מדתי שמא זרעתם אתם או אחרים אתם שעורים ואתם אלו שעורים לא לכסר ולא לפסד. אם זורין אין מרבלין עכר ואם מוטחין אין מקבלין פורענות לא כזו את מדתם. אתם אתם זורעים מקבלו שכר ואם אתם מקבלו פורענות על אחת כמה וכמה: וברית פחיים. אני מורה לכם שבחרו בחלק החיים. רחמם האומר לבנו בחר לך חלק יפה ביחלתי ומצמידו של חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך. ושל זה נאמר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי. היחת ידי על נימל רשיב לומר את זה קח לך:

(א) **וילך** משה. לא

רשי

(יא) אשר אנכי מצוך היום. הרי הטוב וגו' תלוי: ואהית ורביתי. הרי החיים: (יב) ואם יפנה לבבך. הרי הרע: (יג) כי אבד תאבדון. הרי המות: (יד) העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם. וכאשר תקרא אתכם הרעה יהיו עדים באני התרתי בכם בכל יום את. דבר אחר העדותי בכם את השמים. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל השתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שנו את מדתם שמא לא עלה גבעל אחת מן המזרח ושקיע לכל העולם כיוצא שמאמר וורח השמש ובא השמש. השתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמא פירות מדתי שמא זרעתם אתם או אחרים אתם שעורים ואתם אלו שעורים לא לכסר ולא לפסד. אם זורין אין מרבלין עכר ואם מוטחין אין מקבלין פורענות לא כזו את מדתם. אתם אתם זורעים מקבלו שכר ואם אתם מקבלו פורענות על אחת כמה וכמה: וברית פחיים. אני מורה לכם שבחרו בחלק החיים. רחמם האומר לבנו בחר לך חלק יפה ביחלתי ומצמידו של חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך. ושל זה נאמר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי. היחת ידי על נימל רשיב לומר את זה קח לך:

(א) **וילך** משה. לא

פרשת וילך

פ פ פ

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־ לא
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

ויאמר

פרשת וילך

פ פ פ

וַאֲנִי משֶׁה וּמָלִיל יָת
פִּתְגָמַיָּא הָאִילֵּין עִם
כָּל יִשְׂרָאֵל:

ואמר

(יו) אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו
וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וָחָיִיתָ
וְרָבִיתָ וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ: (יז) וְאִם־יִפְנֶה
לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ
וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים
וַעֲבַדְתָּם: (יח) הִגַּדְתִּי לָכֶם
הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן לֹא־
תַאֲרִיכֻן יָמִים עַל־הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן
לָבוֹא שָׁמָּה לָרִשְׁתָּהּ: (יט)
הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים
וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה
וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן
תִּהְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ: (כ)
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת
עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם:

פ פסוקים כלבבו סימן:

דַּאֲנָא מְפַקֵּיר לָךְ יוֹמָא דֵּין
לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ לְמֶהַךְ
בְּאוֹרְחָן דִּרְעוּתֵיהּ וּלְמִטַּר פִּקּוּדוֹהִי
וְקְיָמוֹהִי וְדִינוֹהִי וְתֶחֱיֵי
וְתִסְגֵּי וְיָבָרְכִנָּךְ
יְיָ אֱלָהָךְ בְּאַרְעָא דְּאַתְּ עָלִיל
תַּתָּן לְמֵרְתָהּ: וְאִם
יְרַחֵפְנִי לִבָּךְ וְלָא תְקַבֵּיל
וְתֶטְעֵי וְתִסְגּוֹר לְטַעֲוָת
עַמְמַיָּא וְהִפְלְחִינּוּן:
לְכוֹן יוֹמָא דֵּין אֲרֵי מְיַדַּר
תְּבַדּוּן לָא תוֹרְכוּן יוֹמִין עַל
אַרְעָא דִּי אַתְּ עָבַר יָת
יַרְדְּנָא לְמֵיעַל לְתַתָּן לְמֵרְתָהּ:
אַסְהֲדִית בְּכוֹן יוֹמָא דֵּין יָת
שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא חַיֵּי וּמוֹתָא
יְהָבִית קֳדָמָךְ בִּרְכָן וְלוּטָיָן
וְתִתְרְעֵי בְּחַיֵּי דִּהְיֶה
אַתְּ וּבְנָךְ: לְמִרְחַם יָת
יְיָ אֱלָהָךְ לְקַבָּלָא לְמֵמְרֵיהּ
וּלְאִתְקָרְבָא לְדַחֲלְתֵּיהּ אֲרֵי
הוּא חַיָּיךְ וְאוֹרְכוּת יוֹמָךְ
לְמִיתַב עַל אַרְעָא דְקַיֵּים יְיָ
לַאֲבָהָתָךְ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לְמִיתַן לְהוֹן:

אבן כוונת הכתוב היא להעיר כי כ"יעודים ג' טוב ורע כמו שבארנו ולזה אמר בפסוק זה החיים והמות נתתי לפניך פירוש ככר ועוגם הנתונים לפניך פירוש בשני הם החיים והמות אם יטיבו יחיו ואם ירשיעו ימותו אלו הב הם לפניך בשני' ויש כ' מחיים והם הברכה והקללה רם יעודים לעם כ"ב ואינם לפנינו אלא לאחר מיתת ע"ד אומרו בחיך ובמיתך ובחיך ובמיתך אחר רוח ונומר ואמרו ז"ל במדבר על ידותיו מי רשותו ולזה הפסיק במאמר ואתה לפניך בין כ' יעודים הראשונים לכ' האחרונים ולזה נמר אומר ובחרת בחיים פירוש לפי שהרצון טובה כי יתקרב לפ' **תחדם** ביותר למי שלפניו כדרך אומ' והיה אם שמוע תשמעו ונומר ונתתי מטר ארצכם הרי אלה הזכיר לשון לפי מיום אלה בדברים שנעלים בעולם הזה כמו כן אמר כאן ובחרת בחיים פירוש יתחייב הבחר **תחילו** כפי טבע נפשו לבחור בחיים: ודעם בפסוק אלפני זה אמר ראה נתתי לפניך החיים וטוב יחד שם יתרונן במאמר **לפניך** לבחור כרם וכאן נתכוון במאמר לפניך לומר מה שלפניך ויעיר על זאת הכוונה במה שסדרה בתחלת הענין כמו שפירשתי נם במה שנמר לומר ובחרת בחיים כמו שפירשתי:

לאהבה את ה' ונומר מאמר זה סמוך עם מה שלמעלה תמיד נאמר למען תחיה אתה וזרעך ונתר מיותר לומר ובחרת בחיים שטעם חפץ בחיים רוח לה' ת' לשמוע בקולו ינומר ונתן טעם כי רוח חייך הוא לאדם חיים אם לא רציתו ת' פעמיים ולנו היא תסובב שידבק אחד בקונו כאומרו

ולדבקה בו יזה הוא עצמו החיים ביאמ' ואורך ימים לעולם הבא והוא מ' ואורך ימיך ואומרו לשבת על ונומר בחילו אחר ולשבת ינומר ודבר זה ב"ב הוא מדכתיב כי יזה הוא חייך ואורך ימיך היה מנוה כוללת כל התורה ונם ולאחר מאמרים ל' שכל החולק בה ד' אמות יש לו חלק לעולם הבא שבולו חיים:

וילך מפני צריך לך ית לגיכו דלך ויוכתן תרנם שהלך למסכן בית מולפנא והמפרש"אמרו שהלך מאחינו לויים לאחינו יש' כאחד הנפטר מאחיניו והכאיב סתום הוא ואין אחינו ריכר לא מהדרים עוד ב"לך מי שעיר את רוח אחיו לדעת בחלטו יחיו ושבועתו והלא אמרו בנחרית בחין מודיעין לאחד יחיו ובניתיו ואין הודיעין לאחד.

ונראה לפרש על פי דברים ז' שאמרו כי מדבעים יום קודם הפטירה נפשת האחד הולכ' אמנו כאומרו ונפש העלליה ובפרשת מקום חייתה במקום עליון והנדיקים יכירו בדבר ונם ולאחר מותכו' שהבחר בדבי יצחק ראמור עם' הזוהר ואמרו עוד כי הפעמים פיש ליעקב רם בחות הבחמות ובבר הניריתי בזה בכי' פסוק ובם רשעים ירקב ובאמאר חלל שאמרו שאין הרשעי"זוכרים את שם והטעם הוא כי הרשע אין לו נפש ובמי שרוח אחר בקרבו ואמת שבין בלויך אם בחל נפש אחת רם לאחד הם הרשע מוי ונם ולזה אין הרשעים מכירים את שמם כי מיים בעלי נפש בעלת שם וכאחי אחר ולך מת פי' רוח החיים שבו בתקרת משה הלבה בסדר רבינו למי שמניע קנו ובנה ליפסי לעזון זכר כי הוא סימן לעולל שנפש כ' בחיים בידוע שבר ובידוע הכתוב בתר שאחר וידבר את ונומר שהרעים בל"ליכתי וכיוצר שהנעיר הנו ביום ההוא כאומרו בי מאה ונומר אחרי היום ואתרו ל' יום מלאו יחי ובאותו ומ"ת מבין ידע מבם בדיוק יום המיתה אלא אחרו כי מיום סיומו הכללים עד יום המיתה הם מרבעים יום ומי יודע הדברים יותר מהם ובסבול וידע יום קנו וחכרה כזו מוסבת היה לנדולי עולם ועיין מה שכתבתי בפסוק ויקרבו ימי ישר ול':

וידבר את כל הדברים ונומר אומרו את כל הדברים לרעיר שהנם ש"נ יום פטירתו באומרו מהיכי היום פירוש היום מלאו יחי ונומר אף על כי כן היכול דבר כל הדברים הנאמרים מכאן ועד סוף הספר מה שאין כח בזולתו עשות כן בין בכח הנבואי בין בכח השכל:

לא עור

מוכל עוד ונומר לפי מה שכירשתי שהכיר בסילוק הנכחה הקדמת מצה מחר לח מיכל על דרך מומרם בספר הזוהר ולל כל נפקא נכחתא מבר גם בחיכון מרביין יומין ליח בר גם כליט בנכחתים:

נתכוון לומר להם טעם שהכיר שהיום מלאו ימיו ושמותיו והנם שחמרכו הטעם מדרך הנביאים להעלים הפנחם מצר ישיני יתר על בני דורם ולזה חמר להם טעם הכרתו בדבר מפני טעמים אחר לח מוכל עוד לנחת ולבח שניטלה מחכי הרשות וכיחנה ליהושע בניח שם:

רשי

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃

(ג) יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא ׀ עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא־יַשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירִשְׁתָּם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ * (ד) שני וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחוֹן וְלָעוֹג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וְלִאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם׃

(ה) וְנָתָנָם יְהוָה לִפְנֵיכֶם ׀ וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם׃ (ו) חִזְקוּ וֶאֱמָצוּ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ׃ * (ז) וַיִּקְרָא שלישי משֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל חֲזַק וֶאֱמָץ חמישי כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֶנָּה אוֹתָם׃ (ח) וַיהוָה הוּא ׀ הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ לֹא תִירָא וְלֹא תֵחָת׃

(ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ *

ויצו

וַאֲמַר לְהוֹן בַּר מְאָה וְעֶשְׂרִין שְׁנִין אֲנָא יוֹמָא דֵּין לֵית־אֲנָא יָכִיל עוֹד לְמִפַּק וּלְמֵיעַל וַיְיָ אֲמַר לִי לָא תְעַבַּר יַת־יַרְדְּנָא הָדֵין׃

יְיָ אֱלָהָךְ הוּא עָבַר קֳדָמָךְ הוּא יְשֵׁיצִי יַת עַמְמַיָּא הָאִילֵין מִן קֳדָמָךְ וְתַרְתְּנוּן יְהוֹשֻׁעַ הוּא עָבַר קֳדָמָךְ כְּמָא דְמַלִּיל יְיָ׃ וְיַעְבֵּיד יְיָ לְהוֹן כְּמָא דְעָבַד לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי אֱמוֹרָאֵי וּלְאַרְעָהוֹן דְּשֵׁיצִי יָתְהוֹן׃ וְיִמְסַר־ינון יְיָ קֳדָמֵיכוֹן וְתַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּכָל תַּפְקֻדְתָּא דְּפַקֶּדְתִּי לְכוֹן׃ תְּקִיפוּ וְאַמְּצוּ לָא תִדְּחֲלוּן וְלָא תִתְבְּהָתוּן מִן קֳדָמֵיהוֹן אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ הוּא דְּמִתְרְעֵי בָּךְ לָא יִשְׁבְּקִנָּךְ וְלָא יְרַחֲקִנָּךְ׃ וּקְרָא משֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לֵיהּ לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל תְּקַף וַאֲלֵם אֲרֵי אַתְּ תֵּיעוֹל עִם עַמָּא הָדֵין לְאַרְעָא דְקַיֶּים יְיָ לַאֲבָהָתְהוֹן לְמִיתַן לְהוֹן וְאַתְּ תַּחְסְנִנַּהּ לְהוֹן׃ וַיְיָ אָמַר לִי לָא תְעַבַּר יַת יַרְדְּנָא הָדֵין׃ וַיְיָ הוּא מְדַבַּר קֳדָמָךְ כְּמֵימְרֵיהּ יְהֵי בְסַעֲדָךְ לָא יִשְׁבְּקִנָּךְ וְלָא יְרַחֲקִנָּךְ לָא תִדְחַל וְלָא תִתְבְּהַת׃

(ט) וְכָתַב משֶׁה יַת אוֹרָיְתָא הָדָא וִיהַבָהּ לְכָהֲנַיָּא בְּנֵי לֵוִי דְּנָטְלִין יַת אֲרוֹן קְיָמָא דַּייָ וְלְכָל סָבֵי יִשְׂרָאֵל׃

ופקיד

ה' מלכיך ונומר הוח ישמיד

ונומר הולרך לומר שכי פעיתים היח ולח הסעיק בחחת נתכוון לנחת על פטיריתו ומ"ר יחסרו שני דברים נילוים וטובים לחחת כי היה לו לחתן לכני ה' לבלתי בלימת כמו שחתינו בעגל ובחרגלים ליתי מצה בחחרון יצית כי היח מבר ובבר שני מלכי רחשוני סיחון ועוג ומי יקום בחחריהם לבלום בחלחמת הנדולות חבר הם ית יחתים לפניהם לוח חתר בידך חת ה' ומלכיך היח רעובר לפניך על דרך חומרו נבור לפני הטעם פי כי היח מ"ר על פטעם ולחליו תחזיקו הטוב ולח לי רחו שכן מלינו שהוח קטיר חת רוח משה ל"ת בלעג בחטעם העגל דכת' הניחה לי וגומר יחיו בחחיר משה הבדר העבורת על פטעם כי היח יעבור לפניך ובכנף נפטרת החלחמה חתר כי לח רחו על משה היח העיכוב חיל חלח ה' והיח חומרו היח יחמיד ועיקר רחשונות חתר ויעבור היח מ"ר לפניך ודקדק ליתר היח יחבחר על דרך חת חבחר הנה ח' בחלחמת העי בכיבול מיהושע בלבדים ור' חיש ובכול יהושע על פניו חתר חלין לח תעבור חת הירדן הזה מזה הביר כי קרבו ימי הפקודה ולדרך זו ה' נתן טעם לשם לכיוון היום ויביטו בם על הזמן המזדמן לפניו סיחיים חלין זכרון בל היום כתו שפירשנו בחקום חחר · עוד נתכוון בסחיכות זה: חתר חלין לחחחר לח מיכל ונומר להודיע נחיבו' בעבודתו לבריח ברוך הוח בשם חלח יומר חת יהושע לבריח לנחת ולבח חם יחמר חלין ה' יעבור חת הירדן יהיה מתעזר ויעיזר ויחזק להכניסם לחרן ולח היה בחבע חחד בלח חלח שם חתר יכול לנחת ולבח חלח שם חתר חלין לח תעבור ונומר.

ה' מלכיך ונומר הוח ישמיד

ונומר הולרך לומר שכי פעיתים היח ולח הסעיק בחחת נתכוון לנחת על פטיריתו ומ"ר יחסרו שני דברים נילוים וטובים לחחת כי היה לו לחתן לכני ה' לבלתי בלימת כמו שחתינו בעגל ובחרגלים ליתי מצה בחחרון יצית כי היח מבר ובבר שני מלכי רחשוני סיחון ועוג ומי יקום בחחריהם לבלום בחלחמת הנדולות חבר הם ית יחתים לפניהם לוח חתר בידך חת ה' ומלכיך היח רעובר לפניך על דרך חומרו נבור לפני הטעם פי כי היח מ"ר על פטעם ולחליו תחזיקו הטוב ולח לי רחו שכן מלינו שהוח קטיר חת רוח משה ל"ת בלעג בחטעם העגל דכת' הניחה לי וגומר יחיו בחחיר משה הבדר העבורת על פטעם כי היח יעבור לפניך ובכנף נפטרת החלחמה חתר כי לח רחו על משה היח העיכוב חיל חלח ה' והיח חומרו היח יחמיד ועיקר רחשונות חתר ויעבור היח מ"ר לפניך ודקדק ליתר היח יחבחר על דרך חת חבחר הנה ח' בחלחמת העי בכיבול מיהושע בלבדים ור' חיש ובכול יהושע על פניו חתר חלין לח תעבור חת הירדן הזה מזה הביר כי קרבו ימי הפקודה ולדרך זו ה' נתן טעם לשם לכיוון היום ויביטו בם על הזמן המזדמן לפניו סיחיים חלין זכרון בל היום כתו שפירשנו בחקום חחר · עוד נתכוון בסחיכות זה: חתר חלין לחחחר לח מיכל ונומר להודיע נחיבו' בעבודתו לבריח ברוך הוח בשם חלח יומר חת יהושע לבריח לנחת ולבח חם יחמר חלין ה' יעבור חת הירדן יהיה מתעזר ויעיזר ויחזק להכניסם לחרן ולח היה בחבע חחד בלח חלח שם חתר יכול לנחת ולבח חלח שם חתר חלין לח תעבור ונומר.

ה' מלכיך ונומר הוח ישמיד

ונומר הולרך לומר שכי פעיתים היח ולח הסעיק בחחת נתכוון לנחת על פטיריתו ומ"ר יחסרו שני דברים נילוים וטובים לחחת כי היה לו לחתן לכני ה' לבלתי בלימת כמו שחתינו בעגל ובחרגלים ליתי מצה בחחרון יצית כי היח מבר ובבר שני מלכי רחשוני סיחון ועוג ומי יקום בחחריהם לבלום בחלחמת הנדולות חבר הם ית יחתים לפניהם לוח חתר בידך חת ה' ומלכיך היח רעובר לפניך על דרך חומרו נבור לפני הטעם פי כי היח מ"ר על פטעם ולחליו תחזיקו הטוב ולח לי רחו שכן מלינו שהוח קטיר חת רוח משה ל"ת בלעג בחטעם העגל דכת' הניחה לי וגומר יחיו בחחיר משה הבדר העבורת על פטעם כי היח יעבור לפניך ובכנף נפטרת החלחמה חתר כי לח רחו על משה היח העיכוב חיל חלח ה' והיח חומרו היח יחמיד ועיקר רחשונות חתר ויעבור היח מ"ר לפניך ודקדק ליתר היח יחבחר על דרך חת חבחר הנה ח' בחלחמת העי בכיבול מיהושע בלבדים ור' חיש ובכול יהושע על פניו חתר חלין לח תעבור חת הירדן הזה מזה הביר כי קרבו ימי הפקודה ולדרך זו ה' נתן טעם לשם לכיוון היום ויביטו בם על הזמן המזדמן לפניו סיחיים חלין זכרון בל היום כתו שפירשנו בחקום חחר · עוד נתכוון בסחיכות זה: חתר חלין לחחחר לח מיכל ונומר להודיע נחיבו' בעבודתו לבריח ברוך הוח בשם חלח יומר חת יהושע לבריח לנחת ולבח חם יחמר חלין ה' יעבור חת הירדן יהיה מתעזר ויעיזר ויחזק להכניסם לחרן ולח היה בחבע חחד בלח חלח שם חתר יכול לנחת ולבח חלח שם חתר חלין לח תעבור ונומר.

לך למה זה חתה נחל על פניך ומחרו ל"ל כמחר ה' חלין חתר נחת חלח ינחת עמהם והוח חם בחחר משה הוח עובר פי' בדבר חלוי בעיבור הוח בעצמו לפניך ולח בלומו:

בי חתר חבח ולח חמר חביח כי ה' המביח חותם כמו שחמר לעיל ה' חלהיך הוח עובר יעיבר הוח ישמיד חלח ה' יהושע יבח בראשם והנם בחמרו ל"ל בפסוק בחחר בסוף הפרשה כי חתה חביח בתוך הוח דבר חחד לומר לפי שחינות חבח ביחנת נם

כן מחרים עמו לפי רבי הוח הקדוש ברוך הוח פיפרש דבריו ולעולם כוונת משה היתה להעיר כי ה' הוח החביח בחנחם חיחר חמר חבח לקבוע בחעבה בשם כי הוח החביח חיחר חביח לבלול זולתו חחיני החביני:

וה' הוח הולך לפניך ונומר ולח חמר חלהיך כדרך בחחר ליהושע לפי שחין חיחד יחבדך על הנדיך בחיים חייתי חבל לחללות ישראל יחיחד כמו בחומרו חביני ה' חלהיך ולח בחומרו הוח הבולך ולח בחסיף לומר ה' הולך לפניך להעיר שלח יחבוש ביהולת החנוי ביהושע לנמור כי יכול לבל בחלחמות המזומנות לפניו כי לח ביכולתם חלוי הדבר חלח בה' לבד הוח חלוי והוח חיחרו הוח הבולך ולח בשיחוף בח בחר:

הוא יהיה עמך חומרו הוח לשוריע כי חדברה הנדולה שזוח בללית הסביבה הסולבת לפני ייחנה ישראל הדרבה זו חבים עתי והוח חומרו הוח יהיה עמך כיוון בחינה החזכרת בשמוך:

הקהל את העם ונומר למען ישמעו ולמען ילמדו ונומר גריך לדעת למה כפל ב"פ תיבת למען ולא הספיק לומר למען ישמעו וילמדו וכתו משמר בפסוק שלאחר ישמעו ולמדו ונרמז כי לפי שאמר הכתוב הקהל את העם האנשים והנשים והטף לקרות ספר תורה באזניהם וכבר קדם לנו כי הנשים אינם בני תלמיד תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ודרשו ז"ל אלו בניהיכם לזה חל"ג הכתוב ב' הדרגות במצוה זו ואמר בתחלה שהיא שייכת בנשים ובנשים ואיה למען ישמעו פירוש שיסבירו מצות התורה שחייבין הם לעשות ודבר זה שוים הם בו גם הנשים חייבין במ"ל ובמ"ע שהזמן גרמא

רשי

(י) מקץ שבע שני׳ בסוכ׳ דשמוט׳ כל שמיטה המיוחית ולמה קורא אותה שנת השמיטה שנתן השמיטה שביעית נוהגת בה בקיר כל שביעית היוצא לתוכלתו שביעית: (יא) תקרא את התורה הזאת. התלך היה קורא מתחלת אלה הדברים כדאיתא במסכת סוטה על פיהם נכתבו עושים בעזרה: (יב) הטפים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והגר. למה באים לתת שכר לתכיהם: (יד) ואצוני. תזכנו: (יז) נכר המקן. גויי המקן:

(י) וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת: (יא) בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: (יב) הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגִרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (יג) וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יֵדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְאֹהֶל מוֹעֵד וַאֲצַוֶּנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד: (טו) וַיֵּרָא יְהוָה בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הֶעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל: (טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְּךָ שֹׁכֵב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבַנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ: וחרה

ויתקוף

ובניהם אשר ונומר חלוקה זו כנגד הטף שהזכיר בפסוק הקהל אמר רשיים הנס שלא הגיעו עדיין ללמוד אף על פי כן ישמעו ולמדו ליראה את הש׳ ולזה לא אמר בדרך שאמר בפסוק הקהל ילמדו וירמז שם שכי דברים אלא ילמדו ליראה פירוש בזמן ילמדו יראת שמים ואומרו כל הימים כי כשהגיעו מתחכמים מתחלת׳ ליראה יתיסד בהם יראת ה׳ כל ימיהם:

ורזל אמרו ולא והטף לאת ליתן שכר למביאיהם ע"כ ואולי כוונתם טיים לרבוי הטיים כאומרם מביאים דבר הנס הם יראלים בכל מטר שאת׳ הכתוב ומה כותב הכתוב טפם ישמעו ילמדו היא לבניהם אשר יתהילו הבן:

הן קדמו יתיד ונומר טיים אומרו הן להגדיל חשבר מכח שאמר כן מלה ומשמים שנה אריכי הימים ידרבו על הימים אלאו ימי יכי׳ ע"כ ובא דבר ה׳ אליו ואמר הן כדבריך קדמו ימיך ואומרו הרבי ימיך ולא אחר הרב ימיך ע"כ אומרו ויקרבו ימי ונומר ופרשנותו שם: ימיך ימיר באומרו הן קדמו ונומר על זה הדרך הנה ימיים כלך קדמו

ויתקוף

ונגלך והימים הם חלקי הנשמה המתקדשים בסוד תוסף רוחם ינוזון וכמו שפירשנו שם בפרשת ויחי והודיעו כי טעם קרבת חלקי הנשמה הנקראים ימים הוא למות.

והתיצבו ונומר כאן נוה שיתנבא יהושע בנבורה לפני משה ואומרו לעין מיומו ונבורה מיומים ב"ה ספירשנו בפרשת אתם נצבים ואומרו ואנוכי לעין חלכית ע"ד אומרו ויצוני ה׳ לנגיד וכן הוא אומר כי אתה תביא ודרשו ז"ל קח אתך על הדקדק:

וקם העם הזה ונומר וקם וכי קיימ היה לו ולא ירידה והשפלה היה לו הזוכה אחרי אלהי נכר ומה שיכוין ליותר ע"ד אומרו ויעמוד יפורש ויבטח ואומרו וקם העם פירוש היתה לו קיימ בעולם בירושת הארץ ויעבר ויבטח ומזה יגע לו שיבטח וזכה אחרי וכו׳ וכן אמר בשמיך כתבו לכם את השירה הזאת וכו׳ כי מביאנו ונומר ומלך ושבט ודעת ופנה אל מלכים אחרים ונותר הרי שהשיים כבני ודכן לופנה כמו כן אמה לשפניהו הקלים לומר והם יאחר כך ויזיר:

עוד ירבה כי לא תיכר הטוב עלמו יזכה אחרי מלכי מלה בכר אלא הדור כיהם אחרי וזה היה אומר בספרי סיפטים ייתה ירושע ונומר ונם כל הדור ההוא ויאסף אל אבותיו ויקם דור אחר ונומר ויעבדו בני ישראל את הבעלים ונומר מלכי הנמים לאבר סביבותיהם והוא אומרו וקם ונומר וזכה אמר אוה בקדכו:

והזכתים

ועזבתים וגו׳ והסתרתי פני וגו׳ הכוונה כי מה יתן ה׳ דעתו לדעת הגדות מאחר יכוונו עליהם רחמיו ויסלק חרון אפו לזה הוא מודיע כי יסתיר פניו וכזה יתגלגלו גדות רבות ורעות ואחר כיוצא וגו׳ פי׳ כיוצא בדבר הנרוב שרואים שמיין זה שלא לנגד הסתרת פני מהם והוא מומרו הלא פי׳ ולפי פעל שמין מלפי בקרבי מצאוני וגומר שמם היה בקרבי לא היו כ״כ גדות בחין עליהם ומה ולמה שאחר שבחינת הנביא ותקנך נפשו בעצמו ישראל כך יכול: **ואנכי** הסתר אסתיר פניו למה יסתיר פניו אחרי שהתודו את חטאתם ואחרו הלא על כי אין אלקי בקרבי ואם נותן הכתוב טעם למה בעבר עד עתה שהסתיר פניו מהם זה אינו נראיך לאומרו כי רוצה אני שהטעם שהסתיר הוא לפי שזכו אחרי אלקי נכר כמו שאחר למעלה־יציד יב לדעיר בפסוקים כפל הסתר אסתיר עוד נראיך לדעת למה הקריך לכתוב ואחר לפרש כי פנים:

רשי

(יז) והסתרתי פני. כמו שהינו רואה בצרתם: (יט) את השירה הזאת. החזיקו שמנים עד וכפר אדמתו עמו: (כ) ונמלטוני. והכעסוני וכן כל ניתון לשון כעס: (כא) ועתה השירה הזאת לפניו לעד. שתהריתי בו בתורה על כל המובחות אותו: כי לא תשכח מפי זרעו. הרי זו הבטחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לנמרי: (כב) ויכתוב את השירה הזאת. ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה כמו שמפורש אל האדון אשר נכבעתי להם: לקח

(יז) וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַיּוֹם־ הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: (יח) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים: (יט) וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׂימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־ לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: * (כ) כִּי־אֲבִיאֶנּוּ שׁשׁי אֶל־הָאֲדָמָה ׀ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי רביעי לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל־ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנִאֲצוֹנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי: (כא) וְהָיָה כִּי־תִמְצֶאןָ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבָּעְתִּי: (כב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־ הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כג) וַיְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיֹּאמֶר חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־ הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ: (כד) וַיְהִי ׀ כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־ סֵפֶר עַד תֻּמָּם: *

(יז) ויחר אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: (יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים: (יט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל: (כ) כי אביאנו ששי אל האדמה אשר נשבעתי רביעי כסדן לאבתיו זבת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ועבדום ונאצוני והפר את בריתי: (כא) והיה כי תמצאן אתו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו כי ידעתי את יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי: (כב) ויכתב משה את השירה הזאת ביום ההוא וילמדה את בני ישראל: (כג) ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך: (כד) ויהי ׀ ככלות משה לכתב את דברי התורה הזאת על ספר עד תמם: *

ויצו ופקיד

(כג) ויצו את יהושע בן נון. מכאן רמז לכתוב מכאן ואיל נתכוון לזרזו לכתוב מכאן ואיל קודם לכותו את יהושע את החמור בסמוך דכתיב קרא את יהושע שהגם שרוצה היה משה מתעכב לעשות מאחר ה׳ מכף ואיל נתכוון לזרזו לכתוב מכאן ואיל קודם לכותו את יהושע את החמור בסמוך דכתיב קרא את יהושע וגו׳ ותכוכו חף על פי כן חפץ ה׳ להקדים הכתיבה של הסירה וליתודה וכן תמצא בחמר הכתוב ויכתוב משה את הסירה הזאת וגו׳ וילמדה וגו׳ ואחר כך אמר ויצו את יהושע וגו׳ שהוא הקב״ה צוה את יהושע וחזקו להכניס את ישראל ומן הראוי היה לו לנעיר כל מאמר ית׳ אחר ישוב ואת כך יקיימו מצוותיו לכתוב השירה וללמדה שלא הטעם הוא לפי שה׳ ציוה לכתוב וללמד מכאן ואילך אלא שלא לגרום לו לבתוב שלא שלח לציוה עד פירוש את יהושע

ולמדה ואומר שימה בפיהם ואומר נ׳ מצוות צוה ה׳ אחת לכתוב שנית ללמדה את בני ישראל שידעו כותב השירה פליטית לשומה בפיהם לידע ויודעתה ושלשתן עשה משה דכתיב ויכתוב משה את השירה ב׳וילמדה את בני ישראל ב׳ וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד דברי שומע

(כה) וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם שביעי וַפַּקִּיד מֹשֶׁה אֶת לְיוֹאֵי נַטְלֵי
נְשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:
(כו) לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה
הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־
שָׁם בְּךָ לְעֵד: (כז) כִּי אָנֹכִי
יָדַעְתִּי אֶת־מֶרְיְךָ וְאֶת־עָרְפְּךָ
הַקָּשֶׁה הֵן בְּעוֹדֶנִי חַי עִמָּכֶם
הַיּוֹם מַמְרִים הֱיִיתֶם עִם־יְהוָה
וְאַף כִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי: * (כח)
הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי
שִׁבְטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדַּבְּרָה
בְאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וְאָעִידָה בָם אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ: (כט) כִּי יָדַעְתִּי
אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחֵת
תַּשְׁחִתוּן וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקָרְאַת
אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים
כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה
יְדֵיכֶם: (ל) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי
כָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת־דִּבְרֵי
הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תֻּמָּם:

ע׳ פכוקים אדניה סימן:

פרשת האזינו

פ פ פ

האזינו הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה **לב**
וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ
אִמְרֵי־פִי:

יערף

(כה) **ויצו משה את הלוים** שביעי **ופקיד משה** [את לויאי נטלי
נשאי ארון ברית יהוה לאמר:
(כו) לקח את ספר התורה
הזה ושמתם אתו מצד ארון
ברית יהוה אלהיכם והיה־
שם בך לעד: (כז) כי אנכי
ידעתי את מריך ואת ערפך
הקשה הן בעודני חי עמכם
היום ממרים הייתם עם יהוה
ואף כי אחרי מותי: * (כח)
הקהילו אלי את כל זקני
שבטיכם ושוטריכם ואדברה
באזניהם את הדברים האלה
ואעידה בם את השמים
ואת הארץ: (כט) כי ידעתי
אחרי מותי כי השחת
תשחתון וסרתם מן הדרך
אשר צויתי אתכם וקראת
אתכם הרעה באחרית הימים
כי תעשו את הרע בעיני
יהוה להכעיסו במעשה
ידיכם: (ל) וידבר משה באזני
כל קהל ישראל את דברי
השירה הזאת עד תמם:

ע׳ פכוקים אדניה סימן:

פרשת האזינו

פ פ פ

האזינו השמים **ואדברה** **לב** **אציתו**
ותשמע הארץ
אמרי־פי:

שמיע ואמלל
ותשמע ארעא
ממרי פומי:

יבסם

(א) **האזינו** השמים. כמו מתרים בהם בישראל ותניו עדים בדבר שכך מתרתי בהם שמתחלת תהיו עדים וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ. מפני מה יכרתם לעתיד לבא את שלא יתורו לא קבלנו עלינו הברית מי בא ומכחישן לפיכך העיד בהם שמים וארץ שהם קיימים לעולם ושל בשר ודם יזכו ויבלו העדים ויתנו בכרס בטן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם. ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדי׳ תחלה ועכר את השמים ולא יהיה מטר והארץ לא תתן את יבולה ואחר כך יתבדת׳ מדה על מדה: יערף

עיקלה סיבלת נם כן דרך הרחבה ומין הכרע תכנו נלך כו ובזה יתיישבו כל הדקדוקים על נכון והנם דקדמוניו בחרו דרך מהר כבר מצינו עכ׳ פיום לתורה ובעניין ההגדה יכולים לפרש נכם פיום הפירוש תיבד לדבריהם כל מיון הכיוון בדבר רלבה ומה נם פיום לנו להסביל עני הדברים בכסיק כמבר מבאר בסמוך הנה הדרך מלנו מיבבים כו כל הדקדוקים הוא עלה לבי פיום שבשמים הם כל ונים בפשט בענין לזה הרח לכם מפה פיוש מיזכם ואחר לכם המוכם ולמען דברי ולמען אחר ותאמע פירוש מעלתה בלא הטעיות מזה כי לפניו היא עומדת ויכולה להמוע הימוע המאמר היועה מפיו והוא מימרו אמרי כי לפיוש כ׳כ קרובה מצלו ולדרך זה הרחוקו ייכוב כל הדקדוקים כי לפי כאחד רחוק ואחד קרוב לזה חלק הכתוב לכל אחד כפי דרכתי לו ליחוק קרא פיוש מזנו ובתנם על עצמו לקרא בקול נדול והוא מימרו ואמרים ולקרוב כפי הרחוק לו העיד שנם הלו ידבר אלא מאיזנו צריך לקריאה כי תצמנו יאמר הנם בלא יקרא בקול נדול מלא בחיוך מיעות מפיו תפעת בויולדך זה יתייבבו דברי ושמים לאמר כאזנו ואמר כי ה׳ דבר פירוש טיב לפיר עצמו ואמר כי ה׳ דבר פירוש טיב לפיר כי ה׳ דבר יבצרך המדבר הזה הקדוש הנם בהיות הוא כמו שנאמר מיעב ישמים עצמו ואמר כי ה׳ דבר פירוש טיב לפיר כי ה׳ דבר יבצרך המדבר הזה הקדוש בדיוק הוא יותר ריא יכוב הכתוב דבכתוב ישמים שים לה׳ ובפיק ואמר כתני הלו ידבר כאמר ה׳ כי תיכם בהיכת הטעיות מרן והאזינו מרן לחיותה רחוקה בריכה לטעיות תוכם לכתוב ואולי כתיבת האזינו ויולדנו בה יכי הדברים עלה בערך בחיבת פה מיכם התחתך התועיות התהיה הכוונה בדברנו ובערך ראיתי בהיות הרחוקות תיבת הכתובים כדברי הלל והדברים מוחיחין בן שבל ראיתי על מכם הוא שאתרו חלל לפי פיבם קרוב לכתוב כי עלתיתי בתרן ובבר ראיתי בהיות לבתוב תחוקה: **עוד** נתכוון שבבר שם פיי הדבות בתיבת בנוי הבתוב מחד חלה הרחוקות פיחסם בשם הכתוב ואחד חלק הנוסני בפסוק יקרא לל הכתוב מבל ועוזר ובבבר לרחוקות שבתבם קרא הלו ואחר האזינו הכתוב פירוש חלקי הכתוב עלביותם בתוכים בנסתר לזה קרתם להאזין ואחר בנקדו דבור קבם כי הנכם תסבול פרוש בעיני הכורת כי אביר מיוכב וכנגד הנוף שהוא בנבלה אחר

(ב) יערף כמטר לקחי • זו היא העדות שפניו מומר בפניכם תורה שנתתי ליכרל שהיא חיים לעולם הזה כמטר שהוא חיים לעולם כאשר יערפו השמים טל ומטר : יערף • לשון יטיף וכן יערכו טל : תזל כטל • שהכל שמחים בו לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין : כשעירים • לשון רוח סערה כתרגומו כרוחי מטרא מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם־אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן : וכרביבים־טיפי מטר נראה לי על שם שיורד כאן נקרא רביב כמו דלת שמר רובה קשת : דשא • מרבדין עטיפת האדם מכוסה בירק : עשב • קלח אחד קרוי עשב וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב : (ג) כי שם ה׳ אקרא • הרי כי תרגום בלשון כאשר כמו כי תבואו אל הארץ כשאקרא ואזכיר שם ה׳ אתם הבו גודל לאלהינו • וברבו עמו מכאן אמרו שעוברין בדרך שם ככוב מלביותו אחר ברכה שבמקדש : (ד) הצור תמים פעלו • אף על פי שהוא תוך כשביתי פורענות על עובדי רצונו לא בטוף הוא מביא כי אם בדין כי תמים פעלו : אל אמונה • לאלם לנדיקים נקראם לעולם הבא • ואף על פי שמאחר את תגמולם סופו לתתן את דבריו : ואין עול • אף לרשעים מלאם שכר נקראם בעולם הזה : צדיק וישר הוא • הכל מנדיקים עליהם את דינם וכך רמזו וישר לבם • צדיק מפי הבריות וישר הוא ורמזו להצדיקו :

שחת

יְבַסֵּם כְּמִטָּרָא אִלְפָנַי יִתְקַבֵּיל כִּטְלָא מֵמְרִי כִּרְוחֵי מִטְרָא
דְּנַשְׁבִּין עַל דִּתְאָה וְכִרְסִיסֵי מַלְקוֹשָׁא דְּעַל עִשְׂבָּא :
אֲרֵי בְשֻׁמָא דַּיְיָ אֲנָא מְצַלֵּי הָבוּ רְבוּתָא קֳדָם
אֱלָהָנָא : תַּקִּיפָא דְּשַׁלְמִין עוֹבָדוֹהִי אֲרֵי כָל אוֹרְחָתֵיהּ דִּינָא אֱלָהָא
מְהֵימְנָא דְּלֵית עִמֵּיהּ קְדָמוֹהִי
עַוְלָה לָא נָפִיק מִן קֳדָם דְּזַכַּאי וְקַשִּׁישׁ הוּא :

חבילו

מצבטית ה׳ לנדיקים שישמע נופס אחר שיהיה כתרן והוא אומרו ותשמע התרן לתרי פי ומתוכה דבר אתה למד כמו שלא יתרון דבר ה׳ לא ישמע נופו השוכן בתרן את קול הכרוז האות ולא יהיה עפרו כנער :

יערף כמטר לקחי פירוש ע״ל אומרם זל מה אין קמח אין תורה וגומר יכוין הכתוב במאמר זה כי כמו שה׳ נותן מטר לזון ולפרנס כמו כן נריכין הם ללמוד תורה וזה שיעור הכתוב יטיף כמו שהמי מטיף המטר לקחי וכאלו אמר יערוף לקחי כמטר שמין הקדוש ברוך הוא שוחל מהשדם ללמוד תורה עד שמכין לו כדי פרנסתו ומתוכה דבר אתה למד שאם לא יטיפו מפיהם טפי תורה אין חפץ ה׳ לתת מטר והוא מה שפירשנו במאמר התנא אם אין קמח אין תורה פירוש אם רואית כמין קמח דע שמין תורה וטעם שכינה ללמוד תורה לשון זה ישרוף לדמות למשפה המטר שהוא מטיף :

עוד ירמוז כי כדרך שהמטר מכיעתו תפוכב מיתה לאדם כמו כן מניעת התורה תערענו ע״ל מותרנו אם תאמנו ונומר חרב ונומר וכפל לומר בשלות עונות לקחי אמרתי בנגד שני תורות תורה שבכתב ותורה שבע״פ בנגד תורה שבכתב אתה לקחי שה׳ נתנים מידו ליד משה כתובה בתכלב ולקים ואנם אלא נתן אלא עשרת הדברות בהם כלולים על מה שכתוב בספר בתאמרים זל ובנגד תורה שבע״פ אמרו במאמר פה אל פה וכיוצא לתורה שבכתב תטר ולתורה שבע״פ טל לפי שהתורה שבכתב היא העיקר ויסוד כל דבר ותורה שבע״פ הם תיקוניה והקדוקים לחיים תפורשים הם אלא נראים והוא ענין אלקח הכתוב בדמיונה שדיבור תורה שבכתב למטר שהוא יסוד ועיקר הכל ותורה שבע״פ לטל שהוא תיקון והעתדות מה שעשה המטר ניתו שהיה תורה שבע״פ לתורה שבכתב : **עוד** ירמה ע״ל אומרם אנשי אמת כי מצות עסק תורה שבכתב היכה אלא כיום ולא בלילה ואין אומרו בבריותא כמשה בתומם מ׳ יום שהיה אצל ה׳ היה מכיר בין היום ללילה מהליכות כדרכי ה׳ מלמדו שהיה מבנה היה יודע שהוא לילה ויש טעם בדבר שאין לימוד מקרא בלילה ולזה היכה תורה שבכתב למטר שאינו מתיר לא ביאות הנשמי אבל לא ביאות רחמה ולא ולזה אם כאומרם ל־בה על פרטיות להוריד נשמים אלא בעשה כמו כן המ׳ רחמ׳ היה דורה בזמנו המונבל לו יום ולא לילה ולזה אמר שהיה תורה שבע״פ לפטל לא מפסיק קין ותורף יומם ולילה כמו כן תורה שבע״פ אין לך זמן שאינו זמכה : ואל תקשה שהטל יפריחנו השמש כי אין המניעה מצד הטל :

כשעירים ונומר יתבאר ע״ל אומרם בבריותא רבי ישמעאל כשמעמידין את התפ בדין אם יש בידו מקרא שוחלין מתנו לתה ליה ואם בידו מעשה שוחלין ממנו תלמוד וכן עזה הכה מניעתן דברי הבריותא מוכיחין דהברים כמי שיש בידו מקרא אין שוחלין ממנו מעשה מדבכה אלא מדרגה אחת כפי יכלתו יותר ממה שהרחם בעליו היה לעשות נדר לתעלה מזה והוא אומרו כשעירים ונומר וכרב ביש ונומר פירוש כשיורד ה׳ טיפי קטנים של הדשא שהוא קשן וכרביבים שהם טיפי גדולים ועבים עלי עשב שהוא גדול שיכול לסבול כדמיונו זה מצות התורה כל אחד כפי כחו שיוכל להשיג ויש בזה להקל ולהחמיר להקל על מי שאינו יכול להשיג יותר ולהחמיר על מי שיכול הרבה שעושלין ממנו הכל ואפילו מעשה מרכבה :

כי שם ה׳ אקרא הכוונה כי הדבר אשר אלוה יכוין במאמריו הוא שם ה׳ ע״ל אומרים זל כל התורה כלה שמותיו של הקב״ה ויש״ה הוא אומר יערוף כמטר לקחי שהיא התורה שהיא שמו יתברך ופי׳ אקרא מלשון יקר : **עוד** דמו שהגם שתלה לי״ם עסק התורה בטל ומטר לא תהיה הכוונה בלימוד על זה אלא לקרות בספר תורת ה׳ והוא אומרו כי • פירוש יהיה הטעם שם ה׳ אקרא לקרות בתורתו שהיא שמו יתברך כדי שיתן גודל לאלהינו הוא תקרא תורה לעמה לגדל ולפאר שם כבודו ואומרו אקרא הוא מה שיעשה כל אחד מהם או ע״ל זל שבשעות כל עוסקי תורה הם ניעוני משה ולא דור המדבר לבד אלא עד סוף כל הדורות כל העוסק בתורה הוא בחשה ולזה כיצד עסק התורה ולא יאמר אקרא ויבן :

עוד יתכה אומרו כי שם ה׳ ונומר בתוכת טעם להגמאר אחר כך שהוא הכו גודל לאלהינו והוא ע״ל מה שאמרו זל בספוק יוסב תהילות ישראל אלא שם ה׳ על כסא התהילות ע״ל שאמרו בכמה תשמים ברוך ה׳ אלהי ישראל ולא היה לו כחף רוח כשאמרו לו אלהי שתים יתרן ואלהי האלהים וזה כח דכרו הטוב כאן גודל ומאחר הבו גודל ומעלה לדבר זה שהיו חפץ ליקרא אלהי אלהינו והוא אומרו לאלהינו כי בתחלות שהיה שם ה׳ והוא אומרו כי שם ה׳ אקרא בזה כשם שבחין העליונים ואומרים ברוך ה׳ אלהי ישראל שבח זה יש בו גדולה ובשבח מה שאין כן בשאין יש בוסקים בתורה ואומרים האלהים בדיוק ה׳ אלהי ישראל שבח זה גדול מאוד משה משה ויתקדש הדבר שהרי הם מכחישים ח׳ כשאין בוסקין בתורתו בשאחתעוסקים יהם אלהותו עליהם ורזל דרשו הרבה דדשות וכפטי׳ וגומר :

הצור תמים פעלי פירוש לפי שהדם ואחר שעשק התורה יסוכב טל ומטר לזה היכיר שהם האדם עסק בתורה ומוכיחיו יפים ולהם אין מי שרואה אדם שאין עליו עול תורה ואותם בלומדיה ומודדין לו בתילה נפש שכול ושבות והוא אומרו כיוצרים שאחרו ללומדי תורה וכשהוד הדומה בה

(ה) שחת לו וגומר • בתיגונתי הבולו להון ולא ליה: בניו מומם • בניו מומם • מומם על בניו ולא עליו: דור עקש • עקש ופתלתול בתו ואת יוסרם יפקדו • ובלעזן תשבנה חילדה בסיגים עקימות ופקיחות: ופתלתול • מתעורטלים כפתיל זה שזורין חוטו ומקיפין חוטו סביבות הגדיל • פתלתול מן התיבת הכפולת • כתי ידקדק מהמדש סחרחר סנלגל: (ו) הלה תגמלו זאת • לפיון ניתה וכי לפניו אתם מתיבין אתו כיצד ליפרע מכם ולהשיב לכם כפל התיבות • עם נבל • עשכחו את העבות להם: ולא הכם • ליפרע את הגולדות בזה כיצד להשיב ולדבר: הלא הוא קנך • מקנך • בקנך • בקן הסלעים ובמרן חיקה • עתקך כפל מיני תקנה: רוש עשך • מיתה בתוחות: ויכוננך מחרי כן בכל מיני כסים וכי • מכם כהנים ימכם נביאים ומכם מלכים כדך כהכל תלוי בו: (ז) זכור ימות עולם • מה עשה בימותיהם שכעיניהם לפניו: בינו שנות דור ודור • דור אנים שהניף עליהם מי מיקומים ידור המביל משפטי דבר אחר לא נתתם לבבכם על מעשי: בינו שנות דור ודור • להביר להבא מיה בידו לשיבב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: עמל תניך • אלו הנביאים שבקרתו לכות בתו בנתתי בפליהו מבי מבי רבב ישראל: זקניך • אלו החכמים: ויאמרו לך • הרמטומים: (ח) בהנחל עליון גויים • כשנחל הקדוש בריך הוא לאכשיסיו את חלק נחלתו הניפן ושטפס: בהפרידו בני אדם • כשהפיל דור הפלגה מיה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן אלא יצב גבולות עמים קיומם ולא אבדם: למספר בני ישראל • בשביל מספר בני ישראל שעתידים לנפות מבני אם ולמספר שבעים נפש כל בני ישראל שירדו למצרים הניב גבולות עמים שבעים לנוף: (ט) כי חלק ה׳ עמו • ולאחר כל זאת לעני בשיב חלקו בכוב ביניהם ועתיד לנפות ומי הוא חלקו עמו ומי הוא ניחו: יעקב חבל נחלתו • והוא הפלישי בתכות המשולש בפלשה זכות זכיה מבי מבוי וזכות מביו וזכיתו הרי פלשה כחבל הזה שהוא עשוי בפלשה נדולים והוא וכניו היו לו לנחלה ולא ימעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

ימנהו

(ה) שִׁחֵת לוֹ לֹא בָנָיו מוּמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל:
(ו) הֲלוֹיְהוָה תִּגְמְלוּ־זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא־הוּא אָבִיךָ קָנָךְ עָשָׂךְ וַיְכֹנְנֶךָ:
(ז) שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ־לָךְ:
(ח) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(ט) כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:
הוֹלְקֵא הַיֵּי עַמְיָה יַעֲקֹב עַרַב אַחֲסַנְרְתֵּיהּ:

סיפק

חַבָּיִלוּ לְהוֹן לָא לֵיהּ בְּנַיָּא דְּסָאֲבוּ לְהוֹן עַמָּא דָּרָא עִקְּשָׁא וּפְתַלְתְּלָא:
הָדֵין קֳדָם יְיָ אִתּוּן גְּמִלִין דָּא עַמָּא סָכְלָא וְלָא חַכִּים הֲלָא הוּא אֲבוּךְ דְּקַנְיָךְ אוֹרַיְתָא וְלָא חַיֵּיכוּ הַפִּיכוּ הֲלָא הוּא אֲבוּךְ וְאַתְּ דְּיָלִיהּ הוּא עֲבָדָךְ וְאַתְקָנָךְ: אִדְכַּר יוֹמִין דְּמִן קַדְמַת עָלְמָא אִסְתַּכַּל בְּשְׁנֵי דָּר וְדָר: שְׁאַל לְאֲבוּךְ וְיַחֲוִי לָךְ וְרַבָּךְ וְיֵימְרוּן לָךְ:
בְּאַחֲסָנָא עִלָּאָה עַמְמַיָּא בְּפַרְשֻׁתְהוֹן בְּנֵי אֱנָשָׁא קַיֵּים תְּחוּמֵי עַמְמַיָּא לְמִנְיַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אֲרֵי

(ה) בניו מומם. כתב לו ונומר • בתיגונתי הבולו להון ולא ליה: בניו מומם • מומם על בניו ולא עליו: דור עקש • עקש ופתלתול בתו ואת יוסרם יפקדו • ובלעזן תשבנה חילדה בסיגים עקימות ופקיחות: ופתלתול • מתעורטלים כפתיל זה שזורין חוטו ומקיפין חוטו סביבות הגדיל • פתלתול מן התיבת הכפולת • כתי ידקדק מהמדש סחרחר סנלגל: (ו) הלה תגמלו זאת • לפיון ניתה וכי לפניו אתם מתיבין אתו כיצד ליפרע מכם ולהשיב לכם כפל התיבות • עם נבל • עשכחו את העבות להם: ולא הכם • ליפרע את הגולדות בזה כיצד להשיב ולדבר: הלא הוא קנך • מקנך • בקנך • בקן הסלעים ובמרן חיקה • עתקך כפל מיני תקנה: רוש עשך • מיתה בתוחות: ויכוננך מחרי כן בכל מיני כסים וכי • מכם כהנים ימכם נביאים ומכם מלכים כדך כהכל תלוי בו: (ז) זכור ימות עולם • מה עשה בימותיהם שכעיניהם לפניו: בינו שנות דור ודור • דור אנים שהניף עליהם מי מיקומים ידור המביל משפטי דבר אחר לא נתתם לבבכם על מעשי: בינו שנות דור ודור • להביר להבא מיה בידו לשיבב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: עמל תניך • אלו הנביאים שבקרתו לכות בתו בנתתי בפליהו מבי מבי רבב ישראל: זקניך • אלו החכמים: ויאמרו לך • הרמטומים: (ח) בהנחל עליון גויים • כשנחל הקדוש בריך הוא לאכשיסיו את חלק נחלתו הניפן ושטפס: בהפרידו בני אדם • כשהפיל דור הפלגה מיה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן אלא יצב גבולות עמים קיומם ולא אבדם: למספר בני ישראל • בשביל מספר בני ישראל שעתידים לנפות מבני אם ולמספר שבעים נפש כל בני ישראל שירדו למצרים הניב גבולות עמים שבעים לנוף: (ט) כי חלק ה׳ עמו • ולאחר כל זאת לעני בשיב חלקו בכוב ביניהם ועתיד לנפות ומי הוא חלקו עמו ומי הוא ניחו: יעקב חבל נחלתו • והוא הפלישי בתכות המשולש בפלשה זכות זכיה מבי מבוי וזכות מביו וזכיתו הרי פלשה כחבל הזה שהוא עשוי בפלשה נדולים והוא וכניו היו לו לנחלה ולא ימעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

דור עקש ופתלתול וגומר כתם יהיה עקש לבד דברי התורה תניס המעקשים למוד יוצר ומי גרם לזה שנשחת היותו עקש ופתלתול פירוש מתחזק בעקשיתו כאחד מיני בדורות בדורות הללו מיני מפיקורסות דרך עקש וכשחדם מוסר עקשותיהם הם מתחזקים כאומרים עקשים קשים וזה מוכרח מולדת בית:

הלה׳ תגמלו זאת אחר לשון גמול לשביר שכתקים שיחלהו טוביות כעל כל אשר גמלה עמנו ה׳ מלמים רעה אחת טובה ואומרו עם נבל ולא חכם יתון חכם הכבוית רבבל לומר שהגם שיהיו עם נבל מטבעם אם היו חכמים לא היו נבלים עם ה׳ כי הוכל יכיר שחוסך מוסר אך למחשור ולא יהיה נבל ואיה מי שיאמר הלא הוא מביך וגומר סדר ד׳ חלוקות ה׳ והוא ברא את האדם ובנגדה אחר הוא מביך שבית שקנה אותנו לעבדים בתה שהוציאנו מיד פרעה ואחיה אותנו בתורה ובמצות ובנגד זה אחר קנך: ג׳ נתקן אותנו תיקוני מעולה ורם את שביקשו בתוכנו ובניה אותנו ותיקון נדול בעבד אותנו כלי יהיו לקבל ריבוי טוב ובנגד זה אחר עשך פירוש מעשה אחד מלבד הבריאה הרמוזה בתאחר מביך: ל׳ שתכן אותנו התכוננות הנלחי לזכות בו חיי העולם הבא שהוא עשוי לבבל זה היה שמין הנבל טוב נבלה עם נדל זה אם לא לבד היותו שכל והוא אומרו נבל ולא חכם:

זכור ימות עולם אחר ד׳ חלוקות בנגד ד׳ דבריס שאחר בפסוק שלפני זה בנגד מיתרו שהוא הבורא אחר זכור ימות עולם שהוא הבורא אחר זכור ימות עולם אחר בינו שנות דור ודור שיתבוננו בתה שפעל ה׳ בעבור כל כ׳ דורות ואיה אם יאמר הלא הוא היועץ ממצרים ודור רביעי רבעבם לאחרן ובהם יכיר מעשיו ית׳ ליעם יש שבהם קנך ובנגד אומרו עשך שהוא תיקון עליון שבירך בו שנתן בכריתו בתוכנו ובניה אותנו אחר שהל אחיך ואנדך אחיך הם היבוחים וכן יראיה הלל ובניך ויכוננך שפירשנוהו על הכיות עוה״ב אחר וקניך ויאמרו לך פירוש הם חכמי ישראל המבירים בדרכת הדבר והמופת לי ה׳ הם יאמרו לך:

בהנחל עליון גוים פירוש בשכחיל ה׳ ב״ה את הגוים לבני מעלה אמר הם פחותים מלאו זה יניד אמר לא רצה ביתכנו על שמו ונתנם לבני מעלה בהפרידו בני אדם פירוש כלא עשה ה׳ כל החומות ביד בר אחד אלא הפרידם ונתן חלק לכל שר שר ואומן החלוקה שעשה בהם כשיבא נאולם לעתיד יהיה פירוש יש לך לדעת כי כל מעשה ה׳ יש זר לעומת זה טוב ורע ובל נפניה שבבראתים יהיה ה׳ אב׳ אלוהות אילן אחד טוב ואחד רע אילן הטוב הוא אדם הראשון אילן הרע הוא ס״מ אדם בליעל וכשחטא אל״ר ונתערב רע בטוב חזרו להיות יונקים מאילת אל״ר גם נפניות רעות עד שיגלה נפש אחד טהור שבה בלילות כל הנשמות הרשעות ונתערב רשעתן הטוב מאחד הוא יעקב מביניו עליו אלוהים ולזה אמרו סופרים דיעקב אבינו אעין סופרים לאחד קדמאה והבן הדברים ואילן זה יש בו ע׳ ענפים והם ע׳ נפש שירדו למצרים ואחר ע״כ כאשר

(י) ימצאהו ונומר . תופס מנח לו כחוכים בחרן המדבר שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ושולו מה שלח עשו ישמעאל ועשו שנאמר וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן : וכתיבו יכל ישימון . חרן היה ושמה מקום יכלת תניגים בנות יענה לף שם נמשכו אחר החוכה ולא חמרו למשה היאך נגא למדברו מקום היה ושמעון כעניו שנאמר לכתך אחרי במדבר : יסובבנו . שם שכבם והקיפם בענניט וסבכם כדגלים מרבע רוחות וסבבם בתפלית השל שכפה עליה' כנינית :יבוננהו. שם כתורה וביכה : יצרנהו . מנחם ערף ועקר' ומן החומו : כאישון עינו . הוח השחור שבעין שהאחור יוצא היחנו . ואנקלוס מרנ'ימנהו יספקהו כל נרכו כמדבר כמו ומנח להם . לח ימנח לנו השל : יסובבנהו . מתרגמין סחור לסכינתיה לחל מועד בחמנע ומרבע הדגלי למרבע רוחות : (יא) כנשר יעיר קנו . נהגם ברחמים ובחמלה כנשר הזה רחמני על בניו ואינו נכנם לקנו פחאם עד שיהוח מקשקש ומטרף על בניו ככנפיו בין חילן לחילן בין סוסה לחביריתה כדי שיעורו בניו ויהיה בהן כח לקבלו : יעיר קנו . יעורר בניו : על גוזליו ירחף . אינו מכניל עצמו עליהם חלח מחופף נוגע ואינו נוגע חף הקב"ה שדי חלח מנחנוהו שניח כח כשבח ליתן תורה לח נגלה עליהם מרוח אחת חלח מחרבע רוחות שנאמר ה' משעיר בח וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קדש . חלוה מתימן בח זו רוח דביעית : יפרס כנפיו יקחהו . כשבח ליטלן ממקום למקום אינו נוטלן כרגליו כשאר עופות לפי שאתר עופות ירחים מן הנשר אחל הנשר אינו ירח חלח מן החן לפיכך נוסחן על כנפיו אתר מוטב שיכנם בחן כי ולא יכנם בבני חף הקדוש ברוך הוח ואחתה תכנם על בנפי נשרים כשנפעו מנרים אחריהם והשיגום אל היס היו זורקים בהם חנים ואחבי בליסטראות מיד ויסע מלאך האלהים וגו'ויבא בין מחנה מנרים וגומר : (יב) ה' בדד . ה' בדד ובטח נהגם במדבר : ואין עמו וגומר . לא היה בח אחד מכל אלהי הגויים להרחות כחו ובלחם עמהם . ודבותינו דרשוהו על העתיד וכן תרגם אונקלוס ואני אומר דברי תוכחה הם להעיד השמים והארץ ותהא השירה להם לעד שסופן לבגוד ולא יוכרו הרחמנות שעשה להם ולא הגולדות שהוח עתיד לעשות להם לפיכך נדיך ליסד הדבר לכאן ולכאן וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור כן עשה להם וכן עתיד לעשות כל זה היה להם לזכור :

ירכבהו

סִיפֵּק צוּר כִּירֹחוֹן בְּאֶרֶץ
מַרְבָּרָא וּבְבֵית צַחֲנָא אֲתַר
דְּלִית מַיָּא אַשְׁרִינוּן סְחוֹר
סְחוֹר לִשְׁכְנָתֵיהּ אַלֵּיפִינוּן
פַּתְנֵמֵי אוֹרַיְתָא נְטָרִינוּן
כְּבָבַת עֵינֵיהוֹן : בְּנִשְׁרָא
דְּרָחִישׁ לְקִינֵיהּ עַל בְּנוֹהִי
מְרַחוֹפֵף מְפָרֵשׂ נַהֲפוֹהִי
מְקַבֵּלְהוֹן מְנַטַּלְהוֹן עַל תְּקוֹף
אֶבְרוֹהִי: יְיָ בִּלְחוֹדוֹהִי

עָתִיד לְאַשְׁרָיוּתְהוֹן בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא וְלָא יְתְקַיֵּים קֶדָמוֹהִי פּוּלְחַן טָעֲוָאן :

אשרינון

(יג) יְמַצְאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר
וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ
יְבוֹנְנֵהוּ יְצַרְנֵהוּ
כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ: (יא) כְּנֶשֶׁר
יָעִיר קִנּוֹ עַל גּוֹזָלָיו
יְרַחֵף יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ
יִשָּׂאֵהוּ עַל אֶבְרָתוֹ :
(יב) יְהוָה בָּדָד יַנְחֶנּוּ
וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר :

עוד יכוין לומר להיות שיש כ' כוונות

בנסמות יש שבחה מעולם עליון ולזה יחמר חלק ה' פירוש חלק מה' כ"ה כך יכול היס נפשות שבחות מחקום הנק' נחלת שדי ולזה יקרח יעקב חבל נחלתו ודקדק לומר חבל לרמוז ענין גדול חשר בילו יודעי חן כי כל נפש החיונית שבחדם יש לה חוט אחד דבוק עם שורשה והוח יונח מהנחיריים ודבוק בשורשו לחעלה ומשם יונקת הנפש לחיות ועל נפש הלשע אמר הכתוב הכרת תכרת ונומר פירוש שחומו השורש הדבוק מהנפש למקום שחמנו חובבה יכריתנו ה' ושוב אין לה יניקה וזו היא מיתה רח"ל וכנדיקים נחמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגומר והוא חומרו הבל נחלתו והבן :

ימצאהו בחרן מדבר ובתהו וגומר נרחה כי יכוין הכתוב ע"ד לימרם לל לח יחלו ישרחל מחנרים עד שעשתה כחולה שחין בה דנים וגומר ואמרו עוד שחם היו ישרחל מתעכבין במנרים היו נטחעים שם לבד לעולם כי היו ככנסים בג' סעדי טומחה לזה חמר ימנחהו בחרן שהיח מדבר פירוש חרבה ואין בה מעם ולזה לח חמר ימנח־ו במדבר חלח בחרן מדבר והבן : ואמר עוד שחלבד שהחרן מדבר מבלי ניוון קדושה חלח שהוח מהי ליל ישימון פירוש חלמה טיכופת וטומחה ותחלת שחמרו בזוהר כי חהו היח בחינת קליפה חחת וכמו כן ליל ישימון שרש בחינת הרע והמקום מושלל מטוב ומובלל מהרע ולזה ה' סבבו פירוש לשון שחירה ואחר לשון עתיד והבונה בזה שהוליחם מחקום הרע ההוח שלח נטמחו שם עוד בבחותו מקום עלמו כשסיח מביח ה' המכות על מנרים היה חומר מותם ע"ד לומרו ומקנה יש' וגומר וכחרן נותן וגו' ולכל בני ישרחל היה חור וגומר ולח יחן המשחית וגומר והיח לומרו יסובבנהו ואומרו יבוננהו פירוש על ידי שנתן להם תורה שהיח מקור הביכה שבזה יבדנהו כחישון עינו ע"ד לומרו תבוכה תנגרכה ואומרו כחישון עינו כמאמר הנביח כל הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו והבונה בזה כדרך שחין חדם סוכלת בניבת החדם בה והטעם לנד כי נוף החכבע אכור וחבין זבה וחין הרוחני סובל הנשחי והיח סוד מחמר הרשב"י שחמר ווי לה לנשמתה דסכלה חלמ נוכרתה פירוש שהשם שבו נכנסת להעכיסה היח חיב נכרית בערך חיב הנשמה ולזה חמרה נפש הלדיק חטבול בחיב הנקרח נהר דיבור פירוש בעול שלח נתרחק חיב ולח נפש שבזה לח יטחערו והבן סודן של דברים והוח לומרו כחן כחישון עינו כי הם רוחניים וכל חון מהם נפשי ולזה יהיו ויפחיתו בהם לפילו בניבת העבור כמו שהיה בניבת יד בחישון עין וזה היה חחר שהנחילם התורה ולזה קדם לומר יבוננהו ואחר כך חמר יצרנהו כחישון עינו והוח טעם מנוח לח תעשה והבן :

עוד ירלה לומרו יבוננהו יצרנהו ע"ד לומרם לל בחסכת שבת שלשה בריכין בחיבה ואחד מהם הוח תלמיד חכם והטעם לפי שהמזיקין מתקנחים ממעלת בן תורה ומתגברים בו לזה חמר יבוננהו פירוש יתן לו התורה שנקראת תבונה לזה חל עליו לשומרו כשומרו יצרנהו ונומר :

בנשר יעיר קינו רלל דר בו מה שדרשו בו וחון מדבריהם ז"ל ע"ד לומרם לל כי כפיטרל עובדי רנונו חין בעל הדין נוגע בנפשות תחילה לח מתחיל להטירנו בבנעני בתי' לחר כך בבנעני בנדים וכו' והוח חמר בכשר יעיר קינו כחו כן ה' מעורר בניו גם מעוררם כפי היכולת שיוכלו עמוד בו כלומרם לל שחין ה' מנסה החדם חלח כפיעור שיוכל לסבול ולומרו יפרוש כנפיו ונומר ע"ד לימרו יחינו פסוטה לקבל שבים שחם על הערה שיעיר ה' ליטרחל יתעוררו לשוב בתשובה תכף ומיד פסוטה ואמר יפרוש לעתיד זה שיעורה טעם סיפרוש כנפיו מעקרת הוח בכביל סיקחהו לחים ישרחל החוזר בתשובה שזולת זה לח היה פורש כנפיו ואומרו יסחלו ונומר ע"ד לומרם לל בפסוק ובטל בכנפים יגיד דבר כי יש כח בחת של מלחכים שנקרחים בטלי כנפים ושירותם היח מכל דיבור טוב וברכת ה' היונחת מפי חיש יהודי יסחוה כנפיהם והוח לימרו יסחלו על חבריתו פירוש יסח הבח ממנו מהטוב :

ה' בדד ינחנו יחבחר ע"ד לומרם לל בפסוק חיבור עבדים חפרים הבח לו כטיטרחל יש ביניהם מחלוקות חפילו טעון הבח לו פירוש ע"ד והנחה למדינות עשה והוח לומרו ה' בדד פירוש כשהיטם בדד לעזון בד ה' יכחנו ואומרו ואין עמו חל נכר פירוש רבש"ם שם טעון חין ה' מחטיב לו כזון זה ומחמר חין עמו מתפרש ע"ד שדרשו לל בפסוק דורש חין לה מכלל שיש לה כמו כן בחם שלפנינו חמר חין עמו מכלל שיש עמו חלח שחין ה' מיסרו על זה :

(יג) ירכיבהו על במתי ארץ • כל המקרא כתרגומו : ירכיבהו • על כס גבוה מכל הארצות : ויאכל תנובות שדי • אלו פירות מז׳ ארצות לגיר ולתבל מכל פירות הארצות : ויניקהו דבש מסלע • מעשה בחד מחתר לבתו בסיכני הבא לי קנינות מן החבית הלך ומצא הדבש נף על פיה

עור

ירכיבהו

על במותי ונומר מין זה נמשך עם המתור למעלה אלא התחלת ענין ונמשך למטה וגיזרת הדבקים היא ויצמן ישרון ונומר :

לא

אלוה פירוש נם הם מינם ונוכחים להם לנד היותם אלוה אלא לעבות להם נוהנים ומבוקשם וכנגד מה שעובדים לעבודת אלילים אמר אלהים לא יעשים פירוש הנם כמוהם יודעים היותם מה טיבם על האלילים הם עובדים מותם ומיתרו תדעים מדבוק בהו ונומר ציון היה כפירושי כי יסיתך אחיך ונומר :

צור

ילדך תשי יפלאך ע״ד לשיחם בעצם ברכם הקדוש בריך הוא לביית את המדם נתלך בחלאכים ואחרי לפניו מה תנום ונומר ונתעצם ס׳ נגד דברי המלאכים ובדרכי והעניים המנגדים ע״ב ולזה כשיראל טובדי לניהו מחלישים טיבם לידעו כל אדם והוא תומרו ילדך תשי :

והשכח

אל מחוללך מתפרש לטון עדי כדרך תומרו ותעד חלייך והכוונה שעשאך מחיל עדי על כל הנבראים תפילו על המלאכים כתומרו הרכבת תנום לרשעיהו תו ע״ד תומרו ישראל אשר בך אתפאר טעשאך עדי לי יתברך ורזל תמרו דרשות וכפטים ונומר :

כי

דור תפוכות ונומר פירוש לפי שתמר הכתוב בסתוך תסתירים אני ונימר ובזה לא יסתק וירחה הנם פיעשו תעוכה ויחכנו קולם ואין זה מן הנכון לעשות כן לזה נתר תומר הטעם כי דור תפוכות פירוש מתפכים מטובה לרעה ותומרו בנים פירוש תפילו יחכמו להטיב

ירכיבהו על במותי ה׳ בדד ינחנו כשנמר חלק הרע מישראל והוא תומרו ואין עמו ל נכר שהוא חלק הרע הדבוק בתרש מחטא התדם והמעכיל יבין :

(יג) ירכיבהו על במותי ארץ • על במותי ארץ ישראל שהיו גבוהות מכל הארצות : ויאכל תנובות שדי • אלו פירות מז׳ ארצות לגיר ולתבל מכל פירות הארצות : ויניקהו דבש מסלע • מעשה בחסיד אחד לבתו בסיכני הבא לי קנינות מן החבית הלך ומצא הדבש נף על פיה אתר לבתו זו זו על דבש היא אמר לו הסקע יד לתוכה ותמצא מעלה קנינות מתוכה : ושמן מחלמי צאן • אלו זתים על גוש חלב : (יד) חמאת בקר וחלב צאן • זה היה בימי שלמה שנאמר ויעשה בקר בריאים ועשרים בקר רעי ומאה צאן : עם חלב כרים • זה היה בימי עזרא הסופר שנאמר מוכלים ברים מצאן : חלב כליות חטה • זה היה בימי שלמה שנאמר ויהי לחם שלמה : ודם ענב ונומר : בימי עזרא הסבטים הסותים במזרקי יין : (טו) ויבעט ישרון • ארץ : לשון נופה : שמן • לשון שדה : חלמים צור • תקפו וחזקו על שלש כתחיו תיכוך לתיבה על מחריו נקיד חלמים בל״ת פתח וכסהוח דגיש נקיד חלמים בל׳ פצח : (יד) חמאת בקר • היא נתמת בקר : וחלב כהילטו ע״ב החלב : צאן • חלב של צאן וכסהוח דגיש נקיד חלב למד נזרי כתו בחלב אילו : כתמניו • כפטים : ואלים • כתמניו היו : בני בשן • נתנים היו : ועלית השער • חטה נתנים כרלב וגסין כפוליה : ודם ענב • היה פותה טיב ושתים יין חמוב • חמר • יין בלשון תרתי • חמר • אלין זה שם דבר חלף לשון מכוכת בטעם ווזנים בלעז • ושתי יש לפרש שני מרחיות הללו אתר תרגום של מנלום תטרינון על תקני מרגע ונומר : (טו) ויבעט • לשון עוטי : כשית • כתו כשית לשון כי כפר פניו בחלטי כלים שעמו מכפנים וכסללו יכעלים מכתון וכן הוא תומר וישם פיהם על כחל : כשית • יש לשון קל כלשון כשיי כתו וכותם קלון עליו • ואם כתב כשית דגש יהיה כמתב כשית את מחיים כתו כי כפר פניו : ויכעל צור • נגח וכזהו כנתמר מחריפים אל היכל ה׳ ונומר • אין נכול נדול מזה : (יו) יקניאוהו • הכעיסוהו : בתועבות • כתועבות : וקניתו • כנין תוכב זכור וכפטים שנתמר בהם תועבה : (יז) לא אלוה • כתרגומו לית בהון נהוך • אלו הוא בהם ניתך לא היתה קנתה כפולה כמות עכשיו : חדשים מקרוב כתו • תפולו התיותם לא היו ידעום אתם ולא עלתה טערתם מכניהם • רגלים בהם • נכרי כהם רואה תיתם היה תומר זה לפי יהודי : לא שערום אבותיכם • לא ירחום אתם לא עמדה טערתם מכניהם • דרך טערות התדם לעמוד מחמת ירחה כך נדרש בספרי ויש לפרש עוד טערום לפון ושעירים ירקדו שם • שעירים הם דמים לא עטו אבותיכם : (יח) צור ילדך תשי • תבכה ורכותיהו דרכו כעבה לכטיב לכם אתם מכעיסין לפניו ומתיסים כתו מלכטיב לכם : אל מחוללך • מיניתך תרחם לפון יהולל תילות • יחול כיולדה : (כ) אסתירה פני • אם תעלה בהם בסופם : כי דור תהפוכות המה • מכפנין רעוני לכעם : לא אל • אין נדולי נכרים בהם כי הורתים דרך טובה ושרי אתנה : אמון • לשון ויהי אומן נורדטו׳ם בלעז • דבר אחר אמין לשון אחיה כתרגומו אתיו בסיכני בעשה ובכתב ובעשה קלב בטלו בבטחתה ועשה הנגל : (כא) קנאוני • הבעירוהו אתתי : בלא אל • בעשו הוא תומר אתה בזוי אתה מאד : בזוי נבל מכעיסה • אלו הכופרים ואן הוא תומר אתר נבל בלבו אין אלוה :

קדחה

(נב) קדחה • בצרה: ותיקד • כמו עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה • מרגלם ויבולה: ירושלם המיוסדת על ההרים שנאמר ירושלם הרים סביב לה: (כג) אספה עליהו רעות • מחציר רעתי על רעה לפון אספו שנה על שנה • ספות הרוה • עולותיכם ספו על זבחיכם • דבר אחר אספה מכלה כמו פן תאספה: חצי אכלה בם • כל חצי משלים בהם וקללה זה לפי הפורענות לברכה היתי חצי כלים והם חיצים כלים: (כד) מזי רעב • מנקלום תרגם נפיחי כפן ואין לו מה מוכיח עליו • ומשמו של רבי משה הדרשן מטולי"ש שמעתי שעירי רעב חדם בחוש מנדל כעב על פניו: מזי • לשון ארמי כעב מזיא • דהוה מפך במזיו: ולחומי רשף • הסלים נלחמו בהם שנאמר ובני רשף ינביהו עוף והם שדים: וקטב מרירי • וכריתת עד כשמו מריר: קטב • כריתה כמו מהי קטדך כמול: ושן בהמות • מעשה היה והיו הרחלים נוסכין ומתיתין: מחת זוחלי עפר • ארס נחשים המהלכים בנחושם על העפר כחים הזוחלים על הארץ • זוחלי לשון מרוצת החיש על הארץ • דבר וכן כל מרוצה • דבר המשפשף על הטפר והולך: (כה) מחון תשכלם חרב • מחון לשון תשכלם חרב נייסות: ומחדרים חומה • כשבורח ונמלט מן החרב חדרי לבו נקופים עלי מחית חומה ויוצא את ואולך בם • דבר אחר ומחדרים חומה • כשיש חיות רעות בחוץ חומת דבר כתה שנאמר כי עלה מות בחלונינו • וכן ת"י • דבר • אחר מחון תשכל חרב • על מה שעשו בחוצות ירושלם ומספר חוצות ירושלם כמתם מוכחות לבעת: ומחדרים חומה • על מה שעשו בחדרי חדרים שנאמר מפר זקני ישראל עושים שיש בחדרי מצפיותו: (כו) אמרתי אפאיהם • אמרתי בלבי אפאה אותם • ויש לפרש אפאיהם להשליכם מעלי הפקר ודומיתו מלינו בעזרת ותתן להם מרן נוים ותחלקם לפחה להפקר וכן הכיו ארחם • ויש כותבים אויתו כתרגומו יחול רוגזי עליהן • ולפי ראינו שהם כן ה"ג לו לכתוב אשבית אותם למחוק ואותן ליסוד כמו אחרי אשר אשבית אותם כפי המלכ התיכונה אינה רחוקה כו כלל • ותרגום תרגם אחר לשון הפרישה השנויה בספרי החולקת תיבה זו לב' תיבות • אתירתי לך מי שם אתרתי בחפי אתם כלומר אינם שיאמרו רומיהם עליהם אין הם: (כו) לולי כעס אויב גור • אם לא שכעס עליהם להשחית ואם יוכל להם ויאמרו יתלה הגדולה בי ובאלהיהו ולא יתלה הגדולה בי • וזהו שנאמר פן יכעיו צריהמו • יכבדו הדבר לתלות גבורתי בכחי הגדולה כלו: פן יאמרו ידינו רמה ונומר • כי לותו גוי מיבד עצות המה: (כח) ואין בהם תבונה • ואין בהם תבונה ומוסר: יסכילו זאת מיכה ירדוף ונומר: (כט) יבינו לאחריתם • יבינו לב להתבונן לבוף פורעניותם של ישראל: (ל) מיכה ירדוף אחד • מאחי אלף מישראל: הם לא כי צורם מכרם ונומר • מכרם ויתרם בידיהו דלכאורה בלעו: (לא) כי לא כצורנו צורם • כל זה היה למאויבים להבין שהשם הסניחם ולא להם ולאלהיהם הנצחון שהרי צור הכה לא יוכלו כלים אלהיהם כנגד צורנו • כי לא כשלנו אלהם • כל צור שהמתינה לעון אלהים • ואויבינו פלילים • עכשו מייבינו פושעים אותנו אחרי ניחנו מכרנו להם:

(כב) כי אש קדחה באפי ותיקד עד שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסדי הרים: (כג) אספה עליהו רעות חצי אכלה בם: (כד) מזי רעב ולחומי רשף קטב מרירי ושן בהמת אשלח בם עם חמת זוחלי עפר: (כה) מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה גם בחור גם בתולה יונק עם איש שיבה: (כו) אמרתי אפאיהם אשבית מאנוש זכרם: (כז) לולי כעס אויב אנור פן ינכרו צרימו פן יאמרו ידנו רמה ולא יהוה פעל כל זאת: (כח) כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה: * (כט) לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם: (ל) איכה ירדף אחד אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם והוה הסגירם: (לא) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים:

כי

אמרתי לולי

אֲרֵי קְרוֹם תַּקִּיף כְּאֵישָׁא נְפַק מִן קֳדָמַי בְּרַנָּז שִׁיצֵי עַד שְׁאוֹל אַרְעִיתָא אָסִיף אַרְעָא וַעֲלֹלָרֹהָה וְשִׁיצֵי עַד סְיָפֵי טוּרַיָּא: אָסִיף עֲלֵיהוֹן בִּישָׁן חִצַּי אֲנָרֵי בְהוֹן: נְפִיחֵי כְּפַן וַאֲכָלֵי עוּף וְכִתְשֵׁי רוּחִין בִּישִׁין וְשֶׁן חֵיוַת בְּרָא אֲנָרֵי בְהוֹן עִם חֲמַת זַנְיָנֵי דְזַחֲלִין בְּעַפְרָא: מִבָּרָא תְּחַכֵּיל חַרְבָּא וּמְתָנַיָּא חַרְנַת מוֹתָא אַף עוֹלֵימַתְהוֹן אַף עוֹלִימַתְהוֹן יַנִּיקֵיהוֹן עִם סָבֵיהוֹן: אֲמַרִית יְחוֹל רוֹנְזִי עֲלֵיהוֹן וַאֲצֵישִׁינוּן אֲבַטֵּל מִן בְּנֵי אֱנָשָׁא דּוּכְרָנֵיהוֹן: אִלּוֹלֵפוֹן רוֹנְזָא דְסַנְאָה כְּנִישׁ דִּלְמָא יִתְרַבְרַב בְּעֵיל דְּבָבָא דִלְמָא יֵימְרוּן יְדָנָא תְּקִיפַת לָנָא וְלָא מִן קֳדָם יְיָ הֲוַת כָּל דָּא: אֲרֵי עַם מְאַבְּדֵי עֲצָה אִנּוּן וְלֵית בְּהוֹן סוּכְלְתָנוּ: אִלּוֹ חַכִּימוּ אִסְתַּכָּלוּ בְּרָא סַכָּרוּ מָה יְהֵי בְּסוֹפֵיהוֹן: אֵכְהֵין יִרְדַּף חַד לְאַלְפָא וְתַרֵין יְרַהֲטוּן לְרִבּוֹתָא אֱלָהֵיהוֹן אֲרֵי תַקִּיפֵהוֹן מְסָרִינוּן וַיְיָ אַשְׁלִימִינוּן: אֲרֵי לָא כְּתוֹקְפָנָא תּוֹקְפֵיהוֹן וּבַעֲלֵי דְּבָבָנָא הֲווֹ דַיָּינָנָא

אֲרֵי

אמרתי לולי

כעס מויב ונומר פירוש שכמה וכמה הבעסות הכעיסוני מויביהם והוא אומרו מנור מלמון מנרה בקליר־מלנור הוא כעסו על מויב ועומדים הם לכלליון וכשירמו שהכעיסוני שם יש ח"ו ישכרו צרימו פירוש יחשבו כי יש לאומותם נכריה ולא נדיק וישתוק דבר אמת לפקר ח"ו ויוד חוסם פן יאחרו ידינו רמה פירוש מלבד שיכחישו אמונת ישראל ודתם ויסיפו לחטוא לויתר שאומותם מחונה רחויה והוא אומרו פן יאמרו ידינו רמה וטיבתם ועלותם לא מה' היה אלא מעו אחר הם עובדים והוא אומרו ולא ה' פעל כל זאת פירוש כל טובתם והצלחתם והרחיה אלא עשו יש' דבר רע מה שהם מוכס עושים ויותר מהמה והם מאלו בהם ויתכבדו:

או ירגה שכל הפעולה הזאת שעשו השחתה גדולה בישראל והשביתו מהנוס זכרם יאמרו אלא עשם כל זה ה' אלא בכעוסו כח ורגון עבודת עז שכו' הלכיותם עליהם:

כי גוי מובד עצות פירוש כאין חכם שהגוי ירחה ויקח מוסר ויאמר ואם הכעיסו מעט רחם מה עלתה בידם וכו' ויטיב מעשיו והוא אומרו כי גוי מובד עצות פירוש אין בטבעו דבר זה ותכוב הוא מבעות כאלו ואין בהם תבונה להבין דבר מתוך דבר כאו שאמרנו לו חכמו ישכילו זאת פירוש חירי החק הבא על יש' ותזה יבינו לאחריתם מה תהיה על מעלם:

איכה ירדוף יש לפרשו הערה לגוי שהוא מתגורר בהעדר נרגעת שהיא מיכה ירדוף אחד ונומר פירוש אחד מהמומות אלף מישראל פירוש כי בכל מלחמות הרגילים בין האומות לא יהיה דבר כזה שהוא מעיד כח וגבורה כזו בין האומיות:

איכה ירדוף אחד אלף פירוש אחד מהמיחד מהאומות אלף מישראל וכו' ועיין מה שפירשתי בפרשת בחוקתי בפ' וירדפו מכם ה' ויפלו ונומר:

אם לא כי צורם פירוש עידת הדין וכמו שפי' בפסוק הצור תמים ונומר ומי' וה' הסגירם פי' מידת רחמים עם מידת הדין כמו שכתב לא כי יש' כ"כ יודיע ליש' שיפלו אלף לפני אחד:

כי לא כצורנו ונומר פירוש הטעם שיפלו טעם אחד אלף כי צור מכרם וה' הסגירם ולא יפלו לומר מבלתי יכולת ה' ונומר ח"ו וכמאמר משה לה' במעשה התרגלים כי התוקף של ישראל כתוקפם של האומות שהיו לך עם שעמדה ימים רבים בסוד ועד תרגיפה לעון שקר ונפל ולמד עשו של כמים אשר תעו אחריהם דוב אומרו ובמה הפליחה עשות ככתוב בדברי רבינו סעדיה נאון יפה על פי כן והיה כלא היה והבית כאלה אחכל צורנו כגיא מעלין בקודם ומפי הנוים יסביאו על זה לאמור בדברי הבבלי כי גדול שמי בנוים וכשירמו מפלת יש' בדרך זה גם הם יפשוטו כן והוא אומ' ואויביהו פלילים ל' דיינים כאו' ונתן בפלילים פי' יפשוטו גם הם אלא כצורנו גורם לא כדומים הפחתת י' יעכרו ל' החתת כמו שאמר כן יעכרו ונומר כן יאמרו ונומר:

(לב) כי מגפן סדום גפנם. מוסב למעלה מורתי בלבי תמחיתם ותסבית זכרם לפי מעשיהם מעשי סדום ועמורה: שדמות. שדה תבואה כמו ובדמית לה עשה מכל • בשדמות קדמון: ענבי רוש • עשב מר: תסכלות מרורות למו • משקה מר רחוי להם לפי מעשיהם פורעמותם • וכן תרגם מנקלום ותועלמת עובדיהון כמרורותיהון: (לג) חמת תנינים יינם • כתרגומו הא כמרת תנינים כם פירעונותהון הנה כמרירת נחשים כום מסתה פורעניותם: ורחם פתנים • כוסם שהיא מכזר לנשוך • חויב לכזרי יבא ויפרע מהם: (לד) הלא הוא כמוס עמדי • כתרגומו כסבורים הם שנתיאשתי מעשיהם כולם עבודות וכמורי לפני: הלא הוא • פרי נכנס ותביעת נקמות כמוס עמדי: (לה) לי נקם ושלם • עמי נכון ומזומן פירעונות נקם • ושלם להם כמעשיהם • הנקם ושלם להם בעולם • ויש מפרשים ושלם הם דבר כמו ושלים ודומה מצינו שהיה כתוב ומיעט מלשון להם: לעת תמוט רגלם • כשתפוש זכות אבותם סמוכים עליו: כי קרוב יום פירושו • מתארכת להביא עליהם יום פורענותם ומזומן לפני להביא על עלוחים שהרבה • ותם עיתודות למו • ותהר יבואו לפני עד כמן כמו יתהר יחשוף • עד כמן העיד עליהם משה רבינו פותחה להיות הפורענות לעד כשתבא עליהם הפורענות ידעו למי הועדתים מרחם • תכמן ומילך העיד עליהם דברי מלכותו פיבמו עליהם כללות הפורענות כלל אשר אמר למעלה והיה כי יבאו עליך הברכה והקללה וגו׳ ושב ה׳ אלהיך את שבותך: (לו) כי ידין ה׳ עמו • כשיפסוט מותן ביסורין הללו החמורות עליהם כמו כי כם ידין עמים • כי זה היכו משמש בלשון להה לשת טעם לדברים של מעלה אלא לשון תחלת דבור כמו כי תבואו אל הארץ בפיבואו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקדוש ברוך הוא על עבדיו לשוב ולרחם עליהם: יתנחם • לשון רפך מחשבה להטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד • כפירושה כי אזלת יד החויב הולכת ומחוקת עליהם ואפס בית עצור ועזוב: עצור • כופף • עזוב על ידי עזר ומושל כיוצא בהם: עזוב על ידי עזוב • עזוב היה המושל העזר בעם ולא יכלו מפוזרים בגאתם לגבות על החויב בלעון לעז מיינטיט־עזור הוא הבוסי׳ בתעזור התושל: עזוב • מחזק כמו ויעזבו את יהושלם עד החומה • תיך לא עזבה עיר תהילת: (לז) ואמר • הקדוש ברוך הוא עליהם מי מלהימו ע״ם שיעבדו: צור חסיו בו • הסלע שהיו מתכוונין בו מכני החמה והגבה כלומר שהיו בוטחין בו להנין עליהם מן הרעה: (לח) אשר חלב • היו אותם תלוהית מוכלים עדיו מקריבים לבניהם ומוזגין יין נסיכם • יהי עליכם סתרה • אומרו הנזר יהי לכם מחסה ומסתור:

(לב) כִּי מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם וּמִשַּׁדְמֹת עֲמֹרָה עֲנָבֵמוֹ עַנְבֵי־רוֹשׁ אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ: (לג) חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר: (לד) הֲלֹא־הוּא כָּמוּס עִמָּדִי חָתוּם בַּאֹצְרֹתָי: (לה) לִי נָקָם וְשִׁלֵּם לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם וְחָשׁ עֲתִדֹת לָמוֹ: (לו) כִּי־יָדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנֶחָם כִּי יִרְאֶה כִּי־אָפְסָ עָצוּר וְאָפֶס עָצוּר וְעָזוּב: (לז) וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צ֫וּר חָסָיוֹ בּוֹ: (לח) אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ יֵשְׁתּוּ יֵין נִסְכָּם יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:

ראו

שְׁתַן הֲמַר נִסְכֵּיהֶן יָקוּמוּן בְּעֵן וְיַסְעֲרוּנְכֶן יְהוֹן עֲלֵיכוֹן לְמַנְיָן:

דזו

כי מגפן וגומר פירוש נומן טעם למכירתם ולקדוש לא תחרת׳ תפתיהם ואומרו מגפן כבר הודעתי כי דבר שבקדושה יש בכללו גם כ״ש כאומרו גם את זה לעומת זה עשה ויאמר ויבדל במשלו לגפן דכתיב גפן ממצרים תסיע וכבגדם כשהרשיעו תמיד מגפן סדום וגפן היא מילן הרע שנאמר מומר עכביו עכבי רוש ונומר ולפי כחינם תלה מוחזים בה ואין כל ענפה מתכה לזה תמר מגפן ולא תאר כי בגפן סדום גפנם ובחר מכל דומה הרע סדום לפי שבתחלת סחתם בסדום ואומרו ומשדמות עמורה כי כמו שבעבכי מילן הקדוש יש נדר למעלה מנדר והעלינו יתיחם תלוי גם זכר להיותו משפיע והתחתון יתיחם תלוי גם נקבה להיותו נשפע כאן כן המשיל מחיות בבורסי הרע לכ׳ נדרים נדר הראשון יקרא גפן • ונדר כ׳ נקרא שדה והמשכיל יבין בדומתם בקדושה ויאורו עיניו:

הלא הוא כמוס עמדי ונומר פירוש הנם שבשביל כעס מויב נמנעתי מעשות בהם משפט המתחייב להם על מעשיהם לא מפני זה יכזבו מעונש המגיע להם הלא הוא כמוס עמדי חתום בחוברותי ליום הדין ועל זה תאר הנביא ותם תעצו ליום פקידה ולא ילמד מה שחרך שמואל מפחד יום הדין כאומרם לא במעשה בעלת אוב וכפל לומר כמוס עמדי חתום ונומר ע״ד חיימרו ניסח עון וכפיניע לנדר שיאמר נלאתי נסוג יחתמהו בחוברו׳ ויקרא הוא משובי דעצה כ״ונאת אמם מנרתקה ולהט חותם יום ה׳ והוא אומרו לי נקם פ׳ רוב שיקוק הוא בעלמו כך יכול:

לי נקם ושלם יתבאר ע״ד אומרם לא פלעתיך לבא יוציא ה׳ חמם מנרתקה להרשעים בידועים בה ולהטה אותם והבדיחים מתרפאין בה והוא אומרו לי נקם ושלם פירוש נקם להרשעים ושלם שכר טוב לצדיקים ואומרו לעת תמוט רגלם הוא סוד מאמר עקבות משיחא והוא פירוש גילוגי רגלי ס״מ בפסוקו רגלם על עושי רעה ותאמר מתם שנגע בה מלבר במעמיד כידוע ליודעי חן: ואומרו כי קרוב יום ונומר הוא מאמר הנביא כי קרוב יום ה׳ ונומר ואומרו וחם עתידות למו הם הנחמות העתידות כשיתעלמו עוני רשעה תכף יאחר לקיים הנבואות העתידות לצדיקים:

כי ידין ה׳ עמו ונומר פירוש אחר שנאמר ענין מכעיסי אל עד סופם חזר להבטיח לכללות ישראל אלא לעולם יריב אתם כי ידין ה׳ עמו פירוש יעמיד במשפט פוסות התעלה אבר עבדיו וירחם נראות עבדיו על הצדיקים מהם הרגו מהם שפיטתם ובשביל הצדיקים אבר נעטרו יתנחם והוא אומרו ועל עבדיו יתנחם פירוש בשבילם יתנחם לומר די נראות הגלות ועוד כשירחם ה׳ לחין כח בישראל להגיל עצמן מהגלות וכוח חין בצדיקים ליסר בשבט מוסר למרגיזיו אל נם לא ישחרו בישראל מנשים נדולים נביחים חוזים בעלי רו״ק ואין מסכול ונומר והוא אומרו כי מחלת יד ובזה מצם עצור פירוש ע״ל ויעזור בעמי פירוש לחין כח למדריכים בדרכי ה׳ להדריכם ועזוב פירוש ומצד זה נכאר הנם לחין מעשיהם מהוגנים אף על פי כן יבא בטענה לפני השלחים הרמוז בתיבת ניר והיא חסיו בו כי ישראל הנם פירסיהו ויצברו על חלה מתנות ה׳ אף על פי כן למחסיהם בה׳ ועליו סובלים לילית ושפלות ונחרנים על קדושת שמו ומזומדים ומנפים ניר נואלם והיא חסיו בו ואומרו אשר חלב זבחימו ונומר הוא מאמר ה׳ בנגד דבריהם הבדיים הוא עלה כי ידין ונומר ויתנחם על מה שסבלו בעבדיו ועוד כי יראה כי אזלת יד ונומר ואמר ונומר ואסיב ה׳ אשר חלב ונומר יקומו ימוכן הדבר תיבעתו הכריתם של מוכלי זבחימו כי לא יוציאו ולא יגילו ויכירו כי ה׳ הוא לבדו מוסיע והוא מה שנאמר אומר רמז עתה כי אני ונומר:

יקומו ויעזרוכם ונומר לפי כיוצ ב׳ חיני עץ ים שעובד עץ למאכלי נמור ויש שעובד עץ למאכלי שניהם ה׳ כמו שפירשנוהו במקומו לזה אחר בנגד העובד כל למאכלי אמר יקומו ויעזרכם עזר בעלמה כי לפיכך זה מעשהו לעזור לישראל ביניהם ובין אלהי בילם וכנגד העבד למלות נאמר ואמר יהי עליכם סתרה:

(לט) ראו עתה. הביטו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע. ומן הפורענות שהושבתיכם ואין מיחה בידי: אני אני הוא. ואין מלהים עמדי. עומד כנגדי לתחות: ואין מידי מציל. הפושעים בי: (מ)

ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל: כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעלם: אם שננותי ברק חרבי ותאחז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם: אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושבי מראש פרעות אויב: הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: (מא)

ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל: כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעלם: אם שננותי ברק חרבי ותאחז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם: אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושבי מראש פרעות אויב: הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: (מב)

ויבא

עבדוהי צדיקא יתפרע ופורענותא יתיב לסנאוהי ויכפר ארעיה ועל עמיה:

ואתא

(מ) ראו עתה כי אני אני הוא. עתה מה שאני מבטיח לכם לעתיד לבא שאני אני הוא שהבטחתי לכם בתחלה ואני לא אחר שהתנבאתי לכם בתחלה ואני לא אחר שהתנבאתי לכם בתחלה ואני לא אחר שהתנבא

(מד) ויבא וידבר • עבת כל דיבורי היתה נטלה רבות מזו ובתבה להם בסיתוך לו משה מתרגמן ליהושע סתים דורש בחייו כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היית לך לזרים רמז • ולמה חזרו כאן הושע לומר שלא זחה דעתו עליו • סמך על פי שבתבה

(מד) ויבא משה וידבר בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן: (מה) וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: (מו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׂימוּ לְבַבְכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵעִיד בָּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תְּצַוֻּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (מז) כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ס

(מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (מט) עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר־נְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לַאֲחֻזָּה: (נ) וּמֻת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר־מֵת אַהֲרֹן בְּהֹר הָהָר וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו: (נא) עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כי

(מד) ריש ויבא • עבת כל דיבורי היתה נטלה רבות מזו ובתבה להם בסיתוך לו משה מתרגמן ליהושע סתים דורש בחייו כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היית לך לזרים רמז • ולמה חזרו כאן הושע לומר שלא זחה דעתו עליו • סמך על פי שבתבה לי גדולה העניל עצמו בספר חתחילתי: (מו) שימו לבבכם • נתיך לבם שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכוונים לדברי תורה • וכן הוא אומר כן לבם רמז בעיניך ובאזניך כתיב וכאן לבך • והרי דברים קל וחומר ומה תכונית הבית שיהא נתיה לשמים ונתיה בקנה נתיך מקום שיהיו עיניו ואזניו יכולו ומכוונין לו־בין • דברי תורה שהן כנגדן על אחת כמה וכמה: (מז) כי לא דבר רק הוא מכם • לא לחיים אחם יגיעים כי אם למקום שהוא שלי בם כי הוא חייכם • דבר אחר אין לך דבר ריקן בתורה שאם אתה מוצאנו כאיון בי אתי מדרשו שאין לך מרה אחרי ואחרי לשון ריקנות הוא ומלשון ריקנו ישראל • ובדבר הזה תאריכו ימים • כשלשה מקומות נאמר בעצם היום הזה • נאמר בעצם היום הזה כאן נח בתחלת מרוי יום על עסקי דורו לומרים ככך וכך אם אינו מתיעצין בו אין אנו מניחין מרוי ליכנס בתיבה ולא עוד אלא אנו נוטלין כשולין וקרדומות ומבקיעין את התיבה • אחר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בתני היום • וכל מי שיש בו כח לתחות יבא ויחתה • אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה הושיע ה' לפי שהיו מצריים מומרים בכך וכך אם אנו מניחין אותם לנפשן אין אנו עוד אלא נוטלין סייפות וכלי זיין וירוגין בהם • אחר הקדוש ברוך הוא הריני מושיעם בתני היום

(נב) כי מנגד תראה וגו׳ כי אם לא תראנו עכשיו לא תראנו עוד בחייך: ושמה לא תבוא • וידעתי כי חביבה היא לך על כן אני אומר לך עלה וראה: הברפה. לפני מותו: סמיך למיתתו שמא לא עכשיו אימתי:

(נג) ואת (ס) ויאמר ה׳ אליו זה שאמר תחלה כשנתו לו מקום ואחר כך פתח בנחמתם של ישראל • ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל • וכל זה דרך היגוי היה כלומר כדי שלא שתחול עליהם ברכה: מסיני בא • ינא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר כאחד היונק להקביל פני כלה • שנאמר לקראת האלהים למדנו שיצא בנגדם; וזרח משעיר למו • שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו: הופיע • להם: מהר פארן • שהלך עם רבבות לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו: ואתה • לישראל: מרבבות קדש • ועמו מלאכי השבות מלאכי קדם ולא כולם ולא רוכם ולא כדרך כשר ודם שמרחם כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חופתו: אש דת • שניתה בתוכה אלא לפניו בשם שחורים ע״ג שם לבנים נתן להם בלשיחות כתב יד יחיו • דבר אחר אש דת • כתרגומו שנתנה להם מתוך האש:

וזאת הברכה לג

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: (ב) וַיֹּאמַר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ:

אף יְמִינֵיהּ מִנּוֹ אֲשָׁרֵיתָא אוֹרַיְתָא יְהַב לָנָא:

וזאת הברכה פ

וְדָא בִּרְכְתָא דְּבָרִיךְ מֹשֶׁה נְבִיָא דַּיְיָ יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם מוֹתֵיהּ: וַאֲמַר יְיָ מִסִּינַי אִתְגְּלִי וְזִיו לְהוֹן מִטּוּרָא דְּשֵׂעִיר אִתְחֲזִי לָנָא אִתְגְּלִי בְּגֻבְרְתֵּיהּ עַל טוּרָא דְּפָארָן וְעִמֵּיהּ רִבְבָן קַדִּישִׁין בְּרַם יַמִּינֵיהּ מִנּוֹ אֲשָׁרֵיתָא אוֹרַיְתָא יְהַב לָנָא:

אף

וזאת הברכה פ

וְזָאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: (ב) וַיֹּאמַר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ:

אף יְמִינֵיהּ מִנּוֹ אֲשָׁרֵיתָא אוֹרַיְתָא יְהַב לָנָא:

וְדָא בִּרְכְתָא דְּבָרִיךְ מֹשֶׁה נְבִיָא דַּיְיָ יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם מוֹתֵיהּ: וַאֲמַר יְיָ מִסִּינַי אִתְגְּלִי וְזִיו לְהוֹן מִטּוּרָא דְּשֵׂעִיר אִתְחֲזִי לָנָא אִתְגְּלִי בְּגֻבְרְתֵּיהּ עַל טוּרָא דְּפָארָן וְעִמֵּיהּ רִבְבָן קַדִּישִׁין בְּרַם יַמִּינֵיהּ מִנּוֹ אֲשָׁרֵיתָא אוֹרַיְתָא יְהַב לָנָא:

אף

(נב) כי מנגד תראה וגו׳ כי אם לא תראנו עכשיו לא תראנו עוד בחייך: ושמה לא תבוא • וידעתי כי חביבה היא לך על כן אני אומר לך עלה וראה: הברפה. לפני מותו: סמיך למיתתו שמא לא עכשיו אימתי:

(נג) ואת (ס) ויאמר ה׳ אליו זה שאמר תחלה כשנתו לו מקום ואחר כך פתח בנחמתם של ישראל • ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל • וכל זה דרך היגוי היה כלומר כדי שלא שתחול עליהם ברכה: מסיני בא • ינא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר כאחד היונק להקביל פני כלה • שנאמר לקראת האלהים למדנו שיצא בנגדם; וזרח משעיר למו • שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו: הופיע • להם: מהר פארן • שהלך עם רבבות לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו: ואתה • לישראל: מרבבות קדש • ועמו מלאכי השבות מלאכי קדם ולא כולם ולא רובם ולא כדרך כשר ודם שמרחם כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חופתו: אש דת • שניתה בתוכה אלא לפניו בשם שחורים ע״ג שם לבנים נתן להם בלשיחות כתב יד יחיו • דבר אחר אש דת • כתרגומו שנתנה להם מתוך האש:

כי אָרֵי מְקַבֵּיל תְּחֵזֵי יְיָ אֲתַר אַרְעָא וְתִקְפָּן לָא תְּיַעוֹל לְאַרְעָא דַּאֲנָא יָהֵיב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(נב) כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ג״ב פסוקים כלב בן יפנה סימן:

ושמה לא תבא תמצא ונוקר פירוש ע״פ תומרו וירחבו ה׳ את כל התרן ועיין מה שפירשתי שם:

ואת (ס) ויאמר ה׳ אליו זה שאמר תחלה כשנתן לו מקום ואחר כך פתח בנחמתם של ישראל • ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל • וכל זה דרך היגוי היה כלומר כדי שלא שתחול עליהם ברכה: מסיני בא • ינא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר כאחד היונק להקביל פני כלה • שנאמר לקראת האלהים למדנו שיצא בנגדם; וזרח משעיר למו • שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו: הופיע • להם: מהר פארן • שהלך עם רבבות לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו: ואתה • לישראל: מרבבות קדש • ועמו מלאכי השבות מלאכי קדם ולא כולם ולא רובם ולא כדרך כשר ודם שמרחם כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חופתו: אש דת • שניתה בתוכה אלא לפניו בשם שחורים ע״ג שם לבנים נתן להם בלשיחות כתב יד יחיו • דבר אחר אש דת • כתרגומו שנתנה להם מתוך האש:

כי אָרֵי מְקַבֵּיל תְּחֵזֵי יְיָ אֲתַר אַרְעָא וְתִקְפָּן לָא תְּיַעוֹל לְאַרְעָא דַּאֲנָא יָהֵיב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(נב) כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ג״ב פסוקים כלב בן יפנה סימן:

ושמה לא תבא תמצא ונוקר פירוש ע״פ תומרו וירחבו ה׳ את כל התרן ועיין מה שפירשתי שם:

ואת מענך תראה ונוקר פירוש ע״פ תומרו וירחבו ה׳ את כל התרן ועיין מה שפירשתי שם:

ושמה לא תבוא אל התרן ונוקר קמץ תחר שתאר ושמה לא תבוא מה תקוס לתוך ולומר אל התרן ונוקר ויתבאר ע״פ תומרם זל שנתיר משה ליכנס לארץ עם התכוות לעתיד לבוא ואחר קוויהר כי הוה יהיה את ישראל אל התרן בכח נתולפם ולוז כשתאר ה׳ ושמה לא תבוא תם שיהיו הדברים כשתעים שתלים לו בית תחרן לתולם ועד לוה תאר אל התרן תשר תני כותז ונוקר פירוש עתם ולא תל תשר יתן לעתיד ועיין מה שפירשתי פסוק תשבעה נא:

ואת הפרכה נרוך לפעת תר׳ ותת כתוס׳ ות״ו כתחילת עכין • עוד נרוך לפעת לתיום ענין נאתר כל הכתוב תם להודיע התכרך והתתפר הלא נכרים שם הדברים כלא פסוק זה תם היה תתחי תפסוי׳ ותאתר ונומר ותם להודיע כי זה היה לפני תותו סמוך למיתתו תוכנים תם הדברים תפס שלפניו ולתחרון שכמוך למיתתו היו הדברים ותה נם כי תה נורך יש בהודעת הזמן:

ונראה שתכוון הכתוב לשבח תיש

החלטים תה נדלו תכניו תכה בפ׳ התקודמת לזה סמוך לתאתר ותת שברכה תלפניה תאתר שכתוב החלט שנזורם על תפס לתו ז כתו׳ עלה אל הר העבר ם וגו׳ ותת וגו׳ על תפר וגו׳ ות״ל יאתר התומר כי זה תפס התיש טיבת כלבו על תיתתו תפר היו לה סיבה עם כני ישרא אחר ארן תחריתם בסוס גרתה לו תיתה בחוך לתרן ותני ורו תיבור התרן תפר נכספ׳ גם רלתה נפשו לה וטבע תנוש יחיק הסובב רע וזנם בידוע הוה הנדי׳ לשכלן אחר תיכולת זה יוציל שלא לעבות אותם תכל קורבת הלב היה נתכוונת עכ״פ לזה דבר בתורתו ואתר כי תלבך שלא שנת אותם ולא הרחיקם תלבו עוד לו זת הברכה ונו׳ ולא־ תתר ותת כתוס׳ ות״ו לשעיר נדר הקודש סיסתובב תיאתר הסמוך והכן ונתר לומר לפני תותו פירוש כתוך למיתתו להעיד עוד על הפלנת נקתותו דרנס דומן ההרנס שהוא פרק הנסיעה שהדבר יחייב לשנות לפ על פי כן נדרך אותם ותעיד כתוב על הברכה היותה תעולה ושלתה ככל לבו כתה שכתב בתחי תיבה להעיד על תה רק נולה: **עוד** ירמז בתו׳ ותת ונומר לשות שקדמו ברכות תחרים תכרתם בירך ת יצחק ויעקב לעקב ועקב לבניו ולכן נתקבצו לאתם ישרא לזה כשנא תפס לברך תדקדק בדבריו כי ברכתו היה תום על הרתשונים ע״פ שפי׳ זל כפ׳ ה׳ תלהי תפזתיכם יוסף ונומר ויברך אתכם ונומר שהכוונה היה זו תשלי ויברך אתכם ונומר הרי שתקדיך לדקדק תפר הוה תוסיף לברך וכתו כן תעיד כתן כי ברכתו היה תום׳ על ברכות הרתשונים והוה תה שרתו בתאתר ותת ותו׳ הברכה בת״ל תעידם התורה שהיה התעולה והתפוקחת יותר תכולן ונפר הכתוב לומר הדברים שכתם תתבלה על כל ברכה תת׳ ת יברך תפס וידוע הוה תעלתי כתו לאתר תלהי עולם בהוכיחו תתרן ותריתם ופס פירשתי כ׳ תים השלים וגת ולתר תה עתתו רזל לדרוש בתיבה זו עד שהגיעו לומר שהוה ע״ד תו׳ תים נעתי ותכוונה שתיבה היה נוזר יה׳ תקיים והכן ועיין תה שפרש פס״ד בשתוך־ל׳ תת כני ישרא׳ל ולא הספיק לומר כני תוכי שנתבוון לנרך עתהם הנעלתה תציני כל תי שהיה הכניה שהיה עם ישרא׳ל תפילו בנרה כתיב בתרה וידיעת הספים שוה שנתבוון תפס שהוה הכוכבין לברך׳עתהם ד׳לפני תותי כי הנם שנדול ערך תפס תוסף ריתו ובתו בעת תפס יניע העת תשר יקסף תל עתיו ולנד הד׳טעתים הנדולה ה׳ וייחדה לתעלה תכולם כתו׳ ותת ע״ד לתומרם זל שלא זכה תפס שיקרא תים התלהים על שבירך ת יצחק ויעקב ותוה תה שהעיד בתומרו ותת פירוש תלבד הל תשר פיל ויישה תחוסף כשהוסיף ותת הבריכה תשר ברך תפס ת כני ישרא׳ל בזה נקרא תים התלהים:

איש התלהים יתבאר שכתוב ע״ד תומרם זל ולזל תם יבוא תקדום ברוך הוא ליישב בדין עם אברה׳ יצחק ויעקב תיכם יכולים לעתוד בפניו ע״פ הא למדת כי תם שמושילים הנדיקים בתעניהם ובהתעלמותם בעוה״ז תיכו תלא לזכות תכה תרחתים תכל בדין לא וכתו׳ דוד ולא תבוא במכפט ת עבדך כי לא יצדק לפיך כל חי פירוש כל נדיק שיקרא חי ורתן הוציא הכתוב כי נדיק זה כתענם ופעל טוב תפילו בערך פתי הדין הרתוי בתלהים והוה תו׳ תים התלהים וחס יבוא ה׳ ליישוד עתו בדין יוכל כי הפלית לעשות רטוב והישר: **עוד** נתכוון בתתר זה לתניד עליו כי כל התענתו בתידות הטובות הידועות לו לא היו תלא לנד ירתתו תשיהו לא שהיה טבעי תייניו ת הדבר בתומרם זל בשתול בתחת ועלת לו ודוד וגו׳ כי שתול היה תם תטבעו תוזג ולא היה תם ותיבר לטעו ולוה בתחת שבנג יפתה תתנו התלוכה לפי שבעו של דוד תדתוני היה שיבה כדוד עבר ידות והן התים תפס יש תקום לחטוב שהיה ענייו תטבעו והיה בכלו תטביו לזה העידה התורה עליו בכל התענתותו ותנבורתו הרתון בתיבת תים היה לנד השלים היה ירת והוה תו׳ תים התלהים:

עוד ירמוז עלה תים התיופד לשלים שלא רם ולא יקום רתותו ונבתון הכתוב בסתיבות ת כני ישרא׳ל לתתר תים השלים להניד בתדרנם זו השיבה עם כני ישרא׳ל פירוש בתתענות תה שהרת בפס ותה שנסבל תפס והתסתלק תתתענות הנהנתו הטוב׳ה עתהם השיב תדנה זו ליקרא תים השלים:

ויאמר ה׳ תסיני בא ונומר זל תתרו יצא תרת ישרא׳ל תסיני ובח תעיר תפר פתח לבני עשו ליתן להם התורה הופיע תהר פתרן שהלך גם כן לישתעאל וק׳ לתה התחיל בתתיחר עשו תסיני בא ולה היה תחר שכתה לשעיר ולפתרן ולה קבלו וילה לקרות ישרא׳ל בברכה ליתנה להם עוד נרוך לדעת לתה היה תיה לדבר בג׳ לשעות בא זרח הופיע והזל לכולם יחד עלה תסיני בא ותשעיר ותפתרן עוד לתה בסיני הקדיש זכרון התקום ותחר כך תם שהיה תתנו ובפתרן ותעיר הקדי׳הבא ותח״כ התקו׳ **אבן** יתבתר הענין בתעיר תומרם זל לתה לה זכו התחות ובפרט יעקב שהיתה תיטתו שלתת לתם ה׳ תורתו ויתחיו שהתטיב הוה לפי תתין שכינה כופה על פחות תם׳ ריבוי ותיתת התורים נתיכה היתה הברתת שכינה כתו שכן תניכו ויהד ה׳ על הר סיני יתכן יתתר התומר הלא תניכו שתפילו שנים רתשונים ויוסקים בתורה תתרו במשנה שכינה פרוש בניהם לוה תתרו קתמוניכו יודעי דעת כי תת שתנו תומרים תכריך ס׳ ריבוי הוה על הברתת שלנית הכניה ותת שנים עשרה שופטים ויוסקים בתורה תו׳ תלה על תוף תחד כתתיר תתנם התופיע בתי שיתעורר להדבק בריבוי כל תחד כפי בוחו ותין ותתר התורת ב׳ נ׳ וג׳ לא תכל כללות הכניה תיכה שורה תלה על ס׳ ריבוי תישראל ותוה תתתר הכתוב ה׳ פירוש

(ג) אף חובב עמים • גם חבב יתירה חבב את השבטים כל אחד ואחד קרוי עם שהרי כניסתן לבבל היה עתיד להולד כשאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב גר ואל נוייס יהיה ממך : כל קדושיו בידך • נפשות הצדיקים גנוזות אתו כענין שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה׳ אלהיך : והם תכו לרגליך • והם רמויים לכך שהרי תוכו עתיד לתוך מחתית הגר כרגליך בסיני : תוכו • לשון פעלו הותווכו לתיך מרגלותיך : ישא מדבריותיך • נשאו עליהם עול תורתך : מדבריותיך • המוסר כו קרוב ליסוד כמו וישמע את הקול מדבר אלי • ושמע קול מדבר אלי כמו מתדבר אלי אף זה מדבריותיך מה שהיית מדבר להשמיענו למען לא טיפשו לדורות כלעגו • ואנקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך ודמ״ס כי שימות תשמעת לשון מן • דבר אחר אף חובב עמים • אף בשעת חיבתן של ישראל שהרחיקו לעמות פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם : כל קדושיו בידך • כל צדיקים וטובים דבקו בך ולא מכו מחריך ואתה עומרם : והם תכו לרגליך • והם מתחבבים ומתכבדים לתחת כלך : ישא מדבריותיך • מקבלין נזיריותיך ותיתיך בשמחה ואלה דבריהם :

תורה

(ג) אַף חֹבֵב עַמִּים כָּל־קְדֹשָׁיו
בְּיָדֶךָ וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא
מִדַּבְּרֹתֶיךָ׃

תורה
תּוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב׃

אוריתא

אַף חֲבִיבִינוּן לְיִשְׂרָאֵל כָּל קַדִּישׁוֹהִי בִּידָךְ הִיא
יִשְׂרָאֵל בְּגְבוּרָא אַפְקִינוּן מִמִּצְרַיִם וְאִינוּן מְדַבְּרִין
מִמְרָךְ׃

אוריתא

כללות הסבינים מסיני בא להקביל ישראל ובנאת הסבי׳ להקביל עם כבר עם ישיתה יהיו׳ ד׳ מורת ובאו מחד דרך הר שעיר ומחד דרך ר פארן לישראל שעברו דרך שם לא׳ ויבא ה׳ מסיני וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קודש כללות הסבינים ומאחר כך הודיע חלקי תורה שבאו דרך מקומות רבו ובקדק לומר זרח ויופיע בלא הלך דרך שם הלא זריחה אחת והופעה אחת ממנו • ולשון הופעה יאמר על חלק מועטו מהקדושים כדרך שאומרם על היכיעה רוח הקודש במדרשיהו שהוא נדר קטון שבכתי׳ אשרת סיר השכינה וייחס לבני שעיר נדר גדול מנדר של ישמעאל כפי מדרגתו כי הוא למעלה מישמעאל ובזה ניתיבו על הקדושים גם מה שהקדושים יכרון סיני לביאת השכינה ובשעיר ובפארן הקדים לזריחת והופעה כי במקום זכרון ה׳ הוא מאחר קופיע יזרח ורבן ורכוותה בכל ראמאר לשעיר מעלתם לישראל בברכתם כי רמיים הם לברכה וזה תדרך הרועה לברך בכל לבו לעורר הדבריים להלהיב הלב לברך בכל לבו וכו׳ המלת כעשה יפתח כשרצה לברך יעקב היה מקדמו שיו ומ״ל גזה גם ושקה לי בכי וזה מדבריים המעוררים ומיניע מה בפיהכתי בכרכת ויחי בפסוק מי מלה בה מן דברים וכמו כן המדון משה בחר לו לעורר מחבת לבו להלהיב מלהיב מתוק כה׳ ת״כם והעלה מיתם ונפשו הקדושה את להב להלהיב תריובי עליון וזה מחד מבלימות מחבתו בהקדוש ברוך הוא :

ואתה מרבבות קודש הרמשונים מיהרו בנתינת עמו חלק מרבבות ולא כל רוב להיות ב עניותו יתברך ולדבריהם יפרשו תי ואתה במקום ובניה ומין זה פסט התיבה ומם יפרשו ואתה הוא ובא מין מפורש מם רבוי מפילו קנתם ומולי כסוברים בדבנית רמרבת מין הכתוב ובניה ומין זה פסט התיבה הוא בלא הבית יתמו הרבבות קודש ומחבתם בהם לבדכה וזה תדרך הרועה לברך בכל לבו לעורר הדבריים להלהיב הלב לברך בכל לבו וכו׳ המלת כעשה יפתח כשרצה לברך יעקב היה מקדמו שיו ומ״ל גזה גם ושקה לי בכי וזה מדבריים המעוררים ומיניע מה בפיהכתי בכרכת ויחי בפסוק מי מלה בה מן דברים וכמו כן המדון משה בחר לו לעורר מחבת לבו להלהיב מלהיב מתוק כה׳ ת״כם והעלה מיתם ונפשו הקדושה את להב להלהיב תריובי עליון וזה מחד מבלימות מחבתו בהקדוש ברוך הוא :

מימינו מם דת לתי בירוש טעם בבחר ה׳ לבבוא שמה בתחתוריים ואתה מן רבבות קודש לבי מיתיניו מם דת לתי ה״ת ויהוה ע״ד מ״ם זל בפ׳ ויקחו לי תרומה מכל למלך מסביה כתי ונומר תמר למלך קחי נם מיתי שתה ורוח הטעם שנתן רמז למתה מרבבות מטעם ימיני מם דת לתי פירוש ליסרהל ומיתרו מם דת ולא מתה דת מם להסתיך תיבת דת למו והוא סודה לבניס על נבי כתיב מלהיב מתוק כה׳ ת״כם והעלה מיתם ונפשו הקדושה את להב להלהיב תריובי עליון וזה מחד מבלימות מחבתו בהקדוש ברוך הוא :

אף חובב עמים ונומר רזל לתרו אף שחבב ה׳ העמים ושנלה ביניהם אף על פי כן כל קדושיו בידיך והם ונומר שתין על לומדי תורה מבדת בלו ולבך :

ונראה סיכוין דרתיב לתת טיס להליכתו לעשיר ולפתרן שהוא לחרות בית שם אף ה׳ בית הדין בסיתתרו לת רוחבתנו מותה לזה קדם לרם הסיבה ומתר לרם רוצים לקבל התורה ושיעיר הכתוב הוא עו״ם אף היה מחובב עמים בחלק לעמים לפיכך ומומרו כל קדושיו ונומר בחמן בחם יכולו מתכמים להתנייר הנה הם מקובלים בחתר ישראלי והוא מומרו כל קדושיו פירוש פירוש מי לא ייוודע להם פירוש לעתנייר שהבא להתחבב מרם בידיך פירוש הוא נכנם ומקובל בתחת כנפיך ולו תבים כוונת הכתוב עוד אף מובב פירוש מחת נכפרה לעמים יהיה כל קדוש ו בידיך כמו בסיב׳ יומרו ורם פירוש עם ישראל שבהם הוא כל עיקר המתר יש לרם להתנדר על קדושיו מן בתר הנויים ישראל לתלך פירוש ומומרם זל ישראל ב ימלו על הר סיני פסקה זוהמתם ונוה היה מלך מה שתוכו פירוש נתתרקו על ידי כח הדיבור המובלת ששמעו דברי המלהים ומתרו זל שיתה נשמתם כרמוז בם ופשני יהלה בדברו ובזה פסקה זוהמתם מבמ״ל הגרים שהם ניתקבלו בחר שבטי ישראל לא פסקה זוהמת מהם כידוע מדבריהם ונמר מומר יהלה מדבריותיך פירוש לעתן מתלה ע״ד מומרו ידבר עתים תחתינו הכוונה בזה בחיי ניתנים טוב מתלה על ישראל חלה לתי בזוה מזרע ישראל ולא תת כחת הגרים ומתו שדבכו ול תפ׳ סוס תעים עליך חלך כל תשיתו כתעים עליך לת יהיו חלה תקרב חת ך ונה ולתר מבריתת על תגרים חלך כשקרת בבפ״ה ומלגו מיניו דמשות וכל הענין והוא מומרו יהא מדבריותיך פירוש כל בזוה מזרע עם בני ישראל הוא יכול להתרומם בנדולות שיעשם על ישראל בתך ומיתרו יהא לעתן כמומרו דבר אחד לדור ולא שבי דברים :

עוד ירבה במיתרו יהא מדבריותיך בזוה טעם תיבו ע״ד מומרם זל בכפף ה׳ עליהם הבר בנינית להקבל התורה וביתי המן בטלו טעות תודעה רבה וקיימו מרצונם מה בקבלי בחתם ופירוש בחר במקומו כי מה שמיתנו לקבל התורה עד יתוצרך לכפוך עליהם הבר היה על נזירת חבמים ודבריהם ותקנותיהם תבר רבו שעשו לזהיר ישראל לעשותיהם במקום המשתער מלעבור על דבר ה׳ והוא מיתרו תוכו לרגליך כדי כיבא יתדבריותיך הלך מהדברות כלא רבו לקבל כי על כללות התורה כתוב יומר כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע אלא חלק מהדברות צויה עליהם לקבל תורת חכם על זה תיכו לרגליך שהוא הר סיני שעתיד ה׳ עליו ומתו בכח ה׳ עליהם כניניה מי תפקרם מדבריותיך לעתן הנעתם כירוש תורות המעתיקים את ישראל בתך ומיתרו יהא לעתן כמומרו :

עוד ירבה מומרו יהא מדבריותיך ע״ד מומרם זל בכל דיבור וב בור סהיה יולא מפי הירוש רוח היה מדבר עם כל חיב ומים מיתרו יהא מקבלני עליך והוא מ״ל הן היה כוברו ונומר ומילה ומתעטר לרחבו והוא מיתרו רם יומר ונומר יהא כל אחד ואחד מרם מדבריותיך על רחבו ודקדק לומר מדבריותיך ולא מומר דברותיך לפי שהדבריים עצמם היו מדבריים לרם ומומרו לכל אחד מתם תקבלני ונומר רחמיר :

ואומרו יהא לעתי׳ לפי כחתר תעבה מעטל בלבבו יודע הטעורות הרם שנתנו על רחמם שרם מדבריים מיתם ורומרו בדיי חורב ובזה בהם מרם כחיתרו זה נוטל חלקו וחלק חבריו בי״ע יהיה סוד מומרו והבינו מהרי משה בחתר מיתרו בחתר מיתרו היה התורה המחוברם לישרהל שבטל מרם כל חלקם לזה תחר יבא בחתידים לחזור להם בחתיד לבוא ומומרו עוד לו בשעם בבת מחוברים להתרוח לחתר ישראל ולא בחתר לחתר חלה חלקו בחנית לו ולזה הוא מומרו׳ בייש בבת ישתת חרם בחתת חלקו פירוש ישתת הרם בחיו לו חלה חתית חלקו בכבר לחזור לישראל חלרם בחיים :

עוד ירבה ע״ד מומרם זל מבני ולא יהיה לך מפי הנבו׳ בחשבון ויבבנו מחתר זה עם מחתר זה בחבירת בדבריו בחיתו בדבור מרד כי ה׳ מחר בילם בדיבור ה׳ מכל בירוך הבחתים לת יכלו לקבל מרם חלה מיכי חתם בנבורות בחתיו מרדיו לתת בחתם בחתיבותם ורוח מי מוכו לרגליך ילתם כח עד סיתת בחתם לחתת מהבדיותיך פירוש מהבדיותיך המובלתים מרם מיכי ולא יהיה לך מכל הכתר מבא מרם מוחם רחי זל ורוח חת שנתר מו׳ תורה ביום לבי מבא ובומר ותתנו בכל המלות בביום ה׳ בין מ״ת רם בפרטיות תרלב מלות ביום ה׳ בין מ״ת רם בפרטיות תרלב מלות בביום ה׳ ורן בכול לתיבת תיבה ותבת בה תבין תרלב עם הר׳ המחוברים בחתיר הסמיך יבא מהבדיותיך ברי הם תרלב ובכון : **עוד** ירבה ע״ד מו׳ בחת מהבדיותיך ברי הם תרלב ובכון : מבניהתת מבני הסביבה עד בטבון ומחר רב״ם עלוב ישלחינו עלוב מי נדחך תרני מי ומחר להם ה׳ שבחוב וזוה מו׳ והם תוכו בי יב בחם בידיהם בלובים יחיטונים יבחים בטבנה זו יבא חעלו מהבדיותיך בחם מילחים העומדים לברת בת בני ה׳ בחם היחיטונים ע״ד כבוד בחו ולא ידהו מחניהם :

(ד) תורה צוה לנו משה מורשה · היא לקהלת יעקב מחכוה ולא נעזבה : (ה) ויהי · הק"פ : כישורון מלך · תמיד טול מלכותו עליהם : בהתאסף · בכל התאסף רחמי חסכון מסיפתם : רחמי · כמו כי תשא את ראש רחויין אלו מתברכים · דבר אחר בהתאסף · בהתאספם יחד בתנודה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם ולא כפים מחלוקת ביניהם : (ו) יחי ראובן · בעולה : ואל ימות · בעולם הבא אלא יזכר לו מעשה בלהה : ויהי מתיו תספר · נמנין במנין מתי חיו דוגמא היא זו כענין שנאמר ויככב את בלעם ויהי בני יעקב שנים עשר אלא יהא ראובן ומספר ז : (ז) וזאת ליהודה · סמך יהודה לראובן מפני שסניהם הודו על הקלקול שניהם · שנאמר אשר חפרו יגידו וגומר להם לכתם · ועוד פירשו רבותינו שכל מדבריהם עמה היתה ישראל במדבר היו עתידות יהודה מתגלגל במרגלי מפני נדוי שקבל עליו · שנא' ויהי בימים ההם מי גרס לראובן שיהיה יהודה וכו' : שמע ה' קול יהודה · תפלת דוד ושלמה ואסף מפני הכוסים ויהוכפט מפני הנמושים וחזקיה מפני סנחריב : ואל עמו תביאנו · לשלום מפני המלחמה : ידיו רב לו · יריבו ריבו ויקומו נקמתו : ועזר מצריו תהיה · על יהושפט נתפלל על מלחמת רמות גלעד ויעזר יהושפט וה' עזרו · דבר אחר שמע ה' קול יהודה · כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה · ואף כשחלקו אל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה · שנאמר מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון : (ח) וללוי אמר · ועל לוי אמר : תומיך ואוריך · כלפי שכינה הוא מדבר : אשר נסיתו במסה · אלא כתלונתו במסה · אלא כתלונתו עם שאר המלינים : תריבהו ונגיחו · כתרגומו דבר תחר תריבהו על מי מריבה שנתקצף לו לבוש בעליו

מס משה אמר במעט כח המורים מהרן ומרים מה עכו :

המומר

(ד) תורה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב : (ה) וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ · בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל : (ו) יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמֹת וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר : ס (ז) וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל־עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לּוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה : * פ

שני

(ח) וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבֵהוּ עַל־מֵי מְרִיבָה :

האמר

אֲלַבְּשְׁרָא לְגֶבֶר דְּאִשְׁתְּבַח חָסִיד מִן קֳרָמָךְ דְּנַסְתָּוֹהִי בְּנִסְתָּא וְדָיֵן שְׁלִים בְּחַנָּתוֹהִי עַל מֵי מַצּוֹתָא וְאִשְׁתְּבַח מְהֵימָן

דעל

עוד ירמו עפ"י דבריהם ז"ל ג' מתנות טובות נתן הק"ב לישראל וכולם לא נתנם אלא ע"י יסורין שהם תורה וכו' ואמרו עוד בפסוק אם נבלת בהתנשא שכל המנבל עצמו על ד"ת סופו להיות מתעלם והוא מומרו מוכן לרגליך ונערו עצמם כזה יבא פי' יתעלה מלך דכרותך שהתורה היא המרוממת ומנשאת כאמרו כי מלכים ימלוכו וגו' ·

עוד יחלה בתו' תוכו וכו' וגו' עפ"י דבריהם ז"ל כאמרו בפ' ותחסרהו מעט מלאכים וגו' שמ"ט שעתיד ביהוה נאמרו למשה בסיני ועשר הל' אלא הוא כאומם את ה' והוא מה שפי' בפ' ומלאת הארץ דעה את ה' פי' הדעה שעתידין היא את ה' ולא מסרה למשה בהצלת מציאתנו יתן ה' הטוב ההוא והוא תו' תוכו לרגליך בחלק שכבר קבלו ועוד לעתיד יבא מדברותיך ויחם אלו ל' נסיונות ומעלה שחלק ההוא עליון מאוד וכבר כתבנו מזה בתורך במקומות אחרים :

תורה ניוה לנו משה וגו' יש להעיר כיון שהוא המדבר הלא תורה נותני לכם וגו' ואולי כי פסוק זה נאמר למה שלפניו עליה יאמר עם ישראל מדברותיך בקול ה' כולם תורה ניוה לנו משה וגו' וכן הם הדברים שבכל ישראל יחד יכתו קולם בפתיחת התורה ואו' תורה ניוה לנו וגו' אנו מקבלים אותה מורשה קהילת וגו' ופי' ניוה לנו אפשר לפרשה לעוז מלכות כאו' אל תין לו אלא מלכות שתמליכה עלינו שעל פיה יקום דבר וגם המלך אשר ימליכו עלהם יהיה עפ"י התורה ואותה יכתוב וישים לפניו כאו' וכתב לו וגו' והוא מאמר הכתוב בי מלכים ימלוכו ולמעלה בפ"ק חובב פירשנו הכתוב כאופן אחר ע"ש :

ויהי כישורון מלך בהתאסף וגו' פי' שהעיית המלך בישראל בריך כתיבים בהתאסף רחמי עם יחד כאו' ל' תין מתכון מלך אלא על פי ב"ד של ע"ח והוא שנתכוונו באמרו רחמי עם ואו' יחד שבטי ישראל שבריך כיהיו ביחוד מרוחים ממנו · עוד ית' לפי שאמר בסמוך כי התורה היא המולכת עלינו כאו' נבזיים אדבר לזה גמר אומר ויהי בישורון מלך פי' והוית מלך בישראל זה יהיה אם יתקבצו רחמי עם ויעשהו מלך או הוא שיהיה מלך והוא או' בהתאסף רחמי עם וגו' או הוא שיהיה מלך בישורון מלבד התורה וכמו כן מציני שהיה מינוי מלך על ישראל בסדר זה דכתיב בשמואל ויתקבצו כל זקני ישראל ויבואו אל שמואל וגו' שיתן לנו מלך לשפטינו והוא עצמו מאמר בהתאסף וגומר לכל זולת זה תהיה ואת התורה לבד למלך על ישראל והוא מאמר הכניה להם וה' אלהיכם מלכם שהיה התורה שכלה כמו של הק"ב · ואולי כי לזה רמז בתיבת ויהי פירוש על הצער דכתיב שם וירע הדבר העיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטינו וכתיב ויאמר ה' וגו' כי אותי מאסו מלמלוך עליהם ועל זה נתנבא משה ואמר ויהי וגו' ·

עוד רמז כי מלכות ישראל תהיה מתקיימת כשיהיו ישראל מתאספים רחשיהם יחד ולא יהיו כד בכד שבזה יהיו סיבה שיתיחדו יחד שבטי ישראל ובשישראל בנדר זה הנה הנס גרום נדר ההנלחות ומלכותם תהיה בה חיים על קיומם וגם ולמד כי מיום שנחלקו הלבבות ונחלקו המלכיות מה עלתה בידם ונחת סיבת ענלי ירובעם והבחים מחריו כי רחם התובדן הוא הסירוד וכלי המחזיק הברכה הוא השלם ויחוד הלבבות :

יחי ראובן וגו' ויהי מתיו וגו' אר' יחי ראובן רבותינו ז"ל אמרו שהתפלל על ראובן שיהיה לו חלק לע"ב · ואולי אפשר לומר שכתכוון על נדולי השבט אלא בעדת קורח כאו' ז"ל כי מתים וחמשים איש כולן היו ראשי סנהדראות ורובן משבט ראובן כאו' ז"ל ולפי שיש מקום לומר בעדת קורח אין להם חלק לע"ב לזה התפלל יחי ראובן פי' שבטו ואנשי שלו היו אלף ר"ן איש להיותם נדוליהם יתכנה בשבט כולו עליהם · או אפשר שכל ראובן עצמו הוא חוזר אלא שהוא מרוטש עצמו כי כשיתקבצו עכשיו של נדול השבט יגדע מכלל שהוא ראובן עינו לזה התפלל שיהיו לע"ב וזה מסכים כשבדת קורח עדת קורח יש להם חלק לע"ב ואו' ויהי מתיו אפשר התפלל עליהם שיהיו נדיקים לפי שנתקו הפרשים במאורע נדוליהם כמעשה קורח כאמור בסמוך לזה התפלל ויהי מתיו מספר פירוש ע"ד מומרים ז"ל שאמר חזקיה לפני הק"ב רבים אפר את שבטם וגו' ושפיר אין מנין לרשעים לזה אמר משה בתתך לבונו מתיו מספר פירוש שלא יהיו רשעים שמו אין מנין להם ותועיל תפילת נדיק על הדבר בסוד נדיק מועל

פירוש מלכים :

שמע ה' קול יהודה פירוש לפי שיהודה חטא במעשה תמר והתירה על חטאו כאו' נדקה ממני בקש משה שיקבל ה' קולו בהודאתו ואמר עניין זה לומר מחדיו ואל עמו תביאנו פירוש לפי מה שכתבנו בפ' מטרף בני עלית כי בחמנעות מעשה תמר היתה טרף לדם שחטא הבל-על יהוה מה שרמז כאו' יהיו פירוש כח מעשיו רב לו הנדול וקנה רכנות בתוספת נדר עליון כמו שהתרכנו שם ואו' ועזר מצריו תהיה פירוש שהנס שהרויח פרן יזרח בכח תעשה תמר מע"ש כן נדיין לה לחיותה מלכות בית דוד כי נריכה לניונין הקדושה שעדיין בין האומות והיא רוח המוכיחים לזה

ועזר ועזר מצריו תהיה לכון נקבה נם עזר יורה על הנקבה כאו' אעשה לו עזר ונוגר ועיין מה שכתבתי בפסוק וחטאתי לאבי וגו' :

וללוי אמר תומיך וגומר פירוש יתקיים כידם דבר זה ולזרעו אחריו כהונת עולם :

אשר נסיתו במסה פירוש לפי שיעקב אמר על לוי בשמעון כלי חמס וגומר אחור אחור אפס כי עז וגו' לזה אמר כי לוי נתנסה שמינו בעל פה ועבדה שנתנסה במסה פי' לא שנתנסו ה' אלא שבני ישראל ניסו ה' דכתיב על נסותם את ה' ולא כן לוי הא למדת שכבד רוגזה :

המומר

(ט) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו • כשהטילו בעגל ואמרתי מי לה׳ אלי נאספו כל בני לוי ונצטיתים להרוג את אבי אמי או אכרהל או את אחיו מאחיו או בן בתו וכן עכשיו אפשר לפרש לפי מתם ואחיו מאביו וכן בניו מפני שהרי ליים הם ויתכבד לוי לא חטה אחד מהם • כגאמר כל בני לוי :

(ט) הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אִמָרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצֹרוּ :

כי שמרו אמרתך • לא יהיה לך אלהים אחרים : ובריתך יצנורו • ברית מילה • כתיב כאן בקולמוס במקדר על ישראל לא מלו את בניהם והם היו מולין ומלין את בניהם : (י) יורו משפטיך • רמזיין אלי לכך : וכליל • טולה : (יא) מחץ מתנים קמיו • ממן קמיו מכת מתנים כעגין שכתוב ומתניהם תמיד ממוד ועל המעוררין על הכהונה אמר כן • דבר אחר רמז שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים ונתפלל עליהם לפי שהיו מועטים וזה שיעור כנגד כמה רבבות לכך נאמר ברך ה׳ חילו ופעל ידיו תרצה : ומשנאיו מן יקומון • מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה : (יב) לבנימן אמר ידיד ה׳ חולו • לפי שהיו בניו מתחבאים לכך נאמר ידיד ה׳ חולו ופעל ידיו תרצה : ומשנאיו מן יקומון • מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה : (יג) לבנימן אמר • לפי שהיו שכרכת לוי בעבודת הקרבנות ועל כגיגין בכגין בית המקדש בחלקו סיכן זה לזה ומשך יוסף מחריו שלא היו משכן גילה היו בגוי בחלקו • שכאמר ויחמם בחלל יוסף וגו׳ • ולפי שבית עולמים חביב מגילה לכך הקדים בגימין ליוסף : חובק עליו • מכסה מותו ומגין עליו : כל היום • לעולם ומכתתרכה ירושלם לא ערתה שכינה בתוכה אחר : ובין כתיפיו שכן • בגובה מרגו היה בית המקדש בגוי אלא שמוך עשרי ובלא מאה מגין שטה וגם היה דעתו של דוד לבגותו כדאיתא בפסיקתא רבתי אמרי נחתי בית פורתא • משום דכתיב וכין כתיפיו שכן • לית לך מאה כעור יותר מכתפיו : (יד) מבורכת ה׳ ארצו • כלא היתה בגחלת השבטים ארץ אלא כחלקו של יוסף • ממגד • לעון עדגים ומתק : ותהום • מתהום עולה ומלחלה מותק מלמטה • אתה תירש כל השבטים ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב : (יד) ומגד • תבואות הפירות : גרש ירח ס • לשון גרוש ופירוד שהלבגה מכלאתן ואלו הן קיטואין ולולבין : גרש ירחים • שהארץ מגרשת ומוציאה מחלה לחלם : (טו) ומראש הרי קדם • ומראש הרי עולם הכל רות בהרים מקדימין לבכר ביכול פיריותיהם • ל״ם מגיל שקדמה בריאתן לבהר הרים : גבעות עולם • גבעות העומדים לעולם ואינן פוסקות מעובר הגשמים : (טו) ורצון שוכני סגה • כמו שיכן סגה ותהא מרגו מבורכת רצונו ונחת רוחו של הק״ב שהשלה עלי תחלה בסגה : רצון • נחת ורוח וכן כל רצון בשאר : תבואתה • ברכת זו לראש יוסף : גזיר • מחיו • שיכורי המחיו בתבואתה : (טז) בכור שורו • יש בכור שהוא לעון גדולה ומלכות שנאמר בכור שלי ישראל • וכן בני בכורי ישראל : בכורי • מלך היונית מתגו ורוח ישוטט : שורו • שכחו ה״ת בכור לשבוש כתוב מלכיהם: הדר • כתיב לי שית׳ ואתת תהודך עליו : וקרני רמים קרניו • שור כחו קשה ומחי קרניו נגיחת • שכל רמים קרניו נגיחת ומחי כחו קשה • נתן ליהושע כחו של שור ויכיו קרני רמים : שמי מרן • שמשי יחד שכלם שמשי שכלם מאיר היו אלא מין לך כל מלך וכלטיון שלא קנה לו פלטרין ויהיה בית המובחר לכלם חיה • שכתיב בחלת בני בגחות גוים : והם רבבות אפרים • חומת המגיחות הם הרבבות שהרג יהושע בבני מאפרים : והם אלפי מנשה • הם אלפים שהרג גדעון במדין שכאמר ויבח ובלמונע בקרקר וגו׳ :

ולזבולן

(יח) ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתיך • שיהיו מזיק לדרך הרבים וכן ושמח בתחר וכן ושלח וקן וכן ע״כ והוא מן המומר וגו׳ מלם כזה רמוי להודיעך מכמה וכן כי מין מקום לומר לו טול קורה וכו׳ וזה לך המות המומר למבין ולמחו •

האומר וגו׳ יורו מבטיך וגו׳ ית׳ ע״ד מו׳ זל במעשה שבמו לדין על מילון שהיה מזיק לדרך הרבים וכו׳ ואמר להם עד לתחר וכו׳ ושלח וקן וכו׳ ע״כ והוא מן המומר וגו׳ מלם כזה רמוי להודיעך מכמה וכו׳ כי מין מקום לומר לו טול קורה וכו׳ וזה לך המות המומר למבין ולמחו •

עוד ירמה לפי כעיוה מופטי וכו׳ לכבטיך ואתרו זל בפרוש שיתנה הדיינים לכל שבט לזה אמר כי בשבט לוי לבד מה שמוכתכו שלא כשלו פעים לחב ולמח ולכן רמזיים הם להתמנות על כל שבטי ישראל והוא שיאמרו יורו מבטיך ליעקב בדרך כלל כי אין לחוש שיכשלו פעים לכבטם יותר מבשבט זולתם :

ומשנאיו מן יקומון מן יקומון לדבריהם זל שבתבמ על מלכות יון שעתידה ליפול ביד בני חשמונאי לזה אמ׳ ומשנאיו מן יקומון כי אלולי מן הומן עמדו מתיים להם לשונאים קיימה וישראל כפלים בזמן עמדו מחן מתיים קמיו וגומר וכן היה ודבר זה היה בלחמה בגים ופלח :

לבגימין אחר שיצאו תיבת לבגיימין הוא דברי מגם ותיבת אמר הוא דברי הכתוב כמל״כ במה יובן הדבר בעל בגיימין הוא אומר וכן וליוסף ולזבולן וגו׳ ואו׳ יפכון לבטח עליו פי׳ מה טעם יכבה לבטח עליו פי׳ על היותו שכנו של כוכן הבירה כי מי יבא אחר המלך :

מבורכת ה׳ אמרו אולי לפי שבתידין לומר בני יוסף ליהושע שבר להם המקום לישיבה עם כי לזה דרך אמרם להתרחב בוה לפי שיוסף זן ופרגם כל ישראל ומיגיו שהשלה ה׳ עליו בעבור זה כתילו יולדו לכתיב בני יעקב ויוסף שלח ואמרו זל לפי שפרגמם בקרלו על כתו לזה ברכו ברוב טובת המקן יתדם בגגד מדה :

ורצון שוכני סגה וגו׳ פי׳ כיתרגמ בו ה׳ להגיחו גם בזמן שיהרחל בגגר והוא פי׳ שבינת סגה • ואו׳ תבחתך לרחם יוסף ולקדקד וגו׳ פי׳ טעם שמיר היה כגגד ב׳ מדות טובות כגמצאו בי ס׳ שהגם שגלה וירד למצרים ושם סיבות הדבר הקבוהו עמד בלדקותו כאו׳ זל בכסוק ויוסף היה במצרים היה יוסף וגו׳ והוא מה שרמז בזה לרחם יוסף ובכגד מה שפילם לאחיו טובה תחת רעה כזיר אחיו שהזילוהו אחיו מן מחותם כתו שדברו זל בכסוק נפשנו מזה ומע״פ כן ויכלכל יוסף וגו׳ :

בכור שורו וגו׳ כמן ברך ב׳ גדולים היונאים מיוסף ומאר בגגד תבשה הבכור בכור שורו הדר לו רמז לגדעון וכיוצא לו לת הטור רמז למה שאמר מלאך ה׳ לגדעון חך את כחך וגו׳ ולהדר וגו׳ יכלהת ה׳ את הכור רב הכח והעלית יעולה וגו׳ ואו׳ הדר לו כאו׳ עם ויאמר ה׳ אל גדעון רב העם אשר אתך מתתי מדין בידם פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי והוא שפאר שור הדרו יתיר כחן שלח עלו מיערש שלח מנשים מושטים ובזה

נדעין במדין בגאמר ויבח ובלמונע בקרקר וגו׳ :

ולזבולן

ס (יח) וְלִזְבוּלֻן אָמַר שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶיךָ וְיִשָּׂשכָר בְּאֹהָלֶיךָ : (יט) עַמִּים הַר־ יִקְרָאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שֶׁפַע יַמִּים יִינָקוּ וּשְׂפֻנֵי טְמוּנֵי חוֹל : ס (כ) וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוֹעַ אַף־קָדְקֹד : (כא) וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי־ שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם צִדְקַת יְהוָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל : ס (כב) וְלָדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה יְזַנֵּק מִן־הַבָּשָׁן :

ולנפתלי

רַבָּא דִישְׂרָאֵל קְבִיר הוּא נַפְקָן וְאָעֵל בְּרִישׁ עַמָּא זַבּוֹן קְרָם יְיָ עֲבַד וְדִינוֹהִי עִם יִשְׂרָאֵל: וְלָדָן אָמַר דָּן תַּקִּיף כְּגוּר אַרְיָוָן אַרְעֵיהּ שַׁתְיָא מִן נַחֲלָיָא דַּנְגִדִין מִן מַרְגָּן :

ולנפתלי

וְלִזְבוּלֻן אָמַר חֲדֵי זְבוּלֻן בְּמִפְקָךְ לַאֲנָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְיִשָּׂשכָר בְּמַהֲכָךְ לְמַעְבַּד זְמָנֵי מוֹעֲדַיָּא בִּירוּשְׁלֵם : שְׁבָטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל לְטוּר בֵּית מַקְדְּשָׁא יְתַבְּנְשׁוּן רַתָּמָן יְכַסּוּן נִכְסַת קוּדְשִׁין לְרַעֲוָא אֲרֵי נִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵיבְלוּן וְסִימָן דְּמַטְמָרָא בַּחֲלָא מִתְגַּלְיָין לְהוֹן : וְלָגָד אָמַר בְּרִיךְ דְּאַפְתִּי לָגָד כְּלִיתָא שָׁרֵי וְיָקְטוֹל שַׁלְטוֹנִין עִם מַלְכִין : וְאִתְקַבָּל בְּקַדְמֵיתָא דִּילֵיהּ אֲרֵי תַמָּן בְּאַחֲסָנְתֵּיהּ מְשָׁה סַפְרָא

(יח) ולזבולן אמר. אלו ה' טבטים שכרך כאחרונה זבולן נד דן וכפתלי ואשר • בכל שמותיהם לחזק ולהגבירם לפי שהיו חלשים מכבטים • הם שהוליך יוסף לפני פרעה • שנאמר ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים • לפי שנראים חלשים ולפי שיש אומה לו שרי מלחמתו : שמח זבולן בצאתך • הגלח לסחורה : ויששכר • הגלח ביסיבת אהליך לתורה ליששכר ולעבר שניס ולקבוע חדשים • כמו שנת' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ראשיהם מאתים ראשי סנהדרין היו עוסקים בכך על פי קביעות עתיהם ועבוריהם • (יט) עמים • כל שבטי ישראל : הר יקראו • להר המוריה יאספו • כל אסיפה על ידי קריאה היה : שם יזבחו • כרגלים זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו • יששכר זבולון ויהיה להם פנחי לעסוק בתורה : וכפוני טמוני חול • כשויי טמוני חול טרית וחלזון וכוכית לצבוע היוצאים מן היס ומן החול • ובחלקו של יששכר וזבולן היה כמו שאמור במסכת מגילה זבולן עם חרס בפתו למות משום דנפתלי על מרומי שדמיהם מתרעם זבולן על חלקו • לחחי נתת שדות וכרמים וכולי : ושפוני • ל' כסוי כמו שנת' ויספון את הבית וספון בתרז ותרגומו ומטלל בכיסוי תרוס • ל"א עמים הר יקראו • על ידי פרקמטיא של זבולן תגרי אומות העולם באים אל מרנו והוא עומד על הספר והם אומרים הואיל ונטטרנו ע"ב נלך עד ירופלס ונרחה מה ירחתה של אומה זו ומה מעשיה והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד לפי שהכבדים אלוהו של זה לא כאלוהו של זה ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה והן אומרים אין אומה כשרה כזו ומתגיירין שם שנאמר שם יזבחו זבחי צדק : כי שפע ימים יינקו • זבולן ויששכר היה נותן להם ממון בשפע : (כ) ברוך מרחיב גד • מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח : כלביא שכן • לפי שהיה סמוך לספר לפיכך נמשל כאריות שכל סמוכים לספר גריסים להיות גבורים : וטרף זרוע אף קדקד • הרוגיהן היו נכרין חותכין הראש עם הזרוע במכה אחת : (כא) וירא ראשית לו • רחה לטובל לו חלק בארץ סיחון ועוג שהיה ראשית ככוס הארץ : כי שם חלקת • כי ידע אשר שם נבחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה : ספון • אומה חלקה ספונה וטמונה מכל כריה • שנאמר ולא ידע איש את קבורתו : ויתא • גד : ראשי עם • שם היו הולכים לפני החלון בכיבוש הארץ לפי שהיו גבורים • וכן הוא אומר ואתם תעברו חלוצים לפני אחיכם וגו' : לדקת ה' עשה • שהחזיקו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו והלאו • ל"א ויתא משה ראשי עם : לדקת ה' עשה • על משה אמור : (כב) דן גור אריה • לף הוא היה סמוך לספר לפיכך מולאו כאריות : יזנק מן הבשן • כתרגומו שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייתס והוא לשם שהיה בחלקו של דן שנאמר ויקראו לעגם דן ויוציאו וקילוחו מן הבשן • דבר אחר מה זיוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות תחלה נטלו בצפונית מערבית עקיון וסביבותיה ולא ספק להם וכאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייתס • והיא בצפונית מזרחית שהרי הירדן יוצא ממערב פמייתס • והוא במזרחה של ס"י ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח שהוא במזרח יהודה שנטל בירושה של ארץ ישראל • כמו שמפורש בספר יהושע והוא שנאמר ויגח גבול בני דן מהם ויעלו עם לשם וגומר יגח נבולם מכל מותה הרוח שהתחילו לנגח : שבע

וכזה תראה התשובה הדר למושיע והוא אור הדר לו • ואר וקדני רחם קדניו הוא ככנד יהושע הבא מאפרים שהיה שמעו בכל הארץ אשר גדלו ה' והריח מעלתו בקרבי רחם בהם עמים יגנח ונו' כי כשמוע מלכי האמורי את אשר עשה ה' עמו לא קמה עוד רוח בהם מפניו ויחר ופירש משה דבריו כי ב' השרבות שאמר הם כנגד ב' הטבטים והוא אור הדר והם רבבות אפרים והם חלפי מנשה והנם שבראה הקדוש לומר בכור שורו שהוא כנגד מנשה לפי שברכתו קטנה מברכת אפרים התחיל במושיע להוסיף ולהעלות בברכה וכשזכירם הקדי' אפרים כפי גדולתן שנדולת יהושע גדולה מנדולת נדעון :

שמה זבולן ונו' הנס שבעבורו עתיד בכללות אין לשמוח בהם לכתיב ולשמחת אם זו עושה אמר הנביא שזבולן יעשו בשמחה הנס ביציאתו מבית המדרש לסחורה והטעם כדי שיתקיים ישששכר בהחלט כאמור ויששכר באהליך •

עור ירמה לפי רחין אדם שיודע ביציאתו לסחורה אם יצליח אם לא עד שיחזור מוכלח לזה אמר לזבולן שמח מעת יצאתך כי בודאי שתצליח והטעם כיון שיששכר בהחלט שליח מכוח אתה לזון לומדי תורה וביתה אהל יששכר לזבולן כי הוא הכוכח לזהלו • או ירמה בהולך ביתו ליששכר ואתר לשון מוהל לב' סיבות ת' שהין עושין עיקר בעולם אלא יסוד עתרי ועיקר דירתם היא בית עולמים כ' כיצד למשל עליהם שהיא השביעה שבקרקע אהל הנס שעוסקים בסחורה עליהם נאמר נדק לפניו יהלך וגומר :

מרחיב גד פי' הרחיב ה' לו בנכסים רבים דכתיב ומקנה רב היה לבני גד ונו' והטעם כמו שאמר שם שכתוב אנשי הנחלה כחזו מים לו ולגיות בני גד נבורי כח כחזו יותר מכולם והוא מה שאמר למאמר מרחיב מרחיב ונו' כלביא שכן וטרף ונו' :

וירא רחשית לו פי' היה רואי רחשית שהיה התורה לו וטעם לדבר פי שם חלקת פי' חלקו של מחוקק שהוא משה שפון הוא חלק מחוקק כי חלק הנדול עלה למעלה ולא נאמר שם אלא נופו הקדוש הפי ספון וטעם הדבר להביא רחשי עם כתו' זל להביא דור המדבר לע"ב והוא מו' ויתא ונו' וקדמס רחשי עם לפי שהם תחילת קנית ישר' לה' לעשם סנולה •

עור ירמה ורחשית הנחלה שנחלו ישראל שהיא ארץ סיחון ועוג לו פי' ליטלה לחלקו ולחשם סנולת הארץ שכל הדר בה הוא כל הקבור בה יש לו חלק לע"ב אמר טעם אלא חס לדבר זה כי שם פי' בתקום הזהו שלקח לנחלתו שם חלקת מחוקק שהוא משה שפון ויתא רחשי עם ומצתה נם יבא עם רחשי עם לע"ב :

צדקת ה' עשה פי' חוזר אל משה שנותן טעם למה זכה לכל המעלה שיהיה מחריש עמו לע"ב ואתר נדקת ה' ונו' פי' שעשה הנדק בדבר הנוגע לה' • או אפשר שיכוין לומר שעשה יותר מחיובי עם ה' וכפי שרמזנו בפסוק ונדקה תהיה לנו ונו' נם משפטיו עם ישראל עשה פי' שהיה מתדיין תמיד עם ה' על ישראל ויהיה מכריע הדין לכף זכות כאמור בענין הענל ומרגלים ועדת קורח ועיין מה שפירשנו שם וכפי זה שיעור לומרו ומשפטיו פי' משפטים של ה' עם ישראל עשה אותם ופי' עשה תקן : עוד יתכן עשה נדקת ה' פשה בתה שכיוצא לעצמו ומה שנשפט הוא במשפטים אלו למות בעבר הירדן ושתם תפלתו היתה עם ישראל פי' הוא בדברים שהם עם ישראל כנון מי מריבה ושאר הסיבות שתתם • או יתפרש אור נדקת ה' ונו' על נד שנשה עם ה' דבר שיהנב לו לנדקה והוא שעובר הירדן להלחם מלחמת מנוח עם ישראל ודבר זה כפי הדין היה ה' אומר לבניו חייב הוא כי בתה נחלתם במקום שבחרו והיו להם חיוב לעבור להלחם עם יושבי הארץ וכמו שטענו בטענותיהם כפ' חקת וכמו שפירשנום שם וכמו שהוכיח המעשה שהסבים ה' על נחלתם כי בשה שמה ומה שעברו הירדן להם מחשב למה שכיוצא לנדקה והה למה שנוגע לביניהם ה' אחכל למה שנוגע לבניהם ובין ישראל כך היתה הדין נותנת והוא אור ומשפטיו עם ישראל וכמו שפירשתי שם על טענותיהם שכולם הם כדי שיהיו נקיים מה' ומישראל כי אין נותך לה' לעזרת נבורתם ויודע היה ה' אלא היתה כוונתם בשאלת הארץ לשוס מיחוש רע וכל הטענות שטענו להם משה לא היו אלא בערך ישראל מחיים : נור מרים מולי בכתיבון אל שמשון שמיים הארים בשמי והוא יונק רמז לנליחת עליו רוח ה' ולבו לבשנו כמלאך אדר בשן :

(כג) ולנפתלי אמר נפתלי שבע רעוא ומלי ברכן מן קדם יי מערבא ים ודרומא ירשה : * ס (כד) ולאשר אמר ברוך מבנים חמישי ייהי רעוא לאחוהי ויהי רבי בר־תפנוקי מלכין : תקוף כפרזלא ונחשא וביומי עולמותך תוקפך : ליית אלהא כאלהא דישראל דשבנתיה בשמיא בסעדך ותוקפיה בשמי שמיא : מדור אלהא דמלקדמין ובממריה אתעביד עלמא וירתך מן קדמך ואמר השמד : (כה) וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל־ארץ דגן ותירש סנאה ואמר שיצי : ושרא ישראל לרוהצן בלחודיהון בעין ברכתא דברי־כינון ועקב אבוהון לארעא עבדא עיבור וחמר אף שמיא דיעלויהן ישמשון בטלא : טובך ישראל (כו) אין כאל ישרון רכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים : * (כז) מעונה אלהי קדם ומתחת זרעת עלמין ודחי מן קדמך ואמר השמד : (כז) וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אל־ארץ דגן ותירש אף־שמיו יערפו־טל : (כח) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר־חרב גאותך ויכחשו איביך לך ואתה על־במותימו תדרך : * ס (א) וילע משה לך שביעי מערבת מואב אל־הר נבו ראש הפסגה אשר על־פני ירחו ויראהו יהוה את־כל־הארץ את־הגלעד עד־דן : (ב) ואת כל־נפתלי ואת־ארץ אפרים ומנשה ואת כל־ארץ יהודה עד הים האחרון : ואת

ברוך אין

(כג) שבע רעון • שהיתה מרוצה בשבעה כל רעון יוסביה : ים ודרום ירשה : ים הגדת נפלה בחלקו ונטל מלא חבל חרם בדרומה לפרוב חרמ׳ומכמורות : ירשה • לעון נוזי כמו עלה רש והטעם שלמעלה ברוש מוכיח כמו ירש ידע לקח שתי כתמומיך הו ה״ת יהיה הטעם למעלה כמעשה ידעה שלחה לקחה • אף כאן ירשה ל׳נוזי ובמסרת הגדולה מנינו בשלפה ביתה לעון נוזי דטעמיהון מלעיל : (כד) ברוך מבנים אשר־ירחיתי בספרי אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר ואיני יודע כיצד : יהי רצון לחיו • שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון ובקפלטות ושם מרגלן לו בתבואה • דבר אחר יהי רצון לחיו • שהיו בנותיו נאות והוא שנאמר בדברי הימים היה אדם ברוש בניו בניהו נאותים לכהנים גדולי הנאמרין בשמן זית : וטובל בשמן רגלו • שהיתה מרגו מוסכת שמן כמיין ומעשה שנגטרכו מנכסי לוקיא לשמן מנו להם פולמוסטוס אחד וכולי כדאיתא במנחות: (כה) ברזל ונחשת מנעליך ונומר • עכשיו הוא מדבר כנגד כל ישראל שהיו בפיהם יושבים בבתי הסכר ונוטלים חופה שלא יוכלו החויבים ליכנס בה כאילו היא מתנעולים ובריחי׳ של ברזל ונחשת • דבר אחר ברזל ונחשת מנעליך מרגיש בהם נעולה בהרים שחופין בהם ברזל ונחשת • ואמרו על אשר היתה מנעולה על ארץ ישראל : וכימיך דבאך • וכימים שהם טובים לך שהן ימי תחלתך ימי נעוריך כן יהיו ימי זקנותך שהם לוחצי׳ זבים ומתמוטטי׳ • ד״ת וכימיך דבאך־כימי׳ שהם טיבים לך בחיין ימיך • כל הימים אשר אתם עושי׳ רצונו של מקום יהיו דבאך • שכל הארצית דיבות כפף ויהב למי שהוא מברכת בפירות וכל הארצית מתפרנסו׳ הימנה ומתזיכות לה בספס והשם מתקו׳רנט הכסף והזהב כלה מהם שהם מזיבות לותו לחרבכם : (כו) אין כאל ישורון • דע לך ישורון בחין כאל בכל מלאי השמים ולא כלוחך לוזם : רוכב שמים • הוא לותו מלוה בעזרך ובגאותו הוא רוכב בחקיס : (כז) מעונה אלהי קדם • למעון החקיס לאלהי קדם שקדם לכל מלאים יבדר לו בחקיס לבנתו ומעונתו • ומתחת מעונתי כל בעלי זרוע שוכנים : זרועות עולם • סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו מקפו ובבותו של עולם • לפיכך על כרחם יחרדו ויזועו בשם תלם מפניו • ולעולם אותת הנבוה על הנמוך והוא עכשו שלו בעזרך : ויגרש מפניך אויב : ואמר לך השמד לותם : מעונה • כל תיבה פעריכה לא״ך בתחלתה שטיל לה ה״ת בסופה : (כח) בטח בדד • כל יחיד ויחיד היה בתח בפני ותחת תאנתו מכוונין ואין נריכין להתחסף ולישב יחד מפני החויב : עין יעקב • כמו ועינו כעין הבדולח כעין הברכה שברכן יעקב לא כבדד כאמר ירחיב בדד יכנתי אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב ושם אלהים עמכם יהיה אתכם על אדמת ישראל • יטרפו : יטבו : אף שמיו יערפו־טל • אף ברכתו של יצחק נוסבת על ברכתי של יעקב ויתן לך האלהים מטל השמים וגומר : (כט) אשריך ישראל • לאחר שפרט להם ברוות אמר להם מה לי לפרוט להם כלל דבר הכל שלכם : מגינך ומי כמוך • מגינתך בה׳ אשר הוא מגן עזרך וחרב גאותך : ויכחשו איביך לך • כנון הנבטוחים שאמרו מארן רמוקה כמו עבדיך וגומר : ואתה על במותימו תדריך • כעכין שנאמר שיחו על נחשי המלכים הללו : (א) מערבות מואב אל הר נבוכמה מעלות היו פסגון משה בפסיעה אחת : את כל הארץ • הראהו את כל אלו בבלעותיה והמציקין העתידין להיות מציקין לה : עד דן • הראהו כני דן עתיד שנאמר ויקימו להם כני דן את הפסל והראהו במקום שעתיד לה׳ את ממנו למושב : (ב) ואת כל נפתלי • הראהו מרני בבלעותיה וחורבנה והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי בלחמים עם סיסרא וחילותיו : ואת ארץ אפרים ומנשה • הראהו חרבם בחרבנם ובבלעותם והראהו יהושע בלחם עם מלכי כנען בבא מאפרים ובדברון בבא מנשה בלחם עם מדין ועמלק : כל ארץ יהודה • הראהו חרבנה ובבלעותה והראהו תלבות בית דוד ונבוכדנצר : ים האחרון • ארץ המערב בחורבנה ובבלעותה • דבר אחר כל ארצי׳ ים האחרון הראהו הק״ב כל המחוזות שעתידין ליפרע ליישראל עד שיהיו המתים :

(ג) ואת הנגב · ארץ הדרום · דוד אחר מיתת המכפלה שנאמר ויעלו בנגב ויבא עד חברון: ואת הככר · הרחבה שלתוך כלי בית המקדש · שנא׳ ככר הירדן יקוש התלך במעגה המדבר: (ד) למחר לזרעך אתננה · כדי שתלך ותמחר לאברהם ליצחק ויעקב שבשבע לכם הקדוש ברוך הוא קייימה לך והוו למחר לכך הרחיתיה לך · לכל נזרה היה שלפני משה לא תעבור שלשלוני כך הייתי מקיימך עד שאראה אותם נטועי וקביעים בה ותלך ותניד להם: (ה) וימת שם · אפשר משה את כתב ויאמת שם משה · אלא כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע · רבי אחיי אומר אפשר ספר בפורים אחר כלום והוא אומר לקוח את ספר התורה · אלא הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע: על פי ה׳ · בנשיקה · (ו) ויקבר · הקדוש ברוך הוא בכבודו · רבי ישמעאל אומר את עצמו · וזהו אחד משלשה מתין שהיה רבי ישמעאל דורש בן · כיוצא בו ביום שלמת ימי נזרו יהיה אומר · היה מביא את עצמו כיוצא בו והשיאו אותם עון משמת וכי מחדים משיחין אותן אלא שם משיחים את עצמם: על פני פעור · קברו אוכן שם משמת פעור וזה אחד מן הדברים שנתרחו בין משמות בערב שבת: (ז) לח כהתה עינו · לח משמת: ולא נס לחה · לחלושית שבו לא שלטו בו רקבון ולא נהפך תואר פניו: (ח) בני ישראל · הזכרים אבל בתוכן מתוך שהיה רודף אלו ואותן שלוש בין אוהב לרעהו יבין משה לבלה נאחר כל בית ישראל · ברוים ונקבות: (י) אשר ידעו ה׳ פנים אל פנים · שהיה אבו גם כן ואחרי אלו בכל אות שרוצה בענין שנאמר ועתה אבנה אל ה׳ · עמהן ותזעקה אל ה׳ לכם: ולכל

(ג) וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכִּכָּר בִּקְעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צֹעַר: (ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה הֶרְאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר: (ה) וַיָּמָת שָׁם משֶׁה עֶבֶד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה: (ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ז) ומשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא־כָהֲתָה עֵינוֹ וְלֹא־נָס לֵחֹה: (ח) וַיִּבְכּוּ לתו ק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־משֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּכִי אֵבֶל משֶׁה: (ט) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי־סָמַךְ משֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה: (י) וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמשֶׁה אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים: ולכל

לאמר לזרעך מתנבא הוא למחר לפי שלא אמר נוסח זה על לזרעך מתנבא שלשתם לזה אחר למחר פי׳ שמכוון המחמר הוא זה לזרעך מתנבא ורולל דרכו בעיניו שילך ויחתר להם לחפות וכו׳ ע״כ ומולי כי רצה ה׳ שימחר להם משה הדברים להחזיק לו החפות טובת תן וחסד על אפר טרח ויגע הוא בעדם עד הכניסם אל המקום:

ושמה לח תעבור מילי שנתכוון לומר לו אלא יעטרך לעבור שתה לעלות דרך שם תבעבר השמים שהוא שמה · ואחרו זל שתין הנפכות עולות אלא דרך שם ותשם לפי שנחסף אל הסיכוך הנה מקומו בקודש במקום שהוא שם וזה הוא סיוע הכתוב ושמה לח תעטרך לעבור אל מקומך ימחוך אחר ויחת שם פי׳ ה׳ וכן׳ וחכן:

ויחת שם פי׳ שם לבד הוא שחת אחל אי הוא בחיקוש אחרי קדיש ועליון על פי ה׳:

עד היום הזה הם דברי ה׳ שה אומר ותשה כותב וכמו כן תמחרים הקודמים לזה ויחת שם משה ויקבור אותו · ורחיתי להרמ״בן שכתב פיהושע כתב כן יחין רחוי לכתוב כדבריכ אלא כפשטי הכתובים אחשה לח אלולים הכפר תורה כעשרו לנדויים בבחוקי שחעתי חבני עמנו משתבכים בדבר זה ומשעפים מזה כפירות בתורה וזו היא טענת הנויים שתבני ישראל תקנו המכתב ובתכלו בם חת שלא היה ולא היה חת שהיה ויעתקע הדברי ודיוחים הסיבי עיניך חנגלם וביקר שכל הס״ת כתבו משה וכחו׳ השלימו בדחש:

בן ק״ך בחותו פי׳ עם יליחת נפשו נגחרו הק״ך שנה ·

עוד נכתוון להסתיך בחותו למחר לח כהתה עינו להעיד שחחר חיתה הוא חומר לח כהתה יבוחר:

ויבכו בני ישראל ובחרון חחר כל בני ישראל רולל נחנו טעם לפי שהיה חוכח שלוש וכו׳ · ורח״בע כתב שבכו כל בית ישראל לכבוד משה שהיה חי ואין להחמין לפירושו שהין להטיל חיש בחעשה הטוב שעשו ישראל שנשלוחו בשביל משה שהיה חי ולחשה עצמו בשתת השלימו מהחס בהספדו · ואולי יש לחת טעם כי מהרן לח ירגו ביחיתיו קודם שחת ורחו פתחים שחת ודבר כזה יעורר כל לב לפתוח מקור דמעת עינו מח״כ ש משה שבבר ידעו מיתתי וכבל בדרין ותוכחתיו חשר עשה היה מוחר להם כי חכבי חת חיכני עובר וכו׳ ולזה לח הוחם הספדו כהרון · עוד חפשר כי מיתת חהרן הרגישתם ביותר לפי שחבם נסתלקו עבבי כבוד והוסר מסובתם וזה סיבב בימת הכנענים ובומר ולזה נתגיירו יחד כל ישראל לבבות מח״כ בחיתת משה הנם שנטלו בננים וכו׳ לח הגיעו על זה נם נטרדו בבחתת בימת הארן הטובה · עוד חפשר עבחיתת משה תבף רחו דבר חדש שנראתה שבינה על יהושע ולילחו נחבח מבל למי שבחבדה לו חרגלית חבח בחרת בחקומה לו יהיה בחיבה דומה חצ״ל כן יפנחס בה ולזה לח בבו כולן והוח חת שבחר בחקבר ויהושע כן נון וכו׳ מח״כ בחיתת חהרן חבדו חרגלית ולח חבחו בחת יתבחתו והנם בנתינת שעזר

ולא מחתיו לכ״ג חצ״ל כן לח כוסים על חסרון כחונה נדולה בלח על חסרון תוצלות שחעבחו בלח היה להם חמורתו:

קם נביא עוד פי׳ ולח קם עד עתה ומו׳ עוד פי׳ ולח יקום עוד כמוהו זמו׳ בישראל רחו לכל הבחת נבואתו היתה בחוצחת ישראל ובח ולחר חבחים חבחנים שהיו ישראל נוטים לח כדבר עמו ה׳ ורולל דרשו חבל בח״ה וכו׳ · **ואו׳** לכל החותות ועוחר נחשך עם מה שלחלה ידעו ה׳ פנים חל פנים לכל החותות פי׳ לנוחך החותות ונו׳ והכוונה שחל כל חות ומופת שחלחו ה׳ לעשות היה יודעו

עוד יחבחר ע״פ חש הרחב״ם בה׳ דעות שהנביח שיהיה בישראל חין נוחך שיעשה מופתים נדולים כחותם שעשה משה שלח כל שיעשה וכולי ומחלח שכל׳ חקוחות חחרם התורם חזוק החחונה בחשה ח׳ על היה לכחיב ויחזיקו בה׳ וכחשה **עבדו ב׳** במתן תורה לכחיב ונם בך יחחינו לעולם ועיין חם בהיבחתי בכסוק בבר חחה עחנו ובשחעה שפירחתי ובקבלה שבבר הבדיקו נבוחתו בהבדה מורשת וגלויים לבם ולה בח בבר ה׳ ויחחר ולח קם ונומר׳ נביח עוד בישראל הטעם כי משה נתן בל החותות חת שיהיו נביחי בחר שעשה בזה וחב״ל בלן ועוד לבל היה החוקה שהיה קריעת יס סוף

עבו החשיבו ולבל המורח הנדול שהוח בחעמד ה״ם שבו נחרו להחמין לח יקום עוד

נביח בישראל בזה ונחר חומר לעיני בל ישראל פי׳ בחם בעיחם רחו הדברי

ולח לבל החמונה בבחוד שהשיחם בשחר הנביחים הבחים

בחתיו חלח בעיניהם רחו כי משה נביח ה׳

חת ותורתו תורת חלהים

חיים חמת:

(יא) לְכָל־הָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים
אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ יְהוָה לַעֲשׂוֹת
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל־
עֲבָדָיו וּלְכָל־אַרְצוֹ: (יב) וּלְכֹל
הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכֹל הַמּוֹרָא
הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי
כָּל־יִשְׂרָאֵל:

לְכָל אָתַיָא וּמוֹפְתַיָא דִּי שַׁלְחֵיהּ
יְיָ לְמֶעְבַּד בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם
לְפַרְעֹה וּלְכָל עַבְדּוֹהִי וְכָל
אַרְעֵיהּ: וּלְכֹל
יְדָא תַּקִּיפְתָא וּלְכֹל חֲזוֹנָא
רַבָּא דְעָבַד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל
יִשְׂרָאֵל:

סכום פסוקי דספר הדברים תשע מאות והמשים וחמשה · הנ״ץ סימן · וחציו
ועשית על פי הדבר אשר ינידו לך: ופרשיותיו י״א · אסרו חג בעבותים
סימן: וכדריו כ״ן · יפיח אבונה יניד צדק סימן: ופרקיו ל״ד ·
אודה ה׳ בכל לבב סימן · מנין הפתוחות שלשים
ואַרבעה · והסתומות מאה ועשרים
ואַרבעה · הכל מאה וחמשים
ושמנה פרשיות. ובסא כבוד
ינחילם סימן:

נשלם ספר ואלה הדברים בה

סדרי תורה נד למען יזכרך בכוד ולא ירם סימן · מנין פרשיות הפתוחות
של כל התורה יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו סימן · והסתומות
שעט או אסרה אסר על נפשה בשבעה סימן · נמצאו מנין כל
פרשיות פתוחות וסתומות תרסט. לא תחסר כל בה סימן:

סכום הפסוקים של כל התורה ה אלפים ושכ״נה מאות וארבעים
וחמשה ואור החמה יהיה שבעתים סימן · וחציו וישם עליו
את החשן ויו״ד אל החשן את האורים ואת התומים:

בנין תיבות של ספר תורה עט אלפים ותתקעו לשוני עט · סופר
מהיר יפיפית בבני אדם סימן:

מנין אותיות של ספר תורה שך אלפים ותת מאות וחמשה וסימנו ·
ארצה בו ואכבדה אמר ה׳: גדול יהיה כבוד הבית
הזה האחרון מן הראשון · תבנה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

זַרְקָא מַקַּף־שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סְגוֹלְתָא פָּזֵר גָּדוֹל יְרֵחַ בֶּן יוֹמוֹ קַרְנֵי פָרָה נַעֲיָא תַּלְשָׁא אַזְלָא גְּרִישׁ פָּסֵק ׀ רְבִיעַ שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ קַדְמָא זָקֵף קָטוֹן זָקֵף גָּדוֹל שַׁלְשֶׁלֶת שְׁנֵי גְרִישִׁין תְּרֵי טַעֲמֵי דַּרְגָּא תְּבִיר מָאֲרִיךְ טַרְחָא אַתְנָח רָבְּא דַּרְגָּא שְׁנֵי פַּשְׁטִין שְׁבוֹלֶת שְׁבוֹלֶת מַפִּיק בְּהֵא שְׁבָא נַעֲיָא שְׁבָא סוֹף פָּסוּק ׃

ואלה לפי סדר האשבנזים

זַרְקָא סְגוֹל מֻנַח ׀ רְבִיעַ פָּזֵר תְּלִישָׁא גְדוֹלָה תְּלִישָׁא קְטַנָּה מַרְכָּא כְּפוּלָה פַּשְׁטָא זָקֵף קָטֹן וְזָקֵף גָּדוֹל דַּרְגָּא תְּבִיר מַרְכָּא טִפְחָא אַתְנַחְתָּא אַזְלָא גְּרִישׁ גְּרֵשַׁיִם יָתִיב פְּסִיק ׀ שַׁלְשֶׁלֶת יֶרַח בֶּן יוֹמוֹ קַרְנֵי פָרָה טִפְחָא מֻנַּח מַקַּף־סוֹף פָּסוּק ׃

ואלה לפי סדר האיטאלייאני

זַרְקָא שְׁרֵי פָּזֵר גָּדוֹל קַרְנֵי פָרָה תַּלְשָׁא תַּרְסָא גַּרְמֵיה ׀ רְבִיעַ פָּסִיק שַׁלְשֶׁלֶת קַדְמָא אַזְלָא זָקֵף גָּדוֹל זָקֵף קָטֹן שְׁנֵי גְרִישִׁין תְּרֵין הוֹטְרִין דַּרְגָּא תְּבִיר טַרְחָא מָאֲרִיךְ שׁוֹפָר עִלּוּי שׁוֹפָר הָפוּךְ שׁוֹפָר יָתִיב שְׁנֵי פַּשְׁטִין סְמִיךְ־אַתְנַח יֶרַח בֶּן יוֹמוֹ גְּרִישׁ סוֹף פָּסוּק ׃

נשלם סדר הטעמים
בעזרת צור שוכן
מרומים

הפטרת ויקרא בישעיה סימן (מג)

עַם־ זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ: וְלֹא־ אוֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִי יִשְׂרָאֵל:
לֹא־הֵבֵאתָ לִי שֵׂה עֹלֹתֶיךָ וּזְבָחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בִּמִנְחָה וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בִּלְבוֹנָה:
לֹא־קָנִיתָ לִי בַכֶּסֶף קָנֶה וְחֶלֶב זִבְחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאותֶיךָ הוֹגַעְתַּנִי בַּעֲוֹנֹתֶיךָ: אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר: הַזְכִּירֵנִי נִשָּׁפְטָה יָחַד סַפֵּר אַתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק: אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן חָטָא וּמְלִיצֶיךָ פָּשְׁעוּ בִי: וַאֲחַלֵּל שָׂרֵי קֹדֶשׁ וְאֶתְּנָה לַחֵרֶם יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְגִדּוּפִים:
וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל בְּחַרְתִּי בוֹ: כֹּה־אָמַר יְהוָה עֹשְׂךָ וְיֹצֶרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזְרֶךָּ אַל־ תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְיְשֻׁרוּן בְּחַרְתִּי בוֹ: כִּי אֶצֹק־מַיִם עַל־צָמֵא וְנֹזְלִים עַל־יַבָּשָׁה אָצֹק רוּחִי עַל־זַרְעֶךָ וּבִרְכָתִי עַל־צֶאֱצָאֶיךָ: וְצָמְחוּ בְּבֵין הָצִיר כַּעֲרָבִים עַל־יִבְלֵי־מָיִם: זֶה יֹאמַר לַיהוָה אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה: כֹּה־ אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדַי אֵין אֱלֹהִים: *
עַד כָּאן לְאִשְׁלַיְיאנִי וּמִי כָמוֹנִי יִקְרָא וְיַגִּידָהּ וְיַעַרְכָהּ לִי מְשׂוּמִי עַם־עוֹלָם וְאֹתִיּוֹת וַאֲשֶׁר תָּבֹאנָה יַגִּידוּ לָמוֹ: אַל־תִּפְחֲדוּ וְאַל־תִּרְהוּ הֲלֹא מִאָז הִשְׁמַעְתִּיךָ וְהִגַּדְתִּי וְאַתֶּם עֵדָי הֲיֵשׁ אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדָי וְאֵין צוּר בַּל־יָדָעְתִּי:
יֹצְרֵי־פֶסֶל כֻּלָּם תֹּהוּ וַחֲמוּדֵיהֶם בַּל־יוֹעִילוּ נקוד על המ״ה וְעֵדֵיהֶם הֵמָּה בַּל־יִרְאוּ וּבַל־יֵדָעוּ לְמַעַן יֵבֹשׁוּ:
מִי־יָצַר אֵל וּפֶסֶל נָסַךְ לְבִלְתִּי הוֹעִיל: הֵן ס״א מינה כָּל־חֲבֵרָיו יֵבֹשׁוּ וְהָרָשִׁים הֵמָּה מֵאָדָם יִתְקַבְּצוּ כֻלָּם יַעַמְדוּ יִפָּחֲדוּ יֵבֹשׁוּ יָחַד: חָרַשׁ כלא ואו: בַּרְזֶל מַעֲצָד וּפָעַל בַּפֶּחָם וּבְמַקָּבוֹת יְצָרֲהוּ וַיִּפְעָלֵהוּ בִּזְרוֹעַ כֹּחוֹ גַּם־רָעֵב וְאֵין כֹּחַ לֹא־ שָׁתָה מַיִם וַיִּיעָף: חָרַשׁ עֵצִים נָטָה קָו יתארדו א יְתָאַרְהוּ בַשֶּׁרֶד יַעֲשֵׂהוּ בַּמַּקְצֻעוֹת וּבַמְּחוּגָה כש״פ יד״ב יְתָאַרְהוּ וְיַעֲשֵׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ כְּתִפְאֶרֶת בש״ק: אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת: לִכְרֹת־לוֹ אֲרָזִים וַיִּקַּח ז׳ עשירא תִּרְזָה וְאַלּוֹן וַיֵּאמֶץ־לוֹ בְּעֲצֵי־יָעַר נָטַע אֹרֶן וְגֶשֶׁם יְנַדֵּל: וְהָיָה לְאָדָם לְבָע�ֹר וַיִּקַּח מֵהֶם וַיָּחֹם אַף־יַשִּׁיק וְאָפָה לֶחֶם אַף־יִפְעַל־אֵל וַיִּשְׁתָּחוּ עָשָׂהוּ פֶּסֶל וַיִּסְגֹּד־לָמוֹ: חֶצְיוֹ שָׂרַף בַּמּוֹ־אֵשׁ עַל־חֶצְיוֹ בָשָׂר יֹאכַל יִצְלֶה צָלִי וְיִשְׂבָּע אַף־יָחֹם וַיֹּאמֶר הֶאָח חַמּוֹתִי רָאִיתִי יפגר ק אוֹר: וְשְׁאֵרִיתוֹ לְאֵל עָשָׂה לְפִסְלוֹ יִסְגֹּד־לוֹ וְיִשְׁתַּחוּ וְיִתְפַּלֶּל אֵלָיו וְיֹאמַר הַצִּילֵנִי כִּי אֱלִי אָתָּה: לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי טָח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם מֵהַשְׂכִּיל לִבָּתָם: וְלֹא־יָשִׁיב אֶל־לִבּוֹ

ולא

וְלֹא־דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לֵאמֹר חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ וְאַף אָפִיתִי עַל־גֶּחָלָיו לַחְמָם אָצְלָה בָשָׂר וְאֹכֵל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ אֶסְגּוֹד: רֹעֶה אֵפֶר לֵב הוֹתַל הַשָּׁהוּ וְלֹא־ יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר הֲלוֹא־שֶׁקֶר בִּימִינִי:
זְכָר־אֵלֶּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי־אָתָּה: יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד־לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי: מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה קמץ נו״ן יְהוָה הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אֶרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גָאַל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר:

הפטרת צו בירמיה (ז)

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאִכְלוּ בָשָׂר: כִּי לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אותם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוציאי ק׳ עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה וָזָבַח: כִּי אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְקוֹלִי וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וַהֲלַכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־אֲצַוֶּה אֶתְכֶם לְמַעַן יִיטַב לָכֶם: וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיֵּלְכוּ בְּמֹעֲצוֹת בִּשְׁרִרוּת לִבָּם הָרָע וַיִּהְיוּ לְאָחוֹר וְלֹא לְפָנִים: לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עֲבָדַי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ: וְלֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיַּקְשׁוּ אֶת־עָרְפָּם הֵרֵעוּ מֵאֲבוֹתָם: וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ וְקָרָאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲנוּכָה: וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו וְלֹא לָקְחוּ מוּסָר אָבְדָה הָאֱמוּנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם: * נָזִּי נִזְרֵךְ וְהַשְׁלִיכִי וּשְׂאִי עַל־ למיטליימי מרנלין סס ומוריס שכי פסוקי בעמיד מחר ואפיומי בספרים שְׁפָיִם קִינָה כִּי מָאַס יְהוָה וַיִּטֹּשׁ אֶת־דּוֹר עֶבְרָתוֹ: כִּי־עָשׂוּ בְנֵי־יְהוּדָה הָרַע בְּעֵינַי נְאֻם־יְהוָה שָׂמוּ שִׁקּוּצֵיהֶם בַּבַּיִת אֲשֶׁר־נִקְרָא שִׁמִּי־עָלָיו לְטַמְּאוֹ: וּבָנוּ בָּמוֹת הַתֹּפֶת אֲשֶׁר בְּגֵיא בֶן־הִנֹּם לִשְׂרֹף אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־ בְּנֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עָלְתָה עַל־לִבִּי: לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְלֹא־יֵאָמֵר עוֹד הַתֹּפֶת וְגֵיא בֶן־הִנֹּם כִּי אִם־ גֵּיא הַהֲרֵגָה וְקָבְרוּ בְתֹפֶת מֵאֵין מָקוֹם: וְהָיְתָה נִבְלַת הָעָם הַזֶּה לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד: וְהִשְׁבַּתִּי ו מֵעָרֵי יְהוּדָה וּמֵחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה כִּי לְחָרְבָּה תִּהְיֶה הָאָרֶץ: כֹּעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָה וְיוֹצִיאוּ אֶת־ יוציאו קמ״ץ עַצְמוֹת מַלְכֵי־יְהוּדָה וְאֶת־עַצְמוֹת שָׂרָיו וְאֶת־ עַצְמוֹת הַכֹּהֲנִים וְאֶת ו עַצְמוֹת הַנְּבִיאִים וְאֶת

עצמות

הפטרת צו שמיני

עֲנָמִים יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם מִקְּבְרֵיהֶם׃ וּשְׁטָחוֹם
לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וּלְכֹל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
אֲהֵבוּם וַאֲשֶׁר עֲבָדוּם וַאֲשֶׁר הָלְכוּ אַחֲרֵיהֶם
וַאֲשֶׁר דָּרְשׁוּם וַאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם לֹא
יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ׃
וְנִבְחַר מָוֶת מִכֹּל הַשְּׁאֵרִית הַנִּשְׁאָרִים
מִן־הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכָל־הַמְּקוֹמוֹת
הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְהוָה
צְבָאוֹת׃

ומדלני ואומרים אלו שני פסוקים שם סימן ט׃

כֹּה׀ אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ
וְאַל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר
בְּעָשְׁרוֹ׃ כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל
הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד
מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי־בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי נְאֻם
יְהוָה׃ * מֵאֵין כָּמוֹךָ יְהוָה גָּדוֹל אַתָּה וְגָדוֹל ער כאן לספרדים
שִׁמְךָ בִּגְבוּרָה׃ מִי לֹא יִרָאֲךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם
כִּי לְךָ יאתה כִּי בְכָל־חַכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל־
מַלְכוּתָם מֵאֵין כָּמוֹךָ׃

הפטרת שמיני שמואל ב סימן (ו)

וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל
שְׁלֹשִׁים אָלֶף׃ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־
הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם
אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם
יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עָלָיו׃ וַיַּרְכִּבוּ
אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ
מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּה וְאַחְיוֹ בְּנֵי
אֲבִינָדָב נֹהֲגִים אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה׃ וַיִּשָּׂאֻהוּ
מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן׃ וְדָוִד וְכָל־
בֵּית יִשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי
בְרוֹשִׁים וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבִמְנַעֲנָעִים
וּבְצֶלְצָלִים׃ וַיָּבֹאוּ עַד־נָכוֹן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּה
אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר׃
וַיִּחַר אַף יְהוָה בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים
עַל־הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים׃
וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה
וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
וַיִּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ
יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה׃ וְלֹא־אָבָה דָוִד
לָהָסִיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד
וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי׃ וַיֵּשֶׁב
אֲרוֹן יְהוָה בֵּית־עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה
חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־
כָּל־בֵּיתוֹ׃ וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה
אֶת־בֵּית עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר
אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד בְּשִׂמְחָה׃

ויהי

וַיְהִי כְּצַעֲדוֹ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן־יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים
וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא׃ וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז
לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד׃ וְדָוִד וְכָל־
בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה
וּבְקוֹל שׁוֹפָר׃ וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד
וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא
אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה
וַתָּב�ז לוֹ בְּלִבָּהּ׃ וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּיגוּ
אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד
וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים׃ וַיְכַל
דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־
הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת׃ וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם
לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ
חַלַּת לָחֶם אַחַת וְאִשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת
וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ׃

באן מסיימים הספרדים

וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת־
שָׁאוּל לִקְרַאת דָּוִד וַתֹּאמֶר מַה־נִּכְבַּד הַיּוֹם
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אַמְהוֹת
עֲבָדָיו כְּהִנָּלוֹת נִגְלוֹת אַחַד הָרֵקִים׃ וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־מִיכַל לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בָּחַר־בִּי
מֵאָבִיךְ וּמִכָּל־בֵּיתוֹ לְצַוֹּת אֹתִי נָגִיד עַל־עַם
יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי יְהוָה׃ וְנִקַּלְתִּי
עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי וְעִם־הָאֲמָהוֹת
אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבְדָה׃ וּלְמִיכַל בַּת־שָׁאוּל כצ"ל כתיב
לֹא־הָיָה לָהּ יֶלֶד עַד יוֹם מוֹתָהּ׃ וַיְהִי כִּי־יָשַׁב וכ"ו ול קרין
הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיהוָה הֵנִיחַ־לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל־ ויהלא כר"י
אֹיְבָיו׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא לשמרון ס
אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב
בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה׃ וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־הַמֶּלֶךְ כָּל
אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ׃

עד כאן לאיטלייאני

וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא ס וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־נָתָן פסקא נ"פ
לֵאמֹר׃ לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־עַבְדִּי אֶל־דָּוִד כֹּה
אָמַר יְהוָה הַאַתָּה תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי׃
כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְבַיִת לְמִיּוֹם הַעֲלוֹתִי אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֱהִי
מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן׃ בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי זֹ
בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי אֶת־אַחַד
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית
אֲרָזִים׃ וְעַתָּה כֹּה־תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנָּוֶה
מֵאַחַר הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל־עַמִּי עַל־יִשְׂרָאֵל׃
וָאֱהִי עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר הָלָכְתָּ וָאַכְרֶתָה אֶת־
כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂיתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם
הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי
לְיִשְׂרָאֵל וְנָטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד

ולא

וְלֹא־יִסְּפוּ בְנֵי־עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה׃
וּלְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שֹׁפְטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וְהֵנַחְתִּי לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ יְהוָה כִּי־
בַיִת יַעֲשֶׂה־לְּךָ יְהוָה׃ כִּי יְמַלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ
אֶ֫ת־אֲבוֹתֶיךָ וַהֲקִימֹתִי אֶת־זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר
יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ וְהֵכַנְתִּי אֶת־מַמְלַכְתּוֹ׃ הוּא
יִבְנֶה־בַּיִת לִשְׁמִי וְכֹנַנְתִּי אֶת־כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ
עַד־עוֹלָם׃ אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה־לִּי
לְבֵן אֲשֶׁר בְּהַעֲוֹתוֹ וְהֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים
וּבְנִגְעֵי בְנֵי אָדָם׃ וְחַסְדִּי לֹא־יָסוּר מִמֶּנּוּ
כַּאֲשֶׁר־הֲסִרֹתִי מֵעִם שָׁאוּל אֲשֶׁר הֲסִרֹתִי
מִלְּפָנֶיךָ׃ וְנֶאֱמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד־עוֹלָם
לְפָנֶיךָ כִּסְאֲךָ יִהְיֶה נָכוֹן עַד־עוֹלָם׃ כְּכֹל
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכֹל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר
נָתָן אֶל־דָּוִד׃

הפטרת תזריע במלכים ב ד

וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ
הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־
לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם
וְיֹאכֵלוּ׃ וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי
מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי־כֹה
אָמַר יְהוָה אָכוֹל וְהוֹתֵר׃ וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם
וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְבַר יְהוָה׃ וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא
מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו וְנִשֵּׂא
פָנִים כִּי־בוֹ נָתַן־יְהוָה תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ
הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע׃ וַאֲרָם יָצְאוּ גְדוּדִים
וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי
אֵשֶׁת נַעֲמָן׃ וַתֹּאמֶר אֶל־גְּבִרְתָּהּ אַחֲלֵי אֲדֹנִי
לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ
מִצָּרַעְתּוֹ׃ וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לַאדֹנָיו לֵאמֹר כָּזֹאת
וְכָזֹאת דִּבְּרָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃
וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־אֲרָם לֵךְ בֹּא וְאֶשְׁלְחָה סֵפֶר אֶל־
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ עֶשֶׂר כִּכְּרֵי־
כֶסֶף וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב וְעֶשֶׂר חֲלִיפוֹת
בְּגָדִים׃ וַיָּבֵא הַסֵּפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
וְעַתָּה כְּבוֹא הַסֵּפֶר הַזֶּה אֵלֶיךָ הִנֵּה שִׁלַּחְתִּי
אֵלֶיךָ אֶת־נַעֲמָן עַבְדִּי וַאֲסַפְתּוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃
וַיְהִי כִּקְרֹא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַסֵּפֶר וַיִּקְרַע
בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר הֲאֱלֹהִים אֲנִי לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת
כִּי־זֶה שֹׁלֵחַ אֵלַי לֶאֱסֹף אִישׁ מִצָּרַעְתּוֹ כִּי אַךְ־
דְּעוּ־נָא וּרְאוּ כִּי־מִתְאַנֶּה הוּא לִי׃ וַיְהִי
כִּשְׁמֹעַ אֱלִישָׁע אִישׁ־הָאֱלֹהִים כִּי־קָרַע מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר
לָמָּה קָרַעְתָּ בְגָדֶיךָ יָבֹא־נָא אֵלַי וְיֵדַע כִּי יֵשׁ
נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל׃ וַיָּבֹא נַעֲמָן בְּסוּסוֹ וּבְרִכְבּוֹ
וַיַּעֲמֹד פֶּתַח־הַבַּיִת לֶאֱלִישָׁע׃ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו
אֱלִישָׁע מַלְאָךְ לֵאמֹר הָלוֹךְ וְרָחַצְתָּ שֶׁבַע־
פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן וְיָשֹׁב בְּשָׂרְךָ לָךְ וּטְהָר׃ וַיִּקְצֹף

נעמן

נַעֲמָן וַיֵּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָמַרְתִּי אֵלַי יָצֹא יֵצֵא וְעָמַד וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהָיו וְהֵנִיף יָדוֹ אֶל־
הַמָּקוֹם וְאָסַף הַמְצֹרָע׃ הֲלֹא טוֹב אֲבָנָה אמנה ק׳
וּפַרְפַּר נַהֲרוֹת דַּמֶּשֶׂק מִכֹּל מֵימֵי יִשְׂרָאֵל
הֲלֹא־אֶרְחַץ בָּהֶם וְטָהַרְתִּי וַיִּפֶן וַיֵּלֶךְ בְּחֵמָה׃
וַיִּגְּשׁוּ עֲבָדָיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי דָּבָר
גָּדוֹל הַנָּבִיא דִּבֶּר אֵלֶיךָ הֲלוֹא תַעֲשֶׂה וְאַף
כִּי־אָמַר אֵלֶיךָ רְחַץ וְטָהֵר׃ וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל
בַּיַּרְדֵּן שֶׁבַע פְּעָמִים כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיָּשָׁב בְּשָׂרוֹ כִּבְשַׂר נַעַר קָטֹן וַיִּטְהָר׃ וַיָּשָׁב
אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחֲנֵהוּ וַיָּבֹא
וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין
אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה
קַח־נָא בְּרָכָה מֵאֵת עַבְדֶּךָ׃ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה
אֲשֶׁר־עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־אֶקָּח וַיִּפְצַר־בּוֹ לָקַחַת
וַיְמָאֵן׃ וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלוֹא יִתַּן־נָא לְעַבְדְּךָ ס״א ולא
מַשָּׂא צֶמֶד־פְּרִדִים אַדְמָה כִּי לוֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד
עַבְדְּךָ עֹלָה וָזֶבַח לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־
לַיהוָה׃ לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא
אֲדֹנִי בֵּית־רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא ׀
נִשָּׁעֵן עַל־יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוֹתִי מלעיל
בֵּית רִמֹּן יִסְלַח־נָא יְהוָה לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה׃ נ״א כתיב
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ כִּבְרֹת־אָרֶץ׃ ולא קי׳

הפטרת מצרע במלכים ב ז

וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה כֹּה ׀
אָמַר יְהוָה כָּעֵת מָחָר סְאָה־סֹלֶת
בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן׃
וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ נִשָּׁעֵן עַל־יָדוֹ אֶת־
אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבוֹת
בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה
בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל׃

כאן מתחילים הספרדים והאשבנזים

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים פֶּתַח
הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתְנוּ׃ אִם־אָמַרְנוּ
נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ שָׁם וְאִם־
יָשַׁבְנוּ פֹּה וָמָתְנוּ וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה אֶל־מַחֲנֵה
אֲרָם אִם־יְחַיֵּנוּ נִחְיֶה וְאִם־יְמִתֻנוּ וָמָתְנוּ׃
וַיָּקוּמוּ בַנֶּשֶׁף לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ
עַד־קְצֵה מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ׃
וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ ׀ אֶת־מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב כצ״ל ס״א
קוֹל סוּס קוֹל חַיִל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־ ויקול
אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי
הַחִתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ׃
וַיָּקוּמוּ וַיָּנוּסוּ בַנֶּשֶׁף וַיַּעַזְבוּ אֶת־אָהֳלֵיהֶם וְאֶת־
סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר הִיא
וַיָּנֻסוּ אֶל־נַפְשָׁם׃ וַיָּבֹאוּ הַמְצֹרָעִים הָאֵלֶּה
עַד־קְצֵה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ

וישתו

הפטרת מצורע אחרי מות קדושים

וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁאוּ כִּשָּׁם בֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים וַיֵּלְכוּ
וַיִּטְבְּלוּ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֶל אַחֵר וַיִּשְׁאֲלוּ
כִּשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
לֹא־כֵן׀ אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֹׂרָה
הוּא וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים וְהִפִּיגוּ עַד־אוֹר הַבֹּקֶר
וּבָאנוּ עָוֹן וְעָתָּה לְכוּ וְנָבֹאָה וְנַגִּידָה בֵּית
הַמֶּלֶךְ׃ וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שֹׁעֵר הָעִיר וַיַּגִּידוּ
לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־
שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּס אָסוּר
וְהַחֲמוֹר אָסוּר וְאָהֳלִים כַּאֲשֶׁר הֵמָּה׃ וַיִּקְרָא
הַשֹּׁעֲרִים וַיַּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה׃ וַיָּקָם
הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו אַגִּידָה־נָּא
לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יָדְעוּ כִּי־רְעֵבִים
אֲנָחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֶה לְהֶחָבֵה בַּשָּׂדֶה
לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְפְּשֵׂם חַיִּים וְאֶל־
הָעִיר נָבֹא׃ וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר וְיִקְחוּ־
נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר־
נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
תַּמּוּ וְנִשְׁלְחָה וְנִרְאֶה׃ וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב
סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֵה־אֲרָם לֵאמֹר
לְכוּ וִרְאוּ׃ וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה
כָל־הַדֶּרֶךְ מָלְאָה בְגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ
אֲרָם בְּהָפְזָם וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּידוּ
לַמֶּלֶךְ׃ וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבְזּוּ אֵת מַחֲנֵה אֲרָם
וַיְהִי סְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל
כִּדְבַר יְהוָה׃ וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת־הַשָּׁלִישׁ
אֲשֶׁר־נִשָּׁעַן עַל־יָדוֹ עַל־הַשַּׁעַר וַיִּרְמְסֵהוּ הָעָם
בַּשַּׁעַר וַיָּמָת כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּרִדֶּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו׃ וַיְהִי כְּדַבֶּר
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סָאתַיִם
שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל וְסָאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל יִהְיֶה כָּעֵת
מָחָר בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן׃ וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ
הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבוֹת
בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה
בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכַל׃ וַיְהִי־לוֹ כֵּן וַיִּרְמְסוּ
אֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת׃ * וַיְחַן יְהוָה
אֶתְכֶם וִירַחֲמֵם וַיָּפֶן אֲלֵהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת־
אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְלֹא אָבָה הַשְׁחִיתָם
וְלֹא־הִשְׁלִיכָם מֵעַל־פָּנָיו עַד־עָתָּה׃

הפטרת אחרי מות יחזקאל כב

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ וְאַתָּה בֶּן־
אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר
הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֶת כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיהָ׃ וְאָמַרְתָּ
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ
לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה׃
בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר־
עָשִׂית טָמֵאת וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד־
שנותיך

שְׁנוֹתַיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקָלָסָה
לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ
יִתְקַלְסוּ־בָךְ טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְהוּמָה׃
הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן
שְׁפֹךְ־דָּם׃ אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר עָשׁוּ
בָּעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ יָתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ׃ קָדָשַׁי
בָּזִית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלַּלְתְּ׃ אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ
בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם וְאֶל הֶהָרִים אָכְלוּ בָּךְ זִמָּה
עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ׃ עֶרְוַת־אָב גָּלָה־בָךְ טִמְאַת
הַנִּדָּה עִנּוּ־בָךְ׃ וְאִישׁ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה
תוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְּזִמָּה וְאִישׁ
אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו עִנָּה־בָךְ׃ שֹׁחַד לָקְחוּ־
בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לָקַחְתְּ
וַתְּבַצַּע רֵעַיִךְ בָּעֹשֶׁק וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה׃ וְהִנֵּה הָפַקְתִּי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ
אֲשֶׁר עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְתוֹכֵךְ׃
הֲיַעֲמֹד לֵבָב אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים
אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי
וְעָשִׂיתִי׃ וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ
בָּאֲרָצוֹת וְהֵתַמְתִּי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ׃ וְנִחַלְתְּ
בָּךְ לְעֵינֵי גוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃

והפטרת קדושים ביחזקאל סימן (כ)

וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית בַּחֲמִשִּׁי בֶּעָשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ בָּאוּ אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל
לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָי׃
כאן מתחילים הספרדים

וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם
הַגֵּד אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲלִדְרֹשׁ אֹתִי אַתֶּם
בָּאִים חַי־אָנִי אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה׃ הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם הֲתִשְׁפֹּט בֶּן־אָדָם אֶת
תּוֹעֲבֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם׃ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם בְּחֹרִי בְיִשְׂרָאֵל וָאֶשָּׂא
יָדִי לְזֶרַע בֵּית־יַעֲקֹב וָאִוָּדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם
לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תַּרְתִּי
לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃
וָאֹמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי
מִצְרַיִם אַל־תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ וַיַּמְרוּ־
בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת־שִׁקּוּצֵי
עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא
עָזָבוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי
בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי
לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם
אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וָאֲבִיאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר׃ וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי

ואת

וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
אוֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם: וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי
נָתַתִּי לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת
כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: וַיַּמְרוּ־בִי בֵּית־
יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקּוֹתַי לֹא־הָלָכוּ וְאֶת־
מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי
בָּהֶם וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ
חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכַלּוֹתָם: וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן
שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים
לְעֵינֵיהֶם: וְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר
לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי
זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת:
יַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם
וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם
הָלָךְ: וַתָּחָס עֵינִי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתָם וְלֹא־
עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר: וָאֹמַר אֶל־בְּנֵיהֶם
בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם אַל־תֵּלֵכוּ וְאֶת־
מִשְׁפְּטֵיהֶם אַל־תִּשְׁמֹרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אַל־תִּטַּמָּאוּ:
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקֹּתַי לֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ
וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

הפטרת קדושים כמנהג האשכנזים בתרי
עשר עמוס סימן (ט)

הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל
הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר
וַאֲרָם מִקִּיר: הִנֵּה עֵינֵי אֲדֹנָי יְהוִה בַּמַּמְלָכָה
הַחַטָּאָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה
אֶפֶס כִּי לֹא הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב
נְאֻם־יְהוָה: כִּי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה וְהַנְעַתִּי
בְכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ
בַּכָּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל צְרוֹר אָרֶץ: בַּחֶרֶב יָמוּתוּ
כָּל חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים
בַּעֲרֵינוּ הָרָעָה: בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת
דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו
אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם: לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־
שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי
עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה עֹשֶׂה זֹאת: הִנֵּה יָמִים
בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֹּצֵר וְדֹרֵךְ
עֹנָבִים בְּמֹשֵׁךְ הַזָּרַע וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס
וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגַגְנָה: וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת
עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ
כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת־יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ
אֶת־פִּרְיהֶם: וְנָטַעְתִּים עַל־אַדְמָתָם וְלֹא־
יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

הפטרת אמור ביחזקאל כד

וְהַכֹּהֲנִים * הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר
שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי
בְּתָעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי
לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי
וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֵנִי וְשָׁמְרוּ
אֶת־מִשְׁמַרְתִּי: וְהָיָה בְּבוֹאָם אֶל־שַׁעֲרֵי
הֶחָצֵר הַפְּנִימִית בְּגָדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־
יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר בְּשָׁרְתָם בְּשַׁעֲרֵי הֶחָצֵר
הַפְּנִימִית וָבָיְתָה: פְּאֵרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־
רֹאשָׁם וּמִכְנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־מָתְנֵיהֶם לֹא
יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע: וּבְצֵאתָם אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה
אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעָם יִפְשְׁטוּ אֶת־
בִּגְדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מְשָׁרְתִים בָּם וְהִנִּיחוּ
אוֹתָם בְּלִשְׁכוֹת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים
אֲחֵרִים וְלֹא־יְקַדְּשׁוּ אֶת־הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם:
וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ כָּסוֹם
יְכַסְּמוּ אֶת־רָאשֵׁיהֶם: וְיַיִן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן
בְּבוֹאָם אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית: וְאַלְמָנָה וְגָרוּשָׁה
לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּתוּלוֹת מִזֶּרַע
בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר־תִּהְיֶה אַלְמָנָה
מִכֹּהֵן יִקָּחוּ: וְאֶת־עַמִּי יוֹרוּ
בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל וּבֵין טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדִעוּם: וְעַל־
רִיב הֵמָּה יַעַמְדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטַי יִשְׁפְּטֻהוּ
וְאֶת־תּוֹרֹתַי וְאֶת־חֻקֹּתַי בְּכָל־מוֹעֲדַי יִשְׁמֹרוּ
וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי יְקַדֵּשׁוּ: וְאֶל־נֶפֶשׁ אָדָם לֹא
יָבֹא לְטַמְּאָה כִּי אִם־לְאָב וְלְאֵם וְלִבֵּן וְלִבַּת
לְאָח וְלַאֲחוֹת אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִטַּמָּאוּ:
וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ: וּבְיוֹם
בֹּאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית לְשָׁרֵת
בַּקֹּדֶשׁ יַקְרִיב חַטָּאתוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה:
וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם וַאֲחֻזָּה לֹא־
תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזָּתָם: הַמִּנְחָה
וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם הֵמָּה יֹאכֵלוּם וְכָל־חֵרֶם
בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי
כֹל וְכָל ׀ תְּרוּמַת כֹּל מִכֹּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם
לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ
לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל־בֵּיתֶךָ: כָּל־נְבֵלָה
וּטְרֵפָה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ
הַכֹּהֲנִים:

הפטרת בר סיני כמנהג הספרדים
והאשכנזים בירמיה לב

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶלַי
לֵאמֹר: הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן שַׁלֻּם
דֹּדְךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵאמֹר קְנֵה־לְךָ אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר
בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לִקְנוֹת: וַיָּבֹא
אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי כִּדְבַר יְהוָה אֶל־הֶחָצֵר
הַמַּטָּרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר־

פס׳ א׳ בא״פ

מקום שמושיעים

ש ש״פ

הוא נלוה לכהנים עשו כמו בוכמה

כשיים בשתי ידיו: ירושלמי נימה וכן יפלש ליים דעבריים ויא כמו ביד אחת

הפטרת בהר סיני בחקתי

בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר׀ בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן כִּי לְךָ מִשְׁפַּט
הַיְרֻשָּׁה וּלְךָ הַנְּאֻלָּה קְנֵה־לָךְ וָאֵדַע כִּי דְבַר־
יְהוָה הוּא׃ וָאֶקְנֶה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל
בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וָאֶשְׁקְלָה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף
שִׁבְעָה שְׁקָלִים וַעֲשָׂרָה הַכָּסֶף׃ וָאֶכְתֹּב בַּסֵּפֶר
וָאֲחַתֹּם וָאָעֵד עֵדִים וָאֶשְׁקֹל הַכֶּסֶף
בְּמֹאזְנָיִם׃ וָאֶקַּח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־
הֶחָתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֵת הַגָּלוּי׃ וָאֶתֵּן
אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה בֶּן־
מַחְסֵיָה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דֹּדִי וּלְעֵינֵי הָעֵדִים
הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָּל־הַיְּהוּדִים
הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצַר הַמַּטָּרָה׃ וָאֲצַוֶּה אֶת־בָּרוּךְ
לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל קַח אֶת־הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה
אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הֶחָתוּם וְאֵת
סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי־חֶרֶשׂ לְמַעַן
יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים׃ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקָּנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת
וְכָרְמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת׃ וָאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה
אַחֲרֵי תִתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־
נֵרִיָּה לֵאמֹר׃ אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה׀ אַתָּה
עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל
וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה לֹא־יִפָּלֵא מִמְּךָ כָּל־דָּבָר׃
עֹשֶׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל־
חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ גָּדוֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה
אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקוּחוֹת עַל־כָּל־דַּרְכֵי בְנֵי אָדָם
לָתֵת לְאִישׁ כְּדַרְכָּיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו׃ אֲשֶׁר
שַׂמְתָּ אֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם
הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבָאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־לְּךָ שֵׁם כַּיּוֹם
הַזֶּה׃ וַתּוֹצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאִזְרוֹעַ
נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָּדוֹל׃ וַתִּתֶּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ וַיָּבֹאוּ וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ
וְלֹא־שָׁמְעוּ בְקוֹלֶךָ וּבְתוֹרָתְךָ לֹא־הָלָכוּ אֵת
כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ וַתַּקְרֵא
אֹתָם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת׃ הִנֵּה הַמְּתֹלְלוֹת
בָּאוּ הָעִיר לְלָכְדָהּ וְהָעִיר נִתְּנָה בְיַד הַכַּשְׂדִּים
הַנִּלְחָמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדֶּבֶר
וַאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הָיָה וְהִנְּךָ רֹאֶה׃ וְאַתָּה אָמַרְתָּ
אֵלַי אֲדֹנָי יְהוִה קְנֵה־לְךָ הַשָּׂדֶה בַּכֶּסֶף וְהָעֵד
עֵדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְיַד הַכַּשְׂדִּים׃ וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר׃ הִנֵּה אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
כָּל־בָּשָׂר הֲמִמֶּנִּי יִפָּלֵא כָּל־דָּבָר׃

הפטרת בהר סיני כמנהג איטלייאני והיא
הפטרת בחקותי כמנהג: הספרדים והאשכנזים
בירמיה יו

יהוה

יְהוָה

עֻזִּי וּמָעֻזִּי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ
גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאַפְסֵי־אָרֶץ וְיֹאמְרוּ אַךְ־
שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וְאֵין־בָּם מוֹעִיל׃
הֲיַעֲשֶׂה־לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים׃
לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעָם בַּפַּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֵם אֶת־
יָדִי וְאֶת־גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ כִּי־שְׁמִי יְהוָה׃ הַמַּאַת
יְהוֹיָקִים בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפָּרֶן שָׁמִיר
חֲרוּשָׁה עַל־לוּחַ לִבָּם וּלְקַרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם׃
כְּזִכָּר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחוֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם עַל־עֵץ
רַעֲנָן עַל גִּבְעוֹת הַגְּבָהוֹת׃ הָרְרִי בַּשָּׂדֶה חֵילֵךְ
כָּל־אוֹצְרוֹתַיִךְ לָבַז אֶתֵּן בָּמָתַיִךְ בְּחַטָּאת
בְּכָל־גְּבוּלָיִךְ׃ וְשָׁמַטְתְּ וּבָךְ מִנַּחֲלָתֵךְ אֲשֶׁר
נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךְ אֶת־אֹיְבַיִךְ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
לֹא־יָדָעְתְּ כִּי־אֵשׁ קְדַחְתֶּם בְּאַפִּי עַד־עוֹלָם
תּוּקָד׃ כֹּה׀ אָמַר יְהוָה אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר־
יִבְטַח בָּאָדָם וְשָׂם בָּשָׂר זְרוֹעוֹ וּמִן־יְהוָה יָסוּר
לִבּוֹ׃ וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־
יָבוֹא טוֹב וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֵחָה
וְלֹא תֵשֵׁב׃ בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה
וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ׃ וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל־
מַיִם וְעַל־יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי־ יראה ק׳
יָבֹא חֹם וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן וּבְשְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא
יִדְאָג וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת פֶּרִי׃ עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל
וְאָנֻשׁ הוּא מִי יְדָעֶנּוּ׃ אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בֹּחֵן
כְּלָיוֹת וְלָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכוֹ כִּפְרִי מַעֲלָלָיו׃ קֹרֵא הספר יי
דָגָר וְלֹא יָלָד עֹשֶׂה עֹשֶׁר וְלֹא בְמִשְׁפָּט בַּחֲצִי
יָמָיו יַעַזְבֶנּוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה נָבָל׃ כִּסֵּא כָבוֹד חסר יי
מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ׃ מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל
יְהוָה כָּל־עֹזְבֶיךָ יֵבֹשׁוּ סוּרֵי בָאָרֶץ יִכָּתֵבוּ ויסורי ק׳
כִּי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה׃ רְפָאֵנִי
יְהוָה וְאֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתִי
אָתָּה׃

הפטרת אם בחקתי כמנהג קהל קדוש
איטלייאני ביחזקאל לד

וְיִדְּי

דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם
הִנָּבֵא עַל־רֹעֵי יִשְׂרָאֵל הִנָּבֵא
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לָרֹעִים כֹּה־אָמַר׀ אֲדֹנָי יְהוִה
הוֹי רֹעֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ רֹעִים אוֹתָם הֲלוֹא
הַצֹּאן יִרְעוּ הָרֹעִים׃ אֶת־הַחֵלֶב תֹּאכֵלוּ וְאֶת־
הַצֶּמֶר תִּלְבָּשׁוּ הַבְּרִיאָה תִּזְבָּחוּ חַצֹּאן לֹא
תִרְעוּ׃ אֶת־הַנַּהֲלוֹת לֹא חִזַּקְתֶּם וְאֶת־הַחוֹלָה
לֹא־רִפְאִתֶם וְלַנִּשְׁבֶּרֶת לֹא חִבַּשְׁתֶּם וְאֶת־
הַנִּדַּחַת לֹא הֲשֵׁבְתֶּם וְאֶת־הָאֲבֵדָת לֹא בִקַּשְׁתֶּם
וּבְחֹזְקָה רְדִיתֶם אוֹתָם וּבְפָרֶךְ׃ וַתְּפוּצֶינָה
מִבְּלִי רֹעֶה וַתִּהְיֶינָה לְאָכְלָה לְכָל־חַיַּת הַשָּׂדֶה
וַתְּפוּצֶינָה׃ יִשְׁגּוּ צֹאנִי בְּכָל־הֶהָרִים וְעַל כָּל־
גִּבְעָה רָמָה׃ וְעַל־כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ נָפֹצוּ צֹאנִי
וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מְבַקֵּשׁ׃ לָכֵן רֹעִים שִׁמְעוּ

את

אֶת־הַדָּבָר יְהוָה : הֵי־אֲנִי נְאֻם ׀ אֲדֹנָי יֱהוִה
אִם־לֹא יֵשׁ הָיוֹת־צֹאנִי ׀ לָבַז וַתִּהְיֶינָה צֹאנִי
לְאָכְלָה לְכָל־חַיַּת הַשָּׂדֶה מֵאֵין רֹעֶה וְלֹא־
דָרְשׁוּ רֹעַי אֶת־צֹאנִי וַיִּרְעוּ הָרֹעִים אוֹתָם
וְאֶת־צֹאנִי לֹא רָעוּ : לָכֵן הָרֹעִים שִׁמְעוּ
דְּבַר־יְהוָה : כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנְנִי אֶל־
דָּרְעִים וְדָרַשְׁתִּי אֶת־צֹאנִי מִיָּדָם וְהִשְׁבַּתִּים
מֵרְעוֹת צֹאן וְלֹא־יִרְעוּ עוֹד הָרֹעִים אוֹתָם
וְהִצַּלְתִּי צֹאנִי מִפִּיהֶם וְלֹא־תִהְיֶיָן לָהֶם
לְאָכְלָה : כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנְנִי אֲנִי
וְדָרַשְׁתִּי אֶת־צֹאנִי וּבִקַּרְתִּים : כְּבַקֶּרֶת רֹעֶה
עֶדְרוֹ בְּיוֹם הֱיוֹתוֹ בְתוֹךְ־צֹאנוֹ נִפְרָשׁוֹת כֵּן
אֲבַקֵּר אֶת־צֹאנִי וְהִצַּלְתִּי אֹתָם מִכֹּל־הַמְּקֹמוֹת
אֲשֶׁר נָפֹצוּ שָׁם בְּיוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל : וְהוֹצֵאתִים
מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּים מִן־הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵיאוֹתִים
אֶל־אַדְמָתָם וּרְעִיתִים אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל
בְּאֲפִיקִים וּבְכֹל מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ : בְּמַרְעֶה־
טוֹב אִרְעֵם וּבְרֵי מְרוֹם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
נְוֵיהֶם שָׁם תִּרְבַּצְנָה בְּנָוֵה טוֹב וּמִרְעֶה שָׁמֵן
תִּרְעֶינָה אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל : אֲנִי אֶרְעֶה צֹאנִי
וַאֲנִי אַרְבִּיצֵם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה :

הפטרת בהר סיני בתרי עשר הושע ב

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר
לֹא־יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בִּמְקוֹם
אֲשֶׁר־יֵאָמֵר לָהֶם לֹא־עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם
בְּנֵי אֵל־חָי : וְנִקְבְּצוּ בְנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל
יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ
כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֶאל : אִמְרוּ לַאֲחֵיכֶם עַמִּי
וְלַאֲחוֹתֵיכֶם רֻחָמָה : רִיבוּ בְאִמְּכֶם רִיבוּ כִּי־
הִיא לֹא אִשְׁתִּי וְאָנֹכִי לֹא אִישָׁהּ וְתָסַר זְנוּנֶיהָ
מִפָּנֶיהָ וְנַאֲפוּפֶיהָ מִבֵּין שָׁדֶיהָ : פֶּן־אַפְשִׁיטֶנָּה
עֲרֻמָּה וְהַצַּגְתִּיהָ כְּיוֹם הִוָּלְדָהּ וְשַׂמְתִּיהָ
כַּמִּדְבָּר וְשַׁתָּהּ כְּאֶרֶץ צִיָּה וַהֲמִתִּיהָ בַּצָּמָא :
וְאֶת־בָּנֶיהָ לֹא אֲרַחֵם כִּי־בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה :
כִּי זָנְתָה אִמָּם הוֹבִישָׁה הוֹרָתָם כִּי אָמְרָה
אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי
וּפִשְׁתִּי שִׁכֻּנַי וְשִׁקּוּיָי : לָכֵן הִנְנִי־שֵׂךְ אֶת־
דַּרְכֵּךְ בַּסִּירִים וְגָדַרְתִּי אֶת־גְּדֵרָהּ וּנְתִיבוֹתֶיהָ
לֹא תִמְצָא : וְרָדְפָה אֶת־מְאַהֲבֶיהָ וְלֹא־
תַשִּׂיג אֹתָם וּבִקְשְׁתָם וְלֹא תִמְצָא וְאָמְרָה
אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל־אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב
לִי אָז מֵעָתָּה : וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי אָנֹכִי
נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְכֶסֶף
הִרְבֵּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל : לָכֵן אָשׁוּב
וְלָקַחְתִּי דְגָנִי בְּעִתּוֹ וְתִירוֹשִׁי בְמוֹעֲדוֹ וְהַצַּלְתִּי
צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת־עֶרְוָתָהּ : וְעַתָּה
אֲגַלֶּה אֶת־נַבְלָתָהּ לְעֵינֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאִישׁ לֹא
יַצִּילֶנָּה מִיָּדִי : וְהִשְׁבַּתִּי כָּל־מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ

חדשה

וְרֶשְׁתָּהּ וְשַׁפְתָּהּ וְכָל מוֹעֲדָהּ : וְהַשְׁמֹתִי גַּפְנָהּ
וּתְאֵנָתָהּ אֲשֶׁר אָמְרָה אֶתְנָה הֵמָּה לִי אֲשֶׁר
נָתְנוּ־לִי מְאַהֲבַי וְשַׂמְתִּים לְיַעַר וַאֲכָלָתַם
חַיַּת הַשָּׂדֶה : וּפָקַדְתִּי עָלֶיהָ אֶת־יְמֵי הַבְּעָלִים
אֲשֶׁר תְּקַטֵּיר לָהֶם וַתַּעַר נִזְמָהּ וְחֶלְיָתָהּ וַתֵּלֶךְ לשון ערי
אַחֲרֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאֹתִי שָׁכְחָה נְאֻם־יְהוָה :
לָכֵן הִנֵּה אָנֹכִי מְפַתֶּיהָ וְהֹלַכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר
וְדִבַּרְתִּי עַל־לִבָּהּ : וְנָתַתִּי לָהּ אֶת־כְּרָמֶיהָ
מִשָּׁם וְאֶת־עֵמֶק עָכוֹר לְפֶתַח תִּקְוָה וְעָנְתָה לשון שירת
שָׁמָּה כִּימֵי נְעוּרֶיהָ וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם : וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה תִּקְרְאִי
אִישִׁי וְלֹא־תִקְרְאִי־לִי עוֹד בָּעְלִי : וְהַסִרֹתִי
אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזָּכְרוּ עוֹד
בִּשְׁמָם : וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא
עִם־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעִם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּרֶמֶשׂ
הָאֲדָמָה וְקֶשֶׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֶשְׁבֹּר מִן־
הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לָבֶטַח : וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי
לְעוֹלָם וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד
וּבְרַחֲמִים : וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ
אֶת־יְהוָה :

המטרת נשא בשופטים יג

וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי
וּשְׁמוֹ מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה :
וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ
הִנֵּה־נָא אַתְּ־עֲקָרָה וְלֹא יָלַדְתְּ וְהָרִית וְיָלַדְתְּ
בֵּן : וְעַתָּה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר
וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טָמֵא : כִּי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ
בֵּן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים
יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִכַּף פְּלִשְׁתִּים : וַתָּבֹא הָאִשָּׁה
וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא
אֵלַי וּמַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא
מְאֹד וְלֹא שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה הוּא וְאֶת־
שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי : וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ הָרָה
וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־
תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה
הַנַּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ : וַיֶּעְתַּר
מָנוֹחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ יָבֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מַה־
נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיִּלּוֹד : וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים ל רנש
בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־ אחר שורק
הָאִשָּׁה וְהִיא יֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ אִישָׁהּ אֵין
עִמָּהּ : וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאִישָׁהּ
וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־
בָּא בַיּוֹם אֵלָי : וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי
אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה־
הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי :
וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ מַה־יִּהְיֶה

משפט

מישי נסיון חדין ולא נסון בעל סיגול לסון בעלים ושלוס אחר עד כתן חין בלשון לפוחרו מילת אישו ולא מלת בעלי בפעל כיום ת"ל מיומרם כלי הקדש קדנה לפניך

מִשְׁפַּט הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ : וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה
אֵל־מָנוֹחַ מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה
תִּשָּׁמֵר : מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיַּיִן לֹא
תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָה אַל־
תֹּאכַל כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשָּׁמֹר : וַיֹּאמֶר
מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה נַעְצְרָה־נָּא אוֹתָךְ
וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים : וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ
יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי לֹא־אֹכַל בְּלַחְמֶךָ
וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע
מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא : וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־
מַלְאַךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא דְּבָרְךָ וְכִבַּדְנוּךָ :
וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי
וְהוּא פֶלְאִי : וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים
וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־הַצּוּר לַיהוָה וּמַפְלִא
לַעֲשׂוֹת וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים : וַיְהִי בַּעֲלוֹת
הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה וַיַּעַל מַלְאַךְ־
יְהוָה בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אָרְצָה : וְלֹא־יָסַף עוֹד מַלְאַךְ
יְהוָה לְהֵרָאֹת אֶל־מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז יָדַע
מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא : וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ
אֶל־אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ :
וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ לֹא־
לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה וְלֹא הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־
אֵלֶּה וְכָעֵת לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת : וַתֵּלֶד
הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן וַיִּגְדַּל
הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה : וַתָּהֶל רוּחַ יְהוָה לְפַעֲמוֹ
בְּמַחֲנֵה־דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל :

הפטרת בהעלותך ולשבת ראשון של הנוכה

בתרי עשר זכריה (ב)

רְנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשָׁכַנְתִּי
בְּתוֹכֵךְ נְאֻם־יְהוָה : וְנִלְוּוּ גוֹיִם רַבִּים
אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשָׁכַנְתִּי
בְּתוֹכֵךְ וְיָדַעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי אֵלָיִךְ :
וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקּוֹ עַל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ
וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלִָם : הַס כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי
יְהוָה כִּי נֵעוֹר מִמְעוֹן קָדְשׁוֹ : וַיַּרְאֵנִי אֶת־
יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאַךְ יְהוָה
וְהַשָּׂטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ : וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־הַשָּׂטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשָּׂטָן וְיִגְעַר יְהוָה
בְּךָ הַבּוֹחֵר בִּירוּשָׁלִָם הֲלוֹא זֶה אוּד מֻצָּל
מֵאֵשׁ : וִיהוֹשֻׁעַ הָיָה לָבוּשׁ בְּגָדִים צוֹאִים
וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ : וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־
הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים
מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הֶעֱבַרְתִּי בְּעֲלֵיךְ
עֲוֹנֶךָ וְהַלְבֵּשׁ אֹתְךָ מַחֲלָצוֹת : וָאֹמַר יָשִׂימוּ
צָנִיף טָהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשִׂימוּ הַצָּנִיף הַטָּהוֹר
עַל־רֹאשׁוֹ וַיַּלְבִּשֻׁהוּ בְגָדִים וּמַלְאַךְ יְהוָה
עֹמֵד : וַיָּעַד מַלְאַךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר :

כה כְּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בִּדְרָכַי תֵּלֵךְ וְאִם
אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אַתָּה תָּדִין אֶת־
בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצֵרָי וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים
בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה : שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ כֹּהֵן
הַגָּדוֹל אַתָּה וְרֵעֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ
כִּי־אַנְשֵׁי מוֹפֵת הֵמָּה כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־
עַבְדִּי צֶמַח : כִּי ׀ הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי
לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם
הִנְנִי מְפַתֵּחַ פִּתֻּחָהּ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמָשַׁשְׁתִּי
אֶת־עֲוֹן הָאָרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד : בַּיּוֹם
הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ אֶל־
רֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גֶּפֶן וְאֶל־תְּאֵנָה : וַיָּשָׁב
הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיְעִירֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יֵעוֹר
מִשְּׁנָתוֹ : וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר ׀ (ואמר ק׳)
רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל־
רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה
מוּצָקוֹת לַנֵּרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ : וּשְׁנַיִם
זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימִין הַגֻּלָּה וְאֶחָד עַל־
שְׂמֹאלָהּ : וָאַעַן וָאֹמַר אֶל־הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי
לֵאמֹר מָה אֵלֶּה אֲדֹנִי : וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר
בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה־הֵמָּה אֵלֶּה
וָאֹמַר לֹא אֲדֹנִי : וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר
זֶה דְּבַר־יְהוָה אֶל־זְרֻבָּבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִל
וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת :
מִי־אַתָּה הַר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישׁוֹר
וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשָׂאוֹת חֵן חֵן
לָהּ : הפטרת שלח לך ביהושע ב

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ כֶּן־נוּן מִן־הַשִּׁטִּים שְׁנַיִם
אֲנָשִׁים מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ לֵאמֹר לְכוּ
רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־
אִשָּׁה זוֹנָה וּשְׁמָהּ רָחָב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה :
וַיֵּאָמַר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ
הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחְפֹּר אֶת־הָאָרֶץ :
וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחָב לֵאמֹר הוֹצִיאִי
הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיִךְ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבֵיתֵךְ כִּי
לַחְפֹּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ : וַתִּקַּח הָאִשָּׁה
אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתִּצְפְּנָם וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ פירוש אחר
אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאַיִן הֵמָּה : וַיְהִי הַשַּׁעַר לִסְגּוֹר בַּחֹשֶׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצָאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מַהֵר אַחֲרֵיהֶם כִּי תַשִּׂיגוּם : וְהִיא הֶעֱלָתַם הַגָּגָה וַתַּטְמְנֵם
בִּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הָעֲרֻכוֹת לָהּ עַל־הַגָּג : וְהָאֲנָשִׁים
רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיַּרְדֵּן עַל־הַמַּעְבָּרוֹת
וְהַשַּׁעַר סָגְרוּ אַחֲרֵי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרֹדְפִים
אַחֲרֵיהֶם : וְהֵמָּה טֶרֶם יִשְׁכָּבוּן וְהִיא עָלְתָה
עֲלֵיהֶם עַל־הַגָּג : וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים
יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־
נָפְלָה אֵימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי־נָמֹגוּ כָּל־יֹשְׁבֵי

הָאָרֶץ

הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ
יְהוָה אֶת־מֵי יַם־סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם
מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעוֹג אֲשֶׁר
הֶחֱרַמְתֶּם אוֹתָם: וַנִּשְׁמַע וַיִּמַּס לְבָבֵנוּ וְלֹא
קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־
הָאָרֶץ מִתָּחַת: וְעַתָּה הִשָּׁבְעוּ־נָא לִי בַּיהוָה
כִּי עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חָסֶד וַעֲשִׂיתֶם גַּם־אַתֶּם עִם־
בֵּית אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת: וְהַחֲיִתֶם
אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אַחַי וְאֶת־אַחְיוֹתַי אחיותי ק
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ
מָמֶוֶת: וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַּחְתֵּיכֶם
לָמוּת אִם לֹא תַגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה
בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד
וֶאֱמֶת: וַתּוֹרִידֵם בַּחֶבֶל בְּעַד הַחַלּוֹן כִּי
בֵיתָהּ בְּקִיר הַחוֹמָה וּבַחוֹמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת:
וַתֹּאמֶר לָהֶם הָהָרָה לְכוּ פֶּן־יִפְגְּעוּ בָכֶם
הָרֹדְפִים וְנַחְבֵּתֶם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוּב
הָרֹדְפִים וְאַחַר תֵּלְכוּ לְדַרְכְּכֶם: וַיֹּאמְרוּ
אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נְקִיִּם אֲנַחְנוּ מִשְּׁבֻעָתֵךְ הַזֶּה
אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ
אֶת־תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחַלּוֹן
אֲשֶׁר הוֹרַדְתֵּנוּ בּוֹ וְאֶת־אָבִיךְ וְאֶת־אִמֵּךְ וְאֶת־
אַחַיִךְ וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִיךְ תַּאַסְפִי אֵלַיִךְ
הַבָּיְתָה: וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתֵךְ
הַחוּצָה דָּמוֹ בְרֹאשׁוֹ וַאֲנַחְנוּ נְקִיִּם וְכֹל אֲשֶׁר
יִהְיֶה אִתָּךְ בַּבַּיִת דָּמוֹ בְרֹאשֵׁנוּ אִם־יָד
תִּהְיֶה־בּוֹ: וְאִם־תַּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיִינוּ
נְקִיִּם מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: וַתֹּאמֶר
כְּדִבְרֵיכֶם כֵּן־הוּא וַתְּשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ וַתִּקְשֹׁר
אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי בַּחַלּוֹן: וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה
וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים
וַיְבַקְשׁוּ הָרֹדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצָאוּ:
וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ מֵהָהָר וַיַּעַבְרוּ
וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־
הַמְּצָאוֹת אוֹתָם: וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־
נָתַן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמֹגוּ כָּל־
יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ:

הפטרת קרח בשמואל א יא

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה
הַגִּלְגָּל וְנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְלוּכָה:
וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל
לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחֵי שְׁלָמִים
לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי
יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־
אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: וְעַתָּה
הִנֵּה

הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ | מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי זָקַנְתִּי
וְשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי ס סימן
לִפְנֵיכֶם מִנְּעוּרַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: הִנֵּנִי עֲנוּ בִי סימן
נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר מִי לָקָחְתִּי
וְחֲמוֹר מִי לָקָחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי וְאֶת־מִי
רַצּוֹתִי וּמִיָּד־מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר וְאַעְלִים עֵינַי
בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם: וַיֹּאמְרוּ לֹא עָשַׁקְתָּנוּ וְלֹא
רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה:
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ
הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה
וַיֹּאמְרוּ עֵד: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה
אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה
אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְעַתָּה
הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־
צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־
אֲבוֹתֵיכֶם: כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם
וַיִּזְעֲקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם
מִמִּצְרַיִם וַיֹּשִׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה: וַיִּשְׁכְּחוּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא
שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ
מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָם: וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ ק ויאמרו
חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים
וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵנוּ
וְנַעַבְדֶךָּ: וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־ וה שמשון
בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם וה נרשיון
מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בָּטֶחַ: וַתִּרְאוּ
כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ
לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
מַלְכְּכֶם: וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם
אֲשֶׁר שְׁאִלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ:
אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם
בְּקוֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיִתֶם גַּם־
אַתֶּם וְגַם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל
יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה יַד־יְהוָה
בָּכֶם וּבַאֲבֹתֵיכֶם: גַּם־עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ
אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה
לְעֵינֵיכֶם: הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא
אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וּרְעוּ וּרְאוּ כִּי־
רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה
לִשְׁאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־
יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלוֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא
וַיִּירָא כָל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל:
וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל בְּעַד־
עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ
עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ:
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ אַתֶּם
עֲשִׂיתֶם

הפטרת קרח חקת ובלק

עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אַל־
תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־
לְבַבְכֶם : וְלֹא תָסוּרוּ כִּי ׀ אַחֲרֵי הַתֹּהוּ
אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה :
כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל
כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם :

הפטרת חקת בשופטים יא

וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִּבּוֹר חַיִל וְהוּא בֶּן־
אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֶד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח :
וַתֵּלֶד אֵשֶׁת־גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיִּגְדְּלוּ בְּנֵי־
הָאִשָּׁה וַיְגָרְשׁוּ אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־
תִנְחַל בְּבֵית־אָבִינוּ כִּי בֶן־אִשָּׁה אַחֶרֶת
אָתָּה : וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֶחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ
טוֹב וַיִּתְלַקְּטוּ אֶל־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רֵיקִים וַיֵּצְאוּ
עִמּוֹ : וַיְהִי מִיָּמִים וַיִּלָּחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־
יִשְׂרָאֵל : וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נִלְחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־
יִשְׂרָאֵל וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי גִלְעָד לָקַחַת אֶת־יִפְתָּח
מֵאֶרֶץ טוֹב : וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח לְכָה וְהְיֵה
לָנוּ לְקָצִין וְנִלָּחֲמָה בִּבְנֵי עַמּוֹן : וַיֹּאמֶר יִפְתָּח
לִזְקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא אַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי
וַתְּגָרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמַדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי
עַתָּה כַּאֲשֶׁר צַר לָכֶם : וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי גִלְעָד
אֶל־יִפְתָּח לָכֵן עַתָּה שַׁבְנוּ אֵלֶיךָ וְהָלַכְתָּ עִמָּנוּ
וְנִלְחַמְתָּ בִּבְנֵי עַמּוֹן וְהָיִיתָ לָנוּ לְרֹאשׁ לְכֹל
יֹשְׁבֵי גִלְעָד : וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֶל־זִקְנֵי גִלְעָד
אִם־מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלָּחֵם בִּבְנֵי עַמּוֹן
וְנָתַן יְהוָה אוֹתָם לְפָנָי אֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם
לְרֹאשׁ : וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח יְהוָה
יִהְיֶה שֹׁמֵעַ בֵּינוֹתֵינוּ אִם־לֹא כִדְבָרְךָ כֵּן
נַעֲשֶׂה : וַיֵּלֶךְ יִפְתָּח עִם־זִקְנֵי גִלְעָד וַיָּשִׂימוּ
הָעָם אֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ וְלָקָצִין וַיְדַבֵּר יִפְתָּח
אֶת־כָּל־דְּבָרָיו לִפְנֵי יְהוָה בַּמִּצְפָּה : וַיִּשְׁלַח
יִפְתָּח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן לֵאמֹר מַה־
לִּי וְלָךְ כִּי־בָאתָ אֵלַי לְהִלָּחֵם בְּאַרְצִי :
וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן אֶל־מַלְאֲכֵי יִפְתָּח כִּי־
לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי בַּעֲלוֹתוֹ מִמִּצְרַיִם
מֵאַרְנוֹן וְעַד־הַיַּבֹּק וְעַד־הַיַּרְדֵּן וְעַתָּה הָשִׁיבָה
אֹתָן בְּשָׁלוֹם : וַיֹּסֶף עוֹד יִפְתָּח וַיִּשְׁלַח
מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן : וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה
אָמַר יִפְתָּח לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אֶרֶץ מוֹאָב
וְאֶת־אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן : כִּי בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרָיִם
וַיֵּלֶךְ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־יַם־סוּף וַיָּבֹא
קָדֵשָׁה : וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים ׀ אֶל־
מֶלֶךְ אֱדוֹם לֵאמֹר אֶעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצֶךָ וְלֹא
שָׁמַע מֶלֶךְ אֱדוֹם וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלָח
וְלֹא אָבָה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּקָדֵשׁ : וַיֵּלֶךְ
בַּמִּדְבָּר וַיָּסָב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וְאֶת־אֶרֶץ
מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב וַיַּחֲנוּ

בעבר

בְּעֵבֶר אַרְנוֹן וְלֹא־בָאוּ בִּגְבוּל מוֹאָב כִּי אַרְנוֹן
גְּבוּל מוֹאָב : וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־
סִיחוֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ
יִשְׂרָאֵל נַעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצְךָ עַד־מְקוֹמִי :
וְלֹא־הֶאֱמִין סִיחוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ
וַיֶּאֱסֹף סִיחוֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בְּיָהְצָה וַיִּלָּחֶם
עִם־יִשְׂרָאֵל : וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
סִיחוֹן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיַּכּוּם וַיִּירַשׁ
יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ
הַהִיא : וַיִּירְשׁוּ אֵת כָּל־גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאַרְנוֹן
וְעַד־הַיַּבֹּק וּמִן־הַמִּדְבָּר וְעַד־הַיַּרְדֵּן : וְעַתָּה
יְהוָה ׀ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי
מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּירָשֶׁנּוּ : הֲלֹא
אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִּירָשׁ
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפָּנֵינוּ
אֹתוֹ נִירָשׁ : וְעַתָּה הֲטוֹב טוֹב אַתָּה מִבָּלָק טלרע
בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹב רָב עִם־יִשְׂרָאֵל
אִם־נִלְחֹם נִלְחַם בָּם : בְּשֶׁבֶת יִשְׂרָאֵל
בְּחֶשְׁבּוֹן וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְעַרְעֹר וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְכָל־
הֶעָרִים אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אַרְנוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
שָׁנָה וּמַדּוּעַ לֹא־הִצַּלְתֶּם בָּעֵת הַהִיא :
וְאָנֹכִי לֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עֹשֶׂה אִתִּי רָעָה
לְהִלָּחֶם בִּי יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן : וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי
עַמּוֹן אֶל־דִּבְרֵי יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו :
וַתְּהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־הַגִּלְעָד
וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר אֶת־מִצְפֵּה גִלְעָד וּמִמִּצְפֵּה
גִּלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן : וַיִּדַּר יִפְתָּח נֶדֶר
לַיהוָה וַיֹּאמַר אִם־נָתוֹן תִּתֵּן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן
בְּיָדִי : וְהָיָה הַיֹּצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתִי
לִקְרָאתִי בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה
לַיהוָה וְהַעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה : וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־
בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדוֹ :
וַיַּכֵּם מֵעֲרוֹעֵר וְעַד־בּוֹאֲךָ מִנִּית עֶשְׂרִים עִיר
וְעַד אָבֵל כְּרָמִים מַכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכָּנְעוּ
בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

הפטרת בלק בתרי עשר מיכה ה

וְהָיָה זֶה שָׁלוֹם אַשּׁוּר ׀ כִּי־יָבֹא בְאַרְצֵנוּ
וְכִי יִדְרֹךְ בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ וַהֲקֵמְנוּ עָלָיו
שִׁבְעָה רֹעִים וּשְׁמֹנָה נְסִיכֵי אָדָם : וְרָעוּ
אֶת־אֶרֶץ אַשּׁוּר בַּחֶרֶב וְאֶת־אֶרֶץ נִמְרֹד
בְּפִתְחֵיהָ וְהִצִּיל מֵאַשּׁוּר כִּי־יָבֹא בְאַרְצֵנוּ
וְכִי־יִדְרֹךְ בִּגְבוּלֵנוּ :

כאן מתחילים הספרדים והאשכנזים

וְהָיָה ׀ שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים
כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כִּרְבִיבִים עָלֵי־
עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי
אָדָם : וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב

עמים

עַמִּים רַבִּים בְּאֶרֶיהָ בְּבַהֲמוֹת יַעַר כִּכְפִיר
בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עָבַר וְרָמַס וְטָרַף וְאֵין
מַצִּיל : תָּרֹם יָדְךָ עַל צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ
יִכָּרֵתוּ : וְהָיָה בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה וְהִכְרַתִּי
סוּסֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהַאֲבַדְתִּי מַרְכְּבוֹתֶיךָ :
וְהִכְרַתִּי עָרֵי אַרְצֶךָ וְהָרַסְתִּי כָּל־מִבְצָרֶיךָ :
וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדֶךָ וּמְעֹנְנִים לֹא יִהְיוּ־לָךְ :
וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצֵּבֹתֶיךָ מִקֶּרֶב֫ךָ וְלֹא־
תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ : וְנָתַשְׁתִּי
אֲשֵׁרֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ : וְעָשִׂיתִי
בְאַף וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר֫ לֹא
שָׁמֵעוּ : שִׁמְעוּ־נָא אֵת אֲשֶׁר־יְהוָה אֹמֵר
קוּם רִיב אֶת־הֶהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת
קוֹלֶךָ : שִׁמְעוּ הָרִים אֶת־רִיב יְהוָה וְהָאֵתָנִים
מוֹסְדֵי־אָרֶץ כִּי רִיב לַיהוָה עִם־עַמּוֹ וְעִם־
יִשְׂרָאֵל יִתְוַכָּח : עַמִּי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה
הֲלְאִתִיךָ עֲנֵה בִי : כִּי הֶעֱלִיתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ וָאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־
מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם : עַמִּי זְכָר־נָא מַה־יָּעַץ
בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמֶה־עָנָה אֹתוֹ בִלְעָם בֶּן־
בְּעוֹר מִן־הַשִּׁטִּים עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת
צִדְקוֹת יְהוָה : בַּמֶּה אֲקַדֵּם יְהוָה אִכַּף
לֵאלֹהֵי מָרוֹם הַאֲקַדְּמֶנּוּ בְעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי
שָׁנָה : הֲיִרְצֶה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת
נַחֲלֵי שָׁמֶן הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי פְּרִי בִטְנִי
חַטַּאת נַפְשִׁי : הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה־טּוֹב וּמַה־
יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת
חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם־אֱלֹהֶיךָ :

הפטרת פינחס במלכים א יט

ל׳ נבואה **וַיְהִי** יְהוָה הֵיתָה אֶל־אֵלִיָּהוּ וַיֹּשֶׁנֶס מָתְנָיו
וַיָּרָץ לִפְנֵי אַחְאָב עַד־בֹּאֲכָה יִזְרְעֶאלָה :
וַיַּגֶּד אַחְאָב לְאִיזֶבֶל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
אֵלִיָּהוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הָרַג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים
בֶּחָרֶב : וַתִּשְׁלַח אִיזֶבֶל מַלְאָךְ אֶל־אֵלִיָּהוּ
לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפוּן כִּי־כָעֵת
מָחָר אָשִׂים אֶת־נַפְשְׁךָ כְּנֶפֶשׁ אַחַד מֵהֶם :
וַיַּרְא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־נַפְשׁוֹ וַיָּבֹא בְאֵר שָׁבַע
אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּנַּח אֶת־נַעֲרוֹ שָׁם : וְהוּא־
הָלַךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רֹתֶם
אחד ק׳ אֶחָת וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר ׀ רַב
עַתָּה יְהוָה קַח נַפְשִׁי כִּי לֹא־טוֹב אָנֹכִי מֵאֲבֹתָי :
וַיִּשְׁכַּב וַיִּישַׁן תַּחַת רֹתֶם אֶחָד וְהִנֵּה־זֶה מַלְאָךְ
נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֱכוֹל : וַיַּבֵּט וְהִנֵּה
מְרַאֲשֹׁתָיו עֻגַת רְצָפִים וְצַפַּחַת מָיִם וַיֹּאכַל
וַיֵּשְׁתְּ וַיָּשָׁב וַיִּשְׁכַּב : וַיָּשָׁב מַלְאַךְ יְהוָה ׀
שֵׁנִית וַיִּגַּע־בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֱכֹל כִּי רַב מִמְּךָ
הַדָּרֶךְ : וַיָּקָם וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיֵּלֶךְ בְּכֹחַ ׀
הָאֲכִילָה הַהִיא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה
עַד הָר הָאֱלֹהִים חֹרֵב : וַיָּבֹא־שָׁם אֶל־
הַמְּעָרָה וַיָּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר
לוֹ מַה־לְּךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ : וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי
לַיהוָה ׀ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ
הָרָגוּ בֶחָרֶב וָאִוָּתֵר אֲנִי לְבַדִּי וַיְבַקְשׁוּ אֶת־
נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ : וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר
לִפְנֵי יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק
מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי יְהוָה לֹא
בָרוּחַ יְהוָה וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ
יְהוָה : וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה
וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה : וַיְהִי ׀
כְּשָׁמְעַ אֵלִיָּהוּ וַיָּלֶט פָּנָיו בְּאַדַּרְתּוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד
פֶּתַח הַמְּעָרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לְּךָ
פֹּה אֵלִיָּהוּ : וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי לַיהוָה ׀
אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרָגוּ בֶחָרֶב
וָאִוָּתֵר אֲנִי לְבַדִּי וַיְבַקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ :
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדַרְכְּךָ מִדְבְּרָה
דַּמֶּשֶׂק וּבָאתָ וּמָשַׁחְתָּ אֶת־חֲזָאֵל לְמֶלֶךְ עַל־
אֲרָם : וְאֶת יֵהוּא בֶן־נִמְשִׁי תִּמְשַׁח לְמֶלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישָׁע בֶּן־שָׁפָט מֵאָבֵל מְחוֹלָה
תִּמְשַׁח לִנָבִיא תַּחְתֶּיךָ : וְהָיָה הַנִּמְלָט מֵחֶרֶב
חֲזָאֵל יָמִית יֵהוּא וְהַנִּמְלָט מֵחֶרֶב יֵהוּא יָמִית
אֱלִישָׁע : וְהִשְׁאַרְתִּי בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים
כָּל־הַבְּרֵכַיִם אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַבַּעַל וְכָל־הַפֶּה
אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ : וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת־
אֱלִישָׁע בֶּן־שָׁפָט וְהוּא חֹרֵשׁ שְׁנֵים עָשָׂר צְמָדִים
לְפָנָיו וְהוּא בִּשְׁנֵים הָעָשָׂר וַיַּעֲבֹר אֵלָיהוּ אֵלָיו
וַיַּשְׁלֵךְ אַדַּרְתּוֹ אֵלָיו : וַיַּעֲזָב אֶת־הַבָּקָר
וַיָּרָץ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אֶשָּׁקָה־נָּא לְאָבִי ש ש״ת
וְאִמִּי וְאֵלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוּב כִּי לתפארת
מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ : וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־
צֶמֶד הַבָּקָר וַיִּזְבָּחֵהוּ וּבִכְלֵי הַבָּקָר בִּשְּׁלָם
הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכֵלוּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי
אֵלִיָּהוּ וַיְשָׁרְתֵהוּ :

הפטרת ראשי המטות לספרדים דברי ירמיהו כתובה בהפטרת שמות ולאיטלייאני

ביהושע יג

וַיִּתֵּן מֹשֶׁה לְמַטֵּה בְנֵי־רְאוּבֵן לְמִשְׁפְּחֹתָם :
וַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־
שְׂפַת נַחַל־אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל
וְכָל־הַמִּישֹׁר עַל־מֵידְבָא : חֶשְׁבּוֹן וְכָל־
עָרֶיהָ אֲשֶׁר כְּמִישׁוֹר דִּיבֹן וּבָמוֹת כַּעַל וּבֵית
בַּעַל מְעוֹן : וְיַהְצָה וּקְדֵמוֹת וּמֵפָעַת :
וְקִרְיָתַיִם וְשִׂבְמָה וְצֶרֶת הַשַּׁחַר בְּהַר הָעֵמֶק :
וּבֵית פְּעוֹר וְאַשְׁדּוֹת הַפִּסְגָּה וּבֵית הַיְשִׁמוֹת :
וְכֹל עָרֵי הַמִּישׁוֹר וְכָל־מַמְלְכוּת סִיחוֹן מֶלֶךְ

האמרי

הפטרת מטות ומסעי

הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר מָלַךְ בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה
אֹתוֹ ׀ וְאֶת־נְשִׂיאֵי מִדְיָן אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם
וְאֶת־צ֥וּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רֶ֖בַע נְסִיכֵ֣י סִיחוֹן
יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ וְאֶת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הַקּוֹסֵם
הָרָ֣גוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵ֔ל בַּחֶ֖רֶב אֶל־חַלְלֵיהֶ֑ם ׃
וַיְהִי֙ גְּב֣וּל בְּנֵי רְאוּבֵ֔ן הַיַּרְדֵּ֖ן וּגְבֻ֑ול וְאֵ֣ת נַחֲלַ֔ת
בְּנֵי־רְאוּבֵ֖ן לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם הֶֽעָרִים֙ וְחַצְרֵיהֶ֔ן ׃
וַיִּתֵּ֥ן מֹשֶׁ֛ה לַמַּטֵּ֥ה גָּ֖ד לִבְנֵי־גָ֑ד לְמִשְׁפְּחֹתָֽם ׃
וַיְהִ֣י לָהֶ֔ם הַגְּב֖וּל יַעְזֵ֑ר וְכֹל֙ עָרֵ֣י הַגִּלְעָ֔ד וַחֲצִ֖י
אֶ֣רֶץ בְּנֵ֣י עַמּ֔וֹן עַד־עֲרוֹעֵ֖ר אֲשֶׁ֥ר עַל־פְּנֵי־רַבָּֽה ׃
וּמִחְשְׁבוֹן֙ עַד־רָמַ֣ת הַמִּצְפֶּ֔ה וּבְטֹנִ֖ים וּמַחֲנָ֑יִם
עַד־גְּב֥וּל לִדְבִֽיר ׃ בָּעֶ֥מֶק בֵּית־הָרָ֖ם וּבֵ֣ית
נִמְרָ֑ה וְסֻכֹּ֥ת וְצָפ֖וֹן יֶ֣תֶר מַמְלְכ֔וּת סִיחוֹן֙ מֶ֣לֶךְ
חֶשְׁבּ֔וֹן הַיַּרְדֵּ֖ן וּגְבֻ֑ול עַד־קְצֵ֣ה יַם־כִּנֶּ֔רֶת עֵ֖בֶר
הַיַּרְדֵּ֥ן מִזְרָֽחָה ׃ זֹ֣את נַחֲלַ֔ת בְּנֵי־גָ֖ד ׃
לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם הֶֽעָרִים֙ וְחַצְרֵיהֶ֔ם ׃ וַיִּתֵּ֥ן מֹשֶׁ֛ה
לַחֲצִ֥י שֵׁ֖בֶט מְנַשֶּׁ֑ה וַיְהִי֙ לַחֲצִ֣י מַטֵּ֔ה בְּנֵ֥י מְנַשֶּׁ֖ה
לְמִשְׁפְּחֹתָֽם ׃ וַיְהִ֣י גְבוּלָ֔ם מִמָּחֲנַ֖יִם כָּל־הַבָּשָׁ֑ן
כָּל־מַמְלְכ֣וּת ׀ עֹ֣וג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁ֗ן וְכָל־חַוֹּ֤ת יָאִיר֙
אֲשֶׁ֣ר בַּבָּשָׁ֔ן שִׁשִּׁ֖ים עִ֑יר ׃ וַחֲצִ֣י הַגִּלְעָ֔ד
וַעַשְׁתָּרֹ֥ת וְאֶדְרֶ֖עִי עָרֵ֣י מַמְלְכ֣וּת עֹ֔וג בַּבָּשָׁ֑ן
לִבְנֵ֣י מָכִ֔יר ׃ בֶּן־מְנַשֶּׁ֖ה לַחֲצִ֥י בְנֵי־מָכִ֖יר
לְמִשְׁפְּחֹתָֽם׃ אֵ֚לֶּה אֲשֶׁר־נִחַ֣ל מֹשֶׁ֔ה בְּעַרְבֹ֖ות
מֹואָ֑ב מֵעֵ֥בֶר לִירֵחֹ֖ו יְרִיחֹ֥ו מִזְרָֽחָה ׃ וְלִשְׁבֶט
הַלֵּוִ֖י לֹא־נָתַ֣ן מֹשֶׁ֔ה נַחֲלָ֑ה יְהוָ֤ה אֱלֹהֵי֙ יִשְׂרָאֵ֔ל
הֽוּא נַחֲלָתָ֖ם כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבֶּר־לָהֶֽם ׃

הפטרת מסעי כמנהג איטלייאני ביהושע יט

אֵלֶּה הַנַּחֲלוֹת֮ אֲשֶׁר־נָחֲל֣וּ אֶלְעָזָר֒
הַכֹּהֵן ׀ וְיהוֹשֻׁעַ֣ בִּן־נ֗וּן וְרָאשֵׁי֙
הָאָבֹ֣ות לְמַטּ֔וֹת בְּנֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל ׀ בְּגוֹרָ֣ל ׀ בְּשִׁלֹּ֗ה
לִפְנֵ֤י יְהוָה֙ פֶּ֣תַח אֹ֣הֶל מֹועֵ֔ד וַיְכַלּ֖וּ מֵחַלֵּ֑ק אֶת־
הָאָֽרֶץ ׃ וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־יְהוֹשֻׁ֣עַ לֵאמֹ֑ר ׃
דַּבֵּ֞ר אֶל־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל לֵאמֹר֙ תְּנ֣וּ לָכֶ֔ם אֶת־
עָרֵ֥י הַמִּקְלָ֖ט אֲשֶׁר־דִּבַּ֣רְתִּי אֲלֵיכֶ֑ם בְּיַד־מֹשֶׁ֔ה ׃
לָנ֥וּס שָׁמָּ֖ה רוֹצֵ֣חַ מַכֵּה־נֶ֑פֶשׁ בִּשְׁגָגָ֔ה בִּבְלִי־
דָ֣עַת וְהָי֤וּ לָכֶם֙ לְמִקְלָ֔ט מִגֹּאֵ֖ל הַדָּֽם ׃ וְלֹ֣א
אֶל־אַחַ֗ת ׀ מֵהָעָרִים֮ הָאֵלֶּה֒ וְעָמַ֣ד פֶּ֣תַח שַׁ֣עַר
הָעִ֔יר וְדִבֶּ֥ר בְּאָזְנֵ֖י זִקְנֵ֣י הָעִ֣יר־הַהִ֣יא אֶת־
דְּבָרָ֗יו וְאָסְפ֤וּ אֹתֹו֙ הָעִ֣ירָה אֲלֵיהֶ֔ם וְנָתְנ֥וּ לֹ֖ו
מָקֹ֣ום וְיָשֵׁ֔ב עִמָּ֑ם ׃ וְכִֽי־יִרְדֹּ֤ף גֹּאֵל֙ הַדָּ֔ם
אַחֲרָ֔יו וְלֹא־יַסְגִּ֥רוּ אֶת־הָרֹצֵ֖חַ בְּיָדֹ֑ו כִּ֣י בִבְלִי*
דַ֗עַת הִכָּ֤ה אֶת־רֵעֵ֙הוּ֙ וְלֹא־שִׂנְאָ֣ה הֽוּא לֹ֖ו מִתְּמֹ֥ל
שִׁלְשֹֽׁום ׃ וְיָשַׁ֣ב ׀ בָּעִ֣יר הַהִ֗יא עַד־עָמְדֹ֤ו
לִפְנֵי֙ הָעֵדָ֣ה לַמִּשְׁפָּ֔ט עַד־מֹ֖ות הַכֹּהֵ֣ן הַגָּדֹ֑ול
אֲשֶׁ֥ר יִהְיֶ֖ה בַּיָּמִ֣ים הָהֵ֔ם אָ֣ז ׀ יָשׁ֗וּב הָרֹצֵ֤חַ
וּבָא֙ אֶל־עִירֹ֣ו וְאֶל־בֵּיתֹ֔ו אֶל־הָעִ֥יר אֲשֶׁר־נָ֖ס
מִשָּֽׁם ׃ וַיַּקְדִּ֣ישׁוּ אֶת־קֶ֣דֶשׁ בַּגָּלִ֔יל בְּהַ֖ר
נַפְתָּלִ֑י וְאֶת־שְׁכֶ֣ם בְּהַר־אֶפְרַ֔יִם וְאֶת־קִרְיַ֖ת

אַרְבַּ֥ע הִ֖יא חֶבְרֹ֑ון בְּהַ֖ר יְהוּדָֽה ׃ וּמֵעֵ֣בֶר
לְיַרְדֵּ֣ן יְרִיחֹ֗ו מִזְרָחָה֙ נָתְנ֣וּ אֶת־בֶּ֣צֶר בַּמִּדְבָּ֔ר
בַּמִּישֹׁ֖ר מִמַּטֵּ֣ה רְאוּבֵ֑ן וְאֶת־רָאמֹ֥ת בַּגִּלְעָ֖ד
מִמַּטֵּ֣ה גָ֔ד וְאֶת־גֹּ֥לָן בַּבָּשָׁ֖ן מִמַּטֵּ֥ה מְנַשֶּֽׁה ׃ גולן ק׳
אֵ֚לֶּה הָי֣וּ עָרֵ֔י הַמֹּועֲדָ֖ה לְכָל־ ׀ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל
וְלַגֵּ֣ר הַגָּ֔ר בְּתוֹכָ֖ם לָנ֣וּס שָׁ֑מָּה כָּל־מַכֵּ֥ה־נֶ֖פֶשׁ
בִּשְׁגָגָ֣ה וְלֹ֤א יָמוּת֙ בְּיַד֙ גֹּאֵ֣ל הַדָּ֔ם עַד־עָמְדֹ֥ו
לִפְנֵ֖י הָעֵדָֽה ׃ וַיִּגְּשׁ֗וּ רָאשֵׁי֙ אָבֹ֣ות הַלְוִיִּ֔ם
אֶל־אֶלְעָזָ֥ר הַכֹּהֵ֖ן וְאֶל־יְהוֹשֻׁ֣עַ בִּן־נ֑וּן וְאֶל־
רָאשֵׁ֥י אָבֹ֖ות הַמַּטֹּ֥ות לִבְנֵ֖י יִשְׂרָאֵֽל ׃ וַיְדַבְּרוּ֩
אֲלֵיהֶ֨ם בְּשִׁלֹ֜ה בְּאֶ֣רֶץ כְּנַ֗עַן לֵאמֹר֙ יְהוָ֣ה צִוָּ֔ה
בְּיַד־מֹשֶׁ֖ה לָתֵ֣ת לָ֑נוּ עָרִ֣ים לָשָׁ֔בֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶ֖ן
לִבְהֶמְתֵּֽנוּ ׃ וַיִּתְּנ֣וּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵ֗ל לַלְוִיִּם֮
מִנַּחֲלָתָם֒ אֶל־פִּ֣י יְהוָ֔ה אֶת־הֶֽעָרִ֖ים הָאֵ֑לֶּה
וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶֽן ׃

הפטרת אלה מסעי לספרדים בירמיה ב

שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה֙ בֵּ֣ית יַעֲקֹ֔ב וְכֹל֙ מִשְׁפְּחֹ֣ות
בֵּ֖ית יִשְׂרָאֵֽל ׃ כֹּ֥ה ׀ אָמַ֣ר יְהוָ֗ה
מֶה־מָּצְא֤וּ אֲבֹותֵיכֶם֙ בִּ֣י עָ֔וֶל כִּ֥י רָחֲק֖וּ מֵעָלָ֑י
וַיֵּלְכ֣וּ אַחֲרֵ֤י הַהֶ֙בֶל֙ וַיֶּהְבָּלוּ׃ וְלֹ֣א אָמְר֔וּ אַיֵּ֣ה
יְהוָ֗ה הַמַּעֲלֶ֤ה אֹתָ֙נוּ֙ מֵאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם הַמֹּולִ֨יךְ
אֹתָ֜נוּ בַּמִּדְבָּ֗ר בְּאֶ֙רֶץ֙ עֲרָבָ֣ה וְשׁוּחָ֔ה בְּאֶ֥רֶץ
צִיָּ֖ה וְצַלְמָ֑וֶת בְּאֶ֙רֶץ֙ לֹא־עָבַ֣ר בָּ֔הּ אִ֖ישׁ וְלֹא־
יָשַׁ֥ב אָדָ֖ם שָֽׁם ׃ וָאָבִ֥יא אֶתְכֶ֖ם אֶל־אֶ֣רֶץ
הַכַּרְמֶ֑ל לֶֽאֱכֹ֥ל פִּרְיָ֖הּ וְטוּבָ֑הּ וַתָּבֹ֣אוּ וַתְּטַמְּא֤וּ
אֶת־אַרְצִי֙ וְנַחֲלָתִ֣י שַׂמְתֶּ֔ם לְתֹועֵבָֽה׃ הַכֹּהֲנִ֗ים
לֹ֤א אָמְרוּ֙ אַיֵּ֣ה יְהוָ֔ה וְתֹפְשֵׂ֥י הַתֹּורָ֖ה לֹ֣א
יְדָע֑וּנִי וְהָרֹעִ֥ים פָּשְׁע֖וּ בִּ֑י וְהַנְּבִיאִ֞ים נִבְּא֣וּ
בַבַּ֗עַל וְאַחֲרֵי֙ לֹא־יוֹעִ֣ילוּ הָלָֽכוּ ׃ לָכֵ֥ן עֹ֛וד
אָרִ֥יב אִתְּכֶ֖ם נְאֻם־יְהוָ֑ה וְאֶת־בְּנֵ֥י בְנֵיכֶ֖ם
אָרִֽיבוּ ׃ כִּ֣י עִבְר֤וּ אִיֵּי֙ כִּתִּ֔יִם וּרְא֖וּ וְקֵדָ֣ר
שִׁלְח֑וּ וְהִתְבֹּונְנ֣וּ מְאֹ֔ד וּרְא֕וּ הֲיְתָ֥ה כָזֹ֖את ׃
הַהֵמִ֤יר גֹּוי֙ אֱלֹהִ֔ים וְהֵ֖מָּה לֹ֣א אֱלֹהִ֑ים וְעַמִּ֕י
הֵמִ֥יר כְּבֹודֹ֖ו בְּלֹ֥וא יֹועִֽיל ׃ שֹׁ֣מּוּ שָׁמַ֤יִם עַל־
זֹאת֙ וְשַׂעֲר֣וּ חָרְב֔וּ מְאֹ֖ד נְאֻם־יְהוָֽה ׃ כִּֽי־
שְׁתַּ֤יִם רָעֹות֙ עָשָׂ֣ה עַמִּ֔י אֹתִ֥י עָזְב֖וּ מְקֹ֣ור ׀
מַ֣יִם חַיִּ֑ים לַחְצֹ֥ב לָהֶ֛ם בֹּאֲרֹ֖ת בֹּארֹ֥ת נִשְׁבָּרִ֛ים
אֲשֶׁ֥ר לֹא־יָכִ֖ילוּ הַמָּֽיִם ׃ הֲעֶ֤בֶד יִשְׂרָאֵל֙ אִם־
יְלִיד־בַּ֔יִת הֽוּא מַדּ֖וּעַ הָיָ֥ה לָבַֽז ׃ עָלָ֥יו יִשְׁאֲג֖וּ
כְּפִרִ֑ים נָתְנ֥וּ קוֹלָ֛ם וַיָּשִׁ֥יתוּ אַרְצֹ֖ו לְשַׁמָּ֑ה עָרָ֖יו
נִצְּתָ֥ה מִבְּלִי־ יֹשֵֽׁב ׃ גַּם־בְּנֵ֥י נֹף֙ וְתַחְפַּנְחֵ֔ס נצתי ק׳ תפנחס ק׳
יִרְעֻ֖וךְ קָדְקֹֽד ׃ הֲלֹא־זֹ֥את תַּעֲשֶׂה־לָּ֖ךְ עָזְבֵ֣ךְ
אֶת־יְהוָ֣ה אֱלֹהַ֔יִךְ בְּעֵ֥ת מֹולִכֵ֖ךְ בַּדָּֽרֶךְ ׃ וְעַתָּ֣ה
מַה־לָּ֤ךְ לְדֶ֙רֶךְ֙ מִצְרַ֔יִם לִשְׁתֹּ֖ות מֵי־שִׁ֑חֹור וּמַה־
לָּ֤ךְ לְדֶ֙רֶךְ֙ אַשּׁ֔וּר לִשְׁתֹּ֖ות מֵי־נָהָֽר ׃ תִּיסָרֵ֣ךְ
רָעָתֵ֔ךְ וּמְשֻׁבוֹתַ֖יִךְ תֹּוכִחֻ֑ךְ וְדְעִ֣י וּרְאִ֔י כִּֽי־רַ֤ע
וָמָר֙ עָזְבֵ֣ךְ אֶת־יְהוָ֣ה אֱלֹהָ֔יִךְ וְלֹא־פַחְדָתִ֥י
אֵלַ֖יִךְ נְאֻם־אֲדֹנָ֥י יְהוִ֖ה צְבָאֹֽות ׃ כִּי־כֹ֥ועִים

שִׁבַּרְתִּי עָלָךְ נִתַּקְתִּי מוֹסְרוֹתַיִךְ וַתֹּאמְרִי לֹא
אעכור ק אֶעֱבֹד כִּי עַל־כָּל־גִּבְעָה גְּבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ
רַעֲנָן אַתְּ צֹעָה זֹנָה: וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק
כְּלָה זֶרַע אֱמֶת וְאֵיךְ נֶהְפַּכְתְּ לִי סוּרִי הַגֶּפֶן
נָכְרִיָּה: כִּי אִם־תִּכַּבְסִי בֶנֶתֶר וְתַרְבִּי־לָךְ
בֹּרִית נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה:
אֵיךְ תֹּאמְרִי לֹא נִטְמֵאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא
הָלַכְתִּי רְאִי דַרְכֵּךְ בַּגַּיְא דְּעִי מֶה עָשִׂית בִּכְרָה
קַלָּה מְשָׂרֶכֶת דְּרָכֶיהָ: פֶּרֶה ׀ לִמַּד מִדְבָּר
נפשה ק בְּאַוַּת נַפְשָׁהּ שָׁאֲפָה רוּחַ תַּאֲנָתָהּ מִי יְשִׁיבֶנָּה
כָּל־מְבַקְשֶׁיהָ לֹא יִיעָפוּ בְּחָדְשָׁהּ יִמְצָאוּנָהּ:
ונרוצנך ק מִנְעִי רַגְלֵךְ מִיָּחֵף וְגוֹרֹנֵךְ מִצְמָאָה וַתֹּאמְרִי
נוֹאָשׁ לוֹא כִּי־אָהַבְתִּי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֵךְ:
כְּבֹשֶׁת גַּנָּב כִּי יִמָּצֵא כֵּן הוֹבִישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם:
ילדתנו ק אֹמְרִים לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ יְלִדְתָּנִי
כִּי־פָנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וּבְעֵת רָעָתָם
יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ: וְאַיֵּה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לָךְ יָקוּמוּ אִם־יוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת
רָעָתֶךָ כִּי מִסְפַּר עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה:
כאן מסיימים ההפטרה קצת קהלות אבל
הספרדים מדלגים ואומרים אלו שני פסוקים

שם בראש סימן ד

אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל ׀ נְאֻם־יְהוָה אֵלַי תָּשׁוּב
וְאִם־תָּסִיר שִׁקּוּצֶיךָ מִפָּנַי וְלֹא תָנוּד:
מלעיל וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי־יְהוָה בֶּאֱמֶת בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה
וְהִתְבָּרְכוּ בוֹ גוֹיִם וּבוֹ יִתְהַלָּלוּ:
והאשבנזים מדלגים ואומרים זה הפסוק
קראת ק שם סימן ג: הֲלוֹא מֵעַתָּה קָרָאתָ
לִי אָבִי אַלּוּף נְעוּרַי אָתָּה:

הפטרת הדברים בישעיה א

חָזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־
יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם
אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה: שִׁמְעוּ שָׁמַיִם
וְהַאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר בָּנִים גִּדַּלְתִּי
וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִי: יָדַע שׁוֹר קֹנֵהוּ
וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא
הִתְבּוֹנָן: הוֹי ׀ גּוֹי חוֹטֵא עַם כֶּבֶד עָוֹן זֶרַע
מְרֵעִים בָּנִים מַשְׁחִיתִים עָזְבוּ אֶת־יְהוָה נִאֲצוּ
אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזֹרוּ אָחוֹר: עַל־מֶה תֻכּוּ
עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ לָחֳלִי וְכָל־לֵבָב
דַּוָּי: מִכַּף־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־בּוֹ מְתֹם פֶּצַע
וְחַבּוּרָה וּמַכָּה טְרִיָּה לֹא־זֹרוּ וְלֹא חֻבָּשׁוּ וְלֹא
רֻכְּכָה בַּשָּׁמֶן: אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם
שְׂרֻפוֹת אֵשׁ אַדְמַתְכֶם לְנֶגְדְּכֶם זָרִים אֹכְלִים
אֹתָהּ וּשְׁמָמָה כְּמַהְפֵּכַת זָרִים: וְנוֹתְרָה בַת־
צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְכָרֶם כְּמְלוּנָה בְמִקְשָׁה כְּעִיר
נְצוּרָה: לוּלֵי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד

כִּמְעָט כִּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ: שִׁמְעוּ
דְבַר־יְהוָה קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ
עַם עֲמֹרָה: לָמָּה לִי רֹב־זִבְחֵיכֶם יֹאמַר
יְהוָה שָׂבַעְתִּי עֹלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדַם
פָּרִים וּכְבָשִׂים וְעַתּוּדִים לֹא חָפָצְתִּי: כִּי
תָבֹאוּ לֵרָאוֹת פָּנָי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיֶּדְכֶם רְמֹס
חֲצֵרָי: לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שָׁוְא קְטֹרֶת
תּוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת קְרֹא מִקְרָא לֹא־
אוּכַל אָוֶן וַעֲצָרָה: חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם
שָׂנְאָה נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לָטֹרַח נִלְאֵיתִי נְשֹׂא:
וּבְפָרִשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי־
תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ:
רַחֲצוּ הִזַּכּוּ הָסִירוּ רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם מִנֶּגֶד עֵינָי
חִדְלוּ הָרֵעַ: לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט
אַשְּׁרוּ חָמוֹץ שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה:
לְכוּ־נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם
כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם־יַאְדִּימוּ כַתּוֹלָע
כַּצֶּמֶר יִהְיוּ: אִם־תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ
תֹּאכֵלוּ: וְאִם־תְּמָאֲנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תְּאֻכְּלוּ
כִּי פִי יְהוָה דִּבֵּר: אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה
נֶאֱמָנָה מָלְאָתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה
מְרַצְּחִים: כַּסְפֵּךְ הָיָה לְסִיגִים סָבְאֵךְ מָהוּל
בַּמָּיִם: שָׂרַיִךְ סוֹרְרִים וְחַבְרֵי גַּנָּבִים כֻּלּוֹ
אֹהֵב שֹׁחַד וְרֹדֵף שִׁלְמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אַלְמָנָה לֹא־יָבֹא אֲלֵיהֶם: לָכֵן נְאֻם
הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוֹי אֶנָּחֵם
מִצָּרַי וְאִנָּקְמָה מֵאוֹיְבָי: וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלָיִךְ
וְאֶצְרְפָה כַבֹּר סִגֵּיךְ וְאָסִירָה כָּל־בְּדִילָיִךְ:
וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה וְיֹעֲצַיִךְ כְּבַתְּחִלָּה
אַחֲרֵי־כֵן יִקָּרֵא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה:
צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה:

הפטרת ואתחנן בישעיה מ

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם: דַּבְּרוּ
עַל־לֵב יְרוּשָׁלִַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי
מָלְאָה צְבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקְחָה מִיַּד
יְהוָה כִּפְלַיִם בְּכָל־חַטֹּאתֶיהָ: קוֹל קוֹרֵא
בַּמִּדְבָּר פַּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יַשְּׁרוּ בָּעֲרָבָה מְסִלָּה
לֵאלֹהֵינוּ: כָּל־גַּיְא יִנָּשֵׂא וְכָל־הַר וְגִבְעָה
יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה:
וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי
יְהוָה דִּבֵּר: קוֹל אֹמֵר קְרָא וְאָמַר מָה
אֶקְרָא כָּל־הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל־חַסְדּוֹ כְּצִיץ
הַשָּׂדֶה: יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה
נָשְׁבָה בּוֹ אָכֵן חָצִיר הָעָם: יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל
צִיץ וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: עַל־הַר־
גָּבֹהַ עֲלִי־לָךְ מְבַשֶּׂרֶת צִיּוֹן הָרִימִי בַכֹּחַ קוֹלֵךְ
מְבַשֶּׂרֶת יְרוּשָׁלִַם הָרִימִי אַל־תִּירָאִי אִמְרִי
לְעָרֵי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: הִנֵּה אֲדֹנָי
יְהוִה

יְהוָה בְּרוּכָךְ יָבוֹא וְזֹרַע כַּשְׂלָה לוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ
אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו : כְּרֹעֶה עֶדְרוֹ יִרְעֶה
בִּזְרֹעוֹ יְקַבֵּץ טְלָאִים וּבְחֵיקוֹ יִשָּׂא עָלוֹת
יְנַהֵל : מִי־מָדַד בְּשָׁעָלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזָּרֶת
תִּכֵּן וְכֹל בַּשְּׁלִישׁ עֲפַר הָאָרֶץ וְשָׁקַל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֹאזְנָיִם : מִי־תִכֵּן אֶת־
רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֶנּוּ : אֶת־מִי נוֹעָץ
וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֹרַח מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דֵּעָת
וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֶנּוּ : הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי
וּכְשַׁחַק מֹאזְנַיִם נֶחְשָׁבוּ הֵן אִיִּים כַּדַּק יִטּוֹל :
וְלְבָנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וְחַיָּתוֹ אֵין דֵּי עוֹלָה :
כָּל־הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ מֵאֶפֶס וָתֹהוּ נֶחְשְׁבוּ־
לוֹ : וְאֶל־מִי תְדַמְּיוּן אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעַרְכוּ־
לוֹ : הַפֶּסֶל נָסַךְ חָרָשׁ וְצוֹרֵף בַּזָּהָב יְרַקְּעֶנּוּ
וְרִתְקוֹת כֶּסֶף צוֹרֵף : הַמְסֻכָּן תְּרוּמָה עֵץ
לֹא־יִרְקַב יִבְחַר חָרָשׁ חָכָם יְבַקֶּשׁ־לוֹ לְהָכִין
פֶּסֶל לֹא יִמּוֹט : הֲלוֹא תֵדְעוּ הֲלוֹא תִשְׁמָעוּ
הֲלוֹא הֻגַּד מֵרֹאשׁ לָכֶם הֲלוֹא הֲבִינוֹתֶם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ : הַיֹּשֵׁב עַל־חוּג הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֶיהָ
כַּחֲגָבִים הַנּוֹטֶה כַּדֹּק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל
לָשָׁבֶת : הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאַיִן שֹׁפְטֵי אֶרֶץ
כְּתֹהוּ עָשָׂה : אַף בַּל־נִטָּעוּ אַף בַּל־זֹרָעוּ
אַף בַּל־שֹׁרֶשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם נָשַׁף בָּהֶם
וַיָּבָשׁוּ וּסְעָרָה כַּקַּשׁ תִּשָּׂאֵם : וְאֶל־מִי
תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה יֹאמַר קָדוֹשׁ : שְׂאוּ־מָרוֹם
עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֵלֶּה הַמּוֹצִיא בְמִסְפָּר
צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא מֵרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ
כֹּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר :

הפטרת עקב בישעיה מט

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי יְהוָה וַאדֹנָי שְׁכֵחָנִי :
הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָהּ מֵרַחֵם בֶּן־
בִּטְנָהּ גַּם־אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ :
הֵן עַל־כַּפַּיִם חַקֹּתִיךְ חוֹמֹתַיִךְ נֶגְדִּי תָמִיד :
מִהֲרוּ בָנַיִךְ מְהָרְסַיִךְ וּמֹחֲרִיבַיִךְ
מִמֵּךְ יֵצֵאוּ : שְׂאִי־סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם
נִקְבְּצוּ בָאוּ־לָךְ חַי־אָנִי נְאֻם־יְהוָה כִּי כֻלָּם
כָּעֲדִי תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּכַּלָּה : כִּי חָרְבֹתַיִךְ
וְשֹׁמְמֹתַיִךְ וְאֶרֶץ הַרְסָתֵךְ כִּי עַתָּה תֵּצְרִי
מִיּוֹשֵׁב וְרָחֲקוּ מְבַלְּעֵךְ : עוֹד יֹאמְרוּ בְאָזְנַיִךְ
בְּנֵי שִׁכְלֵיךְ צַר־לִי הַמָּקוֹם גְּשָׁה־לִּי וְאֶשְׁבָּה :
וְאָמַרְתְּ בִּלְבָבֵךְ מִי יָלַד־לִי אֵת־אֵלֶּה וַאֲנִי
שְׁכוּלָה וַגַלְמוּדָה גלה ׀ וְסוּרָה וְאֵלֶּה מִי גִדֵּל
הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה אַיֵּפֹה הֵם :
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֶשָּׂא אֶל־גּוֹיִם
יָדִי וְאֶל־עַמִּים אָרִים נִסִּי וְהֵבִיאוּ בָנַיִךְ בְּחֹצֶן
וּבְנֹתַיִךְ עַל־כָּתֵף תִּנָּשֶׂאנָה : וְהָיוּ מְלָכִים
אֹמְנַיִךְ וְשָׂרוֹתֵיהֶם מֵינִיקֹתָיִךְ אַפַּיִם אָרְצָה
יִשְׁתַּחֲווּ־לָךְ וַעֲפַר רַגְלַיִךְ יְלַחֵכוּ וְיָדַעַתְּ כִּי־
אֲנִי

אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־יֵבֹשׁוּ קֹוָי : הֲיֻקַּח מִגִּבּוֹר
מַלְקוֹחַ וְאִם־שְׁבִי צַדִּיק יִמָּלֵט : כִּי־כֹה ׀
אָמַר יְהוָה גַּם־שְׁבִי גִבּוֹר יֻקָּח וּמַלְקוֹחַ עָרִיץ
יִמָּלֵט וְאֶת־יְרִיבֵךְ אָנֹכִי אָרִיב וְאֶת־בָּנַיִךְ
אָנֹכִי אוֹשִׁיעַ : וְהַאֲכַלְתִּי אֶת־מוֹנַיִךְ אֶת־
בְּשָׂרָם וְכֶעָסִיס דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וְיָדְעוּ כָל־בָּשָׂר
כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב :
כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִתוּת אִמְּכֶם
אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוֹשַׁי אֲשֶׁר־מָכַרְתִּי
אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵיכֶם
שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם : מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ
קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה הֲקָצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפְּדוֹת
וְאִם־אֵין בִּי כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בגערתי [בְּגַעֲרָתִי] אַחֲרִיב יָם
אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר תִּבְאַשׁ דְּגָתָם מֵאֵין מַיִם
וְתָמֹת בַּצָּמָא : אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשָׂק
אָשִׂים כְּסוּתָם : אֲדֹנָי יְהוִה נָתַן לִי לְשׁוֹן
לִמּוּדִים לָדַעַת לָעוּת אֶת־יָעֵף דָּבָר יָעִיר ׀
בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר יָעִיר לִי אֹזֶן לִשְׁמוֹעַ כַּלְּמוּדִים :
אֲדֹנָי יְהוִה פָּתַח לִי אֹזֶן וְאָנֹכִי לֹא מָרִיתִי
אָחוֹר לֹא נָסוֹגְתִּי : גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים וְלֶחָיַי
לְמֹרְטִים פָּנַי לֹא הָסְתַּרְתִּי מִכְּלִמּוֹת וָרֹק :
וַאדֹנָי יְהוִה יַעְזָר־לִי עַל־כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי עַל־
כֵּן שַׂמְתִּי פָנַי כַּהֲלָמִישׁ וָאֵדַע כִּי־לֹא אֵבוֹשׁ :
קָרוֹב מַצְדִּיקִי מִי־יָרִיב אִתִּי נַעַמְדָה יָחַד מִי־
בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגַּשׁ אֵלָי : הֵן אֲדֹנָי יְהוִה
יַעְזָר־לִי מִי־הוּא יַרְשִׁיעֵנִי הֵן כֻּלָּם כַּבֶּגֶד יִבְלוּ
עָשׁ יֹאכְלֵם : מִי בָכֶם יָרֵא יְהוָה שֹׁמֵעַ
בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר ׀ הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נְגֹהַ לוֹ
יִבְטַח בְּשֵׁם יְהוָה וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹהָיו : הֵן
כֻּלְּכֶם קֹדְחֵי־אֵשׁ מְאַזְּרֵי זִיקוֹת לָכֶם ׀ בְּאוֹר
אִשְׁכֶּם וּבְזִיקוֹת בְּעַרְתֶּם מִיָּדִי הָיְתָה־זֹּאת
לָכֶם לְמַעֲנָבָה תִּשְׁכָּבוּן : שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי
צֶדֶק מְבַקְשֵׁי יְהוָה הַבִּישׁוּ אֶל־צוּר חֻצַבְתֶּם
וְאֶל־מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם : הַבִּישׁוּ אֶל־
אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה תְּחוֹלֲלְכֶם כִּי־אֶחָד
קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ : כִּי־נִחַם יְהוָה
צִיּוֹן נִחַם כָּל־חָרְבוֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן
וְעַרְבָתָהּ כְּגַן־יְהוָה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ
תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה :

הפטרת ראה הלא היא כתובה בהפטרת תולדות נח

הפטרת שופטים כמנהג אשכנזים איטליאנים

בשמואל א ח

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיָּשֶׂם אֶת־בָּנָיו
שֹׁפְטִים לְיִשְׂרָאֵל : וַיְהִי שֵׁם־בְּנוֹ
הַבְּכוֹר יוֹאֵל וְשֵׁם מִשְׁנֵהוּ אֲבִיָּה שֹׁפְטִים בִּבְאֵר
שָׁבַע : וְלֹא־הָלְכוּ בָנָיו בִּדְרָכָו וַיַּטּוּ אַחֲרֵי בדריכו ק׳
הַבָּצַע וַיִּקְחוּ שֹׁחַד וַיַּטּוּ מִשְׁפָּט : וַיִּתְקַבְּצוּ

כל

יבטח פי׳ היה לו לבטוח : וישען פי׳ היה לו לישען :

כל זקני ישראל ויבאו אל־שמואל הרמתה׃
ויאמרו אליו הנה אתה זקנת ובניך לא הלכו
בדרכיך עתה שימה־לנו מלך לשפטנו ככל־
הגוים׃ וירע הדבר בעיני שמואל באשר
אמרו תנה־לנו מלך לשפטנו ויתפלל שמואל
אל־יהוה׃ ויאמר יהוה אל־שמואל שמע
בקול העם לכל אשר־יאמרו אליך כי לא
אתך מאסו כי־אתי מאסו ממלך עליהם׃
ככל־המעשים אשר־עשו כיום העלותי אותם
ממצרים ועד־היום הזה ויעזבני ויעבדו
אלהים אחרים כן הם עשים גם־לך׃
ועתה שמע בקולם אך כי־העד תעיד בהם
והגדת להם משפט המלך אשר ימלך עליהם׃
ויאמר שמואל את כל־דברי יהוה אל־העם
השאלים מאתו מלך׃ ויאמר זה יהיה
משפט המלך אשר ימלך עליכם את־בניכם
ישם לו ברכבתו ובפרשיו ורצו לפניי
מרכבתו׃ ולשום לו שרי אלפים ושרי
חמשים וחרוש חרישו ולקצר קצירו ולעשות
כלי־מלחמתו וכלי רכבו׃ ואת־בנתיכם יקח
לרקחות ולטבחות ולאפות׃ ואת־שדותיכם
ואת־כרמיכם וזיתיכם הטובים יקח ונתן
לעבדיו׃ וזרעיכם וכרמיכם יעשר ונתן
לסריסיו ולעבדיו׃ ואת־עבדיכם ואת־
שפחותיכם ואת־בחוריכם הטובים ואת־
חמוריכם יקח ועשה למלאכתו׃ צאנכם
יעשר ואתם תהיו־לו לעבדים׃ וזעקתם
ביום ההוא מלפני מלככם אשר בחרתם לכם
ולא־יענה יהוה אתכם ביום ההוא׃ וימאנו
העם לשמע בקול שמואל ויאמרו לא כי אם־
מלך יהיה עלינו׃ והיינו גם־אנחנו ככל־
הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם
את־מלחמתינו׃ וישמע שמואל את כל־
דברי העם וידברם באזני יהוה׃ ויאמר
יהוה אל־שמואל שמע בקולם והמלכת להם
מלך ויאמר שמואל אל־אנשי ישראל לכו
איש לעירו׃

הפטרת שופטים לספרדים ולאשכנזים

בישעיה נא

אנכי אנכי הוא מנחמכם מי־את ותיראי
ממאנוש ימות ומבן־אדם חציר
ינתן׃ ותשכח יהוה עשך נוטה שמים
ויסד ארץ ותפחד תמיד כל־היום מפני חמת
המציק כאשר כונן להשחית ואיה חמת
המציק׃ מהר צעה להפתח ולא־ימות
לשחת ולא יחסר לחמו׃ ואנכי יהוה אלהיך
רגע הים ויהמו גליו יהוה צבאות שמו׃
ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטע
שמים

וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה׃
התעוררי התעוררי קומי ירושלם אשר שתית
מיד יהוה את־כוס חמתו את־קבעת כוס
התרעלה שתית מצית׃ אין־מנהל לה
מכל־בנים ילדה ואין מחזיק בידה מכל־
בנים נהלה׃ שתים הנה קראתיך מי ינוד
לך השד והשבר והרעב והחרב מי אנחמך׃
בניך עלפו שכבו בראש כל־חוצות כתוא
מכמר המלאים חמת־יהוה גערת אלהיך׃
לכן שמעי־נא זאת עניה ושכרת ולא מיין׃
כה־אמר אדניך יהוה ואלהיך יריב עמו הנה
לקחתי מידך את־כוס התרעלה את־קבעת
כוס חמתי לא־תוסיפי לשתותה עוד׃
ושמתיה ביד מוניך אשר־אמרו לנפשך שחי
ונעברה ותשימי כארץ גוך וכחוץ לעברים׃
עורי עורי לבשי עזך ציון לבשי בגדי
תפארתך ירושלם עיר הקדש כי לא יוסיף
יבא־בך עוד ערל וטמא׃ התנערי מעפר
קומי שבי ירושלם התפתחו מוסרי צוארך
שביה בת־ציון׃ כי־כה אמר יהוה חנם
נמכרתם ולא בכסף תגאלו׃ כי־כה אמר
אדני יהוה מצרים ירד־עמי בראשונה לגור
שם ואשור באפס עשקו׃ ועתה מה־לי־
פה נאם־יהוה כי־לקח עמי חנם משליו
יהילילו נאם־יהוה ותמיד כל־היום שמי
מנאץ׃ לכן ידע עמי שמי לכן ביום ההוא
כי־אני־הוא המדבר הנני׃ מה־נאוו על־
ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר
טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך אלהיך׃
קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין
בעין יראו בשוב יהוה ציון׃ פצחו רננו
יחדו הרבות ירושלם כי־נחם יהוה עמו גאל
ירושלם׃ חשף יהוה את־זרוע קדשו לעיני
כל־הגוים וראו כל־אפסי־ארץ את ישועת
אלהינו׃ סורו סורו צאו משם טמא אל־
תגעו צאו מתוכה הברו נשאי כלי יהוה׃
כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון
כי־הלך לפניכם יהוה ומאספכם אלהי
ישראל׃

הפטרת כי תצא הלא היא כתובה בהפטרת

נח והולדות

הפטרת כי תצא כמנהג איטליאני

בשמואל א יז

ויאספו פלשתים את־מחניהם למלחמה
ויאספו שוכה אשר ליהודה
ויחנו בין־שוכה ובין־עזקה באפס דמים׃
ושאול ואיש־ישראל נאספו ויחנו בעמק
האלה ויערכו מלחמה לקראת פלשתים׃

ופלשתים

הפטרת תצא תבא

וּפְלִשְׁתִּים עֹמְדִים אֶל־הָהָר מִזֶּה וְיִשְׂרָאֵל
עֹמְדִים אֶל־הָהָר מִזֶּה וְהַגַּיְא בֵּינֵיהֶם : וַיֵּצֵא
אִישׁ־הַבֵּנַיִם מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גָּלְיָת שְׁמוֹ
מִגַּת גָּבְהּוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזָרֶת : וְכוֹבַע נְחֹשֶׁת
עַל־רֹאשׁוֹ וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא לָבוּשׁ וּמִשְׁקַל
הַשִּׁרְיוֹן חֲמֵשֶׁת־אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת :
וּמִצְחֶתֶת נְחֹשֶׁת עַל־רַגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין
כְּתֵפָיו : וְחֹץ חֲנִיתוֹ כְּמְנוֹר אוֹרְגִים וְלַהֶבֶת ק
חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ־מֵאוֹת שְׁקָלִים בַּרְזֶל וְנֹשֵׂא הַצִּנָּה
הֹלֵךְ לְפָנָיו : וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל־מַעַרְכוֹת
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תֵצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה
הֲלוֹא אָנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׁאוּל
בְּרוּ־לָכֶם אִישׁ וְיֵרֶד אֵלָי : אִם־יוּכַל לְהִלָּחֶם
אִתִּי וְהִכָּנִי וְהָיִינוּ לָכֶם לַעֲבָדִים וְאִם־אֲנִי
אוּכַל־לוֹ וְהִכִּיתִיו וִהְיִיתֶם לָנוּ לַעֲבָדִים וַעֲבַדְתֶּם
אֹתָנוּ : וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חֵרַפְתִּי אֶת־
מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תְּנוּ־לִי אִישׁ
וְנִלָּחֲמָה יָחַד : וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל וְכָל־יִשְׂרָאֵל
אֶת־דִּבְרֵי הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה וַיֵּחַתּוּ וַיִּרְאוּ מְאֹד :
וְדָוִד בֶּן־אִישׁ אֶפְרָתִי הַזֶּה מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה
וּשְׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שְׁמֹנָה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל
זָקֵן בָּא בָאֲנָשִׁים : וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי־יִשַׁי
הַגְּדוֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי שָׁאוּל לַמִּלְחָמָה וְשֵׁם ו
שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו אֲשֶׁר הָלְכוּ בַּמִּלְחָמָה אֱלִיאָב
הַבְּכוֹר וּמִשְׁנֵהוּ אֲבִינָדָב וְהַשְּׁלִישִׁי שַׁמָּה :
וְדָוִד הוּא הַקָּטָן וּשְׁלֹשָׁה הַגְּדוֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי
שָׁאוּל : וְדָוִד הֹלֵךְ וָשָׁב מֵעַל שָׁאוּל לִרְעוֹת
אֶת־צֹאן אָבִיו בֵּית לָחֶם : וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי
הַשְׁכֵּם וְהָעָרֵב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם : וַיֹּאמֶר
יִשַׁי לְדָוִד בְּנוֹ קַח־נָא לַאֲחֶיךָ אֵיפַת הַקָּלִי א
הַזֶּה וַעֲשָׂרָה לֶחֶם הַזֶּה וְהָרֵץ הַמַּחֲנֶה לַאֲחֶיךָ :
וְאֶת עֲשֶׂרֶת הַחֲרֵצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר
הָאֶלֶף וְאֶת־אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת־עֵרְבָתָם
תִּקָּח : וְשָׁאוּל וְהֵמָּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל
בְּעֵמֶק הָאֵלָה נִלְחָמִים עִם־פְּלִשְׁתִּים : וַיַּשְׁכֵּם
דָּוִד בַּבֹּקֶר וַיַּטֵּשׁ אֶת־הַצֹּאן עַל־שֹׁמֵר וַיִּשָּׂא
וַיֵּלֶךְ כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יִשָׁי וַיָּבֹא הַמַּעְגָּלָה וְהַחַיִל
הַיֹּצֵא אל הַמַּעֲרָכָה וְהֵרִעוּ בַּמִּלְחָמָה :
וַתַּעֲרֹךְ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים מַעֲרָכָה לִקְרַאת
מַעֲרָכָה : וַיַּטֵּשׁ דָּוִד אֶת־הַכֵּלִים מֶעָלָיו עַל־
יַד שׁוֹמֵר הַכֵּלִים וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא וַיִּשְׁאַל
לְאֶחָיו לְשָׁלוֹם : וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה
אִישׁ הַבֵּנַיִם עוֹלֶה גָלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי שְׁמוֹ מִגַּת
מפערכות פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה ק
וַיִּשְׁמַע דָּוִד : וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת־
הָאִישׁ וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו וַיִּרְאוּ מְאֹד : וַיֹּאמֶר ו
אַיש ישראל הֲרְאִיתֶם הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה ד
כִּי לְחָרֵף אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹלֶה וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־

יבנו

וּפְלִשְׁתִּים עֹמְדִים אֶל־הָהָר מִזֶּה וְיִשְׂרָאֵל
עֹמְדִים אֶל־הָהָר מִזֶּה וְהַגַּיְא בֵּינֵיהֶם : וַיֵּצֵא
אִישׁ־הַבֵּנַיִם מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גָּלְיָת שְׁמוֹ
מִגַּת גָּבְהּוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזָרֶת : וְכוֹבַע נְחֹשֶׁת
עַל־רֹאשׁוֹ וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא לָבוּשׁ וּמִשְׁקַל
הַשִּׁרְיוֹן חֲמֵשֶׁת־אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת :
וּמִצְחֶתֶת נְחֹשֶׁת עַל־רַגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין
כְּתֵפָיו : וְחֹץ חֲנִיתוֹ כְּמְנוֹר אוֹרְגִים וְלַהֶבֶת ק
חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ־מֵאוֹת שְׁקָלִים בַּרְזֶל וְנֹשֵׂא הַצִּנָּה
הֹלֵךְ לְפָנָיו : וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל־מַעַרְכוֹת
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תֵצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה
הֲלוֹא אָנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׁאוּל
בְּרוּ־לָכֶם אִישׁ וְיֵרֶד אֵלָי : אִם־יוּכַל לְהִלָּחֶם
אִתִּי וְהִכָּנִי וְהָיִינוּ לָכֶם לַעֲבָדִים וְאִם־אֲנִי
אוּכַל־לוֹ וְהִכִּיתִיו וִהְיִיתֶם לָנוּ לַעֲבָדִים וַעֲבַדְתֶּם
אֹתָנוּ : וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חֵרַפְתִּי אֶת־
מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תְּנוּ־לִי אִישׁ
וְנִלָּחֲמָה יָחַד : וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל וְכָל־יִשְׂרָאֵל
אֶת־דִּבְרֵי הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה וַיֵּחַתּוּ וַיִּרְאוּ מְאֹד :
וְדָוִד בֶּן־אִישׁ אֶפְרָתִי הַזֶּה מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה
וּשְׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שְׁמֹנָה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל
זָקֵן בָּא בָאֲנָשִׁים : וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי־יִשַׁי
הַגְּדוֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי שָׁאוּל לַמִּלְחָמָה וְשֵׁם ו
שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו אֲשֶׁר הָלְכוּ בַּמִּלְחָמָה אֱלִיאָב
הַבְּכוֹר וּמִשְׁנֵהוּ אֲבִינָדָב וְהַשְּׁלִישִׁי שַׁמָּה :
וְדָוִד הוּא הַקָּטָן וּשְׁלֹשָׁה הַגְּדוֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי
שָׁאוּל : וְדָוִד הֹלֵךְ וָשָׁב מֵעַל שָׁאוּל לִרְעוֹת
אֶת־צֹאן אָבִיו בֵּית לָחֶם : וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי
הַשְׁכֵּם וְהָעָרֵב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם : וַיֹּאמֶר
יִשַׁי לְדָוִד בְּנוֹ קַח־נָא לַאֲחֶיךָ אֵיפַת הַקָּלִי א
הַזֶּה וַעֲשָׂרָה לֶחֶם הַזֶּה וְהָרֵץ הַמַּחֲנֶה לַאֲחֶיךָ :
וְאֶת עֲשֶׂרֶת הַחֲרֵצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר
הָאֶלֶף וְאֶת־אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת־עֵרְבָתָם
תִּקָּח : וְשָׁאוּל וְהֵמָּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל
בְּעֵמֶק הָאֵלָה נִלְחָמִים עִם־פְּלִשְׁתִּים : וַיַּשְׁכֵּם
דָּוִד בַּבֹּקֶר וַיַּטֵּשׁ אֶת־הַצֹּאן עַל־שֹׁמֵר וַיִּשָּׂא
וַיֵּלֶךְ כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יִשָׁי וַיָּבֹא הַמַּעְגָּלָה וְהַחַיִל
הַיֹּצֵא אל הַמַּעֲרָכָה וְהֵרִעוּ בַּמִּלְחָמָה :
וַתַּעֲרֹךְ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים מַעֲרָכָה לִקְרַאת
מַעֲרָכָה : וַיַּטֵּשׁ דָּוִד אֶת־הַכֵּלִים מֶעָלָיו עַל־
יַד שׁוֹמֵר הַכֵּלִים וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא וַיִּשְׁאַל
לְאֶחָיו לְשָׁלוֹם : וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה
אִישׁ הַבֵּנַיִם עוֹלֶה גָלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי שְׁמוֹ מִגַּת
מפערכות פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה ק
וַיִּשְׁמַע דָּוִד : וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת־
הָאִישׁ וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו וַיִּרְאוּ מְאֹד : וַיֹּאמֶר ו
אַיש ישראל הֲרְאִיתֶם הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה ד
כִּי לְחָרֵף אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹלֶה וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־

הזה

יַכֶּנּוּ יַעֲשִׁירֶנּוּ הַמֶּלֶךְ ו עֹשֶׁר גָּדוֹל וְאֶת־בִּתּוֹ
יִתֶּן־לוֹ וְאֶת בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חָפְשִׁי בְּיִשְׂרָאֵל :
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר
מַה־יֵּעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי
הַלָּזֶה וְהֵסִיר הֶחָרְפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי
הֶעָרֵל הַזֶּה כִּי חֵרֵף מַעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים :
וַיֹּאמֶר לוֹ הָעָם כַּדָּבָר הַזֶּה לֵאמֹר כֹּה יֵעָשֶׂה
לָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּנּוּ : וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אָחִיו
הַגָּדוֹל בְּדַבְּרוֹ אֶל־הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר־אַף אֱלִיאָב
בְּדָוִד וַיֹּאמֶר ו לָמָּה־זֶּה יָרַדְתָּ וְעַל־מִי נָטַשְׁתָּ
מְעַט הַצֹּאן הַהֻנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת־
זְדֹנְךָ וְאֵת רַע לְבָבְךָ כִּי לְמַעַן רְאוֹת הַמִּלְחָמָה
יָרַדְתָּ : וַיֹּאמֶר דָּוִד מֶה עָשִׂיתִי עָתָּה הֲלוֹא
דָבָר הוּא : וַיִּסֹּב מֵאִצְלוֹ אֶל־מוּל אַחֵר
וַיֹּאמֶר כַּדָּבָר הַזֶּה וַיָּשִׁבֻהוּ הָעָם דָּבָר כַּדָּבָר
הָרִאשׁוֹן : וַיִּשְׁמְעוּ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר דָּוִד
וַיַּגִּדוּ לִפְנֵי־שָׁאוּל וַיִּקָּחֵהוּ : וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־
שָׁאוּל אַל־יִפֹּל לֵב־אָדָם עָלָיו עַבְדְּךָ יֵלֵךְ וְנִלָּחֵם
עִם־הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה : וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד
לֹא תוּכַל לָלֶכֶת אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה לְהִלָּחֵם
עִמּוֹ כִּי־נַעַר אַתָּה וְהוּא אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעוּרָיו :
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל רֹעֶה הָיָה עַבְדְּךָ לְאָבִיו
בַּצֹּאן וּבָא הָאֲרִי וְאֶת־הַדֹּב וְנָשָׂא שֶׂה נצ"ל שה
מֵהָעֵדֶר : וְיָצָאתִי אַחֲרָיו וְהִכִּתִיו וְהִצַּלְתִּי מִפִּיו כתיב וק
וַיָּקָם עָלַי וְהֶחֱזַקְתִּי בִּזְקָנוֹ וְהִכִּתִיו וַהֲמִיתִיו :
גַּם אֶת־הָאֲרִי גַּם־הַדֹּב הִכָּה עַבְדֶּךָ וְהָיָה
הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל הַזֶּה כְּאַחַד מֵהֶם כִּי חֵרֵף
מַעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים : וַיֹּאמֶר דָּוִד יְהוָה
אֲשֶׁר הִצִּילַנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד הַדֹּב הוּא א
יַצִּילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
דָּוִד לֵךְ וַיהוָה יִהְיֶה עִמָּךְ :

הפטרת בי תבוא כמנהג ק"ל קדוש
איטלייאני ביהושע ח

אז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהַר עֵיבָל : כַּאֲשֶׁר צִוָּה
מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּכָּתוּב
בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה מִזְבַּח אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת
אֲשֶׁר לֹא־הֵנִיף עֲלֵיהֶן בַּרְזֶל וַיַּעֲלוּ עָלָיו עוֹלוֹת
לַיהוָה וַיִּזְבְּחוּ שְׁלָמִים : וַיִּכְתֹּב־שָׁם עַל־
הָאֲבָנִים אֶת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר כָּתַב
לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : וְכָל־יִשְׂרָאֵל וּזְקֵנָיו
וְשֹׁטְרִים וְשֹׁפְטָיו עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לָאָרוֹן
נֶגֶד הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
כַּגֵּר כְּאֶזְרָח הֶצְיוֹ אֶל־מוּל הַר־גְּרִזִים וְהֶהָצְיוֹ
אֶל־מוּל הַר־עֵיבָל כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד־
יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם יִשְׂרָאֵל בָּרִאשׁוֹנָה :
וְאַחֲרֵי־כֵן קָרָא אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תּוֹרָה הַבְּרָכָה
וְהַקְּלָלָה כְּכֹל הַכָּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה : לֹא־

הָיָה דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה מֹשֶׁה אֲשֶׁר לֹא־
קָרָא יְהוֹשֻׁעַ נֶגֶד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְהַנָּשִׁים
וְהַטַּף וְהַגֵּר הַהֹלֵךְ בְּקִרְבָּם : וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ
כָּל־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה
וּבְכָל חוֹף הַיָּם הַגָּדוֹל אֶל־מוּל הַלְּבָנוֹן הַחִתִּי
וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי הַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי :
וַיִּתְקַבְּצוּ יַחְדָּו לְהִלָּחֶם עִם־יְהוֹשֻׁעַ וְעִם־יִשְׂרָאֵל
פֶּה אֶחָד : וְיוֹשְׁבֵי גִבְעוֹן שָׁמְעוּ אֵת אֲשֶׁר
עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ וְלָעָי : וַיַּעֲשׂוּ גַם־
הֵמָּה בְּעָרְמָה וַיֵּלְכוּ וַיִּצְטַיָּרוּ וַיִּקְחוּ שַׂקִּים
בָּלִים לַחֲמוֹרֵיהֶם וְנאדוֹת יַיִן בָּלִים וּמְבֻקָּעִים
וּמְצֹרָרִים : וּנְעָלוֹת בָּלוֹת וּמְטֻלָאוֹת בְּרַגְלֵיהֶם
וּשְׂלָמוֹת בָּלוֹת עֲלֵיהֶם וְכֹל לֶחֶם צֵידָם יָבֵשׁ
הָיָה נִקֻּדִּים : וַיֵּלְכוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה
הַגִּלְגָּל וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֶל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
רְחוֹקָה בָּאנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ בְּרִית :
ויאמר ק׳ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַחִוִּי אוּלַי בְּקִרְבִּי
אכרת ק׳ אַתָּה יוֹשֵׁב וְאֵיךְ אֶכְרֹת־לְךָ בְּרִית : וַיֹּאמְרוּ
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲבָרֶיךָ אֲנָחְנוּ וַיֹּאמֶר־אֲלֵיהֶם
יְהוֹשֻׁעַ מִי אַתֶּם וּמֵאַיִן תָּבֹאוּ : וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה מְאֹד בָּאוּ עֲבָדֶיךָ לְשֵׁם יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ כִּי־שָׁמַעְנוּ שִׁמְעוֹ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
בְּמִצְרָיִם : וְאֵת ׀ כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן
וּלְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּעַשְׁתָּרוֹת : וַיֹּאמְרוּ
אֵלֵינוּ זִקְנֵינוּ וְכֹל־יֹשְׁבֵי אַרְצֵנוּ לֵאמֹר קְחוּ
בְיֶדְכֶם צֵידָה לַדֶּרֶךְ וּלְכוּ לִקְרָאתָם וַאֲמַרְתֶּם
אֲלֵיהֶם עֲבָדֵיכֶם אֲנָחְנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ
בְּרִית : זֶה ׀ לַחְמֵנוּ חַם הִצְטַיַּדְנוּ אֹתוֹ
מִבָּתֵּינוּ בְּיוֹם צֵאתֵנוּ לָלֶכֶת אֲלֵיכֶם וְעַתָּה הִנֵּה
יָבֵשׁ וְהָיָה נִקֻּדִּים : וְאֵלֶּה נאדוֹת הַיַּיִן אֲשֶׁר
מִלֵּאנוּ חֲדָשִׁים וְהִנֵּה הִתְבַּקָּעוּ וְאֵלֶּה שַׂלְמוֹתֵינוּ
וּנְעָלֵינוּ בָּלוּ מֵרֹב הַדֶּרֶךְ מְאֹד : וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים
מִצֵּידָם וְאֶת־פִּי יְהוָה לֹא שָׁאָלוּ : וַיַּעַשׂ
לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שָׁלוֹם וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית לְחַיּוֹתָם
וַיִּשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה : וַיְהִי מִקְצֵה
שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵי אֲשֶׁר־כָּרְתוּ לָהֶם בְּרִית
וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־קְרוֹבִים הֵם אֵלָיו וּבְקִרְבּוֹ הֵם
יֹשְׁבִים : וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־עָרֵיהֶם
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְעָרֵיהֶם גִּבְעוֹן וְהַכְּפִירָה
וּבְאֵרוֹת וְקִרְיַת יְעָרִים : וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בַּיהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלֹּנוּ כָּל־הָעֵדָה עַל־הַנְּשִׂיאִם :
וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַנְּשִׂיאִם אֶל־כָּל־הָעֵדָה אֲנַחְנוּ
נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה
לֹא נוּכַל לְנָגַע בָּהֶם . זֹאת נַעֲשֶׂה לָהֶם
וְהַחֲיֵה אוֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה עָלֵינוּ קֶצֶף עַל־הַשְּׁבוּעָה
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם : וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם
הנשיאים

הַנְּשִׂיאִם יִחְיוּ וַיִּהְיוּ חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי־מַיִם
לְכָל־הָעֵדָה כַּאֲשֶׁר דִּבְּרוּ לָהֶם הַנְּשִׂיאִם :
וַיִּקְרָא לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר לָמָּה
רְמִיתֶם אֹתָנוּ לֵאמֹר רְחוֹקִים אֲנַחְנוּ מִכֶּם
מְאֹד וְאַתֶּם בְּקִרְבֵּנוּ יֹשְׁבִים : וְעַתָּה אֲרוּרִים
אַתֶּם וְלֹא־יִכָּרֵת מִכֶּם עֶבֶד וְחֹטְבֵי עֵצִים
וְשֹׁאֲבֵי־מַיִם לְבֵית אֱלֹהָי : וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
וַיֹּאמְרוּ כִּי הֻגֵּד הֻגַּד לַעֲבָדֶיךָ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה עַבְדּוֹ לָתֵת לָכֶם אֶת־
כָּל־הָאָרֶץ וְלַהַשְׁמִיד אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
מִפְּנֵיכֶם וַיִּרְאֹ מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵינוּ מִפְּנֵיכֶם וַנַּעֲשֶׂה
אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה : וְעַתָּה הִנֵּנוּ בְיָדֶךָ כַּטּוֹב
וְכַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לַעֲשׂוֹת לָנוּ עֲשֵׂה : וַיַּעַשׂ
לָהֶם כֵּן וַיַּצֵּל אוֹתָם מִיַּד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא
הָרָגוּם : וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי
עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לָעֵדָה וְלִמְזְבַּח יְהוָה עַד־
הַיּוֹם הַזֶּה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר :

הפטרת כי תבוא לספרדים בישעיה ס

קומי

אוֹרִי כִּי־בָא אוֹרֵךְ וּכְבוֹד יְהוָה
עָלַיִךְ זָרָח : כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ
יְכַסֶּה־אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְהוָה
וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה : וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ
וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ : שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ
וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבֹאוּ
וּבְנוֹתַיִךְ עַל־צַד תֵּאָמַנָה : אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ ש״פ
וְגָדַל וּפָחַד וְרָחַב לְבָבֵךְ כִּי־יֵהָפֵךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן
יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ : שִׁפְעַת גְּמַלִּים
תְּכַסֵּךְ בִּכְרֵי מִדְיָן וְעֵיפָה כֻּלָּם מִשְּׁבָא יָבֹאוּ
זָהָב וְלִבוֹנָה יִשָּׂאוּ וּתְהִלּוֹת יְהוָה יְבַשֵּׂרוּ :
כָּל־צֹאן קֵדָר יִקָּבְצוּ לָךְ אֵילֵי נְבָיוֹת יְשָׁרְתוּנֵךְ
יַעֲלוּ עַל־רָצוֹן כִּזְבְחַי וּבֵית תִּפְאַרְתִּי אֲפָאֵר :
מִי־אֵלֶּה כָּעָב תָּעוּפֶינָה וְכַיּוֹנִים אֶ֫אֳרֻבֹּתֵיהֶם :
כִּי־לִי ׀ אִיִּים יְקַוּוּ וַאֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ בָּרִאשֹׁנָה
לְהָבִיא בָנַיִךְ מֵרָחוֹק כַּסְפָּם וְזָהָבָם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיִךְ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֵאֲרֵךְ :
וּבָנוּ בְנֵי־נֵכָר חֹמֹתַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם יְשָׁרְתוּנֵךְ כִּי
בְקִצְפִּי הִכִּיתִיךְ וּבְרִצוֹנִי רִחַמְתִּיךְ : וּפָתְחוּ
שְׁעָרַיִךְ תָּמִיד יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יִסָּגֵרוּ לְהָבִיא
אֵלַיִךְ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים : כִּי־הַגּוֹי
וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעַבְדוּךְ יֹאבֵדוּ וְהַגּוֹיִם
חָרֵב יֶחֱרָבוּ : כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן אֵלַיִךְ יָבֹא
בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וְתָאשׁוּר יַחְדָּו לְפָאֵר מְקוֹם
מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלַי אֲכַבֵּד : וְהָלְכוּ אֵלַיִךְ
שְׁחוּחֵי בְנֵי מְעַנַּיִךְ וְיִשְׁתַּחֲווּ עַל־כַּפּוֹת רַגְלַיִךְ
כָּל מְנַאֲצַיִךְ וְקָרְאוּ לָךְ עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל : תַּחַת הֱיוֹתֵךְ עֲזוּבָה וּשְׂנוּאָה וְאֵין
עוֹבֵר וְשַׂמְתִּיךְ לִגְאוֹן עוֹלָם מְשׂוֹשׂ דּוֹר וָדוֹר :
וְיָנַקְתְּ חֲלֶב גּוֹיִם וְשַׁד מְלָכִים תִּינָקִי וְיָדַעַתְּ

הפטרת תבוא נצבים

כִּי־אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב׃
תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל
אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת
הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׂיִךְ
צְדָקָה׃ לֹא־יִשָּׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצֵךְ שֹׁד
וָשֶׁבֶר בִּגְבוּלָיִךְ וְקָרָאת יְשׁוּעָה חוֹמוֹתַיִךְ
וּשְׁעָרַיִךְ תְּהִלָּה׃ לֹא־יִהְיֶה־לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ
לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֹגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא־יָאִיר לָךְ וְהָיָה־
לָךְ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וֵאלֹהַיִךְ לְתִפְאַרְתֵּךְ׃
לֹא־יָבוֹא עוֹד שִׁמְשֵׁךְ וִירֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף כִּי
יְהוָה יִהְיֶה־לָּךְ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֶבְלֵךְ׃
וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לָעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר
מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר׃ הַקָּטֹן
יִהְיֶה לָאָלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְהוָה
בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה׃

הפטרת נצבים כמנהג קהל קדוש איטלייאני
ביהושע כד

וַיֹּאסֶף יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁכֶמָה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וּלְרֹאשָׁיו וּלְשֹׁפְטָיו וּלְשֹׁטְרָיו וַיִּתְיַצְּבוּ לִפְנֵי
הָאֱלֹהִים׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם כֹּה־
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ
אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי
נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃ וָאֶקַּח אֶת־
אֲבִיכֶם אֶת־אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֶךְ אֹתוֹ
בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן וָאַרְבֶּה׃ אֶת־זַרְעוֹ וָאֶתֵּן־לוֹ
אֶת־יִצְחָק׃ וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־
עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת־הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ
וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם׃ וָאֶשְׁלַח אֶת־
מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וָאֶנְגֹּף אֶת־מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְקִרְבּוֹ וְאַחַר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם׃ וָאוֹצִיא
אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַתָּבֹאוּ הַיָּמָּה וַיִּרְדְּפוּ
מִצְרַיִם אַחֲרֵי אֲבוֹתֵיכֶם בְּרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים יַם־
סוּף׃ וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיָּשֶׂם מַאפֵל בֵּינֵיכֶם ו
וּבֵין הַמִּצְרִים וַיָּבֵא עָלָיו אֶת־הַיָּם וַיְכַסֵּהוּ
וַתִּרְאֶינָה עֵינֵיכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרָיִם
וַתֵּשְׁבוּ בַּמִּדְבָּר יָמִים רַבִּים׃ וָאָבִאָה אֶתְכֶם
אֶל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּלָּחֲמוּ
אִתְּכֶם וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם וַתִּירְשׁוּ אֶת־
אַרְצָם וָאַשְׁמִידֵם מִפְּנֵיכֶם׃ וַיָּקָם בָּלָק בֶּן־
צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַח
וַיִּקְרָא לְבִלְעָם בֶּן־בְּעוֹר לְקַלֵּל אֶתְכֶם׃
וְלֹא אָבִיתִי לִשְׁמֹעַ לְבִלְעָם וַיְבָרֵךְ בָּרֹךְ
אֶתְכֶם וָאַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ׃ וַתַּעַבְרוּ אֶת־
הַיַּרְדֵּן וַתָּבֹאוּ אֶל־יְרִיחוֹ וַיִּלָּחֲמוּ בָכֶם בַּעֲלֵי
יְרִיחוֹ הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי
הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם׃ וָאֲשַׁלַּח
לִפְנֵיכֶם אֶת־הַצִּרְעָה וַתְּגָרֶשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם

שני

שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי לֹא בְחַרְבְּךָ וְלֹא בְקַשְׁתֶּךָ׃
וָאֶתֵּן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָגַעְתָּ בָּהּ וְעָרִים
אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתֵּשְׁבוּ בָהֶם כְּרָמִים וְזֵיתִים
אֲשֶׁר לֹא־נְטַעְתֶּם אַתֶּם אֹכְלִים׃ וְעַתָּה
יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וְעִבְדוּ אֹתוֹ בְּתָמִים וּבֶאֱמֶת א נחמ
וְהָסִירוּ אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם
בְּעֵבֶר הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת־יְהוָה׃
וְאִם־רַע בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה בְּחָרוּ לָכֶם
הַיּוֹם אֶת־מִי תַּעֲבֹדוּן אִם אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר־
עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַנָּהָר וְאִם ניצבים ה
אֶת־אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בְּאַרְצָם
וְאָנֹכִי וּבֵיתִי נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה׃ וַיַּעַן הָעָם
וַיֹּאמֶר חָלִילָה לָּנוּ מֵעֲזֹב אֶת־יְהוָה לַעֲבֹד
אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוּא
הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ וְאֶת־אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבֵּית עֲבָדִים וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְעֵינֵינוּ אֶת־הָאֹתוֹת
הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־
הָלַכְנוּ בָהּ וּבְכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בְקִרְבָּם׃
וַיְגָרֶשׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים וְאֶת־הָאֱמֹרִי
יוֹשֵׁב הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ גַּם־אֲנַחְנוּ נַעֲבֹד אֶת־
יְהוָה כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ׃

הפטרת נצבים בישעיה סא
והאיטלייאני אומרים בשבת התונה ומתחילין
מזה הפסוק קודם

וְנוֹדַע בַּגּוֹיִם זַרְעָם וְצֶאֱצָאֵיהֶם בְּתוֹךְ
הָעַמִּים כָּל־רֹאֵיהֶם יַכִּירוּם כִּי
הֵם זֶרַע בֵּרַךְ יְהוָה׃

שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיהוָה תָּגֵל נַפְשִׁי בֵּאלֹהַי
כִּי הִלְבִּישַׁנִי בִּגְדֵי־יֶשַׁע מְעִיל
צְדָקָה יְעָטָנִי כֶּחָתָן יְכַהֵן פְּאֵר וְכַכַּלָּה תַּעֲדֶה
כֵּלֶיהָ׃ כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ
תַּצְמִיחַ כֵּן ו אֲדֹנָי יֱהוִה יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה
נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם׃ לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחֱשֶׁה וּלְמַעַן
יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוֹט עַד־יֵצֵא כַנֹּגַהּ צִדְקָהּ
וִישׁוּעָתָהּ כְּלַפִּיד יִבְעָר׃ וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקֵךְ
וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדֵךְ וְקָרָא לָךְ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר
פִּי יְהוָה יִקְּבֶנּוּ׃ וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד
יְהוָה וּצְנוּף מְלוּכָה בְּכַף־אֱלֹהָיִךְ׃ לֹא־יֵאָמֵר ויצבור ק
לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא־יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה
כִּי לָךְ יִקָּרֵא חֶפְצִי־בָהּ וּלְאַרְצֵךְ בְּעוּלָה כִּי־
חֶפֶץ יְהוָה בָּךְ וְאַרְצֵךְ תִּבָּעֵל׃ כִּי־יִבְעַל בָּחוּר
בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל־כַּלָּה
יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ׃ עַל־חוֹמוֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַם
הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד
לֹא יֶחֱשׁוּ הַמַּזְכִּירִים אֶת־יְהוָה אַל־דֳּמִי לָכֶם׃
וְאַל־תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ עַד־יְכוֹנֵן וְעַד־יָשִׂים אֶת־
יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ׃ נִשְׁבַּע יְהוָה בִּימִינוֹ
וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ אִם־אֶתֵּן אֶת־דְּגָנֵךְ עוֹד מַאֲכָל

לאיבין

לְאֹיְבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתְּךָ בְּנֵי־נֵכָר תֵּירֵשׁ אֲשֶׁר
יְנַעֲתָ בּוֹ: כִּי מְאַסְפָיו יְאַכְּלֵהוּ וְהִלְלוּ אֶת־
יְהוָה וּמְקַבְּצָיו יְשִׁתֻהוּ בְּחַצְרוֹת קָדְשִׁי: *
עד כאן בשבת התונה לאיטלייאני
עִבְרוּ עִבְרוּ בַּשְּׁעָרִים פַּנּוּ דֶּרֶךְ הָעָם סֹלּוּ סֹלּוּ
הַמְּסִלָּה סַקְּלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ נֵס עַל־הָעַמִּים:
הִנֵּה יְהוָה הִשְׁמִיעַ אֶל־קְצֵה הָאָרֶץ אִמְרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֵךְ בָּא הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: וְקָרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי
יְהוָה וְלָךְ יִקָּרֵא דְּרוּשָׁה עִיר לֹא נֶעֱזָבָה:
מִי־זֶה ׀ בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה זֶה
הָדוּר בִּלְבוּשׁוֹ צֹעֶה בְּרֹב כֹּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר
בְּצְדָקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ
וּבְגָדֶיךָ כְּדֹרֵךְ בְּגַת: פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי
וּמֵעַמִּים אֵין־אִישׁ אִתִּי וָאֶדְרְכֵם בְּאַפִּי וָאֶרְמְסֵם
בַּחֲמָתִי וַיִּזַּ נִצְחָם עַל־בְּגָדַי וְכָל־מַלְבּוּשַׁי
אֶגְאָלְתִּי: כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלַי
בָּאָה: וָאַבִּיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין
סוֹמֵךְ וַתּוֹשַׁע לִי זְרוֹעִי וַחֲמָתִי הִיא סְמָכָתְנִי:
וָאָבוּס עַמִּים בְּאַפִּי וָאַשְׁכְּרֵם בַּחֲמָתִי וְאוֹרִיד
לָאָרֶץ נִצְחָם: חַסְדֵי יְהוָה ׀ אַזְכִּיר תְּהִלּוֹת
יְהוָה כְּעַל כֹּל אֲשֶׁר־גְּמָלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוּב
לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גְּמָלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרֹב
חֲסָדָיו: וַיֹּאמֶר אַךְ־עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא
יְשַׁקְּרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: בְּכָל־צָרָתָם ׀
לֹא צָר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ ל ק
וּבְחָמְלָתוֹ הוּא גְאָלָם וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל־
יְמֵי עוֹלָם:
הפטרת וילך כמנהג הספרדים בהושע יד
שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי
כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: קְחוּ עִמָּכֶם
דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא
עָוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ : עכו הפיד
עין תשא
אַשּׁוּר ׀ לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־
נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בְּךָ
יְרֻחַם יָתוֹם: אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהֲבֵם נְדָבָה
כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ: אֶהְיֶה כַטַּל לְיִשְׂרָאֵל
יִפְרַח כַּשּׁוֹשַׁנָּה וְיַךְ שָׁרָשָׁיו כַּלְּבָנוֹן: יֵלְכוּ
יֹנְקוֹתָיו וִיהִי כְזֵית הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְּבָנוֹן:
יָשֻׁבוּ יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ יְחַיּוּ דָגָן וְיִפְרְחוּ כַגָּפֶן זִכְרוֹ
כְּיֵין לְבָנוֹן: אֶפְרַיִם מַה־לִּי עוֹד לָעֲצַבִּים אֲנִי
עָנִיתִי וַאֲשׁוּרֶנּוּ אֲנִי כִּבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִרְיְךָ
נִמְצָא: מִי חָכָם וְיָבֶן אֵלֶּה נָבוֹן וְיֵדָעֵם כִּי־
יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְהוָה וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים
יִכָּשְׁלוּ בָם:
ואומרים אלו שלשה פסוקים במיכה ז
מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית
נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד
הוּא:

יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ
בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל־חַטֹּאתָם: תִּתֵּן אֱמֶת
לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
לַאֲבוֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:
הפטרת וילך כמנהג האשכנזים בישעיה נה
דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בִּהְיוֹתוֹ
קָרוֹב: יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ
אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשָׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־
אֱלֹהֵינוּ כִּי־יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ: כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי
מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכָי נְאֻם יְהוָה:
כִּי־גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן־גָּבְהוּ דְרָכַי
מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם: כִּי
כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה
לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ
וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם לָאֹכֵל:
כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יָשׁוּב אֵלַי
רֵיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפַצְתִּי וְהִצְלִיחַ
* אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: כִּי־בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ ס׳ ואח ק
וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ
לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ־כָף:
תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ תַּחַת הַסִּרְפָּד ׀ ותחת ק
יַעֲלֶה הֲדַס וְהָיָה לַיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם
לֹא יִכָּרֵת: כֹּה אָמַר יְהוָה שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט
וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא
וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת: אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹּאת
וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וְשֹׁמֵר
יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל־רָע: וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֵּכָר
הַנִּלְוֶה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַבְדֵּל יַבְדִּילַנִי יְהוָה
מֵעַל עַמּוֹ וְאַל־יֹאמַר הַסָּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ
יָבֵשׁ: כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתֹתָי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי
וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי
וּבְחוֹמֹתַי יָד וָשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם
עוֹלָם אֶתֵּן־לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: וּבְנֵי הַנֵּכָר
הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם
יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל־שֹׁמֵר שַׁבָּת
מֵחַלְּלוֹ וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: וַהֲבִיאוֹתִים
אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי
עוֹלוֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי
בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל־הָעַמִּים: נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה מְקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ
עָלָיו לְנִקְבָּצָיו:
הפטרת האזינו כמנהג האשכנזים שובה
ישראל עד יכשלו בם ואחר כך אומרים
אלו הפסוקים מיואל ב
תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קַדְּשׁוּ צוֹם קִרְאוּ
עֲצָרָה: אִסְפוּ־עָם קַדְּשׁוּ קָהָל
קַבְּצוּ זְקֵנִים אִסְפוּ עוֹלֲלִים יוֹנְקֵי שָׁדָיִם יֵצֵא

הפטרת האזינו

חָתָן מֵחֲדָרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ׃ בֵּין הָאוּלָם
וְלַמִּזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי יְהוָה וְיֹאמְרוּ
חוּסָה יְהוָה עַל־עַמֶּךָ וְאַל־תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְחֶרְפָּה
לִמְשָׁל־בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בָעַמִּים אַיֵּה
אֱלֹהֵיהֶם׃ וַיְקַנֵּא יְהוָה לְאַרְצוֹ וַיַּחְמֹל עַל־
עַמּוֹ׃ וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הִנְנִי שֹׁלֵחַ
לָכֶם אֶת־הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וּשְׂבַעְתֶּם
אֹתוֹ וְלֹא־אֶתֵּן אֶתְכֶם עוֹד חֶרְפָּה בַגּוֹיִם׃
וְאֶת־הַצְּפוֹנִי אַרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם וְהִדַּחְתִּיו אֶל־
אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה אֶת־פָּנָיו אֶל־הַיָּם הַקַּדְמֹנִי
וְסֹפוֹ אֶל־הַיָּם הָאַחֲרוֹן וְעָלָה בָאְשׁוֹ וְרָעַל
צַחֲנָתוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת׃ אַל־תִּירְאִי
אֲדָמָה גִּילִי וְשִׂמְחִי כִּי־הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃
אַל־תִּירְאוּ בְהֵמוֹת שָׂדָי כִּי דָשְׁאוּ נְאוֹת מִדְבָּר
כִּי־עֵץ נָשָׂא פִּרְיוֹ תְּאֵנָה וָגֶפֶן נָתְנוּ חֵילָם׃
וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי־נָתַן
לָכֶם אֶת־הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם
מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן׃ וּמָלְאוּ הַגָּרָנוֹת
בָּר וְהִשִּׁיקוּ הַיְקָבִים תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר׃ וְשִׁלַּמְתִּי
לָכֶם אֶת־הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל הָאַרְבֶּה הַיֶּלֶק
וְהֶחָסִיל וְהַגָּזָם חֵילִי הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי
בָּכֶם׃ וַאֲכַלְתֶּם אָכֹל וְשָׂבוֹעַ וְהַלַּלְתֶּם אֶת־
שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא
וְלֹא־יֵבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם׃ וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב
יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד
וְלֹא־יֵבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם׃

הפטרת האזינו בנהג איטלייאני ביחזקאל יז

כדׂ אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְלָקַחְתִּי אֲנִי מִצַּמֶּרֶת
הָאֶרֶז הָרָמָה וְנָתָתִי מֵרֹאשׁ יוֹנְקוֹתָיו
רַךְ אֶקְטֹף וְשָׁתַלְתִּי אֲנִי עַל־הַר נָבֹהַ וְתָלוּל׃
בְּהַר כְּרוֹם יִשְׂרָאֵל אֶשְׁתֳּלֶנּוּ וְנָשָׂא עָנָף וְעָשָׂה
פְּרִי וְהָיָה לְאֶרֶז אַדִּיר וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר
כָּל־כָּנָף בְּצֵל דָּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכֹּנָה׃ וְיָדְעוּ כָּל־
עֲצֵי הַשָּׂדֶה כִּי אֲנִי יְהוָה הִשְׁפַּלְתִּי עֵץ גָּבֹהַ
הִגְבַּהְתִּי עֵץ שָׁפָל הוֹבַשְׁתִּי עֵץ לָח וְהִפְרַחְתִּי
עֵץ יָבֵשׁ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ וַיְהִי
דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ מַה־לָּכֶם אַתֶּם
מְשֹׁלְלִים אֶת־הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אָבוֹת יֹאכְלוּ בֹסֶר וְשִׁנֵּי הַבָּנִים
תִּקְהֶינָה׃ חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם־
יִהְיֶה לָכֶם עוֹד מָשָׁל הַמָּשָׁל הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל׃
הֵן כָּל־הַנְּפָשׁוֹת לִי הֵנָּה כְּנֶפֶשׁ הָאָב וּכְנֶפֶשׁ
הַבֵּן לִי־הֵנָּה הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָּמוּת׃
וְאִישׁ כִּי־יִהְיֶה צַדִּיק וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה׃
אֶל־הֶהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל־גִּלּוּלֵי
בֵית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא וְאֶל־
אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרָב׃ וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה חֲבֹלָתוֹ
חוֹב יָשִׁיב גְּזֵלָה לֹא יִגְזֹל לַחְמוֹ לָרָעֵב יִתֵּן
וְעָרֹם

וְעֵרֹם יְכַסֶּה־בָּגֶד׃ בְּנֶשֶׁךְ לֹא־יִתֵּן וְתַרְבִּית
לֹא־יִקָּח מֵעָוֶל יָשִׁיב יָדוֹ מִשְׁפָּט אֱמֶת יַעֲשֶׂה
בֵּין אִישׁ לְאִישׁ׃ בְּחֻקֹּתַי יֵלֵךְ וּמִשְׁפָּטַי
שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אֱמֶת צַדִּיק הוּא חָיֹה יִחְיֶה
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ וְהוֹלִיד בֵּן־פָּרִיץ שֹׁפֵךְ דָּם
וְעֹשֶׂה אָח מֵאַחַד מֵאֵלֶּה׃ וְהוּא אֶת־כָּל־
אֵלֶּה לֹא עָשָׂה כִּי גַם אֶל־הֶהָרִים אָכַל וְאֶת־
אֵשֶׁת רֵעֵהוּ טִמֵּא׃ עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנָה גָּזָלוֹת
גָּזָל חָבֹל לֹא יָשִׁיב וְאֶל־הַגִּלּוּלִים נָשָׂא עֵינָיו
תּוֹעֵבָה עָשָׂה׃ בְּנֶשֶׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית לָקָח
וָחָי לֹא יִחְיֶה אֶת כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה
מוֹת יוּמָת דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה׃ וְהִנֵּה הוֹלִיד בֵּן
וַיַּרְא אֶת־כָּל־חַטֹּאת אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּרְאֶה (ויראה ק)
וְלֹא יַעֲשֶׂה כָּהֵן׃ עַל־הֶהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו
לֹא נָשָׂא אֶל־גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת אֵשֶׁת
רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא׃ וְאִישׁ לֹא הוֹנָה חֲבֹל לֹא
חָבָל וּגְזֵלָה לֹא גָזָל לַחְמוֹ לָרָעֵב נָתָן וְעֵרֹם
כִּסָּה־בָגֶד׃ מֵעָנִי הֵשִׁיב יָדוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית
לֹא לָקָח מִשְׁפָּטַי עָשָׂה בְּחֻקּוֹתַי הָלָךְ הוּא לֹא
יָמוּת בַּעֲוֹן אָבִיו חָיֹה יִחְיֶה׃ אָבִיו כִּי־עָשַׁק
עֹשֶׁק גָּזַל גָּזֵל אָח וַאֲשֶׁר לֹא־טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ
עַמָּיו וְהִנֵּה־כֵת בַּעֲוֹנוֹ׃ וַאֲמַרְתֶּם מַדּוּעַ לֹא־
נָשָׂא הַבֵּן בַּעֲוֹן הָאָב וְהַבֵּן מִשְׁפָּט וּצְדָקָה
עָשָׂה אֶת כָּל־חֻקּוֹתַי שָׁמַר וַיַּעַשׂ אֹתָם חָיֹה
יִחְיֶה׃ הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָּמוּת בֵּן לֹא־
יִשָּׂא בַּעֲוֹן הָאָב וְאָב לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הַבֵּן
צִדְקַת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע (הרשע ק)
עָלָיו תִּהְיֶה׃ וְהָרָשָׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל־חַטֹּאתָו (חסר ו)
אֲשֶׁר עָשָׂה וְשָׁמַר אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְעָשָׂה מִשְׁפָּט
וּצְדָקָה חָיֹה יִחְיֶה לֹא יָמוּת׃ כָּל־פְּשָׁעָיו
אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזָּכְרוּ לוֹ בְּצִדְקָתוֹ אֲשֶׁר
עָשָׂה יִחְיֶה׃ הֶחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם
אֲדֹנָי יֱהוִה הֲלֹא בְשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחָיֹה׃
וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל כְּכֹל
הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה הָרָשָׁע יַעֲשֶׂה וְחַי כָּל־
צִדְקֹתָו אֲשֶׁר־עָשָׂה לֹא תִזָּכַרְנָה בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר־ (חסר ו)
בָּעַל וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא בָּם יָמוּת׃
וַאֲמַרְתֶּם לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי שִׁמְעוּ־נָא בֵּית
יִשְׂרָאֵל הַדַּרְכִּי לֹא יִתָּכֵן הֲלֹא דַרְכֵיכֶם לֹא
יִתָּכֵנוּ׃ בְּשׁוּב־צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל
וּמֵת עֲלֵיהֶם בְּעַוְלוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה יָמוּת׃ וּבְשׁוּב
רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט
וּצְדָקָה הוּא אֶת־נַפְשׁוֹ יְחַיֶּה׃ וַיַּרְא וַיָּשׁוּב (ויאב ק)
מִכָּל־פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה חָיוֹ יִחְיֶה לֹא יָמוּת׃
וְאָמְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי
הַדְּרָכַי לֹא יִתָּכְנוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֲלֹא דַרְכֵיכֶם
לֹא יִתָּכֵן׃ לָכֵן אִישׁ כִּדְרָכָיו אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם
בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ

מִכָּל־פִּשְׁעֵיכֶם וְלֹא־יִהְיֶה לָכֶם לְמִכְשׁוֹל עָוֹן׃
הַשְׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם אֵת־כָּל־פִּשְׁעֵיכֶם אֲשֶׁר־
פְּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
וָלָמָּה תָמֻתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ כִּי לֹא אֶחְפּוֹץ
בְּמוֹת הַמֵּת נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ׃
הפטרת האזינו כפי מנהג הספרדים בשמוע

ב סימן (כב)

וַיְבָרֵךְ דָּוִד לַיהוָה אֶת־הַדִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת בְּיוֹם הִצִּיל יְהוָה אֹתוֹ
מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׁאוּל׃ וַיֹּאמַר יְהוָה
סַלְעִי וּמְצָדָתִי וּמְפַלְטִי־לִי׃ אֱלֹהֵי צוּרִי
אֶחֱסֶה־בּוֹ מָגִנִּי וְקֶרֶן יִשְׁעִי מִשְׂגַּבִּי וּמָנוֹסִי
מֹשִׁעִי מֵחָמָס תּוֹשִׁיעֵנִי׃ מְהֻלָּל אֶקְרָא
יְהוָה וּמֵאיְבַי אִוָּשֵׁעַ׃ כִּי אֶפְפֻנִי מִשְׁבְּרֵי
מָוֶת נַחֲלֵי בְלִיָּעַל יבעתני [יְבַעֲתֻנִי]׃ חֶבְלֵי
שְׁאוֹל סַבֻּנִי קִדְּמֻנִי מֹקְשֵׁי־מָוֶת׃ בַּצַּר־
לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהַי אֶקְרָא
וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי בְּאָזְנָיו׃
ויתנעש [וַתִּתְנַעַשׁ] וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת
ק הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְנַעֲשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ׃ עָלָה
עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכֵל גֶּחָלִים
בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ׃ וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרַד וַעֲרָפֶל תַּחַת
רַגְלָיו׃ וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּרָא
עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ׃ וַיָּשֶׁת חֶשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סֻכּוֹת
חֹשְׁרַת־מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים׃ מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ
בָּעֲרוּ גַחֲלֵי־אֵשׁ׃ יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן
יִתֵּן קוֹלוֹ׃ וַיִּשְׁלַח חִצִּים וַיְפִיצֵם בָּרָק
ויהם ק וַיָּהֻמֵּם׃ וַיֵּרָאוּ אֲפִיקֵי יָם נִגְלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל
בִּגְעָרַת יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ׃ יִשְׁלַח
מִמָּרוֹם יִקָּחֵנִי יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים׃ יַצִּילֵנִי
מֵאֹיְבִי עָז מִשֹּׂנְאַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי׃
יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי׃
וַיֹּצִיאֵנִי לַמֶּרְחָב אֹתִי יְחַלְּצֵנִי כִּי־חָפֵץ בִּי׃
יִגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי׃
כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי
חסר י מֵאֱלֹהָי׃ כִּי כָל־מִשְׁפָּטָו לְנֶגְדִּי וְחֻקָּתָיו לֹא־
אָסוּר מִמֶּנִּי׃ וָאֱהִי תָמִים לוֹ
וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי׃ וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי
כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו׃ עִם־חָסִיד תִּתְהַסָּד
עִם־גִּבּוּר תָּמִים תִּתַּמָּם׃ עִם־נָבָר תִּתְבָּרָר
וְעִם־עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל׃ וְאֶת־עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ
וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תַּשְׁפִּיל׃ כִּי־אַתָּה נִרִּי
ח ק ח יְהוָה וַיהוָה יַגִּיהַּ חָשְׁכִּי׃ כִּי בְכָה אָרוּץ
גְּדוּד בֵּאלֹהַי אֲרַלֶּג־ שׁוּר׃ הָאֵל תָּמִים
דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא
לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ׃ כִּי מִי־אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה
וּמִי־צוּר מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ׃ הָאֵל מָעוּזִּי
ויתר ק חַיִל וַיַּתֵּר תָּמִים דַּרְכּוֹ׃ מְשַׁוֶּה רַגְלַיו כָּאַיָּלוֹת
ועל

וְעַל־בָּמֳתַי יַעֲמִידֵנִי׃ מְלַמֵּד יָדַי
לַמִּלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת־ נְחוּשָׁה זְרֹעֹתָי׃ וַתִּתֶּן־
לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וְעֲנָתְךָ תַּרְבֵּנִי׃ תַּרְחִיב
צַעֲדִי תַּחְתֵּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי׃ אֶרְדְּפָה־
אוֹיְבַי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־כַּלּוֹתָם׃
וָאֲכַלֵּם וָאֲמְחָצֵם וְלֹא יָקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת
רַגְלָי׃ וַתְּזְרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ
קָמַי תַּחְתָּנִי׃ וְאֹיְבַי תָּתָה לִי עֹרֶף מְשַׂנְאַי
וָאַצְמִיתֵם׃ יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה
וְלֹא עָנָם׃ וְאֶשְׁחָקֵם כַּעֲפַר־אָרֶץ כְּטִיט־
חוּצוֹת אֲרִקֵּעֵם׃ וַתְּפַלְּטֵנִי
מֵרִיבֵי עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא־
יָדַעְתִּי יַעַבְדֻנִי׃ בְּנֵי נֵכָר יִתְכַּחֲשׁוּ־לִי
לִשְׁמוֹעַ אֹזֶן יִשְׁמְעוּ לִי׃ בְּנֵי נֵכָר יִבְּלוּ וַיַּחְגְּרוּ
מִמִּסְגְּרוֹתָם׃ חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרֹם
אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי׃ הָאֵל נֹתֵן נְקָמוֹת לִי
וּמֹרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי׃ וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי
וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי׃
עַל־כֵּן אוֹרְךָ יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ
אֲזַמֵּר׃ מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה־חֶסֶד מנדול ק
לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם׃

הפטרת וזאת הברכה ביהושע סימן (א)

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כָּל־מָקוֹם
אֲשֶׁר־תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נְתַתִּיו
כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה׃ מֵהַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן
הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַנָּהָר פְּרָת כֹּל אֶרֶץ
הַחִתִּים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה
גְּבוּלְכֶם׃ לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ לְפָנֶיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ
כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אַרְפְּךָ
וְלֹא אֶעֶזְבֶךָּ׃ חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תַּנְחִיל
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי
לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם׃ רַק חֲזַק וֶאֱמָץ מְאֹד
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה
עַבְדִּי אַל־תָּסׇר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן
תַּשְׂכִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ׃ לֹא־יָמוּשׁ סֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן
תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכָּתוּב בּוֹ כִּי־אָז תַּצְלִיחַ
אֶת־דְּרָכֶיךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל׃ הֲלֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק
וֶאֱמָץ אַל־תַּעֲרֹץ וְאַל־תֵּחָת כִּי עִמְּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ׃

כאן מסיימים הספרדים ויש מוסיפים

וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר׃ עִבְרוּ
בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצַוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר
הָכִינוּ לָכֶם צֵדָה כִּי בְעוֹד׃ שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם
עברים

הפטרת ואת הברכה ולשבת כמוך לרח ולרח

עִבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ׃
א נחה ו וְלָראוֹבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה אָמַר
פ רפויה יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃ זָכוֹר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה
אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
מֵנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת׃
נְשֵׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעַבְרוּ
חֲמֻשִׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כֹּל גִּבֹּרֵי הַחַיִל וַעֲזַרְתֶּם
אֹתָם׃ עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם
וְיָרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
נֹתֵן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לְאֶרֶץ יְרֻשַׁתְכֶם וִירִשְׁתֶּם
אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ׃ וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר
תִּשְׁלָחֵנוּ נֵלֵךְ׃ כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה
כֵּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק יִהְיֶה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ
כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה׃ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יַמְרֶה
אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר־
תְּצַוֶּנּוּ יוּמָת רַק חֲזַק וֶאֱמָץ׃

הפטרת שבת סמוך לראש הרש בשמואל
א סימן (כ)

וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר חֹדֶשׁ וְנִפָּקַדְתָּ
כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ׃ וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד
מְאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָּׁם
בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל׃
ה בלא ואני שְׁלֹשֶׁת הַחִצִּים צֹהֶ֫ה אוֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי
מפיק׃ לְמַטָּרָה׃ וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנַּעַר לֵךְ מְצָא
אֶת־הַחִצִּים אִם־אָמֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה הַחִצִּים
מִמְּךָ וָהֵנָּה קָחֶנּוּ וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאֵין דָּבָר
חַי־יְהוָה׃ וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הִנֵּה הַחִצִּים
מִמְּךָ וָהָלְאָה לֵךְ כִּי שִׁלְּחֲךָ יְהוָה׃ וְהַדָּבָר
אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וָאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ
עַד־עוֹלָם׃ וַיִּסָּתֵר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ
אל ק׳ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־לַחְמוֹ לֶאֱכוֹל׃ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ
עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם׀ בְּפַעַם אֶל־מוֹשַׁב הַקִּיר וַיָּקָם
יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם
דָּוִד׃ וְלֹא־דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא
כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר׃ וַיְהִי מִמָּחֳרָת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד
מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ
לֹא־בָא בֶן־יִשַׁי גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם׃
וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד
מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם׃ וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי
זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִי אָחִי וְעַתָּה
פלעיל אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה
אֶת־אַחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ׃
וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת

הַמַּרְדוּת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בֹחֵר אַתָּה לְבֶן־יִשַׁי
לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ׃ כִּי כָל־הַיָּמִים
אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי חַי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה
וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי־בֶן־
מָוֶת הוּא׃ וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו
וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוּמַת מַה עָשָׂה׃ וַיִּטֹּל שָׁאוּל
אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלְתָה
הִיא מֵעִם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד׃ וַיָּקָם
יְהוֹנָתָן מֵעִם הַשֻּׁלְחָן בָּהָרִי־אַף וְלֹא־אָכַל
בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי
הִכְלִימוֹ אָבִיו׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן
הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטֹן עִמּוֹ׃ וַיֹּאמֶר
לְנַעֲרוֹ רֻץ מְצָא־נָא אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אֲנִי
מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ וְהוּא יָרָה הַחִצִּי לְהַעֲבִרוֹ׃
וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחִצִּי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן
וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחִצִּי
מִמְּךָ וָהָלְאָה׃ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר
מְהֵרָה חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן
החצים ק׳ אֶת־הַחִצִּים וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו׃ וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע
מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר׃
וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבִיא הָעִיר׃ הַנַּעַר בָּא וְדָוִד
קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ
שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ
אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ
בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין
זַרְעִי וּבֵין זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃

הפטרת שבת וראש חדש בישעיה סימן (סו)

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ
הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־
לִי וְאֵי־זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי׃ וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי
עָשְׂתָה וַיִּהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אַבִּיט
אֶל־עָנִי וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי׃ שׁוֹחֵט
הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ זוֹבֵחַ הַשֶּׂה עֹרֵף כֶּלֶב מַעֲלֵה
מִנְחָה דַּם־חֲזִיר מַזְכִּיר לְבוֹנָה מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־
הֵמָּה בָּחֲרוּ בִּדְרָכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם
חָפָצָה׃ גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּהַעֲלוּלֵיהֶם וּמְגוּרֹתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה דִּבַּרְתִּי וְלֹא
שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי
בָּחָרוּ׃ שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה הַחֲרֵדִים אֶל־דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאֶה בְשִׂמְחָתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ׃
קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם
גְּמוּל לְאֹיְבָיו׃ בְּטֶרֶם תָּחִיל יָלָדָה בְּטֶרֶם יָבוֹא
חֶבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר׃ מִי־שָׁמַע כָּזֹאת מִי
רָאָה כָּאֵלֶּה הֲיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יוּלַד
גּוֹי פַּעַם אֶחָת כִּי חָלָה גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־בָּנֶיהָ׃

הַאֲנִי אַשְׁבִּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי
הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהָיִךְ׃ שִׂמְחוּ אֶת־
יְרוּשָׁלַ͏ִם וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ
מָשׂוֹשׂ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ׃ לְמַעַן תִּינְקוּ
וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמְצוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם
מִזִּיז כְּבוֹדָהּ׃ כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־
אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
וִינַקְתֶּם עַל־צַד תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל־בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֲשָׁעוּ׃
כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְנַחֲמֶנּוּ כֵּן אֲנֹכִי אֲנַחֶמְכֶם
וּבִירוּשָׁלַ͏ִם תְּנֻחָמוּ׃ וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם
וַעֲצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה
אֶת־עֲבָדָיו וְזָעַם אֶת־אֹיְבָיו׃ כִּי־הִנֵּה יְהוָה
בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב בְּחֵמָה
אַפּוֹ וְגַעֲרָתוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ׃ כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט
וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה׃
אחר ק׳ הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגַּנּוֹת אַחַר אַחַת
בַּתָּוֶךְ אֹכְלֵי בְּשַׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעַכְבָּר
יַחְדָּו יִסָּפּוּ נְאֻם־יְהוָה׃ וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם
וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם
והלשונות

וְהַלְּשׁוֹנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי׃ וְשַׂמְתִּי
בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם ׀ פְּלֵיטִים אֶל־הַגּוֹיִם
תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוּד מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תּוּבַל וְיָוָן
הָאִיִּים ׀ הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי
וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם׃
וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם ׀ מִכָּל־הַגּוֹיִם ׀ מִנְחָה ׀
לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים
וּבְכַרְכָּרוֹת עַל־הַר־קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַ͏ִם אָמַר יְהוָה
כְּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי
טָהוֹר בֵּית יְהוָה׃ וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים
לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה׃ כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם
הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם
וְשִׁמְכֶם׃ וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר
יְהוָה׃ וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים
בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה
וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר׃

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו
יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה׃

תמו ונשלמו ההפטרות׃ תהלות לאל בורא המאורות׃

אמרו המדפיסים

ויהי הנה כי נפלאת הדפסת ספר הקדוש הזה העומדים על המלאכה רצו חובה לעצמם לומר כדברים המלה על כל קורא בו׃

כי יפלאו בכי טוב **מהומש** הפלס הזה רב הכמות ורב המיכות **המשה חומשי תורה** מונה בעיון רב **ותרגומו** בלבד ועם פי׳ רש״י המפרשים המשל הגדול מחיר עיני הגולה **רש״ל** ועתה מקרוב בא להחיר תורת משה חיים המלהים פי׳ **אור החיים** משר חבר ותקן הרב המופלא והכולל כמוה״ר **חיים ן׳ עטר** נר״ו פירוש כולל ומספיק בו הרחיב הרב הכ״ל רוב בקיאותו בהלכות ואגדות ובחכמת החמת כי ידו בכל הדם ויגע פרח ויבן בין חידושים חדשים כי נכנס בפרדס פשט רמז דרש וסוד כי כל הדרכים המלה בו, משדי עין רחתה כל מלה מי המים הירחו את דבר ה׳ יקרב הנה ויחכל פרי מגדיו, ומיחנו לא יכולנו להחתיך מקנית שבחיו כי לא נוכל לגמור עליו את ההלל להגיד עין רחת ספר הלו לעמוד בו כפי שעה כי מוכטחים אנו כי תכף ומיד הלב חומד וכו יהנה יומם ולילה לא בן יחכם בחריתו ויחל שהגיענו לרחות השלמת ספר הנחמד והפלס הזה יגיענו ברוב חסדיו לרחות השלמת ספרים הרבים אין קץ על מניון תנא תורה ובבר ה׳ מירושלים׃

על ידי הנצב על המלאכה **דוד** בכ״ר **רפאל חיים בואינו** זלה״ה׃

אלה יעמדו על הברכה שנתנו מעות קדימה להדפיס הספה"ק הזה

שיכון סקווירא

כ"ק אדמ"ור הרה"צ שליט"א
גיסו שלשלת היוחסין
הרב ר' חי' יצחק טווערסקי שליט"א
הרב ר' אברהם דוב טווערסקי שליט"א
הרב ר' פנחס שלום האגער שליט"א
הרב משה ניישלאס אבדק"ק שיכון סקווירא שליט"א
הרב משה גרין שליט"א
הרב זלמן אנגער שליט"א
ר' אליעזר פאזין
ר' אנשיל וואלדארסקי
ר' אברהם יעקב אנגער
ר' אליעזר דוד רויזינבערג
ר' אליעזר לעווערטאוסקי
ר' ברוך אברהם לעפפלער
ר' בנציון פעלדמאן
ר' דוד פעלבערבוים
ר' דניאל גאלדשטיין
ר' דוד שמואל שמעלצער
ר' דוד געלבמאן
ר' חיים פריעד
ר' חיים דוד גרינבערג
ר' חיים בערגער
ר' ישרא' דוד אסטרייכער
ר' יו"ט שטערן
ר' ישעי' יואל אנגער
ר' יהושע פרידמאן
ר' ישרא' אנגער
ר' יוסף צבי געלב
ר' יעקב אויסטערליץ
ר' יצחק קאפערמאן
ר' יוסף חיים פרידמאן
ר' יחאל מיכל דירינפעלד
ר' יוסף שלמה ביסטן
ר' יעקב מאשל
ר' מרדכי יודא הערציל
ר' מתתי' פריזעל
ר' מאיר יודא זואזנער
ר' משה יצחק גרינוואלד שו"ב
ר' משה נפתלי ברייער
ר' מנחם מענדיל בן מלכה טאמבער
ר' מאיר גרינבערג
ר' מאיר הכהן קאץ
ר' משה גדלי שפיצער
ר' מרדכי שוואַרץ
ר' מאיר ברוין
ר' מנחם מענדיל לעפקאוויטש
ר' מרדכי שפירא
ר' נתן צבי לונגער
ר' נחמן איגל
ר' עמרם אנגער
ר' עזריאל טויבער
ר' שמעון פאל
ר' שלמה האפמאן
ר' שלום שפירא
ר' שלמה יעקב וואלטער
ר' שאול יחזקאל רויזינבלאם
ר' שלמה ברייער
ר' שרגא פייביל שוואַרץ
ר' שניאור זלמן רויזן

כולל אברכים

ר' אברהם משה זאב זאבנער
ר' אברהם דוד פריזעל
ר' אברהם מרדכי דזילאווסקי
ר' בערל גאלדמינצער
ר' בנימן הלל בערגער
ר' דוד יודא ברוין
ר' דוד יעקב איינהארן
ר' דוב לעווין
ר' הערשל סורקיס
ר' זאב נחום גאלדמינצער
ר' יחיא' טויבער
ר' יצחק שמעון אסטרייכער
ר' יוסף בנימן מערמילשטיין
ר' יודא צבי געלבמאן
ר' יוחנן וואזנער
ר' יודא יודל פרידמאן
ר' יעקב לונגער
ר' לייביל פינקילשטיין
ר' מנחם יוסף משה סעקולא
ר' מנחם לעפפלער
ר' מענדיל האפמאן
ר' משה לעפקאוויטש
ר' מנחם מענדיל פעלבערבוים
ר' מנחם האלצלער
ר' עקיבא דוב טויב
ר' פנחס נתן לויבער
ר' פייביש לאנגסאם
ר' פנחס אנגער
ר' צבי דוב וואלטער
ר' שלום איינהארן
ר' שלמה פנחס מאלאוויצקי
ר' שמחה בנימן גרינבערג
ר' שלמה יו"ט ברייער

ישיבה דשיכון סקווירא

הב' אליעזר שמואל אסטרייכער
הב' אשר אנשיל לאנגער
הב' אברהם נתן לאנגסאם
הב' אברהם צבי אנגער
הב' אהרן יצחק הלוי גרינבלאט
הב' אשר אנשיל נייטשטאדט
הב' אהרן לעפקאוויטש
הב' אלי יעקב ברוין
הב' אביגדור יודא ברוין
הב' החתן אברהם צבי ברוין
הב' אלתר פרידמאן
הב' בערל אשרי
הב' בערל אשרי
הב' דוד בערגער
הב' דוד אייזינבאך
הב' הערשל שפירא
הב' חיים יושע זילבער
הב' החתן יחזקאל לאנגער
הב' החתן יודא לייב סורקוס
הב' יצחק ברייער
הב' יודא צבי דירינפעלד
הב' החתן יעקב צבי שוואַרץ
הב' יעקב יצחק פראנק
הב' יששכר געלבמאן
הב' ישרא' אברהם שפירא

שיכון סקווירא

הב' יחיאל לאנגער
הב' יעקב שפירא
הב' החתן יעקב לאנגער
הב' מאיר שילער
הב' מרדכי אשר קאפערמאן
הב' מרדכי מנשה פריעד
הב' החתן משה פאבער
הב' החתן משה יודא פישל
הב' משה שפירא
הב' מאיר ישרא' אבזאן
הב' מרדכי מאשל

הב' מנחם צבי לאנגער
הב' נחום צבי מאיר רויזינפעלד
הב' החתן פנחם בערגער
הב' צבי ברייער
הב' צבי וויים
הב' ראובן שמעון אויסטערליץ
הב' שלמה יצחק וויזולטור
הב' שמשון לויבער
הב' שלום בער פישל
הב' שלום אליעזר פרידמאן
הב' שלמה שמחה קויפמאן

מאנסי, נ. י.

הרה"ג מוהר"ר מרדכי האגער שליטא אב"ד ור"מ ישיבת תורת חיים וויזניץ
הרה"ג מוהר"ר שמואל טויבענפעלד שליט"א אב"ד דקהל חרדים
ר' אברהם שיפף
ר' אברהם יודא ניימאן
ר' אברהם תהלים
ר' אהרן קעסערמאן
ביהמדר"ש צאנזער קלויז
ר' בנציון בייער
ר' ביירך רובנזן
ר' דוד דאווידזאהן
ר' ישכר בעריש רוזמאן

ר' יעקב מאיר פאגעל
ר' יעקב רויזינבוים
ר' יעקב שלמה גאלדשטיין
ר' יודא גרינוואלד
ר' ישראל רויזמאן
ר' משה פנחס פרידמאן
ר' משה רובין
ר' מרדכי ארזעל
ר' מענדיל גערטנער
ר' משה שיינארט
ר' שלמה גרינבוים
ר' שמואל יצחק מארגיטוי

ברוקלין, ניו יארק יצ"ו

ע"פ סדר א"כ

כ"ק אדמו"ר הרה"צ מוהריט"ב מסאטמאר שליט"א

הרה"צ מוהר"ר אלעזר טווערסקי שליט"א אדמו"ר מפאלטיטשאן
הרה"ג מוהר"ר אברהם חיים שפיטצער שליט"א דומ"צ דקהע"י דוויען
הרה"ג מוהר"ר אהרן ווידער שליט"א אבדק"ק לינזא
הרה"ג מוהר"ר אהרן טייטלבוים שליט"א רב דקהל עצי חיים דסיגעט
הרה"ג מוהר"ר אלימלך פאנעט שליט"א אבדק"ק דעזש
הרה"ג מוהר"ר אליעזר פיש שליט"א אבדק"ק מ' סאלקא
הרה"ג מוהר"ר אלעזר שפירא שליט"א אבדק"ק קיוויאשד
הרה"צ מוהר"ר דוד טווערסקי שליט"א אדמו"ר סקווירא-באר פארק
הרה"ג מוהר"ר הלל ליכטנשטיין אבדק"ק קראסנא
הרה"ג מוהר"ר זלמן הארוויץ שליט"א אבדק"ק פאטיק
הרה"ג מוהר"ר חיים בערגער שליט"א אבדק"ק מישקאלץ
הרה"ג מוהר"ר חיים מייזלס שליט"א אבדק"ק סארוואש
הרה"ג מוהר"ר חיים אלעזר פרידמאן שליט"א רב דקהל בני אשר
הרה"ג מוהר"ר יהושע כץ שליט"א אבדק"ק סאמבאטהעלי
הרה"ג מוהר"ר יוסף גרינוואלד שליט"א אבדק"ק פאפא
הרה"צ מוהר"ר יחזקאל'ע מערץ שליט"א
הרה"צ מוהר"ר יעקב ישראל טווערסקי שליט"א אדמו"ר טשערנאביל
הרה"צ מוהר"ר יצחק אייזיק רוזנבוים שליט"א אדמו"ר זאמשקא-וואשקאוויץ
הרה"צ מוהר"ר יצחק יעקב ראבינאוויץ שליט"א אבדק"ק מונקאטש
הרה"ג מוהר"ר ירחמיאל ישראל סעקולא שליט"א אבדק"ק סאדאונע
הרה"ג מוהר"ר ישכר דוב ראטענבערג שליט"א אבדק"ק ווידיסלאוו
הרה"צ מוהר"ר ישכר דוב רוזנבוים שליט"א אדמו"ר סטראזניץ
הרה"ג מוהר"ר ישראל אברהם שטיין שליט"א אבדק"ק פאלטיטשאן
הרה"ג מוהר"ר לוי יצחק גרינוואלד שליט"א אבדק"ק צעליס
הרה"ג מוהר"ר מנשה אונגער שליט"א אבדק"ק אונגוואר
הרה"צ מוהר"ר משה העשיל שליט"א אדמו"ר מקאפיטשניץ
הרה"ג מוהר"ר משה טייטעלבוים שליט"א אבדק"ק סיגעט
הרה"ג מוהר"ר משה בער ווינבערגער שליט"א אבדק"ק פאיע
הרה"ג מוהר"ר משה זאב הלוי פאללאק שליט"א אבדק"ק גרויסווארדיין
הרה"צ מוהר"ר משה יודא ראבינאוויץ שליט"א אבדק"ק מונקאטש
הרה"ג מוהר"ר משה צבי ארי' ביק שליט"א
הרה"ג מוהר"ר משה שטערן שליט"א אבדק"ק דעברעצין
הרה"ג מוהר"ר רפאל בלום שליט"א אבדק"ס קאשוי

ברוקלין נ"י

הרה"צ מוהר"ר שלמה האלבערשטאם שליט"א אדמו"ר מבאבוב
הרה"צ מוהר"ר שלום מיכלאוויטש שליט"א אדמו"ר מבראד
הרה"צ מוהר"ר שלום יחזקאל האלבערשטאם שליט"א אדמו"ר מצעשינעב
הרה"צ מוהר"ר שמואל צבי הארוויץ שליט"א אבדק"ק קרולי
הרה"ג מוהר"ר שלמה יו"ט ליפא פאלאק שליט"א אבדק"ק לאנדסבורג
הרה"ג מוהר"ר שמואל יודא פאנעט שליט"א אבדק"ק דעזש
הרב מוהר"ר לייביש לייזער שליט"א
הרב מוהר"ר נפתלי האלבערשטאם שליט"א מבאבוב

ברוקלין נ"י

ר' אלעזר אלימלך וויינגארטין
ר' אפרים קליין
ר' אברהם מענדלאוויטש
ר' אלימלך בלייער
ר' אברהם ישי דירינפעלד
ר' אהרן ליכטער
ר' אלעזר צבי ברייער
ר' אברהם יצחק קליין
ר' אפרים צבי גארדן
ר' אברהם חיים ברוך סעקולא
ר' אלימלך ווידער
ר' אברהם דוב פרידמאן
ר' אברהם שמואל יודא געשטעטנער
ר' אברהם האלפערין
הרב אברהם מעכלאוויטש
אחים וויינשטאק
ר' אלעזר פעלבערבוים
ר' אברהם אביש פערמוטער
ר' אהרן אליעזר גרינהוט
ר' אלתר שמחה
בית המדרש דחסידי סקווירא דוויליאמסבורג
ביהמ"ד בית דוד דחסידי סקווירא דקרוין הייטס
ר' ברוך אייזינבערג
ר' ברוך ראטשילד
ר' גדלי אפעל
ר' גבריאל אויש
ד' דוד זילבער
ר' דוד הויער
ר' דוד יודא הערשפעלד
ר' דוד יצחק שיק
ר' דוד אהרן לאנדא
ר' דוד מאיר גרינוואלד
ר' וואלף לויבער
ר' זלמן הערש ליעבער
ר' זאב שפירער
ר' חנני יו"ט ליפא פרידמאן
ר' חיים האד
ר' חיים צבי עהרענראך
ר' חיים רוטה
ר' חיים שטערן
ר' חיים אלי טייטעלבוים
ר' חיים צבי גאלד
ר' חיים יחזקי' שרגא לופער
ר' חיים שלמה שטיינבערג
הב' חיים יעקב קאטה
הרב חיים יצחק טווערסקי
ר' חיים אהרן שוואַרץ
ר' יצחק מנשה פריעד שו"ב
ר' יעקב רויזינפעלד
הב' יצחק פייג
ר' יעקב יחזקי וועבער
ר' ישעי צבי' פריעדמאן
ר' יושע לעווי
ר' יושע פרידמאן
ר' יחיאל פריעד
ר' יצחק יואל הכהן קאהן
ר' יוסף לייב ציג
ר' ישרא' משה האלאנדער
ר' יחזקאל משה ליכטמאן
ר' יוסף פנחס סטרולאוויטש
ר' יצחק פנחס שוואַרץ
ר' יודל שפיץ
ר' יוסף שמחה קאוואלענקא
ר' יחיאל וואגשאל
ר' יודא ליכטער
ר' יעקב משה ענגיל
ר' יששכר דוב וויים
ר' יצחק מאשקאוויטש
ר' יעקב יונה בערנאטה
ר' יעקב פריעד
ר' ישרא' מאיר וואלדמאן
ר' יודא ארי וויים
ר' יודא שאול מענדלאוויטש
ר' ישרא' גרינשטיין
הרב ר' יעקב חיים אמסעל
ר' יוסף יואל דייטשער
ר' יצחק מאיר קאץ
ר' יהושע ויעקב ישראל רובין
ר' יודא לייביש קעניג
ר' יודא משה וויזעלטיר
ר' ישרא' מייזנער
הב' יצחק הערש גאנצפריד
ר' לייביש ראטה
ר' משה שוואַרץ שו"ב
ר' מאיר יודא ליב העלד
ר' מרדכי אהרן שוואַרץ
ר' מנחם מאניש גליק
ר' מרדכי אהרן פישל שמעלצער
ר' מענדל האלפערט
ר' משה יודא מיזלש
ר' משה יעקב אהרן לעווי
ר' משה אברהם דעסטער
ר' משה נפתלי וואלדמאן
ר' מרדכי יעקב פיש
ר' מאיר קאלמאן
ר' משה גרובער
ר' מענדיל ראטה
ר' נתן ארי הכהן וויים
ר' נפתלי גאלדקלאנג
ר' נחום יעקב אבזאן
הב' נפתלי פארגעס
ר' עזריא' קלאר
ר' עמרם שטראסער
ר' צבי וויים
ר' שמואל מתתי' וויטריאל
ר' שמשון שלמה שאלאמאן
ר' שלמה לויבער
ר' שמואל האראוויטש

ברוקלין, נ"י

ר' שלום קעסלער
ר' שמואל לאנגער
ר' שלמה יעקב סאלאמאן
ר' שלום יוסף הארטמאן
ר' שלמה צבי שפיץ
ר' שמואל משה ווינבערגער
ר' שלמה מאנדיל
ר' שמעון ווינקלער
ר' שמואל משה כרמל
ר' שלמה חיים בלום
ר' שלום ווידער
ר' שלום פרידמאן
ר' שלום ראובן גאלדקלאנג
ר' עוזר גליק
ר' יצחק דיימאנד
ר' טוביה עהרנפעלד
ר' מיכל ניימאן
ר' זאב וויזנער
ר' יהושע שוואַרטץ
ק"ס דבהמ"ד דפאפא

ר' מיכל רובין
ר' יעקב הערמאן
ר' פנחס קויפמאן
ר' מרדכי משה גרינצווייג
ר' שמואל פריעד שו"ב
ר' אהרן דוד ראבינשטיין
ר' ארי' ליב מייער
ר' אבינדור גליק
ר' אהרן צבי בערקאוויטש
ר' בערל גרינהוט
ר' חיים שמעלצער
ר' חיים אלעזר וויים
ר' ישעי' וויים
ר' משה יוסף שימאנאוויטש
ר' נחום מרדכי שפיצער ובניו הב' שמואל, הב' משה חיים, הב' אברהם יושע, הב' צבי, וחתנו ר' משה חיים שטעסיל ובנו הב' שמואל יצחק הי"ו
ר' שמואל זאב ליכטער
ר' שמואל זאנוויל אקערמאן

ארץ ישראל

ישיבת מאור עינים
הב' דוד יעקב בריסק
הב' יושע חיים קאסטן
הב' צבי שרגא גוטוויין
הב' קלמן גרינוואלד

ירושלים
ר' יצחק שיינבערגער

בני ברק
הרב יושע רוקח שליט"א
ר' ברוך בוקסבוים
ר' ירמי' ניישלאס
ר' ישראל משה דירנפעלד
ביהמ"ד של האדמו"ר ממחניבקא שליט"א

לעל"נ האשה חשובה אשת חייל מרת **רייזל** בת ר' **זאב**
נפטרה בשם טוב ד' מנחם אב תשי"ח
על ידי בנה ר' **שלמה זאב סאלאמאן**

הבחור **עקיבא מנחם סופר**
לעל"נ הבחור העלם הרה"נ
אברהם שמואל בנימין בהרה"ק ר' **משה סופר** זצוקללה"ה

אחים **זופניק** לעל"נ אחיהם הב' **צבי** ע"ה
בן ר' **יצחק מנחם** נפטר כ"א כסלו תשכ"ח

ר' **דוד צבי שטאהלי פרוכטער**
לעל"נ אבי **ישעי' אליעזר** בן ר' דוד צבי ע"ה
אמו **חיה** בת **משולם נפתלי**

ר' **זיידל מאיר ראויצקי**
לעל"נ אביו ר' **יוסף בנימין** בן **מנחם מענדיל ניסן** ע"ה
נפטר י"ז אדר תש"ל

ר' **חיים ארי** ור' **יצחק געללער**
לעל"נ אביהם ר' **דוד** בר' **יצחק** ז"ל, נפטר ג' תמוז תש"ל

ר' **אלימלך בלייער** לעל"נ **שלום** בן ר' **יוסף**
יודת בת ר' **צבי** ע"ה

מוה"ר **מנשה חיים גרינוואלד** לעל"נ **מרדכי יחיאל שרגא** א' אלול תשי"ט
שרה בת **קלונמוס יודא** נפטרה ד' חשון
חמותו **שעלא** בת ר' **יעקב** ע"ה נ' כ"ב סיון

טייבע גיטל בת ר' **מאניש** נפטרה א' סוכות תשל"א
מוה"ר **שלמה ברוך טיטעלבוים**, לע"נ מוה"ר **יעקב מרדכי** בן **חיים אלי'** ז"ל
נפטר י' אדר ב' תשכ"ז לפ"ק

ר' **יוסף וויים** לעל"נ **מנחם** בן **יוסף וויים** תש"ד לפ"ק

ר' **ישראל דוד אסטרייכער**
לעל"נ ר' **יצחק שמעון** בן ר' **ישראל דוד** ע"ה
נפטר ער"ח שבט ת"ר

מוה"ר **וואלף מייער** נ"י
לעל"נ ר' **זאב בר שלמה ברוך הכהן, פרומט בר נחום הלוי**
ואחיו **אברהם בר זאב הכהן, ואחותו גיטל בר זאב הכהן**
ט"ו/ט"ז סיון תש"כ

מוה"ר **אברהם גאלדפינגער** נ"י
לעל"נ אביו **משה יוסף** בר **חיים שמואל**, נפטר ב' מנחם אב תש"ט

מוה"ר **אברהם גדלי אילבוים** נ"י
לעל"נ אמו **יענא** בת ר' **צבי** ע"ה

מוה"ר **אהרן קעסלער** נ"י
לעל"נ **יצחק אייזיק** בן **חייא לאה** בת **אסתר הענדיל**
לעל"נ **לוי** בן **יעקב אליעזר** ע"ה

האחים **קויפמאן**
לעל"נ אמם **רייזל** בת **מרדכי אליעזר**, נפטרה ביום שבת קודש כ"ח תמוז תשכ"ו

הבחור **חיים מאיר מארגיטאוי**
לעל"נ אביו **נתן ישראל** בן **יצחק צבי**

הב' **יהושע בוקסבוים**
לעל"נ הרהגה"צ ר' **יהושע** בן **יוסף** אבדק"ק גאלאנטא זצ"ל

האחים **יצחק ומשה יודא פישער**
לעל"נ אביהם **אהרן** בן **צבי** ז"ל, נפ' כ"ג ניסן תשכ"ה

חמיו ר' **שמואל** ב"ר **מנשה** ז"ל
לעל"נ אשתו **אסתר** בת **דוד** ע"ה

ר' **משה נפתלי ברייער**
לעל"נ אבי ר' **שלמה זלמן** בן **מרדכי**
חמיו ר' **אברהם צבי** בן **יו"ט ליפא**
נפטר כ"ז סיון

ר' **חיים פריעד**
לעל"נ אביו ר' **יחיא'** בן **הרב חיים**

חמיו ר' **שמוא'** בן **מנשה** ז"ל

לעל"נ **פסח** בן **ארי'**, נפטר ב' אלול, תשט"ו

יחיאל שמואל פריעד

לעל"נ דודתי האשה הח' מרת **אסתר בת ר' יקותיאל הלוי** ע"ה,
נפטרה כ' אדר, תש"ל לפ"ק

האחים ר' **יצחק יואל** ור' **משה יעקב קאהן**
לעל"נ נשמת אביהם ר' **יושע** ב"ר **יצחק יואל**, נפ' ח' תמוז נעקה"ש
ואמם **בלימה** בת מוהר"ר **מרדכי פרידמאן** ז"ל אבדק"ק ב' אויפאלו
נפטרה ר"ח תמוז
ואשת אביהם בזוג"ש **פערל** ב"ר **נתן** שעלתה על המוקדה עם שבעה בניה
נתן, ישראל, מרדכי, צבי, חיים אלעזר, שרגא פייוויש, שמואל הי"ד

ר' **יצחק יואל קאהן**
לעל"נ חמיו ר' **דוב** ב"ר **מנחם** וחמותו **גאלדא** ב"ר **דוב**
ויוצ"ח דבורה, מרדכי דוד, אליעזר, יודא, שרה, זאב, פעסיל, צבי, שנעקה"ש הי"ד

לעל"נ **חנה** ב"ר **צבי**, נפטרה ט' טבת, תשל"א לפ"ק